SC.29.Pl.1.

37
44 B
14
MAG-2227
Digitized by Google

PUB. OVIDII NASONIS OPERUM

TOMUS SECUNDUS.

INTERPRETATIONE ET NOTIS

ILLUSTRAVIT

DANIEL CRISPINUS, HELVETIUS,

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS,

AD USUM

SERENISSIMI DELPHINI.

Editio Secunda Veneta emendatior.

In pagina verſa indicantur ea quæ in hoc tomo continentur.

VENETIIS, MDCCLXXIX.

TYPIS JO: BAPTISTÆ COSTANTINI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

IN HOC SECUNDO TOMO
Continentur

Metamorphoſeon *Libri XV.*

Sex verſus, quos auctor, lib. I. Triſtium, Eleg. VI. his libris voluit præfigi.

Orba parente ſuo quicunque volumina tangis,
His ſaltem veſtra detur in urbe locus?
Quoque magis faveas, non ſunt hæc edita ab illo,
Sed quaſi de domini funere rapta ſui.
Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, ſi licuiſſet, erat.

Digitized by Google

I N D E X E O R U M

Quæ in unoquoque

L I B R O

METAMORPHOSEOS OVIDII

C O N T I N E N T U R.

L I B R I I.
METAMORPHOSEOS.

CHaos in quatuor elementa.
Cœlum & terram quinque diſtinguit zonis.
Quatuor ventorum regiones.
Hominis origo.
Quatuor ætatum deſcriptio.
Gigantum ſanguis in homines crudeles.
Lycaon in lupum.
Lactei circuli deſcriptio.
Jovis oratio.
Diluvii deſcriptio.
Lapides in homines.
Terra in varias animalium figuras.
Pythonis ſerpentis cædes.
Pythia ludi.
Cupidinis ſagittarum deſcriptio.
Daſne in laurum.
Tempe deſcriptio.
Jo in vaccam.
Argi oculi in caudam pavonis.
Syrinx nympha in calamum.
Jo vacca in humanam formam.
Phaetontis Epaphique contentio.

L I B R I II.

Regiæ ſolis deſcriptio.
Quatuor anni partes.
Solis currus deſcriptio.
Equorum ſolis nomina.
Terræ incendium.
Telluris querelæ.
Phaetontis caſus.
Heliades in populos.
Cygnus rex Lygurum in olorem.
Caliſto Lycaonis filia in urſam.
Arcas cum Caliſto matre in ſydera.
Corvus ex candido niger.
Coronis in cornicem.
Ericthonius ſine matre natus.
Nyctimene in noctuam.
Ocyroe Chironis filia in equam.
Apollo in paſtorem.
Battus in lapidem indicem.
Aglauros Cecropis filia in ſaxum.
Invidiæ domus deſcriptio.
Invidiæ effictio.
Jupiter in taurum.
Europa ex Phœnicia in Cretam avecta.

L I B R I III.

Draconis dentes in viros armatos.
Cadmus Bœotiæ conditor.
Actæon in cervum.
Bacchus ex Semele Cadmi filia.
Juno in anum.
Bacchi educatio.
Tireſias in fœminam.
Tireſias in marem.
Narciſus in florem.
Echo in vocem.
Tyrrheni nautæ in delphinos
Bacchus in puerum.
Penthei deſcriptio.

L I B R I IV.

Bacchi nomina.
Dercetis Babylonia in piſcem.
Semiramis in columbam.
Nais in piſcem.
Mora ex albis nigra Priami & Thisbes ſanguine effecta.
Veneris cum Marte adulterium.
Leucothoe in thuris arborem.
Clytie in heliotrop. herbam.
Daphnis Idæus in ſaxum.
Scython in fœminam.
Celmus puer in adamantem.
Crocos cum Smilace in flores.
Salmacidis fontis natura.
Hermaphroditus cum Salmacide nympha copulatus.
Meneides in veſpertiliones.
Ino Athamantis uxor in deam.
Viæ ad inferos deſcriptio.
Juno in inferos.
Melicerta in deum marinum.
Comites Inus in ſaxa & aves.
Cadmus cum uxore in anguem.
Jupiter in aurum.

a 2 Per-

I N D E X.

Perſei geſta.
Guttæ ſanguinis Meduſæ capitis in ſerpentes.
Atlas in montem.
Andromeda ceto expoſita.
Virgulta in coralia.
Andromedæ Perſeique nuptiæ.
Pegaſus equus alatus e ſanguine Meduſæ.
Meduſæ capilli in ſerpentes.

L I B R I V.

Cephenei Perſeum oppugnantes in ſaxa.
Cephenum tumultus deſcriptio.
Phineus Cephei frater in ſtatuam.
Prætheus in lapidem.
Polydectes in ſaxum.
Hippocrenes fontis deſcriptio.
Pyrenei ſacrilegium.
Muſæ in aves.
Pierides in picas.
Gigantomachiæ deſcriptio.
Jupiter in arietem.
Apollo in corvum.
Bacchus in caprum.
Diana in felem.
Juno in vaccam.
Venus in piſcem.
Mercurius in ibim.
Cereris laudes.
Proſerpinæ raptus.
Perguſæ lacus deſcriptio.
Cyane nympha in ſtagnum.
Puer temerarius in ſtellionem.
Arethuſa nympha in fontem.
Aſcalaphus in bubonem.
Sirenes in aves.
Lyncus rex Scytharum in lyncem.

L I B R I VI.

Arachne in araneam.
Arachnes cum Pallade certamen.
Pallas in vetulam.
Telarum Palladis Arachneſque deſcriptio.
Hæmus & Rhodope in montes.
Pygmæa in gruem.
Antigone in ciconiam.
Cynaræ filiæ in ſaxa.
Jupiter in taurum.
Jupiter in aquilam.
Jupiter in cygnum.
Jupiter in ſatyrum.
Jupiter in Amphitryonem.
Jupiter in aurum.
Jupiter in ignem.
Jupiter in paſtorem.
Jupiter in ſerpentem.
Neptunus in juvencum.
Neptunus in Enipeum fluvium.
Neptunus in arietem.
Neptunus in equum.
Neptunus in delphinem.
Apollo in paſtorem.
Apollo in accipitrem.
Apollo in leonem.
Bacchus in uvam.
Saturnus in equum.
Niobe in marmor.
Niobes filiorum mors.
Amphionis exitus.
Lycii ruſtici in ranas.
Marſias in fluvium.
Eburneus Pelopis humerus.
Tereus in hupupam.
Progne in hirundinem.
Philomela in luſciniam.
Orithyæ raptus.
Zetes & Calais alati.

L I B R I VII.

Draconis dentes in homines armatos.
Jaſonis in Cholchos expeditio.
Phinei calamitas.
Medeæ amores.
Tauri ignem efflantes.
Pervigilis Draconis ſopor.
Æſon ex ſene juvenis.
Aridus olivæ ramus in viridem.
Guttæ aquæ in florea.
Nutrices Bacchi ex vetulis juvenes.
Aries ſenio confectus in agnum.
Peliæ cedes.
Cerambus in avem.
Draco in ſaxum.
Juvencus in cervum.
Coæ mulieres cornutæ.
Telchi viſu omnia mutantes.
Hyries filius in cygnum.
Hyrie in lacum.
Combe in avem.
Fungi in homines.
Phineus in avem.
Periphas in avem.
Polyphemonis filia in avem.
Medea ad Ægeum.
Cerberi ſpuma in aconitum.
Theſei geſta.
Scironis latronis oſſa in ſcopulos.
Minois bellum in Athenienſes.
Sithonis in monedulam.
Ægyna Inſula quæ & Oenona.
Æaci filii.
Formicæ in homines.
Peſtis deſcriptio.
Cephalus Procris maritus in aliam figuram.

Vul-

I N D E X.

Vulpes & canis in ſaxa.
Procridis mors.

LIBRI VIII.

Niſus in halietum avem.
Scylla in Cyrim avem.
Muri vocales.
Labyrinthi Cretenſis deſcriptio.
Ariadnæ corona in ſidus.
Dædali volatus.
Talus puer ſerræ circinique inventor, in perdicem.
Dædalus ad Cocalum.
Apri Calidonii deſcriptio.
Atalantæ forma.
Altheæ fratres a Meleagro cæſi.
Stipes in quo Meleagri vita.
Meleagri mors.
Meleagri ſorores in aves Meleagridas.
Najades in Echinades inſulas.
Perimele Nympha in inſulam.
Oppidum in ſtagnum.
Jupiter cum Mercurio in homines.
Caſa in templum.
Philemon cum Baucide uxore in arbores.
Proteus in varias formas.
Metra Eriſichthonis filia in varias figuras.
Eriſichthonis impietas.
Famis patria.
Famis deſcriptio.
Fœdus Eriſichthonis exitus.
Achelous in varias figuras.

LIBRI IX.

Acheloi Herculiſque lucta.
Achelous in anguem.
Achelous in taurum.
Copiæ cornu.
Neſſi centauri cædes.
Tunica a Deianira ad Herculem miſſa.
Herculis labores.
Lichas in ſcopulum.
Hercules in Deum.
Galantis in muſtelam.
Dryope in arborem.
Lotos nympha in arborem.
Jolaus ſenex in juvenem.
Callirhoes pueri in juvenes.
Deos quoque fatis obnoxios eſſe.
Miletus Mileti urbis conditor.
Byblis Mileti filia in fontem.
Caunus Byblidos frater, Cauni urbis conditor.
Iphis puella in marem.

LIBRI X.

Orphei Eurydiceſque nuptiæ.
Orphei ad inferos deſcenſus.
Atys in pinum.
Cypariſſus in cupreſſum.
Orphei carmen.
Jupiter in aquilam.
Hyacinthus puer in florem.
Hycinthia feſta.
Propetides in ſaxa.
Ceraſtæ in tauros.
Statua eburnea in virginem.
Myrrha Cinyræ filia in arborem.
Adonis in florem.
Hippomenes in leonem.
Atalanta in leænam.
Mynte nympha in mentam.

LIRBI XI.

Serpens in ſaxum.
Orphei cædes.
Bacchæ Traciæ in arbores.
Midæ ſtoliditas.
Contacta a Mida in aurum.
Arena Pactoli in aurum.
Midæ aures in aſininas.
Cannæ vocales.
Apollo cum Neptuno in homines.
Heſionæ Laomedontis filiæ liberatio.
Thetis in varias formas.
Ceyx in avem.
Dædalion in accipitrem.
Lupus in ſaxum.
Alcyone in avem.
Somni domus deſcriptio.
Dei ſomni effictio.
Morpheus in homines.
Phobetor in animalia bruta.
Phanthaſos in inanimata.
Morpheus in Ceycem.
Æſacus in mergum.

LIBRI XII.

Serpens in ſaxum.
Iphigenia Agamemnonis filia in cervam.
Famæ domus deſcriptio.
Proteſilai cædes.
Cygnus puer in avem.
Cæneus in avem.
Cænis puella in marem.
Pirithoi & Hippodamiæ nuptiæ.
Lapitharum Centaurorumque prælia.
Periclymenus Nelei filius in varias figuras.
Achillis mors.

LIBRI XIII.

Ajas in hyacinthum florem.
Armorum Achillis judicium.
Ajacis oratio.
Artificioſiſſima Ulyſſis oratio.
Hecuba in canem.
Polydori cædes.
Polyxenæ immolatio.
Polymneſtoris Thraciæ regis excæcatio.

I N D E X.

Memnonis cineres in aves.
Æneæ in Lattnum navigatio.
Anii filiæ omnia ſuo tactu in frumentum vinum, oleumve convertentes, in columbas.
Duos juvenes ex rogi favilla.
Index in ſaxum.
Siciliæ deſcriptio.
Sylla in monſtrum.
Acis in fluvium.
Polyphemi cantilena.
Glaucus in Deum marinum.

LIBRI XIV.

Scyllæ inguina in canes.
Cercopes in ſimias.
Sibylla in vocem.
Socii Ulyſſis in porcos.
Socii Ulyſſis in priſtinam formam.
Picus in avem.
Pici comites in feras.
Canens Pici uxor loci nomen.
Diomedis ſocii in aves.
Apulus paſtor in oleaſtrum.
Æneæ naves in nymphas.
Navis in ſcopulum.
Ardea in avem.
Æneas in deum indigetem.
Albani reges.
Vertumnus in varias figuras.
Vertumnus in vetulam.
Anaxarete puella in ſaxum.
Urbis Romæ conditores.
Aquæ frigidæ in calidas.
Romulus in Deum.
Herſilia, Romuli uxor in deam Horam.

LIBRI XV.

Calculi albi in nigros.
Numa ad Pythagoram.
Pytagoræ dogmata.
Pythagoræ ſermo.
Pythagoræ metempſychoſis.
Pythagoras in Euphorbum.
Omnium rerum viciſſitudinem eſſe.
Annus in quatuor partes.
Quatuor hominis ætates.
Sperma hominis in hominem.
Ex quatuor elementis omnia fieri.
Omnia in quatuor elementa reſolvi.
Terra in mare.
Mare in terram.
Mira Lyci fluminis natura.
Eraſinus fluvius.
Caycus fluvius.
Amaſenus fluvius.
Anigrus fluvius.
Hypanis fluvius.
Inſulæ in continentem.
Ex continenti inſulæ.
Helice Buraque urbes ſubmerſæ.
Ex planicie montes.
Mira aquarum natura.
Crathis & Sybaris fluvii.
Salmacidis fontis natura.
Æthiopiæ lacus.
Clitorii fluvii natura.
Lynceſtus fluvius.
Arcadiæ lacus.
Ortygia inſula ex mobili immobilis.
Symplegades inſulæ olim inſtabiles.
Ætnæ montis incendium.
Homines in aves.
Scythicæ mulieres in avss.
Apes ex vitulis.
Crabrones ex equis.
Scorpius ex cancro.
Tineæ agreſtes in papiliones.
Limus in ranas.
Informis caro in urſum.
Apes ſine pedibus.
Aves ex ovi medio.
Hominis ſpinæ medulla in anguem.
Phœnix ex ſeipſo.
Hyenam feram modo marem modo feminam eſſe.
Mira chamæleontis natura.
Lyncurium ex lyncum urina.
Coralium ex molli durum.
Gentium viciſſitudines.
Trojæ ruina.
Sparta.
Mycenæ.
Athenæ.
Thebæ.
Romæ origo.
Hominem ex anima & corpore conſtare.
Numæ regnum.
Hipolytus in Virbium.
Egeria Numæ uxor in fontem.
Gleba in puerum.
Haſta Romuli in arborem.
Cippo cornua.
Æſculapius in anguem.
Æſculapius Romam advectus.
Julius Cæſar in cometen.
Auguſti laudes.
Metamorphoſeos commendatio.

SERIES ARGUMENTORUM XV. METAMORPHOSEON, ſimul & Fabularum in utroque libro contentarum.

L E C T O R I.

GUILLELMUS CANTERUS quod multis contingere credidit, cum Naſonis Transformationes legunt, & perpetuam illam & nunquam interruptam narrationum tam variarum connexionem ſatis mirari poſſint, illud ſane in me comprobatum eſt, qui Poetæ artificium non levius hac in parte, quam alibi uſquam exiſtimo. Quare, cumque inſuper utilitate maxima non careat voluptas, quæ in eo æſtimando percipitur, tibi non ingratum fore arbitratus ſum, LECTOR, ſi quam ille totius operis ſubtiliter compegit Epitomen, eam oculis tuis inſimul ſubjicerem. Illam itaque hic habes, additis ſingularum fabularum argumentis, ut cum primum, & uno quaſi intuitu, ſpe atque jucunditate perfruaris, priuſquam ad Ovidium accedas, qua niſi perlecto eo, tibi carendum fuiſſet. Argumenta autem illa ſi quis ſuo loco non repetita queratur, leviſſima opera, atque ad iſta recurrendo, ignoſcendi facultatem quæ res non eſt levis, ſine omni damno ſuam fecerit. Vale.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

Principio Chaos in elementa quatuor diſtinguitur, quibus cum ſui darentur ſingulis incolæ; homo ex terra & aqua creatus eſt. Secutæ ſunt ætates hominum quatuor. In quarum poſtrema de Gigantum ſanguine nati ſunt homines. Qui cum eſſent impii, Jupiter, quamvis antea Lycaonem in lupum mutaſſet, generali nihilominus ſupplicio diluvium inducens, omnia in aquam convertit. Hic ſoli relinquuntur ſuperſtites, Deucalion & Pyrrha. Qui poſt redditam terram, jactis poſt terga lapidibus, humanum repararunt genus. Nam reliqua quidem animalia, ſponte ſua ex humore & calore prodierunt. Interque ea & Pytho ſerpens. Quem cum Apollo intereniſſet, Pythios ludos in rei memoriam inſtituit. In quibus victores eſculea corona donabantur, nondum enim extiterat laurus, donec in eam Daphne puella fuit converſa. Quod cum accidiſſet, tum ad patrem ejus Peneum, cum reliqui fluvii ſive congratulandi, ſive etiam conſolandi gratia conveniſſent, ſolus deſideratus eſt Inachus, quod de filia ſua Jone ſollicitus eſſet, quam Jupiter poſt ſtuprum in juvencam mutarat. Ea cum ab Argo cuſtodiretur, Mercurius eum, narrata prius Nymphæ Syringis in arundinem transformatione, occidit. Cujus oculi deinde a Junone in pavonem collati fuerunt. Tum Jo, priſtina mulieris forma recepta, Epaphum parit.

Argumenta Fabularum hujus Libri primi.

FAB. I. *Arg.* Ovid. in hujus operis initio breviſſime ea de quibus eſt ſcripturus proponit & Deos ut ſibi adeſſe vellent rogat, & narrationem ab ipſo mundi primordio orditur. *Raph.* *pag. v. verſ. 1.*

Digitized by Google

FAB. II. Arg. *Sic ubi diſpoſitam.*) Separata jam terra erat a cæteris elementis ; ſed homo nondum natus , ipſius terræ cultor futurus & dominus . Itaque Prometheus Japeti filius terram imbre mollivit , & ex hac hominem ad Dei ſimilitudinem & imaginem finxit ; cujus facies non prona , ut cæteris animalibus eſſet in terram , ſed cœlum ſpectaret erecta . *pag.* 4. *verſ.* 1.

FAB. III. Arg. *Aurea prima ſata eſt ætas* . Ex variis hominum moribus quatuor ætates factæ videntur , quibus pro morum qualitate a metallis nomina impoſita fuere . Prima namque aurea fuit appellata , quod optimis moribus illo tempore quo Saturnus regnavit , homines floruerint . Secunda argentea , quod quo tempore cœpit regnare Jupiter , in vitia homines inclinare cœperunt . Tertia ærea , quam bella occuparunt . Quarta ferrea , quod in ea a nullo crudelitatis genere ſe homines abſtinere conſtat . *p.* 8. *v.* 3.

FAB. IV. & V. Arg. *Poſtquam Saturno*) Aureæ ætati qua Saturnus regnavit, ſubnectitur argentea , in qua regnavit Jupiter , quæ ut aurea deterior , ſic eſt ænea melior . Primus autem omnium Jupiter ver illud aureæ ætatis perpetuum in quatuor tempora commutavit , Ver , *Æſtatem*, Autumnum & Hyemem . Tumque primum calores atque frigora aerem infeſtare cœperunt , ideoque homines antra & ſpeluncas pro dominus habitare , atque agros colere coacti ſunt . R. *p.* 9. *v.* 5.

FAB. VI. Arg. *Neve foret terris*) Gigantes immenſæ molis & ſimiles matri filios Terra produxit . Quorum magnitudini par exarſit audacia . Nam extructis in excelſum aggerem montibus , ſacrilegas manus injecere cæleſtibus . Sed fulmine dejecti , impium genus pœnæ ſuæ cruore generarunt . Nam ſanguis eorum permixtus Terræ , homines procreavit haud longe ab origine diſcrepantes . *Lact.* *p.* 11. *v.* 5.

FAB. VII. Arg. *Quæ pater ut ſumma*) Jupiter cum eorum hominum crudelitatem , qui e ſanguine Gigantum nati erant , foret contemplatus , ac imprimis terram Lycaonis Arcadiæ regis feritatem ſecum ipſe perpendiſſet ; in univerſum genus humanum indignatus eſt . Quare Diis omnibus congregatis , & conſilium ſuum de perdendo genere humano , & quæ a Lycaone mala paſſus ſit exponit , & ut illum in lupum commutaverit . *p.* 12. *v.* 5.

FAB. VIII. Arg. *Occidit una domus.*) Poſteaquam Jupiter exemplo Lycaonis oſtendit , quam terris ſceleribus infecti ſint homines , concludit totum genus humanum penitus eſſe perdendum . Sicque poeta fabulam cum fabula , ac mutationem cum mutatione connectit . Narraturus enim quemadmodum lapides a Deucalione & Pyrrha poſt terga jacti , partim in mares , partim in fœminas fuere converſi , ante deſcribit diluvium quo genus humanum fuit extinctum . *Raph.* *p.* 16. *v.* 12.

FAB. IX. Arg. *Cætera diverſis, &c.*) Poſt Cataclyſmon factum , edidit terra Pythonem ſerpentem , ſpecie ignota mortalibus . Hunc Apollo ſagittis interemit ; & ne ejus aboleret nomen , inſtituit ludos & certamina , quæ jam in his ludis oſtendit , unde etiam Apollo Pythius eſt appellatus , ipſique ludi Pythii . *Lactant.* *p.* 24. *v.* 18.

FAB. X. Arg. *Primus amor Phœbi Daphne Peneia , quem non , &c.*) Daphne Penei fluminis filia , cum omnium virginum , quæ in Theſſalia eſſent , ſpencioſiſſima haberetur , adeo quidem ut deos pulchritudine ſua caperet : Apollo cum eam conſpexiſſet , forma ejus expalluit . Quam cum neque pollicitis , neque precibus adire potuiſset , vim ut inferret , inſtituit . At illa curſu conſpectum ejus effugere cupiens , patrem invocavit , ut virginitati ſuæ , quam ſibi permiſerat , ferret auxilium ; quam ille auditis precibus filiæ , Deorum ut vim effugeret , in laurum convertit . *Lact.* *p.* 27. *v.* 14.

FAB. XI. Arg. *Eſt nemus*) Jo Inachi amnis filia cum æquales ſua ſpecie præcederet , ab Jove adamata eſt , quæ admotis precibus deſiderium explevit , & ne puella in Junonis iram incideret , a compreſſore in vaccam eſt transfigurata . Cujus fallaciam Juno cum intellexiſset , petit ea a Jove , ut velut munus ſibi daret vaccam , quia ſpencioſior erat cæteris armentis , quæ in Peloponneſo eſsent . Jupiter vero ne ſi negaſset , proderet puellam , tribuit confeſtim . Juno autem ne amplius ejus pellex cum Jove concumberet , Argum Areſtoris filium centum oculos habentem ei præpoſuit . Quem Mercurius patris juſſu interemit , & a caſu ejus Argiphontes eſt cognominatus . Juno Argum quem ob cuſtodiam ille occiderat , in volucrem pavonem transformavit , & receptum in ſuam tutelam pennis inſignibus (quibus amiſsa lumina indicaret) ornavit . *Lact.* *p.* 33. *v.* 11.

FAB. XII. Arg. *Nec ſuperum, &c.*) Jupiter mittit Mercurium in habitu paſtoris ad Argum ſupradictum interficiendum . *Lactant.* *p.* 38 *v.* 15.

FAB.

Digitized by Google

Fab. XIII. Arg. *Tum Deus Arcadiæ, &c.*) Cauſam hic refert inquiſitionis Argi de fiſtula: & tam concinne fabulam fabulæ connectit Poeta, ut cum multas ſimul deſcribat transfigurationes, minime tamen a propoſito diſcedat. Exponit enim quemadmodum Syrinx Nympha Ladonis fluvii filia, ardenter a Pane Deo amata, & ne virginitatem amitteret, in arundinem apud Ladonem fluv. fuerit commutata, ex qua Pan ad mitigandos amoris ardores ſibi fiſtulam compoſuerit: unde Virg. Pan primus calamos cera conjungere plures inſtituit. *p.39. v.17*

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

Qui cum aliquando Phaetonti Apollinem, ut falſum ac ſuppoſititium patrem objeciſſet; ille currus Solaris imperium ad diem unum a patre in pignus veræ ſtirpis petiit. Quo impetrato, terra ab eo tota accenditur, & inter cætera nigreſcunt Æthiopes. Phaethontem deinde fulmine percuſſum dum lugent ſorores, & una cognatus Cygnus; illæ in arbores, hic in cygnum mutatur. Tum Jupiter luſtrato terrarum orbe, ac priſtino vigori reſtituto, in Calliſtonem incidit, eamque ſumpta Dianæ forma ſtupravit. Ob id irata Juno, Calliſtonem in urſam convertit: quam poſtea Arcas filius transfixurus fuerat, niſi utrumque Jupiter inter ſidera retuliſſet. Qua de re cum apud Oceanum Juno conqueſta eſſet, in cœlum relata fuit humeris pavonum, qui nuper variegati fuerant; ſicut & corvus nuper ex albo niger erat redditus, cum Cornicis monitis, quæ illi tum ſuam in cornicem, tum Nyctimenes in noctuam mutationem explicarat, non obtemperaſſet, ſed audacter Coronidis adulterium ad Apollinem detuliſſet. Ejus deinde filio, Æſculapio, cum futura prædiceret Ocyroe, in aquam ira divina vertitur. Tum Chiron pater, Apollinis auxilium fruſtra invocavit: quod ille jam inde Elide paſtor factus, aliud ageret, neglectis etiam bubus. Id quod Mercurio illos furandi occaſionem dedit. qui deinde Batti, cum is ſolus eſſet furti conſcius, perfidia ſe commutando deprehenſa, in indicem lapidem eum convertit. Inde in Atticam ingreſſus, Herſe, Cecropis filia, potitur. Cui dum invidet ſoror Aglauros, in ſaxum obrigeſcit. Poſtea Jupiter, cum ipſum boves Agenoris ad litus advertere juſſiſſet, ſumpta tauri ſpecie, Europam per mare in Cretam tranſvexit.

Argumentum Fabularum hujus ſecundi Libri.

Fab. I Arg. *Regia ſolis erat*) Regiæ ſolis deſcriptio, &c. *p.44. v.1*

Fab. II. & III. Arg. *Naiades Heſperiæ, &c.*) Sorores Phaetontis, Phaethuſa, Lampetie, & Phœbe, caſum fratris deflentes deorum miſericordia in arbores populeas mutatæ ſunt. *Lact.* *p.61. v.12. & p.63. v.4*

Fab. IV. Arg. *Affuit, &c.*) Cygnus Stheneli filius genere Phaetonti proximus, cum Liguriam incoleret, & in ripa Eridani amnis, quem quidam Padum vocant, vidiſſet corpus Phaetontis a ſororibus ejus abluti, pari calamitate eſt concuſſus. plus enim juſto deflendo propinqui interitum, Deorum voluntate in volucrem Cygnum abiit, qui peroſus cæleſtem ignem, paludes ac flumina quibus inſeneſceret, eſt ſecutus. *Lact.* *p 63 v.7*

Fab. V. & VI. Arg. *At pater omnip.*) Jupiter cum reliquias torrentis ignis perſequeretur, ut laborantibus opem ferret mortalibus, cum circa Nonacrinum montem Arcadiæ, ubi genitus exiſtimatur, vagaretur, in Calliſtus Lycaonis filiæ incidit amorem. Cui cum preces de explemento deſiderii ſui admoviſſet, fruſtrataſq; voces ſuas intellexiſſet, aſtu eam ſubiit: in Dianæ namque ſexum ſe trajecit, ac fatigatæ, ornatus pharetra, ſagittiſque velut Diana, occurrit, ac veſte pariter poſita virgo, Jovem experta eſt. Neque ideo a Junone immerenti delictum remiſſum eſt. Nam confeſtim pellicatu ejus incenſa, ne amplius pulchritudine conjugem caperet, in urſum eam transfiguravit, quæ a Jove cum Arcade filio,

quem

quem erat enixa inter ſydera collocatus, a Græcis autem Helice, a noſtris Septentrio nuncupatur, & a Thety & Oceano ob Junonis iram cætera ſydera liquore non tingitur. *Lact.* *p.64.v.11.* & *p.69.v.5*

Fab. VII. Arg. *Dii maris annuerant*) Corvus volucris initio candidis pennis plumatus fuit, ſed quia Coronidem Coronei filiam indicaverat Apollini in adulterio morari, illaque propter acerbiſſimum indicium, flagrantis Dei ſagittis confixa fuit: ex eo ille niger ex candido factus. Ex Coronide autem & Apolline naſcitur Æſculapius, quem pater exciſo utero matris, cum ea rogo eſſet impoſita, abſtulit. Is ad Chironem centaurum a patre in Pelium delatus eſt montem, ut ab eo incrementum ſimulque ſcientiam acciperet medendi. *Lact.* *p.70. v.16*

Fab. VIII. & IX. Arg. *Pulchrior in tota quam Lariſſea, &c.*) Coronis Coronei filia refert corvo, ne indicium Apollini faceret; cum enim Minerva Erichthonium Vulcani filium, ex eo quod ex complexu ipſius in terram ceciderat natum Vulcani filium ſuſtuliſſet, & comitibus ſuis Pandroſo, Herſæ, Aglauroque Cecropis filiabus, ciſtella incluſum, cuſtodiendum tradidiſſet, monuiſſetque ne qui omnino quod intus eſſet inſpiceret, Coronis ſupradicta, nobiliſſima virginum, cum a cuſtodibus ciſtulam laxatam & inſpectam ibi draconem reperiſſet, divulgavit. Quamobrem Dea illam a ſe alienavit, quæ cum in ſolitudine in littore oblectaretur, Neptunus procul ea conſpecta, Venere ejus incaluit: cui cum vim afferret, ab eadem Dea propter virginitatem tenaciter cuſtoditam in avem cornicem converſa eſt, ita tamen ut a templo deæ ſubmoveretur. *Lact.* *p.71.v.9.* & *p.74. v.3*

Fab. X. Arg. *Semifer, &c.*) Ocyroe Chironis & Cariſtæ filia, contemptis patris artibus, veſania futura præcinuit. Infantique Æſculapio prædixit, quod medicina mortuos ad ſuperos educturus eſſet, & ab avo fulminis ictum experturus, patrem quoque Chirona ſagittis cruciandum, cupidumque mortis, ex Deo in mortalium numerum venturum. Quæ cum eſſet elocuta, in equæ ceſſit figuram; ne adverſantibus fatis plura ederet, quam prædicta Apollinis finerent. *Lact.* *p.76. v.5*

Fab. XI. Arg. *Flebat, opemque, &c.*) Mutationem Batti in lapidem indicem, ſuperiori fabulæ poeta annectit. Nam Apollo, quum ob pulſatos interfectoſque Cyclopas, quod Jovi fulmen contra Æſculapium ſuppeditaſſent, divinitate privatus, Admeti regis Theſſaliæ armenta in paſtorali habitu paſceret; Mercurius boves quæ longius forte proceſſerant, furto abactas in ſylva occultavit, Battoque cuidam equarum cuſtodi, a quo uno viſus fuerat, mandavit, ne cuiquam illud furtum indicaret: quod quidem ut libentius faceret, vaccam ei pulcherrimam dono dedit. Battus vero ei pollicitus eſt, ſe nunquam alicui vaccas illas indicaturum: & lapidem proximum ibi, celerius quam ſe quicquam indicaturum. Mercurius, ut hominis experiretur fidem, ſuſcepta alia figura ad eum paulo poſt rediit, rogans an vaccas quaſdam illac tranſeuntes vidiſſet; pollicenſque ſi indicaret ſe vaccam cum tauro daturum. Quod cum accepiſſet Battus, ſub quo monte boves paſcerentur indicavit: quam ob perfidiam eum Mercurius in lapidem, qui *Index* dicitur, commutavit. *p.78.v.9.*

Fab. XII. Arg. *Hinc ſe ſuſtulerat paribus Caducifer, &c.*) Athenis virgines per ſolenne ſacrificium in caniſtris Minervæ ferunt pigmenta, inter quas a Mercurio eminens ſpecie conſpecta eſt Herſe Cecropis filia. Itaque aggreſſus ſororem ejus Aglauron, precatuſque ut ſe Herſæ ſorori ſuæ jungeret: ac illa cum pro miniſterio aurum eum popoſciſſet, Minerva graviter offenſa eſt avaritia ejus, & quod ciſtulam etiam traditam ſororibus ejus cuſtodiendam adverſum ſuum prædictum aperuiſſet. Invidiæ noviſſimæ imperavit, & eam ſororis Herſæ ſucceſſibus exacerbavit, diuque cruciatam ſaxo mutavit. *Lact.* *p.80. v.3*

Fab. XIII. Arg. *Has ubi verborum pœnas, mentiſque profanæ, Cepit Atlant. &c.*) Cum Mercurius juſſu patris in Phœnicem tranſgreſſus eſſet, ut armenta illius regionis ad litus compelleret, Jupiter in taurum converſus, cum ſe juvencis Agenoris regis immiſcuiſſet, & in amorem ſui ſpatiantes in arena virgines conſiſtere coegiſſet, paulatim ſingulas alludens, noviſſime Europam Agenoris filiam, cujus amore compulſus averterat figuram, inſidentem ſibi tergo per mare in inſulam Cretam detulit, ibique concubitu ejus potitus eſt. *Lact.* *p.86. v. 15*

AR-

Digitized by Google

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

Hic Agenor, Cadmum jubet filiam amiſſam inveſtigare. Quod dum ille facit, e dentibus draconis, in terra ſatis, enaſcuntur homines; cum quibus ille deinde Thebas condidit. Huic primum valde luctuoſa fuit nepotis Actæonis in cervum mutati dilaceratio: quamvis Junoni grata fuerit, quæ Semelen pellicem oderat. Ideoque ad ipſam ſub facie Beroes nutricis accedens, mortem illi procuravit. Paulo poſt Jupiter cum Junone diſputans, utra Venus eſſet ſuavior, Tireſiam adhibet arbitrum: quandoquidem ſexum utrumque fuerat expertus. Is lata contra Junonem ſententia, ab illa quidem viſu privatus, a Jove autem vaticinandi ſcientiam conſecutus eſt. Primum autem ejus oraculum in Narciſſo comprobatum fuit: qui cum puellas omnes, inter quas & Echo præ amoris impatientia in vocem fuerat converſa, contempſiſſet; ſui ipſius denique amore contabeſcens, in florem mutatus eſt. Pentheus tamen vatem hunc irridebat, quamquam & ipſi vera prædixerat. Nam cum Bacchi celebrarentur Orgia, ille famulum quendam ſacrorum, poſtquam nautas in piſces fuiſſe transformatos ab eo intellexerat, in vincula conjecit: & inde a Bacchis fuit diſcerptus; id quod magnam apud omnes fidem ſacris conciliavit.

Argumenta Fabularum hujus tertii Libri.

FAB. I. Arg. *Jamque, &c.*) Agenor rapta Europa, Fratres ejus ad requirendam ſororem dimiſit, ita ut niſi eam reperiſſent ad ſe ne reverterentur. Cilix itaque diverſas petit regiones, noviſſime, conſtituit Ciliciam. Nec minus Phœnix a nomine Phœnicem. Cadmus vero deſperata ſpe viſendi parentis, Apollinis oraculum ingreditur, ſciſcitans in quibus partibus orbis conſiſteret. Accepta itaque ſorte ut vaccam a grege ſecretam quæ Lunæ ſignum in latere haberet, ageret, & ubi feſſa procubuiſſet ibi ſtatueret urbem; pareos præcepto in eam terram devenit, quæ poſtea a bove *Bœotia* eſt dicta. Hic cum ad fontem Martis ſocios aquatum miſiſſet, & poſtea etiam ipſe illuc iviſſet, ut vidit a dracone ſocios conſumptos, ſerpentem interfecit, & dentes ejus Minervæ monitu humo ſparſit, ex quibus armatorum multitudo progignitur, quæ inter ſe domeſtico bello confligit, ita ut ex ea quinque relinquerentur, qui Minervæ voluntate creandi populi qui Thebis conſideret, principes eſſent, quorum nomina hæc produntur fuiſſe: Echion, Udeus Chthonius, Pelorus, Hyperenor. Hi Cadmo ſocii condendæ urbis additi ſunt. *Raph.* *p. 89. v. 1*

FAB II. Arg. *Jam ſtabant Thebæ, poteras jam Cadme, &c.*) Diana cum in valle Gargaphiæ æſtivo tempore fatigata ex aſſidua venatione, ſe ad fontem perlueret, Actæon Ariſtæi & Autonoes filius eundem locum petens, ad refrigerandum ſe, & canes quo exercuerat, feras perſequens, in conſpectum Dea incidit; qui ne eam rem eloqui poſſet, habitus ejus in cervum ab ea converſus eſt, ita ut pro fera laceratus a ſuis canibus ſit. *Lact. p. 96. v. 1*

FAB. III. Arg *Rumor in ambiguo eſt: aliis violentior æquo, &c.*) Juno ſuſpectam Semelen Cadmi & Hermionæ filiam cum haberet, quod cum Jove concubuiſſet, in anum converſa, ut ſe fallacia ſine invidia cujuſquam ulciſceretur, ad eam venit, perſuadetque ei, ne alio Jovem apparatu recipiat ad cubile, quam ſolitus ſit apparere Junoni; quo ut illius auctoritas gravis, proinde ipſius concubitus inſignis eſſet. Quod cum impetraſſet a cupiente, Deus inſtructus tonitribus ac fulminibus domum Semeles ingreſus eſt, tecta ejus deceptæ optatis flammis adurit, Liberumque conceptum utero gravidæ incendio eripit, ac femore inſuit ſuo, poſtea completis menſibus, nymphis, quæ Nyſam montem Indiæ perfrequentarent clam tradidit nutriendum. *Lact.* *p. 123 v. 17*

FAB IV. Arg. *Dum que ea per*) Jupiter cum Junone jocando omiſſis omnibus jurgiis, referens in conjunctione majorem capere fœminas quam viros voluptatem, Tireſiam judicem adeundum cenſuit, qui utramque naturam maris ac fœminæ fuerat expertus. Nam quodam tempore cum ſerpentes concubitu hærentes baculo percuſſiſſet, in mulierem verſus

fue-

fuerat, ac rurſus proximo vere eadem uſus ratione, ac tactu, in virum ceſſerat. Qui cum Jovis ſententiam tutatus eſſet, damnata Juno luſum in iracundiam vertit, ac Tireſiam luminibus orbavit. Pro qua injuria, quod majus eſſet, Jupiter futurorum ei ſcientiam tribuit. *Lact.* *p.106. v.3*

Fab. V. Arg. *Ille per Aonias fama celeberrimus*, &c.) Liriope nympha ex amne Cephiſo procreavit Narciſſum, cui Tireſias Everis filius omnia proſpera reſponſo pollicitus eſt, ſi pulchritudinis ſuæ nullam habuiſſet notitiam. Hunc igitur Echo cum diligeret, neque viam potiundi inveniret, cura & ſollicitudine juvenis, quem extremis vocibus perſequebatur fugientem, extabuit, ejuſque reliquiæ corporis in lapidem converſæ ſunt. Quod ei incidit Junonis ira, quia garrulitate ſua eam ſæpe eſſet morata, ne Jupiter in montibus perſequens nymphas, manifeſto deprehendi poſſet. Fertur Echo filia Junonis ob deformitatem montibus recondita, neque ejus præter vocem quicquam inſpici poſſe, quæ tamen poſt obitum auditur. *Lact.* *p.107. v.16*

Fab. VI. Arg. *Si banc, ſic*, &c.) Narciſſum ſupradictum ob nimiam crudelitatem, quam in Echo exhibuerat, Nemeſis ultrix faſtidientium, in amorem ſui impulit, ut non minore flamma ille exureretur. Qui cum ex aſſidua venatione fatigatus ſecundum fontem in opaco procubuiſſet, & hauriens aquam imaginem ſui conſpexiſſet, & diutius ibi remoraretur, noviſſime tabuit, ita ut vita privaretur, ex cujus reliquiis flos extitit, quem Najades nymphæ, flentes caſum fratris, Narciſſi nomine notarunt. *Lact.* *p.110. v.13*

Fab. VII. Arg. *Cognita res vati meritam per Achaidas*, &c.) Pentheus Echionis & Agaves filius in contemptum trahens prædicta Tireſiæ auguris, cum in adventu Liberi, Thebani hedera redimiti procederent, ac ſacra ſuſciperent, prohibet ſuos Pentheus parere monitis, quod negaret ex Semele Bacchum Deum proditum. Confeſtim itaque famulus imperat, ut in conſpectum ſuum Liberum vinctum attrahant. At ille ut veſanientem eluderet, verſus in Acœtem ducitur vinctus, & cuſtodia clauditur. *Lact.* *p.115. v.13*

Fab. VIII. IX. & X. Arg. *Aſpicit hunc Pentheus*, &c.) Acœtes ſupradictus Liberi comes, cujus ſub imagine Deus latuerat, eludens Penthea, indicat regi, quia ita exigeret, nomen, genuſque artis ſuæ, & quanta vis apparuerit in Libero, quo tempore petens Naxon in Tyrrhenos inciderat: ab his enim propter eximiam pulchritudinem captum pro præda, impoſitumque navigio, ut vidit in aliam ſe duci regionem, armamenta navis in feras ac ſerpentes convertit. Quo prodigio exterriti Tyrrheni in pelagus ſe præcipitavere, ac in delphinos & aves ſe mutavere. Poſt hæc iterum cuſtodiæ clauditur, quæ cum ſponte Dei patuiſſet, & vincla a manibus defluxiſſent, in montem Cithærona digreditur, ibique Agavem matrem ejus alienatam furore adjuvantibus ſororibus Ino & Autonoe impellit, ut ipſum ſacra proterentem ſua interimat manu. *Lact.* *p.119. v.5. p.121. v.14. & p.122. v.10*

ARGUMENTUM LIBRI QUARTI.

Alcithoe tamen, una cum ſororibus, conſtanter ea contemnebat. Adeo ut in feſto varias ad colum hiſtorias illæ ſibi invicem narrare cœperint, partim de moris denigratis, partim de Apolline in Eurynomen verſo, ut cum Leucothoe concumberet: quamobrem Clytie zelotypa in Heliotropium fuerit mutata: partim etiam de Hermaphrodito & Salmacide nympha, in unum corpus concretis. Quo facto, ſorores ipſæ in veſpertiliones, earumque telæ in vitem & pampinos trasformatæ ſunt. Hac de re cum Agave lætaretur, magnus ei dolor oblatus eſt; quando Ino & Athamas in mare per inſaniam proſiluerunt, & facti ſunt dii marini. Quos dum mulieres Thebanæ pro mortuis deplorant, in ſaxa & volucres commutantur. Cadmus quoque hac calamitate commotus, relictis Thebis, in Illyriam cum uxore profectus eſt; ubi uterque anguineam formam accepit. Solus itaque reſtabat Bacchi de contemptoribus Acriſius, avus Perſei, qui Gorgonis caput amputavit. E cujus guttis in terram delapſis angues exorti ſunt: & Atlantem in montem, virgaſque, poſt Andromedam liberatam,

ratam,

Digitized by Google

ratam, in lapides convertit. Orto deinde in nuptiis tumultu, Phineum cum ſuis, unaque Prœtum & Polydecten, ſaxeos reddidit.

Argumenta Fabularum hujus quarti Libri.

FAB. I. II. & III. Arg. *At non Alcithoe*) At particula eſt qua concinne liber libro connectitur. Aliæ quidem, inquit, omnes Thebanæ mulieres ſacra Bacchi celebrabant, ſed Alcithoe quadam ducta temeritate ea ſpernebat, Bacchumque Jovis filium minime eſſe prædicabat. Ac quo tempore ſacra Bacchi ab aliis celebrabantur, ipſa lanificio una cum ſororibus & ancillis operam dabat. Earum vero una ad levandum laborem reliquas hortatur, ut fabularum aliquid viciſſim narrent. Hac autem phantaſia multas deſcribit fabulas poeta, ac Mineidas tandem in veſpertiliones converſas fuiſſe narrat. R. *p. 116. v. 1.*

FAB. IV. Arg. *Pyramus & Thisbe*) Pyramus juvenis, & Thisbe puella cum domos contiguas haberent, ſe mutuo amare cœperunt; cum autem ſe amplecti aliter non poſſent, egredi urbem ad conſtitutum locum decreverunt. Quo quidem cum prior perveniſſet Thisbe, Leæna illac tranſeunte perterrefacta in antrum vicinum confugit. Pyramus deinde adveniens, cum velum, quod fugienti Thisbe e capite deciderat, cruentum reperiſſet, eam putans a feris fuiſſe laceratam, gladio quem ſecum habebat ſub moro arbore incubuit, cujus ſanguine quidem mora effecta fuere nigra, cum antea candida fuiſſent. Thisbe autem ex antro egreſſa, cum Pyramum vulnere confectum vidiſſet, eodem ſe gladio confodit. *Lact.* *p. 130. v. 3.*

FAB. V. Arg. *Leucothoe*) Antequam narret, quemadmodum Leucothoe in arborem thuris fuerit converſa, exponit adulterium Martis cum Venere. Sol enim Martem olim cum Venere coeuntem Vulcano ejus marito indicavit, qui indignatus, retibus tenuiſſimis cubile circumdedit, quibus coeuntem Martem cum Venere ita implicuit, ut nullo pacto disjungi poſſent. Patefacto deinde cubiculo omnium Deorum oculis ſpectandos ſubjecit: qua re Venus indignata Soli Leucothoes amorem immiſit: qui ut commodius ea potiretur, ſe in matris Eurynomes figuram convertit. Cum vero Orchamus pater eam vitiatam eſſe judicio Clytiæ Solis amicæ cognoviſſet, ipſam defodit in terram. Sol vero amicam miſeratus, eam in thuris arborem commutavit. *Lact.* *p. 134. v. 19.*

FAB. VI. Arg. *At Clytien*,) Clytie nympha a Sole derelicta, cum novem dies ſine ullo cibo ac potu exegiſſet, tandem Deorum miſeratione in herbam *Heliotropium* converſa fingitur, quæ nunc quoque priſtini amoris memor, continue folia ad Solem vertit. Unde etiam nomen accepit. Nam *Heliotropium* dicitur Solis converſio, *ἥλιος namque Sol, τροπὴ conversio dicitur.* R. *p. 139. v. 5.*

FAB. VII. VIII. IX. & X. Arg. *Dixerat, & factum, &c.*) Poſtquam Leucothoe, inquit, narrare deſiit, poſcitur Alcithoe, quæ narrationem incipiens, præterire ſe dicit vulgares fabulas, ut de Daphnide, Idæo paſtore, qui quod fidem conjugii non præſtiterat in ſaxum abierit, & de Sithone, qui ex viro in fœminam ceſſerat. Neque etiam relaturam eſſe caſus Celmi, aut Adamantis, Curetumque, qui ex imbribus ſunt procreati. Reticere ſe etiam dicit de Croco & Smilace, qui in flores verſi ſunt. Sed de Salmace fonte Cariæ referre velle, cujus liquore contacti mollicie diffigurantur. *Lact.* *p. 139. v. 18. & p. 140. v. 4. 6. & 8.*

FAB. XI. Arg. *Praeterea, &c.*) Mercurius cum ex Venere Hermaphroditum formoſiſſimum adoleſcentem genuiſſet, cumque Najades nymphæ in Ida monte educaviſſent, relictis ſedibus in Cariam venit. Hic conſpicato fonte opaciſſimi Solis, ac perlucentis aquæ, curſum continuit. Quo diutius eo loco morante, Salmacis Najadum, dum flores legit, conſpectum illico diligere cœpit, qui circa fontem paululum moratus, dum blanditiis liquoris, precibuſque tenetur nymphæ, fonte ſe merſit, ac confeſtim complexibus Nais inhæſit, nec ante ab ea dimiſſus eſt, quam a Diis impetraſſet, in unam ut cederent ſpeciem, data itaque venia Hermaphroditus poſtquam ſe animadvertit nec virum, nec fœminam factum, a parentibus impetravit, ne infamis ſolus eſſet, ut quicunque ejus fontis aqua contactus eſſet, perinde ut ipſe molleſceret. *Lact.* *p. 140. v. 10.*

FAB. XII. Arg. *Finis erat, &c.*) Mineides Thebanæ ſorores fuiſſe produntur, quarum ſolertiſſimæ Leucothoe & Alcithoe, quod Liberi ſacra contemptum vocaviſſent, Minervæ lanificio addictæ ex improviſo, die numinis, vocibus tibiarum & tympanorum ſono exterritæ ſunt, quæ in conſpectu non viderunt: & ut animadvertere telas, inſtrumentaque ſua in hederam ac vites repente mutata, & locum affuetum ſe is repletum, noctemque offuſcam timentes, in volucres converſæ ſunt, quæ veſpertiliones vocantur. *Lact.* *p. 145. v. 7.*

FAB.

Fab. XIII. Arg. *Tum vero totis*) Ino Bacchi nutrix ac mater tera, uxorque Athamantis, in odium Junonis incidit, quod ubique Bacchi vites laudibus extollebat, cum & alumni & mariti & filiorum felicitate nimium ſuperba videretur. Hanc igitur Juno ut affligeret ad inferos deſcendens unam e furiis excitavit, quæ Athamanta in tantum furorem conjecit, ut Clearchum filium interfeceerit. Ino autem mariti furorem fugiens e ſcopulo ſe una cum Melicerta altero filio in mare præcipitavit. Qui Veneri precibus a Neptuno excepti, & Juno in Leucothoen Deam, quæ *Matuta*, & Melicerta in Palæmonem, qui Latine *Portunus* dicitur, fuere commutati. *L.* *p.146. v.12*

Fab XIV. Arg. *Sidoniæ comites*) Matronæ Thebanæ Ino fugientem ſecutæ, cum ex veſtigiis percepiſſent eam ſe in mera præcipitaſſe, Junoni invidiam facere cœperunt. Quare Juno irata, eas partim in ſaxa, partim in aves commutavit. *Rap.* *p.146. v.1*

Fab. XV. Arg. *Neſcit Agen. &c.*) Cadmus Agenoris filius poſtquam inſpector fuerat ſuarum calamitatum; evenſſentque multa filiabus ac nepotibus infortunia: peroſus Thebarum ſedea, cum Harmonia Martis & Veneris filia conjuge ſua in Illyrios profugit; ibi petita venia a Deis in ſpeciem draconis convertitur, qui initio cauſa malorum ſuorum fuiſſet: vota expleta ſunt, & in dracones verſi. *Lact.* *p.153. v.21*

Fab. XVI. Arg. *Sed tamen, &c.*) Perſeus Jovis & Danaes filius miſſus a Polydecte ad Meduſæ caput perferendum, quæ aſpectu ſuo obvios in ſilicem convertere ſolebat, Minerva adjutrice avicit propoſitum laborem, & intercepto Phorcidum lumine, quæ invicem cuſtodias Gorgonum alebant, abſectum caput Meduſæ per aera tulit. E ſanguine autem qui Perſeo per Africam iter faciente ſtillaverat, genus ſerpentum eſt procreatum. Ab utero autem ejuſdem Meduſæ, equus Pegaſus cum pennis exiit. *Lact.* *p.155. v.19*

Fab. XVII. Arg. *Inde per immen. &c.*) Atlas Japeti & Clymenes filius, a Themida, quæ initio antiſtes Deorum erat, reſponſum accepit, ne quem hoſpitio ex progenie Jovis reciperet, ſi vellet hortum, in quo poma aurea erant, cuſtoditum habere. Quam ob cauſam cum Perſeo fatigato ex aſſiduo curſu requieſcendi hoſpitium negaviſſet, eumque viribus propelleret: ille elatum caput Gorgonis ei objecit. Quo viſo in montem pari nomine eſt verſus. Cui ultimis Africæ locis mundus injectus eſt. *Lact.* *p.156. v.23*

Fab XVIII. Arg. *Clauſerat, &c.*) Perſeus per Æthiopiam iter faciens poſtquam Andromedam propter ſuperbiam matris, quæ ſe nympharum pulchritudini prætulerat, ſaxo alligatam ac marinæ belluæ objectam vidit, captus ſpecie ejus exarſit. Pactuſque a Cepheo & Caſſiopea parentibus virginis ut ſibi matrimonio eam darent ſi belluam interemiſſet, votique compos eſt factus. Interfecto igitur monſtro cupiens requieſcere, ne caput Gorgonis læderet, virgulas lectas in littore ſubjecit, & hæ ſubter induruerunt: ita ut adeptis radicibus ſanguinei coloris, mari ut arbuſculæ naſcerentur, nomenque haberent Coralium. *Lact.* *p.158. v.18*

Fab. XIX. Arg. *Dis tribus ille focos*) Perſeus ob monſtrum illud marinum debellatum Diis gratias agere, ac ſacrificare decrevit, ac primum tres aras tribus Diis, Minervæ, Mercurio ac Jovi ex ceſpitibus in littore extruxit, deinde vaccam Mercurio, taurum Jovi immolavit. *p.161. v.19*

ARGUMENTUM LIBRI QUINTI.

Tum Pallas, quæ illi hactenus comes fuerat, ipſo relicto in Heliconem ſe confert, ut Hypocrenem inſpiciat. Ibi narrant illi Muſæ de Pyreneo, & Pieridibus in picas converſis, poſtquam cantu de variis tranformationibus inſtituto, cum ipſis contendiſſent.

Argumenta Fabularum hujus quinti Libri.

Fab. I. Arg. *Dumque ea Cephenum, &c.*) Andromedam Cephei & Caſſiopes filiam in Æthiopia expoſitam belluæ marinæ, Perſeus Jovis & Danaes filius, Meduſæ Gorgonis caput ferens, paciſcitur conjugem, ſi eam periculo liberaſſet. Cauſa autem proſtituendæ extiterat ob Nereidum iram; quarum pulchritudini ſe mater prætulerat. Perfecto igitur a Perſeo pollicito, cum fides promiſſa a Cepheo eſſet præſtita, & nuptiarum conjugalium

epu-

Digitized by Google

epulis regalibus principes intereſſent, Phineus Cephei frater, cui Andromeda desponſata fuerat, contumeliam ſibi exiſtimans graviſſimam fieri, quod advenæ conſanguineus poſtpoſitus eſſet, veſcentium animos pugna confundit. Et cum res miſerabilis dimicantium ageretur in regia, ac multi ex utraque parte armis, quibus eos caſus obtuliſſet, ceciddiſſent, noviſſime Perſeus pertimens multitudinem adverſariorum, imperavit, ut diſcederent ex conſpectu ſui, caputque Gorgonis extulit: quo viſo Phineus cum auxiliantibus diriguit in ſaxum. *Lact.* *p.165. v.1*

Fab. II. Arg. *Victor Abant.*) Perſeus votorum compos, cum Argos in patriam rediiſſet, Prœteum, a quo Acriſius avus regno fuerat privatus, oſtenſo Meduſæ capite in lapidem convertit, avoque (licet immerito) regnum reſtituit. *p.176. v.1*

Fab. III. Arg. *Te tamen o parv., &c.*) Polydectes rex inſulæ Seriphii, ad quam Perſeus cum Danae matre incluſus arca pervenerat, cupiens ablegare Perſeum, ut matre ejus potiretur, ad Gorgonis Meduſæ raſecandum caput eum mitit, quod ille Minerva volente ad Polydectem pertulit, inſiaiantique laborem operis oſtendit, ac prius ille diriguit quam ſe ulciſceretur. *Lact.* *p.176. v.9*

Fab. IV. Arg. *Hact. &c.*) Muſæ cum Parnaſſi montem petiiſſent, adverſis tempeſtatibus invitatæ a Pyreneo, qui Daulida Phocidis urbem incolebat, tecta ſubierunt, qui pulchritudine captus virginum, cum regiam claudi imperaſſet ad vim inferendam, ne cupiditatem ejus experirentur, in volucres converſæ ſunt, quas ille dum per ardua montium perſequeretur, prolapſus, altitudine ſcopulorum præcipitatus eſt, ita ut in toto corpore eliderctur, vitamque finiret. *Lact.* *p.176. v.17*

Fab. V. Arg. *Muſa loqu.*) Eleganti phantaſia multas deſcribit Metamorphoſeis poeta. Muſa namque fingitur Palladi reſſere certamen ſuum cum Piari fillabus, quo quidem in certamine, & traſformationes Deorum in varia animalia tempora belli gigantei a Pieri filiabus canuntur, & pœna Typhœe gigantis, & Proſerpinæ raptus, & Cyanes in fontem mutatio, multaque alia contra a muſis cantantur. Pierus igitur ex Evippe uxore novem ſuſtulit filias, quarum pulchritudine ac vocalitate mater ſuperba, muſas in certamen provocare eſt auſa. Eas vero nympharum judicio victas, muſæ indignatæ, vocalitate erepta in raucas picas convertere. *R.* *p.178. v.11*

Fab. VI. Arg. *Prima Ceres, &c.*) Venus indignata quod & Diana & Proſerpina Cereris filiam numen ſuum, conjugiaque aſpernarentur, Ditem, qui territus viribus Typoei moventis Ætnam, cui ſubjectus a Diis erat, cum ab inferis emerſiſſet, impulit in amorem, ut Proſerpinam circa Ætnam flores legentem cum Minerva atque Diana raperet; qua capta cum properanter curru fugeret, a Cyane nympha quam dilexerat Anapus amnis intercedente tardatus eſt. At ille inceuſus ira propter moram intercedentis; relicto ſceptro inter ſtagna diſcuſſit undam, præcepſque mari merſus, Cyanemque, quæ currui obſtiterat, in liquorem ſui nominis vertit, cujus lacus contiguus Arethuſæ videtur. *Lact.* *p.182. v.12*

Fab. VII. Arg. *Interea*) Ceres Proſerpinam filiam quærens, cum defeſſe ſiti laboraret, quandam rogavit anum, nomine Milmen ut ſibi aquam ad os colluendum exhiberet. Ea cum muſtum polenta commixtum a vetula traditum bibere cœpiſſet, puer quidam, nomine Stellem, audacior & ridere, & Cererem gulæ deditam eſſe jactare auſus eſt. Quare indignata Ceres, in faciem impudentis pueri muſtum ſimul & polentam expuit, eumque in ſtellionem animal variis maculis infectum commutavit. *p.186. v.14*

Fab. VIII. Arg. *Quas dea, &c.*) Cum Arethuſa nympha Siciliæ fontis, qui humo preſſus ab Elida fluit, indicaviſſet Cereri a Dite raptam Proſerpinam, & illa ab Jove impetraſſet, ſi fratris nuptiis contenta non eſſet, ea lege ab Inferis duceret eam, ſi nihil guſtaſſet. Quam ob cauſam cum judicium fierat, Aſcalaphus hoſpes Acherontis filius ad judicium primus deſcendit, docuitque eam mali punici granum guſtaſſe. Quamobrem in avem bubonem abominandi ominis converſus eſt. Jupiter autem ex æquo Cereri fratrique tribuit, ut partem anni Proſerpina apud virum, partem autem apud matrem ageret. *Lact.* *p.187. v.12*

Fab. IX. Arg. *Hic tamen indicio, &c.*) Fabulam fabulæ (ut ſolet) eleganter annectit poeta. Nam Sirenes tres fuiſſe dicuntur Acheloi fluvii & Calliopes muſæ filiæ, ac Proſerpinæ comites fidiſſimæ, quam quidem cum & ipſæ per totum orbem terrarum quæſiſſent, nec uſquam in terris eam reperirent, Deos rogarunt, ut alatæ efficerentur, quo commodius etiam in aquis Proſerpinam inquirere poſſent. Quare ita in aves fuere converſæ, ut facies tamen virginea, voxque humana illi remaneret. Hæ juxta fretum Si-

culum

Digitized by Google

dlum inſulas Sirenuſas habitantes tam ſuaviter canebant, ut nautas illac tranſeuntes; ut a d ſe pellicerent, aut ſopitos ſpoliarent, atque ſubmergerent. *p.191. v.7*

Fab. X. Arg. *At medius fratriſque ſui, mæſtaque ſororis &c.*) Jupiter ut Cererem placaret, ita diviſit annum, ut Proſerpina partim apud virum, partim apud matrem moraretur: ergo Ceres exigit ab Arethuſa, ut ſibi originem ſuam exponat. Arethuſa Achaidum nympharum formoſiſſima cum ab Alpheo amne perſequeretur, cuperetque perſequentis impetum effugere, invocavit Dianam, cujus comes & æmula ſtudii fuerat, ut laboranti ferret auxilium, objectaque ei nube ne in conſpectum cupientis poſſet venire, tellure rupta in inſulam Ortygiam miſit per obſcurum iter, & in fontem cognominem ſibi, Arethuſam, verſam, ad ſuperos evocavit, cujus liquori Alpheus amnis infunditur. *Lact.* *p.192. v.10*

Fab. XI. Arg. *Hac Arethuſa tenus*) Hactenus, inquit, Arethuſa fuit locuta; Lynci autem Scythiæ regis Metamorphoſin in lynca feram, eleganter cum ſuperiore fabula connectit poeta. Ceres enim recepta filia, Arethuſaque audita, Athenas advolavit, curruumque a draconibus alatis vectum Triptolemo donavit, quo frumenti uſum & agriculturam mortales doceret. Is igitur ad Scythiam uſque perveniſſet, a Lynco Scytharum rege hoſpitio ſuſceptus, paulum abſuit quin interficeretur. Nam Lyncus cum adventus cauſam percepiſſet, Triptolemi gloriæ invidens eum ſomno oppreſſum aggreſſus eſt. Quare Ceres indignata Lyncum in lynca feram commutavit. *R.* *p.195. v.4*

Fab. XII. Arg. *Finierat dictos*) Pieri filiæ, nympharum ſententia, a Calliope muſarum præſtantiſſima ſuperatæ, cœperunt & nymphas, & muſas ipſas conviciis inſectari: quam rem quidem ægreferentes muſæ, eas in picas converterunt, quæ ingenitam retinuiſſe videntur loquacitatem. *R.* *p.196. v.6*

ARGUMENTUM LIBRI SEXTI.

Quo exemplo mota Dea, anum ſe fecit. Itaque inito cum Arachne texendi certamine, poſtquam utriuſque tela varias transformationes repræſentavit, ipſam in araneam mutavit. Nihil tamen hoc Nioben movit, quo minus amiſſis liberis in ſaxum obdureſceret. Quo quidem cognito, vulgus Lycios ruſticos in ranas a Diana verſos, & Marſyam ab Apolline excoriatum, in memoriam revocavit. Cum vero ad conſolandos Thebanos urbes finitimæ conveniſſent, ſoli defuerunt Athenienſes: quoniam a Tereo Rege infeſtabantur. Qui deinde ſtuprata Philomela, in upupam transformatus fuit: quemadmodum & Philomela in luſciniam, ac Progne in hirundinem. Quæ res Pandioni ſocero intellecta, mortem attulit. Huic in regno ſucceſſit Erechtheus; e cujus filia Orythia, Boreas Calaim procreavit, & Zethen. Qui in Argonautarum numero quondam fuerunt; cum Jaſon, ſeminatis ſerpentis dentibus, e quibus homines armati prodierunt, & dracone ſopito, vellus aureum retulit.

Argumenta Fabularum hujus ſexti Libri.

Fab. I. Arg. *Præbuerat*) Arachne Lydia Idmonis filia, cujus mater genita Hypæpi ſtudio lanificii famam quæſierat; cum materna induſtria cunctas præceſſiſſet in opere faciendo, iſtis diebus inſolentius gloriata magis quam mortalem decuit, elocuta eſt. Nam Minervam a qua docta fuerat, ad certamen provocavit. Quæ in anum verſa in hoc ad eam venerat, ut audaciæ impetum compeſceret. Quam cum vidiſſet in certamine permanentem, reverſa in ſuam ſpeciem opere propoſito in certamen deſcendit, & ſingula quæ ſequuntur, inſeruerunt telæ, prior quidem Minerva, dehinc Arachne. *Lact.* *p.197. v.1*

Fab. IV. Arg. *Cecropia Pallas, &c.*) Minerva telæ ſuæ intexuit contentionem de urbe Athenarum inter ſe & Neptunum habitam; qui lacu ſalſo in arce edito, ſibi eam poſſeſſionem vendicabat, ipſa autem oliva a ſe arbore inventa. Item, Rhodopen Threiciam & Hæ-

Hæmum, qui pari inſania & amore conjugii Jovis ac Junonis abuſi erant nominibus, & ob id in montes transfigurati. Pygmææ quoque caſum addit, quæ a Junone in gruem verſa eſt. Item, Antigonem Laomedontis filiam, quam cum Jove coiiſſet, ob admiſſum Juno transfiguravit in ciconiam. Cynaræ præterea regis Aſſyriorum filias ob inſolentiam ab eadem dea in gradus templi ſeu lapidem mutatus. Per quæ exempla frangi illa poſſet, deque Minervæ numine certior fieri. finemque operi ſuo arborem ſuam olivam impoſuit. *Lact.* *p.100. v.18*

Fab. II. Arg. PICTA IN TELA ARACHNES. *Mæonis eluſam deſignat imagine tauri.*) Arachne autem, ut videretur per opera reſpondiſſe ſequentia telæ intexuit: Jovem in taurum verſum ob Europæ amorem; Eundemque fecit in aquilam converſum, ut comprimeret Aſteriem. Eundem in olorem, ut Ledam Theſtii filiam comprimeret. Eundem in Satyrum, ut Nycteida Nyctei filiam comprimeret. Eundem in Amphitryona, ut Alcmenam Electrionis filiam comprimeret. Eundem in aurum, ut Danaen Acriſii filiam comprimeret. Ut Aſopidam autem, eundem in ignem. Eundem in paſtorem, ut Mnemoſynem comprimeret, & in ſerpentem, eundem, ut Deoidam. Deinde Neptuni etiam cupiditatem inſerit: ita ut doceret eum in juvencum eſſe mutatum, ut Æoli filiam ſtupraret. In amnem Enipeum, ut Aloei uxorem. In Arietem, ut Biſaltidam comprimeret. Item in equum, ut Cererem, & Gorgonem Meduſam, ex qua equus Pegaſus proditur fuiſſe. & in delphinum, ut Melantho comprimeret. Apollinis præterea in eadem contentione, amoris furta intexuit, indicans, eum in accipitrem interdum converſum, interdum in leonem, alias in paſtorem, ut Iſſen Macarei filiam comprimeret. Poſt hæc, ut Liber pater quoque in uvam verſus, ut Erigonem comprimeret. Et Saturnus præterea verſus in equum, ut Philyram Oceani filiam, ex qua Chirona centaurum videtur procreaſſe, comprimeret. *Lact.* *p.202. v. 13*

Fab. III. Arg. *Doluit ſucceſſu virago*) Poſtquam Arachne ordinata tela cum contumelia a Dea pulſata eſſet, ſuſpendio ſe affecit. Sed in ultimo caſu propter ſtudium, quod a dea acceperat, in araneam verſa eſt, ut opera inutili nullum ſui effectum capere poſſet. *Lact.* *p.204. v. 9*

Fab. IV. Arg. *Lydia*) Niobe namque Tantali filia cum ex Amphione marito ſeptem filios, ac totidem filias genuiſſet, ſe potius quam Latonam venerandam eſſe contendebat, prohibebatque nequis in ſuo regno Latonæ ſacrificaret audere. Qua re indignata Latona Apollinem ac Dianam rogavit, ne ſe tanta injuria affici paterentur. Sumptis igitur arcubus, & ſagittis ad unum omnes primum Niobes filios interemerunt. quod quidem Amphion cum ferre non poſſet, ſeipſum interfecit. Niobe vero morte filiorum indignata cum Diis maledixiſſet, & filias ſagittis confectas vidit, & ipſa in ſaxum quod etiam nunc lacrymare videtur, fuit commutata. *p.205. v.7*

Fab. V. Arg. *Tunc vero, &c.*) Latona Dei filia, cum Junonis ira ob adulterium ex Jove conceptos Apollinem & Dianam parere non poſſet, & nulla eam errantem regio reciperet, noviſſime venit in Lyciam, & cum ex ardore æſtus ac longitudine viæ ſitim ſedare vellet, ab iis quæ ulvam & juncum ſecundum lacum legebant, prohibita eſt propius accedere: Quamobrem accenſa ira digrediens petiit a Diis, ut accolæ nunquam ſtagno carerent, auditis itaque precibus ejus Jupiter agricolas in ſpeciem ranarum transfiguravit. *Lact.* *p.212. v.17*

Fab. VI. Arg. *Exitium Satyri*) Marſyas autem Satyrus fuit, tibias inflandi adeo peritus, ut cum Apolline certare ſit auſus, quem ſuperatum, indignatus Apollo, pelle atque cute privavit. Ex ejus vero corpore tantus defluxit ſanguis, ut a terra exceptus in fluvium fuerit commutatus, qui a Satyri nomine *Marſyas* fuit appellatus. Eſt autem Phrygiæ fluvius in Mæandrum labens. *p.215. v.2*

Fab. VII. Arg. *Talibus, &c.* Tantalus epulis Jovis cum intereſſet, & cum vellet experiri an futura proſpiceret, invitato eo ad epulas, Pelopen nonum ex filiis interemit; viſceraque ejus reliquis dapibus immiſcuit. Quo pro merito punito, miſericordia Deorum qui convivii participes fuerant, partes viſcerum Pelopis compoſuerunt, & humerus qui defuerat, effectus eſt de ebore. *Lact.* *p.216. v.16*

Fab. VIII. Arg. *Finitimi, &c.*) Tereus rex Thracum, cum Athenas obſidione liberaſſet, accepta in uxorem Progne Pandionis regis filia, in Thraciam rediit, ubi cum jam filium ſuſcepiſſet, rogatus ab uxore, ut aut ſe Athenas deduceret, aut ſaltem ad ſe Philomelam

ſororem accerſeret: profectus ipſe Philomelam quidem a patre accepit, ſed cum in Thraciam perveniſſet, non ſolum ei vim intulit, ſed linguam etiam, ne vulgare ſcelus poſſet, amputavit, ac ſuis ſtabulis mancipavit. Cæterum Philomela tanta crudelitate ſtimulata, totum infortunium ſuum in velo deſcriptum ſorori indicavit. Progne vero furiis accenſa Bacchi ſacra ſe celebrare ſimulans, una cum Bacchis ad ſororem venit: eamque ſecum pampinis tectam in urbem adduxit, in cubiculoque ſe occultavit. Perfectis vero Bacchi ſacrificiis, Progne Ityn communem filium interemit: cujus carnes coctas patri appoſuit comedendas. Cum vero Tereus Ityn filium inter cœnandum frequenter vocaret, Philomela cubiculo exiliens, caput filii ac pedes in Tereum conjecit: qui ſtricto enſe cum ambas perſequeretur, ipſe quidem in upupam, Itys in phaſianum, Progne in hirundinem, Philomela in luſciniam converſi fuiſſe narrantur. *p.261. v.29*

FAB. IX. Arg. *Hic dolor ante diem, &c.*) Aquilo cum Orithyam filiam diligeret, nec ullis precibus a parentibus puellæ impetrare poſſet, ut ſe in affinitatem reciperent, viribus uſus ſuis, Athenas devenit, & puellam raptam in Thraciam retulit, ibique gravidam facit: ex qua gemellus procreavit Zetum & Calaim, quorum poſtea humeris alæ volucrum increverunt, per quas parentis imaginem referrent. *p.228. v.2*

ARGUMENTUM LIBRI SEPTIMI.

Is poſtquam domum cum Medea rediit, Æſoni illa juventutem reddidit. Eandemque & Peliæ pollicita, præmiſſo arietis in agnum reformati ſpecimine, dolo eum occidit. Inde per varia loca multis inſignia transformationibus delata; poſt occiſos liberos, Ægeo nupſit. Contra hunc poſtea bellum movit Minos; collectis undique copiis: ut & e Paro. Quam cum Arne quondam prodidiſſet, in monedulam fuerat converſa. Æacus vero ab Ægeo ſtetit, & ad eum Myrmidones ſuos, e formicis ortos, auxilio miſit, duce Cephalo: qui aliquando uxorem ſuam, mutata ſibi forma, in adulterium pellexerat, canemque ſuum ſimul cum vulpe in ſaxa converti viderat.

Argumenta Fabularum hujus ſeptimi Libri.

FAB. I. Arg. *Jamque fretum Minyæ Pagaſæa puppe ſecabant, &c.*) Jaſon Æſonis filius miſſus a Pelia Neptuni filio cum proceribus Grajorum Colchon, ad pellem auream apportandam, adjutricibus Junone ac Minerva, ut Æetæ Solis filii contigit regiam, pulchritudine ſua perculit Medeam averti que a patre, ut ſibi potius quam patriæ conſuluerit. Ergo obligatum Jaſonem coegit, ut fidem præſtaret conjugii erga ſe. Nam tauros ſpirantes ignem, & draconem cuſtodientem templum, venenis atque carminibus coegit parere Jaſoni, ut proſciſſo ſolo dentes obſereret ſerpentis, ex quibus armatorum ſeges procreſceret: inter quos, ut ei præceptum erat a Medea, jactato ſilice coegit eos inter ſe dimicare, qui mutuo bello conciderunt. His geſtis Jaſon cum Medea Colcon abiit. *Lact.* *p.231. v.1*

FAB. II. Arg. *Æmonia matres*) Jaſon enim cum Medea a Colchis reverſus, cum Æſonem patrem ſenio confectum offendiſſet, uxorem Medeam rogavit, ut ſibi ademptos annos patri apponeret. Medea vero majus quam petebatur pollicita, variis undique herbis collectis, unaque concoctis, Æſonem jam decrepitum ad quadraginta annorum ætatem revocavit, *Lact.* *p.239 v.5*

FAB. III. Arg. *Viderat ex alto*) Bacchus cum vidiſſet ex decrepito ſene juvenem factum Æſonem. Medeam rogavit, ut nymphas quoque ſuas nutrices juvenilibus annis reſtitueret, quod facile a Medea impetravit. *Vide Natal. lib. 5. Mytol. cap. 15. R.*

FAB. IV. Arg. *Neve*) Medea enim cum Peliam Jaſoni inimicum eſſe cognoſceret, quo facilius eum perdere poſſet, & ſe ab Jaſone odio haberi ſimulavit, & Peliæ filiam ſibi conciliavit. quæ cum vidiſſent arietem vetulum in agnum converti, impenſius a Medea petierunt, ut Peliam ſibi petentem reſtitueret ætati juvenili. Ipſa vero eis perſuaſit, ut ipſum interficerent

Digitized by Google

rent, ac in vaſe aquæ pleno coquendum imponerent, quod quidem cum perpetraſſent ipſa a draconibus in aerem ſublata aufugit, Corinthumque tandem pervenit. *p.145. v.8*

Fab. V. VI. VII. VIII. & IX. Arg. *Quæ niſi pennatis, &c.* Hodoporicon Medeæ hoc loco deſcribit poeta, quo videlicet itinere, & per quas regiones ex Theſſalia ubi Pelias regnaverat, Corinthum, & mox perpetrata cæde filiorum, & arce cum nova Jaſonis conjuge incendio conſumpta, e Corintho Athenas ad Ægeum Theſei patrem pervenerit, perſtringens breviter quæ quibuſque locis fabuloſa, aut alias memorabilia accidiſſent. *p 148. v.8*

Fab. X. XI. & XII. Arg. *Eurypilique*) COÆ MATRONÆ IN BOVES, ET JALISII IN SCOPULOS. *p. 149. v. 4*

Fab. XIII. & XIV. Arg. *Inde*) CYCNUS IN AVEM, ET HYRIE IN STAGNUM. *p.149. v.4*

Fab. XV. XVI. XVII. XVIII. & XIX. Arg. *Adjacet*) COMBE IN AVEM, ET MENEPHRON IN FERAM, &c. *p. 150. v.9.*

Fab. XX XXI. XXII. Arg. *Excipit hanc Ægeus facto*) Ægeus rex Athenarum conſuluit oraculum, quo modo prolem virilem ſuſcipere poſſet, a quo cum accepiſſet ut prius quam Athenas reverteretur, cum muliere coiret, ad Pirheum Trœzenis regem profectus ei oraculum communicavit. Quo cognito Pirheus ei filiam Æthram a Neptuno vitiatam copulavit. Inde vero Ægeus diſceſſurus, uxorem jam gravidam ad ſaxum ſolam cum adduxiſſet, illi calceos gladiumque ſubjecit. Uxori deinde mandavit, ut ſi maſculum pareret, eum ad ſe non ante mitteret, quam adultus ipſe per ſe revoluto ſaxo gladium & calceos tollens ſecum ferret. Hinc enim Ægeus ſe cogniturum ſperabat, an quem Æthra foret paritura, ſibi filius eſſet. Theſeus igitur ex illa natus Ægei quidem filius putatus eſt, cum Neptuni foret, ut Iſocrates in Helenes laudatione ait. Is vero cum adoleviſſet, indicante matre & ſaxum revolvit, & calceos & gladium ſuſtulit, Athaneſque proficiſcens, multos latrones Iſthmum obſidentes interfecit. Cum vero Athenas perveniſſet, non ante a patre agnitus eſt, quam capulum gladii ſui, quem ſaxo pater ipſe ſubjecerat, aſpexit. Quo cognito poculum venenatum ſtimulante Medea jam porrectum e filii manibus excuſſit. *p.151. v.13*

Fab. XXIII. Arg. *At genitor, &c.*) Poſt hæc referunt feſtos dies agentes, laudes Theſei, quemadmodum taurum Macarhonium interemiſſet, ut etiam Procruſten, Cercyoniſque necem peregerit, qui trabes opponebat hoſtibus, ita ut victi exanimarentur: ab eis Scyronem quoque Neptuni, ſolitum iter facientibus tendere inſidias, qui poſtquam a Theſeo eſt interfectus, ejus oſſa fluctibus agitata propter crudelitatem ſcopulo inhæſerunt, unde Scyronides petræ ſunt nominatæ ab ejus nomine. *Lact.* *p. 153. v.2*

Fab. XXV. Arg. *Bella parat Minos, &c.*) Arne cum inſulam Sithon, in qua ipſa genita eſſet, hoſti Athenas oppugnanti, capta pulchritudine auri vendidiſſet patriam, ne pro meritis ſupplicia penderet, in volucrem monedulam eſt transfigurata, quæ adhuc amore ſplendoris ejus tenetur. *Lact.* *p.154. v.16*

Fab. XXV. Arg. *At non*) FORMICÆ IN HOMINES SIVE MYRMIDONAS MUTATÆ. *p.155. v.9*

Fab. XXVI. Arg. *Talibus &c*) Cephalus de donis interrogatur, refert invicem Æaci filio Phoco de Procride conjuge, & cur aut unde telum gereret. Nam cum in monte Hymetto Atticæ regionis venaretur, ab Aurora ob ſpeciem raptus eſt: quem ut comperit Dea Procridis prior conjugio implicitum a ſe velle diverti, fecit, ut mutata ſpecie remiſſus Cephalus Athenas contenderet, ut eam pollicitis muneribuſque tentaret, an pudicitiam puram poſſit ſervare. Plurimis itaque rebus ad uſum fœminarum comparatis, quibus capi poſſet, fallacia mentem elicuit, quod ut illa competis, a marito ſe eſſe deceptam, pudore exterrita ut conſpectum ejus vitare poſſit, altis ſe recondidit ſaltibus. Cephalus autem amoris impatientia, cum ejus abſentiam ferre non poſſet, precibus impetravit, ut ad ſe rediret: reverſaque canem ei dedit velociſſimum & jaculum inevitabile, quod nunquam fruſtra jaceretur. *Lact.* *p 263. v.19*

Fab. XXVII. Arg. *Muneris*) FERA ET CANIS, IN SAXUM. *p.268. v.2*

Fab. XXVIII. Arg. *Hactenus & tacuit*) Cephalus cum Dianæ ſtudio feras aſſidue perſequeretur, ſæpeque ex nimio æſtu auram ſæpius invocaret, nympham aliquis arbitratus vocari, Procridi ejus uxori indicavit. At illa non immemor priſtini amoris, dum virgultis ſe recondit, ut ſpecularetur, an eſſet aliqua Auræ nomine, cujus ille cupiditate impul-

ſus

Digitized by Google

ſus a ſe alienaretur: Cephalus procul ſpeculatus vehementius moveri virgultum, dum latere feram exiſtimat, eo loco reconditam, jaculo emiſſo conjugem imprudens interfecit. Fertur autem in telum cum cane ab eadem conjuge Procride Cephalo tributum, cujus vim ob iram Auroræ, ſimiliter ut feræ ab eo percuſſæ, maximo cum luctu viri experta eſt. *Lact.* *p.270. v.5*

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

Minos interim Alcathoen obſidet, qua capta, Niſus in haliæetum & Scyla in cirin fuerunt tranſlati. Hinc in Cretam ille reverſus eſt, ubi Minotaurus labyrintho erat incluſus, quem cum Theſeus deinde de medio ſuſtuliſſet, cum Ariadne in patriam rediens, eam in itinere dereliquit. Hinc eam Bacchus aſſumpſit, ejuſque coronam inter ſidera collocavit. Icarus vero, cum ex inſula conaretur poſt patrem evolare, ſubmerſus eſt: ejuſque exſequias celebrantem patrem vidit perdix, e Talo nuper transformata. Theſeus interea cum valde celebris jam eſſet, ad aprum Calydonium, cujus interfectore ſublato, ſorores ejus in Meleagrides aves mutatæ ſunt, fuit convocatus. Inde ad Acheloum divertitur, & Echinades inſulas conſpicit, in quas Najades erant converſæ. Quod ita fieri potuiſſe, Lelex primum Baucidis & Philemonis probat exemplo, qui in arbores fuerint commutati: ſicut & domus ipſorum in templum, ac pagus ipſe in ſtagnum. Achelous deinde Protei & Meſtræ transformationes adjicit, ac ſuas denique, quibus uſus quondam fuerat, cum ipſum premeret Hercules, gratia Dejaniræ.

Argumentum Fabularum hujus Octavi Libri.

Fab. I. Arg. *Jam nitidum &c.*) Minos Jovis & Europæ filius cum propter filium Androgeon interemptum ab Athenienſibus pœnas repeteret, Megaram, in qua urbe Niſus regnabat continue cum Athenienſibus, obſedit. qua expugnata animo conceperat occiſis præſidiis hoſtium ſe victoriam conſecuturum. Inter quæ Scylla Niſi filia ſæpe murum aſcendens delectandi gratia propter lapidem vocalem, qui Apollinis citharæ poſitus ſonum adjecerat, ut animadvertit Minoem aſſidentem urbi cultu regali, bellicisque rebus intereſſe, pulchritudine ejus exarſit, & cum potiendi nullam viam inveniret, ut victorem hoſtem faceret, crinem purpureum abſcidit genitori dormienti, quo fata patriæ continebantur. Quem cum reſeratis portis accepto hoſte ad Minoem pertuliſſet, ille impium facinus adverſatus, noviſſime eam navigio, recipere noluit, patre jam in avem transfigurato, quam Græci *Alieton* dicunt, & perſequente filiam, illa quoque in volucrem *Cirim* transfigurata eſt. *Lact.* *p.273. v.1*

Fab. II. Arg. *Vota Jovi Minos*) Deſcripturus quemadmodum Ariadnæ corona in ſydus fuit converſa, breviter commemorat ea quæ de Minotauri cæde feruntur. Minos enim victor hoc tributo Athenienſes preſſit, ut uno quoque anno quatuordecim nobilium liberi, hoc eſt ſeptem pueri, ac totidem virgines, ſorte ducti mitterentur in Cretam Minotauro objiciendi. Theſeus igitur Ægei regis filius, cum ſors ad eum perveniſſet, ſive cum tantum dedecus, tantamque ſuorum calamitatem ferre non poſſet, ſponte in Cretam profectus, Ariadnæ Minois regis filiæ amore ſuo captæ auxilio ſervatus eſt. Nam quo modo & Minotaurum interficeret monſtravit, & filio ad januam fixo e Labyrintho a Dædalo extructo egrederetur, oſtendit. Quare occiſo Minotauro, Ariadnem, una cum Phædra ſorore abducens in Diam inſulam primum enavigavit, ubi ab ingrato Ariadna relicta, cum ſe deſertam quereretur, opemque Deorum invocaret, Libero patri ita placuit, ut & eam ſibi deſponſarit, & ut æterna illius amoris memoria eſſet, ejus coronam in cœlum miſerit, cujus gemmæ in ſtellas converſæ ſydus coronæ ſimile effecerunt. *p.280. v.10*

Fab.

FAB. III. Arg. *Dædalus interea*) Dædalus Athenienſis Eupalami filius cum Talum ſororis filium optimæ indolis juvenem per invidiam, quod & ſerram & circinum inveniſſet, Interemiſſe diceretur, judicii eventum timens, In Cretam aufugit: ejus vero opera & Paſiphae in lig ea vacca incluſa cum tauro coivit, & Ariadna Theſeum ſervavit. Quæ cum Minos reſciviſſet, illum in Labyrinthum una cum Icaro filio conjecit. Dædalus vero ingenio pollens, pennas ad ſe varii generis afferri curavit, ex quibus & ſibi & filio alas confecit, itaque aptavit, ut avium more e Creta evolarint. Ac Dædalus quidem quo voluit, incolumis pervenit; Icarus vero patris mandatorum neglector, cum altius quam pater evolare gauderet, reſolutis calore pennis, In mare cecidit, quod ab eo Icarium, ex ſententia Ovidii fuit cognominatum. *Lact.* *p. 282. v. 7*

FAB. IV. Arg. *Jamque fatigatum &c.*) Oeneus Parthaonis filius, quia In ſacrificio cogendorum fructuum conſulto prætererat Dianam, aper ab ea miſſus eſt, qui Calydoniæ agros vaſtaret. Perſeverante autem Oeneo in deſpectu Deæ, Meleager juſſu parentis convocatis principibus Græciæ aprum venari aggreſſus eſt, cum quibus Atalanta Schœnei filia ex Arcadia digreſſa, quæ prima aprum vulneravit, cujus virtutem & ſpeciem miratus Meleager, interempto apro exuvias ei conceſſit, quas Plexippus, Toxeus, & Agenor Theſtii filii virgini ereptas cum interitu rependerunt. At Althæa mater Meleagri, ut fratrum cædem accepit, ſtipitem fatalem conditum a Parcis, in quo vita Meleagri continebatur, flamma percuſſit. Quo conſumpto Meleager extinctus eſt, unde ſorores ejus flendo in aves ſunt converſæ, quæ a fratre *Meleagrides* cognominantur. *Lact.* *p. 285. v. 13*

FAB. V. Arg. *Interea Theſeus*) Mira phantaſia quinque Najadum tranſmutationem in inſulas cum ſuperiore fabula poeta connectit. Interfecto namque Calydonio apro, Theſeus cum Athenas rediret, forte Achelous fluvius Ætoliam ab Acarnania diſterminans ſic intumuerat, ut tutus tranſitus non videretur. Invitatus igitur Theſeus a fluminis Deo Acheloo domum illius intravit, tantiſper illic futurus, dum tuto tranſire poſſet. Cum vero poſt cœnam Theſeus in mare proſpiciens vidiſſet inſulas quaſdam, Acheloum rogavit, quot illæ eſſent, ac quo nomine appellarentur: cui Achelous reſpondit, Najades quinque fuiſſe illorum locorum accolas, quæ cum aliis Diis ſe ſpreto ſacrificaſſent, eas cum locis ſuis in mare a ſe indignato fuiſse provolutas, ac in inſulas quinque nomine Echinadas, & ſuis & fluctibus marinis fuiſse diſcretas. *R.* *p. 299. v. 6*

FAB. VI. Arg. *Ut tamen ipſe vides*) Perimele Hippodamantis filia ab Acheloo vim paſsa, e ſaxo a patre in mare fuit præcipitata. Achelous vero de amicæ ſalute admodum ſollicitus, Neptunum rogavit, ne eam ſubmergi pateretur; ſed ei aut locum præberet, aut ipſam locum efficeret. precibus igitur Acheloi motus Neptunus, eam in inſulam haud longe Echinadibus diſtantem commutavit. *R.* *p. 301. v. 8*

FAB. VII. VIII. IX. Arg. *Amnis &c.*) Jupiter & Mercurius in hominum figuras verſi, in regione Phrygiæ, cum animos incolarum experti a nullo ultro exciperentur hoſpitio, a Philemone & Baucide hoſpitaliſſime ſunt excepti, & cum maxima voluntate rebus humilibus ad victum & neceſsariis ſimpliciſſimos animos pauperum experti ſunt. Ergo ut numen ac vim oſtenderent ſuam, ſevocatis ſenibus in excelſiorem collem, caſam eorum In templum converterunt, eoſque ipſos optatos antiſtites ſacrati loci præſtiterunt; ita ut, cum ſenectute ſoluti eſsent, in arbores converterentur, ut Philemon cederet in ilicem, Baucis in tiliam. Oppidum autem eorum, quod cæteros cives Inhoſpitales habuerat, aquarum multitudine obrutum, ſtagnum factum eſt. *Lact.* *p. 302. v. 7.*

FAB. X. Arg. *Hac mihi non vani nec*) Achelous inter epulas Theſeo, quem receperat hoſpitio, enarrans, hos qui in alienam figuram vertiſsent ſe, miranti caſus mortalium, etiam qui in plures figuras abierint refert, & Protea Neptuni filium, ſolitum modo in juvenem, modo in leonem, interdum in aprum, alias in anguem, & cætera animalia converti, quibus Inſidiantes poſset eludere. *Lact.* *p. 307. v. 25*

FAB. XI. Arg. *Eriſichthone nata*) Eriſichthon Theſsalus fuit Deorum contemptor, qui cum Cereri nemus conſecratum, ac in eo quercum, in qua nympha habitabat, ſuccidiſset, Hamadryades illorum montium Incolæ ad Cererem convenerunt, precantes ut tantam impietatem ulciſceretur. Ea vero & ſua & Hamadryadum cauſa mota, numinum contemptorem Eriſichthonem novo pœnæ genere aſſidua videlicet fame cruciare decrevit. *R.* Fabula Eriſichthonis deſcribitur apud Callimachum in hymno Cereris *Mycyl.* *p. 308. v. 9*

b 3 AR-

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Hæc illi poſtea veſtem miſit, qua periit (poſquam Lichas in ſcopulum fuit translatus) & in cœlum traductus eſt. Tum vero Alcmena ad Jolen ſe contulit: eique Galanthidem in muſtelam, & illa viciſſim ſororem ſuam in arborem converſam narravit. Interim ſupervenit ipſis Jolaus, reparata poſt Heben juventute. Id quod non poſſe omnibus contingere, Jupiter Æaci exemplo docet. Hunc fugiens Miletus, in Aſiam diſceſſit, & Byblidem procreavit atque Caunum: cujus illa amore tabefacta, in fontem periit. Quæ quidem res magis mira omnibus viſa fuiſſet: niſi paulo ante Iphis, ipſo nuptiarum die, virilem ſexum accepiſſet.

Argumenta Fabularum hujus noni Libri.

FAB. I. Arg. *Quæ gemitus, &c.*) Herculis luctam cum Acheloo in hujus voluminis initio ita deſcribit poeta, ut & librum libro, & fabulam fabulæ eleganter connectat, variaſque Acheloi transfigurationes inter luctuandum exponat. Cum enim Deianiram Oenei Calydoniæ regis filiam cum multis aliis Hercules Acheloiſque petiiſſent; virginis pater decrevit, ut is illa potiretur, qui in luctæ certamine ſuperior eſſet. Cum igitur alii ceſſiſsent, Hercules atque Achelous ineunt luctam: in qua cum alter virtute ſuperior eſset, Achelous ad notas artes decurrit, ac cum ſe & in anguem, & in taurum fruſtra mutaſset, victus, altereque cornu mutilatus, pudore ſe in ſuum fluvium conjecit. Nymphæ vero cornu illud ſuſcipientes, omni fructuum genere repleverunt, *cornuque copiæ* appellaverunt. *R.* Vide Eraſ. in proverbio copiæ cornu. *pag. 315. verſ. 1*

FAB. II. Arg. *At te Neſſe ferox, &c.*) Poſt hæc victor Hercules cum Deianiram Neſſo Centauro commiſiſset ut eam ad Evenum amnem, qui initio Lycormas erat nominatus, tranſveheret, & ille ſpecie captus puellæ flexibus errans quæreret locum comprimendi; illa fidem mariti implorante, ſagittis eum confixit: qui cum expiraret, veſtem ſuam cruentavit Deianiræque dedit, indicavitque remedium fore erga conjugem deſerti amoris: qui tamen cruor in veneni ceſſit partem. *Lact.* *p. 320. v. 5*

FAB. III. Arg. *Longa fuit medii, &c.*) Eodem tempore cum Hercules in inſulam Eubœam per Oechaliæ regnum Euryti trajeciſset, & Jolen filiam ejus dilectam traheret in patriam, prior conjux Deianira, ut audit animum viri a ſe eſse mutatum, tunicam ſacrificaturo Jovi, Lichæ famulo, dedit ei perferendam, qua ille honoratus vota religionemque piaret: eam indutus cum ad aram acceſſiſset, proſecans exta, flemma veſtis incaluit, & Lernæo veneno contacta hæſit viſceribus. In maximo itaque cruciatu cum a corpore ejus evelli nequiret, Licham acerbiſſimi muneris reum projectum a ſe Euboico mari merſit: quem innoxium culpæ Tethys vertit in ſcopulum, conchis muricibuſque veſtitum. *Lact.* *p. 321. v. 14*

FAB. IV. Arg. *Jamque, &c.*) Tandem Hercules in Oeta Theſsaliæ monte præſtructo rogo, ac ſagittis traditis Philoctetæ Pœantis filio, qui ejus pyram ſtruxerat, flammis exuſtus eſt, ita ut immortalitatis deorum jus a Jove in cœlo reciperet, & aliquando placata Junone, filiæ ejuſdem, nomine Hebe, jungeretur. Deianira autem re audita ipſa ſe interficit. *p. 328. v. 3*

FAB. V. & VI. Arg. *In prole*) Hæc autem a poeta referuntur, ut facilius connectat cum ſuperioribus Galanthidis miniſtræ Alcmenæ mutationem in muſtellam. Nam Alcmena cum parere non poſset, Lucinam Deam, quæ parentibus præeſse dicitur, invocavit; ac ea quidem venit Junonis juſsu partum impeditura. Cum igitur in vetulæ figuram converſa ante januam Alcmenæ ita ſederet, ut manum digitis cancellatim junctis genua teneret, forte Galanthis miniſtra ſuſpicata eam illo geſtu dominæ, quo minus pareret, eſse impedimento, falſo ei nunciavit Alcmenam partu ſolutam. Quod cum Dea accepiſset, ſurrexit, ſtatimque Alcmena Herculem peperit. Cæterum Dea indignata ſe a Galanthide illuſam, quam primum illam in muſtellam ea conditione convertit; ut pareret ore quo fuerat ementita. *p. 329. v. 10*

FAB. VII.

Digitized by Google

FAB. VII. VIII. IX. Arg. *Dixit & admonitu veteris commota miniſtra, &c.*) Dryope Euryti filia, ſoror Joles, Andræmonis conjux, quam ante dilexerat Apollo, cum ad lacum ſacratum nymphis dona ferens veniſſet, & ex arbore Loto (in quam Loto fugiens Priapum erat transfigurata,) ramum decerpſiſſet, quo parvum filium nomine Amphiſon, quem ſecum tulerat, oblectaret, quia ſacræ arboris extiterat violatrix, trunco hæſit infixa. Inter quæ dum caſum ſororis Jole refert Alcmenæ, Jolaus Herculis & Hebes filius in antiquam pueritiam transfuſus filia roganti conjugi promiſerat. *Lact.* *p.331. v.13*

FAB. X. Arg. *Hoc illi dederat Junonia muneris Hebe*) Collirhoe Acheloi amnis filia, Alcmæonis qui materno ſanguine aſperſus in Acarnaniam ſe contulerat, ut expiaretur, conjugium init, ex eoque duos filios edidit. Qui cum per fallaciam a Phegeo, cujus ante filiam habuerat, eſſet occiſus, petit illa a Jove ut liberis ſuis, ut ultores patris eſſent, annos adjiceret. Ergo ut id conſequi poſſent, Dei voluntate ex pueritia in adoleſcentes factum eſt ut cederent. *Lact.* *p.335. v.4*

FAB. XI. Arg *Hac, &c.*) Miletus ex inſula Creta in Aſiam profectus, ibi urbem ſui nominis conſtituit: huic ex Mæandri filia nati ſunt Byblis & Caunus: ex his Byblis cum fratrem corporali amore potius quam pro patrioque amore, diligeret, nec veſaniam cupiditatis compeſceret, atque per literas deteſtandum amorem indicaviſſet, furiali veſania ipſe inſtinctus patriam profugit. Quem illa dum veſtigiis proſequitur, multas permenſa gentes, noviſſime in Cariam venit, ibique aſſiduo mœrore, & fletu fatigata cum concidiſſet, nympharum Lelegeidum miſericordia expirantis lacrimæ in fontem converſæ ſunt, qui dominæ nomine eſſet inſignis. *p.336. v 5*

FAB. XII. Arg. *Fama novi centum Cretaas forſitan urbes, &c.*) Phæſtos opidum fuit in inſula Creta, hic Lyctus generoſæ ſtirpis ac præſtantis fidei, cum petiiſſet a Telethuſa conjuge, ut ſi puellam pareret, necaret, ſi autem puerum, ſobolem patriæ ſervaret; & uterque cum pro caſu futuro lacrymas dediſſent, mater nequiens inferre manus filiæ, Iſidem in malis habuit auxilio, cujus pollicitis illa infantem pro puero, decepto patre ſibi opinione, nutrivit. Itaque cum ætas matura nuptiis increviſſet, nihil ſuſpicans pater, obſtrictus fide conjugis, Janthen ex Theleſte genitam deſpondit, qui inter ſe dum gravi amore premerentur, maxime Iphis (hoc enim pater nomine avi eum vocari voluerat) & trepidante etiam matre ne Iphis puella cum infamia reperiretur, eadem Dea fuit auxilio: nam ut totis nuptiis jugari poſſent, Iphim in puerum transfiguravit. *Lact.* *p.348. v.15*

ARGUMENTUM LIBRI DECIMI:

His porro nuptiis qui interfuerat Hymenæus, ad Orpheum inde ſe contulit; ſed malo omine, quandoquidem mox obiit Eurydice; & poſtea ſecundo. Cum quidem non aliter obſtupuit Orpheus, quam qui Cerbero conſpecto ſaxeus eſt effectus. Poſtea cum in monte quodam varias transformationes lira exprimeret, accurrerunt ad eum arbores omnes, & inter cæteras pinus ex Ati, & cupreſſus e Cypariſſo mutata.

Argumenta Fabularum hujus decimi Libri.

FAB. I. Arg. *Inde per immenſum*) Orpheus, Apollinis & Calliopes, vel (ut alii ſcribunt) Oeagri fluvii & Polymniæ muſæ filius, ſcientia ac cantus ſuavitate mortales omnes dicitur ſuperaſſe, cujus moderatione non homines ſolum, ſed feras ſylvaſque ac ſaxa mota fuiſſe. Navigavit inſuper cum Argonautis: obque uxoris amorem ad inferos cum deſcendiſſet, a Proſerpina ſuavitate cantus allecta impetravit, ut defunctam uxorem ab inferis excitaret. ſed ea conditione, ne illam prius, quam ad ſuperos reverſus eſſet, reſpiceret: ſed Orpheus veritus ne ſe uxor ſequeretur, cum jam fere ad ſuperos perveniſſet, eam reſpexit: quæ illico ad inferos retracta, Orpheum in maximis cruciatibus reliquit. Cum igitur deſperaret ſe iterum ea potiri poſſe, omnes aſpernatus mulieres dicitur, primuſque apud Thraces puerorum amoribus induliſſe. Id vero ægre ferentes Thraciæ mulieres, ſacra Bacchi celebrantes illum cithara canentem, feraſque mulcentem diſcerpſerunt. *p.355. v. 1*

Fab. II. Arg. *Collis erat, &c.*) Ad cantus Orphei deſiderantis conſuetudinem conjugis, cum plurima animalia capta vocis dulcedine conveniſſent, & in his etiam arbores e ſuis montibus elicitæ, inter quas ſtupens cantibus Pinus Cybeles montis, qui in Phrygia eſt, in quam Atys matris Deum antiſtes mutatus eſt. Alii ferunt fuiſſe eum filium, alii paſtorem. *Lact.* *p.359. v.27*

Fab. III. Arg. *Affuit huic turba metas imitata, &c.*) Cypariſſus Amyclei filius ex inſula Cea fuit: hunc Apollo dilexit, & propter Cervum patientem manus, quem per imprudentiam ſagitta transfixum interemerat, manus afferentem ſibi, periculo arripuit, & protinus in arborem genitivi nominis vertit. *Lact.* *p.361. v.3*

Fab. IV. Arg. *Tale nemus, &c.*) Ganymedes Trois filius cum forma cæteris Ilienſibus Phrygiæ præferretur, & aſſiduis venationibus intereſſet, ne infamiam virentis ætatis ſubiret, Jupiter verſus in aquilam ex Ida monte eum rapuit in cœlum, miniſtrumque fecit. *Lact.* *p.362. v.21*

Fab. V. Arg. *Te quoque Amiclyde*) Hyacinthus puer fuit formoſiſſimus ab Apolline ſimul & Zephiro vento adamatus. Qui cum in Apollinis amorem magis inclinaret, ob zelotypiam in ſe Zephyrum armavit. Cum igitur ſe diſco cum Apolline exerceret, Zephyrus vehementius flare cœpit, diſcumque ab Apolline in aerem conjectum ita repercuſſit in Hyacinthum, ut ipſum interfecerit. Apollo autem ne tam formoſi pueri memoria interiret, ipſum in ſui nominis florem commutavit. *R.* *p.364. v.6*

Fab. VI. Arg. *At ſi forte roget*) Per comparationem oſtendit Orpheus pueros formoſos & Diis placuiſſe, & maximo ornamento ſuis fuiſſe civitatibus: puellas vero contra & Diis perquam diſplicuiſſe, & maximo ſuas urbes dedecore affeciſſe. Nam Propætides quædam Venerem Deam eſſe negare auſæ, non minore ſunt odio civibus ſuis quam Ceraſtæ quidam, qui in ara hoſpites immolabant, quos ut Venus in juvencos convertit, ita Propætidas & ſua corpora primas proſtituere coegit, & in ſaxa commutavit. *p. 367. v.6*

Fab. VII. Arg. *Sunt tamen, &c.*) Propœtides filiæ Amathuntes aſpernatæ Venerem, primæ in trivio vulgavere corpora: ob ejuſdem Deæ iram: quia pudore induruerant, noviſſime in lapidem ſunt transfiguratæ. *Lact.* *p. 368. v.2*

Fab. VIII. Arg. *Quas quia Pygmalion ævum*) Pygmalion quidam flagitijs Propœtidum offenſus vitam cœlibem exigere decrevit, ſed ex ebore virginis ſimulacrum adeo fabre effinxit, ut perinde atque ſi viva eſſet, illius amore caperetur. Quare Venerem oravit, ut ſibi talem concederet uxorem. Venus autem pluſquam petebatur, effecit. Nam illi, quam in lecto Pygmalion collocaverat, animam inſpiravit, nubilemque ætatem donavit, ex inſperato igitur Pygmalion voti compos factus, ex ea Paphum ſuſtulit, a quo & inſula, & urbs Paphus fuit appellata. *R.* *Ævum*) *Quæſtum diutinum corpore facientes.* Erat. *p.368. v.7*

Fab. IX. Arg. *Editus & ille eſt qui, &c.* Myrrha Cinyræ & Cenchreidis filia, iracundia Veneris, quod mater ejus præferretur Deæ, patrem impio dilexit amore, nec viam potiendi inveniens cogitur ſuſpendium experiri. Cujus nutrix intra cubile gementis excepit vocem, & ſignis cognitis nefariæ mortis, dum diligentius ſerutatur, cauſam poſcit. Conſulta ergo puella ea pollicetur ſe effecturam, ut parenti ſine ulla infamia jungatur: cujus illa orationem in promiſſum tempus differt. At anus die ſolenni Cereris, quo mater ejus operata, a viro ſecubabat: alumnam noctu deduxit ad Cinyram, prædicans, forma ejus impulſam ſibi ſe credidiſſe, qui data cupiditate lumen inferri juſſit, ut ſpeciem ejus notam haberet: cognitaque filiæ pater ſtuprator, coactus eſt pudore ferro ſtricto eam inſequi, quæ duplici metu territa in inſulam profugit, ibique miſericordia ejuſdem Deæ in arborem, quæ ejus nomen indicaret, mutata eſt. *Lact.* *p.370. v.16*

Fab. X Arg. *At male conceptus*) Adonis ex inceſto patris ac filiæ coitu natus, in tantam crevit pulchritudinem, ut ejus amore Venus caperetur, quo cum ut diutius eſſe poſſet, una cum illo venationibus indulgebat, præcipueque fugacium animalium, feras autem natura armatas vitabat, Adonimque ut ſibi ab illis caveret admonebat. Ille vero gloriæ ſuavitate motus aprum excipere auſus, ab eo fuit interemptus. Quod cum Venus reſciviſſet, in purpureum florem illum commutavit. *R.* *p.379 v.12*

Fab. XI. Arg. *Forſitan audieris aliquam certamine curſus, &c.*) Atalanta Schœnei filia, cum de conjugio ſciſcitata eſſet, & monita ut nulli jungeretur, quia omnium virginum perniciosiſſima erat, petentibus procis, legem poſuit, ejus conjugem futuram, qui ſe curſu pedum anteceſſiſſet, quam cum Hippomenes Macarei filius ex progenie Neptuni intenſo

amore

Digitized by Google

amore diligeret, nec mortem certaminis expaveſceret, Venerem in malis habuit auxilio. Nam ex Damaſeno agro ei tria mala aurea donavit, qui eſt in Inſula Cypri, ut in curſu projiceret virgini: futurum enim ut cupiditate ejus tardaretur, dum peteret. Cujus monitis Hippomenes conſecutus victoriam, poſtea ingratus adverſus Deam cognitus eſt. Itaque impulſu ejuſdem Deæ, dum matris Deum lucum tranſgrediuntur, quem Echion terræ filius ſacraverat, non tenuerunt cupiditatem, quin adverſus religionem in ſacrato concumberent ſolo, quam ob cauſam a Deo in leones ſunt converſi. *Lact.* *p.382. v.7*

Fab. XII. & XIII. Arg. *Illa*) Adonis ſupra dictus, monitus a Venere quam vim feræ haberent. Igitur is (dum negligit hæc) in venatione ab apro interimitur, cujus cruor ejuſdem Deæ numine in florem purpurei coloris converſus eſt. *Lact.* *p.389. v.1*

Fab. XIV. Arg. *At cruor, &c.*) Menthe nympha in herbam mutata mentham, odio Proſerpinæ Cereris filiæ, quod cum Dite patre conjuge ſuo concubuiſſet. *L. p.389. v.11*

ARGUMENTUM LIBRI UNDECIMI.

Hinc cum Thraciæ mulieres illum diſcerpſiſſent, in arbores mutatæ ſunt. Tum Bacchus e Thracia receſſit, & Midas pro Sileno reſtituto auri copiam fecit; cujus cum illum pœniteret, in Pactolo lotus, arenas ejus aureas reddidit. Poſtea Phæbus pro iniquo judicio aures illi aſininas tribuit. Quo facto, Trojæ mœnia, humanam indutus formam, extruxit. Hanc urbem poſtquam cepit Hercules, Heſionem Telamoni uxorem dedit: quandoquidem Peleus jam Thetidem poſt multas ejus transformationes duxerat: & ad Ceycem poſtea profectus, Dædalionem in accipitrem, & lupum in lapidem converſum, partim intellexerat, partim ipſe viderat. Accidit deinde, ut Alcyone, marito poſt naufragium ſub Morphei figura per ſomnum conſpecto, in avem, ſicut & maritus, mutaretur. Quos in aere volantes cum animadvertiſſent quidam, Æſacum quondam in mergum qui tum forte aderat, meminerunt transformatum.

Argumenta Fabularum huius Libri undecimi.

Fab. I. Arg. *Carmine dum tali*) Orpheus Thracias mulieres aſpernatus (ut diximus) in ſe earum odium traxit. Quare cum Bacchi ſacra celebrarent, ipſum in ferarum cœtu canentem aſpexerunt, ac impetu facto dilacerarunt, caputque ac lyram in Hebrum fluvium conjecerunt, quæ ad inſulam Lesbon uſque delata cum eſſent, ſerpens Orphei caput dilaniaturus ab Apolline in ſaxum fuit converſus. *p.391. v.1*

Fab. II. Arg. *Non impune tamen*) Thraciæ mulieres quæ Orphei cædi interfuerunt, omnes a Baccho cædem Orphei ægre ferente in aerias arbores fuere converſæ. *R. p.394 v.10*

Fab. III. Arg. *Nec ſatis hoc, &c.*) Midas rex Phrygiæ cum Silenum a ruſticis captum, ſibique traditum, Baccho reddidiſſet, juſſus eſt a Deo, ut quicquid vellet peteret. Ille petiit ut quicquid corpore ſuo tangeret, aurum fieret. Id illi conceſſit Bacchus, quamvis inutile ipſi futurum videbat. Cum vero panis quoque ac vinum in aurum verterentur, fameque perire cœpiſſet, tandem cognovit ſtolidus ſe rem damnoſam petiſſe: Bacchus igitur illi mandavit, ut ad fontem Pactoli pergeret, ſeque totum in eo lavaret, quod cum feciſſet, vis illa aurum efficiendi quicquid tangeret, in fluvium tranſivit, unde etiam arenas aureas efficere memoratur. *p.395. v.5*

Fab. IV. Arg. *Ille peroſus opes*) Midas facultate auri efficiundi quicquid tangeret liberatus, opeſque peroſus, in ſylvis habitabat, Panaque paſtorum Deum colebat, qui cum fiſtulâ juvenis ſibi multum nimphis placere videretur, auſus eſt Apollinem in certamen provocare, Tmolo montis Deo judice conſtituto. Cum vero ſententia pro Apolline lata omnibus placeret, ſolus Midas, naturali ſtultitia ductus, eam ut injuſtam improbavit. Quare Apollo indignatus, aures illius in aſininas convertit, quibus ipſius ſtoli-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſtoliditas indicaretur. Longiores namque aures ex phyſicorum ſententia vecordiam præſeferunt. Cæterum Midas aures aſininas tiaris purpureis occultavit, tonſorique mandavit, ne verbum cuiquam de illis faceret. Tonſor vero cum reticere non poſſet, in locum deſertum ſeceſſit, ibique fovea facta immurmuravit, Midam aurea aſininas habere. Deinde foveam terra replevit. Arundines autem eo in loco natæ, ventoque agitatæ, eadem verba, hoc eſt, Midas rex aſininas aures habet, referebant. *R.* *p.398. v.1*

FAB. V. Arg. *Ille quidem, &c.*) Midas cum deformitatem illam veſte celaret, ut famulus tonſor vidit, neque eloqui poſſet, humum effodit, in eaque immurmurat Midam aſini aures habere. Foveam deinde replet. Ibi enatæ ſunt arundines, agitatæque vento deformitatem Midæ indicarunt. *Lact.* *p.399. v.12.*

FAB. VI. Arg. *Ultus abit Tmolo*) Apollo atque Neptunus cum Laomedontem mœnia Trojæ ædificantem vidiſſent, in humanam figuram converſi, pacto auro ſe cito opus illud abſoluturos receperunt. Mœnibus vero perfectis cum promiſſum aurum repoſcerent, a Laomedonte, illo fraudati, qui jurejurando ſe nihil promiſiſſe affirmavit, tantam perfidiam inultam eſſe non permiſerunt. Neptunus enim & diluvium immiſit, quo totus ager Trojanus eſt devaſtatus, & Heſionem filiam monſtro marino exponere Laomedontem coegit. Quam quidem cum Hercules illac cum Argonautis tranſiens liberaſſet, ac promiſſis equis a perfido rege fraudaretur, & Trojam expugnavit, & Heſionem captam Talamonis ſocio donavit. *Raph.* *p.400. v.5*

FAB. VII. Arg. *Namque ſenex Thetidi, &c.*) Proteus cum Thetidi prædixiſſet, ſi vellet jugalis fieri, quod filium parente ſuo fortiore procrearet, Jupiter antea incenſus pulchritudine nymphæ, ne tamen id ſibi accideret, concubitum ejus refugit, & ſucceſſorem conjugi, Peleum nepotem dedit, quem cum illa refugiens modo in volucrem, modo in arborem, interdum in Tigrim converſa eluderet, Peleus Neptunum oravit, ut operam ſibi ferret: qui cum Proteo preces ejus commendaret, ille emergens e mari Peleo mandavit, ut quieſcenti Thetidi meridiano calore inſidiaretur, eamque vinculis illigatam aggravaret, & quamvis in mille figuras converteretur, ne dimitteret donec in priſtinam rediiſſet formam. Ex quo Achilles Græcorum fortiſſimus natus eſt. *Lact.* *p.401. v.25*

FAB. VIII. Arg. *Jugulati Phoci*) Phocus Æaci filius ex Pſamathe nympha a Peleo fuit interfectus. Quare Peleus a patre in exilium ejectus, ad Ceycem Trachinæ regem infelicem Dædalionis fratris caſum ingentem confugit. Nam Dædalion Luciferi filius Chionem habuit, quæ cum jam ex Mercurio Autolycum, ex Apolline Philemonem genuiſſet, Diana ſe formoſiorem eſſe jactavit. Quare Dea irata, ſagittis eam confecit. Cujus morte Dædalion tantum concepit dolorem, ut ex Parnaſſi vertice ſe in mare præcipitarit. Sed Apollo non immemor voluptatis quam de illius filia conceperat, eum in accipitrem, antequam in mare caderet, commutavit. *R.* *p.403. v.7*

FAB. IX. Arg. *Quæ dum Lucifero, &c.*) Anetor paſtor armentorum, quæ Peleus ad Ceyca perduxerat, indicat a lupo, cui obſiſti nequiret, cuſtodem interimi; qui ut intellexit Pſammathes Nereidis ira ſibi accidere, quod Phocus ex ea & Æaco genitus a ſe interiiſſet, & id precibus magis quam ultione eſſe ſedandum, ſuppliciter ab ea petit, ne ultra proſequeretur admiſſum, quæ aliquando Thetidis ſororis mota precibus ne amplius fera armenta patens ſæviret, in ſaxi eam figuram vertit. *Lact.* *p.407. v.15*

FAB. X. Arg. *Interea fratriſque ſui*) Ceyx Luciferi filius fratris caſu admodum ſollicitus, ad Clarium oraculum conſulendum ire cum vellet, diu ab Alcyone uxore fuit remoratus. Cum vero illi promiſiſſet ſe intra duos menſes reverſurum, abire permiſſus eſt. Sed in Ægeo tempeſtate deprehenſus naufragium fecit, navique amiſſa una cum ſociis ſubmerſus, quem uxori promiſerat reditum præſtare non potuit. Uxor autem cum quotidie pro mariti ſalute Diis omnibus, Junonique in primis vota ſolveret, opera illius per ſomnum admonita eſt, maritum in mari periiſſe. Quare expergefacta ad littus unde ſolverat maritus acceſſit: ac dum infortunia ſua quereretur, cadaver in mari longius aſpexit: quod cum mariti eſſe cognoviſſet, ad illudque per undas exilire vellet, in avem Halcyonem converſa ad os mariti advolavit: qui miſeratione Deorum pia uxoris oſcula ſentiens in ejuſdem generis avem ipſe quoque fuit transfiguratus. Ab his autem avibus 14. dies Halcyonii ſunt dicti, quibus mare quietum eſt. *R.* Hujus fabulæ & Lucianus meminit. περὶ μεταμορφώσεων. *M.* *p.410. v.10*

FAB. XI. Arg. *Hos aliquis ſenior*) Æſacus Priami filius ex Alyxothoe nympha cum amore Eperies nymphæ captus, eam fugientem perſequeretur, in cauſa fuit, ut illa periret. nam inter fugiendum a ſerpente icta interiit; tantoque dolore Æſacon affecit, ut

mo-

moriturus e ſcopulo ſe in mare præcipitarit. Quem Tethys miſerata in mergum transmutavit. Ille vero indignatus quod mori non potuerit, ſe mergere nunquam deſiſtit, unde & mergus a ſæpius ſe mergendo a Latinis eſt dictus. *Raph.* p.414. v.46.

ARGUMENTUM LIBRI DUODECIMI.

Huic tum Priamus pater, tanquam mortuo, exequias fecit una cum filiis, excepto tamen Paride, qui in Græciam profectus erat: quemque deinde perſecuti Græci, draconem Aulide lapideum viderunt redditum. Inde Cygnus ab Achille occiſus in avem vertitur; cum invulnerabilis fuiſſet. Sic ut & Cænis olim in Cæneum, & poſtea in avem, commutata. Quod cum narraſſet Neſtor, Periclymeni quoque transformationes adjunxit.

Argumentum Fabularum hujus Duodecimi Libri.

Fab. I. & II. Arg. *Neſcius aſſumptis*) Draconis tranſmutationem, qui pullos cum matre apud Aulidem ſpectantibus Græcis devoravit, perſpicue exponit. Nam cum mille Græcorum Helenam repetentium naves ad Aulidem conveniſſent, ac Jovi ſacrificare Græci vellent, ecce ſerpens platanum aræ imminentem aſcendit, ac primum pullos octo qui aderant, deinde circumvolantem matrem huc in nido devoravit. Quod quidem cum alii admirarentur, Calchas ex eo collegit bellum novem annos duraturum, ac decimo demum anno Trojam captum iri. Cœterum ſerpens ille ad perpetuam rei memoriam in ſaxum a Diis fuit commutatus. Fertur autem portus Bœotiæ hic eſſe, ubi mille naves adverſis tempeſtatibus ſtetiſſent. Morantibus enim Achivis, reſpondetur a Chalcante, non ante claſſes poſſe moveri, quam Iphigeniam pater immolaſſet; quæ cum pro re communi ad aram eſſet applicata, inter ſacrificium obductis nubibus a Diana rapta eſt, & pro eo ſuppoſita Cerva. *Lact.* p.417. v.1

Fab. III. Arg. *Ergo ubi fecerat hoc notum, &c.*) Cum fama per urbem Gralorum adventum ad expugnandum illum, & in Troade claſſes eſſe, aperuiſſet, primus in congreſſu bellantium Proteſilaus Iphicli filius ab Hectore eſt interemptus; dehinc, noviſſime Cygnum Neptuni filium, qui nullo telo interimi poterat, Achilles cum diu in certamine victoriæ contentio eſſet, & fruſtra in eum tela eminus jaceret, Meneto Lycio prius interepto, ſtricto enſe perſequens præcipitatum ſupra ſaxum eliſo gutture preſſit. Quem priuſquam ſpoliaretur armis ab illo, Neptunus ejus parens in volucrem ejuſdem nominis conſulit, ne nominis aboleretur perpetuitas. *Lact.* p.410. v.9

Fab. IV. & V. Arg. *Hic labor, &c*) Superato autem Cygno, inter epulas Achilles, cæterique Achivi, admirantur corporis duriciem, quod toties haſta corpore ejus eſſet repulſa, quæ admiratio a Neſtore ſene doctiſſimo ſpecioſiore exemplo infirmatur. Retulit enim ſua ætate Cænim Elati filiam fuiſſe, quæ propter pulchritudinem a Neptuno compreſſa ſit. Data illi venia ob injuriam, ut in virum mutata nullo telo interfici poſſit. Hinc cum Pirithous Ixionis filius Neptuni intereſſet, ducta Hippodamia, & Eurytus inter Centauros incitatus in nuptam novam impetum feciſſet, cæteri Lapithæ atque Centauri nuptias frequentantes proſiluere. Ideoque cum maxima cædes eſſet exorta, plurimique ex utraque parte ob raptum matronarum concidiſſent, eo quod inviolabilis ipſe reſtaret, ab univerſis qui ex cæde reliqui fuerunt, noviſſime impetu facto, congeſtiſque in eum arborum truncis ſpiritum reddere coactus eſt. Tamen non immemor Deus Neptunus a quo ſpecioſum munus acceperat, ſupradictum in volucrem nominis ſui transfiguravit. *Lact.* p.434 v.3

Fab. VI. Arg. *Credita hac inter Lapithas*) Periclymenus a Neptuno accepta poteſtate ut ſe in varias figuras tranſverteret, cum adverſus Herculem dimicaſſet, & eum varietate formarum vellet eludere, in aquilam transformatus eſt: quam ille advolantem ſibi, & in altitudinem ſe aëris efferentem, noviſſime ſagitta trajecta interemit. *Lact.* p.450 v.13

Fab.

FAB. VII. Arg. *At Deus, &c.*) Neptunus graviter ferens, Cygnum filium ſuum ab Achille occiſum, & Hectorem defenſorem operum, quæ ipſe poſuiſſet, ab Apolline ſocio laboris petit, quoniam ſibi non daretur, ut comminus cum eo congredi poſſet, ut ultor exiſteret. At ille auditis precibus ejus immixtus aciei, nullique conſpectus, arcum Alexandri in Achillem convertit, ut ſagittam in eum dirigere poſſet, talumque quod fuit in ejus corpore mortale, percuſſit, & interemit. *Lact.* *p.452. v.14.*

ARGUMENTUM LIBRI DECIMITERTII.

Neptunus deinde Achilli mortem procurat. De cujus armis Ajax & Ulyſſes poſt mortem contendunt. Ajace vero hac de cauſa mortuo, ſanguis ejus in hyacinthum convertitur. Capta poſtea Troja, Hecuba in canem mutata eſt. Cujus fortunam cum dii omnes deplorarent, Aurora ſola Memnonem duntaxat, avem jam factum, lugebat. Æneas autem profugus ad Anium, cujus filiæ in columbas erant converſæ, aliaque deinceps loca transformationibus celebrata delatus eſt. In Latium denique ut venit, bellum cum Turno ſuſcepit.

Argumenta Fabularum hujus decimitertii Libri.

FAB. I. Arg. *Conſedere duces*) Achille ſagitta Paridis interempto, magna inter Ajacem & Ulyſſem contentio orta eſt, uter ipſorum illius armis dignior eſſet. Agamemnon autem, ne in alterius odium incideret, illius contentionis judicium ad principes Græcorum rejecit, ut pro virtute ac meritis utriuſque arma alteri adjudicarent. Juſſo igitur utroque in conſeſſu principum cauſam agere, non virtute aut meritis, ſed eloquentia, qua plurimum valebat, Ulyſſes effecit, ut ſibi arma adjudicarentur. Illam autem repulſam Ajax adeo ægre tulit, ut primum furioſus ſit effectus, deinde cum reſipuiſſet, gladio incumbens ſe ipſum interfecit, ſed tandem miſeratione Deorum in hyacinthum florem fuit commutatus. *p.455. v.1.*

FAB. II. Arg. *Victor ad Hypſipyles*) Ulyſſe poſt adeptam armorum Achillis victoriam, in Lemnum ad Philoctetem cum Herculis ſagittis adducendum miſſus fuit. Quo advecto ac Troja tandem incenſa, cum Græci claſſem in Thraciam appuliſſent, Polyxenam Priami atque Hecubæ filiam manibus Achillis expoſcentibus immolarunt: cujus corpus lotura cum ad littus Hecuba acceſſiſſet, forte Polydori filii a Polymneſtore Thraciæ rege interempti cadaver ibi conſpicata, ulciſci tantum ſcelus decrevit. Nam Priamus Polymneſtori tanquam amico, belli eventum ignorans, cum multis pecuniis Polydorum natu minimum filiorum, commendarat, ut, ſi quid urbi accideret ſuorum aliquisupereſſet. Hecuba igitur accerſitum ad ſe Polymneſtora ſub ſpe theſauri indicandi, una cum aliis mulieribus captivis excæcavit. Quare cum Thraces ipſam lapidibus inſectarentur, in illos latrare cœpit, voluntate Deorum in canem converſa. *p.475. v.4.*

FAB. III. Arg. *Non vacat Auroræ*) Memnon Tithoni atque Auroræ filius, cum in bello Trojano ab Achille fuiſſet interfectus, mater Jovem rogavit, ut aliquo eum afficeret honore. Jupiter autem favillas rogi ipſius congregatas, ejuſque ſocios in aves commutavit, quæ *Memnoides* a Memnone vocatæ, ſingulis quibuſque annis ad ſepulchrum illius acriter inter ſe pugnantes duci ſuo parentare videntur. *p.483. v.5.*

FAB. IV. Arg. *Non tamen*) Æneas cum parente Anchiſe & filio Aſcanio profugus Delum venit. Hic ab Anio ſacerdote Apollinis recipitur hoſpitio, qui illis indicat quinque ſe filiarum parentem orbum relictum. Andrum enim, a quo Andros inſula, reliquiſſe patriam. huic ut Apollo dederit augurium, ſic Liberum dediſſe virginibus, ut contacta manibus earum, in ſegetem, vinum, oleumque verterentur, eas Agamemnon ut cœleſti munere exercitum aleret, cum vellet abducere, in inſulam eandem Androu profugiſſe. Hinc rurſus ne vinculis illigatæ reprirentur potentia regis Agamemnonis, Liberi numen effecit ob miſericordiam & muneris ſui cauſam, ut in columbarum ſpeciem transferrentur. *Lact.* *p.485. v.4.*

FAB. V. Arg. *Talibus atque, &c.*) Diſcedentes ab Anio Anchiſes & Æneas, invicem munera dant & accipiunt: in quibus fuit crater Æneæ datus, ab Alcone Lydio cælatus, Anius autem a Therſe Bœotio acceperat: in quo ſculptæ erant Thebæ & Orionis filiæ, quæ pro populo Thebano paſſæ erant immolari, & harum proci cum muneribus aduſti eſſent,

Digitized by Google

eſſent, duo adoleſcentes inde increverunt, qui ex virginum nomine Coronæ ſunt nominati. *Lact.* *p. 487. v. 6*

Fab. VI. & VII. Arg. *Hactenus, &c.*) Petens Inſulam Cretam, & hinc Italiam ſupradicti, ut aliquando errores poſitis ſedibus finire poſſent, multis regionibus tranſitis, Ambraciam adeunt a Diis per certamen potitam, in qua Ambracii imaginem in ſaxum conſpiciunt figuratam, hinc in Aoniam, in quam ob oraculum Jovis delati aſpiciunt Moloſſi regis filios, qui ſine flamma dum conſumerentur immortalium numine factum eſt, ut in avium figuras mutarentur. *Lact.* *p. 488. v. 18*

Fab. VIII. Arg. *Proxima, &c.*) Acis Fauni Simethidiſque nymphæ filius Galateam Nerei & Doridis filiam, cum diligeret, nec minus ipſe ab ea peteretur, Cyclops quia copia ejuſdem Nereidis nulla fieret quia feritas ejus eſſet inviſa, incenſus furore ſpelunca relicta palam profiluit, vagatuſque per ſylvas conſpexit Galeatam gremio Acidis reſidentem, avulſum ſcopulum Ætnæ in eos ejecit: cujus vi exterrita Galatea ſubjecto mari merſa eſt. Acis autem qui effugere impetum ejus non potuit, obrutus ſaxo eſt: cujus cruor numine ejuſdem Galateæ in flumen ejuſdem nominis, qui eſt in Sicilia, verſus eſt, cujus liquori ſe junxit voluntate. *Lact.* *p. 490. v. 7*

Fab. IX. Arg.) *Deſerat Galatea*) Glaucus Polybi filius piſcator cum eſſet, forte piſces captos in prato expoſuit, qui cum in mare reſiliviſſent, ut cauſam hujus rei cognoſceret, dentibus cœpit illas herbas mandere, in quibus jacuerant piſces. Sed ſtatim mutata natura ſe in mare præcipitavit, quem Dii miſerati in Deum marinum, ſive (ut Strabo refert) in balenam tranſmutarunt, Glaucum autem piſcem inde fuiſſe denominatum ajunt. Quod quidem idcirco fictum fuiſſe Palæphatus ait, quia Glaucus optimus fuit urinator, qui cum ſub aqua nataret ad Inſulam quandam cultoribus vacuam, indeque poſt tres ampliuſque dies rediens, ſe apud marinos Deos fuiſſe profitebatur. Sicque rudibus tunc hominibus facile perſuaſit ſe marinum Deum fuiſſe effectum. *p. 498 v. 3*

ARGUMENTUM LIBRI DECIMIQUARTI.

Is cum per Venulum peteret auxilium a Diomede, cujus ſocii in aves fuerant mutati, repulſam paſſus eſt; redeunte Venulo per ea loca in quibus paſtor quondam in oleaſtrum erat converſus. Poſtea naves Æneæ in prœlio Nymphæ fiunt. Sicut & Ardea poſt occiſum Turnum, avis, atque Æneas ipſe, Indiges. Succeſſerunt huic Reges alii. Quorum inter cæteros ſub Proca floruit Pomona: quam cum amaret Vertumnus, ſumpta primum anus forma, & Anaxaretes in ſaxum converſæ exemplo uſurpato: deinde rurſum juvenis factus, voto potitur. Inde ſub Numitore aquæ frigidæ redduntur calidæ. Cui qui ſucceſſit Romulus, factus eſt Quirinus: ejuſque uxor, Ora dea.

Argumenta Fabularum hujus decimiquarti Libri.

Fab. I. Arg. *Jamque Giganteis*) Glaucus cum a Scylla fuiſſet ſpretus, ſe ad Circem Solis filiam, herbis, carminibuſque potentiſſimam, contulit, eamque rogavit ut ſibi opem ferret, efficeretque carminibus ut a Scylla redamaretur. Sed Circe illius ſtatim amore capta ipſum in ſuos amplexus pellicere tentavit. a quo ſpreta cum fuiſſet, omnem indignationem in Scyllam convertit, ac ſinum quendam in quem deſcendere Scylla ipſa conſueverat, venenis infecit, quibus pube tenus in varia monſtra converſa, cum ſibimetipſi diſpliceret, in fretum Siculum deſiluit, ubi cum alios, tum in Circes odium Ulyſſis ſocios ſubmerſit, ac fortitan etiam Æneæ ſtruxiſſet inſidias, niſi jam in ſaxum fuiſſet converſa, quod etiamnum a nautis vitatur. *p. 501. v. 1*

Fab II. Arg. *Flet is amans Glaucus, &c.*) Docet, eandem Scyllam transformatam eſſe in ſaxum: ne Æneæ naviganti in Italiam nocere poſſit. *Lact.* *p. 504. v. 10*

Fab III Arg. *Hanc ubi, &c.*) Cercopios propter fraudem ſceluſque, quia boni ſemper inſidiatores fuerunt, exoſus eſt Jupiter: qui cum vellet eos convenientem animo figuram habere, in ſimias converſi ſunt: Itaque Inarimen, Prochytenque inſulas proximas, quas hi incoluerant, nomine ſuo, Pithecuſas vocavit. *Lact.* *p. 504. v. 19*

Fab. IV. Arg. *Has ubi præterit*) Sybilla dum eſſet virgo ab Apolline amata, cum ab

eo ut

Digitized by Google

eo ut quicquid vellet peteret hortante impetraſſet, ut tot annos viveret, quot in manu arenas tenebat, oblita eſt adjicere voto, ne unquam ſeneſceret. Quare cum Phœbo morem gerere noluerint, ad tantum decrepitatis pervenit, ut a corpore derelicta tota in vocem fuerit commutata. *Lact.* *p.506. v.13*

FAB. V. & VI. Arg. *Talia convexum, &c.*) Æneas iter in Italiam tendans ad Læſtrygonas venit, ubi Macareus Neritius comes Ulyſſis apparuit, congreſſuſque eos eſt comitatus. Itaque cum expoſuiſſet Achæmenides apud Cyclopem quæ eſſent paſſi ſocii, ſimiliter & ille quæ a Circe cum comite Eurylocho, qui potione accepta in varias figuras commutati ſunt; quodque noviſſime Ulyſſes remedio Mercurii eo venit, & ſocios recuperavit, ex eoque Circen junxiſſe ſe ei in matrimonium: monuitque Æneam ne littoribus Circes accederet. *Lact.* *p.509. v.11. & p.516. v.5.*

FAB. VII. Arg. *Picus in Auſoniis*) Picus Saturni filius rex fuit Latii, qui cum jam Canentem ex Venilia Jani filiam duxiſſet uxorem, a Circe forte in venatione viſus, ſtatimque amatus, cum ei morem gerere nollet, in avem ſui nominis fuit mutatus. *p. 517. v. 5*

FAB. VIII. Arg. *Interea comites*) Pici comites cum vim Circe afferre pararent, in varias feras converſi fuere. *p. 521. v.3*

FAB. IX. Arg. *Prefferat occiduus*) Canens uxor Pici cum virum nuſquam inveniret, ita ſe lacrymis tradidit, ut paulatim juxta Tybrim in auras fuerit reſoluta. Locus autem ille *Canens* a Canentis nymphæ nomine fuit appellatus. *p. 522. v.8*

FAB. X. Arg. *Talia multa mihi, &c.*) Nec minus refert Macareus inſolentiam ſociorum erga Venerem. Cum Æneas adverſus Rutulos pro Latino dimicantes ab Evandro auxilium petiſſet. Et quemadmodum Turnus Venulo legato a Diomede item auxilium poſtulaſſet qui ſub Dauno Japigiæ regi domicilium poſuiſſet, qui id ſe factorum negaſſet, eo quod pro Ænea adverſus Venerem ſtetiſſet, vulneratamque a ſe inimicam haberet. Et ut comites ejus contemptu Deæ cupientes proficiſci in bellum in mari volucrum figura decepti ſubſtiterunt. Eorum nomina hæc ſunt, Agmon, Lycos, Idas, Rhetenor, Nycteus, quæ volucres albi coloris ut cygni eſſent. *Lact.* *p.525. v.4*

FAB. XI. Arg. *Hactenus Oenides*) Lavinæ regionis locum arboribus obumbratum Pan Mercurii filius tenuit, quem poſtea nymphæ occuluerunt. has paſtor Apulus cum procacibus maledictis terruiſſet, ne amplius linguam in propatulo haberet, numine eorum in arborem oleaſtrum extabuit, & ita factus eſt. *Lact.* *p.526. v.19*

FAB. XII. Arg. *Hinc ubi, &c.*) Turnus adverſus Æneam pro Lavinia ſponſa dimicans, cum immittere ignem claſſibus conaretur, mater Deorum, quia ex Ida monte Phrygiæ ſacrato eſſent factæ, impetratis precibus ab Jove in nympharum ſpeciem illas convertit, utque Dearum marinarum numen augere poſſent, effecit. *Lact.* *p. 527 v. 14*

FAB. XIII. Arg. *Cinctis adhuc, &c.*) Naves Æneæ docet in ſpeciem nympharum verſas Deorum voluntate, ex recordatione ſuorum, Neritiam navem vidiſſe lætas pereuntem naufragio. Item Alcinoi navem Pelaſgos portantem ſaxo dureſcere. *Lact.* *p. 529. v. 8*

FAB. XIV. Arg. *Spes erat, &c.*) Turno ab Ænea interempto, Ardea urbs, regnum Turni, incendio ad cinerem redacta, ex qua volucris emerſa eſt, quæ patriæ ejus nomine vocaretur a poſteris Ardea. *Lact.* *p.529 v.12*

FAB. XV. Arg. *Jamque Deos, &c.*) Venus ut animadvertit filium Æneam laboribus exhauſtis ad finem veniſſe ævi, petit ab Jove patre ut promiſſis fidem faceret. Cujus ille precibus auditis effecit, ut in agro Laurenti in flumine Numitio mortalitatem ablueret, interque indigetes Deos transferretur, ita ut a poſteris ſicut cæteris Diis ſacra ei adminiſtrarantur. *Lact.* *p.530. v.6*

FAB. XVI. Arg. *Inde ſub, &c.*) Tyberinus Albanorum rex Tuſco amni qui tunc dicebatur, *Albula*, merſus interiit, ac nomen fluvio reliquit: Item Aventinus, a quo mons dictus, urbis Albæ accepit imperium. Sub hoc Pomona Hamadryadum nympharum hortorum cultrix, feliciumque arborum, cujus nomen pomaria obtinent. Hanc cum Vertumnus diligeret, ſolitus in varias figuras mutari, & ea refugiente concubitum, ſollicitudine aſſidua oreretur, noviſſime in anum converſus eſt, eique multa retulit, quibus fœminæ flecti ſolerent, ut ſibi jungeretur. Ipſa autem perſeverante in propoſito, noviſſime refert quoque fuiſſe in Cypro Anaxaretem virginem, quæ propter ſuperbiam punita fuiſſet a Venere, verſuſque in ſuam formam concubuit cum ea. *Lact.* *p.531. v.12*

FAB. XVII. Arg. *Viderat a veteris, &c.*) In inſula Cypro Anaxarete fuit ex progenie

Teucri

Teucri Salaminii, quæ forma cæteras gentes ejuſdem civitatis ſupergreſſa eſt. Sed ut pulchritudo eminens fuit, ita propter aſpernationem virorum abominanda omnibus. Quam cum Iphis ejuſdem civitatis amore diligeret, neque auditum ad eam haberet dolens, quod in tam gravem ſortem incidiſſet, ne diutius doleret, ad extremum noctu clamante fores puellæ ſuſpendio ſe liberavit. Cui cum funus pro dignitate fortunæ per publicum maxima frequentia duceretur, & illa patientiſſime ex ſuperiori parte domus proſpiceret, ob nimiam crudelitatem, animique duritiam, in veſtigio ſui a Venere ſaxo durata eſt, ita ut apud Salaminios ſpecies ejus proſpicientis Veneris nomen acceperit. Dehinc Vertumnus rediens in ſuam ſpeciem Pomona potitus eſt. *Lact.* *p.536. v.4*

FAB. XVIII. & XIX. Arg. *Proximus Auſonias, &c.*) Poſt Amulii ac Numitoris Albanorum regum interitum Romulus urbis a ſe conditæ cæpit imperium. Qui cum adverſus Titum Tatium pro raptu virginum dimicaret, hoſtis appropinquavit patriæ quod ut Venus præſenſit, portis obſeratis una patefacta eſt; Tarpeja virgine prodente patriam. Venus pro filii incolumitate a nymphis, quæ proximæ Jano erant, geminum petiit auxilium. Data ergo venia ſecundum portam qua Sabini irrupturi erant, recluſo fonte, ſcaturientes aquæ quæ antea latuerant, erumpebant; quæ cum frigidæ hoſtium introitum non prohiberent, ex frigidis in calidas verſæ hoſtem averterunt, victoriaque potitus Romulus. *Lact.* *p.539. v.14. & p.541. v.14*

FAB. XX. Arg. *O & de Latio*) Herſilia conjux Romuli, cum fleret amiſſum conjugem, poſt datam ei a Junone immortalitatem, *Ora* Quirini nuncupata eſt: quorum templa a populo Romano in colle Quirinali conſtituta ſunt. *Lact.* *p.543. v.6*

ARGUMENTUM LIBRI DECIMI QUINTI.

Secutus eſt Numa: qui cum de originibus Crotonis inquireret, nigros calculos quondam in albos fuiſſe commutatos comperit, & Pythagoram de perpetuis rerum transformationibus diſputantem audivit. Mortuum deinde Numam deflens Ægeria, nec Hyppolyti, qui ſuas ipſi converſiones proponebat, conſolationem admittens, in fontem liqueſcit. Id quod non minus fuit mirandum, quam quod Romuli lancea arbor, aut Cippus factus eſt cornutus, Julius Cæſar denique in ſtellam poſt mortem commutatus fuit.

Argumenta Fabularum hujus decimiquinti Libri.

FAB. I. Arg. *Quæritur interea, &c.*) Micylus, vel potius ſcribend. *Myſcelus*, Alemonis filius procreatus Argis, cum quieti ſe dediſſet, Hercules viſus eſt, qui cum moneret, ut patriam relinqueret, & ſecundum Æſarem amnem conſideret. Qui cum ſacera extimeſceret, quia lex vetaret deſerere patriam, & in aliam civitatem tranſire, rurſus admonitus eſt. Metuens itaque, penates ſuos deſtituit, ideoque in judicium publicum eſt devocatus, & cum partem pro ſe, & populi partem adverſus ſe haberet, judicaturis calculi albi ac nigri dati ſunt, ut atri damnarent, candidi abſolverent. Micylus, ita pertimens periculum capitis, Herculem invocavit, ut laboranti ſibi, quia ejus juſſis obtemperaſſet, ferret auxilium, cujus preces non incaſſum abierunt. Nam cum calculi more patriæ in urna effuſi deducti eſſent, omnes apparuerunt in colorem album converſi. Quamobrem ille metu liberatus per Jonium pelagus navigans cum in Italiam veniſſet, & Æſarem amnem attigiſſet, ſicut præceptum erat, urbem conſtituit, eamque a proximo tumulo cui *Taras*, Neptuni filius ſubjectus erat, *Tarentum*, nominavit. *Lact.* p.545. v.2

FAB. II. Arg. *Vir fuit*) Pythagoras Samius tyrannidem fugiens, cum patriam reliquiſſet, in Italiam venit, & quæ didicerat de rerum natura, mundique ad modum ſeculi aurei, docet, ad uſus terræ neceſſarios cuncti præbente terra, nefas eſſe animalibus veſci, quod eſſent in eis forte conſanguineæ animæ mortalium, & quod e corporibus in corpora animæ transfunderentur. Poſtea docet unde occidendorum animalium uſus primum inoleverit. Nam paulatim conceſſum eſt, ut maleficæ feræ dolis interceptæ occiderentur, & manſuetarum fœtus. ſues, quod fruges ſatas eruerent. Item capri, quod vitem maturam præcerpere aſſueviſſent, ne fructus creſceret. *Lact.* *p.584. v.10*

FAB.

Digitized by Google

Fab. III. Arg. *O genus &c.*) Pythagoram eundem inducit referentem cuncta rerum temporibus immutari, ſiquidem ipſe annus vertatur in quatuor ſpecies, veris, æſtatis, autumni, & hyemis: & quæ naſcuntur, quoniam initio prodita, teneras minutaſque ſpecies habeant, deinde accipiant vires creſcendo robuſtæ ætatis, noviſſime ſeneſcentis, ſe quoque memoria tenere bello Trojano Euphorbum Panthoidem fuiſſe, & poſteaquam a Menelao ſit occiſus in bello, animam ejus in ſe eſſe transfuſam, clypeumque ejus, quo uſus eſſet in bello dum in ætates ductus ſit; ſe in templo Junonis Argivæ cognoviſſe. *Lact.* p. 554. v. 7

Fab. IV. Arg. *Quatuor, &c.*) Ipſa quoque initia quatuor, ex quibus generantur omnia, transfigurari motibus ſuis. reſolutam enim tellurem in aquas abire, attenuatam efficere ignem, rurſus per eundem ordinem retexi: ſpiſſatum enim ignem in aera verti, hunc in aquam, hanc in terram abire. Ceteraque rerum perinde variari quæ tempus aut natura vix acceptas ab initio facies cogit amittere. eadem fluminibus etiam, fontibus, ac terrenis locis accidere. *Lact.* p. 560. v. 6

Quæ deinceps ſequuntur Fabulæ uſque ad Fab. 43. in Notis reperiuntur.

Fab. XLIII. Arg. *Nunc quoque, &c.*) Numa Pompilius propter ſcientiam rerum, a populo Romano in regnum eſt receptus, cujus præcepta cum antedictis hæc ſunt. Quæcumque naſcuntur creſcendo & ſeneſcendo tranſmutari in diſſimiles ſpecies, & poſt obitum ſic conſumi, ut aut in terram abeant quæ corpora ſint, aut in aera, quæ ſpiritu contineri videntur. Porro Helenus Priami filius refert Æneæ urbis conditæ poſitionem. p. 570. v. 11

Fab. XLIV. Arg. *Talibus atque, &c.*) Ægeria poſt mortem mariti Numæ in vallem Aricinam ſe contulit lugens. *Lact.* p. 573. v. 4

Fab. XLV. Arg. *Fando aliquem, &c.*) Hippolytus cum propter novercula odium pulſus eſſet patria, & Trœzena proficiſceretur, ex improviſo mari elatus taurus, ſicut parens optaverat, graviſſimum ei objecit timorem: itaque exaſperatis equis, ipſe diſtractus interiit. Quæ Æſculapius Dianæ voluntate, cujus initio comes fuerat, reduxit ad ſuperos. Hinc ab eadem dea evocatus in nemus Aricinum, mortalitatem exuit. Converſo itaque nomine, Deus *Virbius* eſt nominatus. *Lact.* p. 574. v. 9

Fab. XLVI. Arg. *Non tamen, &c.*) Ægeria nympha Numæ Pompilii conjux quæ poſt viri interitum cum ſe in nemus Aricinum contuliſſet, ibi queſtu aſſiduo defletcalum viri, fatigans Dianam ejus regionis incolam aſſiduo fletu. noviſſime lacrymæ ejus ab eadem Dea tranſmutatæ ſunt in fontem, qui ex ejus nomine nuncupatur *Ægeria*. *L.* p. 577. v. 3

Fab. XLVII. Arg. *At nymphas, &c.*) Cum in Tyrrhenia, quæ etiam *Tuſcia* dicta eſt, quidam arator juſtum opus in dies redderet, preſſo vomere glebam opinione ſua ponderoſiorem excitavit, cujus dum miratione premeretur, animadvertit eam in figuram pueri eſſe tranſmutatam, qui Hetruſcorum lingua *Tages* vocatus nomine, futurorum ſcientiam invenit. *Lact.* p. 577 v. 8

Fab. XLVIII. Arg. *Uſque Palatinis, &c.*) Romulus Martis & Iliæ filius, cum venaretur, ex monte Aventino perſequens aprum fugientem, jaculum jecit: quo cum protinus in colle Palatino hæſerit, loco ejus montis ſcala facta; cujus ima pars ſpecu adeo depreſſa terræ eſt, & comprehenſa radicibus, effectum eſt noviſſime ut in arborem cornu incremento converſa ſit. *Lact.* p. 577. v. 15

Fab. XLIX. Arg. *Cippus in unda*) Genito Cippo Prætori paludato portam egreſſo, in capite ſubito veluti cornua emerſerunt, inquit Valerius Max. l. 5. c. 6. reſponſumque eſt eum regem fore, ſi in urbem reverti[illegible]et, quod ne accideret, voluntarium ac perpetuum ſibimet indixit exilium. *Farn.* p. 578. v. 1

Fab. L. Arg. *Pandite nunc, &c.*) Gravis peſtilentia Romanis cum incidiſſet, & maxima trepidatio urbem terreret, per legatos oraculum Apollinis conſultum eſt, ex quo reſponſum, ut Æſculapium Epidauro accerſerent, nobiliſſimique legati cum ſimulachrum Dei petitum ad Epidauros miſiſſent, ſtupentibus admiratione, Deus in draconem verſus per medium Epidaurum lapius navem legatorum conſcendit, cum quibus vectus, Romam ut delatus eſt, inſulam Tyberis ingreſſus eſt, ibique ſe virgultis occuluit, qui locus draconis vocatur. *Lact.* p. 580. v. 21

Fab. LI. Arg. *Hic tamen*) Julii Cæſaris animæ Metamorphoſin in ſtellam perſpicue deſcribit in gratiam Auguſti Cæſaris poeta. Cum enim Auguſtus ludos in honorem Julii Cæſaris, qui in ſenatu fuerat trucidatus, celebraret, forte cometa apparuit, quam eſſe Cæſaris animam Auguſtus ipſe, advocata concione populo Romano perſuaſit. *R.* p. 587. v. 18

P. OVI-

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER I.
ARGUMENTUM.

Principio Chaos in elementa quatuor diſtinguitur, quibus cum ſui darentur ſingulis incolæ; homo ex terra & aqua creatus eſt. Secutæ ſunt ætates hominum quatuor. In quarum poſtrema de Gigantum ſanguine nati ſunt homines. Qui cum eſſent impii, Jupiter, quamvis antea Lycaonem in lupum mutaſſet, generali nihilominus ſupplicio diluvium inducens, omnia in aquam convertit. Hic ſoli relinquuntur ſuperſtites, Deucalion & Pyrrha. Qui poſt redditam terram, jactis poſt terga lapidibus, humanum repararunt genus. Nam reliqua quidem animalia, ſponte ſua ex humore & calore prodierunt. Interque ea & Python ſerpens. Quem cum Apollo interemiſſet, Pythios ludos in rei memoriam inſtituit. In quibus victores eſculea corona donabantur, nondum enim extiterat laurus, donec in eam Daphne puella fuit converſa. Quod cum accidiſſet, tum ad patrem ejus Peneum, cum reliquis fluvii ſive congratulandi, ſive etiam conſolandi gratia conveniſſent; ſolus deſideratus eſt Inachus, quod de filia ſua Ione ſollicitus eſſet, quam Jupiter poſt ſtuprum in juvencam mutarat. Et cum ab Argo cuſtodiretur, Mercurius eum, narrata prius Nympha Syringis in arundinem transformatione, occidit, cujus oculi deinde a Junone in pavonem collati fuerunt. Tum Io priſtina mulieris forma recepta, Epaphum parit.

(*a*) IN nova fert animus mutatas dicere (*b*) formas
Corpora. Di, cæptis (nam, vos mutaſtis (*c*) & illas)
(*d*) Adſpirate meis: (*e*) primaque (*f*) ab origine mundi
Ad mea (*g*) perpetuum (*h*) deducite tempora carmen.

INTERPRETATIO.

MEns mea cupit cantare formas verſas in nova corpora. Dii (nam vos quoque convertiſtis illas) favete meis auſis, & ducite poema continuum a primo exordio orbis ad meam ætatem.

NOTÆ.

(a) *In nova*) Omnium Poetarum laudatiſſimo more hic noſter ſcite, & breviter, totius operis ſui proponit argumentum.

(b) *Formas mutatas*) Hypallage ad ſcopum aptiſſima: pro *corpora mutata in novas formas*; nec melius potuit poeta quam verborum converſione ad rerum converſionem deſcendere.

(c) *Et*) Vis eſt non ſine gratia multa in hac cauſali conjunctione, qua ſibi deos propitios facit Poeta.

(d) *Adſpirate*) Metaphora a navigantibus, quibus adſpirantes venti maximo ſunt auxilio. Stultiſſime vero hodie plerique eorum qui ſe Chriſtianos vocant non opem a Deo petunt qua utantur ipſi, ſed ipſum Deum volunt turpiſſimi otii miniſtrum.

(e) *Prima*) Non quidem omnino prima, quo nulla mentis humanæ acies penetrare poſſit; ſed a prima rerum diſtinctione, & ex Chao extractione.

(f) *Ab origine*) A Judæis ad Ægyptios, ab Ægyptiis ad Græcos, alias deinde gentes ita, quaſi per manus pervenit Patriarcharum traditio, ut licet variis fabularum involucris obſcuratam, ipſiſſimam tamen veritatem ſæpiſſime retinuiſſe etiam Ethnicos nullus non poſſit jure ſuſpicari. Cæterum haud ſcio, quanquam ex Platonicis, Heſiodo, aliis, plurima hauſerit noſter, an non ex Judæis ipſis multa ſurripuerit.

(g) *Perpetuum*) *Ut ad optatam metam curſu æquali, perque rerum haud interruptam ſeriem pervenire poſſim.* Quæ ſumma laus eſt tum ingenii, tum artificii Poetæ, qui tot fabulas tam reconditas, tam varii argumenti, continua ſerie, & quaſi contigua ſtructura, ad modum annulorum in torque aut catena conſertorum, ab orbe uſque condito, ad Auguſti tempora, tam apte contexuerit.

(h) *Deducite*) Voci *perpetuum* verbum aptiſſime reſpondens; Metaphora a lanam trahentibus, ſeu fila ducentibus, ſumta.

FABULA I.

Ante mare & tellus, &, quod tegit omnia, cælum,
Unus erat toto Naturæ (*i*) vultus in orbe,
Quem dixere (*k*) Chaos; rudis indigeſtaque moles,
Nec quicquam, niſi pondus iners; (*l*) congeſtaque eodem
Non bene junctarum diſcordia ſemina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina (*m*) Titan;
Nec nova creſcendo reparabat cornua (*n*) Phœbe;
Nec circumfuſo pendebat in aere tellus
Ponderibus (*o*) librata ſuis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat (*p*) Amphitrite.
Quaque erat & tellus, illic & pontus & aer:
Sic erat inſtabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aer, nulli ſua forma manebat.
Obſtabatque aliis aliud: quia corpore in uno
(*q*) Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis,
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.
Hanc (*r*) Deus & melior litem (*ſ*) Natura diremit.

INTERPRETATIO.

I. *Mare & terra, & cœlum, quod involvit cætera, fuerunt prius una facies naturæ in mundo univerſo, quam vocaverunt Chaos;* quæ quidem fuit *maſſa craſſa & confuſa, nec aliud quam pondus ignavum; & ſemina diſſidentia rerum male cohærentium in unum coacta. Nullus Sol miniſtrabat adhuc lucem orbi; nec Luna renovabat nova cornua creſcendo; nec terra ſtabat in aere circumfluo ſuſpenſa ſua gravitate; nec mare extenderat brachia ad vaſtas* & diſſitas *oras terrarum: & quæ parte fuit terra, ibidem & mare & aer* fuerunt. *Eo modo terra non erat ſolida, nec aqua natabilis* aut fluida; *aer erat luce carens: nulli ſua forma conſtabat. Atque unum cætera impediebat, quia in eadem mole frigida certabant cum calidis, humida cum aridis, mollia cum duris, gravia cum levibus. Deus & æquior natura compoſuit hanc diſcordiam.*

NOTÆ.

(i) *Vultus*) *Forma, figura, ſpecies, imago.*

(k) *Chaos*) Per iſtam Poetarum vocem nihil aliud intelligendum quam Philoſophorum materia prima; tantaque omnium rerum confuſio, ut omnia ſint quaſi unum. Quem prope arbitror fuiſſe naturæ ſtatum poſt Angelorum malorum apoſtaſiam: de quibus non hic locus eſt prolixe diſputandi.

(l) *Congeſtaque*) Certe feliciſſime rem ipſam expreſſit; nec verbis ullis melius, credo, dici poſſit.

(m) *Titan*) Sol eſt, a patre Hyperione ex Titanibus uno ſic appellatus.

(n) *Phœbe*) Luna eſt, a fratre Phœbo ſeu ſole ſic dicta.

(o) *Librata*) Rem iſtam perſpicue explicant Carteſiani, quorum conſulenda Philoſophia.

(p) *Amphitrite*) Neptuni fuit uxor, quæ hic pro mari terram circum terente & alterente ponitur, παρὰ τὸ ἀμφιτρίβειν.

(q) *Frigida pugnabant*) Totus hic locus Rhetoricus eſt magis quam Philoſophicus aut verus.

(r) *Deus*) Ille vero eſt, qui, quanquam ab omni concretione & materia liber, Infinita ſua potentia omnia ſentit & movet. Quod qui non capiet, auræ divinæ neſcius quæ in ipſo eſt, aut verius ipſe eſt, corporis molem agitans, caveat cæcitate ſua, in propriam perniciem violare.

(ſ) *Natura*) Nihil eſt aliud quam res ipſæ, vi divinæ voluntatis, eo quo ſunt modo diſpoſitæ, ſeſeque invicem producentes.

Nam

Nam cælo terras, & terris abſcidit undas:
Et liquidum (*t*) ſpiſſo ſecrevit ab ætere (*u*) cælum.
Quæ poſtquam evolvit, (*x*) cæcoque exemit acervo,
(*y*) Diſſociata locis (*z*) concordi pace ligavit.
Ignea (*a*) convexi vis & (*b*) ſine pondere cæli
Emicuit, ſummaque locum ſibi legit in (*c*) arce.
(*d*) Proximus eſt aer illi levitate, locoque:
Denſior his tellus, (*e*) elementaque grandia (*f*) traxit;
Et preſſa eſt gravitate ſui. circumfluus (*g*) humor
(*h*) Ultima poſſedit, ſolidumque coercuit orbem.

INTERPRETATIO.

Separavit enim terram a cœlo, & aquam a terra, & ſejunxit atherem fluidum ab aere craſſo. Quæ poſtquam expedivit, & extraxit obſcura congerie, conjunxit ea ſeparata locis amica concordia. Igneus impetus convexi cœli, & ſine mole exiliit, & ſibi elegit ſedem in arce ultima. Aer eſt illi proximus levitate & ſede: Terra eſt ſpiſſior iſtis, & ſumpſit principia craſſiora: & compacta eſt ſuo pondere. Aqua circumfuſa quartam partem obtinuit, & compreſſit durum terrarum orbem.

NOTÆ.

(t) *Spiſſo*) Reſpectu ætheris, *ſcilicet*, propter vapores e terra in aerem aſcendentes.

(u) *Cœlum*) Pro æthere poſuit, qui potiſſimus eſt, & clariſſimus.

(x) *Cæco*) Chao, *ſcil.* quod in tenebris latebat.

(y) *Diſſociata*) Vere equidem locis diſtincta elementa pro majori ſui parte, non ita tamen ut non ſimul maneant, & ex uno generetur aliud.

(z) *Concordi pace*) Quia præſertim, tametſi figura ſua, motu aut quiete, aliiſque ejus generis quæ evolvunt Phyſici, diverſa ſint inter ſe elementa, multa tamen habent communia, quæ, ut loquuntur ex identitate fluunt materiæ.

(a) *Convexi*) Eo nomine appellatur corpus in orbem figuratum, cum extrinſecus conſideratur, Intrinſecus *Concavum* dicitur.

(b) *Sine pondere*) Non bene hæc a veteribus fuerunt intellecta, quæ ex Carteſianis facile eſt cupienti cognoſcere; hic evolvere non licet.

(c) *Arce*) De cœlo quod finxerunt, loquitur, ultimo, & ſupremo: namque in editioribus locis ſolent arces ædificari.

(d) *Proximus eſt aer*) Hinc factum, ut Juno, quo nomine Aer intelligitur, ſoror & conjux Jovis, qui ignis eſt ſeu Æther dicatur. Atque huc pertinet audax illud Homeri commentum de Junone in aere a Jove ſuſpenſa. Quas fabulas, ſeu potius Veritatis; indignis & porcis non objiciendæ, involucra ſi quis quoad uſum damnaverit, hinc ſaltem Veritatis ipſius increatæ methodum dediſcat damnare. Qui melius quam ænigmatibus, & ſibi & ſuis non potuit, adverſus ſtultiſſimos & ferociſſimos mundi procos conſulere. A Deo patre Luminum, videntes occæcante, orta eſt Veritas ſub carne latens in qua hærent carnei, per quam ad ſpirituales in carne latentes oportuit deſcendere.

(e) *Elementaque*) Per elementa partes intelligit craſſiores quibus res terrenæ componuntur.

(f) *Traxit*) Veterum ſequitur opinionem, quaſi appetitu quodam naturali Terra graviora deorſum raperet.

(g) *Humor*) De Aquæ elemento loquitur.

(h) *Ultima*, non dicit *infima*, quod Philoſophis falſum fuiſſet; nam, ſecundum eorum opinionem, terra graviſſima & in centro poſita; quod aperte indicat Poeta cum humorem dicit *circumfluum*. Sed per *ultima* qua tum intelligit elementum, quod ultimo nominavit, ei rei ſerviens, quod totum mundum in orbem diſpoſitum, & in centro coarctatam terram voluit affirmare; cum oculis & plebi ultimum videatur, & in centro poſitum aquæ elementum terram penetrans, quodque nos videmus undequaque terram cingere. Quem quidem locum non mihi videntur alii bene explicuiſſe.

II. Sic ubi *(i)* diſpoſitam, *(k)* quiſquis fuit ille Deorum
(l) Congeriem ſecuit, ſectamque in *(m)* membra redegit;
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, *(n)* magni ſpeciem glomeravit in orbis,
Tum freta diffundi, rapidiſque tumeſcere ventis
Juſſit, & *(o)* ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit & fontes, immenſaque ſtagna, lacuſque;
Fluminaque *(p)* obliquis cinxit declivia ripis:
Quæ diverſa locis partim *(q)* ſorbentur ab ipſa;
In mare perveniunt partim, *(r)* campoque receptæ
(ſ) Liberioris aquæ, pro ripis *(t)* littora pulſant.
Juſſit & extendi campos, ſubſidere valles,
Fronde tegi ſilvas, lapidoſos ſurgere montes.

INTERPRETATIO.

II. *Poſtquam quiſquis ille fuit Deorum eo modo diviſit & ordinavit acervum, & diviſum in partes reduxit, primo rotundavit terram in modum ingentis globi, ne non eſſet æqualis ab omni parte. Deinde imperavit maria diffluere, & turgeſcere ventis præcipitibus, & circumcingere oras telluris circumdatæ. Adjecit etiam ſcaturigines, & vaſta ſtagna, & lacus; & repreſſit amnes defluentes ripis ſinuoſis: qui quidem ſedibus diſſiti partim abſorbentur ab ipſa, partim in mare devolvuntur, & recepti æquore aquæ liberioris, pro ripis obſtrepunt littoribus: Imperavit etiam planitiem porrigi, valles ima petere, nemora veſtire foliis, montes ſaxoſos tolli.*

NOTÆ.

(i) *Diſpoſitam*) Per ſectionem & diviſionem *ſcilicet*. Non ſecuit diſpoſitam, ſed per ſectionem diſpoſuit.

(k) *Quiſquis*) Major aliquis Deus, quam triviales illi Poetæ cogniti; ſiquidem tamen aliquis a vero & unico Deo diverſus cognoſci poteſt.

(l) *Congeriem*) De Chao loquitur.

(m) *Membra*) Elementa *ſcilicet*.

(n) *Magni*) Ita tamen ut Aqua ſimul cum Terra ſumatur; alioqui non foret terra rotunda, nequidem rotunditate illa imperfecta, quæ montes, rem leviſſimi momenti ratione habita tantæ magnitudinis, non excludit.

(o) *Ambitæ*) Non omni quidem parte, ſicuti aere undequaque Terra ſimul & aquis cingitur: ſed tamen ita, ut in illis quaſi fluitet. Cæterum Pleonaſmus eſt in verbis *ambitæ* & *circumdare*, cujuſmodi ſæpe utitur Naſo.

(p) *Obliquis*) Propter terræ flexuoſam neque verſus eandem partem continuatam declivitatem; qua re fluenti aquæ ſerpentis in modum neceſſe eſt flexus capere. Habet adeoque hic locus plus artis Rhetoricæ quam veritatis Philoſophicæ, ſi magis verba quam rem ipſam ponderes. Nec tamen inde, quod ſtultiſſimi faciunt & leviſſimi tenebriones, minus ſummum opificem ſuſpicias, poſtquam naturæ quam is fecit ſanctiſſimam, leges inviolatas perſpexeris.

(q) *Sorbentur*) Talem memorant in Peloponneſo Alpheum; talis eſt in Hiſpania citeriore Anas; in tali navigavimus noſtro Rhodano: quanquam non ita ſorbentur a Terra iſti fluvii quin poſt aliquod ſpatium renaſcantur, & aperto alveo in mare recurrant.

(r) *Campo*) Æquor dicit aut mare.

(ſ) *Liberioris*) Quia non anguſtis ripis in mari aqua coarctatur, prout ut antea cum alveo ſuo retinebatur.

(t) *Littora*) Diſtinguit Poeta inter littus & ripam, ut hæc ſit fluminum, illud maris: quanquam non ſemper obſervatur hæc differentia.

Uſque

Digitized by Google

(u) Utque duæ dextra cœlum, totidemque ſiniſtra
Parte ſecant Zonæ, quinta eſt ardentior illis;
Sic (x) onus incluſum (y) numero diſtinxit eodem
(z) Cura Dei: totidemque (a) plagæ tellure premuntur.
(b) Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu:
Nix tegit alta (c) duas: totidem inter utramque locavit;
Temperiemque dedit (d) miſta cum frigore flamma.
Imminet his aer, qui, quanto eſt pondere terræ
Pondus aquæ levius, tanto eſt oneroſior igni.
Illic & nebulas, illic conſiſtere nubes
(e) Juſſit, & humanas motura tonitrua mentes;
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque (f) non paſſim mundi fabricator habendum

INTERPRETATIO.

Ut ſicuti duo cingula dividunt cœlum a dextra parte, & totidem a ſiniſtra, quintum eſt fervidius illis; ita Dei providentia diviſit molem incluſam pari numero; & totidem terra tractus urgentur. Quorum qui medius eſt non poteſt coli propter ardores: nives cumulatæ tegunt duos: poſuit totidem inter utrumque: & temperavit calore cum frigore conjuncto. Aer imminet iſtis, qui tanto eſt gravior igne, quanto gravitas aquæ eſt minor gravitate terræ. Voluit etiam nubes & nebulas illic locum habere, & tonitrua concuſſura mentes hominum, & cum fulminibus, ventos procreantes frigus. Atque orbis conditor non illis dedit aerem paſſim poſſidendum.

NOTÆ.

(u) *Utque duæ*) Cœlum dividunt Aſtronomi ſecundum latitudinem, in quinque Zonas ſeu partes. Quarum media inter Tropicos quos Sol non tranſgreditur, *Torrida* dicitur; duæ quæ ab iſtius dextra verſus Polum Arcticum, & ſiniſtra verſus Antarcticum porriguntur; *Temperatæ*, totidemque *Frigidæ* quæ Polos ſeu mundi cardines tangunt: Volueruntque iidem Aſtronomi his Cœli Zonis ſimiles terræ reſpondere. Atque elegantiſſime quoque has Zonas ſic deſcripſit Virgilius Georg. 1. Cujus verſus, comparationis & illuſtrationis cauſa, huc libuit tranſcribere:

Quinque tenent cœlum Zonæ; quarum una coruſco
Semper Sole rubens, & torrida ſemper ab igni;
Quam circum extremæ dextra lævaque trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris.
Has inter, mediamque duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ divum.

(x) *Onus*) Terram dicit, cujus partes non imperite dixerunt Aſtronomi partibus cœli oppoſitis, & ejus virtutibus reſpondere: quanquam ea ſapientia Deus omnia attemperavit, ut etiam ſub Sole & in ipſis ardoribus, quod Veteres non ſatis cognoverunt, jucundiſſimam vitam brutis & hominibus liceat agitare.

(y) *Numero*) Zonarum ſcilicet.

(z) *Cura Dei*) Pro Deo ipſo, Græcorum more venuſtiſſimo, Poetis familiari.

(a) *Plagæ*) Quæ cœli reſpectu dicuntur Zonæ, eæ in ſe ſunt plagæ aut terræ partes, quas cœlum premit.

(b) *Quarum*) Ita vero illi crediderunt, qui ventis, terræ ſitu, aliiſque plurimis neſciverunt inexperti temperari Solis ardores.

(c) *Duas*) Quæ ſunt verſus Polos.

(d) *Miſta*) Temperatas dicit Zonas ab utroque latere torridæ; quæ Solis radiis illuſtrantur quidem, non ita tamen ut non Polorum frigus participent.

(e) *Juſſit*) Hiſtorice & Poetice hæc omnia deſcribit Naſo: quæ ſi quis Philoſophice cupiat cognoſcere Carteſianos & Alchymiſtas veros, Philoſophos adeat, & quærat.

(f) *Non paſſim*) Quia alter ab ortu, alius ab occaſu ſpirat, &c.

Aera permiſit. vix nunc obſiſtitur illis,
Cum ſua quiſque regant diverſo flumina tractu,
Quin lanient mundum; tanta eſt diſcordia (g) fratrum.
Eurus ad (h) Auroram, (i) Nabathæaque regna receſſit,
(k) Perſidaque, & (l) radiis juga ſubdita matutinis.
Veſper, & occiduo quæ littora Sole tepeſcunt,
(m) Proxima ſunt Zephyro; (n) Scythiam (o) Septemque trionem
Horrifer (p) invaſit Boreas: (q) contraria tellus
Nubibus aſſiduis, (r) pluvioque madeſcit ab Auſtro.
Hæc ſuper impoſuit (ſ) liquidum & gravitate carentem
Æthera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ea limitibus diſſepſerat omnia certis;
Cum, quæ preſſa diu (t) maſſa latuere ſub illa,
(u) Sidera cœperunt toto effervescere cœlo.
Neu regio foret ulla ſuis animantibus orba;

INTERPRETATIO.

Ægre jam illis reſiſtitur quanquam ſinguli moderentur ſuos flatus alia plaga, quo minus orbem diſcerpant; tanta eſt fratrum diſſenſio. Subſolanus profugit ad Auroram & regionem Nabathæam, & Perſidem, & montes ſubjectos radiis matutinis. Veſper, & ora quæ caleſcunt Sole occidente tangunt Favonium. Terribilis Aquilo occupavit Scythiam et Septentrionem. Terra oppoſita humida eſt a Noto pluviali, et nubibus perpetuis. Collocavit ſuper hæc ætherem fluidum et deſtitutum pondere, nec retinentem quicquam terreſtris ſedimenti. Vix disjunxerat ea omnia firmis terminis, cum aſtra, quæ coacta diu occultata fuerant ſub illa mole cœperunt radiare toto cœlo. Neve ulla ora eſſet expers ſuis animalibus;

NOTÆ.

(g) *Fratrum*) Ventorum, Auroræ & Aſtræi gigantis, filiorum.

(h) *Auroram*) Pro Oriente poſita eſt, unde ſpirat Ventus *Eurus* ſeu *Subſolanus*, dictus.

(i) *Nabathæaque*) Regio eſt Arabiæ, quam ſuo nomine appellaſſe volunt filium Iſmaelis *Nabath*: quæ regio ad ortum reſpectu Italiæ eſt porrecta.

(k) *Perſidaque*) Eſt Perſis Aſiæ regio notiſſima.

(l) *Radiis*) Periphraſis eſt terrarum, quæ Solem Orientalem reſpiciunt, habita ratione Græcorum & Italorum, a quibus ad nos pervenerunt ſcientiæ.

(m) *Proxima*) Ita ut ad zephiri ſeu favonii ditionem ſpectent, qui ab illa parte ſpirat.

(n) *Scythiam*) Eſt Scythia ad axem verſa Aſiæ, itemque Europæ, ferociſſimis populis notiſſima regio.

(o) *Septemque trionem*) Borealem plagam, frigore horridam, per ſignum cœleſte deſcribit, quod Urſam majorem vocant. *Septentriones* vero aut *ſeptem Trionum* dictum eſt hoc ſignum, quia plauſtri refert ſpeciem cum ſeptem bobus aratoriis ſtellarum diſpoſitio quæ illud ſignum conſtituunt; quos quidem boves aratorios *Triones* priſca lingua dixerunt.

(p) *Invaſit*) Optime hac voce uſus eſt Poeta cum de vento vehementiſſimo loquutus eſt,

(q) *Contraria*) Meridionalis, *ſcilicet*, Septentrionali oppoſita.

(r) *Pluvio*) Quia Auſter ſeu Notus, a mari perflans Italiam, Galliamque & ejus tractus Provincias, nubes quæ in aquam ſolvuntur ſecum volvit. Cæterum plurimi ſunt venti intermedii, quos ex nautis præſertim licet cognoſcere, de quibus Poetam loqui non decuit.

(ſ) *Liquidum*) *Parum et ab omni fæce remotum.*

(t) *Maſſa*) Chao, *ſcilicet*.

(u) *Sidera*) Signa ſunt cœleſtia pluribus ſtellis figurata.

(x) Aſtra

Digitized by Google

(x) Aſtra tenent cœleſte (y) ſolum, formæque Deorum:
(z) Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus undæ:
Terra feras cepit: volucres agitabilis aer.
(a) Sanctius his animal, mentiſque capacius altæ
(b) Deerat adhuc, & quod dominari in cætera poſſet.
Natus homo eſt, ſive hunc (c) divino ſemine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris (d) origo:
Sive recens tellus, ſeductaque nuper ab alto
Æthere, (e) cognati retinebat (f) ſemina cœli.
Quam (g) ſatus Japeto, miſtam fluvialibus undis
Finxit in effigiem (h) moderantum cuncta Deorum.
Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram;
Os homini ſublime dedit; cælumque tueri
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

INTERPRETATIO.

Sydera & formæ Deorum occupant ſedes cœleſtes: aquæ fuerunt nitidis piſcibus frequentandæ: terra excepit feras: aer mobilis alites. Deſiderabatur adhuc animal ſanctius his, & capacius excelſæ mentis, & quod poſſet imperium tenere in reliqua. Homo ortus eſt: ſeu ille rerum artifex, fons mundi præſtantioris, illum genuit divino ſemine: ſeu terra nova, & modo a ſublimi æthere diſcreta ſervabat ſemina cœli congeniti. Quam dilutam aquis fluvialibus filius Japeti efformavit ad imaginem Deorum omnia gubernantium. Et cum reliqua animalia inclinata intueantur humum: fecit homini vultum elatum; & imperavit cælum reſpicere, & erigere ſublimem faciem ad aſtra.

NOTÆ.

(x) *Aſtra*) Adeoque in Platonicorum deſcendit opinionem qui Aſtra & Deos inter animantia recenſent.

(y) *Solum*) Eo nomine dicitur quidquid rem aliquam ſuſtinet, atque ita mare piſcium ſolum, cœlum aſtrorum, &c.

(z) *Ceſſerunt*) *In orbis diviſione piſcibus obtigerunt, & in jus eorum venerunt.*

(a) *Sanctius*) Hic fere pro poſitivo poſitus eſt comparativus, ut admirandum & ſuſpiciendum dicat hominem.

(b) *Deerat*) Cui ante a ſapientiſſimo opifice omnia in uſum parata, quam crearetur.

(c) *Divino ſemine*) Eſt iſtud ex Platonis Academia & Zenonis porticu ortum: quibus Philoſophis anima humana eſt ſcintilla cœleſtis, & divinæ auræ particula, ut bene docet Scriptura, ſi modo bene omnia intelligantur.

(d) *Origo*) A quo omnia bona orta ſunt.

(e) *Cognati*) Quod nuper cum terra conjunctum, & in Chao unum fuerat; unde & Poetis Terra cœli ſoror.

(f) *Semina*) *Vim quandam eadem producendi quæ in cœlo eſſent.* Cæterum, nobis Chriſti diſcipulis quanquam tutius licet inter has tenebras ambulare, quam multa ſunt tamen quæ ſapientiſſimo opus habeant enarratore; quæ excluſi Ethnici ſtudioſe inveſtigaverunt, ad Patris opera vocati Chriſtiani contemnunt?

(g) *Satus Japeto*) Prometheus eſt, qui univerſi generis humani artifex, eo ipſo tempore quo alterius filius, a Poetis dicitur. Ridicule ſi fabulam ſpectes & in veritatis integumento hæreas; Appoſite ſi agreſtes & ſævos homines ad humanos mores informaſſe, eoſdemque ignis inventionem & uſum, multa alia inſuper docuiſſe Prometheum, virum a providentia ſermone Græco ſic dictum, ſatis intelligas. Qua re non abludit ſcriptura, quæ hominem ad horti culturam in eo conſtitutum declarat.

(h) *Moderantum*) Quæ res, & hominis dignitas, a ſua bruta, parva, ſocordi natura, perditiſſima voluptatis mancipia deberet retrahere; eos præſertim qui non veritatem quodammodo, ut hic noſter, quaſi, per nebulam vix tetigiſſe ſuſpicantur, ſed aperto cœlo, corruſcante gratiæ Sole, tantum lumen non poſſunt non intueri.

Sic, modo quæ fuerat rudis & ſine imagine, tellus
Induit ignotas hominum converſa figuras.
III. (i) Aurea prima ſata eſt ætas, quæ, (k) vindice nullo,
Sponte ſua ſine lege fidem rectumque colebat.
Pœna metuſque aberant. nec verba (l) minacia fixo
Ære legebantur: nec ſupplex turba timebant
Judicis ora ſui: ſed erant ſine vindice tuti.
Nondum cæſa ſuis, peregrinum ut viſeret (m) orbem,
Montibus, in liquidas pinus deſcenderat undas:
Nullaque mortales, præter ſua littora, norant.
Nondum præcipites cingebant oppida foſſæ:
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non enſis, erant, ſine militis uſu.
Mollia ſecuræ peragebant otia mentes.
Ipſa quoque immunis raſtroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia tellus:
Contentique cibis nullo (n) cogente creatis,
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, & in duris hærentia mora (o) rubetis,
Et quæ deciderant patula (p) Jovis arbore glandes.
Ver erat æternum, placidique tepentibus auris,
Mulcebant Zephiri natos ſine ſemine flores.

I N T E R P R E T A T I O.

Sic Terra quæ nuper fuerat inculta atque informis, immutata ſumſit formas incognitas.

III. *Prima facta ſunt tempora aurea, quæ ultro, ſine lege, ultore nullo, ſervabant fidem & æquum. Mulcta & timor procul erant: nec voces minas intentantes legebantur in ære affixo: nec ſupplex multitudo metuebant vultum ſui judicis; ſed ſecuri erant abſque ultore. Nondum abies ex montibus ſuis deſecta deſcenderat in aquas fluidas, ut diverſum mundum adiret: & nulla littora niſi ſua hominibus perſpecta: Nondum foſſæ præruptæ circumdabant urbes: neque tuba æris oblongi, neque cornua æris curvi, neque caſſides erant, neque gladius: animi tranquilli fruebantur alma pace ſine ope militis. Ipſa quoque terra libera & raſtro illæſa, nec ullo aratri dente vulnerata, ſponte cuncta præbebat: & læti eſculentis natis ſine omni cultura, carpebant fructus arbuteos, & fraga montana, & corna, & mora naſcentia in aſperis rubetis, & glandes quæ defluxerant vaſta arbore Jovis. Ver erat perpetuum, & Favonii mites flatibus temperatis blandiebantur floribus ortis ſine ſemine.*

N O T Æ.

(i) *Aurea*) In quatuor ætates hominum vitam partiti ſunt Ethnici, quas metallorum nomine, auri, argenti, æris, & ferri, prout illi a nativa probitate ad omnem nequitiam deſciverunt, non imperite inſcripſerunt. Quam fabulam ex ſtatua per ſomnum Nabuchodonoſori oblata, de qua aliquid inaudierant Græci, derivatam volunt, Daniele illam de quatuor Imperiis axplicante.

(k) *Vindice nullo*) *Cum nullus eſſet qui mulctam aut pœnam aliis irrogaret, ſi forte deliquiſſent.*

(l) *Minacia*) Qualia etiam hodie paſſim videre eſt.

(m) *Orbem*) Pro orbis parte poſuit, ſynecdochice.

(n) *Cogente*) Arando & ſubigendo terram, ad hoc ea videtur cogi, ut fructus ferat.

(o) *Rubetis*) *Eſt rubetum* locus rubis & ſpinis conſitus.

(p) *Jovis arbore*) Quercu ſcilicet, illi ſacra; ſicut laurus Apollini, Marti fraxinus, Herculi Populus, Baccho vitis, Plutoni cupreſſus, Minervæ olea, Veneri myrtus, &c.

Mox

Digitized by Google

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec (q) renovatus ager gravidis canebat ariſtis.
Flumina jam lactis, jam flumina (r) nectaris ibant:
Flavaque de viridi ſtillabant (ſ) ilice mella.
IV. Poſtquam, (t) Saturno tenebroſa in Tartara miſſo,
Sub Jove mundus erat: ſubiit argentea (u) proles,
Auro deterior, fulvo pretioſior ære.
Jupiter (x) antiqui contraxit tempora veris:
Perque hyemes, (y) æſtuſque, & (z) inæquales autumnos
Et breve ver, ſpatiis exegit quatuor annum.
(a) Tum primum ſiccis aer (b) fervoribus uſtus
Canduit: & ventis glacies adſtricta pependit.
Tum primum ſubiere domos. domus antra fuerunt,
Et denſi frutices, & vinctæ cortice virgæ.
Semina tum primum (c) longis (d) Cerealia ſulcis
Obruta ſunt, preſſique jugo gemuere juvenci.
V. Tertia poſt illas ſucceſſit (e) aenea proles,
Sævior ingeniis, & ad horrida promptior arma;

INTERPRETATIO.

Statim etiam terra inculta proferebat fruges; nec requietus ager albicabat plenis ariſtis. Fluvii currebant nunc lactis, nunc nectaris; & mella crocea fluebant de virenti ilice.

IV. *Poſtquam orbis fuit ſub Jove, Saturno deturbata in obſcura Tartara, progenies argentea, orta eſt, pejor auro, melior ære ruſo. Jupiter minuit ſpatium veteris veris, & diviſit annum in quatuor partes per hyemem, æſtatem, autumnos varios, & ver contractum. Tum primum aer fervens aridis caloribus ignitus eſt, & glacies compacta ventis pependit. Tum primum ingreſſi ſunt domos: domus fuerunt ſpelunca, itemque ſpiſſi frutices, & rami colligati cortice. Tum primum Cerealia ſemina operta ſunt longis liris, & juvenci uſti jugo gemuerunt.*

V. *Tertia ab illis ſequuta eſt ætas ænea crudelior animis, & paratior ad arma terribilia;*

NOTÆ.

(q) *Renovatus*) Novale dicitur ager qui alternis annis ſeritur, quo genere nihil opus fuit hominibus ſponte ex terra natis cibis viventibus.

(r) *Nectaris*) *Nectar* dicitur Deorum potio ſuaviſſima perpetuam fovens juventutem, quam ipſa Hebe Juventæ Dea miniſtrabat.

(ſ) *Ilice*) Aliis etiam arboribus, hac tamen præcipue.

(t) *Saturno*) Primam ætatem qui tam ſuaviter adminiſtraverat Saturnum filius Jupiter ſequentibus ætatibus imperaturus de ſolio dejecit; & in Latio quod Virgilius, ipſe etiam Naſo alibi ſcribit latere coegit. Quæ omnia, quomodo quive cauſa facta fuerint ſi tanti eſt ſingulatim cognoſcere, apud omnes reperias Mythologos.

(u) *Proles*) Ætas argenti nomine inſignita aurea durior.

(x) *Antiqui*) Semper ante virentis, & perpetui.

(y) *Æſtuſque*) Æſtatem dicit.

(z) *Inæquales*) Temperie & poteſtate incertos, modo calore æſtuantes, modo frigore rigentes; atque hinc morbidos.

(a) *Tum*) Poſt exactum a Jove Saturnum.

(b) *Fervoribus*) Æſtatis ſcilicet, veri ſuccedentis: quo tempore omnia Solis ardoribus maxime illuſtrantur & incaleſcunt.

(c) *Longis*) *In longum aratro ductis.*

(d) *Cerealia*) Quæ, vel quorum uſum, & ſerendi modum Ceres docuit, ut ipſe poſtea docebit Ovidius.

(e) *Ænea proles*) Ætas eſt præcedente adhuc durior, cui ab ære viliori metallo nomen inditum.

Nec

Nec ſcelerata tamen. De duro eſt ultima ferro.
Protinus irrumpit (*f*) venæ pejoris in ævum
Omne nefas: ſugere pudor, verumque fideſque:
In quorum ſubiere locum, fraudeſque, doliq[ue],
Iſidiæque, & vis, & amor ſceleratus habendi.
Vela dabat ventis, (*g*) nec adhuc bene noverat illos,
Navita: quæque diu (*h*) ſteterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis inſultavere carinæ.
Communemque prius, ceu (*i*) lumina Solis & auræ,
Cautus humum (*k*) longo ſignavit limite menſor.
Nec tantum ſegetes alimentaque (*l*) debita dives
Poſcebatur humus; ſed itum eſt in viſcera terræ:
Quaſque recondiderat, (*m*) Stygiiſque admoverat umbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat (*n*) utroque;
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto. non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer a genero: fratrum quoque gratia rara eſt.
(*o*) Imminet exitio vir conjugis, illa mariti;

INTERPRETATIO.

nec tamen ſceleſta. Poſtrema eſt de ferro rigido. Continuo ſcelus omne irruit in ſæculum venæ deterioris: verecundia, veritas, & fides receſſerunt; in quorum locum & fraudes, & doli, & inſidiæ, et violentia, et deteſtandum habendi ſtudium irrepſerunt. Nauta pandebat carbaſa ventis, neque adhuc bene illos noverat: et naves, quæ diu erectæ fuerant in excelſis montibus impetum fecerunt in undas ignotas. Et peritus menſor diſtinguit producto termino terram antea communem ceu lumen Solis et aer. Neque modo fruges et cibi debiti petebantur a terra opulenta; ſed ventum eſt in ejus præcordia; et divitiæ incantamenta ſcelerum, quas abdiderat, et removerat ad umbras Stygias eruuntur. Jamque ferrum noxium, et aurum pernicioſius ferro exierat; bellum exit, quod certat utroque, et ciet arma ſtrepentia cruenta manu. Præda veſcuntur. Hoſpes non eſt tutus ab hoſpite; non ſocer a genero; amor etiam fratrum eſt rarus. Maritus invigilat perniciei uxoris, illa mariti;

NOTÆ.

(f) *Vena*) Ad metallum alludit, quod per venas in terræ viſceribus diſtributum invenitur.

(g) *Nec adhuc bene*) Ut hinc hominum corda prorſus invaſiſſe avaritiam intelligas.

(h) *Steterant*) Non naves quidem, ſed arbores ex quibus confectæ ſunt.

(i) *Lumina ſolis*) Quæ haud ſcio an non iniqua & invida mente alienum agrum illuſtrare avari nonnulli conſpiciant.

(k) *Longo*) Sunt vero agrorum limites termini longi; attamen per limites intelligi malim hoc in loco ſulcos majores ſeu foſſas quibus agri diſcernuntur.

(l) *Debita*) Propter culturam, & hominis laborem, cujus cauſa, agenti, ſudoris præmium debet terra rependere.

(m) *Stygiiſque umbris*) Id eſt, in terræ profundiſſimas ſpeluncas abdiderat. Eſt enim Styx fluvius aut palus inferorum, ubi niger Deus habitat, & umbris imperat.

(n) *Utroque*) Acrius tamen auro; nam ut elegantiſſime ſcripſit Horat. Carm. lib. 3. Ode 16.

Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo.

(o) *Imminet exitio*) Nihil opus eſt longius ad fabulas recurrere, ut hoc exemplis probetur monſtrum; quotidie conſpicitur.

(q) Lu-

Digitized by Google

(p) Lurida terribiles miſcent aconita *(q)* novercæ;
Filius *(r)* ante diem patrios *(ſ)* inquirit in annos.
Victa *(t)* jacet Pietas: & Virgo cæde madentes
(u) Ultima cæleſtum terras *(x)* Aſtræa reliquit.
VI. *(y)* Neve foret terris ſecurior arduus æther,
Affectaſſe ferunt regnum cæleſte *(z)* Gigantes;
Altaque congeſtos ſtruxiſſe ad ſidera montes.
Tum *(a)* pater omnipotens miſſo perfregit *(b)* Olympum
Fulmine, & excuſſit ſubjecto *(c)* Pelion Oſſam.
Obruta mole ſua cum *(d)* corpora dira jacerent;
Perfuſam multo notorum ſanguine terram
Immaduiſſe ferunt, calidumque animaſſe cruorem,

INTERPRETATIO.

ſæva noverca inferunt aconita nigricantia: filius ſciſcitatur ante tempus ætatem patris. Pietas protrita deſtituitur; & virgo Aſtræa deſeruit poſtrema terras ſanguine infectas.

VI. *Et ne æther ſublimis eſſet tutior tellure, ajunt Gigantes appetiiſſe cæleſte imperium, & erexiſſe ad aſtra montes in cumulum coactos. Tum pater omnipotens protrivit Olympum fulmine intorto, & dejecit Oſſam Pelio ſubſtrato. Dicunt terram delibutam multo cruore filiorum immaduiſſe; & animaſſe ſanguinem æſtuantem:*

NOTÆ.

(p) *Lurida*) Luridum dicitur eſſe, quod eo eſt colore qui in corporibus loris vexatis, apparet. Atque adeo ab effectu aconitum herba venenoſa, luridum dicitur; niſi magis ad ipſius plantæ folia ſufflava autor reſpexit.

(q) *Noverca*) Quæ plerumque in privignos ſæviunt, non tantum ut ſuis liberis faveant, ſed arcano quodam in illorum matres odio.

(r) *Ante diem*) Antequam ad maturam ſenectam pervenerit.

(ſ) *Inquirit*) Quem longæ vitæ patris piget, ejuſque bona invadendi ſacra cupido corripuit.

(t) *Jacet*) Quæ in nullo pretio eſt, hodie præſertim, poſtquam ad noviſſima tempora ſumus delapſi, jamque diu ex tam multis terris exulat, Pietatis auctor, vix apud paucos toleratur.

(u) *Ultima*) Quia ſpretis diis, neceſſe tamen fuit utcumque brutis hominibus aliquam inter ſe, utilitatis cauſa, ſervare juſtitiam.

(x) *Aſtræa*) Filia fuit Aſtræi Gigantis, vel Jovis ut aliis placet, quæ propter inſignem juſtitiam pro ipſa venit.

(y) *Neve foret*) Tranſitio eſt ad gigantum fabulam, de qua plerique omnes Mythologi, Hyginus, Apollodorus, alii: Quam fabulam ſicuti & alias ſuo modo, ut libet, quivis interpretatur, prout in veteri hiſtoria, ſacra aut propinqua verſatus eſt; prout de hominibus vel Angelis hæc aut illa audivit, aut ſuſpicatur; prout naturæ arcana penetravit. De his incertis ſere omnibus, pro voto differenti anſam tam facilem alii præbuerunt, ut prolixe hæc enucleare ſi aggrederemur, aliorum tantum compoſita ſcrinia invertiſſe videremur. Cæterum, quod hic obiter indicaſſe ſat ſit, non immerito plurima ab Hebræis hauſiſſe Græcos, quæ per fabularum involucra a vulgi indignis auribus Poetæ removere voluerint, mihi non obſcure probare poſſe videor.

(z) *Gigantes*) Fuerunt gigantes Terræ Cœliique ſati ſanguine qui ex ejus pudendis defluxit, cum a Saturno caſtratus eſt, ut plurimis viſum; omnes ſtaturæ excelſiſſimæ, draconum pedibus horribiles, qui adverſus Jovem etiam bellum auſi movere. Quorum fabulam alii ad res naturales ſpiritusque terram concutientes, aut ex terra in cœlum aſcendentes, a quibus fulgura & tonitrua, referunt; alii de quibuſdam impiis hominibus, exponunt; alii alia excogitant. A Nimrodo, ſeu Nembrotho ſtrenuo venatore, ſeu potius rebelli videtur derivata.

(a) *Pater omn.*) Jupiter, *ſcilicet*, qui audaciſſimorum monſtrorum fruſtraneos conatus eluſit.

(b) *Olympum*) Montem in confinio Theſſaliæ & Macedoniæ, quem Pelio & Oſſæ cœlum ſcandendi cauſa, gigantes impoſuerant.

(c) *Pelion*) Eſt Pelion mons Theſſaliæ, ad Pelaſgicum ſinum vergens, inter quem & Olympum tertius Oſſa porrigitur.

(d) *Corpora*) Gigantum, *Scilicet*, quos prope corporis ſui moles obrueret.

Et,

Et, ne nulla feræ ſtirpis monumenta manerent,
In faciem vertiſſe hominum, ſed & illa propago
Contemtrix Superum, ſævæque avidiſſima cædis,
Et violenta fuit: *(e)* ſcires e ſanguine natos.
VII. Quæ *(f)* pater ut ſumma vidit Saturnius arce;
Ingemit: &, *(g)* facto nondum vulgata recenti
Fœda Lycaoniæ *(h)* referens *(i)* convivia menſæ,
Ingentes animo & dignas Jove concipit iras;
(k) Conciliumque vocat. tenuit mora nulla vocatos.
Eſt *(l)* via ſublimis, cælo manifeſta ſereno:
Lactea nomen habet; candore notabilis ipſo.
Hac iter eſt Superis ad magni tecta *(m)* Tonantis.
Regalemque domum, dextra lævaque Deorum
Atria *(n)* nobilium valvis *(o)* celebrantur apertis.
(p) Plebs habitant diverſa locis, a fronte *(q)*
Cælicolæ, clarique ſuos poſuere penates.
Hic locus eſt; quem, ſi verbis audacia detur,

INTERPRETATIO.

& ne nulla indicia feræ ſobolis ſupereſſent, mutaſſe in vultus hominum: Verum illa etiam progenies fuis impia, & cupidiſſima feræ ſtragis, & truculenta. cognoſceres ortos fuiſſe, *ex ſanguine.*

VII. *Quæ ut Pater Saturnius cognovit ex arce ſuprema, ingemit; & revolvens animo horrendas epulas menſæ Lycaoniæ, nondum in vulgus prolatas, quia novum admiſſum, ciet iras maximas & dignas Jove; & concilium cogit. Nulla cunctatio detinuit acciſos. Eſt callis excelſus apertus cœlo ſereno; Lacteus dicitur, albore ipſo conſpicuus. Hac patet via Divis ad limina magni Tonantis, & domum regiam. A dextra et ſiniſtra frequentantur atria majorum Deorum, portis patentibus. Vulgus habent ſedes locis diſſitas. Dii potentes et illuſtres ſtatuerunt ſuas domos a fronte. Hic locus eſt, quem, ſi licentia condonetur vocabulis.*

NOTÆ.

(e) *Scires e ſang.*) *Ex perverſis moribus* loquit, *ſanguine cretos gigantum, barbaros homines cognoſcere eras facile.*

(f) *Pater Saturnius*) Jupiter Saturni filius.

(g) *Facto*) De Inſidiis loquitur, quas Lycaon, Jovi ipſi paraverat ſicuti ipſe idem Jupiter mox narraturus eſt.

(h) *Referens*) *Animo revolvens.*

(i) *Convivia*) In quorum ferculis Lycaon Pelaſgi filius, ſæviſſimus rex Arcadiæ, hoſpitum trucidatorum carnes convivis apponebat.

(k) *Concilium*) Majorum gentium Deos, quos vocant, & Selectos, vel ex iis Conſentes duodecim in maximis rebus Conſiliarios Jupiter advocavit.

(l) *Via*) Circulum deſcribit, quem in cœlo nocturno tempore, effuſi lactis aut candidarum nubecularum ſpecie videmus. Viam lacteam ſeu Circulum lacteum Latini nominant, Philoſophi ſtellarum multitudinem eſſe definiunt.

(m) *Tonantis*) Jovis *ſcil.*

(n) *Nobilium*) Majorum gentium, qui propter ampliorem dignitatem a populis majoribus colerentur.

(o) *Celebrantur*) *Frequentantur.*

(p) *Plebs*) Dii minores, Adſcriptitii, Indigetes.

(q) *Potentes*) Quales Conſentes duodecim; quos duobus his verſibus comprehendit Ennius.

Juno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Haud

Haud timeam magni dixiſſe (r) Palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo Superi ſedere receſſu,
Celſior (ſ) ipſe loco, ſceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis (t) concuſſit terque quaterque
Cæſariem; cum qua terram, mare, ſidera, movit.
Talibus inde modis ora indignantia ſolvit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempeſtate fui, qua (u) centum quiſque parabat
Injicere (x) anguipedum captivo brachia cælo.
Nam, quanquam ferus hoſtis erat; tamen illud ab uno
(y) Corpore, & ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum (z) Nereus circumtonat orbem,
Perdendum mortale genus, per (a) flumina juro
Infera, ſub terras Stygio labentia (b) luco,
Cuncta prius tentata: ſed immedicabile (c) vulnus
Enſe recidendum; ne pars ſincera trahatur.
Sunt mihi (d) Semidei, ſunt ruſtica numina (e) Nymphæ.

INTERPRETATIO.

non reformidem appellaſſe Palatia vaſti cœli. Poſtquam igitur Dii conſederunt marmoreo receſſu, ipſe Jupiter *ſede ſublimior, & incumbens ſceptro eburno, terque quaterque agitavit tremendam comam, cum qua concuſſit terram, mare, aſtra. Tum aperuit os iratum hoc modo: Ego non fui magis ſolicitus pro orbis imperio eo tempore quo quiſque anguipedum conabantur immittere centum lacertos cœlo domito. Quamvis enim hoſtis ſævus eſſet, tamen illud bellum imminebat ab uno corpore, & ex una cauſa: Nunc progenies humana eſt mihi delenda, qua Nereus concutit univerſum terrarum ambitum. Juro per fluvios infernos fluentes ſub terras per ſilvas Stygias omnia ante experta: ſed malum inſanabile reſecandum eſt gladio, ne pars integra corrumpatur. Habeo Semideos, habeo Nymphas deas ruricolas.*

NOTÆ.

(r) *Palatia*) Ad Imperatorum alludit ædes magnificas, quæ in monte Palatino; Palatii nomine conſpiciebantur.

(ſ) *Ipſe*) Jupiter, *ſcilicet*, Deorum pater, atque hominum Rex.

(t) *Concuſſit*) Indignationem ſignificans.

(u) *Centum*) Unum fecit Gigantum & Centimanorum bellum noſter Poeta, quod alii diſtinguunt.

(x) *Anguipedum*) Gigantibus, ob naturæ & morum pravitatem, draconum, a Poetis, attributos pedes, diximus.

(y) *Corpore*) Gigantum *ſcilicet* ſodalitio: Corpus enim etiam pro multitudine hominum ſumitur.

(z) *Nereus*) Deus eſt marinus, qui ſæpe pro Oceano ponitur, terram ambiente, undarumque mugitibus illi obſtrepente.

(a) *Flumina*) Stygem dicit, inferorum fluvium aut paludem, cujus numen nullo jurejurando, nec Diis ipſis violare licet.

(b) *Luco*) Nemus dicit paludi Stygiæ imminens.

(c) *Vulnus*) De effrena loquitur hominum nequitia.

(d) *Semidei*) Faunos dicit, Satyros, Lares, quos omnes a Jove monitos, in montes ſe recepiſſe volunt, ut ſibi a diluvio caverent.

(e) *Nymphæ*) Terreſtria quoque fuerunt numina ex fœminarum genere, quæ a locis quos inhabitaverunt, vel quibuſdam muneribus, &c. varium nomen acceperunt. Jam de cæleſtibus non agitur. Terreſtres fuerunt nymphæ Dryades & Hamadryades in Quercubus, aut cum iis natæ, a quibus etiam apud Græcos nomen acceperunt: Oreades ſeu Montanæ quæ montium; Napeæ quæ ſaltuum convalliumque curam geſſerunt. Fuerunt item marinæ & fluviales, ex quibus illæ Nereides a Nereo & Oceanitides ab Oceano patribus, hæ Najades a fluendo Græca Etymologia dictæ ſunt.

(f) Fau-

(f) Et Fauni, Satyrique, & monticolæ Silvani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore;
Quas dedimus, certe terras habitare ſinamus.
An ſatis, o Superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque, regoque,
Struxerit (g) inſidias notus feritate Lycaon?
(h) Confremuere omnes: ſtudiiſque ardentibus (i) auſum
Talia depoſcunt. ſic, cum manus impia ſævit
Sanguine (k) Cæſareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto ſubitæ terrore ruinæ
Humanum genus eſt, totuſque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguſte, tuorum,
Quam fuit illa Jovi: qui poſtquam voce manuque
Murmura compreſſit, tenuere ſilentia cuncti:
Subſtitit ut clamor preſſus gravitate (l) regentis;
Jupiter hoc iterum ſermone ſilentia rupit;
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) ſolvit;
Quod tamen (m) admiſſum, quæ ſit vindicta, docebo.
Contigerat noſtras (n) infamia temporis aures:

INTERPRETATIO.

& Faunos & Satyros, & Silvanos montanos: quos ſiquidem nondum cœli gloria impertimur, certe patiamur incolere terram quam obtulimus. An exiſtimatis, o Dii, illos futuros ſatis tutos, cum Lycaon immanitate cognitus paraverit perniciem mihi, qui habeo vos, & fulmen tempero? Cunſti exorruerunt; & requirunt flagrantibus deſideriis conatum tam atrocia. Eo modo, cum ſceleſta caterva furore impulſa auſa eſt eruere nomen Romanum cæde Cæſaris, gens humana preculſa eſt tanto pavore repentini exitii, & totus mundus contremuit. Nec, Auguſte, pietas tuorum tibi minus fuit accepta, quam illa fuit Jovi. Qui poſtquam repreſſit voce & manu tumultum, omnes præſtiterunt ſilentium. Ut ſedatus fuit fremitus, repreſſus dignitate moderantis, Jupiter frangit denuoſilentium his verbis: Ille equidem luit pœnas, ne amplius ſitis ſolliciti: & tamen narrabo quodnam ſit flagitium, & quæ ſit ultio. Dedecus ſæculi pervenerat ad noſtras aures:

NOTÆ.

(f) *Et Fauni*) Hi cum Satyris Silvaniſque confunduntur ſæpe; & certe non aliter quam nomine, aut re quapiam leviuſcula, diſtinguuntur. Sunt vero illi Dii agreſtes cornuti, & caudati, caprinis pedibus, villis, hiſpido corpore, omnes ſalaciſſimi; qua ex re etiam Satyri apud Græcos, ſicut Silvani a Silva apud Latinos, nomen ſortiti ſunt.

(g) *Inſidias*) Quas poſtmodum ex ipſo Naſone aut Jove ipſo audies.

(h) *Confremuere*) Dii ſcil. omnes Lycaonis factum deteſtantes, illum ad ſupplicia poſcentes, Joviſque conſilium comprobantes.

(i) *Auſum depoſcunt*) *Lycaonem, ut ſceleris debitas pœnas perſolvat, a Jove petunt.*

(k) *Cæſareo*) Potius eſt ut hoc de conjuratione aliqua in Auguſtum, de quibus Svetonius, quam de ea qua periit Julius Cæſar, locus iſte intelligatur.

(l) *Regentis*) Jovis, ſcil. omnia moderantis.

(m) *Admiſſum*) Lycaonis crimen dicit.

(n) *Infamia temporis*) *Rumor aut fama de perditiſſimis hominum moribus*: quo propemodum modo non Jovem ſed Jehovam loquutum Gen. 18. legimus: *Deſcendam*, inquit, *& videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint, an non ſit ita, ut ſciam*. Ut hinc & plurimis aliis ex locis pronum ſit conjicere multa, audiendo, ab Hebræis, vel eorum diſcipulis Ægyptiis mutuatos veteres Poetas ſeu Græcos, ſeu Latinos.

Quam.

Digitized by Google

Quam cupiens falſam, ſummo delabor *(o)* Olympo,
Et Deus humana luſtro ſub imagine terras.
Longa mora eſt, quantum noxæ ſit ubique repertum,
Enumerare: *(p)* minor fuit ipſa infamia vero.
(q) Mænala tranſieram latebris horrenda ferarum,
Et cum *(r)* Cylleno gelidi pineta *(ſ)* Lycæi.
(t) Arcados hinc ſedes & inhoſpita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum ſera *(u)* crepuſcula noctem.
Signa dedi veniſſe Deum; vulguſque precari
Cœperat. irridet primo pia vota Lycaon,
Mox ait: Experiar, Deus hic, diſcrimine aperto,
An ſit mortalis: nec erit dubitabile verum.
Nocte gravem ſomno nec opina perdere morte
Me parat. *(x)* hæc illi placet experientia veri.
Nec contentus eo, miſſi de gente *(y)* Moloſſa
Obſidis unius jugulum mucrone reſolvit:
Atque ita ſemineces partim ferventibus artus

INTERPRETATIO.

quod fictum exoptans, deſcendo cœlo altiſſimo, & Deus percurro terras ſub forma humana. Prolixum eſſet recenſere quantum ſceleris ſit inventum ubique: ipſum dedecus fuit minus re ipſa. Præterieram montem Mænalum terribilem latibulis ferarum, & pineta Licæi frigidi, cum Cylleno: Inde ſubeo Arcadiam, regnum & ferum domum tyranni, quo tempore tarda crepuſcula reducerent noctem. Feci indicium Deum adveniſſe; & plebs cœperat orare. Primo Lycaon contemnit religioſa vota, deinde dicit: Periculum faciam, an hic Deus ſit, an mortalis, evidenti differentia; nec veritas erit incerta. Aggreditur me opprimere ſomno preſſum nocte, nec morte præviſa. Hæc exploratio veri illi arridet. Neque eo expletus, jugulavit cultro unum obſidem miſſum de gente Moloſſa: atque ita partim concoquit membra ſemiviva,

NOTÆ.

(o) *Olympo*) Eſt proprie Olympus, ut ſupra diximus, mons inter Theſſaliam & Macedoniam, qui propter excellitatem, cum cœlum attingere videretur, pro ipſo Cœlo poſitus: a quo Jupiter ipſe, Olympius dictus eſt.

(p) *Minor*) Atque adeo in pejori ſtatu omnia reperit Jupiter quam fama didicerat.

(q) *Mænala*) Eſt Mænalus, ſeu Mænala plurali numero mons Arcadiæ celeberrimus, a Mænalo Arcadis filio denominatus: a quo & urbs eodem nomine dicta.

(r) *Cylleno*) Eſt Cyllene, ſeu Cyllenus, ſi omnino contra vocis Græcæ analogiam ita ſcripſiſſe velis Ovidium, mons Arcadiæ Mercurio dicatus; cujus regem prolepticé *Arcada* Poeta nominat: cum poſtea ab Arcade filio Calliſtus, quæ filia erat Lycaonis, Arcadia, antea Pelaſgis, Parrhaſia, & multis aliis inſignita nominibus, cognominata fuerit.

(ſ) *Lycæi*) Mons eſt Arcadiæ, aut certe in ejus confiniis verſus meridiem.

(t) *Arcados*) Lycaonis Arcadici. Ille eſt genitivus græcus.

(u) *Crepuſcula*) Eo nomine appellatur lux illa dubia quæ Solis exortum præcedit, ejuſdemque occaſum ſequitur.

(x) *Hæc illi*) Habent hæc verba repreſſam, at elegantem non ſine Lycaonis contemtu, & proprio quodam dignitatis ſenſu, Jovis indignationem.

(y) *Moloſſa*) Fuerunt Moloſſi Epiri populi ad Ambraciæ ſinus partem Orientalem, qui bello victi obſides Lycaoni dederant: quorum unum hic impius mactavit, Jovique epulandum appoſuit. Quam quidem fabulam plane aliter tractant alii; & apud Hyginum, Apollodorum, alios, legere poteris.

Mul-

Mollit aquis, partim ſubjecto torruit igni.
Quos ſimul impoſuit menſis; ego vindice flamma
In domino (z) dignos everti tecta Penates.
Territus ille fugit; nactuſque ſilentia ruris
Exululat, fruſtraque loqui conatur: ab ipſo
(a) Colligit os rabiem, ſolitæque cupidine cædis
Vertitur in pecudes: & nunc quoque ſanguine gaudet.
In villos abeunt veſtes, in crura lacerti.
Fit lupus, & veteris ſervat veſtigia formæ.
(b) Canities eadem eſt, eadem violentia vultu;
Idem oculi lucent: eadem feritatis imago.
VIII. Occidit una (c) domus: ſed (d) non domus una perire
Digna fuit, qua terra patet, fera regnat (e) Erinnys.
In facinus (f) juraſſe putes, dent ocius omnes,
Quas meruere pati, ſic ſtat ſententia, pœnas.

INTERPRETATIO.

aquis bullientibus, partim aſſat igni admoto. Quæ ut primum appoſuit menſis, ego ſubrui flamma ultrice domum, & Penates dignos concidere in dominum. Ille tremefactus exiliit, & nactus ſolitudinem agrorum exululat, & nequicquam tentat loqui: rictus ſumunt feritatem ab ipſo, & ruit in pecudes deſiderio ſtragis conſueta; & nunc etiam lætatur cruore. Amictus mutantur in villos, brachia in crura; fingitur in lupum, & habet indicia antiquæ naturæ. Canities eſt eadem: eadem ſævitia ore, iidem oculi rubent, eadem forma immanitatis.

VIII. Una domus diruta eſt, ſed non una domus meruit occidere. Qua tellus conſpicua eſt ſæva Erinnys graſſatur. Credas vovisſe in nefas. Exſolvant ſtatim omnes pœnas quas digni ſunt ferre, ita conſtitui.

NOTÆ.

(z) *Dignos*) Sunt Penates Dii maxime regioni, urbi, aut domui cuipiam propitii, qui in penetralibus, id eſt penitis, & maxime domus abditis partibus colebantur. In hoc Lycaonis pravos qui tali monſtro faverent ſe domum everſiſſe teſtatur Jupiter. Qua re, ſi quis volet, ne immortalis anima fragilis corporis cauſa pereat, admonitus cavebit.

(a) *Colligit os*) Lupini oris rabiem a Lycaonis interna rabie eſſe dicit: ut hinc, ex caracteribus externis ad intima cordis aditum eſſe, quivis poſſit colligere.

(b) *Canities*) Scilicet in proverbium abiit Lupi ſenectus & pravitas.

(c) *Domus*) Lycaonis *ſcilicet*, cujus & aliorum ejuſmodi monſtrorum cauſa terras Jupiter inviſerat, quos poſtea, cognita hominum nequitia, diluvio perdere conſtituit. Quæ ſequentis fabulæ materia optime cum ſuperioribus connectitur.

(d) *Non una*) Imo omnes, quia perditiſſimorum latronum latebræ, & ſpeluncæ,

(e) *Erinnys*) Furiæ, Diræ Eumenides, Erinnyes rem unam & eandem dicunt, ſeu ſingulari, ſeu plurali utaris numero; quamvis tres nomine proprio Alecto, Tiſiphone, & Megera deſignentur. Sunt enim tres illæ Nocte & Acheronte ſatæ virgines, ſcelerum ultrices incorruptæ, quæ rem unam exequuntur, pœnaſque repopoſcunt meritas, ſeu Cupiditate, Libidine, vel Ira quiſpiam peccaverit; quæ tres ſunt certe Erinnyes, quibus in terris torquentur homines priuſquam ad Tartara iiſdem laniandi deturbentur.

(f) *Furaſſe*) Homines *ſcilicet* in unam & eandem delapſi pravitatem: quos quidem iracundus Jupiter appellare dedignatur. Sed, quandoquidem admonendi datur occaſio, adverte quæſo, an non totus ille locus Jovis ore & ira dignus ſit, quamvis etiam in verbis ſingulis hæreas.

Dicta

Digitized by Google

Dicta Jovis (*g*) pars voce probant, ſtimuloſque frementi
Adjiciunt: alii partes aſſenſibus implent.
Eſt tamen humani generis jactura (*h*) dolori
Omnibus: &, quæ ſit terræ mortalibus orbæ
Forma futura, rogant: quis ſit laturus in aras
Thura; feriſne paret populandas tradere gentes?
Talia quærentes, ſibi enim fore cætera curæ,
Rex Superum trepidare vetat; ſobolemque priori
Diſſimilem populo promittit origine (*i*) mira.
Jamque erat in totas ſparſurus fulmina terras;
Sed timuit, ne forte ſacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, (*k*) longuſque ardeſceret axis.
Eſſe quoque in (*l*) fatis reminiſcitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli
(*m*) Ardeat; & mundi moles operoſa laboret.

INTERPRETATIO.

Pars aſſentiuntur verbis ſententiæ Jovis, & inſtigant furentem: alii funguntur officio ſuo nutibus. Interim exitium humanæ gentis moleſtum eſt omnibus; & petunt quæ ſit futura figura terræ vacuæ hominibus; quis ſit præbiturus thura altaribus; an velit porrigere nationes devaſtandas feris? Rex Deorum prohibet exquirentes talia metuere, nam ſibi reliqua fore curæ, & pollicetur progeniem a priori diſcrepantem ſtupenda procreatione. Jamque erat immiſſurus fulmina per omnes terras; verum reformidavit, ne fortè æther incenderetur tot ignibus; & longus axie arderet. Recordatur etiam eſſe in fatis, futurum tempus quo mare, quo terra, & cœli arces ſublatæ comburentur, & orbis gravis machina premeretur.

NOTÆ.

(g) *Pars*) Deorum *ſcilicet*: Atque ad Curiam Romanam alluſiſſe videtur Poeta, in qua majorum gentium patres, vel a Cenſoribus in Senatum lecti ſententiam dicebant, minorum vero vel nondum in Senatum lecti in aliorum ſententias pedibus ire ſolebant, ex quo vel eo quod pedibus in Senatum venirent, Pedarij dicti. Hinc Laberij Verſus,

Caput ſine lingua Pedaria ſententia eſt.

(h) *Dolori*) Scribit Plato omnia hominum cauſa procreata; homines propter Deos, quibus cognoſcantur, implorentur & colantur. Si modo Deo ter optimo maximo ſuam gloriam ſervaveris, & tam multa alia, tamq; bene ſcripſerunt Ethnici, quos omnes ſtultiſſime barathro addicunt quidam nomine tenus & ſua garrulitate Chriſtiani, qui non aliter quam verbis inanibus Deum a diis, aut Eſſentiam a Perſonis diſtinguunt, ut illorum quidem quotidie ſubeat mirari ſupinam ſocordiam, qui tantis magiſtris, tanta per naturam & Patris unius Oeconomiam virtute præditis cum mortis æternæ ſententiam dixerunt, in ſeſe naturæ & gratiæ, Patris & filij contemtores, atrociſſimos at eoſdem æquiſſimos coram Deo judices ſeſe provocaſſe, nequidem ſuſpicando aſſequuntur.

(i) *Mira*) De ea in ſequenti fabula.

(k) *Longus*) Eſt axis lignum teres circa quod rota vertitur: ſed axem dicunt Mathematici lineam rectam, quæ ab una orbis extremitate ad aliam per centrum porrigitur, finxeruntque iidem circa ejuſmodi lineæ extremitates, ſeu cardines quibus totus Orbis innitatur, eundem verti.

(l) *Fatis*) Nihil aliud per fatum, quam quod ut eveniat a Deo conſtitutum eſt intellige, vel indeclinabilem rerum ſeriem & catenam.

(m) *Ardeat*) De hac ultima orbis per ignem, priorique per aquam devaſtatione, non modo multa a patribus Ethnici audiverunt, ſed & multa fabularum titulo ſcripſerunt.

Tela reponuntur manibus fabricata *(n)* Cyclopum:
Pœna placet *(o)* diverſa; genus mortale ſub undis
Perdere, & ex omni *(p)* nimbos dimittere cœlo;
Protinus *(q)* Æoliis Aquilonem *(r)* claudit in antris,
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes:
Emittitque *(ſ)* Notum, madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea *(t)* tectus caligine vultum.
Barba gravis nimbis; canis fluit unda capillis:
Fronte ſedent nebulæ: rorant pennæque, ſinuſque.
Utque manu *(u)* lata pendentia nubila preſſit;
Fit *(x)* fragor: hinc denſi funduntur ab æthere nimbi.
(y) Nuncia Junonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus adfert.
Sternuntur ſegetes, & deplorata coloni
Vota jacent; longique labor perit irritus anni.
Nec cœlo contenta ſuo Jovis ira: ſed illum
(z) Cæruleus frater juvat auxiliaribus undis.

INTERPRETATIO.

Miſſilia facta manibus Cyclopum omittuntur. Supplicium aliud probatur, extinguere ſcilicet gentem humanam in aquis, & ruere imbres ex toto cœlo. Continuo Boream coercet in ſpeluncis Æoliis, & ventos omnes qui depellunt nubes immiſſas. & laxat Auſtrum. Auſter prorumpit alis humidis, velatus faciem horrendam nigris tenebris. Barba onuſta imbribus; aqua decurrit albo comma: nebulæ ſparguntur per frontem; & pennæ, & amictus exudant. Et poſtquam preſſit vaſta manu nubes ſuſpenſas, erumpit ſonitus: inde ſpiſſi imbres ſparguntur ab æthere. Iris miniſtra Junonis ornata diverſis coloribus haurit aquas, & miniſtrat pabula nubibus. Sata proſternuntur, & ſpes inanes agricolæ profligata ſunt, & opera prolixi anni evaneſcit ſine omni fructu. Neque Jovis indignatio expleta ſuo cœlo; ſed frater cæruleus illi opem fert aquis auxiliaribus.

NOTÆ.

(n) *Cyclopum*) Sunt illi monoculi Vulcani in ſubigendo ferro & Jovis fabricandis fulminibus, &c. adminiſtri, Neptuno & Amphitrite nati, vel ut Heſiodo placet Cœli & terræ filii.

(o) *Diverſa*, Omnino, ſiquidem non igne, ſed aqua genus mortale delere deſtinat Jupiter. Quod diluvium regnante Deucalione, in Theſſalia, anno mundi 1437. 219. ante univerſale Noeticum accidit, ut quibuſdam placet; niſi quod probabilius eſt per Deucalionem Noam ipſum intelligere, ſiquidem Lucianus in libro de Dea Syria, & Deucalionis arcam, & ejus uxorem, & filios, & columbam nuntiam, & bina animalia ex omni genere memoret; quæ omnia vix quiſquam de diluvio aliquo particulari poſſit exponere.

(p) *Nimbos*) Eo nomine appellatur pluvia cum impetu ruens.

(q) *Æoliis*) Æoli ventorum regis, Jovis filii.

(r) *Claudit*) Quia nubes depellit, cœlumque ſerenat ventus ab axe Septentrionali furens.

(ſ) *Notum*) Ventum meridionalem, Italis & iis qui ex Illorum parte Mediterraneo mari ſunt ſubjecti, aquæ nutrium.

(t) *Tectus vultum*) Phraſis Græca pro *tectum habens vultum*. Notum vero omnibus qualis ſit cœli color, cum nubibus aqua gravidis obſcuratum eſt.

(u) *Lata manu preſſit*) Annon per hæc verba exundantes propemodum ſentis aquas, quaſi ex ebria ſpongia exprimerentur?

(x) *Fragor*) Ex præcipitatis aquis aut nubibus.

(y) *Nuntia*) Iris eſt, ſeu verſicolor ille arcus qui in aere tempore pluviali apparet; cujus naturam docebunt Phyſici.

(z) *Cæruleus frater*) Neptunus eſt, cui cærulei maris ceſſit imperium.

Digitized by Google

Convocat hic amnes, qui poſtquam tecta tyranni
Intravere ſui; Non eſt hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite veſtras.
Sic opus eſt: aperite (a) domos: ac (b) mole remota
Fluminibus veſtris totas immittite, (c) habenas.
Juſſerat: hi redeunt, ac fontibus ora relaxant:
Et defrænato volvuntur in (d) æquora curſu.
Ipſe (e) tridente ſuo terram percuſſit; at illa
Intremuit, motuque ſinus (f) patefecit aquarum.
Exſpatiata ruunt per apertos flumina campos;
Cumque (g) ſatis arbuſta ſimul, pecudeſque, viroſque,
Tectaque, cumque ſuis rapiunt penetralia (h) ſacris.
Si qua domus manſit, potuitque reſiſtere tanto
Indejecta malo; culmen tamen altior hujus
Unda tegit, preſſæque labant ſed gurgite turres.
Jamque (i) mare & tellus nullum diſcrimen habebant.
(k) Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem: cymba ſedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
Ille ſupra ſegetes, aut merſæ culmina villæ,
Navigat: hic ſumma piſcem deprendit in ulmo.

INTERPRETATIO.

Hic arceſſit fluvios; qui poſtquam ſubierunt domum ſui regis, Nunc, inquit, non eſt opus prolixa hortatione; exhaurite opes veſtras. Ita expedit: reſerate domos, & ſublatis impedimentis laxate tota frena veſtris fluviis. Imperaverat: illi revertuntur, & abſolvunt ora ſcaturiginibus, & ruunt in campos curſu indomito. Ipſe impulit terram ſuo tridente: at illa fremuit, & aperuit receſſus aquarum motu. Fluvii vagi impetum faciunt in vaſtos campos: & auferunt arbuſta una cum ſegetibus, & pecudes, & homines, & domos, & penetralia cum ſuis ſacris. Si qua domus ſtetit, & valuit obniti non obruta tanta calamitate; nihilominus aqua altior occulit ejus faſtigium, & turres coactæ vacillant ſub aquarum congerie. Jamque nulla erat differentia inter æquor & terram: Omnia erant mare, et mare carebat littoribus. Hic invadit collem: alter ſedet in curvo navigio, et ibi movet remos, ubi nuper araverat. Ille navigat ſupra ſata, aut faſtigia villæ abſorpta: hic invenit piſcem in ſuprema ulmo.

NOTÆ.

(a) *Domos*) Fontes, ubi habitant fluviorum Dii.

(b) *Mole*) Scilicet ex antris rupium perſæpe aquas videmus ſcaturire.

(c) *Habenas*) Metaphora ab equis, qua ut rapidiſſimo curſu in terras ſæviant flumina hortatur Neptunus.

(d) *Æquora*) *Camporum planitiem.*

(e) *Tridente*) Eſt Tridens Neptuni ſævum geſtamen, quo ſceptri vice utitur, poteſtatemque ſuam exercet.

(f) *Patefecit*) Ita ut Terra quaſi in ſe conglobata aquas in viſceribus reſtagnante effuderit.

(g) *Satis*) Sata dicuntur frumenta præſertim, poſtquam in herbam eorum germen erupit.

(h) *Sacris*) Penatibus *ſcil.* quos ſupra in penetralibus coli diximus.

(i) *Mare & tellus*) Quoad locum attinet tamen: id eſt, Aqua totam terram circumfluebat.

(k) *Omnia Pontus erant, deerant*) *Egregie & pro rei magnitudine dixit*, inquit Seneca,

Figitur in viridi (ſi Fors tulit) anchora prato:
Aut ſubjecta terunt curvæ vineta carinæ.
Et, modo qua graciles gramen carpſere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt ſua corpora (*l*) phocæ.
Mirantur ſub aqua lucos, urbeſque domoſque
(*m*) Nereides: ſilvaſque tenent delphines, & altis
Incurſant ramis, agitataque robora pulſant.
(*n*) Nat lupus inter oves: fulvos vehit unda leones;
Unda vehit tigres. nec vires (*o*) fulminis apro,
Crura nec (*p*) ablato proſunt velocia cervo.
Quæſitiſque diu terris, ubi ſidere detur,
In mare laſſatis volucris (*q*) vaga decidit alis.
Obruerat tumulo immenſe licentia ponti,
Pulſabantque (*r*) novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda (*ſ*) rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.
Separat (*t*) Aonio (*u*) Actæis (*x*) Phocis ab arvis,

INTERPRETATIO.

Anchora forte jacuit in prato virente; aut naves adunca radunt vinea ſubjecta. Et qua parte macilentæ capellæ nuper revulſerunt gramen, nunc ibi turpes phocæ demittunt ſua corpora. Nereides admirantur lucos ſub aqua, & oppida, & domos: & delphines habent nemora, & feruntur per excelſas frondes, & impingunt in quercus concuſſas. Lupus natat inter oves; aqua rapit rufos leones; aqua rapit tigres. Nec vires fulminis juvant aprum, nec pedes celeres cervum abreptum. Atque avis vaga labitur in mare; alis defeſſis, poſtquam diu luſtravit terras, ubi liceat quieſcere. Immoderata licentia maris texerat colles & nova unda alluebant faſtigia montium. Maxima pars aufertur aqua: jejunia illos vincunt cibi indigentia quibus aqua indulſit. Phocis ſolum fertile, quandiu ſolum fuit.

NOTÆ.

(l) *Phocæ*) Vituli ſunt marini.

(m) *Nereides*) Maris Nymphæ, Nerei filiæ.

(n) *Nat lupus*) Prædæ uſque adeo immemor, utpote qui majora curet. Neque laſciviens poeta, genioque indulgens ad ineptias delapſus eſt, quod voluit Seneca; neque oves ingenio ſui lupis objicit: ſed tantum ut cataclyſmi, ob oculos ponat magnitudinem, eas lupis dicit intactas, qui ſtatus atrocitate, vel innatam ipſam edendi rabiem obliviſcantur.

(o) *Fulminis*) Vel quia inſtar fulminis exertis utrimque dentibus obvia quæque frendens lacerat; vel quia ut fulmen *obliqua præſtringit lumina flamma*.

(p) *Ablato*) *Undarum impetu correpto*.

(q) *Vaga*) Tum vaga præſertim, quæ nullos ſibi notos nec campos, nec arbores videat.

(r) *Novi*) In montium cacuminibus novi, *ſcilicet*.

(ſ) *Rapitur*) *Interit, morte tollitur*.

(t) *Aonios*) Eſt Aonia Bœotiæ regio montana, quæ pro ipſa tota quandoque ponitur.

(u) *Actæis*) Ἀκτὴ, littus eſt, atque ab eo antea Actæa dicta Attica regio.

(x) *Phocis*) Regio eſt non inter Bœotiam & Atticam, ſed ſuper utramque: ut hic ſit hypallage, cum voluerit dicere Poeta *Bœotia ſeparat Phocenſes ab Atticis ſeu Athenienſibus*. Quanquam tamen crediderim per *Aonios*, montanos appellative, quomodo *Lyra Aonia* dicitur, eſſe intelligendos; ſicuti per *Actæos*, Littorales; ut ſit ſenſus, Phocenſem agrum ubi Parnaſſus Muſis ſacer eſſet, inter montes a Septentrione, littus a meridie, porrectum eſſe, quod revera ſic eſt.

Digitized by Google

Terra ferax, dum terra fuit; ſed tempore in illo
Pars maris, & latus ſubitarum campus aquarum.
Mons ibi (y) verticibus petit arduus aſtra duobus,
Nomine Parnaſus, ſuperatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum (z) conſorte tori parva rate vectus adhæſit;
(a) Corycidas Nymphas, & numina montis adorant,
Fatidicamque (b) Themin; quæ tunc oracla tenebat.
Non (c) illo melior quiſquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa metuentior ulla Deorum.
Jupiter ut liquidis ſtagnare paludibus orbem,
Et ſupereſſe videt de tot modo millibus unum,
Et ſupereſſe videt de tot modo millibus unam;
Innocuos ambos, cultores numinis ambos,
Nubila disjecit: nimbiſque Aquilone remotis,
Et cælo terra oſtendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet, poſitoque tricuſpide telo
Mulcet aquas rector pelagi: ſupraque profundum
Extantem, atque humeros innato (d) murice tectum
Cæruleum (e) Tritone vocat; conchaque ſonanti
Inſpirare jubet; fluctuſque & flumina (f) ſigno

INTERPRETATIO.

ſed tunc pars maris, & vaſtus campus aquarum repentinarum, dividit Aonios ab agris Atticis. Ibi mons excelſus nomine Parnaſſus porrigitur ad ſidera duobus cacuminibus, & excedit nubes vertice. Poſtquam Deucalion hic appulit cum ſocia lecti, vectus exigua navi; nam mare obruerat alia omnia, venerantur nymphas Corycidas, & Deos montanos, & Themin fatidicam, quæ tunc habebat oracula. Nullus vir fuit melior nec magis addictus juſtitiæ illo; aut ulla magis pia, quam illa fuit. Cum Jupiter videt mundum demerſum liquidis paludibus, & unum reſtare de tot millibus, & unam reſtare de tot millibus, ambos inſontes, ambos pios, nubes diſperſit; & imbribus a Borea fugatis, patefecit terras cælo, & cœlum terris. Neque æſtus maris durat: & moderator Ponti temperat aquas, remoto telo triſulco: & acceſſit glaucum Tritonem eminentem ſuper mare, & obductum humeros conchis congenitis; & imperat inflare concham perſonantem, et confeſtim revocare undas et fluvios ſigno

NOTÆ.

(y) *Verticibus*) *Il a deux Croupes.*

(z) *Conſorte*) Pyrrha, *ſcilicet.*

(a) *Corycidas*) Nymphæ fuerunt antri Corycii, quod juxta Parnaſſum Apollini, Baccho, & Muſis ſacrum montem fuit.

(b) *Themin*) Cœli eſt terræque filia, cujus eſt officium, (ut & Græce nomen indicat) quod fas eſt præcipere: quam ante Apollinem Delphis oracula ediſſe volunt:

Cum regna Themis tripodaſque teneret
Lucan.

Quod & ex Sydonio, qui reſponſa Themidis priora Delphis, itemque Am Marcellino, qui verbis vaticiniis Themidis numen præeſſe dicit, comprobatur.

(c) *Illo*) Deucalione, *ſcilicet.*

(d) *Murice*) Eſt murex concha ex cujus ſanguine purpureus color conficitur, qui ſæpe per muricem intelligendus: Tritonis autem humeris ingenitas conchas volunt, pro ſquammis, honoris cauſa.

(e) *Tritone*) Erat Triton Neptuni filius, Comes ejuſdem, & Tubicen, ore hominem, cauda piſcem referens.

(f) *Signo dato*) Signo intellige quod det Triton, buccina ſolitus aquas increpare.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Jam revocare dato. cava buccina ſumitur illi
Tortilis, in latum (g) quæ turbine creſcit ab imo:
Buccina, quæ medio (h) concepit ut aera ponto,
Littora voce replet (i) ſub utroque jacentia Phœbo.
Tum quoque, ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit juſſos inflata receptus,
Omnibus audita eſt (k) telluris & æquoris undis:
Et quibus eſt undis audita, coercuit omnes.
Jam mare litus habet: plenos capit alveus amnes:
Flumina ſubſidunt: colles exire videntur.
Surgit humus: creſcunt loco decreſcentibus undis;
Poſtque diem (l) longam (m) nudata cacumina ſilvæ
Oſtendunt, limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat, quem poſtquam vidit inanem,
Et deſolatas agere alta ſilentia terras;
Deucalion lacrymis in Pyrrham affatur obortis:
O ſoror, o conjux, o fœmina ſola ſuperſtes,
Quam commune mihi genus, & (n) patruelis origo.
Deinde torus junxit; nunc ipſa pericula jungunt:
Terrarum, quaſcunque vident occaſus, & ortus,
Nos duo turba ſumus, poſſedit cætera pontus.
Nunc quoque adhuc vitæ non eſt fiducia noſtræ
Certa ſatis: terrent etiamnum nubila mentem.

INTERPRETATIO.

dato. Ille corripit cornu cavum & intortum, quod auctum eſt in amplitudinem ab infimo orbe: quod quidem *ut ſpiritu inflatum eſt in medio mari, pervadit ſonitu littora porrecta ſub utroque Sole. Tum etiam, poſtquam admotum eſt ori Dei madido, barba ſtillante, & inflata indicavit juſſos regreſſus, pervaſit ad omnes fluctus terræ & maris: & repreſſit omnes ad quos penetravit. Nunc mare habet littus: foſſa continet fluvios cumulatos: amnes deprimuntur: clivi videntur prodire. Terra apparet: loca augentur; aquis defluentibus. Poſtque dies aliquot arbores exhibent faſtigia ſpoliata, & habent terram adhærentem ramis. Mundus reſtitutus erat; quem ut Deucalion vidit vacuum, & terras afflictas late ſilere, hoc modo alloquitur Pyrrham lacrymis prorumpentibus: O ſoror, o uxor, o mulier ſola ſuperſtes, quam ſanguis idem cum meo, & origo patruelis, deinde lectus conſociavit nunc ipſa pericula conſociant. Nos duo ſumus frequentia terrarum quaſcumque Oriens & Occidens aſpicit: mare abſorbuit reliqua. Nunc etiam nondum ſatis eſt tuta vita noſtra: nubes etiamnum concutiunt animum.*

NOTÆ.

(g) *Quæ turbine*) Optime eo modo pictam videmus ad turbinis ſpeciem, ore anguſto, quod paulatim in amplitudinem creſcat, ut gravior & raucior fiat ſonus.

(h) *Concepit*) Buccinam tam inflante Tritone.

(i) *Sub utroque*) *Oriente & Occidente* (quæ hyperbole eſt maxima) audita eſt buccina, aquis canens receptui.

(k) *Telluris*) Id eſt, quæ tum tellurem invaſerant.

(l) *Longam*) Poſt multos dies, imo menſes, anni denique ſpatium, ſi de diluvio univerſali intelligas.

(m) *Nudata*) Scilicet & fructus & folia deciderant.

(n) *Patruelis origo*) Quippe Deucalion Promethei, Pyrrha Epimethei, Prometheus & Epimetheus Japeti ſoboles.

Cujd

Quid tibi, ſi ſine me fatis (o) erepta fuiſſes,
Nunc animi, miſeranda foret? quo ſola timorem
Ferre modo poſſes? quo conſolante dolores?
Namque ego, crede mihi, ſi te modo pontus haberet,
Te ſequerer, conjux; & me quoque pontus haberet.
O utinam poſſem populos reparare (p) paternis
Artibus, atque animas formatæ infundere terræ!
Nunc genus in nobis reſtat mortale duobus;
Sic viſum Superis: hominumque exempla manemus.
Dixerat, & flebant. placuit cæleſte precari
Numen; & auxilium per ſacras quærere (q) ſortes.
Nulla mora eſt: adeunt pariter (r) Cephiſidas undas,
Ut (ſ) nondum liquidas, ſic jam (t) vada nota ſecantes:
Inde ubi libatos (u) irroravere liquores
Veſtibus & capiti; flectunt veſtigia ſanctæ
Ad delubra (x) Deæ: quorum faſtigia turpi
Squallebant muſco; ſtabantque ſine ignibus aræ.
Ut templi tetigere gradus; procumbit uterque
Pronus humi, gelidoque (y) pavens dedit oſcula ſaxo.
Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina juſtis
Victa remolleſcunt, ſi flectitur ira Deorum;
Dic, Themi, qua generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit: & merſis fer opem, mitiſſima, rebus.

INTERPRETATIO.

Quis nunc tibi ſenſus eſſet, lugenda, ſi fuiſſes liberata fatis ſine me. Quomodo poſſes tollerare metum ſola? quo leniente dolores? Namque ego, fidem mihi habe, ſiquidem jam mare te teneret, uxor, te comitarer, & mare me quoque haberet. O utinam mihi liceret compenſare gentem calliditate patria, atque immittere animas luto efficto! Nunc gens humanaupereſt in nobis duobus. Sic Diis placitum; & ſumus exemplaria hominum. Abſolverat, & lacrymabantur. Libuit orare potentiam divinam, & opem petere per ſacra oracula. Sine cunctatione deſcendunt ſimul ad aquas Cephiſidas, quemadmodum nondum puras, ſic tamen nunc pervadentes notum alveum. Tum poſtquam infuderunt aquas delibatas veſtimentis & capiti, iter iſtituunt ad templum ſacra Deæ; cujus cacumina turpiter muceſcebant, & foci erant ſine ignibus. Ut tetigerunt gradus templi, uterque pronus humi ſternitur, & timidus deoſculatus eſt petram frigidam: atque ita loquuti ſunt; ſi Dii ſuperati flectuntur æquis precibus, ſi ira eorum temperatur, dic, Themi, quomodo exitium noſtræ gentis ſit medicabile, & ſuaviſſima ſuccurre rebus obrutis.

NOTÆ.

(o) *Erepta fatis*) ut ſola ſuperſtes fuiſſet.

(p) *Paternis*) Promethei, quem antea homines ex luto finxiſſe, eumque igne cœlitus ſurrepto animaſſe vidimus.

(q) *Sortes*) Oracula & Deorum reſponſa.

(r) *Cephiſidas*) Cephiſi amnis, ex Pharnaſſo fluentis.

(ſ) *Nondum liquidas*) Imo limo turbidas.

(t) *Vada nota ſecantes*) Quia intra alveum continebantur.

(u) *Irroravere*) Solenni ſacra facientium more, aquæ vivæ, id eſt fluentis, & Themidi ſacræ aſpergine ſe ſe luſtraverunt.

(x) *Deæ*) Themidis, cui ſacer Cephiſus.

(y) *Pavens*) Præſentis numinis horrore correpti ſunt.

Mota Dea eſt; *(z)* ſortemque dedit: *(a)* Diſcedite templo;
Et *(b)* velate caput; *(c)* cinctaſque reſolvite veſtes:
Oſſaque poſt tergum magnæ jactate parentis;
Obſtupuere diu: rumpitque ſilentia voce
Pyrrha prior; juſſiſque Deæ parere recuſat:
Detque ſibi veniam, pavido rogat ore; paverque
(d) Lædere jactatis maternas oſſibus umbras.
Interea repetunt cæcis obſcura *(e)* latebris
Verba datæ ſortis ſecum, inter ſeque volutant.
Inde *(f)* Promethides placidis *(g)* Epimethida dictis
Mulcet, &, Aut falax, ait, eſt ſolertia nobis,
Aut pia ſunt, nullumque nefas oracula ſuadent.
Magna parens terra eſt: lapides in corpore terræ
Oſſa reor dici: jacere hos poſt terga jubemur.
Conjugis *(h)* augurio quanquam *(i)* Titania mota eſt;
Spes tamen in dubio eſt; adeo cæleſtibus ambo
Diffidunt monitis, ſed quid tentare nocebit?
Diſcedunt; velantque caput, tunicaſque recingunt,

INTERPRETATIO.

Dea victa eſt, et reſponſum dedit: Amolimini vos a templo, et tegite caput: et diſcingite amictus adſtrictos; et mittite poſt dorſum oſſa magnæ matris. Diu admirati ſunt, et Pyrrba prior loquuta eſt, et negat obſequi mandatis Deæ: et precatur ore timido ſibi ignoſcat: et veretur violare manes matris oſſibus jactatis. Interea revolvunt ſecum voces dati reſponſi obſcuras impenetrabilibus velaminibus, et inter ſe excutiunt. Poſtea Prometheus ſolatur Pyrrbam levibus verbis, et inquit, Aut me animus fallit, aut reſponſa Deæ ſunt pia, et nullum nefas ſuadent. Terra eſt magna mater; opinor ſaxa vocari oſſa in corpore terræ: jubemur ea mittere pone dorſum. Quamvis Titania tacta eſt conjectura mariti, tamen ſpes fluctuat: adeo uterque diffidit juſſis cæleſtibus. Verum quid oberit periculum facere? Diſcedunt, et caput operiunt, et laxant veſtes.

NOTÆ.

(z) *Sortemque*) *Oraculum*: in quo ſenſu hanc vocem ſupra vidimus.

(a) *Diſcedite*) Iſtud ex veteribus ritibus curioſius exponunt nonnulli, quod ſimpliciter accipiendum arbitror.

(b) *Velate caput*) Iſtud jam ax diſciplina veteri: Nempe velati capite deos adorabant, humiles ſe & indignos confeſſi; aut veriti, ne quid mali omnis ſacra interturbaret, ut docente Plutarcho. Unde Helenus Æneid. 3. ad Æneam.

Purpureo velare comas adopertus amictu,
Ne qua inter ſanctos ignes in honore deorum
Hoſtilis facies occurrat, & omina turbet.
Hunc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
Sic caſti maneant in religione nepotes

(c) *Cinctaſque*) Piaculum enim in ſacrificio erat aliquid eſſe religatum.

(d) *Lædere*) Quia in animas ſeu umbras redundare cadaveribus illatam injuriam credebant Ethnici.

(e) *Latebris*) Latebat vero ſenſus ſub obſcurorum verborum ambage.

(f) *Promethides*) Deucalion Promethei filius.

(g) *Epimethida*) Pyrrham Epimethei filiam.

(h) *Augurio*) *Interpretatione*, ſane felici.

(i) *Titania*) Pyrrha, Japeti Titanis neptis.

Et

Et juſſos lapides ſua poſt veſtigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, niſi ſit pro teſte vetuſtas?)
Ponere duritiem cœpere, ſuumque rigorem;
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox, ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit, *(k)* ut quædam, ſic non manifeſta, videri
Forma poteſt hominis; ſed uti de marmore *(l)* cœpto
Non exacta ſatis, rudibuſque ſimillima ſignis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida ſucco,
Et terrena fuit, verſa eſt in *(m)* corporis uſum.
Quod ſolidum eſt, flectique nequit, mutatur in oſſa:
Quod modo *(n)* vena fuit, ſub eodem nomine manſit:
Inque brevi ſpatio, Superorum munere, ſaxa
Miſſa viri manibus faciem traxere virilem;
Et de *(o)* fœmineo reparata eſt fœmina jactu.
Inde genus durum ſumus, experienſque laborum,
Et documenta damus, qua ſimus origine nati.
IX. *(p)* Cætera diverſis tellus animalia formis
Sponte ſua peperit; poſtquam *(q)* vetus humor ab igne
Percaluit Solis; cœnumque, udæque paludes
Intumuere æſtu: fœcundaque *(r)* ſemina rerum
Vivaci nutrita ſolo, ſeu matris in alvo,

INTERPRETATIO.

et faciunt ſaxa præſcripta a tergo. Lapides (quis iſti rei fidem adhibeas, niſi antiquitas probet?) cœperunt omittere ſuam duritatem, et ſuum rigorem: et emolliri tempore, et emolliti ſumere formam. Mox ubi aucti ſunt, et natura levior illis data eſt, ut aliqua dignoſci poteſt figura hominis, ſic non evidens, ſed ſicus de marmore ſumto, non ſatis accurata, et ſimillima ſtatuis impolitis. Quæ tamen pars ex illis fuit madida aliquo humore, et terreſtris, mutata eſt in uſum corporis. Quod durum eſt, et nequit molliri tranſit in oſſa: quod modo fuit vena perſtitit ſub eodem nomine. Atque brevi, Deorum dono, lapides jacti manibus viri induerunt formam maſculam; et fœmina reſtituta eſt jactu fœmineo. Hinc progenies ſumus aſpera, et patiens laborum; et ſumus indicio, quo ſimus principio oriundi.

IX. *Terra produxit ultro reliqua animalia variis formis, poſtquam vetus ſuccus incaluit a radiis Solis; et lutum, et humida paludes inflata ſunt calore; et ſemina fœcunda rerum ſuſtentata terra vegeta aucta ſunt, ſicut in utero matris,*

NOTÆ.

(k) *Ut quædam*) Lapides dicit qui projecti fuerant, quanquam aliquam poſt moræ tantillum formam induiſſent, imperfectam tamen habuiſſe, ut nondum conſtaret quid eſſent.

(l) *Cœpto*) *Inchoato, et nondum ad ſimulacri alicujus perfectam formam expolito.*

(m) *Corporis*) *Carnis*, quæ tamen proprie de animalibus mortuis dicitur.

(n) *Vena*) Habent etiam lapides ſuo modo venas, quas & oculis licet deprehendere.

(o) *Fœmineo*) Pyrrhæ quæ lapides poſt terga etiam projecerat.

(p) *Cætera*) Falſo quidem hoc dicit; nam vel de inſectis etiam, num ſine ſemine aliquo generentur, non ſine cauſa dubitant nonnulli.

(q) *Vetus*) Ex diluvii aquis.

(r) *Semina*) Sunt hæc pura Poetarum figmenta; neque ſine expreſſo Dei juſſu poteſt terra animalia proferre.

Cre-

Creverunt, faciemque aliquam cepere morando.
Sic ubi deſeruit madidos (ſ) ſeptemfluus agros
Nilus, & antiquo ſua flumina reddidit alveo,
Æthereoque recens exarſit (t) ſidere limus;
Plurima cultores verſis (u) animalia glebis
Inveniunt, & in his quædam modo cœpta ſub ipſum
Naſcendi ſpatium: quædam (x) imperfecta, ſuiſque
Trunca vident numeris: & eodem in corpore ſæpe
Altera pars vivit; rudis eſt pars altera tellus.
Quippe ubi (y) temperiem ſumſere humorque calorque,
(z) Concipiunt: & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aquæ pugnax; (a) vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.
Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis altoque recanduit æſtu,
Edidit innumeras ſpecies: partimque figuras
Rettulit antiquas; partim nova monſtra creavit.
Illa quidem nollet, ſed te quoque, maxime (b) Python,

INTERPRETATIO.

& induerunt aliquam formam tempore. Sic ubi Nilus, ſeptemfluus deſtituit campos humidos, & reduxit ſuas undas in veterem lectum, & cœnum novum incaluit Sole, agricolæ reperiunt multa animalia ceſpitibus inverſis; atque inter ea nonnulla primulum incboata in ipſo generationis tempore; videns alia nondum abſoluta, & deſtituta ſuis partibus: & in eodem corpore pars altera vivit, pars altera eſt terra craſſa. Nempe ubi calor & humiditas temperati ſunt concipiunt: & omnia initium habent ab iſtis duobus. Et cum calor ſit contrarius humiditati, calor humidus creat res omnes, & diſcors concordia eſt idonea ad generationes. Poſtquam igitur terra cœnoſa nupera eluvie incaluit Sole æthereo, & intenſis caloribus, emiſit ſpecies infinitas; & partim reddidit formas antiquas, partim formavit nova monſtra: Illa quidem invita, ſed produxit te quoque eo tempore, maxime Python.

NOTÆ.

(ſ) *Septemfluus*) Quia per ſeptem oſtia præcipua in mare erumpit Nilus, qui ſingulis annis Ægyptum regionem alioqui ſiccam inundat & fœcundat.

(t) *Sydere*) Sole.

(u) *Animalia inveniunt*) Quæ per ſe ſine ſemine, *ſcil.* natura produxerit: quod & Mela hiſtoricus refert. Cæterum inſecta quidem ex corruptione naſci plerique concedunt; perfecta animalia ſine ſemine generari poſſe naturaliter non is ſum qui credam.

(x) *Imperfecta*) Inchoatis equidem perfectiora, ſed quæ omnibus membris nondum conſtiterint, terramque inanimatam ſecum traxerint; nondum numeris omnibus abſoluta.

(y) *Temperiem*) Quæ eſt medium ſiccitatis & frigiditatis participans, ex caloris & humiditatis pugna conſlatum.

(z) *Concipiunt*) Ex humidi & calidi temperie fieri docet generationem: quam quidem ſine illa dari poſſe, vix quiſquam auſit affirmare.

(a) *Vapor*) Pro calore ſumitur, quomodo & Virgilius, aliique ſunt loquuti.

(b) *Python*) Sarpens fuit miræ magnitudinis, & terræ corruptione, poſt diluvium natus, quem Apollo interfecit. Qua fabula graviſſimas a diluvio exhalationes radiis ſuis Solem attenuaſſe ſignificare voluerunt Mythologi: quanquam alia alii, ad libitum quiſque comminiſcuntur.

Tum

Digitized by Google

Tum gemuit: populiſque novis, incognita ſerpens,
Terror eras; tantum ſpatii de monte tenebas.
Hanc Deus (c) arcitenens, & nunquam talibus armis
Ante, niſi in damis capreiſque fugacibus, uſus,
Mille (d) gravem telis, exhauſta pene pharetra,
Perdidit effuſo per vulnera (e) nigra veneno.
Neve operis famam poſſit delere vetuſtas,
Inſtituit ſacros celebri certamine ludos;
(f) Pythia de domitæ ſerpentis nomine dictos;
His juvenum quicunque (g) manu, pedibuſve, rotave
Vicerat, æſculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, (i) longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.
X. (k) Primus amor Phœbi (l) Daphne Peneia; quem non
Fors ignara dedit, ſed ſæva (m) Cupidinis ira.

INTERPRETATIO.

& eras horror recentibus populis, ſerpens ignote; tantam tegebas partem montis, Deus arcu inſignis, & nunquam uſus antea ejuſmodi telis niſi adverſus damas & capreas fugaces, interfecit hunc impetitum mille ſagittis, pharetra propemodum exinanita, tabo exhauſto per atra vulnera. Et ne tempus poſſit oblivioni mandare gloriam facti, inſtituit ſacros ludos claro certamine, dictos Certamina *Pythia a nomine ſerpentis interfecti. Quicumque adoleſcentum victor diſceſſerat pugillatu, curſu, aut curru, reportabat coronam ex ramis eſculi. Laurus nondum extabat, & Apollo redimiebat de quavis arbore tempora ſpectabilia prolixa coma.*

X. Daphne Peneia fuit primus amor Apollinis, quem non fortuna inſcia, ſed atrox ira Cupidinis movit.

NOTÆ.

(c) *Arcitenens*) Apollo eſt ſeu Sol, jaculandi peritia, & radiantibus ſuis ſagittis Poetis decantatiſſimus.

(d) *Gravem telis*) Quæ in ipſum ſerpentem Apollo conjecerat.

(e) *Nigra*) Propter circumfuſum ſanguinem nigrum.

(f) *Pythia*) Quattor fuerunt apud Græcos ludorum celebritates, Olympicorum, Pythiorum, Iſthmiorum, Nemæorum, de quibus varia varii tradiderunt, quæ majori ex parte collegit Natalis Comes. Cæterum non Apollinem Pythia certamina inſtituiſſe, ſed Eurylochum ſcribunt ex Pindari ſententia, aut Diomedem ut voluit Pauſanias: Cujuſmodi fabulas prolixe perſequi non tanti ducimus.

(g) *Manu*) Id eſt Pugillatu, Curſu pedeſtri, & curruli. Quanquam & eertamina, & victorum præmia, [illegible] tempora varie immutata fuiſſe, hinc inde, ut eſt fabularum præſertim, & veteris hiſtoriæ, itemque hominum ingenium, apud varios legere poteris.

(h) *Eſculea*) Ex eſculi arboris fronde confecta corona donabantur; victores quæ quidem eſculus ex glandiferarum eſt genere, ita dicta, autore Servio, quod ejus glandibus, ante fruges inventas, mortales, pro eſca uterentur.

(i) *Longo*) Ita vero pingebatur, & pingi decuit propter radios.

(k) *Primus*) Lauri, aut ex ea arbore confecta corona qua donabantur victores, occaſione, ad Phœbi erga Daphnen amores Poeta deſcendit, quæ in Laurum ejus nominis arborem mutata eſt.

(l) *Daphne*) Penei fuit Theſſaliæ fluvii (vel ut aliis placet Ladonis) filia, cujus confiniæ ripæ lauris, unde locus datus fabulæ, nam Laurus Græcis Daphne dicitur. Qua quidem Daphnes in laurum mutatæ fabula, virginibus ob pudicitiam immortalem eſſe partam gloriam intelligitur. Atque rem ipſam agnoverit quicumque impuritatem omnium prope malorum fontem ex inſpecta hominum vita ſcrutando aſſequutus fuerit.

(m) *Capidinis*) *Amoris*, Jovis & Veneris filii, ut nonnullis placet; vel, ut alii volunt, Martis & Veneris, vel Cœli & Terræ. &c.

(n) De-

Digitized by Google

(n) Delius hunc nuper victa ſerpente ſuperbus
Viderat adducto (o) flectentem cornua nervo:
Quidque tibi, laſcive puer, cum fortibus armis?
Dixerat; iſta decent humeros geſtamina noſtros;
(p) Qui dare certa feræ, dare vulnera poſſumus hoſti.
Qui modo peſtifero tot jugera ventre prementem
Stravimus innumeris tumidum Pythona ſagittis.
Tu (q) face neſcio quos eſto contentus amores
Irritare tua: nec laudes (r) aſſere noſtras.
Filius huic Veneris; Figat tuus omnia, Phœbe,
Te meus arcus: ait: quantoque animalia cedunt
Cuncta tibi, tanto minor eſt tua gloria noſtra.
Dixit: & eliſo percuſſis aere (ſ) pennis
Impiger umbroſa Parnaſi conſtitit (t) arce:
Eque ſagittifera promſit duo tela pharetra
(u) Diverſorum operum, fugat hoc, facit illud amorem;
Quod facit, auratum eſt, & cuſpide fulget acuta:
Quod fugat, obtuſum eſt, & habet ſub (x) arundine plumbum.
Hoc Deus in (y) Nympha Peneide fixit; at illo
Læſit Apollineas trajecta per oſſa medullas.
Protinus alter amat; (z) fugit altera nomen amantis.

INTERPRETATIO.

Apollo elatus ſuperato ſerpente viderat hunc nuper curvantem arcum nervo adducto, et dixerat quid tibi cum duris armis, puer laſcive? Iſta geſtamina conveniunt noſtris humeris, qui poſſumus certas plagas infligere feris et hoſtibus; qui nuper occidimus infinitis ſpiculis Pythonem inflatum, tegentem tot jugera ventre venenato. Tibi ſatis ſit incendere neſcio quos amores face tua, nec tibi arroga noſtram gloriam. Filius Veneris huic reſpondit: Apollo, arcus tuus cætera tranſverberet, meus te figat: et quanto animalia omnia ſunt te minora, tanto minores ſunt tuæ laudes noſtris. Abſolverat, et celer, aere percuſſo, alis agitatis, pedem poſuit in cacumine umbroſo Parnaſſi & ſumſit duas ſagittas ex pharetra variorum effectuum. Hæc excutit, illa inducit amorem. Quæ inducit aurata eſt, et ſplendet mucrone acuminato: quæ excutit eſt hebes, et habet plumbum ſub canna. Deus immiſit hanc in Nympham Peneidem: at vulneravit illa medullas Apollinis per oſſa tranſfixa. Continuo alter amat, altera odit nomen Amantis.

NOTÆ.

(n) *Delius*) Apollo eſt, in Delo Ægæi maris inſula, una cum Diana ſorore natus.

(o) *Flectentem cornua*) *Sagittas arcu emittentem*. Cornua autem, quæ ad arcus extremitates aptantur pro ipſo arcu poſuit.

(p) *Qui dare*) Vide annon magnifice hæc omnia, & ut decuit mox ſuperbia ſua periturum.

(q) *Face*) Faces vidimus in Amoribus ſicut & ſagittas arma Cupidinis.

(r) *Aſſere*) *Tibi vindica; Tuas facito.*

(ſ) *Pennis*) Alarum *ſcilicet*. Volantem Cupidinem deſcribit.

(t) *Arce*) Pro cacumine poſuit Parnaſſi.

(u) *Diverſorum operum*) Id eſt, quorum contrarius erat effectus.

(x) *Arundine*) Eſt arundo aquaticus frutex, quo fiebant ſagittæ: unde pro ipſis perſæpe ſumitur.

(y) *Nympha*) Daphnen, plumbo armata ſagitta tetigit.

(z) *Fugit altera*) Laurus nempe umbram & loca opaca diligit; Solem fugit. Quanquam eo ſpectaſſe Poetam haud equidem ſcio.

Silvarum latebris captivarumque ferarum
Exuviis gaudens, innuptæque æmula (a) Phœbes.
(b) Vitta coercebat poſitos ſine lege capillos.
(c) Multi illam petiere: illa averſata petentes,
Impatiens experſque viri, nemorum avia luſtrat:
Nec quid (d) Hymen, quid Amor, quid ſint connubia curat.
Sæpe pater dixit: Generum mihi, filia, debes.
Sæpe pater dixit: Debes mihi, nata, nepotes.
Illa velut crimen (e) tædas exoſa jugales,
Pulchra verecundo (f) ſuffunditur ora rubore;
Inque patris (g) blandis hærens cervice lacertis,
Da mihi perpetua, genitor cariſſime, dixit,
Virginitate frui; dedit hoc (h) pater ante Dianæ.
(i) Ille quidem obſequitur: (k) ſed te decor iſte, quod optas,
Eſſe vetat; votoque tuo tua forma (l) repugnat.
Phœbus amat; viſæque cupit connubia Daphnes:
Quæque cupit, ſperat: (m) ſuaque illum oracula fallunt.
Utque leves ſtipulæ (n) demtis adolentur ariſtis;

INTERPRETATIO.

ſeſe oblectans antris ſylvarum, & ſpoliis ferarum captarum, & imitans Dianam virginem: Vitta retinebat comam incomptam. Plurimi illam concupiverunt: illa exoſa ambientes, impatiens & expers mariti percurrit loca devia & intercepta ſilvarum; neque cogitat quid ſit Hymen, quid ſit Amor, quid ſint conjugia. Parens dixit ſæpe, nata, debes mihi generum. Parens dixit ſæpe; nata debes mihi poſteros. Illa averſata faces nuptiales tamquam flagitium erubeſcit nuptias: & amplectens collum patris mitibus brachiis dixit, concede mihi, pater ſuaviſſime, indelibata virginitate frui: Parens iſtud conceſſit antea Dianæ. Ille equidem annuit: verum iſta elegantia prohibet eſſe quod voves: & tua pulchritudo facit contra tuum deſiderium. Apollo amat: & optat conjugia viſa Daphnes: & ſperat quæ optat, & ſua reſponſa illum decipiunt. Et quemadmodum levis culmus comburitur ſublatis ariſtis;

NOTÆ.

(a) *Phœbes*) Dianam dicit Phœbi ſororem, quæ virgo incorrupta & venatrix.

(b) *Vitta*) Faſcia eſt qua matronæ pudicæ, Virgines, Veſtaleſque crines coercebant, & caput ornabant: ſæpius pro pudicitia indicanda Ovidius utitur.

(c) *Multi*) Proci *ſcilicet*.

(d) *Hymen*) Fuit Hymen ſive Hymenæus deus nuptiarum præſes, Liberi patris & Veneris, vel ut aliis placet Uraniæ filius, qui etiam pro ipſis nuptiis ſumitur.

(e) *Tædas*) Eſt tæda arbor ex reſinoſarum genere, qua tædæ ſeu faces fiebant, quibus in nuptiarum, itemque aliis cæremoniis utebantur. Quia enim noctu ſponſa in mariti domum deducebatur, lumine, adeoque tædis aut facibus opus erat.

(f) *Suffunditur ora*) Pro *per ora*, eleganti Græciſmo.

(g) *Blandis*) Quibus ipſa blanda Daphne Synecdochice intelligit.

(h) *Pater*) Jupiter *ſcilicet*: quod jam ſæpe vidimus.

(i) *Ille*) Peneus filiæ obtemperans.

(k) *Sed te*) Daphnem ipſam alloquitur Poeta, nondum nequitiæ ſuæ immemor.

(l) *Repugnat*) Quia a multis expetuntur quæ pulchræ ſunt.

(m) *Suaque*) Notoria ſunt Apollinis oracula quam ut toties recantata narrare inſtituamus. Negat Naſo ſibi potuiſſe conſulere Apollinem, qui aliis ipſorum fata aperuerit.

(n) *Demtis*) *Poſtquam pars major palea una cum ariſtis collecta, manente in campo ſtipula.*

Ut

Digitized by Google

Ut facibus ſepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel jam ſub luce (o) reliquit:
Sic Deus in flammas abiit; ſic pectore toto
Uritur, & (p) ſterilem ſperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos.
Et, Quid ſi comantur? ait, videt igne micantes
Sideribus ſimiles oculos. videt oſcula; quæ (q) non
Eſt vidiſſe ſatis; laudat digitoſque, manuſque,
Brachiaque, & nudos media plus parte lacertos.
Si qua latent, meliora putat. fugit ocior aura
Illa levi: neque ad hæc revocantis verba reſiſtit:
Nympha, precor, Peneia, mane: non inſequor hoſtis.
Nympha, mane, (r) ſic agna lupum, ſic cerva leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ;
Hoſtes quæque ſuos; (ſ) amor eſt mihi cauſſa ſequendi.
Me miſerum! ne prona cades, indignave lædi
Crura ſecent ſentes; & ſim tibi cauſſa doloris.
Aſpera, qua properas, loca ſunt. moderatius, oro,
Curre, fugamque inhibe: moderatius inſequar ipſe.
Cui placeas, inquire tamen, non incola montis,
Non ego ſum paſtor: non hic armenta gregeſque
Horridus obſervo. neſcis, temeraria, neſcis
Quem fugias: ideoque fugis. mihi (t) Delphica tellus,

INTERPRETATIO.

quemadmodum ſepes flagrant tædis, quas forte viator vel nimis admovit, vel jam deſeruit ſub die; ſic Deus conflagravit; ſic æſtuat totis viſceribus, et alit ſperando vanum amorem. Videt comam incomtam lapſam ſuper collo; et dicit. Quid ſi componatur? Videt oculos radiantes luce pares aſtris. Videt os, quod non eſt ſatis vidiſſe. Probat digitos et manus, et brachia, et lacertos exertos plus dimidia parte. Si quædam occultantur, credit formoſiora. Illa celerior vento levi dilabitur, neque remoratur ad hæc verba revocantis; Nympha Peneia quæſo, expecta: non perſequor inſenſus: Nympha expecta: Sic agna fugit lupum, ſic cerva leonem, ſic columbæ ſeſe ſurripiunt aquilæ alis timidis: ſingula ſuos hoſtes: amor eſt mihi cauſſa inſequendi. Me infelicem, ne labaris prona, et vepres lacerent pedes immeritos vulnerari; et ſim tibi cauſſa mœroris. Loca qua feſtinas ſunt difficilia: curre, quæſo, lenius, et cohibe fugam: ipſe perſequar lenius. Pete tamen cui grata ſit: Ego non ſum monticola, non ſum paſtor: non hic cuſtodio hirſutus armenta vel greges neſcis inconſulta quem vites; ideoque vitas. Terra Delphica,

NOTÆ.

(o) *Reliquit*) Quod adventa die nullius uſus eſſet.

(p) *Sterilem*) *Vanum*, & ex quo nullo ſit fruiturus gaudio.

(q) *Non eſt vidiſſe*) Quia enim non tantum parva ora videre, ſed ea oſculari cupiebat.

(r) *Sic agna*) Non minus Phœbum Daphne fugiebat, quam agna lupum: &c.

(ſ) *Amor*) Verba ſunt Phœbi Daphnen fugientem ſequentis.

(t) *Delphica*) Fuit urbs *Delphi* Phocidis in Achaia, ad Parnaſſum, Apollinis oraculo clariſſima.

Et

Digitized by Google

Et (*u*) Claros, & (*x*) Tenedos, (*y*) Pataræaque regia ſervit.
Jupiter eſt genitor. per me, quod eritque, fuitque,
Eſtque, patet: per me (*z*) concordant carmina nervis.
Certa quidem noſtra eſt: noſtra tamen (*a*) una ſagitta
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit.
Inventum medicina meum eſt; opiferque per orbem
Dicor, & (*b*) herbarum ſubjecta potentia nobis.
Hei mihi, quod nullis amor eſt medicabilis herbis.
Nec proſunt domino, quæ proſunt omnibus, artes!
Plura locuturum timido Peneia curſu
Fugit; cumque ipſo verba (*c*) imperfecta reliquit:
Tum quoque viſa decens. nudabant corpora venti,
Obviaque adverſas vibrabant flamina veſtes,
Et levis impexos retro dabat aura capillos.
(*d*) Auctaque forma fuga eſt. ſed enim non ſuſtinet ultra
Perdere blanditias juvenis Deus: utque movebat
Ipſe Amor; admiſſo ſequitur veſtigia paſſu.
Ut canis in (*e*) vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille ſalutem:

INTERPRETATIO.

& Claros, & Tenedos, & regia Pataræa mihi paret. Jupiter pater eſt. Quodcumque fuit, eſt, & erit, apparet per me. Per me verſus conſonant chordis. Noſtrum quidem ſpiculum certum eſt; attamen unum certius quod læſit cor liberum. Medicina eſt reperta a me, & vocor Auxiliaris per mundum, & vires plantarum ſunt nobis addictæ. Hei mihi, quod amor nullis herbis eſt ſanabilis; neque ſcientiæ quæ omnibus juvat, juvat magiſtrum. Daphne fugit curſu pavido plura dicturum, & deſtituit verba incompleta cum ipſo. Tum etiam viſa eſt pulchra: aura detegebat corpus & venti oppoſiti agitabant amictus reluctantes: & lenta flamina rejiciebant in humeros comam incomtam: & ſpecioſior fuit fuga. Verum Juvenis Deus non poteſt amplius profundere ſua blandimenta: & præ impulſu ipſius amoris ſequitur veſtigia feſtino greſſu. Quemadmodum canis Gallicus, cum vidit leporem in campo aperto; & hic quærit rapinam pedibus, ille incolumitatem:

NOTÆ.

(u) *Claros*) Oppidum fuit Joniæ ubi mons & locus Apollini ſacer: itemque inſula in mari Myrtoo, de qua hic ſermonem eſſe voluerunt nonnulli.

(x) *Tenedos*) Inſula fuit e regione Trojæ, in mari Ægæo.

(y) *Pataræaque*) Sita fuerunt Patara juxta mare Lycium, in minore Aſia, ubi delubrum fuit Apollini ſacrum oraculorum fide celeberrimum.

(z) *Concordant*) Quia Muſicæ & lyræ inventor.

(a) *Una*) Fuit equidem arcus Phœbi geſtamen, cujus ictus Poetis decantatiſſimi; verum ipſe peritiorem ſagittarium agnoſcit Cupidinem, a quo tam graviter vulneratus fuerit.

(b) *Herbarum*) Quia medicinæ inventor.

(c) *Imperfecta*) Quæ nondum Apollo, plura dicturus, abſolverat.

(d) *Auctaque forma*) Amantium, ſcil. mos eſt ea quæ placent & juvare putant, ornare & in melius efformare; donec etiam phantaſiæ ſuæ idola tandem, non res ipſæ longe diſſimiles, nonnulli complectantur, quibus torqueantur.

(e) *Vacuo*) *Patente*, ubi nec arbores, nec ſegetes, in quibus ſeſe lepus occultare poſſet: non enim vertagi aut canes Gallici (*les levriers*) odore feras inveſtigant

Alter

Digitized by Google

Alter inhæſuro ſimilis, jam jamque tenere
Sperat, & extento ſtringit veſtigia roſtro:
Alter in ambiguo eſt, an ſit deprenſus; & ipſis
Morſibus eripitur; tangentiaque ora relinquit.
Sic Deus, & virgo eſt: hic ſpe celer, illa timore.
Qui tamen inſequitur, pennis adjutus Amoris,
Ocior eſt, requiemque negat: (f) tergoque fugaci
Imminet; & crinem ſparſum cervicibus afflat.
Viribus abſumtis expalluit illa: citæque
Victa labore fugæ, ſpectans (g) Peneidas undas,
Fer, pater, inquit, opem; ſi flumina (h) numen habetis.
(i) (Qua nimium placui, tellus, aut hiſce, vel iſtam,
Quæ facit ut lædar, mutando perde figuram.)
Vix prece finita, torpor gravis alligat artus:
Mollia cinguntur tenui præcordia (k) libro:
In frondem crines, in ramos brachia creſcunt:
Pes modo tam velox pigris radicibus hæret:
Ora cacumen obit: remanet nitor unus in illa.
Hanc quoque Phœbus (l) amat; poſitaque in ſtipite dextra
Sentit adhuc trepidare novo ſub cortice pectus.
Complexuſque ſuis ramos, ut membra, lacertis,
Oſcula dat ligno; (m) refugit tamen oſcula lignum.
Cui Deus, At conjux quoniam mea non potes eſſe,

INTERPRETATIO.

Alter ſimilis correpturo, jam jamque credit apprehendere, & inſtat veſtigiis porrecto roſtro: alter dubitat, an ſit correptus, & revellitur ipſis morſibus: & deſtituit rictus pertingentes. Sic Deus & Puella eſt; hic ſpe velox, illa metu. Qui tamen perſequitur ſuſtentatus pennis amoris celerior eſt, neque dat ſpatium reſpirandi: & inſtat tergo fugaci; & ventilat ſpiritu capillos diffuſos per collum. Illa expalluit viribus exhauſtis, et ſuperata labore celeris fugæ, aſpiciens aquas Peneidas, dixit, Genitor ſuccurre, ſi vos fluvii habetis aliquam *poteſtatem. Vel hia, o Terra, in qua nimis grata fui, vel dele formam iſtam quæ cauſa eſt ut offendar, convertendo. Vix abſoluta oratione, gravis ſtupor coercet membra: tenera viſcera coarctantur ſubtili cortice. Capilli augentur in frondes, lacerti in ramos: Pes modo tam celer affixus eſt ſegnibus radicibus: faſtigium habet vultus, ſolus ſplendor ſupereſt in illa. Apollo amat etiam hanc et manu admota trunco, ſentit pectus micare adhuc ſub recenti libro. Et amplexus ramos ſuis brachiis, tanquam artus, deoſculatus lignum; lignum tamen oſcula refugit. Quam Deus* ſic *alloquitur. At ſi q· idem non potes eſſe uxor mea.*

NOTÆ.

(f) *Tergo*) Fugientis Daphnes.

(g) *Peneidas*) Patris Penei Theſſaliæ fluvii: nam alius fuit Elidis in Peloponneſo.

(h) *Numen*) *Poteſtatem & benefaciendi potentiam.*

(i) *Qua nimium*) Vide notam clariſſimi Heinſii, quem optime adulterinos hos verſus contuiſſe exiſtimo.

(k) *Libro*) *Cortice*: nam ea eſt primaria vocis ſignificatio; quamvis poſteaquam in libris ſeu arborum tenuiſſimis corticibus ſcribi cœptum, frequentius pro ipſis voluminibus uſurpetur.

(l) *Amat*) Atque etiam Apollini dicata Laurus.

(m) *Refugit*) [Quia magis in locis umbroſis, nec tam Solis radiis oppoſitis,] vireſcit.

Ar-

Arbor eris certe, dixit, mea: ſemper habebunt
Te coma, te citharæ, te noſtræ, laure, pharetræ.
Tu ducibus Latiis aderis, cum læta (*o*) triumphum
Vox canet, & longe viſent Capitolia (*p*) pompæ.
Poſtibus Auguſtis eadem fidiſſima (*q*) cuſtos
Ante fores ſtabis; mediamque tuebere quercum.
Utque meum (*r*) intonſis caput eſt juvenile capillis;
Tu quoque perpetuos ſemper gere frondis honores.
Finierat (*ſ*) Pæan. factis modo (*t*) laurea ramis
Annuit: utque caput, viſa eſt agitaſſe cacumen.
XI. (*u*) Eſt nemus (*x*) Hæmoniæ, (*y*) prærupta quod undiq; claudit
Silva: vocant (*z*) Tempe. per quæ Peneus ab imo
Effuſus (*a*) Pindo (*b*) ſpumoſis volvitur undis,

INTERPRETATIO.

profecto eris arbor mea: Capilli noſtri, citbara, pharetræ noſtra ſemper te ornabuntur, laure. Tu comitaberis Imperatores Latinos, cum vox alacris provocabis Triumphum, & productæ pompa aſcendent in Capitolium. Eadem aſſigeris cuſtodia certiſſima poſtibus Auguſtis ante portam; & defendes mediam quercum. Et quemadmodum caput meum eſt juvenile coma intacta, tu etiam babe ſemper gloriam illibatam foliorum. Apollo abſolverat: laurus approbavit ramis modo creatis; & viſa eſt moviſſe verticem tanquam caput.

XI. *Eſt nemus Theſſaliæ, quod ſilva alta circumdat undique: dicitur Tempe; per qua Peneus defluens a radicibus Pindi fluctibus ſpumeſcit.*

NOTÆ.

(n) *Habebunt*) Iis vero Lauri ramis ſolebant Poetæ, itemque Muſici, tum Duces, & caput, & ſua pleraque decorare.

(o) *Triumphum*) Solebant milites, voce a Baccho qui θρίαμβος, *Triumphus*, & primus triumphaſſe creditus, petita, Triumphantibus acclamare, cum in Capitolium Jovis templum ſacrificaturi aſcenderent. *Io Triumphe*.

(p) *Pompa*) Quæ triumphantem comitabantur, & apud Alex. ab Alex. lib. 6. c. 6. videre poteris.

(q) *Cuſtos*) Quia in veſtibulo ædium Auguſti Imperatoris laurus fuit poſita, in qua corona ex quercu ſuſpenſa, quæ ob ſervatos cives *Civica* dicebatur; quæ tota res ex Dione certa eſt.

(r) *Intonſis*) Fingitur Apollo comatus & imberbis; qua re radiorum ſolarium vigor nunquam ſeneſcens ſignificatur.

(ſ) *Pæan*) Eo nomine Græcis dictus eſt Apollo, παίων, ſagittis, id eſt, radiis feriens; vel παύων ſedans, coercens, morbos *ſcilicet*, vel ab acclamatione matris dum Pithonem interficeret ἰὲ παῖ, *Jace fili*.

(t) *Laurea*) *Laurus*: quanquam pro ipſis foliis proprie *laurea* ſumitur.

(u) *Eſt nemus*) Tempe, amœniſſimam Æmonæ ſeu Theſſaliæ partem, quam præterfluit Peneus amnis, deſcribit Poeta, ut Penei conſolandi cauſa, illuc convocatis præter Inachum vicinis fluviis, narrandæ ſuæ fabulæ occaſio præbeatur.

(x) *Hæmoniæ*) *Theſſaliæ*, ab Hæmone Pelaſgi filio; cui a diverſis regibus alia etiam de cauſis diverſa data ſunt nomina.

(y) *Prærupta*) *In locis altis ſita*.

(z) *Tempe*) Cujus loci amœnitas multis, Æliano præſertim venuſtiſſime decantata, in proverbium abiit, ut pro locis amœnis ſumantur Tempe. Nomen quod attinet plurale eſt tantum neutro genere, a loci religione Græcis ſic factum.

(a) *Pindo*) Pindus Mons eſt Theſſaliæ, aut certe eam terminans.

(b) *Spumoſis*) Ex aquæ curſu præcipiti cum multo ſaxorum colliſu.

Dejectuque gravi tenues agitantia (c) fumos
Nubila conducit, ſummaſque aſpergine ſilvas
(d) Impluit; & ſonitu (e) plus quam vicina fatigat.
Hæc (f) domus, hæ ſedes, hæc ſunt penetralia magni
Amnis: in hoc reſidens facto de cautibus antro,
Undis jura dabat, (g) Nymphiſque colentibus undas.
(h) Conveniunt illuc (i) popularia flumina primum;
(k) Neſcia gratentur, conſolenturque parentem,
(l) Populifer Spercheos; & irrequietus Enipeus,
Apidanuſque (m) ſenex, leniſque Amphryſos, & (n) Æas.
Moxque amnes alii qui, qua tulit impetus illos
In mare deducunt feſſas (o) erroribus undas.
(p) Inachus unus abeſt: imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas: natamque miſerrimus (q) Io
Luget, ut amiſſam. neſcit vitane fruatur,

INTERPRETATIO.

& vehementi curſu devolvit nebulas facientes ſubtilem rorem, & madefacit arbores extremas irrigatione, & gravis eſt ſtrepitu plus quam propinquis locis. Hæc regia, hæ ſedes, hæc ſunt penetralia magni fluvii; habitans hanc ſpeluncam de ſaxis paratam aquis imperabat & Nymphis frequentantibus aquas. Fluvii populares illuc concurrunt dubitantes primo gratulenturne, an conſolentur patrem; advenit populifer Spercheus, & concitatus Enipeus, & ſenex Apidanus, & mitis Amphryſus, & Æas, & brevi cæteri fluvii, qui qua rapiditas illos impulit, devolvunt in æquor aquas laſſas obliquis lapſibus. Solus Inachus deſideratur, & latens ſpecu profundiſſima cumulat aquas lacrymis, & infeliciſſimus deflet filiam Io, tanquam perditam. Ignorat vivatne,

NOTÆ.

(c) *Fumos*) Minutiſſimas dicit aquæ partes, quæ nubis aut fumi ſpecie in fluminis propinqua, impetu fractæ, reſiliunt.

(d) *Impluit*) Non aliter certe nube jugi quam facit aqua per præceps ruens irrorantur arbores aut vicina quæque, quam ſi plueret.

(e) *Plus quam*) Quia ad remotiora penetrat aquæ ſtrepitus.

(f) *Domus*) Habebant amnes & aquarum numina, Poetarum beneficio, domos ſuas in ipſis fontibus & ſcaturiginibus.

(g) *Nymphis*) Naiadibus fontium incolis.

(h) *Conveniunt illuc*) Ut ne tamen eundem horum fluminum curſum falſo crediſſe Poetam intelligas; quod vir magnus incaute videtur caſtigaſſe.

(i) *Popularia*) Quæ ejuſdem originis, ſibi vicina, iiſdem ex montibus manantia, aut etiam in eundem alveum incurrentia.

(k) *Neſcia gratentur*) Quia filiam Peneus quanquam amiſit, Apollini adamatam, & Dei cumulatam beneficiis cognoſcit.

(l) *Populifer*) Ad cujus ripas multæ arbores Populi vireſcunt.

(m) *Senex*) Quia lenis & tardus ejus lapſus. Sunt vero hæc omnia Theſſaliæ fluviorum nomina.

(n) *Æas*) Aliis dicitur *Aous*, qui ex iiſdem prope montibus cum Peneo prodiens, longe diverſiſſimas terras alluit, ad Occaſum in Adriaticum mare ſeſe exonerans, cum ille in Ægæum ad Ortum curſum ſuum dirigat.

(o) *Erroribus*) Obliquos notat fluviorum lapſus varios terræ ſinus & declivitatem inſequentium.

(p) *Inachus*) Fluvius fuit ex Pindo in Acheloum illabens, cujus ex viciniâ Poeta fabulas ſuis ſtudens connectere, non ridicule, quod cenſuit Vir maximus, imo artificioſe alterius ejuſdemque remotiſſimi Inachi meminit, qui certe, non tantum amiſſæ filiæ dolore, ſed etiam locorum nimia diſtantia ab officio & obſequio Peneo amni præſtando præcluſus fuit. Hic vero fuit Inachus Ius pater Peloponneſi fluvius, in Argolicum ſinum influens.

(q) *Io*) Accuſativus eſt Græcus, ab Io, Ius

An

Digitized by Google

An *(r)* ſit apud manes. ſed quam non invenit uſquam,
Eſſe putat nuſquam; atque animo pejora veretur.
Viderat a patrio redeuntem Jupiter Io
Flumine: &, O virgo Jove digna, tuoque beatum
Neſcio quem factura toto, pete, dixerat, umbras
Altorum nemorum (& nemorum monſtraverat umbras,)
Dum calet, & medio Sol eſt altiſſimus orbe.
Quod ſi ſola times latebras intrare ferarum;
Præſide tuta Deo nemorum ſecreta ſubibis:
Nec de plebe Deo, ſed qui cœleſtia magna
Sceptra manu teneo; ſed qui *(ſ)* vaga fulmina mitto.
Ne fuge me. fugiebat enim. jam paſcua *(t)* Lernæ,
Conſitaque arboribus *(u)* Lyrcæa reliquerat arva.
Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitque fugam, rapuitque pudorem.
Interea medios Juno deſpexit in agros:
Et noctis faciem nebulas feciſſe volucres
Sub nitido mirata die; non *(x)* fluminis illas
Eſſe, nec humenti ſentit tellure remitti:
Atque ſuus conjux, ubi ſit, circumſpicit, ut quæ
Deprenſi toties jam noſſet furta mariti.
Quem poſtquam cælo non repperit: Aut ego fallor.

INTERPRETATIO.

an ſit apud inferos: verum nullibi credit eſſe quam nullibi repperit, atque timet mente graviora. Jupiter intuitus erat Io venientem a fluvio patrio; & dixerat, O puella digna Jove, & redditura tuo lecto neſcio quem felicem, accede ad opacitatem excelſarum ſilvarum, (& oſtenderat opacas ſilvas) dum æſtus eſt, & Sol eſt ſublimis medio cœlo. Quod ſi vereris ſubire ſola latibula ferarum, ſecura ingredieris loca ſola ſilvarum Deo duce; nec Deo de infimis, ſed qui tracto ſceptra cæleſtia ampla manu, ſed qui Jacio fulmina vaga. Ne vita me; nam vitabat: jam præterierat paſcua Lernæ, & campos Lircæos plenos arboribus, cum Deus involvit vaſtas terras tenebris immiſſis, & repreſſit fugam; & abſtulit pudicitiam. Interea Juno oculos convertit in latam planitiem, & mirata nebulas celeres induxiſſe ſpeciem noctis ſub luce clara, cognoſcit eas non eſſe fluvii, nec reddi ab humida terra; atque exquirit ubi ſit ſuus maritus, ut quæ jam perſpecta haberet adulteria ejus toties correpti. Quem cum non invenit in cœlo: Vel, inquit, ego hallucinor,

NOTÆ.

(r) *Sit apud Manes*) *Sit mortua.* Per Manes enim ſæpe dii inferi, itemque animæ e corporibus egreſſæ intelliguntur.

(ſ) *Vaga*) Non quidem ſi ad Jovem reſpicias, cujus ictus certiſſimi, ſed habita ratione hominum, quibus in immenſis ſpatiis fortuiti videntur fulminis jactus.

(t) *Lerna*) Fuit Lerna, palus in Peloponneſi agro Argivo, ubi vixit Hydra ſerpens, quam Hercules occidit, juxta Inachum fluvium.

(u) *Lyrcæa*) Urbs fuit ejus nominis in Arcadia, itemque mons, ex quo Inachus amnis decurrebat.

(x) *Fluminis*) Quibus imminere, aut ex quibus ſurgere nebulas nonnunquam videmus.

Aut ego *(y)* lædor, ait, delapſaque ab æthere ſummo
Conſtitit in terris; nebulaſque recedere juſſit.
Conjugis adventum præſenſerat, inque nitentem
(z) Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
Bos quoque formoſa eſt. ſpeciem *(a)* Saturnia vaccæ,
Quanquam *(b)* invita, probat; nec non & cujus, & unde,
Quave ſit armento, veri quaſi neſcia, quærit.
Jupiter *(c)* e terra genitam mentitur, ut auctor
Deſinat inquiri. petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele, ſuos *(d)* addicere amores:
Non dare, ſuſpectum. pudor eſt, qui ſuadeat illinc:
Hinc diſſuadet amor. victus pudor eſſet amore:
Sed leve ſi munus ſociæ generiſque torique
Vacca negaretur; *(e)* poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exuit omnem
Diva metum; timuitque Jovem, & fuit *(f)* anxia furti.
Donec *(g)* Ariſtoridæ ſervandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.
Inde ſuis vicibus capiebant bina quietem:
Cætera ſervabant, atque *(h)* in ſtatione manebant.

INTERPRETATIO.

vel ego offendor: & poſtquam deſcendiſſet a ſupremo cœlo pedem fixit in terris, & imperavit nubila diſcuti. Ille præviderat acceſſum uxoris, & transformaverat faciem filiæ Inachi in Junicem ſplendidam. Vacca quoque pulchra eſt. Filia Saturni quamvis repugnans laudat elegantiam vaccæ, & quaſi incerta veritatis; petit cujus ſit, & unde, & ex quo armento. Jupiter fingit e terra ortam eſſe, ne dominus ulterius petatur. Juno hanc poſcit dono. Quid agat? Durum mancipare ſuos amores; non tradere, ſuſpectum: pudor illinc ſollicitat, hinc amor. Pudor ſuperatus eſſet amore: ſed ſi donum exiguum recuſaretur conſorti ſanguinis & lecti, poterat videri non juvenca. Pellice tradita, Dea non ponit ſtatim omnem timorem, & metuit Jovem, & fuit ſollicita de adulterio, uſquedum dedit Io cuſtodiendam Argo Ariſtoridæ. Argus habebat caput circumdatum centum oculis: ex quibus duo ſuo ordine quieſcebant; reliqui vigilabant, atque ſtabant in officio.

NOTÆ.

(y) *Lædor*) Mariti perfidia qui furtivos quærat concubitus.

(z) *Inachidos*) Jus Inachi filiæ, a quo Inachis dicta.

(a) *Saturnia*) Juno Saturni filia.

(b) *Invita*) Pellicem difficile laudare, *ſcil.*

(c) *E terra*) Ut omnem fraudis aperiendæ viam Junoni præcluderet terra ortam vaccam mentitur Jupiter.

(d) *Addicere*) *In alterius poteſtatem tradere.*

(e) *Poterat non vacca*) Quod ne cognoſceret Juno Jovi maxime cautum.

(f) *Anxia*) Ne forte ad ſimulatæ vaccæ conſuetudinem rediret.

(g) *Ariſtoridæ*) Areſtoris filio; ſalubrem ſenſum quod attinet alii ad hiſtoriam, quidam ad mores, plurimi ad phyſicam referunt. Quæ omnia prolixe exquirere, otio abundantis viri eſt opus; quod quidem non infeliciter tentavit Natalis Comes Mythol. l. 8. c. 18. ubi vide.

(h) *In ſtatione*) Militum more, qui agnat excubias.

Con-

Conſtiterat quocunque modo; ſpectabat ad Io:
Ante oculos Io, quamvis averſus, habebat.
Luce ſinit paſci: cum Sol tellure ſub alta eſt,
Claudit, & (*i*) indigno circumdat vincula collo.
Frondibus (*k*) arbuteis, & amara paſcitur herba:
Proque toro, terræ non ſemper gramen habenti
Incubat infelix, limoſaque flumina potat.
Illa etiam ſupplex Argo cum brachia vellet
Tendere; non habuit, quæ brachia tenderet Argo:
Conatoque queri mugitus edidit ore:
Pertimuitque ſonos: propriaque exterrita voce eſt.
Venit & ad ripas, ubi ludere ſæpe ſolebat,
Inachidas ripas: novaque ut conſpexit in unda
Cornua, pertimuit, ſeque externata refugit.
Najades ignorant, ignorat & Inachus ipſe,
Quæ ſit. at illa patrem ſequiturque ſorores:
Et patitur tangi, ſeque admirantibus offert.
Decerptas ſenior porrexerat Inachus herbas;
Ille manus lambit, patriiſque dat oſcula palmis;
Nec retinet lacrymas: &, ſi modo verba ſequantur,
(*l*) Oret opem, nomenque ſum, caſuſque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in pulvere ducit,
Corporis indicium mutati triſte peregit.
Me miſerum! exclamat pater Inachus: inque gementis
Cornibus, & niveæ pendens cervice juvencæ,
Me miſerum! ingeminat tu ne es quæſita per omnes

INTERPRETATIO.

Quocumque modo erat, converſus erat ad Io; habebat Io præ oculis, quamvis averſus. De die ad paſtum ducit: cum Sol eſt ſub excelſa terra includit, & cingit collum immeritum vinculo. Veſcitur foliis arbuteis, & herba amara, & miſera ſternitur in terra non ſemper herboſa pro lecto, & bibit undas lutulentas. Illa etiam ſupplex, cum vellet porrigere brachia Argo, non habuit brachia quæ porrigeret Argo; & mugivit ore violenter conqueri: & metuit ſonos: & tremefacta eſt voce propria. Deſcendit quoque ad ripas, ubi conſueverat ſæpe ſeſe oblectare, ad ripas Inachidas; & ut vidit inſolita cornua in aqua, exhorruit, & timore perculſa ſeſe vitat. Najades neſciunt, ipſe Inachus neſcit quæ ſit: at illa ſequitur patrem & ſorores; & ſinit ſe tangi, & exhibet laudantibus. Senex Inachus obtulerat gramina evulſa: illa lambit & deoſculatur manus patris: nec reprimit lacrymas: & ſi tantum voces prodirent, auxilium peteret, & proferret nomen ſuum & infortunia. Littera pro vocibus, quam pes ſignavit in pulvere fecit luctuoſum judicium corporis transformati. Me infelicem! exclamat pater Inachus: & ingeminat, me infelicem, affixus cornibus & collo vaccæ candidæ conquerentis: Tu ne es quæſita a me, filia, per omnes

NOTÆ.

(i) *Indigno*) *Immerito*; quod indigne ejuſmodi vinculis, tanquam vacca eſſet, retineretur.

(k) *Arbuteis*) *Ex arbuto arbore textis*: d'Arbouſiers.

(l) *Oret*) *Orare vellet*.

Nata, mihi terras? tu non inventa reperta
(*m*) Luctus eras levior, retices. nec mutua noſtris
Dicta refers. alto tantum ſuſpiria prodis
Pectore: quodque unum potes, ad mea verba (*n*) remugis.
At tibi ego ignarus thalamos (*o*) tædaſque parabam:
Speſque fuit generi mihi prima, ſecunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, nunc de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet eſſe Deum; præcluſaque janua leti
Æternum noſtros luctus extendit in ævum.
Talia mœrenti ſtellatus ſubmovet Argus,
Ereptamque patri diverſa in paſcua natam
Abſtrahit. ipſe procul montis ſublime cacumen
Occupat: unde ſedens partes ſpeculetur in omnes.
XII. Nec ſuperum rector mala tanta (*p*) Phoronidos ultra
Ferre poteſt: natumque vocat; (*q*) quem (*r*) lucida partu
Pleias enixa eſt: letoque det, imperat, Argum.
Parva mora eſt, (*ſ*) alas pedibus, (*t*) virgamque petenti
Somniferam ſumſiſſe manu, (*u*) tegimenque capillis,

INTERPRETATIO.

terras? tu, non inventa, eras mœror tolerabilior. Siles, nec reddis voces reciprocas noſtris: emittis tantum ſuſpiria ex imo corde: & quod ſolum licet remugis ad mea dicta. At neſcius ego adornabam cubiculum nuptiale, & faces; & ſpes mihi fuit prior generi, altera nepotum. Nunc maritum habes de armento, nunc filius habendus de armento. Nec mihi datum finem ponere tanto mœrori leto: ſed obeſt eſſe Deum: & porta mortis obſerata producit noſtros planctus in ſæculum æternum. Argus ſtellatus ſubducit filiam patri querenti talia, & agit abſtractam in diſſita paſcua: ipſe inſidet procul verticem excelſum montis, ex quo poſitus circumſpiciat in omnes partes.

XII. Neque rex Deorum ſuſtinet pati amplius tanta infortunia Phoronidos; & accerſit filium, quem Pleias ſplendida emiſit partu, & jubet interficiat Argum. Sine cunctatione accomodat alas pedibus, & caduceum ſomniferum potenti dextera, & pileum coma.

NOTÆ.

(m) *Luctus erat levior*) Quia pejus erat vaccam inveniſſe, quam omnino non reperiſſe; nec vere filiam invenerat qui eam in vaccam mutatam cognoverat.

(n) *Remugis*) *Reſpondere volens non hominum, ſed boum more id praſtas.*

(o) *Tædas*) quibus in nuptiis utebantur, ut ſæpe anotatum.

(p) *Phoronidos*) Id eſt Jus, quæ a Phoroneo fratre, Argivorum rege, id nomiois ſortita eſt.

(q) *Quem*) Mercurius eſt, Jovis ex Maja filius.

(r) *Lucida*) Sunt Pleiades ſeu Vergiliæ ſtellæ ſeptem in Tauro, ita inter ſe conſtipatæ, ut vix diſtingui poſſint; quas priuſquam in cœlum reciperentur, plurimi Atlantis & Pleiones volunt fuiſſe filias. Sunt vero illæ diverſa inter ſe magnitudine, Maja præſerrim præclaro lumine illuſtrata, quia Mercurii mater, *ſcilicet*.

(ſ) *Alas*) Talaria dicit alata, quibus inſignitus Deorum nuntius, omniumque Planetarum velociſſimus, Mercurius.

(t) *Virgam*) Quæ *Caduceus* dicitur, duobus implicata ſerpentibus, quacum animas ab inferis revocare, ſomnum inducere, multa alia, de quibus Poetæ, poſſe creditus.

(u) *Tegimen*) Pileum dicit alatum, quo cum pingitur Mercurius; noſtri vocant *Chapeline*.

Hæc

Hæc ubi diſpoſuit, *(x)* patria Jove natus ab arce
Deſilit in terras: illic tegimenque removit,
Et poſuit pennas: tantummodo virga retenta eſt.
Hac agit, ut paſtor, per devia rura capellas,
Dum venit, abductas: & *(y)* ſtructis cantat avenis.
Voce *(z)* novæ captus cuſtos Junonius artis,
Quiſquis es, hoc poteras mecum conſidere ſaxo,
Argus ait: neque enim pecori fœcundior ullo
Herba loco eſt: aptamque vides paſtoribus umbram.
Sedit *(a)* Atlantiades, & euntem multa loquendo
Detinuit ſermone diem: junctiſque canendo
(b) Vincere arundinibus ſervantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos:
Et, quamvis ſopor eſt oculorum parte receptus;
Parte tamen vigilat. quærit quoque, namque reperta
Fiſtula nuper erat, qua ſit ratione reperta.
XIII. *(c)* Tum Deus, *(d)* Arcadiæ gelidis in montibus, inquit.
Inter *(e)* Hamadryadas celeberrima *(f)* Nonacrinas
Naias una fuit. Nymphæ Syringa vocabant.
Non ſemel & *(g)* Satyros eluſerat illa ſequentes,

INTERPRETATIO.

Poſtquam filius Jovis iſta aptavit, delabitur ab arce patris in terras. Ibi depoſuit velamen, & ſuſtulit alas; retinuit ſolum caduceum. Eo cogit, ut paſtor cum revertitur, capellas abſtractas per campos devios: & canit compoſitis calamis. Argus Paſtor Junonius delinitus ſono inaudita artis dixit, Quiſquis es, licet conſiſtere mecum in hac rupe; nam neque herba copioſior eſt alibi pecori: & cernis umbram utilem paſtoribus. Mercurius conſiſtit, & fefellit diem labentem confabulationibus, multa narrando: & conatur ſopire oculos vigiles conſtructis calamis cantando. Ille tamen nititur ſuperare lenem ſoporem: & quamvis ſomnus eſt admiſſus parte oculorum, parte tamen experrectus eſt; petit etiam quomodo fiſtula ſit inventa, namque recens inventa erat.

XIII. *Tum Deus reſpondit. Una Najas fuit notiſſima inter Hamadryadas Nonacrinas in montibus frigidis Arcadiæ. Nymphæ appellabant Syringa. Sæpe illa feſellerat, & Satyros perſequentes:*

NOTÆ.

(x) *Patria arce*) Cœlo, *ſcilicet*, quæ Jovis patris Mercurii ſedes.

(y) *Structis*) Fiſtula, ſeu inæqualibus calamis, in alæ formam compactis, paſtoritio more carmen modulabatur.

(z) *Novæ*) Non modo noviſſime inventæ: ſed *quæ novo & ſuaviſſimo modo Mercurius uteretur.*

(a) *Atlantiades*) Mercurius, cui mater Maia, Atlantis filia.

(b) *Vincere lumina*) Donec cantus ſuavitate ſomno opprimerentur.

(c) *Tum Deus*) Artificioſiſſime Syringis fabulam præcedenti inſerit Poeta.

(d) *Arcadiæ*) Fuit Arcad. Peloponneſi Provincia per quam totam, præſertim vero in Lyceo & Mænalo montibus, Pan deus colebatur.

(e) *Hamadryadas*) Sunt proprie hamadryades Nymphæ ſimul cum quercubus genitæ, quæ cum his pariter interire crederentur.

(f) *Nonacrinas*) *Arcadias*: Nonacris enim mons eſt & oppidum Arcadiæ.

(g) *Satyros*) Sunt illi capripedes, quos jam ſæpe vidimus, agreſtes dii ſalaciſſimi.

Et (*h*) quoſcunque Deos umbroſave ſilva, fera xve
Rus habet. (*i*) Ortygiam (*k*) ſtudiis ipſaque colebat
Virginitate Deam. ritu quoque cincta Dianæ
Falleret, & credi poſſet (*l*) Latonia, ſi non
Corneus huic arcus, ſi non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. redeuntem colle Lycæo
(*m*) Pan videt hanc, (*n*) pinuque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert: tibi nubere nympha volentis
Votis cede Dei. (*o*) reſtabat plura referre,
Et (*p*) precibus ſpretis fugiſſe per avia Nympham;
Donec arenoſi placitum (*q*) Ladonis ad amnem
Venerat; hic illam curſum impedientibus undis,
Ut ſe mutarent, liquidas oraſſe (*r*) ſorores:
Panaque, cum prenſam ſibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuiſſe paluſtres:
Dumque ibi ſuſpirat, motos in arundine ventos
Effeciſſe ſonum tenuem, ſimilemque querenti,
Arte nova, vocisque Deum dulcedine captum;
Hoc mihi (*ſ*) concilium tecum, dixiſſe, manebit:
Atque ita diſparibus calamis compagine ceræ.

INTERPRETATIO.

& quoſcumque Deos ſeu nemus opacum, ſeu campus fertilis habet. Venerabatur Deum Ortygiam votis, & ipſa virginitate: imo cincta more Dianæ quoſvis deciperet, & poſſet ſumi pro ipſa, niſi arcus eſſet corneus huic, ſi non eſſet aureus illi. Ita etiam imponebat. Pan ſpectat revertentem monte Lycæo, & redimitus caput pinu aculeata hujuſmodi habet orationem Nympha cede deſiderio Dei cupientis nuptias tuas; ſupererat voces repetere, & Nympham ſeſe ſurripuiſſe per avia, precibus neglectis; donec pervenerat ad pulchrum fluvium Ladonis arenoſi: hic rogaſſe ſorores fluidas ut ſe transformarent, fluctibus prohibentibus illi fugam; & Pana, cum arbitraretur Syringem jam ſibi correptam, apprehendiſſe arundines paluſtres pro corpore Nymphæ: & dum ibi ſuſpirat, auras agitatas inter calamos reddidiſſe ſonum ſubtilem & ſimilem mœrenti. Deum motum tum arte inaudita & ſuavitate ſoni dixiſſe, Hæc erit mihi conjunctio tecum: atque ita arundinibus inæqualibus inter ſe connexis

NOTÆ.

(h) *Quaſcumque*) Faunos dicit, Sylvanos, nomine ſeſe a Satyris diverſos, Terminos, &c.

(i) *Ortygiam Deam*) Dianam dicit, quæ in Delo inſula nata: inſula, inquam Græce ob coturnicum copiam, ortygia dicta.

(k) *Studiis*) Quia venatrix, & ſylvis gaudens.

(l) *Latonia*) Diana ipſa, quæ Latonæ filia.

(m) *Pan*) Paſtorum fuit ac nemorum deus, ſemicaper hirſutus, cornutus, fiſtula quam invenit, altera manu geſtat, fere a Satyris diſtinctus.

(n) *Pinuque*) Corona e pinu, quæ illi deo arbor ſacra.

(o) *Reſtabat*) Supererat, inquit Poeta, ut Mercurius reliquam fabulam Argo denarraret; ſed ille ſtultiſſime obdormivit.

(p) *Precibus*) Quibus Nympham ad ſui amorem Pan ſtudebat allicere.

(q) *Ladonis*) Qui fluvius eſt Arcadiæ, rapidus, & tamen arundinibus abundans; ex quo locus datus fabulæ, & Syringis, quæ Græcis fiſtula eſt paſtoritia, a Pane inventa, Metamorphoſi. Nempe amaverit Ladonis filiam, ſeu calamos in Ladone natos, qui primus ex iis fiſtulam compingere excogitavit.

(r) *Sorores*) Nymphas Ladonis incolas.

(ſ) *Concilium*) *Conjunctio, concordia, copulatio*: cui opponitur *diſſidium*. Atque hoc erat concilium, ut fiſtula etiam Syringem perditam quæreretur.

Digitized by Google

Inter ſe junctis (*t*) nomen tenuiſſe puellæ.
Talia dicturus vidit (*u*) Cyllenius omnes
Succubuiſſe oculos, adopertaque lumina ſomno.
Supprimit extemplo vocem: firmatque ſoporem,
Languida permulcens (*x*) medicata lumina virga.
Nec mora; falcato nutantem vulnerat enſe,
Qua collo confine caput, ſaxoque cruentum
Dejicit; & maculat præruptam ſanguine rupem.
Arge, jaces: quodque in tot lumina lumen habebas
Exſtinctum eſt: centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, (*y*) volucriſque ſuæ Saturnia pennis
Collocat; & gemmis caudam ſtellantibus implet.
XIII. Protinus exarſit, nec tempora diſtulit iræ;
Horriferamque oculis animoque objecit (*z*) Erinnyn
(*a*) Pellicis Argolicæ, ſtimuloſque in pectora cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenſo reſtabas, (*b*) Nile, labori.
Quem ſimul ac tetigit, poſitiſque in margine ripæ
Procubuit genibus, reſupinoque ardua collo,
Quos potuit, (*c*) ſolos tollens ad ſidera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctiſono mugitu
Cum Jove viſa queri eſt, finemque orare malorum.

INTERPRETATIO.

coagmentatione ceræ, eas ſervaſſe nomen virginis. Mercurius ejuſmodi narratiunculis advertit cunctos Argi oculos victos, & lumina clauſa eſſe ſopore. Tacet illico, & ſomnum aggravat, deliniens oculos ſopore graves ferula incantata. Et ſine cunctatione ferit nutantem acinace qua parte caput jungitur collo; & devolvit rupe ſanguine infectum, & tingit cruore ſaxum præceps. Proſtratus es, Arge, & lux qua fruebaris per tot oculos oppreſſa eſt: & una caligo tenet centum oculos. Juno hos colligit, & inſerit pennis ſuæ avis; & cumulat caudam gemmis radiantibus.

XIII. *Continuo excanduit, nec ſpatium concedit excandeſcentiæ, & immiſit furiam terribilem oculis & menti pellicis Argolicæ. & occultavit ignotos aculeos in corde, & metu perculit exulem per univerſum mundum. Nile, poſtremus ſupereras immoderatæ pœnæ: quem cum primum attigit, & procubuit genibus flexis ad extremam ripam, & elato collo reflexo, erigens ad aſtra faciem ſolam quam potuit, viſa eſt cum Jove expoſtulare gemitu, & fletibus, et lugubri mugitu, et poſcere finem dolorum.*

NOTÆ.

(t) *Nomen*) Græci namque fiſtulam *Syringa*, vocant.

(u) *Cyllenius*) Mercurius eſt, a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus, ſic dictus.

(x) *Medicata*) *Medicaminum vim habente.*

(y) *Volucriſque*) De Pavone loquitur, Junoni ave ſacra.

(z) *Erinnyn*) Furia eſt, Rabies, aut furoris œſtrum.

(a) *Pellicis Argol.*) Ius, Inachi Argivorum regis filiæ.

(b) *Nile*) Eſt Nilus Ægypti fluvius, apud quem Jovis miſeratione formam priſtinam recuperaſſe Io vaccam, quæ deinceps Api regi nuſperit, & ſub Iſidis nomine pro dea culta ſit, volunt veteres.

(c) *Solos*) Quia manus habebat nullas.

Con-

Digitized by Google

Conjugis ille ſuæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem, rogat: Inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi cauſſa doloris
Hæc erit: & *(d)* Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea eſt, vultus capit illa priores
Fitque quod ante fuit. fugiunt *(e)* corpore ſetæ.
Cornua decreſcunt: fit luminis arctior orbis.
Contrahitur rictus: redeunt humerique manuſque:
Ungulaque in quinos dilapſa abſumitur ungues.
De bove nil ſupereſt, formæ niſi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur: *(e)* metuitque loqui; ne more juvencæ
Mugiat; & timide verba intermiſſa retentat.
Nunc Dea *(f)* linigera colitur celeberrima turba.
Huic *(g)* Epaphus magni genitus de ſemine tandem
Creditur eſſe Jovis: perque urbes juncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis & annis
Sole ſatus Phaeton: quem quondam magna loquentem,
Nec ſibi cedentem, Phœboque parente ſuperbum,
Non tulit *(h)* Inachides: Matrique, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falſi.
Erubuit Phaeton, iramque pudore repreſſit:
Et tulit ad *(i)* Clymenen Epaphi convicia matrem.
Quoque magis doleas, genitrix, ait: ille ego liber,

INTERPRETATIO.

Ille amplexus brachiis collum ſuæ uxoris, orat ut denique finem imponat ſupplicio: & , ait, Excute omnem timorem; hæc nunquam tibi erit cauſſa mœroris; & imperat Stigias paludes iſta advertere. Poſtquam placata eſt Dea, illa ſumit veterem formam, & fit quod fuit prius. Villi cadunt ex corpore: cornua evaneſcunt: globus oculi contrahitur; os coarctatur, humeri & manus renovantur; & ungula diviſa in quinque ungues tollitur. Nihil reſtat in illa de vacca, niſi ator forma; & Nympha contenta ſervitio duorum pedum aſſurgit: & timet fari, ne mugiat ad modum bovis: & repetit tremendo voces interruptas. Nunc Dea clariſſima adoratur a turba linigera. Denique Epaphus procreatus ex ſemine magni Jovis putatur eſſe huic filius: & habet per urbes delubra conjuncta delubris *matris. Phaeton Solis filius illi par fuit ferocitate & ætate, quem olim magnifica proferentem; nec ſibi decedentem, & elatum patre Apolline, Inachides non toleravit: & , inquit, Fidem adhibes matri in omnibus, inſane, & ſuperbis opinione ficti patris. Phaeton pudore ſuffuſus eſt, atque eo coercuit dolorem; & renunciavit matri Clymenæ opprobria Epaphi; Et quo magis iraſcaris; mater, inquit; ego ille effrænus,*

NOTÆ.

(d) *Stygias*) Quas diis ipſis perjurione fas violare: ut jam ſæpe diximus.

(e) *Metuitque loqui*). Non ſatis bene videtur Poeta iſtud continenter attexuiſſe.

(f) *Linigera*) Lino enim ab Iſide invento ornati Iſidis Sacerdotes, quam plerique Lunam eſſe voluerunt, ſicuti Oſirin ſeu Apin ipſum Solem.

(g) *Epaphus*) Hunc Herodotus Apin eſſe dicit.

(h) *Inachides*) Epaphus Inachi nepos.

(i) *Clymenen*) Quæ Nympha dicta eſt Oceani & Tethyos filia.

Ille

Ille ferox tacui, pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli.
At tu, ſi modo ſum cæleſti ſtirpe creatus,
Ede notam tanti generis: meque (*k*) aſſere cælo.
Dixit; & implicuit materno brachia collo:
Perque ſuum, (*l*) Meropiſque caput, (*m*) tædaſque ſororum,
Traderet oravit veri ſibi ſigna parentis.
Ambiguum, Clymene precibus Phaetontis, an ira
Mota magis (*n*) dicti ſibi criminis; utraque cælo
Brachia porrexit: ſpectanſque ad lumina Solis,
Per jubar hoc, inquit, radiis inſigne coruſcis,
Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque:
Hoc te, quem ſpectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole ſatum. Si ficta loquor, neget ipſe videndum
Se mihi; ſitque oculis lux iſta noviſſima noſtris.
Nec longus patrios labor eſt tibi noſſe penates;
Unde oritur, terræ (*o*) domus eſt contermina (*p*) noſtræ.
Si modo fert animus, gradere, & ſcitabere ab ipſo.
Emicat extemplo lætus poſt talia matris
Dicta ſuæ Phaeton; & concipit (*q*) æthera mente,
Æthiopaſque, ſuos poſitoſque ſub (*r*) ignibus Indos
Sidereis, tranſit, patrioſque adit impiger ortus.

INTERPRETATIO.

ille aſper tactu obmutui. Erubeſco & hæc convicia potuiſſe jaci in nos, & non potuiſſe remitti. At tu, ſiquidem ſaltem ſum ortus genere cæleſti, fac indicium tantæ ſobolis, & me vindica cælo. Dixit; & amplexus eſt collum matris lacertis: & rogavit per ſuum caput, & Meropis, & faces ſororum, uti ſibi patefaceret verum patrem. Dubium eſt, an Clymene ſit magis tacta oratione Phaetontis, an dolore criminis ſibi impoſiti. Ambos lacertos extendit ad cælum, & reſpiciens lucem Solis, Juro tibi, ait, per iſtum ſplendorem, ſpectabilem radiis micantibus, qui nos audit & intuetur, te ortum iſto Sole quem vides, te iſto ortum, qui regit mundum: ſi vana dico, ipſe prohibeat ſe ſpectandum mihi, & iſte dies ſit ultimus noſtris oculis. Neque eſt tibi difficile certiorem te facere de domo paterna: Domus unde oritur ſita eſt juxta noſtram terram. Si ſaltem cupis, vade & ipſum interrogabis. Illico Phaeton hilaris proſilit poſt talia verba matris ſuæ: & gerit cælum corde. Et pervadit ſuos Æthiopes, & Indos ſitos ſub caloribus ſidereis, & gnavus pervenit ad ortus patrios.

NOTÆ.

(k) *Aſſere cælo*) *Me tua defenſione Deo ſatum præſta.*

(l) *Meropiſque*) Qui Merops Clymenen uxorem duxit.

(m) *Tædaſque ſororum*) Per tædas ſororum earum nuptias intelligit, quas matri curæ eſſe noverat.

(n) *Dicti ſibi*) *In ſe objecti.*

(o) *Domus*) Solis regia, quæ in Oriente, ultra Indos eſſe fingitur.

(p) *Noſtra*) Æthiopiæ *ſcilicet*, non quidem ſtricto ſenſu intellectæ, prout definiverunt recentiores Geographi, quibus accuratius poſt tam multas navigationes terrarum ſitus cogniti; ſed lato modo, quo, uſque ad Sulianam etiam Æthiopiæ fines veteres promoverunt.

(q) *Æthera*) Maxima quælibet, etiam patris currum aſcendere.

(r) *Ignibus ſidereis*) *Sole ipſo*, ſub quo *Indi vitam degunt.*

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Qui cum aliquando Phaetonti Apollinem, ut falſum ac ſuppoſititium patrem; obieciſſet, ille currus Solaris imperium ad diem unum a patre in pignus veræ ſtirpis petiit. Quo impetrato, terra ab eo tota accenditur, & inter cætera nigreſcunt Æthiopes. Phaetontem deinde fulmine percuſſum dum lugent ſorores, & una cognatus Cygnus; illæ in arbores, hic in cygnum mutatur. Tum Jupiter luſtrato terrarum orbe, ac priſtino vigori reſtituto, in Calliſtonem incidit, eamque ſumpta Dianæ forma ſupravit. Ob id irata Juno, Calliſtonem in urſam convertit: quam poſtea Arcas filius transfixurus fuerat, niſi utramque Jupiter inter ſidera retuliſſet. Qua de re cum apud Oceanum Juno conqueſta eſſet, in cœlum relata fuit humeris pavonum, qui nuper variegati fuerant: ſicut & corvus nuper ex albo niger erat redditus, cum Cornicis monitis, quæ illi tum ſuam in cornicem, tum Nyctimenes in noctuam mutationem explicarat, non obtemperaſſet, ſed audacter Coronidis adulterium ad Apollinem detuliſſet. Ejus deinde filio, Æſculapio, cum futura prædicaret Ocyroe, in equam ira divina vertitur. Tum Chiron pater, Apollinis auxilium fruſtra invocavit: quod ille jam inde Elide paſtor factus, aliud ageret, neglectis etiam bubus. Id quod Mercurio illos furandi occaſionem dedit; qui deinde Batti, cum is ſolus eſſet furti conſcius, perfidia ſe commutando deprehenſa, in indicem lapidem eum convertit. Inde Atticam ingreſſus, Herce, Cecropis filia potitur. Cui dum invidet ſoror Aglauros, in ſaxum obrigeſcit. Poſtea Jupiter, cum ipſum boves Agenoris ad litus advertere juſſiſſet ſumpta tauri ſpecie, Europam per mare in Cretam tranſvexit.

I. (a) REgia Solis erat ſublimibus alta columnis,
Clara (b) micante auro flammaſque imitante (c) pyropo:
Cujus ebur nitidum faſtigia ſumma tenebat:
Argenti (d) bifores radiabant lumine valvæ.
Materiem ſuperabat (e) opus. nam (f) Mulciber illic
Æquora cælarat medias cingentia terras,

INTERPRETATIO.

I. *REgia Solis erat excelſa columnis altis, inſignis auro radiante, & pyropo ſcintillante: cujus culmen ebur ſplendidum tenebat. valvæ duplices micabant ſplendore argenti. Ars vincebat materiam: nam Vulcanus ibi ſculpſerat maria ambientia medias terras,*

NOTÆ.

(a) *Regia*) Optime, ſi quid video, vir ſubactiſſimi judicii Thomas Farnabius, qui cum Phaetonte ſuo Æthera concupiſſe Poetam, & ex ingenio ſuo hanc regiæ Solis deſcriptionem hauſiſſe, non autem ex Auguſti templo Apollini dicato, Latini regis, aut ejuſmodi ædificio exculpſiſſe, declaravit.

(b) *Micante*) *Per intervalla lucente.*

(c) *Pyropo*) Carbunculum intellige lapillum eo quem vocant *Rubinum* precioſiorem.

(d) *Bifores*) *Duplices habentes portas*: tales ſunt enim valvæ. *Portes a deux battans, comme ſont les portes cocheres.*

(e) *Opus*) Omne id, quod artificioſiſſime Vulcanus in valvis cælaverat, adeoque artificium ipſum precioſius argento.

(f) *Mulciber*) Vulcanus eſt ferrum in deorum gratiam præcipue, mulcens.

Ter-

Terrarumque orbem, cælumque, quod imminet (g) orbi.
Cæruleos habet unda Deos; (h) Tritona canorum,
(i) Proteaque ambiguum, balænarumque prementem
(k) Ægæona ſuis immania terga lacertis,
(l) Doridaque, & natas: quarum pars nare videntur,
Pars in mole ſedens virides ſiccare capillos;
Piſce vehi quædam. facies non omnibus una,
Nec diverſa tamen; qualem decet eſſe ſororum.
(m) Terra viros, urbeſque gerit, ſilvaſque, feraſque,
Fluminaque, & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc ſuper (n) impoſita eſt cæli fulgentis imago;
(o) Signaque ſex foribus dextris, totidemque ſiniſtris.
Quo ſimul (p) acclivo Clymeneia limite proles
Venit, & intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios ſua fert veſtigia vultus:
Conſiſtitque procul. neque enim propiora (q) ferebat
Lumina. purpurea velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus claris lucente ſmaragdis.
A dextra, lævaque (r) Dies, & Menſis, & Annus,

INTERPRETATIO.

& ambitum terrarum, & cœlum quod ſublatum eſt ſuper orbem. Aqua habet Deos glaucos, Tritonem buccinatorem, & Proteum mutabilem, & Ægæonem urgentem ſuis brachiis vaſta terga balænarum, & Doridem, & filias; quarum pars videntur natare, pars poſita ſuper rupe exſiccare glaucam comam, & alia vehi a piſcibus. Vultus non eſt idem omnibus, nec tamen abſimilis, qualis debet eſſe ſororum. Tellus fert homines, & urbes, & nemora, & feras, & fluvios, & nymphas, & reliquos Deos agreſtes. Figura cœli ſplendentis eſt conſtituta ſuper hac: & ſex ſidera valvæ dextræ: totidemque lævæ. Quo ſtatim atque filius Clymenes pervenit ardua via, & ſubiit domum patris incerti, continuo dirigit greſſus verſus ejus faciem, & gradus ſiſtit procul, nam neque tolerabat lucem propiorem. Apollo poſitus erat in ſolio radiante pellucidis ſmaragdis, tectus amictu purpureo. A dextra & ſiniſtra Dies, & Menſis, & Annus,

NOTÆ.

(g) *Orbi*) Terrarum *ſcil.* & aquarum.

(h) *Tritona*) Quem antea Neptuni tubicinem fuiſſe diximus.

(i) *Protea*) Antea etiam hunc marinum Deum vidimus, Phocarum ſeu vitulorum marinorum paſtorem; quem voluerunt poetæ quaſcumque libuiſſet poſſe formas induere: quamobrem jam eum ambiguum vocat hic noſter Naſo.

(k) *Ægæona*) Quem cum Briareo unum & eundem facit Homerus; alii Deum marinum, Ponti & Terræ dicunt filium, quos quidem hic ſequutus eſt Ovidius.

(l) *Doridaque*) Eſt Doris Nympha Oceani & Tethyos filia, Nerei conjux, ex qua Nymphæ ortæ plurimæ, quas, de patris nomine Nereidas vocaverunt.

(m) *Terra*) Quam in valvis cælaverat Mulciber.

(n) *Impoſita*) Pro *Circumpoſita.*

(o) *Signa*) Zodiaci intellige.

(p) *Acclivo*) Enimvero in editiori loco habitaſſe Solem oportuit: Limitem quod attinet, mente cum Phaetonte calces.

(q) *Ferebat*) *Ferre poterat*: Propter nimium Solis ſplendorem.

(r) *Dies et Menſis*) Hos omnes ingenioſiſſime & elegantiſſime fecit Poeta Solis comites, quibus omnibus modum ſtatuit: atque hæc omnia ut decuit, ſole coram, tam clara & nitida poſcit, ut coruſcanti Soli lumen addere videatur qui prolixe explicare ſatagat.

Se-

Aut ego *(y)* lædor, ait, delapſaque ab æthere ſummo
Conſtitit in terris; nebulaſque recedere juſſit.
Conjugis adventum præſenſerat, inque nitentem
(z) Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
Bos quoque formoſa eſt. ſpeciem *(a)* Saturnia vaccæ,
Quanquam *(b)* invita, probat; nec non & cujus, & unde,
Quave ſit armento, veri quaſi neſcia, quærit.
Jupiter *(c)* e terra genitam mentitur, ut auctor
Deſinat inquiri. petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele, ſuos *(d)* addicere amores:
Non dare, ſuſpectum. pudor eſt, qui ſuadeat illinc:
Hinc diſſuadet amor. victus pudor eſſet amore:
Sed leve ſi munus ſociæ generiſque torique
Vacca negaretur; *(e)* poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exuit omnem
Diva metum; timuitque Jovem, & fuit *(f)* anxia furti.
Donec *(g)* Ariſtoridæ ſervandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.
Inde ſuis vicibus capiebant bina quietem:
Cætera ſervabant; atque *(h)* in ſtatione manebant.

INTERPRETATIO.

vel ego offendor: & poſtquam deſcendiſſet a ſupremo cælo pedem fixit in terris, & imperavit nubila diſcuti. Ille præviderat acceſſum uxoris, & transformaverat faciem filiæ Inachi in Junicem ſplendidam. Vacca quoque pulchra eſt. Filia Saturni quamvis repugnans laudat elegantiam vaccæ, & quaſi incerta veritatis, petit cujus ſit, & unde, & ex quo armento. Jupiter fingit e terra ortam eſſe, ne dominus ulterius petatur. Juno hanc poſcit dono. Quid agat? Durum mancipare ſuos amores; non tradere, ſuſpectum: pudor illinc ſollicitat, hinc amor. Pudor ſuperatus eſſet amore: ſed ſi donum exiguum recuſaretur conſorti ſanguinis & lecti, poterat videri non juvenca. Pellice tradita, Dea non ponit ſtatim omnem timorem, & metuit Jovem, & fuit ſollicita de adulterio, uſquedum dedit Io cuſtodiendam Argo Ariſtoridæ. Argus habebat caput circumdatum centum oculis: ex quibus duo ſuo ordine quieſcebant; reliqui vigilabant, atque ſtabant in officio.

NOTÆ.

(y) *Lædor*) Mariti perfidia qui furtivos quærat concubitus.

(z) *Inachidos*) Jus Inachi filiæ, a quo Inachis dicta.

(a) *Saturnia*) Juno Saturni filia.

(b) *Invita*) Pellicem difficile laudare, *ſcil.*

(c) *E terra*) Ut omnem fraudis aperiendæ viam Junoni præcluderet terra ortam vaccam mentitur Jupiter.

(d) *Addicere*) *In alterius poteſtatem tradere.*

(e) *Poterat non vacca*) Quod ne cognoſceret Juno Jovi maxime cautum.

(f) *Anxia*) Ne forte ad ſimulatæ vaccæ conſuetudinem rediret.

(g) *Ariſtoridæ*) Areſtoris filio; falubæ ſenſum quod attinet alii ad hiſtoriam, quidam ad mores, plurimi ad phyſicam referunt. Quæ omnia prolixe exquirere, otio abundantis viri eſt opus; quod quidem non infeliciter tentavit Natalis Comes Mythol. l. 8. c. 18. ubi vide.

(h) *In ſtatione*) Militum more, qui agnat excubias.

Conſtiterat quocunque modo; ſpectabat ad Io:
Ante oculos Io, quamvis averſus, habebat.
Luce ſinit paſci: cum Sol tellure ſub alta eſt,
Claudit, & (*i*) indigno circumdat vincula collo.
Frondibus (*k*) arbuteis, & amara paſcitur herba:
Proque toro, terræ non ſemper gramen habenti
Incubat infelix, limoſaque flumina potat.
Illa etiam ſupplex Argo cum brachia vellet
Tendere; non habuit, quæ brachia tenderet Argo:
Conatoque queri mugitus edidit ore:
Pertimuitque ſonos: propriaque exterrita voce eſt.
Venit & ad ripas, ubi ludere ſæpe ſolebat,
Inachidas ripas: novaque ut conſpexit in unda
Cornua, pertimuit, ſeque externata refugit.
Najades ignorant, ignorat & Inachus ipſe,
Quæ ſit. at illa patrem ſequiturque ſorores:
Et patitur tangi, ſeque admirantibus offert.
Decerptas ſenior porrexerat Inachus herbas;
Ille manus lambit, patriiſque dat oſcula palmis;
Nec retinet lacrymas: &, ſi modo verba ſequantur,
(*l*) Oret opem, nomenque ſum, caſuſque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in pulvere ducit,
Corporis indicium mutati triſte peregit.
Me miſerum! exclamat pater Inachus: inque gementis
Cornibus, & niveæ pendens cervice juvencæ,
Me miſerum! ingeminat tu ne es quæſita per omnes

INTERPRETATIO.

Quocumque modo erat, converſus erat ad Io; habebat Io præ oculis, quamvis averſus. De die ad paſtum ducit: cum Sol eſt ſub excelſa terra includit, & cingit collum immeritum vinculo. Veſcitur foliis arbuteis, & herba amara, & miſera ſternitur in terra non ſemper herboſa pro lecto, & bibit undas lutulentas. Illa etiam ſupplex, cum vellet porrigere brachia Argo, non habuit brachia quæ porrigeret Argo; & mugivit ore violente conqueri: & metuit ſonos: & tremefacta eſt voce propria. Deſcendit quoque ad ripas, ubi conſueverat ſæpe ſeſe oblectare, ad ripas Inachidas; & ut vidit inſolita cornua in aqua, exhorruit, & timore perculſa ſeſe vitat. Najades neſciunt, ipſe Inachus neſcit quæ ſit: at illa ſequitur patrem & ſorores; & ſinit ſe tangi, & exhibet laudantibus. Senex Inachus obtulerat gramina revulſa: illa lambit & deoſculatur manus patris: nec reprimit lacrymas; & ſi tantum voces prodirent, auxilium peteret, & proferret nomen ſuum & infortunia. Littera pro vocibus, quam pes ſignavit in pulvere fecit luctuoſum judicium corporis transformati. Me infelicem! exclamat pater Inachus: & ingeminat, me infelicem, affixus cornibus & collo vaccæ candidæ conquerentis: Tu ne es quæſita a me, filia, per omnes

NOTÆ.

(*i*) *Indigno*) *Immerito*; quod indigne ejuſmodi vinculis, tanquam vacca eſſet, retineretur.

(*k*) *Arbuteis*) *Ex arbuto arbore reciſis*: d' Arboſſ.c.

(*l*) *Oret*) *Orare vellet*.

Nata, mihi terras? tu non inventa reperta
(m) Luctus eras levior, retices. nec mutua noſtris
Dicta refers. alto tantum ſuſpiria prodis
Pectore: quodque unum potes, ad mea verba (n) remugis.
At tibi ego ignarus thalamos (o) tædaſque parabam:
Speſque fuit generi mihi prima, ſecunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, nunc de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet eſſe Deum; præcluſaque janua leti
Æternum noſtros luctus extendit in ævum.
Talia mœrenti ſtellatus ſubmovet Argus,
Ereptamque patri diverſa in paſcua natam
Abſtrahit. ipſe procul montis ſublime cacumen
Occupat; unde ſedens partes ſpeculetur in omnes.
XII. Nec ſuperum rector mala tanta (p) Phoronidos ultra
Ferre poteſt: natumque vocat; (q) quem (r) lucida partu
Pleias enixa eſt: letoque det, imperat, Argum.
Parva mora eſt, (ſ) alas pedibus, (t) virgamque potenti
Somniferam ſumſiſſe manu, (u) tegimenque capillis,

INTERPRETATIO.

terras? tu, non inventa, eras mœror tolerabilior. Siles, nec reddis voces reciprocas noſtris: emittis tantum ſuſpiria ex imo corde; & quod ſolum licet remugis ad mea dicta. At neſcius ego adornabam cubiculum nuptiale, & faces; & ſpes mihi fuit prior generi, altera nepotum. Nunc maritum habes de armento, nunc filius habendus de armento. Nec mibi datum finem ponere tanto mœrori leto: ſed obeſt eſſe Deum; & porta mortis obſerata producit noſtros planctus in ſæculum æternum. Argus ſtellatus ſubducit filiam patri querenti talia, & agit abſtractam in diſſita paſcua: ipſe inſidet procul verticem excelſum montis, ex quo poſitus circumſpicias in omnes partes.

XII. *Neque rex Deorum ſuſtinet pati amplius tanta infortunia Phoronidos; & accerſit filium, quem Pleias ſplendida emiſit partu, & jubet interficiat Argum. Sine cunctatione accomodat alas pedibus, & caduceum ſomniferum potenti dextra, & pileum coma.*

NOTÆ.

(m) *Luctus erat levior*) Quia pejus erat vaccam inveniſſe, quam omnino non reperiſſe; nec vere filiam invenerat qui eam in vaccam mutatam cognoverat.

(n) *Remugis*) *Reſpondere volens non hominum, ſed boum more id præſtas.*

(o) *Tædas*) quibus in nuptiis utebantur, ut ſæpe anotatum.

(p) *Phoronidos*) Id eſt Jus, quæ a Phoroneo fratre, Argivorum rege, id nominis ſortita eſt.

(q) *Quem*) Mercurius eſt, Jovis ex Maja filius.

(r) *Lucida*) Sunt Pleiades ſeu Vergiliæ ſtellæ ſeptem in Tauro, ita inter ſe conſtipatæ, ut vix diſtingui poſſint; quas priuſquam in cœlum reciperentur, plurimi Atlantis & Pleiones volunt fuiſſe filias. Sunt vero illæ diverſa inter ſe magnitudine, Maja præſertim præclaro lumine illuſtrata, quia Mercurii mater, *ſcilicet.*

(ſ) *Alas*) Talaria dicit alata, quibus inſignitus Deorum nuntius, omniumque Planetarum velociſſimus, Mercurius.

(t) *Virgam*) Quæ *Caduceus* dicitur, duobus implicata ſerpentibus, quacum animas ab inferis revocare, ſomnum inducere, multa alia, de quibus Poetæ, poſſe creditus.

(u) *Tegimen*) Pileum dicit alatum, quo cum pingitur Mercurius; noſtri vocant *Chapeline.*

Hæc

Hæc ubi diſpoſuit, *(x)* patria Jove natus ab arce
Deſilit in terras: illic tegimenque removit,
Et poſuit pennas: tantummodo virga retenta eſt.
Hac agit, ut paſtor, per devia rura capellas,
Dum venit, abductas: & *(y)* ſtructis cantat avenis.
Voce *(z)* novæ captus cuſtos Junonius artis,
Quiſquis es, hoc poteras mecum conſidere ſaxo,
Argus ait: neque enim pecori fœcundior ullo
Herba loco eſt: aptamque vides paſtoribus umbram.
Sedit *(a)* Atlantiades, & euntem multa loquendo
Detinuit ſermone diem: junctiſque canendo
(b) Vincere arundinibus ſervantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos:
Et, quamvis ſopor eſt oculorum parte receptus;
Parte tamen vigilat. quærit quoque, namque reperta
Fiſtula nuper erat, qua ſit ratione reperta.
XIII. *(c)* Tum Deus, *(d)* Arcadiæ gelidis in montibus, inquit,
Inter *(e)* Hamadryadas celeberrima *(f)* Nonacrinas
Naias una fuit. Nymphæ Syringa vocabant.
Non ſemel & *(g)* Satyros eluſerat illa ſequentes,

INTERPRETATIO.

Poſtquam filius Jovis iſta aptavit, delabitur ab arce patris in terras. Ibi depoſuit velamen, & ſuſtulit alas; retinuit ſolum caduceum. Eo cogit, ut paſtor cum revertitur, capellas abſtractas per campos devios: & canit compoſitis calamis. Argus Paſtor Junonius delinitus ſono inaudita artis dixit, Quiſquis es, licet conſiſtere mecum in hac rupe; nam neque herba copioſior eſt alibi pecori: & cernis umbram utilem paſtoribus. Mercurius conſitit, & fefellit diem labentem confabulationibus, multa narrando; & conatur ſopire oculos vigiles conſtructis calamis cantando. Ille tamen nititur ſuperare lenem ſoporem: & quamvis ſomnus eſt admiſſus parte oculorum, parte tamen experrectus eſt; petit etiam quomodo fiſtula ſit inventa, namque recens inventa erat.

XIII. *Tum Deus reſpondit. Una Naias fuit notiſſima inter Hamadryadas Nonacrinas in montibus frigidis Arcadiæ. Nympha appellabant Syringa. Sæpe illa feſellerat, & Satyros perſequentes,*

NOTÆ.

(x) *Patria arce*) Cœlo, *ſcilicet*, quæ Jovis patris Mercurii ſedes.

(y) *Structis*) Fiſtula, ſeu inæqualibus calamis, in alæ formam compactis, paſtoritio more carmen modulabatur.

(z) *Novæ*) Non modo noviſſime inventæ: ſed qua novo & ſuaviſſimo modo Mercurius uteretur.

(a) *Atlantiades*) Mercurius, cui mater Maia, Atlantis filia.

(b) *Vincere lumina*) Donec cantus ſuavitate ſomno opprimerentur.

(c) *Tum Deus*) Artificioſiſſime Syringis fabulam præcedenti inſerit Poeta.

(d) *Arcadiæ*) Fuit Arcad. Peloponneſi Provincia per quam totam, præſertim vero in Lyceo & Mænalo montibus, Pan deus colebatur.

(e) *Hamadryadas*) Sunt propriè hamadryades Nymphæ ſimul cum quercubus genitæ, quæ cum iis pariter interire crederentur.

(f) *Nonacrinas*) *Arcadias*: Nonacris enim mons eſt & oppidum Arcadiæ.

(g) *Satyros*) Sunt illi capripedes, quos jam ſæpe vidimus, agreſtes dii falaciſſimi.

Et *(h)* quoſcunque Deos umbroſave ſilva, fera xve
Rus habet. *(i)* Ortygiam *(k)* ſtudiis ipſaque colebat
Virginitate Deam. ritu quoque cincta Dianæ
Falleret, & credi poſſet *(l)* Latonia, ſi non
Corneus huic arcus, ſi non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. redeuntem colle Lycæo
(m) Pan videt hanc, *(n)* pinuque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert: tibi nubere nympha volentis
Votis cede Dei. *(o)* reſtabat plura referre,
Et *(p)* precibus ſpretis fugiſſe per avia Nympham;
Donec arenoſi placitum *(q)* Ladonis ad amnem
Venerat; hic illam curſum impedientibus undis,
Ut ſe mutarent, liquidas oraſſe *(r)* ſorores:
Panaque, cum prenſam ſibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuiſſe paluſtres:
Dumque ibi ſuſpirat, motos in arundine ventos
Effeciſſe ſonum tenuem, ſimilemque querenti,
Arte nova, vociſque Deum dulcedine captum;
Hoc mihi *(ſ)* concilium tecum, dixiſſe, manebit:
Atque ita diſparibus calamis compagine ceræ.

INTERPRETATIO.

& quoſcumque Deos ſeu nemus opacum, ſeu campus fertilis habet. Venerabatur Deam Ortygiam votis, & ipſa virginitate: imo cincta more Dianæ quoſvis deciperet, & poſſet ſumi pro ipſa, niſi arcus eſſet corneus huic, ſi non eſſet aureus illi. Ita etiam imponebat. Pan ſpectat revertentem monte Lycæo, & redimitus caput pinu aculeata hujuſmodi habet orationem Nympha cede deſiderio Dei cupientis nuptias tuas; ſupererat voces repetere, & Nympham ſeſe ſurripuiſſe per avia, precibus neglectis; donec pervenerat ad pulchrum fluvium Ladonis arenoſi: hic rogaſſe ſorores fluidas ut ſe transformarent, fluctibus prohibentibus illi fugam; & Pana, cum arbitraretur Syringem jam ſibi correptam, apprehendiſſe arundines paluſtres pro corpore Nymphæ: & dum ibi ſuſpirat, auras agitatas inter calamos reddidiſſe ſonum ſubtilem & ſimilem mœrenti. Deum motum tum arte inaudita & ſuavitate ſoni dixiſſe, Hæc erit mihi conjunctio tecum: atque ita arundinibus inæqualibus inter ſe connexis

NOTÆ.

(h) *Quaſcumque*) Faunos dicit, Sylvanos, nomine fere a Satyris diverſos, Terminos, &c.

(i) *Ortygiam Deam*) Dianam dicit, quæ in Delo Inſula nata. inſula, inquam Græce ob coturnicum copiam, ortygia dicta.

(k) *Studiis*) Quia venatrix, & ſylvis gaudens.

(l) *Latonia*) Diana ipſa, quæ Latonæ filia.

(m) *Pan*) Paſtorum fuit ac nemorum deus, ſemicaper hirſutus, cornutus, fiſtula quam invenit, altera manu geſtat, fere a Satyris diſtinctus.

(n) *Pinuque*) Corona e pinu, quæ illi deo arbor ſacra.

(o) *Reſtabat*) Supererat, inquit Poeta, ut Mercurius reliquam fabulam Argo denarraret; ſed ille ſtultiſſime obdormivit.

(p) *Precibus*) Quibus Nympham ad ſui amorem Pan ſtudebat allicere.

(q) *Ladonis*) Qui fluvius eſt Arcadiæ, rapidus, & tamen arundinibus abundans; ex quo locus datus fabulæ, & Syringis, quæ Græcis fiſtula eſt paſtoritia, a Pane inventa, Metamorphoſi. Nempe amaverit Ladonis filiam, ſeu calamos in Ladone natos, qui primus ex iis fiſtulam compingere excogitavit.

(r) *Sorores*) Nymphas Ladonis incolas.

(ſ) *Concilium*) *Conjunctio, concordia, copulatio*: cui opponitur *diſſidium*. Atque hoc erat concilium, ut fiſtula etiam Syringem perditam quæreretur.

Int

Inter ſe junctis (t) nomen tenuiſſe puellæ.
Talia dicturus vidit (u) Cyllenius omnes
Succubuiſſe oculos, adopertaque lumina ſomno.
Supprimit extemplo vocem: firmatque ſoporem,
Languida permulcens (x) medicata lumina virga.
Nec mora; falcato nutantem vulnerat enſe,
Qua collo confine caput, ſaxoque cruentum
Dejicit; & maculat præruptam ſanguine rupem.
Arge, jaces: quodque in tot lumina lumen habebas
Exſtinctum eſt: centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, (y) volucriſque ſuæ Saturnia pennis
Collocat; & gemmis caudam ſtellantibus implet.
XIII. Protinus exarſit, nec tempora diſtulit iræ;
Horriferamque oculis animoque objecit (z) Erinnyn
(a) Pellicis Argolicæ, ſtimulosque in pectora cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenſo reſtabas, (b) Nile, labori.
Quem ſimul ac tetigit, poſitiſque in margine ripæ
Procubuit genibus, reſupinoque ardua collo,
Quos potuit, (c) ſolos tollens ad ſidera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctiſono mugitu
Cum Jove viſa queri eſt, finemque orare malorum.

INTERPRETATIO.

coagmentatione ceræ, eas ſervaſſe nomen virginis. Mercurius ejuſmodi narraturus advertit cunctos Argi oculos victos, & lumina clauſa eſſe ſopore. Tacet illico, & ſomnum aggravat, deliniens oculos ſopore graves ferula incantata. Et ſine cunctatione ferit nutantem acinace qua parte caput jungitur collo; & devolvit rupe ſanguine infectum, & tingit cruore ſaxum praeceps. Proſtratus es, Arge, & lux qua fruebaris per tot oculos oppreſſa eſt: & una caligo tenet centum oculos. Juno hos colligit, & inſerit pennis ſuæ avis; & cumulat caudam gemmis radiantibus.

XIII. *Continuo excanduit, nec ſpatium concedit excandeſcentiæ; & immiſit furiam terribilem oculis & menti pellicis Argolicæ. & occultavit ignotos aculeos in corde, & metu perculit exulem per univerſum mundum. Nile, poſtremus ſupereras immoderatæ pœnæ: quem cum primum attigit, & procubuit genibus flexis ad extremam ripam, & elata collo reflexo, erigens ad aſtra faciem ſolam quam potuit, viſa eſt cum Jove expoſtulare gemitu, & fletibus, et lugubri mugitu, et poſcere finem dolorum.*

NOTÆ.

(t) *Nomen*) Græci namque fiſtulam *Syringa*, vocant.

(u) *Cyllenius*) Mercurius eſt, a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus, ſic dictus.

(x) *Medicata*) *Medicamiuum vim habente.*

(y) *Volucriſque*) De Pavone loquitur, Junoni ave ſacra.

(z) *Erinnyn*) Furia eſt, Rabies, aut furoris œſtrum.

(a) *Pellicis Argol.*) Jus, Inachi Argivorum regis filiæ.

(b) *Nile*) Eſt Nilus Ægypti fluvius, apud quem Jovis miſeratione formam priſtinam recuperaſſe Io vaccam, quæ deinceps Api regi nupſerit, & ſub Iſidis nomine pro dea culta ſit, volunt veteres.

(c) *Solos*) Quia manus habebat nullas.

Con-

Conjugis ille ſuæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem, rogat: Inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi cauſſa doloris
Hæc erit: & *(d)* Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea eſt, vultus capit illa priores.
Fitque quod ante fuit. fugiunt *(e)* corpore ſetæ.
Cornua decreſcunt: fit luminis arctior orbis.
Contrahitur rictus: redeunt humerique manuſque:
Ungulaque in quinos dilapſa abſumitur ungues.
De bove nil ſupereſt, formæ niſi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur: *(e)* metuitque loqui; ne more juvencæ
Mugiat; & timide verba intermiſſa retentat.
Nunc Dea *(f)* linigera colitur celeberrima turba.
Huic *(g)* Epaphus magni genitus de ſemine tandem.
Creditur eſſe Jovis: perque urbes juncta parenti.
Templa tenet. fuit huic animis æqualis & annis
Sole ſatus Phaeton: quem quondam magna loquentem,
Nec ſibi cedentem, Phœboque parente ſuperbum,
Non tulit *(h)* Inachides: Matrique, ait, omnia demens.
Credis, & es tumidus genitoris imagine falſi.
Erubuit Phaeton, iramque pudore repreſſit:
Et tulit ad *(i)* Clymenen Epaphi convicia matrem.
Quoque magis doleas, genitrix, ait: ille ego liber,

INTERPRETATIO.

Ille amplexus brachiis collum ſuæ uxoris, orat ut denique finem imponat ſupplicio: & , ait, Excute omnem timorem; hac nunquam tibi erit cauſſa mœroris; & imperat Stigias paludes iſta advertere. Poſtquam placata eſt Dea, illa ſumit veterem formam, & fit quod fuit prius. Villi cadunt ex corpore: cornua evaneſcunt: globus oculi contrahitur; os coarctatur, humeri & manus renovantur; & ungula diviſa in quinque ungues tollitur. Nihil reſtat in illa de vacca, niſi nitor formæ; & Nympha contenta ſervitio duorum pedum aſſurgit: & timet fari, ne mugiat ad modum bovis: & repetit tremendo voces interruptas. Nunc Dea clariſſima adoratur a turba ligera. Denique Epaphus procreatus ex ſemine magni Jovis putatur eſſe huic filius: & habet per urbes delubra conjuncta delubris *matris. Phaeton Solis filius illi par fuit ferocitate & ætate, quem olim magnifica proferentem, nec ſibi decedentem, & elatum patre Apolline, Inachides non toleravit: & , inquit, Fidem adhibes matri in omnibus, inſane, & ſuperbis opinione ficti patris. Phaeton pudore ſuffuſus eſt, atque eo coercuit dolorem; & renunciavit matri Clymenæ opprobria Epaphi: Et quo magis iraſcaris; mater, inquit; ego ille effrenus,*

NOTÆ.

(d) *Stygias*) Quas diis ipſis perjurio nefas violare: ut jam ſæpe diximus.

(e) *Metuitque loqui*). Non ſatis bene videtur Poeta iſtud continenter attexuiſſe.

(f) *Linigera*) Lino enim ab Iſide invento ornati Iſidis Sacerdotes, quam plerique Lunam eſſe voluerunt, ſicuti Oſirin ſeu Apin ipſum Solem.

(g) *Epaphus*) Hunc Herodotus Apin eſſe dicit.

(h) *Inachides*) Epaphus Inachi nepos.

(i) *Clymenen*) Quæ Nympha dicta eſt Oceani & Tethyos filia.

Ille

Ille ferox tacui. pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli.
At tu, ſi modo ſum cæleſti ſtirpe creatus,
Ede notam tanti generis: meque (*k*) aſſere cælo.
Dixit; & implicuit materno brachia collo:
Perque ſuum, (*l*) Meropiſque caput, (*m*) tædaſque ſororum,
Traderet oravit veri ſibi ſigna parentis:
Ambiguum, Clymene precibus Phaetontis, an ira
Mota magis (*n*) dicti ſibi criminis; utraque cælo.
Brachia porrexit: ſpectanſque ad lumina Solis,
Per jubar hoc, inquit, radiis inſigne coruſcis,
Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque:
Hoc te, quem ſpectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole ſatum. Si ficta loquor, neget ipſe videndum
Se mihi; ſitque oculis lux iſta noviſſima noſtris.
Nec longus patrios labor eſt tibi noſſe penates;
Unde oritur, terræ (*o*) domus eſt contermina (*p*) noſtræ.
Si modo fert animus, gradere, & ſcitabere ab ipſo.
Emicat extemplo lætus poſt talia matris
Dicta ſuæ Phaeton; & concipit (*q*) æthera mente,
Æthiopaſque, ſuos poſitoſque ſub (*r*) ignibus Indos
Sidereis, tranſit, patrioſque adit impiger ortus.

INTERPRETATIO.

Ille aſper tactu obmutui. Erubeſco & hæc convincia potuiſſe faci in nos, & non potuiſſe remitti. At tu, ſiquidem ſaltem ſum ortus genere cæleſti, fac indicium tantæ ſobolis, & me vindica cœlo. Dixit; & amplexus eſt collum matris lacertis: & rogavit per ſuum caput, & Meropis, & faces ſororum, uti ſibi patefaceret verum patrem. Dubium eſt, an Clymene ſit magis tacta oratione Phaetontis, an dolore criminis ſibi impoſiti. Ambos lacertos tetendit ad cœlum, & reſpiciens lucem Solis, Juro tibi, ait, per iſtum ſplendorem, ſpectabilem radiis micantibus, qui nos audit & intuetur, te ortum iſto Sole quem vides, te iſto ortum, qui regit mundum: ſi vana dico, ipſe prohibeat ſe ſpectandum mihi, & iſte dies ſit ultimus noſtris oculis. Neque eſt tibi difficile certiorem te facere de domo paterna: Domus unde oritur ſita eſt juxta noſtram terram. Si ſaltem cupis, vade & ipſum interrogabis. Illico Phaeton hilaris proſilit poſt talia verba matris ſuæ: & gerit cœlum corde. Et pervadit ſuos Æthiopes, & Indos ſitos ſub caloribus ſidereis, & gnavus pervenit ad ortus patrios.

NOTÆ.

(k) *Aſſere cælo*) *Me tua defenſione Deo ſatum præſta.*

(l) *Meropiſque*) Qui Merops Clymenen uxorem duxit.

(m) *Tædaſque ſororum*) Per tædas ſororum earum nuptias intelligit, quas matri curæ eſſe noverat.

(n) *Dicti ſibi*) *In ſe objecti.*

(o) *Domus*) Solis regia, quæ in Oriente, ultra Indos eſſe fingitur.

(p) *Noſtræ*) Æthiopiæ *ſcilicet*, non quidem ſtricto ſenſu intellectæ, prout definiverunt recentiores Geographi, quibus accuratius poſt tam multas navigationes terrarum ſitus cogniti; ſed lato modo, quo, uſque ad Sunanam etiam Æthiopiæ fines veteres promoverunt.

(q) *Æthera*) Maxima quælibet, etiam patris currum aſcendere.

(r) *Ignibus ſidereis*) *Sole ipſo, ſub quo Indi vitam degunt.*

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Qui cum aliquando Phaetonti Apollinem, ut falſum ac ſuppoſititium patrem; objeciſſet, ille currus Solaris imperium ad diem unum a patre in pignus veræ ſtirpis petiit. Quo impetrato, terra ab eo tota accenditur, & inter cætera nigreſcunt Æthiopes. Phaetontem deinde fulmine percuſſum dum lugent ſorores, & una cognatus Cygnus; illæ in arbores, hic in cygnum mutatur. Tum Jupiter luſtrato terrarum orbe, ac priſtino vigori reſtituto, in Calliſtonem incidit, eamque ſumpta Dianæ forma ſtupravit. Ob id irata Juno, Calliſtonem in urſam convertit: quam poſtea Arcas filius transfixurus fuerat, niſi utrumque Jupiter inter ſidera retuliſſet. Qua de re cum apud Oceanum Juno conqueſta eſſet, in cœlum relata fuit humeris pavonum, qui nuper variegati fuerant: ſicut & corvus nuper ex albo niger erat redditus, cum Cornicis monitis, quæ illi tum ſuam in cornicem, tum Nyctimenes in noctuam mutationem explicarat, non obtemperaſſet, ſed audacter Coronidis adulterium ad Apollinem detuliſſet. Ejus deinde filio, Æſculapio, cum futura prædicaret Ocyroe, in equam ira divina vertitur. Tum Chiron pater, Apollinis auxilium fruſtra invocavit: quod ille jam inde Elide paſtor factus, aliud ageret, neglectis etiam bubus. Id quod Mercurio illos furandi occaſionem dedit; qui deinde Batti, cum is ſolus eſſet furti conſcius, perfidia ſe commutando deprehenſa, in indicem lapidem eum convertit. Inde Atticam ingreſſus, Herce, Cecropis filia potitur. Cui dum invidet ſoror Aglauros, in ſaxum obrigeſcit. Poſtea Jupiter, cum ipſum boves Agenoris ad litus advertere juſſiſſet ſumpta tauri ſpecie, Europam per mare in Cretam tranſvexit.

I. (*a*) REgia Solis erat ſublimibus alta columnis,
Clara (*b*) micante auro flammaſque imitante (*c*) pyropo:
Cujus ebur nitidum faſtigia ſumma tenebat:
Argenti (*d*) bifores radiabant lumine valvæ.
Materiem ſuperabat (*e*) opus. nam (*f*) Mulciber illic
Æquora cælarat medias cingentia terras,

INTERPRETATIO.

I. *REgia Solis erat excelſa columnis altis, inſignis auro radiante, & pyropo ſcintillante: cujus culmen ebur ſplendidum tenebat. valvæ duplices micabant ſplendore argenti. Ars vincebat materiam: nam Vulcanus ibi ſculpſerat maria ambientia medias terras.*

NOTÆ.

(a) *Regia*) Optime, ſi quid video, vir ſubactiſſimi judicii Thomas Farnabius, qui cum Phaetonte ſuo Æthera concupiſſe Poetam, & ex ingenio ſuo hanc regiæ Solis deſcriptionem hauſiſſe, non autem ex Auguſti templo Apollini dicato, Latini regis, aut ejuſmodi ædificio exculpſiſſe, declaravit.

(b) *Micante*) *Per intervalla lucente.*

(c) *Pyropo*) Carbunculum intellige lapillum eo quem vocant *Rubinum* precioſiorem.

(d) *Bifores*) *Duplices habentes portas*: tales ſunt enim valvæ. *Portes a deux battans, comme ſont les portes cocheres.*

(e) *Opus*) Omne id, quod artificioſiſſime Vulcanus in valvis cælaverat, adeoque artificium ipſum precioſius argento.

(f) *Mulciber*) Vulcanus eſt ferrum in deorum gratiam præcipue, mulcens.

Terrarumque orbem, cælumque, quod imminet (*g*) orbi.
Cæruleos habet unda Deos; (*h*) Tritona canorum,
(*i*) Proteaque ambiguum, balænarumque prementem
(*k*) Ægæona ſuis immania terga lacertis;
(*l*) Doridaque, & natas: quarum pars nare videntur,
Pars in mole ſedens virides ſiccare capillos;
Piſce vehi quædam. facies non omnibus una,
Nec diverſa tamen; qualem decet eſſe ſororum.
(*m*) Terra viros, urbeſque gerit, ſilvaſque, feraſque,
Flūminaque, & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc ſuper (*n*) impoſita eſt cæli fulgentis imago:
(*o*) Signaque ſex foribus dextris, totidemque ſiniſtris.
Quo ſimul (*p*) acclivo Clymeneia limite proles
Venit, & intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios ſua fert veſtigia vultus:
Conſiſtitque procul. neque enim propiora (*q*) ferebat
Lumina. purpurea velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus claris lucente ſmaragdis.
A dextra, lævaque (*r*) Dies, & Menſis, & Annus,

INTERPRETATIO.

& ambitum terrarum, & cælum quod ſublatum eſt ſuper orbem. Aqua habet Deos blaucos, Tritonem buccinatorem, & Proteum mutabilem, & Ægeonem urgentem ſuis brachiis vaſta terga balænarum, & Doridem, & filias; quarum pars videntur natare, pars poſita ſuper rupe exſiccare glaucam comam, & alia vehi a piſcibus. Vultus non eſt idem omnibus, nec tamen abſimilis, qualis debet eſſe ſororum. Tellus fert homines, & urbes, & nemora, & feras, & fluvios, & nymphas, & reliquos Deos agreſtes. Figura cæli ſplendentis eſt conſtituta ſuper hac: & ſex ſidera valvæ dextræ: totidemque lævæ. Quo ſtatim atque filius Clymenes pervenit ardua via, & ſubiit domum patris incerti, continuo dirigit greſſus verſus ejus faciem, & gradum ſiſtit procul, nam neque tolerabat lucem propiorem. Apollo poſitus erat in ſolio radiante pellucidis ſmaragdis, tectus amictu purpureo. A dextra & ſiniſtra Dies, & Menſis, & Annus,

NOTÆ.

(g) *Orbi*) Terrarum *ſcil.* & aquarum.

(h) *Tritona*) Quem antea Neptuni tubicinem fuiſſe diximus.

(i) *Protea*) Antea etiam hunc marinum Deum vidimus, Phocarum ſeu vitulorum marinorum paſtorem; quem voluerunt poetæ quaſcumque libuiſſet poſſe formas induere: quamobrem jam eum ambiguum vocat hic noſter Naſo.

(k) *Ægæona*) Quem cum Briareo unum & eundem facit Homerus; alii Deum marinum, Ponti & Terræ dicunt filium, quos quidem hic ſequutus eſt Ovidius.

(l) *Doridaque*) Eſt Doris Nympha Oceani & Tethyos filia, Nerei conjux, ex qua Nymphæ ortæ plurimæ, quas de patris nomine Nereidas vocaverunt.

(m) *Terra*) Quam in valvis cælaverat Mulciber.

(n) *Impoſita*) Pro *Circumpoſita*.

(o) *Signa*) Zodiaci intellige.

(p) *Acclivo*) Enimvero in editiori loco habitaſſe Solem oportuit: Limitem quod attinet, mente cum Phaetonte calces.

(q) *Ferebat*) *Ferre poterat*: Propter nimium Solis ſplendorem.

(r) *Dies et Menſis*) Hos omnes ingenioſiſſime & elegantiſſime fecit Poeta Solis comites, quibus omnibus modum ſtatuit: atque hæc omnia ut decuit, ſole coram, tam clara & nitida poſcit, ut coruſcanti Soli lumen addere videatur qui prolixe explicare ſatagat.

Se-

Aut ego (y) lædor, ait, delapſaque ab æthere ſummo
Conſtitit in terris; nebulaſque recedere juſſit.
Conjugis adventum præſenſerat, inque nitentem
(z) Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
Bos quoque formoſa eſt. ſpeciem (a) Saturnia vaccæ,
Quanquam (b) invita, probat; nec non & cujus, & unde,
Quave ſit armento, veri quaſi neſcia, quærit.
Jupiter (c) e terra genitam mentitur, ut auctor
Deſinat inquiri. petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele, ſuos (d) addicere amores:
Non dare, ſuſpectum. pudor eſt, qui ſuadeat illinc:
Hinc diſſuadet amor. victus pudor eſſet amore:
Sed leve ſi munus ſociæ generiſque torique
Vacca negaretur; (e) poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exuit omnem
Diva metum; timuitque Jovem, & fuit (f) anxia furti.
Donec (g) Ariſtoridæ ſervandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.
Inde ſuis vicibus capiebant bina quietem:
Cætera ſervabant, atque (h) in ſtatione manebant.

INTERPRETATIO.

vel ego offendor: & poſtquam deſcendiſſet a ſupremo cœlo pedem fixit in terris, & imperavit nubila diſcuti. Ille præviderat arceſſum uxoris, & transformaverat faciem filiæ Inachi in Juvencam ſplendidam. Vacca quoque pulchra eſt. Filia Saturni quamvis repugnans laudat elegantiam vaccæ, & quaſi incerta veritatis, petit cujus ſit, & unde, & ex quo armento. Jupiter fingit e terra ortam eſſe, ne dominus ulterius petatur. Juno hanc poſcit dono. Quid agat? Durum mancipare ſuos amores; non tradere, ſuſpectum: pudor illinc ſolſicitat, hinc amor. Pudor ſuperatus eſſet amore; ſed ſi donum exiguum recuſaretur conſorti ſanguinis & lecti, poterat videri non juvenca. Pellice tradita, Dea non ponit ſtatim omnem timorem, & metuit Jovem, & fuit ſollicita de adulterio, uſquedum dedit Io cuſtodiendam Argo Ariſtoridæ. Argus habebat caput circumdatum centum oculis: ex quibus duo ſuo ordine quieſcebant; reliqui vigilabant, atque ſtabant in officio.

NOTÆ.

(y) *Lædor*) Mariti perfidia qui furtivos quærat concubitus.

(z) *Inachidos*) Jus inachi filiæ, a quo Inachis dicta.

(a) *Saturnia*) Juno Saturni filia.

(b) *Invita*) Pellicem difficile laudare, *ſcil.*

(c) *E terra*) Ut omnem fraudis aperiendæ viam Junoni præcluderet terra ortam vaccam mentitur Jupiter.

(d) *Addicere*) *In alterius poteſtatem tradere.*

(e) *Poterat non vacca*) Quod ne cognoſceret Juno Jovi maxime cautum.

(f) *Anxia*) Ne forte ad ſimulatæ vaccæ conſuetudinem rediret.

(g) *Atiſtoridæ*) Areſtoris filio; ſalubræ ſenſum quod attinet alii ad hiſtoriam, quidam ad mores, plurimi ad phyſicam referunt. Quæ omnia prolixe exquirere, otio abundantis viri eſt opus; quod quidem non infeliciter tentavit Natalis Comes Mythol. l. 8. c. 18. ubi vide.

(h) *Inſtatione*) Militum more, qui agnat excubias.

Con-

Conſtiterat quocunque modo; ſpectabat ad Io:
Ante oculos Io, quamvis averſus, habebat.
Luce ſinit paſci: cum Sol tellure ſub alta eſt,
Claudit, & *(i)* indigno circumdat vincula collo.
Frondibus *(k)* arbuteis, & amara paſcitur herba:
Proque toro, terræ non ſemper gramen habenti
Incubat infelix, limoſaque flumina potat.
Illa etiam ſupplex Argo cum brachia vellet
Tendere; non habuit, quæ brachia tenderet Argo:
Conatoque queri mugitus edidit ore:
Pertimuitque ſonos: propriaque exterrita voce eſt.
Venit & ad ripas, ubi ludere ſæpe ſolebat,
Inachidas ripas: novaque ut conſpexit in unda
Cornua, pertimuit, ſeque externata refugit.
Najades ignorant, ignorat & Inachus ipſe,
Quæ ſit. at illa patrem ſequiturque ſorores:
Et patitur tangi, ſeque admirantibus offert.
Decerptas ſenior porrexerat Inachus herbas;
Ille manus lambit, patriiſque dat oſcula palmis;
Nec retinet lacrymas: &, ſi modo verba ſequantur,
(l) Oret opem, nomenque ſum, caſuſque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in pulvere ducit,
Corporis indicium mutati triſte peregit.
Me miſerum! exclamat pater Inachus: inque gementis
Cornibus, & niveæ pendens cervice juvencæ,
Me miſerum! ingeminat tu ne es quæſita per omnes

INTERPRETATIO.

Quocumque modo erat, converſus erat ad Io; habebat Io præ oculis, quamvis averſus. De die ad paſtum ducit: cum Sol eſt ſub excelſa terra includit, & cingit collum immeritum vinculo. Veſcitur foliis arbuteis, & herba amara, & miſera ſternitur in terra non ſemper herboſa pro lecto, & bibit undas lutulentas. Illa etiam ſupplex, cum vellet porrigere brachia Argo, non habuit brachia quæ porrigeret Argo; & mugivit ore violento conqueri: & metuit ſonos: & tremefacta eſt voce propria. Deſcendit quoque ad ripas, ubi conſueverat ſæpe ſeſe oblectare, ad ripas Inachidas; & ut vidit inſolita cornua in aqua, exhorruit, & timore perculſa ſeſe vitat. Najades neſciunt, ipſe Inachus neſcit quæ ſit: at illa ſequitur patrem & ſorores; & ſinit ſe tangi, & exhibet laudantibus. Senex Inachus obtulerat gramina revulſa: illa lambit & deoſculatur manus patris: nec reprimit lacrymas: & ſi tantum voces prodirent, auxilium peteret, & proferret nomen ſuum & infortunia. Littera pro vocibus, quam pes ſignavit in pulvere fecit luctuoſum indicium corporis transformati. Me infelicem! exclamat pater Inachus: & ingeminat, me infelicem, affixus cornibus & collo vaccæ candidæ conquerentis: Tu ne es quæſita a me, filia, per omnes

NOTÆ.

(i) *Indigno*) *Immerito*: quod indigne ejuſmodi vinculis, tanquam vacca eſſet, retineretur.

(k) *Arbuteis*) *Ex arbuto arbore* [illegible]: d'Arbouſier.

(l) *Oret*) *Orare vellet.*

Nata, mihi terras? tu non inventa reperta
(m) Luctus eras levior, retices. nec mutua noſtris
Dicta refers. alto tantum ſuſpiria prodis
Pectore: quodque unum potes, ad mea verba (n) remugis.
At tibi ego ignarus thalamos (o) tædaſque parabam:
Speſque fuit generi mihi prima, ſecunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, nunc de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet eſſe Deum; præcluſaque janua leti
Æternum noſtros luctus extendit in ævum.
Talia mœrenti ſtellatus ſubmovet Argus,
Ereptamque patri diverſa in paſcua natam
Abſtrahit. ipſe procul montis ſublime cacumen
Occupat; unde ſedens partes ſpeculetur in omnes.
XII. Nec ſuperum rector mala tanta (p) Phoronidos ultra
Ferre poteſt: natumque vocat; (q) quem (r) lucida partu
Pleias enixa eſt: letoque det, imperat, Argum.
Parva mora eſt, (ſ) alas pedibus, (t) virgamque potenti
Somniferam ſumſiſſe manu, (u) tegimenque capillis,

INTERPRETATIO.

terras? tu, non inventa, eras mœror tolerabilior. Siles, nec reddis voces reciprocas noſtris: emittis tantum ſuſpiria ex imo corde: & quod ſolum licet remugis ad mea dicta. At neſcius ego adornabam cubiculum nuptiale, & faces; & ſpes mihi fuit prior generi, altera nepotum. Nunc maritum habes de armento, nunc filius habendus de armento. Nec mihi datum finem ponere tanto mœrori leto: ſed obeſt eſſe Deum: & porta mortis obſerata producit noſtros planctus in ſæculum æternum. Argus ſtellatus ſubducit filiam patri querenti talia, & agit abſtractam in diſſita paſcua: ipſe inſidet procul verticem excelſum montis, ex quo poſitus circumſpiciat in omnes partes.

XII. *Neque rex Deorum ſuſtinet pati amplius tanta infortunia Phoronidos; & accerſit filium, quem Pleias ſplendida emiſit partu, & jubet interficiat Argum. Sine cunctatione accomodat alas pedibus, & caduceum ſomniferum potenti dextra, & pileum coma.*

NOTÆ.

(m) *Luctus erat levior*) Quia pejus erat vaccam inveniſſe, quam omnino non reperiſſe; nec vere filiam invenerat qui eam in vaccam mutatam cognoverat.

(n) *Remugis*) *Reſpondere volens non hominum, ſed boum more id praſtas.*

(o) *Tædas*) quibus in nuptiis utebantur, ut ſæpe anotatum.

(p) *Phoronidos*) Id eſt Jus, quæ a Phoroneo fratre, Argivorum rege, id nominis ſortita eſt.

(q) *Quem*) Mercurius eſt, Jovis ex Maja filius.

(r) *Lucida*) Sunt Pleiades ſeu Vergiliæ ſtellæ ſeptem in Tauro, ita inter ſe conſtipatæ, ut vix diſtingui poſſint; quas priuſquam in cœlum reciperentur, plurimi Atlantis & Pleiones volunt fuiſſe filias. Sunt vero illæ diverſa inter ſe magnitudine, Maja præſertim præclaro lumine illuſtrata, quia Mercurii mater, *ſcilicet*.

(ſ) *Alas*) Talaria dicit alata, quibus inſignitus Deorum nuntius, omniumque Planetarum velociſſimus, Mercurius.

(t) *Virgam*) Quæ *Caduceus* dicitur, duobus implicata ſerpentibus, quacum animas ab inferis revocare, ſomnum inducere, multa alia, de quibus Poetæ, poſſe creditus.

(u) *Tegimen*) Pileum dicit alatum, quo cum pingitur Mercurius; noſtri vocant *Chapeline*.

Hæc

Digitized by Google

Hæc ubi diſpoſuit, *(x)* patria Jove natus ab arce
Deſilit in terras: illic tegimenque removit,
Et poſuit pennas: tantummodo virga retenta eſt.
Hac agit, ut paſtor, per devia rura capellas,
Dum venit, abductas: & *(y)* ſtructis cantat avenis.
Voce *(z)* novæ captus cuſtos Junonius artis,
Quiſquis es, hoc poteras mecum conſidere ſaxo,
Argus ait: neque enim pecori fœcundior ullo
Herba loco eſt: aptamque vides paſtoribus umbram.
Sedit *(a)* Atlantiades, & euntem multa loquendo
Detinuit ſermone diem: junctiſque canendo
(b) Vincere arundinibus ſervantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos:
Et, quamvis ſopor eſt oculorum parte receptus;
Parte tamen vigilat. quærit quoque, namque reperta
Fiſtula nuper erat, qua ſit ratione reperta.
XIII. *(c)* Tum Deus, *(d)* Arcadiæ gelidis in montibus, inquit.
Inter *(e)* Hamadryadas celeberrima *(f)* Nonacrinas
Naias una fuit. Nymphæ Syringa vocabant.
Non ſemel & *(g)* Satyros eluſerat illa ſequentes,

INTERPRETATIO.

Poſtquam filius Jovis iſta aptavit, delabitur ab arce patris in terras. Ibi depoſuit velamen, & ſuſtulit alas; retinuit ſolum caduceum. Eo cogit, ut paſtor cum revertitur, capellas abſtractas per campos devios: & canit compoſitis calamis. Argus Paſtor Junonius de inſtus ſono inaudita artis dixit, Quiſquis es, licet conſiſtere mecum in hac rupe; nam neque herba copioſior eſt alibi pecori: & cernis umbram utilem paſtoribus. Mercurius conſtitit, & fefellit diem labentem confabulationibus, multa narrando: & conatur ſopire oculos vigiles conſtructis calamis cantando. Ille tamen nititur ſuperare lenem ſoporem: & quamvis ſomnus eſt admiſſus parte oculorum, parte tamen experrectus eſt; petit etiam quomodo fiſtula ſit inventa, namque recens inventa erat.

XIII. *Tum Deus reſpondit. Una Najas fuit notiſſima inter Hamadryadas Nonacrinas in montibus frigidis Arcadiæ. Nymphæ appellabant Syringa. Sæpe illa feſellerat, & Satyros perſequentes,*

NOTÆ.

(x) *Patria arce*) Cœlo, *ſcilicet*, quæ Jovis patris Mercurii ſedes.

(y) *Structis*) Fiſtula, ſeu inæqualibus calamis, in alæ formam compactis, paſtoritio more carmen modulabatur.

(z) *Novæ*) Non modo noviſſime inventæ: ſed *qua novo & ſuaviſſimo modo Mercurius uteretur*.

(a) *Atlantiades*) Mercurius, cui mater Maia, Atlantis filia.

(b) *Vincere lumina*) Donec cantus ſuavitate ſomno opprimerentur.

(c) *Tum Deus*) Artificioſiſſime Syringis fabulam præcedenti inſerit Poeta.

(d) *Arcadiæ*) Fuit Arcad. Peloponneſi Provincia per quam totam, præſertim vero in Lyceo & Mænalo montibus, Pan deus colebatur.

(e) *Hamadryadas*) Sunt proprie hamadryades Nymphæ ſimul cum quercubus genitæ, quæ cum his pariter interire crederentur.

(f) *Nonacrinas*) *Arcadias*: Nonacris enim mons eſt & oppidum Arcadiæ.

(g) *Satyros*) Sunt illi capripedes, quos jam ſæpe vidimus, agreſtes dii ſalaciſſimi.

Et (*b*) quoſcunque Deos umbroſave ſilva, fera xve
Rus habet. (*i*) Ortygiam (*k*) ſtudiis ipſaque colebat
Virginitate Deam. ritu quoque cincta Dianæ
Falleret, & credi poſſet (*l*) Latonia, ſi non
Corneus huic arcus, ſi non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. redeuntem colle Lycæo
(*m*) Pan videt hanc, (*n*) pinuque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert: tibi nubere nympha volentis
Votis cede Dei. (*o*) reſtabat plura referre,
Et (*p*) precibus ſpretis fugiſſe per avia Nympham;
Donec arenoſi placitum (*q*) Ladonis ad amnem
Venerat; hic illam curſum impedientibus undis,
Ut ſe mutarent, liquidas oraſſe (*r*) ſorores:
Panaque, cum prenſam ſibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuiſſe paluſtres:
Dumque ibi ſuſpirat, motos in arundine ventos
Effeciſſe ſonum tenuem, ſimilemque querenti,
Arte nova, vociſque Deum dulcedine captum;
Hoc mihi (*ſ*) concilium tecum, dixiſſe, manebit:
Atque ita diſparibus calamis compagine ceræ.

INTERPRETATIO.

& quoſcumque Deos ſeu nemus opacum, ſeu campus fertilis habet. Venerabatur Deam Ortygiam votis, & ipſa virginitate: imo cincta more Dianæ quoſvis deciperet, & poſſet ſumi pro ipſa, niſi arcus eſſet corneus huic, ſi non eſſet aureus illi. Ita etiam imponebat. Pan ſpectat revertentem monte Lyceo, & redimitus caput pinu aculeata hujuſmodi habet orationem Nympha cede deſiderio Dei cupientis nuptias tuas; ſupererat voces repetere, & Nympham ſeſe ſurripuiſſe per avia, precibus neglectis; donec perveнerat ad pulchrum fluvium Ladonis arenoſi: hic rogaſſe ſorores fluidas ut ſe transformarent, fluctibus prohibentibus illi fugam; & Pana, cum arbitraretur Syringem jam ſibi correptam, apprehendiſſe arundines paluſtres pro corpore Nymphæ: & dum ibi ſuſpirat, auras agitatas inter calamos reddidiſſe ſonum ſubtilem & ſimilem mœrenti. Deum motum cum arte inaudita & ſuavitate ſoni dixiſſe, Hæc erit mihi conjunctio tecum: atque ita arundinibus inæqualibus inter ſe connexis

NOTÆ.

(h) *Quaſcumque*) Faunos dicit, Sylvanos, nomine fere a Satyris diverſos, Terminos, &c.

(*i*) *Ortygiam Deam*) Dianam dicit, quæ in Delo Inſula nata: Inſula, inquam Græce ob coturnicum copiam, ortygia dicta.

(k) *Studiis*) Quia venatrix, & ſylvis gaudens.

(l) *Latonia*) Diana ipſa, quæ Latonæ filia.

(m) *Pan*) Paſtorum fuit ac nemorum deus, ſemicaper hirſutus, cornutus, fiſtula quam invenit, altera manu geſtat, fere a Satyris diſtinctus.

(n) *Pinuque*) Corona e pinu, quæ illi deo arbor ſacra.

(o) *Reſtabat*) Supererat, inquit Poeta, ut Mercurius reliquam fabulam Argo denarraret; ſed ille ſtultiſſime obdormivit.

(p) *Precibus*) Quibus Nympham ad ſui amorem Pan ſtudebat allicere.

(q) *Ladonis*) Qui fluvius eſt Arcadiæ, rapidus, & tamen arundinibus abundans; ex quo locus datus fabulæ, & Syringis, quæ Græcis fiſtula eſt paſtoritia, a Pane inventa, Metamorphoſi. Nempe amaverit Ladonis filiam, ſeu calamos in Ladone natos, qui primus ex iis fiſtulam compingere excogitavit.

(r) *Sorores*) Nymphas Ladonis incolas.

(ſ) *Concilium*) *Conjunctio, concordia, copulatio*: cui opponitur *diſſidium*. Atqui hoc erat concilium, ut fiſtula etiam Syringem perditam quæreretur.

Int

Inter ſe junctis (t) nomen tenuiſſe puellæ.
Talia dicturus vidit (u) Cyllenius omnes
Succubuiſſe oculos, adopertaque lumina ſomno.
Supprimit extemplo vocem: firmatque ſoporem,
Languida permulcens (x) medicata lumina virga.
Nec mora; falcato nutantem vulnerat enſe,
Qua collo confine caput, ſaxoque cruentum
Dejicit; & maculat præruptam ſanguine rupem.
Arge, jaces: quodque in tot lumina lumen habebas
Exſtinctum eſt: centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, (y) volucriſque ſuæ Saturnia pennis
Collocat; & gemmis caudam ſtellantibus implet.
XIII. Protinus exarſit, nec tempora diſtulit iræ;
Horriferamque oculis animoque objecit (z) Erinnyn
(a) Pellicis Argolicæ, ſtimuloſque in pectora cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenſo reſtabas, (b) Nile, labori.
Quem ſimul ac tetigit, poſitiſque in margine ripæ
Procubuit genibus, reſupinoque ardua collo,
Quos potuit, (c) ſolos tollens ad ſidera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctiſono mugitu
Cum Jove viſa queri eſt, finemque orare malorum.

INTERPRETATIO.

coagmentatione ctra, eas ſervaſſe nomen virginis. Mercurius ejuſmodi narraturus advertit cunctos Argi oculos victos, & lumina clauſa eſſe ſopore. Tacet illico, & ſomnum aggravat, deliniens oculos ſopore graves ferula incantata. Et ſine cunctatione ferit nutantem acinace qua parte caput jungitur collo; & devolvit rupe ſanguine infectum, & tingit cruore ſaxum præceps. Proſtratus es, Arge, & lux qua fruebaris per tot oculos oppreſſa eſt: & una caligo tenet centum oculos. Juno hos colligit, & inſerit pennis ſuæ avis; & cumulat caudam gemmis radiantibus.

XIII. *Continuo excanduit, nec ſpatium concedit excandeſcentiæ, & immiſit furiam terribilem oculis & menti pellicis Argolicæ. & occultavit ignotos aculoes in corde, & metu perculit exulem per univerſum mundum. Nile, poſtremus ſupereras immoderatæ pœnæ: quem cum primum attigit, & procubuit genibus flexis ad extremam ripam, & elata collo reflexo, erigens ad aſtra faciem ſolam quam potuit, viſa eſt cum Jove expoſtulare gemitu, & fletibus, et lugubri mugitu, et poſcere finem dolorum.*

NOTÆ.

(t) *Nomen*) Græci namque fiſtulam *Syringa*, vocant.

(u) *Cyllenius*) Mercurius eſt, a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus, ſic dictus.

(x) *Medicata*) *Medicaminum vim habente.*

(y) *Volucriſque*). De Pavone loquitur, Junoni ave ſacra.

(z) *Erinnyn*) Furia eſt, Rabies, aut furoris œſtrum.

(a) *Pellicis Argol.*) Jus, Inachi Argivorum regis filiæ.

(b) *Nile*) Eſt Nilus Ægypti fluvius, apud quem Jovis miſeratione formam priſtinam recuperaſſe Io vaccam, quæ deinceps Api regi nuſperit, & ſub Iſidis nomine pro dea culta ſit, volunt veteres.

(c) *Solos*) Quia manus habebat nullas.

Con-

Conjugis ille ſuæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem, rogat: Inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi cauſſa doloris
Hæc erit: & *(d)* Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea eſt, vultus capit illa priores,
Fitque quod ante fuit. fugiunt *(e)* corpore ſetæ.
Cornua decreſcunt: fit luminis arctior orbis.
Contrahitur rictus: redeunt humerique manuſque:
Ungulaque in quinos dilapſa abſumitur ungues.
De bove nil ſupereſt, formæ niſi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur: *(e)* metuitque loqui; ne more juvencæ
Mugiat; & timide verba intermiſſa retentat.
Nunc Dea *(f)* linigera colitur celeberrima turba.
Huic *(g)* Epaphus magni genitus de ſemine tandem
Creditur eſſe Jovis: perque urbes juncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis & annis
Sole ſatus Phaeton: quem quondam magna loquentem,
Nec ſibi cedentem, Phœboque parente ſuperbum,
Non tulit *(h)* Inachides: Matrique, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falſi.
Erubuit Phaeton, iramque pudore repreſſit:
Et tulit ad *(i)* Clymenen Epaphi convicia matrem.
Quoque magis doleas, genitrix, ait: ille ego liber,

INTERPRETATIO.

Ille amplexus brachiis collum ſuæ uxoris, orat ut denique finem imponat ſupplicio: & , ait, Excute omnem timorem; hæc nunquam tibi erit cauſſa mœroris; & imperat Stigias paludes iſta advertere. Poſtquam placata eſt Dea, illa ſumit veterem formam, & fit quod fuit prius. Villi cadunt ex corpore: cornua evaneſcunt: globus oculi contrahitur; os coarctatur, humeri & manus renovantur; & ungula diviſa in quinque ungues tollitur. Nihil reſtat in illa de vacca, niſi nitor formæ; & Nympha contenta ſervitio duorum pedum aſſurgit: & timet fari, ne mugiat ad modum bovis: & repetit tremendo voces interruptas. Nunc Dea clariſſima adoratur a turba linigera. Denique Epaphus procreatus ex ſemine magni Jovis putatur eſſe huic filius: & habet per urbes delubra conjuncta delubris *matris. Phaeton Solis filius illi par fuit ferocitate & ætate, quem olim magnifica proferentem, nec ſibi decedentem, & elatum patre Apolline, Inachides non toleravit: & , inquit, Fidem adhibes matri in omnibus, inſane, & ſuperbis opinione ficti patris. Phaeton pudore ſuffuſus eſt, atque eo coercuit dolorem; & renunciavit matri Clymenæ opprobria Epaphi: Et quo magis iraſcaris; mater, inquit; ego ille effrenus,*

NOTÆ.

(d) *Stygias*) Quas diis ipſis perjurio nefas violare: ut jam ſæpe diximus.

(e) *Metuitque loqui*). Non ſatis bene videtur Poeta iſtud continenter attexuiſſe.

(f) *Linigera*) Lino enim ab Iſide invento ornati Iſidis Sacerdotes, quam plerique Lunam eſſe voluerunt, ſicuti Oſirin ſeu Apin ipſum Solem.

(g) *Epaphus*) Hunc Herodotus Apin eſſe dicit.

(h) *Inachides*) Epaphus Inachi nepos.

(i) *Clymenen*) Quæ Nympha dicta eſt Oceani & Tethyos filia.

Ille

Digitized by Google

Ille ferox tacui, pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli.
At tu, ſi modo ſum cæleſti ſtirpe creatus,
Ede notam tanti generis: meque (*k*) aſſere cælo.
Dixit; & implicuit materno brachia collo:
Perque ſuum, (*l*) Meropiſque caput, (*m*) tædaſque ſororum,
Traderet oravit veri ſibi ſigna parentis:
Ambiguum, Clymene precibus Phaetontis, an ira
Mota magis (*n*) dicti ſibi criminis; utraque cælo
Brachia porrexit: ſpectanſque ad lumina Solis,
Per jubar hoc, inquit, radiis inſigne coruſcis,
Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque:
Hoc te, quem ſpectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole ſatum. Si ficta loquor, neget ipſe videndum
Se mihi; ſitque oculis lux iſta noviſſima noſtris.
Nec longus patrios labor eſt tibi noſſe penates;
Unde oritur, terræ (*o*) domus eſt contermina (*p*) noſtræ.
Si modo fert animus, gradere, & ſcitabere ab ipſo.
Emicat extemplo lætus poſt talia matris
Dicta ſuæ Phaeton; & concipit (*q*) æthera mente,
Æthiopaſque, ſuos poſitoſque ſub (*r*) ignibus Indos
Sidereis, tranſit, patrioſque adit impiger ortus.

INTERPRETATIO.

ille aſper tactu obmutui. Erubeſco & hæc convicia potuiſſe jaci in nos, & non potuiſſe remitti. At tu, ſiquidem ſaltem ſum ortus genere cæleſti, fac iudicium tantæ ſobolis, & me vindica cælo. Dixit; & amplexus eſt collum matris lacertis: & rogavit per ſuum caput, & Meropis, & faces ſororum, uti ſibi patefaceret verum patrem. Dubium eſt, an Clymene ſit magis tacta oratione Phaetontis, an dolore criminis ſibi impoſiti. Ambos lacertos extendit ad cælum, & reſpiciens lucem Solis, Juro tibi, ait, per iſtum ſplendorem, ſpectabilem radiis micantibus, qui nos audit & intuetur, te ortum iſto Sole quem vides, te iſto ortum, qui regit mundum: ſi vana dico, ipſe probibeat ſe ſpectandum mihi, & iſte dies ſit ultimus noſtris oculis. Neque eſt tibi difficile certiorem te facere de domo paterna: Domus unde oritur ſita eſt juxta noſtram terram. Si ſaltem cupis, vade & ipſum interrogabis. Illico Phaeton hilaris proſilit poſt talia verba matris ſuæ: & gerit cælum corde. Et pervadit ſuos Æthiopes, & Indos ſitos ſub caloribus ſidereis, & gnavus pervenit ad ortus patrios.

NOTÆ.

(k) *Aſſere cælo*) *Me tua defenſione Deo ſatum præſta.*

(l) *Meropiſque*) Qui Merops Clymenen uxorem duxit.

(m) *Tædaſque ſororum*) Per tædas ſororum earum nuptias intelligit, quas matri curæ eſſe noverat.

(n) *Dicti ſibi*) *In ſe objecti.*

(o) *Domus*) Solis regia, quæ in Oriente, ultra Indos eſſe fingitur.

(p) *Noſtræ*) Æthiopiæ *ſcilicet*, non quidem ſtricto ſenſu intellectæ, prout definiverunt recentiores Geographi, quibus accuratius poſt tam multas navigationes terrarum ſitus cogniti; ſed lato modo, quo, uſque ad Surianam etiam Æthiopiæ fines veteres promoverunt.

(q) *Æthera*) Maxima quælibet, etiam patris currum aſcendere.

(r) *Ignibus ſidereis*) *Sole ipſo*, ſub quo *Indi vitam degunt.*

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Qui cum aliquando Phaetonti Apollinem, ut falſum ac ſuppoſititium patrem; objeciſſet, ille currus Solaris imperium ad diem unam a patre in pignus veræ ſtirpis petiit. Quo impetrato, terra ab eo tota accenditur, & inter cætera nigreſcunt Æthiopes. Phaetontem deinde fulmine percuſſum dum lugent ſorores, & una cognatus Cygnus; illæ in arbores, hic in cygnum mutatur. Tum Jupiter luſtrato terrarum orbe, ac priſtino vigori reſtituto, in Calliſtonem incidit, eamque ſumpta Dianæ forma ſupravit. Ob id irata Juno, Calliſtonem in urſam convertit: quam poſtea Arcas filius transfixurus fuerat, niſi utrumque Jupiter inter ſidera retuliſſet. Qua de re cum apud Oceanum Juno conqueſta eſſet, in cœlum relata ſuis humeris pavonum, qui nuper variegati fuerant: ſicut & corvus nuper ex albo niger erat redditus, cum Cornicis monitis, quæ illi tam ſuam in cornicem, tum Nyctimenes in noctuam mutationem explicarat, non obtemperaſſet, ſed audacter Coronidis adulterium ad Apollinem detuliſſet. Ejus deinde filio, Æſculapio, cum futura prædicaret Ocyroe, in equam ira divina vertitur. Tum Chiron pater, Apollinis auxilium fruſtra invocavit: quod ille jam inde Elide paſtor factus, aliud ageret, neglectis etiam bubus. Id quod Mercurio illos furandi occaſionem dedit; qui deinde Batti, cum is ſolus eſſet furti conſcius, perfidia ſe comutando deprehenſa, in indicem lapidem eum convertit. Inde Atticam ingreſſus, Herce, Cecropis filia potitur. Cui dum invidet ſoror Aeglauros, in ſaxum obrigeſcit. Poſtea Jupiter, cum ipſam boves Agenoris ad litus advertere juſſiſſet ſumpta tauri ſpecie, Europam per mare in Cretam tranſvexit.

I. (*a*) REgia Solis erat ſublimibus alta columnis,
Clara (*b*) micante auro flammaſque imitante (*c*) pyropo:
Cujus ebur nitidum faſtigia ſumma tenebat:
Argenti (*d*) bifores radiabant lumine valvæ,
Materiem ſuperabat (*e*) opus. nam (*f*) Mulciber illic
Æquora cælarat medias cingentia terras,

INTERPRETATIO.

I. *REgia Solis erat excelſa columnis altis, inſignis auro radiante, & pyropo ſcintillante: cujus culmen ebur ſplendidum tenebat. valvæ duplices micabant ſplendore argenti. Ars vincebat materiam: nam Vulcanus ibi ſcalpſerat maria ambientia medias terras.*

NOTÆ.

(a) *Regia*) Optime, ſi quid video, vir ſubactiſſimi judicii Thomas Farnabius, qui cum Phaetonte ſuo Æthera concupiſſe Poetam, & ex ingenio ſuo hanc regiæ Solis deſcriptionem hauſiſſe, non autem ex Auguſti templo Apollini dicato, Latini regis, aut ejuſmodi ædificio exculpſiſſe, declaravit.

(b) *Micante*) *Per intervalla lucente.*

(c) *Pyropo*) Carbunculum intellige lapillum eo quem vocant *Rubinum* precioſiorem.

(d) *Bifores*) *Duplices habentes portas*: tales ſunt enim valvæ. *Portes a deux battans, comme ſont les portes cocheres.*

(e) *Opus*) Omne id, quod artificioſiſſime Vulcanus in valvis cælaverat, adeoque artificium ipſum precioſius argento.

(f) *Mulciber*) Vulcanus eſt ferrum in deorum gratiam præcipue, mulcens.

Ter-

Terrarumque orbem, cælumque, quod imminet (g) orbi.
Cæruleos habet unda Deos; (h) Tritona canorum,
(i) Proteaque ambiguum, balænarumque prementem
(k) Ægæona ſuis immania terga lacertis,
(l) Doridaque, & natas: quarum pars nare videntur,
Pars in mole ſedens virides ſiccare capillos;
Piſce vehi quædam. facies non omnibus una,
Nec diverſa tamen; qualem decet eſſe ſororum.
(m) Terra viros, urbeſque gerit, ſilvaſque, feraſque,
Fluminaque, & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc ſuper (n) impoſita eſt cæli fulgentis imago:
(o) Signaque ſex foribus dextris, totidemque ſiniſtris.
Quo ſimul (p) acclivo Clymeneia limite proles
Venit, & intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios ſua fert veſtigia vultus:
Conſiſtitque procul: neque enim propiora (q) ferebat
Lumina: purpurea velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus claris lucente ſmaragdis.
A dextra, lævaque (r) Dies, & Menſis, & Annus,

INTERPRETATIO.

& ambitum terrarum, & cœlum quod ſublatum eſt ſuper orbem. Aqua habet Deos glaucos, Tritonem buccinatorem, & Proteum mutabilem, & Ægæonem urgentem ſuis brachiis vaſta terga balænarum, & Doridem, & filias; quarum pars videntur natare, pars poſita ſuper rupe exſiccare glaucam comam, & alia vehi a piſcibus. Vultus non eſt idem omnibus, nec tamen abſimilis, qualis debet eſſe ſororum. Tellus fert homines, & urbes, & nemora, & feras, & fluvios, & nymphas, & reliquos Deos agreſtes. Figura cœli ſplendentis eſt conſtituta ſuper hæc: & ſex ſidera valva dextra: totidemque læva. Quo ſtatim atque filius Clymenes pervenit ardua via, & ſubiit domum patris incerti, continuo dirigit greſſus verſus ejus faciem, & gradum ſiſtit procul. nam neque tolerabat lucem propiorem. Apollo poſitus erat in ſolio radiante pellucidis ſmaragdis, tectus amictu purpureo. A dextra & ſiniſtra Dies, & Menſis, & Annus,

NOTÆ.

(g) *Orbi*) Terrarum *ſcil.* & aquarum.

(h) *Tritona*) Quem antea Neptuni tubicinem fuiſſe diximus.

(i) *Protea*) Antea etiam hunc marinum Deum vidimus, Phocarum ſeu vitulorum marinorum paſtorem; quem voluerunt poetæ quaſcumque libuiſſet poſſe formas induere: quamobrem jam eum ambiguum vocat hic noſter Naſo.

(k) *Ægæona*) Quem cum Briareo unum & eundem facit Homerus; alii Deum marinum, Ponti & Terræ dicunt filium, quos quidem hic ſequutus eſt Ovidius.

(l) *Doridaque*) Eſt Doris Nympha Oceani & Tethyos filia, Nerei conjux, ex qua Nymphæ ortæ plurimæ, quas, de patris nomine Nereidas vocaverunt.

(m) *Terra*) Quam in valvis cælaverat Mulciber.

(n) *Impoſita*) Pro *Circumpoſita*.

(o) *Signa*) Zodiaci intellige.

(p) *Acclivo*) Enimvero in editiori loco habitaſſe Solem oportuit: Limitem quod attinet, mente cum Phaetonte calces.

(q) *Ferebat*) *Ferre poterat*: Propter nimium Solis ſplendorem.

(r) *Dies et Menſis*) Hos omnes ingenioſiſſime & elegantiſſime fecit Poeta Solis comites, quibus omnibus modum ſtatuit: atque hæc omnia ut decuit, ſole coram, tam clara & nitida poſcit, ut coruſcanti Soli lumen addere videatur qui prolixe explicare ſatagat.

Se-

Sæculaque, & poſitæ ſpatiis æqualibus (ſ) Horæ:
Verque novum ſtabat (*) cinctum florente corona:
Stabat (t) nuda Æſtas, & ſpicea ſerta gerebat.
Stabat & Autumnus calcatis ſordidus uvis.
Et glacialis Hyems canos (u) hirſuta capillos.
Inde (x) loco medius, rerum novitate paventem
Sol oculis juvenem quibus aſpicit omnia, vidit.
Quæque viæ tibi cauſſa? quid hac, ait, arce petiſti,
Progenies, Phaethon, haud inficianda parenti?
Ille refert, O lux immenſi publica mundi,
Phœbe pater, ſi das hujus mihi nominis uſum,
Nec falſa Clymene (y) culpam ſub imagine celat;
Pignora da, genitor; per quæ tua vera propago
Credar; & hunc animis erorem detrahe noſtris.
Dixerat. at genitor circum caput omne micantes
Depoſuit (z) radios; propiuſque accedere juſſit:
Amplexuque dato, Nec tu meus eſſe negari
Dignus es; & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites; quodvis pete munus: ut illud
Me tribuente feras. promiſſis teſtis adeſto
Dis juranda (a) palus, (b) oculis incognita noſtris.

INTERPRETATIO.

& Sæcula, & Horæ diſtributa paribus intervallis. Ver etiam novum aderat redimitum ſertis florentibus. Æſtas adſtabat nuda, & geſtabat coronam ſpiceam. Stabat inſuper Autumnus turpis uvis preſſis: & hyems frigida hiſpidos gerens albos capillos. Sol in medio poſitus inde intuitus eſt oculis, quibus intuetur omnia, adoleſcentem turbatum rebus inſolitis. Et, inquit: Quænam eſt tibi cauſſa itineris, fili Phaethon, non rejiciende patri? quid quæſiviſti in hac arce? Ille reſpondet: O, lux communis vaſti orbis; Apollo pater, ſi ſinis me appellare te eo nomine; neque Clymene tegit crimen mendacio, fac indicia, pater, per quæ ego exiſtimer verus tuus filius, & tolle hoc dubium ex mente noſtra. Abſolverat. At pater removit radios ſplendentes circum totum caput, & imperavit adire propius; poſtquam complexus eſſet, Neque inquit, meritus es a me rejici. & Clymene dixit verum genus. Et ut minus incertus ſis, poſce quodvis donum, ut illud a me conſequaris. Palus juranda Diis, ignota noſtris oculis, ſit teſtis noſtris promiſſis

NOTÆ.

(ſ) *Horæ*) Quæ, Homero Cœli janitrices, Solis miniſtræ &c.

(*) *Cinctum florente*) Quia vere florent pleraque.

(t) *Nuda*) Quia, niſi fallor, per id tempus Terra frugibus ſpoliatur.

(u) *Hirſuta capillos*) *Hirſutos habens & horridos*, Græciſmus.

(x) *Loco medius*) Sol optime in medio loco fuiſſe dicitur.

(y) *Culpam*) Quod innupta peperiſſet: quam culpam Apollinis nomine velabat.

(z) *Radios*) Quibus propius accedere Phaethon prohibebatur.

(a) *Palus*) Stix, Deus Deorum, Orcus: *Di cujus jurare timent, & fallere numen*, ut loquitur Virgil. quia *ſcilicet* maxime Diis immortalibus mors eſt contraria: quam paludem qui violaſſet, Deorum convictu. eorumque nectare arcebatur.

(b) *Oculis*) Quia ad inferos, aut Tartara nullum Solis lumen penetrat.

Vix

Digitized by Google

Vix bene deſierat: *(c)* currus rogat ille paternos,
Inque diem *(d)* alipedum jus & moderamen equorum.
Pœnituit juraſſe patrem. qui terque quaterque
Concutiens illuſtre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta *(e)* tua eſt. utinam promiſſa liceret
Non dare! confiteor, ſolum hoc tibi, nate, negarem.
Diſſuadere licet. non eſt tua tuta voluntas.
Magna petis, Phaethon; & quæ nec viribus iſtis
Munera conveniant, nec tam puerilibus annis:
Sors tua mortalis: non eſt mortale quod optas:
Plus etiam, quam quod Superis contingere fas ſit.
Neſcius affectas. *(f)* placeat ſibi quiſque licebit;
Non tamen ignifero quiſquam conſiſtere in *(g)* axe
Me valet ex excepto. vaſti quoque rector *(h)* Olympi,
Qui fera terribili jaculatur fulmina dextra,
Non agat hos currus, & quid Jove majus habemus?
Ardua *(i)* prima via eſt, & qua vix *(k)* mane recentes
Enitantur equi: medio eſt altiſſima cœlo;
Unde mare & terras ipſi mihi ſæpe videre
Fit timor, & pavida trepidat formidine pectus.
Ultima prona via eſt, & *(l)* eget moderamine certo.

INTERPRETATIO.

Vix bene abſolverat: ille orat currus patris, & poteſtatem & regimen equorum alipedum in diem. Pœnituit genitorem juraſſe; qui movens ter quaterque caput ſplendidum, dixit, Verba mea facta ſunt inconſiderata tuis: utinam concederetur non dare pollicitis; agnoſco, fili, recuſarem tibi hoc unum. Licet abſterrere: votum tuum non eſt utile. Rogas magna, Phaethon, & dona quæ nec apta ſint tuis viribus, nec ætati uſque adeo teneræ: Conditio tua eſt mortalis; quod cupis non eſt mortale. Cupis inſuper ignarus ultra quam liceat Diis conſequi. Concedetur ut quiſque ſibi plaudat: interim nullus quiſquam præter me poteſt permanere in curru ignifero. Moderator etiam cœli profundi, qui mittit terribilia fulmina tremenda manu non poſſit regere hos currus: & quid habemus majus Jove? Primus callis præruptus eſt, & quem mane equi alacres vix ſuperent: medio cœlo eſt excelſiſſimus, unde ipſe paveo aſpicere mare & terras, & cor micat trepida pavore. Extremus callis eſt declivis, & opus habet firmo regimine.

NOTÆ.

(c) *Currus*) Pro Curru, in ſingulari numero; quo curru vehi Apollinem terras lumine ſuo illuſtrantem voluerunt Poetæ.

(d) *Alipedum*) Quos & poſtmodum *volucres* appellat, quibuſque pennas aſſignat.

(e) *Tua*) Temere promiſiſſe Apollinem ex temeraria Phaetontis petitione patuit.

(f) *Placeat*) *Sibi plurimum quiſque Deorum tribuat.*

(g) *Axe*) Synecdochice axem ſeu lignum circa quod rota vertitur, pro toto curru poſuit, cui Sol inſidet.

(h) *Olympi*) *Cœli altiſſimi*: nam pro eo ſumitur illud Theſſaliæ montis altiſſimi nomen.

(i) *Prima*) Cum Sol ad meridiem aſcendit. Tota enim iſta fabula ſequitur Poetæ vulgi opinionem, aut certe rerum primam ſpeciem.

(k) *Mane*) Perinde loquitur ac ſi revera Sol ipſe nocte quieſceret: atque ita deinceps in aliis.

(l) *Eget moder.*) Quia ſponte ſua vergit, quam equis trahitus curſus.

Tunc

Tunc etiam: (m) quæ me ſubjectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, (n) Tethys ſolet ipſa vereri.
Adde, quod aſſidua (o) rapitur vertigine cœlum;
Sideraque alta trahit, celerique volumine torquet.
(p) Nitor in adverſum; (q) nec me, qui cætera, vincit
Impetus: & rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos curſus, quid agas? poteriſne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat (r) axis?
Forſitan & lucos illic urbeſque deorum
Concipias animo, delubraque ditia donis
Eſſe. per inſidias iter eſt, (ſ) formaſque ferarum
Utque viam teneas, nulloque errore traharis;
Per tamen adverſi (t) gradieris cornua (u) Tauri,
(x) Hæmonioſque arcus, violentique ora (y) Leonis,

INTERPRETATIO.

Tunc etiam ipſa Tethys quæ me accipit fluctibus ſubſtratis, ſolet metuere ne ruam. Adjice quod cœlum auferetur motu continuo, & rapit excelſa aſtra, & trahit pernici vertice. Contendo in partem diverſam, nec vis quæ ſuperat reliqua me rapit; & adverſus cœlo veloci tollor. Pone conceſſos currus; quid facias? poteriſne obviam ire polis circumactis, ne cœlum rapidum te abripiat? forte animo fingas illic eſſe lucos & urbes Deorum, & templa dicata muneribus. Via eſt per inſidias et figuras ferarum. Et quamvis ſequaris callem, neque aberres, nihilominus incedes per cornua Tauri oppoſiti, et arcus Theſſalicos, et rictus ſævi Leonis,

NOTÆ.

(m) *Quæ me ſubj.*) Videtur vero Sol in mare ſeſe mergere, cum occidit.

(n) *Tethys*) Quam Cœli & Terræ filiam vidimus antea Oceani uxorem.

(o) *Rapitur*) Spatio nempe 24. horarum dicitur primum Mobile ſubjectos orbes ab ortu ad occaſum ſuper mundi polos incitatiſſima converſione rapere.

(p) *Nitor in adverſum*) Quia diurno motu creditus Sol ab occaſu ad ortum intra Tropicos moveri, donec anni ſpatio ad idem punctum recurrat.

(q) *Nec me*) Hoc dicit quia unus & æqualis Solis motus inter Tropicos, cum regreſſus pati videantur alii planetæ.

(r) *Axis*) Pro cœlo ipſo axem poſuit circa quem vertitur.

(ſ) *Formaſque*) Placuit enim Aſtronomis, Scorpionis, etiam & Leonis nomine, quædam ſigna cœleſtia poſteris inculcare, per quæ Soli Zodiacum percurrenti tranſire neceſſe ſit.

(t) *Gradieris*) Id eſt, *Gradiatur oportet quicumque temere, nec re ante cognita, currum Solis regere aggreditur.* Neque vero ignoravit Ovidius anni ſpatio, non uno die, omnia Zodiaci ſigna Solem percurrere: ſed perinde loquentem Solem induxit ac ſi uno die cuncta ille perluſtraret, quia ad ipſius temerarium filium omni indiſcriminatim periculo ſeſe objicientem, verba ſpectant, ſi forte imperitum a propoſito valeant revocare.

(u) *Tauri*) Eſt Taurus ſignum in Zodiaco ad Orientem ſpectans. Cæterum aſpectu terribiliora ſigna Phœbus enumerat, ut ab improba currum ſuum regendi cupiditate Phaetonta filium deterreat.

(x) *Hæmonios*) Per Hæmonios Theſſalos intellige, per arcus Sagittarium ipſum, ſignum cœleſte in Zodiaco; quem Sagittarium, alii in quibus Ovidius, Centaurum Chironem, Theſſalum; alii Crotum ſeu Crotonem filium Euphemes nutricis Muſarum, ſuo tempore Parnaſſi aut Heliconis accolam, volunt fuiſſe.

(y) *Leonis*) Hic Nemæus creditur, quem Hercules interfecit, Junonis beneficio inter aſtra relatus.

Sæ.

Digitized by Google

Sævaque circuitu curvantem brachia (z) longo
(a) Scorpion, atque (b) aliter curvantem branchia Cancrum.
Nec tibi (c) quadrupedes animoſos ignibus illis
Quos in pectore habent, quos ore & naribus efflant,
In promtu regere eſt. vix me patiuntur, ut acres
Incaluere animi; cervixque repugnat habenis.
At tu, funeſti ne ſim tibi muneris auctor,
Nate, cave: dum reſque ſinit, tua corrige vota.
Scilicet, ut noſtro genitum te ſanguine credas,
Pignora certa petis: do pignora certa timendo:
Et patrio pater eſſe metu probor: aſpice (d) vultus
Ecce meos: utinamque oculos in pectora poſſes
Inſerere, & patrias intus deprendere curas!
Denique quidquid habet dives circumſpice mundus:
Deque tot ac tantis cœli terræque mariſque
Poſce bonis aliquid: nullam patiere repulſam.
Deprecor hoc unum; quod vero nomine pœna,
Non honor eſt. pœnam Phaeton, pro munere poſcis.
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita; dabitur (Stygias juravimus undas)
Quodcunque optaris: ſed tu ſapientius opta.
Finierat monitus: dictis tamen ille repugnat:
Propoſitumque tenet: flagratque cupidine currus.
Ergo, qua licuit genitor cunctatus, ad altos

INTERPRETATIO.

& Scorpium flectentem ſ.ra brachia vaſto ambitu, & Canceum flectentem alitee bra chia: Neque tibi eſt facile moderael equos feroces illis ignibus quot gerunt in pectore, & emittunt oee & naribus. Ægre me fecunt, cum violenti animi ſunt accenſi, & eollum reſiſtit babenis. At tu, fili, tibi proſpice, ne ſim tibi cauſſa doni luctuoſi: & dum res patitur, corripe sua deſideria. Nimirum poſcis indubitata indicia, ut ſ.ras te eſſe ſatum noſtro genere: do ſigna certa metuendo: & aſſeror pater timore paterno. En cont.mplare meam faciem; atque utinam liceret immittere lumina in cor, & videee ſolicitudinem paternam intus! Selige tandem quicquid orbis opulentus continet, & pete aliquid ex tot & tantis bonis cœli, terea, & maris, nihil denegabitur. Hoc unum adverto, quod proprio nomine eſt ſupplicium, non gloeia. Phaeton petit ſupplicium pro dono. Quamobrem, ipſe, implicas meum collum mitibus brachiis? Ne ſit incertus, (juravimus aquas Stygias) quodcumque cupiveris conced tue; ſed tu vove ſapientius. Abſolverat bortationes: ille tamen adverſus monita nititur; & ſervat decretum, & ardet deſiderio currus. Pater igitur moratus quantum potuit.

NOTÆ.

(z) *Longo*) Brachia vero uſque adeo porrigit, ut libram aliud ſignum comprehendat.

(a) *Scorpion*) Signum eſt celeſte ex Scorpio ortum, quem adverſus Orionem Terra immiſit indignata quod quæcumque ex ea oriretur ſe poſſe interficere, gloriaretur: quem Scorpium Jupiter in cœlum aſſumpſit.

(b) *Aliter curvantem*) Crura enim ſua aut brachia non tam late divaricat Cancer, ac Scorpius.

(c) *Quadrupedes*) De Solis equis loquitur, qui ut & ait Virgilius,

Lucemque elatis naribus efflant.

(d) *Vultus*) *Metu pallentes.* Namque antea radios depoſuerat.

Deducit juvenem *(e)* Vulcania munera currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea ſummæ
Curvatura rotæ; radiorum argenteus ordo.
Per *(f)* juga *(g)* chryſolithi; poſitæque ex ordine gemmæ
Clara *(h)* repercuſſo reddebant lumina Phœbo.
Dumque ea magnanimus Phaeton miratur, opuſque
Perſpicit: ecce vigil rutilo *(i)* patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena *(k)* roſarum
Atria: *(l)* diffugiunt ſtellæ: quarum agmina cogit
(m) Lucifer, & cœli ſtatione noviſſimus exit.
At pater ut terras, mundumque rubeſcere vidit,
Cornuaque extremæ velut evaneſcere Lunæ;
Jungere equos Titan velocibus imperat *(n)* Horis,
Juſſa Deæ celeres peragunt: ignemque vomentes
(o) Ambroſiæ ſucco ſaturos præſepibus altis
Quadrupedes ducunt; adduntque ſonantia fræna.
Tum pater ora ſui ſacro medicamine nati
Contigit; & rapidæ fecit patientia flammæ,
Impoſuitque comæ *(p)* radios, præſagaque luctus

INTERPRETATIO.

deducit adoleſcentem ad excelſos currus dona Vulcania. Axis erat aureus, temo aureus, curvatura rotæ extremæ aurea; ſeries radiorum argentea. Chryſolithi diſperſi per juga, & gemmæ ordinatæ remittebant clara lumina Solis reflexo. Et dum cordatus Phaeton admiratur, & perluſtrat opus, ecce Aurora expergefacta aperit ab ortu rubicundo valvas purpureas, & atria roſis ſparſa. Stellæ recedunt, quarum Lucifer congregat exercitus, & ultimus cœli ſtationem relinquit. At Sol pater ut cernit terras & orbem rubere, & cornua ultima Lunæ quaſi evaneſcere, jubet Horas celeres admovere equos. Citæ Deæ exequuntur mandata, & ducunt ab excelſis ſtabulis quadrupedes efflantes ignem plenos ſucco Ambroſiæ, & aptant fræna tinnientia. Tum genitor unxit faciem ſui filii ſacro medicamento; & reddidit firmam adverſus flammam fervidam. Et addidit radios capillis: atque ingeminans

NOTÆ.

(e) *Vulcania*) A Vulcano fabricata.

(f) *Juga*) Cave pro equis accipias, qui nondum aderant. Potius eſt, ut per *juga*, ipſam currus ſellam intelligas; quomodo in navibus tranſtra, ſeu remigium ſedilia, *juga*, etiam vocantur.

(g) *Chryſolith.*) Eſt Chryſolithus lapis pretioſus, qui auri colore quia nitet, ab eo apud Græcos nomen illud accepit.

(h) *Repercuſſo Phœbo*) *Solis radiis a gemmarum ſolido corpore repulſis.*

(i) *Patefecit Aurora*) Aurora ſiquidem dicitur lumen illud quod Solis ortum antevertit; venuſtiſſime certe cœlum aperire fingitur.

(k) *Roſarum*) Roſeam totam, cui roſas dicavit, Auroram facit antiquitas.

(l) *Diffugiunt*) Quia, ob majorem Solis lucem, non apparent.

(m) *Lucifer*) Stella eſt Veneris, quæ prima poſt Solis occaſum, ultima ante ejus ortum in cœlo apparet; unde cæteris quaſi præeſſe, atque earum curam gerere non illepide finxit poeta.

(n) *Horis*) Optime illas Sol habet adminiſtras, quæ ex ejus curſu oriuntur, aut in eo continentur.

(o) *Ambroſiæ*) Eſt ambroſia Deorum cibus, ſicuti nectar eorum potus; quanquam confunduntur aliquando. Ambroſiam etiam deſcribit Plinius herbam odore non injucundo.

(p) *Radios*) Coronam radios emittentem quam Sol ipſe ſolet geſtare.

Pe.

Pectora ſollicito repetens ſuſpiria, dixit:
Si potes hic ſaltem monitis parere paternis;
Parce, puer, ſtimulis; & fortius utere loris.
Sponte ſua properant, labor eſt inhibere volentes.
(q) Nec tibi directos placeat via quinque per (r) arcus.
Sectus in obliquum eſt lato curvamine (ſ) limes:
(t) Zonarumque trium contentus (u) fine polumque
(x) Effugit (y) auſtralem, junctamque aquilonibus (z) Arcton.
Hac ſit iter: manifeſta rotæ veſtigia cernes.
Utque ferant æquos & cœlum & terra calores,
Neu preme, nec ſummum molire per æthera currum.
Altius egreſſus cæleſtia tecta cremabis;
Inferius terras: medio tutiſſimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet in (b) anguem.
Neve ſiniſterior preſſam rota ducat ad (c) aram:
(d) Inter utrumque tene. Fortunæ cætera mando;

INTERPRETATIO.

ex pectore anxio ſuſpiria prænuncia mœroris, dixit: Si licet ſaltem obſequi hic præceptis paternis, omitte, adoleſcens, inſtigare, & attrahe fortiter habenas. Ultro feſtinant, difficile eſt coercere ultroneos. Neque teneas iter per quinque Zonas directas. Callis eſt porrectus in obliquum vaſto volumine. Contentus limite trium circulorum, vita et polum auſtralem, et urſam conjunctam Boreæ. Hac inſiſte viam: videbis ſigna operta rotæ. Et ut cœlum et terra fruantur æquis caloribus, neque deprime, neque age currum ad ſupremum cœlum. Actus ſublimius incendes domos cæleſtes: inferius terras: ſecurus veheris medio. Neve rota dextra devehat te ad ſerpentem ſinuoſum, neve læva trahat ad aram depreſſam: ſequere inter utrumque. Committo reliqua fortunæ,

NOTÆ.

(q) *Nec tibi*) Phaetontem filium hortatur, ne per circulos parallelos, ſed per Zodiacum, qui Æquatorem oblique interſecat, iter ſuum dirigat.

(r) *Arcus*) Æquinoctialem dicit circulum, duos Tropicos, Cancri, & Capricorni, cum Arctico & Antarctico.

(ſ) *Limes*) Qui eſt Zodiacus.

(t) *Zonarum*) Cœlum & terram in quinque partes diviſerunt Mathematici, quas *zonas* ſeu *cingula* vocaverunt, prout diverſæ ſolaribus radiis ſubjiciuntur.

(u) *Fine*) Uſque ad duos Tropicos Cancri, & Capricorni, qui fines ſunt duarum Zonarum temperatarum, qua parte Solem reſpiciunt, Sol annuo curſu pervenit, eos non tranſgreditur.

(x) *Effugit*) Hanc vocem pro *effugio* ex veteri lectione reſtitui.

(y) *Auſtralem*) Quem communiter vocant *Antarcticum*, id eſt Arctico oppoſitum.

(z) *Arcton*) Per Arcton ſeu Urſam, quæ ſignum eſt cœleſte in plaga Septentrionali, vel Boreali polum Arcticum intellige, aut partem cœli quæ ultra Tropicum Cancri porrigitur. Eſt autem Urſa eadem quæ ante Calliſto fuerat, Lycaonis filia a Junone in Urſam mutata, deinde a Jove in cœlum tranſlata. Aquilonibus junctam dicit poeta, quia ex cœli parte eadem qua poſita eſt Urſa ſpirant venti Septentrionales.

(a) *Preme*) Pro *deprime*, aut terram verſus age.

(b) *Anguem*) Draconem dicit, ſignum cœleſte, olim Heſperidum aurea mala cuſtodientem, quem Hercules interfecit, Juno inter duas Arctos ſeu Urſas ita collocavit, ut utramque corporis flexibus comprehendat.

(c) *Aram*) Quæ ſignum eſt auſtrale circulum prope tangens Antarcticum, noſtro reſpectu depreſſum.

(d) *Inter utrumque*) Eſt quia latus auſtrinum noſtro reſpectu depreſſius, Boreale ſublimius, Zodiacus medius.

Quæ juvet, & melius, quam tu tibi, conſulat, opto.
Dum loquor; *(e)* Heſperio poſitas in litore metas
Humida nox tetigit; *(f)* non eſt mora libera nobis:
Poſcimur & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, ſi mutabile pectus
Eſt tibi, conſiliis, non curribus, utere noſtris:
Dum potes, & ſolidis etiamnum ſedibus adſtas;
Dumque male optatos nondum premis inſcius axes,
Quæ tutus ſpectes, ſine me dare lumina terris.
Occupat ille levem *(g)* juvenili corpore currum:
Statque ſuper; manibuſque datas contingere habenas
Gaudet; & invito grates agit inde parenti.
Interea volucres *(h)* Pyroeis, & *(i)* Eous, & *(k)* Æthon,
Solis equi, quartuſque *(l)* Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibuſque *(m)* repagula pulſant.
Quæ poſtquam *(n)* Tethys, fatorum ignara nepotis;
Reppulit; & facta eſt immenſi copia mundi;
(o) Corripuere viam, pedibuſque per aera motis
Obſtantes *(p)* findunt nebulas, penniſque levati
Prætereunt ortos iiſdem de partibus *(q)* Euros.

INTERPRETATIO.

qua opem ferat; & precor melius tibi quam tu ipſe proſpiciat. Dum verba facio, nox madida pervenit ad terminos ſitos in littore occiduo: non licet cunctari: vocamur, Aurora ſplendet tenebris diſcuſſis. Sum- habenas manu, vel ſi cor habes flexile utere monitis noſtris, non curribus, dum licet, & inſiſtis adhuc ſedibus firmis; dumque neſcius nondum inſides currui ſtulte deſideratio. Patere me immittere terris lucem, qua fruaris ſecurus. Ille proſilit in currum levem corpore alacri: & inſidet; & exultat apprehendere manibus conceſſa lora; deinde gratias agit patri repugnanti. Interea equi Solis alati Pyroeis, & Eous, et Æthon, et quartus Phlegon, implent aerem hinnitibus igniferis, & quatiunt carceres. Quos ut Tethys neſcia fatorum nepotis removit, et apertus eſt vaſtus orbis, velociſſime iter carpſerunt, & pedibus agitatis per aërem dividunt nubila oppoſita; & ſuſtentatis pennis antevertunt ſubſolanos digreſſos ex eadem plaga.

NOTÆ.

(e) *Heſperio*) Id eſt *Atlantico*, ab Heſpero Atlantis fratre ſic dicto. Cæterum per Atlanticum litus Occidentale intelligit, quo cum nox pervenit, neceſſe eſt dies, adeoque Sol ad Orientale pervenerit.

(f) *Non eſt mora*) Certi enim ſunt cœlorum motus,

(g) *Juvenili*) Phaetonta videre videor, tam bene exprimit vox iſta hominis impatientiam & impetum.

(h) *Pyroeis*) Ab igne, Græca etymologia dictus eſt.

(i) *Eous*) Ab Aurora hic nomen habuit.

(k) *Æthon*) Id eſt, *Ardens*, *Urens*.

(l) *Phlegon*) *Urens* etiam intelligitur.

(m) *Repagula*) Ad carceres alludit, e quibus, in ludorum celebritate equi emittebantur.

(n) *Tethys*) Oceani conjux, & Clymenes mater: apud quam Sol pernoctare creditur: quia, *ſcilicet*, in mare, cum occidit ſeſe videtur immergere.

(o) *Corripuere*) Optime equorum alacritatem indicat vox iſta.

(p) *Findunt*) Ferventem vides orationem, quæ equorum præſentem faciat velocitatem.

(q) *Euros*) Eſt Eurus ventus ab Ortu ſpirans: quem celeritate ſuperare Solis equos teſtatur Poeta.

Sed

Sed leve pondus erat; nec quod (r) cognoſcere poſſent
Solis equi: ſolitaque jugum gravitate carebat.
Utque (ſ) labant curvæ juſto ſine pondere naves,
Perque mare inſtabiles nimia levitate feruntur;
Sic onere aſſueto vacuos dat in aera ſaltus,
(t) Succutiturque alte, ſimiliſque eſt currus inani.
Quod ſimulac ſenſere, ruunt, tritumque relinquunt
(u) Quadrijugi ſpatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipſe pavet; nec qua commiſſas flectat habenas,
Nec ſcit qua ſit iter: nec, ſi ſciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere (x) Triones,
Et (y) vetito fruſtra tentarunt æquore tingi.
Quæque polo poſita eſt glaciali proxima (z) ſerpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit: ſumſitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugiſſe, (a) Boote:
Quamvis tardus eras, & te tua plauſtra tenebant.
Ut vero ſummo deſpexit ab æthere terras
Infelix Phaeton, penitus penituſque patentes;
Palluit, & ſubito genua intremuere timore:

INTERPRETATIO.

Sed onus erat parvum, nec quod equi Solis poſſent ſentire; & jugum carebat pondere conſueto. Et ſicuti adunca naves ſine onere bonvenienti vacillant, atque incertæ fluctuant nimia levitate; ſic currus ſaltat in aerem ſine pondere ſolito, & alte quatitur, & eſt ſimilis vacuo. Quod ſtatim atque equi quadrijugi advertunt, exiliunt, & deſerunt viam calcatam; nec currunt eodem ordine quo antea. Ipſe tremit, neque novit qua torqueat lora ſibi concredita, neque viam, qua ſit inſiſtendum: neque ſi cognoſcat regere queat illos. Tum primum frigidi Triones intepuerunt radiis, & conati ſunt in caſſum mergi in mari prohibito. Et Anguis, qui ſitus eſt juxta polum gelidum antea iners rigore, neque metuendus cuiquam arſit; & nova ira ferbuit per calores. Dicunt etiam, Boote, te trepidum dilapſum eſſe, tametſi lentus eſſes, & tuus currus te remoraretur. Cum autem miſer Phaeton intuitus eſt a ſupremo æthere terras uſque & uſque apertas, expalluit, & repente genua concuſſa ſunt pavore.

NOTÆ.

(r) *Cognoſcere*) Tam levis erat currus, ut nullus inſidere videretur.

(ſ) *Labant*) *Hinc illinc vacillant.*

(t) *Succutitur*) Surſum valde quatitur. Cæterum oritur iſtud ex viæ inæqualitate.

(u) *Quadrijugi*) Quatuor equi uno jugo alligati.

(x) *Triones*) Urſa eſt major, cujus ſeptem lucidiores ſtellæ plauſtri formam referunt, cum bubus, (quos veteres Triones a terenda terra dixerunt). Quod ſignum nunquam occidit; quia, ſi fabulam ſpectes, Juno pelnicem Calliſto, cœlo receptam indignata, a Tethye Oceani uxore impetravit ne aquis ejus tingeretur; ſi veritatem quæras, quia polo elevato vicina Urſa, aut Helice, quæ antea Calliſto fuerat.

(y) *Vetito*) Seu fabulam, ſeu veritatem ſpectes; ut modo diximus.

(z) *Serpens*) Signum eſt, quod jam ante in Boreali plaga diximus eſſe.

(a) *Boote*) Eſt Bootes, qui & Arctophylax dicitur, ſignum juxta Urſam majorem, quæ bubulci more plauſtrum ſequi videtur. Plauſtrum autem, Triones, & Urſam unum & idem ſignum eſſe diximus.

Suntque oculis *(b)* tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et jam mallet equos nunquam tetigiſſe paternos:
Jamque agnoſſe genus piget, & valuiſſe rogando:
Jam *(c)* Meropis dici cupiens; ita fertur, ut acta
Præcipiti *(d)* pinus Borea, cui victa remiſit
(e) Fræna ſuus rector, quam Dis votiſque reliquit.
Quid faciat? multum cœli poſt terga relictum:
Ante oculos plus eſt: animo metitur utrumque.
Et modo, quos illi fato contingere non eſt,
Proſpicit occaſus: interdum reſpicit ortus.
Quidque agat ignarus, ſtupet: & nec fræna remittit,
Nec retinere valet: nec nomina novit equorum.
Spaſa quoque in vario paſſim miracula cœlo,
Vaſtarumque videt trepidus ſimulacra ferarum.
Eſt locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpius, & cauda flexiſque utrinque lacertis
(f) Porrigit in ſpatium ſignorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri *(g)* madidum ſudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuſpide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remiſit.
Quæ poſtquam ſummum tetigere jacentia tergum,
Exſpatiantur equi: nulloque inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt; quaque impetus egit,

INTERPRETATIO.

& caligo occupavit oculos per tantum lumen. Et jam præoptaret nunquam attigiſſe equos paternos: & jam pœnitet cognoviſſe ſtirpem, & ſuperiorem fuiſſe orando: Jam optans appellari Meropis, perinde agitur ut navis impulſa ruente Aquilone, cui nauclerus ſuus permiſit gubernaculum, quam concredidit Diis & precibus. Quid agat? Multum cœli omiſſum a tergo: plus eſt præ oculis: deſcribit utrumque mente: & nunc e longinquo ſpectat occaſum, quo non conceditur illi fato pervenire; nunc intuetur ortum. Atque neſcius miratur quid poſſit incipere: & neque laxat habenas, neque poteſt tenere; neque ſcit nomina equorum. Spectat etiam timidus hinc inde prodigia poſita in cœlo diverſis ſignis diſtincto, & imagines magnarum ferarum. Eſt locus ubi Scorpius flectit lacertos in duos arcus: & extendit arcus in ſpatium duorum ſiderum, cauda & brachiis curvatis utrimque. Cum juvenis intuitus eſt hunc ſqualentem ſudore veneni atri intentantem plagas cauda reflexa, defectus animo laxavit habenas frigido timore. Quæ ſparſa poſtquam jacuerunt in dorſo extremo, equi divagantur, & nemine obſtante feruntur per ſpatia incognitæ plagæ; & qua furor impulit,

NOTÆ.

(b) *Tenebræ*) Vertiginem dicit, qua laborant præſertim qui ſubito terrore correpti ſunt. Jocatur vero in verbis Poeta, quod plane, multiſque de cauſis non placet.

(c) *Meropis*) Filius *ſcil.* Mallet homine natum dici & ſalvum eſſe, quam Deo ſatum & perditum.

(d) *Pinus*) Pro navi ex pinu facta, metonymice.

(e) *Fræna*) Pro gubernaculo: quod Poetis familiare.

(f) *Porrigit*) Tam late porrigitur Scorpius ut chelis, ſeu brachiis ſuis libræ ſignum conſtituere videatur.

(g) *Madidum*) Ex calore ſudantem, æſtuantem, ſævientem.

Hac

Hac ſine lege ruunt: altoque ſub æthere fixis
(*b*) Incurſant ſtellis, rapiuntque per avia currum.
Et modo ſumma petunt, modo per declive, viaſque
Præcipites ſpatio terræ propiore feruntur.
Inferiuſque ſuis fraternos currere Luna
Admiratur equos: ambuſtaque nubila fumant.
Corripitur flammis, ut quæque altiſſima, tellus;
Fiſſaque agit rimas, & ſuccis aret ademtis:
Pabula caneſcunt: cum frondibus uritur arbos:
Materiamque ſuo præbet ſeges arida damno.
Parva queror. magnæ pereunt cum mœnibus urbes:
Cumque ſuis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt. ſilvæ cum montibus ardent.
Ardet(*i*) Athos, (*k*) Tauruſque Cilix, &(*l*)Tmolus, & (*m*)Oete,
Et nunc ſicca, prius celeberrima fontibus, (*n*) Ide;
Virgineuſque (*o*) Helicon, & nondum Oeagrius (*p*) Hæmos.
Ardet in immenſum geminatis ignibus (*q*) Ætna,
(*r*) Parnaſſuſque biſeps, & (*ſ*) Eryx, & (*t*) Cynthus, & (*u*)Othrys,

INTERPRETATIO.

hac exiliunt ſine modo: & impetum faciunt in ſtellas poſitas ſub ſummo æthere, & abſtrahunt currum per avia. Et modo eunt per ſuprema, modo currunt per depreſſa, & limites præruptos, aut loca terræ viciniora. Et Luna ſtupet equos fratris ire inferius ſuis: & nubes incenſæ fumum emittunt. Ut quæque terra ſublimior accenditur, & diviſa biat, et arida eſt bumore exbauſto. Herbæ albicant; arbor flagrat cum foliis; et fruges rigeſcentes ſuppeditant pabulum ſuo incendio. Minora doleo: vaſtæ civitates intereunt cum muris; et conflagratio redigit in favillas totas nationes cum ſuis alumnis. Nemora flagrant cum montibus. Athos flagrat, et Taurus Cilix, et Tmolus, et Oeta, et Ida, jam arida, olim nobiliſſima fontibus; et Helicon virginibus ſacer, et Hæmus nondum Oeagrius. Ætbna flagrat flammis duplicatis ſine modo, et Parnaſſus in duos vertices diviſus, et Eryx, et Cynthus, et Otbrys,

NOTÆ.

(b) *Incurſant*) Cum nimirum aſcenderent equi.

(i) *Athos*) Macedoniæ mons altiſſimus.

(k) *Taurus*) Mons eſt totius Aſiæ maximus, diverſa nomina apud varias gentes in quas dividitur, ſortitus, a Cilicibus *Taurus* dictus.

(l) *Tmolus*) Mons eſt Phrygiæ, vino, croco, & melle abundans.

(m) *Oete*) In Theſſalia, eſt Herculis rogo & morte celeberrimus.

(n) *Ida*) Mons eſt, qui ad Troadem ſpectat, fontibus ſuis inclytus.

(o) *Helicon*) Hic Bœotiæ eſt, Muſis ſacer.

(p) *Hæmos*) Mons Thraciæ altiſſimus, in quo Orpheus Oeagri & Calliopes filius, uti quidem voluerunt nonnulli, a Mænadibus, ſeu furentibus Bacchis diſcerptus eſt; quare infamis factus.

(q) *Ætna*) Mons eſt Siciliæ, ignibus, quos evomit terribilis.

(r) *Parnaſſuſque*) Mons Phocidis in duos vertices diviſus.

(ſ) *Eryx*) Hunc olim Veneri dicatum, habet Sicilia.

(t) *Cynthus*) In Delo inſula eſt, ubi Apollinem & Dianam Latona peperiſſe dicitur, a quo ille Cynthius, hæc Cynthia appellata.

(u) *Othrys*) In media eſt Theſſalia. Cæterum, niſi forte lubet tabulas deſcribere, haud equidem ſcio quid pulchri habeat iſta nominum aut montium congeries. Sudemus, igitur quandoquidem Phaetonti & Poetæ placuit.

Digitized by Google

Et tandem (x) Rhodope nivibus caritura, (y) Mimaſque,
(z) Dyndimaque, & (a) Mycale, natuſque ad ſacra (b) Cythæron.
Nec proſunt Scythiæ ſua frigora: (c) Caucaſus ardet,
(d) Oſſaque cum Pindo, majorque ambobus (e) Olympus:
Aeriæque (f) Alpes, & nubifer (g) Apenninus.
Tunc vero Phaeton cunctis e partibus orbem
Aſpicit accenſum: nec tantos ſuſtinet æſtus:
Ferventeſque auras, velut e fornace profunda,
Ore trahit, curruſque ſuos candeſcere ſentit.
Et neque jam cineres ejectatamque favillam
Ferre poteſt: calidoque involvitur undique fumo.
Quoque eat, aut ubi ſit, (h) picea caligine tectus
Neſcit; & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora ſumma vocato,
Æthiopum populos nigrum traxiſſe colorem.
Tum facta eſt (i) Lybie raptis humoribus æſtu
Arida; tum Nymphæ paſſis fonteſque lacuſque
Deflevere comis. queritur Bœotia (k) Dircen,

INTERPRETATIO.

et tandem Rhodope vacua nivibus, et Mimas, et Dyndima et Mycale, et Cytharon factus ad ſacra. Nec ſua frigora opem ferunt Scythia, Caucaſus flagrat, et Oſſa cum Pindo, et Olympus major utroque: et Alpes aeria, et Apenninus nubiloſus. Tunc vero Phaeton ſpectat mundum inflammatum ex omnibus partibus; nec patitur tantos ardores, et carpit ore aerem incenſum tanquam ex fornace profunda, et ſentit ſuos currus igneſcere. Et neque jam poteſt tolerare cineres et favillam jactatam; et circumfunditur undique fumo fervido. Neque intelligit quo vadat, aut ubi ſit involutus obſcuris tenebris; et auferetur pro libitu alatorum equorum. Arbitrantur populos Æthiopum tunc ſumſiſſe atrum colorem, ſanguine educto ad extremas partes corporis. Tum Libya facta eſt ſicca, humiditate ſublata caloribus: tum Nymphæ ejulaverunt capillis ſparſis, et fontes, et lacus. Bœotia conqueritur Dircen,

NOTÆ.

(x) *Rhodope*). Mons Thraciæ perpetuis nivibus horridus.

(y) *Mimaſque*) Mons eſt Joniæ, Icario mari oppoſitus. Itemque Thraciæ continuis obſeſſus imbribus.

(z) *Dyndima*) Montes Troadis, matri deorum ſacri; unde Cybele Dindymene dicta.

(a) *Mycale*) Qui Cariæ eſt, e regione Sami inſulæ.

(b) *Cytharon*) Hic fuit Bœotiæ; Bacchi ſacrificiis notiſſimus, ubi Pentheum Bacchi contemtorem Bacchæ diſcerpſerunt.

(c) *Caucaſus*) Scythiæ, regionis ad Septentrionem frigidiſſimæ, mons eſt, ad quem Prometheus fuit religatus.

(d) *Oſſa cum Pindo*) Qui ſunt Theſſaliæ.

(e) *Olympus*) In confinio eſt Macedoniæ & Theſſaliæ, tam altus, ut cœlum ipſum pertingere videatur: quare etiam pro ipſo nonnunquam ſumitur.

(f) *Alpes*) Montes ſunt excelſi, Italiam a Gallia diſterminantes.

(g) *Apenninus*) Longiſſimus eſt montium tractus, Italiam dividens.

(h) *Picea*) Pro *nigra*.

(i) *Libye*) Africæ eſt pars aridiſſima, inter Mauritaniam, & Cyrenaicam regionem, cui limites accurate aſſignare errones populi non ſiverunt.

(k) *Dircen*) Fontem, quo, caloribus exhauſto, uti non liceret. Atque in hunc fontem non procul a Thebis mutata fuerat Dirce, Lyci, Thebarum regis, uxor.

Ar-

Argos (*l*) Amymonem, (*m*) Ephyre (*n*) Pireñidas undas.
Nec ſortita loco diſtantes flumina ripas
Tuta manent: mediis (*o*) Tanais fumavit in undis,
(*p*) Peneoſque ſenex, Theuthranteuſque (*q*) Caycus,
Et celer (*r*) Iſmenos, cum Phocaico (*ſ*) Erimantho,
Arſuruſque iterum (*t*) Xanthus, flavuſque (*u*) Lycormas,
Quique recurvatis ludit (*x*) Mæandros in undis;
Mygdoniuſque (*y*) Melas, & (*z*) Tænarius Eurotas.
Arſit & (*a*) Euphrates Babylonius, arſit (*b*) Orontes,
(*c*) Thermodoonque citus, (*d*) Gangeſque, & (*e*) Phaſis & (*f*) Iſter.
Æſtuat (*g*) Alphæus: ripæ (*h*) Spercheides ardent:

INTERPRETATIO.

Argos Amymonem, Corinthus aquas Pirenidas. Neque fluvii nacti ripas loco diſſitas ſunt ſecuri: Tanais fumavit in mediis aquis, et ſenex Peneus, et Caycus Theuthranteus, et rapidus Iſmenus cum Erymantho Phocaico, et Xanthus iterum deflagraturus, et flavus Lycormas, et Mæander, qui ludit in aquis flexuoſis: et Melas Mygdonius, et Eurotas Tænarius. Euphrates etiam Babylonius incenſus eſt, arſit Orontes, et celer Thermodoon, et Ganges, et Phaſis, et Danubius. Alpheus fervet: ripa Spercheides flagrant:

NOTÆ.

(l) *Amymonen*) Fuit Amymone Danai filia, in fontem, apud Argos converſa.

(m) *Ephyre*) Corinthus eſt.

(n) *Pirenidas undas*) Fuit Pirene fons Acrocorinthi, montis Corintho imminentis, Muſis ſacer, aqua ad potum ſuaviſſima; in quem Pirene filiorum mortem nimiis lacrymis proſequens, mutata eſt.

(o) *Tanais*) Fluvius eſt Scythiæ maximus, Europam ab Aſia dividens; multum ſane diſtans a fontibus Græciæ, ut dixit poeta.

(p) *Peneoſque*) Theſſaliæ eſt, de quo jam multa.

(q) *Caycus*) Fluvius eſt Myſiæ ideo Theuthranteus dictus, quod ex Theuthrantia Myſiæ parte Myſus fluvius terra hauſtus, deinde Caycum efficiat.

(r) *Iſmenos*) Bœotiæ fluvius in Euripum influens.

(ſ) *Erymantho*) Phocidis eſt, aut Phocaicus hic fluvius, in Arcadia, ubi & mons ejuſdem nominis.

(t) *Xanthus*) Fluvius eſt Trojæ: qui belli Trojani tempore, Vulcani vi arſit, & exaruit.

(u) *Lycormas*) Evenus eſt Ætoliæ fluvius, flavas volvens arenas; aliis etiam nominibus appellatus.

(x) *Mæandros*) Phrygiæ eſt hic, 600. ut numerant gyris, & ſinuoſis flexibus, ita fluens, ut in fontem ſuum ſæpius recurrere videatur.

(y) *Melas*) Plures fuerunt eo nomine fluvii; hic Macedoniæ eſt, ubi & Mygdonia Provincia.

(z) *Tænarius*) A Peloponneſi Tænaro promontorio; quanquam tamen multum ab eo diſtat Eurotas Laconiæ fluvius.

(a) *Euphrates*) Nobiliſſimus eſt Aſiæ fluvius, ex Armenia, per Meſopotamiam, lota Babylone urbe in Perſicum ſinum defluens.

(b) *Orontes*) Hic Syriæ eſt, ex Libano monte decurrens; *Typhon* a Typhonte gigante illic fulminato, aliis etiam appellatus nominibus.

(c) *Thermodoon*) Thraciæ eſt, juxta quem ſedes poſuiſſe volunt Amazones, ex Scythia in Europam migrantes.

(d) *Ganges*) Maximus & notiſſimus Indorum fluvius.

(e) *Phaſis*) Colchorum eſt; qui Medeæ etiam nomen ſuum dedit.

(f) *Iſther*) Europæ maximus eſt fluvius, qui & Danubius dicitur, in Pontum Euxinum influens.

(g) *Alphæus*) Arcadiæ eſt hic in Peloponneſo, qui ibi abſorptus, impermixtis aquis, ex Græcia, ſubter mare & tarram currens, ſe in Sicilia rurſus extollit, ubi Arethuſæ fonti immixtus, ſeſe deinde in mare Siculum exonerat. Quam fabulam non modo Poetæ, ſed hiſtorici etiam ſcripſerunt: de qua, ſuo loco noſtrum quoque audiemus Naſonem.

(h) *Spercheides*) Sperchii, Theſſaliæ fluvii, qui in Maliacum ſinum illabitur.

Quod-

Quodque ſuo *(i)* Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.
Et, quæ *(k)* Mæonias celebrarant carmine ripas,
Fluminææ *(l)* volucres medio caluere Cayſtro.
(m) Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitque caput, quod adhuc latet. oſtia ſeptem
Pulverulenta *(n)* vacant ſeptem ſine flumine valles.
Fors eadem *(o)* Iſmarios *(p)* Hebrum cum Strymone ſiccat,
(q) Heſperioſque amnes, Rhenum, Rhodanumque, Padumque
(r) Cuique fuit rerum promiſſa potentia, Tybrin.
Diſſilit omne ſolum; penetratque in Tartara rimis
Lumen, & *(ſ)* infernum terret cum conjuge Regem.
Et mare contrahitur: ſiccæque eſt campus arenæ,
Quod modo pontus erat: quoſque altum texerat æquor,
Exſiſtunt montes, & ſparſas *(t)* Cycladas augent.
Ima petunt piſces: nec ſe ſuper æquora curvi
Tollere conſuetas audent delphines in auras.
Corpora *(u)* phocarum ſummo reſupina profundo

INTERPRETATIO.

& aurum quod Tagus volvit ſuo flumine liqueſcit per ardores. Et aves fluviatiles, quæ nobilitaverant ripas Mæonias cantu ſuo, *arſerunt medio Cayſtro. Nilus tremefactus receſſit ad ultimum orbem, & abſcondidit caput, quod adhuc tegitur. Septem* ejus *oſtia pulvere reſperſa ſunt ſeptem valles abſque flumine. Eadem forte exaruerunt Hebrus & Stymon Thracii, itemque Rhenus & Rhodanus ad occaſum porrecti, & Tybris cui imperium fuit aſſignatum. Univerſa terra biat: & lux pervadit uſque ad inferos per fiſſuras, & concutit regem infernum cum uxore. Pelagus etiam coarctatur, & quod jam erat mare, eſt vaſtitas conſtrata glarea: & montes quos profundum mare operuerat, apparent, & adduntur diſperſis Cycladibus. Piſces ſe recipiunt in profundum; neque Delphines pandi audent ſe efferre ſuper mare in aerem aſſuetum. Corpora Phocarum mortua fluitant inverſa*

NOTÆ.

(i) *Tagus*) Hiſpaniæ fluvius, aureas vehens arenas, quas devolvere aquæ loco, Sole liquefactas, inſulenti hyperbole fingit Poeta.

(k) *Mæonias*) Eſt Mæonia eadem quæ Lydia, Aſiæ minoris regio, in qua Cayſtrus fluvius Cygnis ſuis a poetis celebratus.

(l) *Volucres*) De Cygnis loquitur.

(m) *Nilus*) Celeberrimus Ægypti fluvius, cujus fontes quia veteres ignoraverunt, ideo caput condidiſſe dicit poeta; quod tamen in Lunæ montibus Ptolemæus, recentiores ex quibuſdam lacubus quos *Zaflan & Zembre* vocant, aſſignarunt.

(n) *Vacant*) Septem dicit alveos, per quos in mare erumpit Nilus, ita exaruiſſe, ut valles eſſent.

(o) *Iſmarios*) *Thracios*, ab Iſmaro Thraciæ monte. Senecdoche eſt.

(p) *Hebrum*) Sunt Hebrus & Strymon duo Thraciæ fluvii in Ægæum mare influentes.

(q) *Heſperios*) id eſt, qui magis ad occidentalem plagam ſpectant. Nam Rhenus Germaniæ, Rhodanus Galliæ, Padus ſeu Eridanus Italiæ, fluvii notiſſimi.

(r) *Cui*) Aut certe Romanis, ejus accolis. Metonymia eſt.

(ſ) *Infernum*, Plutonem *ſcilicet* cum Proſerpina conjuge.

(t) *Cycladas*) Sunt Cyclades Ægæi maris inſulæ, in orbem collectæ, quæ hic pro quibuslibet ſynecdochice ſumuntur.

(u) *Phocarum*) Sunt phocæ vituli marini, ut ſæpe dictum.

Exa-

Exanimata natant. ipſum quoque (x) Nerea fama eſt,
Doridaque, & natas, tepidis latuiſſe ſub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exſerere auſus erat; ter non tulit aeris æſtus.
Alma tamen (y) Tellus, ut erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi, contractoſque undique fontes,
Qui ſe condiderant in opacæ viſcera matris,
Suſtulit (z) omniferos collo tenus arida vultus:
Oppoſuitque manum fronti: magnoque tremore
Omnia concutiens paullum ſubſedit, & infra,
Quam ſolet eſſe, fuit: ſiccaque ita voce locuta eſt:
Si placet hoc, meruique, quid o tua fulmina ceſſant
Summe Deum? liceat perituræ viribus ignis
Igne perire tuo, clademque (a) auctore levare.
Vix equidem fauces hæc ipſa in verba reſolvo.
(Preſſerat ora vapor) toſtos en aſpice crines,
Inque oculis fumum, volitant ſuper ora favillæ.
Hoſne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
Officiique refers; quod adunci vulnera aratri,
Raſtrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia fruges
Humano generi, vobis quod thura miniſtro?
Sed tamen exitium fac me meruiſſe: quid undæ?
Quid meruit frater? cui illi tradita ſorte
Æquora decreſcunt, & ab æthere longius abſunt?

INTERPRETATIO.

ſuper extremo mari. Ajunt etiam ipſum Nereum, & Doridem, & filias ſeſe abdidiſſe in cavernas calidas. Neptunus conatus erat ter emittere aquis lacertos, vultu truci; ter non toleravit ardores aeris. Mitis tamen Terra, ut erat cincta mari, inter aquas Pelagi, & fontes undique diminutos, qui ſeſe abdiderant in præcordia vaſtæ matris, ſicca extulit faciem omnia ferentem collo tenus; & prætulit manum fronti: & percellens cuncta ingenti pavore paullum ſubſedit; & conſtitit inferius quam ſolet eſſe; & hanc orationem habuit voce arida: Siquidem hoc gratum eſt, maxime Deorum & digna ſum, quamobrem tua fulmina quieſcunt? Concedatur interitura fervore ignis, interire igne tuo, & ſolatium habere exitii ab auctore. Ægre equidem os aperio pro hac ipſa oratione (Calor præcluſerat fauces.) En vide capillos aſſos, & tantum cineris in oculis; tantum in ore. Præſtaſne mihi hanc mercedem, atque *hunc honorem feracitatis, & ſervitii, quod patior plagas curvi aratri & raſtrorum; & torqueor toto anno? quod exhibeo folia pecori, & fruges cibos dulces humanæ genti; quod vobis* præbeo *thura? Sed pone tamen me dignam eſſe calamitate; aquæ quid meritæ ſunt, quid meritus eſt frater? quamobrem maria illi data ſorte minuuntur, & diſtant longius a cælo?*

NOTÆ.

(x) *Nerea*) Fuit Nereus Deus maris, vates inſignis, in Ægæo mari præcipue habitans, qui Doridem uxorem habuit, ex qua 50. ſuſcepit filias, a patre *Nereides* dictas.

(y) *Tellus*) Terra eſt Dea omnium rerum alumna.

(z) *Omniferos*) Quia omnia alit Terra.

(a) *Auctore*) *Si tua potius quam Phaetontis manu periero:*

Quod

Quod ſi nec fratris, nec te mea gratia tangit;
At cœli miſerere tui. circumſpice utrinque;
Fumat uterque polus: quos ſi violaverit ignis,
Atria veſtra ruent. *(b)* Atlas en ipſe laborat:
Vixque ſuis humeris candentem ſuſtinet axem.
Si freta, ſi terræ pereunt, ſi regia cæli;
In chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
Si quid adhuc ſupereſt, & rerum conſule ſummæ.
Dixerat hæc Tellus: neque enim tolerare vaporem
Ulterius potuit, nec dicere plura: ſuumque
Rettulit os in ſe, propioraque *(c)* Manibus antra.
At pater omnipotens Superos teſtatus, & ipſum,
Qui dederat currus, niſi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi; ſummam petit arduus arcem,
Unde ſolet latis nubes inducere terris:
Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jactat.
Sed neque, quas poſſet terris inducere, nubes
Tunc habuit: nec, quos cœlo dimitteret, imbres.
Iatonat: & dextra libratum fulmen *(d)* ab aure
Miſit in *(e)* aurigam: pariterque animaque rotiſque
Expulit, & ſævis compeſcuit *(f)* ignibus ignes.

INTERPRETATIO.

Quod ſi neque favor fratris, neque meus te movet, at pigeat te cœli tui: intuere utrinque; uterque polus fumum mittit; quos ſi ignis corruperit., domus veſtra cadeat. Ecce ipſe Atlas nutat, vixque fert ſuis humeris ardentem polum. Si maria, ſi terra intereunt, ſi baſilica cœli, ruimus in antiquum chaos. Aufer igne ſi quid adhuc reſtat, & proſpice ſumma rerum. Terra hæc protulerat; nec vero potuit pati diutius calorem, nec plura narrare; & recipit ſuum caput in ſe, & ſpeluncas viciniores Manibus. At pater omnipotens teſtatus Deos, & ipſum qui tradiderat currus, omnia peritura luctuoſo fato niſi ſuccurrat, excelſus aſcendit in ultimam arcem, unde ſolet immittere nubila vaſtis terris, unde ciet tonitrua, & vibrat fulmina miſſa. Sed neque tum habuit nubila quæ poſſet ſpargere in terras: neque imbres quos dejiceret cœlo. Intonat, & jecit in aurigam fulmen libratum ab aure dextra, & deturbavit pariter anima & rotis, & oppreſſit ignes feris ignibus.

NOTÆ.

(b) *Atlas*) Mons Mauritaniæ, qui propter altitudinem cœlum ſubſtinere dicitur, vel quia Atlas Rex Mauritaniæ, qui in illum montem fertur tranſmutatus, primus omnium Aſtrologica tractaſſe creditus.

(c) *Manibus*) *Diis inferis*. Cæterum quod ad Phaetontis fabulam ſpectat, ideo ſcriptam voluit Lucianus, quod primus Phaeton curſus Solis obſervaverit, neque tamen inceptum opus morte præventus abſolverit. Alii ad mores referunt, atque ea temeraria juvenum Principum imperia retundunt. Tertullianus ad Sodomæ conflagrationem refert; alia alii comminiſcuntur.

(d) *Ab aure*) Nam ſolemne iis, qui telum aliquod vibrant, illud prius, ut acrius emittant, ad aurem adducere.

(e) *Aurigam*) Phaetontem, *ſcilicet*, Solis currum male gubernantem.

(f) *Ignibus*) Ὀξύμωρον: Nam potius ignem ignis deberet augere quam extinguere, quod hic contra eſt, & figuram parit.

Con-

Conſternantur equi: & ſaltu in contraria facto
Colla jugo excutiunt, abruptâque lora relinquunt,
Illic fræna jacent, illic temone revulſus
Axis; in hac radii fractarum parte rotarum;
Sparſaque ſunt late laceri veſtigia currus.
At Phaeton, rutilos flamma populante capillos,
Volvitur in præceps, longoque per aera tractu
Fertur; ut interdum de cœlo *(g)* ſtella ſereno,
Etſi non cecidit, potuit cecidiſſe videri.
Quem *(h)* procul a patria diverſo maximus orbe
Excipit Eridanus: ſpumantiaque abluit ora.
II. Najades *(i)* Heſperiæ *(k)* trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo: ſignant quoque *(l)* carmine ſaxum
Hic ſitus eſt Phaeton, currus auriga paterni:
Quem ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis.
At pater obductos luctu miſerabilis *(m)* ægro
Condiderat vultus, & ſi modo credimus, unum
Iſſe diem ſine Sole ferunt, incendia lumen
Præbebant; aliquiſque malo fuit uſus in illo.
At Clymene poſtquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis; lugubris & amens,
Et laniata ſinus totum *(n)* percenſuit orbem:
Exanimeſque artus primo, *(o)* mox oſſa requirens.

INTERPRETATIO.

Equi expaveſcunt, & ſaltu retrorſum dato, ſubtrahunt colla jugo, & deſerunt habenas laceratas. Fræna illic ſunt ſtrata, illic axis eductus temone; ibi radii rotarum quaſſatarum; & reliquiæ currus fracti ſunt late disjectæ. At Phaeton flamma vaſtantem comam flavam corruit, et trahitur per aerem longo limite; ſicuti quandoque ſtella de cœlo puro quanquam non delapſa eſt, tamen potuit videri decidiſſe. Quem Eridanus maximus recipit longe a patria diſſito orbe; et lavit faciem æſtuantem.

II. Najades Heſperiæ condunt ſepulcro corpus fumans igne triſulco; et inſcribunt hoc epitaphium cippo, ſeu ſaxo ſepulcrali. Hic poſitus eſt Phaeton moderator currus paterni, quo ſi non potitus eſt, fruſtratus eſt tamen inceptis ingentibus. At parens lamentabilis velaverat faciem opertam gravi ærumnâ; et ſi modo fidem adhibemus, ajunt unum diem præteriiſſe abſque Sole. Deflagratio lucem afferebat, et nonnulla fuit utilitas in illo diſpendio. At Clymene poſtquam protulit quæcumque fuerunt proferenda in tantis malis, triſtis et furioſa, et ſciſſas veſtes habens peruſtravit totum mundum, exquirens primo membra mortua, mox oſſa.

NOTÆ.

(g) *Stella*) Non ſtella quidem, ſed exhalatio quædam incenſa, ſtellæ ſpeciem referens.

(h) *procul*) Multum enim diſtat Italia ab Æthiopia.

(i) *Heſperiæ*) Occidentales & Italicæ: *Heſperia* enim fere pro Italia, ſicut *ultima Heſperia* pro Hiſpania ſumitur.

(k) *Trifida*) *Fulmine*, quod trifidum pingitur.

(l) *Carmine*) *Epitaphio*, eoque rite concepto inſcriptoque.

(m) *Ægro*) Id eſt, qui ægros facit Meton.

(n) *Percenſuit*) Inveniendi filii cauſa.

(o) *Mox*) Poſtquam filium ſtatim non invenit.

Rep-

Repperit oſſa tamen peregrina condita ripa.
Incubuitque loco; nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrymis, & aperto pectore fovit.
Nec minus *(p)* Heliades fletus, & inania morti
Munera, dant lacrymas: & cæſæ pectora palmis
Non auditurum miſeras Phaetonta querelas
Nocte dieque vocant: adſternunturque ſepulcro.
Luna quater junctis implerat cornibus orbem:
Illæ more ſuo (nam morem fecerat uſus)
Plangorem dederant: e quis Phaethuſa ſororum
Maxima, cum vellet terræ procumbere, queſta eſt
Diriguiſſe pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, ſubita radice retenta eſt.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet;
Avellit frondes: hæc ſtipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos ſua brachia ramos.
Dumque ea mirantur; complectitur inguina cortex:
Perque gradus uterum, pectuſque, humeroſque, manuſque
Ambit: & exſtabant tantum ora vocantia matrem:
Quid faciat mater? niſi, quo trahat impetus illam,
Huc eat, atque illuc? &, dum licet, oſcula jungat?
Non ſatis eſt, truncis avellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpere: at inde
Sanguineæ manant, tanquam de vulnere, guttæ.

INTERPRETATIO.

invenit oſſa quanquam ſepulta ripa externa. Et ibi inſedit; et irrigavit lacrymis nomen lectum in marmore, et calefecit gremio nudato. Neque minus Solis filiæ præbent morti lacrymas et ejulatus, dona vana: et plangentes pectora manibus explicitis citant nocte et die Phaetontem non percepturum lamentabiles querimonias: et jacent ad tumulum. Luna quater abſolverat orbem cornibus copulatis; illæ ex conſuetudine ſua (nam uſus in conſuetudinem abierat) lamentationes continuaverant: e quibus Phaethuſa grandior natu ſororum, cum cuperet ſeſe in terram mittere, ingemuit pedes induruiſſe; ad quam cum alba Lampetie enixa eſſet accedere, correpta eſt radice modo nata. Cum tertia vellet lacerare comam manibus decerpit frondes; hæc queritur crura correpta eſſe trunco, illa lacertos ſuos mutari in productos ramos. Et dum ea ſtupent, liber involvit inguina; et circumdat paulatim ventrem, et pectus, et humeros et manus; et ſupererant tantum ora citantia matrem. Quid agat mater niſi feratur huc atque illuc, quo furor illam rapiat; et miſceat ſuavia, dum datur. Non ſatis eſt; nititur eripere corpora ſtipitibus, et revellere ramos teneros manibus; at guttæ cruentæ fluunt inde, tanquam de plaga.

NOTÆ.

(p) *Heliades*) Solis filiæ, a patre Græce ſic dictæ, quæ a fratre *Phaetontiades*. Tres tantum hic memorat Poeta, alii plures. Hyginus uſque ad ſeptem; quæ poſtquam fratrem per quatuor menſes aſſidue flevillent, tandem Jovis miſeratione in populos, vel, ut aliis placet, in alnos, ipſarum vero lacrimæ in ſuccina ſeu electra, mutatæ ſunt.

Par-

Parce, precor, mater, quæcunque eſt ſaucia, clamat:
Parce, precor: noſtrum laniatur in arbore corpus.
Jamque vale: cortex in verba noviſſima venit.
III. *(q)* Inde fluunt lacrymæ: ſtillataque ſole rigeſcunt
De ramis electra novis: quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit geſtanda Latinis.
IV. *(r)* Adfuit huic monſtro proles Stheneleia Cycnus,
Qui tibi materno quamvis a ſanguine junctus,
(ſ) Mente tamen, Phaeton, propior fuit ille. relicto
(Nam *(t)* Ligurum populos, & magnas rexerat urbes)
Imperio ripas virides amnemque querelis
Eridanum implerat, ſilvamque *(u)* ſororibus auctam:
Cum vox eſt tenuata viro: canæque capillos
Diſſimulant plumæ: collumque a pectore longum
Porrigitur, digitoſque ligat *(x)* junctura rubentes:
Penna latus veſtit: tenet os ſine acumine roſtrum:
Fit nova Cycnus avis; *(y)* nec ſe cœloque Jovique
Credit, ut injuſte miſſi memor ignis ab illo.
Stagna colit, patuloſque lacus, ignemque peroſus,
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.

INTERPRETATIO.

Ignoſce quæſo, mater, vociferatur quæcumque eſt vulnerata; ignoſce, quæſo, corpus noſtrum diſcerpitur in arbore. Jamque vale. Liber occupavit ultima verba.

III. *Inde ſtillant lacrimæ, et electra derivata de novis ramis indurantur Sole: quæ fluvius purus excipit, et mittit ferenda ab Italis puellis.*

IV. *Cycnus filius Stheneli adſtitit huic prodigio, qui utcumque tibi devinctus ſanguine materno, Phaeton, tamen fuit conjunctior* benevolo *animo. Ille neglecto regno, (nam imperium tenebat in gentem Ligurum, et amplas civitates) queſtibus impleverat ripas glaucas, et fluvium Eridanum, et nemus amplificatum ſororibus, cum vox eſt imminuta viro, & plumæ candidæ tegunt comam, & collum productum a pectore extenditur, & ligamina committunt articulos rubentes: Penna tegit latus; roſtrum occupat os ſine acumine; Cycnus mutatur in avem novam. Nec ſe committit cœlo, & Jovi, tanquam recordans fulminis injuſte jaculati ab illo. Frequentat ſtagna, & vaſtos lacus, & averſatus ignem aſſumſit flumina contraria flammis quæ ſequatur.*

NOTÆ.

(q) *Inde*) Ex arboribus picei generis fluere electrum ſeu ſuccinum crediderunt veteres; ſed bituminis eſſe genus in Septentrionalium littorum tractu e terra ſcaturiens, compertum eſt; quod quidem primo molle, deinde maris fluctibus & temporis diuturnitate dureſcit. Atque hic de eo agitur quod *ambram citrinam* vocant, non de *ambra gryſa*.

(r) *Adfuit*) Nunc ad Cycni Stheneli filii progreditur fabulam, qui Phaetonti ſanguine & amicitia conjunctus, cum relicta Liguria, ad Padi ripas veniſſet, multumque amici caſum defleviſſet, in avem ſui nominis fuit mutatus.

(ſ) *Mente*) Quia amicus.

(t) *Ligurum*) Sunt Ligures, quibus imperabat Cycnus, Italiæ Populi, Inter Varum & Maciam amnes ſiti, Tuſcis, ab ortu contermini. Hodie *Genois*.

(u) *Sororibus*) Quas ante in Populos mutatas vidimus.

(x) *Junctura*) Pelliculam dicit rubentem, qua continentur Cycnorum digiti.

(y) *Nec ſe cœloque*) Naturalem cauſam petit ex fabula.

Squal-

Squallidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipſe ſui decoris, qualis, cum (z) deficit orbem,
Eſſe ſolet: lucemque odit, ſeque ipſe, diemque:
Datque animum in luctus; & luctibus adjicit iram:
(a) Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab ævi
Sors mea principiis fuit irrequieta: pigetque
Actorum ſine fine mihi, ſine honore, laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo eſt, omneſque Dei non poſſe fatentur;
(b) Ipſe agat: ut ſaltem, dum noſtras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tum ſciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruiſſe necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumſtant omnia Solem
Numina: neve velit tenebras inducere rebus,
Supplice voce rogant, miſſos quoque Jupiter ignes
Excuſat, precibuſque minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore paventes,
Phœbus equos: ſtimuloque domans & verbere ſævit:
Sævit enim, natumque objectat, & imputat illis.
V. At pater omnipotens ingentia mœnia cœli
Circuit: &, ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat: quæ poſtquam firma, ſuique
Roboris eſſe videt: terras, hominumque labores

INTERPRETATIO.

Interea pater Phaetontis horridus, & ipſe ſpoliatus ſua elegantia, qualis conſuevit eſſe cum deſtituit mundum, & odio habet ſplendorem, ſeque ipſe, & diem: & animum adjicit ad mœrorem, & addit iram mœrori, & recuſat officium orbi. Satis, ait, conditio mea fuit laborioſa ab initio temporum; & me pœnitet laborum exantlatorum ſine fine, ſine honore. Quiſvis alius regat currus ferentes lucem. Si nullus eſt, & omnes Dii concedunt ſe eſſe impares, ipſe regat, ut ſaltem dum tractat noſtra lora, emittat quandoque fulmina quæ privant parentes liberis. Tum cognoverit, poſtquam tentaverit impetum equorum ignipedum, non dignum eſſe morte qui non bene moderatus fuerit illos. Omnes Dii circumdant Solem talia proferentem; & orant voce ſupplice ne placeat immittere caliginem mundo: Jupiter etiam excuſat flammas jaculatas, & adjicit pro imperio comminationes precibus. Sol cogit equos attonitos, & trementes adhuc pavore; & compeſcens eos aculeo & ſcutica furit; furit enim, & objicit filium, & eos accuſat de ejus morte.

V. *At pater omnipotens perluſtrat vaſtum ambitum cœli, & proſpicit, ne quid corruptum viribus ignis decidat: quæ poſtquam invenit integra, & ſibi conſtantia, intuetur terras & labores hominum,*

N O T Æ.

(z) Ubi deliquium & e... Lunæ corporis inter... ...quam non totus il...

(a) *Officiumque*) Curſum regere, cujus beneficio illuſtratur orbis.

(b) *Ipſe*) Jupiter, quem tamen iratus dedignatur appellare.

Per-

Perſpicit: *(c)* Arcadiæ tamen eſt impenſior illi
Cura ſuæ. fonteſque, & nondum audentia labi
Flumina reſtituit. dat terræ gramina, frondes
Arboribus; læſaſque jubet revireſcere ſilvas.
Dum redit, itque frequens; in virgine *(d)* Nonacrina
Hæſit: & accepti caluere ſub oſſibus *(e)* ignes.
Non erat hujus opus lanam mollire trahendo;
Nec *(f)* poſitu variare comas. ubi fibula veſtem,
(g) Vitta coercuerat neglectos alba capillos,
Et modo leve manu jaculum, modo ſumpſerat arcum;
(h) Miles erat *(i)* Phœbes: nec *(k)* Mænalon attigit ulla
Gratior hac *(l)* Triviæ, ſed nulla potentia longa eſt.
Ulterius medio ſpatium Sol altus habebat;
Cum ſubit illa nemus, *(m)* quod nulla ceciderat ætas:
Exuit hic humero pharetram, lentoſque retendit
Arcus: inque ſolo, quod texerat herba, jacebat:
Et pictam poſita pharetram cervice premebat.
Jupiter ut vidit feſſam, & cuſtode vacantem;
Hoc certe conjux furtum mea neſciet, inquit;
At ſi reſcierit; ſunt o, ſunt jurgia tanti.

INTERPRETATIO.

Magis tamen intendit animum ad ſuam Arcadiam: & renovat fontes & fluvios nondum auſos fluere: decorat terram herbis, arbores foliis, & impetat nemora vaſtata revireſcere. Dum ſæpius meat atque remeat, conſiſtit in puella Nonacrina: & amor medullis exceptus invaluit. Non erat hujus penſum lanam non fluere rudem, nendo; nec diſtinguere capillos fingendo. Poſtquam fibula collegerat amictus, vitta candida comam fluentem, & quandoque corripuerat manu expolitam jaculum, quandoque arcum, erat miles Dianæ: neque ulla magis accepta hac Trivia tetigit Mænalon. Sed nulla gratia aut potentia eſt durabilis. Sol excelſus tenebat locum ulteriorem medio, cum illa intrat ſilvam, quam nullum tempus ſtraverat. Hic deripit pharetram humero, & relaxavit arcum flexilem, & ſtrata erat ſuper terra, quam gramen veſtiverat: & faſtentabat picta pharetra caput impoſitum. Cum Jupiter cognovit defatigatam, & ſine cuſtode, certe dicit, uxor mea ignorabit iſtud ſtuprum: aut ſi cognoverit, rixæ ſunt, o ſunt tanti.

NOTÆ.

(c) *Arcadia*) Quæ Provincia eſt Peloponneſi, Jovi, vel quia ibi natus, ut volunt Arcades, vel aliis de cauſis chariſſima.

(d) *Nonacrina*) *Arcadica*; Synecdochice, Calliſto eſt Lycaonis filia, cui nomen fecit Mons Arcadiæ *Nonacris*.

(e) *Ignes*) *Amor*, quo erga Lycaonis filiam correptus fuerat.

(f) *Poſitu variare*) Id eſt, in varias figuras componere.

(g) *Vitta alba*) Quæ pudicitiæ ſymbolum.

(h) *Miles erat*) Id eſt, Venationi erat dedita: nam & talis fuit Diana.

(i) *Phœbes*) *Diana*, Apollinis ſeu Phœbi ſororis.

(k) *Mænalon*) Arcadiæ montem, ubi Diana venari ſolita.

(l) *Triviæ*) *Dianæ*; quæ ideo Trivia dicitur, quod in triviis triformi, & tricipiti ſacra fierent. Eſt nempe Diana in terris eadem quæ in cœlo Luna, & in inferis Proſerpina, quam in triviis equino, canino, medioque humano capite repræſentabant.

(m) *Quod nulla*) Adeoque arboribus denſiſſimum, umbraque gratiſſima.

Protinus induitur ſaciem cultumque Dianæ:
Atque ait, O comitum virgo pars una mearum,
In quibus es venata jugis? de ceſpite virgo
Se levat: &, Salve numen, me judice, dixit,
Audiat ipſe licet, majus Jove. ridet & audit;
Et ſibi præferri ſe gaudet; & oſcula jungit;
Nec moderate ſatis, nec ſic a virgine danda,
Qua venata foret ſilva narrare parantem
Impedit amplexu: nec ſe ſine crimine prodit.
Illa quidem contra, quantum modo fœmina poſſit,
(Aſpiceres utinam, (n) Saturnia, mitior eſſes!)
Illa quidem pugnat: ſed quæ ſuperare puella,
Quiſve Jovem poterat? ſuperum petit æthera (o) victor
Jupiter. huic odio nemus eſt, & conſcia ſilva.
Unde, pedem referens, pæne eſt oblita pharetram
Tollere cum tellis, &, quem ſuſpenderat, arcum;
Ecce, ſuo comitata choro (p) Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde ſuperba ferarum,
Aſpicit hanc, viſamque vocat: clamata refugit;
Et timuit primo, ne Jupiter eſſet in illa.
Sed poſtquam pariter Nymphas incedere vidit;
Senſit abeſſe dolos: numerumque acceſſit ad harum.
Heu quam difficile eſt, crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollit humo: nec, ut ante ſolebat,

INTERPRETATIO.

Continuo aſſumit vultus & ornatum Dianæ; atque inquit, O puella pars una mearum comitum, in quibus collibus es venata? Puella ſurgit, & ait, Salve numen, mea ſententia, majus Jove, quamvis ipſe intelligat. Intelligit & ridet, & lætatur ſe ſibi anteponi; & præbet ſuavia, nec ſatis modeſta, nec ſic præbenda a puella. Implicat amplexu conantem referre qua ſilva venata ſit; atque ſe manifeſtat ſine crimine. Illa equidem (utinam videres, Saturnia, eſſes lenior!) Illa equidem contra nititur quantum ſaltem puella poſſit: ſed quæ puella, quiſve poterat vincere Jovem? Jupiter voti compos aſcendit in ſupremum cœlum. Hæc odit nemus & ſilvam conſciam. Unde digrediens oblita eſt fere colligere pharetram cum ſagittis, & arcum quem appenderat. Ecce Dictynna ſtipata ſuis comitibus ambulans per excelſum Mænalon & elata nece ferarum videt hanc, & arceſſit viſam: Vocata recedit, & metuit primo, ne Jupiter lateret in illa. Sed poſtquam cognovit Nymphas una ambulare intellexit fraudem non eſſe: & ſe addidit earum choro. Heu quam difficile eſt non indicare crimen ore! vix erigit oculos è, neque ut antea conſueverat.

NOTÆ.

(n) *Saturnia*) De Junone loquitur cunctis pellicibus ſuis infeſta, Saturni ex Ope filia.

(o) *Victor*) Voti compos.

(p) *Dictyana*) Diana, ἀπὸ τῶν δικτύων, a retibus, quibus uſa Dea venatrix. Quanquam in Britomartis nymphæ & comitis honorem hoc nomen ſibi aſſumſiſſe Dianam voluerunt alii. Illa nempe cum Minois amorem fugeret, & ſeſe in mare præcipitem dediſſet, a Cretenſibus, oraculo monitis ut hoc pacto graſſantem peſtem effugerent, retibus ex mari extracta eſt. Qui Cretenſes Dianæ templum ſub Dictynnæ nomine extructum dicaverunt.

Jun-

Juncta Deæ lateri, nec toto eſt agmine prima;
Sed ſilet; & læſi dat ſigna rubore pudoris.
Et (niſi quod virgo eſt) poterat ſentire Diana
Mille notis culpam. Nymphæ (q) ſenſiſſe feruntur.
(r) Orbe reſurgebant Lunaria cornua nono;
Cum Dea venatrix, (ſ) fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum: de quo cum murmure labens
Ibat, & (t) attritas verſabat rivus arenas.
Ut loca laudavit; ſummas pede contigit undas
His quoque laudatis, Procul eſt, ait, arbiter omnis:
Nuda ſuperfuſis tingamus corpora lymphis:
(u) Parrhaſis erubit. cunctæ velamina ponunt:
Una moras quærit. dubitanti veſtis (x) ademta eſt:
Qua poſita nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibuſque uterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec ſacros pollue fontes,
(y) Cynthia: deque ſuo juſſit ſecedere cœtu.
Senſerat hoc olim magni (z) matrona Tonantis:
Diſtuleratque graves in idonea tempora pœnas.
Cauſſa moræ nulla eſt: & (a) jam puer (b) Arcas (idipſum
Indoluit Juno) fuerat de pellice natus.

INTERPRETATIO.

affixa eſt lateri Deæ; neque eſt prima toto choro. Verum tacet; & indicat pudicitiam delibatam rubore. Et, niſi quod eſt virgo, Diana poterat cognoſcere crimen mille indiciis. Nymphæ dicuntur cognoviſſe. Cornua Lunæ renovabantur nono orbe; cum Dea venatrix victa ignibus fraternis incidit in ſilvam opacam, ex qua manabat rivus fluens cum ſtrepitu, & verrebat ſabulum detritum. Poſtquam probavit loca, attigit pede aquas ultimas. Illis quoque probatis, longe eſt, inquit, omnis teſtis, abluamus nuda corpora aquis ſuperfuſis. Parrhaſis rubore correpta eſt. Omnes exuunt veſtes, ea ſola cunctatur. Amictus dereptus eſt moras nectenti, quo relicto culpa prodita eſt cum nudo corpore. Diana dixit huic exterritæ, & quærenti tegere ventrem manibus, fuge hinc, neque contamina ſacros fontes; & imperavit abire a ſuo numero. Conjux magni Tonantis hoc olim adverterat, & dimiſerat in tempus ſuum atrox ſupplicium. Cauſa differendi nulla eſt; & jam puer Arcas erat natus de adultera: idipſum Junoni mœrori erat.

NOTÆ.

(q) *Senſiſſe feruntur*) Adeoque perſpicaciores, minuſque, quam ipſa Diana, virgines.

(r) *Orbe*) *Nonus menſis aderat*,

(ſ) *Fraternis*) Solis, qui Dianæ frater.

(t) *Attritas*) *Minuta*, quæque adeo pedes non læderent.

(u) *Parrhaſis*) Calliſto Arcadica. Memorantur enim Arcadiæ mons Parrhaſius, nemus, oppidum, regiuncula.

(x) *Ademta*) Puellari protervitate *ſcilicet*, & joco.

(y) *Cynthia*) Diana, a Cyntho, Deli monte, ubi cum Apolline nata.

(z) *Matrona*) Juno eſt, Jovis & ſoror, & conjux.

(a) *Jam puer Arcas*) Videſis apud Germanicum Cæſarem, in Phænomenon Arati interpretationibus, variorum hac de re opiniones. Conſule etiam, ſi lubet Hyginum, Aſtron. l. 2. c. 1.

(b) *Arcas*) Quem ex Jove peperit Calliſto.

Quo ſimul obvertit ſævam cum lumine mentem;
Scilicet hoc unum reſtabat, adultera, dixit,
Ut fœcunda fores: fieretque injuria partu
Nota: Jovíſque mei teſtatum dedecus eſſet.
Haud impune feres: adimam tibi nempe figuram;
Qua tibi, quaque places noſtro, importuna, marito.
Dixit: &, adverſa prenſis a fronte capillis,
Stravit humi pronam. tendebat brachia ſupplex.
Brachia cœperunt nigris horreſcere villis,
Curvarique manus, & aduncos creſcere in ungues,
Officioque pedum fungi: laudataque quondam
Ora Jovi, lato fieri deformia rictu.
Neve preces animos, & verba ſuperflua flectant;
Poſſe loqui eripitur. vox iracunda, minaxque,
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque manſit in urſa.
Aſſiduoque ſuos gemitu teſtata dolores,
Qualeſcunque manus ad cælum & ſidera (*d*) tollit:
Ingratumque Jovem, nequeat cum dicere; ſentit.
Ah quoties, ſola non auſa quieſceve, ſilva,
Ante domum, quondamque ſuis erravit in agris!
Ah quoties per ſaxa canum latratibus acta eſt!
Venatrixque metu venantem territa fugit!
Sæpe feris latuit viſis; oblita (*e*) quid eſſet:

INTERPRETATIO.

In quem puerum ſtatim atque conjecit ſerum animum cum oculis, ſcilicet, inquit, hoc unum ſupererat, pellex, ut fœcunda eſſes, & injuria innoteſceret, partu, & crimen mei Jovis eſſet teſtibus confirmatum. Non diſcedes inulta, namque tibi eripiam formam, qua tibi plaudis, odioſa, & qua grata es viro noſtro. Loquuta eſt, & coma correpta a fronte oppoſita, proturbatam projecit in terram. Supplex porrigebat lacertos, lacerti cœperunt rigere pilis atris, & manus flecti, & augeri in ungues hamatos, & vicem pedum præſtare, & vultus olim probati a Jove fieri turpes vaſto roſtro. Et ne preces, & copia orationis moveat mentem, tollitur poſſe fari: vox infenſa, & malum portendens, & plena terroris emittitur de rauco gutture. Animus tamen priſtinus ineſt in urſa facta, & indicans pœnam ſuam continuo gemitu, tollit ad cœlum & aſtra manus qualeſcumque; & cogitat Jovem ingratum, cum non poſſit prædicare. Ah! quoties verita requieſcere in nemore deſerto exſpatiata eſt ante domum, & in campis olim ſuis. Ah! quoties agitata eſt per rupes latratibus canum! Et venatrix effugit tres mefacta metu venatorum. Sæpe ſe abdidit feris conſpectis, non recordans quid eſſet;

NOTÆ.

(c) *Brachia*) In urſam mutata eſt. Cujus fabulæ hanc cauſam aſſignat Palæphatus. Ingreſſa erat Calliſto venatrix urſæ cubile, a qua conſumta eſt: Exivit deinde urſa, nec deinceps apparuit Calliſto: eam urſam eſſe comites dictitarunt.

(d) *Tollit*) Solent nempe urſi poſterioribus pedibus tantum quandoque inſiſtere, more hominum.

(e) *Quid eſſet*) Fera nempe, cui ab aliis nihil timendum eſſet.

Ur-

Digitized by Google

Urſaque conſpectos in montibus horruit urſos:
Pertimuitque lupos; quamvis (f) pater eſſet in illis.
VI. Ecce Lycaoniæ proles ignara parenti
Arcas adeſt, (g) ter quinque fere natalibus actis.
Dumque feras ſequitur; dum ſaltus eligit aptos,
Nexilibuſque plagis ſilvas (h) Erymanthidas ambit;
Incidit in matrem, quæ reſtitit Arcade viſo;
Et cognoſcenti ſimilis fuit. ille refugit:
Immotoſque oculos in ſe ſine fine tenentem
Neſcius extimuit: propiuſque accedere aventi
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:.
Arcuit omnipotens: pariterque ipſoſque nefaſque
Suſtulit; & celeri raptos per (i) inania vento
Impoſuit cælo, vicinaque (k) ſidera fecit.
Intumuit Juno, poſtquam inter ſidera pellex
Fulſit: & ad (l) canam deſcendit in æquora Tethyn,
Oceanumque ſenem; quorum reverentia movit
Sæpe Deos: cauſſamque viæ ſcitantibus infit:
Quæritis, æthereis quare regina Deorum
Sedibus huc adſim? (m) pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obſcurum niſi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas ſummo mea vulnera cœlo

INTERPRETATIO.

& urſa expavit urſos viſos in collibus. & lupos, quanquam parens eſſet immixtus illis.

VI. *Ecce Arcas filius Lycaoniæ neſcius incidit in matrem, annos natus propemodum quindecim; & dum perſequitur feras, dum diſpicit ſaltus idoneos, & circumdat ſilvas Erymanthidas caſſibus intextis occurrit matri, quæ conſtitit Arcade conſpecto, & viſa eſt cognoſcere. Ille receſſit, & ignorans expavit hærentem ſemper in ſe oculis fixis; & jacturus erat telum vulneraturum pectus cupientis accedere propius. Omnipotens prohibuit, & corripuit ſimul & ipſos & nefas, & affixit cœlo ablatos vento rapido per aerem, & aſtra effecit vicina. Juno excanduit, poſtquam adultera micuit inter aſtra, & devecta eſt ad veterem Tethyn in mare, & ſenem Oceanum, quorum honos tetigit ſæpe Deos; & ita incipit verba faciens ad eos, qui de cauſſa itineris interrogaverant: Petitis quamobrem regina Deorum huc advenerim ab arcibus cœleſtibus? Alia habet cœlum pro me. Sim fallax, niſi cum Nox induxerit tenebras mundo, aſpexeritis mea damna ſidera ſpectabilia*

NOTÆ.

(f) *Pater*) Illum antea in lupum Jovis ira mutatum vidimus.

(g) *Per quinque*) Adeoque annos natus quindecim.

(h) *Erymanthidas*) *Arcadicas*; *Erimanthus* quippe Arcadiæ mons eſt, apro ab Hercule cæſo factus celebris.

(i) *Inania*) *Per ſpatium aerium*, quod vacuum videtur.

(k) *Sidera*) Calliſto enim in Urſam majorem mutata, ut jam ſupra vidimus, quam Arctophylax, in quem mutatus Arcas comitatur.

(l) *Canam*) Spumis & ætate; nam omnium rerum, etiam Deorum nutrix credita.

(m) *Pro me tenet*) Irata eſt, *ſcilicet* Juno, ut ex verbis apparet.

Videritis ſtellas illic, ubi (*n*) Circulus axem
Ultimus extremum ſpatioque breviſſimus ambit.
Eſt vero, cur quis Junonem lædere nolit,
Offenſamque tremat; quæ proſim ſola nocendo?
En ego quantum egi! quam vaſta potentia noſtra eſt!
Eſſe hominem vetui: facta eſt Dea: ſic ego pœnas:
Sontibus impono: ſic eſt mea magna poteſtas.
(*o*) Vindicet antiquam faciem, vultuſque ferinos
Detrahat: Argolica quod in ante (*p*) Phoronide fecit.
Cur non & pulſa (*q*) ducat Junone, meoque
Collocet in thalamo, ſocerumque Lycaona ſumat?
At vos ſi læſæ contemtus tangit (*r*) alumnæ,
Gurgite cæruleo (*ſ*) ſeptem prohibete Triones:
Sideraque in cœlo ſtupri mercede recepta
Pellite. (*t*) ne puro tingatur in æquore pellex.
VII. Di maris annuerant. habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aera (*u*) pictis:
(*x*) Tam nuper pictis cœſo pavonibus Argo;

INTERPRETATIO.

ſupremo cœlo illic ubi circulus ultimus & minimus ambitu circumdat polum. Reliquum autem eſt aliquid. *quamobrem quiſquam metuat offendere Junonem, & metuat læſam, quæ ſola juvem efficiendo? En quantum ego perfeci! quanta eſt noſtra Poteſtas! Prohibui eſſe hominem, facta eſt Dea. Ita ulciſcor noxios: ea eſt mea vaſta potentia! Afferat priſtinam formam, & tollat faciem belluinam: quod fecit antea in Phoronide Argolica. Quamobrem etiam non ſuam faciat Junone repudiata, & conſtituat in meo cubiculo, & accipiat Lycaonem in ſocerum? At ſi faſtidium alumnæ ſpretæ vos movet, arcete glauca abyſſo ſeptem Triones & abigite ſidera admota cœlo in præmium vitii; ne adultera mergatur in aqua pura.*

VII. *Dii maris aſſenſi erant: filia Saturni aſcendit in cœlum fluidum curru agili pavonibus ſtellatis; ſtellatis* inquam *tam nuper Argo interfecto,*

NOTÆ.

(n) *Circulus*) Arcticum dicit, qui breviſſimus eſt ad polum Septentrionalem.

(o) *Vindicet*) Jupiter *ſcil.* (quem iracunde deſignat, non appellare) *atque Calliſtoni priſtinam hominis formam reſtituat.*

(p) *Phoronide*) Jo *ſcilicet*, Phoronei ſorore, Inachi filia; quam cum in vaccam, Junonis metu, Jupiter tranſmutaſſet, humanæ formæ idem reſtituit.

(q) *Ducat*) Calliſtonem, quam in tanto dolore, multum cavet nominare.

(r) *Alumnæ*) Jam antea Junonem, ni fallor, a Tethy educatam diximus: cui fabulæ natura ipſa anſam præbuit. Per Junonem enim infimam aeris regionem prætertim intelligunt fabularum conſarcinatores, qui quidem aer Tethy ſeu aqua rarefacta gignitur & nutritur.

(ſ) *Septem Triones*) Id eſt, Urſam majorem.

(t) *Ne puro*) Hoc ideo fictum, quod Urſa, & polo nobis ſublato vicina ſidera non ſubeant horizontem, qui quidem Poetis idem qui vulgo eſſe videtur, mare. Sed iſtiuſmodi qui valet perſpicere, Aſtronomos conſulat omnino neceſſe eſt.

(u) *Pictis*) Quorum caudas ſtellantibus gemmis, ex Argi oculis, nuper ornaverat Juno. Picti vero Pavones proprie trahunt currum Junonis propter diverſam & multicolorem aeris naturam, qua de cauſa & Iris eidem nuncia & miniſtra eſt.

(x) *Tam nuper*) Repetitio eſt, ut ad ſequentem fabulam facilius deſcendat, & lectoris animum præparet. Quanquam, ſi vera volumus dicere, non multum placent ejuſmodi verborum connexiones.

Quam

Quam tu nuper eras, cum candidus ante fuiſſes,
Corve loquax, ſubito nigrantes verſus in alas.
Nam fuit hæc quondam niveis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas ſine labe columbas:
(y) Nec ſervaturis vigili Capitolia voce
Cederet anſeribus, nec amanti flumina cycno.
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc eſt contrarius albo.
VIII. Pulchrior in tota, quam (z) Lariſſæa (a) Coronis,
Non fuit (b) Hæmonia placuit. tibi, (c) Delphice, certe.
Dum vel caſta fuit, vel inobſervata. ſed (d) ales
Senſit (e) adulterium Phœbeius: utque latentem
Detegeret culpam (f) non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter. quem (g) garrula motis
Conſequitur pennis, ſcitetur ut omnia, cornix.
Auditaque viæ cauſſa; Non utile carpis,

INTERPRETATIO.

quam tu corve garrule nuper erat repente mutatus in alas atras, cum prius albus fuiſſes. Nam hæc avis fuit olim ſplendida pennis candidis, ut par eſſet columbis prorſus ſine omni macula, neque decederet anſeribus cuſtodituris voce experrecta Capitolium, neque Cycno proſequenti fluvios. Lingua nocuit, lingua garrula præſtante, ut color qui erat candidus, nunc ſit contrarius candido.

VIII. *Non fuit* puella *formoſior in tota Hæmonia, quam Lariſſæa Coronis. Sane grata tibi fuit, Delphice, dum vel pudica fuit, vel minus obſervata. Sed avis Apollinis cognovit ſtuprum; & ut index inexorabilis revelaret vitium occultum, greſſus dirigebat ad dominum: quem indicem cornix loquax perſequitur alis agitatis, ut omnia percunctetur. Et cognita cauſa via. Non, ait, ingrederis viam lucroſam:*

NOTÆ.

(y) *Nec ſervaturis*) Alludit ad hiſtoriam Romanam, quæ Gallos teſtatur, olim per noctis ſilentia ad ſummum Capitolii obſeſſi adſcendiſſe; ita ut non cuſtodes ſolum ſed & canes fefellerint: anſeres tamen clangore & alarum ſtrepitu M. Manlium excitaſſe, qui cum aliis Gallos de arce Romana deturbavit.

(z) *Lariſſæa*) Lariſſa Theſſaliæ urbe oriunda; qua re ab alia Coronide Phocaica diſtinguitur.

(a) *Coronis*) Hæc, quæ aliis *Arſinoe* Leucippi filia, Phlegiæ fuit; cujus fabulam prolixe perſequitur Natalis Comes l. 4. c. 11.

(b) *Hæmonia*) *Theſſalia*, ab Hæmo vicino monte, ut placet Servio, quod falſum; at potius ab aliquo rege, quorum cauſa ſæpiſſime nomen mutavit: Niſi forte, prout Macedoniam, inter Thraciam & Theſſaliam porrectam, cum Theſſalia ipſa veteres confunderunt, huic inſuper Thraciæ partem adjicere voluerint.

(c) *Delphice*) Apollinem compellat, qui a Delphis, Phocidis urbe, ubi celeberrimum habuit templum & oraculum, hoc nomen conſequutus eſt.

(d) *Ales Phœbeius*) Corvus eſt, propter auguria, vaticinia, & præſagia Apollini ſacer; qui Coronidis adulterum deprehendit.

(e) *Adulterium*) Quod admiſit Coronis, quæ Iſchydi cuidam Theſſalo ſui copiam fecit.

(f) *Non exorabilis*) Coronis, *ſcil.* indicium metuens, multis precibus corvum fatigavit, ne rem proferret. Vel inexorabilis dicitur corvus, qui cornicem audire noluerit.

(g) *Garrula ſcitetur*) *Percunctatorem fugito, nam garrulus idem eſt.* Horat.

Digitized by Google

Inquit, iter: ne ſperne meæ præſagia linguæ.
(h) Quid fuerim, quid ſimque, vide; meritumque require.
Invenies (i) nocuiſſe fidem. nam tempore quodam
Pallas (k) Erichthonium, prolem ſine matre creatam,
Clauſerat (l) Actæo texta de vimine ciſta:
Virginibuſque tribus (m) gemino de Cecrope natis
Hanc legem dederat, ſua ne ſecreta viderent.
Abdita fronde levi denſa ſpeculabar ab ulmo,
Quid facerent. commiſſa duæ ſine fraude tuentur,
Pandroſos atque Herſe. timidas vocat una ſorores
Aglauros: nodoſque manu diducit. at intus
Infantemque vident, apporrectumque draconem.
(n) Acta Deæ refero. pro quo mihi gratia talis
Redditur, (o) ut dicar tutela pulſa Minervæ;
Et ponar poſt (p) noctis avem. mea pœna volucres
Admonuiſſe poteſt; ne (q) voce pericula quærant.

INTERPRETATIO.

ne contemne omnia lingua mea. Inſpice quid ſim, & quid fuerim, & percunctare de merito, reperies fidem obfuiſſe. Nam aliquando Minerva incluſerat Erichthonium, filium natum ſine matre, capſa facta de vimine Actæo: & poſuerat hanc legem tribus puellis ortis ex Cecrope biformi, ne intuerentur ſua arcana. Ego tecta levibus foliis obſervabam quid agerent ab ulmo ſpiſſa. Duæ Pandroſos & Herſe tuto ſervant concredita: una Aglauros arceſſit ſorores meticuloſas: & reſolvit vincula manu: at intuentur intus & puerum, & draconem juxta ſtratum. Renuncio Deæ quæ facta eſſent, pro quo hæc mihi gratia refertur, ut dicar rejecta a clientela Palladis; & habear poſt alitem noctis. Meum ſupplicium poteſt docuiſſe alites, ne arceſſant damna loquacitate.

NOTÆ.

(h) *Quid fuerim*) Jam incipit alia fabula, ingenioſiſſime ſuperiori attexta.

(i) *Nocuiſſe*) Quod ſæpiſſime accidit. Tanta namque pleriſque hominum innata eſt ſocordia, ut, vel quia ſui non ſunt compotes, nec ſibi poſſunt temperare quo minus in obvium quemque iram ſuam evomant; vel quia ſuis rebus piget conſulere; vel ob ſuperbiam, &c. bene monentem, æquo animo nequeant audire. Certe equidem conſultori fido nihil melius, ſed, quam eum eſſe, nihil difficilius; nam neque etiam quælibet indicare opus eſt.

(k) *Erichthonium*) Fuit hic ſuo tempore rex Athenienſium, ex Vulcani ſemine in terram effuſo, dum vim Minervæ pararet, genitus; quem quidem draconis pedibus natum ciſta incluſit ipſa Minerva, tribuſque Cecropis virginibus commendavit, &c.

(l) *Actæo*) *Ex Attica regione decerpto.*

(m) *Gemino*) Fuit Cecrops Athenienſium rex primus, a quo illi *Cecropidæ* dicti; ideo geminus, vel quod primo bonus, deinde malus factus ſit; vel quod ex parte ſerpens; vel quod lingua duplici, Ægyptia nempe, Ægypto oriundus, & Attica: vel quod primus marem fœminæ matrimonio junxit; alias denique ob cauſas, ab aliis allatas.

(n) *Acta*) A Cecropis filiabus, *ſcilicet*.

(o) *Ut dicar*) Cornicem ob garrulitatem averſatur prudentiæ dea: cujus generis aves in Minervæ templis lucisque raro; Athenis omnino non conſpici, (quia *ſcilicet* nomen verentur, nam Græce Minervæ & Athenarum idem eſt) ſcripſit Plinius.

(p) *Noctis avem*) Noctuam, quæ Minervæ ſacra, quia in tenebris perſpicit, atque in nocte conſilium.

(q) *Voce*) Plurimis nocet avibus, quæ per vocem & propter eam in aucupis manus deveniunt.

At puto non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit. ipſa licet hoc a Pallade quæras.
Quamvis irata eſt: non hoc irata negabit.
Nam me (r) Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueramque ego regia virgo,
Divitibuſque procis (ne me contemne) petebat.
Forma mihi nocuit. nam dum per litora (t) lentis
Paſſibus, ut ſoleo, ſumma ſpatrarer arena,
Vidit, & incaluit (u) pelagi Deus: utque precando
Tempora cum blandis abiumſit inania verbis;
Vim parat, & ſequitur. fugio, denſumque relinquo
Littus, & in molli (x) nequicquam laſſor arena.
Inde Deos hominesque voco. nec contigit ullum
Vox mea mortalem. mota eſt pro virgine (y) virgo,
Auxiliumque tulit. tendebam brachia cælo:
Brachia cœperunt leſtibus nigreſcere pennis.
Rejicere ex humeris veſtem molibar; at illa
Pluma erat; inque cetem redices egerat imas.
Plangere nuda meis conabat pectora palmis:
Sed neque jam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam. nec, ut ante, pedes retinebat arena:
Et ſumma tollebar humo. mox acta aer aeres
Evehor, & data ſum comes inculpata Minervæ.

INTERPRETATIO.

At credo non expetivit me ſponte ſua ne: deſiderantem ta'e quidpiam. Poſſis iſtud a Minerva ipſa exquirere: tametſi inſenſa eſt, inſenſa non iſtud diffitebitur. Nam, dico vulgata, Coroneus illuſtris terra Phocaica me progenuit; & eram puella regia: & quærebar a procis opulentis: ne me deſpice. Pulchritudo mihi obfuit. Nam dum ambularem in extrema glarea tardis greſſibus per littora, ut conſuevi, Deus maris intuitus eſt me, & amore correptus eſt: & poſtquam contrivit orando vanum tempus & molles voces, vim itur, & me *perſequitur. Profilio, & deſtituo littus ſolidum, & fruſtra defatigor in mobili ſabulo. Poſtea precor Deos & homines: neque vox mea movit ullum hominem: virgo tacta eſt pro virgine, & opem tulit. Porrigebam lacertos ad cœlum, lacerti cœperunt obſcurari pennis levibus. Conabar deripere amictum ab humeris; at ille erat pluma; & produxerat radices extremas in cutem. Molibar percutere pectora nuda meis palmis; ſed neque habebam palmas, neque pectora nuda. Currebam; neque uti prius ſabulum coercebat pedes: & levabar extrema terra. Continuo vecta per aerem tollor, & ſum addita comes illibata Palladi.*

NOTÆ.

(r) *At puto*) Tacitæ occurrit objectioni. Diceret enim corvus, *non ob initium repulſa fuiſti, o Cornix, ſed quia nunquam Minervæ grata*; quod omnem cornicis ſuaſioni vim adimebat. Atque hanc poſtea ita diſſolvit objectionem, ut ſponte fuerit ab ipſa Minerva comes petita.

(ſ) *Phocaica*) In Phocide Græciæ regione, Atticæ finitima, imperant.

(t) *Lentis*) Qui cornicum etiam mos eſt,

(u) *Pelagi*) Neptunus.

(x) *Nequicquam*) Quia plus poterat Neptunus inſequendo, quam Coronis fugiendo.

(y) *Virgo*) Minerva perpetua gaudens virginitate, virginis Coronidis cauſa mota eſt.

Quid

Quid tamen hoc prodeſt, ſi (z) diro facta volucris
Crimine Nyctimene (a) noſtro ſucceſſit honori?
IX. An, quæ per totam res eſt notiſſima (b) Lesbon,
Non audita tibi eſt? patrium temeraſſe cubile
Nyctimenen? avis illa quidem: ſed conſcia culpæ
Conſpectum lucemque fugit, tenebriſque pudorem
Celat; & a cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina, corvus,
Sint precor iſta malo. nos vanum ſpernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter: (c) dominoque jacentem
Cum juvene Hæmonio vidiſſe (d) Coronida narrat.
(e) Laurea delapſa eſt audito crimine amantis:
Et pariter (f) vultuſque Deo, (g) plectrumque, colorque
Excidit. utque animus tumida fervebat ab ira;
(h) Arma aſſueta capit; flexumque a cornibus arcum
Tendit: & illa ſuo toties cum pectore juncta
Indeſtitato trajecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractoque a vulnere ferro,
Candida Puniceo perfudit membra cruore:
Et dixit, Potui pœnas tibi, Phœbe, dediſſe;
Sed peperiſſe. (i) duo nunc moriemur in una
Hactenus; & pariter vitam cum ſanguine fudit.

INTERPRETATIO.

Quid tamen juvat iſtud ſi Nyctimene facta eſt crimine nefando occupavit noſtrum honorem?

IX. An factum quod vulgatum eſt per totam Lesbon, eſt tibi inauditum? Nictimenem violaſſe lectum paternum? Illa quidem eſt ales; ſed conſcia criminis vitat præſentiam & diem, & tegit pudorem caligine: & fugatur ab omnibus toto cœlo. Corvus dicit proferenti talia, oro, ut iſtæ revocationes ſint tibi exitio: nos contemnimus inane præſagium. Neque deſiſtit ab incœpto itinere: & refert ad dominum ſe vidiſſe Coronidem cubantem cum juvene Hæmonio. Laurea excidit Deo, audito ſtupro amantis, atque ſimul alacritas, & plectrum, & color; & cum mens excandeſceret ab ira turgente, ſumit tela conſueta, & curvat arcum tenſum a cornibus, & tranſverberavit pectora toties connexa cum pectore ſua ſagitta ineluctabili. Tacta ingemuit, & ferro erepto ex vulnere infecit artus niveos ſanguine purpureo; & dixit, Potui tibi pœnas exſolviſſe, o Apollo, ſed antea fœtum emiſiſſe: nunc duo cadamus in una. Hactenus: & emiſit pariter vitam cum ſanguine.

NOTÆ.

(z) *Diro*) Quia Nyctimene, Nyctei regis Lesbi filia patris amore capta cum eo concubuiſſe dicitur. Quam quidem cum, re cognita, ipſe vellet occidere, Minervæ miſeratio in noctuam vertit.

(a) *Noſtro*) Quia Minervæ cariſſima.

(b) *Lesbon*) Eſt Lesbos maris Ægæi inſula nobilis, Troadi a meridie oppoſita, Hodie *Mitelia*.

(c) *Dominoque*) Apollini, *ſcilicet*.

(d) *Coronida*) Lariſſæam, intellige, quam cum Iſchye, aut Iſchyde concubuiſſe ſupra diximus.

(e) *Laurea*) *Corona ex lauro.*

(f) *Vultuſque*) Aut certe ejus hilaritas, quæ cum colore in re mala amittitur.

(g) *Plectrum*) Quo citharam percutiebat.

(h) *Arma*) Arcum, *ſcil.* & ſagittas.

(i) (*Duo*) Ipſa cum filio Æſculapio.

Coe-

Digitized by Google

Corpus inane animæ frigus letale ſecutum eſt.
Pœnitet heu ſero pœnæ crudelis amantem:
Seque, quod audierit, quod ſic exarſerit, odit:
Odit avem, per quam crimen cauſſamque dolendi
Scire coactus erat: (k) nervumque, arcumque, manumque
Odit; cumque manu temeraria tela ſagittas.
Collapſamque fovet: ſeraque ope vincere fata
Nititur; & medicas exercet inaniter artes.
Quæ poſtquam fruſtra tentata, rogumque parari
Senſit, & arſuros ſupremis ignibus artus;
Tum vero gemitus (neque enim cæleſtia tingi
Ora decet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit. haud aliter, quam cum ſpectante (l) juvenca
Lactentis vituli, (m) dextra libratus ab aure,
Tempora diſcuſſit claro cava malleus ictu.
Ut tamen (n) ingratos in pectora fudit odores:
Et dedit amplexus, injuſtaque (o) juſta peregit:
Non tulit in cineres labi ſua Phœbus eoſdem
Semina: ſed (p) natum flammis uteroque parentis
Eripuit: geminique tulit (q) Chironis in antrum.

INTERPRETATIO.

Frigus mortiferum corripuit corpus vacuum anima. Heu! pœnitet ſero amantem ſævæ vindictæ; & ſeſe odio proſequitur, quod aurem præbuerit, quod ſic ira incenſus fuerit. Odio habet alitem per quem neceſſe fuerat cognoſcere vitium, & cauſam luctus: & averſatur nervum, & arcum, & manum, & cum manu inconſiderata ſagittas, & miſſilia. Et incumbit jacenti, & conatur ſuperare fata tardo auxilio, & nequicquam exercitue artes medicas. Quæ poſtquam in caſſum admota, et vidit rogum adornari, et membra flagratura ultima flamma, tum vero emiſit ſuſpiria ducta ex imo corde: (neque enim decet vultus cæleſtes irrigari lacrymis) non aliter quam cum juvenca intuente malleus impactus ab aure dextra perfregit tempora depreſſa vituli ſugentis ictu perſonanti. Poſtquam tamen condiit pectus unguentis ingratis, et amplexus eſt, et abſolvit exequias iniquas, non paſſus eſt Apollo prolem ſuam cadere in cineres eoſdem: ſed exemit igni et ventre matris filium, et portavit in ſpeluncam Chironis ambigui:

NOTÆ.

(k) *Nervumque*) Vide annon Apollinis odium redoleat hic verſus.

(l) *Juvenca*) Scio equidem viros doctos ejuſmodi damnare comparationes: at, quod illorum pace dixerim, damnandæ non videntur. Neque enim tota res toti rei, ſed pars quædam, aut quod ejus homini eſt; imo nequidem res, ſed quod ab ea eſt, actio nempe aſſimilatur.

(m) *Dextra*) Quod ſolenne ictum ejuſmodi intentantibus.

(n) *Ingratos*) Utpote in re tali. Munus erat flebile & triſte miniſterium:

(o) *Juſta*) *Exequias*, quas injuſtas dicit, quia ipſe Apollo autor funeris. Oξύμωρον eſt in verbis *juſta injuſta*, nam ſententia inepta videtur.

(p) *Natum*) Æſculapium, quem utero Coronis geſtabat.

(q) *Chironis*) Fuit Chiron Centaurus Saturno & Philyræ Oceani filia ortus, cujus ideo pars ſuperior hominis, poſterior æqui dicitur fuiſſe, quod pater, ne ab uxore, Ope amoribus interveniente, cognoſceretur, in equum ſeſe confeſtim mutaverit. Probitate autem, juſtitia, medica arte, aliiſque fuit inclytus Chiron: quamobrem Achillis juventæ moderator conſtitutus.

Spe-

Sperantemque ſibi non falſæ præmia linguæ
Inter aves albas vetuit conſidere corvum.
X. (r) Semifer interea divinæ ſtirpis alumno
Lætus erat; miſtoque (ſ) oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri: quam quondam Nympha (t) Chariclo,
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
(u) Ocyroen. non hæc artes contenta (x) paternas
Adidiciſſe fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi fatidicos concepit mente furores,
Incaluitque (y) Deo, quem clauſum pectore habebat;
Aſpicit infantem, Totique ſalutifer orbi
Creſce puer, dixit: tibi ſe mortalia ſæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademtas
Fas erit. idque ſemel (z) Dis indignantibus auſus,
Poſſe (a) dare hoc iterum flamma prohibebere (b) avita:
Eque Deo corpus fies exſangue; Deuſque,
Qui modo corpus eras: & (c) bis tua fata novabis.
(d) Tu quoque, care pater, non jam mortalis, & ævis

INTERPRETATIO.

et prohibuit corvum expectantem mercedem linguæ non mendacis conſiſtere inter candidas volucres.

X. *Interea ſemiferus oblectabatur alumno divinæ originis, et lætus erat honore conjuncto oneri. Ecce nata Centauri adeſt humeros habens velatos crinibus rubentibus, quam Nympha Chariclo cum peperiſſet olim ad ripam fluvii impetuoſi, appellavit Ocyroen. Huic non ſatis fuit doctam fuiſſe artes paternas: aperiebat ſecreta fatorum. Poſtquam igitur correpta fuit impetu fatidico, et incaluit Deo, quem habebat conditum in corde, intuetur infantem, et inquit. Adoleſce infans ſalutifer univerſo mundo: corpora mortalia ſæpe debebunt ſe tibi: Licebit tibi animas ſublatas reſtituere: Poſtquam etiam id ſemel inceperis Diis repugnantibus, arceberis poſſe facere hoc denuo igne avi tui: atque ex Deo fies corpus inanimum, et Deus qui erat modo corpus; & bis mutabit tua fata. Tu etiam pater amabilis, non jam morti obnoxius,*

NOTÆ.

(r) *Semifer*) Chiron, Æſculapii nutritius.

(ſ) *Oneri*) Utinam vero iſtud cogitarent qui non Apollinis imaginariam ſtirpem, ſed veri Dei progeniem, vero Deo aſſimilandam ſuſceperunt: non tam otioſe imperiti, tanto negotio illotas manus ſuas immiſcerent.

(t) *Charyclo*) Nympha fuit Apollinis, aut Oceani filia, ut alii tradunt, ab illa diverſa cujus Appollodorus meminit, quæ vatis Tireſiæ mater fuit.

(u) *Ocyroen*) Ab eo quod ad rapidi fluminis ripas nata Græce nomen habuit: ὠκὺς enim *celer*, & ῥοῦ *fluxus* dicitur.

(x) *Paternas*) Medicinam, Aſtronomiam, Muſicam:

(y) *Deo*) *Afflatu aut Spiritu divino correpta eſt.*

(z) *Dis*) Plutone *ſcil.* querente, & Jove indignante aliquem eſſe in mortalibus qui ad vitam ab umbris infernis poſſet exſurgere, tum cum Hippolytum ab equis diſcerptum Æſculapius ad auras ſuperas revocavit; ut loquitur Virgilius.

(a) *Dare hoc*) *Ad ſuperos revocare.*

(b) *Avita*) Avi Jovis fulmine, quo occiſus eſt Æſculapius.

(c) *Bis*) Primo cum ex Deo Corpus, deinde cum ex corpore Deus factus eſt.

(d) *Tu*) Patrem Chironem compellat Ocyrhoe.

Om-

Digitized by Google

Omnibus ut maneas, naſcendi lege creatus;
Poſſe mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine (*e*) ſerpentis per ſaucia membra recepto,
(*f*) Teque ex æterno patientem numina mortis
Efficient: (*g*) tripliceſque Deæ tua fila reſolvent.
Reſtabat (*h*) fatis aliquid: ſuſpirat ab imis
Pectoribus, lacrimæque genis labuntur obortæ:
Atque ita, (*i*) Prævertunt, inquit, me fata; vetorque
Plura loqui; vociſque meæ præcluditur uſus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
(*k*) Contraxere mihi. mallem neſciſſe futura.
Jam mihi ſubduci facies humana videtur:
Jam cibus herba placet; jam latis currere campis
Impetus eſt; in equam, (*l*) cognataque corpora vertor.
Tota tamen quare? pater eſt mihi nempe (*m*) biformis.
Talia dicenti pars eſt extrema querelæ
Intellecta parum: confuſaque verba fuere.
Mox nec verba quidem, nec equæ ſonus ille videtur;

INTERPRETATIO.

& factus lege natalium ut ſis ſuperſtes omnibus ſeculis: tunc optabis poſſe interire, cum torqueberis veneno admiſſo crudelis ſerpentis per artus vulneratos. Et dii facient te mortalem ex immortali, & tres Deæ ſecabunt tua fila. Supererat aliquid fatis, ducit gemitus ex alto corde, & lacrymæ irrumpentes fluunt genis, atque ſic loquitur: fata me occupant, & prohibeor plura dicere, & uſus mea vocis eripitur. Artes non fuerant tanti, quæ derivaverunt in me iram Dei: optarem ignoraſſe futura. Jam vultus humanus mihi videtur eripi: jam gramen grata eſt eſca: jam percupio prorucre in vaſtos agros: mutor in equam, & corpora cognata. Quamobrem tamen tota? nimirum parens meus eſt bimembris. Pars ultima querimoniæ eſt parum audita Ocyroes *ejuſmodi proferentis; & voces fuerunt confuſæ. Mox neque equidem ille ſonus videtur equa, nec verba.*

NOTÆ.

(e) *Serpentis*) Lernææ hydræ, cujus veneno Herculis ſagittæ tinctæ erant, quas aliquando cum Chiron attrectaret, earum una fortuito ejus pedem decidit.

(f) *Teque*) Cum intolerandos ferre non poſſet Chiron ex vulnere cruciatus, mori utroque parente immortali immortalis exoptavit; quod cum impetraſſet, Deorum miſeratione in cœlum eſt translatus, ubi Sagittarii nomine ſignum in Zodiaco efficit.

(g) *Tripliceſque*) Parcæ, quarum imperio cuncta mortalia ſubjici cenſentur. Tres dicuntur eſſe *Clotho*, *Lacheſis*, *Atropos*; quarum prima vitæ ſtamen ducit & nos in vitam vocat, altera fuſum verſat & ſortem præfinit, tertia vitæ filum abrumpit. Qua fabula *fatum*, aut quod a Deo præfinitum eſt intelligitur.

(h) *Fatis*) Patris, intelligo; nam nondum ipſum in Zodiaci ſignum tranſmutatum iri prædixerat.

(i) *Prævertunt*) *Ante me occupant, quam omnia quæ dictura eram affari potuerim.*

(k) *Contraxere*) Se ideo credit transformari, quod majora quam quæ fert ſors humana attrectaverit. Quæ fabula unumquemque in ſuæ ſortis cancellis ſeſe continere, non alta nimis affectare, docebit.

(l) *Cognata*) Quia pater media ſui parte equus fuerat.

(m) *Biformis*) Vellet ſaltem, ſi mutaretur, aliqua parte humanam formam retineret, ſicuti pater, qui partim homo erat.

Sed

Digitized by Google

Sed ſimulantis equam: parvoque in tempore certos
Edidit hinnitus; & brachia movit in herbas.
Tum digiti coeunt; & quinos alligat ungues
Perpetuo cornu levis ungula: creſcit & oris;
Et colli ſpatium: longæ pars maxima (n) pallæ
Cauda fit. utque vagi crines per colla jacebant,
In dextras abiere jubas; pariterque novata eſt
Et vox & facies: nomen quoque (o) monſtra dedere.
XI. Flebat, opemque tuam fruſtra (p) Philyreius heros,
(q) Delphice, poſcebat. ſed nec reſcindere magni
Juſſa Jovis poteras: nec, ſi reſcindere poſſes,
Tunc aderas: (r) Elin (ſ) Meſſeniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te (t) paſtoria pellis
Texit; onuſque fuit baculum ſilveſtre ſiniſtræ:
Alterius, diſpar ſeptenis fiſtula cannis.
Dumque amor eſt curæ, dum te tua fiſtula mulcet;
Incuſtoditæ (u) Pylios memorantur in agros
Proceſſiſſe boves. videt has Atlantide Maja.

INTERPRETATIO.

ed imitantis equam, & poſt breve tempus emiſit hinnitus apertos: & admovit brachia graminibus. Tunc digiti connectuntur, & levis ungula committit quinos ungues cornu continuo: os quoque augetur, itemque collum: pars potior prolixæ pallæ mutatur in caudam: & ſicuti capilli ſparſi fluebant per colla, mutati ſunt in jubas dextras: & vox & vultus ſunt pariter mutati: prodigium dedit quoque nomen.

XI. *Heros Philyreius, ejulabat, & implorabat tuum auxilium, o Apollo: ſed neque poteras mutare decreta magni Jovis: neque ſi poſſes mutare, tunc aderas: frequentabas Elin, & campos Meſſenios. Illud erat tempus quo pellis paſtoria te veſtivit, & baculus ſilveſtris fuit geſtamen lævæ manus, alterius fiſtula inæqualis ſeptem compacta arundinibus. Et dum amor te ſollicitat, dum tua fiſtula te oblectat, vaccæ inobſervatæ dicuntur abiiſſe in campos Pylios. Filius Maiæ Atlante ſata has aſpexit,*

NOTÆ.

(n) *Palla*) Veſtimentum eſt, quo palam fœminæ utebantur.

(o) *Monſtra*) Metamorphoſim dicit Ocyrhoes ipſius nomen mutaſſe, cum poſtea equa Εὐίππη, *Evippe*, id eſt equitatu præſtans, dicta ſit.

(p) *Philyreius*) Chiron eſt, Philyræ, ex Saturno, filius, Ocyrhoes pater.

(q) *Delphice*) Id eſt, o Apollo: qui a *Delphis*, ubi templum celeberrimum habuit *Delphicus* appellatur. Fuit vero ille Deus Medicinæ, cujus appoſite hoc in loco meminit Poeta, ut ad ſequentem ejus fabulam deſcendat.

(r) *Elin*) Eſt Elis & urbs & regio Peloponneſi.

(ſ) *Meſſeniaque*) Eſt Meſſene urbs Peloponneſi, ſicut & Meſſenia ejuſdem regiuncula, ubi Admeti boves paviſſe Apollinem dicit Poeta.

(t) *Paſtoria pellis*) Ideo volunt Poetæ cœlo exulaſſe Apollinem, & ad paſcendos Admeti greges compulſum fuiſſe, quod ut Æſculapii filii, a Jove fulmine peremti necem ulciſceretur, Cyclopas fulminum fabricatores ad unum ſagittis confixiſſet; qua re offenſus Jupiter ipſum divinitate ſpoliavit.

(u) *Pylios*) Tres ſunt in Peloponneſo urbes, quibus nomen *Pylus*, *Eliaca* una in Elide, altera *Meſſeniaca* in Meſſenia, & tertia inter duas, Neſtoris patria, de qua hic agitur.

(x) Na-

(x) Natus; & arte (y) ſua ſilvis occultat abactas.
Senſerat hoc furtum nemo, niſi notus in illo
Rure ſenex. Battum vicinia tota vocabant.
Divitis hic ſaltus herboſaque paſcua (z) Nelei,
(a) Nobiliumque greges cuſtos ſervabat equarum.
Hunc timuit; blandeque manu ſeduxit, &, Eia,
Quiſquis es, hoſpes, ait, ſi forte armenta requiret
Hæc aliquis; vidiſſe nega. neu gratia facto
Nulla rependatur; nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit. accepta voces has reddidit hoſpes:
Tutus eas. lapis iſte prius tua furta loquatur.
Et lapidem oſtendit. ſimulat Jove natus abire.
Mox redit; &, verſa pariter cum voce figura,
Ruſtice, vidiſti ſi quas hoc limite, dixit,
Ire boves; fer opem; furtoque ſilentia deme:
Juncta ſuo pretium dabitur tibi fœmina tauro.
At ſenior, poſtquam merces (b) geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erant: (c) & erant ſub montibus illis
Riſit Atlantiades: &, Me mihi, perfide, prodis?
Me mihi prodis? ait, perjuraque pectora vertit

INTERPRETATIO.

& tegit nemore abductas fraude ſua. Nullus adverterat hoc furtum, præter ſenem cognitum in illo agro. Omnes vicini illum *appellabant Battum. Hic paſtor cuſtodiebat ſaltus & paſcua graminea, & armenta præſtantiſſimarum equarum Nelei. Metuit hunc, & ſeorſum prehendit molli manu; &, Eia, inquit, quiſquis es, amice, ſi forſitan aliquis quærat iſtos greges; dic te non advertiſſe: & ne nullum præmium detur merito, accipe in mercedem bovem ſplendidam: Atque obtulit. Amicus accepta* bo*ve retulit has voces, diſcedas ſecurus: ante iſtud ſaxum proferat tuam fraudem. Et ſaxum indicat. Filius Jovis ſit ſimilis diſcedenti, & ſtatim revertitur; & mutata forma ſimul cum voce; Ruſtice, inquit, ſi advertiſti quaſdam vaccas diſcedentes ex iſtis regionibus, adjuva, & ne premas furtum ſilentio. Merces tibi exhibebitur vacca cum ſuo tauro. At ſenex, poſtquam præmium duplo auctum, Erant, ait, ſub illis collibus: & erant ſub illis collibus. Riſit Atlantiades, &, inquit prodis me mihi perfide? prodis me mihi? & mutavit cor perjurum*

NOTÆ.

(x) *Natus*) Mercurium dicit, qui Jovem & Majam Atlantis filiam parentes habuit.

(y) *Sua*) Quia fur, & furum Deus, quem laudat Honorius.

> *Callidum, quicquid placuit, jocoſo*
> *Condere furto.*

(z) *Nelei*) Qui pater fuit Neſtoris, rex Pili.

(a) *Nobilium*) Palmis in certamina: vel communiter *nobilium*, ſenſu quo dixit Horatius.

> *Eſt in juvencis, eſt in equis patrum*
> *Virtus.*

(b) *Geminata*) Quia prius unam vaccam dumtaxat dederat Mercurius, jam aliena indutus *forma* taurum cum vacca pollicetur.

(c) *Et erant*) Ad quendam volunt alluſum ineptum Poetam, Battum nomine. qui in ſuis verſibus eadem identidem iterare ſolebat. Atque eum eadem verba titubanter repetentem ſequenti verſu deridet itidem Mercurius. Ab eo Græcorum βαττολογία, id eſt inepta verborum redundantia.

In

In durum ſilicem; qui nunc quoque dicitur *(d)* **Index**:
Inque nihil merito vetus eſt infamia ſaxo.
XII. Hinc ſe ſuſtulerat paribus *(e)* caducifer alis:
(f) Munychioſque volans agros, gratamque Minervæ
Deſpectabat *(g)* humum, cultique arbuſta *(h)* Lycæi;
Illa forte die caſtæ de more puellæ
Vertice ſuppoſito feſtas in Palladis arces
Pura *(i)* coronatis portabant *(k)* ſacra *(l)* caniſtris.
Inde revertentes Deus aſpicit *(m)* ales: iterque
Non agit in rectum; ſed *(n)* in orbem curvat eumdem.
Ut volucris viſis rapidiſſima miluus extis,
Dum *(o)* timet, & denſi circumſtant ſacra miniſtri,
Flectitur in gyrum; nec longius audet abire:
(p) Spemque ſuam motis avidus circumvolat alis.
Sic ſuper *(q)* Actæas agilis *(r)* Cyllenius arces
(ſ) Inclinat curſus: & eaſdem circinat auras:

INTERPRETATIO.

in rigidum lapidem, qui nunc etiam vocatur Index: & dedecus eſt in lapide nihil merito.

XII. Caducifer ſe inde ſubduxerat alis æqualibus, & iis libratus contemplabatur arva Munychia & terram acceptam Palladi, & arbuſta culti Lycæi. Forte virgines pudicæ ferebant de more ſacra pura caniſtris coronatis in templa Minervæ, capite ſuppoſito. Deus alatus videt redeuntes inde; & non dirigit iter recta; ſed flectit in eumdem circulum; quemadmodum milvus avis velociſſima præcordiis viſis, dum metuit, & miniſtri conferti adſunt ſacris, movetur in orbem, neque audet longius diſcedere, & rapax circumvolat ſpem ſuam alis agitatis. Eo modo velox Cyllenius dirigit volatum ſuper arces Actæas; & orbes deſcribit per eundem aerem,

NOTÆ.

(d) *Index*) Viæ & milliarium, aut etiam, ut quibuſdam viſum metallorum; qui metallorum index *lapis lydius* ſive *Heraclius* dicitur. *Pierre de touche*. Sed prior vera videtur ſententia.

(e) *Caducifer*) Mercurius eſt caduceam, ſeu virgam alatam manu tenens, duobus implicitam ſerpentibus.

(f) *Munychios*) *Atticos*, juxta Athenas inter Pyræeum, & Sunium promontoria, a promontorio Munychia ſic dictos.

(g) *Humum*) De iiſdem Atticis agris loquitur aut Athenis, Minervæ olim ſacris.

(h) *Lycæi*) Fuit Lycæus locus amœnus juxta Athenas a Lyco, Bandionis, Athenienſium regis, filio, ſic dictus: ubi deinde Athenienſes gymnaſium condiderunt, in quo & deambulans Ariſtoteles de philoſophia diſputavit.

(i) *Coronatis*) Corollis, ſertiſque redimitis.

(k) *Sacra*) Quæcumque ad ſacra peragenda ſpectabant.

(l) *Caniſtris*) A quibus caniſtris quaſillis, ciſtulis, aut canis, ut Feſtus ex lingua Græca, loquitur, præſtantiores & nobiliores virgines, quæ in Panathenæis aliiſque feſtis caniſtris illis ſacra ferebant, *Canephoræ* dictæ ſunt.

(m) *Ales*) Mercurius, qui alis inſtructus, ſuumque, omnium planetarum celerrime, curſum conficit.

(n) *In orbem*) Ut Herſes amatæ viſu diutius frui liceret.

(o) *Timet*) *In exta victimarum non audet, circumſtantibus miniſtris, irruere.*

(p) *Spem*) Pro re ſperata poſuit, victimarum extis, *ſcil.* quibus inhiat milvus.

(q) *Actæas*) *Athenienſes*.

(r) *Cyllenius*) Mercurius eſt, a Cyllene Arcadiæ monte, ubi educatus ſic dictus.

(ſ) *Inclinat curſus*) *Convertit volatus*.

Quan-

Quanto ſplendidior, quam cætera ſidera, fulget
Lucifer; & quanto te, Lucifer, aurea (t) Phœbe;
Tanto virginibus præſtantior omnibus (u) Herſe
Ibat: eratque decus (x) pompæ, comitumque ſuarum.
Obſtupuit forma Jove natus: & æthere pendens
Non ſecus exarſit, quam cum (y) balearica (z) plumbum
Funda jacit. volat illud, & incandeſcit eundo:
Et quos non habuit, ſub nubibus invenit, ignes.
Vertit iter; cœloque petit diverſa relicto:
Nec ſe diſſimulat: tanta eſt fiducia formæ.
Quæ quamquam juſta eſt; (a) cura tamen adjuvat illam,
Permulcetque comas, (b) clamydemque ut pendeat apte,
Collocat; ut limbus, totumque appareat aurum:
Ut teres in dextra, qua ſomnos ducit & arcet,
Virga ſit: ut terſis niteant talaria plantis.
(c) Pars ſecreta domus ebore & (d) teſtudine cultos
Tres habuit thalamos. quorum tu, (e) Pandroſo, dextrum
(f) Aglauros lævum, medium poſſederat Herſe.
Quæ tenuit lævum, venientem prima notavit

INTERPRETATIO.

Quanto Lucifer ſplendet lucidior quam reliqua aſtra; & quanto Luna ſplendida plus lucet te, o Lucifer, tanto Herſe pulcrior cæteris puellis ambulabat, & erat honor pompæ & comitum ſuarum. Filius Jovis attonitus eſt ſpecie, & libratus in aere non aliter incaluit quam cum funda balearica emittit glandem. Illa volat, & incaleſcit motu, & reperit in aere calorem quem non habuit. Flectit viam, & remota petit cœlo omiſſo; neque latitat, tanta eſt confidentia elegantiæ. Quæ quamvis non iniqua eſt, illam tamen auget cura: & fingit capillos, & accomodat chlamidem ut bene ſituat; ut fimbria & totum aurum emineat; ut baculus quo allicit & ſubducit ſoporem, ſit expolitus in manu; ut talaria ſplendeant in pedibus nitidis. Penetralia domus habuerunt tria cubicula ornata ebore & teſtudine, quorum tu Pandroſo, dextrum. Aglauros tenebat ſiniſtrum, Herſe medium. Quæ habuit ſiniſtrum obſervavit prior Mercurium

NOTÆ.

(t) *Phœbe*) Luna. Phœbi ſoror.

(u) *Herſe*) Cecropis fuit filia, Cephali mater, ut placet Apollodoro.

(x) *Pompa*) In feſto Minervæ.

(y) *Balearica*) Sunt Baleares inſulæ ſub Hiſpania, hodie *Majorca* & *Minorca* nomine, cujus incolæ olim peritiſſimi funditores, qua re etiam *Baleares*, Græca etymologia dicti.

(z) *Plumbum*.) Aut ex eo pilam ſeu glandem factam, quam motu liqueſcere quoque hyperbolice admodum ſcripſit Virgilius.

(a) *Cura*) Compoſitis omnibus quæ formam adjuvare poſſent.

(b) *Chlamidem*) Eſt chlamys veſtimentum quod thoraci, ornatus cauſa, ſuperinduebatur.

(c) *Pars ſecreta*) Cecropis domus eam partem deſcribit, qua erant ejus filiarum thalami.

(d) *Teſtudine*) Teſtudinum cruſtis, ſeu ſquamis ornabantur etiam thalami.

(e) *Pandroſo*) Tres habuiſſe filias Cecropem teſtatur etiam Apollodorus, qui pariter eas Pandroſon, Agraulon, & Herſen nominat.

(f) *Aglauros*) Aliis melius videtur, ut, ſicuti Pandroſus & Herſe a rore apud Græcos nomen habuerint, Agraulos ab agris pariter ſuum obtinuerit. Certe *Agraulos* non Aglauros a quibuſdam ſcribitur.

Mercurium: nomenque Dei ſcitarier auſa eſt,
Et cauſam adventus. cui ſic reſpondit Atlantis
(g) Pleioneſque nepos: Ego ſum, qui (h) juſſa per auras
Verba Patris porro. pater eſt mihi Jupiter ipſe.
Nec fingam cauſas. tu tantum fida ſorori
Eſſe velis, proliſque meæ matertera dici.
Herſe cauſſa viæ. foveas oramus amanti.
Adſpicit hunc oculis (i) iſdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flavæ (k) ſecreta Minervæ:
Proque (l) miniſterio magni ſibi ponderis aurum
Poſtulat. interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc (m) torvi Dea bellica luminis orbem,
Et tanto penitus traxit ſuſpiria motu,
Ut pariter pectus, poſitamque in pectore forti
(n) Ægida (o) concuteret: ſubit, hanc arcana profana
Detexiſſe manu tum, cum ſine matre creatam
(p) Lemnicolæ ſtirpem (q) contra data fœdera vidit:

INTERPRETATIO.

accedentem: neque verita eſt requirere nomen Dei; & cauſam acceſſus: cui nepos Atlantis & Pleiones talia reddit: Ego ſum qui fero mandata patris per aerem. Ipſe Jupiter eſt meus pater. Neque diſſimulabo cauſas: tu modo fidelis eſſe velis ſorori, & appellari matertera meæ progeniei. Herſe eſt cauſſa itineris: precamur indulgeas amanti. Intuetur hunc iiſdem oculis, quibus Aglauros latens aſpexerat myſteria arcana Palladis; & petit ſibi pro ſervitio aurum magni ponderis: interea cogit exire domo. Dea belli infenſis oculis hanc intuetur, & ex alto duxit gemitus tanto impetu, ut percelleret pariter pectus & loricam ſtrenuo pectori adhærentem. Recurrit hanc eum violaſſe manu impia ſecreta, cum aſpexit ſobolem Lemnicolæ natam ſine matre, contra fidem datam:

NOTÆ.

(g) *Pleioneſque*) Quæ Pleione Atlantis uxor, Majæ mater fuit; ex qua Maja ortus Mercurius.

(h) *Juſſa per*) Mercurius, inquit Arnobius, quaſi quidam Medicurrius dictus; quod inter loquentes duos media curtat & reciprocetur oratio. Sed, niſi Græca etymologia eſt, Mercurius a mercibus dictus.

(i) *Iſdem*) Iiſdem, *ſcilicet*.

(k) *Secreta*) Erichtonium, nempe, de quo antea.

(l) *Miniſterio*) Si Mercurio in ejus Amoribus faveret.

(m) *Torvi*) quod iræ indicium.

(n) *Ægida*) Fuit *Ægis* lorica, ſeu potius ſcutum aut clypeus Jovis & Minervæ, deinde Deorum, atque etiam nonnunquam heroum, cujuſmodi ex capræ Amaltheæ pelle ſibi Jupiter, ex aliis coriis ſeu pellibus alii ſibi paraverunt, quibus deinde æs additum. A capra illud nomen ortum, quæ Græcis ἆιγα dicta. De Minervæ Ægide, quam Vulcani juſſu fabricabant Cyclopes ita Virgilius,

> *Ægidaque horrifi.am, turbatæ Palladis arma,*
> *Certatim ſquamis ſerpentum, auroque polibant;*
> *Connexoſque angues, ipſamque in pectore divæ*
> *Gorgona, deſecto vertentem lumina collo.*

(o) *Concuteret*) Qua re bellum indicere & terrorem incutere credebatur.

(p) *Lemnicolæ*) Vulcani, qui ob deformitatem, e cœlo in Lemnon Ægæi maris Inſulam Septentrionalem præcipitatus, ibi etiam ferrariam exercuit.

(q) *Contra*) Prohibuerat enim Minerva, ne ciſtulam qua Erichtonium Vulcano ſatum incluſerat, Cecropis filiæ aperirent.

Et

Et (r) grataṁque Deo fore jam, grataṁque ſorori,
Et ditem ſumto, quod avara popoſcerit, auro.
Protinus (ſ) Invidiæ nigro ſquallentia tabo
Tecta petit. domus eſt imis in vallibus antri
Abdita, ſole carens, non ulli pervia vento;
Triſtis, & ignavi pleniſſima frigoris; & quæ
Igne vacet ſemper, caligine ſemper abundet.
Huc ubi pervenit (t) belli metuenda virago;
Conſtitit ante domum, ((u) neque enim ſuccedere tectis
Fas habet) & poſtes extrema cuſpide pulſat.
Concuſſæ patuere fores. videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta ſuorum,
Invidiam: viſaque oculos avertit. at illa
Surgit humo (x) pigra: ſemeſarumque relinquit
Corpora ſerpentum: paſſuque incedit inerti.
Utque Deam vidit formaque armiſque decoram;
(y) Ingemuit: (z) vultumque ima ad ſuſpiria duxit.
Pallor in ore ſedet: macies in corpore toto:
(a) Nuſquam recta acies: livent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua eſt ſuffuſa veneno.
Riſus abeſt; niſi quem viſi movere dolores.
Nec fruitur ſomno, vigilacibus excita curis:

INTERPRETATIO.

& fore jam acceptam Deo, & acceptam ſorori, & opulentam auro capto, quod avara petierit. Continuo it domum Invidiæ madidam atra ſanie. Domus latet in ultimo ſeceſſu ſpeluncæ, Sole carens, nulla aura recreanda, lugubris, & refertiſſima pigri frigoris, & quæ ſemper deſtituta ſit igne, ſemper ſit tenebris obſita. Poſtquam illuc acceſſit tremenda virago belli; ſubſtitit ante domum, (neque enim licet ſubire eam;) & concutit poſtes extremo mucrone. Janua percuſſa aperta eſt: aſpicit intus Invidiam devorantem carnes vipereas, eſcam ſuæ feritatis, & dimovet oculos a viſa. At illa tollitur humo torpente, & omittit partes anguium ſemeſorum, & ambulat greſſu pigro. Et cum vidit Deam inſignem ſpecie & armis ſuſpiravit, & faciem compoſuit ex altis gemitibus. Livor occupat faciem: macies totum corpus: ſemper oblique intuetur: dentes nigricant rubigine: pectus viret felle: lingua eſt plena veneno. Riſus nullus eſt, niſi quem faciunt ærumnæ cognitæ. Neque dormit impulſa curis pervigilibus:

NOTÆ.

(r) *Gratam fore Deo*) Mercurio, *ſcil.* cujus Amoribus illa faveret; quam tamen utpote impiam, felicem eſſe non oportebat.

(ſ) *Invidiæ*) Furiarum furiæ, potius quam Deæ, cujus opera tamen Pallas utitur.

(t) *Belli virago*) Pallas Dea belli.

(u) *Neque enim*) Nulli, *ſcilicet*, invidiæ peſtifero afflatui obnoxia eſſe poteſt Jovis ex cerebro nata Dea Sapientiæ.

(x) *Pigra*) Quam ſol nullus, ars nulla mulceat, quæ vero pigritiam inſuper invidiæ foveat.

(y) *Ingemuit*) Dolore, *ſcil.* ex viſo Minervæ læto & decoro vultu. Quam vero appoſite quamquam eleganter Poeta humanis moribus formaque induit Invidiam!

(z) *Vultumque*) Id eſt, Dolorem ex imis viſceribus in vultum effudit.

(a) *Nuſquam*) Imo torvorum & obliquorum oculorum veneno cuncta inficit.

 Sed

Sed videt (*b*) ingratos, intabeſcitque videndo,
Succeſſus hominum: (*c*) carpitur & carpitur una:
Suppliciumque ſuum eſt. quamvis tamen oderat illam;
Talibus adfata eſt breviter (*d*) Tritonia dictis:
(*e*) Infice tabe tua natarum Cecropis unam.
Sic opus eſt. Aglauros ea eſt. haud plura locuta
Fugit; & impreſſa tellurem (*f*) reppulit haſta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens,
(*g*) Murmura parva dedit: (*h*) ſucceſſurumque Minervæ
Indoluit: baculumque capit; (*i*) quod ſpinea totum
Vincula cingebant: adopertaque nubibus atris,
Quacumque ingreditur, florentia proterit arva,
Exuritque herbas, & (*k*) ſumma cacumina carpit:
(*l*) Afflatuque ſuo populos, urbeſque, domoſque
Polluit: & tandem (*m*) Tritonida conſpicit arcem;
Ingeniis, opibuſque, & feſta pace virentem:
Vixque tenet lacrymas; quia nil lacrymabile cernit.
Sed poſtquam thalamos intravit (*n*) Cecrope natæ;

INTERPRETATIO.

ſed ſpectat lætos eventus hominum cum moleſtia, & macreſcit ſpectando: & lædit, & ſimul læditur: & eſt ſua Pœna. Quanquam tamen Tritonia illam averſabatur, alloquuta eſt breviter hujuſmodi verbis, Inquina tabe tua unam filiarum Cecropis. Ita neceſſe eſt. Ea eſt Aglauros. Poſtquam ea dixit, non plura, diſcedit, & repulit terram haſta impacta. Illa aſpiciens Deam recedentem torvis oculis ſecreto murmuravit, & ingemuit iſtud bene eventurum Palladi: & ſumit baculum, quod totum nodi ſpinei ambibant; & quacumque incedit velata nigris nubibus proculcat lætos agros, & torret gramina, & vellit ſummæ faſtigia. & fœdat contactu ſuo populos, & urbes, & domos; & denique videt arcem Tritoniam, florentem ingeniis, & divitiis, & pace amabili: & ægre compeſcit lacrymas, quia nihil invenitur deflendum. Verum ut ſubiit cubiculum filiæ Cecropis

NOTÆ.

(b) *Ingratos*) *Videt ſucceſſus, qui ſibi ſunt ingrati.*

(c) *Carpit & carpitur*) Quia quod in bonos ſævit Invidus, illi ipſi labori & dolori eſt maximo: In ipſius viſceribus, tanquam in ſentina, fervet, quod in alios effundere ſtudet, venenum.

(d) *Tritonia*) Minerva eſt, quæ a Tritone palude Libyæ, juxta quam nata & educata, ſibi hoc nomen impoſuit.

(e) *Infice*) Ut invidia contabeſcat.

(f) *Reppulit*) Diſcedentis actum deſcribit.

(g) *Murmura parva*) Iſtud profecto optime, & prorſus ex Invidiæ pravo inertique ingenio.

(h) *Succeſſurumque*) Quia Aglauron tabe ſua inficere, Minerva imperante, cogebatur Invidia.

(i) *Quod ſpinea*) Totum ſpinis aut hamulis dicit horridum fuiſſe Invidiæ baculum: atque ita vincula pro cortice aut parte exteriori poſuerit Poeta, vel pro ipſis nodis baculo innatis.

(k) *Summa*) Enimvero quæ præſtantiſſima ſunt veneno ſuo corrumpit Invidia.

(l) *Afflatu*) Sic Virgilius.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Id eſt invidendo perdit, atque eadem vox Græcis *faſcinare* & *invidere* ſignificat.

(m) *Tritonida arcem*) Id eſt, Athenas, urbem Palladi Tritoniæ dicatam, omnibuſque artibus & ſtudiis florentem. Patronymicum poſuit pro poſſeſſivo.

(o) *Cecrope nata*) Aglauri, ſeu Agrauli, aut Agraulos.

Juſſa

Digitized by Google

Juſſa facit: pectuſque manu (o) ferrugine tincta
Tangit: & hamatis præcordia ſentibus implet.
Inſpiratque nocens virus: piceumque per oſſa
Diſſipat, & medio ſpargit pulmone, venenum:
(p) Neve mali ſpatium cauſſæ per latius errent;
Germanam ante oculos, fortunatumque ſororis
Conjugium, pulchraque Deum ſub imagine ponit;
Cunctaque (q) magna facit. quibus irritata, dolore
(r) Cecropis occulto mordetur: & anxia nocte,
Anxia luce gemit; lentaque miſerrima tabe
Liquitur. ut glacies (ſ) incerto ſaucia ſole:
Feliciſque bonis non ſecius uritur Herſes,
Quam cum ſpinoſis ignis ſupponitur herbis;
Quæ neque dant flammas, (t) lenique tepore cremantur.
Sæpe mori voluit; ne quicquam tale videret:
Sæpe velut (u) crimen rigido narrare parenti.
Denique in adverſo venientem limine ſedit
Excluſura Deum. cui blandimenta, preceſque,
Verbaque jactanti mitiſſima, (x) Deſine, dixit:
Hinc ego me non ſum niſi te motura repulſo.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, iſto:

INTERPRETATIO.

exequitur mandata, & tangit pectus manu imbuta ferrugine, & implet viſcera ſpinis recurvis. Infundit etiam venenum peſtiferum, & ſpargit per oſſa atrum tabum, & immittit in medium pulmonem. Et ne cauſſa doloris longius abeant, objicit ſororem oculis, & felix connubium, & ſiſtit Deum ſub formoſa ſpecie, & facit omnia ingentia. Quibus Cecropis provocata roditur ſecreto dolore, & ſollicita ſuſpirat nocte, ſollicita ſuſpirat de die, & infeliciſſima abſumitur ſegni tabe: non aliter quam glacies liquefacta Sole vario: & ardet ex commoditatibus beata Herſes; ſicuti cum ignis ſubjicitur herbis ſpinoſis, quæ neque emittunt flammas, & uruntur lento calore. Sæpius optavit obire, ne tale quid intueretur. Sæpius referre tanquam delictum ſevero patri. Denique ſedit in limine adverſo prohibitura Deum accedentem. Cui proferenti blanditias, & preces, & voces ſuaviſſimas: Omitte, inquit, Ego non ſum hinc diſceſſura niſi te profligato. Conſiſtamus, ait celer Cyllenius, hoc modo;

NOTÆ.

(o) *Ferrugine*) Invidia, quæ, ut rubigo ferrum, ita animum exedit.

(p) *Ne cauſſa errent per latius*) *Ut proximam & ampliſſimam invidendi & dolendi cauſam, qua indeſinenter excrucietur, ob oculos habeat.*

(q) *Magna facit*) Non levis eſt invidorum cruciatus, quod ſua quæque parva, aliorum maxima videant, aut videre credunt.

(r) *Cecropis*) Aglauros Cecrope nata.

(ſ) *Incerto*) Subinde & per vices radios ſuos vibrante. Acrior vero eſt doloris, poſt ejus remiſſionem impetus.

(t) *Leni*) Quæ quidem lenitas intolerabilem creat dolorem: facitque quod dicimus *bruler à petit feu*.

(u) *Crimen*) *Apud patrem moroſum ſororem perinde criminari, ac ſi impudicis amoribus indulgeret.*

(x) *Deſine*) *Me blandis precibus*, ſcilicet *ſollicitare, & verba inania fruſtra jacere.*

Cælataſque fores virga patefecit. at illi
Surgere conanti partes, quaſcunque ſedendo
(y) Flectimur, ignava nequeunt gravitate moveri:
Illa quidem (z) recto pugnat ſe attollere trunco:
Sed genuum junctura riget, friguſque per ungues
Labitur; & pallent amiſſo ſanguine venæ.
Utque malum late ſolet immedicabile cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes;
Sic letalis (a) hiems paulatim in pectora venit:
Vitaleſque vias, & reſpiramina clauſit.
Nec conata loqui eſt; nec, ſi conata fuiſſet,
Vocis haberet iter. ſaxum jam colla tenebat;
Oraque duruerant: (b) ſignumque exſangue ſedebat.
Nec lapis albus erat. (c) ſua mens infecerat illam.
XIII. Has ubi verborum pœnas mentiſque profanæ
Cœpit Atlantiades; (d) dictas a Pallade terras
Linquit, & ingreditur jactatis æthera pennis.
Sevocat hunc genitor: nec cauſſam faſſus amoris,
Fide miniſter, ait, juſſorum nate meorum,
Pelle moram, ſolitoque celer delabere curſu,

INTERPRETATIO.

& aperuit baculo januam cælatam. At partes, quæcumque curvantur in nobis dum ſedemus, non poſſunt moveri lento pondere illi nitenti ſe attollere. Illa quidem conatur ſe erigere corpore elato; ſed commiſſuræ genuum induruerunt, & glacies ſerpit per ungues, & venæ palleſcunt ſanguine deperdito. Et quemadmodum cancer peſtis inſanabilis conſuevit late obrepere, & adjicere partes intactas corruptis, ſic frigus mortiferum pedetentim corripuit pectus, & obſtruxit meatus vitales, & reſpirationem. Neque tentavit fari, neque, ſi tentaſſet, haberet tranſitum vocis: ſilex jam habebat colla, & os diriguerat, & erat ſtatua exanimata. Neque petra erat candida, ſuus animus illam inquinaverat.

XIII. *Poſtquam filius Atlantis eo modo ultus eſt verba & animum impium, deſerit terras appellatas a Minerva, & intrat cœlum alis motis. Pater eum ſeorſum prehendit, neque teſtatus cauſſam amoris, Fili inquit, fidelis miniſter mandatorum meorum feſtina, & velox deſcende motu aſſueto,*

NOTÆ.

(y) *Flectimur partes*) Id eſt, ſecundum, vel quoad partes, &c. Græciſmus eſt, Poetis familiaris & venuſtus.

(z) *Recto pugnat*) *Conatur ſeſe erigere.*

(a) *Hyems*) Pro mortifero frigore poſuit.

(b) *Signum*) *Statua ſine ſanguine.* Scripſit vero Pauſanias Aglauron & Herſen, quæ ciſtam ſibi & Pandroſo a Minerva concreditam, reſignaſſent, viſo Erichtonio, furiis agitatas ſeſe ex arce precipites dediſſe: quod de una ſaltem in Diris adverſus Ibim comprobare videtur Poeta.

(c) *Sua*) Invida, *ſcilicet*, aut livida.

(d) *Dictas a Pall.*) Ante diximus Palladem ſeu Minervam, Neptuno victo, qui cum ipſa uter novæ civitati nomen daret, diſceptaverat, cum munus præſtantius oleam, quam Neptuni equum contuliſſet, Athenis nomen ſuum dediſſe: Ipſa enim Ἀθήνα dicitur.

Quæ

Digitized by Google

(*e*) Quæque tuam matrem tellus a parte ſiniſtra
Suſpicit, (indigenæ (*f*) Sidonida nomine dicunt)
Hanc pete: quodque procul montano gramine paſci
Armentum (*g*) regale vides; ad littora verte.
Dixit: & expulſi jamdudum monte juvenci
Littora juſſa petunt: ubi magni (*h*) filia regis
Ludere virginibus (*i*) Tyriis comitata ſolebat.
(*k*) Non bene conveniunt, nec in una ſede morantur,
Majeſtas & amor. ſceptri gravitate relicta,
Ille pater rectorque Deum; cui dextra triſulcis
Ignibus armata eſt, qui nutu concutit orbem,
Induit (*l*) tauri faciem: miſtuſque juvencis
Mugit, & in teneris formoſus obambulat herbis.
Quippe color nivis eſt; quam nec veſtigia duri
Calcavere pedis, nec ſolvit aquaticus (*m*) Auſter.

INTERPRETATIO.

& ito in eam terram, quæ ſuſpicit tuam matrem a parte læva: (incolæ appellant Sidonidem) & age ad littus gregem regium quem cernis paſci procul herba montana. Loquutus eſt: & jamdudum juvenci abacti ex monte eunt ad littora præſcripta, ubi filia magni regis conſueverat ſe oblectare ſtipata puellis Tyriis. Majeſtas & amor non bene congruunt, nec conſiſtunt in uno loco. Ille pater & rex Superum, cui dextra inſtructa eſt flammis triſidis, qui agitat mundum nutu, dimiſſo ſceptri pondere ſumit vultum Tauri, & immiſtus juvencis mugit, & pulcher oberrat in teneris graminibus. Scilicet color eſt nivis, quam nempe planta duri pedis preſſit, neque notus humidus liquefecit.

NOTÆ.

(e) *Quæque*) Locus difficillimus: quomodo enim, inquiunt Pleiades ſtellas, atque in iis Majam Mercurii matrem a ſiniſtra ſuſpicere poteſt Phœnicia? Rem totam ut mihi quidem, donec meliora quiſpiam proferat, ſat ſit, ita conficio. *Dextras ad meridiem partes, lævaſque ad Septentrionem eſſe dixit.* Verba ſunt Livii de Augure Templi auguralis regiones aſſignantis. Poetæ pariter ad Apollinem ſuum & ad ortum converſi dextras in meridiem; ſiniſtras in Septentrionem obvertebant. Phœnices, igitur Pleiades a ſiniſtra non potuerunt aſpicere quæ ſitæ ſunt in Tauro, atque adeo in Æquinoctiali, ſiquidem illi extra Æquinoctialem poſiti & magis ad Septentrionem a dextra Taurum & Plejades habuerint. Quid ergo? Tamne graviter lapſus Poeta, ut dextram a ſiniſtra diſtinguere neſciverit? Nugæ. Ergo ſic accipe. Tellus Sidonia aut certe homines qui in ea erant, magis a parte ſiniſtra ſiti, cum in cœlum, ſuo reſpectu dextrum Taurum, atque in eo Plejades, matremque Mercurii Majam ſuſpiciebant, a ſiniſtra parte illam quæ ad dexteram erat intuebantur.

(f) *Sidonida*) Fuit Sidon antiquiſſima & celeberrima Phœniciæ Civitas ad maris Mediterranei oram Orientalem, a qua *Sidonis* patronymicum, quod hic pro terra Sidonia ponitur.

(g) *Regale*) Agenoris Phœnicum regis, Beli filii.

(h) *Filia*) Europa eſt Agenoris filia.

(i) *Tyriis*) Tyro, antiquiſſima & Sidonis vicina urbe, oriundis.

(k) *Non bene conveniunt*) Ante emollit Poeta quod ridiculum eſt in Jovis fabula, quam illud exponat.

(l) *Tauri faciem*) Jupiter ideo in Taurum dicitur mutatus, quod navis qua Europa abrepta Tauri inſigne haberet, vel quod dux prædonum qui eam ad Jovem Cretæ regem deluxit eo nomine appellaretur.

(m) *Auſter*) Ventus eſt flans a meridie, qui ideo ſæpe calidior, & nivem in aquam reſolvit; unde & ea candorem amittit.

Colla (n) toris extant: armis (o) palearia pendent:
Cornua parva (p) quidem; ſed quæ contendere poſſis
Facta manu, puraque magis perlucida gemma.
(q) Nullæ in fronte minæ; nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. miratur Agenore nata,
Quod tam formoſus, quod prælia nulla minetur.
Sed, quamvis mitem, metuit contingere primo.
Mox adit: & flores ad candida porrigit ora:
Gaudet amans: &, dum veniat ſperata voluptas,
(r) Oſcula dat manibus. vix ah, vix cætera differt.
Et nunc alludit, viridique exſultat in herba:
(ſ) Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis.
Paulatimque metu demto, modo pectora præbet
Virginea (t) plaudenda manu; modo cornua ſertis
Impedienda novis. auſa eſt quoque regia virgo,
Neſcia quem premeret, tergo conſidere tauri.
Cum Deus a terra, ſiccoque a littore, ſenſim
(u) Falſa pedum primis veſtigia ponit in undis.
Inde abit ulterius, medioque per æquora ponti
Fert prædam. pavet hæc littuſque ablata relictum.

INTERPRETATIO.

Colla conſpicua ſunt firmis muſculis, palearia pendent ex humeris. cornua parva equidem, ſed quæ poſſis aſſerere manu fabricata, & ſplendidiora nitida gemma. Nullæ minæ in fronte, neque oculi terribiles, facies eſt pacifica. Filia Agenoris admiratur quod tam pulcher, quod nullas pugnas intentet. Sed quanquam docilem, timet primo tangere, mox accedit, & admovet flores ori niveo. Amans lætatur, & deoſculatur manus, donec gaudium expectatum veniat; ægre, ab ægre prorogat cætera. Et modo ludit, & ſalit in virenti gramine, modo demittit latus candidum in ſabula nigricante. Et timore paulatim ſublato, nunc dat pectus mulcendum manu virginea, nunc cornua implicanda novis ſertis. Puella regia auſa eſt quoque inſidere dorſo tauri, ignorans quem premeret: cum Deus immittit paulatim fictas plantas pedum a terra & littore ſicco in primas aquas. Inde ſeſe promovet ulterius, & fert rapinam per æquora medii maris. Hæc timet, & abrepta oculos vertit ad littus relictum;

NOTÆ.

(n) *Toris*) Eo nomine eminentiores intellige muſculorum partes, quæ neſcio quas vires & naturæ robur indicant, in Tauri collo maxime laudatum.

(o) *Palearia*) Pelles ſunt ex boum collo pendentes, quæ quo ampliores, & ad genua productæ, eo pulchriores ſunt.

(p) *Quidem*) Laudari volunt in Tauro cornua ampla & ſpacioſa, quia forte aliquam habent ſpeciem. Propterea voculam illam *quidem* crediderim Poetam addidiſſe, ut tacite ſe cum vulgo non ſentire indicet, quippe qui ad bellicoſi Tauri vires & præſtantiam non conferre cognoverit prominentia ſparſa & fragilia cornua.

(q) *Nullæ in fronte*) Nihil in natura pulchrius quam vigor in maxima ejus ſuavitate quaſi recubans. Sed pauci iſtud acute perſpiciunt.

(r) *Oſcula dat*) Amanti & Tauro iſtud convenit.

(ſ) *Nunc latus*) Ingenioſiſſime profecto, & modo ad naturam maxime accommodato ſibi viam ſtravit Poeta.

(t) *Plaudenda*) *Leviter percutiendo mulcenda:* nam eo modo equos & alia bruta manſuefacimus.

(u) *Falſa*) Quia Tauri videbantur eſſe, Jovis erant.

Reſpi-

Reſpicit: & dextra cornu tenet; altera dorſo
Impoſita eſt: tremulæ ſinuantur flamine veſtes.

INTERPRETATIO.

& dextra apprehendit cornu, altera eſt affixa tergo; amictus fluctuantes corrugantur vento.

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Hic Agenor, Cadmum jubet filiam amiſſam inveſtigare. Quod dum ille facit, e dentibus draconis occiſi, in terra ſatis, enaſcuntur homines: cum quibus ille deinde Thebas condidit. Huic primum valde luctuoſa fuit nepotis Actæonis in cervum mutati dilaceratio: quamvis Junoni grata fuerit, quæ Semelem pellicem oderat. Ideoque ad ipſam ſub facie Beroes nutricis accedens, mortem illi procuravit. Paulo poſt Jupiter cum Junone diſputans, utra Venus eſſet ſuavior, Tireſiam adhibet arbitrum: quandoquidem ſexum utrumque fuerat expertus. Is lata contra Junonem ſententia, ab illa quidem viſu privatus, a Jove autem vaticinandi ſcientiam coſecutus eſt. Primum autem ejus oraculum in Narciſſo comprobatum fuit: qui cum puellas omnes, inter quas & Echo præ amoris impatientia in vocem fuerat converſa, contempſiſſet, ſui ipſius denique amore contabeſcens, in florem mutatus eſt. Pentheus tamen vatem hunc irridebat, quanquam & ipſi vera prædixerat. Nam cum Bacchi celebrarentur Orgia, ille famulum quemdam ſacrorum, poſtquam nautas in piſces fuiſſe transformatos ab eo intellexerat, in vincula conjecit; & inde a Bacchis fuis diſcerptus; id quod magnam apud omnes fidem ſacris conciliavit.

JAmque Deus poſita fallacis imagine tauri,
Se confeſſus erat; (a) Dictæque rura tenebat:
Cum pater ignarus (b) Cadmo perquirere raptam
Imperat: & pœnam, ſi non invenerit, addit
Exſilium, (c) facto pius & ſceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprehendere poſſit

INTERPRETATIO.

JAmque Deus ſeſe manifeſtaverat omiſſa ſpecie ficti tauri, & erat in agris Dictæis: cum pater neſcius juſſet Cadmum perquirere ablatam, & abjicit mulctam exilium, niſi reperiat, pius & ſceleſtus eodem facinore. Filius Agenoris; poſtquam fruſtra omnes terras luſtraſſet (quis enim poſſit detegere.

NOTÆ.

(a) *Dictæa*) Cretam inſulam, in qua mons Dicte.

(b) *Cadmo*) Qui Europæ frater, Agenoris fuit filius. Cæterum non Cadmo tantum, ſed Phœnici qui in Africam profectus, ubi Pœnis nomen dedit, & Cilici, a quo Cilices, ſororis inveſtigandæ curam Agenor demandavit.

(c) *Facto pius*) Pius erga filiam, ſceleratus erga filios.

Fur-

Digitized by Google

Furta Jovis :) profugus patriamque iramque parentis
Vitat Agenorides: Phœbique oracula ſupplex
Conſulit: &, quæ ſit tellus habitanda, requirit;
Bos tibi, Phœbus ait, *(d)* ſolis occurret in arvis,
Nullum paſſa jugum, curvique immunis aratri.
Hac duce carpe vias: &, qua requieverit herba,
Mœnia fac condas: *(e)* Bœotiaque illa vocato
Vix bene *(f)* Caſtalio Cadmus deſcenderat antro:
Incuſtoditam lente videt ire juvencam,
Nullum ſervitii ſignum cervice gerentem.
Subſequitur, preſſoque legit veſtigia greſſu;
Auctoremque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Jam vada *(g)* Cephiſi, *(h)* Panopeſque evaſerat arva:
Bos ſtetit; &, tollens ſpatioſam cornibus altis
Ad cælum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ita, reſpiciens *(i)* comites ſua terga ſequentes,
Procubuit, teneraque latus ſubmiſit in herba.
Cadmus *(k)* agit grates; peregrinæque oſcula terræ
Figit: & ignotos montes agroſque ſalutat.
Sacra Jovi facturus erat: jubet ire miniſtros.

INTERPRETATIO.

furta Jovis!) exul fugit patriam & iram patris, & ſupplex conſilium petit ab oraculo Apollinis, & exquirit qua terra ſit incolenda. Bos, inquit, nullum jugum paſſa, & libera ab aratro curvo, ibit tibi obviam in campis deſertis. Ea indice ſequere iter: & quo gramine procubuerit, fac ponas muros: & illos appellato Bœtios. Vix dum Cadmus digreſſus erat ſpelunca Caſtalia, cernit juvencam inobſervatam lente incedere, nullum habentem indicium ſervitii in collo. Subſequitur, & inſiſtit veſtigiis ſuſpenſo paſſu, & tacitus veneratur Apollinem auctorem viæ. Jam præterierat vada Cephiſi, & campos Panopes, juvenca conſtitit, & erigens ad cœlum caput vaſtum productis cornibus concuſſit aërem mugitibus. Atque ita, oculos convertens ad comites ſequentes ſua veſtigia, in terram ſe demiſit, & poſuit latus in molli gramine. Cadmus agit gratias, & deoſculatur terram ignotam, & ſalutem dicit campis & montibus incognitis. Volebat ſacrum facere Jovi: imperat famulis diſcedere.

NOTÆ.

(d) *Solis*) *Non habitatis, deſertis.*

(e) *Bœotiaque*) Veram, Thebarum etymologiam ex lingua Hebraica arceſſivit vir nunquam ſine laude nominandus, clariſſimus Bochartus. Sed fabulam ſequutus eſt fabularum compilator, qui cum Nicandro, aliiſque Thebas *Bœoticas* a Bove, aut vacca Cadmi duce, (quam vaccam lingua Syra *Thebe* dici volunt) ita appellatas fuiſſe ſenſit.

(f) *Caſtalio*) Id eſt, Delphis, quo, authore Apollodoro, atque ut ſupra Naſo ipſe indicavit, & deinde aperte declaravit, Apollinem conſulturus Cadmus profectus erat. Nam fons eſt Caſtalius inter montes Delphos & Parnaſſum, ad cujus Parnaſſi radices urbs *Delphi* poſita. Adeoque hic Metonymia eſt adjuncti.

(g) *Cephiſi*) Bœotiæ eſt fluvius, ex Parnaſſo fluens.

(h) *Panopeſque*) Fuit ſuo tempore urbs Phocidis, non longe a Cephiſo & Parnaſſo.

(i) *Comites*) Cadmum cum ſociis.

(k) *Agit grates*) Apollini, *ſcilicet*.

Et

Et petere e vivis libandas fontibus undas.
Silva vetus ſtabat, nulla violata ſecuri;
Eſt ſpecus in medio virgis ac vimine denſus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
(*l*) Uberibus fœcundus aquis. hoc conditus antro
(*m*) Martius anguis erat; criſtis præſignis & auro.
Igne micant oculi; corpus tumet omne veneno:
Treſque (*n*) vibrant linguæ: triplici ſtant ordine dentes.
Quem poſtquam (*o*) Tyria lucum de gente profecti
Infauſto tetigere gradu; demiſſaque in undas
Urna dedit ſonitum; longo caput extulit antro
Cæruleus ſerpens; horrendaque ſibila miſit.
Effluxere urnæ manibus: ſanguiſque relinquit
Corpus, & attonitos ſubitus tremor occupat artus.
(*p*) Ille volubilibus ſquamoſos nexibus orbes
Torquet, & immenſos ſaltu ſinuatur in arcus:
Ac media plus parte leves erectus in auras
Deſpicit omne nemus: tantoque eſt corpore, quanto,
Si totum ſpectes, geminas (*q*) qui ſeparat Arctos.
Nec mora: Phœnicas (ſive illi tela parabant.

INTERPRETATIO.

& haurire ex vivis fontibus aquas libandas. Vetus lucus erat, ſecuri intactus. Eſt antrum in medio obſitum virgis ac vimine efficiens depreſſam cameram junctura lapidum, abundans aquis multis. Serpens Martius conſpicuus criſtis & auro latebat in ea ſpecu. Oculi radiant igne: totum corpus turgeſcit tabo. & tres linguæ micant; dentes cohærent triplici ordine. Quam ſilvam poſtquam digreſſi ex natione Tyria tetigerunt infelici paſſu, & ſitula projecta in aquam fecit ſtrepitum, anguis caruleus emiſit caput profunda ſpelunca, & ſibila duxit terribilia. Situla exciderunt manibus, & ſanguis deſtituit corpus, & horror repentinus ſubiit membra ſtupentia. Ille ducit ſpiras ſquameas nodis flexilibus, & curvatur in ſinus immenſos; & ſublatus plus parte media in tenuem aërem ex alto aſpicit totam ſilvam, & eſt tanto corpore, quanto ſi aſpicias totum Serpentem qui dividit duas urſas. Nec mora, ſeu Phœnices ad arma ſe accingebant,

NOTÆ.

(l) *Uberibus*) Fontem vocaverunt Dircen per anticipationem, cum multo poſt in fontem Dircen mutata fuerit Dirce Lyci Thebarum regis uxor.

(m) *Martius anguis*) Marti dicatus ac bellicoſus, Martis filius, ut quibuſdam placuit, nomine *Dercylus*.

(n) *Vibrant*) Neutraliter; id eſt celerrime moventur: tanta enim celeritate plicatilem linguam ſerpens vibrat, ut triplex eſſe videatur; quam forte & revera trifidam fingit. Bifidam profecto arbitror me vidiſſe, quam nigerrimam etiam idem Anguis per vices conglobabat.

(o) *Tyria*) Phœnices, Cadmi ſocii, Tyrus enim & Sidon urbes fuerunt vicinæ, quæ a ſcriptoribus ita conjunguntur, ut prope in multis confundantur.

(p) *Ille volub.*) Id eſt, Corpus in nodos aut ſpiras fingit; cauda orbes deſcribit: Qu ſerpentum mos eſt.

(q) *Qui ſeparat*) Eſt ſerpens in cælo inter duas Arctos ſignum ejus occupans multum ſpatium, quo hyperbolice hujus noſtri draconis magnitudinem menti objicere voluit.

Sive

Digitized by Google

Sive fugam, ſive ipſe timor prohibebat utrumque);
Occupat; hos morſu, longis complexibus illos,
Hos necat afflatos funeſti tabe veneni.
(r) Fecerat exiguas jam Sol altiſſimus umbras:
Quæ mora ſit ſociis miratur Agenore natus;
Veſtigatque viros. (ſ) tegimen direpta leoni
Pellis erat: telum ſplendenti lancea ferro,
Et jaculum: teloque animus præſtantior omni.
Ut nemus intravit, letataque corpora vidit,
Victoremque ſupra ſpatioſi corporis hoſtem
Triſtia ſanguinea lambentem vulnera lingua;
Aut ultor veſtræ, fidiſſima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. dixit, dextraque (t) molarem
Suſtulit; & magnum magno conamine miſit.
Illius impulſu cum turribus ardua celſis
Mœnia mota forent. ſerpens ſine vulnere manſit.
Loricæque modo ſquamis defenſus, & atræ
Duritia pellis, validos cute reppulit ictus.
At non duritia jaculum quoque vincit eadem,
Quod medio (u) lentæ fixum curvamine ſpinæ
Conſtitit; & toto deſcendit in ilia ferro.
Ille dolore ferox caput in ſua terga retorſit:
Vulneraque aſpexit, fixumque haſtile momordit.
Idque, ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit. ferrum tamen oſſibus hæret.

INTERPRETATIO.

ſeu ad fugam, ſeu ipſe metus impediebat utrumque, illos *invadit, hos morſu, alios vaſtis nodis: Hos perimit afflatos tabe funeſti veneni. Jam Sol ſublimis ſparſerat umbras parvas, filius Agenoris ſtupet quæ ſit cunctatio comitum, & quærit viros. Pellis detracta leoni erat amictus, arma* erant *lancea ferro radiante, & jaculum, & virtus fortior omnibus armis. Poſtquam lucum ſubiit, & ſpectavit corpora, morti tradita, & hoſtem vaſtæ molis victorem inſiſtentem,* & *lambentem funeſtas plagas lingua cruenta, Aut, inquit cariſſima pectora, ero vindex veſtræ necis, aut comes* mortis. *Abſolvit; & dextra corripit ſaxum ingens; & jacit ſummo niſu. Muri alti dejecti eſſent cum ſublimibus turribus illius impetu; anguis fuit integer; & protectus ſquamis tanquam lorica, & rigore cutis refutavit graves ictus. At non ſuperat quoque jaculum eadem firmitate, quod inhæſit admiſſum medio flexu dorſi piſcatilis. & penetravit ilia toto ferro. Ille furens dolore reflexit caput in ſuum dorſum, & intuitus eſt plagas, & dentibus apprehendit immiſſum jaculum. Et poſtquam illud in omnem partem verſavit magno conatu, vix revellit dorſo: ferrum tamen manet in oſſibus.*

NOTÆ.

(r) *Fecerat*) Horam meridianam per circumſtantias & metonymice deſcribit.

(ſ) *Tegimen*) Heroum more, qui ejuſmodi virtutis ſuæ ſymbolum geſtabant & oſtentabant, leoninam pellem Cadmus gerebat.

(t) *Molarem*) Lapidem *ſcilicet*, hyperbolice; id eſt maximum, & ei quo triticum teritur, ſimilem. Atque ex his omnibus Cadmum ingenti animi & corporis præſtantia fuiſſe intelligitur.

(u) *Lentæ*) Id eſt, *flexilis*

Tum

Tum vero, poſtquam ſolitas acceſſit ad iras
Plaga recens, plenis tumuerunt guttura venis:
Spumaque peſtiferos circumfluit albida rictus:
Terraque raſa ſonat ſquamis; quique halitus exit
Ore niger (x) Stygio, vitiatas inficit auras.
Ipſe modo immenſum ſpiris facientibus orbem
(y) Cingitur: interdum longa trabe rectior exit.
(z) Impete nunc vaſto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, & obſtantes proturbat pectore ſilvas.
Cedit Agenorides paulum: ſpolioque leonis
Suſtinet incurſus, inſtantiaque ora retardat
Cuſpide prætenta. furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro: (a) figitque in acumine dentes.
Jamque venenifero ſanguis manare palato
Cœperat; & virides aſpergine tinxerat herbas:
Sed leve (b) vulnus erat: quia ſe retrahebat ab ictu;
Læſaque colla dabat retro; plagamque ſedere
Cedendo arcebat, nec longius ire ſinebat.
Donec Agenorides conjectum in gutture ferrum
Uſque ſequens preſſit: dum retro quercus eunti
Obſtitit; & (c) fixa eſt pariter cum (d) robore cervix.

INTERPRETATIO.

Tum vero, poſtquam vulnus novum additum eſt iræ ſolitæ, collum intumuit plenis venis; & ſpuma albicans ſparſa eſt per os mortiferum: & terra obtrita ſquamis edit ſtrepitum, & ſpiritus acer qui prodit rictu Tartareo polluit aerem peſte afflatum. Nonnunquam ipſe involvitur nodis ſpirantibus vaſtiſſimum circulum, nunc ſurgit rectior longo tigno. Interdum ruit magno impetu, ſicut fluvius actus aquis pluvialibus, & proſternit pectore arbores oppoſitas. Filius Agenoris aliquantum cedit, & mollit impetum pelle Leonis, & arcet rictus urgentes mucrone oppoſito. Ille rabiem exercet, & infert plagas fruſtraneas rigido ferro; & mordet cuſpidem. Et jam cruor cœperat fluere ex palato peſtifero: & infecerat gramina virentia irrigatione: ſed plaga erat exigua, quia ſe recipiebat ab impreſſione, & retro agebat collum afflictum, & prohibebat vulnus ne impingeretur obſequendo, nec patiebatur ulterius progredi: donec Cadmus uſque perſequens preſſit ferrum gutturi infixum, quoad quercus reſtitit retro cedenti, & cervix tranſverberata eſt una cum quercu.

NOTÆ.

(x) *Stygio*) *Venennto*, qualis eſt ſtyx inferorum palus.

(y) *Cingitur*) Id eſt, in ſe ipſum convolvitur, & quaſi coarctatur; qui ſerpentis vulnerati mos eſt, ſeſe deinde explicantis, atque in varias partes agitantis.

(z) *Impete*) Pro impetu, antique, & metri cauſa.

(a) *Figitque*) Aut certe figere nititur, magiſque & dentes, & palatum lædit.

(b) *Vulnus*) Lanceæ cuſpide inflictum, dum eam Draco morderet.

(c) *Fixa eſt*) Per hanc Draconis mortem alia alii intelligunt, dum vel ſenſum hiſtoricum, aut ad mores ſpectantem inveſtigant. Poſteriorem quod attinet quilibet ad libitum plurima poteſt comminiſci. Quoad hiſtoriam, narrat Palæphatus, Draconem quemdam fuiſſe Martis filium, Thebanorum regem quem Cadmus interfecit, cujus filii cum amicis una adverſus victorem Cadmum inſurrexerint, donec & ipſi, mota a Cadmo inter eos diſcordia, ab eodem ſuperarentur. Omnium vero optime & acutiſſime totam fabulam, ipſa præiucente ſacra ſcriptura expoſuit in Geograf. ſua maximus ille Bochartus, quem, ſi placet, omniuo conſule.

(d) *Robore*) Eſt proprie Robur ſpecies arboris glandiferæ, aut quercus duriſſimæ: ſed, quaſi appellative ſumitur pro firmiore quavis arbore, ſicut & ad animum transfertur, & pro fortitudine intelligitur.

Por-

Pondere ſerpentis curvata eſt arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit ſua robora caudæ.
Dum ſpatium victor victi conſiderat hoſtis;
Vox ſubito audita eſt: (neque erat cognoſcere promptum)
Unde; ſed audita eſt, Quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem ſpectas? & tu (e) ſpectabere ſerpens:
Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem
Perdiderat; gelidoque comæ terrore rigebant.
Ecce viri fautrix ſuperas delapſa per auras
Pallas adeſt: motæque jubet ſupponere terræ
Vipereos dentes (g) populi incrementa futuri.
Paret: & ut, (h) preſſo ſulcum patefecit aratro,
Spargit humi juſſos (i) mortalia ſemina dentes.
Inde (fide majus) glebæ cœpere moveri:
Primaque de ſulcis acies apparuit haſtæ.
Tegmina mox capitum picto nutantia (k) cono:
Mox humeri pectuſque, onerataque brachia telis
Exiſtunt: creſcitque ſeges clypeata virorum.
Sic, ubi tolluntur feſtis (l) aulæa theatris,
Surgere ſigna ſolent; primumque oſtendere vultum;

INTERPRETATIO.

Arbor ſinuata eſt onere draconis, & gemitum edidit quod ſua ligna verberarentur parte extrema caudæ. Dum victoria potius contemplatur magnitudinem ſuperati hoſtis, repente ſonus auditus eſt: (neque erat facile judicare unde; ſed auditus eſt.) Quamobrem, fili Agenoris, intueris draconem interfectum? Tu quoque aſpicieris Anguis. Ille diu territus amiſerat juxta colorem atque animum: & capilli ſtabant frigido pavore. Ecce Pallas fautrix viri devoluta per æthera ſupremum adeſt, & imperat mandare terræ occulta dentes draconis incrementa populi futuri. Obtemperat, &, poſtquam aperuit ſulcum impacto aratro in terram mittit dentes dictos ſemina hominum. Poſtea (incredibile) glebæ cœperunt agitari: & mucro lanceæ primus prodiit ex ſulcis; mox galeæ nutantes picto apice; mox humeri, & pectus, & lacerti inſtructi armis apparent, & ſeges ſcutata virorum augetur. Eo modo imagines conſueverunt prodire, cum periſtromata tolluntur feſtis theatris, atque primo exhibere faciem.

NOTÆ.

(e) *Spectabere*) Regno pulſus ab Amphione & Zetho ad Illyrios tranſiit, ubi ipſe cum Hermione uxore in ſerpentes tranſmutati ſunt: Quam fabulam Naſo ipſe l. 4. enarrabit.

(f) *Ecce*) Repentinum Palladis adventum particula iſta indicat. Fabulam ipſam quod attinet, Marte jubente ſeminatos dentes alii; alii Martem ac Palladem eos in duas partes æquales diviſiſſe, alteramque partem Æetæ Colchorum regi aſſervaſſe tradiderunt. Quas fabulas qui volet perſequi, credo quis ſit ipſe, aut quanta ſint quæ nugarum cauſa negligit, Ævum breve, noſmetipſos, denique, illud eſſe noſtrum tempus, quod tam oſcitanter profundimus, non ſatis ante perpenderit.

(g) *Populi*) Id eſt, ex quibus homines naſcerentur.

(h) *Preſſo*) Pro *impreſſo*, quod in aliis codicibus legitur.

(i) *Mortalia*) Id eſt, non frugum; ſed ex quibus mortales ſeu homines naſcerentur.

(k) *Cono*) Coni nomine appellatur galeæ apex, ubi variis coloribus pennæ, ſtruthiocamelo præſertim dereptæ, apponi ſolent.

(l) *Aulæa*) Quibus theatra per ludorum tempus ornantur.

Cæ-

Cætera paulatim; (*m*) placidoque educta tenore
Tota patent; imoque pedes in margine ponunt:
Territus hoſte novo Cadmus capere arma parabat:
Ne cape, de populo, quem terra creaverat, (*n*) unus
Exclamat; nec te civilibus inſere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Cominus enſe ferit: jaculo cadit eminus ipſe.
Hic quoque, qui leto dederat, non longius illo
Vivit, & exſpirat, modo quas acceperat, auras.
Exemploque pati furit omnis turba: ſuoque
Marte cadunt (*o*) ſubiti per mutua vulnera fratres.
Jamque brevis ſpatium vitæ ſortita juventus
Sanguineam trepido plangebant pectore matrem,
(*p*) Quinque ſuperſtitibus: quorum fuit unus (*q*) Echion.
Is ſua jecit humi monitu Tritonidis arma;
Fraternæque fidem pacis petiitque deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hoſpes;
Cum poſuit juſſam (*r*) Phœbeis ſortibus urbem.

INTERPRETATIO.

reliqua paulatim, & ſtatuunt pedes in extrema ora. Cadmus tremefactus repentino hoſte animum ad arma referebat: Ne ſume, vociferatur unus de populo, quem terra produxerat; nec te immiſce bellis civilibus. Atque ita percutit cominus duro gladio unum de fratribus terra genitis: ipſe procumbit ſpiculo eminus. Hic quoque, qui interfecerat, non diutius vitam profert, & emittit ſpiritum quem mox hauſerat. Atque tota turba furit ſimili exemplo; & fratres repentini perimuntur ſuo bello per plagas reciprocas. Jamque adoleſcentes nacti exiguum tempus vitæ verberabant matrem cruentam trepido pectore, quinque reſtantibus; quorum unus fuit Echion. Ille in terram miſit ſua arma juſſu Minervæ, & popoſcit, & dedit fidem pacis fraternæ. Hoſpes Sidonius habuit hos ſocios laboris, cum ſtatuit urbem præſtitutam oraculo Apollinis.

NOTÆ.

(m) *Placido tenore*) Paulatim, *ſcilic.* evolvuntur aulæa, parietibus affigenda.

(n) *Unus*) Dicunt alii, Minervæ conſilio, lapides aut lapidem inter eos conjeciſſe Cadmum, qui a ſe invicem feriri exiſtimantes, mutuam inter ſe pugnam inierunt. Quam fabulam, de hinc inde, adverſus Cadmum repente coactis hominibus, quos ille prudentia ſua diviſerit & ita ſuperaverit, haud imperite poſſis exponere.

(o) *Subiti*) id eſt, qui ex terra ſubito nati eſſent.

(p) *Quinque ſuperſtit.*) Creditur Cadmus primus ex Phœnicia litteras in Græciam advexiſſe, quæ ejus filiæ dictæ ſunt. Atque ex eo ſcripſerunt nonnulli per quinque ſuperſtites fratres vocales eſſe intelligendas, mutua cæde ſublatis conſonis. Adjecit inſuper Fraſmus ſerpentinos dentes litteras eſſe, quibus digladiantur inter ſe invicem ſeditioſi e litteratis. Quæ expoſitiones multum habent equidem ſubtilitatis, non ſatis ſoliditatis: potiuſque eſt, ut per iſtos ſuperſtites, indigenas condendæ urbis ſocios, quos Cadmus ſibi conciliaverit, intelligamus.

(q) *Echion*) Quatuor alios Udæum, Ohthonium, Hiperenorem, & Pelurem nominat Apollodorus.

(r) *Phœbeis*) Apollinis, cujus oraculum conſuluerat Cadmus, ut ſupra dictum.

II. Jam

II. Jam ſtabant Thebæ: poteras jam, Cadme, videri
Exſilio felix; ſoceri tibi (ſ) Marſque Venuſque
Contigerant. huc adde (t) genus de conjuge tanta,
(u) Tot natos, (x) nataſque, & pignora cara (y) nepotes.
Hos quoque jam (z) juvenes: ſed ſcilicet (a) ultima ſemper
Expectanda dies homini: dicique beatus
Ante obitum nemo ſupremaque funera debet.
Prima (b) nepos inter tot res tibi, Cadme, ſecundas
Cauſſa fuit luctus, (c) alienaque cornua fronti
Addita, voſque (d) canes ſatiatæ ſanguine herili.
At bene ſi quæras; Fortunæ crimen in (e) illo,
Non ſcelus invenies. quod enim ſcelus error habebat
(f) Mons erat, infectus variarum cæde ferarum;
Jamque dies rerum medias contraxerat umbras;
Et ſol ex æquo (g) meta diſtabat utraque;

INTERPRETATIO.

II. Jam Thebæ fuerant poſitæ; poterat jam credi beatus exſilio, Cadme; Mars & Venus tibi obvenerant ſoceri: adde inſuper ſtirpem de tanta uxore, tot filios, filiaſque, & nepotes dilecta pignora: hos quoque jam adultos: ſed nimirum noviſſima ſemper dies eſt expectanda homini; & nullus debet prædicari felix ante mortem & ultimas exequias. Nepos, & cornua aliena inducta capiti, fuerunt tibi prima cauſſa mœroris; Cadme, inter tot res ſecunda vos inſuper Canes expleta ſanguine Domini. At hinc ſi ſcrutaveris, reperies in illo vitium fortunæ, non flagitium: quod enim flagitium erat in ignorantia? Mons erat tinctus ſanguine diverſarum ferarum; & jam dies arcefferat umbras medias rerum, & Sol aberat æqualiter ab utroque termino,

NOTÆ.

(ſ) *Marſque*) Quia Harmoniam, vel ut alii ſcribunt Hermionem Martis & Veneris filiam, ut plurimis placet, uxorem duxit; in ejus nuptiis Dii omnes relicto cœlo adfuerunt, qui ſponſam quoque donis cumulaverunt.

(t) *Genus*) Progenies, *ſcilicet*, fuit nobiliſſima quæ a Marte & Venere per Harmoniam fluxerit.

(u) *Tot natos*) Unicum Polydorum Apollodorus, Hyginus, aliique memorant; neque ſcio unde plures fuiſſe Cadmi filios Poeta intellexerit. Nam, ne forte per natos nepotes aliquis intelligat, ii ſeorſim nominantur. Atque adeo, niſi forte aliter aliunde Poeta exculpſerit, vel ex nepotibus aliquos pro filiis adoptaſſe Cadmum credendum eſt; vel Synecdochice loquendo, ut ſolent in enumerationibus, multitudinis numerum Poetam ad natos etiam, quanquam unicus eſſet, Cadmi felicitatis augendæ cauſa, extendiſſe.

(x) *Nataſque*) Quas quatuor dicunt fuiſſe, Ino, Semelen, Agaven, Autonoen.

(y) *Nepotes*) Quales Bacchus ex Jove & Semele; Penthæus, qui ſuo tempore Rex Thebarum, ex Echione, & Agave: Actæon, ex Ariſtæo & Autonoe; Milicerta & Learchus ex Athanante & Ino.

(z) *Juvenes*) Adoleſcentes & bene natos videre ſanum, nepotes ſuos eſt benedictionum Dei, in hac vita, cumulus.

(a) *Ultima ſemper*) Fuit hæc Solonis, ex Græciæ ſapientibus, unius, ſententia ad Cræſum, quam prolixe narrat Herodotus.

(b) *Nepos*) Actæon, ad cujus hiſtoriam pronam & facilem viam ſibi munivit Poeta.

(c) *Aliena*) Quæ non ſunt data homini, ſed brutis propria. Tangit illud Poeta, quod in cervum fuit mutatus Actæon.

(d) *Canes*) Quibus Actæon præda fuit; ut mox videbimus.

(e) *Illo*) Actæone, *ſcil.* qui inſcius Dianam vidit ſine veſtibus.

(f) *Mons*) Cithæron, *ſcil.* ut tradit Apollodorus.

(g) *Meta utraque*) Oriente & Occidente. Meridianam horam deſcribit.

Cum

Digitized by Google

Cum juvenis placido per devia luſtra vagantes
Participes operum compellat (*i*) Hyantius ore;
(*k*) Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum:
Fortunæque dies habuit ſatis. altera lucem
Cum (*l*) croceis invecta rotis Aurora reducet;
Propoſitum repetamus opus. nunc Phœbus utraque
Diſtat (*m*) idem terra; finditque vaporibus arva.
Siſtite opus præſens: nodoſaque tollite lina.
Juſſa viri faciunt; intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis & acuta denſa cupreſſu;
Nomine Gargaphie, (*n*) ſuccinctæ ſacra Dianæ:
Cujus in extremo eſt antrum (*o*) nemorale receſſu,
Arte laboratum nulla: ſimulaverat artem
Ingenio Natura ſuo. nam (*p*) pumice vivo
Et levibus tophis nativum duxerat arcum.
Fons ſonat a dextra tenui perlucidus unda,
Margine gramineo patulos incinctus (*q*) hiatus.
Hic Dea ſilvarum venatu feſſa ſolebat
Virgineos artus (*r*) liquido perfundere rore.

INTERPRETATIO.

cum juvenis Thebanus ſic alloquitur ore amico comites laborum errantes per latebras ferarum. Socii, retia & tela ſunt madida ſanguine ferarum, & dies fuit ſatis fauſtus. Cum altera Aurora rediens rotis roſeis revehet diem, redeamus ad opus inceptum: nunc Sol diſtat æqualiter terra utraque, & dividit terram calore. Intermittite opus præſens, & colligite retia intexta. Viri exequuntur mandata, & ab opere deſiſtunt. Vallis erat conſita piceis, & cupreſſu acuta nomine Gargaphie, ſacra Dianæ expeditæ; in cujus ultimo receſſu eſt ſpelunca arboribus tecta, nulla arte parata: natura imitata erat artem ſua induſtria: nam ſtruxerat fornicem nativum vivo pumice & levibus tophis. Fons perlucidus ſtrepit a dextra aqua exigua: circumdatas habens patentes ripas margine herboſo. Hic Dea nemorum laſſa venatu conſueverat lavare aqua fluente membra virginea.

NOTÆ.

(i) *Hyanthius*) Actæonem dicit Bœotium; nam fuerunt Hyantes veteres Bœotiæ populi.

(k) *Lina*) Id eſt, ex iis facta retia, metonymice.

(l) *Croceis*) Quia ut plurimum croceo colore apparet cœlum ſub ipſo lucis adventu.

(m) *Idem*) Id eſt, eodem ſpatio: adeoque color eſt vehementior.

(n) *Succinctæ*) Qualem eſſe decet Deam venatricem, & Deam ſilvarum.

(o) *Nemorale*) Id eſt, ſylva amœna ſuperne conſitum.

(p) *Pumice*) Eſt pumex lapis levis, & perforatus, poliendis rebus, eradendis etiam pilis accomodatus. *Pierre-Ponce*, Gall.

(q) *Hiatus*) Ripas intelligit, qua aquæ defluunt. Vide ceterum annon ita fontem & locum ipſum deſcripſit, ut etiam umbræ ſuavi opacitate, & aquæ grato murmure frui videaris. Imprimis vero proficere cupienti opus eſt, per verbi, uſque eo ad ipſiſſimam rerum naturam pertingere, ut & ſenſus, tanquam ex re præſenti propemodum moveamur. Per ejuſmodi accuratam methodum labili memoriæ ſuccurritur, ingenio acuendo conſulitur. Sed tractatum integrum ſibi depoſcit hæc materia.

(r) *Liquido*) Ne inane credas aquæ epithethon: non eſt, quanquam nonnullis videbitur: plurima eſt in aquæ liquiditate & limpiditate amœnitas, cujus forte non omnis homo meminiſſet.

Quo poſtquam ſubiit; Nympharum tradidit uni
Armigeræ jaculum, pharetramque, arcuſque (ſ) retentos.
Altera depoſitæ ſubjecit brachia pallæ.
(t) Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
(u) Iſmenis Crocale, ſparſos per colla capillos
Colligit in nodum; (x) quamvis erat ipſa ſolutis.
Excipiunt (y) laticem (z)Nepheleque,(a)Hyaleque,(b)Rhaiſque,
Et (c) Pſecas, & (d) Phiale; funduntque capacibus urnis.
Dumque ibi perluitur ſolita (e) Titania lympha;
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
(Per nemus ignotum non certis paſſibus errans)
Pervenit in lucum: ſic illum fata ferebant.
Qui ſimul intravit rorantia fontibus antra;
Sicut erant; viſo nudæ ſua pectora Nymphæ
Percuſſere viro: ſubitiſque ululatibus omne
Implevere nemus: circumfuſæque Dianam
Corporibus texere ſuis. tamen altior illis
Ipſa Dea, eſt, colloque tenus ſupereminet omnes:
Qui color (f) infectis adverſi Solis ab ictu
Nubibus eſſe ſolet, aut purpureæ Auroræ:

INTERPRETATIO.

Quo poſtquam intravit dedit uni Nympharum armigeræ jaculum, & pharetram, & arcus remiſſos. Alia ſubmiſit lacertos pallæ detractæ. Duæ tollunt cothurnos pedibus; nam Crocale Iſmeni fluvii *filia peritior illis religat comam diffuſam per colla, quanquam ipſa erat ſparſis* crinibus. *Nephele, & Hyale, & Rhais, & Pſecas, & Phiale excipiunt aquas, & fundunt ex amplis fictilis. Dumque Titania ibi abluitur aqua conſueta, ecce nepos Cadmi, parte operum remiſſa, ambulans greſſibus incautis per ſilvam minus cognitam pervenit in lucum: fata ſic illum agebant. Qui ſtatim atque ſubiit ſpeluncas aquis ſtillantes, Nymphæ nudæ ſicut erant planxerunt ſuos pectora viro conſpecto, & impleverunt totam ſilvam repentinis clamoribus, & circumfuſæ velaverunt Dianam ſuis corporibus. Nihilominus ipſa Dea eſt procerior illis, & apparet ſupra omnes collo tenus. Color qui conſuevit eſſe nubibus tinctis irradiatione Solis oppoſiti, aut Auroræ roſeæ,*

NOTÆ.

(ſ) *Retentos*) *Laxatos, remiſſos*; ne vis eorum periret.

(t) *Vincla*) Quibus ſoleæ aut calcei pedibus adhærent.

(u) *Iſmenis*) Iſmeni Bœotiæ, fluvii filia, cui ex lingua Græca nomen conveniens dedit Poeta; quippe κρόκαλην calculus eſt littoralis, vel qui in amnibus volvitur.

(x) *Quamvis*) Quid hoc ſibi vult? Ab impura eſt ſcioli alicujus indoctique manu, qui hemiſtichium, cujuſmodi aliquot in Virgilio inveniuntur, attaminavit. Neque vero huc tantum illorum exſcriptorum ignorantia afflavit.

(y) *Laticem*) *Aquam*, ex antro ſcatentem.

(z) *Nephele*) *Nubes*. Atque his omnibus Dianæ comitibus ingenioſe nomina ex Græca lingua affinxit Poeta.

(a) *Hyale*) *Vitrea, pellucida*; ab ὕαλος, *vitrum*.

(b) *Rhaiſque*) Ῥαίνω, *aſpergo*.

(c) *Pſecas*) Ψεκὰς, *guttula roris*.

(d) *Phiale*) Eſt Phiala vaſis genus capacius; unde hujus nymphæ Phiales officium ſatis intelligitur.

(e) *Titania*) Diana, quæ avum habuit Cœum Titanem, Latonæ patrem.

(f) *Infectis*) *Tinctis*. Rubore ſuffuſæ apparent nubes, cum certo quodam modo Solis radiis illuſtrantur.

Is fuit

Digitized by Google

Is fuit in vultu viſæ ſine veſte Dianæ.
Quæ quanquam comitum turba ſtipata ſuarum;
In latus obliquum tamen adſtitit: oraque retro
Flexit: & ut vellet promptas habuiſſe (g) ſagittas;
Quas habuit, ſic hauſit aquas: vultumque virilem
Perfudit: ſpargenſque comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuncia verba futuræ:
Nunc tibi me poſito viſam velamine narres,
Si poteris narrare, licet. nec plura minata,
Dat (h) ſparſo capiti (i) vivacis cornua cervi.
Dat (k) ſpatium collo: ſummaſque (l) cacuminat aures:
Cum pedibuſque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus: & velat maculoſo vellere corpus.
Additus & pavor eſt. fugit (m) Autoneius heros:
Et ſe tam celerem curſu miratur in ipſo.
(n) (Ut vero ſolitis ſua cornua vidit in undis,)
Me miſerum! dicturus erat: vox nulla ſecuta eſt.
Ingemuit; vox (o) illa fuit; lacrymæque per ora
Non ſua fluxerunt. mens tantum priſtina manſit.
Quid faciat? repetatne domum & regalia tecta?

INTERPRETATIO.

Is fuit in facie Dianæ conſpectæ ſine amictu. Quæ quamvis preſſa choro comitum ſuarum, tamen ſtetit in latus obliquum, & vultum retro vertit; & ſicuti optaret habuiſſe ſagittas expeditas, ſic ſumſit aquas quas habuit, & ſparſit in os hominis, & perfundens capillos aquis ultricibus, adjecit hæc verba præſaga exitii proximi: Jam renunties me conſpectam a te abſque amictu; ſi poteris renunciare, licet. Neque minata plura affigit capiti aquis perfuſo cornua cervi vivacis; producit collum; & acuit aures extremas; & vertit manus in pedes, & lacertos in crura producta, & tegit corpus variis pilis. Adjectus eſt & metus. Heros Autoneïus vertitur in fugam, & miratur ſe tam velocem in ipſo curſu. Cum autem aſpexit ſua cornua in aquis conſuetis, me infelicem! dicturus erat, nullum verbum prolatum eſt. Suſpiravit, ille fuit ſonus, & lacrymæ decurrerunt per faciem non ſuam. Solus animus prior ſuperfuit. Quid agat? Redeatne domum & in tecta regia?

NOTÆ.

(g) *Sagittas*) Quibus Actæonem conficeret. Cæterum ſcripſerunt alii, non quia viſa, ſed quia turpis viſa, tam acerbe doluiſſe Dianam. Alii alia comminiſcuntur.

(h) *Sparſo*) *Aqua perfuſo.*

(i) *Vivacis*) Quem quadrigentos annos implere nonnunquam ſcripſit Plinius.

(k) *Spatium*) Cervi, *ſcilicet*, longius eſt collum quam hominis.

(l) *Cacuminat*) In acutum, ut cervi eſſent effingit.

(m) *Auton.*) Autonoes filius.

(n) *Ut vero*) Verſus profecto inſulſus Ovidio tollendus, ut optime cenſuit clariſſ. Heinſius.

(o) *Illa*) Ingemere, *ſcilicet*. Fabulæ ſenſum quod attinet, plerique ad mores detorquent; deque minus ſcrutandis deorum aut regum conſiliis intelligunt; quæ cognita vitam ſuſpicionibus implicant. Palæphati ſententiam maxime probavero, qui Actæonem canum ſtudio rem ſuam dicit neglexiſſe, eoque periiſſe: quamvis & revera non Actæonem modo, pelle circumdatum cervina, ſed alios etiam venatores furore actis canibus, laniatos legimus.

An lateat ſilvis? timor hoc, pudor impedit illud,
Dum dubitat, videre canes: primuſque (p) Melampus,
(q) Ichnobateſque ſagax latratu (r) ſigna dedere;
(ſ) Gnoſſius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velocius auras,
(t) Pamphagus, & (u) Dorceus, & (x) Oribaſus; Arcades omnes:
(y) Nebrophonoſque valens, & trux cum (z) Lælape (a) Theron,
Et pedibus (b) Pterelas, & naribus utilis (c) Agre,
(d) Hyleuſque fero nuper percuſſus ab apro,
Deque lupo concepta (e) Nape, pecudeſque ſecuta
(f) Pœmenis, & natis comitata (g) Harpyia duobus,
Et (h) ſubſtricta gerens (i) Sicyonius ilia (k) Ladon:
Et (l) Dromas, & (m) Canace, (n) Sticteque, & (o) Tigris, & (p) Alce,
Et niveis (q) Leucon, & villis (r) Asbolus atris,

INTERPRETATIO.

An latitet nemoribus? Metui obſtat huic rei, pudor illam prohibet. Dum hæret, canes aſpexerunt, & primus Melampus, & Ichnobates ſagax indicium fecerunt latratu, Ichnobates, inquam, Gnoſſius, Melampus ſtirpe Spartana. Poſtea alii incurrunt celerius vento ruentes, Pamphagus, & Dorceus, & Oribaſus, omnes Arcades, & fortis Nebrophonus, & terribilis Theron cum Lælape, & Pterelas ſtrenuus pedibus, & Agre utilis naribus, & Hylaus nuper ictus ab apro ſævo, & Nape genita de lupo, & Pœmenis ſecuta pecudes, & Harpyia ſtipata duobus filiis, & Ladon Sicyonius habens ilia contracta, & Dromas, & Canace, Sticteque, & Tigris, & Alce, & Leucon pilis candidis, & Asbolus nigris,

NOTÆ.

(p) *Melampus*) Id eſt, *Pedibus niger*, Nimius vero videtur Poeta, in recenſendis aut fabricandis canum nominibus; atque etiam contra venatorum legem peccaſſe, quibus cautum eſt paucarum ſyllabarum nomina, ad pronuntiandum facilia, atque vocalia canibus ſuis aſſignare.

(q) *Ichnobat.*) Id eſt, *per veſtigia vadens.*

(r) *Signa dedere*) Reliquos canes feram adeſſe admonuerunt.

(ſ) *Gnoſſius*) *Cretenſis*: eſt nempe Gnoſſus urbs Cretæ.

(t) *Pamphagus*) *Omnia comedens.*

(u) *Dorceus.*) *Acute videns.*

(x) *Oribaſus*) *Montes aſcendens.*

(y) *Nebrophon*) *Hinnulos interficiens,*

(z) *Lælape*) Eſt Lælaps nomen venti procelloſi & verticoſi, quem Latini vocant turbinem; unde canis hujus velocitas atque impetus intelligitur.

(a) *Theron*) *Ferus.*

(b) *Pterelas*) *Alis impulſus.*

(c) *Agre*) *Inquirens.*

(d) *Hylaus*) *Silveſtris*. Quia vero ab Apro percuſſum dicit, forte ad Hylæum venatorem alluſit, qui cum Ancæo ab Apro Calydonio vulneratus interiit, ut ſcribit Apollodorus.

(e) *Nape*) Quod in ſaltibus erraret.

(f) *Pœmenis*) *Paſtoralis.*

(g) *Harpyia*) *Rapax*; & rapaciſſimis Harpyis ſimilis.

(h) *Subſtricta*) *Contracta*, qualia habent vertagi.

(i) *Sicyonius*) A Sicyone urbe Peloponneſi, ad ſinum Corinthiacum.

(k) *Ladon*) Nomen eſt fluvii Arcadiæ in Peloponneſo, a quo huic cani nomen; niſi etymologia Græca eſt a λάζομαι, *capio.*

(l) *Dromas*) *Curſor.*

(m) *Canace*) Hæc vox græce ſtrepitum ſignificat; quare a ſtrepitu & perſonanti latratu huic cani nomen inditum.

(n) *Sticte*) Id eſt *Picta*; a ςίζω, *diſtinguo, pungo.*

(o) *Tigris*) *Tigridi velociſſimæ feræ ſimilis.*

(p) *Alce*) *Robuſta.*

(q) *Leucon*) *Albus*. Etymologiam ipſe Naſo indicavit.

(r) *Asbolus*) *Fuliginoſus.*

Præ-

Prævalidusque (ſ) Lacon, & curſu fortis (t) Aello,
Et (u) Thous, & Cyprio velox cum fratre (x) Lyciſce·
Et nigram medio frontem diſtinctus ab albo
(y) Harpolos & (z) Melaneus, hirſutaque corpore (a) Lachne:
Et Patre (b) Dictæo, ſed matre Laconide nati,
(c) Labros, & (d) Agriodos, & acutæ vocis (e) Hylactor:
Quoſque referre mora eſt. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, ſcopuloſque, adituque carentia ſaxa,
Qua via difficilis quaque eſt via nulla, feruntur.
Ille fugit, per quæ fuerat loca ſæpe ſecutus.
Heu famulos fugit ipſe ſuos! clamare libebat,
(Actæon ego ſum: dominum cognoſcite veſtrum.)
Verba animo deſunt: reſonat latratibus æther.
Prima (f) Melanchætes in tergo vulnera fecit:
Proxima (g) Theridamas; (h) Oreſitrophus hæſit in armo.
Tardius (i) exierant; ſed per (k) compendia montis
Anticipata via eſt. dominum retinentibus illis
Cætera turba coit, confertque in corpore dentes.

INTERPRETATIO.

& Lacon fortiſſimus, & Aello valens curſu, & Thous, & celer Lyciſca cum fratre Cyprio, & Harpalus diſtinctam habens frontem nigram in candido medio, & Melaneus, & Lachne hiſpido corpore, & Labros, & Agriodos ſati patre Dictæo, ſed matre Laconica, & Hylactor vocis acutæ, & quos longum eſt memorare. Ea caterva ruunt deſiderio prædæ per ſaxa, & præruptas rupes, & petras inacceſſas, qua iter aſperum, &, qua nullum datur. Ille erumpit per loca per quæ ſæpe fuerat ſequutus cervos. Heu, ipſe vitat miniſtros ſuos. Volebat, vociferari, Ego ſum Actæon, agnoſcite Dominum veſtrum: Voces deſtituunt mentem, aer perſonat latratibus. Prima Melanchætes plagam impegit dorſo: dein Theridamas; Oreſitrophus corripuit humerum. Serius prodierant, ſed iter præoccupatum eſt per compendia montis. Illis cohibentibus dominum cætera turba convenit, & confert dentes in corpore,

NOTÆ.

(ſ) *Lacon*) *Sonans, crepans*, a λακέω. Vel a patria Laconia.

(t) *Aello*) A procella; quod impetuoſe ferretur.

(u) *Thous*) Thos, is, inquit Plinius, lupi eſt genus cæteris procerius, crurumque levitate diſſimile, velox ſaltu, venatu vivens, innocuum homini, per hyemes hirtum, æſtate nudum. Atque ab eo luporum genere huic cani nomen videtur datum.

(x) *Lyciſca*) Canis eſt generis, vel formæ lupinæ.

(y) *Harpalos*) *Rapax*.

(z) *Melaneus*) Niger.

(a) *Lachne*) *Hirſuta*. Etymologiam Poeta ipſe ad verbum expreſſit: *Lachne* enim lanugo eſt, ſeu villorum denſitas.

(b) *Dicto*) Cretenſi.

(c) *Labros*) *Avidus, Vorax, Vehemens, Rapidus*.

(d) *Agriodos*) *Dente agreſti aut feroci*: vel *agreſtibus viis*, aptus, *ſcilicet*.

(e) *Hylactor*) *Latrator*.

(f) *Melanchætes*) *Jubam & pilos habens nigros*.

(g) *Theridamas*) *Feras domans*.

(h) *Oreſitrophus*) *In montibus nutritus*.

(i) *Exierant*) *Actæonem in cervum mutatum poſt alios canes ſequi cœperant*.

(k) *Compendia*) Id eſt, per vias compendioſas. Contrarium appellavit Lucanus *diſpendia ſilvæ*.

Jam loca vulneribus deſunt. gemit ille, ſonumque,
Et, ſi non hominis, quem non tamen edere poſſit
Cervus, habet: mæſtiſque replet juga nota querelis;
Et genibus ſupplex pronis ſimiliſque roganti,
Circumfert tacitos, tamquam ſua brachia, vultus.
At (l) comites rapidum ſolitis (m) latratibus agmen
Ignari inſtigant, oculiſque Actæona quærunt;
Et velut abſentem certatim Actæona clamant.
Ad nomen caput ille refert: ut abeſſe queruntur,
Nec capere oblatæ ſegnem ſpectacula prædæ.
Vellet abeſſe quidem; ſed adeſt: velletque videre,
Non etiam ſentire, canum fera facta ſuorum.
Undique circumſtant: merſiſque in corpore roſtris
(n) Dilacerant falſi dominum ſub imagine cervi.
(Nec niſi finita per plurima vulnera vita
Ira pharetratæ fertur ſatiata Dianæ.)
III. Rumor in ambiguo eſt: aliis violentior æquo
Viſa Dea eſt: alii laudant, dignamque ſevera
Virginitate vocant. pars invenit utraque cauſſas.
(o) Sola Jovis conjux non tam culpetne probentne
Eloquitur; quam clade (p) domus ab Agenore ductæ
Gaudet: & a (q) Tyria collectum pellice transfert

INTERPRETATIO.

Jam loca deſunt ad plagas. Ille ducit ſuſpiria, & reddit ſonum, ſi non etiam hominis, quem tamen cervus nequeat reddere, & implet cacumina cognita gemitibus lugubribus: & procumbens in genua poſita & ſimilis precanti circumflectit faciem ſilentem tanquam ſua brachia. At comites neſcii irritant turbam infeſtam aſſuetis ululatibus, & luſtrant Actaonem oculit, & vociferantur certatim Actaonem tanquam abſentem. Ille reflectit caput ad nomen: dolent tanquam longe eſſet, & quia tardus non ſe oblectaret ſpectaculo prædæ oblatæ. Optaſſet quidem longe eſſe; ſed præſens eſt, & cuperet ſpectare, non etiam ſentire ſævum impetum canum ſuorum. Sunt undique circumfuſi, & rictibus fixis in corpore dilaniant dominum ſub ſpecie falſi cervi. Neque ira Dianæ pharetrata dicitur expleta, niſi vita exhauſta per plurimas plagas.

III. Fama eſt dubia, Dea credita eſt ultra modum ſevera nonnullis: alii celebrant, & appellant dignam rigida virginitate: pars utraque nititur rationibus. Sola uxor Jovis non tamen dicit arguatne, an laudet, qgam lætatur damno domus ortæ ab Agenore; & tranſportat odium natum ab adultera Tyria

NOTÆ.

(l) *Comites*) Qui cum Actæone fuerant.

(m) *Latratibus*) Clamoribus latrantium canum haud abſimilibus ſuorum mustitudinem hortabantur Actæonis comites.

(n) *Dilacerant*) Præda ipſe eſt ineptæ voluptatis, quiſquis ejus voluptatis cauſa prædam inſequitur.

(o) *Sola*) Pertinet iſtud ad fabulæ ſequentis connexionem.

(p) *Domus*) Ex qua Actæon fuit; nam Autonoen Cadmi filiam matrem habuit, Cadmum vero Agenoris filium antea vidimus.

(q) *Tyria*) Europam dicit, Agenoris filiam.

In

In generis ſocios odium. ſubit ecce priori
Cauſſa recens; gravidamque dolet de ſemine magni
Eſſe Jovis (*r*) Semelen (*ſ*) tum linguam ad jurgia ſolvit.
Profeci quid enim toties per jurgia? dixit.
(*t*) Ipſa petenda mihi eſt: ipſam, ſi maxima Juno
Rite vocor, perdam; ſi me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; ſi ſum regina, Joviſque
Et ſoror & conjux. (*u*) certe ſoror. at (*x*) puto furto
Contenta: & thalami brevis eſt injuria noſtri.
Concipit; id (*y*) deerat: (*z*) manifeſtaque crimina pleno
Fert utero: & mater, quod (*a*) vix mihi contigit (*b*) uni,
De Jove vult fieri. (*c*) tanta eſt fiducia formæ.
(*d*) Fallat eam ſaxo: (*e*) nec ſim Saturnia; ſi non
Ab Jove merſa (*f*) ſuo (*g*) Stygias penetrarit in undas:
Surgit ab his ſolio fulvaque recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante removit,
Quam ſimulavit anum: poſuitque ad tempora (*h*) canos:

INTERPRETATIO.

in cognatos. Ecce nova cauſſa accedit praecedenti, & iniquo animo patitur Semelen eſſe praegnantem de ſemine magni Jovis. Tum os aperit ad rixas. Quid vero, ait, promovi toties per rixas? Ipſa eſt mihi appetenda; ipſam perimam, ſi vere dicor maxima Juno; ſi me decet tractare dextra ſceptra ſplendentia: ſi ſum regina, & ſoror & uxor Jovis: Certe ſoror. At credo expleta eſt furto; & injuria noſtri cubiculi eſt parva. Concipit; id aberat: & geſtat ventre intumeſcente culpam apertam: et, tanta eſt confidentia pulchritudinis, vult eſſe mater de Jove, quod vix mihi uni evenit; ſaxo eam decipiat: nec ſim Saturno orta: ſi non deſcendat in aquas infernas deturbata ab Jove ſuo. Dein deſcendit ſolio, et velata furva nube accedit ad ædes Semeles. Neque ante diſcuſſit nubes, quam formam induit anus, et affixit temporibus crines albos.

NOTÆ.

(*r*) *Semelen*) Quam ante Cadmi filiam diximus, Bacchi matrem.

(*ſ*) *Tum linguam*) Primo Jovem jurgio adoriri cupit Juno, quod ſtatim, ut iratorum & ſui impotentium mos eſt, improbat, volens ipſa Semelen dolo perdere.

(*t*) *Ipſa*) Semele, *ſcil.* pellex.

(*u*) *Certe ſoror*) Quaſi ſe non conjugem dicat irata.

(*x*) *Puto furto*) Id eſt, *forſitan cùm Jove ſemel concubuiſſe Semele contenta eſt*. Quod quidem, ut fortius neget, non ſine amariſſima ironia proponit.

(*y*) *Deerat*) Ultimum innuit eſſe opprobrium Juno quod ſibi oblatæ injuriæ perpetuos indices Semele in lucem proferat.

(*z*) *Manifeſtaque*) Bacchum dicit puerum, quo Jovis & Semeles adulteria manifeſta fiebant. Argute vero manifeſta dicit quæ utero incluſa.

(a) *Vix*) Martem, Vulcanum & Heben Jove & Junone, quidam Junone ſola ortos ſcripſerunt. Bene itaque ſe vix de Jove matrem eſſe dicit.

(b) *Uni*) Atqui pluribus de Jove matres eſſe contigit: adeoque non quod eſt, ſed quod eſſe deberet, zelotypia commota, & pellices, quaſi non eſſent, contemnens, ſuperba Juno protulit.

(c) *Tanta eſt*) Exclamatio eſt ex indignatione.

(d) *Fallat*) Jupiter, *ſcil.*

(e) *Nec ſim*) *Non amplius Saturni filia dici, aut eo honore frui merear.*

(f) *Suo*) *Tam perdite amato.*

(g) *Stygias*) Id eſt, Infernas: nam Styx Inferorum eſt palus. Pellici ab ipſo Jove ruinam minitatur.

(h) *Canos*) Cani appellantur ſimpliciter albi ſenum capilli.

Google

(*i*) Sulcavitque cutem rugis: & curva trementi
Membra tulit paſſu: vocem quoque fecit anilem.
(*) Ipſaque fit Beroe, Semeles (*k*) Epidaria nutrix.
Ergo ubi, (*l*) captato ſermone, diuque loquendo,
Ad nomen venere Jovis, ſuſpirat: &, Optem
Jupiter ut ſit, ait: metuo tamen omnia. multi
Nomine Divorum thalamos iniere pudicos,
(*m*) Nec tamen eſſe Jovem ſatis eſt: det pignus amoris;
Si modo verus is eſt: quantuſque & qualis ab alta
Junone excipitur; tantus taliſque rogato
Det tibi complexus: ſuaque ante (*n*) inſignia ſumat.
Talibus ignaram Juno (*o*) Cadmeida dictis
(*p*) Formarat. rogat illa Jovem (*q*) ſine nomine munus.
Cui Deus, Elige, ait: nullam patiere repulſam.
Quoque magis credas; (*r*) Stygii quoque conſcia ſunt
Numina torrentis, (*ſ*) timor & Deus ille Deorum.
Læta (*t*) malo, nimiumque potens, perituraque amantis
Obſequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,

INTERPRETATIO.

& diviſit cutem rugis, & portavit artus flexos, aut inceſſit greſſu tremulo, finxit inſuper vocem anilem. Mutatur in ipſam Beroen, Semeles nutricem Epidauriam. Poſtquam igitur, colloquio quæſito, & diu confabulando venerunt ad nomen Jovis, gemit; &, Velim, inquit, ut ſit Jupiter; tamen omnia reformido. Plurimi Deorum titulo ſubierunt caſta cubicula. Neque etiam ſatis eſt eſſe Jovem: conferat pignus amoris, ſiquidem ſaltem is eſt verus; & orato, ut veniat in tuos amplexus quantus & qualis recipitur ab excelſa Junone, & accipiat prius ſua inſignia. Juno ejuſmodi verbis neſciam filiam Cadmi imbuerat. Illa petit a Jove donum, quod non indicavit. Ad quam Deus reſpondit, Eligo; nullam fere repulſam. Et quo magis fidem adhibeas, numina fluvii Stygii ſint etiam teſtes, ille Metus & Deus Deorum. Semele gestiens damno, & nimium valens, & interitura obſequio amantis, Præbe te, inquit, mihi talem qualem filia Saturni

NOTÆ.

(i) *Sulcavit*) In ſulcorum modum frontem contraxit, ut vetula videretur.

(*) *Ipſaque fit*) Id eſt, tam accurate nutricis quæcumque eſſent omnia imitatur, ut ea eſſe videatur.

(k) *Epidauria*) Ex Epidauro, Argolidis in Peloponneſo, urbe Æſculapii templo nobili.

(l) *Captato ſermone*) Ille captare ſermonem dicitur, qui blande aliquem ad colloquium, aut familiarem ſermocinationem allicit.

(m) *Nec tamen*) Quam optime, & ex garrulæ aniculæ ingenio ſecta hæc verba!

(n) *Inſignia*) Fulmen, *ſcilicet*, & quæcumque deinceps enumerat Poeta.

(o) *Cadmeida*) Semelem Cadmi filiam.

(p) *Formarat dictis*) Id eſt, ita imbuerat, ut eadem ſequi conſtituiſſet.

(q) *Sine nomine*) Id eſt, Tacito quid cuperet.

(r) *Stigii*) Jam ſæpe de iſta inferorum Palude, quam Diis ipſis violare nefas.

(ſ) *Timor & Deus*) Voluerunt nonnulli Deum a timore Græcis dictum, quia, ut & ſcripſit Papinius, *Primus in orbe Deos fecit timor.* Aſt illud equidem quanquam apud multos verum, eſt tamen impium; ſiquidem magis amandus quam metuendus qui natura Bonus, imo tantum Bonus, & bonum ſummum eſt.

(t) *Malo*) Quod quidem boni ſub ſpecie intuebatur, ſeſe ideo eſſe ſeno quod votis ſuis quibuſcumque Jupiter indulgeret.

Te

Digitized by Google

Te ſolet amplecti, Veneris cum fœdus initis;
Da mihi te talem. voluit Deus ora loquentis
Opprimere. exierat jam vox properata ſub auras.
Ingemuit: neque enim non hæc optaſſe, neque ille
Non juraſſe poteſt. ergo mœſtiſſimus altum
Æthera conſcendit; nutuque ſequentia traxit
Nubila: quis nimbos, immiſtaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.
Qua tamen uſque poteſt, vires ſibi demere tentat.
Nec, quo centi manum dejecerat igne (*u*) Typhœa,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo.
Eſt (*x*) aliud levius fulmen; cui dextra (*y*) Cyclopum
Sævitiæ flammæque minus, minus addidit iræ:
Tela ſecunda vocant Superi. capit illa; domumque
Intrat (*z*) Agenoream. corpus mortale (*a*) tumultus
Non tulit ætheros; (*b*) doniſque jugalibus arſit.
Imperfectus adhuc (*c*) infans genitricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener (ſi credere dignum)
Inſuitur femori; (*d*) maternaque tempora complet.
Furtim illum primis (*e*) Ino matertera cunis.

INTERPRETATIO.

conſuevit te complecti, cum venitis ad gaudia Veneris. Deus voluit occludere os loquentis: jam vox expedita exierat in aerem. Suſpiravit: neque enim illa poteſt non voviſſe iſta, neque ille non Sacramento confirmaſſe. Igitur triſtiſſimus petit ſupremum cœlum, & corripuit nutu ſequaces nubes, quibus adjecit nimbos, & fulgura immixta ventis, & tonitrua, & fulmen ineluctabile. Nititur tamen ſibi tollere vires quantum poteſt: neque inſtruitur ea flamma, qua deturbaverat centimanum Typhœum; nimia erat ſævitia in illa. Eſt aliud fulmen mitius, cui dextra Cyclopum minus appoſuit rigoris & ignis & minus excandeſcentiæ. Dii appellant, Secunda fulmina. Sumit illa, & ſubit domum Agenoris. Corpus morti obnoxium non potuit pati tempeſtatem æthereum, & flagravit muneribus jugalibus. Fœtus adhuc immaturus extrahitur ab utero matris, &, ſi credere fas eſt, tener inſuitur femori patris, & abſolvit tempora matris. Ino matertera clam illum educit primis cunis.

NOTÆ.

(u) *Typhœa*) Fuit Typhœus gigas immanis, vertice cœlum pertingens, centum draconum capitibus ex humeris pullulantibus, luminibus igneis, ore flammas eructante, aliiſque rebus terribilis; quem bello adverſus ſuperos congredi auſum Jupiter tandem proſtravit, inſulaque Sicilia obruit.

(x) *Aliud*) Varia de fulmine ſcripſerunt Phyſici, quorum nonnulla refert Plinius naturalis hiſtoriæ lib. 2. cap. 51. quæ, ſi lubet, apud illum legere poteris.

(y) *Cyclopum*) Vulcani in fabricandis fulminibus miniſtrorum.

(z) *Agenoream*) Semeles, cui avus fuit Agenor.

(a) *Tumultus*) Ex fulmine & reliquo Jovis apparatu.

(b) *Donis jugal.*) Fulmine, iterum, aliiſque ſupra recenſitis, quæ amoris teſtimonia Semele a Jove expetierat.

(c) *Infans*) Bacchus *ſcil.*

(d) *Materna*) Decem menſes Lunares; quam diu in utero materno, ut plurimum, fœtus fovetur.

(e) *Ino*) Quam ante Semeles ſororem, Cadmi filiam vidimus.

Educat.

Educat. inde datum Nymphæ (*f*) Nyſeides antris
Occuluere ſuis; lactiſque alimenta dedere.
IV. Dumque ea per terras fatali lege geruntur;
Tutaque (*g*) bis geniti ſunt incunabula Bacchi:
Forte Jovem memorant diffuſum nectare curas
Sepoſuiſſe graves, vacuaque agitaſſe (*h*) remiſſos
Cum Junone jocos: &, Major veſtra profecto eſt,
Quam quæ contingit maribus, dixiſſe, voluptas.
Illa negat, placuit quæ ſit ſententia (*i*) docti
Quærere (*k*) Tireſiæ. (*l*) Venus huic erat utraque nota.

INTERPRETATIO.

deinde Nymphæ Niſeides abdiderunt traditum ſuis ſpecubus, & præbuerunt lac in alimentum.

IV. *Et dum ea fiunt lege fatali per terras, & incunabula Bacchi bis geniti ſunt ſecura; Jovem dicunt delibitum nectare dimiſiſſe curas aſperas, & otioſe luſiſſe cum otioſa Junone, & dixiſſe, ſane veſtra gaudia ſunt majora, quam quæ eveniunt maribus. Illa diffitetur. Convenerunt petere quod ſit judicium Tireſiæ. Utraque voluptas erat ei perfecta.*

NOTÆ.

(f) *Nyſeides*) Plures Bacchi, plures Nyſæ urbes fuerunt. ex quo in unum congeſtas Græcorum fictiones ad aliquam veritatis ſpeciem difficile ſit reducere. Plinius Nyſam Indiæ montem indicat, quem Strabo & Ælianus Meron, id eſt, *femur* vocitant ad cujus radices Urbs Nyſa. Cum vero in illo monte, Bacchum nutritum fuiſſe fabulata ſit antiquitas, atque ille Jovi mons ſacer fuerit, non abs re hinc Græcos mentiendi licentiam traxiſſe credideris, ut in Jovis Mero ſeu femore Bacchum ſuum nutritum fuiſſe dixerint. Nolunt alii, qui plures fuiſſe Bacchos non cogitant, tam longe abſtractum, quem in Græcia natum autumant; adeoque nympharum antrum in Parnaſſi altero vertice Nyſa nomine collocant; quem Baccho ſacrum nonnulli ſcripſerunt. Alii in Heliconis, aut Citheronis quæſiverunt. Lucianus, alii aliter, qui & diverſas Baccho aſſignant nutrices. Ut ut ſit, a Jove patre & Nymphis iſtis aut monte quem incoluerunt ipſi Baccho nomen Dionyſus aut Dionyſius datum eſt, ut quidem nonnullis placet. Fabulæ ſenſum quod attinet, Semelen vitem eſſe volunt, cujus filius vinum, quod Jovis & caloris beneficio, primo in ipſa vite, deinde in dolio matureſcat. Nymphis traditum dicunt, ut aqua diluendum merum ſignificetur. Pleraque tandem quæ in natura, vel hiſtoria fundamentum non habent ad mores detorquent: quod quidem haudquam difficile. Videris, inter cæteros, Natalem Comitem, & ſi forte monitore eges, cave ultra quam ſatis eſt figmentis pondus addas. Hactenus probavero fabulam, quoad oblectando, craſſiori ſub forma, & ad ſenſus movendos efficaciori, tardas & cæcas hominum mentes, ipſo eorum vitio ad virtutem & ſcientiam pellicit. Ineptum vero fuerit fabulam ſine fabula quærere; vel, quod idem eſt, veritatem ab ipſo velamine non diſtinguere: quod tamen male perſpicaces nonnulli factitant, candela Solem accendentes.

(*g*) *Bis*) Semel ex matris utero, deinde ex Jovis femore; unde & *Dithyrambus* dictus.

(*h*) *Remiſſos*) Id eſt, qui remiſſorum ſunt & otio abundantium.

(*i*) *Docti*) Utpote *Experti*, quod mox patebit.

(k) *Tireſiæ*) Vates fuit Thebanus Everi filius, quem nonnulli ideo excæcatum volunt quod Palladem nudam vidiſſet. A Pallade autem vel a Junone damnum iſtud acceperit; certe divinis rebus mortales ſeſe immiſcere, aut torrentis oculis eas velle intueri exemplo ſuo dehortabitur. Non poteſt lumen ſine lumine, nec Sol ſine Sole videri: Atque adeo a ſummo patre luminum tum demum internus mentis oculus ad cœleſtia illuſtratur, cum externus propriis, Deo repugnantibus, & perverſis tenebris potius quam luce, fuit ſpoliatus.

(*l*) *Venus*) Vel quæ ab ea in utroque ſexu voluptas.

Nam

Digitized by Google

Nam duo magnorum viridi coeuntia ſilva
Corpora ſerpentum baculi violaverat ictu:
Deque viro factus (mirabile) fœmina, ſeptem
Egerat *(m)* autumnos. octavo rurſus eoſdem
Vidit: & ; Eſt *(n)* veſtræ ſi tanta potentia plagæ,
Dixit, ut auctoris ſortem in *(o)* contraria mutet;
Nunc quoque vos feriam. percuſſis anguibus iidem
Forma prior rediit; *(p)* genitivaque venit imago.
Arbiter hic igitur ſumtus de lite jocoſa,
Dicta Jovis firmat, gravius Saturnia juſto,
(q) Nec pro materia fertur doluiſſe: ſuique
Judicis æterna damnavit lumina nocte.
At pater omnipotens (neque enim licet irrita cuiquam
Facta Dei feciſſe Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit: pœnamque levavit honore.
V. Ille per *(r)* Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.
Prima fide vociſque *(ſ)* ratæ tentamina ſumſit
Cærula *(t)* Liriope: quam quondam flumine *(u)* curvo
Implicuit; clauſæque ſuis Cephiſos in undis
Vim tulit. enixa eſt utero pulcherrima pleno
Infantem, Nymphis jam tunc qui poſſet amari:

INTERPRETATIO.

Nam vulneraverat virente baculo duo corpora coeuntia magnorum anguium, & mutatus in fœminam de maſculo (ſtupendum) traduxerat ſeptem Autumnos. Rurſus octavo intuitus eſt eoſdem: &, inquit, ſi tanta eſt vis veſtri vulneris, ut fingat ſortem auctoris ejus in oppoſita, nunc quoque vos percutiam. Serpentibus iiſdem verberatis, forma priſtina rediit, & ſpecies nativa ſucceſſit. Hic ergo judex lectus de jurgio jocoſo: confirmat ſententiam Jovis. Filia Saturni dicitur tuliſſe iniquius nec pro cauſa: & addixit oculos ſui arbitri tenebris æternis.

At pater omnipotens (nam nefas eſt cuiquam Deo reſcindere facta cujuſquam Dei) dedit noſſe futura pro oculis ſublatis, & minuit ſupplicium honore,

V. *Ille notiſſimus fama per urbes Aonias reddebat certa oracula populo petenti. Cærulea Liriope prima tentavit fidem vocis certæ; quam* Liriopen *Cephiſus olim clauſit amne obliquo, & vitiavit implicitam in ſuis aquis. Formoſiſſima emiſit ventre gravido puerum, qui jam tum poſſet amari a Nymphis.*

NOTÆ.

(m) *Autumnos*) Per ſeptem annos manſit fœmina.

(n) *Veſtræ*) *Cum violati fuiſtis.*

(o) *Contraria*) *Atque ex mari fiat fœmina, & ex fœmina mas.* Qua in fabula latere aliquid magni ſuſpicor.

(p) *Genitiva*) Qua natus Tireſias.

(q) *Nec pro materia*) Quia jocoſa erat.

(r) *Aonias*) *Bœotias*: Eſt enim Aonia Bœotiæ regio montana, ab Aone Neptuni filio, qui illic imperavit, ſic dicta; quæ pro Bœotia tota perſæpe ſumitur.

(ſ) *Ratæ*) *Cujus reſponſa rata & certa eſſent.*

(t) *Liriope*) Nympha fuit Oceani & Tethyos filia, a Cephiſſo Bœotiæ fluvio compreſſa, unde & Narcyſſi Cephiſii mater facta eſt. A Lilio autem apud Græcos Narciſſi matri congruum nomen habuit.

(u) *Curvo*) Sinuoſus vero admodum in tabulis noſtris pingitur Cephiſus, cujus curſus modo in Orientem, deinde Septentrionem, omnes denique mundi partes flectitur.

(x) Nar-

Quo poſtquam ſubiit; Nympharum tradidit uni
Armigeræ jaculum, pharetramque, arcuſque *(ſ)* retentos.
Altera depoſitæ ſubjecit brachia pallæ.
(t) Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
(u) Iſmenis Crocale, ſparſos per colla capillos
Colligit in nodum; *(x)* quamvis erat ipſa ſolutis.
Excipiunt *(y)* laticem *(z)*Nepheleque,*(a)*Hyaleque,*(b)*Rhaiſque,
Et *(c)* Pſecas, & *(d)* Phiale; funduntque capacibus urnis.
Dumque ibi perluitur ſolita *(e)* Titania lympha;
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
(Per nemus ignotum non certis paſſibus errans)
Pervenit in Jucum: ſic illum fata ferebant.
Qui ſimul intravit rorantia fontibus antra;
Sicut erant; viſo nudæ ſua pectora Nymphæ
Percuſſere viro: ſubitiſque ululatibus omne
Implevere nemus: circumfuſæque Dianam
Corporibus texere ſuis. tamen altior illis
Ipſa Dea, eſt, colloque tenus ſupereminet omnes:
Qui color *(f)* infectis adverſi Solis ab ictu
Nubibus eſſe ſolet, aut purpureæ Auroræ:

INTERPRETATIO.

Quo poſtquam intravit dedit uni Nympharum armigeræ jaculum, & pharetram, & arcus remiſſos. Alia ſubmiſit lacertos pallæ acceptæ. Duæ tollunt cothurnos pedibus: nam Crocale Iſmeni fluvii filia peritior illis religat comam diffuſam per colla, quanquam ipſa erat ſparſis crinibus. Nephele, & Hyale, & Rhais, & Pſecas, & Phiale excipiunt aquas, & fundunt ex amplis fitulis. Dumque Titania ibi abluitur aqua conſueta, ecce nepos Cadmi, parte operum remiſſa, ambulans greſſibus incautis per ſilvam minus cognitam pervenit in lucum: fata ſic illum agebant. Qui ſtatim atque ſubiit ſpeluncas aquis ſtillantes, Nymphæ nudæ ſicut erant planxerunt ſua pectora viro conſpecto, & impleverunt totam ſilvam repentinis clamoribus, & circumfuſæ velaverunt Dianam ſuis corporibus. Nihilominus ipſa Dea eſt procerior illis, & apparet ſupra omnes collo tenus. Color qui conſuevit eſſe nubibus tinctis irradiatione Solis oppoſiti, aut Auroræ roſeæ,

NOTÆ.

(ſ) *Retentos*) *Laxatos, remiſſos*; ne vis eorum periret.

(t) *Vincla*) Quibus ſoleæ aut calcei pedibus adhærent.

(u) *Iſmenis*) Iſmeni Bœotiæ, fluvii filia, cui ex lingua Græca nomen conveniens dedit Poeta: quippe κρόκαλη calculus eſt littoralis, vel qui in amnibus volvitur.

(x) *Quamvis*) Quid hoc ſibi vult? Ab impura eſt ſcioli alicujus indoctique manu, qui hemiſtichium, cujuſmodi aliquot in Virgilio inveniuntur, attaminavit. Neque vero hoc tantum illorum exſcriptorum ignorantia afflavit.

(y) *Laticem*) *Aquam*, ex antro ſcatentem.

(z) *Nephele*) *Nubes*. Atque his omnibus Dianæ comitibus ingenioſe nomina ex Græca lingua affinxit Poeta.

(a) *Hyale*) *Vitrea, pellucida*; ab ὕαλος, *vitrum*.

(b) *Rhaiſque*) Ῥαίνω, *aſpergo*.

(c) *Pſecas*) Ψεκάς, *guttula roris*.

(d) *Phiale*) Eſt Phiala vaſis genus capacius; unde hujus nymphæ Phiales officium ſatis intelligitur.

(e) *Titania*) Diana, quæ avum habuit Cœum Titanem, Latonæ patrem.

(f) *Infectis*) *Tinctis*. Rubore ſuffuſæ apparent nubes, cum certo quodam modo Solis radiis illuſtrantur.

Is fuit

Is fuit in vultu viſæ ſine veſte Dianæ.
Quæ quanquam comitum turba ſtipata ſuarum;
In latus obliquum tamen adſtitit: oraque retro
Flexit: & ut vellet promptas habuiſſe (g) ſagittas;
Quas habuit, ſic hauſit aquas: vultumque virilem
Perſudit: ſpargenſque comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuncia verba futuræ:
Nunc tibi me poſito viſam velamine narres,
Si poteris narrare, licet. nec plura minata,
Dat (h) ſparſo capiti (i) vivacis cornua cervi.
Dat (k) ſpatium collo: ſummaſque (l) cacuminat aures:
Cum pedibuſque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus: & velat maculoſo vellere corpus.
Additus & pavor eſt. fugit (m) Autoneius heros:
Et ſe tam celerem curſu miratur in ipſo.
(n) (Ut vero ſolitis ſua cornua vidit in undis,)
Me miſerum! dicturus erat: vox nulla ſecuta eſt.
Ingemuit; vox (o) illa fuit; lacrymæque per ora
Non ſua fluxerunt. mens tantum priſtina manſit.
Quid faciat? repetatne domum & regalia tecta?

INTERPRETATIO.

Is fuit in facie Dianæ conſpectæ ſine amictu. Quæ quamvis preſſa choro comitum ſuarum, tamen ſtetit in latus obliquum, & vultum retro vertit; & ſicuti optaret habuiſſe ſagittas expeditas; ſic ſumſit aquas quas habuit, & ſparſit in os hominis, & perfundens capillos aquis ultricibus, adjecit hæc verba præſaga exitii proximi: Jam renunties me conſpectam a te abſque amictu; ſi poteris renuntiare, licet. Neque minata plura affigit capiti aquis perfuſo cornua cervi vivacis; producit collum; & acuit aures extremas; & vertit manus in pedes, & lacertos in crura producta, & tegit corpus variis pilis. Adjectus eſt & metus. Heros Autoneïus vertitur in fugam, & miratur ſe tam velocem in ipſo curſu. Cum autem aſpexit ſua cornua in aquis conſuetis, me infelicem! dicturus erat, nullum verbum prolatum eſt. Suſpiravit, ille fuit ſonus. & lacrymæ decurrerunt per faciem non ſuam. Solus animus prior ſuperfuit. Quid agat? Redeatne domum & in tecta regia?

NOTÆ.

(g) *Sagittas*) Quibus Actæonem conficeret. Cæterum ſcripſerunt alii, non quia viſa, ſed quia turpis viſa, tam acerbe doluiſſe Dianam. Alii alia comminiſcuntur.

(h) *Sparſo*) *Aqua perfuſo*.

(i) *Vivacis*) Quem quadrigentos annos implere nonnunquam ſcripſit Plinius.

(k) *Spatium*) Cervi, *ſcilicet*, longius eſt collum quam hominis.

(l) *Cacuminat*) In acutum, ut cervi eſſent effingit.

(m) *Auton.*) Autonoes filius.

(n) *Ut vero*) Verſus profecto inſulſus Ovidio tollendus, ut optime cenſuit clariſs. Heinſius.

(o) *Illa*) Ingemere, *ſcilicet*. Fabulæ ſenſum quod attinet, plerique ad mores detorquent; deque minus ſcrutandis deorum aut regum conſiliis intelligunt; quæ cognita vitam ſuſpicionibus implicant. Palæphati ſententiam maxime probavero, qui Actæonem canum ſtudio rem ſuam dicit neglexiſſe, eoque periiſſe: quamvis & revera non Actæonem modo, pelle circumdatum cervina, ſed alios etiam venatores furore actis canibus, laniatos legimus.

An lateat ſilvis? timor hoc, pudor impedit illud,
Dum dubitat, videre canes: primuſque *(p)* Melampus,
(q) Ichnobateſque ſagax latratu *(r)* ſigna dedere;
(ſ) Gnoſſius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velocius auras,
(t) Pamphagus, & *(u)* Dorceus, & *(x)* Oribaſus; Arcades omnes:
(y) Nebrophonoſque valens, & trux cum *(z)* Lælape *(a)* Theron,
Et pedibus *(b)* Pterelas, & naribus utilis *(c)* Agre,
(d) Hyleuſque fero nuper percuſſus ab apro,
Deque lupo concepta *(e)* Nape, pecudeſque ſecuta
(f) Pœmenis, & natis comitata *(g)* Harpyia duobus,
Et *(h)* ſubſtricta gerens *(i)* Sicyonius ilia *(k)* Ladon:
Et *(l)* Dromas, & *(m)* Canace, *(n)* Stictequé, & *(o)* Tigris, & *(p)* Alce,
Et niveis *(q)* Leucon, & villis *(r)* Asbolus atris,

INTERPRETATIO.

An latitet nemoribus? Metus obſtat huic rei, pudor illam probibet. Dum beret, canes aſpexerunt, & primus Melampus, & Ichnobates ſagax indicium fecerunt latratu, Ichnobates, inquam, Gnoſſius, Melampus ſtirpe Spartana. Poſtea alii incurrunt celerius vento ruentes, Pamphagus, & Dorceus, & Oribaſus, omnes Arcades, & fortis Nebrophonus, & terribilis Theron cum Lælape, & Pterelas ſtrenuus pedibus, & Agre utilis naribus, & Hylaus nuper ictus ab apro ſævo, & Nape genita de lupo, & Pœmenis ſecuta pecudes, & Harpyia ſtipata duobus filiis, & Ladon Sicyonius habens ilia contracta, & Dromas, & Canace, Sticteque, & Tigris, & Alce, & Leucon pilis candidis, & Asbolus nigris,

NOTÆ.

(p) *Melampus*) Id eſt, *Pedibus niger*. Nimius vero videtur Poeta, in recenſendis aut fabricandis canum nominibus, atque etiam contra venatorum legem peccaſſe, quibus cautum eſt paucarum ſyllabarum nomina, ad pronuntiandum facilia, atque vocalia canibus ſuis aſſignare.

(q) *Ichnobates*) Id eſt, *per veſtigia vadens*.

(r) *Signa dedere*) Reliquos canes feram adeſſe admonuerunt.

(ſ) *Gnoſſius*) *Cretenſis*: eſt nempe Cnoſſus urbs Cretæ.

(t) *Pamphagus*) *Omnia comedens*.

(u) *Dorceus*) *Acute videns*.

(x) *Oribaſus*) *Montes aſcendens*.

(y) *Nebrophon*) *Hinnulos interficiens*.

(z) *Lalape*) Eſt Lælaps nomen venti procelloſi & verticoſi, quem Latini vocant turbinem; unde canis hujus velocitas atque impetus intelligitur.

(a) *Theron*) *Ferus*.

(b) *Pterelas*) *Alis impulſus*.

(c) *Agre*) *Inquirens*.

(d) *Hylæus*) *Silveſtris*. Quia vero ab Apro percuſſum dicit, forte ad Hylæum venatorem alluſit, qui cum Ancæo ab Apro Calydonio vulneratus interiit, ut ſcribit Apollodorus.

(e) *Nape*) Quod in ſaltibus erraret.

(f) *Pœmenis*) *Paſtoralis*.

(g) *Harpyia*) *Rapax*; & rapaciſſimis Harpyis ſimilis.

(h) *Subſtricta*) *Contracta*, qualia habent vertagi.

(i) *Sicyonius*) A Sicyone urbe Peloponneſi, ad ſinum Corinthiacum.

(k) *Ladon*) Nomen eſt fluvii Arcadiæ in Peloponneſo, a quo huic cani nomen; niſi etymologia Græca eſt a λάζομαι, *capio*.

(l) *Dromas*) *Curſor*.

(m) *Canace*) Hæc vox græce ſtrepitum ſignificat; quare a ſtrepitu & perſonanti latratu huic cani nomen inditum.

(n) *Sticte*) Id eſt *Picta*; a ςίζω, *diſtinguo, pungo*.

(o) *Tigris*) *Tigridi velociſſimæ feræ ſimilis*.

(p) *Alce*) *Robuſta*.

(q) *Leucon*) *Albus*. Etymologiam ipſe Naſo indicavit.

(r) *Asbolus*) *Fuliginoſus*.

Præ-

Prævalidusque (*ſ*) Lacon, & curſu fortis (*t*) Aello,
Et (*u*) Thous, & Cyprio velox cum fratre (*x*) Lyciſce·
Et nigram medio frontem diſtinctus ab albo
(*y*) Harpalos & (*z*) Melaneus, hirſutaque corpore (*a*) Lachne:
Et Patre (*b*) Dictæo, ſed matre Laconide nati,
(*c*) Labros, & (*d*) Agriodos, & acutæ vocis (*e*) Hylactor:
Quoſque referre mora eſt. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, ſcopuloſque, aditu que carentia ſaxa,
Qua via difficilis quaque eſt via nulla, feruntur.
Ille fugit, per quæ fuerat loca ſæpe ſecutus.
Heu famulos fugit ipſe ſuos! clamare libebat,
(Actæon ego ſum: dominum cognoſcite veſtrum.)
Verba animo deſunt: reſonat latratibus æther.
Prima (*f*) Melanchætes in tergo vulnera fecit:
Proxima (*g*) Theridamas; (*h*) Oreſitrophus hæſit in armo.
Tardius (*i*) exierant; ſed per (*k*) compendia montis
Anticipata via eſt. dominum retinentibus illis
Cætera turba coit, conferique in corpore dentes.

INTERPRETATIO.

& Lacon fortiſſimus, & Aello valens curſu, & Thous, & celer Lyciſca cum fratre Cyprio, & Harpalus diſtinctam habens frontem atram a candido medio, & Melaneus, & Lachne hiſpido corpore, & Labros, & Agriodos ſati patre Dictæo, ſed matre Laconica, & Hylactor vocis acutæ, & quos longum eſt memorare. Ea caterva ruunt deſiderio prædæ per ſaxa, & præruptas rupes, & petras inacceſſas, qua iter aſperum, &, qua nullum datur. Ille erumpit per loca per quæ ſæpe fuerat ſequutus cervos. Heu, ipſe vitat miniſtros ſuos. Volebat, vociferari, Ego ſum Actæon, agnoſcite Dominum veſtrum: Voces deſtituunt mentem, aer perſonat latratibus. Prima Melanchætes plagam impegit dorſo: dein Theridamas; Oreſitrophus corripuit humerum. Serius prodierant, ſed iter præoccupatum eſt per compendia montis. Illis cohibentibus dominum cætera turba convenit, & confert dentes in corpore,

NOTÆ.

(ſ) *Lacon*) *Sonans, crepans*, a λακέω. Vel a patria Laconia.

(t) *Aello*) A procella; quod impetuoſe ferretur.

(u) *Thous*) Thos, is, inquit Plinius, lupi eſt genus cæteris procerius, crurumque levitate diſſimile, velox ſaltu, venatu vivens, innocuum homini, per hyemes hirtum, æſtate nudum. Atque ab eo luporum genere huic cani nomen videtur datum.

(x) *Lyciſca*) Canis eſt generis, vel formæ lupinæ.

(y) *Harpalos*) *Rapax*.

(z) *Melaneus*) Niger.

(a) *Lachne*) *Hirſuta*. Etymologiam Poeta ipſe ad verbum expreſſit: *Lachne* enim lanugo eſt, ſeu villorum denſitas.

(b) *Dicto*) Cretenſi.

(c) *Labros*) *Avidus, Vorax, Vehemens, Rapidus*.

(d) *Agriodos*) *Dente agreſti aut feroci*: vel *agreſtibus viis*, aptus, *ſcilicet*.

(e) *Hylactor*) *Latrator*.

(f) *Melanchætes*) *Jubam & pilos habens nigros*.

(g) *Theridamas*) *Feras domans*.

(h) *Oreſitrophus*) *In montibus nutritus*.

(i) *Exierant*) *Actæonem in cervum mutatum poſt alios canes ſequi cœperant*.

(k) *Compendia*) Id eſt, per vias compendioſas. Contrarium appellavit Lucanus *diſpendia ſilvæ*.

Jam loca vulneribus deſunt. gemit ille, ſonumque;
Et, ſi non hominis, quem non tamen edere poſſit
Cervus, habet: mæſtiſque replet juga nota querelis;
Et genibus ſupplex pronis ſimilique roganti,
Circumfert tacitos, tamquam ſua brachia, vultus.
At (*l*) comites rapidum ſolitis (*m*) latratibus agmen
Ignari inſtigant, oculiſque Actæona quærunt;
Et velut abſentem certatim Actæona clamant.
Ad nomen caput ille refert: ut abeſſe queruntur,
Nec capere oblatæ ſegnem ſpectacula prædæ.
Vellet abeſſe quidem; ſed adeſt: velletque videre,
Non etiam ſentire, canum fera facta ſuorum.
Undique circumſtant: merſiſque in corpore roſtris
(*n*) Dilacerant falſi dominum ſub imagine cervi.
(Nec niſi finita per plurima vulnera vita
Ira pharetratæ fertur ſatiata Dianæ.)
III. Rumor in ambiguo eſt: aliis violentior æquo
Viſa Dea eſt: alii laudant, dignamque ſevera
Virginitate vocant. pars invenit utraque cauſſas.
(*o*) Sola Jovis conjux non tam culpetne probetne
Eloquitur; quam clade (*p*) domus ab Agenore ductæ
Gaudet: & a (*q*) Tyria collectum pellice transfert

INTERPRETATIO.

Jam loca deſunt ad plagas. Ille ducit ſuſpiria, & reddit ſonum, ſi non etiam hominis, quem tamen cervus nequeat reddere, & implet cacumina cognita gemitibus lugubribus: & procumbens in genua poſita & ſimilis precanti circumflectit faciem ſilentem tanquam ſua brachia. At comites neſcii irritant turbam infeſtam aſſuetis ululatibus, & luſtrant Actæonem oculis, & vociferantur certatim Actæonem tanquam abſentem. Ille reflectit caput ad nomen: dolens tanquam longe eſſet, & quia tardus non ſe oblectaret ſpectaculo prædæ oblatæ. Optaſſet quidem longe eſſe; ſed præſens eſt, & cuperet ſpectare, non etiam ſentire ſævum impetum canum ſuorum. Sunt undique circumfuſi, & rictibus fixis in corpore dilaniant dominum ſub ſpecie falſi cervi. Neque ira Dianæ pharetratæ dicitur expleta, niſi vita exhauſta per plurimas plagas.

III. Fama eſt dubia, Dea credita eſt ultra modum ſevera nonnullis; alii celebrant, & appellant dignam rigida virginitate: pars utraque nititur rationibus. Sola uxor Jovis non tamen dicit arguatne, an laudet, quam lætatur damno domus ortæ ab Agenore; & tranſportat odium natum ab adultera Tyria

NOTÆ.

(l) *Comites*) Qui cum Actæone fuerant.

(m) *Latratibus*) Clamoribus latrantium canum haud abſimilibus ſuorum multitudinem hortabantur Actæonis comites.

(n) *Dilacerant*) Præda ipſe eſt ineptæ voluptatis, quiſquis enim voluptatis cauſa prædam inſequitur.

(o) *Sola*) Pertinet iſtud ad fabulæ ſequentis connexionem.

(p) *Domus*) Ex qua Actæon fuit; nam Autonoen Cadmi filiam matrem habuit, Cadmum vero Agenoris filium antea vidimus.

(q) *Tyria*) Europam dicit, Agenoris filiam.

In

In generis ſocios odium. ſubit ecce priori
Cauſſa recens; gravidamque dolet de ſemine magni
Eſſe Jovis (*r*) Semelen (*ſ*) tum linguam ad jurgia ſolvit.
Profeci quid enim toties per jurgia? dixit.
(*t*) Ipſa petenda mihi eſt: ipſam, ſi maxima Juno
Rite vocor, perdam; ſi me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; ſi ſum regina, Joviſque
Et ſoror & conjux. (*u*) certe ſoror. at (*x*) puto furto
Contenta: & thalami brevis eſt injuria noſtri.
Concipit; id (*y*) deerat: (*z*) manifeſtaque crimina pleno
Fert utero: & mater, quod (*a*) vix mihi contigit (*b*) uni,
De Jove vult fieri. (*c*) tanta eſt fiducia formæ.
(*d*) Fallat eam ſaxo: (*e*) nec ſim Saturnia; ſi non
Ab Jove merſa (*f*) ſuo (*g*) Stygias penetrarit in undas:
Surgit ab his ſolio fulvaque recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante removit,
Quam ſimulavit anum: poſuitque ad tempora (*h*) canos:

INTERPRETATIO.

in cognatos. Ecce nova cauſſa accedit præcedenti, & iniquo animo patitur Semelen eſſe prægnantem de ſemine magni Jovis. Tum os aperit ad rixas. Quid vero, ait, promovi toties per rixas? Ipſa eſt mihi appetenda; ipſam perimam, ſi vere dicor maxima Juno; ſi me decet tractare dextra ſceptra ſplendentia: ſi ſum regina, & ſoror & uxor Jovis: Certe ſoror. At credo expleta eſt furto; & injuria noſtri cubiculi eſt parva. Concipit; id aberat: & geſtat ventre intumeſcente culpam apertam: et, tanta eſt confidentia pulchritudinis, vult eſſe mater de Jove, quod vix mihi uni evenit; ſaxo eam decipiat: nec ſim Saturno orta: ſi non deſcendat in aquas infernas diturbata ab Jove ſuo. Dein deſcendit ſolio, et velata furva nube accedit ad ædes Semeles. Neque ante diſcuſſit nubes, quam formam induit anus, et affixit temporibus crines albos.

NOTÆ.

(r) *Semelen*) Quam ante Cadmi filiam diximus, Bacchi matrem.

(ſ) *Tum linguam*) Primo Jovem jurgio adoriri cupit Juno, quod ſtatim, ut iratorum & ſui impotentium mos eſt, improbat, volens ipſa Semelen dolo perdere.

(t) *Ipſa*) Semele, *ſcil.* pellex.

(u) *Certe ſoror*) Quaſi ſe non conjugem dicat irata.

(x) *Puto furto*) Id eſt, *forſitan cùm Jove ſemel concubuiſſe Semele contenta eſt*. Quod quidem, ut fortius neget, non ſine amariſſima Ironia proponit.

(y) *Deerat*) Ultimum innuit eſſe opprobrium Junoni quod ſibi oblatæ Injuriæ perpetuos indices Semele in lucem proferat.

(z) *Manifeſtaque*) Bacchum dicit puerum, quo Jovis & Semeles adulteria manifeſta fiebant. Arguit vero manifeſta dicit quæ utero incluſa.

(a) *Vix*) Martem, Vulcanum & Heben Jove & Junone, quidam Junone ſola ortos ſcripſerunt. Bene itaque ſe vix de Jove matrem eſſe dicit.

(b) *Uni*) Atqui pluribus de Jove matres eſſe contigit: adeoque non quod eſt, ſed quod eſſe deberet, zelotypia commota, & pellices, quaſi non eſſent, contemnens, ſuperba Juno protulit.

(c) *Tanta eſt*) Exclamatio eſt ex indignatione.

(d) *Fallat*) Jupiter, *ſcil.*

(e) *Nec ſim*) *Non amplius Saturni filia dici, aut eo honore frui merear.*

(f) *Suo*) *Tam perdite amato.*

(g) *Stygias*) Id eſt, Infernas: nam Styx inferorum eſt palus. Pellici ab ipſo Jove ruinam minitatur.

(h) *Canos*) Cani appellantur ſimpliciter albi ſenum capilli.

Digitized by Google

(*i*) Sulcavitque cutem rugis: & curva trementi
Membra tulit paſſu: vocem quoque fecit anilem.
(*) Ipſaque fit Beroe, Semeles (*k*) Epidaria nutrix.
Ergo ubi, (*l*) captato ſermone, diuque loquendo,
Ad nomen venere Jovis, ſuſpirat: &, Optem
Jupiter ut ſit, ait: metuo tamen omnia. multi
Nomine Divorum thalamos iniere pudicos,
(*m*) Nec tamen eſſe Jovem ſatis eſt: det pignus amoris;
Si modo verus is eſt: quantuſque & qualis ab alta
Junone excipitur; tantus taliſque rogato
Det tibi complexus: ſuaque ante (*n*) inſignia ſumat.
Talibus ignaram Juno (*o*) Cadmeida dictis
(*p*) Formarat. rogat illa Jovem (*q*) ſine nomine munus.
Cui Deus, Elige, ait: nullam patiere repulſam.
Quoque magis credas; (*r*) Stygii quoque conſcia ſunt
Numina torrentis, (*ſ*) timor & Deus ille Deorum.
Læta (*t*) malo, nimiumque potens, perituraque amantis
Obſequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,

INTERPRETATIO.

& diviſit cutem rugis, & portavit artus flexos, aut inceſſit greſſu tremulo, finxit inſuper vocem anilem. Mutatur in ipſam Beroen, Semeles nutricem Epidauriam. Poſtquam igitur, colloquio quæſito, & diu confabulando venerunt ad nomen Jovis, gemit; &, Velim, inquit, ut ſit Jupiter: tamen omnia reformido. Plurimi Deorum titulo ſubierunt caſta cubicula. Neque etiam ſatis eſt eſſe Jovem: conferat pignus amoris, ſiquidem ſaltem is eſt verus: & orato, ut veniat in tuos amplexus quantus & qualis recipitur ab excelſa Junone, & accipiat prius ſua inſignia. Juno ejuſmodi verbis neſciam filiam Cadmi imbuerat. Illa petit a Jove donum, quod non indicavit. Ad quam Deus reſpondit, Eligo, nullam feres repulſam. Et quo magis fidem adhibeat, numina fluvii Stygii ſint etiam teſtes, ille Metus & Deus Deorum. Semele geſtiens damno, & nimium valens, & interitura obſequiis amantis, Prabe te, inquit, mihi talem qualem filia Saturni

NOTÆ.

(i) *Sulcavit*) In ſulcorum modum frontem contraxit, ut vetula videretur.

(*) *Ipſaque fit*) Id eſt, tam accurate nutricis quæcumque eſſent omnia imitatur, ut ea eſſe videatur.

(k) *Epidauria*) Ex Epidauro, Argolidis in Peloponneſo, urbe Æſculapii templo nobili.

(l) *Captato ſermone*) Ille captare ſermonem dicitur, qui blande aliquem ad colloquium, aut familiarem ſermocinationem allicit.

(m) *Nec tamen*) Quam optime, & ex garrulæ aniculæ ingenio ſecta hæc verba!

(n) *Inſignia*) Fulmen, *ſcilicet*, & quæcumque deinceps enumerat Poeta.

(o) *Cadmeida*) Semelem Cadmi filiam.

(p) *Formarat dictis*) Id eſt, ita imbuerat, ut eadem ſequi conſtituiſſet.

(q) *Sine nomine*) Id eſt, Tacito quid cuperet.

(r) *Stigii*) Jam ſæpe de iſta inferorum Palude, quam Diis ipſis violare nefas.

(ſ) *Timor & Deus*) Voluerunt nonnulli Deum a timore Græcis dictum, quia, ut & ſcripſit Papinius, *Primus in orbe Deos fecit timor*. Aſt illud equidem quanquam apud multos verum, eſt tamen impium; ſiquidem magis amandus quam metuendus qui natura Bonus, imo tantum Bonus, & bonum ſummum eſt.

(t) *Malo*) Quod quidem boni ſub ſpecie intuebatur, ſeſe ideo efferens quod votis ſuis quibuſcumque Jupiter indulgeret.

Te ſolet amplecti, Veneris cum fœdus initis;
Da mihi te talem. voluit Deus ora loquentis
Opprimere. exierat jam vox properata ſub auras.
Ingemuit: neque enim non hæc optaſſe, neque ille
Non juraſſe poteſt. ergo mœſtiſſimus altum
Æthera conſcendit; nutuque ſequentia traxit
Nubila: quis nimbos, immiſtaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.
Qua tamen uſque poteſt, vires ſibi demere tentat.
Nec, quo centi manum dejecerat igne (u) Typhœa,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo.
Eſt (x) aliud levius fulmen; cui dextra (y) Cyclopum
Sævitiæ flammæque minus, minus addidit iræ:
Tela ſecunda vocant Superi. capit illa; domumque
Intrat (z) Agenoream. corpus mortale (a) tumultus
Non tulit æthereos; (b) doniſque jugalibus arſit.
Imperfectus adhuc (c) infans genitricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener (ſi credere dignum)
Inſuitur femori; (d) maternaque tempora complet.
Furtim illum primis (e) Ino matertera cunis.

INTERPRETATIO.

conſuevit te complecti, cum venitis ad gaudia Veneris. Deus voluit occludere os loquentis: jam vox expedita exierat in aerem. Suſpiravit: neque enim illa poteſt non voviſſe iſta, neque ille non Sacramento confirmaſſe. Igitur triſtiſſimus petit ſupremum cœlum, & corripuit nutu ſequaces nubes, quibus adjecit nimbos, & fulgura immixta ventis, & tonitrua, & fulmen ineluctabile. Nititur tamen ſibi tollere vires quantum poteſt: neque inſtruitur ea flamma, qua deturbaverat centimanum Typhœum; nimia erat ſævitia in illa. Eſt aliud fulmen mitius, cui dextra Cyclopum minus appoſuit rigoris & ignis & minus excandeſcentiæ. Dii appellant, Secunda fulmina. Sumit illa, & ſubit domum Agenoris. Corpus morti obnoxium non potuit pati tempeſtatem ætheream, & flagravit muneribus jugalibus. Fœtus adhuc immaturus extrahitur ab utero matris, &, ſi credere fas eſt, tener inſuitur femori patris, & abſolvit tempora matris. Ino matertera clam illum educit primis cunis.

NOTÆ.

(u) *Typhœa*) Fuit Typhœus gigas immanis, vertice cœlum pertingens, centum draconum capitibus ex humeris pullulantibus, luminibus igneis, ore flammas eructante, aliiſque rebus terribilis; quem bello adverſus ſuperos congredi auſum Jupiter tandem proſtravit, inſulaque Sicilia obruit.

(x) *Aliud*) Varia de fulmine ſcripſerunt Phyſici, quorum nonnulla refert Plinius naturalis hiſtoriæ lib. 2. cap. 51. quæ, ſi lubet, apud illum legere poteris.

(y) *Cyclopum*) Vulcani in fabricandis fulminibus miniſtrorum.

(z) *Agenoream*) Semeles, cui avus fuit Agenor.

(a) *Tumultus*) Ex fulmine & reliquo Jovis apparatu.

(b) *Donis jugal.*) Fulmine, iterum, aliiſque ſupra recenſitis, quæ amoris teſtimonia Semele a Jove expetierat.

(c) *Infans*) Bacchus *ſcil.*

(d) *Materna*) Decem menſes Lunares; quam diu in utero materno, ut plurimum, fœtus fovetur.

(e) *Ino*) Quam ante Semeles ſororem, Cadmi filiam vidimus.

Educat.

Educat. inde datum Nymphæ (*f*) Nyſeides antris
Occuluere ſuis; lactiſque alimenta dedere.
IV. Dumque ea per terras fatali lege geruntur;
Tutaque (*g*) bis geniti ſunt incunabula Bacchi:
Forte Jovem memorant diffuſum nectare curas
Sepoſuiſſe graves, vacuaque agitaſſe (*h*) remiſſos
Cum Junone jocos: &, Major veſtra profecto eſt,
Quam quæ contingit maribus, dixiſſe, voluptas.
Illa negat, placuit quæ ſit ſententia (*i*) docti
Quærere (*k*) Tireſiæ. (*l*) Venus huic erat utraque nota.

INTERPRETATIO.

deinde Nymphæ Niſeides abdiderunt traditum ſuis ſpecubus, & præbuerunt lac in alimentum.

IV. Et dum ea fiunt lege fatali per terras, & incunabula Bacchi bis geniti ſunt ſecura; Jovem dicunt delibitum nectare dimiſiſſe curas aſperas, & otioſe luſiſſe cum otioſa Junone, & dixiſſe, ſane veſtra gaudia ſunt majora, quam quæ eveniunt maribus. Illa diffitetur. Convenerunt petere quod ſit judicium Tireſiæ. Utraque voluptas erat ei perfecta.

NOTÆ.

(f) *Nyſeides*) Plures Bacchi, plures Nyſæ urbes fuerunt, ex quo in unum congeſtas Græcorum fictiones ad aliquam veritatis ſpeciem difficile ſit reducere. Plinius Nyſam Indiæ montem indicat, quem Strabo & Ælianus Meron, id eſt, *femur* vocitant ad cujus radices Urbs Nyſa. Cum vero in illo monte, Bacchum nutritum fuiſſe fabulata ſit antiquitas, atque ille Jovi mons ſacer fuerit, non abs re hinc Græcos mentiendi licentiam traxiſſe credideris, ut in Jovis Mero ſeu femore Bacchum ſuum nutritum fuiſſe dixerint. Nolunt alii, qui plures fuiſſe Bacchos non cogitant, tam longe abſtractum, quem in Græcia natum autumant; adeoque nympharum antrum in Parnaſſi altero vertice Nyſa nomine collocant; quem Baccho ſacrum nonnulli ſcripſerunt. Alii in Heliconis, aut Citheronis quæſiverunt. Lucianus, alii aliter, qui & diverſas Baccho aſſignant nutrices. Ut ut ſit, a Jove patre & Nymphis iſtis aut monte quem incoluerunt ipſi Baccho nomen Dionyſius aut Dionyſius datum eſt, ut quidem nonnullis placet. Fabulæ ſenſum quod attinet, Semelen vitem eſſe volunt, cujus filius vinum, quod Jovis & caloris beneficio, primo in ipſa vite, deinde in dolio maturеſcat. Nymphis traditum dicunt, ut aqua diluendum merum ſignificetur. Pleraque tandem quæ in natura, vel hiſtoria fundamentum non habent ad mores detorquent: quod quidem haudquam difficile. Videris, inter cæteros, Natalem Comitem, & ſi forte monitore eges, cave ultra quam ſatis eſt figmentis pondus addas. Hactenus probavero fabulam, quoad oblectando, craſſiori ſub forma, & ad ſenſus movendos efficaciori, tardas & cæcas hominum mentes, ipſo eorum vitio ad virtutem & ſcientiam pellicit. Ineptum vero fuerit fabulam ſine fabula quærere; vel, quod idem eſt, veritatem ab ipſo velamine non diſtinguere: quod tamen male perſpicaces nonnulli factitant, candela Solem accedentes.

(*g*) *Bis*) Semel ex matris utero, deinde ex Jovis femore; unde & *Dithyrambus* dictus.

(*h*) *Remiſſos*) Id eſt, qui remiſſorum ſunt & otio abundantium.

(*i*) *Docti*) Utpote *Experti*, quod mox patebit.

(k) *Tireſiæ*) Vates fuit Thebanus Everi filius, quem nonnulli ideo excæcatum volunt quod Palladem nudam vidiſſet. A Pallade autem vel a Junone damnum iſtud acceperit; certe divinis rebus mortales ſeſe immiſcere, aut terrenis oculis eas velle intueri exemplo ſuo dehortabitur. Non poteſt lumen ſine lumine, nec Sol ſine Sole videri: Atque adeo a ſummo patre luminum tum demum internus mentis oculus ad cæleſtia illuſtratur, cum externus propriis, Deo repugnantibus, & perverſis tenebris potius quam luce, fuit ſpoliatus.

(l) *Venus*) Vel quæ ab ea in utroque ſexu voluptas.

Nam

Nam duo magnorum viridi coeuntia ſilva
Corpora ſerpentum baculi violaverat ictu:
Deque viro factus (mirabile) fœmina, ſeptem
Egerat *(m)* autumnos. octavo rurſus eoſdem
Vidit: & ; Eſt *(n)* veſtræ ſi tanta potentia plagæ,
Dixit, ut auctoris ſortem in *(o)* contraria mutet;
Nunc quoque vos feriam, percuſſis anguibus iidem
Forma prior rediit; *(p)* genitivaque venit imago.
Arbiter hic igitur ſumtus de lite jocoſa,
Dicta Jovis firmat, gravius Saturnia juſto,
(q) Nec pro materia fertur doluiſſe: ſuique
Judicis æterna damnavit lumina nocte.
At pater omnipotens (neque enim licet irrita cuiquam
Facta Dei feciſſe Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit: pœnamque levavit honore.
V. Ille per *(r)* Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.
Prima fide vocisque *(ſ)* ratæ tentamina ſumſit
Cærula *(t)* Liriope: quam quondam flumine *(u)* curvo
Implicuit; clauſæque ſuis Cephiſos in undis
Vim tulit. enixa eſt utero pulcherrima pleno
Infantem, Nymphis jam tunc qui poſſet amari:

INTERPRETATIO.

Nam vulneraverat virente baculo duo corpora coeuntia magnorum anguium, & mutatus in fœminam de maſculo (ſtupendum) traduxerat ſeptem Autumnos. Rurſus octavo intuitus eſt eoſdem: &, inquit, ſi tanta eſt vis veſtri vulneris, ut fingat ſortem auctoris ejus in oppoſita, nunc quoque vos percutiam. Serpentibus iiſdem verberatis, forma priſtina rediit, & ſpecies nativa ſucceſſit. Hic ergo judex lectus de jurgio jocoſo confirmat ſententiam Jovis. Filia Saturni dicitur tuliſſe iniquius nec pro cauſa: & addixit oculos ſui arbitri tenebris æternis.

At pater omnipotens (nam nefas eſt cuiquam Deo reſcindere facta cujuſquam Dei) dedit noſſe futura pro oculis ſublatis, & minuit ſupplicium honore.

V. *Ille notiſſimus fama per urbes Aonias reddebat certa oracula populo petenti. Cærulea Liriope prima tentavit fi..m vocis certæ; quam Liriopen Cephiſus olim clauſit amne obliquo, & vitiavit implicitam in ſuis aquis. Formoſiſſima emiſit ventre gravido puerum: qui jam tum poſſet amari a Nymphis.*

NOTÆ.

(m) *Autumnos*) Per ſeptem annos manſit fœmina.

(n) *Veſtræ*) *Cum violati fuiſtis.*

(o) *Contraria*) *Atque ex mari fiat fœmina, & ex fœmina mas.* Qua in fabula latere aliquid magni ſuſpicor.

(p) *Genitivam*) Qua natus Tireſias.

(q) *Nec pro materia*) Quia jocoſa erat.

(r) *Aonias*) *Bœotias*: Eſt enim Aonia Bœotiæ regio montana, ab Aone Neptuni filio, qui illic imperavit, ſic dicta; quæ pro Bœotia tota perſæpe ſumitur.

(ſ) *Ratæ*) *Cujus reſponſa rata & certa eſſent.*

(t) *Liriope*) Nympha fuit Oceani & Tethys filia, a Cephiſſo Bœotiæ fluvio compreſſa, unde & Narcyſſi Cephiſii mater facta eſt. A Lilio autem apud Græcos Narciſſi matri congruum nomen habuit.

(u) *Curvo*) Sinuoſus vero admodum in tabulis noſtris pingitur Cephiſus, cujus curſus modo in Orientem, deinde Septentrionem, omnes denique mundi partes flectitur.

(x) Nat-

(*x*) Narciſſumque vocat. de quo conſultus, an eſſet
Tempora maturæ viſurus longa ſenectæ:
Fatidicus vates, (*y*) Si ſe non noverit, inquit.
Vana diu viſa eſt vox auguris. exitus illam,
Reſque probat, letique genus, novitaſque furoris.
(*z*) Jamque ter ad quinos unum Cephiſius annum
Addiderat: (*a*) poteratque puer, juveniſque videri.
Multi illum juvenes, multæ cupiere puellæ.
Sed fuit in tenera tam dira ſuperbia forma;
Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellæ.
Aſpicit hunc, trepidos agitantem in retia cervos,
(*b*) Vocalis Nymphe; quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipſa loqui didicit, reſonabilis Echo.
(*c*) Corpus adhuc Echo, (*d*) non vox erat: & tamen uſum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat;
Reddere de multis ut verba noviſſima poſſet,
Fecerat hoc Juno. quia, cum deprehendere poſſet
Sub Jove ſæpe ſuo Nymphas in monte jacentes,
Illa Deam longo prudens ſermone tenebat,
Dum fugerent Nymphæ. poſtquam Saturnia ſenſit

INTERPRETATIO.

& appellat Narciſſum: de quo vates fatidicus interrogatus an eſſet venturus ad tempora longa maturæ ſenectutis, reſpondit, Si ſe non viderit. Reſponſum vatis creditum eſt diu inane: eventus & res illud confirmat, itemque genus mortis, & novitas amoris. Jamque filius Cephiſi adjecerat unum annum ad decimum quintum, & poterat videri puer & adoleſcens. Multi adoleſcentes, multæ virgines illum exoptarunt. Verum ferocitas fuit uſque adeo crudelis in tenera pulcritudine, ut nulli adoleſcentes, nullæ virgines illum noverint. Echo ſonora Nympha garrula quæ neque didicit ſilere ad loquentem, neque prior loqui, hunc vidit agentem pavidos cervos in plagas. Echo erat adhuc corpus, non ſonus, & tamen loquax nullum alium habebat uſum oris quam nunc obtinet, ut poſſet repetere ultimas voces de multis. Juno iſtud fecerat; quia cum poſſet ſæpe corripere Nymphas ſtratas ſub Jove ſuo in collibus, illa de induſtria remorabatur Deam prolixa oratione, donec Nymphæ ſeſe ſubducerent. Poſtquam Saturnia advertit

NOTÆ.

(x) *Narciſſum*) Quaſi cito marceſcentem; Nugæ. Etymologia eſt Græca. Quanquam verum & de flore, & de juvene Narciſſo, quod cito marceſcant.

(y) *Si ſe non noverit*) Quia poſtquam ſe vidit, ſui ipſius cæco amore contabuit. Quale periculum quotuſquiſque effugit? Quamquam tamen vera ſui cognitio, ſui odium, deinde ſapientiam parit.

(z) *Jamque ter*) Adeoque annos natus 16.

(a) *Poteratque*) Et puer & juvenis erat; neuter, ſed triuſque particeps.

(b) *Vocalis Nymphe*) Echo eſt garrula, inanis jactantiæ ſymbolum, quam ſpernit quilibet,

(c) *Corpus*) Quia illi non corpus ſed vocis uſus a Junone ademtus; quod jam narrabit Poeta.

(d) *Non vox*) Echo dicitur Sonus repercuſſus, aut Vox quam reddunt loca quædam concava. In ejuſmodi Vocem nondum transmutatam fuiſſe dicit Echo nympham, cum tamen oris non alium uſum haberet, quam habet nunc, nec prior loqui, ſed ultima verba tantum referre poſſet.

(e) *Monte*) Sæpiſſime vero in montibus Echo reſonat.

Hujus

Hujus, ait, linguæ, qua ſum deluſa, poteſtas
Parva tibi dabitur, vociſque breviſſimus uſus.
Reque minas firmat. tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat voces: auditaque verba reportat.
Ergo ubi Narciſſum per devia luſtra vagantem
Vidit, & incaluit; ſequitur veſtigia furtim
Quoque magis ſequitur; flamma propiore caleſcit.
Non aliter, quam cum ſummis circumlita tædis
Admotam rapiunt vivacia ſulfura flammam.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces! natura repugnat;
Nec ſinit incipiat, ſed quod ſinit, illa parata eſt
Exſpectare ſonos, ad quos ſua verba remittat:
Forte *(f)* puer, comitum *(g)* ſeductus ab agmine fido,
Dixerat, Ecquis adeſt? &, Adeſt, reſponderat Echo.
Hic ſtupet: utque aciem partes diviſit in omnes;
Voce, Veni, clamat magna. *(h)* vocat illa vocantem.
Reſpicit: & nullo rurſus veniente, Quid, inquit,
Me fugis? & totidem, quot, dixit, verba recepit.
Præſtat; & alternæ deceptus imagine vocis:
Huc coeamus, ait: nullique libentius unquam
Reſponſura ſono, Coeamus rettulit Echo:
Et verbis *(i)* favet ipſa ſuis; egreſſaque ſilvis
Ibat, ut injiceret ſperato brachia collo.

INTERPRETATIO.

Poteſtas inquit, hujus linguæ qua ergo ſum decepta exigua tibi concedetur, et uſus vocis breviſſimus. Et certas facit minas re ipſa. Hæc tamen iterat verba in fine ſermonis, et reddit voces acceptas. Cum vidit igitur Narciſſum errantem per ſilvas invias, et amore correpta eſt; furtim legit greſſus. Et quo magis ſequitur, igne ardentiore uritur; non ſecus ac cum viva ſulfura circumducta extremis tædis corripiunt ignem appoſitum. O quoties ſubiit admovere ſe ſuavibus verbis, et addere blandas preces! Natura negat, nec patitur tentet: ſed quod fert, illa inſtituit exſpectare voces, ad quas reddat ſuos ſonos. Forte adoleſcens digreſſus a turba fideli comitum dixerat, Ecquis hic eſt? et Echo retulerat Hic eſt. Hic miratur; et poſtquam oculos vertit in omnes partes, vociferatur voce elata, Veni: illa arceſſit arceſſentem. Reſpicit; et cum nullus adeſſet, Quamobrem, ait, me vitas? et repetiit tot voces quot protulit. Pergit; et deluſus ſimilitudine ſoni reciproci, Huc, inquit, jungamur: et Echo nulli unquam voci libentius reſponſura reſpondit, Jungamur: Et ipſa obſequitur ſuæ voci, et egreſſa ſilvis ibat, ut immitteret lacertos collo ſperato.

NOTÆ:

(f) *Puer*) Narciſſus, *ſcil.* quem potius puerum amatorie nominat.

(g) *Seductus*) Non poſſunt vero ante ganeones & aſſentatores garruli adoleſcentulos ad nequitiam ſuam perducere, quam ab amicorum & monitorum fido conſortio eos ſeduxerint.

(h) *Vocat illa*) Quia Narciſſi verbum repetit *Veni*.

(i) *Favet*) Quia ad Narciſſum accedit.

Ille fugit: fugienſque, manus complexibus aufert:
Ante, ait, emoriar, quam ſit tibi copia noſtri.
Retulit illa nihil; niſi, Sit tibi copia noſtri.
Spreta latet ſilvis: pudibundaque frondibus ora
Protegit: & ſolis ex illo vivit in *(k)* antris.
Sed tamen hæret amor; creſcitque dolore repulſæ.
Attenuant vigiles corpus miſerabile curæ:
Adducitque cutem macies; & in aera ſuccus
Corporis omnis abit; vox tantum, atque oſſa ſuperſunt.
Vox manet. oſſa ferunt lapidis traxiſſe figuram.
(Inde latet ſilvis; nulloque in monte videtur:
Omnibus auditur. ſonus eſt, qui vivit in illa.)
VI. Sic hanc, ſic alias undis aut montibus ortas
Luſerat *(l)* hic Nymphas, ſic cœtus ante viriles.
Inde manus aliquis deſpectus ad æthera tollens
Sic, amet iſte licet, ſic non potiatur amato,
Dixerat. aſſenſit precibus *(m)* Rhamnuſia juſtis.
(n) Fons erat illimis, nitidis argenteus undis,
Quem neque paſtores, neque paſtæ monte capellæ
Contigerant, aliudve pecus. quem nulla volucris,
Nec fera turbarat, nec lapſus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat:
Silvaque, ſole *(o)* lacum paſſura tepeſcere nullo.

INTERPRETATIO.

Ille exſilit, & fugiens, Tolle, inquit, manus ab amplexu, prius peream, quam me potiaris. Illa nihil reſpondit, niſi, Me potiaris. Contemta ſe abdit ſilvis, & verecunda occulit ora foliis, & ab eo tempore ætatem agit in ſpeluncis. Sed tamen amor reſtat, & augetur indignatione repulſæ. Sollicitudo aſſidua minuit luctuoſum corpus. & macies contrahit cutem, & omnis humor corporis vaneſcit in auras: Sonus tantum atque oſſa ſunt reliqua. Sonus exſtat: dicunt oſſa induiſſe formam ſaxi. Inde latitat in nemoribus, nec conſpicitur in ullo monte. Auditur ab omnibus, vox eſt quæ vivit in illa.

VI. *Iſte ſic feſellerat hanc nympham, ſic feſellerat alias ortas ex aquis aut ex collibus; ſic feſellerat antea turbas maſculas. Quamobrem aliquis contemtus tollens manus ad aſtra, dixerat, Pari modo iſte, quanquam diligat, pari modo non potiatur dilecto. Rhamnuſia annuit juſtis petitionibus. Fons erat ſine luto, clariſſimus lymphis, quem neque paſtores, neque capra paſta in collibus, aut aliud pecus tetigerant, quem nulla avis nec fera turbaverat, neque ramus lapſus ab arbore. Cinctus erat herba quam vicina aqua nutriebat, atque nemore, quod non ſinebat ſtagnum ullo ſole caleſcere.*

NOTÆ.

(k) *Antris*) In illis vero fiunt vocis repercuſſus, quos *Echo*, id eſt Sonos vocamus.

(l) *Hic*) Narciſſus, *ſcilicet*, Nympharum amoribus parum propitius.

(m) *Rhamnuſia*) Nemeſin dicit, potentem deam, ſcelerum & ſuperbiæ ultricem, innocentiæ & modeſtiæ aſſertorem, Jovis & Neceſſitatis filiam, quæ Rhamnunte Atticæ pago templum habuit, unde Rhamnuſia dicta.

(n) *Fons erat*) Ad Narciſſi pœnam feſtinat Poeta, fonte deſcripto, ubi in ſui amorem incidit.

(o) *Lacum*) Quem fons efficiebat.

Hic

Hic puer, & ſtudio venandi laſſus & æſtu,
Procubuit; faciemque loci, fontemque (p) ſecutus
Dumque ſitim ſedare cupit; ſitis (q) altera crevit.
Dumque bibit, viſæ correptus imagine formæ,
Rem ſine corpore amat: corpus putat eſſe, quod umbra eſt.
(r) Adſtupet ipſe ſibi: vultuque immotus eodem
Hæret, ut e (ſ) Pario formatum marmore ſignum.
Spectat humi poſitus (t) geminum ſua lumina ſidus,
Et dignos Baccho, dignos & Apolline crines;
Impubeſque genas, & eburnea colla, decuſque
Oris, & in niveo miſtum candore ruborem:
Cunctaque miratur; quibus eſt mirabilis ipſe.
Se cupit imprudens. &, qui probat, ipſe probatur.
Dumque petit, petitur pariterque incendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oſcula fonti!
In mediis quoties viſum captantia collum
Brachia merſit aquis; nec ſe deprendit in illis!
Quid videat neſcit. ſed quod videt, uritur illo:
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid fruſtra ſimulacra fugacia captas?
Quod petis, eſt nuſquam: quod amas, (u) avertere, perdes.

INTERPRETATIO.

Juvenis defeſſus & ſtudio venandi, & vehementi calore hic ſe in terram dedit, ſequutus ſpeciem loci & fontem. Et dum optat levare ſitim, alia ſitis aucta eſt, & dum potat, tactus ſimulacro pulchritudinis conſpectæ diligit rem ſine corpore, arbitratur eſſe corpus quod eſt umbra. Ipſemet ſeipſum admiratur, & torpet defixus in eadem facie, tanquam ſtatua cæſa ex marmore Pario. Stratus humi contemplatur ſuos oculos duo aſtra, & comam dignam Baccho, dignam etiam Phœbo, & malas imberbes, & colla nivea, & os pulchrum, & ruborem ſuffuſum in niveo candore, & omnia ſuſpicit, quibus eſt ipſe mirabilis. Inſcius ſe exoptat: &, ipſe qui laudat, laudatur. Et, dum poſcit, poſcitur; pariterque inflammat & flagrat. Quoties obtulit vana ſuavia fonti doloſo! Quoties tinxit in aquis mediis lacertos captantes collum conſpectum; neque ſe cognoſcit in illis! Ignorat quid cernat; cæterum amat illud quod cernit: atque idem error, qui fraudat oculos movet. Credule, quamobrem captas in caſſum vanas imagines? Nullibi eſt quod cupis: fuge, quod amas dilabetur.

NOTÆ.

(p) *Secutus*) Oculis, *ſcil.* Admirando, amœnitate captus.

(q) *Altera*) Amor ſui *ſcil.* qui quidem amor in genere nihil eſt aliud quam ſitis aut cupiditas re quapiam potiundi.

(r) *Adſtupet*) *Suam ipſe admiratur pulchritudinem.*

(ſ) *Pario*) Pro quovis marmore candido, quale ex Paro Ægæi maris inſula exportabatur.

(t) *Geminum ſydus*) Ut hinc pulcherrimos fuiſſe oculos intelligatur.

(u) *Avertere*) *Recede*, & nulla erit umbra quæ te fallat. Laſcivit Poeta & ingenio indulget forte nimium in hoc Narciſſo: niſi quod ingenioſiſſima ſunt quæ fingit, eademque jucundiſſima. Sane quidem utiliſſimum eſt, & prope ſummum amoris remedium quod jam tangit, fugere.

Iſta

Iſta repercuſſæ, quam cernis, imaginis umbra eſt.
Nil habet iſta ſui. tecum venitque, manetque:
Tecum diſcedat; ſi tu diſcedere poſſis.
Non illum (x) Cereris, non illum cura quietis
Attrahere inde poteſt. ſed opaca fuſus in herba
Spectat (y) inexpleto mendacem lumine formam:
Perque oculos perit ipſe ſuos. paulumque levatus,
Ad circumſtantes tendens ſua brachia ſilvas;
Ecquis, io ſilvæ, crudelius, inquit, amavit?
Scitis enim, & multis latebra opportuna fuiſtis.
Ecquem, cum veſtræ tot agantur ſæcula vitæ,
Qui ſic tabuerit, longo meminiſtis in ævo?
Et placet, & video: ſed quod videoque, placetque,
Non tamen invenio. tantus tenet error amantem.
Quoque (z) magis doleam; nec nos mare ſeparat ingens;
Nec via. nec montes, nec clauſis mœnia portis.
Exigua prohibemur aqua. cupit ipſe teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oſcula lymphis;
Hic toties ad me reſupino nititur ore.
Poſſe putes tangi, minimum eſt quod amantibus obſtat.
Quiſquis es, huc exi. quid me, puer (a) unice, fallis?
Quove petitus abis? certe nec forma, nec ætas
Eſt mea, quam fugias: & amarunt me quoque Nymphæ,
Spem mihi neſcio quam vultu promittis amico:

INTERPRETATIO.

Iſta eſt umbra imaginis remiſſa quam vides. Iſta nihil habet ſui: accedit et reſtat tecum. Tecum abeat, ſi tu abire poſſis. Neque cibi appetentia, neque deſiderium ſomni poteſt illum inde avellere: ſed ſtratus in gramine umbroſo contemplatur oculis avidis ſpeciem doloſam: et ipſe marceſcit per oculos ſuos, et paulum erectus, porrigens ſua brachia ad arbores circumfuſas, Ecquis; ait, io arbores iniquius amavit? Noviſtis etenim, et fuiſtis plurimis latibula commoda: Ecquem recordamini, cum tot ſæcula veſtræ vitæ prætereant, qui ita maceratus fuerit in longo ævo? Et gratum eſt, et intueor; ſed quod intueor et gratum eſt, non tamen repperio: tantus error obſidet amantem. Et eo magis urar, neque vaſtum mare nos disjungit, neque via, neque montes, neque muri valvis obſeratis. Separamur paucula aqua: ipſe exoptat comprehendi. Nam quoties obtulimus ſuavia fluidis aquis, hic toties ad me contendit ore reflexo. Credas poſſe tangi: tenuiſſimum eſt quod prohibet amantes. Quiſquis es huc prodi, quare me decipis, puer excellens? vel quo fugis arceſſitus? profecto neque pulchritudo mea, neque ætas eſt quam ſpernas; et Nymphæ me quoque dilexerunt. Spem mihi facis neſcio quam facie amica:

NOTÆ.

(x) *Cereris*) *Panis, ed edi cupiditas.*

(y) *Inexpleto*) Aſpectu non poterant ſatiari ejus oculi. Maxima vero eſt in videndo jucunditas, ſi cui obtigerint ſaltem paulo acutiores & doctiores oculi: ut ars ſit non levis naturæ, poſſe oculorum beneficio frui voluptate caſtiſſima.

(z) *Magis doleam*) Vehementior fit, proximo objecto, cupiditas.

(a) *Unice*) Pertinet iſtud ad formæ commendationem. *Deleo omnes dehinc ex animo mulieres*, inquit Ille alter Terentianus Chærea Pamphilæ amore perditus.

Cum-

Cumque ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro:
Cum riſi, arrides. lacrymas quoque ſæpe notavi
Me lacrymante tuas. nutu quoque ſigna remittis:
Et, quantum motu formoſi ſuſpicor oris,
Verba refers aures non pervenientia noſtras.
(b) In te ego ſum: ſenſi: nec me mea fallit imago.
Uror amore mei. flammas, moveoque feroque.
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio mecum eſt. (c) inopem me copia fecit.
O utinam noſtro ſecedere corpore poſſem!
Votum in amante novum; vellem, quod amamus, abeſſe.
Jamque dolor vires adimit: nec tempora vitæ
Longa meæ ſuperant: primoque extinguor in ævo.
Nec mihi mors gravis eſt poſituro morte dolores.
Hic, qui diligitur, vellem diuturnior eſſet.
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, & ad (d) faciem rediit male ſanus eandem;
Et lacrymis turbavit aquas: obſcuraque moto
Reddita forma lacu eſt, quam cum vidiſſet abire,

INTERPRETATIO.

& cum tetendi tibi lacertos, tendis ſponte; cum riſi, arrides: obſervavi inſuper fletus tuos, me flente; reddis etiam indicia nutu; & quantum conjicio agitatione pulchri oris, reddis voces non pertingentes aures noſtras. Ego ſum in te, adverti; neque mea ſpecies me decipit. Ardeo mei amore: incendia moveo, & patior. Quid agam? Poſcar, an poſcam? quid erem poſtea? Quod opto mecum eſt; abundantia mea reddit egenam! O utinam liceat ſejungi a noſtro corpore! Deſiderium inauditum amantis; optarem quod amplectimur longe eſſet. Jamque ærumna tollit vires; neque ſpatium meæ vitæ longum reſtat: & morior in flore juventæ. Neque obitus eſt mihi moleſtus, qui obitu ab ærumnis abſolvar. Optarim hic qui amatur eſſet ævi longioris. Nunc duo conſentientes extinguemur in una anima. Dixit, & inſanus revertitur ad eandem imaginem: & lacrymis miſcuit aquas; & ſpecies repræſentata eſt confuſa agitato ſtagno: quam cum vidiſſet evaneſcere,

NOTÆ.

(b) *In te ego ſum*) Errorem agnoſcit denique, ſed fruſtra. Quam vero difficile eſt improbum ſui amorem deponere! Atqui in eo Salus poſita: neque Chriſto Magiſtro opus eſt qui nos noſtri abnegationem doceat. Natura ipſa quæ cunctos una & ſimul in ſuo ventre tam arcte conjunxit ibidemque porro fovet, a ſe, aliosque ab aliis invicem pendere, omnes omnibus viciſſim ſubjici, nos denique communi amore complecti, vel invitos cogit; Ut perditiſſimi ſint omnium nomine tenus Chriſtiani, qui ſponte nolunt vitæ æternæ & temporalis pacis præmio, illud ipſum quod propemodum velle, qualiſcumque boni ſpecie coguntur. Sed ea eſt illorum contemtorum juſto Dei judicio cæcitas.

(c) *Inopem me*) Optime inopem definiverunt nonnulli philoſophi, non cui parum eſſet, ſed cui non eſſet quod cuperet. Adeoque veriſſimum eſt quod Poetæ verba repugnantia præ ſe ferunt, ut in maxima copia maxima eſſe poſſit inopia. Quotuſquiſque vero reperitur ſatis perſpicax ut ne Narciſſi fabulam veritate comprobet? Quærimus nos prope omnes quod idem tantum non poſſumus habere, quia jam in nobis eſt; nec aliud ſæpe nos urget malum quam cæcitas prava, œſtrum quidem terribile.

(d) *Faciem*) De ſui loquitur imagine, quæ in fonte aut lacu repræſentabatur.

Quo fugis? oro, mane; nec me, crudelis, amantem
Deſere, clamavit liceat, quod tangere non eſt,
Adſpicere; & (e) miſero præbere alimenta furori.
Dumque dolet, ſumma veſtem (f) deduxit ab ora,
Nudaque marmoreis percuſſit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percuſſa ruborem.
Non aliter, quam poma ſolent; quæ candida parte,
Parte rubent. aut ut (g) variis ſolet uva racemis
Ducere purpureum, nondum matura, colorem.
Quæ ſimul aſpexit (h) liquefacta rurſus in unda;
(i) Non tulit ulterius: ſed, ut intabeſcere flavæ
Igne levi ceræ, matutinæve pruinæ
Sole repente ſolent, ſic attenuatus amore
Liquitur; & cæco paulatim carpitur igni.
(k) Et neque jam color eſt miſto candore rubori;
Nec vigor, & vires, & quæ modo viſa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
Quæ tamen ut vidit, quamvis irata memorque,
Indoluit: quotieſque puer miſerabilis, Eheu,
Dixerat; hæc reſonis iterabat vocibus, Eheu.
Cumque ſuos manibus percuſſerat ille lacertos,
Hæc quoque (l) reddebat ſonitum plangoris eundem.

INTERPRETATIO.

Quo te ſurripis, exclamat, conſiſte, obſecro, neque me amantem deſitue, rigida. Concedatur intueri quod non licet tangere; & ſuppeditare fomenta infelici amori. Et dum queritur, lacerat amictum ab ora ſuprema & planxit pectora nuda palmis candidis. Pectora verberata induerunt exiguum ruborem; non aliter quam poma conſueverunt, qua parte alba, parte ſunt rubra; vel ut uva nondum matura conſuevit contrahere colorem purpureum racemis verſicoloribus. Quæ ſtatim atque rurſus vidit in aqua quieta & compoſita, non paſſus eſt amplius; ſed quemadmodum ceræ rubicundæ ſolent liqueſcere igne modico, vel pruina matutina Sole levi, ſic maceratus amore diſſluit; & paulatim abſumitur ſecreto igne. Et neque jam color eſt albus confuſus cum rubore; neque vigor & vires, & quæ nuper conſpecta grata erant, neque corpus conſiſtit quod Echo olim dilexerat. Quæ tamen cum aſpexit, quamquam infenſa & mʒmor ingemuit; & quoties deflendus adoleſcens Ebcu! dixerat, hæc repetebat verbis repercuſſis, Ebcu! Et cum ille planxerat lacertos ſuos manibus, hæc etiam referebat eundem ſonum percuſſionis.

NOTÆ.

(e) *Miſero*) Ab effectu, quia miſeros facit amantes. Metonymia eſt.

(f) *Deduxit*) Ut nudaretur pectus; qui geſtus eſt dolentium vehementiſſime.

(g) *Variis*) *Vario colore diſtinctis*.

(h) *Liquefacta*) Turbatam dixit ſupra, quomodo aqua craſſior apparet; quæ liqueſcere quodammodo videatur, dum ſedatur, & componitur. Ut non modo bene, contra quam opinatus eſt clariſſ. Hemſius, ſed eleganter loquutum crediderim Poetam.

(i) *Non tulit*) *Dolorem ulterius ferre non potuit*. Locutio elegans Virgilio familiaris.

(k) *Et neque*) Quia totus pallidus & maeie confectus. Hinc vero diſcant qui nimio ſui amore & fiducia correpti magnifica omnia primo oſtentant, mature ſtultitiæ ſuæ nuntium remittere; ne ſero deſtituti jaceant.

(l) *Reddebat*) Quid tum, inquies? iſtud frigidum: Non eſt; quippe, ex Poetæ fictione, credenda Echo pectus pariter percutere.

Ulti-

Digitized by Google

Ultima vox ſolitam fuit hæc ſpectantis in undam,
Heu fruſtra dilecte puer! totidemque (*m*) remiſit
Verba locus: dictoque Vale, Vale inquit & Echo.
Ille caput viridi feſſum ſubmiſit in herba.
Lumina nox claudit domini mirantia formam.
(*n*) Tum quoque ſe, poſtquam eſt inferna ſede receptus,
In Stygia ſpectabat aqua. planxere ſorores
(*o*) Naides: & (*p*) ſectos fratri poſuere capillos.
Planxere & Dryades. plangentibus aſſonat Echo.
Jamque rogum, (*q*) quaſſaſque faces, (*r*) feretrumque parabant:
Nuſquam corpus erat. croceum pro corpore (*ſ*) florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.
VII. Cognita res meritam (*t*) vati per Achaidas urbes
Attulerat famam: nomenque erat auguris ingens,
Spernit (*u*) Echionides tamen hunc, ex omnibus unus
Contemtor Superum Pentheus: præſagaque ridet
Verba ſenis: (*x*) tenebraſque & cladem lucis ademtæ
Objicit. ille movens albentia tempora canis,

INTERPRETATIO.

Hac noviſſima fuerunt verba intuentis in aquam conſuetam, Heu juvenis nequicquam amate! & caverna reddiderunt totidem voces; & prolato Vale, Vale etiam reſpondit Echo. Ille poſuit caput laſſum in virente gramine. Mors preſſis oculos ſtupidos in pulchritudine domini. Tum etiam, poſtquam eſt admiſſus in ſedes Stygias aſpiciebat ſe in ſtagnis infernis. Sorores Naiades percuſſerunt pectora; *& dederunt fratri crines detonſos. Dreades quoque percuſſerunt: Echo reſpondet ſono plangentibus.*

Jamque adornabant rogum & tædas ſciſſas, & feretrum: Corpus nullibi erat; repeniunt florem puniceum pro corpore, foliis albis circumdantibus medium.

VII. *Res vulgata fecerat famam meritam auguri* Tireſiæ *per urbes Græcas: & gloria vatis erat maxima. Attamen Pentheus Echionis filius maximus contemtor Deorum hunc deſpicit; & irridet voces prænuntias ſenis: & exprobrat caliginem, & damnum luminis ſublati. Ille concutiens tempora cana candidis capillis,*

NOTÆ.

(m) *Remiſit*) Ita tamen ut pro ſe dicta intelligantur.

(n) *Tum quoque*) Voluit Plato quaſcumque curas aut ſtudia, a natura, affectibus, aut vitæ ratione quilibet in hac vita contraxerit, eaſdem retinere etiam eum corpus exuerit. A quo non multum recedit Spiritus Sanctus, qui noſtra nos ſequi opera diſertiſſime pronuntiat.

(o) *Najades*) Cephiſi & Liriopes vidimus antea filium fuiſſe Narciſſum: ejus adeoque ſorores fuerunt fontium & fluviorum Nymphæ.

(p) *Sectos*) Uſque ab Homero ad Romanos, in acerbiſſimo luctu mos ille manavit, ut mulieres ſaltem crines detonderent, atque etiam in defuncti corpus deponerent.

(q) *Quaſſaſque*) *Sciſſas*. Noctu vero quia efferebatur corpus, facibus ad funera utebantur.

(r) *Feretrum*) Capulum eſt, ſeu lectus quo mortui cadaver efferebatur.

(ſ) *Florem*) Narciſſum dicit, qui quidem evanidus eſt, nec ullum ex ſe fructum relinquit; quare & merito Diis inferis ſacer. Atque ea res ineptiſſimos & turpiſſimos ſui Amatores ad laborem & bonam frugem deberet compellere.

(t) *Vati*) Tireſiæ, *ſcil.* de quo ſupra.

(o) *Echionides*) Pentheus eſt Echionis & Agaves filius, ad cujus fabulæ narrationem artificioſe deſcendit Poeta.

(x) *Tenebraſque*) Cœcitatem dicit.

Digitized by Google

Quam felix eſſes, ſi tu quoque luminis hujus
Orbus, ait, fieres, ne Bacchia ſacra videres!
Jamque dies aderit, jamque haud procul auguror eſſe;
Qua (y) novus huc veniat (z) proles Semeleia Liber.
Quem niſi templorum fueris dignatus honore:
Mille lacer ſpargere locis: & ſanguine ſilvas
Fœdabis, (a) matremque tuam, matriſque ſorores.
(b) Evenient neque enim dignabere numen honore,
Meque ſub his tenebris nimium vidiſſe (c) quereris.
Talia dicentem proturbat Echione natus.
Dicta fides (d) ſequitur; reſponſaque vatis (e) aguntur.
Liber adeſt: feſtiſque fremunt (f) ululatibus (g) agri.
Turba ruunt: miſtæque viris matreſque nuruſque,
Vulguſque, proceresſque, (h) ignota ad ſacra feruntur.
Quis furor, (i) anguigenæ, proles Mavortia, veſtras

INTERPRETATIO.

Quam beatus eſſes, inquit, ſi tu etiam hac luce privareris, ne ſacra Bacchi cerneres. Jamque dies adventat, jamque prædico non longe abeſſe qua Bacchus nuperus filius Semeles huc pergat. quem niſi colueris honore templorum, dilaniatus in mille loca diſjicieris, & inficies ſilvas cruore, & matrem tuam, & materteras. Hæc fient: neque enim honorabis Dei potentiam; & dolebis me nimium intuitum eſſe ſub hac caligine. Filius Echionis profligat talia proferentem. Fides ſequitur vocem, & oracula auguris exitum ſortiuntur, aut re comprobantur. Bacchus venit: & campi perſonant feſtis clamoribus. Agmen cum impetu feruntur, & matres, et nurus, confuſa cum maribus: et plebs, et primores concurrunt ad ſacra inuſitata. Quæ veſania, inquit Pentheus, perculit veſtros animos,

NOTÆ.

(y) *Novus*) Quanquam plurimi fuerunt Bacchi, non tamen eo reſpexiſſe Poetam credideris, ut ſcripſit Commentator. Novum itaque clarum expono, vel ſimpliciter novum, nondum Deum cognitum.

(z) *Proles Semeleia*) Huic Jovis & Semeles filio quæcumque ab aliis Bacchis facta, attributa ſunt.

(a) *Matrem*) Agaven, cujus ſorores fuerunt Ino & Autonoe.

(b) *Evenient*) Quæcumque prædico, *ſcil.*

(c) *Quereris*) Quia vellet omnino Pentheus cæcum fuiſſe, nec Bacchum vidiſſe cujus cauſa diſcerptus fuit. Adeoque acutiſſime adverſario invidendum proponit Tireſias illud ipſum quod ſibi vitio & damno objiciebat.

(d) *Sequitur*) Quia eventu firmantur quæ prædixerat vates.

(e) *Aguntur*) *ſuo ordine geruntur quæcumque dicta fuerant.*

(f) *Ululatibus*) De Bacchanalibus, ſeu Bacchi feſto ſcelerum omnium ſcaturigine, incondito ejus ſtrepitu, diſſonis clamoribus, infandis ſtupris & nefandis cædibus non modo Patres, ſed & ipſos Ethnicos conqueſto legimus, donec etiam Romam tranſlata edicto Senatus nulli non cognita furialia ſacra ſublata ſunt.

(g) *Agri*) Bacchantes nempe, fœminæ præſertim thyrſis inſtructæ, furibundæ, ſaltantes, vociferantes, in ſilvas, & montes, loca avia, quocumque denique inſania, ſtupri aut cædis furor raperet, ferebantur.

(h) *Ignota*) Quippe quibus nunquam interfuerant. Sed magis ignota, quia ſcire non poſſit ullus homo quodnam in barathrum eos rapiat ſpiritus impurus, qui rationis lumine & fræno abjecto cæcæ & perverſæ ſuæ naturæ ſequuntur impetum.

(i) *Anguigenæ*) Thebanos compellat Pentheus, quos vidimus antea ex Draconis Marti dicati dentibus, a Cadmo ſeminatis, ortos. Optime vero, quanquam infeliciter, generis eorum commemoratione, prudentes & Martios viros, a turpi mollium & ebrioſorum homuncionum, aut certe muliercularum conſortio ſtudet retrahere.

At-

Attonit mentes? Pentheus ait, (*k*) ærane tantum
Ære repulſa valent? & adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non belliger enſis,
Non tuba terruerint, non ſtrictis agmina telis;
Fœmineæ voces, & mota inſania vino,
(*l*) Obſcœnique greges, & inania tympana vincant?
Voſne ſenes, mirer? qui longa per æquora vecti
Hac (*m*) Tyron, hac profugos poſuiſtis ſede Penates;
Nunc ſinitis ſine Marte capi? voſne, aerior ætas,
O juvenes, propriorque meæ; quos arma tenere,
Non thyrſos, galeaque tegi, non fronde decebat?
Eſte, precor, memores, qua ſitis ſtirpe creati:
Illiuſque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite ſerpentis, pro (*n*) fontibus ille lacuque
Interiit: at vos pro fama vincite veſtra.
Ille dedit leto fortes: vos pellite molles,
Et patrium revocate decus, ſi fata vetabant
Stare diu Thebas; utinam (*o*) tormenta virique
Mœnia diruerent. ferrumque igniſque ſonarent!
Eſſemus miſeri ſine crimine: ſorſque querenda,
Non celanda foret; lacrymæque pudore carerent.

INTERPRETATIO.

erpente orti, progenies Martia? Tantumne poſſunt æra percuſſa ære, & tibia cornu curvo, & incantationes ſortilegæ; ut quos non gladius bellicus, non tuba, non acies expeditis miſſilibus moverint, ululatus fœminei, & furor excitus mero, & turba infamis, & tympana vacua ſuperent? Miracamne in vobis, ſenes, qui adducti per vaſtum mare, ſtatuiſtis Tyrum & Penates exules in his manſionibus; nunc patimini ſuperari ſine pugna: an vos, o Juvenes, ætas violentior, & proprior meæ, quos decorum erat tractare arma non thyrſos, & velari galea non frondibus? Mentem veſtram ſubeat, quæſo, quo genere ſitis ſati: & induite iras illius draconis qui ſolus peremit multos. Ille periit pro fontibus & ſtagno: at vos vincite pro veſtra gloria. Ille morti oppoſuit ſtrenuos, vos fugate effœminatos: & renovate laudem patriam. Si fata prohibebant Thebas diu manere, utinam machina bellica, & viri muros dejicerent, & ferrum & flamma ſtreperent? Eſſemus infælices ſine culpa, & ſors eſſet deflenda non tegenda, & fletus eſſent ſine dedecore.

NOTÆ.

(k) *Æra ne tantum ære*) *Typana ærea æreis bacillis pulſata.* Cæterum emphaſis eſt in his verbis: ut ſtrepitum edere intelligat turbam inconditam, & id tantum. Quod quidem veriſſimum eſt, modo aliquis primum rabioſæ turbæ impetum eludere ſciverit, & ante compoſitis & disjectis bonas leges poſuerit.

(l) *Obſcœnique greges*) *Turpis & libidine corrupta multitudo:* in qua & Satyri, Bacchi Sacerdotes, obſcœniſſimum genus.

(m) *Tyron*) Tyro aut Sidone antiquiſſimis Phœniciæ urbibus oriundum vidimus antea Cadmum, qui cum ſociis Thebas Bœoticas condidit: adeoque vere nunc Pentheus ad illos ſenes *Hac Tyron*, &c. Dictum vero iſtud, ut illud Virgilii.

Ilium in Italiam transfer, victoſque penates.

(n) *Fontibus*) Ex quibus aquam ſocii Cadmi haurire juſſi.

(o) *Tormenta*) Inſtrumenta ſunt aut machinæ bellicæ, lapidibus, aliiſque torquendis miſſilibus aptæ.

At nunc a puero Thebæ capientur inermi:
Quem neque bella juvant, nec tela, nec uſus equorum;
Sed madidus myrrha crinis, molleſque coronæ,
Purpuraque, & pictis intextum veſtibus aurum.
Quem quidem ego acturum (modo vos abſiſtite) cogam
(p) Aſſumptumque patrem commentaque ſacra fateri.
An ſatis (q) Acriſio eſt animi, contemnere vanum
Numen; & Argolicas venienti claudere portas;
Penthea terrebit cum totis (r) advena Thebis?
Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducemque
Attrahite huc vinctum, juſſis mora ſegnis abeſto.
Hunc (ſ) avus, hunc (t) Athamas, hunc cætera turba ſuorum
Corripiunt dictis: fruſtraque inhibere laborant.
Acrior admonitu eſt; irritaturque retenta
Et creſcit rabies: remoraminaque ipſa (u) nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obſtabat eunti,
Lenius, & modico ſtrepitu decurrere vidi.
At, quacunque trabes obſtructaque ſaxa tenebant,
Spumeus, & fervens, & ab obiice ſævior ibat.
Ecce (x) cruentati redeunt: & Bacchus ubi eſſet,
Quærenti domino, Bacchum vidiſſe negarunt.

INTERPRETATIO.

At nunc Thebæ invadentur a puero armis destituto, quem neque acies, neque arma, aut uſus equorum capit, ſed coma delibuta myrrha, & effœminata ſerta, & purpura, & aurum implicitum verſicoloribus indumentis. Quem quidem ego confeſtim adigam (vos tantum quieſcite) agnoſcere & patrem fictum & ſacra per dolum excogitata. An ſatis eſt virtutis Acriſio ſpernere futilem Deum, & obſerare valvas Argolicas accedenti; peregrinus tremefacit Pentheum cum totis Thebis? Properate, (hoc jubet miniſtros) properate: & huc per vim adducite ducem catenis conſtrictum: nulla mollis cunctatio differat mandata. Avus hunc coarguit verbis, hunc coarguit Athamas, & reliquum agmen ſuorum, & conantur fruſtra abſterrere. Violentior eſt hortatu, & veſania correpta acuitur & augetur, & retardatio ipſa obeſt. Sic ego adverti torrentem defluere lenius & exiguo murmure qua parte nihil impediat ruentem. At quacumque tigna, & lapides congeſti obſtabant, ſpumeus & æſtuoſus ruebat fervidior ab impedimentis. Ecce ſanguinolenti revertuntur; & abnuerunt° ſe vidiſſe Bacchum interrogati a Domino, ubi is eſſet.

N O T Æ.

(p) *Aſſumtum*) Jovem dicit, quem falſo ſuum patrem Bacchus jactaret, uti quidem ipſe Pentheus prædicabat.

(q) *Acriſio*) Fuit Acriſius Abantis Argivorum regis filius, pater Danaes, qui neque Bacchum Deum, neque ejus ſacra admiſit.

(r) *Advena*) Bacchum dicit.

(ſ) *Avus*) Cadmum intellige; namque ejus filia fuit Agave Penthei mater: Sciſ pſiſque Euripides in Bacchis neque Cadmum, neque Tireſiam audire voluiſſe Pentheum.

(t) *Athamas*) Æoli fuit filius, Cadmi gener.

(u) *Nocebant*) Adeoque cautione & prudentia maxima opus ad bene conſulendum.

(x) *Cruentati*) Quos Bacchæ male exceperant.

y() Hunc,

(y) Hunc, dixere, tamen comitem, famulumque ſacrorum
Cepimus: & tradunt manibus poſt terga ligatis.
(Sacra Dei quondam (z) Tyrrhena gente ſecutum.)
VIII. Aſpicit hunc oculis Pentheus, quos ira tremendos
Fecerat: &, quanquam pœnæ vix tempora differt,
O periture; tuaque aliis documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum.
Et patriam; moriſque novi cur ſacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acœtes;
Patria (a) Mœonia eſt: humili de plebe parentes.
Non mihi, quæ duri colerent pater arva juvenci,
Lanigeroſve greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipſe fuit: linoque ſolebat & hamis
Decipere, & calamo ſalientes ducere piſces,
Ars illi ſua cenſus erat. cum traderet artem:
Accipe, quas habeo, ſtudii ſucceſſor & hæres,
Dixit, opes: morienſque mihi nihil ille reliquit
Præter aquas. unum hoc poſſum appellare paternum.
Mox ego, ne ſcopulis hærerem ſemper in iſdem,
Addidici regimen, dextra moderante, carinæ
Flectere; & (b) Oleniæ ſidus pluviale capellæ,

INTERPRETATIO.

Nihilominus, inquiunt, apprehendimus hunc comitem & miniſtrum ſacrorum natione Tyrrhenum ſecutum olim ſacra Dei; & illum offerunt manibus revinctis a tergo.

VIII. *Pentheus illum intuetur oculis, quos furor horrendos reddiderat: et quamvis ægre dimittit momenta ſupplicii, O, inquit; moriture, et exhibiture aliis monumenta tua morte, dic tuum nomen, et nomen parentum, et patriam, et quamobrem colat ſacra nuperorum rituum. Ille timore exanimis, Nomen, inquit, Acœtes; patria eſt Mæonia, parentes de plebe infima. Mihi non reliquit campos quos fortes juvenci ſubigerent, vel greges lanigeros, neque ulla armenta. Ipſe etiam fuit pauper, et conſueverat fallere piſces filo et hamis, et extrahere ſaltantes virga. Sua ars erat illi reditus. Cum me doceret artem* ſuam, *ſume, ait, divitias, quas conſequutus ſum, ſucceſſor et hæres artis meæ; et moriens ille nihil mihi reliquit præter aquas: poſſum vocare hoc ſolum patrium. Ego deinde, ne ſemper manerem affixus iiſdem petris, doctus ſum moderari clavum navis, dextra miniſtrante: et obſervavi oculis ſidus pluviale capræ Oleniæ,*

NOTÆ.

(y) *Hunc dixere*) Aliter tamen Euripides in Bacchis, qui Bacchum ſimpliciter dicit adductum, quem hic noſter ſub Acœtis imagine fingit latentem.

(z) *Tyrrhena*) Hetruſcum aut Thuſcum dicit fuiſſe hunc Acœten. Notiſſima eſt autem Hetruria Italiæ regio, a qua Hetruſcum ſeu Tyrrhenum mare nomen habuit.

(a) *Mæonia*) Quia, *ſcil.* ex Mæonia ſeu Lydia prodierant coloni, qui Hetruriam tenuerunt: unde & Mæonios populos habet Silius in Tuſcia.

(b) *Olenia*) Amaltheam dicit, Jovis nutricem. Oleniam ab Oleno Bœotiæ urbe, ubi nutrita, ſic appellatam; vel ab eo, quod in Aurigæ ulnas ὠλέναι cœlo recepta ſit. Ortu vero & occaſu pluvias inducere voluerunt.

Digitized by Google

(*c*) Taygetenque, (*d*) Hyadaſque oculis (*e*) Arctonque notavi,
Ventorumque (*f*) domos, & portus puppibus aptos.
Forte petens (*g*) Delon (*) Diæ telluris ad oras
Applicor, & (*h*) dextris adducor littora remis:
Doque leves ſaltus: udæque immittor arenæ.
Nox ubi conſumta eſt; Aurora rubeſcere primum
Cœperat: exſurgo, (*i*) laticeſque inferre recentes
Admoneo; monſtroque viam, quæ ducat ad undas.
Ipſe, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Proſpicio: comiteſque voco, repetoque carinam.
Adſumus en, inquit, ſociorum primus Opheltes:
Utque putat, prædam deſerto nactus in agro,
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille, mero ſomnoque gravis, titubare videtur;
Vixque ſequi. ſpecto cultum, faciemque, gradumque:
Nil ibi, quod poſſet credi mortale, videbam.
Et ſenſi, & dixi ſociis, Quod numen in iſto
Corpore ſit dubito: ſed corpore numen in iſto eſt.
Quiſquis es, o faveas, noſtriſque laboribus adſis.
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
(*k*) Dyctis ait: quo non alius conſcendere ſummas

INTERPRETATIO.

Et Taygeten, & Hyadas, & Urſam, & ſedes ventorum, & portus idoneos navibus forte cum curſus mihi eſſet Delon, appello ad littus Diæ inſulæ, & promoveor in arenam dexteris remis, & leviter exſilio, & me do in terram humidam. Poſtquam tenebræ ſunt diſcuſſæ, Aurora cœperat primum rubere: excitor, & hortor apportare novas aquas, & oſtendo iter, quod ducat ad eas. Ipſe ſpeculor ab excelſo colle quid ventus mihi polliceatur, & arceſſo ſocios, & denuo conſcendo navem. Ecce, adſumus, ait primus comitum Opheltes; & ſicuti arbitratur nactus prædam in campo vacuo, trahit per littora juvenem ſpecie virginea. Ille tardus ſomno & vino videtur vacillare, & vix ſequi. Aſpicio ornatum, & vultum, & inceſſum: Nihil in eo inveniebam quod poſſet credi morti obnoxium. Et adverti, & indicavi comitibus, Neſcio quæ Deorum poteſtas ſit in iſto corpore: ſed poteſtas Deorum eſt in iſto corpore. Quiſquis es, o propitius ſis, & noſtros labores adjuves: ignoſce etiam iſtis. Deſine orare pro nobis, inquit Dictys, quo non alius velocior ſcandere ſupremas.

NOTÆ.

(c) *Taygeten*) Quæ una eſt ex Pleiadibus, Atlantis filiabus, in cœlum tranſlatis: de quibus antea.

(d) *Hyadas*) Stellæ ſunt 7. in capite Tauri a pluendo Græcis, Latinis ſuculæ dictæ, quod luto tanquam ſues gaudere videantur. Nutrices volunt fuiſſe Bacchi, *Dodonides* nomine, quas Jupiter in cœlum tranſtulit. Alii aliter.

(e) *Arcton*) *Urſam*, quam præſertim nautas, curſus ſuos dirigendi cauſa, obſervare diximus.

(f) *Domos*) Mundi dicit quatuor partes Orientem, Occidentem, Meridiem, & Septentrionem, unde flant quatuor, quos vocant, ventos cardinales.

(g) *Delon*) Ægæi inſulam, Apollini ſacram, e regione Atticæ.

(*) *Dia*) Eadem eſt quæ Naxus, Baccho ſacra inſula, juxta Delon ad meridiem.

(h) *Dextris*) *Ad dexteram partem navem inflectentibus*; fuit nempe Dia inſula, ſeu Naxus Delon eunti ad dextram.

(i) *Laticeſque*) *Aquam*.

(k) *Dyctis*) Nomen eſt unius ex Acœtis ſociis, quem alii malunt Prothin dictum. 20. autem hic noſter, Hyginus tantum 12 memorat.

Ocior

Digitized by Google

Ocior antennas, prenſoque rudente relabi.
Hoc Libyſ, hoc flavus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedon: &, (*l*) qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus:
Hoc omnes alii, prædæ tam cæca cupido eſt.
Non tamen hanc ſacro (*m*) violari pondere pinum
Perpetiar, dixi. (*n*) pars hic mihi maxima juris.
Inque aditu obſto. furit audaciſſimus omni
De numero Lycabas: qui Thuſca pulſus ab urbe
Exſilium, dira pœnam pro cæde, luebat.
Is mihi, dum reſto, juvenili guttura pugno
Rupit: & excuſſum miſiſſet in æquora, ſi non
Hæſiſſem, quamvis amens, in fune retentus.
IX. Impia turba probat factum. tum denique Bacchus,
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore ſolutus
Sit (*o*) ſopor, eque mero redeant in pectora ſenſus;
Quid facitis? quis clamor, ait? qua dicite, nautæ,
Huc ope perveni? quo me deferre paratis?
Pone metum, (*p*) Proreus, & quos contingere portus
Ede velis, dixit, terra ſiſtere petita.
Naxon, ait Liber, curſus advertite veſtros.
Illa mihi domus eſt: vobis erit hoſpita tellus:
Per mare fallaces, perque omnia numina jurant
Sic fore: meque jubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat. dextra mihi lintea danti,

INTERPRETATIO.

antennas, & deſcendere fune correpto: Libys hoc laudat, flavus Melanthus proreta hoc probat, *itemque Alcimedon, & Epopeus portiſculus, qui incendens animos, verbis dabat remigibus requiem & modum. Cæteri idem* faciunt: *tam cæcum eſt deſiderium prædæ. Non tamen, dixi, ſinam violari hanc navem ſacro onere: hic mihi pars maxima juris: & contra nitor in ingreſſu. Lycabas omnium violentiſſimus, qui ejectus ab urbe Thuſca pendebat pœnas, pro crudeli nece, exſilium, rabiem exercebat. Is, dum repugno, fregit mihi collum forti pugno; & me proturbatum ejeciſſet in mare, niſi utut exanimis adhæſiſſem retentus in rudente.*

IX. *Perfidum agmen laudat acta. Tum denique Bacchus, is enim erat, tanquam ſomnus ſit excuſſus clamore, & ſenſus redeant in pectus ex vino, Quid agitis, inquit, Quis fremitus, quo auxilio huc perveni, dicite nautæ, quo me vultis vehere? Omitte timorem, inquit ille qui proræ præerat, & dic quot portus cupias intrare: duceris in terram optatam. Dirigite, inquit Bacchus, curſus veſtros Naxon. Illa ſunt mea ſedes, terra erit vobis amica. Mendaces jurant per æquor, & per omnes Deos ſic futurum, & imperant me pandere carbaſa picta navis. Naxus erat dextra: cum ego dextra vela expedirem,*

NOTÆ.

(l) *Qui requiemque*) Portiſculum dicit, *le Comite.*

(m) *Violari*) Adeoque ſocios deinceps Bacchum in navem tollere prohibebit. *Inque aditu obſto*, inquit.

(n) *Pars hic*) Navis bona pars ad illum pertinebat; atque adeo Gubernator erat, ut ſcripſit Homerus.

(o) *Sopor*) Ebrietas, quam ille ſimulaverat.

(p) *Proreus*) Ille eſt qui proræ præeſt.

Quid

Quid facis, o demens? quis te furor, inquit, Acœte,
(q) Pro ſe quiſque, tenet? levam pete? maxima nutu
Pars mihi ſignificat; pars, quid velit, aure ſuſurrat.
(r) Obſtupui: Capiatque alius moderamina, dixi:
Meque miniſterio ſceleriſque artiſque removi.
Increpor a cunctis; totumque immurmurat agmen.
E quibus Æthalion, Te (ſ) ſcilicet omnis in uno
Noſtra ſalus poſita eſt? ait, & ſubit ipſe: meumque
Explet opus? Naxoque petit diverſa relicta.
X. Tum Deus illudens, tanquam modo denique fraudem
Senſerit, e puppi pontum proſpectat adunca.
Et flenti ſimilis, Non hæc mihi littora, nautæ,
Promiſiſtis, ait: non hæc mihi terra rogata eſt.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria veſtra eſt,
Si puerum juvenes, ſi multi fallitis unum?
Jamdudum (t) flebam, lacrymas manus impia noſtras
Ridet: & impellit properantibus æquora remis.
Per tibi nunc ipſum (nec enim præſentior illo
Eſt Deus) adjuro, tam me tibi vera referre,
(u) Quam veri majora fide. ſtetit æquore puppis
Haud aliter, quam ſi ſiccum (x) navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perſtant:
Velaque deducunt; (y) geminaque ope currere tentant.
Impediunt hederæ remos, (z) nexuque recurvo,

INTERPRETATIO.

Quid agis, inſane, quæ veſania te obſidet, Acœte, exclamant pro ſe ſinguli? Verte ad ſiniſtram. Pars maxima mihi indicat ſigno quid cupiat, pars in aurem obmurmurat. Haſi, & inquam, alius regat: & me ſubduxi ſervitio flagitii & doli. Arguor ab omnibus, & tota turba oggannit: e quibus Æthalion, nimirum, inquit, omnis noſtra ſalus a te ſolo pendet? & ipſe ſuccedit; & officio meo fungitur: & in partem diverſam abit, Naxo omiſſa.

X. Tum Deus imponens, ſicuti nunc denique dolum cognoverit, proſpicit mare e puppi curva, & ſimilis lacrymanti, Non, inquit, nautæ, polliciti eſtis mihi hæc littora; hæc terra non eſt exoptata a me. Qua re dignus ſum mulcta? quænam eſt laus veſtra, ſi adulti decipitis puerum, ſi multi unum? Jamdiu lacrymabar. Turba ſcelesta irridet meos fletus; & pulſat aquas remis feſtinantibus. Nunc tibi juro per ipſum (neque vero eſt Deus illo præſentior) me tibi tam certa narrare, quam majora fide veri. Non aliter repreſſa eſt navis in mari, quam ſi eſſet in ſicco navali. Illi ſtupentes pergunt inſiſtere remis, & expandunt carbaſa, & nituntur currere duplici auxilio. Hederæ implicant remos, & diffunduntur nodis aduncis,

NOTÆ.

(q) *Pro ſe quiſque*) *Cavebat*, intellige, ne Naxon veherentur.

(r) *Obſtupui*) Quia, nempe, perfidos videbat aliud polliceri, aliud præſtare, atque adeo cum illis nolebant facere.

(ſ) *Scilicet*) Increpantis eſt & irridentis.

(t) *Flebam*) Nimius eſt Poeta, niſi forte major eſt fabuloſis hominibus humanitas quam inter veros reperitur.

(u) *Quam veri majora fide*) *Sunt*, ſupple, aut *videntur*.

(x) *Navale*) Navalia dicuntur loca, in quibus ſtant, aut conſtituuntur naves.

(y) *Gemina*) Remorum *ſcil* & venti.

(z) *Nexuque*) Optime profecto hederæ Baccho dicatæ naturam expreſſit his verbis.

Ser-

Serpunt; & gravidis *(a)* diſtringunt vela *(b)* corymbis.
Ipſe, racemiferis frontem circumdatus uvis,
(c) Pampineis agitat velatam frondibus haſtam.
Quem circa *(d)* tigres, ſimulacraque inania lyncum,
Pictarumque jacent fera corpora pantherarum.
Exſiluere viri; ſive hoc inſania fecit,
Sive timore: primuſque Medon nigreſcere pinnis
Corpore depreſſo, & ſpinæ *(e)* curvamina flecti
Incipit. huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & *(f)* panda loquenti
Naris erat, ſquammamque cutis durata trahebat.
At Libys, obſtantes dum vult obvertere remos,
In ſpatium reſilire manus breve vidit; & illas
Jam non eſſe manus; jam pinnas poſſe vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit; *(g)* truncoque repandus in undas
Corpore deſiluit. falcata noviſſima cauda eſt,
Qualia dividuæ ſinuantur cornua Lunæ.
Undique dant ſaltus: *(h)* multaque aſpergine rorant:
Emerguntque iterum: redeuntque ſub æquora rurſus:
Inque chori ludunt ſpeciem: laſcivaque jactant
Corpora; & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)

INTERPRETATIO.

& contrahunt lintea ponderoſis corymbis. Ipſe redimitam habens frontem uvis raceiferis haſtam quatit obductam frondibus pampineis: circa quem tigres, & vana imagines lyncum, & maculatarum panthrarum ferocia corpora ſternuntur. Viri emicuerunt, ſeu hoc præſtitit vеſania, ſeu pavor; & Medon cœpit prior nigreſcere pinnis corpore ſubmiſſo, & flexus ſpinæ curvari: ad quem Lycabas, in quæ monſtra mutaris, dixit? & os vaſtum, & patulæ erant nares loquentis, & cutis rigens induebat ſquammas. At dum Libys tentat convertere remos obſtantes, advertit manus reflecti in exiguum ſpatium, & jam non eſſe manus, jam poſſe dici pinnas. Alius nitens inferre lacertos ad funes implicitos non habuit lacertos, & curvatus exſiliit in aquas corpore mutilato: ultima cauda eſt in modum falcis figurata, quomodo cornua Lunæ dimidiæ curvantur. Undiquaque proſiliunt, & multo rore aſpergunt. Erumpunt iterum, & ſeſe rurſus immergunt aquis; & ludunt in modum chori, & concutiunt luxuriantia corpora, & emittunt aquam hauſtam patentibus naribus. Solus ſupererам de modo viginti; nam illa navis tot habebat.

NOTÆ.

(a) *Diſtringunt*) *Impediunt & colligunt.*

(b) *Corymbis*) Eo nomine appellantur uvæ quas fert hedera.

(c) *Pampineis*;) *Thyrſum quatis.*

(d) *Tigres*) Sunt iſtæ omnes feræ Baccho ſacræ, quibus ebrioſorum hominum ſæpiſſime ingenium ſimile.

(e) *Curvamina flecti*) Græciſmus eſt, qualem ſupra vidimus

partes quaſcumque ſedendo flectimur.

(f) *Panda*) *Recurva*, qualis eſt Delphini.

(g) *Trunco*) Quia brachiis mutilatum.

(h) *Multaque*) Delphinorum deſcribit naturam, qui ludere, ſeſe in gyrum verſare, aquam etiam ſolent non agitare modo, ſed longe emittere.

Re-

Reſtabam ſolus pavidum, gelidumque trementi
Corpore, vixque *(i)* animum firmat Deus, Excute, dicens;
Corde metum, Diamque *(k)* tene. delatus in illam
Accenſis aris Baccheia ſacra frequento.
Præbuimus longis Pentheus ambagibus aures,
Inquit: ut ira mora vires *(l)* abſumere poſſet.
Præcipitem famuli rapite hinc: cruciatiteque diris
Corpora tormentis *(m)* Stygiæ dimitte nocti.
Protinus abſtractus ſolidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur in tectis: & dum crudelia juſſæ
Inſtrumenta necis ferrumque igneſque parantur;
Sponte ſua patuiſſe fores, lapſaſque lacertis
Sponte ſua, fama eſt, nullo ſolvente catenas.
(n) Perſtat Echionides: nec jam jubet ire, ſed ipſe
Vadit, ubi electus facienda ad ſacra *(o)* Cithæron
Cantibus & clara bacchantum voce ſonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæque aſſumit amorem:
Penthea ſic ictus longis *(p)* ululatibus æther
Movit: & audito clangore recanduit ira.
Monte fere medio eſt, cingentibus *(q)* ultima ſilvis,
Purus ab arboribus, ſpectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem ſacra profanis

INTERPRETATIO.

Deus erigit me tremefactum, & torpentem corpore tremente, & vix meum, dicens, Ejice metum animo, & Naxum ſequere, Illis appulſus celebro Orgya aris incenſis. Commodavimus, inquit Pentheus, aures prolixis verborum anfractibus; ut ira poſſet exhaurire ſuas vires cunctatione. Lictores tollite hinc ſublimem ocyus; & deturbate corpora torta horrendis cruciatibus ad tenebras infernas. Continuo Acœtes Tyrrhenus abreptus coercetur firmis carceribus; & dum ſæva inſtrumenta conſtituta mortis, & ferrum & flamma adornantur, rumor invaluit portas ultro apertas eſſe, & ultro vincula ſoluta eſſe brachiis, nullo expediente. Pentheus obfirmat animum; neque nunc imperat ire, ſed ipſe it ubi Citharon delectus ad ſacra peragenda fremebat cantibus & clara voce bacchantum. Quemadmodum generoſus equus fremit, cum bellicus tubicen fecit indicia ære perſonante, & ducitur amore certaminis, ſic aer concuſſus repetitis clamoribus perculit Pentheum; & furor novatus eſt auditis ululatibus. Planities eſt undique aperta fere in monte medio, vacua arboribus, quæ circumdant extremas partes montis. *Hic mater prima cernit illum ſpectantem ſacra oculis profanis*

NOTÆ.

(i) *Animum*) *Mei compotem.*

(k) *Tene*) *Illuc curſum tuum dirige.*

(l) *Abſumere*) Ut ne videatur iratus Pentheus hunc Acœtem damnare.

(m) *Stygiæ nocti*) Id eſt morti: Styx enim infernorum palus.

(n) *Perſtat*) Obſtinate Bacchum ejuſque ſacra contemnit.

(o) *Cithæron*) Mons Bœotiæ, Bacchi ſacris inclytus.

(p) *Ululatibus*) Bacchantum, *ſcilicet*. Quæ res profecto cordati viri iram maxime movere poſſit: tametſi tunc maxime prudentia magis opus ſit.

(q) *Ultima*) *Extremas montis partes.*

Pri-

Prima videt, prima eſt inſano concita motu,
Prima ſuum miſſo violavit Penthea thyrſo
Mater: Jo, (r) geminæ, clamavit, adeſte ſorores.
Ille (ſ) aper, in noſtris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in unum
Turba furens. cunctæ coeunt, cunctæque ſequuntur,
Jam trepidum, jam verba minus violenta locutum,
Jam ſe damnantem, jam ſe peccaſſe fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem, matertera, dixit,
Autonoe: (t) moveant animos Actæonis umbræ.
Illa quid Actæon neſcit; dextramque precanti
Abſtulit: (u) Inoo lacerata eſt altera raptu.
Non habet infelix quæ matri brachia tendat:
Trunca ſed oſtendens disjectis corpora membris;
Adſpice, mater ait. viſis ululavit Agave;
Collaque jactavit, movitque per aera crinem:
Avulſumque caput digitis complexa cruentis
Clamat, Jo comites, opus hæc victoria noſtrum eſt.
Non citius frondes (x) autumno frigore tactas,
Jamque male hærentes alta rapit arbore ventus;
Quam ſunt membra viri manibus directa nefandis.
Talibus exemplis monitæ nova ſacra frequentant.
Thuraque dant, ſanctaſque colunt (y) Iſmenides aras.

INTERPRETATIO.

prima eſt impulſa furore inſano, prima appetiit ſuum Pentheum thyrſo jaculato: Io vociferata eſt; accurrite ambæ ſorores. Ille aper vaſtiſſimus qui vagatur in noſtris campis, ille aper eſt mihi mactandus. Totum agmen rabioſum irruit in unum: omnes concurrunt, & omnes ſequuntur nunc paventem, nunc proferentem voces minus feroces, nunc ſe coarguentem, nunc ſe male feciſſe confitentem. Ille tamen vulneratus, Veni, inquit, in auxilium matertera Autonoe: umbræ Actæonis flectant corda. Illa ignorat quid ſit Actæon, et abripuit dextram oranti: Altera eſt avulſa raptu Inoo. Miſer non habet lacertos quos porrigat matri; ſed exhibens corpus mutilatum, artubus diſcerptis, vide, mater, inquit. Agave ululavit viſis; et excuſſit collum, et jactavit comam per aerem: et tenens caput abſtractum digitis ſanguinolentis, Io comites, exclamat, hæc victoria eſt opus noſtrum. Venti non citius deripit arbore excelſa folia uſta frigore per Autumnos, et tunc leviter affixa, quam artus viri ſunt dilaniati manibus impiis. Thebanæ doctæ ejuſmodi exemplis celebrant nova ſacra, et thura præbent, et venerantur ſacra altaria.

NOTÆ.

(r) *Geminæ*) Ino & Autonoe.

(ſ) *Aper*) Pentheum Aprum eſſe credit mater Bacchi plena: quo errore quid vinum poſſit, quantaque ſit virtus Temperantia intelligitur.

(t) *Moveant*) *Ad miſericordiam tuam animum flectant*. Fuit vero Autonoe Actæonis mater, quam filii non abſimilis caſus, niſi vinum omnem rationem & memoriam ſuſtuliſſet, mitiorem præſtitiſſet.

(u) *Inoo*) Manum itaque alteram Autonoe, alteram Inoo abſtulit.

(x) *Autumno*) Pro Autumnali.

(y) *Iſmenides*) Thebanæ mulieres, ab Iſmeno Bœotiæ fluvio, ſic dictæ.

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Alcithoe tamen, una cum ſororibus, conſtanter ea contemnebat. Adeo ut infeſto varias ad colum hiſtorias illæ ſibi invicem narrare cœperint; partim de moris denigratis, partim de Apolline in Eurynomen verſo, ut cum Leucothoe concumberet: quamobrem Clytie zelotypa in Heliotropium ſuerit mutata: partim etiam de Hermaphrodito & Salmacide nympha in unum corpus concretis. Quo facto, ſorores ipſæ in veſpertiones, earumque telæ in vitem & pampinos transformatæ ſunt. Hac de re cum Agave lætaretur, magnus ei dolor oblatus eſt, quando Ino & Athamas in mare per inſaniam proſiluerunt, & facti ſunt dii marini. Quos dum mulieres Thebanæ pro mortuis deplorant, in ſaxa & volucres commutantur. Cadmus quoque hac calamitate commotus, relictis Thebis, in Illyricum cum uxore profectus eſt, ubi uterque anguineam formam accepit. Solus itaque reſtabat Bacchi contemptoribus Acriſius, avus Perſei: qui Gorgonis caput amputavit. E cujus guttis in terram delapſis angues exorti ſunt, & Atlantem in montem virgaſque, poſt Andromedam liberatam, in lapides convertit. Orto deinde in nuptiis tumultu, Phineum cum ſuis, unaque Pratum & Polydecten, ſaxeos reddidit.

I. AT non (*a*) Alcithoe Minyeias (*b*) orgia cenſet
Accipienda Dei: ſed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat eſſe Jovis: ſociaſque (*c*) ſorores
Impietatis habet. feſtum celebrare ſacerdos,
Immuneſque operum dominas famulaſque ſurorum
(*d*) Pectora pelle tegi, crinales ſolvere vittas,
(*) Serta coma, manibus frondentes ſumere thyrſos,
Juſſerat: & ſævam læſi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matreſque nuruſque;
Telaſque, calathoſque, infectaque penſa reponunt:

INTERPRETATIO

I. *AT Alcithoe Minyeiae non opinatur orgia Dei eſſe admittenda; ſed inſana profitetur adhuc Bacchum non eſſe filium Jovis: & habet ſorores participes impietatis. Sacerdos monuerat frequentare feſtum, & dominas & ancillas vacantes a ſuis operibus velari pectora pellibus, ſolvere vittas crinales, impedire capillos coronis, & manus thyrſis frondoſis: & prædixerat ardorem Dei ſpreti fore violentum. Et matres, & nurus obtemperant, & omittunt telas, & qualos, & penſa inexpleta:*

NOTÆ.

(a) *Alcithoe*) Minyæ fuit filia: de qua vide, ſi placet, doctiſſimam clariſ. Heinſii notam.

(b) *Orgia*) Bacchi ſacra fuerunt, alio nomine Dionyſia; itemque Bacchanalia dicta.

(c) *Sorores*) Leuconoen ſolam nomine diſtinguit Ovidius. Antoninus tres omnino facit Leucippam, Arſippam, quam alii Ariſtippen, alii Arſinoen vocant, & Alcithoen.

(d) *Pectora pelle*) Totum deſcribit Bacchantium fœminarum habitum.

(*) *Serta*) Ex pampinis.

The.

Digitized by Google

Thumq; dant: *(e)*Bacchumq; vocant, *(ſ)* Bromiraq;, Lyæumq;
(h) Ignigenamque, ſatumque *(i)* iterum, ſolumque bimatrem.
Additur his *(k)* Nyſeus, *(l)* indetonſuſque *(m)* Thyones,
Et cum *(n)* Lenæo *(o)* genialis conſitor uvæ,
(p) Nycteliuſq;, *(q)* Eleleuſq; parens & *(r)* Iacchus, & *(ſ)* Evan:
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber, habes. tibi enim inconſumta *(t)* Juventas.
Tu puer æternus, tu *(u)* formoſiſſimus alto
Conſpiceris cœlo: tibi, cum ſine *(x)* cornibus adſtas,
Virgineum caput eſt: *(y)* Oriens tibi victus, aduſque
(z) Decolor extremo quæ cingitur India Gange:

INTERPRETATIO.

& immittunt thura: & citant Bacchum, & Bromium, & Lyæum & Ignigenam, iterumque genitum, & ſolum bimatrem. Adjicitur his Nyſeus, & Thyoneus indetonſus, & cum Lenæo genialis inventor uvæ, & Nyctelius, & pater Elleleus, & Jacchus, & Evan, & inſuper nomina plurima, quæ conſecutus es inter nationes Græcas, o Liber. Tibi enim integra Juventas: Tu puer æternus, tu es pulcherrimus in excelſo cœlo: tibi eſt caput puellæ, cum te offers ſine cornibus. Oriens a te ſuperatus, uſque ad Indiam, quæ fuſca circumdatur ultimo Gange,

NOTÆ.

(e) *Bacchumque*) Omnibus nominibus Deos religioſe appellare ſolebant, eorumque acta recenſere; quod illis gratiſſimum arbitrabantur.

(f) *Bromium*) Id eſt, *frementem*: ἀπὸ τοῦ βρέμειν.

(g) *Lyæum*) Ἀπὸ τοῦ λύειν a ſolvendo, quod vinum curas ſolvat: unde etiam Latinis *Liber pater*.

(h) *Ignigenam*) Quia fulminis ictu editus, ut vidimus antea.

(i) *Iterum*) Quia Jovis femori incluſus, quod illi alterius matris loco fuit, unde & *bimater*.

(k) *Nyſeus*) A Nyſa nutrice, vel Nyſa monte, apud quem educatus, vel Niſa Indiæ urbe quam Bacchus ædificavit.

(l) *Indetonſus*) Quippe Apollinem & Bacchum eundem eſſe, ſemper juvenem nonnulli voluerunt.

(m) *Thyoneus*) A matre Semele, quæ etiam *Thyone* dicta.

(n) *Lenæo*) A torcularis lacu, qui ληνὸς Græcis dicitur.

(o) *Genialis*) Genio & voluptati maxime accommodatæ.

(p) *Nyctelius*) A nocturnis feſtis.

(q) *Eleleuſque*) A clamore Orgia celebrantium, & hortantis voce ἐλελεῦ, bello giganteo uſurpata qua in hymnis, Pæanibus, itemque hortationibus bellicis utebantur.

(r) *Jacchus*) A clamoribus & vociferatione.

(ſ) *Evan*) Vox fuit bacchantium, qua ipſe Bacchus intelligitur.

(t) *Juventas*) Quæ Hebe eſt juventutis dea, quam pro ipſa juventute ponunt Poetæ, Baccho & Soli perpetua.

(u) *Formoſiſſimus alto*) Satis patet per Bacchum, Poetam Solem in cœlo intelligere.

(x) *Cornibus*) Baccho, attributa cornua, vel a poculis quæ primis temporibus cornua erant; vel a bobus, quos aratro jungere Bacchus apud Ægyptios docuit, vel a galea capitis arietini forma, qualem & Turno tribuit Virgilius; vel ab ebriorum hominum Poetis decantata protervitate.

(y) *Oriens*) Primus creditus Indiam cædibus vexaſſe, Bacchus & victoriis peragratis ubi columnas ſtatuit, ſicuti Hercules in Hiſpania.

(z) *Decolor*) Quia fuſco ſunt colore Indi.

(*) *Gange*) Fluvius eſt Indiæ maximus citeriorem, tantum fere veteribus cognitam, ab ulteriore dividens.

Pen-

Penthea tu, venerande, bipenniferumque *(a)* Lycurgum
(b) Sacrilegos mactas: *(c)* Tyrrenaque mittis in æquor
Corpora. tu *(d)* bijugum pictis inſignia frænis
Colla premis lyncum: Bacchæ *(e)* Satyrique ſequuntur:
(f) Quique ſenex ferula titubantes ebrius artus
Suſtinet: & pando non fortiter hæret aſello.
Quacumque ingrederis; clamor juvenilis, & una
Fœmineæ voces, impulſaque tympana palmis,
(g) Concavaque æra ſonant, longoque foramine *(h)* buxus,
(i) Pacatus mitiſque, rogant. Iſmenides, adſis:
Juſſaque ſacra colunt, ſolæ Minyeides intus,
Intempeſtiva turbantes feſta *(k)* Minerva;
Aut *(l)* ducunt lanas, aut ſtamina pollice verſant,
Aut hærent telæ, famulaſque laboribus urgent.
E quibus *(m)* una levi deducens pollice filum:
Dum ceſſant aliæ, commentaque ſacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas melior Dea detinet, inquit,
Utile opus manuum vario ſermone levemus:

INTERPRETATIO.

Tu, venerande, male perdis Pentheum & Lycurgum bipenniferum impios: & deturbas in mare corpora Thuſca. Tu urges colla lyncum bijugum ſpecioſa pictis frænis: Bacchæ & Satyri comitantur: & ſenex vini plenus, qui ſuſtentat membra vacillantia ferula, & non bene inſidet curvo aſello. Quacumque te confers, clamor juvenilis, & ſimul voces muliebres, & tympana percuſſa palmis & æra concava obſtrepunt, itemque buxus producto foramine. Iſmenides orant adſis propitius, & ſuavis; & frequentant ſacra indicta. Solæ Minyeides violantes feſta domi operibus parum convenientibus, aut trahunt lanas, aut torquent ſtamina pollice, aut inſiſtunt telæ, et premunt ancillas operibus. Inter quas una trahens filum agili pollice, Dum, inquit, aliæ opus intermittunt, et celebrant feſta fictitia, nos quoque, quas Minerva Dea optima detinet, leviamus opus utile manuum diverſo ſermone;

NOTÆ.

(a) *Lycurgum*) Rex fuit Thraciæ, quem bipenni, qua vites cæderet, ſibi corporis extremas partes abſcidiſſe fabulatus eſt Apollodorus.

(b) *Sacrilegos*) Dicitur Bacchus orbem terrarum ſacrilegis & Deorum contemtoribus purgaſſe.

(c) *Thyrrenaque*) Nautas dicit, de quibus antea.

(d) *Bijugum lyncum*) Sunt lynces animalia Africæ familiaria, maculata pelle, & mira oculorum acie prædita, a quibus Bacchi currum trahi voluerunt.

(e) *Satyrique*) Satyri, ut refert Plinius, nihil aliud hominis quam figuram habent. In Æthyopia naſcuntur, aduncis naribus, aſpera cornibus fronte, pedes caprinos habentes. Non ſunt vero illi aliud quam Poetarum opus, ad brutorum tamen & ferorum hominum imaginem effictum.

(f) *Quique ſenex*) Silenum dicit Bacchi nutritium, pædagogum & comitem aſſiduum, ſemper ebrium, cujus geſtamen baculus ex ferula arbore. Atque illum tanquam parentem Satyri obſervabant, qui & ipſi ſenes facti, Sileni dicebantur.

(g) *Concava*) Cymbala dicit ærea, quibus & furente ad inſanum ſtrepitum utebantur.

(h) *Buxus*) Pro tibia, quam etiam ex buxo conficiebant. Metonymia eſt materiæ.

(i) *Pacatus*) ----- *parce Liber*
Parce, gravi metuende Thyrſo,
inquit Horat. Carm. lib. 2. Ode 19.

(k) *Minerva*) Id eſt, A Minerva inventis artibus quas, Baccho feſto die exercere nefas eſſet.

(l) *Ducunt lanas*) *Subtemen trahunt.*

(m) *Una*) Aliqua ex illis puellis.

Per-

Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non ſinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant; primamque jubent narrare (*n*) ſorores.
Illa, quid e multis referat (nam plurima notat)
Cogitat; & dubia eſt, de te, Babylonia, narret.
(*o*) Derceti, quam verſa, ſquamis velantibus artus
Stagna (*p*) Palæſtini credunt (*q*) celebraſſe figura:
An magis ut ſumtis illius filia (*r*) pennis
Extremos albis (*ſ*) in turribus egerit annos.
(*t*) Nais an ut cantu, nimiumque potentibus herbis,
Verterit in tacitos juvenilia corpora piſces:
Donec idem paſſa eſt. an, quæ poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu ſanguinis (*u*) arbor.

INTERPRETATIO.

& narremus alternis vicibus auribus otioſis quod non patiatur tempora videri longa. Sorores laudant ejus verba, & imperant priorem aliquid referre. Illa diſpicit quid narret e multis: (nam multa ſciebat) & incerta eſt loquatur de te Derceti Babylonia, quam Palæſtini arbitrantur frequentaſſe lacus mutata figura, ſquamis tegentibus membra: an potius ut filia illius adoptatis pennis trajecerit ævum ultimum in candidis turribus: an ut Nais mutaverit in mutos piſces cantu, & graminibus nimium efficacibus corpora juvenilia, donec idem experta eſt: an ut arbor, quæ producebat poma alba emittat nunc atra contactu cruoris.

NOTÆ.

(n) *Sorores*) Minyeides, *ſcilicet*.

(o) *Decreti*) Hanc vel Ethnico, homini contemtam deam animus non eſt ex tenebris, in quibus faiſa omnia numina utinam in perpetuum jacerent ſepulta, eruere. Imo nec facile eſt illam in fabulis oſtendere, Scriptoribus diverſiſſima plane de ea referentibus: Veneris filiam aut Venerem ipſam eſſe nonnulli, Terram alii, alii Reginam quandam, Semiramidis matrem, finxerunt; cujus imago ſuperne mulierem inferne piſcem referebat, in quem mutatam illam variis de cauſis fabulati ſunt, unde & Aregatis dicta. Ab Aſſyriis, aliiſque populis culta fuit.

(p) *Palæſtini*) Palæſtinæ, Syriæ Provinciæ, populi.

(q) *Celebraſſe*) Juxta Aſcalonem *Syriæ* urbem Dio ſtagnum eſſe ſcripſit ſeu lacum, in quem Dercetis, pudoris amiſſi dolore, ab adoleſcente quodam, Veneris inſtinctu, compreſſa, poſtquam filiam Semiramidem peperiſset, ſeſe conjecit. Cujus rei cauſa Syri piſcibus illius ſtagni, in piſcem, juxta illorum opinionem mutata Dea, abſtinuiſse. templumque illi juxta lacum ædificaſse ſcripſit Diodorus. Vide, ſi tanti videtur, Lucianum de dea Syria.

(r) *Pennis*) Hanc Semiramidem Dercetis filiam, quæ Babylonem ampliavit, in columbam fuiſse mutatam nonnulli tradiderunt, quos ſequutus eſt Ovidius. Illam quidem primo a matre expoſitam a columbis nutritam voluerunt; ex quo illi nomen Semiramis, quod lingua Syria Columbam montanam ſignificat. Habuerunt præterea columbam in ſuis vexillis Babylonii, Diodoro Siculo teſte. Ex quibus omnibus pronum eſt conjicere quomodo plebs credula & adulatrix reginam ſuam in columbam mutatam, pariter deam factam crediderit: cum præſertim filii fraude evenuiſse eam nonnulli ſcripſerint.

(ſ) *In turribus*) Ubi nidificare ſolent columbæ. Quo, ſi ad hiſtoriam referas, Semiramidem ſeſe recepiſse, vel filium ejus eandem concluſiſse, haud abſurde credideris.

(t) *Nais*) Nympha hæc Solis inſulam, cui & nomen *Noſala*, & *Nympharum cubile*, inter Taprobanam & Carmaniam ſitam, incoluit; quæ juvenes advenas quibuſcum rem habuiſset, veneficiis in piſces mutabat. Deinde & ipſa a Sole, Terræ ſibi ſacratæ vindice, in piſcem verſa eſt.

(u) *Arbor*) Morum dicit, quam per periphraſim deſcripſit.

Hæc placet: hanc, quoniam vulgaris fabula non eſt,
Talibus orſa modis, (x) lana ſua fila ſequente:
IV. Pyramus & Thisbe, juvenum pulcherrimus alter,
Altera, quas Oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas tenuere domos: ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxiſſe Semiramis (y) urbem.
Notitiam (z) primoſque gradus vicinia fecit.
Tempore crevit amor. (a) tædæ quoque jure coiſſent;
Sed vetuere patres, quod non potuere vetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conſcius omnis abeſt. nutu ſignisque loquuntur.
Quoque magis tegitur, tectus magis æſtuat ignis.
Fiſſus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per ſæcula longa notatum;
(Quid non ſentit amor?) primi ſenſiſtis amantes,
Et voci feciſtis iter: rutæque per illud
Murmure blanditiæ minimo tranſire ſolebant.
Sæpe ut conſtiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc;
Inque vicem fuerat captatus anhelitus oris;
Invide, dicebant, paries, quid amantibus obſtas?

INTERPRETATIO.

Hac arrides: hanc, ſiquidem fabula non eſt trita, ſic narrare occepit, *lana ſequente ſua fila.*

IV. *Pyramus & Thisbe, alter elegantiſſimus juvenum, altera formoſiſſima virginum quas Oriens habuit, incoluerunt domos conterminas ubi Semiramis dicitur clauſiſſe excelſam urbem lateribus excoctis. Vicinia ſtravit primam viam &* conciliavit *conſuetudinem. Amor auctus eſt mora; faces etiam jure conveniſſent, ſed patres prohibuerunt, quod non potuerunt prohibere. Uterque pariter incenſi erant animis correptis. Omnis arbiter abeſt; verba faciunt nutu & notis: & quo magis ignis obducitur, magis obductus incaleſcit. Murus medius inter utramque domum hiabat exigua fiſſura, quam quondam traxerat, cum ſtrueretur. Ille defectus a nemine obſervatus per diutina tempora; (quid non cognoſcit amor?) a vobis amantibus primo fuit cognitus; & feciſtis viam voci; & ſecuræ blanditiæ ſolebant tranſire per eam, tenuiſſimo ſtrepitu. Sæpe poſtquam conveniſſent, hinc Thisbe, Pyramus illinc: & ſpiritus oris eſſet utrobique captatus, Livide mure, dicebant, quamobrem prohibes amantes?*

NOTÆ.

(x) *Lana*) *Toujours en filant ſa quenouille.*

(y) *Urbem*) Babylonem dicit urbem maximam ad Euphratem ſitam a Semiramide auctam & muro lateritio clauſam, qui inter ſeptem orbis miracula recenſetur.

(z) *Primoſque gradus*) Ad amorem, *ſcilic.* Notum illud Terentii,

Si non tangendi copia eſt,
Eho ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extrema linea
Amare haud nihil eſt.

(a) *Tædæ jure*) Pro ipſarum nuptiarum jure, in quarum pompa faces adhibebantur.

(b) *Quod non potuere*) Quia tametſi corporum, non tamen animorum poterant prohibere conjugium.

(c) Quan-

(*c*) Quantum erat, ut ſineres nos toto corpore jungi!
Aut hoc ſi nimium, vel ad oſcula danda pateres!
Nec ſumus ingrati. tibi nos debere fatemur,
Quod datus eſt verbis ad amicas tranſitus aures.
Talia (*d*) diverſa nequicquam ſede locuti;
Sub noctem dixere Vale: partique dedere
Oſcula quiſque ſuæ, non pervenientia (*e*) contra.
(*f*) Poſtera nocturnos Aurora removerat ignes,
Solque pruinoſas radiis ſiccaverat herbas:
Ad ſolitum coiere locum. tum murmure parvo
Multa prius (*g*) queſti, ſtatuunt, ut nocte ſilenti
Fallere cuſtodes, foribuſque excedere tentent:
Cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquant:
Neve ſit errandum lato ſpatiantibus arvo;
Conveniant ad (*h*) buſta Nini: lateantque ſub umbra
Arboris. arbor ibi niveis uberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: lux tarde diſcedere viſa
Præcipitatur aquis. & aquis nox ſurgit ab iiſdem.
Callida per tenebras, (*i*) verſato cardine, Thisbe
Egreditur, fallitque ſuos: adopertaque vultum
Pervenit ad tumulum; dictaque ſub arbore ſedit.
Audacem faciebat amor. venit ecce recenti
Cæde leæna boum ſpumantes oblita rictus,

INTERPRETATIO.

Quam parum eſſet, ut pateretis nos convenire toto corpore! Aut ſi hoc nimium, ſaltem apertus eſſes ad jungenda ſuavia! Neque ſumus ingrati. Nos agnoſcimus tibi debere, quod via facta eſt vocibus ad aures amicas. Poſtquam ejuſmodi fruſtra e diverſo loco dixiſſent, adventante nocte dixerunt Vale: & quiſque obtulerunt baſia ſua parti, non prætereuntia in alteram. Sequens Aurora fugaverat ſydera nocturna, atque Sol exſiccaverat gramina pruina conſperſa radiis; convenerunt in eundem locum. Tum prius conqueſti plurima voce ſummiſſa, decernunt, ut nocte intempeſta conentur fallere janitores, & valvis egredi; & poſtquam domo prodierint, egrediantur inſuper urbe: & ne opus ſit vagari per vaſtos agros, coeant ad tumulum Nini, & latitent ſub umbra arboris. Ibi erat morus arbor procera fœcundiſſima pomis candidis, proxima fonti frigidiſſimo. Conditiones probantur, & dies ſero credita tranſire præcipitatur in aquas, & nox excitatur ab iiſdem aquis. Solers Thisbe erumpit per opaca noctis, cardine dimoto, & ſuos decipit, & velatum os habens pervenit ad ſepulcrum, & ſubſiſtit ſub præſtituta arbore. Amor præſtabat audentem. Ecce leæna adeſt infectum habens os æſtuans recenti cæde boum,

NOTÆ.

(c) *Quantum*) Quaſi dicat *minimum*.

(d) *Diverſa*) Quia hinc Thisbe, illinc Pyramus ſedebant.

(e) *Contra*) Id eſt, *ad alteram partem*: quæ locutio non admodum placet.

(f) *Poſtera*) Matutinum tempus deſcribit, quo Aurora ſeu majori Solis luce, ſtellarum non ſentitur lumen.

(g) *Queſti*) De parentibus ſuis, *ſcilicet*, aut fati iniquitate.

(h) *Buſta*) Ad Nini ſepulcrum ſeu locum ubi uſtus & ſepultus fuerat, ubique, Diodoro teſte, moles inſtar arcis cujuſdam, multis ſtadiis diſtans ab urbe.

(i) *Verſato cardine*) *Aperta janua*.

Depoſitura ſitim vicini fontis in unda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obſcurum timido pede fugit in antrum:
Dumque fugit, tergo velamina lapſa relinquit,
Ut lea ſæva ſitim multa compeſcuit unda,
Dum redit in ſilvas, inventos forte ſine ipſa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Serius egreſſus veſtigia vidit in alto
Pulvere certa feræ, totoque expalluit ore
Pyramus. ut vero veſtem quoque ſanguine tinctam
Repperit; Una duos nox, inquit, perdet amantes:
E quibus illa fuit longa digniſſima vita.
(*k*) Noſtra nocens anima eſt. ego tè, miſeranda, peremi,
In loca plena metus qui juſſi nocte venires:
Nec prior huc veni. noſtrum divellite corpus,
Et ſcelerata fero conſumite viſcera morſu,
O quicunque ſub hac habitatis rupe, leones.
Sed (*l*) timidi eſt optare necem. velamina Thisbes
Tollit, & ad pactæ ſecum fert arboris umbram.
Utque dedit notæ lacrymas, dedit oſcula veſti:
Accipe nunc, inquit, noſtri quoque ſanguinis hauſtus,
Quoque erat accinctus, dimittit in ilia ferrum.
Nec mora; ferventi moriens e vulnere traxit.
Ut jacuit reſupinus humi; cruor emicat alte.
Non aliter, quam cum vitiato fiſtula plumbo
Scinditur, & tenues ſtridente foramine longe

INTERPRETATIO.

ſedatura ſitim aqua fontis proximi. Quam Thisbe Babylonia intuita eſt e longinquo ad lucem Lunæ, & pede tremente dilabitur in tenebroſam ſpeluncam, & fugiendo omittit a tergo lapſa velamina. Poſtquam crudelis leæna ſedavit ſitim multa aqua, dum revertitur in nemus, forte diſcerpit rictu ſanguinolento ſubtilia vela reperta ſine Thisbe. Pyramus qui tardius exierat aſpexit in ultimo pulvere indubitata veſtigia feræ, & toto vultu expalluit. Poſtquam autem invenit amictum infectum etiam cruore, Una nox, inquit, conficiet duos amantes, e quibus illa fuit digniſſima producta vita. Anima noſtra eſt in culpa. Ego te perdidi, diſtenda, qui monui ut venires noctu in loca pavore obſita neque primus huc adſui. O Leones, quicumque incolitis hæc ſaxa convellite impia præcordia ſævo morſu. Sed projecti eſt animi mortem cupere. Colligit velum Thisbes, & portat ſecum ad umbram arboris conſtitutæ. Et ſicuti dedit lacrimas, dedit quoque *ſuavia amictui*; deinde, *inquit*, *habeat nunc etiam undas noſtri ſanguinis, & infigit gladium, quo erat inſtructus, in latus; & ſine cunctatione, moriens educit e vulnere exæſtuante. Cum ſtratus fuit humi reſupinus, ſanguis exilit in altum, non aliter quam cum tubus aperitur læſo plumbo, & longe expuit ſubtiles aquas, foramine*

NOTÆ.

(k) *Noſtra nocens*) Vide annott hic verſus egregie Pyrami dolorem proferat.

(l) *Timidi*) Quia ex Stoicorum ſententia in manu eſt cujuſque.

Eja-

Ejaculatur aquas; atque ictibus aera rumpit.
Arborei fœtus aſpergine *(m)* cædis in atram
Vertuntur faciem: madefactaque ſanguine radix
Puniceo tingit pendentia mora colore.
Ecce, metu nondum poſito, ne fallat amantem,
Illa redit: juvenemque oculis, animoque requirit:
Quantaque vitarit narrare pericula *(n)* geſtit.
Utque locum, & verſam cognovit in arbore formam;
(Sic facit incertam pomi color) hæret an hæc ſit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulſare cruentum
Membra ſolum; retroque pedem tulit; oraque buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris inſtar,
Quod fremit, exigua cum ſummum ſtringitur aura.
Sed poſtquam remorata ſuos cognovit *(o)* amores;
Percutit indignos *(p)* claro plangore lacertos:
Et laniata comas; amplexaque corpus amatum,
Vulnera ſupplevit lacrymis; fletumque cruori
Miſcuit: & gelidis in vultibus oſcula figens,
Pyrame, clamavit, quis te mihi caſus ademit?
Pyrame, reſponde, tua te, cariſſime, Thiſbe
Nominat. exaudi: vultuſque attolle jacentes.
Ad nomen Thiſbes oculos jam morte gravatos
Pyramus erexit, viſaque recondidit illa.
Quæ poſtquam *(q)* veſtemque ſuam cognovit, & enſe
Vidit *(r)* ebur vacuum; Tua te manus, inquit, amorque

I N T E R P R E T A T I O.

ſtrepente, atque impetu aerem verberat. Fructus arboris mutantur rore ſanguineo in nigrum colorem, & radix cruore imbuta inficit mora pendentia colore rubro. Ecce illa, ne decipiat amantem, revertitur, pavore nondum ſedato: & veſtigat juvenem oculis & mente, & lætatur referre quantum diſcrimen effugerit. Et poſtquam cognovit locum, & formam mutatam in arbore, dubitat an hæc ſit, ita color fructus facit incertam. Dum hæret, aſpicit artus trementes quatere terram ſanguinolentam; & greſſum repreſſit, & vultus habens pallidiores buxo, exhorruit ſicut mare quod ſtrepit, cum ſuperficies impellitur levi vento. Sed poſtquam per temporis ſpatium ſuum amatorem agnoviſſet, plangit immerita brachia magnis ictibus, & diſcerpens capillos, & complexa corpus dilectum opplevit plagas lacrymis, & miſcuit fletum ſanguini. & deoſculans os frigidum, Pyrame, clamavit, quod infortunium te mihi ſuſtulit? Pyrame reſponde: tua Thiſbe te vocat, ſuaviſſime, exaudi, & erige vultus languentes. Pyramus aperuit oculos jam morte preſſos ad nomen Thiſbes: & ea conſpecta clauſit. Quæ poſtquam & agnovit velum ſuum & vidit eburneam vaginam inanem gladio, Manus tua, inquit, & amor te

N O T Æ.

(m) *Cædis*) Pro *ſanguinis*. Metonymia eſt.

(n) *Geſtit*) Amoris ſui commendandi cauſa, *ſcilicet*.

(o) *Amores*) Pro amato Pyramo. Metonimia eſt.

(p) *Claro*) Id eſt, cum magno ejulatu, & plangendo pectus.

(q) *Veſtem*) Velamina, quæ ſupra lapſa reliquiſſe Thiſben Poeta memoravit; ex quibus a Pyramo collectis concludit ipſa eum ſeſe perditam aut laniatam credidiſſe, quam & idem in propria viſcera ſævierit.

(r) *Ebur*) Pro vagina ex ebore.

Perdidit, infelix. eſt & mihi fortis in unum
(ſ) Hoc manus: eſt & amor. dabit hic in vulnera vires;
Perſequar exſtinctum: letique miſerrima dicar
Cauſſa comeſque tui: quique a me morte revelli
Heu ſola poteras, poteris nec morte revelli.
Hoc tamen amborum verbis eſtote rogati,
O multum miſeri meus illiuſque parentes,
Ut, quos certus amor, quos hora noviſſima junxit,
(t) Componi tumulo non invideatis eodem.
At tu, quæ ramis arbor miſerabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum;
Signa tene cædis: pulloſque, & luctibus aptos
Semper habe fœtus gemini monumenta cruoris.
Dixit: & aptato pectus mucrone ſub imum
Incubuit ferro; quod adhuc a cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes.
Nam color in pomo eſt, ubi permaturuit, ater:
Quodque rogis ſupereſt, una requieſcit in urna.
V. (u) Deſierat: (x) mediumq; fuit breve tempus; & orſa eſt
Dicere Leuconoe. vocem tenuere ſorores.
Hunc quoque, ſiderea qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem. Solis referemus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidiſſe Deus. videt hic Deus omnia primus.

INTERPRETATIO.

mactavit miſee. Manus eſt etiam mihi ſtrenua ad hoc unum; eſt etiam amor: hic ſufficiet vires ad plagas. Proſequar mortuum, & infeliciſſima dicar cauſſa & ſocia tuæ mortis; & qui, heu! poteras ſejungi a me ſola morte, neque poteris ſejungi morte. Attamen, o parentes meus & illius valde infelices, eſtote rogati amborum nomine, ut non prohibeatis condi eodem ſepulcro quos amor verus, quos hora ultima in unum coegit. At tu, arbor, quæ nunc operis ramis corpus luctuoſum unius, mox es opertura duorum: habe indicia necis, & ſerva fructus nigros & idoneos luctibus, documenta duplicis ſanguinis. Dixit, & cuſpide accommodato ad infimum pectus, immiſit ſe gladio, qui adhuc calidus erat a ſanguine Pyrami. Ceterum preces moverunt Deos, moverunt parentes. Nam color eſt niger in fructu mori, ubi ad maturitatem pervenit. & quod reliquum eſt ex pyris compoſitum eſt in una urna.

V. Abſolverat: & tempus medium fuit breve; & Leuconoe incepit narrare: ſorores conticuerunt. Amor corripuit etiam hunc Solem, qui cuncta moderatur lumine ſidereo: narrabimus Solis amores. Hic Deus creditur primus conſpexiſſe furtum Martis cum Venere: hic Deus primus intuetur omnia.

NOTÆ.

(ſ) *Hoc*) Ut nempe, me mea manu perdam, ſiquidem & amo.

(t) *Componi*) *Eandem in urnam colligi.*

(u) *Deſierat*) Leucothoe, *ſcilicet*, quæ Pyrami & Thisbes fabulam narravit.

(x) *Medium*) Quod in Pyrami & Thisbes narranda fabula abſumptum eſt.

In-

Indoluit facto (y) Junonigenæque marito
Furta tori, Furtique locum monſtravit. at illi
Et mens, & quod opus (z) fabrilis dextra tenebat,
Excidit. extemplo graciles ex ære catenas,
Retiaque, & laqueos, quæ lumina fallere poſſint,
Elimat. non illud opus tenuiſſima (a) vincant
Stamina, non ſummo quæ pendet aranea tigno.
Utque (b) leves tactus, momentaque parva ſequantur,
Efficit: & lecto circumdata collocat apte.
Ut venere torum (c) conjux & adulter in unum;
Arte viri, vincliſque (d) nova ratione paratis,
In mediis ambo deprenſi amplexibus hærent.
(e) Lemnius extemplo valvas pateſecit eburnas:
Admiſitque Deos. illi jacuere ligati
(f) Turpiter. atque (g) aliquis de Dis non triſtibus optet

INTERPRETATIO.

Triſtis fuit facto, & indicavit marito Junonis filio ſtupra & locum adulteriorum. At animus & opus quod dextra fabrilis tractabat, excidit. Continuo lima perficit ex ære vincula tenuiſſima, & retia, & laqueos, qui poſſint decipere oculos. Neque filum ſubtiliſſimum, neque tela aranearum quæ pendet ſumma trabe poſſit ſuperare illud opus. Atque dat operam ut cedant minimo tactu & re leviſſima flectantur, & toro circumfuſa accomodat. Cum mœchus & uxor convenerunt in unum lectum, uterque manent correpti in mediis complexibus induſtria viri, & catenis intextis novo modo. Continuo Lemnius aperuit fores eburneas, & introduxit Deos. Illi ſtrati erant indecore vincti: atque nonnullus Deorum minus ſeverorum cupiat

NOTÆ.

(y) *Junonigenæque*) Vulcanum dicit, Veneris maritum quem ſolum Junonis & Jovis nonnulli, alii Junonis unius filium fabulati ſunt.

(z) *Fabrilis*) Eſt nempe Vulcanus Deorum faber.

(a) *Vincant*) Adeoque tenuiſſima erant retia.

(b) *Leves*) Ita ut facile & leviſſimo contactu reſolvi poſſet, intenta machina: non enim placet Regii explicatio, qui flexibilia admodum retia, ut ne ſentiri poſſent, aut facile rebus omnibus cederent hoc verſu indicaſſe Poetam tantum arbitratus eſt.

(c) *Conjux*) Venus, *ſcil.* Vulcano nupta.

(d) *Nova*) Certe quidem nova, vixque cuiquam cognoſcenda, ſi in fabula hæreas.

(e) *Lemnius*) Vulcanus; quem in Lemnon Ægæi maris inſulam Thraciæ oppoſitam alii a Junone ob deformitatem, alii a Jove cum matri opem ferret, dejectam voluerunt.

(f) *Turpiter*) Qua re Homerus ad vitæ innocentiam, & ſanctitatem homines compellit, ne videlicet magna, quamquam lento pede procedente Deorum ira deprehendantur, quemadmodum a tardiſſimo Vulcano Mars impetuoſiſſimus correptus eſt. Quod vero in adulterio Martem & Venerem Vulcani arte irretitos fabulati ſunt, Arnobius iram atque cupiditatem vi preſſas conſilioque rationis exponit. Sed, fabulæ titulo ſiquidem conſtet veteres non modo quæ ad mores ſpectarent hominum, aut eorum res geſtas ſcripſiſſe, imo potius abſcondita naturæ a quibus impuram plebem arcerent, dignis propoſuiſſe, optime profecto rem totam pauculis verbis expoſuit clariſſimus Vir Farnabius. *Ignea Martis ſtella, inquit, ſignificat calorem, Veneris autem ſtella humorem temperatum: ex horum conjunctione conſtat generatio: Quos Sol aſpectu ſuo elicit detegitque; Vulcani immodicus calor impedit; Neptunus, ut habet Homerus 8. Odyſſ. ligatos ſolvit: aqua ſcilicet extinguit calorem. Symmetria hinc Phyſica.* Cæterum, haud equidem ſcio annon, majora adhuc hac fabula contineantur, quæ qui rejiciunt videant ipſi an ſatis intelligant.

(g) *Aliquis*) Mercurium eum fuiſſe jocatus eſt Lucianus: quod forte non temere jocatus.

Sic fieri turpis. Superi riſere, diuque
Hæc fuit in toto notiſſima fabula cœlo.
Exigit indicii memorem *(h)* Cythereia pœnam:
Inque vices illum, tectos qui læſit amores,
Lædit amore pari. quid nunc, *(i)* Hyperione nate,
Forma, calorque tibi, radiataque lumina proſunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo: quique omnia cernere debes,
(k) Leucothoen ſpectas: & virgine figis in una,
Quos mundo debes, oculos. modo ſurgis Eoo
(l) Temporius cælo: modo ſerius incidis undis;
(m) Spectandique mora *(n)* brumales porrigis horas.
Deficis interdum: vitiumque in lumina mentis
Tranſit; & obſcurus mortalia pectora *(o)* terres.
(p) Nec, tibi quod Lunæ terris propioris imago
Obſtiterit, palles. facit hunc amor iſte colorem.
Diligis hanc unam: nec te *(q)* Clymeneque, *(r)* Rhodoſque,
Nec tenet *(ſ)* Ææx genitrix pulcherrima Circes,

INTERPRETATIO.

na dedecorari. Dii illuſerunt, & hæc fabula fuit diu vulgatiſſima in toto cœlo. Cythereia repetit ſupplicium inſigns accuſationis, & pariter urit ſimili amore illum qui violavit amores occultos. Quid nunc te juvant, fili Hyperionis, ſpecies, & ignes, & ſplendidi radii? Tu *nimirum, qui incendis totum orbem tuis flammis, ardes recenti flamma: & qui tenuris cuncta intueri, vides Leucothoen: & intentos habes oculos in una puella, quos debes orbi. Nunc orientis maturius in cœlo orientali; nunc tardius te immergis aquis; & producis horas hyemales per ſpatium contemplandi. Deliquium pateris nonnunquam; & defectus mentis porrigitur ad lucem: & caliginoſus terrorem incutis animis hominum. Neque expalleſcis quod Luna vicinior terris obfuerit: hic amor paris hunc colorem. Amas hanc, ſolam: neque Clymene, neque Rhodus, neque formoſiſſima mater Circes Ææa te movet,*

NOTÆ.

(h) *Cythereia*) Venus, a Cytheris, inſulæ contra Cretam, quo primum appulſam eam e mari egredientem nonnulli fabulati.

(i) *Hyperione*) Hunc Hyperionem Cœli filium Heſiodus & Apollodorus, ſcripſerunt quoque Solis Patrem, quem pro Sole ipſo poſitum non ſemel reperias.

(k) *Leucothoen*) Orchami Babylonſorum regis filiam, Soli adamatam, de qua deinceps.

(l) *Temporius*) *Maturius, Citius*, Adverbium eſt ab adverbio *Tempori*.

(m) *Spectandi mora*) *Dum Leucothoes forma oculos paſcit.*

(n) *Brumales*) Breviores horas, adeoque & dies.

(o) *Terres*) Quippe ſolent homines cœli mutationibus terreri; quæ certe, quamquam huic aut illi non tam arcte portendant, quas quiſquam cognoſcere poſſit, calamitates, in terras tamen ſæpe multas malignas traſmittunt affectiones.

(p) *Nec, tibi*) Solem negat ex interpoſitione Lunæ pati deliquium, quod illi quandoque accidit, ſed magis Leucothoes præcordia tentante imagine, obnubilari.

(q) *Clymene*) Phaetontis mater, de qua jam ſæpe, Oceani filia.

(r) *Rhodos*) Puella fingitur fuiſse Rhodia, Neptunis, & ſecundum aliquos, Veneris filia, Phœbo in primis adamata, ex qua ſeptem genuit filios.

(ſ) *Ææa genitrix*) Perſa eſt Oceani filia. Dicitur vero Circe *Ææa* ab Æa urbe ſeu Peninſula Colchidis; quanquam alii aliter.

Quæ-

Digitized by Google

Quæque tuos *(t)* Clytie, quamvis deſpecta, petebat
Concubitus; ipſoque illo *(u)* grave vulnus habebas
Tempore. Leucothoe multarum oblivia fecit;
Gentis *(x)* odoriferæ quam formoſiſſima partu
Edidit Eurynome, ſed poſtquam filia crevit,
Quam mater cunctas, tam matrem filia vincit.
Rexit *(y)* Achæmenias urbes pater Orchamus: iſque
Septimus a priſci numeratur origine *(z)* Beli.
(a) Axe ſub Heſperio ſunt paſcua Solis equorum:
Ambroſiam pro gramine habent; ea feſſa diurnis
Membra miniſteriis nutrit, reparatque labori.
Dumque ibi quadrupedes cæleſtia pabula carpunt;
Noxque vicem peragit; thalamos Deus intrat amatos
Verſus in Eurynomes faciem genitricis: & inter
Bis ſex Leucothoen famulas ad lumina cernit
Levia verſato ducentem ſtamina fuſo.
Ergo ubi, ceu mater, caræ dedit oſcula natæ;
Res, ait, arcana eſt: famulæ, diſcedite: neve
Arripite arbitrium matri ſecreta loquenti.
Paruerunt: thalamoque Deus ſine teſte relicto,
Ille ego ſum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video; per quem videt omnia tellus:
Mundi oculus. mihi crede, places. pavet illa, metuque
Et colus & fuſus digitis cecidere remiſſis.

INTERPRETATIO.

neque Clytie, quæ quantumvis neglecta opeabat tuos complexus. et illo ipſo tempore graviter amore alio *vulneratus eras. Leucothoe delevit multas animo; quam Eurynome pulcherrima nationis odoriferæ peperit; ſed poſtquam nata adolevit, tantum filia ſuperat matrem, quantum mater* ſuperat *cæteras. Orchamus parens imperium tenuit in urbes Achæmenias, atque is cenſetur ſeptimus a primo atque antiquo Belo. Paſcua equorum Solis ſunt ſub regione occidentali: habent Ambroſiam pro pabulo. Ea alit artus laſſos laboribus diurnis, et reſtituit in miniſterium: Et dum quadrupedes paſcuntur cibis cæleſtibus, et nox vicem abſolvit, Deus ſubit cubiculum dilectum, mutatus in vultus matris Eurynomes; & videt ad januam inter duodecim ancillas Leucothoen trahentem fila tenuia fuſo verſato. Poſtquam igitur obtulit ſuavia, tanquam mater dilectæ filiæ, Rem, ait, habeo ſecretam; ancillæ abite, neve velitis eſſe teſtes matri aperienti arcana. Obtemperaverunt, et Deus, arbitris cubiculo remotis, dixit, Ego ſum ille qui modum facio longo anno, qui cuncta intueor, per quem terra cuncta cernit, orbis lumen: mihi fidem adhibeas, grata es. Illa metuit; et colus, & fuſus exciderunt digitis laxatis timore.*

NOTÆ.

(t) *Clytie*) Una ex Oceani nymphis, Phœbo etiam dilecta, quam deinde odio maximo proſequutus eſt, ut infra videbimus.

(u) *Grave vulnus*) Ex alicujus puellæ amore.

(x) *Odorifera*) Babylonicæ, *ſcilicet*, ſeu Arabicæ, ſuis odoribus inclytæ.

(y) *Achamenias*) Perſicas, Arabiæ finitimas, quibus imperavit Achæmenes, a quo pars Perſidis Achæmenia dicta eſt.

(z) *Beli*) Is fuit Rex primus Aſſyriorum, Nini pater.

(a) *Axe*) Pro Cœli ſeu mundi parte poſita occidentali.

Ipſe

Ipſe timor decuit. nec longius ille moratus,
In veram rediit faciem, ſolitumque nitorem.
At virgo, quamvis inopino territa viſu,
Victa nitore Dei, poſita vim paſſa querela eſt:
Invidit Clytie, (*b*) (neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat) ſtimulataque (*c*) pellicis ira
Vulgat adulterium: diffamatumque parenti
Indicat. ille ferox immanſuetuſque precantem,
Tendentemque manus ad lumina Solis, &, Ille
Vim tulit invitæ, dicentem, defodit alta
Crudus humo: tumulumque ſuper gravis addit arenæ.
Diſſipat hunc radiis Hyperione natus: iterque
Dat tibi, quo poſſis defoſſos promere vultus.
Nec tu jam poteras enectum pondere terræ
Tollere, Nympha, caput: corpuſque exſangue jacebas.
Nil illo fertur (*d*) volucrum moderator equorum
Poſt Phaethonteos vidiſſe dolentius (*e*) ignes.
Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in vivum tentat revocare colorem.
Sed, quoniam tantis fatum conatibus obſtat,
Nectare odorato ſpargit corpuſque locumque:
Multaque præqueſtus, Tanges tamen æthera, dixit.
Protinus imbutum cæleſti nectare corpus
(*f*) Delicuit, terramque ſuo madefecit (*g*) odore:

INTERPRETATIO.

Ipſe metus decorus fuit, neque ille diutius moratus induit ſinceros vultus, & conſuetum ſplendorem. At puella, quanquam tremefacta inſperato viſu, ſuperata ſplendore Dei, vim tulit ſine querimonia. Clytie invidit, (neque enim amor Solis fuerat mediocris in illa) & inducta ira in adulteram propalat adulterium, & vulgatum patri aperit. Ille crudelis, & inhumanus, & ferus tegit alta terra orantem, & porrigentem manus ad lumina Solis, & dicentem, Ille violavit repugnantem; & ſuperinjecit cumulum ponderoſæ arenæ. Filius Hyperionis hunc diſcutit radiis; & tibi viam facit, qua poſſis emittere ſepultam faciem. Neque, tu Nympha, jam poteras erigere caput interfectum onere terræ: & jacebas corpus exanime. Nihil rector equorum alatorum dicitur vidiſſe iniquius poſt flammas Phaethontis. Ille quidem nititur reducere, ſi poſſit, ad vivum calorem membra frigida virtute radiorum. Sed, quia fatum impedit tantos niſus, imbuit nectare odorato & corpus & locum, & prius multa conqueſtus, nihilominus, inquit, penetrabis cœlum. Continuo corpus delibutum cæleſti nectare emollitum eſt, & imbuit terram ſuo odore.

NOTÆ.

(b) *Neque enim*) Iſtud additum ne quis forte, Apollinis furta Clytie cognita miretur.

(c) *Pellicis ira*) Ira, intellige qua in Leucothoen pellicem, Clytie relicta flagrabat.

(d) *Volucrum moderator*) Sol ipſe, ſeu Apollo.

(e) *Ignes*) Fulmina, quibus a Jove tactus Phaethon.

(f) *Delicuit*) Præteritum a deliqueſco. *Molle & liquidum factum eſt corpus*, inquit.

(g) *Odore*) Quia in arbuſculam mutata eſt, ex cujus inciſo cortice thus exſudat, quod gummi loco appoſitum Diis gratiſſimum præbet odorem, atque adeo, æthera tangit.

Vir-

Virgaque per glebas ſenſim radicibus actis
Thurea ſurrexit: tumulumque cacumine rupit.
VI. At Clytien (quamvis amor excuſare dolorem,
(*h*) Indiciumque dolor poterat) non amplius auctor
Lucis adit: Venerisque modum ſibi fecit in illa.
Tabuit ex illo (*i*) dementer amoribus uſa,
(*k*) Nympharum impatiens, & ſub Jove nocte dieque
Sedit humo nuda nudis incomta capillis.
Perque novem luces expers undæque cibique
Rore mero, lacrymiſque ſuis jejunia pavit:
Nec ſe movit humo. tantum ſpectabat euntis
Ora Dei: vultuſque ſuos flectebat ad illum.
Membra ferunt hæſiſſe ſolo: partemque coloris
Luridus exſangues pallor convertit in herbas.
Eſt in parte rubor: violæque ſimillimus ora
(*l*) Flos tegit. illa ſuum, quamvis radice tenetur,
Vertitur ad Solem: mutataque ſervat amorem.
VII. Dixerat: & factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuiſſe negant; pars omnia veros
Poſſe Deos memorant: (*m*) ſed non & Bacchus in illis.
(*n*) Poſcitur Alcithoe, poſtquam ſiluere ſorores.
Quæ (*o*) radio ſtantis percurrens ſtamina telæ,

INTERPRETATIO.

& ſurculus thurifer prodiit; radicibus porrectis paulatim per caſpitem, & diviſit arenæ aggerem in faſtigio.

VI. *At pater luminis non amplius accedit ad Clytien: (quamquam amor poterat excuſare dolorem, & dolor indicium) & abſtinuit Venere in illa.* Clytie *ſtultiſſime uſa amoribus conſumpta eſt ab illo* tempore, *Nymphas fugiens: & comam gerens inornatam atque nudam, jacet humi ſub dio, & nocte & die: & per novem dies ſine aqua & ſine alimentis detinuit jejunia ſolo rore, & ſuis lacrymis: neque ſe movit Dei prætereuntis, & convertebat ſuam faciem ad illum. Dicunt artus* ejus *adhæſiſſe terræ: et pallor fuſcus mutavit in herbas exſangues partem coloris. Eſt rubor in parte; & flos ſimillimus violæ occulit os. Illa, tametſi compeſcitur radice, flectitur ad Solem ſuum: & mutata tuetur ſuum amorem.*

VII. *Abſolverat: et factum ſtupendum demulſerat aures. Pars diffitentur fieri potuiſſe; pars dicunt veros Deos omnia poſſe: ſed non eſt etiam Bacchus ex eo numero. Alcithoe petitur, poſtquam ſorores conticuerunt; quæ telam texens jugo alligatam,*

NOTÆ.

(h) *Indiciumque*) Quod Orchamo, Leuconoes patri, fecerat.

(i) *Dementer uſa*) Dolore amens, quod ſe ab Apolline prorſus derelictam ſentiret.

(k) *Nympharum impat.*) *Conſortionem humanam omnem fugiens.*

(l) *Flos tegit*) Heliotropium deſcribit, quod ſe cum Sole circumagere, illumque ſequi creditum, in quod mutata Clytie.

(m) *Sed non et Bacchus*) Non imperite profecto iſtud a Poeta additum, ut Bacchi refricetur memoria, ad quem tandem redeundum, ut apte inter ſe cohæreant hæ fabularum narrationes.

(n) *Poſcitur*) Ut etiam fabellam aliquam narret.

(o) *Radio ſtantis*) Id eſt, *quæ telam radio texens.* Radium autem dicimus: *Une navette de tiſſeran.*

Vul-

Vulgatos taceo, dixit, paſtoris amores
(*p*) Daphnidis (*q*) Idæi. quem Nymphe pellicis ira
Contulit in ſaxum, tantus dolor urit amantes.
VIII. Nec loquor, ut quondam naturæ jure novato
Ambiguus fuerit modo vir, modo fœmina, (*r*) Scython.
IX. Te quoque, nunc adamas, quondam fidiſſime parvo,
(*ſ*) Celmi, Jovi: largoque ſatos (*t*) Cureias ab imbri.
X. Et Crocon in parvos verſum cum (*u*) Smilace flores
Prætereo: dulcique animos novitate tenebo.
XI. Unde ſit (*x*) infamis; quare (*) male fortibus undis
Salmacis enervet, tactoſque remolliat artus,
Diſcite. cauſſa latet; vis eſt notiſſima fontis.

INTERPRETATIO.

Tritos inquit, prætereo amores Daphnidis paſtoris Idæi, quem Nympha mutavit in lapidem dolore adulteræ: tanta ira inſtigat amantes.

VIII. *Neque dico, ut olim Scython, fuerit ambiguus, nunc mas, nunc fœmina, jure naturæ mutato.*

IX. *Omitto nunc etiam Celmi, jam adamas, olim fidiſſime parvo Jovi: & Curetas ortos ex ubere pluvia.*

X. *Et Crocon mutatum in tenues flores cum Smilace: et morabor mentes grata novitate.*

XI. *Audite quamobrem Salmacis ſit dedecorata; quare vires auferat male potentibus aquis, et enervet membra contacta. Cauſſa ignoratur: potentia fontis eſt vulgata.*

NOTÆ.

(p) *Daphnidis*) Fuit is Mercurii filius, cujus interitum Virgilius quoque poſt Theocritum deflevit. Illius hiſtoriam alii aliter narrant: Verum Chriſtiano homine maxime videtur indignum anilibus nulliuſque uſus fabellis, Ethnico etiam contemtis, cogitationem ſuam conſpurcare. Quod quidem ſemel, occaſione data, annotare libuit, ut, ſi forte ad nonnullos quiſquiliarum conſarcinatores, quales quidem nonnullos novi, hæ noſtræ notæ perveniant, quam miſellos, eo majores ſciant habere ſtudii ſui contemtores. Id omne ſciunt plurimi quod obliviſcendum, quod in totum neſcire fuiſſet utile non ſatis ſcire eſt inutile. Uſque adeo in ſua ſapientia errant Sapientes.

(q) *Idæi*) Phrygii, vel Cretenſis: quippe & in Phrygia & in Creta mons Ida. Siculum hunc fecerunt alii, niſi forte plures fuerunt.

(r) *Scython*) De quo nihil quicquam reperire potui: quod certe factum tanto melius.

(ſ) *Celmi*) Fuit hic unus ex Idæis Dactylis, Jovis nutritius, cui quidem parvulo multum dilectus, a quo poſtea, quod mortalem eum vulgaviſſet in adamantem mutatus eſt.

(t) *Curetas*) Fuerunt Curetes Cretenſes populi, ab Ætolis, ut nonnullis placet oriundi, *Corybantes* etiam & *Idæi Dactyli* vulgo appellati, quanquam a nonnullis diſtinguuntur, dæmones itemque, aut Dii crediti. Jovis fuerunt nutritii, & Cybeles Sacerdotes, de quorum origine diverſiſſima ſcripſerunt Mythologi; atque alia omnia quam quæ hic profert Ovidius. De iis prolixe Natalis Comes.

(u) *Smylace*) Puella eſt, quæ Crocon amavit, quo eum potiri non poſſet in Smylacis, quæ hederæ ſimilis eſt planta, florem mutata eſt, ſicuti & Crocus in Crocum, quanquam non hunc ex Amore in florem defeciſſe, ſed a Mercurio, a quo per luſum incautus diſco interceptus fuerat, mutatum fuiſſe quidam tradiderunt. Quæ omnia referre & pudet & piget, ſiquidem ejuſmodi ventoſis ineptiis currente interim caduca vitæ rota dum huc illuc impellimur, a recto ſolidæ & æternæ veritatis tramite, in qua ſola quies & ſummum bonum, avocamur.

(x) *Infamis*) Fuit Salmacis fons Cariæ, in quem quicumque vir deſcenderet ita mollis fiebat, & fœminæ naturam induebat, ut inde *Hermaphroditus*, hoc eſt utrumque ſexum habens, exiret: qua re fons infamis factus. Unde vero illi tanta vis, melius erit ex ipſo Poeta cognoſcere.

(*) *Male*) Quia viros in fœminas partim trasformabat, quod profecto non leve vitium videbitur cuicumque fœminas in totum non ignoravit.

Mer-

Mercurio (*y*) puerum diva Cythereide natum
Naides (*z*) Idæis enutrivere ſub antris.
Cujus erat facies, in qua materque paterque
Cognoſci poſſent: nomen quoque traxit ab illis.
Is (*a*) tria cum primum fecit quinquennia; montes
Deſeruit patrios: Idaque altrice relicta
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat; ſtudio minuente laborem.
Ille etiam (*b*) Lycias urbes, Lyciæque propinquos
(*c*) Caras adit: videt hic ſtagnum lucentis ad imum
Uſque ſolum lymphæ. non illic canna paluſtris,
Nec ſteriles ulvæ, nec acuta cuſpide junci.
Perſpicuus liquor eſt. ſtagni tamen ultima vivo
Ceſpite cinguntur, ſemperque virentibus herbis.
Nympha colit: ſed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ ſoleat, nec quæ contendere curſu:
Solaque Najadum celeri non nota Dianæ.
Sæpe ſuas illi fama eſt dixiſſe ſorores:
Salmaci, vel jaculum, vel pictas ſume pharetras;
Et tua cum duris venatibus otia miſce.
Nec jaculum ſumit, nec pictas illa pharetras:
Nec ſua cum duris venatibus otia miſcet.
Sed modo fonte ſuo formoſos perluit artus:
Sæpe (*d*) Cytoriaco deducit pectine crines;

I N T E R P R E T A T I O.

Naiades aluerunt ſub ſpeluncis Idæis puerum natum Mercurio ex divina Cythereide; cujus vultus erat, in quo pater & mater poſſent dignoſci: habuit etiam nomen ab illis. Is, ſtatim atque implevit annum decimum quintum, deſtituit montes paternos, & Ida nutrice omiſſa, geſtiebat vagari per ignota loca, & cernere fluvios ignotos, cupiditate levante laborem. Ille etiam inviſit urbes Lycias, & Caras conterminos Lyciis. Hic aſpicit lacum aqua perſpicua uſque ad ultimum fundum. Illic neque arundo paluſtris, neque ulvæ inutiles, neque junci acuta cuſpide. Aqua eſt pellucida. Margo tamen ſtagni circumdatur gleba virente, & gramine ſemper viridi. Nympha frequentat; ſed neque apta venationi, nec quæ conſueverit curvare arcus, nec certare curſu, et ſola Naiadum non cognita veloci Dianæ. Fama eſt ſuas ſorores ſæpe illi dixiſſe, Salmaci, cape jaculum, vel pharetras verſicolores, & miſce tua otia cum laborioſis venatibus. Neque illa capit jaculum, neque pictas pharetras, neque miſcet ſua otia cum laborioſis venatibus. Sed tantum lavat pulchra membra in fonte ſuo; ſæpe pectit capillos pectine buxeo;

N O T Æ.

(y) *Puerum*) Hermaphroditum dicit formoſiſſimum eundemque caſtiſſimum Mercurii & Veneris filium, cum patris & matris nomina unum nomen illud fecerunt apud Græcos.

(z) *Idæis*) Idæ Phrygiæ montis decantatiſſimi.

(a) *Tria cum*) Cum primum decimum quintum annum attigiſſet.

(b) *Lycias*) Eſt Lycia Aſiæ minoris Provincia ad mare Mediterraneum, aut ejus partem, quod a Lycia *Lycium* dicitur.

(c) *Caras*) Accuſativus græcus. Sunt autem Cares Cariæ incolæ, juxta Lyciam.

(d) *Cytoriaco*) *Buxeo*, a Cytoro Galatiæ monte buxo celebri.

Et

Et quid ſe deceat, ſpectatas conſulit undas.
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis.
Sæpe legit flores. & tunc quoque forte legebat,
Cum puerum vidit: viſumque optavit habere.
Nec tamen ante adiit, etſi properabat adire,
Quam ſe compoſuit, quam circumſpexit amictus,
Et finxit vultum; & meruit formoſa videri.
Tunc ſic orſa loqui: Puer o digniſſime credi
Eſſe Deus, ſeu tu Deus es, potes eſſe Cupido:
Sive es mortalis; qui te genuere beati:
Et frater felix, & fortunata profecto
Si qua tibi ſoror eſt, & quæ dedit ubera nutrix.
Sed longe cunctis longeque potentior illis,
Si qua tibi ſponſa eſt; ſi quam dignabere tæda.
Hæc tibi ſive aliqua eſt; mea ſit furtiva voluptas:
Seu nulla eſt; ego ſim: thalamumque ineamus eundem.
Nais ab his tacuit: pueri rubor ora notavit
Neſcia quid ſit amor: ſed & erubuiſſe decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincto eſt, aut ſub candore rubenti,
(e) Cum fruſtra reſonant æra auxiliaria, Lunæ.
Poſcenti Nymphæ ſine fine (f) ſororia ſaltem
Oſcula, jamque manus ad eburnea colla ferenti,
Deſinis? an fugio, tecumque, ait, iſta relinquo?

INTERPRETATIO

& conſulit aquas ſpectatas, quid ſibi conveniat: interdum induta corpus veſtitu pellucido ſternitur vel in teneris frondibus, vel in teneris graminibus. Sæpe colligit flores; & tum quoque forte colligebat, cum aſpexit juvenem, & cupivit frui conſpecto. Neque tamen prius acceſſit, quanquam feſtinabat accedere, quam ſe ornavit, quam circumſpexit veſtitus, & compoſuit faciem, & digna fuit videri pulchra. Tunc ſic cœpit loqui, O Juvenis digniſſime haberi Deus; ſeu tu Deus es, potes eſſe Cupido: ſeu es mortalis, qui te produxerunt ſunt felices: frater eſt quoque beatus, & ſane ſoror, ſi quam habes eſt felix, & nutrix quæ tibi admovit mammam. Sed, ſi quam habes ſponſam, ſi quam dignam credideris facere, ea longe multoque fortunatior illis omnibus. Seu aliquam habes, voluptas ſit mihi ſecreto: ſeu nullam habes, ego ea ſim, & conveniamus in unum cubiculum. Poſt hæc Naias ſiluit: rubor tinxit vultus adoleſcentis ignorantis quid ſit amor: ſed etiam decorum erat pudore ſuffuſum fuiſſe. Hic eſt color pomis adhærentibus arbori Solis expoſita, aut ebori colore infecto, aut Lunæ rubenti ſub albedine, cum æra opifera nequicquam obſtrepunt. Omittis? an excedo, & deſtituo iſta loca tecum? dixit Nymphe petenti indefinenter ſaltem ſuavia ſororia, jamque manus ad candidum collum injicienti.

NOTÆ.

(e) *Cum fruſtra*) Id eſt, cum propter eclipſim Lunæ rubicunda non ſine pallore apparet. Æra auxiliari quod attinet, ſciendum eſt ſolitas eſſe mulierculas aſtrologiæ peritas, quo fidem ſibi apud vulgus facerent, appropinquante Lunæ defectu fingere, ſe carminibus magicis illi ruborem inducere, eandemque de cœlo poſſe deducere: quod cum vulgo eſſet perſuaſum, laboranti Lunæ auxiliari ſe credebant, ſi maximo pelvium tinnitu aut tubarum ſtrepitu carminibus obſtreperent, ne a Luna exaudirentur.

(f) *Sororia*) Qualia ſorori frater honeſte dare poteſt.

Sal-

Salmacis extimuit, Locaque hæc tibi libera trado,
Hoſpes, ait: ſimulatque gradu diſcedere verſo.
Tum quoque reſpiciens, fruticumque recondita ſilva
Delituit: flexumque genu ſubmiſit. at ille
Ut puer, & vacuis ut inobſervatus in herbis,
Huc it; & hinc illuc: & in alludentibus undis
Summa pedum, taloque tenus veſtigia tingit.
Nec mora temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum vero obſtupuit, nudæque cupidine formæ
Salmacis exarſit. (g) flagrant quoque lumina Nymphæ.
Non aliter, quam cum puro nitidiſſimus orbe
Oppoſita ſpeculi referitur imagine Phœbus.
Vixque moram patitur: vix jam ſua gaudia differt.
Jam cupit amplecti: jam ſe male continet amens.
Ille, cavis velox applauſo corpore palmis,
Deſilit in latices: (h) alternaque brachia ducens
In liquidis tranſlucet aquis: ut eburnea ſi quis
Signa tegat claro, vel candida lilia, vitro.
Vicimus, en meus eſt, exclamat Nais: &, omni
Veſte procul jacta, mediis immittitur undis:
Pugnacemque tenet: luctantiaque oſcula carpit:
Subjectatque manus, invitaque pectora tangit:
Et nunc hac juveni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabique volentem

INTERPRETATIO.

Salmacis expavit: &, inquit, Hoſpes, tibi loca hæc do libera: & fingit abire greſſu averſo. Tum etiam reſpectans, & tecta copia fruticum ſe occultavit, & poſuit genu flexum. At ille, ut puer, & ut minus viſus in gramine relicto, huc vadit, & hinc illuc, & mergit ultimam partem pedum & plantam uſque ad talos in aquis alludentibus. Et ſine cunctatione, delinitus tepore adblandientium aquarum, exuit tenues amictus a molli corpore. Tum vero Salmacis haſit, & incaluit amore nudæ formæ. Oculi etiam Nymphæ ardent; non aliter quam cum Sol ſplendidus orbe nitido repercutitur objecto ſpeculo. Vixque moram tolerat, vix jam prorogat ſuam voluptatem. Jam optat complecti, vix jam furens ſe reprimit. Ille celer prorumpit in aquam, corpore leviter percuſſo palmis, & movens lacertos per vices in aquis perlucidis tranſlucet; quemadmodum ſi quis operiat imagines, vel alba lilia vitro perlucido. Vicimus, exclamat Najas, Ecce meus eſt; & omni amictu longe omiſſo, ſeſe injicit in medias aquas: & urget reluctantem, & deoſculatur nolentem, & ſubjicit manus, & tangit pectora invita, & modo hac circumcingit puerum, modo illac. Denique impedit reluctantem, & ſtudentem diffugere,

NOTÆ.

(g) *Flagrant*) Amore, *ſcilicet*, qui oculos vix prius quam cor invadit.

(h) *Alternaque*) Natantium more.

Implicat, ut ſerpens, quam *(i)* regia ſuſtinet ales:
Sublimemque rapit: *(k)* pendens caput illa, pedeſque
Alligat: & cauda ſpatiantes implicat alas.
Utve ſolent hederæ longos intexere truncos:
Utque ſub æquoribus deprenſum *(l)* polypus hoſtem
Continet. ex omni dimiſſis parte flagellis.
Perſtat *(m)* Atlantiades; ſperataque gaudia Nymphæ
Denegat. illa premit; commiſſaque corpore toto
Sicut inhærebat, Pugnes licet, improbe, dixit,
Non tamen effugies. ita Di jubeatis, & iſtum
Nulla dies a me, nec me ſeducat ab iſto.
Vota ſuos habuere Deos: nam miſta duorum
Corpora junguntur: facieſque inducitur illis
Una. velut ſi quis *(n)* conducta cortice ramos
Creſcendo jungi, pariterque adoleſcere cernat.
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo ſunt, & forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer ut poſſint; neutrumque, & utrumque videntur.
Ergo ubi ſe liquidas, quo vir deſcenderat, undas
Semimarem feciſſe videt, mollitaque in illis
Membra; *(o)* manus tendens, ſed jam non voce virili,

INTERPRETATIO.

ſicut anguis, quem avis regia tenet, & aufert ſublimem: ille pendens implicat caput & pedes, & cauda involvit alas extenſas. Vel ut hederæ conſueverunt implicare productos ſtipites; & ut Polypus coercet hoſtem correptum ſub aquis, cirris ſeu pedibus *hinc inde ſparſis. Atlantiades perſeverat, & recuſet Nympha voluptatem exſpectatam. Illa urget & effuſa toto corpore quemadmodum affixa erat, Quamvis, inquit, reluctaris, peſſime, non tamen dilaberis: ita velitis, Dii, neque ulla dies hunc disjungat a me, nec me ab eo. Precet invenerunt Deos propitios: nam corpora confuſa duorum connectuntur, atque unus vultus illis tribuitur: quemadmodum, ſi quis videat ramos coaleſcere creſcendo cortice connexo, & ſimul augeri. Sic poſtquam artus coaluerunt firmo complexu, neque duo ſunt, & forma duplex, ut neque poſſint appellari fœmina, neque mas, & videntur neutrum & utrumque. Cum igitur Hermaphroditus cernit aquas fluidas, quo vir intraverat, reddidiſſe ſemivirum, & artus eſſe effœminatos in illis, porrigens manus dixit, ſed non jam ſono maſculo,*

NOTÆ.

(i) *Regia ales*) Aquila, Jovis, in cujus tutela eſt, armiger.

(k) *Pendens caput*) Serpens caput alligat & pedes aquilæ.

(l) *Polypus*) Piſcis eſt a pedum multitudine, quos Plinius crines & cirros, Noſter flagella appellat, ſic dictus; quibus quamlibet prædam aut hoſtem implicat. De eo Plinius, Ælianus, alii.

(m) *Atlantiades*) Hermaphroditus pronepos Atlantis; Hic nempe Majam, Maja Mercurium, Mercurius genuit Hermaphroditum.

(n) *Conducta*) Quomodo in unum coaleſcat ſurculi inſiti cortex cum cortice arboris, nullus non novit: Atque illud eſt quod nunc intelligit Poeta.

(o) *Manus tendens*) Ad ſydera, *ſcilicet*; qui precantium mos eſt.

Herma-

Hermaphroditus ait, Nato date munera veſtro,
Et pater & genitrix, amborum nomen habenti;
Quiſquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semivir; & tactis ſubito molleſcat in undis.
Motus uterque parens nati rata vota biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine (*p*) tinxit.
XII. Finis erat dictis; & adhuc Minyeia proles
Urget (*q*) opus, ſpernitque Deum, feſtumque profanat:
Tympana cum ſubito non apparentia raucis
Obſtrepuere ſonis: & adunco tibia cornu,
Tinnulaque æra ſonant: redolent (*r*) myrrhæque, crocique:
Reſque fide major, cœpere vireſcere telæ,
Inque hederæ faciem pendens frondeſcere (*ſ*) veſtis.
Pars abit in vites: & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur: de ſtamine pampinus exit:
(*t*) Purpura fulgorem pictis accomodat uvis.
Jamque dies exactus erat, tempuſque ſubibat,
Quod tu nec tenebras, nec poſſes dicere lucem;
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis;
Tecta repente quati, pingueſque ardere videntur
Lampades, & rutilis collucere ignibus ædes:
Falſaque ſævarum ſimulacra ululare (*u*) ferarum:

INTERPRETATIO.

O pater & mater facite in gratiam filii qui habet nomen utriuſque, ut quicumque mas deſcenderit in hos fontes, egrediatur inde ſemivir; & repente emolliatur in aquis tactis. Parens uterque annuens firmavit preces filii ambigui, & infecit fontem ignoto veneno.

XII. *Abſolverant ſuas narrationes, & adhuc Minyeia progenies promovet opus, & aſpernatur Deum, & violat feſtum, cum repente tympana non extantia perſonant rauco ſtrepitu; & tibia curvo cornu, & æra ſtridula obſtrepunt: & myrrha, & croci exhalant: reſque incredibilis, tela cœperunt virere, & tela pendens frondeſcere in modum hederæ. Pars mutatur in vites: & quæ modo fuerunt fila vertuntur in palmitem: pampinus prodit ex ſtamine: purpura dat ſplendorem uvis rubro colore diſtinctis. Jamque dies effluxerat, & tempus aderat, quod neque tu poſſis vocare caliginem, neque lucem, ſed tamen conjunctionem incertæ noctis cum luce: ſubito tecta videntur concuti, & pingues lampades lucere, & domus ſplendeſcere rubicundis flammis, & fictas imagines crudelium ferarum ululare.*

NOTÆ.

(p) *Tinxit*) Falſo creditum eſſe venerea mollitie implicare Salmacidem eos qui ex ſuo fonte bibiſſent ſcripſit Vitruvius: atque ait idem fabulæ locum dediſſe, quod ab Argis ſedibus pulſi Cares cum ex montibus ubi latrocinia exercebant ad notum fontem deſcenderent, ibi in Græcorum conſuetudinem & ſuavitatem ſua voluntate reducti fuerint. Divitias & victus intemperantiam veram dicas Salmacidem.

(q) *Opus*) Telam, die Baccho ſacro, nectit, lanificium exercet; quod ante vidimus.

(r) *Myrrhaque*) Quibus fingitur Bacchus eſſe delibutus.

(ſ) *Veſtis*) Tela, & quicquid eſt ex illo genere, lana etiam.

(t) *Purpura*) Color lanarum purpureus, vel ſimpliciter color inſitus uvis purpureus.

(u) *Ferarum*) Tigres dicit & Lynces quæ Bacchi dicuntur currum trahere.

Fumida jamdudum latitant per tecta ſorores;
Diverſæque locis ignes ac lumina vitant.
Dumque petunt latebras (x) parvas membrana per artus
Porrigitur; tenuique inducit brachia (y) penna.
Nec qua perdiderint veterem ratione figuram
Scire ſinunt tenebræ. non illas pluma levavit:
Suſtinuere tamen ſe (z) perlucentibus alis.
Conatæque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt; peraguntque leves ſtridore querelas.
Tectaque, non ſilvas, celebrant: lucemque peroſæ
Nocte volant. ſeroque trahunt a veſpere nomen.
XIII. Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnaſque novi (a) matertera vires
Narrat ubique Dei: de totque ſororibus (b) expers
Una doloris erat, niſi quem fecere ſorores.
Aſpicit hanc natis, thalamoque (c) Athamantis habentem
Sublimes animos, & alumno numine Juno;
Nec tulit: & ſecum, Potuit de pellice (d) natus
Vertere (e) Mæonios, pelagoque immergere, nautas,
Et laceranda ſuæ (f) nati dare viſcera matri;
Et triplices operire novis Minyeidas alis:
Nil poterit Juno, niſi inultos flere dolores?

INTERPRETATIO

Jam diu ſorores ſeſe abdunt per domum fumo plenam, & in varia loca diſperſa effugiunt flammas atque lucem. Et dum quærunt latibula, membrana extenditur per exilia membra & involvit brachia ſubtili penna. Neque tenebræ patiuntur cognoſcere quomodo amiſerint priorem formam. Pluma illas non ſuſtulit. attamen ſuſtentata ſunt alis perlucidis: & cum conatæ eſſent loqui, efferunt exiguum ſonum pro ratione corporis: & queruntur tenui ſtridore: & frequentant tecta, non ſilvas: & exoſæ lucem nocte volant, & ducunt nomen a veſpere.

XIII. *Tum vero poteſtas Bacchi erat celebris totis Thebis; & matertera refert ubique magnam potentiam novi Dei: & ſola de tot ſororibus erat ærumnarum vacua, niſi quas ſorores creaverant. Juno hanc vidit elatam filiis, & conjugio Athamantis, & Deo alumno; nec tulit; & ſecum* dixit, *Ortus ex adultera potuit transformare nautas Mæonios, & immergere mari, & tradere præcordia filii diſcerpenda ſuæ genitrici, & tegere tres Minyeidas novis alis; Juno nihil poterit, niſi ploraret multas ærumnas?*

NOTÆ.

(x) *Parvos*) Quia in veſpertiliones ſorores mutatæ, qui alarum loco membranam quandam habent, quæ illis etiam pedum uſum præbet.

(y) *Penna*) Duriter admodum per pennas membranam illam intelligas qua inſtructos dicit veſpertiliones alarum loco.

(z) *Perlucentibus*) Quia valde tenues.

(a) *Matertera*) Ino, ſoror Semeles, Bacchi nutrix: quod ex ſequentibus apparet.

(b) *Expers una*) Quippe Semele extincta, Autonoe filium Actæonem in cervum mutatum viderat, filium Pentea Agave diſcerpſerat.

(c) *Athamantis*) Fuit Athamas Æoli filius, rex Thebarum.

(d) *Natus*) Bacchus Semeles ex Jove filius.

(e) *Mæonios*) Tyrrhenos, de quibus ſupra, qui a Mœonia Aſiæ minoris Provincia erant oriundi.

(f) *Nati*) De quo jam ſæpe: nam de Pentheo a matre lacerato loquitur.

Idque

Idque mihi ſatis eſt? hæc una potentia noſtra eſt?
(g) Ipſe docet quid agam. fas eſt & ab hoſte doceri.
Quidque furor valeat, Penthæa cæde ſatiſque
Ac ſuper oſtendit. (h) cur non ſtimuletur, eatque
Per (i) cognata ſuis exempla furoribus Ino?
Eſt via declivis funeſta nubila (k) taxo:
Ducit ad infernas per muta ſilentia ſedes.
Styx nebulas exhalat iners: umbræque recentes
Deſcendunt illac, ſimulacraque (l) functa ſepulcris.
Pallor Hiemſque tenent late loca (m) ſenta: novique,
Qua ſit iter, manes, Stygiam quod ducit ad urbem,
(n) Ignorant: ubi ſit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Urbs habet. utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; (o) nec ulli
Exiguus populo eſt, turbamve accedere ſentit.
Errant exſangues ſine corpore & oſſibus umbræ.
Parſque (p) forum celebrant, pars imi tecta tyranni;
Pars alias artes atiquæ imitamina vitæ.
Suſtinet ire illuc cœleſti ſede relicta,

INTERPRETATIO.

Atque id mihi ſatis eſt? hæc eſt ſola noſtra potentia? Ipſe edocet quid faciam: licet etiam doceri ab hoſte: & ſatis ſuperque monſtrat nece Penthei quid furor poſſit. Quamobrem Ino non percellatur, & eat per exempla ſimilia ſuis furoribus? Eſt iter depreſſum obductum taxo peſtifera; ducit ad ſedes Stygias, per muta ſilentia. Pigra palus Stygia emittit nebulas; & umbræ novæ & imagines ſepulcris functæ deſcendunt illac. Horror & frigus, & recentes Manes obſident late loca ſqualida qua eſt via quæ ducit ad urbem infernam. Urbs magna habet mille aditus, & fores undique patentes: & quemadmodum mare recipit amnes totius terræ, ſic ille locus omnes animas; neque eſt parvus ulli multitudini, aut ſentit agmina venire. Umbræ exſangues vagantur ſine corpore & oſſibus; & pars addicti ſunt foro, pars domui inferni regis, pars aliis ſtudiis & imaginibus veteris vitæ. Juno Saturnia non veretur illuc deſcendere, cœleſti domo deſtituta.

NOTÆ.

(g) *Ipſe*) Bacchus, *ſcilicet*.

(h) *Cur non ſtimuletur*) Habent profecto hi verſus magnum dolorem & magnam indignationem.

(i) *Cognata*) Illis ſimilia, quibus correptæ & Ino & Agave Pentheum laniaverunt.

(k) *Taxo*) Arbor eſt venenata, abieti ſimilis, quam dicimus gallice *yf*.

(l) *Functa*) Non enim inſepultorum ſimulacris ſeu Umbris, aut Animabus Stygem paludem fas erat tranſire.

(m) *Senta*) Quippe inertia & quieta, quo nullius Solis radius pervadere poteſt,

(n) *Ignorant*) Vix me continui, quin ineptiſſimum [verſum," omnino" tollendum eraſerim.

(o) *Nec ulli exiguus*) Quia nempe nullum ſpatium occupant Animæ, quæ in Deo vivunt, in Abyſſo tenebrarum vel luminis.

(p) *Forum*) Ubi litigent, cauſas agant, &c. Quippe apud Inferos iiſdem teneri ſtudiis homines voluerunt Ethnici, quibus in hac vita delectarentur: A quo non in totum ſcriptura abludit, quæ opera noſtra nos ſequi affirmat. Sed ex ſecretiori & ſanctiori Theologia, non ex garrula illa, quæ omnem prope orbem Chriſtianum invaſit, horum cognitio eſt repetenda.

Digitized by Google

(Tantum odiis iræque (q) dabat) Saturnia Juno:
Quo ſimul intravit, ſacroque a corpore preſſum
Ingemuit limen; tria (r) Cerberus extulit ora:
Et tres latratus ſimul edidit. illa ſorores
(ſ) Nocte vocat genitas, grave & implacabile numen.
Carceris ante fores clauſas (t) adamante ſedebant:
Deque ſuis atros pectebant crinibus angues.
Quam ſimul agnorunt inter caliginis umbras;
Surrexere Deæ. ſedes (u) Scelerata vocatur.
Viſcera præbebat (x) Tityos lanianda; (y) novemque
Jugeribus diſtentus erat. tibi, (z) Tantale, nullæ
Deprenduntur aquæ: quæque imminet, effugit (a) arbos.

INTERPRETATIO.

Tantum concedebat dolori atque odiis.) Quo ſtatim atque ſubiit, & fores impulſa a ſacro corpore ſtrepitum fecerunt, Cerberus extexit tria capita, & ſimul tres emiſit latratus. Illa arceſſit ſorores nocte ortas, numen ſævum & inexorabile. Sedebant ante januam carceris obſeratam adamante, & pectebant nigros ſerpentes ex ſuis capillis. Quam cum primum Deæ agnoverunt inter tenebras opacas, ſurrexerunt. Locus appellatur Sceleratus. Tityus dabat præcordia diſcerpenda, & occupabat novem jugera. Tantale, nullæ aquæ a te inveniuntur, & arbor quæ impendet, recedit.

NOTÆ.

(q) *Dabat*) Juno, *ſcil.* quæ dignitatis oblata, ad inferos deſcendere non reformidavit.

(r) *Cerberus*) Ditis aulæ janitor Canis centiceps, ut Horatio viſum, triceps ſecundum alios, leonis, lupi, & canis ora gerens, collo anguibus, villorum loco, horrido.

(ſ) *Nocte genitas*) Furias dicit, Achærontis & Noctis filias. Tres fuiſſe dicuntur Tiſiphone, Alecto, & Megæra, quas non male Superbia, Cupiditate, & Libidine, omnes ignorantia ſatas, ſorores conjunctiſſimas, & unum numen pravum credideris.

(t) *Adamante*) Id eſt ferts firmiſſimis: ut nulla ratione Pœnam effugere valeant conſcii, in quorum mente ſua fraus & ſuus terror, ſuæ denique pravæ cogitationes ita excubant, ut ſemper tumultuentur.

(u) *Scelerata*) Quia ibi plectuntur ſcelerati.

(x) *Tityos*) Jovis fuit & Elaræ filius, quem ob corporis immenſam magnitudinem Terra qua Elaram matrem Jupiter Junonis metu occultaverat, genitum fuiſſe fabulati ſunt. Hic Latonam de ſtupro appellare auſus, ſagittis Apollinis ad inferos deturbatus eſt, ubi jecur perpetuo renaſcens vulturi, ſeu vulturibus aſſidue præbet exedendum. Quam fabulam, quod noſtra parum refert, alii ad hiſtoriam, alii non ſine plurimis machinis ad res naturales retrahunt, quidam ad mores referunt, ut per vultures amor, curæ, itemque admiſſorum ſcelerum recordatio intelligatur.

(y) *Novemque*) Placuit iſtud Poetis prope omnibus; atque his novem jugeribus terram in genere intelligi voluerunt Mythologi, quam Tityus ſeu Tritici calamus occupet, quem in cœlum inſurgentem Sol ita ad maturitatem perducit, ut tandem a meſſoribus proſternatur.

(z) *Tantale*) Fuit hic avari loco decantatiſſimus Tantalus Jovis ex Plote nympha filius, qui propter garrulitatem, Deorum ſecretis in vulgus prolatis, vel quia Pelopem filium diis epulandum appoſuit, hac pœna apud Inferos eſt multatus, ut inter epulas fame, in mediis aquis ſiti torqueatur ſilice inſuper cadenti ſimili imminente.

(a) *Arbor*) Vel poma, quæ ille ſtudet carpere.

Aut

Digitized by Google

Aut petis, aut urges ruiturum, (*b*) Siſyphe, ſaxum.
Volvitur (*c*) Ixion: (*d*) & ſe ſequiturque fugitque.
Molirique ſuis letum patruelibus auſæ,
Aſſidue repetunt, quas perdant, (*e*) Belides undas.
Quos omnes acie poſtquam Saturnia torva
Vidit, & (*f*) ante omnes Ixiona; rurſus ab illo
Siſyphon aſpiciens, Cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas; Athamanta ſuperbum
Regia dives habet: qui me cum (*g*) conjuge ſemper
Sprevit? & exponit cauſſas odiique viæque;
Quidque velit. quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret; & in facinus traherent Athamanta (*h*) Sorores.
Imperium, promiſſa, preces confundit in unum:
Sollicitatque Deas. ſic hæc Junone locuta,
Tiſiphone canos, ut erat, turbata capillos
Movit: & obſtantes rejecit ab ore (*i*) colubras.
Atque ita, Non longis opus eſt ambagibus, infit:

INTERPRETATIO.

Aut petis, aut promoves lapidem ruiturum, Siſyphe. Ixion rotatur, & ſe vitat & urget. Et Belides non veritæ parare necem ſuis patruelibus intenta repetunt aquas, quas profundant. Quos omnes poſtquam Saturnia aſpexit infenſis oculis, & ante omnes Ixionem e rurſus ab illo ſpectans Siſyphon, Quamobrem, ait, iſte ex fratribus ſuis pœnas æternas, regia opulenta tenet ferocem Athamantem, qui ſemper me deſpexit cum uxore? & narrat cauſſas & odii & itineris, & quid cupiat. Quod optaret erat, ne regia Cadmi maneret, & ſorores raperent Athamantem in flagitium. Cogit in unum juſſa, pollicitationes, preces. & urget Deas. Poſtquam Juno ita hæc protuliſſet, Tiſiphone confuſam gerens comam albam, eam concuſſit, & dimovit ab ore ſerpentes moleſtos, atque ita incipit, Non opus eſt prolixis verborum amfractibus:

NOTÆ.

(b) *Siſyphe*) Æoli fuit filius latrocinio infamis, quem Theſeus detruſit ad inferos, ubi ſaxum habet ad montis verticem devolvendum, quod ſimul ac in aſcendendo elapſum eſt cogitur repetere. Qua fabula non male plurimorum hominum damnatur inſania, qui fratribus ſuis infeſti ſibi ipſis inviſi vitam ſuam miſere per nullius uſus latrocinia diſperdunt.

(c) *Ixion*) De hoc Phlegiæ filio ſic Tibulus,

Illic Junonem tentare Ixionis auſi
Verſantur celeri noxia membra rota.

Atque hanc ambitioſi Ixionis hiſtoriam partim, partim fabulam argutiſſime volunt ejuſmodi hominum miſeram & ridiculam ſortem exprimere.

(d) *Et ſe ſeq.*) Vide quæſo quam bene rota actæ miſerrimo homini affixo, atque eidem ſtultiſſimo ambitioſo iſtud congruat.

(e) *Belides*) Beli dicit neptes, Danai filias quinquaginta, quæ, excepta una Hypermneſtra Lynceo ſuo non ſic crudelis, ſicuti in ejus epiſtola vidimus, omnes patrueles ſuos quibus nupſerat, patris monitu jugulaverunt; quamobrem dolium perforatum aqua ex profundiſſimo puteo perita apud inferos habent replendum. Quam fabulam Lucretius ad hanc vitam retraxit, ſiquidem ejus fructibus nunquam repleamur.

(f) *Ante omnes*) Propter oblatum ſtuprum, *ſcilicet*.

(g) *Conjuge*) Ino *ſcil.* quam Athamas, Siſyphi frater duxerat uxorem.

(h) *Sorores*, Furiæ, quibus Athamas in rabiem actus nefas aliquod patraret.

(i) *Colubras*) Quas partim pro capillis gerunt furiæ.

Facta puta, quæcumque jubes. inamabile regnum
Deſere: teque refer cæli melioris ad auras.
Læta redit Juno: quam cœlum intrare parantem
Roratis luſtravit aquis (k) Thaumantias Iris:
Nec mora; Tiſiphone madefactam ſanguine ſumit
Importuna facem: fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam; tortoque incingitur angue:
Egrediturque domo. Luctus comitantur euntem,
Et Pavor, & Terror, trepidoque Inſania vultu.
Limine conſtiterat: poſtes tremuiſſe feruntur
(l) Æolii, pallorque fores infecit acernas:
Solque locum fugit. monſtris exterrita (m) conjux,
Territus eſt Athamas; tectoque exire parabant;
Obſtitit infelix, aditumque obſedit, Erinnys:
Nexaque vipereis diſtendens brachia nodis,
Cæſariem excuſſit. motæ ſonuere colubræ.
Parſque jacens humeris; pars circum tempora lapſæ
Sibila dant, ſaniemque vomunt, linguaſque coruſcant.
Inde duos mediis abrumpit crinibus angues;
Peſtiferaque manu raptos immiſit. at illi
Inooſque ſinus Athamanteoſque pererrant:
(n) Inſpirantque graves animas: nec vulnera membris
Ulla ferunt. mens eſt, quæ diros ſentiat ictus.
Attulerat ſecum liquidi quoque monſtra veneni,

INTERPRETATIO.

Credito peracta quæcumque imperas, relinque regnum odioſum, & redi in aerem cæli melioris. Juno revertitur hilaris: quam Iris Thaumantias purgavit aquis aſperſis, cum cælum ſubire vellet. Sine cunctatione gravis Tiſiphone corripit tædam imbutam cruore, & tegitur palla rubente ſanguine liquido, & circumdatur ſerpente intorto: & domo exit. Dolor, & Pavor, & Terror, & Veſania timida facie ſequuntur diſcedentem. Ad fores pervenerat: poſtes Æolii dicuntur fuiſſe concuſſi, & pallor fœdavit portam acernam. Sol etiam vitat locum. Athamas expavit prodigiis, ejus uxor expavit, & quærebant egredi domo. Peſtifera furia prohibuit, & occupavit introitum, & porrigens brachia implicita nodis vipereis, comam agitavit. Serpentes agitati ſtrepitum fecerunt: & pars in humeros ſparſi, pars fluentes circum tempora ſibila edunt, & tabum eructant, & emicant linguis. Poſtea revellit ex mediis capillis duos ſerpentes: & revulſos conjecit letali manu. At illi excurrunt gremium Inus & Athamantis, & immittunt peſtiferos halitus: nec lædunt artus ullo modo: animus eſt, qui patiatur crudeles plagas. Apportaverat etiam ſecum horrendum virus fluidum,

NOTÆ.

(k) *Thaumantias*) Thaumantis & Electræ filia, Deorum in malis nuncia, Junonis præſertim famula.

(l) *Æolii*) Athamantis Æolii filii.

(m) *Conjux*) Ino, *ſcilicet*,

(n) *Inſpirant graves*) Mentem peſtifero afflatu turbabant, quod pejus adhuc fuit quam ſi morbibus miſeros vexaſſent.

Oris

Oris Cerberei ſpumas, & virus *(o)* Echidnæ;
(p) Erroreſque vagos, cæcæque oblivia mentis,
Et ſcelus, & lacrymas, rabiemque, & cædis amorem;
Omnia trita ſimul: quæ ſanguine miſta recenti
Coxerat ære cavo, viridi verſata cicuta.
Dumque pavent illi; vertit furiale venenum
Pectus in amborum: præcordiaque intima movit.
Tum face jactata per eundem ſæpius orbem
(q) Conſequitur motos velociter ignibus ignes.
Sic victrix, *(r)* juſſique potens, ad inania magni
Regna redit Ditis: ſumtumque recingitur anguem:
Protinus *(ſ)* Æolides media furibundus in aula
(t) Clamat, Io, comites, his retia pandite ſilvis:
Hic modo cum gemina viſa eſt mihi prole leæna:
Utque feræ, ſequitur veſtigia conjugis amens:
Deque ſinu matris ridentem & parva Learchum
Brachia tendentem rapit, & bis terque per auras
More rotat fundæ: rigidoque infantia ſaxo
Diſcutit oſſa ferox. tum denique concita mater,
(Seu dolor hoc facit, ſeu ſparſi cauſa veneni;
Exululat; paſſiſque fugit male ſana capillis.
Teque ferens parvum nudis, *(u)* Melicerta, lacertis,
Evohe, Bacche, ſonat. Bacchi ſub nomine Juno

INTERPRETATIO.

ſpumas rictus Cerberei, & toxicum Echidnæ: & incertos fluctuationes, & oblivia caliginoſa mentis, & nefas, & fletus, & furorem, & deſiderium ſtragis, omnia ſimul mixta; quæ confuſa cum cruore recenti coxerat ære capaci, mixta cicuta viroſcente. Et dum illi tremunt, immittit terrum toxicum in ſinus amborum; & perculit ultima viſcera. Tum tæda mota ſæpius per eundem circulum, perſequitur celeriter flammas excuſſas flammis. Sic voti compos, & Junonis mandato peracto, revertitur ad ſedes exiles magni Plutonis, & reſolvit ſerpentem quo cincta erat. Continuo filius Æoli ſæviens in aula vociferatur. Io, ſocii tendite plagas his ſilvis: leænam hic conſpexi modo cum duobus catulis. Atque rabidus inſiſtit veſtigiis uxoris tanquam fera: & vellit ex gremio matris Learchum ridentem & porrigentem breves ulnas; & crudelis bis terque in orbem jactat per aerem in modum fundæ, & disjicit oſſa infantis impacta duræ petræ. Tum denique mater furiata, ſeu dolor hoc præſtitit, ſeu diffuſum virus cauſa fuit, exululat; & vaſana prorumpit ſparſa coma. Et geſtans te puſillum, Melicerta, brachiis nudis a Evohe, Bacche, clamat Juno riſit ad nomen Bacchi.

NOTÆ.

(o) *Echidnæ*) Latine Vipera eſt fœmina. Sumitur vero ſæpius pro Hydra Lernæa, Echidna, quæ virgo partim, partim ſerpens fuit, & Typhone gigante, una cum Cerbero, aliiſque monſtris genita: deinde etiam pro quovis maxime venenoſo ſerpente uſurpatur.

(p) *Errores*) Venena quæ errandi & diſcurrendi furorem inſpirarent.

(q) *Conſequitur*) Reos perterrefaciendi cauſa facem in orbem jactabat Tiſiphone.

(r) *Juſſi potens*) Poſtquam effeciſſet quod juſſerat Juno.

(ſ) *Æolides*) Athamas Æoli filius.

(t) *Clamat*) Inani ſpecie deluſus veneni efficacia.

(u) *Melicerta*) Alterum filium.

Riſit: &, (x) Hos uſus præſtet tibi, dixit, (y), alumnus.
Imminet æquoribus (z) ſcopulus. pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas:
Summa riget, frontemque in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires inſania fecerat) Ino:
Seque ſuper pontum, nullo tardata timore,
Mittit, (a) onuſque ſuum. percuſſa recanduit unda.
At Venus immeritæ (b) neptis miſerata labores,
Sic patruo (c) blandita ſuo eſt: O numen aquarum,
Proxima cui cælo ceſſit, Neptune, poteſtas:
Magna quidem poſco: ſed tu miſerere meorum.
Jactari quos cernis in (d) Ionio immenſo:
Et Dis adde tuis. aliqua & mihi gratia ponto eſt.
(e) Si tamen in dio quondam concreta profundo
Spuma fui, Graiumque (f) manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptunus; & abſtulit illis,
Quod mortale fuit, majeſtatemque verendam
Impoſuit; nomenque ſimul faciemque novavit:
(g) Leucothoeque Deum cum matre Palæmona dixit.

INTERPRETATIO.

& inquit, alumnus tibi referat hunc fructum. Promontorium impendet mari: pars infima excavatur undis: & tuetur fluctus a pluvia: ſuprema prærupta eſt, & promovet verticem in profundum mare. Ino illuc aſcendit: (inſania dederat vires) & nullo metu repreſſa injicit & ſe & ſuum onus in mare. Aqua impulſa albicavit. At Venus miſerata dolores neptis immerentæ, ita demulſit patruum ſuum: O Neptune numen aquarum, cui obtigit poteſtas proxima cœlo, rogo equidem ingentia; ſed tu miſerere meorum, quos vides agitari in vaſto Ionio; & adjice Diis tuis. Eſt etiam mihi aliqua gratia in mari; ſi tamen olim nata in divo ponto ſpuma fui, & Græcum nomen mihi eſt ab illa. Neptunus aſſenſus eſt precanti, & illis ademit quod fuit morti obnoxium, & addidit majeſtatem tremendam, & mutavit ſimul nomen & vultus; & vocavit Deum Palæmonem cum matre Leucothoe.

NOTÆ.

(x) *Hos uſus*) Ut tanquam Baccho plena, hac rabie tenearis.

(y) *Alumnus*) Bacchus, *ſcil.* quem jam ſæpe Inus alumnum vidimus.

(z) *Scopulus*) *Moluris* a Pauſania appellatur, qui Athamantis inſaniam ad Phryxi & Helles, quos illi Nephele genuerat, exitium, transfert.

(a) *Onus*) Melicertam filium, qui autore Pauſania & Delphinis exceptus, & in Iſthmum Corinthium expoſitus in deorum marinorum numerum relatus eſt, dictuſque Palæmon ſeu Portumnus.

(b) *Neptis*) Quia Inus mater fuit Harmonia Cadmi uxor, quam Venus ex Marte genuerat.

(c) *Patruo*) Neptuno, *ſcil.* Jovis fratri, quem Jovem Venus pro patre, agnoſcit.

(d) *Ionio*) Mare eſt Jonium ad Occaſum Epiri & Peloponneſi: atque adeo multum diuque ſuos undis jactari ſivit Venus, ut plane neſcio unde illos præcipites dederit Poeta.

(e) *Si tamen*) Plures fuiſſe Veneres atque earum unam ex maris ſpuma ortam Cicero aliique ſcripſerunt. Non imperite igitur nunc arripit illa quod ſibi a Poetis tributum, ſeque in profundo vult genitam, ut facilius quod cupit a Neptuno conſequatur.

(f) *Manet*) Ἀφροδίτη enim dicitur Græcis a maris ſpuma.

(g) *Leucothoe*) Quæ Matuta Latinis dicta eſt; de qua prolixe Natalis Comes, quem, ſi tanti ducis, conſule [illegible]

XIV. Sir-

XIV. *(h)* Sidoniæ comites, quantum valuere, ſecutæ
Signa pedum, primo videre noviſſima ſaxo:
Nec dubium de morte ratæ, (i) Cadmeida palmis
Deplanxere domum ſciſſæ cum veſte capillos,
Utque parum juſtæ, nimiumque in *(k)* pellice ſævæ
Invidiam fecere Deæ. convicia Juno
Non tulit: & Faciam vos ipſas maxima, dixit,
Sævitiæ monumenta meæ. res dicta ſecuta eſt.
Nam quæ præcipue fuerat pia, Perſequar, inquit,
In freta reginam, ſaltumque datura, moveri
Haud uſquam potuit: ſcopuloque affixa cohæſit.
Altera, dum ſolito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos ſentit riguiſſe lacertos.
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in eaſdem porrigit undas.
Hujus, ut arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos ſubito digitos in crine videres.
Quo quæque in geſtu deprenditur, hæſit in illo:
Pars volucres factæ; quæ nunc quoque gurgite in illo
Æquora diſtringunt ſumtis *(l)* Iſmenides alis.
XV. Neſcit *(m)* Agenorides *(n)* natam parvumq; nepotem
Æquoris eſſe Deos. luctu ſerieque malorum
Victus, & oſtentis, quæ plurima *(o)* viderat, exit
Conditor urbe ſua; tanquam Fortuna locorum,

INTERPRETATIO.

XIV. *Comites Sidoniæ ſecutæ veſtigia quantum potuerunt, viderunt ultima in extrema rupe: & credentes nullo modo eſſe eorum mortem dubiam laceratis crinibus & veſtibus defleverunt palmis percuſſis domum Cadmeiam. Et cum odium dixiſſent Deæ parum æquæ, & nimium crudelis in adulteram, Juno non paſſa eſt probra; &, inquit, Reddam vos ipſas maxima documenta meæ crudelitatis. Res prolata evenit. Nam quæ fuerat præſertim pia, Proſequar, ait, reginam in mare: & cum voluiſſet ſe immittere nuſquam potuit moveri, & manſit alligata ſaxo. Altera nitens plangere pectus ictu conſueto, videt brachia conata obduruiſſe. Illa, ut forte porrexerat manus in fluctus maris, mutata in rupem, extendit manus in eoſdem fluctus. Cerneres digitos hujus, ut diſcerpebat comam dereptam vertice, diriguiſſe repente in coma. Singulæ manſerunt in illo geſtu quo correptæ ſunt. Pars mutata in alites, quæ Iſmenides, radunt nunc etiam aquas in illo mari alis ſumtis,*

XV. *Filius Agenoris ignorat filiam & parvum nepotem eſſe Deos marinos. Superatus ærumnis, & numero malorum, & prodigiis, quæ viderat plurima, ædificator egreditur urbe ſua, quaſi ſors locorum*

NOTÆ.

(h) *Sidoniæ*) Thebanæ, quæ Cadmi, Sidone oriundi, ſociis nupſerant.

(i) *Cadmeida*) Ino eſt Cadmi filia.

(k) *Pelice*) Semele, Bacchi matre, cujus cauſa univerſam Bacchi familiam infenſiſſimo odio Juno perſequebatur.

(l) *Iſmenides*) Thebanæ, ut jam diximus, ab Iſmeno fluvio ſic dictæ.

(m) *Agenorides*) Cadmus Agenoris filius,

(n) *Natam*) Ino eſt, de qua modo.

(o) *Viderat*) Vidimus nos quoque ſupra, Poeta ipſo illa referente.

Non

Non ſua ſe premeret: longiſque erratibus actus
Contigit *(p)* Illyricos profuga cum conjuge fines.
Jamque malis anniſque graves, dum prima retractant
Fata domus, releguntque ſuos ſermone labores;
(q) Num ſacer ille mea trajectus cuſpide ſerpens,
Cadmus ait, fuerit, tum, cum Sidone profectus
Vipereos ſparſi per humum nova ſemina dentes?
Quem ſi cura Deum tam certa vindicat ira,
Ipſe precor, ſerpens *(r)* in longam porrigar alvum.
Dixit: &, ut ſerpens, in longam tenditur alvum:
Duratæque cuti ſquamas increſcere ſentit,
Nigraque cæruleis variari corpora *(ſ)* guttis:
In pectuſque cadit pronus: commiſſaque in unum
Paulatim tereti ſinuantur acumine crura.
Brachia jam reſtant: quæ reſtant brachia tendit;
Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, o conjux, accede, miſerrima, dixit:
Dumque aliquid ſupereſt de me, me tange: manumque
Accipe, dum manus eſt; dum non totum occupat anguis.

INTERPRETATIO.

non ſua ſe urgeret, & preſſus longis erroribus venit ad oras Illyricas cum uxore exule. Et jam feſſi ætate & ærumnis, dum recolvunt primam ſortem domus; & recolunt oratione ſuos labores; Anne, inquit Cadmus, ille draco transfixus meo mucrone, tum cum Sidone egreſſus mandavi terræ dentes viperos, novum ſemen, ſacer fuerit? Quem ſi cura Deorum ulciſcitur tam certa ira, ipſe oro, ut anguis extendar in productum ventrem. Dixit, & tanquam anguis porrigitur in productum ventrem; & advertit ſquamas innaſci rigenti cuti; & corpus atrum diſtingui notis cæruleis; & dejicitur in ventrem, & pedes in unum concreti paulatim curvantur acumine tereti. Superſunt jam lacerti: porrigit lacertos qui ſuperſunt; & lacrymis currentibus per faciem adhuc humanam, Ades, o uxor infeliciſſima, ades, inquit: & quandiu aliquid reſtat de me, tange, & tene manum dum manus eſt, dum ſerpens non habet me totum.

NOTÆ.

(p) *Illyrico*) Illyridis accolas, quæ regio eſt ad mare Adriaticum Italiæ oppoſita. Plurima vero narrant de hac Cadmi profectione, quæ profecto ſatius eſt omnino neſcire. Atque equidem ſæpius de hac ſalutari ignorantia Tyrones velim admonitos, ne perniciabili quali multos torqueri video nugarum ſiti, ab optimarum rerum cognitione quibus imbutum eſſe decet virum Deo natum, abſtrahantur.

(q) *Num ſacer*) Sacrum fuiſſe Draconem ſuſpicatur Cadmus, quem olim interjecit; cujus cauſa Deorum iram ſit expertus.

(r) *In longam*) Qualem ſerpentes gerunt. cur vero in ſerpentem dicatur mutatus Cadmus, hanc rationem reddit ſummus Bocharus. Cadmonæi ſeu Orientales, de quibus Gen. 15. 19. qui, ut ex Joſue cap. 11. 3. Chanaam terræ partem maxime Orientalem occupaverant, ad montem Hermonem, (a quo Harmonia Cadmi uxor,) cum Hevæis una gens fuerunt: *Hevæus* vero Syris eſt ſerpens. Alii volunt huic fabulæ locum præbuiſſe Cadmi inopiam, qui in exilio ſuo latuit, aut barbarorum moribus ſeſe accommodavit; vel in ſerpentem mutatum fuiſſe, quod Illyriis plurimis ad quos ille pervenit oculi fuerint pupula duplici, qui quos diutius irati viderent interimere potuerit, ut refert Gellius.

(ſ) *Guttis*) Maculis ſubviridibus, quales in quorundam ſerpentum ſquamis conſpiciuntur.

Ille

Ille quidem vult plura loqui: ſed lingua repente
In partes eſt fiſſa (*t*) duas. nec verba volenti
Sufficiunt: quotieſque aliquos parat edere queſtus;
Sibilat. hanc illi vocem Natura relinquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora conjux,
Cadme, mane: teque his, infelix, exue monſtris.
Cadme, quid hoc? ubi pes? ubi ſunt humerique, manuſq;
Et color, & facies, &, dum loquor, omnia? cur non
Me quoque, cæleſtes, in eundem vertitis anguem?
Dixerat. ille ſuæ lambebat conjugis ora:
Inque ſinus caros, veluti cognoſceret, ibat;
Et dabat amplexus, aſsuetaque colla petebat.
Quiſquis adeſt (aderant comites) terretur. at illi
Lubrica permulcent criſtati colla draconis,
Et ſubito duo ſunt; junctoque volumine ſerpunt;
Donec in appoſiti nemoris ſubiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere lædunt:
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.
XVI. Sed tamen ambobus verſæ ſolatia formæ
Magna (*u*) nepos fuerat, quem debellata colebat
India: quem poſitis celebrabat (*x*) Achaia templis.
Solus (*y*) Abantiades ab (*z*) origine cretus eadem
Acriſius ſupereſt, qui mœnibus (*a*) arceat (*b*) urbis

INTERPRETATIO.

Ille quidem cupit plura proferre: ſed lingua ſubito eſt diviſa in duas partes: nec verba ſuccurrunt cupienti; & quoties aggreditur emittere aliquam querimoniam, ducit ſibila: Natura illi permiſit eum ſonum. Uxor plangens nuda pectora manu, vociferatur, Reſiſte, Cadme, & miſer exime te bis monſtris. Quid iſtud, Cadme? Ubi pes? ubi ſunt & humeri, & manus, & color, & omnia, dum verba fundo? Quamobrem, Dii, non mutatis me etiam in eundem Serpentem? Abſolverat. Ille lingua demulcebat vultus ſuæ uxoris, & repebat in dilectos ſinus tanquam cognoſceret: & amplectebatur: & ferebatur in collum conſuetum. Quiſquis adſtat (adſtabant ſocii) expaveſcit. At dracones gerentes colla lubrica criſtis inſignita permulcent illos, & repente duo ſunt: & obrepunt ſpiris concordibus, donec intraverunt in cavernas ſilvæ vicinæ. Nunc etiam neque vitant hominem, neque mordent, & mites ſerpentes recordantur quid antea fuerint.

XVI. *Sed tamen nepos fuerat utrique magnæ conſolationi mutata figura; quem India victa venerabatur; quem Achaja colebat extructis delubris. Solus reſtat Acriſius Abantis filius ductus ab eadem ſtirpe, qui proterreat Deum a muris urbis*

NOTÆ.

(t) *Duas*) Uſque adeo plicatilis eſt ſerpentum lingua, tantaque eam celeritate vibrant, ut bifida aut etiam trifida videatur.

(u) *Nepos*) Bacchus, *ſcil.* ex Semele.

(x) *Achaja*) Quæ pars eſt Græciæ, in qua Bœotia ſita eſt, niſi mavis pro Græcia ipſa poſitam eſſe, ut ſæpe alibi.

(y) *Abantiades*) Acriſius eſt Abantis filius, rex Argivorum, illius Danaes pater, quæ Perſeum peperit, a quo poſtea ipſe Acriſius diſco per imprudentiam interfectus eſt.

(z) *Origine eadem*) Voluerunt quippe nonnulli Abantem, Acriſii patrem, Beli fuiſſe filium, cui Belo Jupiter pater fuit.

(a) *Arceat*) Bacchum nempe Deum eſſe negabat.

(b) *Urbis Arg.*) Argos eſt ipſa urbs Peloponneſi, quæ interdum plurali numero *Argi* dicitur, & pro tota Græcia ponitur.

Argo-

Digitized by Google

Argolicæ; contraque Deum ferat arma; ſgenuſque
Non putet eſſe Jovis, neque enim Jovis eſſe putabat
(c) Perſea; quem pluvio Danae conceperat auro.
Mox tamen Acriſium (tanta eſt præſentia veri,)
Tam violaſſe Deum, quam non agnoſſe nepotem,
(d) Pœnitet. impoſitus jam cœlo eſt alter: at alter
Viperei referens ſpolium memorabile (e) monſtri
Aera carpebat tenerum ſtridentibus (f) alis.
Cumque ſuper Libycas victor penderet arenas;
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios (g) animavit in angues.
Unde frequens illa eſt infeſtaque terra colubris.
XVII. Inde per immenſum ventis diſcordibus actus
Nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquoſæ,
Fertur; & ex alto ſeductas æthere longe
Deſpectat terras; totumque ſupervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe ſub occaſus, ſæpe eſt ablatus in ortus.
Jamque cadente die veritus ſe credere nocti

INTERPRETATIO.

Argolica, & induat arma adverſus illum, neque credat eſſe ſobolem Jovis. Neque etiam arbitrabatur Perſeum eſſe Jovis filium, quem Danae conceperat auro pluviali. Brevi tamen Acriſium pœnitet, (tanta eſt vis veri) tam laſiſſe Deum, quam non agnoviſſe nepotem. Jam unus receptus eſt cœlo; at alius reportans inſignes exuvias monſtri viperei agitabat molem aerem alis ſtrepentibus. Cumque voti compos immineret arenis Libycis, guttæ cruoris defluxerunt ex capite Gorgoneo, quas exceptas terra excitavit in diverſos ſerpentes: ex quo illa terra eſt crebra & infeſta ſerpentibus.

XVII. *Inde vectus ventis diſſentientibus per vaſtum aerem, nunc huc, nunc illuc trahitur ſicut nubes aquoſa; & ex ſublimi aere deſpicit terras longe diſſitas, & volat ſuper totum terrarum ambitum. Ter conſpexit frigidas urſas, ter lacertos Cancri. Sæpe abreptus eſt ſub occaſus, ſæpe in ortus. Jamque die occidente metuens ſe committere tenebris.*

NOTÆ.

(c) *Perſea*) Cognoverat oraculo Acriſius ſe a nepote aliquando occiſum iri; quamobrem filiam Danaen ahenea turri ſubterranea incluſit. Illuc in imbrem aureum converſus Jupiter penetravit, qui puellam gravidam fecit. Re cognita in Jovem facti culpam rejicit Danae; aſt durus & ſibi metuens pater illi fidem non habuit, quin eam cum filio Perſeo una in arca lignea incluſam in mare dejecit; quæ tamen a piſcatore quodam extracta Pilumno regi data eſt, cui nupſit.

(d) *Pœnitet*) Quia alterum, Bacchum, *ſcil.* Cœlo receptum, nepotem Perſeum Jove digna geſſiſſe accipiebat.

(e) *Monſtri Spolium*) Caput dicit Meduſæ, vipereis capillis formidabile, quod Plutonis galea, Minervæ ægide, & falce adamantina inſtructus Perſeus amputavit, Minervæ ſcuto deinde aptavit, cujus obtentu plurimos in ſaxa convertit. Fuerunt autem Meduſa una cum Sthenio & Euryale Phorci Cetique filiæ, de quibus ſi plura cupis, paſſim invenies.

(f) *Alis*) Talaribus, quæ a Nymphis, ut ſcribit Apollodorus, aut a Mercurio ut placet aliis, Perſeus acceperat.

(g) *Animavit*) Fictum ex eo videtur iſtud quod plurimis ſerpentibus infeſta ſit Africa.

Oon-

Conſtitit Heſperio regnis (*h*) Atlantis in orbe;
Exiguamque petit requiem, (*i*) dum Lucifer ignes
Evocet Auroræ; currus Aurora diurnos.
Hic hominum cunctos ingenti corpore præſtans
Japetionides Atlas fuit. (*k*) ultima tellus
Rege ſub hoc & pontus erat, qui Solis anhelis
Æquora (*l*) ſubdit equis, & feſſos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: & humum (*m*) vicinia nulla premebant.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro (*n*) poma tegebant.
Hoſpes, ait Perſeus illi, ſeu gloria tangit
Te generis magni: generis mihi Jupiter auctor:
Sive es (*o*) mirator rerum; mirabere noſtras.
Hoſpitium requiemque peto, memor ille vetuſtæ
Sortis erat ((*p*) Themis hanc dederat Parnaſia ſorte)m:
Tempus, Atla, veniet, tua quo ſpoliabitur auro
Arbor: (*q*) & hunc prædæ titulum Jove natus habebit.

INTERPRETATIO.

requievit in parte orbis occidua, & regno Atlantis, & quærit brevem ſomnum, donec Lucifer arceſſat lumen Auroræ, Aurora currus diei. Hic Atlas Japeti filius præcelluit omnibus hominibus proceritate corporis. Terra extrema & mare ultimum quod ſubjicit aquas equis Solis exhauſtis, & excipit currus laſſos, fuit ſub hoc rege. Mille greges & totidem armenta illi vagabantur per gramina; & nulla vicinia colebat terram. Folia arborum ſplendentia

auro micante, poma aurea ornabant ramos aureos. Hoſpes, inquit illi Perſeus, ſeu gloria magna originis te movet, Jupiter eſt auctor meæ originis, ſeu es admirator rerum, admiraberis noſtras: poſco hoſpitium & quietem. Ille recordabatur antiqui fati: (Themis Parnaſia hoc fatum aperuerat.) Atla, dies aderit, quo arbor tua deſtituetur auro: & filius Jovis conſequetur laudem rapti.

NOTÆ.

(h) *Atlantis*) Hic fuit Atlas Promethei frater Japeti filius, rex Mauritaniæ, qui ſibi a quodam Jovis filio exitium imminere, a Themide monitus, neminem prorſus hoſpitio accipiebat. Hunc objecto clypeo Perſeus ædibus excluſus in montem mutavit, qui propter altitudinem cœlum pertingere, atque adeo ſuſtinere creditus. Cui fabulæ locum dedit rerum Aſtronomicarum peritia, qua Atlas ille excelluit.

(i) *Dum Lucifer*) Id eſt, donec dies illuceſcat. Eſt autem Lucifer Veneris ſtella quæ prima poſt Solis occaſum apparet; tumque dicitur Heſperus, ultima ejus ortum, atque adeo Auroram antegreditur; diciturque Phoſphorus ſeu Lucifer.

(k) *Ultima*) Mauritaniam dicit, ad mare Atlanticum porrectam.

(l) *Subdit*) Quia in illud Sol ſeſe condere videtur.

(m) *Vicinia nulla*) Adeoque ſolus ibi rex fuit potentiſſimus.

(n) *Poma*) Heſperidum, quæ Heſperi filiæ fuerunt fratris Atlantis, fuiſſe & poma hæc, & horum plerique tradiderunt: perque ea mala Citria vel Medica, nonnulli oves, alii quæ eodem nomine μῆλα Græce appellantur, quidam Auriſodinas intellexerunt.

(o) *Mirator*) Optime vero arcanorum naturæ ſcrutatorem curioſitate ſtudet commovere

(p) *Themis*) Cœli & Terræ filia, quam ante Apollinem Delphis oracula edidiſſe, quodque fas fuerit præcepiſſe, fabulati ſunt.

(q) *Et hunc*) Hercules vero Jovis filius poma illa rapuit, ut ex fabulis notiſſimum.

Id metuens, ſolidis pomaria clauſerat Atlas
Mœnibus, & vaſto dederat ſervanda *(r)* draconi;
Arcebatque ſuis externos finibus omnes.
Huic quoque, Vade procul, *(ſ)* ne longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter abſit.
Vimque minis addit: foribuſque expellere tentat
Cunctantem, & placidis miſcentem fortia dictis.
Viribus inferior, *(t)* (quis enim par eſſet Atlanti
Viribus?) At quoniam parvi tibi gratia noſtra eſt;
Accipe munus, ait. lævaque a parte Meduſæ
Ipſe *(u)* retroverſus ſquallentia prodidit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas. jam barba comæque
In ſilvas abeunt juga ſunt humerique manuſque.
Quod caput ante fuit, ſummo eſt in monte cacumen.
Oſſa lapis fiunt, tum partes auctus in omnes
Crevit in immenſum (ſic Di ſtatuiſtis,) & omne
Cum tot ſideribus cælum requievit in illo.
XVIII. Clauſerat *(x)* Hippotades *(y)* æterno carcere ventos:
Admonitorque operum cælo clariſſimus alto
Lucifer ortus erat. *(z)* pennis ligat ille reſumtis
Parte ab utraque pedes; *(a)* teloque accingitur unco:
Et liquidum motis talaribus aera findit.

INTERPRETATIO.

Atlas id pavens cinxerat pomaria firmis muris, & tradiderat cuſtodienda ingenti draconi; & prohibebat omnes peregrinos ſuis finibus. Dixit quoque huic, Diſcede, ne gloria rerum quas fingis, te deſtituat, ne Jupiter tibi ſit longe. Atque vi auget minas, & nititur ejicere valvis hærentem, & miſcentem verba aſpera mitibus. Minor viribus, (nam quis æqualis eſſet Atlanti viribus?) At quandoquidem, inquit, gratia noſtra tibi eſt parvi, donum habe: & ipſe retro aſpiciens oſtendit a parte ſiniſtra vultus horridos Meduſæ. Atlas quantus erat mutatus in montem. Jam barba & capilli fiunt ſilva: humeri & manus ſunt vertices. Quod fuit ante caput, eſt faſtigium in ultimo monte. Oſſa mutantur in ſaxa. Tum auctus in omne latus ſurrexit in immenſum, (ita voluiſtis Dii) & totum cælum cum tot aſtris requievit in illo.

XVIII. *Hippotades oppreſſerat omnes ventos carcere æterno; & Lucifer hortator operum ſurrexerat ſplendidiſſimus in ſublimi cælo. Ille pennis reſumptis conſtringit pedes ab utraque parte & accingitur enſe falcato: & dividit aerem fluidum talaribus agitatis.*

NOTÆ.

(r) *Draconi*) Ladonis nomine, quem fluvium ſeu foſſam circum hortos, in Serpentis modum ductam interpretantur.

(ſ) *Ne longe*) Adeoque adverſus Atlantis impetum inutilis.

(t) *Quis enim*) Cælum ſuſtentare Atlantem vidimus.

(u) *Retroverſus*) Ne pariter in ſaxum, viſo monſtro, mutaretur.

(x) *Hippotades*) Æolus, Jovis ex Aceſta Hippotæ, a quo Hippotades filius, ut placet nonnullis; ventorum rex ideo creditus, quod Aſtronomiæ peritiſſimus de eorum natura diſſereret, futuraſque tempeſtates prædiceret.

(y) *Æterno*) Firmiſſimo quo olim ſolitus illos coercere.

(z) *Pennis*) Talaribus, de quibus ſupra.

(a) *Telo unco*) Enſe falcato, ſeu Harpe. *Cimeterre, Sabre.*

Gen

Digitized by Google

Gentibus innumeris circumque infraque relictis:
Æthiopum populos (b) Cepheia conſpicit arva.
Illic immeritam maternæ pendere (c) linguæ
Andromedam pœnas injuſtus juſſerat (d) Ammon.
Quam ſimul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades; niſi quod levis aura capillos
Moverat; & trepido manabant lumina fletu;
Marmoreum ratus eſſet opus. (e) trahit inſcius ignes,
Et ſtupet; & viſæ correptus imagine formæ,
Pæne ſuas quatere eſt oblitus in aere pennas.
Ut ſtetit; O, dixit, non iſtis digna catenis;
Sed quibus inter ſe cupidi junguntur amantes;
Pande requirenti nomen terræque, tuumque;
Et cur vincla geras. primo ſilet illa: nec audet
Appellare virum virgo: manibuſque modeſtos
Celaſſet vultus, ſi non religata fuiſſet.
Lumina, quod potuit, lacrymis implevit obortis.
Sæpius inſtanti, (f) ſua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque, ſuumque.

INTERPRETATIO.

Nationibus plurimis circum & infra omiſſis, intuetur campos Cepheios & populos Æthiopum. Illic iniquus Ammon coegerat Andromedam inſontem exſolvere pœnas jactantia materna. Quam ſtatim atque Abantiades conſpexit vinctos habentem lacertos ad rigidam rupem, arbitratus eſſet ſignum fuiſſe marmoreum, niſi quod parvus ventus agitaverat comam, & oculi emittebant lacrymas timidas. Incautus concipit flammas; & hæret, &, ſublatus ſpecie pulchritudinis conſpectæ, propemodum non meminit agitare alas in aere. Poſtquam adſtitit, O, inquit, immerita ejuſmodi vincula, ſed quibus amantes avidi inter ſe copulantur dic petenti nomen patriæ & tuum, & quamobrem feras catenas. Primo illa obticet, neque virgo audet alloqui virum; & velaſſet faciem pudicam manibus, ſi non fuiſſet vincta. Quod licuit, opplevit oculos lacrymis erumpentibus. Ne crederetur nolle agnoſcere ſua peccata, profitetur nomen patriæ & ſuum,

NOTÆ.

(b) *Cepheia*) Cephei, Phœnicis filii, Andremedæ patris, regis Æthiopum.

(c) *Lingua*) Quippe auſa Caſſiope Andromedæ mater, de pulchritudine cum Nereidibus contendere.

(d) *Ammon*) Jupiter eſt, quem *arenarium* Græculi vocaverunt, aut vocatum voluerunt, qui in Libyæ deſertis ſub arietis forma, ideo colebatur, ut viſum iiſdem, quod ea forma ſitienti Baccho apparuerit, eidemque pedis ictu fontem aperuerit; vel ut placet, aliis, quod galea uteretur in bello, cujus inſigne eſſet caput arietis: Sed verius filium Noe *Ham*, vel *Cham* pro Deo, in Libya cultum, credideris; ſiquidem illam terram ejus poſteri incoluerunt; niſi forte Solem, (qui idem atque Jupiter,) propter radios (eadem voce qua cornua Hebræis appellatos) cornutum Hammonem, a voce *Hammah calere*, cum Fullero fuiſſe malueris. Ille, quicumque tandem fuerit, de marino monſtro, quod Nereidum precibus, Neptunus adverſus Æthiopas immiſerat, conſultus, Cephei Caſſiopeſque progeniem monſtro objiciendam reſponderat: quod quidem jam, non ſine cauſa, Poetæ injuſtum videtur, cum mater non filia in culpa fuiſſet.

(e) *Trahit inſcius*) Andromedam neſcius quæ eſſet, amavit.

(f) *Sua ne*) Atque adeo ipſa ſibi conſcia videretur.

Quam

Quantaque maternæ fuerit fiducia formæ,
Indicat: &, nondum memoratis omnibus, unda
Inſonuit: veniénſque immenſo (g) bellua ponto
Eminet; & latum ſub pectore poſſidet æquor.
Conclamat virgo: genitor lugubris, & amens
Mater adeſt; ambo miſeri, ſed juſtius illa.
Nec ſécum auxilium, ſed dignos tempore fletus,
Plangoremque ferunt: vinctoque in corpore adhærent.
Cum ſic hoſpes ait: Lacrymarum longa manere
Tempora vos poterunt ad opem brevis hora ferendam eſt.
Hanc ego ſi peterem Perſeus Jove natus, & (h) illa
Quam clauſam implevit fœcundo Jupiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perſeus ſuperator, & alis
Æthereas auſus jactatis ire per auras;
Præferrer cunctis certe gener. addere tantis
Dotibus & meritum (faveant modo numina) tento.
Ut mea ſit, ſervata mea virtute, paciſcor.
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) & orant,
Promittuntque ſuper regnum dotale, parentes.
Ecce velut navis præfixo concita roſtro
Sulcat aquas, juvenum ſudantibus acta lacertis;
Sic fera dimotis impulſu pectoris undis
Tantum aberat (i) ſcopulis, quantum (k) belearica (l) torto
Funda poteſt plumbo medii traſmittere cæli.

INTERPRETATIO.

& quanta fuerit confidentia pulcbritudinis materna: &, nondum omnibus enarratis, aqua ſtrepitum edidit; & monſtrum accedens ex alto mari apparet, & occupat vaſtum ſpatium maris ſub pectore. Puella exclamat: pater triſtis, & mater inſana præſens eſt, uterque miſeri, ſed æquius illa. Neque opem ferunt ſecum, ſed lacrymas congruas tempeſtati, & planctus; & connectuntur corpori religato. Cum ſic hoſpes loquitur: Poterit vobis longum dari ſpatium flendi; exigua eſt mora ad opem præſtandam. Si ego Perſeus Jovis filius, atque ea quam incluſam Jupiter gravidam fecit auro fœcundo, Perſeus victor Gorgonis anguicomæ, nec veritus iter facere per aerem alis agitatis, ſi inquam iſtam poſcerem in matrimonium, anteponererne gener ſine dubio cunctis? Conor cumulare tantas dotes etiam bene facto, modo Dii annuant. Tranſigo ut mea ſit defenſa mea fortitudine. Probant conditionem, (quis enim abnueret?) & parentes precantur, & pollicentur inſuper regnum dotale. Ecce, ſicuti velox navis findit aquas roſtro præfixo, impulſa brachiis ſudantibus juvenum, ſic bellua; aquis repulſis motu pectoris, tantum diſtabat a rupe, quantum funda Balearica poteſt tranſgredi medii aeris;

NOTÆ.

(g) *Bellua*) Cujus oſſa Romam ex oppido Judeæ Joppe allata oſtendit M. Scaurus, longitudine pedum 40. altitudine coſtarum Indicos elephantes excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali; ut Plinius & Solinus referunt.

(h) *Illa*) Danae *ſcil.* Perſei matre, de qua ſupra. Optime vero ſeſe ignotus, & breviſſima oratione, utpote monſtro & tempore urgente, commendat Perſeus.

(i) *Scopulis*) Illis, *ſcilicet*, quibus religata Andromede.

(k) *Balearica*) A Balearium inſularum; Hiſpaniæ, In Mediterraneo mari objectarum, incolis, qui peritiſſimi habiti funditores.

(l) *Torto*) In orbem acto: qui mos eſt funditorum.

Cum

Digitized by Google

Cum ſubito juvenis pedibus tellure repulſa
Arduus in nubes abiit. ut in æquore ſummo
Umbra viri viſa eſt, viſam fera ſævit in umbram.
Utque Jovis (*) præpes, vacuo cum vidit in arvo
Præbentem Phœbo liventia terga draconem,
Occupat averſum: neu ſæva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues.
Sic celeri fiſſum *(m)* præpes per inane volatu
Terga feræ preſſit, dextroque frementis in armo
(n) Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere læſa gravi modo ſe ſublimis in auras
Attollit: modo ſubdit aquis: modo more ferocis
Verſat apri, quem turba canum circumſona terret.
Ille avidos morſus velocibus effugit alis:
Quaque patent, nunc terga cavis ſuper obſita *(o)* conchis,
Nunc laterum coſtas, nunc qua tenuiſſima cauda
Deſinit in piſcem, falcato vulnerat enſe.
Bellua puniceo miſtos cum ſanguine fluctus
Ore vomit. maduere graves aſpergine pennæ.
Nec bibulis ultra Perſeus talaribus auſus
Credere; conſpexit *(p)* ſcopulum: qui vertice ſummo
Stantibus extat aquis; operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupiſque tenens juga prima ſiniſtra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.

INTERPRETATIO.

cum repente juvenis terra repreſſa pedibus, ſublimis exiliit in aerem. Cum umbra viri conſpecta eſt in ſupremo mari, bellua furit in umbram conſpectam. At ſicut Jovis ales, cum intuitus eſt ſerpentem obvertentem ſubnigrum dorſum Soli, in vaſto agro, corripit averſum; & ne reflectat fera ora, immittit acres ungues collo ſquamifero: Sic velox Inachides præcipiti volatu per aerem diviſum irruit in dorſum belluæ: & condidit enſem in armo dextro furentis capulo tenus. Alte vulnerata, interdum ſe excelſa erigit in aerem, interdum mergitur aquis: interdum verſatur in modum aſperi apri, quem multitudo allatrantium canum tremefacit. Ille vitat morſus aſperos citis alis; & modo lædit recurvo gladio dorſum tectum teſtis cavis, qua apertum eſt, modo coſtas laterum, modo qua cauda ſubtilior terminatur in piſcem. Fera expuit ore rubente undas miſtas cum ſanguine. Pennæ irroratæ fuerunt graves reſperſione. Atque Perſeus non auſus amplius confidere talaribus madidis, intuitus eſt ſaxum, quod eminet ſupremo cacumine, aquis tranquillis, tegitur a mari agitato. Stans eo, & apprehendens ſupremum cacumen ſaxi ſiniſtra, ter quaterque feræ repetita ilia enſe tranſegit.

NOTÆ.

(*) *Præpes*) Aquilam dicit, Jovis alitem, ſerpentibus, uti quidem volunt, maxime infeſtam.

(m) *Præpes*) Id eſt, Velociter, opportune, & facili lapſu ex ſuperiori loco involans.

(n) *Inachides*) Perſeus, Argivus ab Inacho priſco Argivorum rege, quibus Acriſius avus imperabat, ſic dictus.

(o) *Conchis*) Ea voce uſus, ut ſquamarum indicet duritiem.

(p) *Scopulum*) Opportunus eſſet nimium, niſi ſuperius non longe a ſcopulis & littore abſuiſſe belluam monuiſſet.

Littora cum plauſu clamor ſuperaſque Deorum
Implevere domos. gaudent, generumque ſalutant,
Auxiliumque domus ſervatoremque fatentur
Caſſiope, Cepheuſque pater. reſoluta catenis
Incedit virgo pretiumque & cauſſa laboris.
Ipſe manus hauſta victrices abluit unda:
Anguiferumque caput nuda ne (q) lædat arena,
Mollit humum foliis: nataſque ſub æquore virgas
Sternit, & imponit (r) Phorcynidos ora Meduſæ.
Virga recens, bibulaque etiamnum viva medulla,
Vim rapuit (ſ) monſtri, tactuque induruit hujus:
(t) Percepitque novum ramis & fronde rigorem.
At Pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, & idem contingere gaudent:
(u) Seminaque ex illis iterant jactata per undas.
Nunc quoque coraliis eadem natura remanſit,
Duritiem tacto capiant ut ab aere; quodque
Vimen in æquore erat, fiat ſuper æquora ſaxum.
XIX. Dis (x) tribus ille focos totidem de ceſpite ponit;
(y) Lævum Mercurio, dextrum tibi, bellica virgo;
Ara Jovis media eſt. mactatur vacca Minervæ;
Alipedi vitulus; taurus tibi, ſumme Deorum.

INTERPRETATIO.

Vociferatio cum applauſu impleverunt littora, & ſupremas domos Deorum: Caſſiope & pater Cepheus lætantur, & ſalutant generum; & agnoſcunt columen & ſervatorem domus. Puella liberata vinculis exſpatiatur præmium & cauſſa laboris. Ipſe lavat manus victrices aqua ſumta. Et ſternit terram frondibus, ne caput anguiferum prematur nuda glarea: & ſupponit virgas natas in mari, & imponit caput Meduſæ Phorcynidos. Virga recens atque etiam viva traxit vim monſtri medulla bibula, & diriguit hujus contactu; & accepit novam duritiem ramis & frondibus. At Nymphæ maris periculum faciunt facti mirabilis in pluribus virgis, & lætantur idem evenire: & renovant ex illis ſemina ſparſa per aquas. Nunc quoque eadem natura eſt coraliis, ut rigeſcant ab aere tacto, & quod erat vimen in mari, lapideſcat ſuper mari.

XIX. *Ille ſtatuit tribus Diis totidem altaria de glebis, ſiniſtrum Mercurio, dextrum tibi, virgo bellica; altare Jovi, medium eſt. Juvix immolatur Palladi; vitulus alipedi; taurus tibi, maxime Deorum.*

NOTÆ.

(q) *Lædat*) Cavit Perſeus ne arena nuda læderetur caput Meduſæ, foliis ſubſtratis.

(r) *Phorcynidos*) Phorci Filiæ.

(ſ) *Monſtri*) Meduſæ capitis *ſcilicet*, cui innata vis viventia pleraque indurandi.

(t) *Percepit*) Ad coralli naturam alludit quod in mari molle, extractum non multo poſt dureſcit.

(u) *Seminaque*) Id eſt, Nymphæ pluribus virgis vim Monſtri gaudent experiri; ut cum illæ virgæ in coralium mutatæ fuerint, ſeminis loco illud idem per vaſtum mare propagent.

(x) *Tribus*) Illis agit gratias numinibus, quorum ope potiſſimum in mactando monſtro uſus fuerat.

(y) *Lævum*) Quem medio, honore proximum, ſcripſit Lipſius.

Pro-

Protinus Andromadan & (z) tanti præmia facti
(a) Indotata rapit, (b) tædas (c) Hymenæus Amorque
Præcutiunt: (d) largis ſatiantur odoribus ignes:
Sertaque dependent tectis: (e) lotique, lyræque,
Tibiaque, & cantus, animi felicia læti
Argumenta, ſonant. reſeratis aurea valvis
Atria tota patent, pulchroque inſtructa paratu.
(f) (Cepheni proceres ineunt convivia regis.)
Poſtquam epulis functi, generoſi munere Bacchi
(g) Diffundere animos: cultuſque habituſque locorum
Quærit Abantiades; quærenti protinus unus
(Narrat (h) Lyncides, moreſque habituſque virorum.)
Quæ ſimul edocuit, Nunc, o fortiſſime, dixit,
Fare precor, Perſeu, quanta virtute, quibuſque
Artibus abſtuleris crinita draconibus (i) ora.
Narrat Abantiades, gelido ſub Atlante jacentem
Eſſe locum, ſolidæ tutum munimine molis:
Cujus in introitu geminas habitaſſe ſorores
(k) Phorcydas, (l) unius ſortitas luminis uſum:

INTERPRETATIO.

Continuo abripit Andromedam, & mercedem indotatam tanti facinoris. Hymenæus & Amor ante movet faces: loci implentur multis odoribus: & corollæ dependent tectis. & loti, & lyræ, & tibiæ, & cantus, indicia feſtivi animi perſonant. Tota atria aurea, & ornata ſpecioſo apparatu aperta ſunt, foribus patentibus. Optimates Cepheni frequentant convivia regis. Poſtquam epulati eſſent, exhilararunt corda beneficio præſtantiſſimi vini: & Abantiades ſciſcitatur ritus & mores locorum: continuo quidam Lyncides refert ſciſcitanti ritus & mores hominum. Quæ ſtatim atque enarravit, Nunc, inquit, o ſtrenuiſſime Perſeu, narra, quæſo, quanta fortitudine, & quibus dolis abripueris caput ſerpentibus biſpidum. Abantiades memorat, locum eſſe porrectum ſub frigido Atlante ſecurum ſepto vaſti muri: in cujus ingreſſu ſedem habuiſſe duas ſorores Phorcydas, partitas uſum unius oculi:

NOTÆ.

(z) *Tanti facti*) De monſtri occiſione loquitur.

(a) *Indotata*) Quæ ſine dote popoſcerat, ut virum fortem, atque adeo heroem decuit.

(b) *Tædas*) Quas nuptiis adhibere ſolebant, ut jam toties vidimus; quæque adeo pro ipſis ſumi ſolitæ.

(c) *Hymenæus*) Deus, de quo jam toties, quem in nuptiis appellare ſolebant.

(d) *Largis*) Non ſine ſacrificiis, *ſcilicet* nuptiarum ceremoniæ abſolvebantur.

(e) *Lotique*) Id eſt tibiæ ex loto frutice, de quo in Amoribus: quanquam mallem *cithara* quod in quibuſdam reperitur, niſi Heinſio & Gronovio viris clariſſimis aliter videretur.

(f) *Cepheni*) Qui Cephei aulam frequentabant.

(g) *Diffudere*) Id eſt, Cor dilataverunt, exhilararunt, nam lætitiæ auctor Bacchus, qui curis aut mæſtitia contractum reſolvit.

(h) *Lyncides*) Lyncei filius, niſi nomen eſt proprium. Sed locus eſt procul dubio corruptus, de quo videſis clariſſ. Heinſii caſtigationem accuratam, ſi tanti eſt.

(i) *Ora*) Meduſæ caput ſerpentibus horridum, ut ſupra vidimus.

(k) *Phorcydas*) Gorgonas dicit Pephredo & Enyo, quibus addunt nonnulli Dino, Phorci filias, quas, quod canæ natæ fuerint *Græas* vocitaverunt, quarum ſorores fuerunt aliæ Meduſa, Sthenio & Euryale. De quibus monſtris conſulere non pœnitebit Natalis Comitis Mythologiam, præſertim Palæphatum, itemque Apollodorum.

(l) *Unius luminis*) *Oculi*, quo per vices utebantur; atque equidem eum Conſiliarium voluit fuiſſe qui fabulam ad hiſtoriam referunt; Prudentiam vero, (qua opus potiſſimum ad negotia externa) qui ad mores.

Digitized by Google

Id ſe ſolerti furtim, dum traditur, aſtu
Suppoſita cepiſſe manu: perque abdita longe,
Deviaque, & ſilvis horrentia ſaxa fragoſis
m) Gorgoneas tetigiſſe domos: paſſimque per agros,
Perque vias vidiſse hominum ſimulacra ferarumque,
In ſilicem ex ipſis viſa converſa Meduſa:
Se tamen horrendæ clypei, quod læva gerebat,
(n) Ære repercuſſo formam aſpexiſſe Meduſæ:
Dumque gravis ſomnus colubros ipſamque tenebat,
Eripuiſſe caput collo: penniſque fugacem
(o) Pegaſon & fratrem matris de ſanguine natos.
Addidit & longi (p) non falſa pericula curſus:
Quæ freta, quas terras ſub ſe vidiſſet ab alto:
Et quæ jactatis tetigiſſet ſidera pennis.
(q) Ante exſpectatum tacuit tamen. excipit unus
E numero procerum, quærens, cur ſola ſororum
Geſſerit alternis immiſtos crinibus angues.
Hoſpes ait, Quoniam ſcitaris digna relatu,
Accipe quæſiti cauſſam. clariſſima forma,
Multorumque fuit ſpes invidioſa procorum
Illa: nec in tota conſpectior ulla capillis

INTERPRETATIO.

ſed eum corripuiſſe clanculum callido dolo, manu ſubmiſſa, dum porrigitur; & ſubiiſſe ſedes Gorgoneas per loca *longe ſemota, & devia, & rupes horridas ſilvis ſonoris; & inveniſſe hinc inde per campos & per vias imagines virorum & belluarum mutatas ex ipſis in ſaxa, conſpecta Meduſa: ſe tamen vidiſſe ſpeciem terribilis Meduſæ ære reflexo clypei, quem ferebat ſiniſtra: & dum ſopor altus haberet & ipſam & ſerpentes, abſtuliſſe caput collo: & Pegaſon celerem pennis, & fratrem Chryſaorem genitos de ſanguine matris. Adjecit etiam non ficta diſcrimina prolixi itineris, quæ maria, quas terras intuitus eſſet ſub ſe ab excelſo* cœlo: *& quibus ſideribus admotus fuiſſet pennis agitatis. Siluit tamen citius quam deſideraretur. Unus ex primoribus interrogat, exquirens, quamobrem ſola ſororum habuerit ſerpentes immiſtos pilis alternis. Hoſpes inquit, & quandoquidem petis digna memorari; habe rationem poſtulati. Illa fuit inſignis pulchritudine, & ſpes invidioſa multorum procorum: neque pars ulla fuit ſpecioſior in* illa *tota, crinibus.*

NOTÆ.

(m) *Gorgoneas*) In quibus Meduſa Sthenio & Euryale degebant. Jam monui; conſulendus omnino Natalis Comes qui hanc fabulam egregie ad mores accomodat.

(n) *Ære repercuſſo*) Ne ſi ipſam Meduſam ſine clypeo, quo ſpeculi loco uſus eſt, incaute aſpexiſſet, in ſaxum obriguiſſet. Non ſunt voluptates ſine Sapientiæ clypeo & ſpeculo adeundæ, quo earum ſerpens venenum cognoſcitur & evitatur.

(o) *Pegaſon*) Equus fuit alatus quem cum Chryſaore fratre, homine quidem, ſi Diis placet, ex Meduſæ ſanguine in terram delapſo, ad fontes Oceani, a quibus nomen, natum voluerunt.

(p) *Non falſa*) Quippe fugientem perſequutæ ſunt Sthenio & Euryale alatæ, manibuſque ferreis a natura inſtructæ: ſed illum Plutonis obſcura galea, quam circum nox plurima, protexit.

(q) *Ante exſpect.*) Ut hinc gratiſſimam credas fuiſſe Perſei orationem.

Pars

Pars fuit. inveni, qui ſe vidiſſe referrent.
Hanc pelagi rector templo vitiaſſe Minervæ
Dicitur. averſa eſt, & caſtos ægide vultus
(r) Nata Jovis texit. neve hoc impune fuiſſet;
Gorgoneum turpes crinem mutavit in hydros.
(ſ) Nunc quoque, ut attonitos formidine terreat hoſtes,
Pectore in adverſo, quos fecit, ſuſtinet angues.

INTERPRETATIO.

Vidi qui dicerent ſe aſpexiſſe. Deus maris dicitur hunc violaſſe in templo Minervæ. Filia Jovis ſeſe avertit, & operuit pudicum os ægide: & ne hoc fuiſſet inultum, vertit comam Gorgonis in horrendos ſerpentes. Nunc etiam, ut tremefaciat hoſtes ſtupidos gerit in pectore oppoſito ſerpentes quos produxit.

NOTÆ.

(r) *Nata Jovis*) Pallas *ſcilicet*.

(ſ) *Nunc quoque*) Jam diximus ſupra Meduſæ caput Minervæ ſcuto aptatum, quo hoſtes in ſaxa transformet.

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER V.

ARGUMENTUM.

Tum Pallas, quæ illi hactenus comes fuerat, ipſo relicto in Heliconem ſe confert, ut Hypocrenen inſpiciat. Ibi narrant illi Muſæ de Pyreneo, & Pieridibus in picas converſis, poſtquam cantu de variis transformationibus inſtituto, cum ipſis contendiſſent.

DUmque ea Cephenum medio (*a*) Danaeius heros
Agmine commemorat; fremitu (*b*) regalia turbæ
Atria complentur: nec conjugalia feſta
Qui canat, eſt clamor; ſed qui fera nunciet arma.
Inque repentinos convivia verſa tumultus
Aſſimilare freto poſſis: quod ſæva quietum
Ventorum rabies motis exaſperat undis.

INTERPRETATIO.

ET dum heros Danaeius ea refert in medio cœtu Cephenum, atria regia implentur turba furente: neque vociferatio eſt quæ indicet feſta connubialia; ſed quæ ferat ſæva arma. Atque liceat comparare convivia mutata in ſubitos tumultus, mari, quod tranquillum terribilis impetus ventorum turbat atque eruit *undis agitatis.*

NOTÆ.

(a) *Danaeius*) *Danaes filius*; Perſeus, de quo ſupra.

(b) *Regalia*) Cephei, *ſcilicet*, Æthiopum regis.

Primus in his *(c)* Phineus, belli temerarius auctor,
Fraxineam quatiens æratæ cuſpidis haſtam;
En, ait, en adſum *(d)* præreptæ conjugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec *(e)* falſum verſus in aurum
Jupiter eripient. conanti *(f)* mittere Cepheus,
Quid facis? exclamat: quæ te, germane, furentem
Mens agit in facinus? *(g)* meritiſne hæc gratia tantis
Redditur? *(h)* hac vitam ſervatæ dote rependis?
Quam tibi non Perſeus verum ſi quæris, ademit:
Sed grave *(i)* Nereidum numen, ſed corniger Ammon,
(k) Sed quæ *(l)* viſceribus veniebat bellua ponti
Exſaturanda meis. illo tibi tempore rapta eſt,
Quo peritura fuit. niſi ſi, crudelis, idipſum
Exigis, ut pereat: luctuque levabere noſtro.
(m) Scilicet haud ſatis eſt, quod te ſpectante revincta eſt;
Et nullam quod opem patruus ſponſusve tuliſti:
Inſuper a quoquam quod ſit ſervata dolebis;
Præmiaque eripies? quæ ſi tibi magna videntur;

INTERPRETATIO.

Inter hos prior Phineus, inconſideratus excitator tumultus agitans haſtam fraxineam mucrone ærato, Ecce, inquit, ecce hic ſum vindex ante ablatæ uxoris. Neque alæ, neque Jupiter mutatus in fictum aurum eripient te mihi. Cepheus exclamat tentanti jacere, Quid agis? quis animus trudit in flagitium te vaſanum, o frater? An hæc gratia refertur tantis beneficiis? Compenſaſne hac dote vitam ſervatæ? quam, ſi veritatem amas, non Perſeus tibi præripuit; ſed infenſa poteſtas Nereidum, ſed Ammon corniger, ſed fera maris quæ aderat explenda meis præcordiis. Tibi ablata eſt illo tempore, quo fuit interitura: niſi ſi idipſum petis, ut interrat, crudelis; & ſolatium habebis ex luctu noſtro. Nimirum parum eſt, quod religata eſt te intuente, & quod patruus & ſponſus nullum auxilium præbuiſti: Grave tibi erit inſuper quod ſit ſervata a quoquam: & auferes mercedem? quam ſi tibi ampla videtur,

NOTÆ.

(c) *Phineus*) Hic Cephei fuit frater, cui deſponſata Andromeda antequam Ceto exponeretur. Fuit & alius celeberrimus Argonautarum hoſpes, de quo poſtea videbimus.

(d) *Prærepta*) Andromedæ *ſcil.* quam quidem ſtulte veluti ſuam repoſcebat Phineus, poſtquam a Perſeo, monſtro atque adeo certiſſimæ morti erepta eſſet.

(e) *Falſum*) Spurium innuit fuiſſe Perſeum, qui matris crimini falſo Jovis nomen obtenderet.

(f) *Mittere*) Haſtam *ſcilicet*, qua Perſeum occideret.

(g) *Meritiſne*) Perſei, intellige, qui Andromedan liberaverat, ut ſupra vidimus.

(h) *Hac vitam*) Fratrem damnat qui pro vitæ auxilio Andromedæ allato; Perſeo mortem præmium offert.

(i) *Nereidum*) Quæ, ut ſupra dictum, propter formam a Caſſiopea ſpretam, monſtrum a Neptuno immiſerant, cui Cephei & Caſſiopeæ prolem exponendam Jupiter Ammon reſponderat.

(k) *Sed quæ*) Quia propter præſentiſſimum ab ea bellua periculum lubentiſſimo animo filiam liberandam petenti Perſeo in matrimonium collocare coacti ſunt parentes.

(l) *Viſceribus*) Sunt certe nati parentum ſuorum viſcera. Sed emphaſis eſt, quæ Cepheum excuſat, quod alteri, Phineo deſponſatam puellam tradiderit.

(m) *Scilicet*) Amara cum Ironia fratri vecordiam objicit.

Ex

Ex illis ſcopulis, ubi erant affixa, petiſſes:
Nunc ſine, qui petiit per quem non orba ſenectus,
Ferre, quod & meritis & voce eſt pactus: eumque
Non tibi, ſed certæ prælatum intellige morti.
(*n*) Ille nihil contra: ſed & hunc, & Perſea vultu
Alterno ſpectans, petat hunc ignorat, an illum.
Cunctatuſque brevi, contortam viribus haſtam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Perſea miſit.
Ut ſtetit illa toro, (*o*) ſtatim tum denique Perſeus
Exſiluit: teloque ferox inimica remiſſo
Pectora rupiſſet, niſi poſt altaria Phineus
Iſſet: & (indignum) ſcelerato profuit ara.
Fronte tamen (*p*) Rhœti non irrita cuſpis adhæſit.
Qui poſtquam cecidit, ferrumque ex oſſe revulſum eſt,
Calcitrat, & poſitas aſpergit ſanguine menſas.
Tum vero indomitas ardeſcit (*q*) vulgus in iras:
Telaque conjiciunt. & ſunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori. ſed limine tecti
Exierat Cepheus, teſtatur juſque, fidemque,
(*r*) Hoſpitiique Deos, ea ſe prohibente moveri.
Bellica Pallas adeſt, & protegit ægide (*ſ*) fratrem:
Datque animos. erat Indus (*t*) Athis, quem flumine (*u*) Gange

INTERPRETATIO.

debuiſſes quærere ex illis rupibus, ubi erat poſita: jam omitte habere qui quæſivit, per quem ſenectus mea non eſt deſtituta quam pactus eſt & beneficiis & ſermone: & eum ſcias non tibi præpoſitum ſed morti indubitatæ: Ille nihil contra reſpondit: ſed hunc aſpiciens & Perſeum alternis oculis, neſcit iſtum intentet in hunc an in illum; & aliquantiſper commoratus, intorſit fruſtra in Perſeum haſtam libratam viribus, quantas ira ſuppeditabat. Poſtquam illa affixa eſt lecto, tum denique Perſeus emicat ex menſa, & ſævus aperuiſſet pectus inimicum jaculo remiſſo, niſi Phineus effugiſſet pone aram: & (indignum) altare ſervavit ſceleſtum. Attamen mucro non inutilis infixus eſt fronti Rhœti: qui poſtquam proſtratus eſt, & ferrum extractum eſt ex oſſe, tundit humum, & inficit cruore menſas admotas. Tum vero cætera turba incenditur ira effrœni, & ſimul mittunt jacula: & ſunt qui dicant Cepheum debere mortem obire cum genero. Sed Cepheus prodierat extra limen domus, obteſtatus & jus, & fidem, & Deos hoſpitales: ea incepta eſſe ſe invito. Minerva bellica intervenit, & defendit fratrem ægide: & incendit animos. Erat Athis Indus, quem Limnæe orta fluvio Gange

NOTÆ.

(n) *Ille*) Phineus *ſcil.*; qui latronum, quales plurimi in magnis etiam urbibus graſſantur, pravo quidem ſed non minus ſolenni more, verberibus magis quam verbis quod proſtraverunt jus perſequuntur.

(o) *Stratis*) Lectis, in quibus cibum ſumturi veteres diſcumbebant.

(p) *Rhœti*) Qui Phinei ſocius fuit.

(q) *Vulgus*) Quod Phineo aderat, *ſcil.*

(r) *Hoſpitiique Deos*) Jovem hoſpitalem præſertim, de quo Virgilius.

Jupiter, hoſpitibus, nam te dare jura loquuntur, &c.

(ſ) *Fratrem*) Perſeum *ſcilicet*, cujus ut ipſius Palladis pater fuit Jupiter.

(t) *Athis*) Unus ex Phinei ſociis.

(u) *Gange*) Qui fluvius eſt Indorum maximus.

Edita (x) Limnate (y) vitreis peperiſſe ſub antris
Creditur, egregius forma: quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octenis integer annis;
Indutus clamydem (z) Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum;
Et madidos myrrha curvum (a) crinale capillos.
Ille quidem jaculo quamvis diſtantia miſſo
Figere doctus erat, ſed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem (b) cornua Perſeus
Stipite, qui media poſitus fumabat in ara,
Perculit; & fractis confudit in oſſibus ora.
Hunc ubi laudatos jactantem in ſanguine vultus
Aſſyrius vidit Lycabas; junctiſſimus illi
Et comes, & veri non diſſimulator amoris;
Poſtquam exhalantem ſub acerbo vulnere vitam
Deploravit Athin; quos ille tetenderat, arcus
Arripit: &, Mecum tibi ſint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato lætabere; quo plus
Invidiæ quam laudis, habes. hæc omnia nondum
Dixerat: emicuit nervo penetrabile telum:
Vitatumque, tamen ſinuoſa veſte pependit.
Vertit in hunc harpen ſpectatam cæde Meduſæ
Acriſioniades, adigitque in pectus. at ille
Jam moriens, oculis ſub nocte natantibus atra
Circumſpexit Athin: ſeque acclinavit in illum,

INTERPRETATIO.

dicitur peperiſſe ſub ſpeluncis perſpicuis, pulchritudine conſpicuus; quam majorem faciebat ornatu ſplendido, florens ætate annis ſedecim, tectus chlamyde Tyria quam faſcia aurea circumdabat: aurea monilia decorabant collum, & curvum crinale comam delibutam myrrha. Ille equidem didicerat attingere telo jaculato quantumvis remota; ſed peritior erat curvare arcus. Perſeus percuſſit eum curvantem quoque manu flexibilia cornua arcus, trunco, qui admotus fumabat in medio altari: & fœdavit vultus in oſſibus contritis. Cum Lycabas Aſſyrius ſocius ejus amicitia deviactiſſimus, neque tegens ſincerum amorem, eum aſpexit agitantem pulchram faciem in ſanguine, poſtquam deflevit Athin efflantem vitam ſub crudeli plaga, corripit arcus, quos ille ſinuaverat: &, inquit, Tibi mecum pugnandum erit: neque diu gaudebis morte adoleſcentis, ex qua plus reportas odii quam gloriæ. Nondum hæc omnia abſolverat, ſagitta acuta emiſſa eſt nervo; & eluſa affixa eſt tamen amictui ſinuoſo. Filius Acriſii in hunc movet enſem falcatum, inſignem morte Meduſæ, & immittit in pectus. At ille jam obiens, oculis fluctuantibus in caliginoſa morte, circumſpexit Athin; & ſe rejecit in illum;

NOTÆ.

(x) *Limnate*) Nympha paluſtris, a palude, ἀπὸ τῆς λιμνῆς, Græce ſic dicta.
(y) *Vitreis*) Id eſt, vitri inſtar pellucidis.
(z) *Tyriam*) Purpureo colore pretioſiſſimo, Tyro enim laudatiſſima purpura petebatur.
(a) *Crinale*) Faſcia aliqua cohibendis & ornandis crinibus.
(b) *Cornua*) Pro arcu ipſo lento & flexili.

Et

Et tulit ad manes junctæ ſolatia mortis.
Ecce *(c)* Syenites genitus Methione Phorbas,
Et *(d)* Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo tellus late madefacta tepebat,
Conciderant lapſi; ſurgentibus obſtitit enſis,
Alterius coſtis, jugulo Phorbantis adactus.
At non *(e)* Actoriden Erithon, cui lata bipennis
Telum erat, admoto Perſeus petit enſe: ſed altis
Exſtantem ſignis, multæque in pondere maſſæ,
Ingentem manibus tollit cratera duabus;
Infligitque viro. rutilum vomit ille cruorem:
Et reſupinus humum moribundo vertice pulſat.
Inde *(f)* Semiramio Polydæmona ſanguine cretum,
(g) Caucaſiumque Abarin, Sperchionidenque Lycetum,
Intonſumque comas Elycen, Phlegianque, Clytumque
Sternit: & exſtructos morientum calcat acervos.
Nec Phineus auſus concurrere cominus hoſti,
Intorquet jaculum, quod detulit error in Idan;
(h) Expertem fruſtra belli, & neutra arma ſecutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis;
Quandoquidem in partes, ait, abſtrahor, accipe, Phineu,
Quem feciſti hoſtem; penſaque hoc vulnere vulnus.
Jamque remiſſurus tractum de corpore telum
Sanguine defectos cecidit collapſus in artus.

INTERPRETATIO.

& tulit ad inferos conſolationem ſocia necis. Ecce Phorbas Syenites ortus Methione, & Amphimedon Libys cupidi certamen inire ceciderant, lapſi in ſanguine, quo humus late delibuta tepebat: Gladius immiſſus jugulo Phorbantis, et lateri alterius prohibuit ſeſe erigentes. At Perſeus non invadit gladio intentato Erithon Actoriden, qui arma gerebat vaſtam bipennem; ſed ſumit utraque manu craterem maximum prominentem ſignis eminentibus, et magnæ molis in pondere, et mittit in virum. Ille eructat ſanguinem rubrum, et reſupinus plangit terram capite moribundo. Poſtea proterit Polydæmonem ortum ſanguine Semiramio; & Abarin Caucaſium, et Lycetum Sperchioniden, et Elycen gerentem capillos intonſos, et Phlegian, et Clytum: et premit pedibus cumulos coacervatos obeuntium. Neque Phineus auſus committere certamen propius cum hoſte, vibrat telum, quod incerta manus detorſit in Idan, nequicquam immunem a bello, et neutrum certamen tuentem. Ille aſpiciens oculis acerbis ferum Phineum, Quandoquidem, inquit, cogor in factiones, habeas hoſtem, quem paraſti, Phineu: et compenſa plagam hac plaga. Et jam remiſſurus jaculum revulſum ex corpore cecidit collapſus in membra deſtituta ſanguine.

NOTÆ.

(c) *Syenites*) Syene urbe Ægypti ad Nilum, oriundus. Optime vero hos omnes Patronymico aliquo, aut re quapiam diſtinguit, ne cum aliis cognominibus imperite confundantur.

(d) *Lybis*) Libya Africæ provincia oriundos,

(e) *Actoriden*) *Actoris filium.*

(f) *Semiramio*) Semiramidis reginæ, de qua ſupra.

(g) *Caucaſium*) A Caucaſo Scythiæ monte.

(h) *Expertem fruſtra*) Quia neutras ſequutus partes, telo tamen appetitus.

Hic

Hic quoque Cephenum *(i)* poſt regem primus Odites
Enſe jacet Clymeni: Protenora perculit Hypſeus:
Hypſea Lyncides. fuit & grandævus in illis
Emathion, æqui cultor, timidusque Deorum:
Quem quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat; & inceſſit, ſcelerataque devovet arma.
Huic Chromis *(k)* amplexo tremulis altaria palmis
Demetit enſe caput, quod protinus incidit aræ:
Atque ibi ſemanimi verba exſecrantia lingua
Edidit, & medios animam exſpiravit in ignes.
Hinc gemini fratres. Broteaſque & *(l)* cæſtibus Ammon
Invicti, vinci ſi poſſent cæſtibus enſes,
Pl. ea cecidere manu: Cereriſque ſacerdos
…pycus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Japetide, non *(m)* hos adhibendus in uſus;
Sed qui pacis opus citharam cum voce moveres;
J… ſus eras celebrare dapes, feſtumque canendo.
Cui procul aſtanti, *(n)* plectrumque imbelle tenenti,
Pettalus; I, ridens, Stygiis cane cætera, dixit,
Manibus: & lævo mucronem tempore figit.
Concidit, & digitis morientibus ille *(o)* retentat
Fila lyræ: caſuque canit miſerabile carmen.
Non finit hunc impune ferox cecidiſſe Lycormas:

INTERPRETATIO.

Hic etiam Odites ſecundus regi Cepheno proſtratus eſt gladio Clymeni: Hypſeus proſternit Protenorem: Lyncides Hypſeum. Emathion ſenex fuit etiam inter illos, fautor juſtitiæ, & vir pius, quem, quia ſenectus non ſinit arma movere, verbis certat; & damnat arma nefaria, & illis male precatur. Chromis amputat caput huic complexo aras manibus trementibus, quod ſtatim concidit in altare: atque ibi protulit voces deteſtantes lingua ſemiviva, & efflavit ſpiritum in medios ignes. Deinde Broteas, & Ammon fratres gemelli invicti caſtibus, ſi gladii poſſent ſuperari cæſtibus, procubuerunt dextra Phinei, unà cum Ampyco Cereris ſacerdote circumdato tempora vitta candida. Tu etiam, Japetide, non admovendus ejuſmodi occaſionibus; ſed qui pulſares citharam opus pacis cantando, juſſus erat cohoneſtare convivium ludendo. Cui procul adſiſtenti, & tractanti plectrum pacificum, Pettalus, ridens, Abi, inquit, Canta reliqua Umbris inferis: & immittit cuſpidem in ſiniſtrum tempus. Procumbit, & ille pulſat digitis morientibus chordas lyræ, & forte canit carmen lugubre. Sævus Lycormas non patitur hunc procubuiſſe inultum.

NOTÆ.

(i) *Poſt regem*) *Secundus a rege, dignitate ſeu autoritate proximus.*

(k) *Amplexo*) Præſidii cauſa, qui mos veteribus, uti vel ex Biblilis notum.

(l) *Cæſtibus*) Erant Cæſtus chirothecæ ex corio bubulo, quibus plumbum aſſutum, ut pugnis certantes graviores ictus infligerent.

(m) *Hos*) Bellicos, *ſcilicet*.

(n) *Plectrum*) Inſtrumentum quo lyra pulſatur.

(o) *Retentat*) *Iterum tangit, & denuo experitur.*

Ra-

Raptaque de dextro robuſta *(p)* repagula poſti
Oſſibus illidit mediæ cervicis. at ille
Procubuit terræ mactati more juvenci.
Demere tentabat lævi quoque *(q)* robora poſtis
(r) Cincyhius Pelates. tentanti dextera fixa eſt
Cupide *(ſ)* Marmaridæ Corythi; lignoque cohæſit.
Hærenti *(t)* latus hauſit Abas: nec corruit ille:
Sed retinente manum moriens e poſte pependit.
Sternitur & Melaneus Perſeia caſtra ſecutus,
Et *(u)* Naſamoniaci Dorylas ditiſſimus agri;
Dives agri Dorylas. quo non poſſederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Hujus in obliquo miſſum ſtetit inguine ferrum:
Letifer ille locus. quem poſtquam vulneris auctor
Singultantem animam, & verſantem lumina vidit
(x) Bactrius Halcyoneus, Hoc quod premis, inq;, habeto
De tot agris, terræ: corpuſque exſangue reliquit.
Torquet in hunc haſtam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades: media quæ nare recepta
Cervice exacta eſt, in parteſque eminet ambas.
Dumque manum Fortuna juvat; Clytiumque, Claninque,
Matre ſatos una, diverſo vulnere fudit.
Nam Clytii per utrumque gravi librata lacerto

INTERPRETATIO.

& impingit validum vectem avulſum ex dextro poſte oſſibus media cervicis: At ille concidit in terram, ſicuti juvencus mactatus. Pelates Cinyphius conabatur etiam revellere obicem ſiniſtra valva. Manus dextra tranſverberata eſt conanti mucrone Corythi Marmaridæ; & commiſſa eſt ligno. Abas transfixit latus adhærenti: neque ille cadit; ſed ille obiens pependit e poſte retinente manum. Melaneus qui defenderat partes Perſei cadit etiam; itemque Dorylas ditiſſimus agri Naſamoniaci, Dorylas dives agri, quo alter non poſſederat vaſtius, aut cogebat totidem cumulos frumenti. Jaculum vibratum adhæſit hujus obliquo inguini: Illa pars mortifera. Quem cum Halcyoneus Bactrius auctor plagæ advertit emittentem animam, & torquentem oculos, Obtineas, inquit, hoc quod tegis de tot jugeris terra: & deſeruit corpus inane. Abantiades vindex immittit in hunc haſtam avulſam de vulnere tepente, qua inducta per mediam narem, prodiit cervice, & apparet ex utraque parte. Et fortuna favente manui, deturbat Clytium & Claniin genitos una matre diverſa plaga. Nam jaculum adactum pro brachio transfixit femur utrumque Clytii;

NOTÆ.

(p) *Repagula*) Vectem dicit, ſeu obicem, qui valvis ſolet apponi.

(q) *Robora*) Veſtem ex robore ſeu quercu duriſſima.

(r) *Cinyphius*) A Cinypho Africæ propriæ fluvio.

(ſ) *Marmaridæ*) Marmari filii.

(t) *Latus hauſit*) Sanguine vacuavit.

(u) *Naſamoniaci*) Fuerunt Naſamones populi Libyæ, juxta Syrtes, naufragis admodum infeſti, furto viventes.

(x) *Bactrius*) A Bactris urbe, quæ Bactrianæ, regioni Indiæ conterminæ, nomen quoque dedit.

(y) Fra-

(y) Fraxinus acta femur: jaculum Clanis ore momordit:
Occidit & Celadon (z) Mendeſius: occidit Aſtreus,
Matre (a) Palæſtina, (b) dubio genitore creatus.
Æthionque ſagax quondam ventura videre;
Nunc ave (c) deceptus falſa: regiſque Thoactes
Armiger, & cæſo genitore infamis Agyrtes.
(d) Plus tamen exhauſto ſupereſt: namque omnibus unum
Opprimere eſt animus. conjurata undique pugnant
Agmina pro cauſſa (e) meritum impugnante fidemque.
(f) Hac pro parte ſocer fruſtra pius, & nova conjux,
Cum genitrice, favent; ululatuque atria complent.
Sed ſonus armorum ſuperat, gemituſque cadentum:
Pollutoſque ſemel multo (g) Bellona Penates
Sanguine perfundit; renovataque prælia miſcet.
Circueunt unum Phineus, & mille ſecuti
Phinea. tela volant hiberna grandine plura
Præter utrumque latus, præterque & lumen & aures.
Applicat hinc humeros ad magnæ ſaxa columnæ:
Tutaque terga gerens, adverſaque in agmina verſus,
Suſtinet inſtantes. inſtabant parte ſiniſtra
(h) Chaonius Molpeus, dextra (i) Nabathæus Ethemon.

INTERPRETATIO.

Clanis recepit haſtam ore. Celadon Mendeſius etiam procubuit: Aſtreus natus matre Palæſtina ortus patre incerto procubuit: Æthion etiam, olim callidus cognoſcere futura, nunc deluſus ave mendaci; & Thoactes armiger regis, & Agyrtes famoſus patre interfecto. Superſunt tamen plures, quam ſuſtulit: namque conſilium eſt omnium tollere unum: turba conjurata certant undique pro cauſſa lædente meritum & fidem. Socer nequicquam pius, & recens nupta cum matre ſtant ab hac parte, & implent aulas clamoribus. Verum ſtrepitus armorum, & gemitus morientium vincit: & Bellona imbuit multo cruore domum ſemel infectam; & auget certamina renovata. Phineus atque mille ſequuti Phineum claudunt unum: plura jacula grandine hiemali volant ab utroque latere, & præter aures & oculos. Dein admovet humeros ad molem vaſtæ columnæ; & tutus a tergo, & converſus in turbam hoſtilem ſtat contra urgentes. Molpeus Chaonius premebant a lævo latere, Ethemon Nabathæus a dextro.

NOTÆ.

(y) *Fraxinus*) Pro haſta ex fraxino per metonymiam.

(z) *Mendeſius*) Fuit Mendes urbs Ægypti, ubi Pana & hircos coluerunt, de qua Plinius, unde hic Celadon nomen videtur habuiſſe.

(a) *Palæſtina*) Palæſtina Syriæ regione oriunda.

(b) *Dubio genitore*) Adeoque ſpurius.

(c) *Deceptus*) Quia inſtans fatum non præviderat, hoc dixit. Pari modo Virgil. de Rhamnete cæſo augure,

Sed non augurio potuit depellere peſtem.

(d) *Plus*) Hoſtium *ſcilicet* Perſeo interficiendorum, quam adhuc mactaviſſet.

(e) *Meritum*) Perſei, intellige, qui Andromedam liberaverat, reiſque fidem acceperat.

(f) *Hac*) Perſei *ſcilicet*; cui perverſe litem moverat Phineus.

(g) *Bellona*) Belli dea.

(h) *Cabonius*) Sunt Chaoni populi Arabibus contermini, de quibus Plinius: Chaones Epiri populi. Jam vide utrum malis, corruptamne lectionem dicas, anne Poetam Græculum hominem ad hanc pugnam arceſſiſſe credas?

(i) *Nabathæus*) Ex Nabathæa, felicis Arabiæ regione, oriundus.

Ti-

Tigris ut, auditis diverſa valle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum,
Neſcit utro potius ruat; & ruere ardet utroque:
Sic dubius Perſeus, dextra lævane feratur,
Molpea trajecti ſubmovit vulnere cruris;
(k) Contentuſque fuga eſt. neque enim dat tempus Ethemon;
Sed furit: &, cupiens alto dare vulnera collo,
(l) Non circumſpectis exactum viribus enſem
Fregit: & extrema percuſſæ parte columnæ
Lamina diſſiluit; dominique in gutture fixa eſt.
Non tamen ad letum cauſſas ſatis illa valentes
Plaga dedit. trepidum Perſeus, & inermia fruſtra
Brachia tendentem (m) Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbæ ſuccumbere vidit,
Auxilium, Perſeus, quoniam ſic cogitis ipſi,
Dixit, ab (n) hoſte petam: vultus avertite veſtros,
Si quis amicus adeſt: & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moveant miracula, dixit
Theſcelus: utque manu jaculum fatale parabat
Mittere, (o) in hoc hæſit ſignum de marmore geſtu.
Proximus huic Ampyx animi pleniſſima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit: inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota nec ultra.

INTERPRETATIO.

Quemadmodum Tigris preſſa fame dubitat utrò prius impetum faciat, auditis mugitibus duorum armentorum diverſa valle, & flagrat impetum facere utroque: ſic incertus Perſeus ruatne dextra aut ſiniſtra, ſuſtulit Molpeum plaga cruris tranſfixi: Et contentus eſt fuga, neque vero Ethemon ſpatium concedit: & furit; & intendens infigere plagam excelſo collo, fregit gladium impactum viribus incautis: & lamina diſjecta eſt ultima parte columna icta: & adhæſit jugulo domini. Illud tamen vulnus non fuit cauſſa ſatis potens ad mortem. Perſeus tranſfixit acinace Cyllenio turbatum & porrigentem in caſſum lacertos vacuos; Verum; poſtquam Perſeus advertit fortitudinem imparem eſſe agmini, ſiquidem vos ſic impellitis, inquit, advocabo hoſtem in opem: ſi quis benevolus hic eſt, dimovete oculos veſtros: & depromſit vultus Gorgonis. Quære alium, inquit Theſcelus, quem tua monſtra percellant; & cum vellet manu jacere telum mortiferum, conſtitit in hoc geſtu ſtatua de marmore. Ampyx proximus huic inſurgit enſe contra pectus pleniſſimum ingentis animi: atque inſurgendo dextera obduruit, neque mota citra nec ultra.

NOTÆ.

(k) *Contentus*) Quia Perſeum Ethemon urgebat, illi ſatis fuit quod Molpeus fugeret, cum alias non niſi peremtum dimiſiſſet.

(l) *Non circumſpectis*) Cum incaute in Perſeum irruiſſet Ethemon, non ipſum ſed columnam cui adſtabat, attigit, qua ſe fracta lamina.

(m) *Cyllenide*) Falcato enſe quem a Mercurio in Cyllene, Arcadiæ monte, nato, acceperat.

(n) *Hoſte*) Meduſæ capite, *ſcilicet*.

(o) *In hoc*) Statua marmorea factus eſt; quaſi jaculum quaſi emittere conaretur.

At

At Nileus, qui ſe genitum *(p)* ſeptemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina ſeptem
Argento partim, partim cælaverat auro.
Aſpice, ait, Perſeu, noſtræ primordia gentis:
Magna feres tacitas ſolatia mortis ad umbras,
A tanto cecidiſſe viro. pars ultima vocis
In medio *(q)* ſuppreſſa ſono eſt: adapertaque velle
Ora loqui credas; nec ſunt ea pervia verbis.
Increpat hos, *(r)* Vitioque animi non crinibus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum;
Et proſternite humi juvenem magica arma moventem.
Incurſurus erat; tenuit veſtigia tellus:
Immotuſque ſilex armataque manſit imago.
Hi tamen ex merito pœnas ſubiere. ſed unus
Miles erat Perſei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conſpecta ſaxo concrevit oborto.
Quem ratus Aſtyages etiamnum vivere, longo
Enſe ferit: ſonuit tinnitibus enſis acutis.
Dum ſtupet Aſtyages; naturam traxit eandem:
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora eſt media de plebe virorum
Dicere. bis centum reſtabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum riguerunt corpora viſa.

INTERPRETATIO.

At Nileus qui falſo dixerat ſe ortum Nilo ſeptemfluo, atque etiam inſculpſerat clypeo ſeptem oſtia Nili, partim argento, partim auro, Vide, inquit, Perſeu, initia noſtri generis. Portabis apud Manes quietos magnam conſolationem necis, occubuiſſe a tanto viro. Pars noviſſima vocis interclusa eſt in medio ſono: & arbitreris os apertum optare fari, neque illud eſt pervium vocibus. Erix objurgat iſtos, atque, ait, hæretis culpa animi, non capillis Gorgoneis: irruite mecum, & in terram date adoleſcentem tractantem arma incantata. Parabat irruere; terra compeſcuit pedes: & haſit ſaxum immobile & ſignum armatum. Atque hi dederunt pœnas pro merito; ſed unus, Aconteus, ſtabat a partibus Perſei, pro quo dum certat, Gorgone viſa, obduruit petra innata. Quem cum Aſtyages crederet adhuc vivere, percutit longo gladio; gladius ſonum edidit tinnitibus acutis. Dum Aſtyages miratur, induit eandem naturam; & facies ſtupentis hæret in ore marmoreo. Longum eſt recenſere nomina virorum de vulgo. Ducenti homines ſupererant ex certamine; ducenti obduruerunt conſpecta Gorgone.

NOTÆ.

(p) *Septemplice*) Quia per ſeptem oſtia majora ſubire mare dicitur.

(q) *Suppreſſa*) Quod ſuperbis & ſtulte gloriantibus fere accidit, ut ſua illos deſtituat & perdat gloria.

(r) *Vitio animi*) Ad hiſtoriam alludit ... tanta enim dicitur forma præſertim vero crinium pulchritudine Meduſa præcelluiſſe, ut ad ejus conſpectum ſtupidi amantes quaſi obrigeſcerent. Quæ res ſui quemque admonere debet, ne fraude propria magis quam alieno bono, non in ſaxum, ſed in ſuem canemve mutetur.

Pœnitet injuſti nunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? ſimulacra videt diverſa figuris;
Agnoſcitque ſuos: & nomine quemque vocatos
Poſcit opem: credenſque parum, ſibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. avertitur, atque ita ſupplex,
Confeſſaſque manus, (ſ) obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perſeu: remove fera monſtra; tuæque
Saxificos vultus, quæcunque ea, tolle Meduſæ.
Tolle, precor. (t) non nos odium regnive cupido
Compulit ad bellum; pro conjuge movimus arma.
Cauſſa fuit meritis melior tua, (u) tempore noſtra.
Non ceſſiſſe piget. nihil, o fortiſſime, præter
Hanc animam concede mihi: tua cætera ſunto.
Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat,
Reſpicere audenti, Quod ais, timidiſſime Phineu,
Et poſſum tribuiſſe, & magnum eſt munus inerti:
Pone metum tribuam: nullo violabere (x) ferro.
Quin etiam manſura dabo monumenta per ævum;
Inque domo ſoceri ſemper ſpectabere noſtri:
Ut mea ſe ſponſi ſoletur imagine conjux.
Dixit: & in partem Phorcynida tranſtulit illam,
Ad quam ſe trepido Phineus obverterat ore.
Tum quoque conanti ſua flectere lumina cervix
Diriguit, ſaxoque oculorum induruit humor.

INTERPRETATIO.

Nunc denique Phineum piget iniqui certaminis. Verum quid incipiat? aſpicit imagines diverſas figuris; & agnoſcit ſuos, & auxilium petit a ſingulis citatis nominibus & minus credens tangit corpora ſibi proxima; erant marmor. Detorquet faciem, atque ſupplex, & porrigens manus confitentes & brachia obliqua, ſic loquitur, Superior ſtas, Perſeu; tolle ſæva monſtra, atque amolire ſaxificam faciem tuæ Meduſæ, quæcumque ea eſt. Summove, oro. Non averſatio, aut deſiderium regni me traxit in certamen: ſumſimus arma pro uxore. Cauſſa tua fuit potior meritis, noſtra tempore. Non moleſtum eſt ceſſiſſe. Nihil præbe mihi, o ſtrenuiſſime præter meam vitam; alia omnia ſunto tua. Dabo, inquit, proferenti talia, neque audenti convertere oculos in eum quem precabatur voce, dabo quod poſſumus dare, & magnum eſt donum ignavo: nullo ferro læderis. Quin etiam præbebo monumenta duratura per ævum, & ſemper conſpicieris in domo noſtri ſoceri, ut mea uxor ſe ſoletur ſpecie ſponſi. Abſolvit, & tranſportavit caput Meduſæ in aliam partem, ad quam Phineus obverterat ſe ore timido. Tum etiam caput obduruit tentanti detorquere ſuos oculos, & humor oculorum diriguit ſilice.

NOTÆ.

(ſ) *Obliqua*) Quia averſus ne in Meduſæ caput oculi incurrerent loquebatur.

(t) *Non nos odium*) Crimen vero minuit hæc oratio.

(u) *Tempore*) Quia priori Phineo deſponſata Andromeda.

(x) *Ferro*) Monſtrum reformidaſſe ſe teſtatus erat Phineus, Perſeus ferrum reformidandum innuit, ut ille virtute ſuperiorem hoſtem confiteatur.

Sed

Sed tamen os timidum, vultuſque in marmore ſupplex,
Submiſſæque manus, facieſque (*y*) obnoxia manſit.
II. Victor Abantiades (*z*) patrios cum conjuge muros
Intrat: & (*a*) immeritæ vindex ultorque parentis
Aggreditur (*b*) Prœtum. nam fratre per arma fugato
Acriſioneas Prœtus poſſederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
Torva colubriferi ſuperavit lumina (*c*) monſtri.
III. Te tamen, o parvæ rector (*d*) Polydecta Seriphi,
Nec juvenis virtus per tot ſpectata labores,
Nec mala mollierant: ſed inexorabile durus
Exerces odium: nec iniqua finis in ira eſt.
Detrectas etiam laudes: fictamque Meduſæ
Arguis eſse necem. Dabimus tibi pignora veri;
(*e*) Parcite luminibus, Perſeus ait: oraque regis
Ore Meduſæo ſilicem ſine ſanguine fecit.
IV. Hactenus (*f*) aurigenæ comitem (*g*) Tritonia fratri
Se dedit. inde cava circumdata nube Seriphon
Deſerit; a dextra (*h*) Cythno Gyaroque relictis.

INTERPRETATIO.

Sed tamen os pavidum, & vultus ſupplex, & manus victa, & facies ſubdita manſit in ſaxo.

II. *Abantiades potius victoria ſubit mœnia patria cum uxore; & vindex & ultor matris immerita bellum indicit Prœto. nam ille fratre expulſo per arma obtinuerat arces Acriſioneas: Sed neque auxilio armorum; neque arce, quam inique inſederat, vicit oculos infeſtos monſtri colubriferi.*

III. *Attamen neque virtus juvenis probata per tot labores, neque mala delinierant te, o Polydecte rex exigua inſula Seriphi; ſed crudelis exerces odium infractum; neque finis datur injuſta ira. Minus etiam laudes: atque impugnas cædem Meduſa eſſe falſam. Exhibebimus tibi, inquit, Perſeus, teſtimonia veri: avertite oculos: & fecit vultus regis ſaxum ſine ſanguine vultu Meduſa.*

IV. *Hactenus Tritonia ſe præbuit comitem fratri auro ſato: inde velata nube cava deſtituit Seriphon: Cythno Gyaroque omiſſis a dextra*

NOTÆ.

(y) *Obnoxia*) Dejecta qualis eſt hominis ſibi conſcii, culpam agnoſcentis, pœnamque deprecantis.

(z) *Patrios*) Argos.

(a) *Immeriti*) De Acriſio avo loquitur, qui male de Danae filia Perſeoque nepote meritus, ut ſupra vidimus.

(b) *Prœtum*) Acriſii fratrem.

(c) *Monſtri*) Meduſæ capitis.

(d) *Polydecta*) Fuit Polydectes rex Seriphi, inſulæ ex Sporadibus, ad quem Perſeus una cum matre appulſus, quo tempore ab Acriſio expoſiti. Hanc ille amavit; quapropter Perſeum juvenem, cujus etiam ſibi virtus ſuſpecta, æternæ gloriæ conſequendæ titulo ad ſuperandam Gorgonem impulit; a quo contumelioſe poſt expeditionem exceptus, in ſaxum mutatus eſt.

(e) *Parcite luminibus*) Ut ſupra,

Vultus avertite veſtros,
Si quis amicus adeſt.

(f) *Aurigenæ*) Perſeo quem Jupiter in pretium ſeu imbrem aureum converſus, inque Danaes gremium delapſus, genuit.

(g) *Tritonia*) Pallas, quæ a Tritone Africæ palude, ubi educata & primum apparuit, hoc nomen habuit.

(h) *Cythno Gyar.*) Quæ inſulæ ſunt maris Ægæi ad dextram Seriphi, Minervæ habita ratione quæ ad occaſum, Bœotiam verſus iter dirigeret.

Quaque

Quaque ſuper pontum viſa breviſſima, Thebas,
(i) Virgineumque Helicona petit; quo monte potita
Conſtitit, & doctas ſic eſt affata (k) ſorores:
Fama novi (l) fontis noſtras pervenit ad aures;
Dura Meduſæi quem præpetis ungula rupit.
Is mihi cauſſa viæ, volui mirabile monſtrum
Cernere: (m) vidi ipſum materno ſanguine naſci.
Excipit (n) Uranie: Quæcumque eſt cauſſa videndi
Has tibi, Diva, domos; animo gratiſſima noſtro es.
Vera tamen fama eſt: & Pegaſus hujus origo
Fontis. & ad latices deducit Pallada ſacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Silvarum lucos circumſpicit antiquarum,
Antraque, & innumeris diſtinctas floribus herbas.
Feliceſque vocat pariter ſtudiique locique
(o) Mnemonidas, quam ſic affata eſt una ſororum:
O, niſi te virtus opera ad (p) majora tuliſſet,
In partem ventura chori Tritonia noſtri,
Vera refers; meritoque probas arteſque locumque:
Et gratam ſortem, (q) tutæ modo ſimus, habemus.

INTERPRETATIO.

proficiſcitur Thebas & Heliconem virgineum, qua iter viſum compendioſiſſimum ſuper mare: in quem montem cum perveniſſet conſtitit, atque ſic eſt alloquuta doctas ſorores; fama nuperi fontis delata eſt ad noſtras aures, quem rigida ungula volucris equi Meduſæi aperuit. Is mihi cauſſa itineris: optavi cernere monſtrum ſtupendum: vidi ipſum exoriri ſanguine matris. Urania reſpondet; Quæcumque eſt tibi cauſſa cernendi has ſedes, Diva, es acceptiſſima noſtro animo. Cæterum indubitata eſt fama: atque Pegaſus eſt cauſſa hujus fontis: & perducit Minervam ad ſacras aquas. Quæ diu admirata aquas eductas percuſſu pedis, circumluſtrat lucos nemorum antiquorum, & ſpeluncas, & gramina exornata innumeris floribus: & dicit, beatas Memoriæ filias quoad ſedes & ſtudia. Quam ſic eſt alloquuta una ſororum: O Tritonia acceſſura in partem noſtri cœtus; niſi virtus genuiſſet te ad majora, vera prædicas; & jure laudas & ſtudia, & ſedes: & conditione fruimur læta, modo ſimus ſecuræ.

NOTÆ.

(i) *Virgineumque*) Muſis virginibus ſacrum Heliconem Bœotiæ montem, ſicuti & alios, jam ſæpe dictum.

(k) *Sorores*) Muſas, *ſcilicet*.

(l) *Fontis*) Hippocrene dictus eſt, quem ad Heliconis radices, pedis percuſſu aperuiſſe Pegaſum alatum equum fabulati ſunt Poetæ.

(m) *Vidit ipſum*) Adfuiſſe Minervam, cum ex Meduſæ ſanguine in terram delapſo, natus eſt Pegaſus, nos quoque antea vidimus.

(n) *Uranie*) Quæ Muſarum una.

(o) *Mnemonidas*) Muſas, Mnemoſynes nymphæ, ſeu potius Memoriæ filias, quas, ut ſatis ſuperque demonſtrant paucula Palladis, ſeu Sapientiæ, verba, haud immerito ipſa dixit felices.

(p) *Majora*) Sapientiſſime virtutem ſupra ſcientiam extollit Muſa, quæ non aliter ipſa ſapiens eſt nec felix, quam quia ad virtutem ſpectat.

(q) *Tuta modo*) Cogitent iſtud Principes, qui ſaltem ex ſapientia, & Muſarum ſcientia, omnia fluere hominibus bonorum genera didicerunt.

Sed (vetitum eſt adeo ſceleri nihil) omnia terrent
Virgineas mentes: diruſque ante ora Pyreneus
Vertitur: & (r) nondum me tota mente recepi.
(ſ) Daulia Threicio Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, injuſtaque regna tenebat.
(t) Templa petebamus Parnaſia. vidit euntes:
Noſtraque fallaci veneratus numina cultu;
Mnemonides (cognorat enim), conſiſtite, dixit:
Nec dubitate, precor, tecto grave ſidus, & imbrem
(Imber erat) vitare meo: ſubiere minores
Sæpe caſas Superi. dictis & tempore motæ
Annuimuſque viro, (u) primaſque intravimus ædes.
Deſierant imbres, victoque (x) Aquilonibus Auſtro,
Fuſca repurgato fugiebant nubila cœlo.
(y) Impetus ire fuit. claudit ſua tecta Pyreneus:
Vimque parat: quam nos ſumtis effugimus alis.
Ipſe ſecuturo ſimilis ſtetit arduus arce:
Quaque via eſt vobis, erit & mihi, dixit, eadem.
Seque jacit vecors e ſummæ culmine turris:
Et cadit in vultus, diſcuſſique oſſibus oris
Tundit humum moriens ſcelerato ſanguine tinctam.
V. Muſa loquebatur. pennæ ſonuere per auras:
Voxque ſalutantum ramis veniebat ab altis.

INTERPRETATIO.

Verum (uſque adeo nihil eſt probibitum nequitiæ) omnia ſunt pavori virgineis animis: atque crudelis Pyreneus obverſatur oculis: & nondum ad me redii toto animo. Ille ſævus invaſerat campos Daulios & Phoceos milite Thracio, & poſſidebat regna iniqua. Ibamus in templa Parnaſia: advertit euntes; & poſtquam coluiſſet noſtra numina honore doloſo, Mnemonides, inquit, nam cognoverat, gradum ſiſtite; neque, quæſo, vereamini, vitari nebuloſum diem, & pluviam, (pluebat) mea domo; ſæpe Dii intraverunt exiliores caſas. Impulſæ verbis & tempeſtate & obſequutæ ſumus viro, & ſubiimus primam domum. Pluvia ceſſaverat, & Noto ſuperato a Borea, nubes opacæ deturbabantur cœlo ſerenato. Voluimus exilire: Pyreneus obſerat ſuam domum, & vim intentat, quam nos vitavimus alis ſumtis. Ipſe ſimilis ſecuturo excelſus conſiſtit arce, &, inquit, qua iter eſt vobis, erit & mihi idem: & vaſanus ſe mittit e faſtigio ſupremæ turris, & ruit in faciem, & moriens ferit terram inſtictam cruore ſceleſto oſſibus oris fracti.

V. *Muſa verba faciebat. Pennæ ſtrepitum fecerunt per aerem; & vox ſalutantium veniebat ab excelſis ramis.*

NOTÆ.

(r) *Nondum me*) Quia exterrita.

(ſ) *Daulia*) Fuit Daulis Urbs Phocidis, quam invaſiſſe Pyreneum Thraciæ regem hinc colligas.

(t) *Templa*) Quæ Delphis Apollini ſacra.

(u) *Primas*) *Veſtibulum*: neque vero unquam impii penetralia ſubire ſapientiam, ſeu Muſas, cuiquam credendum.

(x) *Aquilonibus*) Qui a Septentrione flantes Auſtrum pluvium ad meridiem ſuum repulerunt.

(y) *Impetus*) Qualis pluvia contra voluntatem retentos ſolet corripere, cum primum remiſit.

Suſ

Suſpicit; & linguæ quærit tam certa loquentes
Unde ſonent: hominemque pntat Jove nata locutum.
Ales erant: numeroque novem ſua fata querentes
Inſtiterant ramis imitantes omnia picæ.
Miranti ſic orſa (z) Deæ Dea: Nuper & iſtæ
Auxerunt volucrem victæ certamine turbam.
Pieros has genuit (a) Pellæis dives in arvis.
(b) Pæonis Evippe mater fuit. illa potentem
(c) Lucinam novies, novies paritura, (d) vocavit.
(e) Intumuit numero ſtolidarum turba ſororum:
Perque tot (f) Hæmonias, & per tot (g) Achaidas urbes
Huc venit: & tali committunt prælia voce:
Deſinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere nobiſcum, ſi qua eſt fiducia vobis,
(h) Theſpides certate Deæ. nec voce, nec arte
Vincemur, totidemque ſumus, vel cedite victæ
Fonte (i) Meduſæo, & (k) Hyantæa (l) Aganippe:
Vel nos Emathiis ad Pæonas uſque nivoſos
Cedamus campis. (m) dirimant certamina Nymphæ.
Turpe quidem contendere erat; ſed cedere viſum

INTERPRETATIO.

Sueſum intuitue, & quærit unde lingua tam bene loquentee ſonent; & filia Jovie arbitratur bominem locutum. Erant volucres, atque picæ novem numeeo imitantes omnia, inſederant ramis dolentee ſuam ſortem. Dea ſic occæpit Deam alloquens quæ mirabatur. Nuper iſtæ etiam ampliorem fecerunt numeeum avium ſupeeata certamine. Pierus opulentue in agris Pellais bas genuit. Matee fuit Evippe, Pæonia ortunda. Illa novies fœtus enixura, popoſcit novies potentem Lucinam. Agmen ſtultaeum ſororum ſupeebia elatum eſt numero: & buc acceſſeeunt pee tot Hæmoniae, & per tot Acbaidas nebes; & certamen indicunt ejuſmodi verbie, Omittite decipire vulgus ignarum inani ſuavitate. Deæ Theſpiades, ſiquidem audetis, ceetamen inite nobiſcum: neque ſupeeabimur cantu neque arte; atque ſumue pares numero. Vel impaees cedite fonte Meduſao, & Aganippe Hyantea; vel noe cedamus agris Ematbiis uſque ad Pæonas bibernos. Prælia veniant in arbitrium Nympbarum. Indecorum equidem certamen inice; ſed cedeee viſum

NOTÆ.

(z) *Deæ Dea*) Palladi Muſa.

(a) *Pellais*) Fuit Pella Macedoniæ oppidum, in Emathia regione, Philippi, & Alexandri magni natalibus clara.

(b) *Pæonis*) Ex Pæonia regione Macedoniæ Emathiæ finitima.

(c) *Lucinam*) Juno Lucina, Diana, ſeu Luna, parturientibus favens Dea, & lucis habens principium.

(d) *Vocavit*) Atque adeo novies peperit.

(e) *Intumuit*) Superbia ſcilicet.

(f) *Hæmonias*) Theſſalicas, ab Hæmone Theſſaliæ rege.

(g) *Achaidas*) Græcas.

(h) *Theſpiades*) A Theſpiis Bœotiæ urbe Muſis ſacra.

(i) *Meduſæo*) Hippocrenen dicit, quem Pegaſus equus, Meduſæ ſanguine cretus, aperuit.

(k) *Hyanthea*) *Bœotica*; Dicti enim Bœotii antiquitus *Hyantes*.

(l) *Aganippe*) Qui fons fuit Bœotiæ Muſis ſacer, juxta Heliconem.

(m) *Dirimant*) Quæ ante judicent utræ melius cecinerint.

Turpius. (*n*) electæ jurant per flumina Nyphæ;
Factaque de vivo preſſere ſedilia ſaxo.
Tunc, ſine ſorte prior quæ ſe certare profeſſa eſt,
(*o*) Bella canit Superum: falſoque in honore (*p*) Gigantas
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum;
Emiſſumque ima de ſede (*q*) Typhoea terræ
Cælitibus (*r*) feciſſe metum: cunctoſque dediſſe
Terga fugæ: donec feſſos Ugyptia tellus
Ceperit, & ſeptem diſcretus in oſtia Nilus.
Huc quoque terrigenam veniſſe Typhoea narrat,
Et ſe mentitis Superos celaſſe figuris:
(*ſ*) Duxque gregis, dixit, fit Jupiter; unde recurvis
Nunc quoque formatus Libys eſt cum cornibus Ammon.
(*t*) Delius in corvo, (*u*) proles Semeleia capro,
Fele (*x*) ſoror Phœbi, nivea (*y*) Saturnia vacca,

INTERPRETATIO.

turpius. Nymphæ electæ jurant per flumina, & inſiterunt ſedilibus paratis de viva rupe. Tunc quæ prior ſeſe dixit velle contendere ſine ſorte, cantat certamina Deorum, & ſtatuit Gigantes in falſo honore, detrahit factis magnorum Deorum; & Typhœum eductum de ſede infima terræ incuſſiſſe pavorem cœleſtibus, & omnes in fugam verſos, donec terra Ægyptia, & Nilus diviſus in ſeptem flumina acceperit laſſos. Dicit inſuper Typhœum terra ortum huc acceſſiſſe, & Deos ſe occultaſſe figuris ſimulatis: atque; inquit, Jupiter mutatur in arietem: ex quo nunc etiam Ammon Libys effictus eſt cum cornibus recurvis. Delius delituit in corvo, filius Semeles in capro, ſoror Apollinis, in fele, Saturnia in vacca alba,

NOTÆ.

(n) *Electa*) Quæ litem dirimerent, atque adeo judices ſederent.

(o) *Bella ſuperum*) De bello iſto Poetæ prope omnes, quod etiam Apollodorus lib. I. enarravit.

(p) *Gigantas*) E Terra, Cœlique ſanguine concreti dicuntur, quo tempore Saturnus patris pudenda abſcidit; qui quidem terribili aſpectu, ſtaturæ excelſiſſimæ, draconum pedibus horribiles, adverſus ſuperos etiam bellum movere auſi ut Jovem dejicerent. Qua re libidinoſos animi impetus contra rationem inſurgentes intellexiſſe veteres facile crediderim; niſi forte ſecretiora naturæ miracula implicando exponere voluerint. De quibus omnibus cuivis prout altius naturæ vires rimatus fuerit, plurima licet proferre.

(q) *Typhoea*) Hic omnium fuit terribilis, quem Terra & Erebo ſatum Heſiodus, Homerus Terra Junonis juſſu ortum fabulatus eſt. In hunc vero quicquid ubique horrendum Poetæ conjecerunt. Centum draconum capita illius humeris affixerunt; ore flammas eructante; caput ad cœlum uſque ſuſtulerunt, manuum alteram ad Orientem, ad Occidentem alteram porrexerunt; impexum crinem, lumina ignea, omnia denique illi ad terrorem tribuerunt.

(r) *Feciſſe metum*) Neque vero illud ſola Pieris mentita; imo fabulati ſunt nonnulli tanto metu correptos fuiſſe ſuperos, ut ad primum Typhoei aſpectum omnes aufugerint, atque in Ægypto mutata forma delituerint; quo factum ut tot portenta Ægyptii pro diis coluerint.

(ſ) *Dux gregis*) *Aries*, ſub cujus forma ſeſe occultaſſe Jovem voluerunt, qua re etiam Jupiter Hammon cornutus: Quanquam alias cauſas alii, nos quoque ſupra retulimus.

(t) *Delius*) Apollo, a Delo inſula ubi natus, ſic dictus.

(u) *Proles*) Bacchus eſt, Semeles filius.

(x) *Soror Ph.*) Diana.

(y) *Saturnia*) Juno.

Piſce

Digitized by Google

Piſce Venus latuit, *(z)* Cyllenius *(a)* Ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia moverat ora;
(b) Poſcimur *(c)* Aonides. *(d)* ſed forſitan otia non ſint;
Nec noſtris præbere vacet tibi cantibus aurem.
Ne dubita, veſtrumque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemoriſque *(e)* levi conſedit in umbra.
Muſa refert: Dedimus ſummam certaminis uni.
Surgit, & *(f)* immiſſos hedera collecta capillos
(g) Calliope quærulas *(h)* prætentat pollice chordas:
Atque hæc percuſſis ſubjungit carmina nervis.
VI. Prima *(i)* Ceres unco glebam dimovit aratro:
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris:
Prima dedit *(k)* leges. Cereris *(l)* ſumus omnia munus.
Illa canenda mihi eſt. utinam modo dicere poſſem
Carmina digna Deæ! certe Dea carmine digna eſt.
Vaſta *(m)* giganteis ingeſta eſt inſula membris

INTERPRETATIO.

Venus in piſce, Cyllenius in alis Ibidis. Hactenus agitaverat os ſonorum ad citharam: nos Aonides vocamur. Sed forte non detur ſpatium, neque tibi liceat admovere aurem noſtris cantibus. Ne ſis incerta, inquit Pallas, & mihi memora carmen veſtrum ordine; & ſedit in levi umbra ſilvæ. Muſa narrat: Credidimus uni totum certamen. Surgit, & Calliope religatam habens comam neglectam hedera ante experitur pollice nervos ſtridulos, atque ſubjicit hos verſus chordis tactis.

VI. *Prima Ceres ſidit glebam curvo aratro: prima præbuit fruges terris, & cibos ſuaves; prima ſanxit leges. Cuncta ſumus donum Cereris. Illa eſt mihi celebranda: utinam tantum poſſem proferre verſus dignos Dea! profecto Dea digna eſt carmine. Ampla inſula Trinacris impoſita eſt artubus giganteis.*

NOTÆ.

(z) *Cyllenius*) Mercurius, a Cyllene Arcadiæ monte ubi educatus.

(a) *Ibidis*) Eſt Ibis avis immunda, utpote roſtro anum purgans, Ciconiæ ſimilis, Ægypto peculiaris, ſerpentibus infeſta.

(b) *Poſcimur*) Ut ſi quid voce poſſemus, illud proferremus. Nota vero Muſarum modeſtiam, per oppoſitionem ad Pieridum impudentiam, quæ, ne jactis quidem ſortibus priores auſæ canere.

(c) *Aonides*) Muſæ, quæ a Bœotiæ parte montana Aonia dicta hoc nomen ſortitæ.

(d) *Sed forſitan*) Honeſtiſſima Muſæ ad Palladem oratio.

(e) *Levi*) Suavi ac jucunda.

(f) *Immiſſos collecta*) Negligenter compoſitis capillis, ut loqui amamus nos, qua in re ſummo opus eſt artificio.

(g) *Calliope*) Muſarum præſtantiſſima cui a vocis bonitate nomen inditum.

(h) *Prætentat*) Illud eſt quod dicimus, *jouer un prelude*.

(k) *Leges*) Inde ipſa Ceres *Legifera*, & quædam ejus ſacra ob leges de agrorum terminis latas, emptionibus aliiſque, *Teſmophoria* Græcis appellata.

(i) *Ceres*) Frugum dea, Saturno & Ope procreata, de qua toties.

(l) *Sumus omnia*) Quia frugibus veſcimur.

(m) *Giganteis*) Tiphœi, quem bello giganteo Jupiter proſtravit. Sicilia ſeu Trinacria inſula illi ſuperpoſita, ne quando poſſet reſurgere.

(n) Tri-

(n) Trinacris, & magnis ſubjectum molibus urget
Æthereas auſum ſperare Typhoea ſedes.
Nititur ille quidem; (o) pugnatque reſurgere ſæpe:
Dextra ſed (p) Auſonio manus eſt ſubjecta Peloro:
Læva, Pachyne, tibi: Lilybæo crura premuntur:
Degravat (q) Ætna caput: ſub qua reſupinus arenas
Ejectat, flammamque fero vomit ore Typhœus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ;
Oppidaque, & magnos evolvere corpore montes.
Inde tremit tellus: & (r) Rex pavet ipſe ſilentum,
Ne pateat, latoque ſolum retegatur hiatu;
Immiſſuſque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebroſa ſede tyrannus
Exierat: curruque atrorum vectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.
Poſtquam exploratum ſatis eſt, loca nulla labare,
Depoſitique metus: videt hunc (ſ) Erycina vagantem
Monte ſuo reſidens, (t) natumque amplexa volucrem;
Arma manuſque meæ, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus ſuperas omnes, cappe tela, Cuido,
Inque Dei pectus celeres molire ſagittas,

INTERPRETATIO.

& premit ingenti pondere Typhoeum ſubſtratum, non veritum animo præſumere ſedes cœleſtes. Ille equidem conatur, & tentat ſæpe exſurgere; ſed dextra manus eſt ſuppoſita Peloro Auſonio; ſiniſtra tibi, Pachyne; tibiæ urgentur Lilybæo. Æthna premit caput, ſub qua reſupinus eructat arenas, atque ille emittit ignem ore ſævo. Sæpe nititur amoliri molem terræ, & a corpore removere urbes, & vaſtos montes. Inde Terra tremit; & Deus ipſe quieſcentium metuit ne hiet, & ſolum aperiatur vaſta rima; & lux introducta metum incutiat timidis Manibus. Rex inferorum reformidans hanc calamitatem prodierat domo obſcura; & vectus curru equorum nigrorum providus circuibat fundamenta telluris Siculæ. Ut proviſum eſt abunde, nulla loca labare, & timor omiſſus, Erycina ſtans in monte ſuo aſpicit hunc errantem & complexa filium alatum, Arma, inquit, & manus mea, mea potentia, fili, Cupido, ſume illas ſagittas, quibus vincis cunctos, atque dirige tela velocia in pectus Dei,

NOTÆ.

(n) *Trinacris*) Sicilia eſt, cui a tribus promontoriis, quæ mox indicaturus eſt Poeta, hoc nomen inditum.

(o) *Pugnat*) Ad frequentes alludit terræ motus quibus Sicilia quatitur.

(p) *Auſonio*) Italo. quippe quod ad Italiam ſpectat, quam ab Auſonibus, qui Italiæ extrema littora Siciliam verſus olim coluerunt, eo nomine Poetæ appellaverunt.

(q) *Ætna*) Qui mons eſt Siciliæ notiſſimus flammas eructans. Atque hinc Poetas naturæ myſteria fabularum titulo involuiſſe ſatis patet. Sed majoris ſunt diſpoſitionis quam ut hujuſmodi annotatiunculis perpendantur.

(r) *Rex ſilent.*) Pluto ad quem demitti creduntur fato functi.

(ſ) *Erycina*) Venus, cui ab Eryce Siciliæ monte in quo Eryx ejus filius templum nuncupavit, hoc datum nomen.

(t) *Natum*) Cupidinem.

Cu-

Cui (*u*) triplicis ceſſit fortuna noviſſima regni.
Tu ſuperos, ipſumque Jovem, tu numina ponti
Victa domas, ipſumque, regit qui numina ponti.
Tartara quid ceſſant? cur non matriſque tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et (*x*) tamen in cœlo quoque tanta potentia noſtro
Spernitur: ac mecum vires minuuntur Amoris.
Pallada nonne vides, jaculatricemque Dianam
(*y*) Abſceſſiſſe mihi? (*z*) Cereris quoque filia virgo,
Si patiemur, erit: nam ſpes affectat eaſdem.
At tu, pro ſocio ſi qua eſt mea gratia regno,
Junge Deam (*a*) patruo. dixit Venus. ille pharetram
Solvit: & arbitrio matris de mille ſagittis
Unam ſepoſuit. ſed qua nec acutior ulla,
Nec (*b*) minus incerta eſt, nec quæ magis audiat arcum.
(*c*) Oppoſitoque genu curvavit flexile cornu:
Inque cor hamata percuſſit arundine Ditem.
Haud procul (*d*) Hennæis lacus eſt a mœnibus altæ,
Nomine (*e*) Pergus, aquæ, non illo plura (*f*) Cayſtros
(*g*) Carmina cygnorum labentibus audit in undis.

INTERPRETATIO.

cui ſors ultima regni triplicis evenit. Tu ſuperas Deos, & Jovem ipſum, tu ſuperas numina debellata maris, atque ipſum qui temperat numina maris. Cur inferi remorantur? quamobrem non extendis tuum & matris regnum? Pars tertia orbis agitur, & tamen tantum numen contemnitur etiam in cœlo noſtro, & potentia Amoris frangitur mecum. Annon cernis Minervam, & Dianam venatricem defeciſſe a me? filia Cereris erit etiam virgo, ſi indulgeamus: nam & hoc animo præſumit. At tu, ſi quid vales apud te pro regno ſocio, connecte Deam patruo. Abſolvit Venus. Ille expedit pharetram; & ſelegit unum de mille ſpiculis, ex voluntate matris; ſed quo neque ullum acutius, neque minus incertum, neque quod magis obſequatur arcui: atque genu oppoſito ſinuavit lentum cornu. & vulneravit Ditem calamo hamato in cor. Lacus eſt profundæ aquæ nomine Pergus, non longe a muris Hennæis. Cayſtrus non audit plures cantilenas cygnorum in aquis defluentibus.

NOTÆ.

(u) *Triplicis*) In tres partes nempe regnum inter fratres Jovem, Neptunum & Plutonem diviſum, ita ut Jovi cœlum, Neptuno maria, Plutoni Tartara, vel ut aliis placet Terra ceſſerit.

(x) *Tamen*) Correctio eſt, qua etiam Cupidinem magis ad id quod cupit Venus hortatur.

(y) *Abſceſſiſſe*) Quia non Amoribus indulgent.

(z) *Cereris filia*) Proſerpina eſt; cujus huc fabulam maximo cum artificio inſeruit.

(a) *Patruo*) Plutoni, qui Proſerpinæ patruus, ſiquidem illa Jovis filia, hic Jovis ejuſdem frater.

(b) *Minus incerta*) Id eſt; quæ rectius ad ſcopum feſtinet; nam vacillant nonnullæ, & obliquo motu feruntur, alarum vitio.

(c) *Oppoſitoque*) Quomodo ſolent qui arcum intendunt.

(d) *Hennæis*) Urbis Hennæ, quæ Siciliæ eſt Mediterranea.

(e) *Pergus*) Lacus ad Hennam, circa quem Proſerpinam flores legentem Pluto rapuit.

(f) *Cayſtros*) Eſt hic Cayſtros ſeu Cayſter Joniæ fluvius, Cygnorum copia celebris.

(g) *Carmina*) Placuit etiam fabularum artificibus Poetis mirificam, ne quid plumæ decori abeſſet rauciſſimis cygnis vocem tribuere.

Silva coronat aquas, cingens latus omne, ſuiſque
Frondibus, ut velo, *(b)* Phœbeos ſubmovet ignes.
Frigora dant rami, *(i)* Tyrios humus humida flores:
Parpetuum ver eſt. quo dum Proſerpina luco
Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit;
Dumque puellari ſtudio calathoſque ſinumque
Implet, & æquales *(k)* certat ſuperare legendo,
Pæne ſimul viſa eſt, dilectaque, raptaque *(l)* Diti:
Uſque adeo properatur amor. Dea territa mœſto
Et matrem, & comites, ſed matrem ſæpius, ore
Clamat, &, ut ſumma veſtem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remiſſis.
Tantaque ſimplicitas puerilibus adſuit annis:
Hæc quoque virgineum movit jactura dolorem.
Raptor agit currus: & *(m)* nomine quemque vocatos
Exhortatur equos. quorum per colla jubaſque
Excutit obſcura tinctas ferrugine habenas.
Perque lacus altos, & olentia ſulfure fertur
Stagna *(n)* Palicorum rupta ferventia terra:

INTERPRETATIO.

Nemus cingit aquas, claudens omne latus & arcet radios ſolares ſuis foliis, tanquam velo. Rami creant frigus, terra umida flores purpureos. Ver eſt perenne. Qua ſilva dum Proſerpina ſeſe oblectat, & legit aut violas, aut alba lilia. & dum implet puellari deſiderio & quaſillos, & ſinum, & ſtudet vincere comites carpendo, propemodum ſimul conſpecta eſt, & amata, & ſublata a Plutone, uſque adeo Amor acceleratur. Dea tremefacta vocat triſti ore & matrem, & æquales, ſed matrem ſæpius. & cum laceraſſet amictum ab extrema ora, flores collecti delapſi ſunt tunicis laxatis. Et tanta fuit ſimplicitas annis juvenilibus, hoc etiam damnum fecit dolorem puellarem. Prædo agitat currus; & inſtigat equos appellatos ſingulos ſuo nomine, per quorum colla & jubas movet lora infecta ferrugine ſubnigra. Atque vehitur per profundos lacus, & ſtagna Palicorum fœtentia ſulphure ejaculantia terra aperta?

NOTÆ.

(h) *Phœbeos*) Solis, qui Phœbus dicitur.

(i) *Tyrios*) Punicei coloris, qualem in violis conſpicimus.

(k) *Certat ſuperare*) Ita vero puellæ ſolent certare inter ſe, utra plures flores colligat, &c.

(l) *Diti*) Plutoni, qui divitiarum deus.

(m) *Nomine*) Orphæus, Æthon, Nicteus, & Alaſtor recenſentur a Claudiano.

(n) *Pallicorum*) Fuerunt Palici fratres duo, Jovis & Taleæ nymphæ filii, ut quibuſdam placet, ὅ ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, hoc eſt ab iterum veniendo in vitam, ſic dicti, ſiquidem tamen aliqua Græculis hominibus ſides. Nempe, ut illi inquiunt, optavit mater gravida, quo Junonis iram effugeret, ſibi terram dehiſcere, quæ maturi partus tempore aperta eſt, ex qua Palici illi eruperunt: qui Dii fuerunt indigenæ extra Siciliam nullibi noti. Fabulam ſecutus eſt fabularum maximus amator. Duos vero oſtentabant lacus accolæ, ex quibus emerſiſſe fratres mentirentur, tanta quidem veneratione habitos, ut ad illos, jurejurando controverſias dirimerent, perjuris in iis pereuntibus, cum illæſi inde innoxii reverterentur. Alia lege apud Macrobium Saturnal. 5.

Et

Et qua (*o*) Bacchiadæ (*p*) bimari gens orta Corintho
Inter (*q*) inæquales poſuerunt mœnia portus.
(*r*) Eſt medium (*ſ*) Cyanes, & Piſææ (*t*) Arethuſæ,
Quod coit anguſtis incluſum cornibus æquor.
Hic fuit, a cujus ſtagnum quoque nomine dictum eſt,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas;
Gurgite quæ medio ſumma tenus exſtitit alvo,
Agnovitque Deum: Nec longius ibitis, inquit.
Non potes invitæ Cereris gener eſſe. roganda,
Non rapienda fuit. quod ſi componere magnis
Parva mihi fas eſt; & me dilexit (*u*) Anapis.
Exorata tamen; nec, ut hæc, exterrita nupſi.
Dixit: &, in partes diverſas brachia tendens,
Obſtitit: haud ultra tenuit (*x*) Saturnius iram:
Terribileſque hortatus equos, in gurgitis ima.
Contortum valido ſceptrum regale lacerto
Condidit. icta viam tellus in Tartara fecit:
Et pronos currus medio (*y*) cratere recepit.

INTERPRETATIO.

& qua Bacchiada natio orta Corintho bimari, ſtatuerunt muros inter portus inæquales. Eſt mare medium Cyanes & Arethuſa Piſæa, quod conjungitur comprehenſum cornibus anguſtis. Cyane notiſſima inter Nymphas Sicelidas, a nomine cujus ſtagnum etiam appellatum hic fuit, quæ exſtitit medio mari ſuprema parte ventris tenus, & agnovit Deum; Neque, ait, longius ibitis. Non potes eſſe gener Cereris repugnantis. Fuit roganda, non auferenda. Quod ſi mihi licet conferre parva cum magnis, Anapis me quoque amavit. Nupta ſum nihilominus precibus delinita, neque tremefacta ſicuti iſta. Dixit; & porrigens ulnas in partes contrarias obnixa eſt, Saturinus non diutius compeſcuit iram, & hortatus ſævos quadrupedes immiſit ſceptrum regium impactum ſtrenuo brachio in profundiſſima abyſſi. Terra percuſſa aperuit iter in inferos, & recepit currus ſponte ruentes medio gurgite.

NOTÆ.

(o) *Bacchiada*) Archias eſt, Bacchiadum unus, Bacchia, Dionyſii filia oriundus, qui Corintho pulſus Syracuſas in Sicilia condidit.

(p) *Bimari*) Quia Ionio ſimul & Ægæo mari alluitur in iſthmo Peloponneſiaco ſita Corinthus.

(q) *Inæquales*) Duos habuerunt portus Syracuſæ, majorem alterum, alterum minorem.

(r) *Eſt medium*) Locum deſcribit, ubi Cyane nympha Plutonem, ne Proſerpinam longius abriperet, prohibere voluit.

(ſ) *Cyanes*) Nomen eſt nymphæ, cujus obiter ipſe Poeta fabulam tangit. Revera fontis eſt nomen in agro Syracuſano qui aquas ſuas Anapi miſcet.

(t) *Arethuſa*) Nympha fuit Arethuſa, Dianæ comes, quam cum Alpheus Peloponneſi fluvius juxta Piſas, amore incenſus perſequeretur, Diana in fontem ejuſdem nominis mutavit. Hujus aquis cum ſuas Alpheus miſcere vellet, illa a terra abſorta in Siciliam delata eſt, quo & per cuniculos ſubterraneos, eandem ſecutam fuiſſe Alpheum Piſæum, & aſſecutum fabulæ voluerunt. Hinc Arethuſa Piſæa. Atque hic fabulæ locum dedit, quod, ut ſcripſit Plinius; quæ apud Piſam in Alpheum projiciuntur, eadem in Sicilia ab Arethuſa ejiciuntur.

(u) *Anapis*) Fluvius eſt Siciliæ, qui ideo Cyanen amare fingitur, quod juncti una in mare defluant.

(x) *Saturnius*) Pluto, Saturni filius.

(y) *Cratere*) Eo nomine voraginem aut terræ hiatum appellat, quo Pluto cum Proſerpina abſorptus.

At Cyane, raptamque Deam; contemtaque fontis
Jura ſui mœrens, inconſolabile vulnus
Mente gerit tacita; lacrymiſque abſumitur omnis:
Et, quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra videres:
Oſſa pati flexus; ungues poſuiſſe rigorem;
Primaque de tota tenuiſſima quæque liqueſcunt;
Cærulei crines, digitique, & crura, pedeſque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Tranſitus eſt: poſt hæc tergumque, humerique, latuſque,
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.
Denique pro vivo vitiatas ſanguine venas
Lympha ſubit; reſtatque nihil, quod prendere poſſis.
VII. Interea pavidæ nequicquam filia matri
Omnibus eſt terris, omni quæſita profundo.
Illam non rutilis veniens Aurora capillis
Ceſſantem vidit, non (z) Heſperus. illa duabus
Flammifera pinus manibus (y) ſuccendit ab Æthna;
Perque pruinoſas tulit irrequieta tenebras.
Rurſus, ubi alma dies hebetarat ſidera, natam
Solis ad occaſus Solis quærebat ab ortu.
Feſſa labore ſitim conceperat; oraque nulli
Colluerant fontes: cum tectam ſtramine vidit
Forte caſam; parvaſque fores pulſavit: at inde
Prodit anus; Divamque videt; lymphamque roganti,
(b) Dulce dedit, toſta quod coxerat ante polenta.

INTERPRETATIO.

At Cyane deflens jura ſua ſcaturiginis neglecta, & Deam abreptam, fert animo ſilente plagam immedicabilem, & tota extenuatur fletibus, & defluit in illas aquas; quarum modo fuerat Dea. Cerneres artus emolliri, oſſa flecti, ungues amiſiſſe duritiem. Atque ſubtiliſſima quæque ex illa prima ſolvuntur, capilli glauci, & articuli, & tibiæ, & pedes; nam levis eſt mutatio in aquas frigidas artubus tenuibus; ab his, & dorſum, & humeri, & latera, & pectora diffluentia ſolvuntur in ſubtiles undas. Denique aqua pura irrepit in venas corruptas pro vivo ſanguine, neque quicquam ſupereſt quod poſſis corripere.

VII. *Interea filia fruſtra eſt pervestigata omnibus terris, & omnibus aquis, a matre turbata. Aurora coma flava exoriens non invenit illam quieſcentem, non Veſperugo. Illa accendit utraque manu tædas ab Æthna ignifera: & anxia geſtavit per noctes pruinoſas. Rurſus, poſtquam amabilis dies fugaverat ſtellas, pervestigabat filiam ab ortu ſolis ad occaſus. Defatigata labore contraxerat ſitim, neque ulli fonte irrigaverant ora: cum forte aſpexit tugurium opertum culmo: atque pepulit tenuem januam: At inde vetula exiit; atque aſpicit Deam, & obtulit petenti aquam quidam ſuave quod ante coxerat polenta toſta.*

NOTÆ.

(z) *Heſperus*) Stella Veneris veſpertina, de qua jam ſæpe.

(a) *Succendit*) Unde & ritus in Cereris ſacris cum tædis accenſis per trivia diſcurrendi, Proſerpinamque appellandi.

(b) *Dulce*) Pultem dicit, quam ex polenta ſeu farina hordeacea toſta, aqua, melle, & caſeo temperata conficiebant.

Dum

Dum bibit illa datum; (c) duri puer oris & audax
Conſtitit ante Deam; riſitque, avidamque vocavit.
Offenſa eſt: neque adhuc epota parte loquentem
Cum liquido miſta perfudit Diva polenta.
Combibit os (d) maculas; &, qua modo brachia geſſit,
Crura gerit: cauda eſt mutatis addita membris:
Inque brevem formam, ne ſit vis magna nocendi,
Contrahitur: parvaque minor menſura lacerta eſt.
Mirantem, flentemque, & tangere monſtra parantem
Fugit anum; latebramque petit: aptumque colori
Nomen habet, variis (e) ſtellatus corpora guttis.
VIII. Quas Dea per terras, & quas erraverit undas,
Dicere longa mora eſt: quærenti defuit orbis.
(f) Sicaniam repetit. dumque omnia luſtrat eundo;
Venit & ad Cyanen: ea, ni mutata fuiſſet,
Omnia narraſſet. ſed & os & lingua volenti
Dicere non aderant: nec, quo loqueretur, habebat.
Signa tamen manifeſta dedit; notamque parenti
Illo forte loco delapſam gurgite ſacro
(g) Perſephones zonam ſummis oſtendit in undis.
Quam ſimul agnovit, tanquam tum denique raptam
Sciſſet, inornatos laniavit Diva capillos:
Et repetita ſuis percuſſit pectora palmis.

INTERPRETATIO.

Dum illa potat quod oblatum fuerat, puer impudens & temerarius ſtetit coram Dea, atque irriſit, & appellavit voracem. Indignata eſt: neque adhuc exhauſta parte, Dea perfudit loquentem polenta intrita cum liquore. Vultus abſorbet maculas; & fert crura qua parte modo tulit lacertos; cauda eſt ſuperinducta artubus transformatis: atque cogitur in parvam figuram, ne ſit magna poteſtas lædendi; & menſura eſt minor brevi lacerta. Vitat vetulam ſtupentem, & lacrymantem, & volentem tractare prodigium: & quærit latibulum; & conſequutus eſt nomen idoneum coloris habens corpus diſtinctum diverſis guttis, quaſi ſtellis.

VIII. *Prolixum eſt tempus narrare per tuas terras & per quas aquas Dea vagata ſit. Ambitus terrarum deſtituit pervestigantem. Redit in Siciliam, & dum ſcrutatur omnia incedendo, acceſſit quoque ad Cyanen. Niſi ea transformata fuiſſet, cuncta memoraſſet: ſed os & lingua deerat cupienti loqui, neque aderat quo verba funderet. Attamen fecit indicia aperta; atque monſtrat cingulum Perſephones in aquis ſupremis, cognitum matri, quod forte ceciderat ibi in ſacris aquis. Quod ſtatim atque Dea agnovit, ſicuti tum denique cognoviſſet ſublatam filiam, diſcerpſit comam incompoſitam, & planxit pectora iterum atque iterum ſuis manibus.*

NOTÆ.

(c) *Duri*) Id eſt, impudentis.

(d) *Maculas*) Quales habet Stellio, in quem hic puer mutatus, Abas nonnullis, alius Aſcalabus, id eſt ſtellio, dictus.

(e) *Stellatus*) Quia lucidis habet tergus diſtinctum maculis.

(f) *Sicaniam*) Siciliam dicit, cui & illud fuit vetus nomen, a quibuſdam ejus incolis.

(g) *Perſephones*) *Proſerpina*, quæ a Græcis illo appellatur nomine.

Nec ſcit adhuc ubi ſit: terras tamen increpat omnes;
Ingrataſque vocat, nec frugum munere dignas,
(*h*) Trinacriam ante alias, in qua veſtigia damni
Repperit. ergo illic ſæva vertentia glebas
Fregit aratra manu: parilique irata colonos
Ruricolaſque boves leto dedit: arvaque juſſit
(*i*) Fallere depoſitum; vitiataque ſemina fecit.
Fertilitas (*k*) terræ latum vulgata per orbem
Caſſa jacet: primis ſegetes moriuntur in herbis:
Et modo ſol nimius, nimius modo corripit imber,
Sideraque, ventique nocent: avidæque volucres
Semina jacta legunt: (*l*) lolium, (*m*) tribulique fatigant
Triticeas meſſes, & (*n*) inexpugnabile gramen.
Cum caput Eleis (*o*) Alpheias extulit undis:
Roranteſque comas a fronte removit ad aures:
Atque ait: O toto quæſitæ virginis orbe,
Et frugum genitrix, immenſos ſiſte labores:
Neve tibi (*p*) fidæ violenta iraſcere terræ.
Terra nihil meruit: patuitque invita rapinæ
Nec ſum pro patria ſupplex: hac hoſpita veni.
(*q*) Piſa mihi patria eſt: & ab Elide ducimus ortum.
Sicaniam peregrina colo: ſed gratior omni

INTERPRETATIO.

Nec novit etiam ubi ſit; ceterum objurgat omnes locos, & immemores appellat, neque meritos donum frumenti; Ante cæteros Siciliam, in qua invenit ſigna damni. Atque adeo illic rupit manu terribili aratra ſubigentia glebas; atque infenſa morti eidem oppoſuit agricolas, & tauros ruricolas; & coegit agros intercipere depoſitum, & corrupit ſemina. Feracitas terræ celebrata per vaſtum mundum jacet inutilis: ſegetes pereunt in primis herbis: & modo Sol ardentior, modo imber denſior lædit. Et ſidera, & venti officiunt: & aves rapaces auferunt ſemina ſparſa: lolium, tribulique & herba nulla arte eradicanda urgent meſſes triticeas. Cum Alpheias protulit caput ex aquis Eleis, & rejecit in aures capillos ſtillantes, atque inquit; O mater puellæ perveſtigatæ per totum mundum, & mater frugum, finem impone immodicis laboribus; & ne ſæva ira exæſtues adverſus terram tibi fidelem. Terra nihil deſcivit, atque nolens aperta eſt furto. Neque precor pro patria; huc adſum peregrina. Piſa eſt mihi Patria; & originem habemus ab Elide. Advena incolo Siciliam: ſed hæc tellus mihi eſt magis accepta.

NOTÆ.

(h) *Trinacria*) *Siciliam*; cui a tribus promontoriis illud nomen, ut dictum antea: in qua quidem inſula, quæ aliquando *Romanorum horreum* dicta, primo ſua ſponte natum triticum, ex qua vero Triptolemum ſerendi artem petiiſſe, fabulati ſunt.

(i) *Fallere*) Ut terræ creditum ſemen nihil produceret.

(k) *Terra*) Siciliæ, *ſcilicet*.

(l) *Lolium*) Nota nimis herba, inter ſegetes vel etiam ex iis naſcens, cujus grana tritico admixta panem efficiunt inebriantem, caputque imo & totum corpus tentantem.

(m) *Tribuli*) Herba eſt quædam humi ſerpens ſegetibus infeſtiſſima.

(n) *Inexpugnabile*) Quia ubique naſcitur, radicibus circumquaque ſerpentibus foliis tritico ſimilibus.

(o) *Alpheias*) Arethuſam dicit, Elidis fontem cum qua Alpheum fluvium ſuas in Sicilia aquas miſcere, ſupra diximus.

(p) *Fida*) Quia feraciſſima Sicilia.

(q) *Piſa*) Urbs Peloponneſi ad Alpheum fluvium.

Hæc

Hec mihi terra ſolo eſt. hos nunc Arethuſa penates,
Hanc habeo ſedem; quam tu, mitiſſima, ſerva.
Mota loco cur ſim, tantique per æquoris undas
Advehar (r) Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempeſtiva meis: cum tu curiſque levata,
Et vultus melioris eris. mihi pervia tellus
Præbet iter: ſubterque imas ablata cavernas
Hic caput attollo: deſuetaque ſidera cerno.
Ergo, dum Stygio ſub terris gurgite labor,
Viſa tua eſt oculis illic Proſerpina noſtris,
Illa quidem triſtis, nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen, ſed opaci maxima mundi
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas ſtupuit, ceu ſaxea, voces:
Attonitæque diu ſimilis fuit: utque dolore
Pulſa gravi gravis eſt amentia; curribus auras
Exit in æthereas: ibi toto nubila vultu
Ante Jovem paſſis ſtetit invidioſa capillis.
Proque meo veni ſupplex tibi, Jupiter, inquit,
Sanguine, proque tuo. ſi nulla eſt gratia matris;
Nata patrem moveat: neu ſit tibi cura precamur
Vilior illius, quod noſtro eſt edita partu.
En quæſita diu tandem mihi nata reperta eſt:
Si reperire vocas, (ſ) amittere certius; aut ſi
Scire ubi ſit, reperire vocas. quod rapta, feremus.
Dummodo reddat eam. neque enim prædone marito
Filia digna tua eſt, ſi jam mea filia digna eſt.

INTERPRETATIO.

quam omnis locus. Ego Arethuſa habeo nunc hanc domum, habeo has ſedes: quas tu, alma mater, tutas præſta: Quamobrem ſolum verterim, & appulerim Ortygiam per aquas tanti maris, tempus mihi dabitur narrandi opportunum, cum tu eris libera a curis, & faciei alacrioris. Terra mihi permeabilis dat viam; & fluens per antra inferna hic caput effero, & video aſtra deſueta. Dum igitur fluo ſub terris per abyſſum infernam, tua Proſerpina conſpecta eſt illic noſtris oculis. Illa quidem mœſta, neque adhuc vultu tranquillo, ſed tamen regina; ſed maxima vaſti orbis, ſed tamen potens uxor regis Stygii. Mater hæſit tanquam marmorea ad verba audita, & diu par fuit attonita: atque ut agitata magno dolore, magna eſt inſania; erumpit in auras æthereas curru: ibi turbata toto vultu invidioſa conſiſtit coram Jove ſparſa coma: atque ait, Jupiter, Adſum tibi ſupplex pro meo ſanguine, & pro tuo. Si nullus eſt favor matris, filia tangat patrem: & oramus ne amor ſit tibi minor erga illam, quod in lucem venerit noſtro partu. Ecce diu quæſita filia denique a me eſt inventa; ſi appellas invenire certius perdere: aut ſi appellas invenire cognoſcere ubi ſit. Patiemur quod ſublata: dummodo eam reſtituat; neque enim filia tua meruit virum prædonem, ſi jam mea filia meruit.

NOTÆ.

(r) *Ortygiam*) Inſula fuit juxta Syracuſas olim ponte, deinde aggere juncta continenti, alia a Deo, quæ & Ortygia dicta.

(ſ) *Ammittere certius*) Quod fit cum rem amiſſam alicubi eſſe comperimus, unde non poſſit extrahi.

Jupi-

Jupiter excepit: Commune eſt pignus onuſque
Nata mihi tecum: ſed, ſi modo nomina rebus
Addere vera placet, (t) non hoc injuria factum,
Verum amor eſt: neque erit nobis gener ille pudori.
Tum modo, Diva, velis. ut deſint cætera, quantum eſt
Eſſe Jovis fratrem! quid quod nec cætera deſunt,
Nec cedit niſi (u) ſorte mihi? ſed tanta cupido
Si tibi diſcidii; repetat Proſerpina cœlum:
Lege tamen certa; ſi nullos contigit illic
Ore cibos. nam ſic Parcarum fœdere cautum eſt.
Dixerat. at Cereri certum eſt educere natam.
Non ita fata ſinunt. quoniam jejunia virgo
Solverat, &, cultis dum (x) ſimplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpſerat arbore pomum:
Sumtaque pallenti ſeptem de cortice grana
Preſſerat ore ſuo. ſoluſque ex omnibus illud
Viderat Aſcalaphus: quem quondam dicitur Orphne,
Inter (y) Avernales haud ignotiſſima Nymphas,
Ex (z) Acheronte ſuo furvis peperiſſe ſub antris.
Vidit: & (a) indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit (b) regina Erebi, teſtemque profanam
Fecit (c) avem: ſparſumq; caput (d) Phlegethontide lympha

INTERPRETATIO.

Jupiter reſpondit: filia eſt mihi tecum commune pignus & cura: ſed ſi modo velimus dare certa nomina rebus, hoc inceptum non eſt injuria, ſed amor: neque ille gener nobis erit infamiæ. Modo tu Dea annuas, quanquam alia omnia deſiderentur, quantum eſt eſſe fratrem Jovis! quid quod neque alia deſiderantur, neque cedit ſorte niſi mihi? Verum ſi tantum tibi deſiderium divortii: Proſerpina repetat cœlum, attamen conditione firma, ſi nullam eſcam illic tetigit ore: nam ſic ſtatutum legibus fati. Abſolverat. At Ceres decrevit abducere filiam. Fata non ſic patiuntur: quia puella fregerat jejunia; & dum incauta vagatur in hortis cultis, avellerat pomum puniceum arbore curva, & preſſerat ore ſuo ſeptem grana excerpta de cortice pallido: atque ſolus Aſcalaphus ex omnibus illud adverterat, quem Orphne non ignobilis inter Nymphas infernas dicitur olim genuiſſe ex Acheronte ſuo ſub cavernis nigris. Aſpexit: & ſævus ſuſtulit reditum teſtimonio. Regina Orci ingemuit, & mutavit indicem in alitem infamem, & transformavit caput irrigatum aqua Phlegethontide

NOTÆ.

(t) *Non hoc inj.*) Argute quidem, non tamen vere: nam & amando maxima poteſt offerri injuria, imo tanta ut vix ulla major. Sed more ſuo Poeta.

(u) *Sorte*) Qua Jupiter Cœli, Pluto inferni rex factus, & Deus.

(x) *Simplex*) *Rerum imperita.*

(y) *Avernales*) *Infernas.* Eſt nempe Avernus Campaniæ lacus prope Baias, quem infernorum limen eſſe Poetæ fabulati ſunt, unde & pro ipſis inferis ponitur.

(z) *Acheronte*) Notiſſimo inferorum fluvio.

(a) *Indicio*) Indicavit ille Proſerpinam de malo puniceo grana aliquot delibaſſe.

(b) *Regina Erebi*) Proſerpina. Erebus enim, qui inferorum deus ex Chao & caligine ortus, pro ipſa Inferorum ſede ſæpius ſumitur.

(c) *Avem*) Bubonem, *ſcilicet*, peſſimi ominis, uti quidem illis viſum hominibus Ethnicis; certe feralis cantus & funeſti. Hanc vero fabulam aliter narrat Appollodorus.

(d) *Phleget.*) Flammis æſtuantibus rapidum faciunt Phlegethontem ut plurimum; ſed & noſter Poeta eſt.

In roſtrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille ſibi ablatus fulvis amicitur ab alis;
Inque caput (*e*) creſcit; longoſque reflectitur ungues.
Vixque movet natas per inertia brachia pennas:
Fœdaque fit volucris, venturi nuncia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.
IX. Hic tamen indicio pœnam linguaque videri
Commeruiſſe poteſt. vobis, (*f*) Acheloides, unde
Pluma pedeſque avium, cum virginis ora generatis?
An quia, cum legeret vernos Proſerpina flores,
In comitum numero miſtæ, Sirenes, eratis?
Quam poſtquam toto fruſtra quæſiſtis in orbe;
Protinus ut veſtram ſentirent æquora curam,
Poſſe ſuper fluctus alarum inſiſtere remis
Optaſtis: facileſque Deos habuiſtis, & artus
Vidiſtis veſtros ſubitis flaveſcere pennis.
Ne tamen ille (*g*) canor mulcendas natus ad aures,
Tantaque dos oris linguæ deperderet uſum;
Virginei vultus, & vox humana remanſit.
X. At (*h*) medius fratriſque ſui mœſtæque ſororis
Jupiter (*i*) ex æquo volventem dividit annum.

INTERPRETATIO.

In roſtrum, & plumas, & magnos oculos. Ille ſibi ademtus tegitur alis fulvis, & augetur in caput, & replicatur in prolixos ungues: atque ægre agitat pigros lacertos per pennas additas: & fit turpis avis, præſaga futuri doloris, bubo iners, crudele præſagium hominibus.

IX. *Certum hic poteſt videri dignus pœna teſtimonio & lingua. Unde vobis pluma, & pedes volucrum, Acheloides, cum habeatis vultus puellarum? An quia cum Proſerpina colligeret flores vernos, vos Sirenes eratis miſtæ in agmine comitum? Quam poſtquam perveſtigaſtis in caſſum per omnes terras, repente ut maria cognoſcerent veſtram ſolicitudinem, voviſtis poſſe ire ſuper undas remis alarum: & habuiſtis Deos annuentes. & vidiſtis veſtra membra flaveſcere pennis repentinis. Ne tamen illa cantandi peritia a natura conceſſa ad capiendas aures, & tanta dos oris amitteret uſum linguæ, facies puellaris, & ſonus humanus ſuperfuit.*

X. *At Jupiter arbiter inter fratrem ſuum & triſtem ſororem partitus eſt æqualiter annum currentem.*

NOTÆ.

(e) *Creſcit*) Quippe capito eſt *Bubo*, magnumque gerit caput.

(f) *Acheloides*) Sirenes ſunt, Acheloi fluvii & Calliopes Muſæ Melpomenes, aut Terpſicores, filiæ, de quarum inſidioſis cantibus voluptatum naturam declarantibus notior fabula quam ut huc referatur.

(g) *Canor*) Id eſt, Cantus elegantia a natura inſita.

(h) *Medius*) Id eſt, qui utriuſque rationem haberet, nec tamen alterutri in totum faveret.

(i) *Ex æquo*) Ut partim apud inferos, partim apud ſuperos Proſerpina, quæ in cœlis Luna, in terris Diana maneret, fabulæ ſenſum quod attinet. Ceres Terra ipſa eſt, cujus filia Proſerpina vim inſitam ſeu ſemen denotat, quod hyeme ſub terra latet, æſtate erumpit, & ad ſuperos tollitur.

Nunc

Nunc Dea regnorum numen commune duorum
Cum matre eſt totidem, totidem cum conjuge menſes,
Vertitur extemplo facies & mentis & oris:
Nam, modo quæ poterat Diti quoque mœſta videri,
Læta Deæ frons eſt: ut Sol, qui tectus aquoſis
Nubibus ante fuit, victis ubi nubibus exit.
Exigit alma Ceres, nata ſecura reperta,
Quæ tibi cauſſa viæ: cur ſis, Arethuſa, ſacer fons.
Conticuere undæ: quarum (*k*) Dea ſuſtulit alto
Fonte caput: viridesque manu (*l*) ſiccata capillos
Fluminis (*m*) Elei veteres narravit amores.
Pars ego Nympharum, quæ ſunt in (*n*) Achaide, dixit,
Una fui: (o) nec me ſtudioſius altera ſaltus
Legit, nec poſuit ſtudioſius altera caſſes.
Sed quamvis formæ nunquam mihi fama petita eſt,
Quamvis fortis eram: formoſæ nomen habebam:
Nec mea me facies nimium laudata juvabat.
Quaque aliæ gaudere ſolent, ego (*p*) ruſtica dote
Corporis erubui; crimenque placere putavi.
Laſſa revertebar (memini) (*q*) Stymphalide ſilva.
Æſtus erat: magnumque labor geminaverat æſtum.
Invenio ſine vortice aquas, ſine murmure euntes,

INTERPRETATIO.

Nunc Dea numen commune duorum regnorum eſt totidem menſes cum matre, & totidem cum marito. Statim ſpecies animi & vultus mutatur: nam facies Dea qua poterat videri triſtis etiam Plutoni, eſt alacris: tanquam Sol, qui prius obductus nebulis humidis, cum prodit disjectis nebulis. Blanda Ceres quieta, filia inventa, requirit qua tibi cauſſa itineris, Arethuſa, quamobrem ſis fons ſacer. Fluctus ſiluerunt, ex quorum profundo fonte Dea extulit caput; & poſtquam exſiccaſſet comam glaucam, retulit amores antiquos fluvii Elai. Ego, inquit, fui pars una Nympharum, qua ſunt in Achaia: neque alia perluſtravit majori affectu nemora, neque alia tetendit plagas majori ſtudio. Sed tametſi nunquam quaſivi laudem pulchritudinis, tametſi ſtrenua eſſem, conſequuta eram famam pulcra: nec mea forma nimium probata mihi grata erat. Atque ego agreſtis rubore ſum perfuſa dote qua alia ſolent lætari; atque credidi crimen eſſe placere. Defeſſa, recordor, redibam ſilva Stymphalide. Calor erat intenſus, & labor auxerat magnum calorem. Reperio latices ſine voragine, fluentes ſine ſtrepitu,

NOTÆ.

(k) *Dea*) Arethuſa, *ſcilicet*.

(l) *Siccata*) Eorum more, qui ex aquis emergentes, capillos ad exprimendam aquam in unum cogunt, quos deinde in humeros rejiciunt.

(m) *Elei*) Alphei nempe, quem Elidem Peloponneſi provinciam rigare vidimus.

(n) *Achaide*) *Achaia*; quo nomine non Græciam hoc in loco, ſed Peloponneſi regionem intellige Elidi proximam, cui & illud datum nomen.

(o) *Nec me*) Adeoque venatrix fuit, & Dianæ comes fidiſſima.

(p) *Ruſtica*) Id eſt, quæ minus urbanis munditiis, elegantia, & id genus mollioribus jucunditatibus oblectaretur.

(q) *Stymphalide*) Eſt *Stymphalus* urbis, fluvii, & montis Arcadici nomen, in Peloponneſo, juxta Elidem & Achaiam.

[Per-

Perſpicuas imo; per quas numerabilis alta
Calculus omnis erat; quas tu vix ire putares.
(r) Cana ſalicta dabant, nutritaque (ſ) populus unda;
Sponte ſua natas ripis declivibus umbras.
Acceſſi, primumque pedis veſtigia tinxi:
Poplite deinde tenus. neque eo contenta, recingor.
Molliaque impono ſalici velamina curvæ;
Nudaque mergor aquis. quas dum ferioque trahoque
Mille modis labens, excuſſaqua brachia jacto;
Neſcio quod medio ſenſi ſub gurgite murmur:
Territaque inſiſto propioris margine ripæ.
Quo properas, Arethuſa? ſuis Alpheus ab undis,
Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram fugio ſine veſtibus. altera veſtes,
Ripa meas habuit. tanto magis inſtat, & ardet:
Et quia nuda fui, ſum viſa paratior illi.
Sic ego currebam: ſic me ferus ille premebat:
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Ut ſolet accipiter trepidas agitare columbas.
Uſque ſub (t) Orchomenon, (u) Pſophidaque, (x) Cyllenenque,
Mœnalioſque ſinus, gelidumque Erimanthon, & Elin
Currere ſuſtinui. nec me velocior ille.
Sed tolerare diu curſus ego viribus impar
Non poteram: longi patiens erat ille laboris.

INTERPRETATIO.

ad imum perlucidos, per quos omnis lapillus erat numerabilis in profundo: quos tu ægre crederes currere. Salicta alba, & populus nutrita aqua præbebant ſuapte natura umbras natas ripis declivibus. Adii, atque primo merſi plantam pedis: deinde poplite tenus; neque eo expleta, exuor; atque impono tenues veſtes curva ſalici: atque nuda tingor aquis: quas dum plango, moveoque, mille modis me flectens, atque agito motos lacertos, audivi neſcio quod murmur ſub aquis, & tremefacta innitor margine ripæ propioris. Quo feſtinas, Arethuſa? Quo feſtinas? iterum dixerat mihi Alpheus rauco ore, ex ſuis aquis. Aufugio ſine amictu ſicut eram. Altera habuit mea velamina. Tanto magis urget, & uritur: & quia fui nuda, ſum illi viſa paratior. Ego ſic currebam, ille ſævus me ſic urgebat, ut columbæ ſolent fugere accipitrem pennis timidis, ut ſolet accipiter inſequi timidas columbas. Ego potui fugere uſque ſub Orchomenon, & Pſophidem, & Cyllenen, & receſſus Mænalios, & frigidum Erimanthon, & Elin: neque ille celerior me. Sed ego minor viribus non poteram diu ſuſtinere curſus: ille erat firmius ad longum laborem.

NOTÆ.

(r) *Cana*) Quia ſalicis folia, ex una parte præſertim, non tam ad viriditatem quam ad alborem accedunt.

(ſ) *Populus*) Arbor eſt notiſſima locis humidis gaudens, cujus generis alba, alia nigra foliorum habita ratione, appellatur.

(t) *Orchomenon*) Arcadicam *ſcil.* nam alia eſt urbs ejuſdem nominis in Bœotia.

(u) *Pſophidaque*) Plures fuerunt eo nomine urbes, Arcadicam intellige.

(x) *Cyllenenque*) Cyllenen, Mænalon, & Erimanthon Arcadiæ montes eſſe jam ſæpe diximus.

Per tamen & campos, per opertos arbore montes,
Saxa quoque, & rupes, & qua via nulla, cucurri.
Sol erat a tergo: vidi præcedere longam
Ante pedes umbram: niſi ſi timor illa videbat.
Sed certe ſonituque pedum terrebar; & ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.
Feſſa labore fugæ, Fer opem, deprehendimur, inquam.
Armigeræ, (z) Dictynna, tuæ; cui ſæpe dediſti
Ferre tuos arcus, incluſaque tela pharetra.
Mota Dea eſt: ſpiſſiſque ferens e nubibus unam
Me ſuper injecit. luſtrat caligine tectam
(a) Amnis; & ignarus circum cava nubila quærit.
Biſque locum, quo me Dea texerat, inſcius ambit:
Et bis, Io Arethuſa, Io Arethuſa, vocavit.
Quid mihi tunc animi miſeræ fuit? anne quod agnæ eſt,
Si qua lupos audit circum ſtabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hoſtilia cernit
Ora canum, nulloſque audet dare corpore motus?
Non tamen abſcedit: neque enim veſtigia cernit
Longius ulla pedum. ſervat nubemque locumque.
Occupat obſeſſos ſudor mihi frigidus artus;
Cæruleæque cadunt toto de corpore guttæ.
Quaque pedem movi, manat lacus: eque capillis
Ros cadit: & citius, quam nunc tibi fata renarro,
In laticem mutor. ſed enim cognoſcit amatas
Amnis aquas, poſitoque viri, quod ſumſerat, ore,
Vertitur in proprias, ut ſe mihi miſceat, undas.

INTERPRETATIO.

Nihilominus cucurri per agros, per colles conſitos arboribus, ſaxa etiam, & rupes, & qua nullum erat iter. Sol erat a tergo; aſpexi longam umbram antecedere ante pedes, niſi ſi metus illa cernebat. Sed certe expaveſcebam etiam ſtrepitu pedum, & fortis ſpiritus oris afflabat vittas crinales. Laſſa labore fugæ, corripimur. dixi, Dictynna ſuccurre armigeræ tuæ, cui ſæpe tradidiſti tuos arcus portandos, & ſagittas incluſas pharetra. Dea tacta eſt, & admovens unam ex atris nubibus immiſit ſuper me. Fluvius quærit obductam nebula, & neſcius luſtrat circum inanem nubem; & ignarus bis circuit locum quo Dea me occultaverat, & bis clamavit Io Arethuſa, Io Arethuſa. Quid tunc fuit animi mihi miſeræ? anne quod agnæ eſt, ſi qua audit lupos rabidos circum excelſa ſtabula? Aut lepori, qui tectus dumetis videt ictus inimicos canum, neque ullo modo audet movere corpus? Non tamen abit longius; nam nulla cernit ſigna pedum longius. Cuſtodit & nubem & locum. Sudor gelidus corripit mea membra circumcluſa, & guttæ ceruleæ fluunt de toto corpore. Et qua pedem extuli, ſtagnum oritur, atque ros fluit ex coma: & velocius quam nunc tibi refero fata vertor in aquam. Sed enim fluvius cognoſcit latices dilectos, & vultu viri omiſſo quem induerat, mutatur in ſuas aquas, ut miſceat ſe mihi.

NOTÆ.

(z) *Dictynna*) Diana; quæ unde hoc nomen habuerit vide ſupra lib. 2. verſu 441.

(a) *Amnis*) Alpheus, *ſcil.*

(b) De-

(*b*) Delia rumpit humum. cæcis ego menſa cavernis
Advehor (*c*) Ortygiam: quæ me (*d*) cognomine Divæ
Grata meæ ſuperas eduxit prima ſub auras.
XI. Hac Arethuſa tenus. geminos (*e*) Dea fertilis (*f*) angues
Curribus admovit; frænisque coercuit ora:
Et medium cæli terræque per aera vecta eſt:
Atque levem currum (*g*) Tritonida miſit in arcem
(*h*) Triptolemo; partimque (*i*) rudi data ſemina juſſit
Spargere humo, (*k*) partim poſt tempora longa recultæ.
Jam ſuper Europen ſublimis & (*l*) Aſida terras
Vectus erat (*m*) juvenis; Scythicas advertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. regis ſubit ille penates.
Qua veniat, cauſſamque viæ, nomenque rogatus,
Et patriam, Patria eſt claræ mihi, dixit, Athenæ,
Triptolemus nomen. veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius æther.
Dona fero Cereris; latos quæ ſparſa per agros
Frugiferas meſſes, alimentaque mitia reddant.

INTERPRETATIO.

Diana aperit terram: ego abſorpta nigris antris appello ad Ortygiam, quæ grata cognomine Deæ meæ prima eduxit me ſub auras ſuperas.

XI. Huc uſque Arethuſa. Dea frugum adjunxit geminos ſerpentes currui, & compeſcuit eorum ora frænis, & ablata eſt per aerem medium cæli & terræ: & miſit Triptolemo levem currum in arcem Tritonidem; & imperavit mandare data ſemina partim terra nova, partim iterata poſt longum ſpatium. Jam adoleſcens excelſus prætervierat Europam & Aſiam, appulit ad terras Scythicas. Ibi regnabat Lyncus. Ille ingreditur domum Regis. Interrogatus unde veniat, & quæ ſit cauſſa itineris, & quod ſit nomen, & quæ ſit patria, Patria, inquit, eſt mihi celebres Athenæ, nomen Triptolemus. Neque acceſſi navi per aquas, neque pede per terras: aer mihi apertus eſt. Porto munera Cereris quæ jacta per vaſtos campos proferant meſſes frugiferas, & cibos dulces.

NOTÆ.

(b) *Delia*) Diana, in Delo inſula nata.

(c) *Ortygiam*) Quam ſupra inſulam diximus, primo ponte, deinde aggeribus Siciliæ commiſſam.

(d) *Cognomine*) Dicta eſt nempe Diana *Ortygia* ab inſula Delo; cui quidem inſulæ, a coturnicum copia, Ortygiæ nomen apud Græcos.

(e) *Dea*) Ceres quæ frugum Dea.

(f) *Angues*) Quibus ejus trahi currum voluerunt Poetæ, non tam propter ſigniferi circuli obliquitatem quem dum Sol percurrit ſemina ex terra excitat, & fruges ad maturitatem perducit, uti quidem nonnulli hanc fabulam expoſuerunt, quam virtutis germinandi & creſcendi ratione habita, qua quidem virtute paulatim ſerpente & ſeſe explicante multiplicari omnia intelligimus.

(g) *Tritonida*) Athenas dicit, quæ a Pallade Tritonia, ſeu ad Tritonem paludem nata, hoc nomen acceperunt.

(h) *Triptolemo*) Hic Eleuſii cujuſdam, vel ut aliis placet, Celei fuit filius, quem ſationis, & totam panificii artem Cererem ideo volunt docuiſſe, quod ab ejus patre dum Proſerpinam filiam quæreret, benigne hoſpitio excepta fuiſſet. Sed prolixa eſt de eo fabula, cujus ſenſum qui penitus rimari cupiet, Natalis Comitis inſpiciat mythologiam, ex qua jucundæ eruditionis plurima carpere poterit.

(i) *Rudi*) Utpote antea incultæ.

(k) *Partim poſt*) Poſtquam nempe per anni ſpatium ager requieverit, & denuo cultus fuerit.

(l) *Aſida*) Aſiam dicit minorem: nam majoris partem tenent Scythæ.

(m) *Juvenis*) Triptolemus, cui ideo currum ſuum Ceres tradiderat, ut per varias gentes artem quam ab ea didicerat claram faceret.

Barbarus invidit: tantique ut muneris auctor
Ipſe ſit; hoſpitio recipit: ſomnoque gravatum
Aggreditur ferro. conantem figere pectus
(*n*) Lynca Ceres fecit: rurſuſque per aera miſit
(*o*) Mopſopium juvenem ſacros agitare (*p*) jugales.
XII. Finierat dictos e (*q*) nobis maxima cantus.
At (*r*) Nymphæ viciſſe Deas (*ſ*) Helicona cole ntes
Concordi dixere ſono. convicia victæ
Cum jacerent, Quoniam, dixit, certamine vobis
Supplicium meruiſſe parum eſt, maledictaque culpæ
Additis, & non eſt patientia libera nobis;
Ibimus in pœnas; &, qua vocat ira, ſequemur.
Rident (*t*) Emathides, ſpernuntque minacia verba;
Conatæque loqui, & magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Aſpexere ſuos, operiri brachia plumis:
Alteraque alterius rigido concreſcere roſtro
Ora vident, volucreſque novas accedere ſilvis.
Dumque volunt (*u*) plangi: per brachia mota levatæ
Aere pendebant (*x*) nemorum convicia picæ.

INTERPRETATIO.

Barbarus invidit, & ut ipſe ſit auctor tanti doni excipit hoſpitio, & invadit enſe ſomno preſſum. Ceres mutavit in Lyncem illum *aggreſſum fodere pectus; & denuo juſſit Mopſopium adoleſcentem agere ſacros dracones per aerem.*

XII. *Maxima e nobis abſolverat cantus memoratos. At Nymphæ dixerunt una voce Deas incolentes Heliconem viciſſe. Cum victæ maledictis inſurgerent, Quandoquidem, inquit, leve eſt vobis dignas eſſe pœna per certamen, & augetis delictum conviciis, neque ſecuræ ſumus a vobis, confugimus ad ſupplicia: & ibimus qua dolor ſuadet. Emathides irrident, & contemnunt minas: & cum niterentur loqui, & immittere manus petulantes cum ingenti vociferatione, viderunt plumas prodire per ungues ſuos, & lacertos tegi pennis: & cernunt invicem vultus extendi in durum roſtrum, & accedere novas aves ſilvis. Et dum cupiunt percutere pectora, ſublatæ per lacertos agitatos pendebant picæ in aere convicia & jurgia ſilvarum.*

NOTÆ.

(n) *Lynca*) Accuſativus Græcus eſt: Lynx enim dicitur genus quoddam cervi, viſu acutiſſimo & maculis diſtincto tergore. cujuſmodi Bacchi currum trahunt.

(o) *Mopſopium*) Athenienſem. Mopſopiæ enim a Mopſopo rege Athenæ dictæ, quæ & ab aliis alia nomina acceperunt.

(p) *Jugales*) Dracones dicit, quibus Triptolemi currus trahebatur.

(q) *Nobis*) Muſis, *ſcilic.* quas ſupra verſu 337. pro ſe reſpondendi curam adverſus Pieri filias Calliopæ Muſarum maximæ & præſtantiſſimæ commiſiſſe vidimus.

(r) *Nymphæ*) Quas judices elegerant Muſæ itemque Pieri filiæ.

(ſ) *Helicona colentes*) Muſæ, *ſcilicet*, ut ſæpe dictum.

(t) *Emathides*) Pieri filiæ, ab Emathia regione, de qua vide ſupra.

(u) *Plangi*) Dolentium more; qui pectus manibus percutiunt.

(x) *Nemorum convicia*) Quia jam procul a Muſis convicia jactabant, jactare tamen etiamnum videntur.

Nunc

Digitized by Google

Nunc quoque in alitibus facundia priſca remanſit,
Raucaque garrulitas, ſtudiumque immane loquendi.

INTERPRETATIO.

Nunc etiam antiqua eloquentia ſupereſt in avibus, & aſpera loquacitas, & deſiderium pertinax loquendi.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER VI.

ARGUMENTUM.

Quo exemplo mota Dea, anum ſe fecit. Itaque inito cum Arachne texendi certamine, poſtquam utriuſque tela varias transformationes repraeſentavit, ipſam in araneam mutavit. Nihil tamen hoc Niobea movit, quo minus amiſſis liberis in ſaxum obdureſceret. Quo quidem cognito, vulgus Lycios ruſticos in ranas a Diana verſos, & Marcyam ab Apolline excoriatum, in memoriam revocavit. Cum vero ad conſolandos Thebanos urbes finitimae conveniſſent, ſoli defuerunt Athenienſes quoniam a Tereo Rege infeſtabantur. Qui deinde ſtuprata Philomela, in upupam transformatus fuit: quemadmodum & Philomela in luſciniam, ac Progne in hirundinem. Quae res Pandioni ſocero intellecta, mortem attulit. Hinc in regno ſucceſſit Erechtheus, e cujus filia Orithya, Boreas Calaim procreavit & Zethea. Qui in Argonautarum numero quondam fuerunt: cum Jaſon, ſeminatis ſerpentis dentibus, e quibus homines armati prodierunt, & dracone ſopito, vellus aureum retulit.

PRæbuerat dictis Tritonia talibus aurem;
Carminaque Aonidum, juſtamque probaverat iram.
Tum ſecum, Laudare parum eſt; laudemur & ipſae:
Numina nec ſperni ſine pœna noſtra ſinamus.
(*a*) Mœoniæque animum fatis (*b*) intendit Arachnes:
Quam ſibi lanificæ (*c*) non cedere laudibus artis
Audierat. non illa (*d*) loco, nec origine gentis

INTERPRETATIO.

TRitonia admoverat aurem ejuſmodi ſermonibus: & laudaverat verſus Muſarum, & juſtam iram. Tum apud ſe dixit, leve eſt celebrare. celebremur Nos etiam: neque patiamur poteſtatem noſtram contemni ſine vindicta. Atque recordatur fatorum Arachnes Mœoniae; quam didicerat ſibi non cedere laudibus artis lanificae. Illa non fuit illuſtris genere, neque origine familiae,

NOTÆ.

(a) *Mæoniaque*) Lydia eſt minoris Aſiæ Provincia inter Myſiam & Cariam, quam a Mæone fluvio Stephanus, a Rege alii ſic dictam voluerunt.

(b) *Intendit animum*) *De Arachnes fatis verba facere cogitat.*

(c) *Non cedere*) Quanquam tamen, ut norunt omnes, non belli tantum, ſed artium Dea eſt ipſa Pallas.

(d) *Loco*) Pro parentibus poſuit. *Origo* retro ad gentem & majores ſpectat.

Clara, ſed arte, fuit. pater huic *(e)* Colophonius Idmon
(f) Phocaico bibulas tingebat *(g)* murice lanas.
Occiderat mater: ſed & hæc de plebe, ſuoque
Æqua viro fuerat. Lydas tamen *(h)* illa per urbes
Quæſierat *(i)* ſtudio nomen memorabile; quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat *(k)* Hypæpis,
Hujus ut aſpicerent opus admirabile, ſæpe
Deſeruere ſui Nymphæ vineta Tymoli:
Deſeruere ſuas Nymphæ *(l)* Pactolides undas.
Nec factas ſolum veſtes ſpectare juvabat;
Tum quoque, cum fierent, tantus decor affuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes:
Seu digitis ſubigebat opus *(m)* repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu;
Sive levi teretem verſabat pollice fuſum;
Seu pingebat acu; *(n)* ſcires a Pallade doctam.
Quod tamen ipſa negat: tantaque offenſa magiſtra,
Certet, ait, mecum; nihil eſt quod victa recuſem.
Pallas anum ſimulat: falſoſque in tempora canos
Addit, & infirmos baculo quoque ſuſtinet artus.
Tum ſic orſa loqui: Non omnia grandior ætas,

INTERPRETATIO.

ſed arte. Idmon Colophonius ejus pater imbuebat murice Phocaico lanas bibulas. Mater mortua erat: ſed illa quoque fuerat de vulgo, & marito ſuo æqualis. Illa tamen comparaverat magnam famam ſua *arte per urbes Lydas, tametſi orta domo exigua, & maneret exiguis Hypæpis. Nymphæ deſtituerunt ſæpe vineta ſui Tymoli, ut viderent opus mirandum. Nymphæ Pactolides deſtituerunt ſuas undas. Neque gratum erat tantum inſpicere intexta periſtromata, tum etiam* gratum erat *cum fierent, tanta fuit artis elegantia. Sive digereret crudam lanam in primos glomos; ſeu emolliret opus digitis, & ſæpius pecteret vellera imitantia nebulas diffuſo tractu; ſeu verteret teretem fuſum agili pollice, ſeu pingeret acu, cognoſceres inſtitutam a Minerva. Quod tamen ipſa diffitetur: & læſa tanta magiſtra, contendat, inquit mecum; nihil eſt quod abnuam, ſiquidem diſcedam inferior. Minerva imitatur anum, atque aſſumit fictos canos in tempora, & fulcit quoque debilia membra ſcipione. Tum ſic occœpit loqui. Ætas provectior non habet omnia*

NOTÆ.

(e) *Colophonius*) Ex Colophone, Lydiæ urbe, Apollinis oraculo clara.

(f) *Phocaico*) Fuit Phocæa Æolidis civitas, non longe a Lydia, ubi alicujus nominis purpura conficiebatur.

(g) *Murice*) Qui mures piſcis fuit ex concharum genere, cujus ſanguine lanæ purpureo colore inficiebantur.

(h) *Illa*) Arachne *ſcilicet*, Idmonis filia.

(i) *Studio*) Quod in lanificio fuit.

(k) *Hypæpis*) Fuit Hypæpa, vel Hypæpæ plur. numero, urbs Lydiæ, Veneri ſacra, ad Tmolum montem poſita.

(l) *Pactolides*) Fuit Pactolus Lydiæ fluvius non longe a Tmolo, aureas arenas volvens, a quo Nymphæ Pactolides.

(m) *Repetita*) Id eſt, iterum atque iterum eo modo carminata, & in floccos protractos & cohærentes pexa, ut nubis ſpeciem præberent.

(n) *Scires*) Pro *cognoſcere poſſes*,

Qui

Quæ fugiamus, habet. *(o)* ſeris venit uſus ab annis.
Conſilium ne ſperne meum. tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima lanæ.
Cede Deæ: veniamque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga. veniam dabit illa roganti.
Aſpicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit;
Vixque manum retinens, confeſſaque vultibus iram,
Talibus *(p)* obſcuram reſecuta eſt Pallada dictis:
Mentis inops, longaque venis confecta ſenecta:
Et nimium vixiſſe diu *(q)* nocet. audiat *(r)* iſtas
Si qua tibi nurus eſt, ſi qua eſt tibi filia, voces.
Conſilii ſatis eſt in me mihi. neve monendo
Profeciſſe putes; eadem ſententia nobis.
Cur non ipſa venit; cur hæc certamina vitat?
Tum Dea, Venit, ait; formamque removit anilem;
Palladaque exhibuit. venerantur numina Nymphæ,
(ſ) Mygdonideſque nurus. ſola eſt non territa virgo.
Sed tamen erubuit, ſubituſque invita notavit
Ora rubor: rurſuſque evanuit. ut ſolet aer
Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur;
Et breve poſt tempus candeſcere Solis ab ictu.
Perſtat in incepto, ſtolidæque cupidine palmæ
In ſua fata ruit. neque enim *(t)* Jove nata recuſat:
Nec monet ulterius: nec jam certamina differt.

INTERPRETATIO.

qua odio habeamus; experientia oritur ab annis ultimis. Nec contemnas meum monitum: Quare tibi laudem maximam in ſubigenda lana inter mortales. Cede Deæ: & nimium audax ora verbis ſupplicibus ut ignoſcat tuis ſermonibus: illa ignoſcet oranti. Intuetur hanc infeſtis oculis, atque omittit fila inchoata; & ægre compeſcens manus, & prodens iram ore, proſequuta eſt fictam Minervam hujuſmodi oratione, Amens ades, & exhauſta nimia ſenecta, & obeſt diutius vixiſſe. Si quam habes nurum, ſi quam habes filiam, audiat iſta verba. Satis eſt mihi conſilii in me: & ne credas promoviſſe quicquam *hortando; idem eſt nobis animus. Quamobrem ipſa non adeſt? quamobrem fugis has contentiones? Tum Dea, Adeſt, inquit; & depoſuit figuram anilem; & oſtendit Minervam. Nymphæ & puellæ Mygdonides colunt Deam, ſola virgo non eſt commota. Sed tamen pudore ſuffuſa eſt, & rubor repentinus invaſit vultus invitos, rurſuſque diſcuſſus eſt, ſicuti aer conſuevit fieri rubicundus, cum primum ſtringitur Aurora, & poſt aliquod ſpatium albeſcere ab irradiatione Solis. Obfirmat ſe in incepto, & properat ad exitium ſuum ſtulto deſiderio victoriæ: neque enim filia Jovis refugit; neque hortatur amplius; neque jam protrahit certamen.*

NOTÆ.

(o) *Seris venit*) Quod maxime imperitis & temerariis adoleſcentibus notandum; qui vix tamen aliud quam quod ſuo damno experti credunt, bene monentium ſenum præcepta perinde contemnunt ac ſi veritas una cum illorum artubus tremeret & vacillaret.

(p) *Obſcuram*) Sub vetulæ larva latentem.

(q) *Nocet*) Deliram dicit vetulam.

(r) *Iſtas*) Ineptas, *ſcilicet*, quibus mihi opus non eſt.

(ſ) *Mygdonideſque*) Quæ ex Mygdonia Phrygiæ regiuncula, Lydiæ vicina ad Arachnen convenerunt.

(t) *Jove nata*) Pallas *ſcilicet*.

Haud mora; *(u)* conſtituunt diverſis partibus ambæ;
Et gracili geminas intendunt ſtamine telas.
Tela *(x)* jugo vincta eſt: ſtamen ſecernit *(y)* arundo:
Inſeritur medium *(z)* radiis *(a)* ſubtemen acutis;
Quod digiti *(b)* expediunt, atque inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſecti pectine dentes.
Utraque feſtinant: *(c)* cinctæque ad pectora veſtes
Brachia docta movent, ſtudio fallente laborem.
Illic & Tyrium quæ purpura ſenſit *(d)* aenum
Texitur, & *(e)* tenues parvi diſcriminis umbræ:
(f) Qualis ab imbre ſolet percuſſis ſolibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine cælum:
In quo diverſi niteant cum mille colores,
Tranſitus ipſe tamen ſpectantia lumina fallit.
Uſque adeo quod tangit idem eſt: tamen ultima diſtant
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.
IV. *(g)* Cecropia Pallas *(h)* ſcopulum Mavortis in arce.

INTERPRETATIO.

Sine cunctatione; utraque ſtatuunt duas telas diverſo loco; atque ſtabiliunt tenui ſtamine. Tela eſt alligata jugo; juncus dividit ſtamen; ſubtemen medium intexitur, radiis oblongis, quod digiti evolvunt; atque dentes inſerti percutiunt diffuſum inter ſtamina, pectine icto. Ambæ properant; & habentes amictus collectos ad pectora, agitant peritos lacertos, affectu diſſimulante laborem. Ibi & inſeritur purpura quæ ſenſit aenum Tyrium, & umbra leves minima differentia: qualis arcus ſolet colorare longam aeris partem vaſto ambitu, ſolis radiis fractis a pluvia: in quo cum mille colores varii ſplendeant, tamen diſcrimen ipſum decipit oculos intuentes: uſque adeo quod contiguum eſt idem eſt, tamen extrema differunt. Ibi etiam ductile aurum inſeritur, & antiqua fabula effingitur in tela.

IV. Pallas deſcribit collem Martis in arce Cecropia,

NOTÆ.

(u) *Coſtituunt*) Operi ſeſe accingentes ambæ quæcumque opus erat diſponunt.

(x) *Jugo*) Jugum dicitur in lanificio lignum illud teres, quæ telæ ſtamen alligatur & involvitur. Totam vero texendæ telæ rationem deinceps ſubnectit Poeta.

(y) *Arundo*) Aut pecten ex arundine confectus.

(z) *Radiis*) *Radius* dicitur inſtrumentum quo textores ſubtemen ſtamini inſerunt. *Une navette.*

(a) *Subtemen*) *La Trame.*

(b) *Expediunt*) *Inter ſtaminis diviſa fila, radii beneficio celeriter currere & aptari cogunt.*

(c) *Cincta*) *Cinctas habentes veſtes.* Græciſmus.

(d) *Ahenum*) In quo lanæ purpureo colore imbuebantur. Laudatiſſimam vero fuiſſe Tyriam purpuram jam dictum ſæpe.

(e) *Tenuis parvi*) Ex arte Pictorum, quibus neceſſe per colorum levia diſcrimina Imagines quaſi ex umbris educere & oculis exponere.

(f) *Qualis*) Iridis eſt deſcriptio, in qua per refractos in nube Solis radios varii vix tamen oculis diverſi, emergunt colores.

(g) *Cecropia*) Athenienſi, a Cecrope Athenarum rege.

(h) *Scopulum*) Per Martis ſcopulum Areopagum intellige, nam illa eſt hujus vocis interpretatio, quo in loco Mars apud 12. deos de cæde Halirrhothii cauſam dixit, accuſante hujus patre Neptuno: ubi & deinceps Areopagitæ judices ſeveriſſimi maxima cum integritate de cauſis capitalibus pronuntiaverunt.

Pia

Pingit, & *(i)* antiquam de terræ nomine litem.
Bis ſex cæleſtes medio Jove ſedibus altis
Auguſta gravitate ſedent. ſua quemque Deorum
Inſcribit facies. Jovis eſt regalis imago.
Stare Deum pelagi, longoque ferire tridente
Aſpera ſaxa facit, medioque e vulnere ſaxi
Exſiluiſſe *(k)* ferum; quo pignore vindicet urbem.
(l) At ſibi dat clypeum, dat acutæ cuſpidis haſtam:
Dat galeam capiti: defenditur ægide pectus.
Percuſſamque ſua ſimulat de cuſpide terram
Prodere cum baccis fœtum canentis olivæ:
Mirarique Deos. operis victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium ſperet pro tam furialibus auſis;
Quatuor in partes certamina quattuor addit
Clara colore ſuo, brevibus diſtincta *(m)* ſigillis.
Threiciam *(n)* Rhodopen habet angulus unus, & Hæmon;
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam;
Nomina ſummorum ſibi qui tribuere Deorum.
Altera *(o)* Pygmææ fatum miſerabile matris

INTERPRETATIO.

& vetus diſſidium de nomine terra. Duodecim Dii ſedent cum auguſta gravitate in ſedibus excelſis, Jove medio. Suus vultus exprimit quemque Deorum. Facies Jovis eſt regia. Facit Deum maris ſtantem, & percutientem longo tridente duram rupem, & equum producentem ex media fiſſura rupis. quo munere ſuam faciat urbem. At aptat ſibi ſcutum, aptat haſtam mucronis acuti, aptat galeam capiti: pectus tegitur ægide. Atque fingit terram ictam ſua haſta edere fœtum albæ olivæ cum baccis: & Deos admirari. Victoria ſua finis operis. Ut tamen invida honoris cognoſcat exemplis quam mercedem poſſit animo præſumere pro inceptis tam inſanis; adjecit in quatuor angulos quatuor certamina conſpicua colore ſuo, ficta parvis figuris. Una pars habet Rhodopen Thraciam, & Hæmum, nunc montes frigidos, olim corpora mortalia, qui ſibi dederunt nomina ſupremorum Deorum. Alter angulus refert fatum luctuoſum matris Pygmææ.

NOTÆ.

(i) *Antiquam*) Quæ inter Neptunum & Palladem mota, utri Cecropiæ urbi nomen imponere jus eſſet, decreta ante a diis, ut qui humano generi rem commodiorem inveniſſet, ille urbi nomen imponeret: in quo quidem certamine vicit Minerva, utpote quæ olivam, equo a Neptuno producto, munus hominibus magis acceptum protulit, unde & Athenis nomen ſuum impoſuit.

(k) *Ferum*) Equum, quem protuliſſe Neptunum ut ſuam grato munere urbem vindicaret, modo monuimus.

(l) *At ſibi*) Ipſa Pallas ſeſe, ut vulgo etiamnum ſolent Pictores, cum haſta, galea & ægide, in tela finxerat.

(m) *Sigillis*) In telæ quatuor angulis, quaſi appendicis loco, minoribus figuris pinxerat Pallas quæ recenſet Poeta.

(n) *Rhodopen*) Strymonis fuit filia, quam Æmus rex Thraciæ duxit uxorem. Hanc vero ille Junonem ſuam; Jovem ſuum illa Æmum appellabat: quare in montes mutati.

(o) *Pygmææ*) Hanc fabulam ex Athenæo optime ſic retraxit clar. Farnabius. Gerana matrona a popularibus ſuis Pygmæis pro numine culta Deos præ ſe contempſit, Junonem maxime & Dianam, quarum indignatione in gruem eſt converſa infeſtiſſimam Pygmæis hoſtem, qui illam venerati fuerant. Pygmæos quod attinet, alii in India, in Arabia alii, alii alibi collocaverunt, homunculos non ultra duos pedes altos, multis, mihi quidem, fabuloſis, quos cum gruibus bellum gerere voluerunt Poetæ.

Pars

Pars habet. hanc Juno victam certamine juſſit
Eſſe gruem; populiſque ſuis indicere bellum.
Pingit & (p) Antigonem auſam contendere quondam
Cum magni conſorte Jovis; quam regia Juno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedonve pater, ſumtis quin candida pennis
Ipſa ſibi plaudat crepitante ciconia roſtro.
Qui ſupereſt ſolus (q) Cinyran habet angulus orbum:
Iſque gradus templi natarum membra ſuarum
Amplectens, ſaxoque jacens, lacrymare videtur.
(r) Circuit extremas oleis (ſ) pacalibus oras.
Is modus eſt, operique ſua facit arbore finem.
XX. (t) Mæonis eluſam deſignat imagine tauri
(u) Europen: verum taurum, freta vera putares.
Ipſa videbatur terras ſpectare relictas,
Et comites clamare ſuas, tactumque vereri
Aſſilientis aquæ; timidaſque reducere plantas.
Fecit & (x) Aſterien aquila luctante teneri;
Fecit (y) olorinis Ledam recubare ſub alis:
Addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram

INTERPRETATIO.

Juno imperavit hanc ſuperatam certamine eſſe gruem, & inferre bellum ſuis populis. Fingit quoque Antigonen non veritam certare olim cum conjuge magni Jovis, quam Juno regia mutavit in alitem: neque Troja illi opem tulit, neque Laomedon, quin acceptis pennis ipſa alba Ciconia ſibi plaudat roſtro crepitante. Solus angulus qui reſtat habet Cinyran filiabus privatum: atque is amplectens gradus templi qui ante fuerant artus ſuarum filiarum, & ſtratus in petra videtur flere. Cingit ultimas oras oleis paciferis. Is fuit finis: atque abſolvit opus ſua arbore.

XX. *Mæonia Arachne pingit Europam deceptam forma Tauri: arbitrareris verum taurum, crederes vera maria. Ipſa videbatur reſpicere terras deſertas: & vocare ſuas æquales, & timere tactum aquæ affluentis, & retrahere plantas pavidas. Finxit quoque Aſterien corripi ab aquila certante: finxit Ledam ſtratam ſub alis cygni. Adjecit, ut Jupiter tectus ſpecie Satyri*

NOTÆ.

(p) *Antigonen*) Fuit hæc Laomedontis filia, quam ſpretæ formæ dolore Juno in ciconiam mutavit.

(q) *Cinyran*) Fuit hic Aſſyriorum rex, (ab illo diverſus quem ſupra vidimus Myrrhæ parentem) qui filias habuit pulcherrimas, atque adeo de more ſuperbia ferociſſimas cum Junone de forma contendere auſas. Eas indignata dea in ſui templi gradus, patrem frigida filiarum corpora amplectentem in ſaxum mutavit.

(r) *Circuit*) Manſit hodieque mos idem, ut ad aulæorum ſeu periſtromatum oras, ſerta & corollæ, aut ejuſmodi leviora adjiciantur.

(ſ) *Pacalibus*) *Pacem ſignificantibus*, & conciliantibus, quam quidem Pallas ſapientia ſua magis quam armis inter furentes ſolet conſtituere.

(t) *Mæonis*) Arachne Lydia, de qua ſupra.

(u) *Europen*) Quam Agenoris filiam ſupra in Taurum mutatum Jovem rapuiſſe & in Cretam avexiſſe legimus.

(x) *Aſterien*) Fuit hæc Cœi Titanis filia, quam, deorum miſeratione in coturnicem mutatam Jupiter ante amatam ſub aquilæ forma rapuit.

(y) *Olorinis*) Jovis in Cygnum mutati, qui ut Ledam Tyndari uxorem violaret eam formam induiſſe dicitur: quam fabulam ſupra, non uno loco vidimus.

Jupi-

Jupiter implerit gemino *(z)* Nycteida fœtu:
(a) Amphitryon fuerit, cum te *(b)* Tirynthia cepit;
(c) Aureus ut Danaen, *(d)* Aſopida luſerit igneus;
(e) Mnemoſynen paſtor: *(f)* varius *(g)* Deoida ſerpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, juvenco
Virgine in *(h)* Æolia poſuit. tu viſus *(i)* Enipeus
Gignis *(k)* Aloidas; aries *(l)* Biſaltida fallis.
Et te, flava comas, *(m)* frugum mitiſſima mater,
Senſit equum; te ſenſit avem *(n)* crinita colubris
Mater equi volucris: ſenſit Delphina *(o)* Melantho.

INTERPRETATIO.

gravidam fecerit formoſam Nyctai filiam gemello fœtu: ut fuerit Amphityon, cum Tirynthia te cepit: ut aureus fefellerit Danaen, igneus Aſopi filiam: paſtor Mnemoſynen, anguis verſicolor Proſerpinam. Pinxit te etiam Neptune, verſum in juvencum ferum pro virgine Æolia. Tu viſus Enipeus gignis Aloidas: aries ludis Biſaltida. Alma mater frugum comam gerens flavam ſenſit te equum: mater equi alati comam gerens ſerpentibus horridam te ſenſit alitem: Melantho ſenſit Delphinum.

NOTÆ.

(z) *Nycteida*) Antiopen dixit, Nyctæi filiam, Lyci Thebanorum regis uxorem, quæ Jovi Zethum & Amphionem peperit.

(a) *Amphitryon*) Fuit hic princeps Thebanus, cujus formam, cum foris militaret, Jupiter, ut Alcmena ejus uxore potiretur, ſibi aptavit, quo quidem ex concubitu natus Hercules.

(b) *Tirynthia*) Alcmena eſt, quæ a Tirynthe urbe Argis vicina in qua educatus Hercules, hoc nomen habuit.

(c) *Aureus*) Decantatiſſima hæc eſt fabula Jovis in imbrem aureum mutati, ut in Danaes Perſei matris gremium veniret.

(d) *Aſopida*) Ægina eſt Aſopi Bœotiæ regis filia, quam in ignem (impuriſſimum certe) mutatus Jupiter compreſſit; ex qua Æacum ſuſcepit.

(e) *Mnemoſynen*) Nympha fuit, quam Latine *Memoriam* dixeris, ex qua novem Muſas ſuſcepiſſe Jovem ideo voluerunt Poetæ, quod memoriæ beneficio ſcientiæ omnes comparentur & conſerventur.

(f) *Varius*) Utpote qui in ſinus & orbes ſeſe porrigat: vel potius quia maculis diſtinctus.

(g) *Deoida*) Proſerpinam dicit Cereris filiam, quam quidem Cererem Græc. Δηὼ appellaverunt, unde *Deois* patronymicum.

(h) *Æolia*) Arne Æoli filia, de qua Diodorus, Æoli & Bœoti matre.

(i) *Enipeus*) Fluvius eſt Theſſaliæ, cujus ſub ſpecie Neptunus Tyro Salmonei filiam, illius fluvij amore captam, compreſſit: unde Pelias & Neleus nati.

(k) *Aloidas*) Othum dicit & Ephialten, Neptuni ex Iphimedia Aloei gigantis conjuge, filios. Fabulas vero confudiſſe videtur Poeta, qui tacita qua Iphimediam Neptunus compreſſit, ſub Enipei forma compreſſiſſe indicare videtur. Adeoque diſtinctione opus.

(l) *Biſaltida* Theophane eſt, Byſaltidis filia, de qua Higynus fab. 188. arietis illius mater qui Phryxum in Colchos vexit.

(m) *Frugum*) Ceres eſt, quæ Neptuni fugiens inſidias in equam mutata, ab ipſo, equo facto, vim paſſa eſt: quo ex concubitu equumne, nomine Arionem, an filiam quam nominare nefas, Ceres pepererit, incertum

(n) *Crinita*) Meduſa eſt, quam in Palladis templo Neptunnus compreſſit; quamobrem irata dea crines quibus maxime placuerat in angues tranſmutavit. Atque hinc natum Pegaſum, alatum equum nonnulli tradunt, quanquam ex ejuſdem Meduſæ ſanguine cretum volunt alii, quo tempore ejus caput Perſeus abſcidit.

(o) *Melantho*) Hanc alii Protei, Deucalionis alii filiam ſcriptitarunt, cui diverſi nominis filium tribuerunt, Quarum quidem vanarum & ineptarum fabularum accuratam cognitionem, malo, ut ſolent nonnulli, conatu exquirere, uſque adeo ridiculum Chriſtianoque homine præſertim indignum judico, ut vix aliud ex meo labore ſperem compendium, quam ut ab ejuſmodi deliriis deliros alios, quantum queo, ego quem jam diu quiſquiliarum hujuſmodi piget, pœnitet, pudet, tædet, ad Veritatem æternam revocem.

Om-

Spargit. & extemplo triſti medicamine tactæ
Defluxere comæ: cumque his & naris & auris,
Fitque caput minimum toto quoque corpore parvæ.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cætera venter habet. de quo tamen illa remittit
Stamen; & antiquas exercet aranea telas.
IV. Lydia tota fremit: Phrygiæque per oppida facti
Rumor it, & magnum ſermonibus occupat orbem.
Ante ſuos Niobe thalamos cognoverat (*b*) illam,
Tum cum Mæoniam virgo (*c*) Sipylumque colebat.
Nec tamen admonita eſt pœna popularis Arachnes
Cedere cælitibus, verbiſque minoribus uti.
Multa dabant animos. ſed enim nec (*d*) conjugis artes,
Nec (*e*) genus amborum, magnique potentia regni,
Sic placuere illi, quamvis ea cuncta placebant,
Ut ſua progenies: & feliciſſima matrum
Dicta foret Niobe, (*f*) ſi non ſibi viſa fuiſſet.
Nam ſata (g) Tireſia venturi præſcia Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: (*h*) Iſmenides, ite frequentes:
Et date (*i*) Latonæ, Latonigeniſque duobus,

INTERPRETATIO.

& ſtatim capilli infecti noxio veneno, cumque his naſus & auris deciderunt; atque caput fit minimum parva etiam toto corpore. Digiti tenues manent in latere pro pedibus, Alvus habet reliqua: ex qua tamen illa educit ſtamen, & aranea texit veteres telas.

IV. *Tota Lydia tremit, & fama monſtri currit per urbes Phrygiæ, & retinet magnum orbem narrationibus. Niobe cognoverat illam ante nuptias ſuas, cum cum virgo habitabat Sipyli & in Mæonia. Neque tamen eſt docta pœna popularis Arachnes cedere Diis, & loqui modeſtius. Multa augebant faſtus. Verum neque artes mariti, neque ſtirps utriuſque, & vires magni regni tam placuerunt illi, quamvis ea omnia placebant, ut ſua ſoboles: & Niobe dicta fuiſſet beatiſſima matrum; niſi viſa fuiſſet ſibi. Manto enim filia Tireſia fatidica impulſa afflatu divino prædixerat per medias vias, Iſmenides, ite omnes, & offerte pia thura Latonæ, & duplici ejus proli*

NOTÆ.

(b) *Illam*) Arachnen *ſcilicet*, utpote popularem, quandoquidem Phrygiæ & Lydiæ imperitabat Tantalus Niobes pater.

(e) *Sipylumque*) Fuit Sipylus montis & urbis nomen in Lydia.

(d) *Conjugis*) Amphionis, *ſcilicet* cujus virtutem politicam ſic quoque celebravit Horatius,

> *Dicitur Amphion, Thebanæ conditor arcis,*
> *Saxa movere ſono teſtudinis, &c.*

(e) *Genus*) Quod ad Jovem uterque referebant, ſiquidem ille Tantalum Niobes patrem ex Plote, Amphionem ex Antiopa ſuſceperat.

(f) *Si non ſibi*) Quam vero ſæpiſſime omnique modo potentiæ, ſcientiæ, divitiarum, virtutis etiam ſibi conſcium eſſe, atque in iis gloriari, potius quam Deo gratiam ſollide acceptam referre, nocet.

(g) *Tireſia*) Qui inſignis vates fuit Thebanus, Everi filius.

(h) *Iſmenides*) Thebanæ fœminæ, ab Iſmeno Bœotiæ fluvio ſic dictæ.

(i) *Latonæ*) Quæ Cœi Titanis fuit filia, ex qua Apollinem & Dianam Jupiter ſuſcepit

Cum

Cum prece thura pia; lauroque inneƈtite crinem.
Ore meo Latona jubet. paretur: & omnes
Thebaides juſſis ſua tempora frondibus ornant:
Thuraque dant ſanƈtis, & verba precantia, flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Veſtibus intexto Phrygiis ſpeƈtabilis auro:
Et, quantum ira ſinit, formoſa: movenſque decoro
Cum capite immiſſos humerum per utrumque capillos.
Conſtitit: utque oculos circumtulit alta ſuperbos;
Qui furor auditos, inquit, præponere viſis
Cæleſtes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc ſine thure meum eſt? mihi Tantalus auƈtor;
Cui licuit ſoli (*k*) Superorum tangere menſas.
(*l*) Pleiadum ſoror eſt genitrix mihi: maximus (*m*) Atlas
Eſt avus, (*n*) æthereum qui fert cervicibus axem;
Jupiter (*o*) alter avus. (*p*) ſocero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ: me regia (*q*) Cadmi
Sub domina eſt: fidibuſque mei commiſſa mariti
Mœnia cum populis a meque viroque reguntur.
In quamcumque domus adverto lumina partem,

INTERPRETATIO.

cum prece, atque inſerite laurum comæ. Latona imperat meo ore. Obſequuntur, & omnes Thebaides decorant ſua tempora ramis, & mittunt thura in ſacros focos, & preces fundunt. En Niobe adeſt ſtipata populo comitum, inſignis auro inſerto veſtibus Phrygiis, & pulchra quantum ira patitur, & agitans cum ſpecioſo capite comam ſparſam per utrumque humerum. Conſtitit, & poſtquam excelſa circumjecit oculos ſuperbia elatos, quæ veſania, inquit, præferre Deos rumore cognitos conſpeƈtis? aut quamobrem Latona honoratur per altaria? numen meum eſt adhuc ſine thure? Tantalus eſt mihi pater, cui ſoli conceſſum fuit accedere ad epulas Deorum: Soror Pleiadum eſt mea mater: maximus Atlas eſt avus, qui fulcit collo axem cœli: Jupiter alter avus. Efferor quoque illo ſocero. Nationes Phrygiæ me timent: regia Cadmi eſt ſub me domina & muri conſtruƈti Lyra mei conjugis reguntur a me & conjuge cum populis. In quamcumque partem domus conjicio oculos,

NOTÆ.

(k) *Superorum*) Illos vero hoſpitio acceptos ad convivium invitavit, in quo Pelopem filium membratim diſcerptum, eorum divinitatem exploraturus, ſceleſto convivio admovit: qua re etiam ad Tartara detruſus, ubi æterna fame & ſiti in mediis aquis & epulis torqueatur.

(l) *Pleiadum ſoror*) Tayete, *ſcilicet*, una ex Pleiadibus, Atlantis filia. *Pleiades* vero diƈtæ ſunt Græcis navigando, Atlantis & Pleiones filiæ in cœlum relatæ, quas ſtellas Latini *Vergilias* a verni temporis indicatione, appellaverunt.

(m) *Atlas*) Mauritaniæ rex fuit; Promethei frater, quem a Perſeo in ſaxum & montem Gorgonei capitis ope tranſmutatum ſupra lib. 4. vidimus.

(n) *Æthereum*) Diƈtus eſt cœlum humeris ſuſtentare Atlas, ideo quod rerum cœleſtium peritiſſimus fuerit ſcrutator.

(o) *Alter*) Jupiter enim Tantali pater.

(p) *Socero*) Quippe patrem habuit Jovem Amphion Niobes maritus.

(q) *Cadmi*) Quem ante Thebarum conditorem legimus.

Im-

Immenſæ ſpectantur opes. accedit eodem
Digna Dea facies. huc natas adjice (r) ſeptem,
Et totidem juvenes, & mox generoſque nuruſque.
Quærite nunc, habeat quam noſtra ſuperbia cauſam:
(ſ) Neſcio quoque audete ſatam (t) Titanida Cæo
Latonam præferre mihi; cui maxima quondam
Exiguam ſedem parituræ terra (u) negavit.
Nec cœlo, nec humo, nec aquis Dea veſtra recepta eſt.
Exul erat mundi; donec miſerata vagantem,
(x) Hoſpita tu terris erras, ego, dixit, in undis,
Inſtabilemque locum Delos dedit. illa duobus
Facta parens: uteri pars eſt hæc ſeptima noſtri.
Sum felix. quis enim neget hoc? felixque manebo:
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Major ſum, quam cui poſſit Fortuna nocere.
Multaque ut eripiat; multo mihi plura relinquet.
Exceſſere metum mea jam bona. fingite demi
Huic aliquid populo natorum poſſe meorum;
Non tamen ad numerum redigar ſpoliata duorum
Latonæ. turba (y) quo quantum diſtat ab (z) orba,

INTERPRETATIO.

infinita divitiæ conſpiciuntur. Eſt mihi quoque forma digna Dea. Huc adde ſeptem filias, & totidem adoleſcentes; & mox generos & nurus. Petite jam quam rationem habeat noſtra gloria: nec veremini mihi præponere Latonam Titanidem, filiam neſcio cujus Cæi, cui quidem Latonæ pariture vaſtiſſima Tellus olim denegavit parvum locum. Veſtra Dea neque recepta eſt cœlo, neque terra, neque aquis. Erat exul mundi, donec Delos miſerata errantem dixit, Tu vagaris per terras, ego per aquas, & obtulit ſedem fluctuantem. Illa facta eſt mater duorum: hæc eſt pars ſeptima noſtri venteis. Sum beata; quis enim iſtud diffiteatur? & perſtabo beata. Quis etiam iſtud inficiatur? Numerus me fecit ſecuram. Major ſum, quam cui fortuna queat obeſſe: & tametſi multa auferat, ſuet mihi plura. Mea bona jam ſuperaverunt timorem. Ponite aliquid poſſe ſubtrahi huic numero filiorum; nihilominus deſtituta non cogar ad numerum duorum Latonæ; quo quantum remota eſt a me utcumque privata meo populo,

NOTÆ.

(r) *Septem*) Plures alii: quod ideo tantum annoto ut quiſquilias eſſe ejuſmodi dicam, a quibus exquiſite requirendis ingenuos adoleſcentes retraham, cum præſtantiſſimos viros, mihi quidem ſuſpiciendos, quo fato neſcio operam pretioſiſſimam quam alibi tam feliciter collocarunt, poſſunt felicius in melioribus collocare, circa hæc non ſine maximo meo dolore fruſtra videam conterere.

(ſ) *Neſcio Cæo*) Pro *neſcio quo*. Per contemtum loquitur; quanquam tamen Cæus ille gigas fuit Cœli & Terræ filius.

(t) *Titanida*) Cœi Titanis filiam.

(u) *Negavit*) Quippe terras omnes jurejurando Juno obſtrinxerat ne parturienti Latonæ locum concederent.

(x) *Hoſpita*) Conſimilis ſortis ratione mota inſula Delos, quæ ſub aquis jactabatur emerſit, ut Latonæ ſedem præberet; quam quidem inſtabilem Jupiter ſeu Neptunus juſſit conſiſtere. Dicta vero eſt *Delos* ſeu *Manifeſta*, quod Græcis ortum verſus reſpicientibus maxime appareat, ex quo & tracta fabula quod in ea Sol & Luna cunabula habuerint, cum inde oriri quotidie viderentur, vario eorum per Zodiacum motu ad inſulæ fluctuationem attributo.

(y) *Quo*) Numero, *ſcil.* duorum.

(z) *Orba*) Siquidem liberis aliquot Niobe privata fuiſſet.

Ite

Digitized by Google

Ite ſacris, properate ſacris; laurumque capillis
Ponite. deponunt; inſectaque ſacra relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
Indignata Dea eſt: ſummoque in vertice *(a)* Cynthi
Talibus eſt dictis gemina cum prole locuta:
En ego veſtra parens, vobis animoſa creatis,
Et niſi Junoni, nulli ceſſura Dearum,
An Dea ſim, dubitor: perque omnia ſæcula cultis
Arceor, o nati, niſi vos ſuccurritis, aris.
Nec dolor hic ſolus. diro convicia facto
(b) Tantalis adjecit: voſque eſt poſtponere natis
Auſa ſuis: & me (quod in ipſam recidat) orbam
Dixit; & exhibuit linguam ſcelerata *(c)* paternam.
Adjectura preces erat his Latona relatis:
Deſine, Phœbus ait (pœnæ mora longa), querelas.
Dixit idem *(d)* Phœbe. celerique per aera lapſu
Contigerant tecti *(e)* Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat lateque patens prope mœnia campus,
Aſſiduis pulſatus equis; ubi turba rotarum,
Duraque *(f)* mollierant ſubjectas ungula glebas.
Pars ibi de ſeptem genitis Amphione fortes
Conſcendunt in equos, Tyrioque (g) rubentia ſucco
Terga premunt; auroque graves moderantur habenas.

INTERPRETATIO.

Diſcedite a ſacris, feſtinate; & avellite laurum a comis. Deripiunt, & omittunt ſacra imperfecta. &, quod conceditur, colunt numen murmure ſecreto. Dea inique tulit: & ſic affata eſt duplicem ſuam ſobolem in cacumine Cynthi. Ecce ego mater veſtra magnifica vobis genitis, neque ceſſura cuiquam Dearum niſi Junoni, arguor an ſim Dea; & proterreor ab altaribus honoratis per omne ævum, niſi vos opem fertis, o filii. Neque hic unus eſt dolor, Tantalis addidit probra ſævis factis: neque verita eſt vobis præferre ſuos filios: neque inſuper, quod in ipſam redundet, appellavit prole deſtitutam; & ſceleſta prodidit linguam paternam. Latona parabat addere preces his narratis: Omitte, inquit Apollo, conqueri, (ſupplicii ſpacium longum.) Phœbe idem dixit: & boducti nubibus pervenerant ad arcem Cadmeida celeri deſcenſu per aerem. Erat planities vaſta non longe a mœnibus proculcata equis frequentibus, ubi numerus rotarum, & rigida ungula ſubegerant glebas ſuppoſitas. Ibi pars filiorum Amphionis fatigant equos, & urgent terga rubentia purpura Tyria; & tractant habenas auro intextas.

NOTÆ.

(a) *Cynthi*) Qui Deli mons fuit, a quo & Apollo cum Diana Cynthii dicti.

(b) *Tantalis*) Niobe Tantali filia.

(c) *Paternam*) Linguam paternam ideo exprobrat, quod Deorum ſecreta mortalibus evulgaſſe dictus Tantalus.

(d) *Phœbe*) Diana Phœbi ſoror.

(e) *Cadmeida*) Thebanam a Cadmo extructam.

(f) *Mollierant*) Terra pulverulenta erat.

(g) *Rubentia*) Quia purpureis ephippiis & phaleris equi inſtructi & inſtrati.

E quibus Iſmenos, qui matri ſarcina quondam
(h) Prima ſuæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedes curſus, ſpumantiaque ora coercet;
Hei mihi! conclamat; medioque in pectore fixus
Tela gerit; freniſque manu moriente remiſſis
In latus a dextro paulatim defluit (i) armo.
Proximus, audito ſonitu per inane pharetræ,
(k) Frena dabat Sipylus; veluti cum præſcius imbris
Nube fugit viſa, pendentiaque undique rector
Carbaſa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena dabat. dantem non evitabile telum
Conſequitur: ſummaque tremens cervice ſagitta
Hæſit; & exſtabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per (l) colla admiſſa jubaſque
Volvitur; & calido tellurem ſanguine fœdat.
Phædimus infelix, & aviti nominis hæres
Tantalus, ut ſolito finem impoſuere labori
Tranſierant ad opus (m) nitidæ juvenile palæſtræ:
Et jam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus; cum tento concita cornu,
Sicut erant juncti, trajecit utrumque ſagitta.
Ingemuere ſimul; ſimul incurvata dolore
Membra ſolo poſuere; ſimul ſuprema jacentes
Lumina verſarunt; animam ſimul (n) exhalarunt

INTERPRETATIO.

E quibus Iſmenus, qui olim primus onus fuerat ſuæ matri, dum agit in certum gyrum curſus equi ſui, & reprimit ora ſpumantia, Hei mihi! vociferatur, & trajectus per medium pectus fert ſagittas, & habenis elapſis manu moriente, decidit paulatim in latus a dextro humero. Sipylus proximus admittebat habenas, audito ſtrepitu pharetræ per aerem: veluti cum nauclerus providus nimbi fugit nube conſpecta, & explicat vela pendentia undique, ne quis levis ventus elabatur. Admittebat habenas. Sagitta ineluctabilis pertingit admittentem: & tremens adhæſit ſummæ cervici: & ferrum nudum prominebat ex gutture. Ille, ut erat pronus, defluit per colla equi concitati, & jubas; & inficit terram cruore tepido. Miſer Phædimus, & Tantalus hæres nominis avi, poſtquam deſiiſſent a labore ſolito, tranſierant ad opus juvenile ſplendidæ palæſtræ: & jam commiſerant pectora luctantia pectoribus forti nexu, cum ſagitta impulſa arcu adducto tranſfixit utrumque, ſicut erant connexi. Una conqueſti ſunt; una demiſerunt in terram artus protritos dolore: una proſtrati torſerunt oculos ultimos; una ſpiritum efflaverunt.

NOTÆ.

(h) *Prima*) Primogenitus fuit.
(i) *Armo*) Equi *ſcilicet*.
(k) *Frena dabat*) Ut fugeret, *ſcilicet*.
(l) *Colla adm*) Equi colla in fugam concitata.
(m) *Nitidæ*) Quia oleo perungebantur luctaturi.
(n) *Exhalarunt*) Vim mortis & reluctantia ſuſpiria habet hic ſpondæus in quinta ſede poſitus.

Aſpicit Alphenor, laniataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos complexibus allevet artus:
Inque pio cadit officio. nam Delius illi
Intima fatifero rumpit præcordia ferro.
Quod ſimul eductum, pars eſt pulmonis in (o) hamis
Eruta: cumque anima cruor eſt effuſus in auras.
At non intonſum ſimplex Damaſichthona vulnus
Afficit. ictus erat, (p) qua crus eſſe incipit, & qua
Mollia nervoſus facit internodia poples.
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum;
Altera per jugulum pennis tenus acta ſagitta eſt.
Expulit hanc ſanguis: ſeque ejaculatus in altum
Emicat, & longe terebrata proſilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia ſuſtulerat: Dique o communiter omnes,
Dixerat (ignarus (q) non omnes eſſe rogandos);
Parcite. motus erat, cum jam revocabile telum
Non fuit, (r) arcitenens. minimo tamen occidit ille
Vulnere; non alta percuſſo corde ſagitta.
Fama mali, populique dolor, lachrymæque ſuorum
Tam ſubitæ matrem certam fecere ruinæ,
Mirantem potuiſſe; iraſcentemque quod auſi
Hoc eſſent ſuperi, quod tantum juris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.

INTERPRETATIO.

Alphenor intuetur, & percutiens pectus apertum accurrit, ut ſoletur membra frigida complexibus; & ſternitur in pia ſedulitate; nam Delius dividit illi intima viſcera ferro mortifero. Quod cum extractum eſt, pars pulmonis eſt abſtracta in uncis, & ſanguis eſt ejectus in aerem cum ſpiritu. At una plaga non conficit juvenem Damaſichthonem. Percuſſus fuerat qua parte tibia incipit eſſe, & qua poples nervoſus nectis mollia internodia. Et dum conatur eripere fatale telum manu, alia ſagitta eſt impacta per jugulum pennis tenus. Cruor hanc ejicit: cumque in altum prorumperet exilit, & longe fertur aere diſjecto. Ultimus Ilioneus ſetenderat in cœlum lacertos nihil promoturos orando, & dixerat, o Dii omnes, communiter, neſcius non omnes eſſe orandos, ignoſcite. Arcitenens tactus fuerat, cum jam ſagitta non fuit revocabilis. Ille tamen procubuit leviſſimo vulnere, corde afflicto non profunda ſagitta. Rumor damni, & dolor plebis, & fletus ſuorum fecerunt matrem certam cladis repentinæ, quæ ſtupebat Deos potuiſſe, & indignabatur non veritos eſſe hoc, & quod tantum haberent poteſtatis. Nam pater Amphion, ferro trajecto per pectus, obiens ſimul finem impoſuerat vitæ & dolori.

NOTÆ.

(o) *Hamis*) Hamatis ſpiculis utebantur veteres, ut ne ex vulneribus revelli poſſent.

(p) *Qua crus*) Adeoque in genu.

(q) *Non omnes*) Sed Latonam; Apollinem & Dianam: niſi magis credas, hos omnino non eſſe orandos.

(r) *Arcitenens*) Apollo, *ſcilicet*.

Heu

Heu quantum (ſ) hæc Niobe diſtabat ab illa,
Quæ modo (t) Latois populum ſubmoverat aris,
Et mediam tulerat greſſus (u) reſupina per urbem,
Invidioſa ſuis; at nunc miſeranda vel hoſti!
Corporibus gelidis incumbit: & ordine nullo
Oſcula diſpenſat natos ſuprema per omnes.
A quibus ad cælum (x) liventia brachia tendens,
Paſcere, crudelis, noſtro, Latona, dolore;
Paſcere, ait, ſatiaque meo tua pectora luctu:
(Corque ferum ſatia, dixit: per funera ſeptem)
(y) Efferor: exſulta; victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miſeræ mihi plura ſuperſunt,
Quam tibi felici. poſt tot quoque funera vinco.
Dixerat: inſonuit contento nervus ab arcu;
Qui, præter Nioben unam, conterruit omnes,
Illa, malo eſt audax. ſtabant cum veſtibus atris
Ante (z) toros fratrum (a) demiſſo crine ſorores.
E quibus una, trahens hærentia viſcere tela,
Impoſito fratri moribunda relanguit ore.
Altera, ſolari miſeram conata parentem,
Conticuit ſubito; duplicataque vulnere cæco eſt.
(Oraque non preſſit, niſi poſtquam ſpiritus exit.
Hæc fruſtra fugiens collabitur; illa ſorori
Immoritur: latet hæc; illam trepidare videres.

INTERPRETATIO.

Heu! quantum hæc Noiebe diſpar erat ab illa Niobe, quæ modo arcuerat populum ab altaribus Latonæ, & ſuperba ambulaverat per urbem mediam, ſuis odioſa: at nunc flenda etiam hoſtis. Devolvitur in corpora frigida, & paſſim dat oſcula ultima omnibus ſuis filiis. A quibus porrigens contuſos lacertos ad ſydera, Paſcere ſæva Latona, inquit, noſtro dolore, paſcere, & exple cor tuum mea ærumna: & exple ſæva viſcera: abſtrahor per ſeptem obitus: exſili, & triumpha hoſtis ſuperior. Quamobrem vero ſuperior? plura mihi reſtant infelici, quam tibi beatæ. Superior ſum etiam poſt tot obitus. Abſolverat: nervus ſtrepuit ab arcu adducto, qui tremefecit omnes excepta Niobe. Illa eſt audax dolore. Sorores aderant cum pullis veſtibus coma projecta ad lectos fratrum: e quibus una avellens ſagittas infixas cordi: moriens defecit ore impoſito fratri. Altera aggreſſa delinire dolorem infelicis matris repente ſiluit, & eſt diviſa improviſa plaga, neque clauſit os niſi poſtquam anima receſſit. Hæc nequicquam fugiens cadit; illa procumbit in ſororem: hæc ſeſe occultat, cerneres illam tremere.

NOTÆ.

(ſ) *Hæc*) Mœrens, *ſcil.* non jam, prole extincta, ſuperbiens.

(t) *Latois*) Quæ Latonæ erant.

(u) *Reſupina*) Id eſt, quæ elato & ſuperbo vultu per urbem inceſſerat.

(x) *Liventia*) Nigricantia ex percuſſionibus & dolore.

(y) *Efferor*) *Viva ad ſepulchrum feror, filiorum morte.*

(z) *Toros*) In quibus erant compoſiti ut efferrentur, & in ſepulchrum mitterentur.

(a) *Demiſſo*) Lugentium more.

(b) *Duplicata*) Incurvata eſt, & in terram proſtrata.

Sexque datis leto, diverſaque vulnera paſſis,
Ultima reſtabat: quam toto corpore mater,
Tota veſte tegens, Unam, minimamque relinque;
De multis minimam poſco, clamavit, & unam,
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. orba reſedit
Exanimes inter natos, natalque, virumque:
Diriguitque malis. nullos movet aura capillos.
In vultu color eſt ſine ſanguine: lumina mœſtis
Stant immota genis: nihil eſt in imagine vivi.
Ipſa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, & venæ deſiſtunt poſſe moveri.
Nec flecti cervix, nec brachia reddere geſtus,
Nec pes ire poteſt. intra quoque viſcera ſaxum eſt.
Flet tamen, & validi circumdata turbine venti
(c) In patriam rapta eſt. ibi fixa cacumine montis
Liquitur, & lachrymas etiamnum marmora manant.
V. Tum vero cuncti manifeſtam numinis iram
Fœmina virque timent: cultuque impenſius omnes
Magna (d) gemelliparæ venerantur numina Divæ:
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: (e) Lyciæ quoque fertilis agris
Haud impune Deam veteres ſprevere coloni.
Res obſcura quidem eſt ignobilitate virorum:

INTERPRETATIO.

Et ſex interfectis, & paſſis varias plagas, ultima ſupererat: quam mater operiens toto corpore, toto amictu, vociferata eſt, concede unam & minimam, peto de multis minimam, & unam. Et dum precatur, obit ea pro qua precatur. Orba reſedit inter filios mortuos, & filias, & maritum, & indurata eſt ærumnis. Nullus ventus agitat comam. Color eſt exſanguis in facie: oculi hærent rigidi in genis triſtibus, nihil eſt vivi in ſtatua. Ipſa quoque lingua diriguit cum duro palato; & venæ non amplius poſſunt moveri. Neque collum poteſt flecti, neque lacerti agitari, neque pes incedere. Eſt lapis etiam intra præcordia. Luget tamen, & correpta turbine potentis venti ablata eſt in patriam. Ibi deſtituitur impoſita vertici montis, & ſaxum exſtillat etiamnum lacbrymas.

V. Tum vero omnes & viri & fœminæ metuunt iram numinis; & omnes magis colunt vaſtam poteſtatem Deæ gemelliparæ: atque, ut mos eſt, recenſent præterita a facto recentiore. E quibus unus inquit, incolæ etiam feracis Lyciæ non contempſerunt inulti Divam. Factum eſt quidem minus cognitum contemtu virorum,

NOTÆ.

(c) *In patriam*) Thebis relictis, inquit Apollodorus vidua jam atque orba Niobe Sipylum ad Tantalum patrem pervenit; ibique Jovem precata in ſaxum commutata fuit, quæ lachrymas noctes atque dies effundit ſuo de lapide. Quod ideo fictum volunt nonnulli quod Sipylenum marmor ſudare perhibetur: vel etiam quod in Sipylo monte rupes ſit quæ procul viſentibus lugentis fœminæ ſpeciem præbeat: vel ſane quod in liberorum ſepulchro ſtatuam lapideam ſibi Niobe erexerit. Cæterum plurima habet hæc fabula quæ homines a ſuperbia omnium malorum centro poſſit revocare.

(d) *Gemellipara*) Latona, *ſcilicet*, quæ Apollinem & Dianam uno partu edidit.

(e) *Lycia*) Regio eſt minoris Aſiæ ad mare mediterraneum porrecta infra Lydiam.

Mira

Digitized by Google

Mira tamen. vidi præſens ſtagnumque lacumque
(*f*) Prodigio notum. nam me jam grandior ævo,
Impatienſque viæ genitor deducere lectos
Juſſerat inde boves; gentiſque illius eunti
(*g*) Ipſe ducem dederat. cum quo dum paſcua luſtro,
Ecce lacus medio ſacrorum nigra favilla
Ara vetus ſtabat, tremulis circumdata cannis.
Reſtitit, & pavido, (*h*) Faveas mihi, murmure dixit
Dux meus: & ſimilis, Faveas, ego murmure dixi.
(*i*) Naiadum, (*k*) Faunine foret tamen ara rogabam,
Indigenæne Dei; cum talia reddidit hoſpes:
Non hac, o juvenis, montanum numen in ara eſt.
Illa ſuam vocat hanc, cui quondam regia Juno
Orbe interdixit: quam vix erratica Delos
Orantem accepit, tum cum levis inſula nabat.
Illic, (*l*) incumbens cum (*m*) Palladis arbore palmæ,
Edidit invita geminos Latona (*n*) noverca.
Hinc quoque Junonem fugiſſe puerpera fertur:
Inque ſuo portaſſe ſinu duo numina natos.
Jamque (*o*) Chimæriferæ, cum Sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciæ, longo Dea feſſa labore,
Sideros ſiccata ſitim collegit ab æſtu;

INTERPRETATIO.

ſed tamen ſtupendum. Vidi ipſe & ſtagnum, & locum cognitum monſtro. Nam pater jam ætate provectior, & impar itineri faciundo imperaverat deducere inde boves lectos; & ipſe dederat mihi *proficiſcenti ducem ex illa natione: cum quo dum viſo paſcua, ecce antiquum altare ſtabat in medio ſtagni, fuſcum atro cinere, cinctum arundinibus tremulis. Dux meus conſtitit, & dixit murmure timido, Adſis, & ego dixi pari murmure, Adſis. Nihilominus exquirebam an altare eſſet Naiadum an fauni, an Dei indigenæ; cum hoſpes reſpondit talia: o Juvenis, non Deus monticola eſt in hoc altari. Illa dicit hoc ſuum, quam olim regia Juno orbe expulit; quam precantem vix Delos incerta excepit, tum cum inſula levis fluctuabat. Illic Latona innixa palmæ cum arbore Minervæ, protulit gemellos, noverca nolente. Puerpera dicitur etiam hinc fugiſſe Junonem, & tuliſſe in ſuo ſinu duo numina ex ſe orta. Et jam, cum Sol ardens incenderet agros, Dea oppreſſa longo labore in campis Lyciæ Chimæriferæ; exhauſta contraxit ſitim a calore Solis.*

NOTÆ.

(f) *Prodigio*) Quod deinceps narrabit Poeta.

(g) *Ipſe*) Pater, *ſcilicet*, hujus qui fabulam narrat, a quo itineris ducem Lycium acceperat.

(h *Faveas mihi*) Verba ſunt ducit, numen cui erecta ara, precantis.

(i) *Naiadum*) Quæ fontium dicuntur Nymphæ.

(k) *Fauni*) Fuerunt Fauni dii agreſtes Satyris haud abſimiles, de quibus jam ſæpe.

(l) *Incumbens*) Parturientium more, quæ proxima quæque valide, ut dolores ſublevent, fœtumque expellant, ſolent apprendere.

(m) *Palladis arbore*) Oliva, *ſcilicet*.

(n) *Noverca*) Junonem dicit, Jovis conjugem, quæ adeo Apollinis & Dianæ noverca,

(o) *Chimærifera*) Fuit Poetis Chimeramonſtrum caput habens Leonis, ventrem Capræ, & caudam Draconis, revera autem mons Lyciæ ignivomus, cujus cacumen leones, medium capræ, radices autem ſerpentes frequentabant.

Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum melioris aquæ proſpexit in imis
Vallibus: agreſtes illic fruticoſa legebant
Vimina cum juncis, gratamque paludibus ulvam.
Acceſſit, poſitoque genu Titania terram
Preſſit; ut hauriret gelidos potura liquores.
Ruſtica turba vetant. Dea ſic affata vetantes:
Quid prohibetis aquis? uſus communis aquarum.
Nec Solem proprium Natura, nec aera fecit,
Nec tenues undas. ad publica munera veni.
Quæ tamen ut detis ſupplex peto. non ego noſtros
Abluere hic artus, laſſataque membra parabam:
Sed relevare ſitim. caret os humore loquentis;
Et fauces arent; viſque eſt via vocis in illis.
Hauſtus aquæ mihi nectar erit: vitamque fatebor
Accepiſſe; ſimul vitam dederitis in unda.
Hi quoque vos moveant; qui noſtro brachia tendunt
Parva ſinu. & caſu tendebant brachia nati.
Quem non blanda Deæ potuiſſent verba movere?
Hic tamen orantem perſtant prohibere: minaſque,
Ni procul abſcedat, conviciaque inſuper addunt.
Nec ſatis hoc. ipſos etiam pedibuſque manuque
Turbavere lacus: imoque e gurgite mollem
Huc illuc limum ſaltu movere maligno.
Diſtulit ira ſitim. neque enim jam filia Cœi
Supplicat indignis; nec dicere ſuſtinet ultra
Verba minora Dea: tollenſque ad ſidera palmas,
Æternum ſtagno, dixit, vivatis in iſto.

INTERPRETATIO.

& filii avidi ſiccaverant mammas lactantis. Forte vidit e longinquo ſtagnum aquæ dulcioris in infimis vallibus: ruſtici ibi colligebant fruticoſa vimina cum juncis, & ulvam acceptam paludibus. Titania adivit, & genu flexo demiſit ſe in terram; ut bibitura traheret frigidam aquam. Agreſte agmen prohibent. Dea ſic eſt alloquuta prohibentes: quamobrem arcetis ab aquis? uſus aquarum eſt publicus: neque natura addixit cuiquam ſolem, neque aerem, neque aquas ſubtiles: acceſſi ad dona communia. Quæ tamen pro ſupplex ut concedatis. Ego non volebam hic lavare membra, & artus lapſos, ſed ſedare ſitim: os loquentis eſt exſiccatum, & guttura areſcunt, & vix datur tranſitus vocis ab illis. Hauſtus aquæ erit mihi nectar, atque agnoſcam ſimul accepiſſe vitam: præbueritis vitam in aqua. Iſti etiam vos molliant, qui porrigunt parvos lacertos e noſtro gremio: & forte filii porrigebant lacertos. Quem non potuiſſet flectere lenis oratio Deæ? Iſti tamen pertinaciter arcent precantem, atque inſuper adjiciunt minas, niſi procul eat, & probra. Neque iſtud ſatis: lutulenta fecerunt inſuper ipſa ſtagna pedibus & manibus, & huc illuc agitaverunt cœnum ex ultimo gurgite ſaltu protervo. Ira remiſit ſitim: neque vero jam filia Cœi precatur immeritos; neque poteſt amplius proferre voces humiliores Dea, & porrigens manus ad aſtra, in omne ævum, inquit, vivatis in iſto ſtagno.

Deveniunt optata Deæ. juvat iſte ſub undas;
Et modo tota cava ſummergere membra palude:
Nunc proferre caput: ſummo modo gurgite nare:
Sæpe ſuper ripam ſtagni conſidere: ſæpe
In gelidos reſilire lacus. & nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas: pulſoque pudore,
Quamvis ſint ſub aqua, ſub aqua maledicere tentant.
Vox quoque jam rauca eſt, inflataque colla tumeſcunt:
Ipſaque dilatant patulos convicia rictus.
Terga caput tangunt; colla intercepta videntur:
Spina viret. Venter, pars maxima corporis, albet:
Limoſoque novæ ſaliunt in gurgite ranæ.
VI. Sic ubi neſcio quis Lycia de gente virorum
Rettulit exitium; (p) Satyri reminiſcitur alter:
Quem (q) Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit.
Ah piget: ah non eſt, clamabat, tibia tanti:
Clamantis cutis eſt ſummos derepta per artus:
Nec quicquam, niſi vulnus, erat. cruor undique manat;
Detectique patent nervi: trepidæque ſine ulla
Pelle micant venæ. ſalientia viſcera poſſis,
Et pellucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ, ſylvarum numina, Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus (r) Olympus,

INTERPRETATIO.

Vota Deæ abſolvuntur. Gaudent ſe condere ſub aquas, & nunc tingere totum corpus profundo ſtagno, nunc exerere caput, nunc natare in ſupremo lacu, ſæpe requieſcere ad ripam ejus, ſæpe reſilire in frigida ſtagna. Et nunc etiam utuntur obſcœnis linguis ad jurgia, & pudore omiſſo, quamquam ſint ſub undis, ſub undis nituntur convicia jactare. Vox etiam eſt rauca, & colla tumida inflantur, & ipſa probra diducunt os vaſtum. Dorſum junctum eſt capiti, collum videtur ſublatum, ſpina eſt viridis, alvus, pars maxima corporis, alba eſt, & recentes ranæ ſeſe jactant in palude lutulenta.

VI. *Poſtquam neſcio quis ſic narravit cladem hominum de natione Lycia, alius recordatur Satyri, quem Latous mulctavit ſupplicio poſtquam illum viciſſet calamo Tritoniaco. Quamobrem, ait, me mihi ſurripis? Ah pœnitet: ah, vociferabatur, fiſtula non eſt tanti. Cutis eſt ablata vociferanti ab extremis membris: neque erat quicquam niſi plaga. Sanguis fluit ex omni parte, & nervi nudati apparent; & venæ trementes ſine ulla cute ſaliunt. Liceat numerare præcordia micantia, & fibras ſplendentes in pectore. Fauni agreſtes Dii nemorum, & fratres Satyri, & Olympus tunc etiam illuſtris,*

NOTÆ.

(p) *Satyri*) Marſiæ, *ſcilicet*, quem certamine victum Apollo Latonæ filius excoriavit.

(q) *Tritoniaca arundine*) Tibiam dicit, quam a Pallade Tritonia, ſeu ad Tritonem paludem nata inventam, deinde ab eadem projectam, quod inflando ſeſe deformari advertiſſet, Marſyas invenit. Uſque adeo autem ejus ſono ſibi placuit, ut Apollinem ipſum ad Muſicæ certamen provocare auſus fuerit.

(r) *Olympus*) Qui Marſiæ fuit diſcipulus.

Et Nymphæ flerunt: & quiſquis montibus illis
Lanigeroſque geges, (ſ) armentaque bucera pavit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquam, vacuas emiſit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus æquor,
Marſya nomen habet, Phrygiæ liquidiſſimus amnis.
VII. Talibus extemplo redit ad præſentia dictis
Vulgus; & extinctum cum ſtirpe Amphiona lugent:
Mater in invidia eſt. tamen hanc quoque dicitur unus
Fleſſe (t) Pelops: humeroque ſuas ad pectora poſtquam
(u) Deduxit veſtes, (x) ebur oſtendiſſe ſiniſtros.
Concolor hic humerus, naſcendi tempore, dextro,
Corporeuſque fuit. manibus mox cæſa paternis
Membra ferunt junxiſſe Deos, aliiſque repertis,
(y) Qui locus eſt juguli medius, ſummique lacerti,
Defuit. impoſitum eſt non comparentis in uſum
Partis ebur: (z) factoque Pelops fuit integer illo.
VIII. Finitimi proceres coeunt: urbeſque propinquæ
Oravere ſuos ire ad ſolatia reges,
(a) Argoſque, & Sparte, Pelopeiadeſque Mycenæ,

INTERPRETATIO.

& Nymphæ luxerunt, & quiſquis pavit greges lanigeros, & armenta cornuta in illis montibus. Terra ferax irrigata eſt, & irrigata retinuit lacrymas cadentes, ac abſorbuit profundis meatibus. Quas ubi fecit aquam, ejecit in aerem inanem. Inde deſcendens in mare æſtuoſum per pronas ripas nomen conſequutus eſt Marſya fluvius limpidiſſimus Phrygiæ.

VII. *Talibus narratis, ſtatim plebs revertitur ad præſentia, & deflent Amphionem ſublatum cum prole. Mater eſt in invidia: cæterum unus Pelops creditur etiam luxiſſe hanc; atque exhibuiſſe ebur in humero lævo, poſtquam deripuit amictus ſuos ad pectus. Hic humerus fuit corporeus & ejuſdem coloris ac dexter quando natus eſt. dein dicunt Deos conſeruiſſe artus diſſectos manibus parentis; cæteriſque inventis, pars quæ eſt inter collum & extremum lacertum deſiderata eſt. Ebur affixum eſt pro ea parte quæ non inveniebatur; & eo pacto Pelops fuit reſtitutus.*

VIII. *Optimates proximi conveniunt: & oppida vicina Argos, & Sparta, & Mycenæ Pelopeiades, & Calydon nondum inviſa Dianæ infenſæ,*

NOTÆ.

(ſ) *Armenta bucera*) Boves dicit, illi etiam cornua gerunt bubula.

(t) *Pelops*) Qui Tantali fuit filius, Niobes frater.

(u) *Deduxit*) Ut purpureis poſitis lugubres indueret.

(x) *Ebur oſtendiſſe*) Pelopem diſcerptum Tantalus Diis epulantibus in lancibus obtulerat; quod illi nefas cum advertiſſent, Pelopis membra iterum compoſuerunt, niſi quod humeri ſiniſtri loco quem Ceres comederat, eburneum appoſuerunt. Paulo autem durius & ex abrupto videtur hæc Pelopis inculcata fabula.

(y) *Qui locus*) Humerus eſt.

(z) *Facto*) Aut Deorum beneficio.

(a) *Argos*) Urbs eſt clariſſima Peloponneſi, ſicut & Sparta, itemque Mycenæ, quas Pelops vel certe ejus poſteri auxiſſe feruntur.

Et

Et nondum torvæ *(b)* Calydon inviſa Dianæ,
(c) Orchomenoſque ferox, & nobilis *(d)* ære Corinthos,
(e) Meſſeneque ferax, *(f)* Patræque, humileſque *(g)* Cleonæ,
Et *(h)* Nelea Pylos, neque adhuc Pittheia *(i)* Trœzen.
Quæque urbes aliæ *(k)* bimari *(l)* clauduntur ab Iſthmo,
Exteriuſque ſitæ bimari ſpectantur ab Iſthmo.
(*) Credere quis poſſit? ſolæ ceſſatis Athenæ.
Obſtitit officio bellum; ſubvectaque ponto
Barbara *(m)* Mopſopios terrebant agmina muros.
Threicius *(n)* Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat: & clarum vincendo nomen habebat.
Quem ſibi *(o)* Pandion opibuſque viriſque potentem,
Et genus a magno ducentem forte *(p)* Gradivo,
Connubio *(q)* Procnes junxit. non pronuba *(r)* Juno,

INTERPRETATIO.

& Orchomenus ſuperba, & Corinthus celebris ære, & Meſſene ferax, & Patra, & exigua Cleona, & Pylus Nelæa, & Trœzen nondum Pittheia, & urbes aliæ quæ clauduntur ab Iſthmo bimari, & poſitæ exterius conſpiciuntur ad Iſthmo bimari, rogaverunt ſuos reges ut accederent conſolandi gratia. Quis poſſit fidem adhibere? Sola Athenæ deeſtis; humanitatis officio, bellum impedimento fuit, & exercitus barbarus adductus per mare imminebat muris Mopſopiis; Tereus Thracius hunc fugaverat armis auxiliaribus, & habebat nomen magnum ex victoria. Quem potentem divitiis & viris, & trahentem genus clarum a magno Marte, Pandion ſibi devinxit conjugio Procnes. Juno pronuba,

NOTÆ.

(b) *Calydon*) Ætoliæ eſt hæc civitas ad Peloponneſi Septentrionem, in cujus agros torva & irata Diana, quod ab Oeneo rege primitias diis offerente præterita eſſet, aprum ferociſſimum immiſit, quem Meleager mactavit.

(c) *Orchomenos*) Arcadicam dicit, quam feracitate etiam Homerus commendavit, nam alia eſt Bœotiæ.

(d) *Ære*) Capta a L. Mummio & incenſa Corintho, Achaiæ capite, incendio permiſtis plurimis ſtatuis atque ſimulacris, æris, auri, argentique venæ in commune fluxere. Atque hinc toto orbe laudatum æs Corinthium.

(e) *Meſſene*) Meſſeniæ eſt in Peloponneſo, cujus incolæ bellis plurimis adverſus Lacedæmonios claruerunt.

(f) *Patra*) Sunt in Achaia, ad Septentrionem.

(g) *Cleonæ*) Oppidulum Argolidis.

(h) *Nelea*) A Neleo Neſtoris patre regnata, in Meſſenia ſita: nam plures fuiſſe jam ſemel monuimus.

(i) *Trœzen*) Urbs eſt Argolidis, ubi Pitheus Æthræ, matris Theſei, pater, nondum imparitaverat.

(k) *Bimari*) Iſthmus dicitur terra inter duo maria coarctata, atque adeo bimaris; quomodo hic Corinthiacus Ægeo & Ionio alluitur.

(l) *Clauduntur*) Iſthmo clauſas intellige urbes quas habet Peloponneſus.

(*) *Credere quis*) Hoc ad Athenienſium celeberrimam facit humanitatem.

(m) *Mopſopios*) Athenienſes, a Mopſopo rege ſic dictos, in quos Amazones illo tempore, auxilio aſſumtis Scythis, incurſarunt: qua de re Juſtinus.

(n) *Tereus*) Thraciæ rex fuit, Martis filius.

(o) *Pandion*) Rex Athenarum.

(p) *Gradivo*) Mars eſt a *gradiendo*, vel ab haſtæ vibratione Græce ſic dictus.

(p) *Procne*) Quæ Pandionis fuit filia.

(r) *Juno*) Quæ tamen Juga & Pronuba dicta, ſine cujus numine nullum poſſet coaleſcere conjugium.

Non

Non (ſ) Hymenæus adeſt, non illi (t) Gratia lecto.
(u) Eumenides tenuere faces de funere raptas:
Eumenides ſtravere torum: tectoque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine ſedit.
Hac (x) ave conjuncti Procne Tereuſque; parentes
Hac ave ſunt facti. gratata eſt ſcilicet illis
Thracia: Diſque ipſi grates egere: diemque,
Quaque data eſt claro Pandione nata tyranno,
Quaque erat ortus (y) Itys, feſtam juſſere vocari.
Uſque adeo latet utilitas. jam tempora Titan
Quinque per autumnos repetiti duxerat anni:
Cum blandita viro Procne. Si gratia dixit,
Ulla mea eſt, vel me viſendæ mitte ſorori;
Vel ſoror huc veniat. redituram tempore parvo
Promittes ſocero. magni mihi numinis inſtar
Germanam vidiſſe dabis. jubet ille carinas
In freta deduci: veloque & remige portus
Cecropios intrat; (z) Piræaque littora tangit.
Ut primum ſoceri data copia. dextraque dextræ
Jungitur; infauſto committitur omine ſermo.
Cœperat, adventus cauſſam, mandata referre
Conjugis; & celeres (a) miſſæ ſpondere recurſus:
Ecce venit magno dives Philomela paratu.

INTERPRETATIO.

non favet illi toro; neque Hymenæus, neque Gratia. Furiæ admoverunt tædas oblatas ex funere: furiæ adornaverunt lectum: & bubo fœdus inſedit tecto, & poſitus fuit in faſtigio thalami. Procne & Tereus commiſſi hac ave; facti ſunt parentes hac ave. Scilicet Thracia gratulata eſt illis: & ipſi gratias egerunt Diis: & voluerunt appellari diem feriatum quo filia Pandionis concredita eſt regi illuſtri, & quo Itys natus eſt. Uſque adeo ignoratur quod bonum eſt. Jam Titan vexerat tempora per quinque Autumnos anni renovati, cum Procne demulcens maritum; Si, inquit, ulla eſt mea gratia vel mitte me ſorori viſendæ; vel ſoror huc accedat. Pollicearis ſocero brevi reverſuram. Concedes mihi inſtar numinis vidiſſe ſororem. Ille imperat naves provehi in mare, atque init portus Cecropios velis & remigibus, atque appellit ad littora Piræa. Ut primum licuit videre ſocerum, & dextera data eſt dextræ, oratio inchoatur infelici præſagio. Cœperat narrare cauſſam itineris & juſſa uxoris, & promittere reditus breves dimiſſæ: ecce Philomela adeſt ſplendida ſuperbo ornatu.

NOTÆ.

(ſ) *Hymenæus*) Quem jam ſæpe ad nuptias invocatum deum diximus.

(t) *Gratia*) Tres fuerunt, perpetuæ Veneris comites, Aglaia, Thalia, Euphroſyne.

(u) *Eumenides*) Furiæ, quæ non geniales, a pueris præferri ſolitas faces, ſed funiales admoverint.

(x) *Ave*) Augurio.

(y) *Itys*) Terei & Procnes filius.

(z) *Piræaque*) Fuit Pyræus portus Athenienſis, a Themiſtocle inſtructus.

(a) *Miſſæ*) Siquidem Philomelam ad Procnen ſororem mitteret Pandion.

Di-

Divitior ſorma: quales audire ſolemus
Naidas & *(b)* Dryadas mediis incedere ſilvis:
Si modo de illis cultus, ſimileſque paratus.
Non ſecus exarſit conſpecta virgine Tereus;
Quam ſi quis canis ignem ſupponat ariſtis:
Aut frondem, poſitaſque cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies. ſed & hunc innata libido
Exſtimulat: pronumque genus regionibus illis
In Venerem eſt. flagrat vitio gentiſque ſuoque.
Impetus eſt illi, comitum corrumpere curam,
Nutriciſque fidem: nec non ingentibus ipſam
Sollicitare datis; totumque impendere regnum:
Aut rapere, & ſævo raptam defendere bello.
Et nihil eſt, quod non effræno captus amore
Auſit; nec capiunt incluſas pectora flammas.
Jamque moras male fert; cupidoque revertitur ore
Ad mandata Procnes; & agit ſua vota ſub illis.
Facundum faciebat amor. quotieſque rogabat ·
Ulterius juſto: Procnen ita velle ferebat.
Addidit & lacrymas; tanquam mandaſſet & illas.
Proh Superi, quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent! ipſo ſceleris molimine Tereus
Creditur eſſe pius: laudemque a crimine ſumit.
Quid quod idem Philomela cupit? patrioſque lacertis
Blanda tenens humeros: ut erat viſura ſororem,
Perque ſuam, contraque ſuam, petit uſque ſalutem.

INTERPRETATIO.

ſplendidor pulchritudine, & quales ſolemus audire Naiadas & Dryadas ambulare in mediis ſilvis, ſi modo addas illis ornatus & ſimiles apparatus. Tereus non aliter incenſus eſt viſa puella, quam ſi quis ſubmittat ignem albis ariſtis, aut incendat ramuſculos & herbas congeſtas in fœnilibus. Vultus quidem inſignis: ſed ingenita libido etiam hunc excitat: & in illis terris homines ſunt propenſi in Venerem. Uritur vitio gentis & ſuo. Impenſius ſtimulatur corrumpere cuſtodiam comitum, & fidem nutricis, aut etiam delinire illam magnis muneribus, atque abſumere totum regnum: vel auferre, & tueri ablatam crudeli bello. Neque quicquam eſt quod non audeat irretitus immoderato amore: neque pectus eſt capax reconditi ignis. Jamque inique fert moras, & redit ad juſſa Procnes ore cupido, & promovet ſua deſideria ſub illis. Amor præſtabat diſertum: & quoties orabat plus quam juſtum eſſet, dicebat Procnen ſic optare. Adjecit etiam lacrymas, ſicuti etiam imperaſſet illas: Proh Dii, quantum corda hominum habent obſcuræ cæcitatis! Tereus creditur eſſe pius ipſo conatu facinoris, & habet laudem a crimine. Quid quod Philomela idem optat? & blanda amplectens ulnis humeros patris, poſcit uſque & per ſuam & contra ſuam ſalutem ut diſcedat viſura ſuam ſororem.

NOTÆ.

(b) *Dryadas*) Quæ ſylveſtres, communiter, proprie ſunt nymphæ in quercubus viventes.

Spe-

Spectat eam Tereus; *(c)* præcontrectatque videndo:
Oſculaque, & collo circumdata brachia cernens;
Omnia pro ſtimulis, facibuſque, ciboque furoris
Accipit. & quoties amplectitur illa parentem,
Eſſe parens vellet: neque enim minus impius eſſet.
Vincitur ambarum genitor prece. gaudet, agitque
Illa patri grates: & ſucceſſiſſe duabus
Id putat infelix; quod erit lugubre duabus.
Jam labor exiguus Phœbo reſtabat: *(d)* equique
Pulſabant pedibus ſpatium declivis Olympi.
Regales epulæ menſis, & Bacchus in auro
Ponitur. hinc placido dantur ſua corpora ſomno.
At rex *(e)* Odryſius, quamvis ſeceſſit, in illa
Æſtuat; & repetens faciem, motuſque, manuſque,
Qualia vult fingit, quæ nondum vidit: & ignes
(f) Ipſe ſuos nutrit, cura removente ſoporem.
Lux erat: &, generi dextram complexus euntis,
Pandion comitem lacrymis commendat obortis:
Hanc ego, care gener, quoniam pia cauſſa coegit;
(Et voluere ambæ, voluiſti tu quoque, Tereu,)
Do tibi: perque fidem, cognataque pectora ſupplex,
Per Superos oro, patrio tuearis amore:
Et mihi ſollicitæ lenimen dulce ſenectæ
Quamprimum (omnis erit nobis mora longa) remittas,
Tu quoque quamprimum (ſatis eſt procul eſſe ſororem,)
Si pietas ulla eſt, ad me, Philomela, redito.

INTERPRETATIO.

Teceus eam intuetur, & ante eam demulcet videndo, & cernens ſuavia, & lacertos circumductos collo, ſumit omnia pro aculeis, & tædis, & eſca furoris. Et quoties illa complectitur patrem, optaret eſſe pater: neque enim eſſet minus impius. Pater ſuperatur prece utriuſque. Illa lætatue & gratias agit patri, & miſera arbitratur bene id ceſſiſſe duabus, quod erit luctuoſum duabus. Jam parvus labor ſupererat Soli, & ejus equi feriebant pedibus ſpatium proni cæli. Dapes regiæ, & vinum in vaſibus auratis apponitur menſis; inde ſua corpora committuntur ſomno ſuavi. At rex Odryſius, quanquam ſe recepit, ardet in Philomela: & revolvens mente vultum, & motus, & manus, putat qualia vult, quæ nondum vidit: & ipſe alit ſuas flammas, amore ſubtrahente ſomnum. Dies advenerat, & Pandion amplexus dextram generi proficiſcentis, commendat comitem lacrymis prorumpentibus. Ego, (ſiquidem utraque exoptavit, & tu cupiviſti Tereu) committo tibi hanc, dilecte gener, quoniam pia cauſſa ſuaſit: & precor ſupplex per fidem, & corda cognata, & per Deos ut protegas amore paterno: & remittas mihi ocyus amabile ſolatium anxiæ ſenectutis; omne ſpatium erit nobis longum. Tu quoque, Philomela, ſi pietas eſt aliqua, revertere ad me ocyus: ſatis eſt ſororem eſſe procul.

NOTÆ.

(c) *Peaconteectat*) Tanto libidinis ardore Philomelam intuetur, ut oculis contrectare videatur.

(d) *Equi*) Qui Solis trahere currum crediti.

(e) *Odeyſius*) Tereum dicit, ab Odryſarum Thraciæ gente, ſic dictum.

(f) *Ipſe*) Ipſi vero certe magis vana, quam imaginatione fingimus boni ſpecie nobis imponimus, quum objectis ducimur; quod vitium qui effugere ſtuduerit, quantus eſt.

Man-

Mandabat; pariterque ſuæ dabat oſcula natæ:
Et lacrymæ mites inter mandata cadebant.
Utque fide pignus dextras utriuſque popoſcit;
Inter ſeque datas junxit; natamque (g) nepotemque
Abſentes memori pro ſe jubet ore ſalutent:
Supremumque vale, pleno ſingultibus ore,
Vix dixit, timuitque ſuæ præſagia mentis.
At ſimul impoſita eſt pictæ Philomela carinæ;
Admotumque fretum remis, telluſque (h) repulſa eſt;
Vicimus, exclamat: mecum mea vota feruntur.
Exſultatque, & vix animo ſua gaudia differt
Barbarus: & nuſquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter, quam cum pedibus prædator obuncis
Depoſuit nido leporem (i) Jovis ales in alto:
Nulla fuga eſt capto: ſpectat ſua præmia raptor.
Jamque iter effectum; jamque in ſua littora feſſis
Puppibus exierant: cum rex Pandione natam,
In ſtabula alta trahit, ſilvis obſcura vetuſtis:
Atque ibi pallentem, trepidamque, & cuncta timentem,
Et jam cum lacrymis, ubi ſit germana, rogantem
Includit; faſſuſque nefas, & virginem, & unam
Vi ſuperat; fruſtra clamato ſæpe parente,
Sæpe ſorore ſua, magnis ſuper omnia Divis.
Illa tremit, velut agna pavens, quæ ſaucia cani
Ore excuſſa lupi, nondum ſibi tuta videtur:
Utque columba, ſuo madefactis ſanguine plumis,

INTERPRETATIO.

Jubebat: atque ſimul ſuavia præbebat ſuæ filiæ: & ſuaves lacrymæ fluebant inter juſſa. Et poſtquam petivit dexteas utriuſque in teſtimonium fidei, & conſeruit datas inter ſe, mandat ſalute impertiantur ore memori ſuis verbis & filiam, & nepotes abſentes: atque vix dixit ultimum Vale, ore pleno ſingultibus: & reformidavit omina ſuæ mentis. At cum primum Philomela eſt impoſita picta navi, & mare intratum remis, & terra relicta, Vicimus, vociferatur, mea deſideria avehuntur mecum. Atque barbarus triumphat, & ægre differt animo ſua gaudia: & nuſquam dimovet oculos ob illa. Non ſecus ac cum avis Jovis rapax unguibus acutis depoſuit leporem in excelſo nido, nulla eſt fuga correpto: avida intuetur ſuam prædam, Jamque via abſoluta, jamque deſcenderant in ſua littora navibus laſſis, cum rex ducit filiam Pandionis in excelſa ſtabula, tecta annoſis arboribus; atque ibi includit pallidam, trementem & omnia metuentem, & jam petentem lacrymando ubi ſit ſua ſoror; & poſtquam aperuiſſet vota infanda vi vincit puellam & unam, patre ſæpe nequicquam citato, ſæpe ſorore ſua, Diis magnis ſuper omnia. Illa trepidat tanquam agna timida, quæ vulnerata erepta faucibus veteris lupi, nondum ſibi videtur ſecura: & tanquam columba, plumis ſuis irroratis ſuo ſanguine,

NOTÆ.

(g) *Nepotemque*) Ityn *ſcilicet*, Prognes filium.

(h) *Repulſa*) Uti quidem referunt oculi.

(i) *Jovis ales*) Aquila.

Hor-

Horret adhuc, avidoſque timet, quibus hæſerat, ungues.
Mox ubi mens rediit; paſſos laniata capillos,
(Lugenti ſimilis, cæſis plangore lacertis,)
Intendens palmas, Proh diris, Barbare, factis,
Proh crudelis, ait! nec te mandata parentis
Cum lacrymis movere piis, nec cura ſororis,
Nec mea virginitas, nec conjugalia jura?
Omnia turbaſti. pellex ego facta ſorori:
Tu geminis conjux. (non hæc mihi debita pœna.)
Quin animam hanc (ne quod facinus tibi, perfide, reſtet)
Eripis? atque utinam feciſſes ante nefandos
Concubitus! vacuas habuiſſem criminis umbras.
Si tamen hæc Superi cernunt; ſi numina Divum
Sunt aliquid; ſi non perierunt omnia mecum;
Quandocunque mihi pœnas dabis. ipſa pudore
Projecto tua facta loquar. ſi copia detur,
In populos veniam: ſi ſilvis clauſa tenebor,
Implebo ſilvas, & conſcia ſaxa movebo.
Audiat hæc æther, & ſi Deus ullus in illo eſt.
Talibus ira feri poſtquam commota tyranni;
Nec minor hac metus eſt: cauſſa ſtimulalus utraque;
Quo fuit accinctus, vagina liberat enſem:
Arreptamque coma, flexis poſt terga lacertis,
Vincla pati cogit, jugulum Philomela parabat;
Spemque ſuæ mortis viſo conceperat enſe.
Ille indignanti, & nomen patris uſque vocanti,
Luctantique loqui comprenſam forcipe linguam
Abſtulit enſe fero. radix micat ultima linguæ.

INTERPRETATIO.

timet adhuc atque horret ungues aſperos intra quos fuerat. Mox ubi animus rediit, diſcerptam comam habens, ſimilis lugenti, brachiis contuſis plangendo, porrigens manus, Pro, inquit, Barbare, nefando facinore, pro fere neque juſſa patris cum lacrymis piis te tetigerunt, neque amor ſororis, neque mea virginitas, neque fœdera cunnubialia? Omnia miſcuiſti. Ego ſum facta adultera ſorori, tu maritus utrique. Non ſum digna hoc ſupplicio. Quamobrem non eripis hanc animam, ne quod nefas tibi deſit, perfide? atque utinam eripuiſſes ante ſceleſtos concubitus habuiſſem Manes ſine crimine. Si tamen Dii hæc vident, ſi poteſtas eorum eſt aliquid, ſi omnia non interierunt mecum, aliquando exſolves mihi pœnas. Ego ipſa propalabo tua facinora pudore neglecto. Siquidem mihi liceat accedam ad homines; ſi tenebor clauſa in nemoribus, implebo nemora, & movebo lapides conſcios. Cælum iſtud audiat, & ſi quis Deus eſt in illo. Poſtquam ira crudelis tyranni eſt excitata ejuſmodi vocibus, neque timor eſt levior ea, impulſus utraque cauſſa, educit vagina gladium quo fuit inſtructus, & cogit correptam capillis ferre vincula, brachiis detortis in tergum. Philomela parabat jugulum, & conceperat ſpem ſuæ necis gladio conſpecto. Ille exſecuit duro gladio linguam correptam forcipe indignanti & uſque citanti nomen parentis, & conanti loqui: ultima radix linguæ movetur.

Ipſa

Ipſa jacet, terræque tremens immurmurat atræ.
Utque ſalire ſolet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat: & moriens dominæ veſtigia quærit.
Hoc quoque poſt facinus (vix auſim credere) fertur
Sæpe ſua lacerum repetiſſe libidine corpus.
Suſtinet ad Prochen poſt talia facta reverti.
Conjuge quæ viſo germanam quærit: at ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat.
Et lacrymæ fecere fidem. velamina Procne
Deripit ex humeris auro fulgentia lato:
Induiturque atras veſtes: & *(k)* inane ſepulcrum
Conſtituit: *(l)* falſiſque piacula manibus infert:
Et luget *(m)* non ſic lugendæ fata ſororis.
Signa Deus bis ſex acto *(n)* luſtraverat anno.
Quid faciat Philomela? fugam cuſtodia claudit:
Structa rigent ſolido ſtabulorum mœnia ſaxo:
Os mutum facti caret indice. grande dolori
Ingenium eſt: miſeriſque venit ſollertia rebus.
Stamina *(o)* barbarica ſuſpendit callida tela:
Purpureaſque notas filis intexuit albis
Indicium ſceleris: perfectaque tradidit uni:
Utque ferat dominæ geſtu rogat. ille rogata
Pertulit ad Procnen: nec ſcit quid tradat in illis.
Evolvit veſtes ſævi matrona tyranni:

INTERPRETATIO.

Ipſa jacet, & trepida immurmurat nigra terra. Atque ut cauda ſerpentis mutilati conſuevit micare, palpitat; & moriens ſectatur veſtigia dominæ. Dicitur etiam repetiiſſe ſua libidine corpus mutilatum poſt hoc ſcelus. (vix poſſim credere.) Audet redire ad Procnen poſt talia facinora: quæ marito conſpecto petit ſororem: at ille emittit gemitus ſimulatos, & refert mortem fictam. Et lacrymæ perſuaſerunt. Procne lacerat ab humeris veſtes micantes lato auro. Et tegitur pullo amictu: & ponit vacuum ſepulcrum & infert piacula fictis umbris, & deflet ſortem ſororis non ita deflendam. Deus percurrerat duodecim ſigna exacto anno. Quid agat Philomela? Cuſtodia obſtat fugæ: muri ſtabulorum alti ſunt ædificati duris lapidibus: os mutum deſtitutum eſt indice facinoris. Attamen eſt magnum vindicta; & calliditas adeſt rebus afflictis. Cauta ſuſpendit ſtamina tela barbarica, & inſeruit ſigna purpurea filis candidis, indicium facinoris; & poſtquam abſoluta eſſent, dedit uni, & precatur geſtu ut portet dominæ. Ille portavit ad Procnen quæ rogatus fuerat portare, neque novit quid offerat in illis. Conjux crudelis tyranni evolvit telam,

NOTÆ.

(k) *Inane*) Cadavere vacuum cenotaphium, qualia illis qui peregre interierant ad placandos eorum Manes, tranſitumque Stygium impetrandum, ſolebant extruere.

(l) *Falſis*) Quia nondum mortua erat Philomela.

(m) *Non ſic*) Quia potius erat vindicanda.

(n) *Luſtraverat*) Irradiaverat, aut excurrerat.

(o) *Barbarica*) Telam Phrygio more texuiſſe dicit, qua fati ſui iniquitatem perſcripſerit.

Ger-

Nacta (*b*) locum Procne, ſacrorum (*c*) pignora demit,
Oraque develat miſere pudibunda ſororis;
Amplexumque petit. ſed non attollere contra
Suſtinet hæc oculos; pellex ſibi viſa ſororis:
Dejectoque in humum vultu, jurare volenti,
Teſtarique Deos, per vim ſibi dedecus illud
Illatum, pro voce manus fuit. ardet, & iram
Non capit ipſa ſuam Procne: fletumque ſororis
Corripiens, Non eſt lacrymis hic, inquit, agendum,
Sed ferro; ſeu ſi quid habes, quod vincere ferrum
Poſſit. in omne nefas ego me, germana, paravi.
Aut ego, cum facibus regalia tecta cremabo,
(*d*) Artificem mediis immittam Terea flammis:
Aut linguam, aut oculos, aut quæ tibi membra pudorem
Abſtulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille
Sontem animam expellam. magnum quodcunque paravi.
Quid ſit, adhuc dubito. peragit dum talia Procne;
Ad matrem veniebat Itys. quid poſſit, (*e*) ab illo
Admonita eſt: oculiſque tuens immitibus, Ah quam
Es ſimilis patri! dixit. nec plura locuta.
Triſte parat facinus; tacitaque exæſtuat ira.
Ut tamen acceſſit natus, matrique ſalutem
Attulit. & parvis adduxit colla lacertis,
Miſtaque blanditiis puerilibus oſcula junxit;
Mota quidem eſt genitrix, (*f*) infractaque conſtitit ira:

INTERPRETATIO.

Procne nacta locum, deponit inſtrumenta ſacrorum, & aperit vultus verecundos infelicis ſororis, & illam *amplectitur. Verum hæc non audet contra erigere oculos, ſibi viſa adultera ſororis: atque facie in terram prona, cum vellet jurare & teſtes Deos citare, illud opprobrium ſibi oblatum per vim, manus fuit vocis loco. Procne ipſa æſtuat, neque continet iram ſuam, & carpens lacrymas ſororis, Non, ait, hic eſt faciendum fletibus, ſeu ferro, ſed, ſi quid habes quod poſſit ſuperare ferrum. O ſoror ego me inſtitui ad omne nefas. Aut poſtquam ego incendero domum regiam tædis, injiciam perfidum Tereum in medios ignes: aut ego exſecabo cultro linguam, aut oculos, aut membra quæ tibi rapuerunt pudicitiam: aut deturbabo animam ſceleſtam per mille plagas. Quodcumque inſtitui magnum: neſcio adhuc quid ſit. Dum Procne, talia exequitur, Itys properabat ad matrem: docta eſt ab illo quid poſſit: atque* illum *adſpiciens torvis oculis, Ah, inquit quam ſimilis es genitori! nec plura locuta luctuoſum factum cogitat, & ardet ſecreta ira. Poſtquam tamen filius adiit, atque matrem ſalutavit, & admovit collo parva brachia, & dedit ſuavia juncta adulationibus puerilibus, mater tacta eſt equidem, & ira imminuta eſt.*

NOTÆ.

(b) *Locum*) Secretum dicit.

(c) *Pignora*) Hederas, Nebrides, Haſtam, dem in dapibus patri apponendum Procne, excogitavit.

(d) *Artificem*) Auctorem & nefandi inceſtus actorem.

(e) *Ab illo*) Quia illo præſente, eun-

(f) *Infracta*) Penitus, aut certe multum fracta.

Invitique oculi lacrymis maduere coactis.
Sed ſimul ex nimia matrem pietate (*g*) labare
Senſit: ab hoc iterum eſt ad vultus verſa ſororis,
Inque vicem ſpectans ambos, Cur admovet, inquit,
Alter blanditias; rapta ſilet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa ſororem?
Cui ſis nupta vide, Pandione nata, marito.
(*h*) Degeneras. ſcelus eſt pietas in conjuge Tereo.
Nec mora; traxit Ityn: veluti (*i*) Gangetica cervæ
Lactentem fœtum per ſilvas tigris opacas.
Utque domus altæ partem tenuere remotam;
Tendentemque manus, & jam ſua fata videntem,
Eia, & jam, mater, clamantem, & colla petentem
Enſe ferit Procne, lateri qua pectus adhæret.
Nec vultum avertit. ſatis illi ad fata vel unum
Vulnus erat. jugulum ferro Philomela reſolvit.
Vivaque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
Dilaniant. pars inde cavis exſultat aenis;
Pars verubus ſtridet: manant penetralia tabo.
His adhibet conjux ignarum Terea menſis:
Et patrii moris ſacrum mentita, quod uni
Fas ſit adire viro, comites famuloſque removit.
Ipſe ſedens ſolio Tereus ſublimis avito
Veſcitur: inque ſuam ſua viſcera congerit alvum.
Tantaque (*k*) nox animi eſt, Ityn huc arceſſite, dixit.

INTERPRETATIO.

atque oculi coacti humidi facti ſunt lacrymis obortis. Sed cum primum advertit genitricem flecti ex nimio amore; rurſus deflexit oculos a filio ad faciem ſororis; & intuens ambos alternis vicibus, quamobrem, ait, unus me demulcet blandimentis, altera tacet ſublata lingua? Quamobrem illa non appellat germanam, quam hic dicit genitricem? Cogita, o filia Pandionis, cui viro ſis nupta. Deſciſcis a priſtina claritate. Pietas eſt nefas in marito Tereo. Et ſine omni cunctatione, corripuit Ityn: veluti cum tygris Gangetica rapit fœtum lactantem cervæ per tectas ſilvas. Cumque eſſent in vaſta domus parte ſepoſita, Procne percutit gladio puerum *porrigentem manus, & jam cognoſcentem ſuam mortem, & jam vociferantem, Eia genitrix, & inſilientem in collum, qua parte pectus committitur lateri. Neque detorquet oculos. Unus ictus ſatis erat illi ad necem: Philomela aperit ejus jugulum gladio. Atque diſcerpunt artus adhuc vivos, & habentes adhuc aliquid animæ. Pars, ejus agitatur in amplis cacabis; pars crepitat in verubus: pars domus ſecreta infecta eſt ſanie. Conjux admovet his menſis Tereum neſcium; cumque ſimulaſſet ſacrum ritu patrio, ad quod ſit fas uni maſculo accedere, arcuit comites & ſervos. Ipſe Tereus poſitus in excelſo atque in ſolio avito opulatur, & dejicit in ſuum ventrem ſua præcordia: Et tanta eſt cæcitas mentis. Adducite huc Ityn, inquit.*

NOTÆ.

(g) *Labare*) *Moveri, flecti.*

(h) *Degeneras*) Hoc ideo dicit, quod materno affectu ſeſe ab ulciſcenda injuria revocari ſentiret.

(i) *Gangetica*) Indica; a Gange maximo Indiæ fluvio.

(k) *Nox*) Pro inſcitia, quæ malorum noſtrorum origo.

Diſſi-

Diſſimulare nequit crudelia gaudia Procne:
Jamque ſuæ cupiens exſiſtere nuntia cladis;
Intus habes, quod poſcis, ait. circumſpicit ille,
Atque ubi ſit, quærit. quærenti, iterumque vocanti,
Sicut erat ſparſis furiali cæde capillis,
Proſiliit, Ityoſque caput Philomela cruentum
Miſit in ora patris: nec tempora maluit ullo
Poſſe loqui, & *(l)* meritis teſtari gaudia dictis.
Thracius ingenti menſas clamore repellit,
(m) Vipereaſque ciet Stygia de valle ſorores:
Et modo, ſi poſſit, reſerato pectore diras
Egerere inde dapes, ſemeſaque *(n)* viſcera geſtit:
Flet modo, ſeque vocat buſtum miſerabile nati:
Nunc ſequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora *(o)* Cecropidum pennis pendere putares;
Pendebant pennis. quarum petit *(p)* altera ſilvas:
Altera tecta ſubit. neque adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ; ſignataque ſanguine pluma eſt.
Ille dolore ſuo, pœnæque cupidine velox,
Vertitur in *(q)* volucrem; cui ſtant in vertice criſtæ:
Prominet immodicum pro longa cuſpide roſtrum.
Nomen Epops volucri: facies armata videtur:

INTERPRETATIO.

Procne nequit tegere feram lætitiam; & jam exoptans eſſe nuntia ſui exitii, Habes inquit, intus quod petis. Ille oculos verſat in omnes partes, & petit ubi ſit. Cum illum quæreret, atque citaret, Philomela, ſicut erat disjecta coma nefanda cæde prorupit, & projecit caput ſanguinolentum Itys in faciem genitoris: neque unquam magis optavit poſſe fari, atque indicare lætitiam digna oratione. Thracius rejicit menſas magno clamore, atque vocat ſorores vipereas de valle inferna: & nititur, modo ut poſſit, educere ex pectore aperto cibos, & viſcera ſemeſa. Nunc luget: & ſe appellat triſte ſepulchrum filii. nunc perſequitur gladio filias Pandionis. Arbitrareris harum corpora tolli pennis: ſublata erant pennis; quarum una it in nemora, altera ſe recipit in tecta. Neque adhuc ſigna necis abierunt a pectore, & pluma eſt maculata cruore. Ille celer ſua ira, & deſiderio vindictæ mutatur in avem in cujus ſummo capite criſta emineat. Roſtrum nimium extenditur pro longo mucrone. Avis vocatur Upupa; vultus videtur armis inſtructus.

NOTÆ.

(l) *Meritis*) *Appoſitis*, *convenientibus*, quæ tantum gaudium, ſeu vindictæ ſolatium expoſceret.

(m) *Vipereas*) Furias vocat Tereus, quas antea colubris capillorum loco horridas vidimus.

(n) *Viſcera*) Ityn filium dicit: Sunt namque nati parentum viſcera.

(o) *Cecropidum*) *Athenienſium*, Procnes & Philomelæ.

(p) *Altera ſylvas*) Philomela nempe quæ in Luſciniam mutata, ſicuti Procne in hirundinem. Quæ quidem Metamorphoſis ex celeri illarum fœminarum fuga, & luctu, a Poetis facta.

(q) *Volucrem*) Upupam quæ a Græcis *Epops* dicitur; quam quidem Terei tempore primo in Daulide, & quidem in Terei tumulo viſam ſcriptitarunt.

Hic dolor ante diem longæque extrema ſenectæ
Tempora, Tartareas Pandiona miſit ad umbras.
VIII. Sceptra loci, rerumque capit moderamen (r) Erechtheus;
Juſtitia dubium, validiſne potentior armis.
Quatuor ille quidem juvenes, totidemque crearat
Fœmineæ ſortis: ſed erat par forma duarum.
E quibus Æolides (ſ) Cephalus te conjuge felix,
(t) Procri, fuit: (u) Boreæ Tereus Thraceſque nocebant:
Dilectaque diu caruit Deus Orithyia,
Dum rogat, & precibus mavult quam viribus uti.
Aſt ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
Quæ ſolita eſt illi nimiumque domeſtica vento;
(x) Et merito, dixit: quid enim mea tela reliqui,
Sævitiam, & vires, iramque, animoſque minaces,
Admovique preces; quarum me dedecet uſus?
Apta mihi vis eſt. vi triſtia nubila pello:
Vi freta concutio, nodoſaque robora verto,
Induroque nives, & terras grandine pulſo.
Idem ego, cum fratrès cœlo ſum nactus aperto,
(Nam mihi campus is eſt) tanto molimine luctor;

INTERPRETATIO.

Hac ærumna deturbavit Pandionem ad Manes infernos ante tempus & ultimos dies producta ſenectutis.

VIII. *Erechtheus ſumit ſceptra loci, & imperium:* atque *incertum* fueritne *major æquitate, an armis potentibus. Ille quidem genuerat quatuor mares & totidem conditionis fœmineæ: ſed pulchritudo duarum erat æqualis; e quibus Cephalus Æolides fuit beatus te uxore, Procri: Tereus, & Thraces oberant Boreæ;* & hic *Deus diu deſideravit amatam Orithyam, dum orat, & ſatius credit orare] quam vim facere. At poſtquam nihil promovetur lenibus verbis, atrox ira, quæ familiaris eſt & nimium frequens illi vento, Et jure, inquit, quamobrem enim omiſi mea arma, feritatem, & potentiam, & iram, & ſpiritus minaces. Atque adhibui blandas voces, quarum uſus mihi eſt indecorus. Violentia me decet, fugo per vim opacas nubes; commoveo mare per vim, & dejicio nodoſas quercus, & induro nives, & verbero tellurem grandine. Ego idem, cum incurri in fratres in vaſto cælo, nam is mihi eſt campus, tanto conatu certo,*

NOTÆ.

(r) *Erechtheus*) Qui rex fuit Athenis ante Pandionem poſteriorem, Procnes & Philomelæ patrem; ut regum Athenienſium ſeriem turbaſſe Poeta videatur, quam Pauſanias & Euſebius tradiderunt. Ita enim illa ſe habet. *Actæus*, ut nonnullis placet, primus Atticam tenuit, deinde *Cecrops*, *Cranaus*, *Amphictyon*, *Erichthonius*, *Pandion*, *Erechtheus*, *Cecrops II. Pandion II. Ægeus* Theſei pater.

(ſ) *Cephalus*) Dejonei fuit filius ab Æolo avo Æolides dictus.

(t) *Procri*) Quæ altera fuit ex formoſis duabus Erechthei filiabus.

(u) *Borea*) Qui Ventus violentiſſimus Strymonis, Thraciæ fluvii, ut placet quibuſdam filius, Orithyiæ Erechthæi filiæ nuptias ambiens, ob Thracum, Terei præſertim recentem ſævitiam, repulſam tulit.

(x) *Et merito*) *Dilecta*, ſupple, *careo Orythia*. Sed terribilis & indignantis venti impetum oportuit præcipiti illa oratione exprimere.

(y) Ut medius noſtris concurſibus intonet æther;
Exiliantque cavis eliſi nubibus ignes.
Idem ego, cum ſubii convexa foramina terræ,
Suppoſuique ferox imis mea terga cavernis;
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiiſſe: ſocerque
Non orandus erat, ſed vi faciendus, Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus;
Excuſſit (z) pennas, quarum jactatibus omnis
Afflata eſt tellus, latumque perhorruit æquor.
(a) Pulvereamque trahens per ſumma cacumina pallam,
Verrit humum: pavidamque metu caligine tectus,
Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
Dum volat, arſerunt agitati fortius (b) ignes.
Nec prius aerii curſus ſuppreſſit habenas,
Quam (c) Ciconum tenuit populos & mœnia, raptor,
Illic & gelidi conjux (d) Actæa tyranni,
Et genitrix facta eſt: partus enixa (e) gemellos;
Cætera qui matris, pennas genitoris haberent.
Non tamen has una memorant cum corpore natas:
Barbaque dum rutulis aberat ſubnixa capillis;
Implumes Calaiſque puer Zetheſque fuerunt.
Mox pariter ritu pennæ cœpere volucrum
Cingere utrumque latus, pariter flaveſcere malæ.

INTERPRETATIO

ut aer medius perſonet noſtris certaminibus, & flammæ coactæ erumpant ex amplis nubibus. Ego idem cum intravi cavas ſpeluncas terræ, & aſper ſubmiſi meum dorſum infimis antris, perterrefacio Umbras & totum mundum. Opus fuerat ambire nuptias his opibus; & Erecthbeus erat parandus ſocer per vim, non rogandus. Poſtquam Boreas hæc dixiſſet, aut non minora iſtis, agitavit pennas; quarum motibus tota terra eſt afflata, & vaſtum mare fremuit: atque ducens pallam pulverulentam per ſuprema faſtigia, expurgat terram, & obductus tenebris amans comprehendit nigris alis Orithyam timore exſanguem. Dum volat, flammæ concuſſæ validius æſtuarunt: neque ante prædo lora traxit aut cohibuit curſum aerium, quam pervenit ad populos & muros Ciconum. Ibi Athenienſis facta eſt & uxor frigidi tyranni, & mater, cum emiſiſſet gemellos, qui habebant pennas patris, reliqua matris. Dicunt tamen has non fuiſſe ortas ſimul cum corpore: & Calais & Zethes fuerunt implumes dum barba ſuppoſita rubicunda comæ deerat. Mox pennæ cœperunt ſimul tegere utrumque latus in modum avium, & malæ ſimul flaveſcere.

NOTÆ.

(y) *Ut medius*) Plus quam ſatis ſibi plaudit Boreas: ſed Philoſophorum eſt tantos ejus animos retundere; a quibus fulminum propriores cauſas diſcet qui volet.

(z) *Pennas*) Quas ventis affigere ob celerem motum placitum Poetis.

(a) *Pulveream*) Elegans profecto Boreæ ſicci venti deſcriptio.

(b) *Ignes*) Amorem dicit.

(c) *Ciconum*) Qui populi ſunt Thraciæ juxta Hebrum.

(d) *Actæa*) Athenienſis Orithys frigidiſſimi venti conjux.

(e) *Gemellos*) Calain & Zethen.

Ergo, ubi conceſſit tempus puerile juventæ,
(*f*) Vellera cum (*g*) Minyis nitido radiantia villo
Per mare (*h*) non motum prima petiere carina.

INTERPRETATIO.

Ergo ubi ætas puerilis locum dedit juventuti, iverunt prima navi cum Minyis ad vellera fulgentia ſplendente lana, per mare non agitatum.

NOTÆ.

(f) *Vellera*) De aureis illis loquitur arietis, qui Phryxum in Colchos portavit; quæ ille, immolato ariete, in luco Martis ſuſpendit; Argonautæ, Jaſone duce, ſurripuerunt. De quibus deinceps.

(g) *Myniis*) Argonautas dicit; qui a Minyis omnium præſtantiſſimis id nomen habuerunt: Fuerunt autem Minyæ Theſſaliæ populi quibus Minyas Orchomeni fluvii filius nomen impoſuit.

(h) *Non motum*) Quia primam longam navem fuiſſe volunt Argo, quam Argos quidam a nonnullis dicitur texuiſſe, qui & illi nomen impoſuit. Quanquam aliunde alii: ex Hebræa lingua nomen repetivit ſummus Bochartus: non primam, nequidem apud Græcos voluerunt multi: plures denique ad expeditionem Colchicam profectas non pauci arbitrantur.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER VII.

ARGUMENTUM.

It poſtquam domum cum Medea rediit, Æſoni illa juventutem reddidit. Eandemque & Pelia pollicita, præmiſſo arietis in agnum reformati ſpecimine, dolo eum occidit, inde per varia loca multis inſignia transformationibus delata; poſt occiſos liberos, Ægeo nupſit. Contra hunc poſtea bellum movit Minos, collectis undique copiis: ut & e Paro. Quam cum Arne quondam prodidiſſet, in monedulam fuerat converſa. Æacus vero ab Ægeo ſtetit, & ad eum Myrmidones ſuos, e formicis ortos, auxilio miſit, duce Cephalo: qui aliquando uxorem ſuam, mutata ſibi forma, in adulterium pellexerat. canemque ſuum ſimul cum vulpe in ſaxa converti viderat.

JAmque fretum Minyæ (*a*) Pagaſæa pupe ſecabant,
(*b*) Perpetuaque trahens inopem ſub nocte ſenectam
Phineus viſus erat; (*c*) juveneſque Aquilone creati
(*d*) Virgineas volucres miſeri ſenis ore fugarant;
Multaque perpeſſi claro ſub (*e*) Jaſone, tandem

INTERPRETATIO.

ET jam Minyæ ſulcabant mare navi Pagaſæa; & Phineus viſus erat agens vacuam ſenectam in cæcitate continua, & juvenes Boreæ ſati abegerant aves virgineas ab ore infelicis ſenis; & perpeſſi plurima ſub illuſtri Jaſone,

NOTÆ.

(a) *Pagaſæa*) Argo eſt a Pagaſis Theſſaliæ urbe, non procul a Pelio monte, juxta quam fabricata eſt navis ſic dicta.

(b) *Perpetua ſub nocte*) Quia occæcatus; hæc eſt enim Phinei fabula. Agenoris, ſeu Phœnicis fuit filius, rex Arcadiæ vel potius Trachiæ, aut Paphlagoniæ, qui Cleopatra, Boreæ filia, in uxorem ſumta, duos quos ex ea ſuſceperat filios Harpalices vel Idææ ſuperinductæ novercæ conſilio oculis privavit: quamobrem a diis eo ſupplicio affectus, ut cæcus ipſe Harpyas aſſiduas haberet ſceleris vindices, quæ menſam deprædarentur, & turpiſſime fœdarent. Argonautas vero cum benigne accepiſſet, eoſdemque de itinere bene admonuiſſet, tanto malo ab illis liberatus eſt; quippe qui adverſus harpyas Calaim & Zethen alatos fratres immiſerunt, a quibus uſque ad Strophadas inſulas profligatæ. Diverſiſſima vero de Phineo tradiderunt hiſtorici: quæ explicans Palæphatus Regem fuiſſe contendit; quem ſenem, fato functis maribus, filiæ expilarent vicini aſſeruerint. Ad res naturales alii referunt, in quibus omnibus cuivis quælibet licet comminiſci, quæ nobis perſequi non licet.

(c) *Juvenes*) Calain dicit & Zethen, quos Borea ſatos ante diximus.

(d) *Virgineas*) Harpyas dicit, quæ vultu virgineo, auribus urſinis, corpore vulturino, manibus uncis, volatiles ſictæ Ponti ac Terræ filiæ.

(e) *Jaſone*) Qui Argonautarum dux fuit, Æſonis filius, quem, ut ab ejus parte ſibi concredito Theſſaliæ regno potiretur, patrem Pelias ad expeditionem Colchicam, ſub gloriæ comparandæ titulo, tam quam ad certiſſimum mortis diſcrimen miſit; quod tamen ſumma cum laude effugit.

Digitized by Google

Contigerant rapidas limoſi (*f*) Phaſidos undas.
Dumque adeunt (*g*) regem; (*h*) Phryxeaque vellera poſcunt
Lexque datur (*i*) numeris magnorum horrenda laborum;
Concipit interea validos (*k*) Æetias ignes:
Et luctata diu, poſtquam ratione furorem
Vincere non poterat; Fruſtra, Medea, repugnas;
Neſcio quis Deus obſtat, ait. mirumque, niſi hoc eſt,
Aut aliquid certe ſimile huic, quod amare vocatur.
Nam cur juſſa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti cauſſa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. ſi poſſem, ſanior eſſem.
Sed trahit invitam nova vis; aliudque Cupido;
Mens aliud ſuadet. (*l*) video meliora, proboque,
Deteriora ſequor. quid in hoſpite, regia virgo,
Ureris? & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra poteſt, quod ames, dare. vivat, an ille
Occidat, in Dis eſt. vivat tamen. idque precari

INTERPRETATIO.

appulerant denique ad fluctus impetuoſos luculenti Phaſis. Et dum inviſunt regem, atque petunt pellem Phryxi, & conditio tremenda proponitur numero ingentium laborum, interea Æetias admittit violentum amorem: & poſtquam diu reſtitiſſet, neque poſſet ſuperare ejus æſtum ratione; Nequicquam, dicit, reſiſtis, Medea, neſcio quis Deus prohibet: mirumque niſi hoc eſt quod appellatur amare, aut certe aliquid ſimile huic. Nam quamobrem mandata parentis mihi videntur nimium aſpera? Sunt etiam nimium aſpera. Quamobrem metuo, ne is, quem modo denique ſum intuita, occidat? quæ cauſa tanti metus? Miſera expelle ignes inductos cordi virgineo, ſi queas. Siquidem liceret, ſapientior eſſem. Sed vis nova rapit nolentem: atque Amor aliud inſinuat, mens aliud: video potiora, atque aſſentior, in pejora ruo. Quamobrem ardes in advena, puella regia, atque cupis thalamos peregrinæ regionis? Hæc quoque regio poteſt dare quod diligat. Penes Deos eſt, ille vivat an intereat. Vivat nihilominus; atque licet

NOTÆ.

(f) *Phaſidos*) Qui Phaſis fluvius eſt Colchidis.

(g) *Regem*) Æeten Medeæ patrem.

(h) *Phryxeaque*) Pellem dicit arietis, quo Phryxus in Colchos vectus: quem quidem arietem pædagogum fuiſſe nomine *Crium*, Latine Arietem nonnulli, alii navem volunt fuiſſe, cujus in prora inſigne Aries. Phryxum quod attinet Athamantis fuit & Nepheles filius, cui, per multas ambages cum Ino ſuperinducta noverca, inſidias strueret, Mater arietem vellere aureo Neptuno & Theophane natum, ut nonnullis placet, tradidit, quo per aera una cum ſorore Helle aſportarentur. Atque ille quidem incolumis in Colchicam terram pervenit, ſorore tamen amiſſa, quæ periculi magnitune exterrita in mare decidit quod ab ea Helleſpontus dictum.

(i) *Numeris laborum*) Plurimos ſuperandos eſſe labores, priuſquam vellus aureum deriperet, Æeta Jaſoni, illud poſcenti, reſponderat.

(k) *Æetias*) Medea eſt Æetæ filia, quæ amore flagrans, quo conſilio pericula quæ imminebant vitare poſſet Jaſonem perdocuit.

(l) *Video meliora, deteriora ſequor*) Hæc eſt rationis adverſus ſpiritus impuri impetum lucta, cujus quidem quicumque oblitus fuerit, in certiſſimum exitium rapiendum ſe prodiderit.

Vel

Vel ſine amore licet. quid enim commiſit Jaſon?
Quam niſi crudelem, non tangat Jaſonis ætas,
Et genus, & virtus? quam non, ut cætera deſint,
Forma movere poteſt? certe mea pectora movit.
At, niſi opem tulero, (*m*) taurorum afflabitur ore:
Concurretque (*n*) ſuæ ſegeti tellure creatis
Hoſtibus: aut avido dabitur fera præda (*o*) draconi.
Hoc ego ſi patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum & ſcopulos geſtare in corde fatebor.
(*p*) Cur non & ſpecto pereuntem? oculoſque videndo
Conſcelero? cur non tauros exhortor in illum,
Terrigenaſque feros, inſopitumque draconem?
Di meliora velint. (*q*) quanquam non iſta precanda,
Sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis,
Atque ope neſcio quis ſervabitur advena noſtra,
Ut per me ſoſpes ſine me det lintea ventis,
Virque ſit alterius; (*r*) pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve poteſt præponere nobis,
Occidat ingratus. ſed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo eſt, ea gratia formæ;
Ut timeam fraudem, meritique oblivia noſtri.

INTERPRETATIO.

id orare ſine amore. Nam quid patravit Jaſon? quam, niſi feram, non moveat juventus Jaſonis, & nobilitas, & virtus? quam non poſſit tangere ejus elegantia, quanquam reliqua deſiderentur? Sane tetigit meum cor. At, niſi juvero, inficietur ſpiritu taurorum, & dimicabit cum hoſtibus terra genitis ſuæ ſegeti, aut objicietur feralis præda rapaci draconi. Si ego hoc tulero, tum me agnoſcam ortam ex tigride, & gerere ferrum & ſilices in corde. Quamobrem etiam non video procumbentem, & reos facio oculos ſpectando? quamobrem non incendo tauros adverſus illum, & crudeles terrigenas, & draconem pervigilem? Dii latiora concedant. Quamquam non iſta mihi roganda, ſed facienda. Egone tradam regna genitoris, & neſcio quis peregrinus incolumis erit noſtro auxilio, ut per me ſalvus vela tradat ventis ſine me, & ſit maritus alterius, ego Medea tradar ſupplicio? Siquidem poteſt iſtud præſtare, vel præferre nobis aliam, ingratus pereat. Verum non ea eſt illius facies, non ea generoſitas in ingenio, aut elegantia pulchritudinis, ut metuam dolum, & contemtum noſtri beneficii.

NOTÆ.

(m) *Taurorum*) Ignivomi erant, æripedes; domandi, ut iis terra ſubigeretur, cui draconis dentes Jaſon concrederet; ex quibus armati terrigenæ erumperent ferro delendi.

(n) *Suæ ſegeti*) De armatis hominibus loquitur, qui ex ſatis draconis dentibus exſurgentes, Jaſonis ſatoris ſeges dicuntur.

(o) *Draconi*) Immanis ille erat & pervigil, qui vellus aureum cuſtodiebat.

(p) *Cur non & ſpecto*) Ingenioſiſſime ſeipſam a crudelitate dehortatur Medea, quæ adusque crudelitatis metas ultimas pervadit quibus terreatur. Quam vero ex plurimis criminibus & miſeriis noſmet extricaremus, ea methodo, ſi extrema quæque percurreremus.

(q) *Quanquam non*) Quam vero pauciſſimis Chriſtianis contigit, ſapienter ſaluti ſuæ manum admovere, Deique eſſe adminiſtris quem poſcunt adjutorem! Perverſe eum voluptatum ſuarum vindicem cupiunt plerique.

(r) *Pœnæ*) Quam perfidæ pater Æeta infliget.

Et

Et dabit ante fidem: cogamque in fœdera teſtes
Eſſe Deos. quid tuta times? accingere; & omnem
Pelle moram. tibi ſe ſemper debebit Jaſon,
Te (*ſ*) face ſolenni junget ſibi: perque (*t*) Pelaſgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
(*u*) Ergo ego (*x*) germanam, (*y*) fratremque, patremq;, Deoſque
Et natale ſolum ventis ablata relinquam?
(*z*) Nempe pater ſævus, nempe eſt mea barbara tellus,
Frater adhuc infans: ſtant mecum vota (*a*) ſororis.
Maximus intra me Deus eſt. non magna relinquam;
Magna ſequar: titulum ſervatæ (*b*) pubis Achivæ,
Notitiamque loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoque fama viget, cultuſque, arteſque virorum:
(*c*) Quemque ego cum rebus, quas totus poſſidet orbis,
Æſonidem (*d*) mutaſſe velim: quo conjuge felix
Et Dis cara ferar, & (*e*) vertice ſidera tangam.
(*f*) Quid, quod neſcio qui mediis concurrere in undis
Dicuntur (*g*) montes, ratibuſque inimica (*h*) Charybdis,

INTERPRETATIO.

Atque prius obſtringet fidem: & vocabo Deos teſtes ad fœdera. Quid metuis cum ſis certa? Aggredere, & ſubmove omnem cunctationem. Jaſon debebit ſe ſemper tibi, Te ſibi adjunget tæda ſolenni, & cantaberis a populo per urbes Græcas Servatrix matrum. Ergo ego deſeram ſororem, & fratrem, & patrem, & Deos, & terram patriam avecta ventis? Scilicet genitor eſt terribilis, ſcilicet mea terra eſt barbara, frater adhuc infans: deſideria ſororis faciunt mecum. Deus maximus eſt in me: non omittam magna: ſequar magna, laudem liberatæ juventutis Achivæ, & cognitionem terræ mitioris, & urbes, quarum hic etiam laus eſt clara, & cultus, & artes virorum, & Aeſonidem, quem ego optarim mutaſſe cum opibus quas totus mundus continet: quo marito dicar beata & Diis accepta: & tangam aſtra capite. Quid quod neſcio qui montes dicuntur congredi in mediis aquis, & Charybdis infenſa navibus.

NOTÆ.

(*ſ*) *Face*) Nuptiis adhiberi ſolitas ſæpius admonuimus.

(*t*) *Pelaſgas*) *Græcas*; antiqui enim fuerunt Græciæ populi qui Pelaſgi dicti ſunt, errabundi, a Pelaſgo Jovis filio nonnullis denominati, qui & Pelaſgiæ provinciæ infra Macedoniam nomen dederunt.

(*u*) *Ergo ego*) Seipſam increpat; quod ſtatim mutabit.

(*x*) *Germanam*) Chalciopen, quæ Phryxo nupſerat.

(*y*) *Fratrem*) Abſyrtum.

(*z*) *Nempe*) Illud eſt quod dixi, Amore ſtatim immutata eſt Medea.

(*a*) *Sororis*) Quæ de filiorum ſalute, anxia, quos Argonautæ naufragium paſſos eum in Græciam patrimonii repetendi cauſa navigarent, opportune ſervaverant, Medeæ ſororis opem implorabat. Atque adeo rationes omnes diſſolvit Medea quæ ſuo amori officiebant.

(*b*) *Pubis Achivæ*) Argonautas dicit ex omni juventute Græca delectos.

(*c*) *Quem*) Jaſonem, *ſcil.* Æſonis filium.

(*d*) *Mutaſſe*) Ut ſuum faceret intellige: pro quo omnia dediſſet

(*e*) *Vertice ſid.*) Quod de iis dicitur qui ad ſupremam felicitatem perveniſſe crediti.

(*f*) *Quid, quod*) Non his ſequendum Jaſonem, quod voluit Commentator; imo potius relinquendum ſibi ſuaſiſſe Medeam, arbitror.

(*g*) *Montes*) Cyaneas dicit ſeu Symplegades inſulas, vel potius ſcopulos, in ipſo Ponti Euxini oſtio non magno intervallo diſtantes, qui oblique navigantibus quia videntur concurrere Poetis fingendi multa licentiam præbuerunt.

(*h*) *Charybdis*) Gurges eſt in freto Siculo, obvia quæque abſorbens, iterumq; revomens.

Nunc

Nunc ſorbere fretum, nunc reddere; cinctaque ſævis
(*i*) Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
(*k*) Nempe tenens, quod amo, gremioque in Jaſonis hærens,
Per freta longa ferar. nihil illum amplexa verebor:
Aut, ſi quid metuam, metuam de conjuge ſolo.
Conjugiumne vocas, ſpecioſaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? quin aſpice quantum
Aggrediare nefas: &, dum licet, effuge crimen.
Dixit: & ante oculos rectum, pietaſque, pudorque
Conſtiterant: & victa dabat jam terga Cupido.
Ibat ad antiquas (*l*) Hecates Perſeidos aras:
Quas nemus umbroſum, ſecretaque ſilva tegebant.
Et jam fortis erat, pulſuſque reſiderat (*m*) ardor,
Cum videt Æſonidem: extinctaque flamma revixit.
Erubuere genæ; totoque recanduit ore.
Ut ſolet a ventis alimenta aſſumere, quæque
Parva ſub inducta latuit ſcintilla favilla,
Creſcere, & in veteres agitata reſurgere vires:
Sic jam lentus amor, jam quem languere putares.
(Ut vidit juvenem, ſpecie præſentis inarſit.)
Et caſu, ſolito formoſior Æſone natus
Illa luce fuit. poſſes ignoſcere amanti.

INTERPRETATIO.

nunc haurire aquas, nunc egerere; & Scylla vorax circumdata feris canibus latrare in mari Siculo? Nimirum amplectens quod amo, & manens in ſinu Jaſonis vehar per vaſtum mare: illum tenens nihil timebo: aut ſi quid verear, verear de ſola marito. Atque appellas connubium, Medea, & inſignis pulchris nominibus crimen tuum? Immo vide quantum ſcelus incipias, & dum datur, vita crimen. Abſolvit: & Æquum, & Pietas, & Pudor hæſerant præ oculis: & Amor jam diſcedebat victus. Ibat ad vetera altaria Hecates Perſeidos, quæ ſilva opaca, & arbores occultæ velabant. Etjam firma erat, & amor deturbatus remiſſus erat, cum aſpicit Æſonidem: & ignis oppreſſus recanduit. Malæ ſunt pudore ſuffuſæ, & rubuit toto vultu. Quemadmodum exigua ſcintilla, & quæ tecta eſt ſub injecto cinere ſolet capere eſcam ab aura, & augeri, & mota renovari in antiquos calores; ſic jam ſegnis amor, quem jam crederes marceſcere excitatus eſt forma præſentis, poſtquam aſpexit juvenem. Et forte filius Æſonis fuit ſpecioſior ſolito, illa die. Poſſes veniam dare amanti.

NOTÆ.

(i) *Scylla*) Scopulus eſt in freto Siculo e regione Charybdis; quem feciſſe volunt Scyllam Phorci filiam, Circes veneficiis in monſtrum pulcherrimæ fœminæ ſpecie pectore tenus mutatam, cui canum aut luporum capita vel etiam ſerpentis cauda addita. Sed de his antea.

(k) *Nempe*) Jam ſibi quod objecit infirmat.

(l) *Hecates*) Tam multa & tam diverſa tradunt de Hecate iſta, ut vix certi quicquam de ea dici poſſit. Quidam cum quibus facit Poeta noſter, illam Perſæ faciunt filiam, quæ Æetæ patruo, Solis filio nupſerit, cui Circe, Medeam, & Abſyrtum peperit: atque eam cum Diana Luna & Proſerpina confundunt. Abſurdiſſima prorſus, quæ non minus abſurde quilibet ad bonam frugem redigere ſtudeat; ſiquidem Ethnicorum ſunt a Vero Deo averſorum deliria.

(m) *Ardor*) Amor.

Spe-

Spectat; & in vultu, veluti nunc denique viſo,
Lumina fixa tenet: nec ſe mortalia demens
Ora videre putat: nec ſe declinat ab illo.
Ut vero cœpitque loqui, dextramque prehendit
Hoſpes, & auxilium ſubmiſſa voce rogavit;
Promiſitque torum, lacrymis ait illa profuſis:
Quid faciam video: nec me ignorantia (n) veri
Decipiet, ſed amor. ſervabere munere noſtro:
Servatus promiſſa dato. per ſacra (o) triformis
Ille Deæ, lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem (p) ſoceri cernentem cuncta futuri,
(q) Eventuſque ſuos, per tanta pericula jurat.
Creditus, accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitque uſum; lætuſque in tecta receſſit.
Poſtera depulerat ſtellas Aurora micantes:
Conveniunt populi ſacrum Mavortis (r) in arvum;
Conſiſtuntque jugis. medio Rex ipſe reſedit
Agmine purpureus, ſceptroque inſignis eburno.
Ecce (ſ) adamanteis Vulcanum naribus efflant
(t) Æripedes tauri: tactæque vaporibus herbæ
Ardent, utque ſolent pleni reſonare camini,
Aut ubi terrena (u) ſilices fornace ſoluti

INTERPRETATIO.

Intuetur; & habet oculos intentos in ejus faciem quaſi nunc primum vidiſſet: neque arbitratur inſana, ſe cernere vultus humanos; neque deflectit ab illo. Poſtquam autem cœpit loqui hoſpes, & manum corripuit, & petivit opem verbis ſupplicibus, & pollicitus eſt lectum, illa dicit non ſine lacrymis prorumpentibus, Quid agam ſcio, neque ignorantia æqui me fallet ſed amor. Tutus eris auxilio noſtro: ſoſpes memineris ſtare promiſſis. Ille jurat per ſacra Deæ triformis, & divinitatem quæ erat in illo luco, & per parentem ſoceri futuri intuentem omnia, & per ſucceſſus ſuos, & per tanta diſcrimina. Creditus, continuo accepit gramina incantata, & perdoctus eſt eorum uſum: atque hilarius domum rediit. Sequens Aurora deturbaverat ſidera radiantia: populi concurrunt in campum ſacrum Martis, & hærent in collibus. Rex ipſe purpura indutus, & conſpicuus ſceptro eburno ſedit in media turba. Ecce tauri ahenipedes exſpirant ignem naribus adamanteis, & gramina afflata igni incenduntur. Et ſicuti camini referti conſueverunt ſtrepere, aut cum ſaxa excocta fornace terrena

NOTÆ.

(n) *Veri* Pro *æqui, boni, & honeſti.*

(o) *Triformis*) Hecaten dicit, quæ cum una ſit, triplex vulgo putatur, Luna in cœlis, Diana in terris, & Hecate in inferis: quam etiam triplici capite equi, canis, & hominis, nonnulli, aliis alii finxerunt.

(p) *Soceri*) Solem dicit Æetæ patrem; quanquam proprie Æetem ipſum ſocerum Jaſon appellare debuiſſet.

(q) *Eventus*) Quos in tantis periculis perinde ſibi lætos optat, ut fidem ſervabit.

(r) *In arvum*) Campum dicit Marti ſacrum, ubi Æripedes tauri domandi, draconis dentes ſeminandi, terrigenæ prius delendi quam ad lucum Jaſon pergeret, & ex fago vellus aureum deriperet.

(ſ) *Adamanteis*) Quas ignis efflatus non poſſet deſtruere.

(t) *Æripedes*) Ex ære a Vulcano factos.

(u) *Silices*) Calcem dicit.

Con-

Concipiunt ignem liquidarum aſpergine aquarum,
Pectora ſic intus clauſas volventia flammas,
Gutturaque uſta ſonant. tamen illis Æſone natus
Obvius it. vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultûs, præfixaque cornua ferro;
Pulvereumque ſolum pede pulſavere biſulco,
Fumificiſque locum mugitibus (x) implevere.
Diriguere metu Minyæ. ſubit ille; nec ignes
Sentit anhelatos: tantum medicamina poſſunt.
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra:
Suppoſitoſque jugo pondus grave cogit aratri
Ducere & inſuetum ferro proſcindere campum.
Mirantur Colchi: Minyæ clamoribus implent,
Adjiciuntque animos: galea tum ſumit aena
(y) Vipereos dentes; & aratos ſpargit in agros.
Semina mollit humus (z) valido prætincta veneno:
Et creſcunt, fiuntque ſati nova corpora dentes.
Utque hominis ſpeciem materna ſumit in alvo;
Perque ſuos intus numeros componitur infans;
Nec niſi maturus communes exit in auras.
Sic ubi viſceribus gravidæ telluris imago
Effecta eſt hominis, fœto conſurgit in arvo:
Quodque magis mirum, ſimul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt præacutæ cuſpidis haſtas
In caput (a) Hæmonii juvenis torquere parantes;

INTERPRETATIO.

æſtuant irroratione aquarum fluentium; ſic pectora volventia intus ignes, & fauces ardentes perſtrepunt: Nihilominus filius Æſonis obviam procedit. Feri averterunt horrendos oculos, & cornua ferro inſtructa ad vultus venientis, & percuſſerunt terram pulverulentam pede biſido, & impleverunt locum mugitibus fumantibus. Minyæ obſtupuerunt pavore. Ille accedit, neque tangitur flammis efflatis; tantum valent incantamenta. Atque palpat manu pendentia palearia, & cogit tauros ſubmiſſos jugo trahere ponderoſum onus aratri, & findere agrum inſolitum. Colchi ſtupent: Minyæ acclamant, atque addunt animos. Tum Jaſon capit ex galea ænea dentes draconis, & jacit in arvum ſubactum. Terra emollit ſemina ante imbuta potenti medicamine; & augentur; & dentes ſparſi mutantur in nova corpora. Et quemadmodum puerulus induit formam hominis in ventre matris, atque fingitur intus per ſuos numeros, neque prodit in aerem publicum niſi maturus; ſic ubi abſoluta eſt ſpecies hominis in viſceribus terræ prægnantis, erigitur in campo pleno: & quod magis ſtupendum, movet arma una nata. Quos ubi Græci conſpexerunt nitentes jaculari haſtas mucronis exquiſiti in caput juvenis Hæmonii;

NOTÆ.

(x) *Imploevere*) Ecquid terribilem & productum audis taurorum mugitum? Ea gratia ſpondæum in quinta ſede poſuit Naſo.

(y) *Vipereos*) Qui pars erant dentium Draconis a Cadmo interfecti, a Pallade ad Æetem miſſi, ut quidam tradiderunt.

(z) *Valido*) Quippe quod armatos homines ex dentibus educeret.

(a) *Hæmonii*) Jaſonem dicit Theſſalum; nam & ab Hæmo monte Theſſaliæ vicino, aut Æmone Deucalionis filio Theſſalia *Hæmonia* ſeu *Æmonia* dicta.

Demiſere metu vultumque animumque Pelaſgi
Ipſa quoque extimuit, *(b)* quæ tutum fecerat illum:
Utque peti vidit juvenem tot ab hoſtibus unum,
Palluit: & ſubito ſine ſanguine frigida ſedit.
Neve parum valeant a ſe data gramina, carmen
Auxiliare canit; ſecretaſque advocat artes.
Ille, gravem medios ſilicem jaculatus in hoſtes,
A ſe depulſum Martem convertit in ipſos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres;
Civilique cadunt acie. gratantur Achivi:
Victoremque tenent; avidiſque amplexibus hærent.
Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
(Obſtitit incepto pudor: at complexa fuiſſes;)
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris: agiſque
Carminibus grates, & Dis auctoribus horum.
Pervigilem ſupereſt herbis ſopire draconem:
Qui criſta linguiſque *(c)* tribus præſignis, & uncis
Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ.
Hunc poſtquam ſparſit *(d)* Lethæi gramine ſucci,
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos,
(e) Quæ mare turbatum, quæ concita flumina ſiſtant;

INTERPRETATIO.

depreſſerunt faciem & cor pavore. Ipſa etiam quæ illum ſecurum præſtiterat, exterrita, atque exanimata eſt cum advertit juvenem ſolum impugnari a tot hoſtibus; & ſtatim gelida, facta eſt exſanguis. Et ne herbæ a ſe oblatæ parum poſſint, cantat carmen opiferum; & accerſit artes arcanas. Poſtquam ille projeciſſet magnum lapidem in hoſtes medios, convertit in ipſos aciem a ſe ſummotam. Fratres terra ſati procumbunt per plagas reciprocas, & intereunt bello ſociali. Græci gratulantur, & amplectuntur victorem, & manent in amplexibus. Tu etiam, barbara, cuperes tenere victorem: Verecundia impedivit inceptum: at amplexa eſſes: ſed cura famæ compeſcuit te ne faceres. Quod conceditur, gaudes ſecreto amore, & gratias agis incantamentis, & Diis auctoribus eorum. Reſtat ſopire graminibus draconem inſopitum, qui quidem criſta & tribus linguis conſpicuus, atque acutis dentibus terribilis, cuſtos erat velleris aurei. Poſtquam in hunc injecit herbas ſucci Lethæi, terque protulit voces inducentes quietum ſoporem, quæ poſſint pacare æquor concitum, & flumina agitata,

NOTÆ.

(b) *Quæ tutum*) Medea *ſcil.* quæ lapidem inter armatos conjicere Jaſonem docuerat. Quo quidem lapide ſeditio intelligitur, ex qua bellum, tum, vel etiam potentiſſimorum, exitium mutuum.

(c) *Tribus*) Triſulca videtur ſerpentum lingua, quia eam celerrime vibrant.

(d) *Lethei*) Id eſt, oblivionem inducentis, ſomniferi.

(e) *Quæ mare*) Nihil non incantamentis tribuiſſe veteres in ſuperioribus vidimus.

Somnus in *(f)* ignotos oculos ſubrepit: & *(g)* auro
Heros Æſonius potitur: ſpolioque ſuperbus,
(h) Muneris auctorem ſecum ſpolia altera portans,
Victor *(i)* Iolciacos tetigit cum conjuge portus.
II. Hæmoniæ matres pro gnatis *(k)* dona receptis,
Grandævique ferunt patres: congeſtaque flamma
Thura liquefiunt, *(l)* inductaque cornibus aurum
Victima vota cadit: ſed abeſt gratantibus Æſon,
Jam proprior leto, feſſuſque ſenilibus annis.
Cum ſic Æſonides: O cui debere ſalutem
Confiteor, conjux, quanquam mihi cuncta dediſti,
Exceſſitque fidem meritorum ſumma tuorum;
Si tamen hoc poſſunt; quid enim non carmina poſſunt?
Deme meis annis, & demtos adde parenti.
Nec tenuit lacrymas. mota eſt pietate rogantis:
(m) Diſſimilemque animum ſubiit Æeta relictus.
Non tamen affectus *(n)* tales confeſſa, Quod, inquit,
Excidit ore pio, conjux, ſcelus? ergo ego cuiquam
Poſſe tuæ videar ſpatium tranſcribere vitæ?
Nec ſinat hoc Hecate; nec tu petis æqua: ſed iſto,

INTERPRETATIO.

ſopor illabitur in oculos ſomni neſcios; & Heros Æſonius potitur auro; atque elatus ſpolio, & ferens ſecum altera ſpolia auctorem doni, victor appulit ad portus Iolciacos cum uxore.

II. *Matres Hæmoniæ, & ſenes patres portant munera pro filiis receptis, & thura cumulata liqueſcunt in igne, & victima promiſſa habens cornua illita auro mactatur. Sed Æſon jam vicinior morti, & confectus ſenio deeſt gratulantibus. Cum ita Æſonides, O uxor, cui agnoſco me debere ſalutem, tametſi mihi omnia indulſiſti, & numerus tuorum beneficiorum ſuperat fidem. ſi tamen carmina hoc poſſunt; quid enim carmina non poſſunt? tolle de meis annis, & adjice ſublatos meo patri. Neque compeſcuit fletus. Tacta eſt Medea pietate orantis? & Æeta deſertus venit in mentem diſparem: Non tamen profeſſa ejuſmodi affectus. Quod, ait, nefas, erupit ex ore tuo, marite? Ego igitur credar poſſe tranſportare in quemquam tempus vitæ tuæ? Neque Hecate, hoc concedat, atque tu poſcis juſta:*

NOTÆ.

(f) *Ignotos*) Draconis *ſcil.* pervigilis.

(g) *Auro*) Vellere aureo, vel auro certe, quod ex Græcia Phryxus abſtuliſſet; vel eo, quod perforatis tabulis, & velleribus, tranſverſo flumine ſuſpenſis, Colchi ex ſuis fluviis, auri ramenta vehentibus, colligere putabantur. Jam diu enim auri ſacra fames homines in maxima pericula conjecit. Alii ad mores fabulam referunt, a quibus Medea, ut vox ſonat, Conſilium intelligitur; quo Animi impetus libidinoſique ejus affectus Tauris, armatis hominibus, draconibus quibuslibet pejus homini inſidiantes ſopiuntur, franguntur & domantur.

(h) *Muneris auct.*) Medeam *ſcil.* quæ noctu ad velleris aurei cuſtodes per dolum admiſſa, ſimul Argonautas introduxit, raptoque vellere cum Jaſone aufugit.

(i) *Iolciacos*) *Theſſalicos*: Fuit enim Iolcus urbs Theſſaliæ, non longe a mari Jaſonis patria.

(k) *Dona*) Adeoque Diis gratias agunt.

(l) *Inducta*) De more in majoribus hoſtiis

(m) *Diſſimilem*) Utpote impium.

(n) *Tales*) Quales ex pio Jaſonis pectore in patrem erumpebant.

Quod

Quod petis, experiar majus dare munus, Jaſon:
Arte mea ſoceri longum tentabimus ævum,
Non annis revocare tuis. modo Diva triformis
Adjuvet: & præſens ingentibus annuat auſis.
(o) Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentque orbem. poſtquam pleniſſima fulſit,
Ac ſolida terras ſpectavit imagine Luna:
Egreditur tectis veſtes induta recinctas,
(p) Nuda pedem, nudos humeris infuſa capillos:
Fertque vagos mediæ per muta ſilentia noctis
Incomitata gradus. homines, volucreſque, feraſque
Solverat alta quies: nullo cum murmure ſepes,
Immotæque ſilent frondes; ſilet humidus aer.
Sidera ſola micant. ad quæ ſua brachia tendens
Ter ſe convertit; ter ſumtis flumine crinem
Irroravit aquis; ternis ululatibus ora
Solvit: & in dura ſubmiſſo poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidiſſima, quæque diurnis
Aurea cum Luna ſucceditis ignibus aſtra,
Tuque triceps Hecate, quæ cœptis conſcia noſtris
Adjutrixque venis, cantuſque, arteſque magarum,
Quæque magas, Tellus, pollentibus inſtruis herbis,
Auræque, & venti, monteſque, amneſque, lacuſque,
Dique omnes nemorum, Dique omnes noctis adeſte:
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus omnes

INTERPRETATIO.

verum, Jaſon, nitar exhibere donum majus iſto quod poſcis. Enitemur noſtra ſcientia producere ætatem ſoceri, non repetere annis tuis; modo Dea triformis faveat, & benigna adſit magnis conatibus. Tres deerant noctes, ut cornua integra Luna concurreret, & implerent Orbem. Poſtquam pleniſſima ſplenduit; ac vidit terras tota forma, prodit domo Medea tecta amictu ſoluto, nuda uno pede, ſparſam habens comam per humeros nudos; & ſola dirigit greſſus incertos per alta ſilentia mediæ noctis. Sopor tranquillus habebat homines, & aves, & feras: ſepes ſine omni ſtrepitu, & folia quieta tacent; aer madidus tacet, ſola aſtra ſplendent: ad quæ porrigens ſuos lacertos ter ſe convertit; ter aſperſit aquis hauſtis ex fluvio comam; ternis clamoribus aperuit os; atque genu poſito in ſolo arido, Nox, inquit, certiſſima ſecretis, atque ſidera ſplendida, quæ ſuccenturiata eſtis Luci diurnæ cum Luna, Tuque triceps Hecate quæ conſcia noſtris auſis & opifera ades, & incantamenta, & artes Magarum, & Terra quæ illis præbes potentia gramina, & auræ, & venti, & montes, & fluvii, & ſtagna, & Dii omnes ſilvarum, & Dii omnes noctis adeſte quorum beneficio, quando libuit, fluvii recurrerunt in ſuas ſcaturigines

NOTÆ.

(o) *Tres aberant*) Nondum plena erat Luna; quo tempore circiter efficacius *deſpumat in herbas*, & largius *virus lunare miniſtrat*: ut ſcripſit Lucan.

(p) *Nuda pedem*) Ex ſolenni ritu. Ita & Virgil. Æneid. 4.

Unum exuta pedem vinclis in veſte recincta.

In

In fontes rediere ſuos: concuſſaque ſiſto;
Stantia concutio cantu freta: nubila pello;
Nubilaque induco: ventos abigoque vocoque:
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Vivaque ſaxa, ſua convulſaque robora terra,
Et ſilvas moveo; jubeoque tremiſcere montes:
Et mugire ſolum, maneſque exire ſepulcris.
Te quoque, Luna, traho, quamvis (q) Temeſæa labores
Æra tuos minuant. currus quoque carmine noſtro
Pallet (r) avi; pallet noſtris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetaſtis: & unco
Haud patiens oneris collum preſſiſtis aratro.
Vos (ſ) ſerpentigenis in ſe fera bella dediſtis:
(t) Cuſtodemque rudem ſomni ſopiſtis: & aurum
Vindice decepto Graias miſiſtis in urbes.
Nunc opus eſt ſuccis; per quos renovata ſenectus
In florem redeat, primoſque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt ſidera fruſtra;
Nec fruſtra volucrum tractus cervice draconum
Currus adeſt. aderat demiſſus ab æthere currus.
Quo ſimul aſcendit; frænataque colla draconum
Permulſit, manibuſque leves agitavit habenas;
Sublimis rapitur: ſubjectaque Theſſala (u) Tempe

INTERPRETATIO.

ripis ſtupentibus, cohibeo maria quæ mota ſunt, & cieo quieta carmine: fugo nebulas, & nubes immitto, expello, & arceſſo ventos, elido vocibus & cantu guttura ſerpentum, & quatio vivas rupes, & quercus erutas ſuo ſolo, ut cogo montes trepidare, & Terram boare, & umbras prodire ex ſepulcris. Duco te etiam, Luna, quamvis æra Temeſæa leniant tuos labores. Currus etiam avi pallet noſtro carmine: Aurora fit pallida noſtris ſuccis. Vos mihi oppreſſiſtis ignes taurorum, & coegiſtis collum impatiens jugi ferre curvum aratrum. Vos incendiſtis invicem anguigenas in ſæva certamina: & ſomnum induxiſtis cuſtodi pervigili, & miſiſtis aurum in urbes Græcas vindice eluſo. Nunc opus eſt veneni s. per quæ ſenecta reparata revertatur ad florem ætatis, & denuo ſumat primos annos. Atque offeretis; nam neque aſtra in caſſum nituerunt: neque currus adductus cervice draconum alatorum fruſtra adeſt. Currus devolutus ab aere aderat. In quem ſtatim atque inſiſtit, atque demulſit colla frænata draconum, & concuſſit manibus levia lora, in altum tollitur, & ex ſublimi intuetur Theſſala Tempe ſubjecta.

NOTÆ.

(q) *Themeſæa æra*) Pro quibuſvis ex ære ad tinnitum paratis inſtrumentis poſuit, quorum ſono vim carminum quæ audire non poſſet Luna, frangere ſe veteres arbitrabantur. Eſt vero Themeſa Brutiorum oppidum ære clarum.

(r) *Avi* Solis nempe, quem curru vehi voluerunt.

(ſ) *Serpentigenis*) De armatis hominibus loquitur, qui ex draconis a Jaſone ſeminatis dentibus nati erant.

(t) *Cuſtodem*) Draconem pervigilem, de quo ſupra.

(u) *Tempe*) Eo nomine appellabatur locus Theſſaliæ amœniſſimus juxta Peneum, ſupra a Poeta deſcriptus.

Deſpicit, & (x) creteis regionibus applicat angues:
Et quas (y) Oſſa tulit, quas altus Pelion herbas,
Othryſque; Pinduſque, & Pindo major Olympus,
Perſpicit: & placita partim radice revellit;
Partim ſuccidit curvamine falcis (z) aenæ.
Multa quoque (a) Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphryſi: neque eras (b) immunis, Enipeu,
Nec non Peneæ, nec non Spercheides undæ
Contribuere aliquid, juncoſaque littora (c) Bœbes.
Carpit & Euboica vivax (d) Anthedone gramen,
Nondum mutato vulgatum corpore (e) Glauci.
Et jam nona dies curru penniſque draconum,
Nonaque nox omnes luſtrantem viderat agros:
Cum rediit: neque erant paſti, niſi odore, dracones;
Et tamen annoſæ pellem (f) poſuere ſenectæ.
Conſtitit adveniens citra limenque, foreſque,
Et tantum cœlo tegitur: refugitque viriles
Contactus; ſtatuitque aras e ceſpite binas,
Dexteriore Hecates, at læva parte (g) Juventæ.
Quas ubi (h) verbenis, ſilvaque incinxit agreſti;
Haud procul egeſta ſcrobibus tellure duabus

INTERPRETATIO.

& admovet dracones regionibus cretis: atque legit gramina quæ Oſſa, quæ excelſus Pelion, & Othrys, & Pindus, & Olympus major Pindo protulerunt, & partim revellit radice probata, partim ſuccidit curvamine falcis area. Multa etiam herba probata ſunt in ripis Apidani, multa etiam Amphryſi; neque eras inutilis Enipeu: fluvius etiam Peneus, atque Spercheus aliquid contulerunt, nec non littora juncoſa Bœbes. Colligit etiam herbam ex Anthedone Euboica nondum cognitam corpore verſo Glauci. Et jam nona dies & nona nox conſpexerat Medeam percurrentem campos curru & pennis draconum, cum rediit, neque dracones erant refecti niſi odore, & tamen exuerunt pellem longævæ ſenectutis. Adveniens ſubſtitit citra limen & januam; & tantum cœlo velatur, atque ſecubat a marito, & ponit duo altaria ex ceſpite, dexteriore Hecates, at parte ſiniſtra juventæ. Quæ poſtquam circumdedit verbenis, & frondibus ſilveſtribus, non longe eruta terra, ſacra facit.

NOTÆ.

(x) *Cretis*) Creta abundantibus; qualis quidem eſt Theſſalia.

(y) *Oſſa Pelion*) Sunt hi omnes montes Theſſaliæ.

(z) *Aena*) Ex veneficarum diſciplina.

(a) *Apidani*) Theſſaliæ eſt fluvius, in Peneum influens.

(b) *Immunis*) Quia & Enipeus, cum cæteris quos recenſet Naſo Theſſaliæ fluviis, Medeæ herbas ſubminiſtravit.

(c) *Bœbes*) Bœbeidis Theſſaliæ lacus juxta Bœben, cujus meminit Strabo.

(d) *Anthedone*) Urbs fuit Bœotiæ ad Euripum ſeu Euboicum ſinum poſita.

(e) *Glauci*) Qui piſcator in Deum marinum, mutatus; de cujus metamorphoſi infra lib. 13. ℣. 904.

(f) *Poſuere*) Tanta vis erat herbarum.

(g) *Juventæ*) Quæ alio nomine *Hebe* dicitur juventutis dea.

(h) *Verbenis*) Eſt verbena herba notiſſima; in ſacris aſſidua, cujus nomine quælibet aris adhibitæ ſæpe intelliguntur.

Digitized by Google

Sacra facit: cultroſque in guttura velleris *(i)* atri
Conjicit; & patulas perfundit ſanguine foſſas.
Tum ſuper *(k)* invergens liquidi *(l)* carcheſia Bacchi,
Æneaque invergens tepidi carcheſia lactis;
Verba ſimul fundit, terrenaque numina poſcit:
Umbrarumque rogat *(m)* rapta cum conjuge regem,
Ne properent artus anima fraudare *(n)* ſeniles,
Quos ubi placavit precibuſque & murmure longo;
Æſonis effætum proferri corpus ad aras
Juſſit: & in plenos reſolutum carmine ſomnos
Exanimi ſimilem ſtratis porrexit in herbis.
Hinc procul Æſoniden, procul hinc jubet ire miniſtros:
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt juſſi. paſſis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras:
Multifidaſque faces in foſſa ſanguinis atra
Tingit: & intinctas geminis accendit in aris,
(o) Terque ſenem flamma, ter aqua, ter ſulfure luſtrat.
Interea validum poſito medicamen aeno
Fervet, & exſultat; ſpumiſque tumentibus albet.
Illic Hæmonia radices valle reſectas,
Seminaque, floreſque, & ſuccos incoquit acres.

INTERPRETATIO.

in duabus foſſis: atque immitit cultros in jugula ovium nigrarum, & ſpargit ſcrobes apertas cruore. Tum ſuper invertens pocula liquidi vini, atque invertens aerea pocula calidi lactis, una voces profert, & vocat Deos terreſtres, & precatur Deum Umbrarum cum uxore ſublata, ne feſtinent privare animam membra ſenilia. Quos poſtquam delinivit precibus, & longo murmure, imperavit exhauſtum corpus Æſonis produci ad altaria, & extendit in graminibus paſſis alte ſopitum Æſonem & ſimilem mortuo. Cogit Jaſonem, & ſervos hinc procul recedere, atque hortatur arcere oculos profanos a myſteriis. Admoniti abeunt. Medea fluente coma incedit circum altaria incenſa more Bacchantium, & imbuit tædas multifidas in ſcrobe nigra ſanguine, & accendit imbutas in duobus altaribus. Atque perpurgat ſenem igne, ter aqua, ter ſulfure. Interea potens medicamen bullit in admoto cacabo, & ſalit, & albicat ſpumis turgeſcentibus. Illic excoquit radices excisas valle Hæmonia, & ſemina, & flores, & ſuccos acres.

NOTÆ.

(i) *Atri*) Rite hæc omnia: ſacrificium nempe diis inferis de nocte, nigræ pecudes, in foſſam depreſſa earum guttura, vaſa ænea, inverſa omnia.

(k) *Invergens*) *Vergere*, inquit Servius, *eſt converſa in ſiniſtram partem manu ita fundere, ut patera convertatur, quod in ſacris infernis fit: fundere autem eſt ſupina manu libare, quod fit in ſacris ſupernis.*

(l) *Carcheſia*) Pocula ſunt, quæ Græcis tantum nota eſſe ſcripſit Macrobius.

(m) *Rapta cum*) Plutonem dicit cum Proſerpina ab eo rapta, ut ſupra vidimus.

(n) *Seniles*) Æſonis, cujus cauſa hæc omnia Medea paraverat.

(o) *Ter*) *Numero* nempe *Deus impare gaudet*; atque omnia certis numeris, & certis ritibus abſolvi debere, neque id ſine cauſa, rebantur. Quanquam rebus in ſe ſacris ad execrandas incantationes abuit, quantum ſcelus?

Digitized by Google

Adjicit extremo lapides Oriente petitos,
Et, quas Oceani refluum mare lavit, arenas.
Addit & exceptas Luna pernocte (p) pruinas,
Et (q) ſtrigis infames, ipſi cum carnibus, alas;
Inque virum ſoliti vultus mutare ferinos
(r) Ambigui (ſ) proſecta lupi. nec defuit illic
Squamea (t) Cinyphii tenuis membrana chelydri,
(u) Vivaciſque jecur cervi: quibus inſuper addit
Ora caputque novem cornicis ſæcula paſſæ.
His & mille aliis poſtquam ſine nomine rebus
Propoſitum inſtruxit (x) mortali barbara munus;
Arenti ramo jampridem mitis olivæ
Omnia confudit: ſummiſque immiſcuit ima.
Ecce vetus calido verſatus ſtipes aeno
Fit viridis primo: nec longo tempore frondem
Induit; & ſubito gravidis oneratur olivis.

INTERPRETATIO.

Addit lapides, allatos ex ultimo Oriente, & arenas quas aqua recurrentes Oceani abluerunt. Adjicit inſuper pruinas collectas Luna pernocte, & alas turpes ſtrigis, cum ipſis carnibus, & inteſtina lupi dubii ſoliti mutare faciem feram in hominem. Neque ibi defuit ſpolium ſquameum tenuis Chelydri Cinyphii: aut jecur longævi cervi: quibus adhuc adjicit roſtrum & caput cornicis paſſa novem ſæcula. Poſtquam barbara paravit Æſoni medicamen inceptum his & mille aliis rebus ſine nomine, omnia miſcet ramo jam diu arido mitis olivæ, atque confudit quæ in profundo erant cum iis quæ erant in ſummo. Ecce virga immerſa ferventi lebeti fit primo viridis: nec multo poſt emittit folia, & ſtatim tegitur gravibus olivis.

NOTÆ.

(p) *Pruinas*) Illud eſt procul dubio quod *ſpumam Lunæ*, & *Lunare virus* Lucanus vocitat, apud quem magicæ hujuſmodi farraginis plurima invenies. Nefandam ſupellectilem coegerunt plurimi, viri etiam ſancti doctique, de quibus Farnabius in indice Poetico ſub titulo *Magia vis*. Aſt vero, niſi aliter uſus poſtulet, optime fecerit qui mature hæc omnia ſpreverit, nobiſmet ipſi ſiquidem effluimus, cum ad inania illa deſulimus: nobiſque noſmet veræ Magiæ, imo Dei æternæ Sapientiæ, immiſcendi nunquam redimendum tempus corripimus.

(q) *Strigis*) Quæ avis eſt nocturna mali ominis, magno capite, roſtro adunco, in cujus generis volucres ſagas vetulas infantibus, quorum ſanguinem ſugerent, vel quibus ubera admoverent, inſidiantes, ſeſe vertere fabulati ſunt; quamobrem præſertim infames.

(r) *Ambigui*) Quia luporum induere formam quos lycanthropos dixerunt, crediderunt veteres: quæ fabula multorum hodieque credulitatem invaſit.

(ſ) *Proſecta*) Eo nomine, itemque *proſicia* appellabantur viſcera ſeu inteſtina quæ in ſacrificiis proſecuiſſent.

(t) *Cinyphii Chelydri*) Teſtudinis aquaticæ, cujus generis habet Cinyps Africæ proprie fluvius.

(u) *Vivaciſque*) Auſonius de ætate animalium,

Ter binos, deciesque novem ſuper exit in annos
Juſta ſeneſcentum quos implet vita virorum;
Hos novies ſuperat vivendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis ſæcula cervus.

Quæ credat qui poterit.

(x) *Mortali*) Æſoni *ſcilicet*: non enim placet quod de *mortari* pro mortario conjecit clariſſ. Heinſius,

At quacumque cavo ſpumas ejecit aeno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes;
(y) Vernat humus: floreſque, & mollia pabula ſurgunt.
Quod ſimul ac vidit; ſtricto Medea recludit
Enſe ſenis jugulum: veteremque exire cruorem
Paſſa, replet ſuccis. quos poſtquam combibit Æſon
Aut ore acceptos, aut vulnere, (z) barba comæque
Canitie poſita nigrum rapuere colorem.
Pulla fugit macies: abeunt pallorque (a) ſituſque;
Adjectoque cavæ ſupplentur ſanguine venæ;
Membraque luxuriant. Æſon miratur. & olim
Ante quater denos hunc ſe reminiſcitur annos.
III. Viderat ex alto tanti miracula monſtri;
Liber: & admonitus juvenes nutricibus annos
Poſſe ſuis reddi; capit hoc a (b) Tethye munus.
IV. Neve (c) doli ceſſent; odium cum conjuge falſum
(d) Phaſias aſſimulat: (e) Peliæque ad limina ſupplex
Confugit. atque illam (quoniam gravis ipſe ſenecta)
Excipiunt natæ. quas tempore callida parvo
(f) Colchis amicitiæ mendacis imagine cepit.

INTERPRETATIO.

At quacumque calor excuſſit ſpumas profundo cacabo, & guttæ calidæ ceciderunt in terram, ea viret, & floret & tenuia gramina creſcunt. Quod ſtatim atque Medea advertit, evaginato gladio aperuit guttur ſenis & morata dum vetus ſanguis eſſet exhauſtus, implet ſuccis. Quos poſtquam Aeſon abſorbuit aut acceptos ore aut plaga, barba & capilli contraxerunt atrum colorem candore amiſſo. Macies expulſa receſſit: pallor & ſqualor excedunt, & venæ capaces turgeſcunt cruore addito. & artus luxuriant. Aeſon ſtupet, & ſe talem recordatur fuiſſe ante quadraginta annos.

III. Bacchus conſpexerat ex cœlo prodigia tanti miraculi, & videns ætatem juvenilem poſſe reponi ſuis nutricibus, accipit hoc beneficium a Tethy.

IV. Neve fraudes omittantur, Phaſias fingit odium falſum cum marito: atque fugit ſupplex ad fores Peliæ: & ejus filiæ, quoniam ipſe tardus ſenio, illam accipiunt: quas brevi aſtuta Colchis deluſit ſpecie fictæ benevolentiæ.

NOTÆ.

(y) *Vernat*) Ut veris tempore ſolet, vireſcit.

(z) *Barba*) Medea, inquit Palæphatus, herbam invenit quæ canos capillos in nigros verteret. Prima quoque lavacrum calidum invenit, cujus vis medica vegetiores redderet homines & ſanitati reſtitueret. Eam quoque teſtatur Diogenes apud Stobæum, rationem inveniſſe qua molles & inertes fortes & prudentes fierent. Atque hinc locus datus fabulæ.

(a) *Situs*) Squalorem dicit, ſeu pædorem, quo ſenes præſertim, non ſine quadam lanugine, qualem in locis ſole carentibus conſpicimus, ſolent horreſcere.

(b) *Tethye*) Apud quam Oceani uxorem latuiſſe Bacchum, dum Lycurgum fugeret, fabulæ tradiderunt.

(c) *Doli*) *ſcil.* fraudibus aſſuetæ.

(d) *Phaſias*) Medea ipſa a Phaſi Colchorum fluvio ſic dicta.

(e) *Pelia*) Qui Pelias, Æſonis frater, Theſſaliæ regnum ſibi a fratre commiſſum quod Jaſoni adulto reſtitueret, per fraudem retinebant: quamobrem, dolis quoque, & ſimulato Jaſonis odio Medea illum de medio tollere aggreditur.

(f) *Colchis*) Medea.

Dum refert, inter (g) meritorum maxima, demtos
Æſonis eſſe (h) ſitus, atque hac in parte (i) moratur;
Spes eſt virginibus Pelia ſubjecta creatis,
Arte ſuum (k) parili revireſcere poſſe parentem.
(Idque petunt: pretiumque jubent ſine fine paciſci.)
Illa brevi ſpatio ſilet; & dubitare videtur:
Suſpenditque animos (l) ficta gravitate rogantes.
Mox ubi pollicita eſt, Quo ſit fiducia major
Muneris hujus, ait: qui veſtras maximus ævo eſt
(m) Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu:
Cujus ut Hæmonio (n) marcentia guttura cultro
Fodit, & (o) exiguo maculavit ſanguine ferrum;
Membra ſimul pecudis, validoſque venefica ſuccos
Mergit in ære cavo, minuuntur corporis artus:
(p) Cornuaque exuitur, nec non cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aeno.
Nec mora, balatum mirantibus, exſilit agnus:
Laſcivitque fuga, lactantiaque ubera quærit.

INTERPRETATIO.

Dumque narrat atque recenſet in numero maximorum beneficiorum, ſenium Æſonis eſſe ſublatum, atque inſiſtit in hac parte orationis, ſpes eſt injecta filiabus Peliæ, patrem ſuum poſſe juvenilibus annis reſtitui ſimili arte. Atque id poſcunt; & hortantur indeſinenter convenire de mercede. Illa aliquantulum tacet; & videtur hærere, atque incertas facit mentes precantium ſimulata gravitate. Mox poſtquam promiſit, ut fides, inquit hujus beneficii ſit certior, dux gregis qui eſt provectior ætate inter oves veſtras, fiet agnus medicamento. Continuo laniger exhauſtus multis annis adducitur, cornu ſinuato circum vacua tempora: cujus poſtquam venefica aperuit flaccidum jugulum cultro Hæmonio, & tinxit ferrum pauco cruore, miſcet ſimul artus pecudis & potentes ſuccos in profundo cacabo. Membra corporis contrahuntur, atque ſpoliatur cornibus & annis cum cornibus; & mollis balatus auditur medio aheno. Nec mora, agnus erumpit ſtupentibus balatum; & exſultat fuga, & veſtigat ubera lactantia.

NOTÆ.

(g) *Meritorum*) Quibus ingratum Jaſonem ſibi maxime devincire ſtuduerat.

(h) *Situs*) Æſonis dicit ſenium, de quo ſupra.

(i) *Moratur*) Ut puellis illis ſuum quoque patrem ad juveniles annos revocandi ſtudium injiceret.

(k) *Parili*) Quali arte Æſon priſtinæ juventuti reſtitutus fuerat.

(l) *Ficta gravitate*) Quaſi difficile fuiſſet tantum beneficium impetrare; quod quidem e o Medea ſimulabat, ut magis rogantum accenderet deſiderium, ipſa vero proditionis ſuſpicione liberaretur.

(m) *Dux gregis*) Arietem dicit.

(n) *Marcentia*) Annis ſenioque flaccida.

(o) *Exiguo*) Non enim ſanguine abundant animalia ſenio confecta.

(p) *Cornua exuitur*) Græciſmus eſt, quali quidem gaudent Poetæ.

Ob.

Obſtupue e ſatæ Pelia: (q) promiſſ que poſtquam
(r) Exhibuere fidem; tum vero impenſius inſtant.
(ſ) Ter juga Phœbus equis in (t) Ibero gurgite merſis
Dem̃erat; & quarta radiantia nocte micabant
Sidera; cum rapido fallax (u) Æetias igni
Imponit purum laticem, & ſine viribus herbas.
Jamque neci ſimilis, (x) reſoluto corpore, regem,
Et cum rege ſuo cuſtodes ſomnus habebat,
Quem dederant cantus, magicæque potentia linguæ.
Intrarant juſſæ cum Colchide limina natæ:
Ambierantque torum: Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios; veteremque haurite cruorem,
Ut repleam vacuas juvenili ſanguine venas.
(In manibus veſtris vita eſt ætaſque parentis.)
Si pietas ulla eſt, nec ſpes agitatis inanes:
Officium præſtate patri: teliſque ſenectam
Exigite; & ſaniem conjecto emittite ferro.
His, (y) ut quæque pia eſt, hortatibus impia prima eſt:
Et ne ſit ſcelerata, facit ſcelus. haud tamen ictus
Ulla ſuos ſpectare poteſt; oculoſque reflectunt;
Cæcaque dant ſævius averſæ vulnera dextris.

INTERPRETATIO.

Filiæ Peliæ admirando hæſerunt, & poſtquam promiſſa præbuerunt fidem, tum vero acrius urgent, Sol ter exuerat jugo equos ingreſſos Oceanum occidentalem, & aſtra ſplendentia radiabant quarta nocte, cum Æetias imponit igni puram aquam, & gramina inutilia. Jamque ſomnus morti ſimilis oppreſſerat regem, corpore proſtrato, atque cuſtodes cum rege ſuo, quem quidem ſomnum *incantamenta, & vis magica linguæ creaverat. Filiæ admonitæ ſubierant cubiculum cum Colchide, atque circumſteterant, lectum: Quid nunc hæretis pigræ? Nudate enſem, inquit; atque extrahite veterem ſanguinem, ut repleam inanes venas ſanguine juvenili. Vita atque anni veſtri patris ſunt in veſtris manibus. Si pietas eſt aliqua, nec, ſpes concepiſtis fruſtraneas, bene mereamini de parente, atque expellite ſenium cultris atque tabum educite immiſſo ferro. His monitis, ut quæque eſt pia, prima eſt impia; & ne ſit nefaria, admittit nefas. Nulla tamen poteſt videre ſuos ictus; & detorquent oculos: atque averſæ infligunt plagas incertas crudelibus manibus.*

NOTÆ.

(q) *Promiſſa*) Quibus ſeſe ad reſtituendam Peliæ juventutem Medea obſtrinxerat.

(r) *Exhibere fidem*) Quandoquidem aries Medeæ opera agni laſciviam recepiſſet.

(ſ) *Ter juga*) Hoc eſt, *tres dies effluxerunt.* Fingitur vero Sol curru vehi, quem equi quatuor trahunt, nocte poſtquam ad occiduum mare pervenerunt, in quod Sol ipſe mergi videtur, ſuo jugo ſolvendi.

(t) *Ibero gurgite*) Oceanum dicit Atlanticum eo quod Iberus Hiſpaniæ fluvius illabitur.

(u) *Æetias*) Medea, Æetæ filia, fallere aſſueta.

(x) *Reſoluto corpore*) Perinde vero ſomno jacet corpus, viribuſque ſuis prope deſtitutum videtur, ac ſi mortuum foret.

(y) *Ut quæque*) Earum nomina recenſet Hyginus, quarum Alceſtis ſola parentem ferro violare reformidavit.

Ille, cruore fluens, cubito tamen allevat artus:
Semilacerque toro tentat conſurgere: & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens;
Quid facitis, gnatæ? quid vos in fata parentis
Armat, ait? cecidere illis animique manuſque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abſtulit, & calidis laniatum (z) merſit aenis.
V. VI. Quod niſi pennatis ſerpentibus iſſet in auras;
Non exemta foret pœnæ, fugit alta ſuperque
Pelion umbroſum (a) Philyreia tecta, ſuperque
Othryn, & eventu veteris (b) loca nota (c) Cerambi.
Hic ope Nympharum ſublatus in aera pennis,
Cum gravis infuſo tellus foret obruta ponto,
(d) Deucalioneas effugit inobrutus undas.
VII. Æoliam (e) Pitanen a læva parte relinquit,
Factaque de ſaxo longi ſimulacra (f) draconis:
(g) Idæumque nemus: quo raptum furta (h) juvencum

INTERPRETATIO.

Ille tamen in ſanguine merſus ſuſtinet membra cubito, & ſemilacer conatur exſilire lecto, atque medius inter tot enſes, porrigens lacertos exſangues. Quid agitis filiæ, inquit; quid vos ad arma compellis contra vitam veſtri patris. Animi & manus earum elanguerunt. Colchis oppreſſit jugulum & voces plura locuturi, & diſcerptum projecit in ferventem cacabum.

V. VI. *Quod niſi in aerem prorupiſſet alatis draconibus non impune tuliſſet: ſublimis evaſit & ſuper Pelion opacum & domum Philyreiam, & ſuper Othryn, & ſedes antiqui Cerambi eventu inclytas. Hic raptus in aerem alis, auxilio nympharum, cum gravis terra fuit oppreſſa mari immiſſo, vitavit intactus aquas Deucalioneas.*

VII. *Deſerit a ſiniſtra parte Pitanen Æoliam, & imaginem oblongi ſerpentis factam de lapide; & ſilvam Idæam, qua Bacchus celavit juvencum furtivum*

NOTÆ.

(z) *Merſit*) Atque ibi diſcerptum reliquit miſerrimis deflendum filiabus, quæ pudore, mœrore & metu ſeſe, Pelia patre ſublato in Arcadiam receperunt. De qua fabula Diodorus lib 5.

(a) *Philyreia tecta*) Quia in illis Theſſaliæ montibus verſatus Chiron Saturni & Philyræ filius.

(b) *Loca nota*) Parnaſſum dicit, quo etiam appuliſſe Deucalionis naviculam finxerunt Poetę.

(c) *Cerambi*) Hujus obſcuriſſima eſt fabula, quem in avem nonnulli, melius alii in ſcarabæum mutatum fuiſſe tradiderunt.

(d) *Deucalioneas*) Quæ Deucalionis tempore terram devaſtaverunt, de quibus ſupra lib. 1.

(e) *Pitanen*) Urbs eſt Æolica, haud procul a Caici fluminis oſtio, in minore Aſia.

(f) *Draconis*) De Lesbio illo loqui videtur, de quo poſtea Metam. 11. qui quod Orphei caput in Hebrum abjectum, & ad Leſbum Indedelatum, morſu violare tentaſſet ab Apolline in ſaxum mutatus fuit. Atque ita optime locorum ratio ſe habebit, ſiquidem juxta Lesbum, vel ſaltem ex ejus inſulæ adverſo, ſita eſt Pitane, quæ loca una cum dracone ad ſiniſtram Medea reliquerit.

(g) *Idæumque nemus*) Phrygium dicit; nam & alius in Creta fuit mons Ida, qui non a ſiniſtra Medeæ iter facienti parte cum Lesbo & Pitane ſtare potuiſſet.

(h) *Juvencum*) Fuit Thyoneus Bacchi filius, ut ſcripſit Airo ad Horat. carm. lib. 1. Oden 17. quem Phrygiis paſtoribus juvencum volunt abegiſſe, cujus cauſa ab illis requireretur? Ipſum vero ne furtum pateſceret in venatorem, juvencum in cervum, a Baccho mutatum fuiſſe.

Occuluit Liber falſi ſub imagine cervi:
VIII. (*i*) Quaque pater Corythi parva tumulatur arena:
IX. Et quos (*k*) Mæra novo latratu terruit agros.
X. (*l*) Eurypylique urbem, qua Coæ (*m*) cornua matres
Geſſerunt, tum cum diſcederet Herculis agmen:
XI. Phœbeamque (*n*) Rhodon, & (*o*) Ialyſios (*p*)Thelchinas,
Quorum oculos ipſo vitiantes omnia viſu
Jupiter exoſus fraternis ſubdidit undis.
XII. Tranſit & antiquæ (*q*) Cartheia mœnia Cææ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat naſci potuiſſe columbam.
XIII. Inde (*r*) lacus Hyries videt, & (*ſ*) Cycneia Tempe,
Quæ ſubitus celebravit olor. nam Phyllius illic
Imperio (*t*) pueri (*u*) volucreſque feramque leonem

INTERPRETATIO.

ſub ſpecie cervi:

VIII. *Et qua genitor Corythi ſepultus eſt exigua arena:*

IX. *Itemque campos quos Mæra tremefecit novo latratu.*

X. Deſerit inſuper *urbem Eurypyli, qua matres Coæ induerunt cornua, quo tempore exercitus Herculis abiret:*

XI. *& Rhodon Phœbeam, & Thelchinas Ialyſios, quorum oculos inficientes omnia aſpectu Jupiter exoſus ſubjecit aquis fraternis.*

XII. *Præteriit etiam muros Cartheios antiquæ Ceæ, qua pater Alcidamas erat admiraturus mitem columbam potuiſſe oriri de corpore filiæ.*

XIII. *Poſtea intuetur ſtagna Hyries, & Tempe Cicneja, quæ cycnus repentinus frequentavit. Nam Phyllius illic obtulerat alites, & crudelem leonem.*

NOTÆ.

(i) *Quaque*) Cebrenam dicit Troadis oppidulum, ubi Strabone autore, Paris qui ex Oenone ſuſcepit Corythum ſepultus fuit.

(k) *Mæra*) Icarii fuit canis nomine Mæra, quæ Erigonæ patrem a paſtoribus peremtum ululatibus ſuis indicavit: unde & deorum voluntate in cœlum tranſlata, & communiori nomine Canicula dicta. Verum de ea hic agi non eſt veriſimile, ſiquidem in Attica Mæram illam fuiſſe conſtat, cum jam quæ ad Medeæ ſiniſtram eſſent loca, Naſo percurrat.

(l) *Eurypyli urbem*) Con dicit in Co Ægæi maris inſula, quam urbem obſidione cinxiſſe Herculem, Eurypylumque regem una cum filiis mactaſſe, ex veteribus in Homerum & Theocritum commentariis conſtat.

(m) *Cornua geſſerunt*) Junonis, aut Veneris odio: nam de iliis diverſa tradunt, fabulaque eſt obſcuriſſima.

(n) *Rhodon*) Quæ inſula eſt Mediterranei maris Soli ſacra, ejus Coloſſo olim nobiliſſima.

(o) *Jalyſios*) Qui Jalyſum unam ex Rhodi urbibus tenuerant.

(p) *Thelchinas*) Fuerunt Thelchines Jalyſi incolæ ex Creta profecti, periti artifices, ſed faſcinatores, quos Jupiter perdidit.

(q) *Cartheia*) A Carthea Ceæ inſulæ urbe; quæ quidem Cea Atticæ ab Oriente eſt oppoſita in mari Ægæo.

(r) *Lacus Hyries*) Id eſt, quem fecit Hyrie Cygni mater, amiſſi filii dolore in illum ſoluta.

(ſ) *Cycneia Tempe*) Non Theſſalica illa celeberrima dicit, ſed Bœotica *Teumeſia*, a vicino Teumeſo monte appellata, quæ a Cycni caſu Poeta jam videtur denominaſſe.

(t) *Pueri*) Cycni, *ſcilicet*, cujus amore Phyllius ille tenebatur.

(u) *Volucres*) Vultures dicit, quos amoris præmium Cycnus quoque petiverat, ut ex Antonini Liberalis Metam. didicimus.

Tra

Digitized by Google

Tradiderat domitos: taurum quoque vincere juſſus
Vicerat: &, ſpreto toties iratus amore,
Præmia poſcenti taurum ſuprema negabat.
(x) Ille indignatus, Cupies, dare, dixit: & alto
Deſiluit ſaxo. cuncti cecidiſſe putabant:
Factus olor niveis pendebat in aera pennis.
XIV. At genitrix Hyrie, ſervari neſcia, flendo
Delicuit: ſtagnumque ſuo de nomine fecit.
XV. XVI. Adjacet his (y) Pleuron: in qua trepidantibus alis
(z) Ophias effugit natorum vulnera Combe.
XVII. XVIII. Inde (a) Calaureæ (b) Latoidos aſpicit arva.
In volucrem verſi cum conjuge conſcia (c) regis.
Dextera (d) Cyllene eſt: in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat, ſævarum more ferarum.
XIX. (e) Cephiſon procul hinc deflentem fata nepotis
Reſpicit in tumidam (f) phocen ab Apolline verſi.
(g) Eumelique domum lugentis in aere natam.

INTERPRETATIO.

ſuperatos juſſu pueri: domuerat etiam taurum coactus domare: atque amore toties contemto indignans nolebat tradere taurum petenti eum pro ultima mercede. Ille dolens, Voles, inquit, præbere: atque ſe præcipitem dedit de rupe. Omnes arbitrabantur afflictum eſſe: mutatus in Cygcum tollebatur in aerem pennis candidiſſimis.

XIV. *At mater Hyrie ignara ejus ſalutis exhauſta eſt lacrymando, & fecit lacum de ſuo nomine.*

XV. XVI. *Pleuron poſita eſt ad illum; in qua Combe Ophias vitavit plagas filiorum agitatis alis.*

XVII. XVIII. *Inde videt campos Calaureæ Latoidos, conſcios regis mutati in avem cum uxore. Cyllene eſt dextera: in qua Menephron erat concubiturus cum genitrice, pro conſuetudine crudelium ferarum.*

XIX. *Hinc procul ſpectat Cephiſum lugentem fata nepotis mutati ab Apolline in grandem vitulum marinum; & domum Eumeli flentis filiam in aere.*

NOTÆ.

(x) *Ille*) Puer Cycnus, *ſcilicet*.

(y) *Pleuron*) Quæ Ætoliæ eſt urbs multum ab Hyries lacu & Bœotia diſſita; quamobrem *Brauron* reponendum cum viris doctis arbitror, qui Atticæ vicus eſt Geographis notiſſimus, Bœotiæ vicinus.

(z) *Ophias*) Ophii filia, cujus hactenus, minimo quidem, aut certe nullo damno, obſoleta fabula.

(a) *Calaurea*) Quæ inſula eſt ſinus Argolici, inter Cretam & Peloponneſum, Demoſthenis morte nota.

(b) *Latoidos*) Quam Latona pro Delô dicitur cum Neptuno permutaſſe.

(c) *Regis*) Cujus nequidem nomen, ſcire licet: quanquam ea cauſa flere non liber.

(d) *Cyllene*) Mons eſt Arcadiæ.

(e) *Cephiſon*) Plures fuerunt eo nomine fluvii, ſed hic de Bœotio agi veriſimile eſt.

(f) *Phocen*) Virulum dicit marinum.

(g) *Eumeli domum*) Patras dicit Achaiæ urbem maritimam in qua regnavit Eumelus; cujus filius Antheas, Triptolemi a patre hoſpitio accepti currum, dormiente illo, conſcendit, ex quo dejectus interiit. Atque adeo pro *natam natum* legendum eſſe autumant. Antheam inſuper Eumeli filiam fuiſſe dicunt nonnulli, quam in avem mutatam, Eumelum luxiſſe conjiciunt

XX. Tan-

XX. Tandem vipereis (*h*) Ephyren (*i*) Pirenida pennis
Contigit. hic ævo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis.
XXI. Sed poſtquam Colchis arſit (*k*) nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis mare vidit (*l*) utrumque;
Sanguine (*m*) natorum perfunditur impius enſis:
(Ultaque ſe male mater, Jaſonis effugit arma.)
Hinc (*n*) Titaniacis ablata draconibus, intrat
(*o*) Palladias arces: quæ te juſtiſſime Phineu,
Teque, ſenex Peripha, pariter videre volantes,
Innixamqpe novis neptem (*p*) Polypemonis alis.
XXII. Excipit hanc (*q*) Ægeus, facto damnandus in uno:
Nec ſatis hoſpitium eſt, thalami quoque fœdere jungit.
Jamque aderat Theſeus proles (*r*) ignara parenti;
Qui virtute ſua bimarem pacaverat (*ſ*) Iſthmon.

INTERPRETATIO.

XX. *Denique* Medea *pervenit Corinthum Pirenida pennis draconum. Antiqui dixerunt corpora humana hic orta primis temporibus ex fungis pluvialibus.*

XXI. *Sed poſtquam nova nupta flagravit venenis Colchis, & mare utrumque ſpectavit domum regis incenſam, gladius impius tingitur ſanguine filiorum: & mater ſe male ulta eſt, vitavit arma Jaſonis. Hinc abrepta draconibus Titaniacis, ſubit arces Palladias, quæ conſpexerunt pariter te, æquiſſime Phineu, teque ſenex Peripha, volantes, & neptem Polypemonis ſuſtentatam novis alis.*

XXII. *Ægeus hanc accipit vituperandus in* hoc *uno facto: neque hoſpitium eſt ſatis, jungit etiam jure connubii. Jamque Theſeus advenerat filius incognitus patri, qui pacem firmaverat in Iſtmo bimari ſua virtute.*

NOTÆ.

(h) *Ephyren*) Corinthum dicit, ab Ephyre Oceani filia, quæ ibi prima habitavit, ſic dictam.

(i) *Pirenida*) A Pirene fonte, qui ad Acrocorinthi montis Corintho imminentis radices ſitus.

(k) *Nova nupta*) Creuſam dicit Creontis Corinthiorum regis filiam, quam tamen alii Claucen nominant. Ad eam vero Medea, quod ſibi a Jaſone præpoſita eſſet, dolens, coronam itemque veſtem venenis imbutam miſit, quæ vel longius poſitum ignem conciperent, ex quo non Creuſa modo ſed Creontis regia tota deflagravit.

(l) *Utrumque*) Inter quæ poſita eſt Corinthus.

(m) *Natorum*) Mermeri & Pheretis, quos ex Medea Jaſon ſuſceperat, ipſa dolore amens in patris vindictam mactavit. Quanquam a Corinthiis trucidatos alii voluerunt.

(n) *Titaniacis*) Ex Titanum ſanguine ortis; vel quos a Titane, ſeu Sole Medea cum curru acceperat.

(o) *Palladias*) Athenas dicit, cui urbi nomen ſuum impoſuiſſe Minervam jam ſæpe jam diximus.

(p) *Polypemonis*) Cui & *Procuſtes* nomen fuit, quem quidem latronem Theſeus occidit. De nepti, ut neque de Peripha & Phineo, non habeo quod referre poſſim.

(q) *Ægeus*) Qui Theſei pater.

(r) *Ignara*) Quia Æthram uxorem apud Pittheum patrem Troezene commorantem, non ante filium, ſiquidem eum pareret, ad ſe mittere Ægeus juſſerat, quam ſaxum cui calceos & enſem ſubjecerat, per ſe adultus revolvere poſſet.

(ſ) *Iſthmon*) Corinthiacum dicit, quem latrones inſederant a Theſeo perempti, ut in epiſtolis vidimus,

Hu-

Hujus in exitium miſcet Medea, quod olim
Attulerunt ſecum Scythicis (*t*) aconiton ab oris,
Illud (*u*) Echidneæ memorant e dentibus ortum
Eſſe canis. (*x*) ſpecus eſt tenebroſo cæcus hiatu:
Eſt via declivis, per quam (*y*) Tirynthius heros
Reſtantem, contraque diem radioſque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis,
Cerberon abſtraxit: rabida qui concitus ira
Implevit pariter (*z*) ternis latratibus auras:
Et ſparſit virides ſpumis albentibus agros.
Has concreſſe putant; nactaſque alimenta feracis
Fœcundique ſoli, vires cepiſſe nocendi.
Quæ quia naſcuntur dura vivacia caute,
Agreſtes (*a*) aconita vocant. ea (*b*) conjugis aſtu
Ipſe parens Ægeus nato porrexit, ut hoſti,
Sumſerat ignara Theſeus data pocula dextra;
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
(*c*) Signa ſui generis: (*d*) facinuſque excuſſit ab ore.

INTERPRETATIO.

Medea parat in hujus cladem aconiton quod olim advexerunt ſecum a regionibus Scythicis. Illud dicunt ſatum ex dentibus canis Echidnææ. Eſt antrum obſcurum caliginoſo aditu; eſt iter devexum per quod heros Tirynthius abſtraxit vinculis implicitis adamante Cerberum reluctantem, & detorquentem oculos a die & radiis ſplendidis; qui impulſus ira rabioſa ſimul replevit aerem triplici latratu; & infecit virentes campos ſpumis albis. Has credunt coactas; & nactas ſuccum feracis & fœcundæ terræ; aſſumſiſſe potentiam nocendi. Quæ vivacia, quia progerminant in dura rupe, ruſtici appellant aconita. Ipſe pater Ægeus illa obtulit filio tanquam hoſti, uxoris dolo. Theſeus neſcius acceperat oblata pocula dextra; cum parens cognovit in capulo eburno enſis indicia ſuæ ſtirpis, & depulit ſcelus ab ore.

N O T Æ.

(t) *Aconiton*) Herba veneni, ut ajunt, præſentiſſimi, quam quidem ex Cerberi canis ad ſuperos ab Hercule tracti, bile, natam fuiſſe volunt.

(u) *Echidneæ*) Quia ex Echidna monſtro natus Cerberus.

(x) *Specus*) Eam dicit per quam ad inferos deſcendiſſe Herculem fabulæ finxerunt, quæ apud Heracleam Ponticam oſtenditur, ubi copioſe Aconitum naſci ſcripſit Plinius.

(y) *Tirynthius heros*) Herculem dicit a Tirynthe patria.

(z) *Ternis*) Ex ejus triplici ore erumpentibus.

(a) *Aconita vocant*) Etymologia quidem Græca, ἀπὸ τῆς ἀκόνης, a Cote, quod in cotibus naſcatur.

(b) *Conjugis*) Medeæ *ſcilicet*, quæ ut regni ſucceſſionem ad filium Medum derivaret, advenientem Theſeum e medio tollere properabat.

(c) *Signa ſui generis*) Id eſt, quibus prolem ſuam cognoſcere ante inſtituerat, cum ſaxo enſem cum calceis ſuppoſuit.

(d) *Facinus*) Aconitum nempe quod ipſe Teſeo propinaverat.

Effu-

Effugit illa necem, (e) nebulis per carmina motis.
XXIII. At genitor, quanquam lætatur ſoſpite nato;
Attonitus tantum leti diſcrimine parvo
(f) Committi potuiſſe nefas, fovet ignibus aras,
Muneribuſque Deos implet: feriuntque ſecures
Cola toroſa boum vinctorum cornua vittis.
Nullus (g) Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxiſſe dies: agitant convivia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, (h) canunt. te, maxime Theſeu,
Mirata eſt (i) Marathon (k) Cretæi ſanguine tauri:
Quodque (l) ſuis ſecurus arat Cromyona colonus;
Munus opuſque tuum eſt. (m) tellus Epidauria per te
Clavigeram vidit Vulcani occumbere (n) prolem:
Vidit & immitem (o) Cepheſias ora (p) Procruſten:
(q) Cercyonis letum vidit (r) Cerealis Eleuſin.

INTERPRETATIO

Illa vitavit mortem, nebulis actis per cantus.

XXIII. *At pater* Ægeus, *quamvis gaudet filio incolumi, ſtupens tantum facinus potuiſſe patrari, levi intervallo mortis, incendit altaria; & cumulat Deos donis; & ſecures percutiunt colla nervoſa taurorum habentium cornua religata tæniis. Nullus dies dicitur illuxiſſe majori cultu feriatus Erechthidis illo. Patres & ipſa plebs frequentant epulas: atque Baccho ſtimulante ingenium cantant verſus. Te mirata eſt Marathon, maxime Theſeu, ſanguine tauri Cretæi: & tuum eſt donum, atque opus quod agricola tutus ab apro Cromyonio colit agros. Terra Epidauria vidit progeniem clavigeram Vulcani a te obrutam: Regio Cepheſias vidit quoque ferum Procruſten* peremtum: *Eleuſis Cerealis vidit mortem Cercyonis*.

NOTÆ.

(e) *Nebulis*) Quibus illa delituit.

(f) *Committi*) Vide annon cæſura in quartam ſedem rejecta facinoris & ſtuporis faveat atrocitati.

(g) *Erechthidis*) *Athenienſibus*, ab Erechtheo rege ſic dictis.

(h) *Canunt carmina*) Quibus quidem Theſei virtutem celebrabant. Poeta fabulas ſuas ingenioſe connectit.

(i) *Marathon*) Urbs eſt agri Attici.

(k) *Cretæi*) Taurum dicit efferatum, Cretam infeſtantem quem domandum Euryſtheus Herculi propoſuit. Illum vero ad ſe perductum Euryſteus dimiſit, quem cum Atticam devaſtaret Theſeus mactavit.

(l) *Suis*) Cromyoniam dicit ſuem a Theſeo interfectam quæ Cromyonem agri Corinthiaci vicum infeſtabat.

(m) *Tellus Epidauria*) Fuit Epidaurus Peloponneſi oppidum Æſculapii templo clarum.

(n) *Prolem*) Periphetan dicit circa Epidaurum latrocinia ſua exercentem, qui a κορύνη ſeu clava *Corynetas* dictus eſt.

(o) *Cepheſias ora*) Cephiſi oram intellige, quæ Eleuſim præterfluit, ubi Procruſten latronem Theſeus occidit.

(p) *Procruſten*) Hic hoſpites in lecto quodam proſtratos, longiores decurtabat, breviores extendebat.

(q) *Cercyonis*) Qui viatores in palæſtra victos, aut etiam certare recuſantes interficiebat.

(r) *Cerealis*) Quia in illo Atticæ vico majora Cereris myſteria celebrabantur.

Occi-

Occidit ille (*ſ*) Scinis, magnis male viribus uſus;
Qui poterat curvare trabes; & agebat ab alto
Ad terram late ſparſuras corpora pinus.
Tutus ad (*t*) Alcathoen (*u*) Lelegeia mœnia limes
(*x*) Compoſito Scirone patet: ſparſique latronis
Terra negat ſedem, ſedem negat oſſibus unda:
Quæ jactata diu fertur duraſſe vetuſtas
In ſcopulos. (*y*) ſcopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos annoſque tuos numerare velimus;
(*z*) Facta prement annos. pro te, fortiſſime, (*a*) vota
Publica ſuſcipimus: Bacchi tibi ſumimus hauſtus.
Conſonat aſſenſu populi, precibuſque faventum
Regia: nec tota triſtis locus ullus in urbe eſt.
XXIV. Nec tamen (uſq; adeo nulla eſt ſincera voluptas;
Sollicitique aliquid lætis intervenit) Ægeus
Gaudia percepit nato ſecura recepto.
Bella parat (*b*) Minos: qui quanquam milite, quanquam
Claſſe valet; patria tamen eſt firmiſſimus ira:
Androgeique necem juſtis ulciſcitur armis.
Ante tamen bellum vires acquirit amicas:
Quaque potens habitus, volucri freta claſſe pererrat.

INTERPRETATIO.

Ille Scinis interiit, perverſe uſus ingentibus viribus; qui poterat flectere firmas *arbores; & cogebat a faſtigio ad terram pinus late disjecturas corpora* hominum. *Iter ad Alcathoen* & *muros Lelegeios eſt ſecurum & apertum Scirone occiſo: & Terra, & Aqua recuſat locum oſſibus disjecti latronis, quæ diu agitata tempus dicitur mutaſſe in Petras:* & *nomen Scironis illis manet. Si velimus recenſere laudes tuas & annos tuos.* præclara *geſta ſuperent annos. Concepimus vota publica pro te, o invicte: in tui gratiam indulgemus Baccho. Regia* domus *perſonat acclamationibus populi: & precibus benevolentium; neque locus ullus lugubris eſt in tota urbe.*

XXIV. *Neque tamen (uſque adeo nulla lætitia pura, atque aliquid triſtis objicitur feſtivis) Ægeus ſenſit voluptatem tutam, filio recuperato. Minos vocat ad arma; qui tametſi potens eſt militibus, & navibus, eſt tamen tutiſſimus ira patria; & vindicat mortem Androgei æquis armis. Tamen ante bellum comparat copias auxiliares, & qua creditus eſt valere, percurrit maria celeri claſſe.*

NOTÆ.

(ſ) *Scinis*) Latro fuit Iſthmum obſidens, qui obvios quoſque ad diverſas pinus vi maxima inflexas alligabat, quibus emiſſis miſeri diſtraherentur. Pari vero ſupplicio a Theſeo affectum fuiſſe eum refert Pauſanias.

(t) *Alcathoen*) Megara dicit, urbem inter Peloponneſum Atticam & Bœotiam, ab Alcathoo Pelopis filio, reſtitutam.

(u) *Lelegeia*) A Lelege ædificata.

(x) *Compoſito Scirone*) Quia hunc Scironem in illis locis graſſantem, quæ ab eo *Scironia ſaxa* dicta ſunt, ex iiſdem ſcopulis Theſeus in mare deturbavit, ex quibus alios latro ille pedibus, quos ſibi lavari jubebat, præcipites dare ſolitus fuerat.

(y) *Scopulis*) *Scironides petræ* dicuntur.

(z) *Facta premant*) Id eſt, *Annos numero facta ſuperabunt.*

(a) *Vota*) Theſeia ſignificat, quæ ab Athenienſibus in Theſei honorem feſta inſtituta.

(b) *Minos*) Jovis filius rex Cretæ, qui Athenienſibus peſtem imprecatus quod filium Androgeum per invidiam occidiſſent, grave quoque adverſus eoſdem bellum excitavit.

Hinc

Hinc (*c*) Anaphen ſibi jungit, & (*d*) Aſtypaleia regna;
Promiſſis Anaphen, regna Aſtypaleia bello:
Hinc humilem (*e*) Miconon, cretoſaque rura (*ſ*) Cimoli,
Florentemque (*g*) Cythnon, Scyron, planamque Seriphon,
Marmoreamque Paron, (*h*) quaque impia prodidit arcem
(*i*) Sithonis accepto, quod avara popoſcerat, auro,
(*k*) Mutata eſt in avem, quæ nunc quoque diligit aurum;
(*l*) Nigra pedem; nigris velata monedula pennis.
XXV. At non (*m*) Oliaros, Didymæque,& Tenos,& Andros,
Et (*n*) Gyaros; nitidæque ferax (*o*) Peparethos olivæ.
(*p*) Gnoſſiacas juvere rates: latere inde ſiniſtro
(*q*) Oenopiam Minos petit (*r*) Æacideia regna.
Oenopiam veteres appellavere: ſed ipſe
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantæque virum cognoſcere famæ
Expetit. occurrunt illi (*ſ*) Telamonque minorque
Quam Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.

INTERPRETATIO.

Hinc ſibi adjungit Anaphen & regia Aſtypaleia, Anaphen pollicitis, regna Aſtypaleia bello: hinc parvam Myconon, & campos cretoſos Cimoli, & claram Cythnon, Scyron, & Seriphon planam, & Paron marmoream, & qua impia Sithonis prodidit arcem, auro ſublato, quod avara expetierat, verſa eſt in avem, quæ etiamnum amat aurum: atra pedibus monedula tecta atris pennis.

XXV. *At non Oliaros, & Didyma, & Tenos, & Andros, & Gyaros, & Peparethos fertilis ſplendida oliva opem tulerunt navibus Cretenſibus. Poſtea Minos venit Oenopiam regna Æacideia, a parte læva. Antiqui dixerunt Oenopiam; ſed ipſe Æacus vocavit Æginam, nomine matris. Populus. accurrit, & optat cernere virum tantæ exiſtimationis. Telamon, & Peleus junior quam Telamon, & Phocus tertius filius, obviam illi procedunt.*

NOTÆ.

(c) *Anaphen*) Cretici pelagi eſt inſula.

(d) *Aſtypaleia*) Ab Aſtypalæa inſula ſuperiori vicina.

(e) *Myconon*) Eſt Mycone ſeu Miconus Ægæi Inſula una ex Cycladibus.

(f) *Cimoli*) Quæ inſula eſt in Cretico mari inter Sporadas.

(g) *Cythnon*) Hæc cum tribus ſequentibus inter Cycladas recenſetur.

(h) *Quaque*) Locus hic procul dubio corruptus, cui ſalutiferam manum admovere ob fabulæ obſcuritatem prorſus difficile.

(i) *Sithonis*) Tracia aliqua mulier, a Sithonia Threciæ parte.

(k) *Mutata*) Vides locum corruptum eſſe, nec ſatis hæc inter ſe cohærere.

(l) *Nigra*) Rubris pedibus eſse monedulas, quibus monetæ amor & furacitas nomen dedit, ſcripſerunt alii.

(m) *Oliaros*) Sunt hæ omnes ex Cycladibus.

(n) *Gyaros*) Hanc inter Sporadas recenſent nonnulli, quæ ad Cycladas referri debet. Steriliſſima fuit, quo etiam noxios Romani deportabant.

(o) *Peparethos*) Inter Cycladas etiam numeratur.

(p) *Gnoſſiacas*) Minois, *ſcilicet*, cui Gnoſsus urbs Cretica regia fuit.

(q) *Oenopiam*) Æginam dicit inſulam in Sinu Saronico, Æacidarum origine mariſque imperio olim nobilis, cujus nomen mutavit Ægina Aſopi filia Æaci mater, huc a Jove translata.

(r) *Æacideia*) Ubi Æacus Jovis filius regnavit.

(ſ) *Telamon*) Æaci filius.

Ipſe

Ipſe quoque egreditur tardus gravitate ſenili
Æacus: & quæ ſit veniendi cauſſa requirit.
Admonitus patrui *(t)* luctus ſuſpirat, & illi
Dicta refert *(u)* rector populorum talia centum:
Arma juves oro pro gnato ſumta; piæque
Pars ſis militiæ. tumulo *(x)* ſolatia poſco.
Huic *(y)* Aſopiades, Petis irrita, dixit, & urbi
Haud facienda meæ: neque enim conjunctior ulla
(z) Cecropidis hac eſt tellus. ea fœdera nobis.
Triſtis ait, Stabuntque tibi tua fœdera magno,
Dixit: & utilius bellum putat eſſe minari,
Quam gerere, atque ſuas ibi præconſumere vires:
Claſſis ab Oenopiis etiamnum *(a)* Lyctia muris
Spectari poterat; cum pleno concita velo
Attica puppis adeſt, in portuſque intrat amicos:
Quæ *(b)* Cephalum, patriæque ſimul mandata ferebat.
Æacidæ longo juvenes poſt tempore viſum
Agnovere tamen Cephalum; dextraſque dedere:
Inque patris duxere domum. ſpectabilis heros,
Et veteris retinens etiamnum pignora formæ,
Ingreditur; ramumque tenens *(c)* popularis olivæ
A dextra lævaque duos ætate minores

INTERPRETATIO.

Ipſe etiam Æacus lentus tarditate ſenili egreditur, & petit quæ ſit cauſſa adventus. Rex centum civitatum recordans luctus paterni ſuſpirat, & illi narrat talia: Precor ut tuearis arma capta pro filio, & ſis pars pii exercitus: peto conſolationem ſepulchro. ad quem Aſopiades reſpondit, Poſcis impoſſibilia, & non admittenda mea civitati: neque enim ulla eſt terra magis amica hac Cecropidis: ea fœdera nobis. Mæſtus diſcedit, atque, inquit, Magno tibi conſtabunt tua fœdera: & ſatius ducit eſſe bellum minitari quam inventare, atque ibi ante perdere ſuas opes. Claſſis Lyctia poterat videri ex mœnibus Oenopiis; cum navis Attica impulſa pleno velo appellit, & ſubit portus amicos, quæ vehebat Cephalum, atque una juſſa patria. Æacidæ juvenes agnoverant Cephalum quamvis non viſum a longo tempore, & dextras junxerunt, & duxerunt domum genitoris. Heros clariſſimus, & habens etiamnum indicia priſtinæ formæ ingreditur, & gerens ramum olivæ domeſticæ, ætate provectior, habet a dextra & ſiniſtra,

NOTÆ.

(t) *Luctus*) Propter Androgeum Minois filium interfectum.

(u) *Rector*) Minos, Cretæ inſulæ centum urbibus olim celebris, Rex ipſe celeberrimus.

(x) *Solatia*) Quippe Manibus gratiſſima olim credita necis vindicta.

(y) *Aſopiades*) Æacus ex Ægina Aſopii filia ortus.

(z) *Cecropidis*) Athenienſibus, quibus a Cecrope rege illud nomen.

(a) *Lyctia*) Cretenſis, in qua quidem claſſe Lyctus etiam urbs Cretæ ſuos habebat milites.

(b) *Cephalum*) Dejonis, vel ut alii volunt, Mercurii & Herſes quam Cecrops genuit filium, virum formoſiſſimum, quem etiam Aurora amavit.

(c) *Popularis*) Quam quidem olivam, pacis ſignum, Athenis Minerva jucundiſſimum munus olim exhibuit, cum nomen ſuum urbi impoſuit.

(d) Ma-

(*d*) Major habet, Clyton & Buten, (*e*) Pallante creatos.
Poſtquam congreſſus primi ſua verba tulerunt;
Cecropidum Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium; (*f*) fœduſque refert, & jura parentum:
Imperiumque (*g*) peti totius Achaidos addit.
Sic ubi mandatam juvit facundia cauſſam;
Æacus in capulo ſceptri nitente ſiniſtra,
Ne petite auxilium, ſed ſumite, dixit, Athenæ.
Nec dubie vires, quas hæc habet inſula, veſtras
Ducite, & omnis eat rerum ſtatus iſte mearum.
Robora non deſunt. ſuperat (*h*) mihi miles, & hoſti.
Gratia Dis; felix & inexcuſabile tempus.
Immo ita ſit, Cephalus, creſcat tua civibus opto
Res, ait. adveniens equidem modo gaudia cepi;
Cum tam pulchra mihi, tam par ætate juventus
Obvia proceſſit. multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi veſtra prius urbe receptus.
Æacus ingemuit; triſtique ita voce locutus:
Flebile principium (*i*) melior fortuna ſequetur.
Hanc utinam poſſem vobis memorare! ſine ullo
Ordine nunc repetam. neu longa ambage morer vos;
Oſſa cinisque jacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum periere mearum!

INTERPRETATIO.

duos juniores Clyton & Buten Pallante ſatos. Poſtquam primi congreſſus exhauſerunt ſuam orationem, Cephalus exponit juſſa Athenienſium, & petit auxilium; & memorat fœdus, & jura majorum; atque adjicit imperium totius Achaiæ affectari. Poſtquam ita defendiſſet cauſſam concreditam eloquio, Æacus, læva poſita in capulo ſceptri, Ne, inquit, opem poſcite, Athenæ, ſed accipite. Neque credite heſitanter opes quas hæc inſula habet, eſſe veſtras; immo omnis iſte ſplendor rerum mearum diſcedat. Non careo viribus: ſupereſt mihi miles, atque in hoſtem. Diis gratia, tempus eſt proſperum & inexcuſabile. Immo, inquit Cephalus, ita eveniat, voveo ut tuæ opes augeantur civibus. Equidem modo appellens lætatus ſum, cum tam elegans juventus, tam ſimilis ætate mihi occurrit: attamen multos inde exquiro, quos vidi olim ante receptus veſtra urbe. Æacus ſuſpiravit, atque ſic locutus eſt lugubri tono: Lætior fortuna ſequetur triſte principium. Utinam poſſem vobis hanc referre! nunc narrabo ſine ullo ordine, & ne vos detineam prolixo verborum anfractu: quos expetis mente memori jacent oſſa & cinis: & illi quota pars occiderunt rerum mearum!

NOTÆ.

(d) *Major*) Ipſe Cephalus natu grandior.

(e) *Pallante*) Qui Pallas Pandionis Athenarum regis fuit filius.

(f) *Fœdus* (Quod Æginetas inter & Athenienſes percuſſum fuerat.

(g) *Peti*) A Minoe *ſcilicet*. Quod, ut cauſſæ ſuæ faveret, Æacumque periculi metu moveret, Cephalus addebat.

(h) *Mihi*) In propriam cuſtodiam.

(i) *Melior*) Quia poſtquam ſuorum jacturam enarraverit Æacus Jovis beneficium memorabit.

Dira *(k)* lues populis ira Junonis iniquæ
Incidit exoſæ dictas a *(l)* pellice terras
Dum viſum mortale malum, tantæque latebat
Cauſſa nocens cladis; pugnatum eſt arte medendi.
Exitium ſuperabat opem; quæ victa jacebat.
Principio cœlum ſpiſſa caligine terras
Preſſit; & ignavos incluſit nubibus æſtus.
Dumque quater junctis implevit cornibus orbem
Luna; quater plenum tenuata retexuit orbem,
Letiferis calidi ſpirarunt flatibus Auſtri.
Conſtat & in fontes vitium veniſſe, lacuſque;
Milliaque incultos ſerpentum multa per agros
Erraſſe; atque ſuis fluvios temeraſſe venenis.
Strage canum prima, volucrumque, oviumque, boumque,
Inque feris ſubiti deprenſa potentia morbi.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros; medioque recumbere ſulco.
Lanigeris gregibus balatus dantibus ægros
Sponte ſua lanæque cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in *(m)* pulvere famæ,
Degenerat palmas; veterumque oblitus honorum,
Ad præſepe gemit, morbo moriturus inerti.
Non aper iraſci meminit; non fidere curſu
Cerva; nec armentis incurrere fortibus urſi.
Omnia languor habet. ſilviſque, agriſque, viiſque
Corpora fœda jacent. vitiantur odoribus auræ.

INTERPRETATIO.

Crudelis peſtis immiſſa eſt populis ira Junonis infenſa odio, peeſequentis tellurem appellatam ab adultera. Quandiu ſtrages credita terreſtris, & prava cauſſa tanti mali nos fugit, certatum eſt arte medendi. Clades vincebat auxilium, quod ſuperatum vanum erat. Initio aer incubuit terris opaca caligine, & incluſit calores inertes nubibus. Et dum Luna quater implevit orbem cornibus concurrentibus, & quater diminuta diſſolvit orbem plenum, noti tepentes flaverunt auris peſtiferis. Certum eſt malum irrepſiſſe in fontes, & ſtagna, atque multa millia anguium ſerpſiſſe per campos deſertos; & infeciſſe flumina ſuis venenis. Vis mali præcipitis cognita primo interitu canum & avium, & ovium, & boum itemque ferarum. Miſer agricola ſtupet fortes tauros procumbere inter opus, atque cadere in media lira. Vellera ultro defluunt gregibus laniferis emittentibus balatus languentes, & corpora extenuantur. Equus nuper generoſus, & multæ laudis in certamine contemnit victoriam: atque immemor honorum præteritorum gemit ad præſepe periturus morbo ignavo. Aper oblitus eſt frendere; Cerva non credere curſu; neque urſi invadere valida armenta. Morbus retinet omnia; atque corpora horrenda ſtrata ſunt per nemora, per campos, & per vias. Aer eſt infectus odoribus.

NOTÆ.

(k) *Lues*) Peſtem dicit, cujus deſcriptionem plerique omnes Poetæ ex Homeri Iliados primo vel etiam ex Thucydide deſumſerunt.

(l) *Pellice*) Ægina, *ſcil.* Æaci matre; cui, ſicut & aliis omnibus Juno infenſiſſima.

(m) *Pulvere*) Qui in certaminibus præſertim pedum attritu excitabatur.

Mita

Digitized by Google

Mira loquor. non illa canes, avidæque volucres,
Non cani tetigere lupi: *(n)* dilapſa liqueſcunt;
Afflatuque nocent; & agunt contagia late.
Pervenit ad miſeros damno graviore colonos
Peſtis, & in magnæ dominatur mœnibus urbis,
Viſcera torrentur primo: flammæque latentis
Indicium rubor eſt, & ductus anhelitus ægre.
Aſpera lingua tumet; trepidiſque arentia venis
Ora patent: auræque graves captantur hiatu.
Non ſtratum, non ulla pati velamina poſſunt:
Dura ſed in terra ponunt præcordia: nec fit
Corpus humo gelidum, ſed humus de corpore fervet.
Nec *(o)* moderator adeſt: inque ipſos ſæva medentes
Erumpit clades; *(p)* obſuntque auctoribus artes.
Quo proprior quiſque eſt, ſervitque fidelius ægro;
In partem leti citius venit. utque ſalutis
Spes abiit; finemque vident in funere morbi;
Indulgent animis: & nulla, quid utile, cura eſt.
Utile enim nihil eſt. paſſim, poſitoque pudore,
Fontibus, & fluviis, puteiſque capacibus hærent:
Nec prius eſt extincta ſitis, quam vita, bibendo.
(Inde graves multi nequeunt conſurgere, & ipſis
Immoriuntur aquis: *(q)* aliquis tamen haurit & illas.)
Tantaque ſunt miſeris inviſi tædia lecti;

INTERPRETATIO.

Stupenda dico. Neque canes, neque aves rapaces, neque lupi cani illa attigerunt: liquefacta diffluunt, atque officiunt halitu, & ſpargunt late contagia. Lues dimanavit ad infelices agricolas clade majore, atque graſſatur intra muros magnæ urbis. Primo præcordia æſtuant: atque rubor eſt ſignum ignis incluſi, cum difficili reſpiratione. Lingua aſpera turget, atque ora exſiccata hiant venis exſultantibus, & aer infectus attrahitur hiatu. Nequeunt tolerare ſuppoſitas veſtes, aut ullos amictus: ſed immittunt pectora in durum ſolum: neque corpus refrigeratur terra, ſed terra ardet ex corpore. Neque medicus opem fert: & ipſa fera lues invadit eos; atque artes nocent iis qui illas profitentur. Quo quiſque propius accedit, & fidelius fert opem morbido, celerius deſcendit in partem mortis. Et cum ſpes ſalutis receſſit, & cognoſcunt finem mali in obitu, obſequuntur appetitui: neque ullo modo ſunt ſolliciti de eo quod juvet; nihil enim juvat. Hinc inde, & pudore abjecto conſiſtunt ad fontes, & flumina, & amplos puteos: neque ante eſt ſitis oppreſſa potando, quam vita. Multi oppreſſi non poſſunt inde ſeſe tollere: atque pereunt in ipſis aquis: nonnullus tamen etiam illas trahit. Et tanta ſunt tædia odioſi tori infelicibus;

NOTÆ.

(n) *Dilapſa liqueſcunt*) Pro *dilabuntur & liqueſcunt*.

(o) *Moderator*) Medicum dicit.

(p) *Obſunt*) Quia dum apud ægros verſantur, peſte quoque corripiuntur.

(q) *Aliquis*) Quivis æger poſt aliorum mortem adveniens, quem neque tum immortua cadavera ab aquis, ob ardentem ſitim, arcerent.

Proſiliunt: aut, ſi prohibent conſiſtere vires,
Corpora devolvunt in humum; fugiuntque penates
Quiſque ſuos: ſua cuique domus funeſta videtur.
(Et quia cauſa latet, locus eſt in crimine notus.
Semanimes errare viis, dum ſtare volebant,
Aſpiceres; flentes alios, terræque jacentes;
Laſſaque verſantes ſupremo lumina motu.
Membraque pendentis tendunt ad ſidera cæli,
Hic, illic ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? an, quod debuit eſſe,
Ut vitam odiſſem, & cuperem pars eſſe meorum?
Quo ſe cunque acies oculorum flexerat; illic
Vulgus erat ſtratum. veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis, agitataque ilice glandes.
Templa vides (r) contra gradibus ſublimia longis;
(ſ) Jupiter illa tenet. quis non altaribus illis
Irrita thura tulit? quoties pro conjuge conjux
Pro gnato genitor, dum verba precantia dicit,
Non exoratis animam finivit in aris:
Inque manu thuris pars inconſumta reperta eſt!
Admoti quoties templis, dum vota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
(t) Haud exſpectato ceciderunt vulnere tauri!
Ipſe ego ſacra Jovi pro me, patriaque, tribuſque
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit: & ſubito collapſa ſine ictibus ullis
Exiguo tinxit ſubjectos ſanguine cultros:

INTERPRETATIO.

prorumpunt; vel ſi vires impediant ſtare, dejiciunt corpora in terram, & quiſque vitant ſuas domos; ſuæ ſedes cuique videntur exitiales. Et quia cauſa ignoratur, locus eſt cognitus in vitio. Cerneres ſemivivos vagari per vias, dum poterant conſiſtere: alios lugentes, & humi ſtratos, & torquentes oculos ultimo motu. Atque hinc inde ubi mors corripuerat efflantes animam, *tollentes artus ad aſtra cœli imminentis. Quid mihi fuit tunc mentis? an, quod oportuit eſſe, ut vitam odio haberem, & optarem eſſe pars meorum? In quamcumque partem acumen oculorum ſeſe obverterat, ibi erat plebs jacens: quemadmodum cum poma putrida defluunt ramis agitatis, aut glandes quercu concuſſa. Cernis e regione templa excelſa longis gradibus: Jovi dicata ſunt. Quis non immiſit thura vana illis aris? Quoties dum conſors tori fundit preces pro conſorte, pater pro filio, efflavit ſpiritum ad altaria ſurda? Atque pars thuris inventa eſt integra in manu. Quoties boves adducti ad templa procubuerant non exſpectato ictu, dum ſacerdos fundit preces, & ſpargit vinum purum inter cornua? Cum ipſe ego ſacra facerem Jovi pro me, pro patria, atque tribus filiis, victima emiſit horrendos mugitus; atque ſtatim procumbens ſine ullis ictibus infecit cultros immiſſos pauco ſanguine.*

NOTÆ.

(r) *Contra*) *In conſpectu, e regione*. Adverbium eſt.

(ſ) *Jupiter tenet*) *Jovi ſunt ſacra*.

(t) *Haud exſpectato*) Lue, *ſcilicet*, non ſecuri ceciderunt.

(u) Fi-

(*u*) Fibra quoque ægra notas veri, monituſque Deorum
Perdiderat. triſtes penetrant ad viſcera morbi.
Ante ſacros vidi projecta cadavera poſtes:
Ante ipſas, quo mors foret invidioſior, aras.
Pars animam laqueo claudunt; (*x*) mortiſque timorem
Morte fugant: ultroque vocant venientia fata.
Corpora miſſa neci (*y*) nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras: aut dantur in altos
(*z*) Indotata rogos. & jam reverentia nulla eſt:
Deque rogis (*a*) pugnant, alieniſque ignibus ardent.
Qui lacryment, deſunt: indefletæque (*b*) vagantur
Natorumque virumque animæ, juvenumque ſenumque:
Nec locus in tumulos, nec ſufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miſerarum turbine rerum,
Jupiter o, dixi, ſi te non falſa loquuntur
Dicta ſub amplexus Æginæ Aſopidos iſſe.
Nec te, magne pater, noſtri pudet eſſe parentem;
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde ſepulcro.

INTERPRETATIO.

Fibra etiam morbida amiſerat ſigna veri, atque juſſa Deorum: fera lues graſſatur in præcordia. Conſpexi cadavera proſtrata ad ſacra limina: immo *ad altaria ipſa, ut mors eſſet magis odioſa. Pars ſuffocant ſpiritum fune, atque depellunt metum obitus obitu, & arceſſunt fata ſponte accedentia. Corpora morti tradita nullis exſequiis efferuntur pro more: neque enim valvæ erant capaces exſequiarum. Vel ſternuntur humi abſque ſepultura: vel inhonorata tolluntur in excelſos rogos. Neque jam ulla eſt veneratio: atque certant de rogis, & comburuntur alienis flammis. Nulli ſunt qui lugeant: atque animæ nullis lacrymis honorata liberorum, & virorum, & juvenum & ſenum errant. Neque locus eſt ſatis vaſtus ad ſepulcra, neque ligna ſatis copioſa ad ignes. Stupens tanto impetu rerum miſerarum, o Jupiter, dixi, ſiquidem non falſo dicunt te veniſſe in amplexus Æginæ Aſopidos, neque te pudet eſſe noſtrum patrem, magne pater; vel reſtitue mihi meos, vel compone me etiam tumulo.*

NOTÆ.

(u) *Fibra*) Per viſcerum partes extremas futurorum veritatem rimari ſolebant Sacerdotes; quæ quidem partes cum morbo abſorptæ, eſſent nullum indicium habebant.

(x) *Mortiſque*) *Annon hic furor eſt ne moriare mori?* Martialis. Non abſimilis fuit tamen Perſæ regis Macedonum; *Cujus*, ut refert Florus, accedentibus Romanis *tanta trepidatio fuit, ut pecuniam omnem in mare juſſerit mergi ne periret, & claſſem cremari, ne incenderetur.*

(y) *Nullis de more*) Nullo exequiarum honore honeſtata dicit cadavera, cum ea nequidem portæ capere potuiſſent quæ efferre ſtuduiſſent.

(z) *Indotata*) Nec thure in rogum ingeſto, nec ab amicis collatis muneribus: contra quam vulgo fiebat.

(a) *Pugnant*) Quia cujus eſſent rogi in tanta multitudine minus dignoſcebatur.

(b) *Vagantur*) Ex fatuorum Ethnicorum opinione, qui inſepultorum vel minus ſplendide compoſitorum umbras errare dictitabant.

Ille *(c)* notam fulgore dedit, tonitruque ſecundo.
Accipio, ſintque iſta precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi: quod das mihi, pigneror, omen.
Forte fuit juxta patulis rariſſima ramis
Sacra Jovi quercus *(d)* de ſemine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aſpeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugoſoque ſuum ſervantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi,
Tu mihi da cives: & inania mœnia reple.
(e) Intremuit, ramiſque ſonum ſine flamine motis
Alta dedit quercus. pavido mihi membra timore
Horruerant, ſtabantque comæ. tamen oſcula terræ,
Roboribuſque dedi: *(f)* nec me ſperare fatebar;
Sperabam tamen: atque animo mea vota fovebam.
Nox ſubit: & curis exercita corpora ſomnus
Occupat. ante oculos eadem mihi quercus adeſſe,
Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre ſuis viſa eſt; parilique tremiſcere motu:
Graniferumque agmen ſubjectis ſpargere in arvis.
Creſcere quod ſubito, & majus majuſque videri,
Ac ſe tollere humo: *(g)* rectoque adſiſtere trunco;
Et maciem numerumque pedum, nigrumque colorem
Ponere; & humanam membris inducere formam.

INTERPRETATIO.

Ille indicium fecit fulgure, & tonitru ſecundo. Admitto, inquam, atque oro iſta ſint læta indicia tuæ voluntatis: in pignus accipio præſagium quod mihi offert. Forte adſtitit quercus de ſemine Dodonæo, Jovi ſacra, rariſſima vaſtis ramis. Nos ibi vidimus formicas frugilegas trahentes parvo ore longo ordine magnum pondus, atque tenentes ſuam ſemitam per aſperum corticem quercus. *Cum copiam admirarer, Totidem, inquam, concede mihi cives, Parens optime, atque imple muros vacuos. Quercus excelſa concuſſa eſt, atque ſtrepitum edidit, ramis agitatis ſine vento. Artus fremuerant mihi timido, & capilli erant erecti horrore. Nihilominus deoſculatus ſum terram atque quercum: neque teſtabar me ſperare, ſperabam tamen, atque ſervabam mente mea deſideria. Nox ingruit; atque ſopor invadit corpora defatigata ſollicitudinibus. Eadem quercus viſa eſt mihi adeſſe coram oculis, totidem habens ramos, & totidem animalia ramis; atque tremere eadem agitatione; atque diffundere in proximos campos turbam granifaram. Quæ repente viſa eſt augeri, & major atque major fieri, & ſe efferre ſupra terram, & ſtare erecto corpore, & deponere gracilitatem, & copiam pedum, & colorem atrum, & inducere figuram humanam per artus.*

NOTÆ.

(c) *Notam*) Favoris ſignum.

(d) *De ſemine Dodonæo*) Id eſt ex illarum quercuum genere, quæ in ſilva Jovi ſacra, apud Dodonam Epiri urbem, viſebantur: quas quidem quercus vocales fuiſſe, & oracula edidiſſe nonnulli fabulati ſunt.

(e) *Intremuit*) Firmandi ominis cauſa.

(f) *Nec me ſp.*) Splendide profecto hominem in re tali, ejuſque animi motus perſcribit Poeta; maximaque eſt ejus in his perſpicacitas, & diligentia.

(g) *Recto*) Qualis eſt hominum.

Sum-

Somnus abit. damno vigilans mea viſa: querorque
In Superis opis eſſe nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat: voceſque hominum exaudire videbar,
Jam mihi (*h*) deſuetas. dum ſuſpicor has quoque (*i*) ſomni;
Ecce venit Telamon properus: foribuſque recluſis,
Speque fideque, pater, dixit, majora videbis.
Egredere. egredior: qualeſque in imagine ſomni
Viſus eram vidiſſe viros, ex ordine tales
Aſpicio, agnoſcoque. adeunt, regemque ſalutant.
Vota Jovi ſolvo, populiſque recentibus urbem
Partior, & vacuos priſcis cultoribus agros,
(*k*) Myrmidonaſque voco: nec origine nomina fraudo.
Corpora vidiſti. mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent: parcumque genus, patienſque laborum,
Quæſitique tenax, & qui quæſita reſervent.
Hi te ad bella pares annis animiſque ſequentur;
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in (*l*) Auſtros.
XXVI. Talibus atque aliis longum ſermonibus illi
Implevere diem. lucis pars ultima menſæ
Eſt data. nox ſomnis. jubar aureus extulerat Sol:
Flabat adhuc Eurus; redituraque vela tenebat.

INTERPRETATIO.

Sopor excuſſus eſt. Experrectus contemno mera ſomnia; atque doleo nihil eſſe auxilii a Diis. At murmur magnum erat in regia mea, atque videbar audire ſonos virorum jam mihi inſolitorum. Dum dubito ne & hi ſint ex ſopore, ecce Telamon adeſt feſtinans, atque janua aperta, genitor, inquit, comperies majora ſpe atque fide tua. Prodi. Prodeo, atque video & cognoſco tales viros ſingulatim, quales credideram vidiſſe per ſimulacra ſoporis. Accedunt, & ſalutant me *tanquam* ſuum *regem. Reprndo vota Jovi & divido urbem atque arva orba antiquis colonis in novos populos; atque appello Myrmidonas; neque ſpolio nomina origine. Aſpexiſti corpora. Iiſdem vivunt moribus quibus prius imbuti erant: gens parſimonia ſtudens, & labori addicta, & ſervans quod lucrifecit, & reponens parta in futurum. Hi, annis atque audacia ſimiles comitabuntur te ad pugnas, ſtatim atque Subſolanus, qui te feliciter adduxit, (Subſolanus enim adduxerat) fuerit verſus in Notos.*

XXVI. *Illi exhauſerunt longum diem hujuſmodi atque aliis colloquiis. Pars diei noviſſima conceſſa eſt epulis, nox ſopori. Sol ſplendidus advexerat lucem. Subſolanus adhuc ſpirabat, atque impediebat carbaſa reverſura.*

NOTÆ.

(h) *Deſuetas*) Quia omnes prope tabe interierant.

(i) *Somni*) Quia nempe res videbatur incredibilis.

(k) *Myrmidon.*) Μύρμηξ nempe Græcis formica dicitur. Revera vero illud ideo nomen Æginetis impoſitum quod formicarum more, prædonum metu in antris degerent, terram foderent & agriculturam exercerent: qui Æaci precibus in homines mutati, quod docente illo, naves ædificare, hoſtibus reſiſtere, in hominum denique conſpectum prodire inceperint.

(l) *Auſtros*) Quibus ex Ægina Athenas navigatio opportuna.

Ad Cephalum Pallante ſati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, ſimul & Pallante creati
Conveniunt. ſed adhuc regem ſopor altus habebat:
Excipit Æacides illos in limine Phocus;
Nam Telamon (m) fraterque viros ad bella legebant.
Phocus in interius ſpatium pulchroſque receſſus
Cecropidas ducit: cum quis ſimul ipſe reſedit;
Aſpicit (n) Æoliden ignota ex arbore factum
Ferre manu jaculum; cujus fuit aurea cuſpis.
Pauca prius (o) mediis ſermonibus ille locutus,
Sum nemorum ſtudioſus, ait, cædiſque ferinæ:
Qua tamen e (p) ſilva teneas haſtile reciſum,
Jamdudum dubito: certe, ſi fraxinus eſſet,
Fulva colore foret: ſi cornus, nodus ineſſet.
Unde ſit ignoro: ſed non formoſius iſto
Viderunt oculi telum jaculabile noſtri.
Excipit Actæis e fratribus (q) alter: & uſum
Majorem ſpecie mirabere, dixit, in iſto.
Conſequitur, quodcunque petit: Fortunaque miſſum
(r) Non regit; & revolat nullo referente cruentum.
Tum vero juvenis (ſ) Nereius omnia quærit:
Cur ſit, & unde datum; quis tanti muneris auctor.
Quæ petit, ille refert, ſed, quæ narrare pudori eſt,

INTERPRETATIO.

Filii Pallantis coeunt ad Cephalum, qui provectior erat ætate: Cephalus & filii Pallantis una adeunt regem: ſed ſomnus gravis adhuc illum tenebat. Phocus excipit illos ad fores: nam Telamon atque ejus frater habebant delectum virorum pro militia. Phocus ducit Athenienſes in penetralia, atque ornatos ſeceſſus regiæ: cum quibus ſtatim atque ſedit, videt Æoliden gerere manu telum paratum ex ligno ignoto, cujus mucro fuit aureus. Ille prius pauca præfatus ex uſu communi, ſum, inquit, amans ſilvarum, atque necis ferinæ: quo tamen ex ligno ſit deſumtum jaculum, quod tractas, jam diu incertus ſum: certe ſi eſſet ex fraxino, eſſet colore flavo: ſi ex corno, nodus ineſſet, neſcio ex quo ligno ſit; ſed noſtri oculi non aſpexerunt haſtile miſſile pulchrius iſto. Unus ex fratribus Athenienſibus reſpondet: Atque, inquit, miraberis in iſto præſtantiam majorem forma. Attingit quicquid appetit: & fors non illi moderatur: & redit ſanguine infectum nemine referente. Tum vero juvenis Nereius percunctatur cuncta; quamobrem, & unde oblatum: quis auctor tanti doni. Ille reddit quæ popoſcit; ſed tacet quæ indecorum eſt referre,

NOTÆ.

(m) *Fraterque*) Peleus *ſcilicet*.

(n) *Æolid u*) Cephalum Deionis filium; Æoli nepotem, ſiquidem Deionem Apollodorus inter Æoli liberos recenſet.

(o) *Mediis*) Id eſt, qui in medium ſine omni peculiari ſcopo proferri ſolent.

(p) *Silva*) Pro *Ligno*.

(q) *Alter*) Clytus nempe, ſeu Butes, de quibus ſupra.

(r) *Non regit*) Levis fortunæ vicibus obnoxium negat jaculum, quod ſemper ad ſcopum perveniret.

(ſ) *Nereius*) Phocus, *ſcilicet*, quem ex Pſamathe Nerei filia Æacus ſuſtulit.

Digitized by Google

Qua tulerit *(t)* mercede, ſilet: tactuſque dolore
Conjugis amiſſæ, lacrymis ita fatur obortis:
Hoc me, nate *(u)* Dea, (quis poſſit credere?) telum
Flere facit, facietque diu; ſi vivere nobis
Fata diu dederint, hoc me cum conjuge cara
Perdidit. hoc utinam caruiſſem munere ſemper!
Procris erat (ſi forte magis pervenit ad aures
(x) Orithya tuas) raptæ ſoror Orithyæ.
Si faciem moreſque velis conferre duarum;
Dignior, ipſa rapi. pater hanc mihi junxit Erechtheus:
Hanc mihi junxit Amor. felix dicebar, eramque:
(Non ita Dis viſum eſt) ac nunc quoque forſitan eſſem.
Alter agebatur poſt pacta jugalia menſis;
Cum me cornigeris tendentem retia cervis
Vertice de ſummo ſemper florentis *(y)* Hymetti
Lutea mane videt pulſis Aurora tenebris:
Invitumque *(z)* rapit. liceat mihi vera referre,
Pace Deæ; quod ſit roſeo ſpectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis; *(a)* ego Procrin amabam:
Pectore Procris erat, Procris mihi ſemper in ore.
Sacra tori, coituſque novos, thalamoſque recentes,

INTERPRETATIO.

& qua mercede acceperit; atque mœrore commotus propter uxorem perditam, ſic incipit, lacrymis prefluentibus. Hoc jaculum, nate Dea, (quis poſſit fidem adhibere) mihi movet fletus, & movebit diu, ſi fata nobis conceſſerint vivere diu. Hoc me prodidit cum dilecta uxore: utinam caruiſſem ſemper iſto dono! Procris (ſi forte potius Orithya pervenit ad aures tuas) erat ſoror Orithyiæ ablatæ. Atque equidem ipſa dignior abripi, ſi velis componere formam & mores utriuſque. Pater Erechtheus mihi hanc dedit conjugem; Amor hanc meeum ſociavit. Beatus credebar, atque eram: Non ita placitum Diis & nunc etiam eſſem forte. Secundus menſis erat poſt ſponſalia, cum Aurora rutila me conſpicit mane disjectis tenebris, ex faſtigio Hymetti ſemper florentis qui ponebam plagas cervis cornutis: atque me aufert repugnantem. Concedatur mihi narrare vera, ſine odio Dea, quod ſit pulcherrima facie roſea, quod habeat confinia diei & noctis, quod vivat liquore nectareo, ego amabam Procrin: Procris erat ſemper mihi in corde, Procris erat in ore. Ingerebam ſacra lecti, & recentes concubitus, & nuptias nuperas,

NOTÆ.

(t) *Mercede*) Procri nempe uxori pro communicato lecto jaculum ab ipſa Cephalus accepit: cum ſeſe illa in hoſpitem mutaſſet; ſuam vero eſſe Cephalus non cognoviſſet.

(u) *Dea*) Pſamathe nympha, *ſcilicet*, quam Phoci matrem diximus.

(x) *Orithya*) Erechtei Athenienſium regis filia, quam ob formam Boreas rapuiſſe dicitur.

(y) *Hymetti*) Qui Atticæ mons eſt, thymo, melle, apibus, & marmore nobilis.

(z) *Rapit*) Formoſiſſimi. juvenis amore incenſa.

(a) *Ego Procrin*) Quam verecunde non amatam Auroram dicit.

Pri-

Primaque deſerti referebam (*b*) fœdera lecti.
Mota Dea eſt: &, Siſte tuas, ingrate, querelas;
Procrin habe, dixit. quod ſi mea provida mens eſt;
Non habuiſſe voles. meque illi irata remiſit,
Dum redeo, mecumque Deæ memorata retracto;
Eſſe metus cœpit, ne jura jugalia conjux
Non bene ſervaſſet. facieſque ætaſque jubebant
Credere adulterium: prohibebant credere mores.
Sed tamen abfueram: ſed & hæc erat, unde redibam,
Criminis exemplum: ſed cuncta timemus amantes.
Quærere, quo doleam, ſtudeo; doniſque pudicam
Sollicitare fidem. favet huic Aurora timori:
Immutatque meam (videor ſenſiſſe) figuram.
(*c*) Palladias ſubeo non cognoſcendus Athenas:
Ingrediorque domum. culpa domus ipſa carebat;
Caſtaque ſigna dabat: dominoque erat anxia rapto.
Vix aditu per mille dolos ad (*d*) Erechthida facto;
Ut vidi, obſtupui: meditataque pæne reliqui
Tentamenta (*e*) fide: male me, quin vera faterer,
Continui; male quin, ut oportuit, oſcula ferrem.
Triſtis erat: ſed nulla tamen formoſior illa
Eſſe poteſt triſti; deſiderioque calebat
Conjugis abrepti. tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit; quam ſic dolor ipſe decebat.

INTERPRETATIO

& prima jura tori deſtituti. Dea eſt tactas atque, inquit, reprime tuas querimonias, ingrate, Procrin obtineas. Quod ſi meus animus aliquid proſpicit, optabis non babuiſſe: atque irrata me illi reddidit. Dum revertor, atque revolvo mecum Deæ monita, occæpi timere, ne uxor non bene cuſtodiſſet fœdera ſocia; atque pulcbritudo & anni ſuadebant credere furtum: mores debortabantur credere. Verum tamen diſceſſeram; verum & bac, a qua revertebar, eras exemplum adulterii: verum nos amantes omnia reformidamus. Nitor fingere quod me ſolicitet; atque tentare muneribus fidem pudicitiæ. Aurora favet buic pavori; atque vertit meam formam. (videor ſenſiſſe.) Subeo Athenas Palladias nulli cognoſcendus, atque intro domum. Ipſa domus vacabat crimine, & indicia faciebat caſtitatis, atque erat ſolicita domino ablato. Acceſſu vix dato ad Erecbtbei filiam per mille artes, cum intuitus ſum obſtupui: atque propemodum deſerui fidei experimenta animo inſtituta: ægre me repreſſi, quin agnoſcerem vera; ægre quin, ut decuit, ſuavia darem. Mæſta eras: verum tamen nulla poteſt eſſe pulcbrior illa mœſta; atque flagrabas deſideria mariti ſublati. Tu, Phoce, conjice, qualis fuerit decor in illa, quam ærumna ipſa ſic decebat.

NOTÆ.

(b) *Fœdera*) Quibus ſe totum Procridi devinxerat, ſicuti & illa ſe totam amanti voverat; ita factum referente Hygino.

(c) *Palladias*) Quibus Pallas ſeu Minerva nomen ſuum Græce impoſuit, ut jam ſæpe dictum.

(d) *Erecbtbida*) Quæ ipſa Procris eſt Erechthei filia.

(e) *Fide*) Pro *fidei*: Antique.

Quid

Quid referam, quoties tentamina noſtra pudici
Reppulerint mores? quoties, Ego, dixerit, uni
Servor, ubicunque eſt: uni mea gaudia ſervo?
Cui non iſta (ſ) fide ſatis experientia ſano
Magna foret? non ſum contentus; & in mea pugno
Vulnera; dum (g) cenſus dare me pro nocte paciſcor,
Muneraque augendo tandem dubitare coegi.
Exclamo: Male tectus ego en, male pactus adulter
Verus eram conjux: me, perfida, teſte teneris.
Illa nihil: tacito tantummodo victa pudore
Inſidioſa malo cum conjuge limina (h) fugit:
(i) Offenſaque mei genus omne peroſa virorum
Montibus errabat (k) ſtudiis operata Dianæ.
Tum mihi deſerto violentior ignis ad oſſa
Pervenit: orabam veniam; & peccaſſe fatebar.
Et potuiſſe datis ſimili ſuccumbere culpæ
Me quoque muneribus; ſi munera tanta darentur.
(l) Hoc mihi confeſſo, læſum prius ulta pudorem,
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam ſe parva dediſſet
Dona, canem munus: quem cum ſua traderet illi
(m) Cynthia, Currendo ſuperabit, dixerat, omnes.

INTERPRETATIO.

Quamobrem dicam, quoties honeſti mores coarguerint noſtros conatus? quoties dixerit, Ego ſervor uni, ubicumque eſt; ſervo meam voluptatem uni? Cui ſapienti iſtud periculum fidei non ſit ſatis tutum? Non ſum expletus: & trudo in meum exitium: dum ſpondeo pretium pro nocte, atque cumulando dona, ſubegi denique vacillare. Vociferor; Ecce ego male occultus, male promiſſus adulter, eram verus maritus: coargueris me teſte, infida. Illa nihil: ſed tantum ſuperata ſecreto pudore vitat domum inſidioſam cum perverſa conjuge; atque odio habens totam gentem virorum mea injuria, per montes vagabatur ſtudens miniſteriis Dianæ. Tum amor acrior pervadit oſſa derelicti; precabar ut ignoſceret, & agnoſcebam me in culpa eſſe: & potuiſſe etiam in ejuſmodi crimen venire oblatis donis, ſiquidem tanta dona offerrentur. Redit ad me poſtquam ea agnoviſſem, ante ulta pudorem offenſum; atque unanimis tranſmiſſis annos amabiles. Dat mihi inſuper, (ſicuti dediſſet ſe tanquam exiguum munus,) canem, quem cum ſua Diana illi daret, dixerat, anteverſet cunctos curſu.

NOTÆ.

(ſ) *Fide*) Pro *fidei*, iterum; niſi maviſcum — uno Vaticano *Cui non iſta ſatis fidei.*

(g) *Cenſus*) Amplas ſuas divitias pro concubitu.

(h) *Fugit*) Atque tum in Minoem Cretæ regem pervenit, a quo jaculum inevitabile & canem Lælapa accepit quem nulla fera poſſet evitare; quibus quidem muneribus ipſa quoque ſpecie mutata, Cephalum maritum ad fictum adulterium pellexit, quod & pariter deprehenſo exprobravit. Quamquam aliter Hyginus, itemque Ovidius noſter.

(i) *Offenſaque mei*) *Quod me offendiſſet*, nam active vox illa plerumque ſumitur, offenſio paſſive. Cæterum ea eſt verecundæ mentis ratio, ut magis quæ culpam arguunt quam quæ lædunt, fugiat.

(k) *Studiis*) Venationi, *ſcilicet*.

(l) *Hoc*) Non tamen ſatis aperte, neque uti ſupra indicavimus: Seſe a Procri deceptum ingenioſiſſime; at obſcure fatetur.

(m) *Cynthia*) Diana, a Cyntho Deli inſulæ monte, ubi nata dicitur.

Dat

Dat ſimul & jaculum, manibus quod (cernis) habemus.
XXVII. Muneris (n) alterius quæ ſit fortuna requiris?
Accipe. mirandi novitate movebere facti.
(o) Carmina (p) Laiades non intellecta priorum
Solverat ingeniis; & præcipitata jacebat
Immemor ambagum (q) vates obſcura ſuarum.
Scilicet alma (r) Themis non talia linquit inultā.
Protinus (ſ) Aoniis immittitur altera Thebis
(t) Peſtis; & exitio multi pecorumque ſuoque
Rurigenæ (u) pavere feram. vicina juventus
Venimus; & latos (x) indagine cinximus agros.
Illa levi velox ſuperabat retia ſaltu:
Summaque tranſibat poſitarum (y) lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quos illa ſequentes
Effugit, & volucri non ſecius alite ludit.
Poſcor & ipſe meum conſenſu (z) Lælapa magno.

INTERPRETATIO.

Tradit mihi *una telum*, *quod*, ut, *vides*, *tractamus manibus.*

XXVII. *Poſcis quæ ſit ſors alterius doni? Audi Tangeris novitate facti ſtupendi. Laiades explicuerat verſus non comprehenſos acumine priorum, atque vates ambigua dejecta ſtrata erat oblita ænigmatum ſuorum. Nimirum alma Themis non ſinit talia impunita. Extemplo aliud monſtrum excitatur in Thebas Aonias; atque plurimi coloni aluerunt feram damno pecorum atque ſuo. Proxima juventus accurrimus; atque circumdedimus vaſtos campos indagine. Illa agilis ſuperabat plagas facili ſaltu; atque tranſgrediebatur ſupremos funes retium extenſorum. Canes ſolvuntur, quos inſequentes illa prævertit, neque aliter fruſtratur quam avis volatilis. Meus Lelaps petitur a me unanimi voto.*

NOTÆ.

(n) *Alterius*) Canis nempe.

(o) *Carmina*) Quibus Sphingis monſtri ex Typhone & Echidna nati ænigma continebatur. Montem Sphingium juxta Thebas Sphinx illa inſederat, unde in viatores impetum facere ſolebat. *Quodnam illud eſſet animal quod mane quadrupes, meridie bipes, veſperi tripes eſſet?* interrogabat: cui rei cum nullus poſſet ſatisfacere, imperitos laniabat. Ænigma vero diſſolvit Oedipus, qui *Hominem animal illud eſſe dixit* de quo Sphinx loquebatur, *ſiquidem ille in infantia manibus & pedibus repens verius quam incedens, quadrupes videretur, cum adoleſcens bipes, ſenio confectus & baculo nitens tripes dici mereretur.* Atque hujus ſolutionis dolore ſeſe Sphinx de ſaxo præcipitem dedit.

(p) *Laiades*) Oedipus Laii Thebanorum regis filius.

(q) *Vates obſcura*) Sphinx monſtrum, capite & vultu puellam, alis avem, reliquo corpore leonem referens, a Junone adverſus Thebanos immiſſum.

(r) *Themis*) Cœli ac Terræ filia, quæ homines quod fas ſit ſervare docebat, cujus vetuſtiſſimum fuit in Bœotia oraculum.

(ſ) *Aoniis*) *Bœotiis*; eſt enim Aonia Bœotiæ pars montana.

(t) *Peſtis*) De Vulpe intelligit, quomodo & alibi *peſtis Nemæa* pro Leone ſumitur.

(u) *Pavere*) Non modo eam feram pueros rapuiſſe, ſed ei trigeſimo quoque die unum expoſitum fuiſſe, quem ablatum devorabat, narrat Ant. Liberalis.

(x) *Indagine*) Hoc eſt, Hominum, plagarum, retium, formidinum circumductu.

(y) *Lina*) Funes ex lino. Metonymia eſt.

(z) *Lælapa*) Qui canis fuit Cephalo a Procri datus, ab impetu & velocitate ſic dictus.

Mu-

Muneris hoc nomen. jamdudum vincula pugnat
Exuere ipſe ſibi, colloque morantia tendit.
Vix bene miſſus erat; nec jam poteramus, ubi eſſet,
Scire. pedum calidus veſtigia pulvis habebat.
Ipſe oculis ereptus erat. non ocior illo
Haſta, nec excuſſæ contorto (a) verbere glandes,
Nec (b) Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii ſubjectis imminet arvis:
Tollor eo, capioque novi ſpectacula curſus:
(c) Qua modo deprendi, modo ſe ſubducere ab ipſo
Vulnere viſa fera eſt. nec limite callida recto,
In ſpatiumque fugit; ſed decipit ora ſequentis,
Et redit in gyrum, (d) ne ſit ſuus impetus hoſti.
Imminet hic, ſequiturque parem: ſimiliſque tenenti
Non tenet, & vacuos exercet in aera morſus.
Ad jaculi vertebar opem: quod dextera (e) librat
Dum mea; dum digitos amentis indere tento;
Lumina deflexi: revocataque rurſus eodem
Rettuleram, medio (mirum) duo (f) marmora campo
Aſpicio; fugere hoc; illud latrare putares.

INTERPRETATIO.

Hoc erat nomen dono. Jam diu ipſe nititur ſeſe expedire loris, atque tendit collo prohibentia. Vix bene ſolutus erat, neque jam poteramus noſſe ubi eſſet. Pulvis calidus retinebat impreſſionem pedum: ipſe erat ſublatus ab oculis. Jaculum non fertur velocius illo, neque globi emiſſi ictu contorto, neque levis arundo ab arcu Gortyniaco. Culmen montis medii tollitur ſuper campos ſubjectos: Illuc aſcendo, atque ſpecto novos curſus: unde fera conſpecta eſt interdum corripi, nunc ſe ſubtrahere ab ipſo vulnere. Neque vafra fugit recto calle; & in campum, ſed eludit rictus inſequentis: & recurrit in circulum, ne hoſtis utatur ſuis viribus. Hic urget, & ſequitur æqualem, atque ſimilis corripienti, non corripit, atque intentat morſus inanes in aerem. Confugiebam ad auxilium teli: quod dum dextera ſuſtentat: dum conor inſerere digitos in amenta, dimovi oculos, atque reflexeram rurſus reductos eodem, video (monſtrum) duo ſaxa in media planitie: crederes hoc fugere, illud latrare.

NOTÆ.

(a) *Verbere*) *Funda*.

(b) *Gortyniaco*) *Cretenſi*; *Gortyn* enim, quæ & *Gortys* dicitur, Cretæ inſulæ urbs eſt, ſagittaria arte celeberrimæ.

(c) *Qua*) Pro, *Unde*, *ex quo loco*.

(d) *Ne ſit ſuus*) Non enim poſſunt toto impetu currere canes, cum tergiverſantem perque varios orbes ſeſe morſibus ſubtrahentem feram perſequuntur.

(e) *Librat*) Jaculum librare ille dicitur, qui eo ad aurem admoto quomodo vi ſumma & ad ſcopum illud emittat, quærit.

(f) *Marmora*) In qua fera & canis mutati, uti quidem Naſoni placuit; nam alii aliter. Fabulæ ſenſum quod attinet, Alopeca quendam volunt fuiſſe, qui Thebanis ob aſtutiam ſuſpectus & urbe pulſus, valida manu collem quendam *Teumeſſum* nomine occupaverit; ubi Cephali ope a Thebanis fuerit mactatus. Tzetzes, Canem Lælapa virum fuiſſe ſcripſit, quo ad conciliandos Cephali & Procridis animos uſus Minos fuerit, qui cum, veloci triremi, Alopeca inſequeretur una cum ipſo in patriis maritimis navi fracta periertit.

Sci-

Scilicet invictos (*g*) ambo certamine curſus
Eſſe Deus voluit; ſi quis Deus (*b*) adfuit illis.
XXVIII. Hactenus: & tacuit. Jaculo quod crimen in ipſo ?
Phocus ait. jaculi ſic crimina reddidit ille.
Gaudia principium noſtri ſint, Phoce, doloris.
Illa prius referam. juvat o meminiſſe beati
Temporis, (*i*) Æacida, quo primos rite per annos
Conjuge eram felix, felix erat illa marito.
Mutua cura duos, & amor ſocialis habebat.
Nec Jovis illa meo thalamos præferret amori:
Nec me quæ caperet, non ſi Venus ipſa veniret,
Ulla erat. æquales urebant pectora flammæ.
Sole fere radiis feriente cacumina primis,
Venatum in ſilvas juveniliter ire ſolebam:
Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus acres
Ire canes, nec lina ſequi nodoſa ſinebam.
Tutus eram jaculo. ſed cum ſatiata ferinæ
Dextera cædis erat: repetebam frigus, & umbras,
Et, quæ de gelidis halabat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æſtu:
Auram exſpectabam: requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) venias, cantare ſolebam:
Meque juves, intreſque ſinus, gratiſſima, noſtros:
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, æſtus.
Forſitan addideram (ſic me mea fata trahebant)
Blanditias plures: &, Tu mihi magna voluptas.
Dicere ſum ſolitus: tum me reficiſque foveſque:

INTERPRETATIO.

Nempe Deus voluit utrumque indomitum in contentione curſus; ſi quis Deus adfuit illis.

XXVIII. *Huc uſque* Cephalus; *dein ſiluit. Quæ culpa teli ipſius, inquit Phocus? Ille ſic expoſuit culpam teli. Voluptas ſit initium noſtræ ærumnæ, Phoce: eam prius narrabo. Gratum eſt, o Æacida, recordari, felicis temporis, quo eram certe beatus uxore primis annis; illa erat beata viro. Sollicitudo reciproca, atque amor conjugalis tenebat ambos: neque illa anteponeret lectum Jovis meo amori; neque ulla erat, quæ me tangeret, non ſi Venus ipſa adeſſet. Par amor flagrabat in corde. Sole illuſtrante faſtigia primis radiis, fere conſueveram proficiſci ad venationem in nemora: neque patiebar ſervos, neque equos, neque canes odoros mecum venire, neque retia nodoſa ſequi. Securus eram telo. Sed cum manus expleta erat nece ferina, me recipiebam ad frigus & umbras, atque auram, quæ oriebatur ex frigidis vallibus. Suavis aura a me requirebatur in medio calore. Exſpectabam auram: illa erat recreatio a labore. Conſueveram canere, (nam memini) Accedat aura; atque mihi ſit ſolatio; ſubeat gremium noſtrum, amabilis; atque ut ſolet, velis lenire calores quibus ardemus. Forte adjeceram plura lenocinia, (ita me fata cogebant) atque conſueveram dicere, Tu mihi ſumma voluptas; tu me reſtituis, atque ſolaris;*

NOTÆ.

(g) *Ambo*) Pro *ambos*: antique.
(h) *Adfuit*) *Auxilio fuit.*
(i) *Æacida*) Phocum alloquitur Æaci filium.

Tu

Tu facis, ut ſilvas, ut amem loca ſola: meoque
Spiritus iſte tuus ſemper captatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Neſcio quis nomenque auræ tam ſæpe vocatum
Eſſe putans Nymphæ, Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit: linguaque refert audita ſuſurra.
Credula res amor eſt. ſubito colapſa dolore,
Ut ſibi narratur, cecidit: longoque refecta
Tempore, ſe miſeram, ſe fati dixit iniqui:
Deque fide queſta eſt: & crimine concita vano,
Quod nihil eſt, metuit; metuit ſine corpore nomen:
Et dolet infelix veluti de pellice vera.
Sæpe tamen dubitat; ſperatque miſerrima falli:
Indicioque fidem negat; &, niſi viderit ipſa,
Damnatura ſui non eſt delicta mariti.
Poſtera depulerant Auroræ lumina noctem;
Egredior ſilvaſque peto: (k) victorque per herbas,
Aura veni, dixi, noſtroque medere labori.
Et ſubito gemitus inter mea verba videbar
Neſcio quos audiſſe. Veni, tamen, optima, dixi.
Fronde levem rurſus ſtrepitum faciente caduca,
Sum ratus eſſe feram: telumque volatile miſi.
Procris erat: medioque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi! conclamat: vox eſt ubi cognita fidæ
Conjugis; ad vocem præceps amenſque cucurri.
Semanimem, & ſparſas fœdantem ſanguine veſtes,

INTERPRETATIO.

tu facis ut diligam nemora, & loca deſerta: & tuus halitus ſemper captatur ab ore meo. Neſcio quis arrexit aures falſas ſonis ancipitibus; atque credens nomen auræ toties citatum eſſe Nymphæ, arbitratur Nympham a me diligi. Continuo inconſultus accuſator falſi criminis adoritur Procrin, atque narrat quæ audierat lingua trepida. Amor eſt res credula. Cum ſibi referretur, procubuit oppreſſa dolore repentino: & reſtituta poſt longum tempus, ſe infelicem, ſe perverſi fati prædicavit, atque conqueſta eſt de fide mea: atque impulſa falſo delicto, timet quod nihil eſt: timet nomen ſine re; atque miſera ſollicita eſt tanquam de certa adultera. Attamen ſæpe hæret, atque infeliciſſima ſperat decipi, & tollit fidem accuſationi, & niſi ipſa conſpexerit, non eſt damnatura crimina ſui viri. Sequens Auroræ lumen fugaverat tenebras. diſcedo, atque me confero in nemora; & voti compos, atque ſtratus in herba, Aura adeſ, dixi, atque ſuccurre noſtro labori. Atque repente videbar audiſſe neſcio quos gemitus inter meas voces: Accede, tamen, optima dixi. Cum denuo folia cadentia levem ſtrepitum ederent, credidi adeſſe feram aliquam: atque impuli jaculum volatile. Procris erat; atque habens plagam in medio pectore. Hei mihi! exclamat. Poſtquam ego cognovi vocem fidæ uxoris, accurri feſtinans atque exanimis ad vocem. Infelix reperio ſemivivam, & inficientem amictus disjectos

NOTÆ.

(k) *Victor*) *Ferarum cæde ſatiatus.*

Et ſua (me miſerum!) de vulnere dona trahentem
Invenio: corpuſque meo mihi carius ulnis
Sontibus attollo: ſciſſaque a pectore veſte
Vulnera ſæva ligo: conorque inhibere cruorem:
Neu me morte ſua ſceleratum deſerat, oro.
Viribus illa carens, & jam moribunda, coegit
Hæc ſe pauca loqui: Per noſtri fœdera lecti,
Perque Deos ſupplex oro, ſuperoſque, *(l)* meoſque;
Per ſi quid merui de te bene; perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, cauſſam mihi mortis, amorem,
Ne thalamis Auram patiare innubere noſtris.
Dixit: & *(m)* errorem tum denique nominis eſſe
Et ſenſi, & docui. ſed quid docuiſſe juvabat?
Labitur; & parvæ fugiunt cum ſanguine vires.
Dumque aliquid ſpectare poteſt; me ſpectat: & in me
Infelicem animam *(n)* noſtroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori *(o)* ſecura videtur.
Flentibus hæc lacrymans heros memorabat; & ecce
Æacus ingreditur *(p)* duplici cum prole, novoque
Milite; quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

INTERPRETATIO.

ſuo *cruore, atque avellentem ſua munera ex plaga; & ſublevo corpus mihi carius meo manibus ſceleſtis; & amictu derepto a pectore curavi crudele vulnus; atque nitor reprimere ſanguinem, & precor ne me ſceleſtum deſtituat ſuo obitu: Illa exhauſta viribus, & jam obiens, ſibi vim fecit, ut hac pauca proferret; Precor humilis per Deos cœleſtes, & meos, per ſi quid bene ſum merita de te, & per amorem mihi cauſſam necis, nunc etiam perſtantem cum morior, ne ſinas Auram ſuccedere noſtris thalamis. Abſolvit; & tum denique & cognovi, & admonui aberrationem eſſe de nomine. Verum quid proderat admonuiſſe? Deficit, & exigua vires diſſipantur cum cruore. Et dum licet aliquid intueri; me intuetur, atque exſpirat miſeram animam in me, & in noſtro ore. Verum ſecura videtur obire facie minus inquieta. Lugens* Cephalus *narrabat iſta lugentibus, & ecce Æacus intrat cum duobus filiis, atque milite recente conſcripto; quem Cephalus accipit cum ſtrenuis viris.*

NOTÆ.

(l) *Meos*) Inferos dicit ad quos deſcendebat.

(m) *Errorem nominis*) Credidit nempe Procris Auram, quod lenis venti, amicæ nomen eſſe, quæ ſibi ſuum Cephalum ſubtraheret.

(n) *Noſtroque*) Ad veterum alludit morem, quibus, prout quiſque moribundo clariſſimus, ſolemne fuit expirantis fugientem animam & extremum halitum excipere, oculos claudere.

(o) *Secura*) Cum ipſam a pellice illæſam Cephalus docuiſſet: qui non amicæ ſed venti opem contra æſtum imploraſſet.

(p) *Duplici*) Telamone, *ſcilicet*, & Peleo, qui copias, Athenienſibus auxilium conſcripſerant,

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Minos interim Alcathoen obſidet. qua capta, Niſus in Haliaetum & Scylla in Cirin fuerunt translati. Hinc in Cretam ille reverſus eſt, ubi Minotaurus labyrintho erat incluſus. Quem cum Theſeus deinde de medio ſuſtuliſſet, cum Ariadne in patriam rediens, eam in itinere dereliquit. Hinc eam Bacchus aſſumpſit, ejuſque coronam inter ſidera collocavit. Icarus vero, cum ex inſula conaretur poſt patrem evolare, ſubmerſus eſt; ejuſque exſequias celebrantem patrem vidit perdix, e Talo nuper traſformata. Theſeus interea cum valde celebris jam eſſet, ad aprum Calydonium, cujus interfectore ſublato, ſorores ejus in Meleagrides aves mutata ſunt, fuit convocatus. Inde ad Acheloum divertitur, & Echinades inſulas conſpicit, in quas Naiades erant converſæ. Quod ita fieri potuiſſe, Lelex primum Baucidis & Philemonis probat exemplo, qui in arbores ſuerint commutati: ſicut & domus ipſorum in templum, ac pagus ipſe in ſtagnum. Achelous deinde Protei & Meſtræ transformationes adjicit, ac ſuas denique, quibus uſus quondam fuerat, cum ipſum premeret Hercules, gratia Dejanira.

JAm nitidum retegente diem, noctiſque fugante
Tempora Lucifero, (*a*) cadit Eurus; & (*b*) humida ſurgunt
Nubila. dant placidi curſum redeuntibus Auſtri
(*c*) Æacidis, Cephaloque; quibus feliciter acti
Ante exſpectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos (*d*) Lelegeia litora vaſtat:
Prætentatque ſui vires (*e*) Mavortis in urbe
(*f*) Alcathoe, quam (*g*) Niſus habet; cui ſplendidus (*h*) oſtro

INTERPRETATIO.

1. *LUcifero jam aperiente clarum diem, atque depellente tempora noctis, Subſolanus flare deſinit; atque nubes humida ingruunt. Noti lenes parant reditum Æacidis revertentibus atque Cephalo; a quibus feliciter impulſi, appulerunt ad portus optatos priuſquam exſpectarentur. Interea Minos depopulatur oras Lelegeias, & periculum facit virium ſuarum bellicarum in urbe Alcathoe, quam Niſus obtinet: cui pilus inſignis colore purpureo*

NOTÆ.

(a) *Cadit Eurus*) Flare deſinit ventus ab ortu ſpirans, qui Cephalo ex Ægina inſula Athenas redituro adverſus erat.

(b) *Humida*) Quæ quidem ſecum rapiebat ventus a meridie & mari in illas terras excurrens.

(c) *Æacidis*) Militibus ab Æaco in auxilium Athenas miſſis, & Cephalo datis.

(d) *Lelegeia*) Megarenſia dicit, Atticis proxima, quibus a Lelege Ægyptio advena, qui Megara inſtauravit, illud nomen impoſitum.

(e) *Mavortis*) Id eſt, *Belli*: cui Mars ſeu Mavors præeſt.

(f) *Alcathoe*) Megara dicit ab Alcathoo Pelopis filio reſtaurata & munita.

(g) *Niſus*) Pandionis, Athenarum regis filius, cui in diviſione regni a patre facta Megara obtigerunt.

(h) *Oſtro*) Hoc eſt, purpureo colore.

Digitized by Google

Inter honoratos medio de vertiee eanos
Crinis inerebat magni *(i)* fiducia regni.
(k) Sexta reſurgebant orientis eornua *(l)* Phœbes:
Et pendebat adhuc belli Fortuna; diuque
Inter utrumque volat *(m)* dubiis Victoria pennis.
Regia turris erat *(n)* voealibus addita muris:
In quibus auratam *(o)* proles Latoia fertur
Depoſuiſſe lyram: ſaxo ſonus ejus inhæſit.
Sæpe illuc ſolita eſt aſcendere *(p)* filia Niſi;
Et petere exiguo reſonantia ſaxa lapillo;
Tum cum pax eſſet. bellum quoque ſæpe ſolebat
Spectare, eque illa rigidi certamina Martis.
Jamque mora belli procerum quoque nomina norat,
Armaque, equoſque, habituſque, *(q)* Cydoneaſque pharetras,
Noverat, ante alios faciem ducis *(r)* Europæi;
(ſ) Plus etiam, quam noſſe ſat eſt, hac judice Minos,
Seu caput abdiderat criſtata caſſide pennis,
In galea formoſus erat: ſeu ſumpſerat auro
Fulgentem clypeum, elypeum ſumſiſſe decebat:
Torſerat adductis hoſtilia lenta lacertis;
Laudabat virgo junctam cum viribus artem.
Impoſito patulos calamo ſinuaverat arcus:

INTERPRETATIO.

de medio vertice inter venerandos canos erat firmamentum potentis regni. Sexta cornua Lunæ reſurgentis renovabantur; & belli eventus erat adhuc incertus: & Victoria diu fertur inter utrumque incertis pennis. Turris regia erat adjuncta muris reſonantibus, in quibus filius Latonæ dicitur depoſuiſſe lyram: ſonus ejus manſit in lapidibus. Nata Niſi conſueverat illuc ſæpe aſcendere, atque tangere vocales lapides parvo ſilice tempore pacis. Conſueverat quoque ſæpe intueri exercitus, & pugnas duri Martis. Jamque etiam didicerat per diuturnitatem belli nomina primorum, & arma, & equos, & cultus, & pharetras Cretenſes. Noverat præſertim vultus ducis Europæi; plus etiam quam noſſe expedit. Ejus arbitrio ſeu Minos texerat caput galea comante pennis, in galea pulcher erat; ſeu corripuerat clypeum radiantem auro, pulchrum erat corripuiſſe clypeum. Vibraverat longa jacula brachiis ictum librantibus, puella probabat induſtriam additam viribus. Adduxerat arcus curvatos aptata ſagitta,

NOTÆ.

(i) *Fiducia*) Siquidem illum crimen quandiu Niſus haberet, regno privari non poſſet quod erat in fatis. Per illum vero crinem arcanum intellige conſilium, quod in ſummo capitis receſſu latere debet, proditum ruinam trahit.

(k) *Sexta*) Adeoque, ſextus menſis currebat ab incœpta obſidione.

(l) *Phœbes*) *Lunæ*; quæ Phœbi ſoror.

(m) *Dubiis*) Quibus modo in hanc modo in adverſam partem inclinare ſolet.

(n) *Vocalibus*) *Reſonantibus*. Quam quidem reſonandi facultatem muri, ab Apolline illic impoſita lyra acceperant, dum Alcathoo Megara mœnibus cingenti Deus ille ſuam præſtat operam.

(o) *Proles*) Apollo eſt Latonæ filius.

(p) *Filia Niſi*) Scylla eſt.

(q) *Cydoneaſque*) *Cretenſes* Minois, a Cydone Cretæ urbe.

(r) *Europæi*) Minois, Europæ ex Jove filii.

(ſ) *Plus*) Quia ejus amore correpta, patriæ proditionem pellecta fuit.

Sic

Digitized by Google

Sic Phœbum ſumtis jurabat ſtare ſagittis.
Cum vero faciem demto nudaverat ære,
Purpureuſque albi ſtratis inſignia pictis
Terga premebat equi, ſpumantiaque ora regebat;
Vix ſua, vix ſanæ virgo Niſeia compos
Mentis erat. felix jaculum, quod tangeret ille,
Quæque manu premeret, felicia fræna vocabat.
Impetus eſt illi, (liceat modo) ferre per agmen
Virgineos hoſtile gradus; eſt impetus illi,
Turribus e ſummis in (*t*) Gnoſſia mittere corpus
Caſtra: vel æratas hoſti recludere portas:
Vel ſi quid Minos aliud velit. utque ſedebat
Candida (*u*) Dictæi ſpectans tentoria regis,
Læter, ait, doleamne geri lacrymabile bellum,
In dubio eſt, doleo quod Minos hoſtis amanti eſt.
Sed niſi bella forent, numquid mihi cognitus eſſet?
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obſide: me comitem, me pacis pignus habere,
Si, (*x*) quæ te peperit, talis, pulcherrime rerum,
Qualis es ipſe, fuit: merito Deus arſit in illa.
O ego ter felix, ſi pennis lapſa per auras
Gnoſſiaci poſſem caſtris inſiſtere regis:
Faſſaque (*y*) me, flammaſque meas, qua dote, rogarem,
Vellet emi! tantum patrias ne poſceret arces.

INTERPRETATIO.

Jurabat Apollinem ſic conſiſtere ſagittis correptis. Cum vero retexerat vultus depoſita galea, atque purpura indutus inſidebat dorſo equi candidi decorato pictis phaleris, & moderabatur ori æſtuanti, vix puella Niſeia erat ſua, vix temperans animo. Dicebat telum beatum, quod ille tractaret, & habenas beatas, quas manu teneret. Optat, modo concedatur, inferre greſſus virgineos in exercitum hoſtilem: optat impellere corpus ſuum ex culmine turris in caſtra Gnoſſiaca vel aperire valvas æratas hoſti: vel ſi Minos aliquid aliud cupiat. Cumque ſederet aſpiciens alba tentoria regis Dictæi. Neſcio, inquit, gaudeam an moleſtum ſit bellum luctuoſum geri. Moleſtum eſt quod Minos eſt hoſtis amanti. Verum, niſi bellum eſſet, anne mihi eſſet notus? Nihilominus poterat omittere bellum me accepta obſide, habere me comitem, & pignus pacis. Si illa quæ te genuit, formoſiſſime omnium rerum, fuit talis qualis tu es, jure Deus illam perdite amavit. O ego ter beata, ſi vecta pennis per aerem, poſſim pervenire ad caſtra regis Gnoſſiaci, & confeſſa quæ ego ſim, & qualis ſit meus amor, vellet emi, qua dote cuperem! Tantum ne peteret arces patrias,

NOTÆ.

(t) *Gnoſſia*) Minois, *ſcilicet*, cui Gnoſſus, Cydon, Gortyn, centum denique, ut volunt, Cretæ urbes ſerviebant, a quibus Poetæ ſua ſumſerunt inſulæ epitheta.

(u) *Dictæi*) Minois iterum, a Dycte Creте monte ſic dicti.

(x) *Quæ*) Europa, *ſcilicet*, ex qua Jupiter Minoem cum Radamanto & Sarpedone ſuſcepit.

(y) *Me*) Quod Niſi regis eſſet filia.

Nam pereant potius ſperata cubilia, quam ſim
Proditione potens. (z) quamvis ſæpe utile vinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Juſta gerit certe pro nato bella perempto:
In cauſſaque valet, cauſſamque tuentibus armis.
Ut puto, vincemur. qui ſi manet exitus urbem:
Cur ſuus hæc illi reſerabit mœnia Mavors,
Et non noſter amor? melius ſine cæde, moraque,
Impenſaque ſui poterit ſuperare cruoris.
Quam metuo certe, nequis tua pectora, Minos,
Vulneret imprudens! quis enim tam dirus, ut in te
Dirigere immitem, niſi neſcius, audeat haſtam?
Cœpta placent, & ſtat ſententia tradere mecum
Dotalem patriam: finemque imponere bello.
Verum velle parum eſt. aditus cuſtodia ſervat:
Clauſtraque portarum genitor tenet. hunc ego ſolum
Infelix timeo: ſolus mea vota moratur.
Di facerent, ſine patre forem! (a) ſibi quiſque profecto
Fit Deus. Ignavis precibus (b) Fortuna repugnat.

INTERPRETATIO.

Nam dejiciantur potius thalami expetiti, quam quoties potiar proditione: quanquam clementia victoris modeſti cauſſa eſt ut bonum fuerit multis ſubigi. Profecto arma infert juſta pro filio occiſo; atque potentior eſt cauſſa, & armis defendentibus cauſſam. Credo equidem ſuperabimur: qui finis ſi manet urbem; quamobrem ſuus Mars aperiet illi iſtos muros, & non noſter Amor? Melius poterit vincere ſine ſtrage, & cunctatione, & diſpendio ſui ſanguinis. Quam timeo certe, ne aliquis temerarius lædat tuum cor, Minos! quis enim tam crudelis, ut, niſi ignarus, non vereatur intendere in te ſævum haſtile? Inſtitutum mihi probatur, & decrevi offerre mecum patriam dotalem; atque modum ſtatuere bello. At leve eſt vovere. Præſidia cuſtodiunt ingreſſus: & pater habet firmamenta valvarum. Miſera hunc unum reformido; ille unus obſtat meis deſideriis. Utinam ſine parente eſſem! quilibet ſane ſibi ſit Deus; fortuna reſiſtit votis inertibus.

NOTÆ.

(z) *Quamvis*) Titubat, atque adeo victa eſt: nam in amore, cum recta ratione inſanire ſtudet, qui aliter quam fuga ſibi conſulit.

(a) *Sibi quiſque*) Quanquam apertiſſima eſt ſententia, prolixa tamen eget enarratione hic locus, propter iniquiſſimam quam arceſſunt ſuperbi & Deum calumniantes homunculi, cæcitatem ſupinam. A ſe eſt nemo: ſed neminem juvare poteſt Gratia Dei quæ obſtinate rejiciatur: ut ſuæ per illam unusquiſque fortunæ ſit artifex. Cæterum perverſiſſime iſta in Amoris gratiam detorſit amens puella, quæ tacite Deos ſprevit; ſeque ſolam ſibi Dei loco ſperat futuram.

(b) *Fortuna*) Imo Deus ipſe, qui ſibi hominem; quamquam ex ſe nihil eſt gloriæ conjunxit. Sed a quo tempore benedictus in æternum Dei filius vitam in humanum genus morte ſua inſpiravit, quaſi mortem attuliſſet, otiari & putreſcere plerique didicerunt; niſi quod mundum univerſum una cum fratribus abſorbere feſtinant. Aliter olim Ethnicus homo, (Catonem dico) in Senatu: *Non votis*, inquit, *neque ſuppliciis muliebribus auxilia deorum parantur: vigilando, agendo, bene conſulendo, proſpere omnia cedunt: Ubi ſocordiæ te, atque ignaviæ tradideris, nequicquam deos implores: irati infeſtique ſunt.* Orandum & laborandum, quomodo olim filii Dei. Moſes precabatur, Joſue hoſtes perſequebatur: itaque victoria potiti ſunt. Ex. 17.

Alte.

Altera jandudum ſuccenſa Cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcunque obſtaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Per gladios auſim. neque in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus eſt: opus eſt mihi crine paterno.
Illa mihi eſt auro pretioſior; illa beatam
Purpura me, votique mei factura potentem.
Talia dicenti, curarum maxima nutrix,
Nox intervenit; tenebriſque audacia crevit.
Prima quies aderat; qua curis feſſa diurnis
Pectora ſomnus habet. thalamos taciturna paternos
Intrat: & (heu facinus!) fatali nata parentem
Crine ſuum ſpoliat: prædaque potita nefanda
Fert ſecum ſpolium celeris; progreſſaque porta
Per medios hoſtes (c) (meritis fiducia tanta eſt)
Pervenit ad regem: quem ſic affata paventem:
Suaſit amor facinus. proles ego regia Niſi
Scylla, tibi trado patrioſque meoſque Penates.
Præmia nulla peto, niſi te. cape pignus amoris
Purpureum crinem. nec me nunc tradere crimen,
Sed patrium tibi crede caput. ſcelerataque dextra
Munera porrexit. Minos porrecta (d) refugit.
Turbatuſque novi reſpondit imagine facti:
Di te ſubmoveant, o noſtri infamia ſæcli,

INTERPRETATIO.

Alia æſtuans tam gravi amore jam diu lætaretur prodere quidquid moraretur amorem. Et quamobrem ulla eſſet me cordatior? Non reformidem incedere per flammas aut *per enſes. Neque tamen ad hoc egeo ullis flammis aut enſibus; egeo pilo paterno. Ille* pilus *ruber eſt mihi carior auro, ille me faciet felicem & compotem mei deſiderii: Nox maxima fautrix ſollicitudinum corripuit talia volventem, atque confidentia aucta eſt caligine. Primum tempus ſomni aderat, quo ſopor retinet corpora defatigata ſollicitudinibus diurnis. Subit cubiculum patris ſine ſtrepitu & , (heu nefas!) filia revellit patri pilum fatalem: & compos rapinæ nefariæ ſecum portat prædam feſtina, & egreſſa porta (tanta eſt ſpes beneficii), per medios hoſtes accedit ad regem; quem trepidantem ſic allocuta eſt: Amor auctor fuit facinoris. Ego Scylla filia regia Niſi tibi trado Deos patrios & meos. Nullam opto mercedem præter te. Sume pilum rubrum pignus amoris. Neque arbitreris me nunc tibi offerre pilum, ſed caput patris. Atque obtulit manu ſua dona nefanda. Minos averſatur oblata: atque territus cogitatione inauditi ſceleris, Dii,* inquit, *te tollant ſuo ſolo, o dedecus noſtri ævi,*]

NOTÆ.

(c) *Meritis*) cum Minoi patrem patriamque perfida proderet.

(d) *Refugit*) Quippe juſtitiæ fama apud inferos conſtitutum judicem denique, tantum ſcelus admittere dedecuiſſet. Neque vero Poetarum fuit commentum ejuſmodi Ethnicorum virtus; illius exempla plurima habent Hiſtorici. Verum ne apud inferos quidem juſtitiæ laudem quærunt Chriſtiani plurimi, nomen quod profitentur dehoneſtantes.

Orbe ſuo: telluſqu , tibi pontuſque negentur.
Certe ego non patiar Jovis (*e*) incunabula Creten,
Quæ meus eſt orbis, tantum contingere monſtrum.
Dixit: &, ut leges captis juſtiſſimus auctor
Hoſtibus impoſuit, claſſi retinacula ſolvi
Juſſit; & æratas impelli remige puppes.
Scylla, freto poſtquam deductas nare carinas,
Nec præſtare ducem ſceleris ſibi præmia vidit;
Conſumtia precibus violentam tranſit in iram:
Intendenſque manus, paſſis furibunda capillis,
Quo fugis, exclamat, meritorum auctore relicta,
O patriæ prælate meæ, prælate parenti?
Quo fugis, immitis? cujus victoria noſtrum
Et ſcelus & meritum eſt. nec te data munera, nec te
Noſter movit amor; nec quod ſpes omnis in unum
Te mea congeſta eſt; nam quo deſerta revertar?
In patriam? ſuperata jacet. ſed finge manere:
Proditione mea clauſa eſt mihi. patris ad ora?
Quæ tibi donavi. cives odere merentem:
Finitimi exemplum metuunt. obſtruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete ſola pateret.
Hac quoque ſic prohibes? ſic nos, ingrate, relinquis?
(*f*) Non genitrix (*g*) Europa tibi, ſed inhoſpita (*h*) Syrtis,

INTERPRETATIO.

terraque & aqua tibi interdicantur. Perfecto, inquit, ego non feram tantum monſtrum tangere Creten cunas Jovis, qua meum eſt regnum; & poſtquam legislator aquiſſimus dediſſet leges devictis hoſtibus, imperavit vincula claſſis ſolvi, & naves ære inſtructas agi. Cum Scylla advertit puppes immiſſas pelago natare, neque ducem ſibi reddere mercedem flagitii, exhauſtis precibus decurrit in acrem iram, & veſana porrigens manus ſparſa coma vociferatur, Quo fugis o prapoſite patria mea, prapoſite patri, cauſſa deſtituta beneficiorum? Quo fugis, fere? cujus victoria eſt noſtrum flagitium & beneficium. Neque oblata dona, neque noſter amor tetigit te; neque quod omnis ſpes mea poſita eſt in te ſolo? Nam quo eedeam deſtituta? In patriam? Victa jacet. At pone ſtare: mihi eſt denegata mea proditione. In conſpectum patris? quam tibi tradidi. Cives odio proſequuntur me qua digna ſum. Vicini reformidant exemplum. Exulamus orbe; ita ut ſola Crete ex toto mundo nobis apeeta eſſet. Sic arces etiam ab ea? Sic nos deſeris ingrate? Europa non te genuit, ſed Syrtis subhoſpita,

NOTÆ.

(e) *Incunabula*) Quia in Ida Cretæ monte natus & educatus Jupiter.

(f) *Non genitrix*) Eadem prope habet Virgilii Dido. Æneid. 4. ab Homero mutuata.

(g) *Europa*) Terra quæ mitibus moribus generabat homines olim.

(h) *Syrtis*) Syrtes dicuntur lora illa vadoſa & ſcopuloſa littoris Afri, cujus incolæ feri & peregrinis infeſtiſſimi habiti ſunt: ut ex illis ejecti crudeliores adhuc exiſtimentur. Egregie Catul.

Quænam te genuit ſola ſub rupe leana?
Quod mare conceptum ſpumantibus exſpuit undis?
Qua Syrtis, qua Scylla vorax, qua vaſta Charybdis?

(i) Ar-

(*i*) Armeniæve tigres, Auſtrove agitata Charybdis.
Nec Jove tu natus: nec mater imagine (*k*) tauri
Ducta tua eſt: generis falſa eſt ea fabula veſtri.
Et ferus, & captus nullius amore juvencæ
Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas,
Niſe pater. gaudete malis modo prodita noſtris
Mœnia: nam fateor, merui; & ſum digna perire.
Me tamen ex illis aliquis, quos impia læſi,
Me perimat. cur, qui viciſti crimine noſtro,
Inſequeris crimen? ſcelus hoc patriæque patrique;
Officium tibi ſit. (*l*) te vere conjuge digna eſt,
(*m*) Quæ torvum ligno decepit adultera taurum;
Diſſortemque utero fœtum tulit. ecquid ad aures
Perveniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt; idemque tuas, ingrate, carinas?
Jam jam Paſiphaen non eſt mirabile taurum
Præpoſuiſſe tibi: tu plus feritatis habebas.
Me miſeram! properare (*n*) juvat: divulſaque remis
Unda ſonat. (*o*) mecum ſimul ah mea terra recedit.
Nil agis, o fruſtra meritorum oblite meorum.
Inſequar invitum: puppimque amplexa recurvam,
Per freta longa trahar. vix dixerat; inſilit undas:

INTERPRETATIO

& tigres Armeniæ; vel Charybdis Noto vexata. Neque tu Jove ſatus; neque mater tacta eſt ſpecie tauri; ea fabula veſtra ſtirpis eſt ficta. Taurus qui te genuit & fuit ferus, & nullius juvencæ amore tactus. Pater Niſe repete pœnas. Muri modo traditi exultate gaudio ex noſtris ærumnis: agnoſco enim, merui, & ſum digna occidere. Cælitum aliquis ex illis, quos offendi impia me interficiat, quamobrem tu, qui victoria potitus es noſtro ſcelere perſequeris ſcelus? Hoc flagitium in patriam atque parentem ſit tibi beneficium. Adultera quæ fero tauro impoſuit, ligno, atque fœtum geſtavit diſſimilem; ventre, vere digna eſt te marito. Pertinguntne tuas aures mea verba? an venti auferunt ea irrita, iidemque tuas naves, ingrate? Jam jam non eſt, mirum Paſiphaen pluris feciſſe taurum quam te: tu plus habebas ferocitatis. Me infelicem! feſtinare tibi *eſt gratum; atque fluctus eruti remis ſtrepitum edunt: ab meum ſolum fugit una mecum. Fruſtra laboras, o in caſſum immemor beneficiorum meorum. Perſequar nolentem; atque correpta curva navi, abripiar per vaſtum mare. Vix deſierat; ſeſe immittit in aquas.*

NOTÆ.

(i) *Armeniave tigres*) Quæ in Armænia Aſiæ regione ferociſſimæ inveniuntur.

(k) *Tauri*) Pulcherrimi tauri formam induiſſe Jovem, quem Europa mirata, quaque capta, cum rapta eſt, ſupra vidimus.

(l) *Te vere*) Vide quam optime turbatæ & amentis puellæ huc illuc fluctuans & hinc inde ſaliens ingenium pingitur.

(m) *Quæ torvum*) Paſiphae eſt, Minois conjux, cui, Tauri amore incenſæ, vaccam ligneam Dædalus fabricavit, cujus ope cum bruto corpus commiſcuit: unde Minotaurus, monſtrum media parte hominem, reliqua taurum referens, procreatus eſt.

(n) *Juvat*) Minoem feſtinanter recedentem quia videt, hoc dicit.

(o) *Mecum ſimul*) Videtur enim moveri etiam terra quam prætérlabitur navis.

Conſequiturque rates faciente Cupidine vires,
Gnoſſiacæque hæret comes invidioſa carinæ.
Quam pater ut vidit; (nam jam pendebat in auras,
Et modo factus erat fulvis (*p*) Haliæetos alis)
Ibant; ut hærentem roſtro laniaret adunco.
Illa metu puppim dimittit: at aura cadentem
Suſtinuiſſe levis, ne tangeret æquora, viſa eſt.
Pluma fuit. plumis in avem mutata vocatur
Ciris: & a (*q*) tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.
II. Vota Jovi Minos taurorum corpora centum
Solvit, ut egreſſus ratibus (*r*) Curetida terram
Contigit; & (*ſ*) ſpoliis decorata eſt regia fixis.
Creverat (*t*) opprobrium generis: fœdumque patebat
Matris adulterium monſtri novitate biformis.
Deſtinat hunc Minos thalamis removere pudorem,
(*u*) Multiplicique domo, cæciſque includere tectis.
(*x*) Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis

INTERPRETATIO.

& pertingit naves, Amore prabente vires: & comes odioſa affixa eſt navi Gnoſſiaca. Quam poſtquam parens intuitus eſt, (nam jam ſeſe librabat in aere, & modo mutatus fuerat in Halyaeton rufis alis) accedebat, ut diſcerperet navi affixam roſtro recurvo. Illa dimittit puppim timore: at levis aer viſus eſt ſuſtentaſſe ruentem, ne in mare decideret. Pluma fuit: facta avis per plumas appellatur Ciris: atque illud nomen habuit a tonſa coma.

II. *Poſtquam Minos egreſſus navibus appulit ad terram Curetum perſolvit Jovi vota centum corpora taurorum: atque baſilica ornata eſt appoſitis ſpoliis. Dedecus gentis auctum erat: & turpe adulterium matris manifeſtum erat novitate monſtri bimembris. Minos conſtituit tollere illud probrum ex cubiculis, atque retinere domo ſinuoſa, & obſcuris tectis. Dædalus inſignis peritia artis fabrilis*

NOTÆ.

(p) *Halyaetos*) Quoddam genus eſt aquilæ piſcibus, aut certe Ciri cujus formam induit Scylla, ut ſcribit Hyginus, invigilans; quem piſcem ſi quando ea avis natantem conſpexerit, mittit ſe in aquam, raptumque unguibus dilaniat. Quanquam, non in piſcem Cirin, ſed in avem mutatam Scyllam alii voluerunt: diverſiſſima inſuper nonnulli tradiderunt.

(q) *Tonſo*) Ἀπὸ τοῦ κείρειν, a tondendo, quod patris crinem purpureum totondiſſet. Ipſam quod attinet plurimi alaudam eſſe volunt; alii ſolitariam avem vertice in medio criſtam habentem purpuream cæteris plumis varie coloratis, quæ in rupibus ſcopulis, itemque ſolis littoribus ævum exigat.

(r) *Curetida*) Cretam dicit, quam incoluerunt olim Curetes nutritii Jovis.

(ſ) *Spoliis*) De more; quibus quidem Victoris virtus decorabatur, poſteri ad egregia facinora incitabantur: antiquitate venerationem & majeſtatem iiſdem conciliante.

(t) *Opprobrium*) De Minotauro loquitur: quem non ex Tauro, ut fabulati ſunt, ſed ex quodam Minois ſcriba ſeu duce Paſiphae conceperat.

(u) *Multiplici*) De labyrintho loquitur, plurimis ſinuoſis erroribus viarumque irremeabilibus ambagibus, a Dædalo conſtructo, in quem Minotaurum monſtrum Minos concludi juſſit.

(x) *Dædalus*) Faber fuit Athenienſis, qui ſtatuas etiam uſque adeo mirabilis ſtructuræ dicitur feciſſe, ut ſpirare & ambulare poſſent.

Po-

Ponit opus: turbatque (*y*) notas, & lumina flexum
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non ſecus ac liquidus Phrygiis (*z*) Mæandros in arvis
Ludit; & (*a*) ambiguo lapſu refluitque fluitque:
Occurrentique ſibi venturas aſpicit undas:
Et nunc ad fontes, nunc in mare verſus apertum,
Incertas exercet aquas. ita Dædalus implet
Innumeras errore vias: vixque ipſe reverti
Ad limen potuit: tanta eſt fallacia tecti,
Quo poſtquam (*b*) tauri geminam juveniſque figuram
Clauſit; & (*c*) Actæo bis paſtum ſanguine mònſtrum
Tertia ſors (*d*) annis domuit repetita novenis;
Utque ope (*e*) virginea (*f*) nullis iterata priorum
Janua difficilis filo eſt inventa (*g*) relecto;
Protinus (*h*) Ægides, rapta (*i*) Minoide, (*k*) Dian
Vela dedit: comitemque ſuam crudelis in illo
Litore deſeruit. (*l*) deſertæ, & multa querenti,

INTERPRETATIO.

ſtruit opus, & confundit indicia, & inducit oculos in errorem ancipitem flexu diverſarum viarum. Quemadmodum fluidus Mæander ludit in campis Phrygiis, atque currit & recurrit flexu dubio, & ſibi obviam procedens videt fluctus venturos, & modo flexus ad ſcaturigines, modo ad mare agit aquas ambiguas: ita Dædalus cumulat infinitas vias fallaciis; atque ipſe ægre potuit redire ad januam, tantus eſt error domus. Quo poſtquam conjecit duplicem formam tauri & hominis: & tertia ſors iterata annis novenis ſuperavit monſtrum bis refectum ſanguine Athenienſi; & porta abſtruſa nullis reperta priorum reperta eſt auxilio puellæ, filo relecto, ſtatim Ægides, carbaſa explicuit in Dian abducta Minoide: atque ferus deſtituit ſociam in illo littore. Bacchus auxilium atque amplexus tulit.

NOTÆ.

(y) *Notas*) Quibus aliquis labyrinthum ingreſſus iter relegere poſſet, ſeu exitum invenire.

(z) *Meandros*) Fluvius eſt Phrygiæ in minore Aſia, qui ita ſinuoſus, ut ſæpe ad caput recurrere videatur; unde & pro perplexis & involutis rebus ſignificandis, quas *Meandros* dicimus, uſurpatur.

(a) *Ambiguo*) Quia quorſum fluat ambigitur.

(b) *Tauri geminam*) Minotaurum monſtrum ambiguum.

(c) *Actæo*) *Athenienſi*. Duriſſima enim lege tenebantur Athenienſes Androgæi interfecti cauſa quotannis, ut quibuſdam placet, ſeptem puberes mares ſorte delectos, a Minotauro vorandos, totidemque virgines ex nonnullorum ſententia, tributi loco in Cretam mittere.

(d) *Annis novenis*) *Nono quoque anno*: Quanquam quotannis repetitum fuiſſe tributum alii ſcripſerunt.

(e) *Virginea*) Ariadnes, *ſcilicet*, Minois filiæ, quæ Theſeo filum tradidit, cujus ad limen annexi, ope, ſeſe ille ex labyrintho expediret.

(f) *Nullis*) Quia a Minotauro vorati.

(g) *Relecto*) Ad limen filum altera extremitate alligare doctus fuerat, quod continuum progrediendo evolvens, regreſſus indicem ſequeretur.

(h) *Ægides*) Theſeus Ægei filius, qui juvenes liberandi cauſa, in Cretam cum illis navigaverat.

(i) *Minoide*) Ariadna, Minois filia.

(k) *Dian*) Inſula eſt una ex Cycladibus, quæ & *Naxus* dicitur, multis itemque aliis nominibus inſignita, in qua Ariadne, Bacchi admonitu, ut nonnullis placet, a Theſeo relicta.

(l) *Deſertæ*) In patris domo a Baccho vitiatam, quo tempore ad Minoa pervenit, coronæ pretio illectam, quidam prodidit qui conſcripſit Cretica,

Am-

Digitized by Google

Amplexus & opem Liber tulit. utque perenni
(o) Sidere clara foret, ſumtam de (p) fronte coronam
Immiſit cœlo. tenues volat illa per auras:
Dumque volat; gemmæ ſubitos vertuntur in ignes:
Conſiſtuntque loco, ſpecie remanente Coronæ:
(p) Qui medius (q) nixique genu eſt, (r) anguemque tenentis.
III. Dædalus interea Creten longumque peroſus
(ſ) Exſilium, tactuſque ſoli natalis amore,
Clauſus erat (t) pelago: Terras licet, inquit, & undas
Obſtruat: at cœlum certe patet. ibimus illac.
Omnia poſſideat; non poſſidet aera Minos.
Dixit: & ignotas animum dimittit in artes:
Naturamque (u) novat. nam (x) ponit in ordine pennas,
A minima cœptas, longam breviore ſequenti;
Ut clivo creviſſe putes: ſic ruſtica quondam
Fiſtula diſparibus paulatim ſurgit avenis.
Tum lino (y) medias, & ceris alligat imas.
Atque ita compoſitas parvo curvamine flectit;

INTERPRETATIO.

deſtituta & multa dolenti: atque ut eſſet illuſtris immortali ſidere, jecit in cœlum coronam dereptam fronte. Illa volat per ſubtilem aerem: & dum volat, uniones mutantur in flammas repentinas, &, forma Coronæ remanente, ſtant in loco qui medius eſt inſiſtentis genu, & tractantis ſerpentem.

III. *Interea Dædalus exoſus Creten & longum exſilium, & ductus amore terræ patriæ retentus erat mari. Quanquam, ait, claudat terras & aquas, at profecto aer eſt apertus. Diſcedemus illac. Minos imperet cunctis, non imperium obtinebit in aerem. Dixit, & convertit ingenium ad artes inauditas, & novat naturam: nam concinnat pennas cœptas a minima, brevior ſequente longam; ut credat in collem auctas eſſe. Pari modo fiſtula agreſtis ſenſim fuit olim compoſita inæqualibus arundinibus. Tum connectit medias lino, & infimas ceris: atque ita conſtructas curvat exiguo flexu.*

NOTÆ.

(n) *Sidere*) Corona eſt ſignum Bootæ ab humero ſiniſtro proximum, novem in orbem diſpoſitis ſtellis lucidum. Illam vero dicitur Vulcanus ex auro & gemmis Indicis fabricaſſe, quarum ſplendore dicitur Theſeus labyrinthi tenebras diſcuſſiſſe. De qua alia alii ſcripſerunt.

(o) *Fronte*) Ariadnes, *ſcilicet*, cui a Baccho data.

(p) *Qui*) Locus, *ſcilicet*, in quo Corona eſt, inter Herculem & Ophiuchum.

(q) *Nixi*) De Hercule loquitur, qui dextero genu nixus in cœlo figuratur, draconem heſperidum cuſtodem interficere tentans. Qua de re videſis Hyginum.

(r) *Anguemque*) Ophiuchus Græcis dicitur, ſydus celeſte, quam nonnulli Æſculapium, alium alii in cœlum translatum comminiſcuntur.

(ſ) *Exſilium*) Athenis enim profugerat, cædis reus, ob interfectum per invidiam diſcipulum, quem nonnulli ſororis filium ſcripſerunt.

(t) *Pelago*) Nam in Creta inſula erat, clauſus inſuper labyrinthi ſui cuſtodia quo, propter navatam Paſiphææ, in amoribus operam, a Minoe detruſus.

(u) *Novat*) Quia, ut inquit Horatius,

Expertus vacuum Dædalus aera,
Pennis non homini datis.

(x) *Ponit*) Quomodo alitibus natura aptavit, ut aerem valide poſſit impellere.

(y) *Medias*) Id eſt, Pennarum mediam partem, ſicuti & per *Imas* infimam intellige.

Ut

Digitized by Google

Ut veras imitentur aves. puer Icarus una
Stabat: &, ignarus ſua ſe tractare pericla,
Ore retinendi, modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas: flavam modo pollice ceram
Mollibat; luſuque ſuo mirabile patris
Impediebat opus. poſtquam manus ultima cœptis
Impoſita eſt; geminas opifex libravit in alas
Ipſe ſum corpus: motaque pependit in aura.
(z) Inſtruit & natum: Medioque ut limite curras,
Icare, ait, moneo. ne, ſi demiſſior ibis,
(a) Unda gravet pennas; ſi celſior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. nec te ſpectare (b) Booten,
Aut Helicen jubeo, ſtrictumque (c) Orionis enſem:
Me duce carpe viam. pariter præcepta volandi
Tradit; & ignotas humeris accomodat alas.
Inter opus monituſque genæ (d) maduere ſeniles;
Et patriæ tremuere manus; dedit oſcula nato
(e) Non iterum repetenda ſuo: penniſque levatus
Ante volat; comitique timet, velut ales, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aera nido.
Hortaturque ſequi; (f) damnoſaſque erudit artes:
Et movet ipſe ſuas, & nati reſpicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine piſces,

INTERPRETATIO

ut imitentur veras aves. Puer Icarus una aderat; & neſcius ſe tenere ſua diſcrimina, nunc læto vultu corripiebat pennas; quas ventus mobilis abſtulerat, nunc ſubigebat flavam ceram pollice, atque morabatur opus admirandum parentis ſuo ludo. Poſtquam noviſſima manus addita inceptis, ipſe artifex commiſit ſuum corpus in alas & ſuſtentatus eſt aere agitato. Accomodat etiam alas filio; atque inquit, hortor te, Icare, ut voles medio ſpatio: ne inferior eas, aqua impediat pennas, ſi altior, ignis inflammet: Vola inter utrumque: Neque impero te intueri Booten aut Urſam, & gladium evaginatum Orionis: tene iter me duce. Docet ſimiliter leges volandi; & aptat humeris alas ignotas. Genæ ſeniles humida ſunt facta inter opus & præcepta; atque manus patris trepidarunt. Obtulit ſuavia filio ſuo non iterum renovanda: atque pennis ſuſtentatus ante volat, & metuit comiti; ſicut avis quæ protulit mollem progeniem in aerem ab excelſo nido. Admonet ſequi; & docet artes noxias; & ipſe agitat ſuas, & reſpicit alas filii. Dum aliquis piſcatur virga tremula.

NOTÆ.

(z) *Inſtruit*) Omnibus quæ ad evadendum erant neceſſaria *ſcilicet*.

(a) *Unda*) Aqua e terra Solis radiis ad altitudinem ſublata.

(b) *Booten*) Signum cœleſte, ſicut & Helice ſeu Urſa, de quibus antea; quibus quidem nautæ iter ſuum ſolebant dirigere.

(c) *Orionis*) Qui ex Jovis, Neptuni & Mercurii urina natus, in cœlum translatus, clavam manu tenens, ut ſcripſit Hyginus, vel enſem, ut aliis viſum.

(d) *Maduere*) Lacrymis *ſcilicet* periculi novitate exterritus, quod puero præſertim imminere ſentiebat.

(e) *Non iterum*) Quod quidem neſciebat Pater Dædalus, ſed ex ingenio ſit Poetæ.

(f) *Damnoſas*) Quia per illas Icarum filium perdidit Dædalus.

Aut

Aut paſtor baculo, ſtivave innixus arator,
Vidit; & obſtupuit: quique æthera carpere poſſent,
Credidit eſſe Deos. & jam *(g)* Junonia læva
Parte Samos fuerant, *(h)* Deloſque, Paroſque relictæ:
Dextra *(i)* Lebynthos erant, fœcundaque melle Calymne.
Cum *(k)* puer audaci cœpit gaudere volatu;
Deſeruitque ducem: cœlique cupidine tactus
Altius egit iter. rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas pennarum vincula ceras.
Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos:
(l) Remigioque carens non ullas percipit auras.
Oraque cærulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur *(m)* aqua: quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec jam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas aſpexit in undis.
Devovitque ſuas artes; corpuſque ſepulcro
Condidit; & tellus a nomine dicta ſepulti.
Hunc miſeri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramoſa proſpexit *(n)* ab ilice perdix:

INTERPRETATIO.

aut paſter fultus ſcipione, vel arator ſtiva, intuitus eſt iſtos; & miratus eſt; atque arbitratus eſt eſſe Deos, qui poſſent tenere aerem. Et jam Samos Junonia, & Delos, & Paros fuerant prætcrita a parte ſiniſtra: Lebynthos & Calymne melle affluens erant a dextra: cum adoleſcens cœpit exultare volatu temerario, & reliquit ducem, atque impulſus deſiderio cœli, carpſit viam ſublimius. Propinquitas Solis fervidi liquefacit ceras odoratas quæ erant vincula pennarum. Ceræ tabuerant: ille movet brachia nuda, & deſtitutus remigio, nullo ſuſtentatur aere: & ora citantia nomen patrium excipiuntur aqua cærulea, quæ babuit nomen ab illo. Et miſer parens, neque jam parens, Icare inquit, Icare inquit, Ubi es? qua ora te veſtigem? Icare, dicebat: vidit pennas inter fluctus, & maledixit ſuis artibus; & ſepulturæ mandavit corpus; atque terra appellata eſt a nomine conditi. Perdix loquax proſpexit ab ilice frondoſa hunc ſepelientem corpus infelicis filii:

NOTÆ.

(g) *Junonia*) Junoni ibi natæ, educatæ, & Jovi in uxorem traditæ, ſacra; Cariæ adjacens; nam de hac Samo hoc in loco agitur, non de illa altera Septentrionali quæ *Samothracia* dicitur.

(h) *Delos, Paros*) Ægæi inſulæ Cyclades; ut ſæpe dictum.

(i) *Lebynthos*) Hanc cum ſequente alii inter Cycladas, inter Sporadas alii recenſent.

(k) *Puer*) Icarus, *ſcilicet*, Dædalum patrem ſequi contemnens.

(l) *Remigio*) Alarum remigio uſus quoque Virgilius; non abs re profecto, ſiquidem non alis, ſed navi; velis novi cujuſdam artificii inſtructa regiam Minois claſſem Dædalus effugerit, quæ tamen Icarum ſcopulo eum navi impactum corripuit. Ad mores vero referunt alii hanc fabulam, qui mediocritatem omnibus hominibus, modeſtiam adoleſcentibus præſertim per Icarum inculcare voluerunt.

(m) *Aqua*) Mari, *ſcilicet*, quod ab Icaro Icarium dictum eſt, ſicuti & inſula Samo proxima ab eodem Icariæ nomen accepit.

(n) *Ab ilice*) Quanquam rariſſime arboribus perdices inſident.

Et

Et plauſit pennis: teſtataque gaudia cantu eſt;
Unica tunc volucris; nec viſa prioribus annis,
Factaque nuper avis, *(o)* longum tibi, Dedale, crimen.
Namque huic tradiderat fatorum ignara, docendam
Progeniem germana ſuam, natalibus actis
Bis puerum ſenis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio ſpinas in piſce notatas
(p) Traxit in exemplum: ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes; & ſerræ repperit uſum.
Primus & *(q)* ex uno duo ferrea brachia nodo
Vinxit; ut, æquali ſpatio diſtantibus illis,
Altera pars ſtaret; pars altera duceret orbem.
Dædalus invidit; ſacraque ex arce Minervæ
Præcipitem miſit, lapſum mentitus. at illum,
Quæ favet ingeniis, excepit Pallas: avemque
Reddidit: & medio velavit in aere pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis in alas,
Inque pedes abiit. nomen, quod & ante, remanſit.
Non tamen hæc alte volucris ſua corpora tollit,
Nec facit in ramis altoque cacumine nidos;
Propter humum volitat: ponitque in ſepibus ova:
Antiquique memor metuit ſublimia caſus.
IV. Jamque fatigatum *(r)* tellus Ætnæa tenebat
Dædalon: & ſumtis pro ſupplice *(ſ)* Cocalus armis

INTERPRETATIO.

& alas concuſſit, & indicia fecit lætitiæ, cantu: Perdix quidem *tunc avis unica, neque conſpecta ſuperiore ætate, & nuper facta avis, tibi magnum probrum, Dædale. Namque ſoror ejus, fati neſcia, huic dederat ſuum filium inſtituendum puerum natum annos duodecim, ingenii ad artes facilis. Ille etiam ſumſit in exemplum ſpinas obſervatas in medio piſce: atque incidit ferro acuto dentes continuos; & invenit uſum ſerræ. Primus etiam junxit duo brachia ferrea ex uno nodo; ut illis diſſitis æquali ſpatio, pars altera hæreret, pars altera deſcriberet circulum. Dædalus livore tactus eſt, atque* illum *dejecit ex ſacra arce Minervæ, falſo prædicans incaute cecidiſſe. At Pallas quæ amplectitur virtute præditos illum excepit, & mutavit in alitem, & induit pennis in medio aere. Sed vis ingenii olim celeris conceſſit in alas atque pedes: nomen quod etiam ante remanſit. Ea tamen avis non effert ſuum corpus in ſublime, neque ſtruit nidos in ramis & excelſo faſtigio: volitat juxta terram, & deponit ova in ſepibus: & recordans veteris lapſus timet excelſa.*

IV. *Jamque terra Ætnæa habebat Dædalum defeſſum: & Cocalus habebatur lenis armis captis in gratiam*

NOTÆ.

(o) *Longum*) Quippe perdicem, quem alii Calum, diverſis itemque nominibus nonnulli appellant, ſororis filium, Dedalus per invidiam, quod multo ingenio valeret, de tecto dejecit: quem quidem excipiens Minerva in perdicem avem mutavit.

(p) *Traxit*) Quia ad ſpinæ exemplum ſerram invenit.

(q) *Ex uno*) Circinum invenit.

(r) *Tellus*) Sicilia eſt, in qua flammarum eructationibus notiſſimus mons Æthna.

(ſ) *Cocalus*) Siciliæ rex, qui & Minoem dicitur ſuſtuliſſe, cum, inito, de reddendo Cocalo, pacto, in urbem receptus fuiſſet.

Mida

Digitized by Google

Mitis habebatur. jam lamentabile Athenæ
Pendere deſierant Theſea *(t)* laude tributum.
Templa coronantur: bellatricemque Minervam
Cum Jove Diſque vocant aliis: quos ſanguine *(u)* voto,
Muneribuſque datis, & acerris thuris adorant.
Sparſerat Argolicas nomen vaga Fama per urbes
Theſeos: & populi, quos dives Achaia cepit;
Hujus opem magnis imploravere periclis:
Hujus opem *(x)* Calydon, quamvis *(y)* Meleagron haberet,
Sollicita ſupplex petiit prece. cauſſa petendi
Sus erat, infeſtæ famulus vindexque Dianæ.
Oenea namque ferunt, pleni *(z)* ſucceſſibus anni,
Primitias frugum Cereri, ſua vina *(a)* Lyæo,
(b) Palladios flavæ latices libaſſe Minervæ.
Cœptus ab *(c)* agricolis Superos pervenit ad omnes
Invidioſus honos: ſolas ſine thure relictas
Præteritæ ceſſaſſe ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira *(d)* Deos. At non impune feremus;
Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ,
Inquit: & Oeneos ultorem ſpreta per agros

INTERPRETATIO.

ſupplicis: Jam Athenæ omiſerant ſolvere luctuoſum tributum virtute Theſei. Templa decorantur; atque invocant Palladem belli potentem cum Jove & cæteris Diis, quos honorant ſanguine promiſſo & donis exhibitis, & acerris thuris. Fama levis impleverat urbes Argolicas laudibus Theſei: & populi quos dives Achaja habuit ejus petiverant auxilium in urgentibus diſcriminibus: Calydon ſupplex imploravit prece anxia ejus auxilium, quamvis haberet Meleagron. Aper miniſter & ultor Dianæ infenſæ erat cauſſa petendi. Namque ajunt Oeneum ob fertilitatem anni copia redundantis obtuliſſe primitias, frumentum Cereri, ſua vina Baccho, oleum flavæ Minervæ. Honor invidioſus ortus ab ruricolis permanavit ad omnes Deos: ajunt ſola altaria Dianæ neglecta vacua fuiſſe, ſine thure. Dii etiam moventur ira. At, ait, non inultæ patiemur; & quæ contemtæ, non appellabimur etiam ſine vindice: atque contemta excitavit per campos Oeneos ſuum ultorem,

NOTÆ.

(t) *Laude*) Theſei virtute, qui Minotaurum interfecerat.

(u) *Voto*) Quo tempore ab Athenienſibus ad Minoem tributum cum Theſeo miſſum, & tauros & multa alia pro diſcendentium incolumitate voverant, *ſcilicet*.

(x) *Calydon*) Urbs Ætoliæ, contra quam Aprum ferociſſimum ſeu potius latronem immitiſſimum Diana in ſacrificio quodam ab Oeneo rege neglecta immiſit.

(y) *Meleagron*) Virum fortem Oenei regis filium.

(z) *Succeſſibus*) De frugum copia loquitur.

(a) *Lyæo*) Latine *Libero* patri, Baccho; cui vinum dicatum; ſicuti Minervæ oleum, frumenta Cereri.

(b) *Palladios latices*) Oleum dicit, ex baccis quas fert arbor a Pallade producta, expreſſum.

(c) *Agricolis*) Agricolas vocat Deos, agriculturæ, aut certe earum rerum quæ per agriculturam comparantur tutores.

(d) *Deos*) Non quidem ſicuti homines, ita Deus ira turbatur, quanquam ob iræ ſimiles effectus iraſci dicitur. At vero dii, quos vocant, quam animo imbecilles, tam vero ad iram, vel ob leviſſimam cauſam ſunt propenſi.

Miſit

Miſit aprum: quanto majores herbida tauros
Non habet *(e)* Epirus: ſed habent Sicula arva minores:
Sanguine & igne micant oculi, riget horrida cervix:
(Et ſetæ denſis ſimiles haſtilibus horrent:)
Stantque velut vallum, velut alta haſtilia ſetæ.
Fervida cum rauco latos ſtridore per armos
Spuma fluit: dentes æquantur dentibus *(f)* Indis.
(g) Fulmen ab ore venit: frondes afflatibus ardent.
Is modo creſcenti ſegetes proculcat in herba:
Nec matura metit *(h)* fleturi vota coloni:
Et Cererem in ſpicis intercipit. *(i)* area fruſtra,
Et fruſtra exſpectant promiſſas horrea meſſes.
Sternuntur *(k)* gravidi longo cum palmite fœtus,
Baccaque cum ramis ſemper frondentis olivæ.
Sævit & in pecudes. non has paſtorve caneſve,
Non armenta truces poſſunt defendere tauri.
Diffugiunt populi: nec ſe, niſi mœnibus urbis,
Eſſe putant tutos: donec Meleagros, & una
Lecta manus juvenum coiere cupidine laudis.
(l) Tyndaridæ gemini, ſpectatus *(m)* cæſtibus alter,
Alter equo; primæque ratis molitor Jaſon,

INTERPRETATIO.

quanto Epirus herboſa non habet tauros majores; ſed agri Siculi habent minores. Oculi rubent ſanguine & igne, cervix horrenda ſtat erectis ſetis, & illæ rigent pares ſpiſſis ſpiculis: & ſunt ſicuti vallum, ſicuti excelſa lancea. Spuma bulliens currit per vaſtos armos cum magno ſtrepitu: dentes ſunt pares dentibus Indis. Fulmen erumpit ex ore: folia incenduntur anhelitu. Is modo quatit ſegetes in herba creſcente; & reſecat ſpes agricolæ ploraturi nondum maturas: atque præoccupat Cererem in ſpicis. Area & granaria expectant incaſſum meſſes promiſſas. fœtus pleni proteruntur cum longo palmite, atque bacca cum ramis olivæ ſemper vireſcentis. Rabiem etiam exercet in pecora. Neque Paſtor, neque canes, neque torvi tauri poſſunt tueri armenta. Populi diffugiunt: neque ſeſe ſecuros arbitrantur niſi intra muros urbis, donec Meleager atque ſimul delecta cohors juvenum convenerunt deſiderio gloriæ. Ambo Tyndaridæ, alter inſignis cæſtibus, alter equo, & Jaſon auctor primæ navis,

NOTÆ.

(e) *Epiros*) Quæ regio ab ortu eſt Græciæ finitima.

(f) *Indis*) Elephantorum Indorum.

(g) *Fulmen*) De dentibus loquitur ex apri ore prominentibus, quibus fulminis in modum obvia quælibet frendens proterit.

(h) *Fleturi*) Poſtquam perditam meſſem cognoverit.

(i) *Area*) In qua triticum exteritur & ventilatur.

(k) *Gravidi fœtus*) Racemi acinis & liquore graves,

(l) *Tyndaridæ*) Caſtorem dicit & Pollucem, de quibus toties, vulgo Tyndari crediti; cum tamen Jovis poſterior eſſet; qui in Cycnum mutatus Ledæ, Tyndari uxori, vitium obtulit.

(m) *Cæſtibus*) Fuerunt cæſtus lo a quædam cruda, inſutis plumbeis glandibus rigentia; vel etiam laminæ ferreæ, quibus manus, ſeu brachia induti pugiles, ad certamen deſcendebant. Eo autem certaminis genere potiſſimum claruit Pollux; ſicuti in equis domandis laudatus fuit Caſtor

(n) *Primæ*) Argo nempe, ut Poetis libitum; quam ſæpe jam ad expeditionem Colchicam duxiſſe Jaſonem Æſonis filium ſupra vidimus.

Eo

Digitized by Google

Et cum *(o)* Perithoo felix concordia Theſeus,
Et duo *(p)* Theſtiadæ, proleſque Aphareia *(q)* Lynceus,
Et velox *(r)* Idas; & jam non fœmina *(ſ)* Cæneus;
(t) Leucippuſque ferox, jaculoque inſignis *(u)* Acaſtus,
(x) Hippothooſque, Dryaſque, & cretus Amyntore *(y)* Phœnix,
(z) Actoridæque pares, & miſſus ab Elide *(a)* Phyleus.
Nec *(b)* Telamon aberat, magnique *(c)* creator Achillis:
Cumque *(d)* Pheretiade & Hyanteo *(e)* Iolao
Jupiter *(f)* Eurytion, & curſu invictus *(g)* Echion,
Naryciuſque*(h)*Lelex *(i)*, Panopeuſque, *(k)* Hyleuſque,feroxque
(l) Hippaſus, & primis etiamnum *(m)* Neſtor in armis.

INTERPRETATIO.

& Theſeus amicitia conjunctiſſimus cum Piritboo, & duo Th:ſtiadæ, & Lynceus filius Apharei; & citus Idas, & Caneus nunc non fœmina, & ſævus Leucippus, & Acaſtus ſpectatus jaculo, & Hippotboos, & Dryas, & Phœnix filius Amyntoris & Actoridæ pares, & Phyleus miſſus ab Elide. Neque Telamon aberat, & pater magni Achillis, & acer Eurytion cum Pheretiade & Jolao Hyantao, & Echion invictus curſu, & Lelex Narycius, & Panopæus, & Hyleus, & ferox Hippaſus, & Neſtor adhuc in primis armis,

NOTÆ.

(o) *Piritbco*) Ixionis fuit filius, firmiſſimo amicitiæ fœdere cum Theſeo conjunctus.

(p) *Theſtiadæ*) Toxeum dicit & Plexippum, Theſtii filios, Althææ fratres, Meleagri avunculi, quos ipſe poſtea interfecit; quemadmodum in ſequentibus videbimus.

(q) *Lynceus*) Apharei fuit filius, qui propter eximiam rerum cœleſtium & terreſtrium, aſtrorum præſertim & metallorum notitiam, trans æthera, terræque barathra, viſu penetraſſe dicitur. Argonauta etiam fuit.

(r) *Idas*) Lincei fuit frater.

(ſ) *Cæneus*) Fuit Cænis Elati filia, in marem a Neptuno, pro dereptæ virginitatis pretio, mutata: cujus fuſe hiſtoriam Meram. 12. a 179. verſu, refert Poeta.

(t) *Leucippus*) Apharei fuit frater, Perierei ſeu Perieris filius, pater Phœbes & Elairæ, quas Caſtor & Pollux rapere conati ſunt.

(u) *Acaſtus*) Peliæ Theſſalorum regis fuit filius.

(x) *Hippothoos*) Hujus, ut, & Dryantis, 173. capite meminit Hyginus. Illum autem Geryonis facit filium; cum *Cercyonis*, ex Pauſania legendum ſit.

(y) *Phœnix*) Hic, poſtquam matris ſuaſu, cum ejus pellice rem habuiſſet, patris iram effugiens ad Peleum pervenit, a quo perbenigne acceptus Achillis inſtitutioni præfectus fuit.

(z) *Actoridæ*) Actoris Elienſis par fratrum dicit Eurytum & Cteatum ab Hercule poſtea occiſos.

(a) *Phyleus*) Augeæ fuit filius, quem, Hercules, patre occiſo, quod purgati ſtabuli mercedem denegaret, ejus loco regnare juſſit.

(b) *Telamon*) Rex fuit Salaminis, Æaci filius, Aiacis pater.

(c) *Creator*) Peleum dicit Telamonis fratrem.

(d) *Pheretiade*) Admetum intellige, Pheretis filium, Alceſtis maritum, cujus hiſtoriam noſtra quoque theatra celebraverunt.

(e) *Iolao*) Hunc Iphicli filium Hercules in interficienda hydra ſocium habuit. *Hyanteus* dicitur quia Bœoticus: Hyantes enim Bœotiæ populi.

(f) *Eurythion*) Argonauta, Iri filius, qui fuit Actoris, ut ex Apollonio colligitur.

(g) *Echion*) Hujus etiam meminit idem Apollonius, qui eum Mercurii facit filium.

(h) *Lelex*) Locrenſes, qui Narycem urbem antiquiſſimam obtinuerunt, a Plinio & Strabone *Leleges* etiam dicuntur, nomine forſitan, ut conjecit Commentator, ab iſto Lelege mutuato.

(i) *Panopeus*) Phoci videtur eſſe filius, a quo *Panopæa* urbs Phocidis nomen habuit, ut notat Pauſanias.

(k) *Hyleus*) Hic una cum Rhœto ab Atalanta, cui vim afferre paraverat, occiſus.

(l) *Hippaſus*) Hunc quoque Euryti filium Hyginus inter Apri venatores recenſet.

(m) *Neſtor*) Hic ille eſt, poſtea ſenex cujus tantopere prudentia longa acquiſita ætate a Poetis commendatur.

Et

Et quos (*n*) Hippocoon antiquis miſit (*o*) Amyclis;
(*p*) Penelopeſque ſocer, cum Parrhaſio (*q*) Ancæo,
(*r*) Ampycideſque ſagax, & adhuc a conjuge tutus
(*ſ*) Oeclides, nemoriſque decus (*t*) Tegeæa (*u*) Lycæi.
Raſilis huic ſummam mordebat fibula veſtem;
Crinis erat ſimplex nodum collectus in unum:
Ex humero pendens reſonabat eburnea lævo
(*x*) Telorum cuſtos: arcum quoque læva tenebat.
Talis erat cultus: facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine poſſes.
Hanc pariter vidit, pariter (*y*) Calydonius heros
Optavit (*z*) renuente Deo: flammaſque latentes
Hauſit, &, felix, ſi quem dignabitur, inquit,
Iſta virum! nec plura ſinunt tempuſque pudorque
Dicere: majus opus magni certaminis urget.
Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat ætas,
Incipit a plano: devexaque proſpicit arva.
Quo poſtquam venere viri; pars retia tendunt:
Vincula pars adimunt canibus: pars preſſa ſequuntur

INTERPRETATIO.

Et quos Hippocoon miſit antiquis Amyclis, & ſocer Penelopes, cum Ancæo Parrhaſio, & callidus Ampycides, & Oeclides adhuc ſecurus ab uxore, & Tegeæa honos nemoris Lycæi. Fibula expolita huic compeſcebat extremam veſtem: Capillus erat ſimplex coactus in unum nodum. Pharetra eburnea pendens ex humero ſiniſtro ſtrepebat; ſiniſtra etiam tractabat arcum. Hujuſmodi erat ornatus: vultus, quem vere poſſes appellare virgineum in puero, puerilem in virgine. Heros Calydonius hanc ſimul intuitus eſt, & ſimul cupivit, Deo averſo; atque traxit ignem ſecretum, & ait, O beatus ſi iſta aliquem virum reſpexerit! nec quæ tempus & pudor patiuntur plura profert; inſtat opus majus ingentis pugnæ. Silva ſpiſſa arboribus, quam nullum ævum reſciderat incipit a plano, & perſpicit declives campos: Quo poſtquam viri advenerunt, pars ponunt plagas, pars tollunt vincula canibus, pars legunt

NOTÆ.

(n) *Hippocoon*) Lacedæmonis fuit, cujus filios Enæſimum, Alcona, Amycum & Dexippum, priore excepto, qui ab apro interiit, Hercules una cum patre occidit.

(o) *Amiclis*) Fuerunt Amyclæ urbs Laconiæ, ab Amycla Lacedæmonis filio ædificatæ & cognominatæ.

(p) *Penelopeſque ſocer*) Laertes eſt Ulyſſis pater.

(q) *Ancæo*) Huic Lycurgum patrem aſſignaverunt Apollonius & Hyginus in [illegible] catalogo. Arcas hic: nam Parrhaſia urbs eſt & Arcadiæ regio etiam.

(r) *Ampycides*) Mopſus eſt Ampyci filius, ideo ſagax quod vates fuit.

(ſ) *Oeclides*) Amphiaraum intellige Oeclei filium; qui vaticinandi peritiſſimus cum a Thebano bello ſe non rediturum cognoviſſet, ita ne eo proficiſceretur, latitavit, ut tamen uxori Eriphylæ, quam fidiſſimam credebat, omnia indicaverit. Illa vero aureo monili ab Adraſto corrupta maritum prodidit; qui Thebanum agrum ingreſſus una cum curru a tellure fuit abſorptus.

(t) *Tegeæa*) Atalantam dicit, formoſiſſimam puellam, Tegea Arcadiæ urbe oriundam.

(u) *Lycæi*) Qui Arcadiæ eſt.

(x) *Telorum cuſtos*) Pharetram dicit.

(y) *Calydonius heros*) Meleagrum intellige, Calydone oriundum, ut ſupra diximus.

(z) *Renuente*) Illi enim maleſuadus Amor ceſſit, ut infra patebit.

Signa pedum: cupiuntque (*a*) ſuum reperire periclum:
Concava vallis erat: qua ſe demittere rivi
Aſſuerant pluvialis aquæ. tenet ima lacunæ
Lenta ſalix, ulvæque leves, juncique paluſtres,
Viminaque, & longa parvæ ſub arundine cannæ.
Hinc aper excitus medios violentus in hoſtes
Fertur, ut excuſſis eliſi nubibus ignes.
Sternitur incurſu nemus; & propulſa fragorem
Silva dat. exclamant juvenes: prætentaque forti
Tela tenent dextra, lato vibrantia ferro.
Ille ruit; ſpargitque canes, ut quiſque ruenti
Obſtat: & obliquo latrantes diſſipat ictu.
Cuſpis (*b*) Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit: truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, ſi nimiis mittentis viribus uſa
Non foret, in tergo viſa eſt hæſura petito:
Longius it: auctor teli (*c*) Pagaſæus Jaſon.
Phœbe, ait Ampycides, ſi te colui, coloque;
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo:
Qua potuit, precibus Deus annuit. ictus ab illo,
Sed ſine vulnere aper: ferrum Diana volanti
Abſtulerat jaculo: lignum ſine acumine venit.
Ira feri mota eſt: nec fulmine lenius arſit:
Lux micat ex oculis, ſpiratque e pectore flamma:
Utque volat (*d*) moles adducto concita nervo,

INTERPRETATIO.

veſtigia pedum; atque optant invenire ſuum diſcrimen. Vallis erat curva, quo cogebantur rivi aquæ pluvialis. Salix ſterilis, & leves ulvæ, & junci paluſtres, & vimina, & parva canna ſub longa arundine ſunt in parte infima lacunæ. Sævus aper inde excitatus ruit in hoſtes confertos, tanquam ignis excuſſus nubibus disjectis. Arbores proteruntur impetu, & impulſæ perſonant. Juvenes vociferantur, & tenent ſtrenua manu haſtilia oppoſita radiantia amplo ferro. Ille ruit, & proturbat canes, ut quiſque ſeſe opponit ruenti; & lacerat latrantes ictu obliquo. Mucro primo impulſus brachio Echionio fuit inutilis & leviter vulneravit ſtipitem acernum. Proximus, niſi impulſus eſſet nimis viribus jaculantis, viſus fuit hæſurus in tergo petito: fertur longius: Jaſon Pagaſæus jaculatus fuerat. Phœbe, inquit Ampycides, ſi te honoravi, atque honoro, concede mihi ferire certo jaculo quod petitur. Deus favit precibus qua licuit. Aper fuit tactus ab illo, ſed ſine vulnere: Diana revellerat ferrum telo volanti: haſtile ſine mucrone acceſſit. Ira feri excitata eſt, neque mitius efferbuit fulmine: ignis ſplendet ex oculis, & æſtus prodit ex pectore: Et quemadmodum glans impulſa nervo circumacto volat,

NOTÆ.

(a) *Suum periclum*) Aprum nempe, a quo ſibi periculum immineret.

(b) *Echionio*) Echionis, de quo ſupra.

(c) *Pagaſæus*) Pro Theſſalo; a Pagaſis Theſſaliæ urbe, haud procul a monte Pelio.

(d) *Moles*) Saxa intelligit, vel ejuſmodi alia, baliſta aut ſimili machina emiſſa.

Cum

Cum petit aut muros, aut plenas milite turres;
In juvenes certo ſic impete vulnificus ſus
Fertur, & *(e)* Eupalamon Pelagonaque dextra tuentes
(f) Cornua proſternit. ſocii rapuere jacentes.
At non letiferos effugit Eneſimus ictus
Hppocoonte ſatus. trepidantem, & terga parantem
Vertere ſucciſo liquerunt poplite nervi.
Forſitan & *(g)* Pylius citra Trojana periſſet
Tempora: ſed ſumto poſita conamine ab haſta,
Arboris inſiluit, quæ ſtabat proxima, ramis:
Deſpexitque loco tutus, quem fugerat, hoſtêm.
Dentibus ille ferox in querno ſtipite triſtis
Imminet exitio, fidenſque rêcentibus armis
(h) Othriadæ magni roſtro femur hauſit adunco.
At *(i)* gemini nondum cœleſtia ſidera fratres,
Ambo conſpicui nive candidioribus alba
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Haſtarum tremulo quatiebant ſpicula motu.
Vulnera feciſſent; niſi *(k)* ſetiger inter opacas
Nec jaculis iſſet nec equo loca pervia ſilvas.
Perſequitur Telamon: ſtudioque incautus eundi,
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.

INTERPRETATIO.

cum petit aut mœnia, aut turres confertas milite; ſi. aper vulnera intentans ruit in juvenes certo impetu; atque proterit Eupalamon & Pelagonem defendentes dextrum cornu. Commilitones abſtulerunt protritos. At Enaſimus filius Hippocoontis non vitavit ictus mortiferos. Nervi deſtituerunt trementem & conantem tergum vertere; poplite aſflicto. Forte etiam Pylius occidiſſet citra tempora Trojana, ſed niſu petito ab haſta impacta immiſit ſe in ramo arboris qua erat proxima; atque ſecurus loco contemſit hoſtem quem fugerat. Ille ſævus dentibus acutis in trunco querno minatur cladem, & confidens armis recentibus laceravit femur magni Othriadæ roſtro recurvo. At fratres gemelli. nondum aſtra cœleſtia, ambo inſignes vehebantur equis candidioribus nive alba, ambo librabant agitatione tremula haſtilium mucrones actos per aerem. Infixiſſent plagas niſi ſus tranſiiſſet inter obſcuras arbores & loca invia telis & equis. Telamon perſequitur; & improvidus deſiderio currendi cecidit pronus correptus radices arboris.

NOTÆ.

(e) *Eupalamon*) Ignobiliores fuerint hi duo veriſimile eſt, ſiquidem non aliter quam ſua morte, quod quidem ſciam, cogniti.

(f) *Cornua*) Aciem nempe in aptum inſtruxerant, in cujus dextro cornu duo iſti fato iniquo reperti ſunt.

(g) *Pylius*) Neſtorem dicit; qui Pylo Meſſeniæ urbi imperavit; quanquam Therſitæ factum iſtud vetus Homeri commentator attribuit.

(h) *Othriada*) Quis hic fuerit, vel unde nomen habuerit juxta cum ignariſſimis ignoro: neque maximum eſt diſpendium.

(i) *Gemini fratres*) Caſtorem dicit & Poliucem, deinde in cœium & Zodiacum Jovis beneficio relatos.

(k) *Setiger*) Aper ſetas gerens.

T 2 Dum

Dum levat hunc Peleus; celerem Tegæa ſagittam
Impoſuit nervo, ſinuatoque expulit arcu.
Fixa ſub aure feri ſummum deſtringit arundo
Corpus: & exiguo rubefecit ſanguine ſetas.
Nec tamen illa ſui ſucceſſu lætior ictus,
Quam Meleagros erat. primus vidiſſe putatur;
Et primus ſociis viſum oſtendiſſe cruorem:
Et, Meritum, dixiſſe, feres virtutis honorem.
Erubuere viri: ſeque exhortantur; & addunt
Cum clamore animos: jaciuntque ſine ordine tela.
Turba nocet jactis: &, (l) quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra ſua fata bipennifer Arcas,
Diſcite fœmineis quam tela virilia præſtent,
O juvenes, operique meo (m) concedite, dixit.
Ipſa ſuis licet hunc (n) Latonia protegat armis;
Hunc tamen invita perimet mea dextra Diana.
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore:
Ancipitemque manu tollens utraque ſecurim,
Inſtiterat (o) digitis primos ſuſpenſus in artus.
Occupat audacem: quaque eſt via proxima leto,
Summa ferus geminos dixerit in inguina dentes.
Concidit Ancæus: glomerataque ſanguine multo
Viſcera lapſa fluunt: madefactaque terra cruore eſt.
Ibat in adverſum proles Ixionis hoſtem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.

INTERPRETATIO.

Dum Peleus hunc tollit, Tegeæa aptavit nervo expeditam ſagittam, & impulit arcu curvato. Sagitta affixa ſub aure feræ, leviter vulneravit corpus extremum, & rubefecit ſetas pauco cruore. Neque tamen illa erat alacrior ſucceſſu ſui ictus quam Meleager. Creditur advertiſſe primus, & primus monſtraſſe ſociis ſanguinem aſpectum: & dixiſſe, Reportabis gloriam qua digna eſt tua virtus. Viros puduit; ſeque exhortantur, & incendunt animos cum vociferatione, & vibrant jacula ſine ordine: Numerus obeſt immiſſis, & prohibet ictus, quos ſtudet infligere. Ecce Arcas bipenni inſtructus incenſus contra ſua fata, Cognoſcite, inquit, o juvenes quantum arma virilia antecellant fœmineis: & locum date meo incœpto. Quamvis ipſa Diana hunc tueatur ſuis armis, tamen manus mea hunc mactabit nolente Diana. Talia inflatus protulerat ore ſuperbo, & tollens bipennem ambabus manibus, innixus erat digitis elatus in extremos artus. Trux aper prævertit audentem, & qua iter eſt morti proximum, immiſit geminos dentes in extrema inguina. Ancæus lapſus eſt, & inteſtina involuta multo cruore loco mota ſparguntur: atque humus infecta eſt ſanguine. Pirithous filius Ixionis ferebatur in hoſtem oppoſitum, agitans ſpicula forti manu.

NOTÆ.

(l) *Quos petit*) Quia in ſe invicem tela incurſabant.

(m) *Concedite*) Glorioſi eſt oratio, ſeſe inaniter jactantis.

(n) *Latonia*) Diana Latonæ filia.

(o) *Digitis*) Pedum intellige. Ita vero in illos ſolent inſurgere qui totis viribus ictum nituntur impingere.

Cui

Cui procul (p) Ægides, O me mihi carior, inquit,
Pars animæ conſiſte meæ; licet eminus eſſe
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit: & ærata torſit grave cuſpide (q) cornum:
Quo bene librato, votique potente futuro,
Obſtitit eſculea frondoſus ab arbore ramus.
Miſit & (r) Æſonides jaculum: quod caſus ab illo
Vertit in immeriti fatum latrantis, &, inter
Ilia conjectum, tellure per ilia fixum eſt.
At manus (ſ) Oenidæ variat: miſſiſque duabus,
Haſta prior terra, medio ſtetit altera tergo.
Nec mora: dum ſævit, dum corpora verſat in orbem,
Stridentemque novo ſpumam cum ſanguine fundit;
Vulneris auctor adeſt: hoſtemque irritat ad iram:
Splendidaque adverſos venabula condit in armos.
Gaudia teſtantur ſocii clamore ſecundo;
Vitricemque petunt dextræ conjungere dextram:
Immanemque ferum multa tellure jacentem
Mirantes ſpectant: neque adhuc contingere tutum
Eſſe putant: ſed tela tamen ſua quiſque cruentant.
Ipſe pede impoſito caput exitiabile preſſit:
Atque ita, Sume mei ſpolium, (t) Nonacria, (u) juris,
Dixit: & in partem veniat mihi gloria tecum.
Protinus exuvias rigidis horrentia ſetis

INTERPRETATIO.

Ad quem Ægides e longinquo, o ait, Pars animæ meæ mihi carior me, mane; non decet ſtrenuos longe eſſe: virtus imprudens obfuit Ancæo. Dixit; & jaculatus eſt haſtile corneum inſtructum mucrone æneo. Cui bene vibrato, atque futuro deſiderii compoti, ramus frondoſus eſculi occurrit. Æſonides jaculatus eſt etiam telum, quod ſors ab illo detorſit in exitium canis indigni, & actum inter ilia, fixum eſt per ilia in terram. At dextra Oenidæ diverſa eſt: & duobus jaculis vibratis, prius adhæſit ſolo, alterum in tergo medio ſteti: & ſine cunctatione, dum ſævit, dum torquet corpus in gyrum, & emittit ſpumam ſtridentem cum novo cruore, cauſſa plagæ adeſt, atque provocat hoſtem ad iram: & immittit coruſcantem haſtam in armos oppoſitos. Comites indicant lætitiam favente vociferatione; atque optant conſerere dextram cum dextra victrice: & ſtupentes intuentur ingentem aprum porrectum vaſto ſpatio: neque arbitrantur adhuc ſecure tangi poſſe: ſed tamen ſinguli cruore inficiunt ſua jacula. Ipſe preſſit caput horrendum pede impoſito, atque ita, Accipe, inquit, Nonacria, exuvias mei juris. & mihi ſit laus communis tecum. Continuo porrigit tergora ſpolia rigentia ſetis horridis.

NOTÆ.

(p) *Ægides*) Theſeus Ægei filius.
(q) *Cornum*) Haſtile ex corno arbore factum.
(r) *Æſonides*) Jaſon Æſonis filius.
(ſ) *Oenidæ*) Meleagri, Oenei filii.
(t) *Nonacria*) Atalanta, a Nonacri Arcadiæ monte Stygis aqua frigidiſſima famoſiſſimo, ſic dicta.
(u) *Juris mei*) Quia aprum occiderat.

(x) Terga dat, & magnis inſignia dentibus ora.
Illi lætitiæ eſt cum munere muneris auctor.
Invidere alii; totoque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
Pone age, nec titulos intercipe fœmina noſtros,
(y) Theſtiadæ clamant: neu te fiducia formæ
Decipiat; (z) longeque tuo ſit captus amore
Auctor: & huic adimunt munus, jus muneris illi.
Non tulit; & tumida frendens (a) Mavortius ira,
Diſcite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum diſtent. hauſitque (b) nefando
Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.
Toxea, quid faciat, dubium, pariterque volentem
Ulciſci fratrem, fraternaque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidumque priori
Cæde recalfecit conſorti ſanguine telum.
Dona Deum templis nato victore ferebat;
Cum videt extinctos fratres Althæa referri.
Quæ plangore dato, mœſtis ululatibus urbem
Implet; & auratis mutavit veſtibus atras.
At ſimul eſt auctor necis editus; excidit omnis
Luctus: & a lacrymis in pœnæ verſus amorem eſt.
Stipes erat; quem, cum partus enixa jaceret

INTERPRETATIO.

& caput conſpicuum magnis dentibus. Auctor doni illi gratus eſt cum dono. Cæteri livore tacti ſunt, & murmur erat per totum cœtum. E quibus Theſtiadæ porrigentes brachia cum magno clamore, Omitte, age, mulier, neque præripe noſtram gloriam: neve confidentia pulchritudinis tibi imponat, & auctor muneris tactus tuo amore procul eat. Atque huic tollunt donum, & jus illud offerendi illi. Vir bellicoſus non paſſus eſt, & fremens ira ardente, Diſcite, inquit, *prædones gloriæ alienæ, quantum differant acta a minis: atque aperuit exitiali enſe pectus Plexippi nihil ſimile reformidans. Non ſinit, hærere diu Toxeum dubitantem quid agat, atque æqualiter cupientem ulciſci fratrem, & metuentem cladem fraternam, atque recalefecit gladium calidum nece priori cruore fraterno. Althæa portabat in templa munera Diis filio victoria potito, tum intuetur fratres mortuos. Quæ plangens implet urbem triſtibus clamoribus: & induit veſtes pullas poſitis auro intextis. At ſtatim atque cauſa mortis indicio patuit, omnis mœror omiſſus eſt, & mutatus eſt a fletibus in deſiderium vindictæ. Caudex erat, quem cum Theſtias diſcumberet*

NOTÆ.

(x) *Terga*) Tergora ſeu pellem apri una cum capite Atalantæ, honoris cauſa, Meleager tradidit.

(y) *Theſtiadæ*) Plexippus & Toxeus Theſti filii, Meleagri avunculi.

(z) *Longe*) *Ut ejuſmodi te decorandi munere Meleagro tuo nec jus ſit nec liceat.*

(a) *Mavortius*) Bellicoſus, vel ex Marte genitus; ſiquidem una & eadem nocte, referente Hygino, Mars & Oeneus cum Althæa concubuerunt.

(b) *Nefando*) Quia eo avunculum ſuum Meleager appetiit. Qua re quantum poſſit, & obeſſe valeat amor, cuivis licet conjicere

(c) The-

(c) Theſtias; in flammam (d) triplices poſuere ſorores.
Staminaque impreſſo fatalia pollice nentes;
Tempora, dixerunt, eadem lignoque tibique,
O modo nate, damus. quo poſtquam carmine dicto
Exceſſere Deæ; flagrantem mater ab igne
Eripuit torrem: ſparſitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis:
Servatuſque tuos, juvenis, ſervaverat annos.
Protulit hunc genitrix, tædaſque in fragmina poni
Imperat: & poſitis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit. (e) pugnant materque ſororque,
Et diverſa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu ſceleris pallebant ora futuri:
Sæpe ſuum fervens oculis dabat ira ruborem:
Et modo neſcio quid ſimilis crudele minanti
Vultus erat; modo quem miſereri credere poſſes.
Cumque ferus lacrymas animi ſiccaverat ardor;
Inveniebantur lacrymæ tamen. utque carina,
Quam ventus, ventoque rapit contrarius æſtus,
Vim geminam ſentit, paretque incerta duobus:
Theſtias haud aliter dubiis affectibus errat,
Inque vices ponit, poſitamque reſuſcitat iram.

INTERPRETATIO

puerum inixa, tres ſorores injecerunt in ignem: atque trahentes fila fatalia admoto pollice, dixerunt, o modo in lucem edite, præſtamus eadem tempora tibi & ligno. qua ſententia prolata poſtquam Deæ abierunt, mater abſtulit lignum ardens a flamma atque irroravit aquis fluentibus. Ille titio fuerat diu occultus intimis penetralibus, atque cuſtoditus defenderat tuam vitam, o adoleſcens. Mater hunc deprompſit, atque juſſit ligna ſcindi in aſſulas, & ſupponit flammam infenſam compoſitis. Tum enixa quater immittere titionem in ignem, quater ab incœpto deſtitit. Mater & ſoror certant, & duo nomina diverſa diſtrahunt unum pectus. Sæpe vultus expalleſcebat timore facinoris futuri: ſæpe ira ardens ſpargebat ſuum ruborem in oculos. Et nunc facies erat ſimilis minanti neſcio quid atrox, nunc quam poſſes arbitrari tangi miſericordia. Et poſtquam ſævus ardor mentis ſiccaverat lachrymas, tamen lachrymæ reperiebantur: & quemadmodum navis, quam aura, atque fluctus contrarius auræ aufert, patitur duplicem violentiam, atque fluctuans obſequitur duobus, ſimiliter Theſtias dubitat incertis animi motibus: atque alternis vicibus omittit iram, & excitat omiſſam.

NOTÆ.

(c) *Theſtias*) Althæa Theſtii filia.

(d) *Triplices*) Parcæ, de quibus toties, quæ, referente Hygino, ita Meleagri fata cecinerunt. Clotho eum generoſum fore dixit; Lacheſis fortem; Atropos titionem ardentem in foco aſpexit, & ait: *Tamdiu hic vivet, quam diu hic titio conſumtus non fuerit.*

(e) *Pugnant*) Suadebat dolor, ut Meleagrum fratrum interfectorem ſoror ulciſceretur: Doſori obſtabat quod in filium mater ſeviret,

Incipit eſſe tamen (*f*) melior germana parente:
Et, Conſanguineas ut ſanguine leniat umbras,
Impietate pia eſt. nam poſtquam peſtifer ignis
Convaluit; Rogus iſte cremet mea viſcera, dixit:
Utque manu dira lignum fatale tenebat;
Ante (*g*) ſepulcrales infelix adſtitit aras.
Pœnarumque Deæ triplices furialibus, inquit,
(*h*) Eumenides, ſacris vultus advertite veſtros.
Ulciſcor facioque (*i*) nefas. mors morte pianda eſt;
In ſcelus addendum ſcelus eſt, in funera funus.
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur:
(*k*) Theſtius orbus erit? melius lugentibus ambo.
Vos modo fraterni manes, animæque (*l*) recentes,
Officium ſentite meum: (*m*) magnoque paratas
Accipite (*n*) inferias, uteri mala pignora noſtri.
Hei mihi! (*o*) quo rapior? fratres (*p*) ignoſcite matri.
Deficiunt ad cœpta manus. meruiſſe fatemur
Illum, cur pereat: mortis mihi diſplicet (*q*) auctor.
Ergo impune feret; vivuſque, & victor, & ipſo
Succeſſu tumidus regnum Calydonis habebit?

INTERPRETATIO.

Nihilominus ſoror incipit eſſe fortior matre, & ut mulceat Manes cognatos ſanguine pia eſt impietate. Nam poſtquam exitiales flammæ auctæ ſunt, Pyra iſta, inquit, depaſcat mea præcordia. Utque tractabat ſtipitem fatalem ſæva manu, miſera ſtetit ad altaria ſepulcralia; atque, inquit, Tres furiæ Deæ pœnarum, convertite veſtros oculos ad ſacra feralia. Punio atque admitto ſcelus: funus eſt expiandum funere: facinus eſt adjiciendum pro facinore, mors pro morte. Domus nefaria diſficiatur per mœrores cumulatos. An beatus Oeneus gaudebit filio victore, Theſtius erit filius privatus? Uterque juſtius flebitis. Vos tantum Umbræ fraternæ, atque animæ recens in Orcum admiſſæ experimini meum officium; atque ſumite inferias magno inventas, mala pignora noſtri ventris. Hei mihi! quo auferor? fratres parcite matri. Manus ſunt ineptæ ad auſus meos. Agnovimus illum dignum eſſe, qui occidat; cauſa mortis mihi diſplicet. Adeoque inultus diſcedet, atque vivus & victor & inflatus læto eventu obtinebit regnum Calydonis?

NOTÆ.

(f) *Melior*) Quia filius perdere ſtatuit.

(g) *Sepulcrales aras*) Rogum dicit, in quem ſtipitem, quo filii fata continebantur, conjectura erat; quem quidem rogum venuſte aram dicit, ubi occiſis fratribus viſcera ſua immolabat.

(h) *Eumenides*) Furiæ, Electo, Tiſiphone, & Megæra, Nocte & Acheronte ſatæ, maleſactorum infernales ultrices.

(i) *Nefas*) Quod Meleager in interficiendis avunculis nefas patraverat dum Ælthæa ulciſcitur, aliud in occidendo filio admittit.

(k) *Theſtius*) Althææ, itemque Plexippi & Toxei, quos Meleager interſecerat, pater.

(l) *Recentes*) Novi Orci incolæ, recens ad inferos depulſi.

(m) *Magno*) Siquidem filium, contra jus naturæ, occidendo.

(n) *Inferiæ*) Eo nomine appellatur, quæ Manibus fiebant, ſacrificia.

(o) *Quo rapior*) Rurſus in quod ruberat nefas incerta Athæa damnat.

(p) *Ignoſcite*) Ita loquitur mater quæ fratribus filium immolare veretur.

(q) *Auctor*) Se filium negat, utcumque meritum, morti poſſe tradere.

Vos

Vos cinis exiguus, (r) gelidæque jacebitis umbræ?
Haud equidem patiar, pereat ſceleratus: & (ſ) ille
Spemque patris, regnique trahat, patriæque ruinam;
Mens ubi materna eſt? ubi ſunt pia jura parentum?
Et, quos ſuſtinui, (t) bis menſum quinque labores?
O utinam (u) primis arſiſſes ignibus infans:
Idque ego paſſa forem! vixiſti munere noſtro:
Nunc merito moriere tuo. cape præmia facti:
Biſque datam, primum partu, mox ſtipite rapto,
Redde animam: vel me fraternis adde ſepulcris.
Et (x) cupio, & nequeo: quid agam? modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi ſunt. & tantæ cædis imago:
Nunc animum pietas, maternaque nomina frangunt.
Me miſeram! (y) male vincetis: ſed vincite, fratres:
Dummodo, quæ dedero vobis ſolatia, voſque
Ipſa ſequar, dixit: dextraque averſa trementi
Funereum-torrem medios conjecit in ignes.
Aut dedit, aut viſus gemitus eſt ille dediſſe,
Stipes: & invitis correptus ab ignibus arſit.
Inſcius atque abſcens flamma Meleagros ab illa
Uritur: & (z) cæcis torreri viſcera ſentit
Ignibus: at magnos ſuperat virtute dolores.

INTERPRETATIO.

Vos jacebitis cinis paucus & manes frigidi? Non equidem feram. Occidat ſceleſtus: atque ille rapiat ſpem patris, & cladem regni & patriæ. Ubi eſt animus maternus? ubi ſunt pia jura parentum? & labores decem menſium quos tulit? O utinam infans combuſtus fuiſſes primis ignibus, atque ego id tuliſſem: Vita fruitus es noſtro beneficio: jam obibis merito tuo: ſume mercedem facinoris: atque redde ſpiritum bis datum, primo partu, deinde torre ablato: vel me adjice buſtis fraternis. Et voveo, & nequeo. Quid faciam? Nunc plaga fratribus impacta, & ſimulacrum tantæ ſtragis obverſatur meis oculis: Nunc pietas & nomina materna molliunt mentem. Me infelicem! Prave vincetis: ſed vincite fratres: dummodo, inquit, ego ſequar vos & ſolatia quæ vobis prabuero: atque averſa immiſit in flammas medias manu trepida titionem funeſtum. Aut ille caudex ingemuit, aut viſus eſt ingemiſcere, aut correptus ab ignibus cunctantibus flagravit. Meleager ignarus atque abſens abſumitur eo igne; atque ſentit præcordia uri ſecreta flamma: at vincit ingentes cruciatus virtute.

NOTÆ.

(r) *Gelidæ*) Quia corpora gelida fuerant Althææ fratres, poſtquam eorum a Meleagro ad inferos animæ deturbatæ eſſent.

(ſ) *Ille*) Alios quidem filios habuit Oeneus, ſed Meleagro longe diſpares, quique in bello, ob Plexippi & Toxei mortem orto, perierunt.

(t) *Bis quinque*) Lunares intellige.

(u) *Primis*) Quo tempore torrem pueri fata continentem ſubmoventibus Parcis Althæa flammis ſubtraxerat.

(x) *Cupio*) Fratres ulciſci; & vice verſa filium ſervare. Neutrum poteſt quia utrumque per alterum impeditur. Quæ miſera animi fluctuatio quoties nobis neſciis & imperitis accidit?

(y) *Male vincetis*) Male fratres dicit vincere, quos ut ulciſcatur, filium perdere ſtatuit.

(z) *Cæcis*) Maximis, internis, occultis, quorumque cauſam ignorabat.

Quod

Quod tamen ignavo cadat, & ſine ſanguine leto,
Mœret: & Ancæi felicia vulnera dicit.
Grandævumque patrem, (a) fratremque, (b) piaſque ſorores
Cum gemitu, (c) ſociamque tori vocat ore ſupremo;
Forſitan & matrem. creſcunt igniſque dolorque;
Langueſcuntque iterum. ſimul eſt extinctus uterque,
Inque leves abiit paulatim ſpiritus auras:
Alta jacet Calydon. lugent juveneſque ſeneſque:
Vulguſque, procereſque gemunt: ſciſſæque capillos
Planguntur matres Calydonides (d) Eveninæ.
Pulvere canitiem genitor vultuſque ſeniles
Fœdat humi fuſus; (e) ſpatioſumque increpat ævum.
Nam de matre manus, diri ſibi conſcia facti,
Exegit pœnas, acto per viſcera ferro.
Non mihi ſi centum Deus ora ſonantia linguis
Ingeniumque capax, totumque (f) Helicona dediſſet;
Triſtia perſequerer miſerarum dicta ſororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt:
Dumque manet corpus, corpus refoventque foventque:
Oſcula dant ipſi, poſito dant oſcula lecto.
Poſt cinerem, cineres hauſtos ad pectora verſant:
Affuſæque jacent tumulo: ſignataque ſaxo
Nomina complexæ, lacrymas in nomina fundunt.
Quas, (g) Parthaoniæ tandem Latonia clade

INTERPRETATIO.

Dolet tamen quod pereat morte ſegni & ſine ſanguine: atque ait plagas Ancæi eſſe beatas. Et appellat patrem ætate provectum cum gemitu, & fratrem, & pias ſorores, & conſortem lecti ultima voce: forſitan & matrem. Flamma & cruciatus augentur; minuuntur denuo: ambo una ſunt exhauſti; & ſpiritus paulatim diſjectus eſt in tenuem aerem. Excelſa Calydon proſtrata eſt: juvenes & ſenes mærent: plebs & primores gemunt: matres Calydonides Eveninæ laceras habentes comas ſe tondunt. Pater humi jacens dehoneſtat canos & faciem ſenilem pulvere: atque damnat longam ætatem. Namque matrem quod attinet, manus ſibi conſcia repetivit pœnas facinoris, enſe trajecto per præcordia. Si Deus præbuiſſet mihi ora loquentia, centum linguis, & ingenium capax, & univerſum Heliconem, non enarrarem lugubres ſermones infelicium ſororum. Illæ oblitæ decoris plangunt livida pectora: & quamdiu corpus ſupereſt, fovent atque refovent corpus. Illud deoſculantur, deoſculantur lectum oppoſitum: Poſtquam in cinerem redactum eſſet cadaver, preſſant cinerem collectum ad pectora, atque jacent porrectæ ad ſepulchrum: & complexæ nomen inſculptum lapidi fundunt lachrymas in nomen. Quas tandem Latonia expleta exitio

NOTÆ.

(a) *Fratrem*) Tydeum intelligo, quamquam alios Oeneo aſſignat Anton. Liberalis.

(b) *Pias*) Quod quidem eventus comprobabit.

(c) *Sociam tori*) Uxorem dicit Cleopatram.

(d) *Eveninæ*) Eveni, Ætoliæ fluvii, accolæ.

(e) *Spatioſum*) Quia ſi maturius obiiſſet filii mortem non vidiſſet.

(f) *Helicona*) Pro Muſarum favore, illum Bœotiæ montem incolentium.

(g) *Parthaonia*) Oenei eſt, a patre Parthaone ſic dicta.

Ex-

Exſatiata domus, præter Gorgenque (*h*) nurumque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpora pennis
Allevat; & longas per brachia (*i*) porrigit alas:
Corneaque ora facit; verſaſque per aera mittit.
II. Interea Theſeus ſociati parte (*k*) laboris
Functus, (*l*) Erechtheas (*m*) Tritonidos ibat ad arces.
Clauſit iter, fecitque moras (*n*) Achelous eunti,
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte, tectis,
(*o*) Cecropida; nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes ſolidas, obliquaque vulnere magno
Murmure ſaxa ſolent. vidi contermina ripæ
Cum gregibus ſtabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus eſſe:
Multa quoque hic torrens nivibus de monte ſolutis
Corpora turbineo juvenilia vortice merſit.
Tutior eſt requies; ſolito dum flumina currant
Limite; dum tenues capiat ſuus alveus undas.
Annuit (*p*) Ægides: Utarque, Acheloe, domoque
Conſilioque tuo, reſpondit: & uſus utroque eſt.

INTERPRETATIO.

domus Parthaonia tollit pennis genitis in corpore, præter Gorgen & nurum celebris Alcmenæ; atque extendit prolixas alas per lacertos, & facit ora cornea; & ablegat mutatas per aerem.

II. Interea Theſeus defunctus parte laboris communis revertebatur ad arces Erechtheas Minervæ. Achelous auctus pluvia obſtruxit viam, & remoratus eſt redeuntem. Subito domum meam, inquit, illuſtris Cecropida: neque te objice undis furentibus. Conſueverunt abripere tigna integra, & devolvere moles tranſverſas cum magno ſonitu. Vidi excelſa ſtabula propinqua ripa avelli cum gregibus: neque illic ullius uſus fuit armentis eſſe validis, neque equis eſſe celeribus. Hic etiam torrens, nivibus liquefactis de monte, abſorbuit multa corpora juvenilia vortice turbineo. Quies eſt tutior, donec fluenta ferantur conſueto alveo; donec ſua foſſa contineat paucas aquas. Ægides aſſenſus eſt, &, inquit, utar, Acheloe, & domo & ſuaſu tuo, atque uſus eſt utroque.

NOTÆ.

(h) *Nurum*) Dejanira eſt, uxor Herculis.

(i) *Porrigit*) In aves ſunt mutatæ, quas a Meleagro fratre Meleagrides dixerunt; quas quidem cum gallinis Numidicis ſeu Africanis nonnulli confuderunt, alii cærulea criſta diſtinxerunt. Ideo vero Meleagri nomine inſignitæ illæ aves, quod certis quibuſdam temporibus in Bœotiam ex Africa circa Meleagri tumulum convolarent.

(k) *Laboris*) In interficiendo Apro.

(l) *Erechtheas*) In quibus olim Erechtheus regnaverat.

(m) *Tritonidos*) Palladem dicit, cui, ut ſæpe dictum a Tritone Libyæ pallude, ubi primum apparuit & educata eſt, hoc nomen impoſitum, Athenis vero ſuum dediſſe illam nihil eſt opus toties repetere.

(n) *Achelous*) Fluvius Aca naniam ab Ætolia dividens. Vel igitur multum ad occaſum expatiatus erat Aper, nec Calydone venire Theſeum eſt arbitrandum; vel circa locorum ſitum multum erraſſe Poetam eſt confitendum: nam Calydone Athenas petenti nullo modo obſtare poteſt Achelous, qui hinc longe magis ad occaſum aquas ſuas devolvit.

(o) *Cecropida*) Athenienſis; a Cecrope primo Athenienſium rege.

(p) *Ægides*) Theſeus Ægei filius.

Pe-

Pumice multicavo, (q) nec lævibus atria tophis
Structa ſubit. molli tellus erat humida muſco.
Summa (r) lacunabant alterno murice conchæ.
Jamque (ſ) duas lucis partes (t) Hyperione menſo,
Diſcubuere toris Theſeus comiteſque laborum:
Hac (u) Ixionides, illa (x) Trœzenius heros.
Parte Lelex, raris jam ſparſus tempora canis.
Quoſque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætiſſimus hoſpite tanto.
Protinus appoſitas (y) nudæ veſtigia Nymphæ
Inſtruxere epulis menſas: dapibuſque remotis
In (z) gemma poſuere merum. tum maximus heros
Æquora proſpiciens oculis ſubjecta, Quis, inquit,
Ille locus? digitoque oſtendit: &, Inſula nomen
Quod gerat illa, doce. quanquam non una videtur.
Amnis ad hæc, Non eſt, inquit, quod cernimus, unum.
Quinque jacent terræ: (a) ſpatii diſcrimine fallunt.
Quoque minus ſpretæ (b) factum mirere Dianæ;
(c) Naides hæ fuerant: quæ cum bis quinque juvencos
Mactaſſent; ruriſque Deos ad ſacra vocaſſent;
Immemores noſtri feſtas duxere choreas.

INTERPRETATIO.

Intrat atria parata pumice multicavo, & tophis aſperis. Terra erat madida lento muſco. Conchæ diſtinguebant ſupremum lacunar alterna murice. Jamque Sole menſo duas partes diei, Theſeus &, ſocii laborum ſeſe compoſuerunt in lectos; hac parte Ixionides, illa Lelex heros Trœzenius, jam diſtincta habens tempora paucis canis; aliique quos fluvius Acarnanum feſtiviſſimus tanto hoſpite dignos judicaverat eo honore. Continuo Nymphæ nudæ pedibus appoſuerunt dapes menſis admotis, & epulis ſublatis fuderunt vinum in gemmam. Tum heros maximus procul videns maria oculis obverſa, Quis, ait ille locus? & indicat digito: atque aſſigna nomen quod illa inſula habent: quanquam non videtur ſola. Ad hæc fluvius, Non eſt, inquit, ſolum quod videmus. Quinque terræ ſunt porrectæ: decipiunt parva differentia intervalli. Atque ut minus ſtupeas vindictam Dianæ neglectæ: hæ inſulæ fuerant Naiades: quæ cum immolaſſent decem juvencos, atque invitaſſent Deos ruris ad ſacra, agitaverunt choreas feſtas noſtri oblitæ

NOTÆ.

(q) *Nec levibus*) Tophus nempe lapis aſper & cavernoſus.

(r) *Lacunabant*) Laquear muricibus, qui cochleæ ſunt genus, itemque conchis alternis diſtinctum, & quaſi teſſellatum erat.

(ſ) *Duas*) Ut tertia reliqua eſſet, qua fere Romani, cibum ſumturi, ad quorum mores videtur alludere Poeta, ſolebant diſcumbere.

(t) *Hyperione*) Sole; qui a patre Hyperione Cœli filio illud etiam nomen habuit.

(u) *Ixionides*) Pirithous, Ixionis filius, Theſei perpetuus comes.

(x) *Trœzenius*) Sic dictus Lelex a Trœzene ubi Pittheus regnavit, ille vero habitavit; cujus quidem valde obſcura eſt hiſtoria

(y) *Nudæ veſtigia*) Pedes nudos habentes.

(z) *Gemma*) Vaſe vinario ex gemma confecto.

(a) *Spatii diſcrimine*) Quia parvum, vixque e longinquo proſpicientibus conſpicuum.

(b) *Factum*) De quo ſupra, in Oeneo per Aprum ulciſcendo.

(c) *Naides*) Fontium ſunt Nymphæ.

(d) In-

(*d*) Intumui: quantuſque feror, cum plurimus, unquam;
Tantus eram: pariterque animis immanis & undis
A ſilvis ſilvas, & ab arvis arva revelli.
Cumque loco Nymphas, memores (*e*) tum denique noſtri,
In freta provolvi. fluctus noſterque mariſque
Continuam diduxit humum; parteſque reſolvit
In totidem, mediis quot cernis (*f*) Echinadas undis.
III. Ut tamen ipſe vides, procul, en procul una receſſit
Inſula grata mihi. Perimelen navita dicit.
Huic ego (*g*) virgineum dilectæ nomen ademi.
Quod pater Hippodamas ægre tulit: inque profundum
Propulit e ſcopulo pariture corpora natæ.
Excepi; nantemque ferens, O proxima cœlo
Regna vagæ, dixi, ſortite (*h*) tridentifer, undæ,
In quo deſinimus, quo ſacri currimus amnes,
Huc ades, atque audi placidus, Neptune, precantem.
Huic ego, quam porto, nocui. ſi mitis, & æquus,
Si pater Hippodamas, aut ſi minus impius eſſet;
Debuit illius miſereri; ignoſcere nobis.
Affer opem; merſæque precor feritate paterna
Da, Neptune locum: vel ſit locus ipſa licebit.
Hanc quoque (*i*) complectar. (*k*) movit caput æquoreus rex:
Concuſſitque ſuis omnes aſſenſibus undas.

INTERPRETATIO.

Inflatus ſum; atque excurro quantus cum maximus unquam tantus eram; & æqualiter terribilis ira & fluctibus abripui nemora a nemoribus; & campos a campis. Et protraxi in mare Nymphas tum denique noſtri non oblitas, & cum loco. Unda noſtra & freti divellit ſolum conjunctum, atque diviſit in totidem partes, quot vides Echinadas in mediis fluctibus.

III. Cæterum uti cernis ipſe procul, ecce una inſula mihi accepta procul abiit. Nautæ vocant Perimelen. Ego ſuſtuli huic amatæ nomen virgineum. Quod parens Hippodamas iniquo animo paſſus eſt; & deturbavit ex caute corpus filiæ fœtum enixuræ. Excepi; & ſuſtentans natantem, o dixi; tridentifer, qui conſecutus es ſorte imperium in aquas incertas proximum cœlo, in quo nos fluvii ſacri ſubſiſtimus, in quem fluimus, huc adſis; atque æquus auſculta oranti, Neptune. Ego obfui huic quam fero. Si parens Hippodamas eſſet lenis & juſtus, aut minus impius, debuit illius misereri, nobis parcere. Subveni, & præbe ſedes, quæſo, ſubmerſæ ſævitia paterna; vel concedatur ipſa ſit ſedes. Complectar hanc etiam. Deus maris capite annuit, atque movit omnes aquas ſuo annutu.

NOTÆ.

(d) *Intumui*) Optime vero eo verbo uſus eſt Poeta, quod pariter & fluvii iram, & ejus erumpentem impetum ob oculos ponit.

(e) *Tum*) Cum ipſius iram ſentirent.

(f) *Echinadas*) Quæ inſulæ ſunt ad Acheloi oſtium, ex limo ab eo devecto conflatæ; quibus quidem vel ab Echinis quibus abundare dicuntur, vel ab Echino quodam vate, ut ſenſit Apollodorus, nomen illud impoſitum.

(g) *Virgineum*) Illam vitiavit.

(h) *Tridentifer* Neptunum dicit, cui tridens pro ſceptro attributum.

(i) *Complectar*) Illam vero; ſicuti & reliquas vicinas Echinadas Achelous alluit.

(k) *Movit caput*) Annuendi cauſa.

Ex-

Extimuit Nymphe: *(l)* nabat tamen. ipſe natantis
Pectora tangebam trepido ſalientia motu:.
Dumque ea contrecto, .totum dureſcere ſenſi
Corpus, & inducta condi præcordia terra.
Dum loquor; amplexa eſt artus nova terra natantes,
Et gravis increvit mutatis inſula membris.
IV. Amnis ab his tacuit. factum mirabile cunctos
Moverat. Irridet credentes: utque Deorum
Spretor erat, mentiſque ferox *(m)* Ixione natus;
Ficta refers, nimiumque putas, Acheloe, potentes
Eſſe Deos, dixit; ſi dant adimuntque figuras.
Obſtrupuere omnes; nec talia dicta probarunt:
Ante omneſque Lelex, animo maturus & ævo,
Sic ait: Immenſa eſt, finemque potentia cæli
Non habet: & quidquid Superi voluere, peractum eſt.
Quoque minus dubites; tiliæ contermina quercus
Collibus eſt Phrygiis, modico circumdata muro.
Ipſe locum vidi: nam me *(n)* Pelopeia Pittheus
Miſit in arva, ſuo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc ſtagnum; tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis *(o)* fulciſque paluſtribus undæ.
Jupiter huc, ſpecie mortali, cumque *(p)* parente

INTERPRETATIO.

Nympha exterrita eſt; nihilominus natabat: egomet tangebam pectus natantis micans motu timido: & dum illud tango, adverti univerſum corpus indurari, & viſcera premi terra appoſita. Dum verba facio; nova terra complexa eſt membra nantia, & inſula ponderoſa adnata eſt verſis artubus.

IV. *Poſt hæc fluvius ſiluit. Factum mirandum omnes tetigerat. Filius Ixionis exſibilat fidem adhibentes: atque ut erat Deorum contemtor & ſuperbo animo, Vana memoras, inquit, atque credis Deos nimium poſſe, Acheloe, ſiquidem præbent atque tollunt formas. Omnes migati ſunt; neque ejuſmodi verbis faverunt; & Lelex ante omnes, mente ſapiens atque ætate, ſic dicit; Poteſtas Deorum eſt infinita, neque terminis ullis comprehenditur; & quodcumque Dii cupierunt abſolutum eſt. Et ut minus heſites, quercus eſt proxima tiliæ in vallibus Phrygiis cincta parvo muro. Ego vidi locum; nam Pittheus miſit me in agros Pelopeios, qui olim ſub poteſtate fuerant ſui patris. Non longe inde lacus; terra olim hoſpitalis; Nunc aqua frequentata a mergis & fulicis paluſtribus. Jupiter figura humana & caducifer Atlantiades*

NOTÆ.

(l) *Nabat tamen*) Modum quo inſulæ nonnunquam ex advectis varii generis quiſquiliis, tignis, &c. intermixo fluctuante limo formentur, planiſſime ſub fabulæ titulo deſcripſit Poeta.

(m) *Ixione natus*) Pirithous, ex Centaurorum, Superum contemtorum, genere.

(n) *Pelopeia*) Phrygiam dicit, Aſiæ minoris regionem, Tantalo Pelopis patri regnatam, in quam a Pittheo Pelopis filio Lelex dimiſſus.

(o) *Fulcis*) Aves ſunt aquaticæ notiſſimæ, quas dicimus nos *des Poules d'eau*.

(p) *Parente*) Maja *ſcilicet* Atlantis filia, a qua Mercurius Atlantiades dicitur.

(q) Ve-

Digitized by Google

(*q*) Venit Atlantiades (*r*) poſitis caducifer alis
(*ſ*) Mille domos adiere locum requiemque petentes:
Mille domos clauſere feræ. tamen una recepit,
(*t*) Parva quidem, ſtipulis & canna tecta paluſtri:
Sed pia Baucis anus, parilique ætate (*u*) Philemon
Illa ſunt annis juncti juvenilibus; illa
Conſenuere caſa: paupertatemque (*x*) fatendo
Effecere levem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos, illic, famuloſne requiras;
Tota domus, duo ſunt: idem parentque jubentque.
Ergo ubi Cælicolæ parvos tetigere penates;
Submiſſoque humiles intrarunt vertice poſtes:
Membra ſenex poſito juſſit relevare ſedili:
Quo ſuperinjecit textum rude ſedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit: & ignes
Suſcitat heſternos; foliiſque & cortice ſicco
Nutrit; & ad flammas anima producit anili:
Multifidaſque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, & minuit, parvoque (*y*) admovit aeno.

INTERPRETATIO.

deſcendit cum patre, omiſſis alis. Acceſſerunt ad mille domos, rogantes hoſpitium & requiem: Obices obſerarunt mille domos. Tamen una accepit illos, exigua quidem, tecta ſtipulis & arundine paluſtri. Verum Baucis pia vetula, atque Philemon in illa convenerunt ætate integra: illo tugurio ſenectutem contraxerant: & inopiam agnoſcendo reddiderunt eam facilem, neque tolerandam averſo animo. Neque intereſt ibi voces heros an ſervos: univerſa familia duo ſunt; idem & imperant & obtemperant. Poſtquam igitur Dii adierunt exiguam caſam, atque ſubierunt parvam januam capite inclinato, ſenex hortatus eſt quietem præbere artubus, oblato ſedili, quod officioſa Baucis ſtravit craſſo texto. Deinde abſtulit calidum cinerem foco, atque excitat ignes heſternos, atque fovet frondibus & cortice arido, & perducit ad flammas ſpiritu anili; & attrivit ligna in multa ſegmenta deciſa, & ramuſculos ſiccos tecto dereptos, & fregit, & admovet exiguo cacabo.

NOTÆ.

(q) *Venit*) Fabulam inceptat Poeta, quæ prorſus ex Lothi hiſtoria Geneſ. 19. exſculpta videtur: ut ejus ſcopum nihil neceſſe ſit Chriſtianis inculcare.

(r) *Poſitis*) Neque vero quinam eſſent Angeli, quos neſcientes exceperunt viri Sancti, ipſi teſtabantur: neque jam, cum Majeſtatis inſignibus JESUS crucifixus nequiſſimos hypocritas a viris bonis ſegregaturus totam terram pererrat. Acrius ad corpus mortuum infames corvi ingruerent, quam advolant perſpicaces aquilæ, ſiquidem quod his intus ſervatur illis profunderetur.

(ſ) *Mille domos*) Cujus vero domum, mentem, Animum, cor ipſum non obſidet, Dei gratia in quo vivimus, movemur, & ſumus? Sed proh dolor; *Mille feræ clauſere domos.*

(t) *Parva*) Quid enim parvis potentes facerent? Moles eos moveri non patitur; neque ad infima aeſpiciens qui ex ſuperbiæ ſolio cuncta deſpiciunt:

(u) *Fhilemon*) Hunc Poetæ villicum fuiſſe nonnulli volunt.

(x) *Faſendo*) Si quidem non aliud homines malum urgeat, quam optata non poſſe conſequi; haud ego ſcio quibus incommodis magis quam divites pauperes vexenſur, qui quod non ſunt ſtulte videri velle, ut plurimis placet, ſapienter omiſerunt.

(y) *Admovit*) Annon ea cura mores totamque aniculæ rationem ob oculos ponit Poeta, ut ipſam coram cernere videaris? Ideo autem in re tam facili pedem fixo, ut tyronem ex ejuſmodi deſcriptionibus parem ſibi in ſcribendo ſeu loquendo comparare diligentiam & elegantiam adhorter.

Quod

Quodque ſuus conjux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis. furca levat ille bicorni
Sordida terga ſuis, nigro pendentia tigno:
Servatoque diu reſecat de tergore partem
Exiguam; ſectamque domat ferventibus undis:
Interea *(z)* medias fallunt ſermonibus horas:
Sentirique moram prohibent. erat alveus illic
Fagineus, curva clavo ſuſpenſus ab anſa:
Is tepidis impletur aquis; artuſque *(a)* fovendos
Accipit. in medio torus eſt de mollibus ulvis
Impoſitus lecto, ſponda pedibuſque ſalignis.
Veſtibus hunc velant, quas non niſi tempore feſto
Sternere conſuerant: ſed & hæc viliſque vetuſque
Veſtis erat, lecto non indignanda ſaligno.
(b) Accubuere Dei. menſam ſuccincta tremenſque
Ponit anus. menſæ ſed erat pes tertius impar:
(c) Teſta parem fecit. quæ poſtquam ſubdita *(d)* clivum
Suſtulit; æquatam *(e)* mentæ terſere virentes.
Ponitur hic *(f)* bicolor *(g)* ſinceræ bacca Minervæ,
Conditaque in liquida corna *(h)* autumnalia fœce,

INTERPRETATIO.

& concidit olera quæ ſuus conjux collegerat in horto riguo. Ille deripit furca bicorni turpia terga porci pendentia trabe fumida; atque abſcindit de tergo diu ſervato parvam partem: & mollit abſciſſam aquis bullientibus. Interea tædium tollunt temporis interjecti colloquio, & faciunt ne cunctatio moleſta ſit. Ibi erat crater fagineus ſuſpenſus clavo ab anſa curva: is impletur aquis calidis, atque accipit membra lavanda. In medio erat torus de lenis ulvis impoſitus lecto, ſponda & pedibus ſalignis. Hunc ſternunt tapete, quem non niſi tempore feſto ſoliti erant depromere: ſed & ille tapes & vilis & vetus erat, non erubeſcendus lecto saligno. Dii accubuerunt. Anus accincta & tremens admovet menſam; verum pes tertius menſæ erat diſſidens: later fecit æqualem: qui poſtquam ſubjectus demſit inæqualitatem, mentæ virides effluxerunt æquatam. Tum apponitur bacca bicolor intemeratæ Palladis, & corna autumnalia defruto condita,

NOTÆ.

(z) *Medias*) Donec fumoſum & durum lardum domitum & coctum eſſet.

(a) *Fovendos*) Sacris etiam litteris commendatus utiliſſimus ille mos, hoſpitum pedes lavare.

(b) *Accubuere Dei*) Utinam vero iſto exemplo quam Deo gratæ virtutes frugalitas & hoſpitalitas, quam in ſe utiles, quam, vel nullo Deo inhabitante, & pulchræ, &jucundæ ſint, hominibus liceret ſeu potius liberet perſpicere.

(c) *Teſta*) Fragmentum aliquod teſtæ, quod, ne menſa titubaret, pedis brevitati mederetur.

(d) *Clivum*) Non quidem quod eſſet; verum quod ob pedis brevitatem eſſe videretur.

(e) *Menta*) Quæ attritu gratum odorem emitterent.

(f) *Bicolor*) Alia parte vireſcentibus, altera nigricantibus.

(g) *Sincera*) Quia Minerva, in cujus tutela oliva, quam produxit, virgo eſt caſtiſſima.

(h) *Autumnalia*) Quæ Autumno matureſcunt; tunc etiam, ſicuti & alia, muſto condiuntur.

In-

(*i*) Intubaque, & (*k*) radix, & (*l*) lactis maſſa coacti;
Ovaque, non acri leviter verſata favilla;
Omnia fictilibus. poſt hæc cælatus eadem
Siſtitur argilla crater; fabricataque fago
Pocula, qua cava ſunt, flaventibus illita (*m*) ceris.
Parva mora eſt; (*n*) epulaſque foci miſere calentes:
Nec longæ rurſus referuntur vina ſenectæ;
Dantque locum menſis paulum ſeducta ſecundis.
Hic nux, hic miſta eſt rugoſis (*o*) carica (*p*) palmis,
Prunaque, & in patulis redolentia mala caniſtris,
Et de purpureis collectæ vitibus uvæ.
Candidus in medio favus eſt. ſuper omnia vultus
Acceſſere boni: (*q*) nec iners pauperque voluntas.
Interea, quoties hauſtum cratera repleri
Sponte ſua, per ſeque vident ſuccreſcere vina,
Attoniti novitate pavent, manibuſque ſupinis
Concipiunt Baucisque preces timiduſque Philemon:
Et veniam dapibus, nulliſque paratibus orant.
Unicus anſer erat, minimæ (*r*) cuſtodia villæ:

INTERPRETATIO.

& cicoreum; & raphanus, & caſeus recens, & ova leviter verſata in tepido cinere, atque hæc omnia in vaſibus terreis. Poſtea ſculptus urceus ex eadem terrà apponitur, & pocula facta ex fago, obducta ceris flavis, qua parte ſunt cava. Breve eſt tempus, & foci dederunt dapes calidas: neque rurſus apponitur vinum vetus. Atque hæc paulum ſepoſita vicem præſtant bellariis. Tum, nux, tum ficus arida juncta ſunt corrugatis dactilis, itemque pruna & mala fragrantia in corbibus, cum racemis collectis ex rubris vitibus. Favus albus eſt in medio. Læta facies addita eſt ſuper omnia, & voluntas neque ſegnis neque parca. Interea cum advertunt urceum repleri per ſe quoties vacuus eſſet, atque ultro vina augeri; ſtupentes novitate timent, & Baucis & pavidus Philemon ad preces confugiunt manibus in cœlum ſublatis, & veniam implorant epulis, atque exiguo apparatui. Unicus anſer erat, cuſtos viliſſimæ villæ,

NOTÆ.

(i) *Intuba*) Eſt intubus ſeu intubum genus herbæ, ſub quo cichoreum etiam intelligitur. *Endive, Chicorée.*

(k) *Radix*) Raphanus a Græcis dicitur. *Des Raiforts.*

(l) *Lactis coacti*) Caſei recentis.

(m) *Ceris*) Multus eſt nimirum in ligno expoliendo ceræ uſus.

(n) *Epulas*) Lardum nempe cum oleribus. Cæterum, utut apparatus levis, & cibi teſſues, more tamen Romano ordinata cœna; ut ejus ineuntis ferculum, deinde ſolidiores cibi, noviſſime Bellaria appoſita fuerint.

(o) *Carica*) Eo nomine appellantur ficus, cujus generis in Syria eſſe Plinius meminit.

(p) *Palmis*) *Dactylos* vulgo vocitant. *Des Dattes.*

(q) *Nec iners voluntas*) Ea vero eſt quæ apud nos ponit beneficium: nam de vana illa & mendaci, quam garrulis officiorum pollicitationibus ineptis geſticulationibus male ſimulare didicerunt plerique noſtri homines, ab omni re bona alieni, de urbano illo latrocinio, inquam, non poſſit ſine odio vir bonus cogitare.

(r) *Cuſtodia*) Anſeres etiam in Capitolio, quod ſopitos cuſtodes ad arcis defenſionem adverſus Gallos excitaviſſent, publice ali ex Plutarcho diſcimus.

Quem Dis hoſpitibus domini mactare parabant:
Ille celer penna tardos ætate fatigat;
Eluditque diu: tandemque eſt (ſ) viſus ad ipſos
Confugiſſe Deos. Superi vetuere necari;
Dique ſumus; meritaſque luet vicinia pœnas
Impia, dixerunt. vobis immunibus hujus
Eſſe mali dabitur: modo vestra relinquite tecta;
Ac noſtros (t) comitate gradus; & in ardua montis
Ite ſimul. parent ambo, baculiſque levati
(u) Nituntur longo veſtigia ponere clivo.
Tantum aberant ſummo, quantum ſemel ire ſagitta
Miſſa poteſt: flexere oculos, & merſa palude
Cætera proſpiciunt: tantum ſua tecta manere.
VIII. IX. Dumque ea mirantur; dum deflent fata ſuorum:
Illa vetus dominis etiam caſa parva duobus,
(x) Vertitur in templum: furcas ſubiere columnæ:
Stramina (y) flaveſcunt; adopertaque (z) marmore tellus,
Cælatæque fores, aurataque tecta videntur.
Talia cum placido (a) Saturnius edidit ore:
Dicite, juſte ſenex, & fœmina conjuge juſto
Digna, quid optetis. cum Baucide pauca locutus,
Conſilium Superis aperit commune Philemon:

INTERPRETATIO.

quem domini volebant occidere in gratiam Deorum hoſpitum. Ille velox pennis laſſat lentos annis, & diu effugit: atque tandem viſus eſt confugiſſe ad Deos ipſos. Illi prohibuerunt occidi, Dique ſumus, inquiunt, & vicinia impia dabit pœnas quas meruit: vobis concedetur eſſe expertibus hujus cladis: Deſerite tantum veſtras ſedes, atque ſequimini noſtra veſtigia, & venite una in cacumen montis. Uterque obſequuntur, & ſuſtentati ſcipionibus conantur aſcendere excelſum montem. Tantum diſtabant a cacumine quantum jactus ſagittæ poteſt comprehendere: converterunt oculos, & proſpiciunt ſuam domum ſolam reſiduam, alia omnia abſorpta lacu.

VIII. IX. *Et dum ea ſtupent; dum lugent ſortem ſuorum, illud antiquum tugurium etiam anguſtum duobus dominis mutatur in ædem: columnæ vices præſtiterunt furcarum, tectum flaveſcit, & terra conſpicitur ſtrata marmore, janua ſculpta, & domus auro oblita: cum Jupiter ejuſmodi protulit amico ore. Aperite juſte ſenex, & fœmina digna juſto marito, quid voveatis. Poſtquam Philemon pauca locutus eſſet cum Baucide, Diis patefacit commune deſiderium:*

NOTÆ.

(ſ) *Viſus*) Quis tandem ad illos qui ſe non infeſtabantur evaſit.

(t) *Comitate*) Antique; pro *comitamini*.

(u) *Nituntur longo*) Nimirum difficile eſt admodum ab improborum commercio, deinde & pœnis ſeſe extricare: quanquam pro viribus niti ſi quis cogitat, utcumque ad montis ardua Deus aſcendere jubeat, vel in medio clivo puſſit ſervari.

(x) *Vertitur*) Non eſt hæc fabula, ſiquidem bene intelligas: hiſtoria eſt vera, quæ quotidie renovatur, & in æternum manebit. Templa enim fiunt denique, in quibus Spiritus Dei habitat, quicumque eum in ſuo ex argilla tenui ergaſtulo excipere ſatagunt.

(y) *Flaveſcunt*) Quia in aurum mutata

(z) *Marmore*) Templi ſolum marmore ſtratum.

(a) *Saturnius*) Jupiter *ſcilicet* Saturni filius.

(b) Eſſe

(*b*) Eſſe ſacerdotes, delubraque veſtra tueri
Poſcimus: & quoniam concordes egimus annos;
Auferat hora duos eadem: nec conjugis unquam
Buſta meæ videam; neu ſim tumulandus ab illa.
Vota fides ſequitur. templi tutela fuere
Donec vita data eſt. annis ævoque ſolnti
Ante gradus ſacros cum ſtarent forte, locique
Narrarent caſus; frondere Philemona Baucis,
Baucida conſpexit ſenior frondere Philemon.
Jamque ſuper geminos creſcente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta, Valeque,
O conjux, dixere ſimul: ſimul abdita texit
Ora (*c*) frutex. oſtendit adhuc (*d*) Tyaneius illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos.
Hæc mihi non vani (neque erat cur fallere vellent)
Narravere ſenes. equidem pendentia vidi
Serta ſuper ramos: ponenſque recentia, dixi,
Cura pii Dis ſunt, &, qui coluere, coluntur.
X. Deſierat: cunctoſque & res & moverat auctor;
Theſea præcipue: quem facta audire volentem
Mira Deum, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur: Sunt, o fortiſſime, quorum
Forma ſemel mota eſt, & in hoc renovamine manſit.

INERPRETATIO.

Petimus eſſe Sacerdotes, & ſervare veſtra templa; & quoniam ætatem tranſegimus unanimes, eadem hora utrumque tollat; neque unquam aſpiciam ſepulcrum meæ uxoris, neve ſim ſepeliendus ab illa. Eventus reſpondet deſideriis: fuerunt ædituí quandiu vita conceſſa eſt. Confecti annis atque ſenio cum forte eſſent ante gradus ſacros, & referrent fortunam loci, Baucis vidit Philemonem frondeſcere. Philemon ſenex Baucidem. Jamque faſtigio creſcente ſuper utriuſque faciem mutuos commutabant ſermones, dum licuit; & dixerunt ſimul, Vale Conſors, ſimul arbor obduxit ora condita. Incola Tyaneius ibi adhuc monſtrat ſtipites propinquos factos *ex duobus corporibus. Senes nequaquam mendaces mihi iſta retulerunt: neque erat cur vellent mentiri. Equidem vidi corollas pendentes ex ramis, atque affigens novas dixi, Pii ſunt curæ Diis, & qui eos honoraverunt honorantur.*

X. *Abſolverat, & factum, & ejus* cauſ*ſa omnes tetigerat; præſertim Theſeum; quem cupientem audire miracula a Diis exhibita fluvius Calydonius cubito incumbens ita affatur. Sunt, o generoſe, quorum figura mutata eſt ſemel, atque perſtitit in hac mutatione.*

NOTÆ.

(b) *Eſſe Sacerdotes*) Stulta porcis, cujuſmodi terra eſt obruta, petitio videbitur, qui non aliud quam ſe luto & voluptatibus involvere & ingurgitare cupiunt: quibus quidem, modo paulum expectent, ſua portio non deerit. Aſt enim illis qui, a quo habent omnia, verum Deum cognoſcunt, nihil majus videri poreſt quam cum eo eſſe, ab illo moveri, illius obſequi voluntatibus, ab ejus nutu pendere; Dei eſſe, Deum habere, Deos eſſe denique: quæ omnia & infinita alia ita res una ſunt & eadem, in apertiſſimo ſole piis poſita, ut ad illa impii planiſſime cæcutiant.

(c) *Frutex*) Pro ſtirpe poſuit. Mutatus enim eſt Philemon in quercum, Baucis in tiliam.

(d) *Tyaneius*) Tyana Cappadociæ urbe in Phrygiam advecto.

Sunt, quibus in plures jus eſt tranſire figuras:
Ut tibi, *(e)* complexi terram maris incola, *(f)* Proteu:
Nam modo te juvenem, modo te videre leonem,
Nunc violentus aper, nunc, quem tetigiſſe timerent,
Anguis eras, modo te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque ſæpe videri.
Interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.
XI. Nec minus *(g)* Autolyci conjux Eriſichthone nata
Juris habet. pater hujus erat, qui numina Divum
Sperneret; & nullos aris adoleret honores.
Ille etiam *(h)* Cereale nemus violaſſe ſecuri
Dicitur; & lucos ferro temeraſſe vetuſtos.
Stabat in his ingens annoſo robore quercus;
Una nemus: vittæ mediam, *(i)* memoreſque tabellæ,
Sertaque cingebant voti argumenta potentis.
Sæpe ſub hac *(k)* Dryades feſtas duxere choreas;

INTERPRETATIO.

Sunt quibus eſt poteſtas concedere in plures formas; quemadmodum tibi, Proteu, habitator æquoris cingentis tellurem. Nunc enim te conſpexerunt hominem; nunc leonem: modo eras ſus ferus, modo ſerpens quem metuerent tangere: quandoque cornua te fingebant taurum. Sæpe poteras ſpeciem induere ſaxi, ſæpe etiam arboris. Nonnunquam ſimulans vultus fluidarum aquarum eras fluvius; nonnunquam ignis contrarius aquis.

XI. *Neque Autolyci uxor, filia Eriſichthonis, minori gaudet poteſtate. Parentem habebat, qui negligeret Deorum imperia & neque præberet ulla thura altaribus. Ille quoque creditur temeraſſe ſilvam Cereri ſacram bipenni; atque vaſtaſſe lucos antiquos ſecuri. Quercus vaſta antiquo ligno in his erat, ſola inſtar ſilvæ: Vittæ, & tabulæ grati animi indicia, & corollæ, quæ ſigna erant deſideriorum expletorum, complectebantur mediam. Dryades agitaverunt ſæpe feſtivas choreas ſub ea.*

NOTÆ.

(e) *Complexi*) Nam terra omnium elementorum infima, quam aqua ambit.

(f) *Proteu*) Quis fuerit Proteus iſte formam identidem immutans, haud facile eſt aſſequi. Deum marinum Neptuni & Phœnices filium faciunt nonnulli; alii Oceani & Thethyos; Herodotus regem dicit fuiſſe Ægypti, qui Trojani belli temporibus floruerit. Quiſquis ille fuerit non modo varias formas induiſſe, ſed aliis alias induxiſſe videtur, qui de ejus mutationibus diverſiſſima prodidere. Illas nonnulli Deo, qui Proteus ſit, idem in rebus diverſiſſimis, attribuunt: alii materiæ, quæ per varias formas diſtinguatur: quidam intellectui, qui in res omnes quas cogitat ſeſe immutet; vel etiam veritati, quæ priuſquam qualis eſt menti ſeſe offerat, variis illi phantaſmatibus illudat. Proteum deinde mimum artificioſiſſime quoſvis imitantem; vel nautam ventis omnibus utentem: Sophiſtam, præterea Philoſophum, Magum, Politicum præſertim rebus omnibus ſeſe accomodantem hic aut ille ſcripſerunt: ut Proteo mutabiliorem eſſe oporteat qui innumeros quos unus efficit ad omnia velit comitari.

(g) *Autolyci*) Fuit Autolycus Anticleæ, quæ Ulyſſem peperit, genitor; furandi ſcientia a Mercurio donatus; cujus quidem uxor, nomine *Metra*, Eriſichthonis filia varias quoque induere formas ſolita.

(h) *Cereale*) Cereri frugum deæ conſecratum.

(i) *Memores*) Gratum eorum animum ſignificantes, qui, Nymphæ, in quercu habitantis, ſeu magis Cereris beneficio, votorum compotes facti fuerant. Qui mos quidem memores tabellas Diis ex arboribus ſuſpendendi ex Poetis paſſim cognoſcitur.

(k) *Dryades*) Nymphæ ſilvas incolentes, quarum vita in quercubus præſertim, a quibus nomen acceperunt.

Sæpe

Digitized by Google

Sæpe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
Circuiere modum: menſuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat: nec non & cætera tanto
Silva ſub hac, ſilva quanto jacet herba ſub omni.
Non tamen idcirco ferrum *(l)* Triopeius illa
Abſtinuit; famuloſque jubet ſuccidere ſacrum
Robur: & ut juſſos cunctari vidit, ab uno
Edidit hæc rapta ſceleratus verba ſecuri:
Non dilecta *(m)* Deæ ſolum, ſed & ipſa licebit
Sit Dea, jam tanget frondente cacumine terram.
Dixit: &, obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit *(n)* Deioia quercus:
Et pariter frondes, pariter palleſcere glandes
Cœpere; ac longi ſudore madeſcere rami.
Cujus ut in trunco fecit manus impia vulnus;
Haud aliter fluxit diſcuſſa cortice ſanguis;
Quam ſolet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor e cervice profuſus.
Obſtupuere omnes: *(o)* aliquiſque ex omnibus audet
Deterrere nefas, ſævamque inhibere bipennim.
Aſpicit hunc, Mentiſque piæ cape præmia, dixit
(p) Theſſalus: inque virum convertit ab arbore ferrum:
Detruncatque caput: repetitaque robora cædit.
Editus e medio ſonus eſt cum robore talis:
Nympha ſub hoc ego ſum Cereri gratiſſima ligno:

INTERPRETATIO.

Sæpe etiam manibus conjunctis ex ordine, complexæ ſunt magnitudinem ſtipitis, & menſura ejus exæquabat quindecim ulnas: atque reliquæ arbores non minus huic inferiores erant, quam herba eſt infra omnes arbores. Non tamen ideo Triopeius avertit ſecurim ab illa: atque ſervis imperat exſcindere ſacrum lignum: atque ut vidit juſſos morari, correpta ſecuri ab uno protulit has voces: Quamquam non modo ſit Deæ Nympha cara, ſed & ipſa Dea, jam feriet ſolum frondoſo culmine. Dixit, & dum tollit bipennem in ictus obliquos, quercus Deioia contremuit & gemuit: & folia ſimul & glandes cœperunt palleſcere, & rami protenſo humeſcere ſudore. In cujus ſtipite poſtquam manus impia impegit plagam, non aliter cruor manavit disjecto cortice, quam ſolet ſanguis emiſſus ex cervice aperta, cum taurus magnus procubuit victima pro altaribus. Omnes admirati ſunt: atque aliquis inter cæteros non veretur dehortari flagitium, atque remorari ſecurim. Theſſalus hunc intuetur: atque, inquit, Sume mercedem animi pii; & convertit bipennem ab arbore in virum. & abſcindit caput, & abſcindit quercum repetitam. Vox ejuſmodi prodiit e media arbore: Ego ſum Nympha cariſſima Cereri ſub hoc ligno.

NOTÆ.

(l) *Triopeius*) Eriſichthon Triopæ filius.
(m) *Deæ*) Cereri, *ſcilicet*.
(n) *Deioia*) Cerealis, ἀπὸ τῆς Δηοῦς, a Cerere.
(o) *Aliquis*) Ex ſervis, *ſcilicet*: quamquam aliter Callimachus.
(p) *Theſſalus*) Eriſichthon.

Quæ tibi factorum pœnas inſtare tuorum
Vaticinor moriens noſtri ſolatia leti.
Perſequitur ſcelus ille ſuum: labefactaque tandem
Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor
Corruit, & multam proſtravit pondere ſilvam.
Attonitæ Dryades damno nemoriſque ſuoque,
Omnes germanæ, Cererem cum veſtibus atris
Mœrentes adeunt; pœnamque Eriſichthonis orant.
Annuit his: capitiſque ſui pulcherrima motu
Conceſſit gravidis oneratos meſſibus agros:
Moliturque genus pœnæ (q) miſerabile, ſi non
Ille ſuis eſſet nulli miſerabilis actis,
Peſtifera lacerare Fame. quæ quatenus ipſi
Non adeunda Deæ, (r) (neque enim Cereremque Famemque
Fata coire ſinunt) montani numinis unam
Talibus agreſtem compellat (ſ) Oreada dictis:
Eſt locus extremis (t) Scythiæ glacialis in oris,
Triſte ſolum, ſterilis, ſine fruge, ſine arbore, tellus;
Frigus iners illic habitant, Pallorque, Tremorque,
Et jejuna Fames: ea ſe in præcordia condat
(u) Sacrilegi ſcelerata jube. nec copia rerum
Vincat eam; ſuperetque (x) meas certamine vires.
Neve viæ ſpatium te terreat: accipe currus:

INTERPRETATIO.

quæ obiens tibi prædico pœnas tuorum ſcelerum adeſſe, quæ ſunt conſolatio noſtræ mortis. Ille perficit facinus ſuum, atque arbor denique evicta ictibus innumeris, & attracta funibus collapſa eſt, & dejecit multas arbores pondere. Dryades exterritæ ſtrage ſilvæ & ſua, omnes ſorores accedunt ad Cererem lugentes cum pullis veſtimentis; atque rogant ſupplicium Eriſichthonis. Illis aſſentitur, & formoſiſſima agitavit campos graves meſſibus copioſis nutu ſui capitis: atque parat genus mortis miſerandum, niſi ille nulli eſſet flendus ſuis flagitiis; parat diſcerpere fame crudeli. Quæ quia non convenienda ipſi Divæ, neque enim fata patiuntur Cererem & famem concurrere, alloquitur ejuſmodi verbis unam Oreadem agreſtem potentiæ montanæ. Eſt locus in ultimis regionibus gelidæ Scythiæ, Solum lugubre, terra infœcunda, ſine ſegete, ſine arboribus: frigus ignavum, & pallor & tremor illic ſedes habent, cum vacua fame: fac ea ſe abdat in viſcera impii. Neque bonorum affluentia eam ſuperet; & vincat meam potentiam contentione. Ne vero loci diſtantia te moveat, ſume currus,

NOTÆ.

(q) *Miſerabile*) Quod ad miſericordiam quoſvis commoveret.

(r) *Neque enim*) Utinam vero Chriſtianis noſtris, quod Ethnicus docuit, liberet cognoſcere; Chriſtianis, inquam, qui Deo conjuncti, ut ſeſe falſo gloriantur, illi juxta ſibique ejuſmodi non verentur aggregare, quæ reſarre injurium videtur.

(ſ) *Oreada*) Montanam nympham, ἀπὸ τοῦ ὄρους, a monte enim quaſdam cognominavit ſuperſtitioſa antiquitas.

(t) *Scythia*) Quæ Europæ eſt regio in Aſiam vaſtiſſime prorumpens.

(u) *Sacrilegi*) Eriſichthonis, *ſcil.*

(x) *Meas*) Quæ in alendo & exſaturando ſitæ ſunt.

Acci-

Accipe, quos frænis *(y)* alte moderere, *(z)* dracones.
Et dedit. illa dato ſubvecta per aera curru
Devenit in Scythiam: rigidique cacumine montis
(a) (Caucaſon appellant) ſerpentum colla levavit:
Quæſitamque Famem lapidoſo vidit in agro,
Unguibus & raras vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis; cava lumina: pallor in ore:
Labra incana ſitu: ſcabræ rubigine fauces:
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent:
Oſſa ſub incurvis exſtabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus. pendere putares
Pectus, & a *(b)* ſpinæ tantummodo crate teneri.
(c) Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
Orbis, & immodico prodibant tubera talo.
Hanc procul ut vidit, (neque enim eſt accedere juxta
Auſa) refert mandata Deæ; paulumque morata,
Quanquam aberat longe, quanquam modo venerat illuc,
Viſa tamen ſenſiſſe Famem; retroque dracones
Egit in *(d)* Hæmoniam verſis ſublimis habenis.
XII. Dicta Fames Cereris *(e)* (quamvis contraria ſemper
Illius eſt operi) peragit; perque aera vento
Ad juſſam delata domum eſt: & protinus intrat

INTERPRETATIO.

ſume dracones, quos potenter regas frænis: atque dedit. Illa vecta curru oblato per aerem pervenit in Scythiam: atque levavit cervices draconum in vertice montis prærupti (vocant Caucaſon) atque intuita eſt famem expetitam in campo ſaxis obſito, qua carpebat unguibus & dentibus rara gramina. Capillus erat hiſpidus; oculi depreſſi; pallor in vultu; labia albicantia ſquallore; fauces aſpera rubigine; pellis dura, per quam præcordia poſſent cerni: oſſa exſiccata eminebant ſub lumbis gibboſis; Locus alvi erat pro alvo: crederes pectus eſſe ſuſpenſum, & teneri tantum a texto ſpinæ: Macies amplificaverat nodos; & orbis genuum tumebat, & tubera extabant immenſo talo. Cum advertit eam procul, (neque enim auſa eſt propius accedere) memorat juſſa Deæ: & cum paululum ſubſtitiſſet, tametſi longe ſtabat, tametſi modo venerat illuc, viſa tamen ſenſiſſe famem; & excelſa retro flexit ſerpentes in Theſſaliam mutatis habenis.

XII. Fames exequitur juſſa Cereris, quanquam eſt ſemper oppoſita illius actioni: atque vecta eſt vento per aerem ad domum præſcriptam; & ſtatim ſubit

NOTÆ.

(y) *Alte*) Per aera nempe, ut ad Scythiam altiſſimam regionem perveniret.

(a) *Dracones*) Qui Cereris jugales, ejus currum trahere finguntur.

(a) *Caucaſon*) Qui Scythiæ mons eſt altiſſimus perpetuis nivibus horridus.

(b) *Spina crate*) Pro ipſa dorſi ſpina, in cratis modum compacta.

(c) *Auxerat*) Aucti nempe videntur, cum ſine adjunctis carnibus conſpiciuntur.

(d) *Hæmoniam*) Theſſaliam dicit, quæ a ſuis regibus Pelaſgicum, Argos, Hellas, Dryopis, aliis itemque nominibus inſignita.

(e) *Quamvis*) Aſſiduum enim famis opus Cereris fruges, quibus alma Dea voracem profligat, avide conſumere, illarumque vires infringere.

Sacrilegi thalamos: altoque ſopore ſolutum
(Noctis erat tempus) geminis amplectitur (f) alis:
Seque viro inſpirat, fauceſque, & pectus & ora
Afflat; & in vacuis ſpargit jejunia venis.
Functaque mandato fœcundum deſerit orbem:
Inque domos inopes aſſueta revertitur arva.
Lenis adhuc ſomnus placidis Eriſichthona pennis
Mulcebat. petit ille dapes ſub imagine ſomni:
Oraque (g) vana movet, dentemque in dente fatigat;
Exercetque cibo deluſum guttur inani:
Proque epulis tenues nequicquam devorat auras.
Ut vero eſt expulſa quies; furit ardor edendi:
Perque avidas fauces, immenſaque viſcera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poſcit, & appoſitis queritur jejunia menſis:
Inque epulis epulas quærit. quodque urbibus eſſe,
Quodque ſatis populo poterat, non ſufficit uni.
Pluſque cupit, quo plura ſuam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra;
Nec ſatiatur aquis; peregrinoſque ebibit amnes;
Utque rapax ignis non unquam alimenta recuſat;
Innumeraſque trabes cremat; &, quo copia major
Eſt data, plura petit; turbaque voracior ipſa eſt:
Sic epulas omnes Eriſichthonis ora profani
Accipiunt, poſcuntque ſimul. cibus omnis in illo
Cauſſa cibi eſt: ſemperque locus fit inanis edendo.

INTERPRETATIO

cubiculum ſceleſti, & fovet ambabus alis virum preſſum profundo ſomno: (tempus erat noctis) & ſe inſinuat in illum, & inficit anhelitu & gulam, & pectus & ora, & effundit famem per inanes venas: & poſtquam juſſa perfeciſſet, recedit ab ora fertili, & redit ad ſedes vacuas & campos ſolitos. Placidus ſopor reficiebat adhuc Eriſichthonem mitibus pennis. Ille flagitat epulas per ſimulacra ſoporis, & agitat os vacuum, & laſſat dentem in dente, & negotium faceſſit gutturi decepto eſca vana, & fruſtra abſorbet ſubtilem ventum pro dapibus. Poſtquam vero ſopor excuſſus eſt, deſiderium vorandi ſævit, & imperium habet & in gulam famelicam & in præcordia voraginoſa. Et ſine cunctatione; petit quod mare, quod tellus, quod aer paſcit, & queritur de fame menſis ſtratis, & quærit dapes in dapibus. Atque ſoli non eſt ſatis quod poterat eſſe ſatis civitatibus & plebi. Et quo plura devolvit in abdomen plura optat. Atque ut mare recipit amnes de univerſa terra, neque cumulatur aquis, & abſorbet fluvios diſſitos: & ſicut ignis vorax nunquam reſpuit eſcam, & conſumit infinita tigna: & quo major abundantia eſt conceſſa, plura poſcit, & eſt rapacior ipſo numero: ita os impii Eriſichthonis capit omnes dapes, atque ſimul petit: Omnes epulæ ſunt cauſſa epularum in illo; & ſpatium fit ſemper vacuum vorando,

NOTÆ.

(f) *Alis*) Appoſite profecto; ut edendi impetus, qui aliis hominibus remiſſior, Eriſichthonem, quem nunquam deſereret, celeriter invaderet.

(g) *Vana*) Quæ inania fruſtra movebat.

Jam·

Jamque fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes. ſed inattenuata manebat
Tum quoque, dira fames; implacatæque vigebat
Flamma gulæ. tandem, demiſſo in viſcera cenſu,
Filia reſtabat, non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. dominum generoſa recuſat:
Et vicina ſuas tendens ſuper æquora palmas,
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait. hæc Neptunus habebat.
Qui prece non ſpreta, quamvis modo viſa ſequenti
Eſſet (*b*) hero; formamque novat; vultumque virilem
Induit, & cultus piſcem capientibus aptos.
Hanc dominus ſpectans, O qui pendentia parvo
Æra cibo (*i*) celas, moderator arundinis, inquit,
Sic mare compoſitum, ſic ſit tibi piſcis in unda
Credulus, & nullos, niſi fixus, ſentiat hamos:
Quæ modo cum vili turbatis veſte capillis
Littore in hoc ſteterat, (nam ſtantem in littore vidi)
Dic ubi ſit: neque enim veſtigia longius exſtant.
Illa Dei munus bene cedere ſentit: & a ſe
Se quæri gaudens, his eſt reſecuta rogantem:
Quiſquis es, ignoſcas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi; ſtudioque operatus inhæſi.
Quoque minus dubites, ſic has Deus æquoris artes
Adjuvet, ut nemo jamdudum littore in iſto,
(Me tamen excepto) nec fœmina conſtitit ulla.

INTERPRETATIO.

Jamque minuerat divitias a patre acceptas fame & ingluvie immenſi abdominis: ſed fames crudelis tum quoque integra ſupererat, & ardor ventris impatientia vigebat. Denique reddito in præcordia deturbato, nata ſupererat, non merita ejuſmodi patrem. Egenus hanc etiam vendit. Cordata abhorret ab hero, atque porrigens ſuas manus ſuper maria proxima, O, inquit, qui gaudes præmio virginitatis nobis ſublata, vindica me a domino. Neptunus iis gaudebat: qui prece nequaquam neglecta, quanquam nunc conſpecta eſset a domino comitante, & mutat figuram, & faciem virilem tradit, & cultus idoneos piſcatoribus. Herus hanc aſpiciens, O, inquit, gubernator virga qui tegis hamos pendentes exigua eſca, ſic æquor ſit tibi placidum, ſic ſit tibi piſcis facilis in aqua, neque ullos uncos ſentias niſi correptus; Aperi ubi ſit puella, quæ modo erat in hoc littore cum amictu tenui coma incondita, (namque intuitus ſum ſtantem in littore) neque enim pedum ſigna longius apparent. Illa advertit Dei donum in uſum verti, atque lætans ſe a ſe expeti, ita reſpondit petenti: Quiſquis es veniam concedas; in nullam partem detorſi oculos ab iſto mari, atque affixus ſum operi, illi ſtudens. Et quo minus diffidas; Ita Deus maris faveat iſti meo ſtudio, ut nullus jam diu; neque ulla puella conſtitit in littore, ſi me excipias.

NOTÆ.

(b) *Hero*) Domino, cui a Paire Meſtra vendita.

(i) *Celas*) Ita vero piſcibue illudunt piſcatores, æreum ſeu ferreum hamum eſca aliqua tegere ſoliti.

Cre-

Credidit; & verſo dominus pede preſſit arenam;
Eluſuſque abiit. illi ſua reddita forma eſt.
Aſt ubi habere ſuam transformla corpora ſentit,
Sæpe pater dominis (*k*) Triopeida vendit. at illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus (*l*) abibat:
Præbebatque avido (*m*) non juſta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali poſtquam conſumſerat omnem
Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo;
Ipſe ſuos artus lacero divellere morſu
Cœpit: & (*n*) infelix minuendo corpus alebat.
Quid (*o*) moror externis? etiam mihi ſæpe novandi
Corporis, o juvenes, (*p*) numero finita poteſtas.
Nam modo, quod nunc ſum, videor: modo flector in anguem,
Armenti modo dux vires in cornua ſumo.
Cornua, dum potui. nunc pars caret altera (*q*) telo
Frontis, ut ipſe vides. gemitus ſunt verba ſecuti.

INTERPRETATIO.

Herus fidem adhibuit, & calcavit arenam pede reflexo, & deceptus exceſſit. Sua figura eſt illi reſtituta. At poſtquam parens advertit ſuam filiam habere corpus mutabile ſæpe vendit dominis, & illa nunc equa, nunc avis, vacca nonnunquam, interdum cervus diſcedebat, & exhibebat cibos injuſtos famelico patri. Poſtquam tamen illa morbi rabies exhauſerat omnem copiam, atque auxerat vim atrocis mali, ipſe occœpit diſcerpere ſua membra morſu voraci, & miſer ſuſtentabat corpus deſtruendo. Quamobrem hæreo in alienis? Mihi quoque eſt vis numero ſtatuta ſæpe mutandi corporis. Nam aliquando conſpicior quod nunc ſum, nunc vertor in ſerpentem: nunc dux armenti induo vires in cornua: Cornua quandiu licuit: nunc pars una frontis ſpoliata eſt armis ſuis, ut ipſe cernis. Gemitus ſunt ſecuti voces.

NOTÆ.

(k) *Triopeida*) Metram dicit, ipſius Eriſichthonis filiam, Triopæ neptim.

(l) *Abibat*) Varias hujus Metræ mutationes nonnulli ad magicas artes referunt, vel ad formam qua Procis illudebat Tzetzes ad varia dona, quæ nondum vulgato pecuniæ uſu, ab illis accipiebat; quorum quidem donorum non inepte formam induiſſe Metram Theſſali dicebant; ſiquidem pro illis turpiter veniebat. Alii aliter exponunt qui diverſis Metræ mutationibus diverſa liberorum erga parentes officia, quæ tamen illibata vitæ caſtitate ſint præſtanda, volunt intelligi. Atque equidem ſuum uſum poſſunt hæ omnes habere explicationes.

(m) *Non juſta*) Quia dolo malo & furtis quæſita.

(n) *Infelix*) Quamobrem atrociſſimo ſupplicio mactatum impium Eriſichthonem Poetæ ad poſteros tranſmiſerint, ſupervacaneum eſt dicere. Illud magis annotandum Eriſichthones eſſe quicunque ventri dediti non alium vitæ finem, non alium quam voluptatem Deum agnoſcunt; quos quidem ſua ingluvie male perituros, utut ipſum ventrem Deus non deſtrueret, res ipſa vociferatur. Multa inſuper ut non unius generis eſſe quos variarum rerum fames inexplebilis non ſine Dei contemtu torqueat, mihi eſſent proferenda: ſed admonuiſſe, pio qui, niſi ſummi Boni & Dei cauſa, rem nullam curat, ſatis fuerit.

(o) *Moror*) Achelous, de quo ſupra Theſeum & Lelegem alloquitur.

(p) *Numero*) Ternario nempe; non enim quamlibet, ut alii, ſed hominis, draconis, tauri denique tantum formam Achelous fatetur induiſſe.

(q) *Telo*) Cornu nimirum, quod Acheloo Achilles eripuit, ut in ſequentibus videbimus.

P.OVI-

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

Hac illi poſtea veſtem miſit, qua periit (poſtquam Licbat in ſcopulum fuit tranſlatus) & in cœlum traductus eſt. Tum vero Alcmena ad Iolen ſe contulit: eique Galanthidem in muſtelam, & illa viciſſim ſororem ſuam in arborem converſam narravit. Interim ſupervenit ipſis Iolaus, reparata per Heben juventute. Id quod non poſſe omnibus contingere, Jupiter Æaci exemplo docet. Hunc fugiens Miletus, in Aſiam diſceſſit, & Byblidem procreavit atque Caunum: cujus illa amore tabefacta, in fontem periit. Qua quidem res magis mira omnibus viſa fuiſſet, niſi paulo ante Iphis, ipſo nuptiarum die, virilem ſexum accepiſſet.

Quæ gemitus, (*a*) truncæque Deo (*b*) Neptunius heros
Cauſſa rogat frontis: cum ſic (*c*) Calydonius amnis
Cœpit, inornatos redimitus (*d*) arundine crines:
Triſte petis munus. quis enim (*e*) ſua prælia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine. nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendiſſe decorum eſt:
Magnaque dat nobis (*f*) tantus ſolatia victor.
Nomine ſi (*g*) qua ſuo (*h*) tandem pervenit ad aures
(*i*) Deianira tuas, quondam pulcherrima virgo,
Multorumque fuit ſpes invidioſa procorum.
Cum quibus ut ſoceri domus eſt intrata petiti;
Accipe me generum, dixi, (*k*) Parthaone nate.

INTERPRETATIO.

Heros Neptunius petis quæ ſit cauſſa gemitus Deo, & frontis mutilatæ: cum fluvius Calydonius ſic orſus eſt, cinctos habens crines incomtos junco: Poſcis lugubre officium: quis enim ſuperatus velit narrare ſua certamina? Tamen narrabo ordine: neque tam dedecori fuit ſuperari, quam gloria certaſſe; & tantus victor nobis præbet magnam conſolationem. Si quadam Dejanira tandem pervenit ad aures tuas ſuo nomine, fuit olim puella formoſiſſima, & ſpes invidioſa multorum amatorum. Cum quibus ut ſubii domum ſoceri expetiti, Habeto me generum, dixi, fili Parthaonis.

NOTÆ.

(a) *Trunca*) Quia cornu altero carebat.

(b) *Neptunius*) Theſeus eſt Neptuni, ab Ægeo patre, nepos.

(c) *Calydonius*) Acheolus nempe, ut jam ſæpe vidimus.

(d) *Arundine*) Corona, ex arundinibus, quibus fere fluviorum ripæ abundant.

(e) *Sua prælia commem.*) Quod tamen Acheloo faciendum, ut ex ſequentibus patebit.

(f) *Tantus*) Quantus fuit Hercules, a quo ſuperatus Achelous.

(g) *Qua*) Redundare videtur vox iſta, quæ tamen aliquam habet emphaſim.

(h) *Tandem*) Pro *aliquando*, ſed magis ſervit affectui.

(i) *Dejanira*) Oenei Ætoliæ regis filia, deinde Herculis uxor.

(k) *Parthaone nate*) Oeneus eſt, cui tamen Homerus Portheum patrem aſſignat.

(l) Di-

(*l*) Dixit & Alcides. alii (*m*) ceſſere duobus.
Ille Jovem (*n*) ſocerum dare ſe, famamque (*o*) laborum;
Et ſuperata ſuæ referebat juſſa (*p*) novercæ.
Contra ego: (turpe Deum mortali cedere duxi:
(*q*) Nondum erat ille Deus) Regem me cernis aquarum
Curſibus obliquis inter (*r*) tua regna fluentem:
Nec gener externis hoſpes tibi miſſus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars una tuarum.
(*ſ*) Tantum ne noceat, quod me nec regia Juno
Odit, & omnis abeſt juſſorum (*t*) pœna laborum.
Nam quod te jactas (*u*) Alcmena matre creatum;
Jupiter aut falſus pater eſt, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis. elige, fictum
Eſſe Jovem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem jamdudum lumine torvo
Spectat; & accenſæ non fortiter imperat iræ
Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera lingua.
Dummodo pugnando ſuperem: tu vince loquendo.
Congrediturque ferox. puduit modo magna locutum
Cedere. rejeci (*x*) viridem de corpore veſtem;

INTERPRETATIO.

Alcides dixit etiam: cæteri ceſſerunt duobus. Ille dicebat ſe offerre Jovem ſocerum, & gloriam laborum, & mandata ſua novercæ evicta. Ego contra: (Indecorum credidi Deum cedere mortali: ille nondum erat Deus) Vides me moderatorem aquarum currentem fluxu obliquo per tuum regnum: neque ero gener peregrinus tibi miſſus a regionibus exteris, ſed popularis, & pars una rerum tuarum. Solummodo ne obſit, quod neque regia Juno me odio habet, & omnis pœna laborum præſcriptorum abeſt. Nam quod gloriaris te natum Alcmena matre; aut Jupiter eſt pater fictus, aut verus flagitio. Vocas patrem ſtupro matris. Diſpice an malis Jovem eſſe fictum, an te natum per opprobrium. Aſpicit me jam diu talia proferentem infenſis oculis, neque ſatis reprimit ardentem iram; atque tot voces reponit; Manus mihi eſt fortior lingua: dummodo vincam certando, tu prior eſto fabulando. Atque ſævus me adoritur. Puduit modo profeſſum magna cedere. Deripui amictum glaucum a corpore,

NOTÆ.

(l) *Dixit*) Ut ſe, *ſcilicet*, generum acciperet.

(m) *Ceſſere*) Ut jam Dejaniram uxorem non peterent.

(n) *Socerum*) Siquidem enim Jupiter Herculis genitor, Dejaniræ ſocer fuiſſet.

(o) *Laborum*) Decantatos illos in ſequentibus videbimus.

(p) *Noverca*) Junonis, *ſcil.* quæ Jovis conjux, cujus juſſu, per Euryſtheum, tot labores ſubivit Hercules.

(q) *Nondum*) Nam poſtea in cœlum relatum videbimus.

(r) *Tua*) Achelous nempe Ætoliæ eſt fluvius, quam ab Acarnania dividit.

(ſ) *Tantum ne*) Acutiſſime ea excuſat quæ ſibi laudi, Herculi probro ducenda videbantur.

(t) *Pœna*) Odio enim tantis laboribus Herculem Juno objecit, ut poſtea videbimus.

(u) *Alcmena*) Cum qua Electryonis filia, Amphitryonis vero uxore Jupiter mariti formam indutus rem habuit: unde natus Hercules.

(x) *Viridem*) Qui color fuit convenientiſſimus.

Bra-

Brachiaque oppoſui: tenuique a pectore varas
In ſtatione manus; & pugnæ membra paravi.
Ille cavis hauſto *(y)* ſpargit me pulvere palmis;
Inque vicem fulvæ jactu *(x)* flaveſcit arenæ.
Et modo cervicem, modo crura *(a)* micantia captat;
Aut captare putes: omnique a parte laceſſit.
Me mea defendit gravitas; fruſtraque petebar.
Haud ſecus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppūgnant; manet illa; ſuoque eſt pondere tuta.
Digredimur paulum: rurſumque ad bella coimus;
Inque gradu ſtetimus, certi non cedere; eratque
Cum pede pes junctus: totoque ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter fortes vidi concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidiſſima ſaltu
Expetitur conjux. ſpectant armenta, paventque
Neſcia quem maneat tanti victoria regni.
Ter ſine profectu voluit nitentia contra
Rejicere *(b)* Alcides a ſe mea pectora: quarto
Excutit amplexus, *(c)* adductaque brachia ſolvit;
Impulſumque manu (certum mihi vera fateri)
Protinus avertit: tergoque oneroſus inhæſit.
Si qua fides, (neque enim ficta mihi gloria voce
Quæritur) impoſito preſſus mihi monte videbar.

INTERPRETATIO.

atque oppoſui lacertos, & tenui paratas ulnas incurvatas a pectore: & inſtitui artus ad prælium. Ille me tegit pulvere capto manibus capacibus: & viciſſim flaveſcit jactu flavæ arenæ. Atque jam inſurgit in collum, jam corripere nititur crura fallentia, aut velle corripere credas: & fatigat omni ex parte. Meum pondus me texit, & incaſſum appetebar. Non aliter quam moles, quæ undis pulſatur cum magno ſono: illa ſtat, & ſecura eſt ſua gravitate. Divellimur paululum: & rurſum concurrimus ad certamen, & ſtetimus invicti, obfirmati non cedere: atque pes erat connexus cum pede; & ego incumbens toto pectore & urgebam digitos digitis, & frontem fronte. Non aliter aſpexi validos tauros congredi, cum compar petitur pulcherrima toto nemore, præmium certaminis. Armenta intuentur, atque timent, ignora ad quem ſpectet victoria tanti regni. Alcides ter nixus eſt a ſe dimovere mea pectora contra luctantia: quarto ſe expedit ab amplexu, & avellit lacertos affixos, atque continuo me avertit a ſe impulſu manus: (conſtitui agnoſcere vera) atque ponderoſus dorſo incubuit: Si qua fides, (neque enim honorem aucupor falſis ſermonibus) mihi videbar onuſtus monte.

NOTÆ.

(y) *Spargit*) Ut firmius & validius antagoniſtæ corpus poſſet apprehendere. Solebant enim luctatori ut corpus agile & lubricum fieret, firmaretur cutis adverſus aeris injurias; pori, roboris cauſa, ſtiparentur, oleo ſeu ceromate ſeſe perungere.

(x) *Flaveſcit*) Quia & Achelous arena Herculem ſparſit.

(a) *Micantia*) Quæ lubrica prehendentis manibus effluebant.

(b) *Alcides*) Hercules, cui a robore, ἀπὸ τῆς ἀλκῆς apud Græcos illud datum nomen.

(c) *Adducta*) Quibus Herculem Achelous complectebatur premebatque.

Vix

Vix tamen exſerui ſudore fluentia multo
Brachia; vix ſolvi duros a corpore nexus.
Inſtat anhelanti; prohibetque reſumere vires:
Et cervice mea potitur. tum denique tellus
Preſſa genu noſtro eſt, & arenas ore momordi.
Inferior virtute meas devertor ad *(d)* artes;
Elaborque viro longum formatus in anguem.
Qui poſtquam flexos ſinuavi corpus in orbes;
Cumque fero movi linguam ſtridore biſulcam;
Riſit, & illudens noſtras *(e)* Tirynthius artes;
(f) Cunarum labor eſt angues ſuperare mearum,
Dixit: &, ut *(g)* vincas alios, Acheloe, dracones;
Pars quota Lernææ ſerpens eris unus *(h)* Echidnæ?
Vulneribus fœcunda ſuis erat illa: nec ullum
De *(i)* centum numero caput eſt impune reciſum;
Quin gemino cervix hærede valentior eſſet.
Hanc ego ramoſam natis e cæde colubris,
Creſcentemque malo, domui; domitamque peremi.
Quid fore te credas, falſum qui verſus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?

INTERPRETATIO.

Vix tamen exſolvi lacertos madidos multo ſudore; vix explicui preſſos nodos a corpore. Urget me ægre reſpirantem; atque impedit reſumere vires: & tenet meum collum. Tum denique terra impulſa eſt genu noſtro, & tetigi pulverem ore. Minor viribus recurro ad meas artes, atque vir effluo mutatus in oblongum ſerpentem. Qui ut flexi corpus in gyros, & linguam biſidam agitavi cum terribili ſibilo: riſit Tirynthius, atque contemnens noſtras artes, Labor eſt, ait, incunabulorum meorum elidere ſerpentes: & quamvis ſuperes cæteros angues, Acheloe, quota pars eris ſolus Echidnæ Lernææ? Illa erat dives ſuis plagis: neque ullum caput ex centum numero eſt abſciſum fruſtra: quin collum eſſet fortius duplici capite ſuccreſcente. Ego hanc ſuperavi multitudinem ſerpentibus ortis ex mutilatione, & validiorem detrimento; atque occidi ſuperatam: Quid ſperes futurum de te, qui mutatus in falſum ſerpentem tractas arma aliena? Quem figura emendicata tegit?

NOTÆ.

(d) *Artes*) Quibus quidem ſi bonæ ſunt primo utendum non vi; nam ſtultum per plura, quæ per pauca licet, exequi.

(e) *Tirynthius*) Hercules eſt a Tirynthe Argis urbe vicina, in qua educatus, ſic dictus.

(f) *Cunarum*) Duos a Junone immiſſos dracones infantem Herculem eliſiſſe jam ante in epiſtolis vidimus.

(g) *Vincas*) *Aſtutia, viribus, &c. ſis metuendus*.

(h) *Echidnæ*) Quæ *vipera* Latine. De illa autem hoc in loco agitur ab Hercule ſublata, quæ Lernæam Argivi agri paludem infeſtabat.

(i) *Centum*) Septem, novem, quinquaginta capita alii hydræ aſſignant: centum plerique, quibus certe tot licuit, ſiquidem ex uno amputato, duo renaſcerentur, donec ſubinde repullulantia igne edomare Hercules commentus fuerit. Qua quidem fabula vel arcem indicare voluerunt ab Hercule expugnatam, unde plures ſubinde propugnatores erumperent; vel ad omne flagitium proclive humanum ingenium, in novas fraudes uſque fœcundum.

Di-

Dixerat: & ſummo digitorum vincula collo
Injicit. angebar, ſeu guttura forcipe preſſus:
Pollicibuſque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto reſtabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a læva parte lacertos;
Admiſſumque trahens ſequitur: deprenſaque dura
Cornua figit humo; meque alta ſternit arena.
Nec ſatis id fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit; truncaque a fronte revellit.
Naides hoc, pomis & odoro flore repletum,
Sacrarunt; diveſque meo bona (*k*) Copia cornu eſt.
Dixerat: at Nymphe ritu ſuccincta Dianæ
Una miniſtrarum, fuſis utrimque capillis,
Inceſſit, totumque tulit prædivite cornu.
(*l*) Autumnum, & menſas felicia poma ſecundas.
Lux ſubit: &, primo feriente cacumina Sole,
Diſcedunt juvenes: neque enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapſus, motæque reſidant,
Opperiuntur, aquæ. vultus Achelous agreſtes,

INTERPRETATIO.

Dixerat; & *immittit nodos articulorum* ſuorum *ſupremis cervicibus. Urgebat, quaſi babuiſſem collum conſtrictum forcipe:* & *nitebar exſolvere meas cervices pollicibus. Tertia figura ſævi tauri ſupererat* mihi *ſic etiam ſuperato: transformatus in artus tauri reſiſto. Ille injicit brachia in toros a parte ſiniſtra;* & *trahens* me *ſequitur concitum, atque affigit duræ terræ cornua correpta,* & *me dejicit in ſuprema arena. Neque id ſatis fuerat, ſæva manus rumpit durum cornu dum tractat,* & *abripit a fronte mutila. Naiades ſacrum fecerunt repletum pomis* & *floribus odoriferis,* & *bona Abundantia eſt opulenta meo cornu. Abſolverat; at Nympha una famularum collectas habens veſtes more Dianæ, coma utrimque ſparſa, venit,* & *portavit totum Autumnum cornu copioſiſſimo,* & *poma optima pro bellariis. Dies ſuccedit,* & *juvenes abeunt. Sole primulum illuſtrante vertices* montium: *neque vero exſpectant donec torrentia ſubſidant* & *placide fluant,* & *aquæ rapidæ quieſcant. Achelous occultavit cornu*

N O T Æ.

(k) *Copia*) Non hoc Acheloi, ſed Amaltheæ capræ cornu, Copiæ dicatum fingit noſter idem Poeta Faſtor. 5. Acheloi fabulam quod attinet, ſenſum habet prorſus hiſtoricum. Illum nempe Ætoliæ regem volunt fuiſſe qui Theanti fluvio in quo ſubmerſus nomen ſuum impoſuerit. Una cum Herculæ Dejaniræ nuptias nonnullis dicitur ambiviſſe cum homo eſſet; atque ex eo mutationum ſuarum famam conſecutum quod non vi aperta, ſed dolis uteretur: qui tandem tamen bonam regni ſui partem, quam cornu Copiæ vocitarunt, amiſerit. Alii Acheloum fluvium ideo Dejaniram dicunt cupiviſſe, quod in ejus regna frequens irrumperet: Hominis formam illi attributam quod aliquando leniter flueret; Serpentis, quod obliquo curſu; Tauri, quod cum mugitu tumidus ferretur. Ab Hercule præterea factum ſuperatum, quod ab illo in multos rivos diviſus ab agrorum vaſtatione fuerit prohibitus: Cornu denique ablatum, Copiæ volunt dicatum, quod agri aqua ex Acheloo derivata irrigui fertiliores eſſe multo quam ante cœperint.

(l) *Autumnum*) Fructus quoscumque fert Autumnus.

Et

Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit jactura decoris;
Cætera ſoſpes erat. capitis queque, fronde ſaligna;
Aut ſuper impoſita celatur arundine damnum.
II. At te, *(m)* Neſſe ferox, ejuſdem virginis ardor
Perdiderat volucri trajectum terga ſagitta.
Namque, nova repetens patrios cum conjuge muros,
Venerat *(n)* Eveni rapidas Jove natus ad undas.
Uberius ſolito nimbis hiemalibus auctus,
Verticibuſque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro ſe; curam de conjuge agentem
Neſſus adit, membriſque valens, ſcituſque vadorum;
Officioque meo ripa ſiſtetur in illa
Hæc, ait, Alcide: tu viribus utere nando.
(Pallentemque metu, fluviumque, ipſumque timentem)
Tradidit *(o)* Aonius pavidam *(p)* Calydonida Neſſo.
Mox, ut erat, pharetraque gravis, ſpolioque leonis,
(Nam clavam, & curvos trans ripam miſerat arcus)
Quandoquidem cœpi, ſuperentur flumina, dixit.
Nec dubitat; nec qua ſit clementiſſimus amnis
Quærit: & obſequio deferri ſpernit aquarum.
Jamque tenens ripam, miſſos cum tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Neſſoque parente
(q) Fallere depoſitum, Quo te fiducia, clamat,

INTERPRETATIO.

& mutilum caput mediis aquis. Attamen movebatur ſolo *diſpendio landis ſublata, cætera erat incolumis: vitium etiam capitis tegitur foliis ſalignis, aut junsis ſuperſtratis.*

II. *At, Neſſe improbe, amor ejuſdem puella te occiderat cum gereres dorſum tranſfixum levi arundine. Namque filius Jovis reverſens ad patria mœnia cum nova nupta, devenerat ad aquas furentes Eveni. Fluvius erat tumidior ſolito imbribus hyemalibus, multus voraginibus, atque invius. Neſſus corpore ſtrennus, & cognoſcens vada accedis ad* Herculem *nihil ſibi timentem, ſed de uxore anxium, atque, inquit, Hac tibi reddetur mea opera ad illam ripam; o Alside: tu utere viribus natando. Aonius credidit Neſſo timidam Calydonidem, pallidam pavore, atque metuentem & torrentem, & ipſum* Neſſum? *Dein, ſicuti erat, onuſtus pharetra, & exuviis leonis, (nam jecerat clavam, & ſinuatos arcus trans ripam) quandoquidem, inquit, inſtitui, ſuperentur vincantur. Neque haſitat, neque curat qua fluvius ſit leviſſimus: & negligit tranſmitti obſequio aquarum. Jamque ad ripam appulſus, cum colligeret arcus trajectos agnovit vocem uxoris: atque Neſſo ſtudente retinere depoſitum, Quo, vociferatur, inutilis confidentia*

NOTÆ.

(m) *Neſſe*) Unum fuit ex Centauris, Ixionis filius, adeoque biformis, parte altera homo, altera equus.

(n) *Eveni*) Qui Ætoliæ eſt fluvius ante *Lycormas* dictus.

(o) *Aonius*) Hercules, Thebis Bœotiæ, cujus montana pars *Aonia* dicitur, oriundus.

(p) *Calydonida*) Dejaniram, Calydone oriundam.

(q) *Fallere depoſitum*) Hoc eſt Herculem concredita Dejanira fraudare.

Vana

Vana pedum, violente rapit? tibi, Neſſe biformis,
Dicimus. exaudi: nec res intercipe noſtras.
Si te nulla mei reverentia movit; at (r) orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina:
Vulnere, non pedibus te conſequar, ultima dicta
Re probat: & miſſa fugientia terga ſaggita
Trajicit. exſtabat ferrum de pectore aduncum.
Quod ſimul evulſum eſt, ſanguis per utrumque foramen
Emicuit, miſtus Lernæi tabe (ſ) veneni.
Excipit hunc Neſſus: Neque enim moriemur inulti,
Secum ait: & calido (t) velamina tincta cruore
Dat munus raptæ, velut (u) irritamen amoris.
III. Longa fuit (x) medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras, odiumque (y) novercæ.
Victor ab (z) Oechalia (a) Cenæo ſacra parabat

INTERPRETATIO.

pedum te abripit? Te alloquor, Neſſe ambigue: reſponde: neque ſuffurator res noſtras. Si nullus mei timor te retinuit; at rota cui pater tuus affixus eſt, poterat dehortari a ſtupro. Nequaquam tamen elaberis, quamquam confidis viribus equinis. Te corripiam non pedibus ſed plaga: Confirmat noviſſima verba reipſa: & tranſfigit dorſum fugiens ſagitta impulſa. Ferrum recurvum prominebat ex pectore. Quod ſtatim atque extractum eſt, cruor exſiliit per utrumque foramen, confuſus cum veneno Lernææ peſtis. Neſſus illum excipit. Neque, apud ſe dicit, occidemus inulti: & offert in donum Dejaniræ *ſublatæ induſium infectum ſanguine tepido, tanquam philtrum amatorium.*

III. *Spatium temporis medii longum fuit: & facta magni Herculis vulgata fuerant per orbem, ſicut & odium novercæ. Domitor Oechaliæ adornabat ſacra promiſſa Jovi Cenæo,*

NOTÆ.

(r) *Orbes*) Rotam dicit, cui indefinenter in inferis circumactæ ideo affixum fabulati ſunt Ixionem, quod Junonem poſtquam de ſtupro interpellaſſet, ideoque de cœlo dejectus eſſet, apud homines de vitio cœlorum reginæ oblato gloriaretur.

(ſ) *Veneni*) Quo tinctæ Herculis ſagittæ, ut earum vulnera immedicabilia eſſent.

(t) *Velamina*) Induſium nempe; quanquam aliter Diodorus, quem adi, ſi tanti eſt: namque circumfluentibus rebus optimis, ineptiarum libros identidem in unum cogere, deinde in plures dividere planiſſime nugatorium, & diſpendioſum, in tanta vitæ brevitate præſertim videtur.

(u) *Irritamen*) Quod ad amandum poſſet pellicere.

(x) *Medii*) Id eſt, quod hæc inter, & ea quæ noviſſime de iſto amoris irritamine & Neſſi induſio acta ſunt.

(y) *Noverca*) Junonis; quæ pellicibus omnibus infenſa, Jovis quoque adulterio ortam ſobolem perdere quoad licuit nunquam deſtitit. Cæterum, utut Herculem per Euryſtheum cui illum per dolum ſubjecit, in primis vexaverit, non aliud conſequuta, quam ut ab Hercule ſuperatis omnibus difficultatibus, & exantlatis laboribus, major illi novercalibus odiis gloria accreverit.

(z) *Oechalia*) Plures fuere urbes hujus nominis: quamobrem inter ſe autores de ea quam Hercules diruit, non conſentiunt. Euboicam tamen fuiſſe, ut ſcripſit Strabo, Cenæum promontorium, ubi Hercules vota parabat, quod in Eubœa, mihi quidem, pro rei dignitate ſatis comprobat. Illam vero urbem ideo expugnavit Hercules, quod Iolen præſtanti forma filiam, quam illi, qui ſe aut filios ſagittandi peritia ſuperaſſet, Oechaliæ rex Eurytus ſponſam promiſerat, ſibi victori denegaſſet.

(a) *Cenæo*, Cui a Cenæo Eubœæ promontorio cognomen.

Vota Jovi, cum Fama loquar præceſſit ad aures;
Dejanira tuas, (quæ veris addere falſa
Gaudet, & e minima ſua per (b) mendacia creſcit)
(c) Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit (d) amans: (e) Veneriſque novæ perterrita fama
Indulſit primo lacrymis; flendoque dolorem
(f) Diffudit miſeranda ſuum: mox deinde. Quid autem
Flemus, ait? pellex lacrymis (g) lætabitur iſtis.
Quæ quoniam adventat, properandum, aliquidq; novandum eſt,
Dum licet; & nondum thalamos tenet altera noſtros.
Conquerar, an ſileam? repetam Calydona, morerne?
Excedam tectis? an, ſi nihil amplius, (h) obſtem?
Quid ſi, me, Meleagre, tuam memor eſſe ſororem,
Forte paro facinus; quantumque injuria poſſit,
(i) Fœmineuſque dolor, jugulata pellice, teſtor?
(k) In curſus animus varios abit. (l) omnibus (m) illi
Prætulit imbutam Neſſeo ſanguine veſtem
Mittere; quæ vires defecto reddat amori.

INTERPRETATIO.

cum fama garrula, quæ amat adjicere ficta veris, & ex parvula augetur per ſua mendacia, antevenit ad aures tuas, o Dejanira, Amphitryoniaden correptum eſſe amore Ioles. Amans fidem adhibuit, atque exterrita fama novi amoris, primo convertit ſe ad lacbrymas, atque miſerabilis minuit mœſtitiam ſuam lacbymando: mox deinde, quamobrem vero, inquit, lacrymas diffundimus, adultera gaudebit iſto fletu? Quæ quoniam accedit, feſtinandum eſt, atque aliquid incipiendum quandiu conceſſum eſt, neque adhuc alia regnat in noſtris conclavibus. Propalabone an taceam? redeamne Calydonem, an maneam? Egrediarne domo, an, ſi nihil amplius, obnitar? Quid, ſi recordans me eſſe tuam germanam, Meleagre, virile decerno factum, & indico quantum injuria & mœror fœmineus poſſit, mactata adultera? Mens fertur in diverſas cogitationes. Propoſuit omnibus illi mittere ſubuculam tinctam ſanguine Neſſæo; quæ redintegret vires amoris languentis:

NOTÆ

(b) *Mendacia.* Ut ſtultiſſimi ſint effœminati homunciones, qui jam ſatis ſuis vitiis, væcordiaque vexati, ſibi inſuper atrociſſimos qui nunquam fuerunt hoſtes, mendacibus rumoribus, vel ſua etiam phantaſia arceſſunt.

(c) *Amphitryoniaden*) Herculem; qui Amphitryonis, ideo dictus filius; quod Alcmenam ejus matrem, cum qua Jupiter rem habuit, duxiſſet uxorem.

(d) *Amans*) Facile credidit quia timuit, timuit quia amavit; atque adeo amori mare creditur qui mentem turbat.

(e) *Veneris*) Amorum, quibus Hercelem indulgere audierat.

(f) *Diffudit*) Atque adeo minuit, aut minuere viſa eſt; nam ut ipſe Naſo alicubi;
Flendo certe diffundimus iram.

(g) *Lætabitur*) Quia nempe, utut ſolatio eſſe videantur lachrymæ, proſtrati & devicti animi ſunt magis indicia, quam reſipiſcentis & convaleſcentis.

(h) *Obſtem*) Pellicis intelliga, præſertim, tum etiam Herculis voluptatibus.

(i) *Fœmineus*) Qui tanto gravior & impotentior quanto fœminis animus imbecillior & levior.

(k) *In curſus*) Verba ſunt Poetæ.

(l) *Omnibus*) Quæ animo volverat Dejanira.

(m) *Illi*) Herculi, *ſcilicet.*

Ignr-

Ignaroque (*m*) Lichæ, quid tradat neſcia, luctus
Ipſa (*n*) ſuos tradit: blandiſque miſerrima verbis
Dona det illa viro, mandat. (*o*) capit inſcius heros.
Induiturque humeris Lernææ (*p*) virus Echidnæ.
Thura dabat primis, & verba precantia, flammis;
Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit (*q*) vis illa mali; reſolutaque flammis
Herculeos abiit late diffuſa per artus.
Dum potuit, ſolita gemitum virtute repreſſit.
Victa malis poſtquam patientia, reppulit aras;
Implevitque ſuis nemoroſum vocibus (*r*) Oeten.
Nec mora; letiferam conatur ſcindere veſtem:
Qua trahitur, trahit illa cutem; (*ſ*) fœdumque relatu,
Aut hæret membris fruſtra tentata revelli:
Aut laceros artus, & grandia detegit oſſa.
Ipſe cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, ſtridet; coquiturque ardente veneno.

INTERPRETATIO.

atque imprudens quid det, ipſa dat ſuum mœrorem inſcio Lichæ; atque jubet lenibus verbis tradat marito ſuo illa infœliciſſima munera. Heros ignarus ſumit, atque aptat humeris venenum Echidnæ Lernææ. Immittebat thura primis ignibus, & fundebat preces, atque ſpargebat vinum patera in altaria marmorea: Illa potentia veneni excitata eſt, & fuſa igne ſparſa late fluxit per membra Herculis: Quatenus licuit, cohibuit gemitum virtute conſueta. Poſtquam patientia ſuperata doloribus, deſeruit altaria, atque implevit Oeten frondoſum ſuis clamoribus. Et continuo nititur lacerare amictum fatalem. Illa, qua diſcerpitur, diſcerpit pellem, atque, dictu horrendum, aut affixus eſt artubus nequicquam tentatus exſcindi, aut nudat membra diſcerpta, & magna oſſa. Ipſe ſanguis crepitat, ſicut aliquando bractea ignita merſa in ſtagno frigido, & torretur furente tabo.

NOTÆ.

(m) *Licha*) Herculis ſervo; quem ille, ut ſibi veſtem, qua in ſacris uti conſueverat, a Dejanira afferret, in Trachiniam ad ipſam miſerat.

(n) *Suos*) Ita vero, ſiquidem per Induſium quod marito mittebat, illum perdidit.

(o) *Capit*) Porrigente Licha, *ſcilicet*.

(p) *Virus*) Quo imbutam tunicam ſupra vidimus.

(q) *Vis illa*) De veneno loquitur, quod cum tunica induerat.

(r) *Oeten*) Qui mons eſt Theſſaliæ; ubi Hercules Apollinis juſſu, quem de morbi remedio per Iolaum & Lycimnium interrogaverat, pyram, de Jovis voluntate ſtruxit; in qua quicquid mortale habuit, ipſo in Deorum numerum tranſlato, reliquit. Feſtinat autem admodum Ovidius, qui omiſſis omnibus quæ interim ab Hercule geſta ſunt, repente eum ex Eubœa in Oeten transfert. Conſulto ab ipſo factum, qui ſibi omnia, quæ, de pluribus memorata in unum Jovis & Alcmenæ Herculem congeſta ſunt, jam referre operæ pretium non duxit. Atque equidem, cum omnis generis doctrinam ab unius Herculis fabula ſeu hiſtoria fluere videamus, illum unum nobis Hiſtoricum, Philoſophum, Politicum, Mathematicum, prope in ſingulis, mythologi exhibuerint, apud nos quoque Poetæ judicium valebit, ut neglectis iis, quæ remotiora vel minus utilia, delibatis inſuper, in quibus diutius immorari non ſinit hæc ſcribendi ratio, ad ſcopum properemus.

(ſ) *Fedum*) Atqui omnes propemodum eatenus ſumus Hercules, qui ſtultiſſime corpus pro tunica indui, vel nobiſmetipſi per illud infelicem animam diſcerpimus, vel aliis lacerandam exhibemus, donec, non in Oeta cum Hercule, ſed in Moria cum Abrahamo, vel in Golgotha cum Chriſto quamcumque pellem exuerimus.

Nec modus eſt : ſorbent avidæ præcordia flammæ :
Cæruleuſque fluit toto de corpore ſudor :
Ambuſtique ſonant nervi : cæcaque medullis
Tabe liquefactis, tendens ad ſidera palmas,
Cladibus, exclamat, (*t*) Saturnia, paſcere noſtris :
(*u*) Paſcere : & hanc peſtem ſpecta, crudelis, ab alto :
Corque ferum ſatia. vel (*x*) ſi miſerandus & hoſti ;
(Hoſtis enim tibi ſum) diris cruciatibus ægram,
Inviſamque animam, (*y*) natamque laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit. decet hæc dare dona novercam.
(*z*) Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
(*a*) Boſirin domui? ſævoque alimenta parentis
(*b*) Antæo eripui? nec me (*c*) paſtoris Iberi
Forma triplex ; nec forma triplex tua, (*d*) Cerbere, movit?

INTERPRETATIO.

Neque menſura eſt : ignis rapax exhaurit viſcera ; & ſudor ater manat ex tota corpore ; & nervi toſti ſtrident ; & medullis fluentibus latente peſte, tollens manus ad aſtra exclamat, Gaude Saturnia noſtris infortuniis ; atque ſæva contemplare hanc rebium ab excelſo : & exple cor crudele vel ſi miſerandus & hoſti, (namque ſum tibi hoſtis (tolle animam exhauſtam crudelibus doloribus, atque odioſam, & factam ad labores. Letum erit mihi beneficium ; pulchrum eſt noverca ejuſmodi præbere munera. Ego igitur ſuperavi Buſirin polluentem templa ſanguine hoſpitum ? atque ſuſtuli crudeli Antæo auxilium matris ? neque triplex corpus paſtoris Iberi, neque figura tua triformis me perculit, Cerbere ?

NOTÆ.

(t) *Saturnia*) Juno eſt, Saturni filia, cui nocituræ, ratione forſitan ex naturæ viſceribus, deptomta illud plerumque a Poetis nomen aſſignatur.

(u) *Paſcere*) Vim habet maximam hujus verbi repetitio.

(x) *Si miſerandus & hoſti*) Quæ extrema eſt miſeria.

(y) *Natamque laboribus*) Quales quoque ſunt omnes, niſi in inferis maluit in omne ævum cruciari.

(z) *Ergo*) Indignationem maximam habet hæc vocula.

(a) *Buſirin*) Ægypti rex fuit Buſiris Neptuni ex Libya filius, qui ad provocandam Nili inundationem, hoſpites, aris admovebat, hac una in parte juſtus, quod Thraſium quendam tam atrocis facinoris autorem primum immolavit. Illum autem ſuper iiſdem aris, quibus ſceleſtus ſolebat peregrinos, Hercules jugulavit.

(b) *Antæo*) Hunc volunt fuiſſe gigantem in Libya, qui peregrinos quoslibet ad luctam provocatos, dein victos, interficiebat. Cum terræ eſſet filius vires ab illa quotieſcumque ſterneretur accipiebat ; quamobrem gravis quoque Herculi fuit cum illo pugna. Dolo tamen cognito e terra ſublatum invictus heros ſuffocavit. Senſum quod attinet fabulæ, alii ad hiſtoricum referunt, qui ideo a parente Antæum vires dicunt accepiſſe, quod locorum peritia & commeatus abundantia, &c. fretum non niſi extra patriam Hercules potuerit ſuperare. Alii remotiori quidem, ſed utiliori ſenſu, ad mores retrahunt. Per Antæum animi affectus ex ſenſibus indeſinenter exorientes intelligunt ; quos quicunque cupiat tollere, neceſſe habeat illum a terrenis abſtrahere, ad cœleſtia extollere.

(c) *Paſtoris*) Geryonem dicit, ideo tricorporem a Poetis dictum, quod tria in Iberia aut Hiſpania regna, ſeu adjacentibus inſulis cum duobus fratribus concordiſſime, adminiſtraret.

(d) *Cerbere*) Qui canis fuit triceps, nonnullis centiceps, inferorum cuſtos, Euriſthei juſſu ad ſuperos pertractus. Per illum autem alii Serpentem intelligunt in Tænaro Laconiæ promontorio, per quod ad inferos aditum eſſe fabulati ſunt, latitantem. Alii vero Gulam, Luxuriam, Avaritiam, & ejuſmodi vitia in diverſa capita progerminantia exponunt.

Voſne

Voſne manus validi præſſiſtis cornua (*e*) tauri?
(*f*) Veſtrum opus Elis habet, veſtrum (*g*) Stymphalides undæ,
(*h*) Partheniumque nemus? veſtra virtute relatus
(*i*) Thermodontiaca cælatus baltheus auro,
(*k*) Pomaque ab inſomni male cuſtodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere reſiſtere, nec mi
Arcadiæ veſtator (*m*) aper? nec profuit (*n*) Hydræ
Creſcere per damnum, geminaſque reſumere vires?
Quid? cum (*o*) Thracas equos humano ſanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris præſepia vidi,
Viſaque dejeci, dominumque ipſoſque peremi!

INTERPRETATIO.

Voſne manus ligaſtis cornua fortis tauri? Elis fruitur veſtro facto, aquæ Stymphalides inſuper, & ſilva Parthenia? Baltheus diſtinctus auro Thermodontiaco reportatus eſt veſtra virtute, itemque mala a pervigili ſerpente male ſervata? Neque Centauri valuerunt ſtare contra me; neque ſus populator Arcadiæ? Neque utile fuit Echidnæ augeri per diſpendia, & colligere duplas vires: Quid? quod intuitus ſum equos Diomedis ſaginatos ſanguine humano, & ſtabula referta corporibus diſcerptis, atque dirui ea conſpecta, atque illos cum hero jugulavi?

NOTÆ.

(e) *Tauri*) Ignivomum illum dicit Neptuni ira adverſus Minoem immiſſum, quem ad ſe adducere Herculem juſſit Euryſtheus.

(f) *Veſtrum*) Angiæ nempe regis Elidis, in Peluponneſo, ſtabulum, in quo tria boum millia per annos triginta, nunquam egeſto fimo ſtabulata fuerant, uno die, immiſſo Alpheo, ab Hercule expurgatum. Quam quidem hiſtoriam, ſi illam fabulam eſſe credis, haud incommode de vitiis in hujus Principis aula regnantibus intellexeris.

(g) *Stymphalides*) Fuit Stymphalus ſeu Stymphalis agri Arcadici lacus & fluvius, ubi aves fuerunt miræ magnitudinis, roſtro, unguibus & pennis ferreis, humanis veſcentes carnibus, quas Hercules occidit partim, partim æris tinnitu fugavit.

(h) *Parthenium*) Quod etiam Arcadiæ eſt, in quo eximiæ velocitatis cervam Dianæ ſacram pedibus æreis, aureis cornibus, Hercules tandem currendo eſt aſſecutus.

(i) *Thermodontiaco*) Id eſt, quod Amazonum eſſet, juxta Thermodonta Scythiæ fluvium habitantium. Herculem enim juſſerat Euryſtheus Hippolytæ, Amazonum reginæ baltheum ad ſe adferret; quamobrem illas debellavit.

(k) *Poma*) Heſperidum, quæ Heſperi, Atlantis fratris, filiarum, dicta ſunt, a dracone pervigili ſervata; quo occiſo ab Hercule rapta ſunt, & ad Euryſtheum delata. Hanc autem fabulam ita Varro exponit, ut, ſi vera eſt ejus explicatio, multo callidiores quam revera fuerint antiqui in multis efficere videamur. Ex vocis ambiguitate natam credit fabulam; cumque uno & eodem nomine oves & poma Græci Μῆλα vocitent, pro pomis ille oves intelligit, quas in Græciam Hercules exportavit. Per Draconem vero, vel Paſtorem a ſævitia cognominatum, vel maris flexuoſum ſinum Heſperidum hortos cingentem, procul viſentibus ſerpentis ſpeciem exibentem, intellexerunt.

(l) *Centauri*) Qui Theſſaliæ populi anteriore parte viri, poſteriore equi ideo crediti, quod primi equos domare, ex illis pugnare cœperint. Illos Hercules, cum in Pholi Centauri domum a quo hoſpitio exceptus fuerat, vini odore illecti impetum feciſſent, non modo profligavit, ſed inſuper eorum multos ſolus mactavit.

(m) *Aper*) Quem in Erymantho Arcadiæ monte latentem, magnitudine & feritate terribilem Hercules vinctum ad Euryſtheum deduxit.

(n) *Hydra*) De ea ſupra 70. ℣.

(o) *Thracas*) Diomedis fuerunt Thraciæ regis quos ille hoſpitum carnibus alebat: quem quidem tyrannum Hercules iiſdem equis diſcerpendum objecit.

His eliſa jacet (*p*) moles Nemeæa lacertis!
Hac (*q*) cælum cervice tuli? defeſſa (*r*) jubendo eſt
Sæva Jovis conjux: ego ſum indefeſſus agendo.
Sed nova peſtis adeſt: cui nec virtute reſiſti,
Nec telis armiſve poteſt. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes paſcitur artus.
(*ſ*) At valet Euryſtheus. (*t*) & ſunt, qui credere poſſint
Eſſe Deos? dixit. perque altam ſaucius Oeten
Haud aliter graditur, quam ſi venabula taurus
Corpore fixa gerat, (*u*) factique refugerit auctor.
Sæpe illum gemitus edentem, ſæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere veſtes,
Sternentemque trabes, iraſcentemque videres
Montibus, aut (*x*) patrio tendentem brachia cælo.
Ecce Lichan trepidum, & latitantem rupe cavata
Adſpicit; utque dolor rabiem collegerat omnem;
Tu ne, Licha, dixit, feralia dona tuliſti?

INTERPRETATIO.

ingens Leo Nemeæus nullus eſt ſublatus meis brachiis: fulſi cœlum hoc collo. Crudelis uxor Jovis defatigata eſt imperando; ego ſum integer laborando. Verum inauditum malum me urget, contra quod neque licet ſtare fortitudine, neque jaculis, neque armis. Ardor rapax volvitur per intimum pulmonem, atque fovetur per omnia membra. At Euryſtheus proſpera fruitur valetudine: & conſpiciuntur, inquit], qui poſſint credere Deos eſſe. Atque afflictus haud aliter fertur per excelſam Oeten, quam ſi Taurus ferat jacula impacta corpori, & auctor vulneris ſeſe ſubduxerit. Sæpe illum cerneres gementem, ſæpe trementem, ſæpe iterum conantem diſcerpere amictum cognitum, & proterentem arbores, & objurgantem montes, vel tollentem lacertos ad cœlos patrios. En videt Lycham trementem & ſeſe tegentem rupe arcuata; atque ut dolor coegerat omnem furorem. Tune, Lycha, ait, obtuliſti munera fatalia?

NOTÆ.

(p) *Moles Nem.*) Leonem illum ingentem dicit, ferro omnique telo inviolabilem, qui Argivi agri Nemeæam ſilvam infeſtabat. Illum autem in ſpelunca, cujus alterum aditum obſtruxerat, Hercules comprehendit & ſuffocavit; cujus detractam pellem deinceps corpori munimentum, & inſigne geſtavit.

(q) *Cœlum*) Illud in gratiam Atlantis Mauritaniæ regis a quo hoſpitio exceptus fuerat humeris ſuſtentavit. Quod quidem idcirco fictum eſt quod ab Atlante Aſtrologiam Hercules didicerit.

(r) *Jubendo*) Per Euryſtheum, *ſcil.* Stheneli filium, Mycenarum regem, qui Junoni odio obſequens, Herculem ad difficillima quæque coegit: cum ille Jovis edicto Apollinis monitu perſuaſus libens labores omnes exhauriret.

(ſ) *At valet*) Indignationem habet maximam hæc Euryſthei hominis iniquiſſimi vigentis tamen commemoratio. Neque vero Herculem modo, ſed viros ſanctiſſimos etiam in ſtuporem perduxerunt bonorum res adverſæ, malorum ſecundæ; quanquam in illorum ſalutem Deum dirigere omnia, ſui tandem apertiſſime cognoſcunt.

(t) *Et*) Indignationi maxime ſervit hæc vocula.

(u) *Factique*) Quod præſertim ad exacerbandam feræ iram facit.

(x) *Patrio*) Mirum profecto quod ex hac vita excedere vix unquam aliter quam ingratis cœlo exulibus libeat; cum tamen ea miſeriarum ſit vallis, præcepſque ad Inferos deſcenſus, niſi per eam ad ſuperos aſcendere, atque in patriam feſtinare hilari conatu indefeſſe cogitemus.

Tunc

Digitized by Google

Tu ne meæ necis auctor eris ? tremit ille, pavetque
Pallidus; & timide verba excuſantia dicit.
Dicentem, (z) genibuſque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides; & terque quaterque rotatum
Mittit in (a) Euboicas, tormento fortius, undas.
Ille per aerias pendens induruit auras:
Utque ferunt imbres gelidis concreſcere ventis;
Inde nives fieri; nivibus quoque molle rotatis
Aſtringi & ſpiſſa glomerari grandine corpus;
Sic illum validis actum per inane lacertis,
Exſanguinemque metu, nec quicquam humoris habentem,
In rigidos verſum ſilices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico ſcopulus brevis emicat alte
Gurgite, & humanæ (b) ſervat veſtigia formæ.
Quem (c) quaſi ſenſurum, nautæ calcare verentur;
Appellantque Lichen. at tu, Jovis inclyta proles,
Arboribus cæſis, quas ardua geſſerat Oete,
Inque pyram ſtructis, arcus, pharetramque capacem,
Regnaque (d) viſuras iterum Trojana ſagittas,
Ferre jubes (e) Pæante ſatum: quo flamma miniſtro
Subdita. dumque avidis comprenditur ignibus (f) agger;

INTERPRETATIO.

tunc eris cauſa mea mortis? Ille exſanguis tremit & timet, & pavide profert voces ſupplices. Hercules tollit loquentem, & conantem admovere manus genibus, & jacit fortius machina terque quaterque circumactum in mare Euboicum. Ille ſublatus diriguit per aerem. Atque ut dicunt nimbos coaleſcere ventis frigidis; inde nives procreari; nivibus inſuper circumactis per gravitatem, coarctari; & corpus conglobari denſa grandine; ita veteres dixerunt, illum miſſum per vacuum aerem fortibus brachiis, exanguem pavore, neque habentem quicquam humidi, mutatum fuiſſe in durum ſaxum. Nunc etiam extat parvus ſcopulus in mari Euboico: atque retinet ſigna figuræ humanæ quem, quaſi ſenſurum nautæ timent tangere, & vocant Lycham. At tu clare Jovis fili, arboribus excîſis, quas excelſa Oete produxerat, iiſque compoſitis in rogum, imperas filio Pœantis tollere arcum & vaſtam pharetram, & ſpicula viſura denuo regna Trojana: quo famulo ignis ſuppoſitus eſt: & dum ſtrues corripitur flammis rapacibus.

NOTÆ.

(z) *Genibus*) Quibus quia advolvuntur ſupplices, miſericordiæ ſedes dicta ſunt.

(a) *Euboicas*) Quæ inter Cenæum promontorium ubi Hercules facturus ſacrum, & Oetam montem ubi cremandus, extendebantur. De Euboico mari loquitur.

(b) *Servat*) Ut monumentum videatur, quam tutum & ſuave ſit in Potentium ſervitio ſeneſcere, qui non ſemel poſtquam miſerorum viribus ad nefas ſunt abuſi, exhauſtos impotentiſſime & per injuriam a ſe depellunt.

(c) *Quaſi ſenſurum*) Imo quia ſenſuri ipſi, *Lichas* enim Græcis abruptum dicitur ſeu truncum: ut ſcopulum fuiſſe Licham intelligamus a reliquo Cenæo diviſum.

(d) *Viſuras iterum*) Namque ſine illis Trojam capi non poſſe erat in fatis; quapropter Philoctetem una cum ſagittis ad bellum Græci perduxerunt. Illas autem Troja ante ſenſerat, cum Laomedontis perfidia accenſus Hercules, qui ab illo ſibi promiſſam filiam Heſionen a Ceto liberatam non poſſet impetrare, urbem totam diripuit.

(e) *Pœante*) Philoctetem dicit, Herculis comitem, Pœantis filium, qui illius rogo flammam ſuppoſuit.

(f) *Agger*) Pro lignorum ſtrue, poſuit; quanquam proprie terræ eſt congeries.

Congeriem *(g)* ſilvæ Nemeæo vellere ſummam
Sternis: & impoſita clavæ cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam ſi conviva jaceres
Inter plena meri redimitus pocula ſertis.
IV. Jamque valens, & in omne latus diffuſa ſonabat;
(h) Securoſque artus, contemtoremque petebat
Flamma ſuum. timuere Dei pro *(i)* vindice terræ.
Quos ita (ſenſit enim læto Saturnius ore
Jupiter alloquitur: *(k)* Noſtra eſt timor iſte voluptas,
O Superi: totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque:
Et mea progenies veſtro quoque tuta favore eſt.
Nam quanquam ipſius datur hoc immanibus actis;
Obligor ipſe tamen. ſed enim, ne pectora vano
Fida metu paveant, Oetæas ſpernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes:
Nec niſi *(l)* materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. æternum eſt, a me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.

INTERPRETATIO.

imponit ultimo cumulo lignorum pellem Nemeaam, & capite in clavam demiſſo non alio vultu decumbis, quam ſi accumberes conviva ornatus coronis inter crateres vino plenos.

IV. Et jam flamma fortis, atque ſparſa in omnes partes ſtrepebat, & ferebatur in membra tranquilla, & ſuum contemtorem. Dii metuerunt pro ultore Terra. Quos (nam advertit) Jupiter Saturnius ſic compellat vultu hilari: Hic metus nobis eſt gratiſſimus, o Cœlicolæ, atque ultro gaudeo toto corde, quod perhibeor & rex & pater populi haud ingrati, & mea ſoboles ſecura quoque eſt veſtra benevolentia. Nam ſiquidem iſtud conceditis ejus factis incredibilibus, nihilominus ego acceptum habeo: caterum ne cara pectora extimeſcant nulla cauſa, contemnite ignes Oetaos: qui ſuperavit omnia, ſuperabit etiam flammas quas videtis. Neque niſi parte materna experietur validum ignem: Quod habuit a me eſt aternum, & intactum atque inacceſſum morti, & nullo igne ſuperandum.

NOTÆ.

(g) *Silva*) Lignorum, ex quibus rogus conſtabat, ſuper quæ Nemæi leonis pellem in qua moriturus decumberet, Hercules ſtravit. Virtutis autem ejus una cum clava inſigne fuit & monumentum quibus quidem, in morte, ſicuti in vita eſt uſus, ut eadem arma quibus in extremis vincamus, eandemque virtutem, quas nos denique involvamus per totam vitam, quod ille fecerat, paranda & tractanda eſſe intelligamus.

(h) *Securos*) Namque vel difficillima grata etiam animo obfirmato videntur, ut animum vincere, & ratione ſuperare maximus ſit labor. Verum enim ſolemus nos tergiverſari & nobis imponere, voluptatem virtutis ſpecie amplectimus; a qua poſtea cum divelli neceſſe eſt, ipſi nobis mori videmur.

(i) *Vindice*) Hercule nimirum, qui omnes terras a monſtris, latronibus, & nefariis hominibus purgabat.

(k) *Noſtra*) Jovi nempe gratum fuit Deos Herculi filio faventes, & erga ſe benvolos, cernere.

(l) *Materna*) Quæ nobis omnibus eadem eſt terreſtris, illa & vere mortua ſenſui & voluptati affixa, quam flagitioſiſſimam & Deo averſam; niſi divitiis ſpretis honoribus, ejuſque fulcimentis quibuſcumque, ſerio & toto corde exuerimus, ad veram Dei vitam emergere non licet.

Idque

Idque ego defunctum terra cœleſtibus oris
Accipiam, cunctiſque meum lætabile factum
Dis fore confido. ſi quis tamen Hercule, ſi quis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nolet:
Sed meruiſſe dari ſciet; invituſque probabit.
Aſſenſere Dei. (*m*) conjux quoque regia viſa eſt.
Cætera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tuliſſe Jovis; ſeque indoluiſſe notatam.
Interea, quodcunque fuit populabile flammæ,
(*n*) Mulciber abſtulerat; nec cognoſcenda remanſit
Herculis effigies; nec quidquam ab imagine ductum
Matris habet: tantumque Jovis (*o*) veſtigia ſervat.
Utque novus ſerpens, poſita cum pelle ſenecta,
Luxuriare ſolet; ſquamaque nitere recenti;
Sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus;
Parte ſui meliore viget; majorque videri
Cœpit; & auguſta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens, inter cava nubila raptum,
Quadrijugo curru radiantibus intulit aſtris.
V. Senſit (*p*) Atlas pondus. neque adhuc Steneleius iras
Solverat Euryſtheus: odiumque in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene, queſtus ubi ponat aniles,
Cui referat nati teſtatos orbe labores,

INTERPRETATIO.

Atque ego id admittam in cælum defunctum terra; & credo meum facinus futurum gaudio omnibus Diis, Si quis tamen erit ægre paſſurus Herculem, ſi quis forte Deum; nolles mercedem collatam; aſt ſciet meruiſſe conferri, & nolens aſſentietur. Dii annuerunt. Uxor etiam regia viſa eſt accepiſſe alia omnia verba Jovis facie non averſa, poſtrema tamen facie averſa: atque ægre tuliſſe ſe tactam. Interea Vulcanus rapuerat quicquid fuit igni delendum: neque forma Herculis remanſit cognoſcenda: neque habet quicquam ortum a forma matris, & ſervat tantum imaginem Jovis. Atque ut anguis novus conſuevit exſilire, ſenio omiſſo cum exuviis, & micare ſquamma nova: ita poſtquam Tirynthius depoſuit membra morti obnoxia, viget parte ſui potiore, & cœpit videri major, & fieri colendus veneranda gravitate. Quem pater omnipotens ſublatum curru quadrijugo inter opacas nubes, collocavit inter ſplendentia ſidera.

V. Atlas ſenſit onus: neque adhuc Euryſtheus Stheneleius odium expleverat; & ſævus exercebat iram paternam adverſus filium. At Alcmene Argolica ſollicita aſſiduis curis habet Iolen cui credat querimonias aniles, cui narret labores filii toto orbe cantatos,

NOTÆ.

(m) *Conjux*) uno eſt Herculi ſemper infenſa, quam oblique tetigit Jupiter.

(n) *Mulciber*) Vulcanus eſt, a mulcendo ferro, qui pro igne ſæpiſſime ponitur.

(o) *Veſtigia*) Animam a Jove ortam, vel quod in Hercule immortale erat intelligit.

(p) *Atlas*) Qui Mauritaniæ rex cœlum ob Aſtrologiæ peritiam ſuſtentare dictus eſt,

Cui-

Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit jactura decoris;
Cætera ſoſpes erat. capitis queque, fronde ſaligna;
Aut ſuper impoſita celatur arundine damnum.
II. At te, *(m)* Neſſe ferox, ejuſdem virginis ardor
Perdiderat volucri trajectum terga ſagitta.
Namque, nova repetens patrios cum conjuge muros,
Venerat *(n)* Eveni rapidas Jove natus ad undas.
Uberius ſolito nimbis hiemalibus auctus,
Verticibuſque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro ſe; curam de conjuge agentem
Neſſus adit, membriſque valens, ſcituſque vadorum;
Officioque meo ripa ſiſtetur in illa
Hæc, ait, Alcide: tu viribus utere nando.
(Pallentemque metu, fluviumque, ipſumque timentem)
Tradidit *(o)* Aonius pavidam *(p)* Calydonida Neſſo.
Mox, ut erat, pharetraque gravis, ſpolioque leonis,
(Nam clavam, & curvos trans ripam miſerat arcus)
Quandoquidem cœpi, ſuperentur flumina, dixit.
Nec dubitat; nec qua ſit clementiſſimus amnis
Quærit: & obſequio deferri ſpernit aquarum.
Jamque tenens ripam, miſſos cum tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Neſſoque parente
(q) Fallere depoſitum, Quo te fiducia, clamat,

INTERPRETATIO.

& mutilum caput mediis aquis. Attamen movebatur ſolo *diſpendio laudis ſublata, cætera erat incolumis: vitium etiam capitis tegitur foliis ſalignis, aut juncis ſuperſtratis.*

II. *At, Neſſe improbe, amor ejuſdem puellæ te occiderat cum gereres dorſum tranſfixum levi arundine. Namque filius Jovis revertens ad patria mœnia cum nova nupta, devenerat ad aquas furentes Eveni. Fluvius erat tumidior ſolito imbribus hyemalibus, multus voraginibus, atque invius. Neſſus corpore ſtrenuus, & cognoſcens vada accidit ad* Herculem *nihil ſibi timentem, ſed de uxore anxium, atque, inquit, Hac tibi reddetur mea opera ad illam ripam; o Alcide: tu utere viribus natando. Aonius credidit Neſſo timidam Calydonidem, pallidam pavore, atque metuentem & torrentem, & ipſum* Neſſum? *Dein, ſicuti erat, onuſtus pharetra, & exuviis leonis, (nam jecerat clavam, & ſinuatos arcus trans ripam) quandoquidem, inquit, inſtitui, fluenta vincantur. Neque hæſitat, neque curat qua fluvius ſit leviſſimus: & negligit tranſmitti obſequio aquarum. Jamque ad ripam appulſus, cum colligeret arcus trajectos agnovit vocem uxoris: atque Neſſo ſtudente retinere depoſitum, Quo, vociferatur, inutilis confidentia*

NOTÆ.

(m) *Neſſe*) Unum fuit ex Centauris, Ixionis filius, adeoque biformis, parte altera homo, altera equus.

(n) *Eveni*) Qui Ætoliæ eſt fluvius ante *Lycormas* dictus.

(o) *Aonius*) Hercules, Thebis Bœotiæ, cujus montana pars *Aonia* dicitur, oriundus.

(p) *Calydonida*) Dejaniram, Calydone oriundam.

(q) *Fallere depoſitum*) Hoc eſt Herculem concredita Dejanira fraudare.

Vana

Vana pedum, violente rapit? tibi, Neſſe biformis,
Dicimus. exaudi: nec res intercipe noſtras.
Si te nulla mei reverentia movit; at (r) orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina:
Vulnere, non pedibus te conſequar, ultima dicta
Re probat: & miſſa fugientia terga ſaggita
Trajicit. exſtabat ferrum de pectore aduncum.
Quod ſimul evulſum eſt, ſanguis per utrumque foramen
Emicuit, miſtus Lernæi tabe (ſ) veneni.
Excipit hunc Neſſus: Neque enim moriemur inulti,
Secum ait: & calido (t) velamina tincta cruore
Dat munus raptæ, velut (u) irritamen amoris.
III. Longa fuit (x) medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras, odiumque (y) novercæ.
Victor ab (z) Oechalia (a) Cenæo ſacra parabat

INTERPRETATIO.

pedum te abripit? Te alloquor, Neſſe ambigue: reſponde: neque ſuſſurator ees noſtras. Si nullus mei timor te retinuit; at rota cui patre tuus affixus eſt, poteras dehortari a ſtupro. Nequaquam tamen elaberie, quanquam confidis viribus equinis. Te corripiam non pedibus ſed plaga: Confirmat noviſſima verba reipſa: & transfigit dorſum fugiens ſagitta impulſa. Ferrum recurvum prominebat ex pectore. Quod ſtatim atque extractum eſt, cruor exſiliit per utrumque foramen, confuſus cum veneno Lernaea peſtis. Neſſus illum excipit. Neque, apud ſe dicit, occidemus inulti: & offert in donum Dejaniræ *ſublatæ induſium infectum ſanguine tepido, tanquam philtrum amatorium.*

III. Spatium temporis medii longum fuit: & facta magni Herculis vulgata fuerant per orbem, ſicut & odium novercæ. Domitor Oechaliæ adornabat ſacra promiſſa Jovi Cenæo,

NOTÆ.

(r) *Orbes*) Rotam dicit, cui indefinenter in Inferis circumactæ ideo affixum fabulati ſunt Ixionem, quod Junonem poſtquam de ſtupro interpellaſſet, ideoque de cœlo dejectus eſſet, apud homines de vitio cœlorum reginæ oblato gloriaretur.

(ſ) *Veneni*) Quo tinctæ Herculis ſagittæ, ut earum vulnera immedicabilia eſſent.

(t) *Velamina*) Induſium nempe; quanquam aliter Diodorus, quem adi, ſi tanti eſt: namque circumfluentibus rebus optimis, ineptiarum libros identidem in unum cogere, deinde in plures dividere planiſſime nugatorium, & diſpendioſum, in tanta vitæ brevitate præſertim videtur.

(u) *Irritamen*) Quod ad amandum poſſet pellicere.

(x) *Medii*) Id eſt, quod hæc inter, & ea quæ noviſſime de iſto amoris irritamine & Neſſi induſio acta ſunt.

(y) *Noverca*) Junonis; quæ pellicibus omnibus infenſa, Jovis quoque adulterio ortam ſobolem perdere quoad licuit nunquam deſtitit. Cæterum, utut Herculem per Euryſtheum cui illum per dolum ſubjecit, in primis vexaverit, non aliud conſequuta, quam ut ab Hercule ſuperatis omnibus difficultatibus, & exantlatis laboribus, major illi novercalibus odiis gloria accreverit.

(z) *Oechalia*) Plures fuere urbes hujus nominis: quamobrem inter ſe autores de ea quam Hercules diruit, non conſentiunt. Euboicam tamen fuiſſe, ut ſcripſit *Strabo*, Cenæum promontorium, ubi Hercules vota parabat, quod in Euboea, mihi quidem, pro rei dignitate ſatis comprobat. Illam vero urbem ideo expugnavit Hercules, quod Iolen præſtanti forma filiam, quam illi, qui ſe aut filios ſagittandi peritia ſuperaſſet, Oechaliæ rex Eurytus ſponſam promiſerat, ſibi victori denegaſſet.

(a) *Cenæo*, Cui a Cenæo Euboeæ promontorio cognomen.

Ignaroque (*m*) Lichæ, quid tradat neſcia, luctus
Ipſa (*n*) ſuos tradit: blandiſque miſerrima verbis
Dona det illa viro, mandat. (*o*) capit inſcius heros.
Induiturque humeris Lernææ (*p*) virus Echidnæ.
Thura dabat primis, & verba precantia, flammis;
Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit (*q*) vis illa mali; reſolutaque flammis
Herculeos abiit late diffuſa per artus.
Dum potuit, ſolita gemitum virtute repreſſit.
Victa malis poſtquam patientia, reppulit aras;
Implevitque ſuis nemoroſum vocibus (*r*) Oeten.
Nec mora; letiferam conatur ſcindere veſtem:
Qua trahitur, trahit illa cutem; (*ſ*) fœdumque relatu,
Aut hæret membris fruſtra tentata revelli:
Aut laceros artus, & grandia detegit oſſa.
Ipſe cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, ſtridet; coquiturque ardente veneno.

INTERPRETATIO.

atque imprudens quid det, ipſa dat ſuum mœrorem inſcio Lichæ; atque jubet lenibus verbis tradat marito ſuo illa infœliciſſima munera. Heros ignarus ſumit, atque aptat humeris venenum Echidnæ Lernææ. Immittebat thura primis ignibus, & fundebat preces, atque ſpargebat vinum patera in altaria marmorea: Illa potentia veneni excitata eſt, & fuſa igne ſparſa late fluxit per membra Herculis: Quatenus licuit, cohibuit gemitum virtute conſueta. Poſtquam patientia ſuperata doloribus, deſeruit altaria, atque implevit Oeten frondoſum ſuis clamoribus. Et continuo nititur lacerare amictum fatalem. Illa, qua diſcerpitur, diſcerpit pellem, atque, dictu horrendum, aut affixa eſt artubus nequicquam tentata exſcindi, aut nudat membra diſcerpta, & magna oſſa. Ipſe ſanguis crepitat, ſicut aliquando bractea ignita merſa in ſtagno frigido, & torretur furente tabo.

NOTÆ.

(m) *Lichæ*) Herculis ſervo; quem ille, ut ſibi veſtem, qua in ſacris uti conſueverat, a Dejanira afferret, in Trachiniam ad ipſam miſerat.

(n) *Suos*) Ita vero, ſiquidem per indufium quod marito mittebat, illum perdidit.

(o) *Capit*) Porrigente Licha, *ſcilicet*.

(p) *Virus*) Quo imbutam tunicam ſupra vidimus.

(q) *Vis illa*) De veneno loquitur, quod cum tunica induerat.

(r) *Oeten*) Qui mons eſt Theſſaliæ; ubi Hercules Apollinis juſſu, quem de morbi remedio per Iolaum & Lycimnium interrogaverat, pyram, de Jovis voluntate ſtruxit; in qua quicquid mortale habuit, ipſo in Deorum numerum translato, reliquit. Feſtinat autem admodum Ovidius, qui omiſſis omnibus quæ interim ab Hercule geſta ſunt, repente eum ex Eubœa in Oeten transfert. Conſulto ab ipſo factum, qui ſibi omnia, quæ, de pluribus memorata in unum Jovis & Alcmenæ Herculem congeſta ſunt, jam referre operæ pretium non duxit. Atque equidem, cum omnis generis doctrinam ab unius Herculis fabula ſeu hiſtoria fluere videamus, illum unum nobis Hiſtoricum, Philoſophum, Politicum, Mathematicum, prope in ſingulis, mythologi exhibuerint, apud nos quoque Poetæ judicium valebit, ut neglectis iis, quæ remotiora vel minus utilia, delibatis inſuper, in quibus diutius immorari non ſinit hæc ſcribendi ratio, ad ſcopum properemus.

(ſ) *Fœdum*) Atqui omnes propemodum eatenus ſumus Hercules, qui ſtultiſſime corpus pro tunica indui, vel nobiſmetipſi per illud infelicem animam diſcerpimus, vel aliis lacerandam exhibemus, donec, non in Oeta cum Hercule, ſed in Moria cum Abrahamo, vel in Golgotha cum Chriſto quamcumque pellem exuerimus.

Nec modus eſt: ſorbent avidæ præcordia flammæ:
Cæruleuſque fluit toto de corpore ſudor:
Ambuſtique ſonant nervi: cæcaque medullis
Tabe liquefactis, tendens ad ſidera palmas,
Cladibus, exclamat, (*t*) Saturnia, paſcere noſtris:
(*u*) Paſcere: & hanc peſtem ſpecta, crudelis, ab alto:
Corque ferum ſatia. vel (*x*) ſi miſerandus & hoſti;
(Hoſtis enim tibi ſum) diris cruciatibus ægram,
Inviſamque animam, (*y*) natamque laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit. decet hæc dare dona novercam.
(*z*) Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
(*a*) Buſirin domui? ſævoque alimenta parentis
(*b*) Antæo eripui? nec me (*c*) paſtoris Iberi
Forma triplex; nec forma triplex tua, (*d*) Cerbere, movit?

INTERPRETATIO.

Neque menſura eſt: ignis rapax exhaurit viſcera; & ſudor ater manat ex toto corpore; & nervi toſti ſtrident; & medullis fluentibus latente peſte, tollens manus ad aſtra exclamat, Gaude Saturnia noſtris infortuniis; atque ſæva contemplare hanc rabiem ab excelſo: & expie cor crudele vel ſi miſerandus & hoſti, (namque ſum tibi hoſtis) tolle animam exhauſtam crudelibus doloribus, atque odioſam, & factam ad labores. Letum erit mihi beneficium; pulchrum eſt novercæ ejuſmodi præbere munera. Ego igitur ſuperavi Buſirin polluentem templa ſanguine hoſpitum? atque ſuſtuli crudeli Antæo auxilium matris? neque triplex corpus paſtoris Iberi, neque figura tua triformis me perculit, Cerbere?

NOTÆ.

(t) *Saturnia*) Juno eſt, Saturni filia, cui nocituræ, ratione forſitan ex naturæ viſceribus, depromta illud plerumque a Poetis nomen aſſignatur.

(u) *Paſcere*) Vim habet maximam hujus verbi repetitio.

(x) *Si miſerandus & hoſti*) Quæ extrema eſt miſeria.

(y) *Natamque laboribus*) Quales quoque ſunt omnes, niſi in inferis malunt in omne ævum cruciari.

(z) *Ergo*) Indignationem maximam habet hæc vocula.

(a) *Buſirin*) Ægypti rex fuit Buſiris Neptuni ex Libya filius, qui ad provocandam Nili inundationem, hoſpites, aris admovebat, hac una in parte juſtus, quod Thraſium quendam tam atrocis facinoris auctorem primum immolavit. Illum autem ſuper iiſdem aris, quibus ſceleſtus ſolebat peregrinos, Hercules jugulavit.

(b) *Antæo*) Hunc volunt fuiſſe gigantem in Libya, qui peregrinos quoſlibet ad luctam provocatos, dein victos, interficiebat. Cum terræ eſſet filius vires ab illa quotieſcumque ſterneretur accipiebat; quamobrem gravis quoque Herculi fuit cum illo pugna. Dolo tamen cognito e terra ſublatum invictus heros ſuffocavit. Senſum quod attinet fabulæ, alii ad hiſtoricum referunt, qui ideo a patente Antæum vires dicunt accepiſſe, quod locorum peritia, & commeatus abundantia, &c. fretum non niſi extra patriam Hercules potuerit ſuperare. Alii remotiori quidem, ſed utiliori ſenſu, ad mores retrahunt. Per Antæum animi affectus ex ſenſibus indeſinenter exorientes intelligunt; quos quicunque cupiat tollere, neceſſe habeat illum a terrenis abſtrahere, ad cœleſtia extollere.

(c) *Paſtoris*) Geryonem dicit, ideo tricorporem a Poetis dictum, quod tria in Iberia aut Hiſpania regna, ſeu adjacentibus inſulis cum duobus fratribus concordiſſime, adminiſtraret.

(d) *Cerbere*) Qui canis fuit triceps, nonnullis centiceps, Inferorum cuſtos, Euriſthei juſſu ad ſuperos pertractus. Per illum autem alii Serpentem intelligunt in Tænaro Laconiæ promontorio, per quod ad inferos aditum eſſe fabulati ſunt, latitantem. Alii vero Gulam, Luxuriam, Avaritiam, & ejuſmodi vitia in diverſa capita progerminantia exponunt.

Voſne

Digitized by Google

Voſne manus validi præſſiſtis cornua (*e*) tauri?
(*f*) Veſtrum opus Elis habet, veſtrum (*g*) Stymphalides undæ,
(*h*) Partheniumque nemus? veſtra virtute relatus
(*i*) Thermodontiaca cælatus baltheus auro,
(*k*) Pomaque ab inſomni male cuſtodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere reſiſtere, nec mi
Arcadiæ veſtator (*m*) aper? nec profuit (*n*) Hydræ
Creſcere per damnum, geminaſque reſumere vires?
Quid? cum (*o*) Thracas equos humano ſanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris præſepia vidi,
Viſaque dejeci, dominumque ipſoſque peremi!

INTERPRETATIO.

Voſne manus ligaſtis cornua fortis tauri? Elis fruitur veſtro facto, aquæ Stymphalides inſuper, & ſilva Parthenia? Baltheus diſtinctus auro Thermodontiaco reportatus eſt veſtra virtute, itemque mala a pervigili ſerpente male ſervata? Neque Centauri valuerunt ſtare contra me; neque ſus populator Arcadiæ? Neque utile fuit Echidna augeri per diſpendia, & colligere duplas vires: Quid? quod intuitus ſum equos Diomedis ſaginatos ſanguine humano, & ſtabula referta corporibus diſcerptis, atque dirui ea conſpecta, atque illos cum hero jugulavi?

NOTÆ.

(e) *Tauri*) Ignivomum illum dicit Neptuni ira adverſus Minoem immiſſum, quem ad ſe adducere Herculem juſſit Euryſtheus.

(f) *Veſtrum*) Angiæ nempe regis Elidis, in Peloponneſo, ſtabulum, in quo tria boum millia per annos triginta, nunquam egeſto fimo ſtabulata fuerant, uno die, immiſſo Alpheo, ab Hercule expurgatum. Quam quidem hiſtoriam, ſi illam fabulam eſſe credis, haud incommode de vitiis in hujus Principis aula regnantibus intellexeris.

(g) *Stymphalides*) Fuit Stymphalus ſeu Stymphalis agri Arcadici lacus & fluvius, ubi aves fuerunt miræ magnitudinis, roſtro, unguibus & pennis ferreis, humanis veſcentes carnibus, quas Hercules occidit partim, partim æris tinnitu fugavit.

(h) *Parthenium*) Quod etiam Arcadiæ eſt, in quo eximiæ velocitatis cervam Dianæ ſacram pedibus æreis, aureis cornibus, Hercules tandem currendo eſt aſſecutus.

(i) *Thermodontiaco*) Id eſt, quod Amazonum eſſet, juxta Thermodonta Scythiæ fluvium habitantium. Herculem enim juſſerat Euryſtheus Hippolytæ, Amazonum reginæ baltheum ad ſe adferret; quamobrem illas debellavit.

(k) *Poma*) Heſperidum, quæ Heſperi, Atlantis fratris, filiarum, dicta ſunt, a dracone pervigili ſervata; quo occiſo ab Hercule rapta ſunt, & ad Euryſtheum delata. Hanc autem fabulam ita Varro exponit, ut, ſi vera eſt ejus explicatio, multo callidiores quam revera fuerint antiqui in multis efficere videamur. Ex vocis ambiguitate natam credit fabulam; cumque uno & eodem nomine oves & poma Græci Μῆλα vocitent, pro pomis ille oves intelligit, quas in Græciam Hercules exportavit. Per Draconem vero, vel Paſtorem a ſævitia cognominatum, vel maris flexuoſum ſinum Heſperidum hortos cingentem, procul viſentibus ſerpentis ſpeciem exhibentem, intellexerunt.

(l) *Centauri*) Qui Theſſaliæ populi anteriore parte viri, poſteriore equi ideo crediti, quod primi equos domare, ex illis pugnare cœperint. Illos Hercules, cum in Pholi Centauri domum a quo hoſpitio exceptus fuerat, vini odore illecti impetum feciſſent, non modo profligavit, ſed inſuper eorum multos ſolus mactavit.

(m) *Aper*) Quem in Erymantho Arcadiæ monte latentem, magnitudine & feritate terribilem Hercules victum ad Euryſtheum deduxit.

(n) *Hydra*) De ea ſupra 70. v.

(o) *Thracas*) Diomedis fuerunt Thraciæ regis quos ille hoſpitum carnibus alebat: quem quidem tyrannum Hercules iiſdem equis diſcerpendum objecit.

Digitized by Google

His eliſa jacet *(p)* moles Nemeæa lacertis?
Hac *(q)* cælum cervice tuli? defeſſa *(r)* jubendo eſt
Sæva Jovis conjux: ego ſum indefeſſus agendo.
Sed nova peſtis adeſt: cui nec virtute reſiſti,
Nec telis armiſve poteſt. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes paſcitur artus.
(ſ) At valet Euryſtheus. *(t)* & ſunt, qui credere poſſint
Eſſe Deos? dixit. perque altam ſaucius Oeten
Haud aliter graditur, quam ſi venabula taurus
Corpore fixa gerat, *(u)* factique refugerit auctor.
Sæpe illum gemitus edentem, ſæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere veſtes,
Sternentemque trabes, iraſcentemque videres
Montibus, aut *(x)* patrio tendentem brachia cælo.
Ecce Lichan trepidum, & latitantem rupe cavata
Adſpicit; utque dolor rabiem collegerat omnem;
Tu ne, Licha, dixit, feralia dona tuliſti?

INTERPRETATIO.

ingens Leo *Nemeaus nullus eſt ſublatus meis brachiis? fulſi cælum hoc collo. Crudelis uxor Jovis defatigata eſt imperando; ego ſum integer laborando. Verum inauditum malum me urget, contra quod neque licet ſtare fortitudine, neque jaculis, neque armis. Ardor rapax volvitur per intimum pulmonem, atque fovetur per omnia membra. At Euryſtheus proſpera fruitur valetudine: & conſpiciuntur, inquit, qui poſſint credere Deos eſſe. Atque afflictus haud aliter fertur per excelſam Oeten, quam ſi Taurus ferat jacula impacta corpori, & auctor vulneris ſeſe ſubduxerit. Sæpe illum cerneres gementem, ſæpe trementem, ſæpe iterum conantem diſcerpere amictum cognitum, & proterentem arbores, & objurgantem montes, vel tollentem lacertos ad cælos patrios. En videt Lycham trementem & ſeſe tegentem rupe arcuata; atque ut dolor coegerat omnem furorem. Tune, Lycha, ait, obtuliſti munera fatalia?*

NOTÆ.

(p) *Moles Nem.*) Leonem illum ingentem dicit, ferro omnique telo inviolabilem, qui Argivi agri Nemæam ſilvam infeſtabat. Illum autem in ſpelunca, cujus alterum aditum obſtruxerat, Hercules comprehendit & ſuffocavit; cujus detractam pellem deinceps corpori munimentum, & inſigne geſtavit.

(q) *Cælum*) Illud in gratiam Atlantis Mauritaniæ regis a quo hoſpitio exceptus fuerat humeris ſuſtentavit. Quod quidem idcirco fictum eſt quod ab Atlante Aſtrologiam Hercules didicerit.

(r) *Jubendo*) Per Euryſtheum, *ſcil.* Stheneli filium, Mycenarum regem, qui Junoni odio obſequens, Herculem ad difficillima quæque coegit: cum ille Jovis edicto Apollinis monitu perſuaſus libens labores omnes exhauriret.

(ſ) *Et valet*) Indignationem habet maximam hæc Euryſthei hominis iniquiſſimi vigentis tamen commemoratio. Neque vero Herculem modo, ſed viros ſanctiſſimos etiam in ſtuporem perduxerunt bonorum res adverſæ, malorum ſecundæ, quanquam in ſuorum ſalutem Deum dirigere omnia, ſui tandem apertiſſime cognoſcunt.

(t) *Et*) Indignationi maxime ſervit hæc vocula.

(u) *Factique*) Quod præſertim ad exacerbandam feræ iram facit.

(x) *Patrio*) Mirum profecto quod ex hac vita excedere vix unquam aliter quam ingratis cœlo exulibus libeat; cum tamen ea miſeriarum ſit vallis, præcepſque ad Inferos deſcenſus, niſi per eam ad ſuperos aſcendere, atque in patriam feſtinare hilari conatu indefeſſe cogitemus.

Tunc

Tu ne meæ necis auctor eris? tremit ille, pavetque
Pallidus; & timide verba excuſantia dicit.
Dicentem, (z) genibuſque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides; & terque quaterque rotatum
Mittit in (a) Euboicas, tormento fortius, undas.
Ille per aerias pendens induruit auras:
Utque ferunt imbres gelidis concreſcere ventis;
Inde nives fieri; nivibus quoque molle rotatis
Adſtringi & ſpiſſa glomerari grandine corpus;
Sic illum validis actum per inane lacertis,
Exſanguinemque metu, nec quicquam humoris habentem,
In rigidos verſum ſilices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico ſcopulus brevis emicat alte
Gurgite, & humanæ (b) ſervat veſtigia formæ.
Quem (c) quaſi ſenſurum, nautæ calcare verentur;
Appellantque Lichen. at tu, Jovis inclyta proles,
Arboribus cæſis, quas ardua geſſerat Oete,
Inque pyram ſtructis, arcus, pharetramque capacem,
Regnaque (d) viſuras iterum Trojana ſagittas,
Ferre jubes (e) Pæante ſatum: quo flamma miniſtro
Subdita. dumque avidis comprenditur ignibus (f) agger;

INTERPRETATIO.

tunc eris cauſa mea mortis? Ille exſanguis tremit & timet, & pavide profert voces ſupplices. Hercules tollit loquentem, & conantem admovere manus genibus, & jacit fortius machina terque quaterque circumactum in mare Euboicum. Ille ſublatus diriguit per aerem. Atque ut dicunt nimbos coaleſcere ventis frigidis; inde nives procreari; nivibus inſuper circumactis per gravitatem, coarctari; & corpus conglobari denſa grandine; ita veteres dixerunt, illum miſſum per vacuum aerem fortibus brachiis, exanguem pavore, neque habentem quicquam humidi, mutatum fuiſſe in durum ſaxum. Nunc etiam extat parvus ſcopulus in mari Euboico: atque retinet ſigna figuræ humanæ quem, quaſi ſenſurum nautæ timent tangere, & vocant Lycham. At tu clare Jovis fili, arboribus exciſis, quas excelſa Oete produxerat, iiſque compoſitis in rogum, imperas filio Pœantis tollere arcum & vaſtam pharetram, & ſpicula viſura denuo regna Trojana: quo famulo ignis ſuppoſitus eſt: & dum ſtrues corripitur flammis rapacibus.

NOTÆ.

(z) *Genibus*) Quibus quia advolvuntur ſupplices, miſericordiæ ſedes dicta ſunt.

(a) *Euboicas*) Quæ inter Cenæum promontorium ubi Hercules facturus ſacrum, & Oetam montem ubi cremandus, extendebantur. De Euboico mari loquitur.

(b) *Servat*) Ut monumentum videatur, quam tutum & ſuave ſit in Potentium ſervitio ſeneſcere, qui non ſemel poſtquam miſerorum viribus ad nefas ſunt abuſi, exhauſtos impotentiſſime & per injuriam a ſe depellunt.

(c) *Quaſi ſenſurum*) Imo quia ſenſuri ipſi, *Lichas* enim Græcis abruptum dicitur ſeu truncum: ut ſcopulum fuiſſe Licham intelligamus a reliquo Cenæo diviſum.

(d) *Viſuras iterum*) Namque ſine illis Trojam capi non poſſe erat in fatis; quapropter Philoctetem una cum ſagittis ad bellum Græci perduxerunt. Illas autem Troja ante ſenſerat, cum Laomedontis perfidia accenſus Hercules, qui ab illo ſibi promiſſam filiam Heſionen a Ceto liberatam non poſſet impetrare, urbem totam diripuit.

(e) *Pœante*) Philoctetem dicit, Herculis comitem, Pœantis filium, qui illius rogo flammam ſuppoſuit.

(f) *Agger*) Pro lignorum ſtrue, poſuit; quanquam proprie terræ eſt congeries.

Congeriem (*g*) ſilvæ Nemeæo vellere ſummam
Sternis: & impoſita clavæ cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam ſi conviva jaceres
Inter plena meri redimitus pocula ſertis.
IV. Jamque valens, & in omne latus diffuſa ſonabat;
(*h*) Securoſque artus, contemtoremque petebat
Flamma ſuum. timuere Dei pro (*i*) vindice terræ.
Quos ita (ſenſit enim læto Saturnius ore
Jupiter alloquitur: (*k*) Noſtra eſt timor iſte voluptas,
O Superi: totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque:
Et mea progenies veſtro quoque tuta favore eſt.
Nam quanquam ipſius datur hoc immanibus actis;
Obligor ipſe tamen. ſed enim, ne pectora vano
Fida metu paveant, Oetæas ſpernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes:
Nec niſi (*l*) materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. æternum eſt, a me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.

INTERPRETATIO.

imponit ultimo cumulo lignorum pellem Nemeæam, & capite in clavam demiſſo non alio vultu decumbis, quam ſi accumberes conviva ornatus coronis inter crateres vino plenos.

IV. *Et jam flamma foetis, atque ſparſa in omnes partes ſtrepebat, & ferebatur in membra tranquilla, & ſuum contemtorem. Dii metuerunt pro ultore Terræ. Quos (nam advertis) Jupiter Saturnius ſic compellat vultu hilari: Hic metus nobis eſt gratiſſimus, o Cœlicolæ, atque ultro gaudeo toto corde, quod perhibeor & rex & pater populi haud ingrati, & mea ſoboles ſecura quoque eſt veſtra benevolentia. Nam ſiquidem iſtud conceditis ejus factis incredibilibus, nihilominus ego acceptum habeo: cæterum ne cara pectora extimeſcant nulla cauſa, contemnite ignes Oetæos: qui ſuperavit omnia, ſuperabit etiam flammas quas videtis. Neque niſi parte materna experietur validum ignem: Quod habuit a me eſt æternum, & intactum atque inacceſſum morti, & nullo igne ſuperandum.*

NOTÆ.

(g) *Silva*) Lignorum, ex quibus rogus conſtabat, ſuper quæ Nemæi leonis pellem in qua moriturus decumberet, Hercules ſtravit. Virtutis autem ejus una cum clava inſigne fuit & monumentum quibus quidem, in morte, ſicuti in vita eſt uſus, ut eadem arma quibus in extremis vincamus, eandemque virtutem, qua nos denique involvamus per totam vitam, quod ille fecerat, paranda & tractanda eſſe intelligamus.

(h) *Securos*) Namque vel difficillima grata etiam animo obfirmato videntur, ut animum vincere, & ratione ſuperare maximus ſit labor. Verum enim ſolemus nos tergiverſari & nobis imponere, voluptatem virtutis ſpecie amplectimus; a qua poſtea cum divelli neceſſe eſt, ipſi nobis mori videmur.

(i) *Vindice*) Hercule nimirum, qui omnes terras a monſtris, latronibus, & nefariis hominibus purgabat.

(k) *Noſtra*) Jovi nempe gratum fuit Deos Herculi filio faventes, & erga ſe benvolos, cernere.

(l) *Materna*) Quæ nobis omnibus eadem eſt terreſtris, illa & vere mortua ſenſui & voluptati affixa, quam flagitioſiſſimam & Deo averſam; niſi divitiis ſpretis honoribus, ejuſque fulcimentis quibuſcumque, ſerio & toto corde exuerimus, ad veram Dei vitam emergere non licet.

Idque

Idque ego defunctum terra cœleſtibus oris
Accipiam, cunctiſque meum lætabile factum
Dis fore confido. ſi quis tamen Hercule, ſi quis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nolet:
Sed meruiſſe dari ſciet; invituſque probabit.
Aſſenſere Dei. (m) conjux quoque regia viſa eſt.
Cætera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tuliſſe Jovis; ſeque indoluiſſe notatam.
Interea, quodcunque fuit populabile flammæ,
(n) Mulciber abſtulerat; nec cognoſcenda remanſit
Herculis effigies; nec quidquam ab imagine ductum
Matris habet: tantumque Jovis (o) veſtigia ſervat.
Utque novus ſerpens, poſita cum pelle ſenecta,
Luxuriare ſolet; ſquamaque nitere recenti;
Sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus;
Parte ſui meliore viget; majorque videri
Cœpit; & auguſta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens, inter cava nubila raptum,
Quadrijugo curru radiantibus intulit aſtris.
V. Senſit (p) Atlas pondus. neque adhuc Steneleius iras
Solverat Euryſtheus: odiumque in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene, queſtus ubi ponat aniles,
Cui referat nati teſtatos orbe labores,

INTERPRETATIO.

Atque ego id admittam in cœlum defunctum terra; & credo meum facinus futurum gaudio omnibus Diis. Si quis tamen erit ægre paſſurus Herculem, ſi quis forte Deum; nollet mercedem collatam; aſt ſciet meruiſſe conferri, & nolens aſſentietur. Dii annuerunt. Uxor etiam regia viſa eſt accepiſſe alia omnia verba Jovis facie non averſa, poſtrema tamen facie averſa; atque ægre tuliſſe ſe tactam. Interea Vulcanus rapuerat quicquid fuit igni delendum: neque forma Herculis remanſit cognoſcenda: neque habet quidquam ortum a forma matris, & ſervat tantum imaginem Jovis. Atque ut anguis novus conſuevit exſilire, ſenio omiſſo cum exuvlis, & micare ſquamma nova: ita poſtquam Tirynthius depoſuit membra morti obnoxia, viget parte ſui potiore, & cœpit videri major, & fieri colendus veneranda gravitate. Quem pater omnipotens ſublatum curru quadrijugo inter opacas nubes, collocavit inter ſplendentia ſidera.

V. Atlas ſenſit onus: neque adhuc Euryſtheus Stheneleius odium expleverat; & ſævus exercebat iram paternam adverſus filium. At Alcmene Argolica ſollicita aſſiduis curis habet Iolen cui credat querimonias aniles, cui narret labores filii toto orbe cantatos,

NOTÆ.

(m) *Conjux*) uno eſt Herculi ſemper infenſa, quam oblique tetigit Jupiter.

(n) *Mulciber*) Vulcanus eſt, a mulcendo ferro, qui pro igne ſæpiſſime ponitur.

(o) *Veſtigia*) Animam a Jove ortam, vel quod in Hercule immortale erat intelligit.

(p) *Atlas*) Qui Mauritaniæ rex cœlum ob Aſtrologiæ peritiam ſuſtentare dictus eſt,

Cui-

Cuive ſuos caſus, (*q*) Iolen habet. Herculis illam
Imperiis, thalamoque animoque receperat Hyllus:
Impleratque uterum generoſo germine. cui ſic
Incipit Alcmene: Faveant tibi numina ſaltem;
Corripiantque moras, tum cum matura vocabis
Præpoſitam timidis parientibus (*r*) Ilithyiam;
Quam mihi difficilem Junonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum jam natalis adeſſet
Herculis, & (*ſ*) decimum premeretur ſidere ſignum
Tendebat gravitas uterum mihi: quodque ferebam,
Tantum erat, ut poſſes auctorem dicere tecti
Ponderis eſſe Jovem. nec jam tolerare labores
Ulterius poteram: quin nunc quoque frigidus artus,
Dum loquor, horror habet; parſque eſt meminiſſe doloris
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Feſſa malis, tendenſque ad cœlum brachia, magno
Lucinam (*t*) Nixoſque pares clamore vocabam.
Illa quidem venit, ſed præcorrupta, meumque,
Quæ donare caput Junoni vellet iniquæ.
Utque meos audit gemitus; ſubſedit in illa
Ante fores ara: dextroque a poplite lævum
Preſſa genu, digitis inter ſe pectine junctis,
(*u*) Suſtinuit partus, tacita quoque carmina voce
Dixit: & inceptos tenuerunt carmina partus.

INTERPRETATIO.

vel ſuos caſus. Hyllus illam acceperat lecto & animo juſſu Herculis; & impleverat alvum ſemine nobili: cum Alcmene ſic incipit; Dii tibi ſint ſaltem auxilio, & tunc tollant moras, cum parturiens appellabis Ilithyiam autea habeatem in pavidas puerperas, quam Junonis poteſtas mihi reddit minus æquam. Namque, cum jam natalis Herculis laboriferi appropinquaret, & decimum ſydus urgeretur a Sole, gravitas tendebat mihi ventrem; & quod geſtabam, erat tantum, ut pronum eſſet dicere auctorem tantæ ſarcinæ eſſe Jovem: neque jam poteram amplius pati labores: quin nunc etiam gelidus timor habet membra, dum verba facio, & recordari eſt pars laboris. Ego torta per ſeptem noctes, atque totidem dies, defatigata doloribus, & tendens brachia ad cœlum, vocabam magno clamore Lucinam ad impeditos partus. Illa quidem acceſſit, ſed præcorrupta, & quæ cuperet meam vitam prodere infeſtæ Junoni. Et cum audivit meos gemitus, conſtitit ad illud altare pro foribus, & impoſuit dextrum poplitem ſiniſtro genu; atque digitis inter ſe connexis ad modum pectinis, remorata eſt partus; protulit quoque carmina voce ſummiſſa: atque carmina cohibuerunt partus incboatos.

N O T Æ.

(q) *Iolen*) Quæ Euryti Oechaliæ regis filia, ab Hercule adamata, deinde Hyllo filio in uxorem tradita.

(r) *Ilithyiam*) Dianam volunt eſſe, & Junonem Lucinam, quæ parturientibus opi adveniat.

(ſ) *Decimum*) Sol nimirum ſingulis menſibus ſingula Zodiaci ſigna perluſtrat: ut per decimum decimus menſis intelligatur.

(t) *Nixos*) Duos fratres nixuum ſeu partuum adjutores, de quibus Feſtus, qui tres tamen fuiſſe ſcribit.

(u) *Suſtinuit*) Pro retardavit. Tali autem geſtu impediri partus ſcripſit quoque Plinius.

Ni-

Nitor; & ingrato ſacio convicia demens
Vana Jovi: cupioque mori; moturaque duros
Verba queror ſilices. matres (*x*) Cadmeides adſunt;
Votaque ſuſcipiunt; exhortanturque dolentem.
Una miniſtrarum media de plebe Galanthis,
Flava comas, aderat. faciendis ſtrenua juſſis;
Officiis dilecta ſuis. ea ſenſit iniqua
Neſcio quid Junone geri. dumque exit, & intrat
Sæpe fores (*y*) Divam reſidentem vidit in ara;
Brachiaque in genibus digitis connexa tenentem:
Et quæcunque es, ait dominæ gratare; levata eſt
Argolis Alcmene: potiturque puerpera voto.
Exſiluit, junctaſque manus patefacta remiſit
Diva (*z*) potens uteri. vinclis levor ipſa remiſſis.
VI. Numine decepto riſiſſe Galanthida fama eſt,
Ridentem, prenſamque ipſis Dea ſæva capillis
Traxit, & e terra corpus relevare volentem
Arcuit: inque pedes mutavit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet; nec (*a*) terga colorem
Amiſere ſuum: forma eſt diverſa priori.
Quæ, quia mendaci parientem juverat ore,
(*b*) Ore parit: noſtraſque domos, ut & ante, frequentat.
VII. Dixit: & admonitu veteris commota miniſtræ,
Ingemuit. quam ſic (c) nurus eſt affata dolentem:

INTERPRETATIO.

Contendo, & amens facio inania convitia in Jovem immemorem, & opto obire, & conqueror vocibus tacturis rigida ſaxa. Matronæ Cadmeides adſtant, & concipiunt preces, & animos augent laborantis. Una famularum Galanthis nomine ex media plebe, flavos habens capillos, ſedula in mandatis exequendis, amata ſuis officiis, adſtabat: ea intellexit neſcio quid agi Junone averſa: & dum prodit ſæpius, atque ſubit januam, advertit Deam ſedentem ſuper altari, atque habentem lacertos genibus commiſſos digitis. Et, quæcunque es, inquit, gratulare dominæ; Alcmene Argolica liberata eſt, & fœtum enixa fruitur voto. Dea ventri præpoſita emicuit, atque exterrita ſolvit manus commiſſas: ego abſolvor vinculis ſolutis.

VI. *Ajunt Galanthida riſiſſe numine eluſo. Dea crudelis proſtravit ridentem & correptam ipſa coma, atque prohibuit conantem tollere corpus ex terra: & convertit brachia in pedes anteriores. Vetus agilitas ſupereſt: neque dorſum depoſuit ſuum colorem: figura alia eſt a priore. Quæ quia opem tulerat parienti ore fallaci, fœtus emittit ore; atque colit noſtras domos, ut et prius colebat.*

VII. *Abſolvit; et tacta recordatione veteris famulæ, indoluit: quam gementem nurus ſic alloquuta eſt:*

NOTÆ.

(x) *Cadmeides*) Thebanæ, a Cadmo Thebarum ædificatore.

(y) *Divam*) Lucinam, *ſcil.* ſeu Ilithyiam.

(z) *Potens uteri*) Lucinam dicit, quæ parturientibus adeſt.

(z) *Nec terga*) Muſtela nempe cujus formam induit Galanthis; ſicuti ipſa flava comas, colore eſt flavo.

(b) *Ore parit*) Hoc ideo fictum quod ore catulos ſuos ſubinde ex uno loco in alium transferat.

(c) *Nurus*) Iole eſt, Hylli, Herculis filii uxor, ut ſupra annotatum.

Te

Te tamen, o genitrix, alienæ ſanguine veſtro
(*d*) Rapta movet facies. quid ſi tibi mira ſororis
Fata meæ referam? quanquam lacrymæque, dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit) notiſſima forma
(*e*) Oechalidum (*f*) Dryope: quam virginitate carentem,
Vimque Dei paſſam, (*g*) Delphos (*h*) Delonque tenentis,
Excipit Andræmon; & habetur conjuge felix.
Eſt lacus, acclivi devexo margine formam
Littoris efficiens: ſummum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum neſcia; quoque
Indignere magis, Nymphis latura coronas.
Inque ſinu puerum, qui nondum impleverat annum;
Dulce ferebat onus: tepidique ope lactis alebat.
Haud procul a ſtagno, Tyrios imitata colores;
In ſpem baccarum florebat aquatica (*i*) lotos.
Carpſerat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret, flores: & idem factura videbar;
Namque aderam. vidi guttas e flore cruentas
Decidere; & tremulo ramos horrore moveri.
Scilicet, ut referunt (*k*) tardi nunc denique agreſtes;

INTERPRETATIO.

Attamen, o mater, vultus ſublatus aliena a noſtro ſanguine te tangit. Quid ſi tibi narrem ſtupendam ſortem meæ ſororis? Tametſi fletus et mœror obſtant, et impediunt ſermonem. Dryope pulchritudine notiſſima Oechalidum fuit ſola genitrici: pater me ſuſcepit ex alia. Andræmon illam duxit ſpoliatam virginitate, et violatam a Deo obtinente Delphos et Delon: atque creditur beata marito. Eſt ſtagnum præbens figuram littoris acclivis margine declivi: myrteta cingunt extremum. Dryope ignara ſortis huc appulerat, & quo magis doleas portatura ſerta Nymphis. Atque geſtabat ulnis gratum onus puerum qui nondum abſolverat annum: et nutriebat auxilio lactis tepidi. Non longe a lacu Lotos aquatica exhibens colores Tyrios florebat in ſpem baccarum. Dryope inde diripuerat flores, quos offerret filio ad oblectationem: atque videbar idem factura, nam adſtabam. Adverti guttas ſanguinolentas defluere ex flore, et ramos agitari horrore trepido. Nempe, uti feri ruſtici nunc denique memorant.

NOTÆ.

(d) *Rapta*) De Galanthis loquitur, quæ in Muſtelam converſa.

(e) *Oechalidum*) Id eſt, puellarum Oechalia oriundarum. Patronymica forma uſus eſt poeta pro patria.

(f) *Dryope*) Quæ Euryti Oechaliæ regis filia.

(g) *Delphos*) In hac enim Phocidis urbe ad Parnaſſum montem commune humani generis oraculum tenuit Apollo.

(h) *Delon*) Quæ Cycladum omnium inſula clariſſima, ubi Apollinem & Dianam Latona enixa, quamobrem & Diis illis ſacra.

(i) *Lotos*) Quæ arbor eſt Africæ familiaris, baccas ferens tam grati ſaporis, ut hoſpitibus patriæ oblivionem injicere dicatur. A quo fabula non abludit.

(k) *Tardi*) Qui arborem ſacram fuiſſe ante admonere debuiſſent, niſi, ut ſolent, tardi ingenii fuiſſent.

Lo:

Digitized by Google

Lotis in hanc Nymphe, fugiens obſcœna (*l*) Priapi,
Contulerat verſos ſervato nomine vultus.
VIII. Neſcierat ſoror hoc; quæ cum perterrita retro
Ire & adoratis vellet diſcedere Nymphis;
Hæſerunt radice pedes. convellere pugnat:
Nec quicquam, niſi ſumma, movet. ſuccreſcit ab imo,
Totaque paulatim lentus premit inguina cortex.
Ut vidit; conata manu laniare capillos,
Fronde manum implevit: frondes caput omne tenebant,
At puer Amphiſſos (namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigeſcere ſentit
Ubera: nec ſequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis: opemque
Non poteram tibi ferre, ſoror: quantumque valebam,
Creſcentem truncum ramoſque amplexa, morabar:
Et (fateor) volui ſub eodem cortice condi.
Ecce vir Andræmon, (*m*) genitorque miſerrimus, adſunt,
Et quærunt Dryopen: Dryopen quærentibus illis
Oſtendi loton: tepido dant oſcula ligno:
Affuſique (*n*) ſuæ radicibus arboris hærent.
Nil niſi jam faciem, quod non foret arbor, habebas
Cara ſoror. lacrymæ verſo de corpore factis
Irrorant foliis: ac, dum licet, oraque præſtant
Vocis iter, tales effundit in aera queſtus:

INTERPRETATIO.

Nympha Lotis vitans pudenda Priapi commiſerat faciem mutatam huic arbori, nomine retento.

VIII. *Soror mea iſtud ignoraverat; quæ tremefacta, cum niteretur refugere, & excedere Nymphis adoratis, pedes correpti ſunt radice. Tentat avellere; neque quicquam movit niſi ſuprema: cortex mollis adnaſcitur ab ima parte, & paulatim tegit tota inguina. Poſtquam advertit, tentans diſcerpere comam manu, implevit manum foliis: folia occupabant totum caput. At puer Amphiſſus (namque avus Eurytus illi impoſuerat hoc nomen) ſentit mammam maternam indureſcere: neque ſuccus lacteus ſequitur lactentem. Aſtabam ſpectatrix duræ ſortis; neque tibi poteram auxilio eſſe, ſoror: atque amplexa retardabam ſtipitem creſcentem & ramos quantum poteram: & agnoſco, optavi velari ſub eodem cortice. Ecce Andræmon illius maritus, & pater infeliciſſimus adveniunt, & quærunt Dryopen: cum quærerent Dryopen oſtendi illis loton: præbent ſuavia ligno calido: & manent porrecti ad radices ſuæ arboris. Nihil jam tibi ſupererat, quod non eſſet arbor præter vultus, dilecta ſoror. Lacrymæ defluunt in frondes natas ex corpore mutato: & dum datur, atque os præbet viam voci, emittit ejuſmodi querimoniam in auras:*

NOTÆ.

(l) *Priapi*) Qui Bacchi & Veneris fuit filius, inguine, pro quo etiam ſumitur, famoſus, ob fœcunditatem, Hortorum deus fabricatus.

(m) *Genitor*) Eurytus, qui Dryopes pater.

(n) *Suæ*) Eadem nimirum Driope Euryti filia, & Andræmonis conjux, utriuſque, quanquam jure diverſo, erat.

Si

Si qua fides miſeris, hoc me, per numina juro,
Non meruiſſe nefas, patior ſine crimine pœnam.
Viximus innocuæ: ſi mentior, arida perdam,
Quas habeo, frondes; & cæſa ſecuribus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis;
Et date nutrici: noſtraque ſub arbore ſæpe
Lac facitote bibat; noſtraque ſub arbore ludat.
Cumque loqui poterit, matrem facitote ſalutet,
Et triſtis dicat, Latet hoc ſub ſtipite mater.
Stagna tamen timeat; nec carpat ab arbore flores:
Et frutices omnes corpus putet eſſe Dearum.
Care, vale, conjux, & tu germana, paterque,
Queis ſi qua eſt pietas, ab acutæ vulnere falcis,
A pecoris morſu frondes defendite noſtras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non eſt;
Erigite huc artus, & ad oſcula noſtra venite,
Dum tangi poſſunt, parvumque attollite natum.
Plura loqui nequeo. nam jam per candida mollis
Ex oculis ſerpit: ſummoque cacumine condor.
Colla libe removete manus. (o) ſine munere veſtro
Contegat inductus morientia lumina cortex.
Deſierant ſimul ora loqui, ſimul eſſe: diuque
Corpore mutato rami caluere recentes.
IX. Dumque refert Iole fatum miſerabile, dumque
(p) Euritidos lacrymas admoto pollice ſiccat
Alcmene, flet & ipſa tamen compeſcuit omnem

INTERPRETATIO.

Si qua eſt fides miſeri, juro per Deos me non admiſiſſe nefas: do pœnas ſine crimine. Vitam egimus innocentem: ſi fallo ſicca amittam folia quæ gero; atque exciſa ſecuribus incendar. Cæterum tollite ex ramis maternis puerum, & committite nutrici, atque curate, ut bibat ſæpe lac ſub noſtra arbore, & ſub eadem ſeſe oblectet, & cum didicerit fari, facite ut ſalutet matrem: & mœſtus dicat, Genitrix conditur ſub hoc trunco. Caveat tamen a lacubus, neque deripiat flores ab arbore, atque arbitretur omnes frutices eſſe corpus Dearum. Valeas, dilecte marite, & tu ſoror, atque genitor: quibus ſi qua eſt pietas, tuta præſtate noſtra folia a plaga acuta falcis, & a morſu pecoris. Et ſi quidem mihi non licet ad veſtros amplexus flecti, tollite huc membra; atque accedite ad noſtra ſuavia, dum poſſunt ſentiri, atque admovete parvum filium. Non poſſum plura proferre: nam jam lentus cortex currit per collum album, & tegor ſummo faſtigio. Tollite manus ab oculis: liber adnatus condat ſine veſtro officio oculos morientes. Os ſimul deſierat verba fundere atque eſſe: & rami novi diu calidi fuerunt corpore verſo.

IX. Et dum Iole narrat ſortem lugubrem, & dum Alcmene abſtergit lacrymas Eurytidos pollice admoto, & ipſa tamen lacrymatur, res nova ſubmovit omnem mœſtitiam:

NOTÆ.

(o) *Sine munere*) Pietatis fuiſſe officium, quod ad ſanguine vel affinitate Proximos ſpectaret, morientium claudere oculos, jam aliquoties vidimus.

(p) *Eurytidos*) Ioles, Euryti filiæ.

Res

Res nova triſtitiam. nam limine conſtitit alto
Pæne puer, (*q*) dubiaque tegens lanugine malas
Ora reformatus primos (*r*) Iolaus in annos.
X. Hoc illi dederat Junonia muneris (*ſ*) Hebe,
Victa viri precibus. quæ cum jurare pararet
Dona tributuram poſthac ſe (*t*) talia nulli;
Non eſt paſſa (*u*) Themis. (*x*) Nam jam diſcordia Thebæ
Bella (*y*) movent, dixit: (*z*) Capaneuſque niſi ab Jove vinci
Haud poterit: ibuntque pares in vulnera (*a*) fratres:
Seductaque ſuos manes tellure (*b*) videbit
Vivus adhuc vates: (*c*) ultuſque parente parentem
Natus, erit facto pius & ſceleratus eodem:

INTERPRETATIO.

namque Iolaus propemodum adoleſcentulus velans maxillas incerta lanugine, vultus habens reſtitutos in primos annos ſeſe obtulit ad excelſas fores.

X. Hebe Juniona, pellecta precibus mariti, illi præbuerat hoc beneficium, qua cum vellet ſacramento ſeſe obſtringere, ſe nulli præbituram poſt hac ejuſmodi munera, Themis non ſivit. Nam jam Thebæ, inquit, cient bella diſcordia: et Capaneus non poterit ſuperari niſi a Jove: et fratres deſcendent æquales in plagas: et vates etiam vivus adſpiciet ſuos manes terra aperta: et filius ultus patrem matre, erit pius et ſceleſtus eodem facinore:

NOTÆ.

(q) *Dubia*) Quam vix eſſe crederes, ita primulum apparebat.

(r) *Iolaus*) Qui Iphicli Herculis fratris fuit filius, ideo juvenili ætate reſtitutus, quod in ſenecta multa egregia facinora præſtiterit.

(ſ) *Hebe*) Quæ Junonis filia, juventutis Dea, Junone etiam aſſentiente Herculi in cœlum recepto nupſit. Appoſite profecto, ſiquidem fortitudinis, quam per Herculem ſignificari voluerunt, comes eſſe ſolet juventus.

(t) *Talia*) Ut quempiam juventuti reſtitueret.

(u) *Themis*) Juſtitiæ dea, quæ fas jubet, nefas vetat, nihil impunitum ſinit, vaticiniis & religioni præeſt.

(x) *Nam*) Multa vaticinatur Themis quæ futura erant, ut ad rem poſſit deſcendere, cujus cauſa a jurando Heben abſterruerat,

Dona tributuram poſthac ſe talia nulli: ut lectori ad verſum uſque 416. ante pervenire oporteat, quam Deæ ſcopum aſſequatur.

(y) *Movent*) Autores ejus fuerunt Eteocles & Polynices, Oedipi ex Iocaſta matre & uxore filii; qui ſe cum ex nefariis nuptiis ortos cognoſcerent, regnum eo fœdere diviſerunt, ut alternis annis imperarent. Prior Eteocles natu major ſolium occupat: verum exacto anno fratri regnum repoſcenti non tradit. Polynices ad Adraſtum Argivorum regem confugit, hinc bellum.

(z) *Capaneus*) Unus e ſeptem ducibus ad Thebas, Deorum contemtor maximus, qui cum mœnia ſcalis conſcendere tentaſſet, lapidibus a propugnantibus eſt obrutus: quapropter fulmine tactu fabulati ſunt.

(a) *Fratres*) Eteocles nempe & Polynices, qui mutuis tandem vulneribus ceciderunt.

(b) *Videbit*) Enimvero Amphiaraus, Oeclei filius, vates ille de quo hic agitur, vivus ad Manes, hiatu terræ abſorptus, deſcendit.

(c) *Ultus*) Præviderat Amphiaraus ſe a bello Thebano non reverſum, quamobrem nullis precibus a Polynice adduci poterat, ut ad illud proficiſceretur. Eriphyle vero ab Adraſto aureo monili corrupta quod Hermione a Venere acceperat, maritum & prodidit, & ad bellum compulit: qua re ab Amphiarao intellecta Almæoni filio mandavit ut ſuæ mortis autorem Eriphylen occideret. Patri obſequens Alcmæon in matrem crudelis factus eſt; nam illam quidem ſuſtulit. Atque ea res nunc agitur.

Atto-

Attonituſque malis, exul mentiſque domuſque;
Vultibus (*d*) Eumenidum, matriſque agitabitur umbris;
(*e*) Donec eum conjux fatale popoſcerit aurum:
Cognatumque latus Phegeius auſerit enſis.
Tum demum magno petet (*f*) hos Acheloia ſupplex
Ab Jove Callirhoe natis infantibus annos.
Jupiter his motus, (*g*) privignæ (*h*) dona nuruſque
Præcipiet: facietque viros impubibus annis.
XI. Hæc ubi faticano venturi præſcia dixit
Ore Themis; vario Superi ſermone fremebant:
Et, cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat. queritur veteres (*i*) Pallantias annos
(*k*) Conjugis eſſe ſui: queritur caneſcere mitis
(*l*) Iaſiona Ceres: repetitum (*m*) Mulciber ævum

INTERPRETATIO.

& ſtupefactus malis, inops mentis & ſedis, vexabitur facie furiarum, & Manibus genitricis, donec uxor ab eo petiverit aurum peſtiferum, & gladius Phegeius transfixeris latus conſanguineum. Tum denique Callirhoe Acheloia ſupplex poſcet ſummum Jovem hanc ætatem filiis infantibus. Jupiter tactus his præfiniet munera privignæ & nurus; & præſtabit viros ætate imberbi.

XI. Poſtquam Themis prudens futuri hæc dixit ore fatidico; Dii murmurabant diverſa oratione: & fremitus erat quamobrem non fas eſſet præbere aliis eadem munera. Pallantias queritur ætatem ſui mariti eſſe exhauſtam: alma Ceres queritur Jaſionem caneſcere: Vulcanus petit annos

NOTÆ.

(d) *Eumenidum*) Furiarum, quibus vexatus fuit Alcmæon parricida.

(e) *Donec*) Furiis agitatus Alcmæon ad Phegeum confugit a quo purgaretur; filiamque ejus Alpheſiboeam duxit uxorem cui monile matri detractum obtulit. Cum autem apud Phegeum furoris remedium non inveniſſet, conſulto oraculo ſe ad Acheloum contulit: ubi pariter Callirhoes Acheloi filiæ amore captus, fatale aurum, de quo hoc in loco agitur, ab ea poſcitur. Ineptiſſimus homo ſeſe monile daturum pollicetur, atque ea cauſa ad Alpheſiboeam repetiturus illud contendit; verum a Phegei filiis eſt occiſus.

(f) *Hos*) Juveniles nempe ad quos reductus fuerat Jolaus, ut præproperata illis juventute patris necem ulciſci poſſent.

(g) *Privigna*) Hebes, *ſcilicet*, quæ Junonis cum fuerit filia, Jovis privigna dicitur; nurus vero ſiquidem ejuſdem filio Herculi nupſerit.

(h) *Dona*) Juventutem *ſcilicet*, Alcmæonis filiis.

(i) *Pallantias*) Auroram dicit; Hyperionis filiam, Pallantis gigantis Creoſadi ſororem patruelem.

(k) *Conjugis*) Tithoni *ſcilicet*, Laomedontis, Trojanorum regis, filii, cui a Parcis immortalitatem, oblita perpetuam juventutem poſcere, Aurora impetraverat: qui ſenio confectus in cicadam mutatus eſt.

(l) *Iaſiona*) Jovis ex Electra filium, Cereri adamatum, cui Plutum divitiarum deum cæcum, claudum, timidumq; peperit.

(m) *Mulciber*) Vulcanus: ex cujus ſemine in terram prolapſo, cum Minervæ caſtitatem temerare intentaſſet, Erichthonius, puer draconis pedibus horribili, natus eſt, Qua quidem fabula haud ſcio annon maxima de hominis lapſu myſteria Ethnici attigerint; de quibus etiamnum aperte ſcribere ſatis tutum apud ignariſſimos pleroſque Chriſtianos ventri deſtruendo unice deditos, non ego quidem opinor, qui nuper iterum per invidiorum teras Calumnias tantum non ſum feris objectus. Sed brevi Jeſus noſter aderit.

Po-

Poſcit Erichtonio. Venerem quoque cura futuri
Tangit, & (*n*) Anchiſæ renovare paciſcitur annos.
Cui ſtudeat, Deus omnis habet: creſcitque (*o*) favore
Turbida ſeditio; donec ſua Jupiter ora
Solvit: &, O, noſtri ſi qua eſt reverentia, dixit,
Quo ruitis? tantumne ſibi quis poſſe videtur,
(*p*) Fata quoque ut ſuperet? fatis Iolaus in annos,
Quos egit, rediit: fatis juveneſcere debent
Callirhoe geniti; (*q*) non ambitione, nec armis.
Vos etiam, quoque ut hoc animo meliore feratis,
(*r*) Me quoque fata regunt: quæ ſi mutare valerem,
Nec (*ſ*) noſtrum ſeri (*t*) curvarent Æacon anni:

INTERPRETATIO

renovatos Erichthonio. Solicitudo de futuro movet etiam Venerem, & ſpondet reparare annos Anchiſæ. Quilibet Deus habet cui faveat: & tumultuoſa ſeditio augetur favore, donec Jupiter os ſuum aperuit: atque, o, inquit, ſi quis eſt metus noſtri, Quo ferimini? tantumne poſſe aliquis ſibi videtur, ut vincat etiam fata? Iolaus repetivit per fata annos quos exegit: filii Callirhoes debent revireſcere per fata; non per ambitionem, neque per arma. Fata imperant quoque vobis, &, ut patiamini æquiore mente, mihi etiam: quæ ſi poſſem mutare, neque ætas adulta flecteret noſtrum Æacum.

NOTÆ.

(n) *Anchiſæ*) Quem Æneæ patrem Venerem amaſſe Virgiliano carmine notius eſt quam ut ſit exponendum.

(o) *Favore*) Dum quiſque huic aut illi favet, & juventutem poſcit.

(p) *Fata*) Fatum, id omne eſſe quod a Deo conſtitutum & deſignatum ut eveniat, definivit Cicero. Chryſippus indeclinabilem rerum ſeriem & catenam dixit, ſeſe volventem & implicantem per æternos conſequentiæ ordines e quibus connexa eſt. Abſurdiſſima porro circa fatum non Ethnici modo, ſed Chriſtlani plerique tradiderunt: ut vix ex iis qui de fato ſeu Dei voluntate loquuntur, milleſimum fas ſit reperire, qui non Deum ter optimum maximum, ſupremum omnium rerum Regnatorem ex homuncionis modulo, ut eſt impudentia, metiri ſatagat; illique Potentiæ ſeu Gloriæ titulo, indigna prorſus non tribuat. Ea omnia ad Veritatis normam exequi neque locus, neque vires noſtræ ſinunt: attamen melius eſſe ſilere, atque Deum cum ignorantia adorare, quam per ſuperbiam emendicata ſcientia blaſphemiis impetere, non poſſum non profiteri.

(q) *Non ambit*) Neque volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis, inquit Paulus: quamquam homini quoque datum ut velit denique, & quaſi per vim plurima a Deo conſequatur. Quod peſſimi latrones ſuis devoti voluptatibus nolunt agnoſcere: ne ſaluti ſuæ invigilare teneantur ſcilicet.

(r) *Me quoque*) *Si tu vis*, dicebat olim, atque etiam nunc dicit hominibus, Chriſtus Deus; ut, niſi volentibus nobis, nedum ipſe quædam poſſit edere miracula. Quod præſertim nefariis monſtris quibuſdam, Deo exoſis, qui in illum omne ſuum tranſmittunt nefas, eſt ſedulo perpendendum. A Deo, atque illius nutu volumus, neque a nobis quicquam poſſumus. At ſiquidem in nobis atque pro nobis etiam vult Deus, noſque velle quod ille vult intendit; quod ille vult a nobis ſine noſtro Velle in æternum præſtari non poteſt. Iſtud vero altius relinquo bipedum peſſimis rimandum, qui id unum a Domino poſtulant ut voluntate ſua uſque abutendo illius benevolentia fruantur.

(ſ) *Noſtrum*) Filium ſupple. Tres vero ſuos Jupiter memorat, poſt fata ob juſtitiam apud inferos conſtitutos judices.

(t) *Curvarent*) Incurvi vero in ſenectute fiunt homines.

Perpetuumque ævi florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo: qui propter amara ſenectæ
Pondera deſpicitur; nec, quo prius, ordine regnat.
Dicta Jovis movere Deos. nec ſuſtinet ullus
(Cum videant feſſos Rhadamanthon & Æacon annis,
Et Minoa) queri, qui, dum fuit integer ævi,
Terruerat magnas ipſo quoque nomine gentes.
(u) Tunc erat invalidus; (x) Deionidenque juventæ
Robore Miletum, Phœboque parente ſuperbum,
Pertimuit: credenſque ſuis inſurgere regnis,
Haud tamen eſt patris arcere penatibus auſus.
Sponte fugis, Milete, tua; celerique carina
(y) Ægæas metiris aquas; & in Aſide terra
Mœnia conſtituis, poſitoris habentia nomen.
Hic tibi, dum ſequitur patriæ curvamina ripæ,
Filia (z) Mæandri toties redeuntis eodem,
Cognita (a) Cyanee, præſtanti corpora Nympha.
Byblida cum Cauno prolem eſt enixa gemellam.
Byblis in exemplo eſt, ut (b) ament conceſſa puellæ;
Byblis (c) Apollinei correpta cupidine fratris,
Non ſoror ut fratrem, nec qua debebat, amavit.
Illa quidem (d) primo nullos intelligit ignes:

INTERPRETATIO.

& Rhadamanthus frueretur flore ætatis minime marceſcente, cum Minoe meo, qui propter triſte onus ſenectutis contemnitur, neque imperium obtinet ea dignitate qua ante valebat. Verba Jovis tetigerunt Deos: neque quiſquam audet conqueri, cum cernant Rhadamanthon, & Æacon, ætate defatigatos, Minoem inſuper, qui dum vixit ætate integra, metu perculſit validas nationes vel ſola fama. Tunc erat infirmus, & extimuit Miletum Deionidem elatum viribus juventutis, & patre Apolline: atque fidem habens eum invehi in ſuum regnum, non tamen ſuſtinuit prohibere ſedibus patriis. Diſcedis ultro; Milete atque tranſis mare Ægæum veloci navi, & ponis muros in terra Aſiæ obtinentes nomen Ædificatoris. Hic Cyanea nata Meandri toties recurrentis eodem fuit tibi cognita, dum ſequitur flexus ripæ patriæ: peperit Byblidem atque Caunum, geminam ſobolem, atque corpore eximio Nympham. Byblis exemplo eſt, ut puellæ ament licita. Byblis flagrans deſiderio fratris Apollinei non dilexit fratrem ut ſoror, nec quo amore decebat. Illa quidem primo nullum amorem cognoſcit,

NOTÆ.

(u) *Tunc*) Cum Jupiter loqueretur.

(x) *Deionidem*) Deiones filium, ut ſuſpicari licet; namque huic aliam matrem, patre tamen eodem Apolline, alii aſſignant, Cretæ regnum invadere molitus fuerat: ſed a Jove Minois patre deterritus in Aſiam navigavit, ubi Miletum Cariæ urbem celeberrimam condidit.

(y) *Ægæas*) Mare Ægæum, quod Mileto Aſiam petenti trajiciendum erat.

(z) *Mæandri*) Qui Phrygiæ ſinuoſus fluvius nobis quoque jam ſæpe occurrit.

(a) *Cyanee*) Aliam alii; Eidotheam Cretum regis filiam, Cauni & Byblidis matrem fecit Antoninus Liberalis.

(b) *Ament*) Imo & caute intueantur, ſi amare, ſervas fieri, perire denique metuunt.

(c) *Apollinei*) Cui Apollo avus.

(d) *Primo*) Amor igitur ut maximum, ita & maxime metuendum malum, ſiquidem incognitum irrepit.

Nec

Digitized by Google

Nec peccare putat, quod ſæpius oſcula jungat:
Quod ſua fraterno circumdet brachia collo:
(e) Mendacique diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim (f) declinat amor; viſuraque fratrem
Culta venit; nimiumque (g) cupit formoſa videri:
Et, ſi qua eſt illic formoſior, invidet illi.
Sed nondum (h) manifeſta ſibi eſt; nullumque ſub (i) illo
Igne facit votum: veruntamen æſtuat intus.
Jam (k) dominum appellat: jam nomina ſanguinis odit.
Byblida jam mavult, quam ſe vocet illa ſororem.
Spes tamen obſcœnas animo dimittere non eſt
Auſa ſuo vigilans: placida reſoluta quiete
Sæpe videt, quod amat. viſa eſt quoque jungere fratri
Corpus; (l) & erubuit, quamvis ſopita jacebat.

INTERPRETATIO.

neque arbitratur male facere, quod ſæpius præbeat ſuavia: quod amplectatur collum fraternum ſuis lacertis, & diu decipitur ſpecie ficta pietatis. Amor paulatim flectitur in fratrem, atque eum viſura adeſt exornata, & perdite optat videri pulchra: & ſi qua eſt ibi pulchrior, illi invidet. Sed nondum eſt ſibi perſpecta, neque quicquam optat ſub illo ardore: veruntamen torretur intus. Jam Dominum vocat; jam refugit nomina conſanguinitatis: jam mavult ille appellet ſe Byblidem quam ſororem. Verita eſt tamen experrecta vota turpia objicere menti ſuæ: cernit ſæpe quod amat ſuperata levi ſomno. Viſa eſt etiam jungere corpus fratri; & pudore ſuffuſa eſt, quanquam dormiens jacebat.

NOTÆ.

(e) *Mendacique*) Prima mali noſtri labes Error, quem ſequitur noſtrimet Interitus. Hinc Diabolus, Calumniator, hominumque Deique hoſtis primo loco Mendax, cujus naturam propriam nomen ipſum, quanquam oſcitanter advertimus, Deo admonente, indicat. Hinc Servator Jeſus qui Patris virtutem, in nobis mendacio oppreſſam, excitat, VERBUM dicitur, a quo Lumen, Sapientiam, Veritatem mutuari, cui, quantumvis refragante carne diaboli conſcia, credere tenetur quiſquis vel pietatis nomine a Deo deſciſcere meruit.

(f) *Declinat*) Augetur; ad nefandam flectitur libidinem.

(g) *Cupit form.*) Sciunt nempe Evæ filiæ falſa boni ſpecie lapſum Adamum.

(h) *Manifeſta*) Quinam eſſent motus ſui, aut quo ſpectarent neſciebat. Non minus peribit tamen; ut inepti ſimi videantur qui adoleſcentibus naturæ mala, in quæ neſcientes incidunt, verentur, præcavendi cauſa, indicare.

(i) *Illo*) Amore nondum ſatis amanti manifeſto.

(k) *Dominum*) Ergo ipſa ſerva fuit: ut ex ejuſmodi amoris tranſmutationibus qualis ipſe credendus, pronum ſit intelligere. Quanquam tamen ſuave malum, niſi Dei amore ſublatus nullus poſſit effugere: uſque adeo in noſtram perniciem omnes conjuravimus.

(l) *Et erubuit*) Vim boni itaque altius humanæ menti impreſſam credidit Poeta, quam vulgo ſolent quidam qui ſe Theologos dici amant. Neque vero iſtorum animus ſomniculoſus aut ſuperbia pertinax Dei veritatem poſſit evertere, qui ſeſe in hominibus boni & mali indicem & dicit & facit. At enim vincit falſitas & malum. Verum eſt; ſed hominis perverſa oſcitantia, qui tum denique ſe non potuiſſe aut neſciviſſe cauſſatur, cum viribus omnibus Deique lumine ad nefas exauſtis leviſſima ſe mentitur non potuiſſe quæ omnino neglexit, vel etiam noluit. Fugiendo, tacendo, quieſcendo, non cogitando difficillima etiam poſſumus; quis iſta non poſſit, ſi modo mature vel puerulus voluerit; quod ſero aut nunquam gigas tentaverit. Is certe non poteſt qui non vult; nam per voluntatem noſtram omnia efficimus. At cum aliquid nolumus non id quæritur an id poſſimus, verum an penes nos fuerit velle, aut flectendam permittere voluntatem ut poſſemus. Sed de his alias.

Somnus abit: ſilet illa diu, repetitque (*m*) quietis
Ipſa ſuæ ſpeciem; dubiaque ita mente profatur:
Me miſeram! tacitæ quid vult ſibi noctis imago?
Quam nolim rala ſit. cur hæc ego ſomnia vidi?
Ille quidem eſt oculis quamvis, formoſus, iniquis:
Et placet, & poſſim, ſi non ſit frater, amare:
Et me dignus erat. verum nocet eſſe ſororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem;
Sæpe (*n*) licet ſimili redeat ſub imagine ſomnus.
Teſtis abeſt ſomno; nec abeſt imitata voluptas.
(*o*) Proh Venus, & tenera volucer cum matre Cupido,
(*p*) Gaudia quanta tuli! quam me manifeſta libido
Contigit! ut jacui totis reſoluta medullis!
Ut meminiſſe juvat! quamvis brevis illa voluptas,
Noxque fuit præceps, & cœptis invida noſtris.
O ego, ſi liceat mutato nomine jungi,
Quam bene, Caune, tuo poteram nurus eſſe parenti!
Quam bene, Caune, meo poteras gener eſſe parenti!
Omnia, Di facerent, eſſent communia nobis;
Præter avos. tu me vellem (*q*) generoſior eſſes.

INTERPRETATIO.

Sopor diſcutitur: illa diu obmuteſcit, atque revolvit imaginem ſui ſomni, atque ita loquitur animo incerto. Me infelicem! quid portendit ſimulacrum noctis tranquillæ? quod nolim ſit verum. Quamobrem ego intuita ſum hæc ſomnia? Ille quidem eſt pulcher, etiam oculis infenſis: & gratus eſt, & niſi germanus ſit, poſſim amare: & me dignus erat: at obeſt eſſe germanam. Dummodo nihil ejuſmodi coner admittere experrecta, licet ſomnus recurrat ſæpe ſub ejuſmodi ſpecie. Teſtis nullus eſt ſopori; neque deeſt ſimulata voluptas. Proh, Venus, & Amor alatè cum matre molli, quantam ſenſi voluptatem! quam aperta libido me contigit! ut jacui reſoluta totis medullis! ut prodeſt recordari! quanquam illa gaudia momentanea, atque nox fuit velociſſima, & invida noſtris cœptis. O, ſi fas ſit convenire nomine mutato, quam bene ego poteram eſſe nurus tuo patri, Caune! Quam bene poteras eſſe gener meo patri, Caune! Di annuerent; omnia eſſent nobis communia, præter avos: optarem tu me eſſes ſtirpe nobiliori.

NOTÆ.

(m) *Quietis*) Cujus tempore niſi ſobrie utaris, diabolus accedit, qui malum ſemen, brevi omne bonum oppreſſurum, ſpargit.

(n) *Licet*) Animi tamen, a diabolo victi eſt iſte aſſenſus: quem quidem animum a ſervo corpore proditum neque iſtud curabis, neque poteris erigere.

(o) *Proh Venus*) Non aliter ille utitur qui in apertum & nudum pectus prunas immittit, quam qui vacuo atque incuſtodito animo iſtiuſmodi nequitias legit. Tutiſſimum prunas non attingere: tutiſſimum iſtiuſmodi fugere. Animo facile eſt; niſi mavis, papilionum more, gratæ flammæ impetum, tuo damno experiri.

1 (p) *Gaudia*) Annon te jamdudum, Adami more, Deum credis contemſiſſe, quiſquis ſerpentis ex voluptatis arbore blande ſibilantis voci, non aures modo, ſed cor blanditiarum ſpectatorem attentum præbuiſti? Quam vix aliter quam experiundo gaudia cognoſcuntur. Quam pene ea amamus, cupimus, ſequimur, quæ phantaſiæ grata obverſantur.

(q) *Generoſior*) Nobiliori, atque adeo alia, ſtirpe, oriundus: ut nullum conjugii quod optabat Byblis eſſet per ſanguinem impedimentum.

Ne-

Neſcio quam facies igitur, pulcherrime, matrem:
At mihi, quæ male ſum, quos tu, ſortita parentes,
Nil niſi frater eris. quod obeſt, id habebimus unum.
Quid mihi ſignificant ergo mea viſa? quod autem
Somnia pondus habent? an habent & ſomnia pondus?
Di melius! (r) Di nempe ſuas habuere ſorores.
Sic Saturnus (ſ) Opim junctam ſibi ſanguine duxit,
Oceanus (t) Tethyn, Junonem rector Olympi.
(u) Sunt Superis ſua jura. quid ad cæleſtia ritus
Exigere humanos; (x) diverſaque fœdera tento?
Aut noſtro vetitus de corde fugabitur ardor:
Aut, hoc ſi nequeo, peream precor ante; toroque
Mortua componar: poſitæque det oſcula frater,
(y) Et tamen arbitrium quærit res iſta duorum.
Finge placere mihi: ſcelus eſſe videbitur illi.
At non (z) Æolidæ thalamos timuere ſororum.
Unde ſed hos novi? cur hæc exempla paravi?
Quo feror? obſcœnæ procul hinc diſcedite flammæ:
Nec, niſi qua fas eſt germanæ, frater ametur.
Si tamen ipſe mei captus prior eſſet amore,
Forſitan illius poſſem indulgere furori.

INTERPRETATIO.

Neſcio quam igitur præſtabis matrem, formoſiſſime: at mihi, quæ male habui eoſdem parentes quos tu ſortitus es, *nihil eris niſi frater. Habebimus id unum quod nocet. Quid ergo mihi deſignant mea viſa? Quam vim autem habent ſomni imagines? an & ſomni imagines vim habent? Dii melius! Dii nimirum duxerunt ſuas ſorores? Sic Saturnus habuit Opim ſibi conjunctam ſanguine, Oceanus Tethyn, Moderator Olympi Junonem. Dii habent ſua jura; quamobrem compono conſuetudines humanas cum cæleſtibus; atque ambio aliena fœdera? Vel amor prohibitus abjicietur ex noſtro corde: vel, ſi iſtud non licet, oro prius inteream; & mortua lecto condar, & frater offerat ſuavia compoſitæ. Et tamen res iſta indiget voluntate duorum. Puta placere mihi; videbitur illi eſſe nefas. At Æolidæ non metuerunt connubia ſororum. Sed unde hos novi? quamobrem adornavi iſta exempla? Quo ruo? Turpes amores vos hinc procul amolimini: neque frater ametur, niſi quantum licet ſorori. Si tamen ipſe eſſet prior correptus mei amore, forte poſſem favere illius ardori.*

NOTÆ.

(r) *Di nempe*) Mire fluctuantis & æſtuantis animum expreſſit Poeta, cum ita preſſe annuentem & abnuentem excogitavit.

(ſ) *Opim*) Quæ Cœli filia, aliis nominibus *Cybele*, *Rhea*, *Magna mater* vocata, fratri Saturno nupſit.

(t) *Tethyn*) Quæ Cœli & Veſtæ filia Oceano fratri nupſit.

(u) *Sunt ſuperis*) Deos ſibi exemplo eſſe debere negat. An ex animo mox patebit.

(x) *Diverſa*) Alia enim Deorum, alia hominum.

(y) *Et tamen*) Latet ſenſus ſub his particulis. Perinde eſt ac ſi diceret: *quanquam ego amorem iſtum nollem extinguere, eam rem tamen cogerer omittere quæ ab alio pendet.*

(z) *Æolidæ*) Plures equidem memorat Æoli filios Homerus; attamen Macareum ſolum cum ſorore rem habuiſſe ex eo colligitur quod in hujus epiſtola vidimus, Æolum nempe indignatum filiæ gladium quo ſibi mortem conſciſceret, miſiſſe. Verum criminí auctoritatem quærenti puellæ pronum fuit numero uti multitudinis.

Ergo ego, quem fueram non rejectura petentem,
Ipſa petam? poteriſne loqui? poteriſne fateri?
Coget amor; potero, vel, ſi pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fatebitur ignes.
Hæc placet, hæc dubiam vincit ſententia mentem.
In latus erigitur; cubitoque innixa ſiniſtro,
(a) Viderit: inſanos, inquit, fateamur amores.
Hei mihi! quo labor? quem (b) mens mea concipit ignem?
Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum: vacuam tenet altera ceram.
Incipit; & dubitat: ſcribit; damnatque tabellas.
Et notat; & delet; mutat, culpatque, probatque:
Inque vicem ſumtas ponit, poſitaſque reſumit.
Quid velit, ignorat: quicquid factura videtur,
Diſplicet. in vultu eſt audacia miſta pudori.
Scripta ſoror fuerat: viſum eſt delere ſororem,
Verbaque correctis incidere talia ceris:
Quam, niſi tu dederis, non eſt habitura ſalutem,
Hanc tibi mittit amans: pudet ah, pudet edere nomen!
Et, ſi quid cupiam, quæris; ſine nomine vellem
Poſſet agi mea cauſſa meo: nec cognita Byblis.
Ante forem, quam ſpes votorum certa fuiſſet.
Eſſe quidem læſi poterant tibi pectoris index,
Et color, & macies, & vultus, & humida ſæpe
Lumina, nec cauſſa ſuſpiria mota patenti;

INTERPRETATIO.

Ego igitur ipſa requiram, quem non eram repulſura ſi poſceret? Poteriſne fari? Poteriſne confiteri? Amor vim faciet: potero: vel ſi pudor os comprimet, littera ſecreta agnoſcet amores occultos. Hæc ſententia inſidet animo, hæc ſuperat mentem incertam; exſurgit in latus, atque recumbens in lævum cubitum, Quicquid ſit, inquit, profiteamur violentos ardores. Hei mihi! quo ruo! quem ardorem concipit mens mea? Atque ordinat voces conquiſitas trepidante manu: Dextra manus tractat ſtilum, altera ceram vacuam. Incipit, & hæret: pingit, & arguit tabellas: & ſignat, & abſtergit: invertit, & damnat, & laudat, atque viciſſim omittit acceptas, & denuo capit omiſſas. Neſcit quid cupiat: quicquid videtur factura diſplicet: eſt audacia in facie confuſa cum pudore. Soror fuerat exarata; placuit expungere ſororem, atque inſculpere ejuſmodi verba ceris correctis: Amans tibi mittit hanc ſalutem, quam non eſt habitura niſi tu dederis. Pudet ah, pudet proferre nomen! Atque ſi poſcis, quid velim: optarem mea cauſa poſſet defendi ſine nomine: neque eſſem Byblis prius cognita, quam ſpes votorum fuiſſet rata. Et color, & macies, & facies, & oculi ſæpe madidi, & gemitus ducti cauſſa latente, & frequentes amplexus, & ſuavia, quæ ſi forſitan obſervaſti,

NOTÆ.

(a) *Viderit*) Caunus, vel quiſpiam alios, utilitas, ipſe rei eventus formula eſt loquendi; quomodo etiam in incertis noſtris ſolemus dicere, *Nous verrons. Il en ſera ce qui pourra.*

(b) *Mens mea*) Vides; vel ſceleſtiſſima puella fatente, per naturam cognitum eſſe quod Dominus docuit; jam diu peccaſſe illum qui animo flagitium concepit?

Et

Et crebri amplexus; & quæ, ſi forte notaſti,
Oſcula ſentiri non eſſe ſororia poſſent.
Ipſe tamen, quamvis animo grave vulnus habebam,
Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci.
(Sunt mihi Di teſtes) ut tandem ſanior eſſem:
Pugnavitque diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix; & plus, quam ferre puellam
Poſſe putes, ego dura tuli. ſuperata fateri
Cogor, opemque tuam timidis expoſcere votis.
Tu ſervare potes, tu perdere ſolus amantem.
Elige utrum facias. non hoc inimica precatur:
Sed quæ, cum tibi ſit junctiſſima, junctior eſſe
Expetit; & vinclo tecum propiore ligari.
Jura ſenes nôrint: & quid liceatque, nefaſque,
Faſque ſit, inquirant; legumque examina ſervent:
Conveniens Venus eſt annis temeraria noſtris,
Quid liceat, (c) neſcimus adhuc: & cuncta licere
Credimus: & ſequimur magnorum exempla Deorum.
Nec nos aut durus pater, aut reverentia famæ,
At timor impedient, (d) tantum abſit cauſſa timendi.
Dulcia fraterno ſub nomine furta tegemus.
Eſt mihi libertas tecum ſecreta loquendi,
Et damus amplexus; & jungimus oſcula coram.
(e) Quantum eſt, quod deſit! miſerere fatentis amorem,

INTERPRETATIO.

poſſent ſentiri non eſſe ſororia, poterant quidem tibi eſſe ſigna cordis vulnerati. Quanquam tamen ego graviter animo læſa eram, quanquam intus erat ardor igneus, omnia tentavi, (Dii ſunt conſcii) ut denique eſſem ſanior: atque miſera diu conata ſum evitare ſæva arma Amoris: atque ego plus paſſa ſum, quam credas puellam poſſe pati. Victa rogor confiteri, & petere tuum auxilium votis dubiis. Tu ſolus potes incolumem præſtare, tu ſolus *perdere amantem. Elige utrum facias. Non hoſtis ſua orat, ſed quæ, cum ſit tibi conjunctiſſima, optat tibi eſſe conjunctior, atque connecti tibi copula arctiore. Senes cognoſcant jura, atque perſcrutentur quid liceat, quid ſit fas, aut nefas, & obſervent decreta legum: Venus inconſiderata apta eſt noſtræ ætati. Ignoramus adhuc quid fas ſit, atque exiſtimamus omnia eſſe concuſſa: & ſequimur exempla magnorum Deorum. Neque aut pater ſeverus, aut pudor famæ, aut metus nobis obſtabunt: abſit tantum cauſſa timendi. Velabimus jucunda furta ſub nomine fraterno. Licet mihi tecum arcana communicare, Et nos amplectimur, & conſerimus ſuavia palam. Quantum eſt quod deſideratur! miſerere agnoſcentis amorem,*

NOTÆ.

(c) *Neſcimus*) Ita loquuntur omnes: ſe neſcire dicunt quod votis ſuis ſciunt adverſari. Inter ea eo gravius ſunt decepti qui ſponte ſua ſunt decepti.

(d) *Tantum abſit*) Senſus eſt, *Nulla eſt cauſa timendi*, ut quidem fingebat cœca puella voluptati ſerviens: *nullam fingamus*.

(e) *Quantum*) Poſt Viſum enim, Colloquium, Tactum, Oſcula, unus tantum ex quinque decantatis illis amoris gradibus, ſeu lineis ſupereſt.

Et non faſſuræ, niſi cogeret ultimus ardor:
(Neve merere, meo ſubſcribi cauſa ſepulchro.)
Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum: ſummuſque in margine verſus adhæſit.
Protinus impreſſa ſignat ſua crimina gemma;
Quam tinxit lachryimis: linguam defecerat humor.
Deque ſuis unum famulis pudibunda vocavit:
Et pavidum (f) blandita, Fer has, fidiſſime, noſtro,
Dixit, & adjecit poſt longo tempore, fratri.
Cum daret; elapſæ manibus cecidere tabellæ.
Omine turbata eſt: miſit tamen: apta miniſter
Tempora nactus adit; traditque latentia verba.
Attonitus ſubita juvenis (g) Mæandrius ira,
Projicit acceptas, lecta ſibi parte, tabellas:
Vixque manus retinens trepidantis ab ore miniſtri,
Dum licet, o vetitæ ſcelerate libidinis auctor,
Effuge, ait: qui, ſi noſtrum tua fata pudorem
Non traherent ſecum, pœnas mihi morte dediſſes.
Ille fugit pavidus: dominæque ferocia Cauni
Dicta refert. palles audita, Bybli, repulſa:
Et pavet obſeſſum glaciali frigore pectus.
Mens tamen ut rediit; pariter rediere furores:
Lingaque vix tales icto dedit aere voces:
Et (h) merito; quid enim temeraria vulneris hujus
Indicium feci? quid, quæ celanda fuerunt,
Tam cito commiſi properatis verba tabellis?

INTERPRETATIO.

neque agnitura, niſi extremus æſtus vim faceret. Neve merearis ſubſcribi cauſa meo tumulo. Plena tabella deſtituit fruſtra ſcribentem talia: atque noviſſimus verſus inſcriptus eſt margini. Continuo ſigillum apponit ſuo crimini gemma impreſſa: quam madefecit lachrymis: humor deſtituerat linguam. Atque verecunda arceſſivit unum ex ſervis ſuis: & blandita timido, Porta, inquit, fidiſſime noſtro, &, longo poſt tempore, addidit, fratri. Cum offerret tabellæ elapſæ exciderunt manibus. Turbata eſt præſagio: attamen miſit. Famulus nactus tempus opportunum accedit, & porrigit verba ſecreta. Juvenis Mæandrius ſtupens repentina ira abjicit tabellas acceptas parte a ſe lecta: atque ægre compeſcens manus a facie trementis famuli, Dum licet, inquit proripe te, o auctor nefariæ libidinis prohibitæ: qui niſi mors tua ſecum duceret noſtrum honorem, morte mihi reſolviſſes pœnas. Ille prorumpit timidus, atque reportat dominæ ſæva verba Cauni. Expalleſcis, Bybli cognita repulſa; atque cor oppreſſum frigore gelido pavet: Poſtquam tamen mens rediit, ſimul amor rediit: atque lingua ægre protulit hos ſonos aere percuſſo: Atque jure: quamobrem enim inconſiderata profeſſa ſum iſtud vulnus? Cur credidi tam cito voces tegendas acceleratis tabellis?

NOTÆ.

(f) *Blandita*) Ut mos eſt illis qui aliena opera indigent.

(g) *Mæandrius*) Caunus *ſcilicet* Mæandri nepos, ut ex ſuperioribus patet.

(h) *Merito*) *Repulſam tuli ſupple*: ſed majorem vim habet hæc ellipſis, quæque adeo Byblidis ſtatum & furorem manifeſtiorem facit.

An-

Ante erat ambiguis animi ſententia dictis
Prætentanda mihi. ne non ſequeretur euntem,
Parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
Debueram; totoque mari decurrere: quæ nunc
Non exploratis implevi lintea ventis.
(i) Auferor in ſcopulos igitur, ſubmerſaque toto
Obruor Oceano: neque habent mea vela recurſus.
Quid quod & omnibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tum cum mihi ferre jubenti
Excidit, & fecit ſpes noſtra cera caducas?
Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed potius mutanda dies? Deus ipſe monebat;
Signaque certa dabat: ſi non male ſana fuiſſem.
Et tamen ipſa loqui, nec me committere ceræ
Debueram; præſenſque meos aperire furores.
Vidiſſet lacrymas: vultus vidiſſet amantis.
Plura loqui poteram, quam quæ cepere tabellæ.
Invito potui circumdare brachia collo:
Amplectique pedes: affuſaque poſcere vitam:
Et, ſi rejicerer, potui moritura videri.
Omnia feciſſem. quorum ſi ſingula duram
Flectere non poterant, potuiſſent omnia, mentem.
(k) Forſitan & miſſi ſit quædam culpa miniſtri.
Non adiit apte: non legit idonea, credo,
Tempora: nec petit horamque animumque vacantem:
Hæc nocuere mihi. neque enim de tigride natus;

INTERPRETATIO.

Animi ſententia erat mihi ante cognoſcenda verbis ancipitibus, Debueram obſervare parte aliqua veli, qualis eſſet ventus, ne non ſequeretur diſcedentem; atque ire certo mari: qua nunc implevi vela non prætentatis ventis. Abſtrahor ergo in cautes, atque ſubmerſa obruor toto mari; neque mea carbaſa habent reditus. Quid quod etiam abſterrebar favere meo amori indubitatis præſagiis, tum cum tabellæ exciderunt mihi imperanti eas deferre, & fecerunt ſpes noſtras inanes. Annon vel illa dies fuerat mutanda, vel omne votum, ſed potius dies mutanda? Deus ipſe hortabatur, atque præbebat fida indicia; niſi fuiſſem vecors. Et tamen ipſa debueram loqui, neque me credere tabellis, atque præſens indicare meos amores. Vidiſſet fletus, vidiſſet faciem amantis. Poteram plura dicere, quam quæ tabellæ habuerunt. Potui amplecti collum invitum brachiis, atque comprehendere pedes, atque projecta petere vitam: &, ſi repellerer, potui videri mortem obitura. Omnia feciſſem: quorum ſi ſingula non poterant mollire aſperum animum, omnia potuiſſent. Forte & aliquod ſit peccatum famuli miſſi. Non acceſſit opportune: credo non diſpexit tempora apta: neque petiit horam & animum vacuum. Iſta mihi obfuerunt. Neque enim ille ortus ex tigride.

NOTÆ.

(i) *Auferor*) Prolixe laſcivit Poeta, materiam ſequacem nactus, & ſuo ingenio accommodatam.

(k) *Forſitan &*) Perſæpe nimirum, captata occaſione, in tempore advenire, in rebus etiam maximis prope unicus labor.

Nec

Nec rigidas ſilices, ſolidumve in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit: nec lac bibit ille leænæ.
Vincetur. repetendus erit. nec tædia cœpti
Ulla mei capiam; dum ſpiritus iſte manebit.
Nam primum (ſi fata mihi revocare liceret)
Non cœpiſſe fuit: (l) cœpta expugnare, ſecundum eſt.
Quippe nec ille poteſt (ut jam mea vota relinquam)
Non tamen auſorum ſemper memor eſſe meorum.
Et, quia deſierim, leviter voluiſſe videbor;
Aut etiam tentaſſe illum inſidiiſque petiſſe.
Vel certe non hoc, qui plurimus urit & uſſit
Pectora noſtra, (m) Deo, ſed victa libidine credar.
(n) Denique jam nequeo nihil commiſiſſe nefandum.
Et ſcripſi, & petii: temerata eſt noſtra voluntas.
Ut nihil adjiciam, non poſſum innoxia dici.
Quod ſupereſt, multum eſt in vota, in crimina parvum.
Dixit: & (incertæ tanta eſt diſcordia mentis)
Cum pigeat tentaſſe, libet tentare; modumque
Exit; & infelix committit ſæpe repelli.
Mox ubi finis abeſt; patriam fugit ille, nefaſque:
Inque peregrina ponit nova (o) mœnia terra.

INTERPRETATIO.

neque habet dura ſaxa, aut ferrum rigidum aut adamantem in pectore: neque ſuxit lac leanæ. Flectetur. Repetendus erit. Neque me tædebit unquam mei incœpti, dum anima iſta ſupererit. Nam primum fuit non incepiſſe, ſi fas eſſet mihi revocare fata; alterum eſt abſolvere inſtitutum. Namque, tametſi nunc mea deſideria omittam, neque ille poteſt tamen non recordari inceptorum meorum; & quia omiſerim, videbor parum optaſſe, vel etiam illum tentaſſe, & fraudibus adortam eſſe; vel certe non credar ſuperata hoc Deo, qui violentiſſimus torruit & torret, verum libidine. Denique nunc non poſſum nihil patraſſe nefandum. Et ſcripſi, & popoſci: votum noſtrum eſt emiſſum, quamvis nihil addam, non poſſum dici innocens. Quod reſtat multum eſt in deſideria, exiguum in crimina. Abſolvit: &, tanta eſt fluctuatio mentis dubiæ, cum pœniteat tentaſſe; libet tentare; & modum tranſgreditur, & miſera committit ſæpe rejici. Dein ubi finis nullus eſt, ille fugit patriam & nefas, & ſtatuit novam urbem in terra extranea.

NOTÆ.

(l) *Cœpta expug*) Prius equidem quam incipias conſulito; ubi conſulueris mature facto opus eſt. At enim cum primum male conſuluiſſe nos advertimus, ab incœpto deſiſtere ſecundum nobis eſſe debet: ut, mihi quidem, omnium ſtultiſſimi videantur, qui ſe ita compoſitis & ſubductis ad vitam rationibus eſſe autumant, ut neque dies, neque locus, neque res ulla denique illos quicquam admonere poſſit. Quin illum contra firma & bene conſtituta mente vivere crediderim, qui ſubinde ſeſe ad tempus accomodare; ſententiamque pro re nata mutare didicerit. Sibi, ſuo ſenſu optimam poſuit legem, qui ſibi nullam ponere conſtituit; quæ virorum ſanctorum ſors eſt.

(m) *Deo*) Sic ſolemus omnes vitia noſtra honeſtis nominibus excuſare. Quaſi vero Deus ille non ſit Libido ipſa, unum idemque propemodum totius generis humani incendium, quod, præter lacrymas, nulla aqua poſſit extinguere.

(n) *Denique jam*) Ergo, ut vides, Lector, Primum & ſecundum, tertium etiam ſi vis omnino prava non incipere, quæ, poſtquam viam præcipitem ſumus ingreſſi, vel invitos deinceps trahunt.

(o) *Mœnia*) Caunum *ſcilicet*, Cariæ urbem.

Tum

Tum vero mœſtam tota (*p*) Miletida mente
Defeciſſe ferunt. tum vero a pectore veſtem
Deripuit; planxitque ſuos furibunda lacertos.
(*q*) Jamque palam eſt demens; inconceſſamque fatetur
Spem Veneris, ſine qua patriam, inviſoſque penates
Deſerit; & profugi ſequitur veſtigia fratris.
Utque tuo motæ, (*r*) proles Semeleia, (*ſ*) thyrſo
(*t*) Iſmariæ celebrant repetita (*u*) triennia Bacchæ;
Byblida non aliter latos ululaſſe per agros
(*x*) Bubaſides videre nurus: quibus illa relictis
Caras, & armiferos (*y*) Lelegas, (*z*) Lyciamque pererrat,
Jam(*a*)Cragon,&(*b*) Lymiren,(*c*)Xanthiqque reliquerat undas.
Quoque (*d*) Chimæra jugo mediis in partibus ignem,
Pectus & ora leæ, caudam ſerpentis habebat.
Deficiunt ſilvæ: cum tu laſſata ſequendo
Procidis; &, dura poſitis tellure capillis,
Bybli, taces; frondeſque tuo premis ore caducas.
Sæpe etiam Nymphæ teneris (*e*) Lelegeides ulnis
Tollere conantur: ſæpe, ut moderetur amori,

INTERPRETATIO.

Tum vero ajunt triſtem Mileti filiam defeciſſe animo. Tum vero detraxit amictum a pectore, atque furore correpta percuſſit ſua brachia. Jamque aperte eſt veſana, atque agnoſcit ſpem denegatam Veneris; ſine qua deſtituit patriam atque domum infeſtam; atque legit veſtigia fratris exulis. Et quemadmodum, o nate Semeles, Bacchæ Thraciæ tactæ tuo thyrſo frequentant trieterica renovata, ſic puellæ Bubaſides viderunt Byblidem vociferantem per vaſtos campos; quibus omiſſis percurrit Caras, & Lelegas armiferos; & Lyciam. Jam prætererat Cragon, & Lymiren, & aquas Xanthi, & montem, quo Chimæra habebat ignem in mediis partibus, pectus & vultum leænæ, & caudam draconis. Nemora te deſtituunt, cum defeſſa ſequendo cadis, Bybli, atque obmuteſcis, crinibus demiſſis in terra rigida; atque urges tuo ore folia jacentia. Sæpe etiam Nymphæ Lelegeides nituntur erigere mollibus brachiis; ſæpe hortantur ut minuat amorem.

NOTÆ.

(p) *Miletida*) Byblida Mileti filiam.

(q) *Jamque palam*) Atque leve eſt quodcumque erumpit: intus aluntur amentium amantum furores.

(r) *Proles Semeleia*) Bacchus eſt, cui a Semele matre illud datum nomen.

(ſ) *Thyrſo*) Per quem thyrſum, quæ haſta erat hedera ſeu pampino veſtita, Bacchi Bacchantiumque geſtamen, vini furor intelligitur.

(t) *Iſmariæ*) Thraciæ; ab Iſmaro Thraciæ monte ſic dictæ.

(u) *Triennia*) *Trieterica*, feſta quæ tertio quoque anno recurrebant; de quibus ſupra lib. 6.

(x) *Bubaſides*) Cariæ; Bubaſus enim Cariæ eſt regio, cujus etiam Plinius meminit.

(y) *Lelegas*) Qui Cariæ populi belli cupidiſſimi ex Græcia illuc advecti.

(z) *Lyciam*) Quæ Provincia eſt minoris Aſiæ, Cariæ adjacens, ad ortum ſita.

(a) *Cragon*) Qui Lyciæ mons eſt.

(b) *Lymiren*) Lyciæ urbem juxta Cragon.

(c) *Xanthi*) Qui fluvius eſt Lyciæ maximus

(d) *Chimæra*) Mons fuit Lyciæ ignivomus, in cujus cacumine Leones, in medio, ubi paſcua, capræ, in radicibus ſerpentes frequentes erant; unde locus datus fabulæ.

(e) *Lelegeides*) Quæ in Lelegum terra habitabant.

Præ-

Præcipiunt; (*f*) ſurdæque adhibent ſolatia menti.
Muta jacet: virideſque ſuis terit unguibus herbas
Byblis: & humectat lacrymarum gramina rivo.
Naidas his (*g*) venam, quæ nunquam areſcere poſſet,
Suppoſuiſſe ferunt. (*h*) quid enim dare majus habebant?
Protinus, ut ſecto piceæ de cortice guttæ,
Utve tenax gravida manat tellure (*i*) bitumen;
Utve ſub adventum ſpirantis lene Favoni
Sole remolleſcit, quæ frigore conſtitit unda,
Sic lacrymis conſumta ſuis Phœbeia Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominæ: nigraque ſub ilice manat.
XII. Fama novi centum (*k*) Cretæas forſitan urbes
Impleſſet monſtri; ſi non miracula nuper
Iphide mutata Crete propiora tuliſſet.
Proxima (*l*) Gnoſſiaco nam quondam (*m*) Phœſtia regno
Progenuit tellus, ignoto nomine Ligdum;
Ingenua de plebe virum. nec cenſus in illo
Nobilitate ſua major; ſed vita fideſque
Inculpata fuit. gravidæ qui conjugis aures
Vocibus his movit; cum jam prope partus adeſſet:

INTERPRETATIO.

& prabent ſolatia ſurdo animo. Muta Byblis proſtrata eſt, atque vellit virentia gramina ſuis unguibus: atque ea ierigat torrente lacrymarum. Dicunt Naiades bis ſubjeciſſe venam, qua nunquam poſſet exſiccari. Quid enim babebant majus? Continuo, ſicuti gutta picea fluunt de cortice ſciſſo, vel glutinoſum bitumen ex terra tumida, vel aqua qua conglaciata eſt frigore liqueſcit Sole ſub adventum favonii leniter flantis, ſic Byblis Phœbeia exhauſta ſuis lacriymis mutatur in fontem, qui bodie etiam babet nomen domina in illis vallibus, atque fluit ſub atea quercu.

XII. *Fama eccentis prodigii impleviſſet urbes Cretenſes; niſi Creta nuper tuliſſet monſtra propiora Iphide tranſmutata. Nam terra Phaſtia vicina regno Gnoſſiaco progenuit olim Lidum, nomine ignobili, virum de plebe boneſta. Neque illi opes majores ſua ſtirpe: ſed vita & fides fuit integra; qui perculis aures uxoris gravida bis verbis, cum jam prope partus adeſſet:*

NOTÆ.

(f) *Surda*) Quis vero animo amore ægro poſſit ſuccurrere? Perpende, quæſo, Lector, num in te ſuis limitibus definitum appetitum habeas, anne quod infinitum eſt requiras. Modo ne, quod ſtultiſſimum fateare, tibi ipſi ames imponere, ſcio quod poſterius affirmabis. Penes te eſſe infinitum illud quod cupis ſanus non dixeris. Si igitur cæco impetu correptus cujuſquam animus, alicubi eſſe maximum illud quod quærit autumat, ſatis illum credis periiſſe, niſi conſequatur.

(g) *Venam*) In fontem mutata eſt, aptiſſima profecto metamorphoſi: ut hinc diſcant qui vitiis ſuis favent, qualem ſtultitiæ ſuæ debeant expectare exitum.

(h) *Quid enim*) Nimirum flere volenti maximum fuit beneficium juges miniſtrare lacrymas. Neque abſimili ratione omnes denique improbi punientur.

(i) *Bitumen*) Limus videtur eſſe tenax, quanquam ſulphurei odoris, de quo prolixe Plinius lib. 35. cap. 15.

(k) *Cretæas*) Unde Miletus exceſſerat.

(l) *Gnoſſiaco*) Fuit Gnoſſus una ex centum præſtantiſſimis Cretæ urbibus, ſi modo oppidula fuerint pleraque.

(m) *Phæſtia*) Phæſtus urbs quoque fuit Cretæ, a Minoe ædificata.

Quæ

Digitized by Google

Quæ voveam duo ſunt: minimo ut relevere labore;
Utque marem parias. oneroſior (n) altera ſors eſt:
Et vires Natura negat. (o) quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit ſi fœmina partu;
(Invitus mando: pietas, ignoſce) necetur:
Dixerat: & lacrymis vultum lavere profuſis,
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen uſque ſuum vanis Telethuſa maritum
Sollicitat precibus; ne ſpem ſibi ponat in arcto:
Certa ſua eſt Ligdo ſententia. jamque ferendo
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem,
Cum medio noctis ſpatio ſub imagine ſomni
(p) Inachis ante torum, pompa comitata ſuorum,
Aut ſtetit, aut viſa eſt. inerant lunaria fronti
Cornua, cum ſpicis nitido flaventibus auro,
Et regale decus; cum qua latrator (q) Anubis,
Sanctaque (r) Bubaſtis, variuſque coloribus (ſ) Apis;

INTERPRETATIO.

Duo ſunt quæ votis poſcam: ut abſolvaris minimo labore; & ut marem in lucem emittas. Sors altera eſt moleſtior; atque natura ſubtrahit opes. Ergo, quod minus ominoſum precor, ſi forſitan fœmina fuerit prodita tuo partu, (jubeo invitus: Pietas da veniam.) morti tradatur. Dixerat, & tam, qui jubebat, quam cui juſſa dabantur, tinxerunt faciem lacrymis prorumpentibus. Sed tamen Telethuſa uſque pellicit maritum ſuum inutilibus precibus, ne ſibi ſpem figat in anguſto. Sua eſt ſententia firma Ligdo. Jamque illa vix par erat geſtando gravidam alvum onere maturo, cum medio noctis tempore, Inachis ſtipata pompa ſuorum aut ſtetit, aut viſa eſt conſiſtere ante lectum, ſub ſpecie ſomni. Cornua lunaria erant affixa fronti cum ſpicis flaventibus puro auro, & honos regius; cum, qua Anubis latrator, & ſacra Bubaſtis

NOTÆ,

(n) *Altera ſors*) Fœminea nempe.

(o) *Quod abominor*) Quod omen Dii avertant oro.

(p) *Inachis*) Io eſt Inachi filia Jovi adamata, quæ poſtquam ob Junonis zelotypiam in vaccam mutata fuit, furiiſque agitata, ſicuti in primo Metam. vidimus, priſtinæ formæ reſtituta, Iſidis nomine apud Ægyptios pro Dea culta eſt. Eam vero nonnulli Cererem, plerique Lunam, alii aliam fuiſſe ſcripſerunt: De qua & Oſiride Plutarchus libellum compoſuit, Herodotus, Diodorus, plurimi alii mentionem fecerunt.

(q) *Anubis*) Hunc Semicanem Deum, Mercurium volunt fuiſſe, quem canino capite ideo ab Ægyptiis coli quidam ſcriptitarunt; quod canibus ad Oſiridis a Triphone fratre interfecti corpus inveſtigandum Iſis ejus conjux & ſoror uſa fuerit. Quanquam alii Anubim Oſiridis filium volunt fuiſſe, patrem ad bella ſecutum, qui cum Galeam cane inſignem geſtaret, canino capite fingi meruerit.

(r) *Bubaſtis*) Dianam eſſe ſcripſit Herodotus: quanquam pro ipſa quoque Iſide accipitur, ut ex Diodoro patet.

(ſ) *Apis*) Oſiris ipſe eſſe a multis creditur, cujus ſepulto cadavere, cum præſtanti ſpecie, Ægyptiis bos quidam apparuiſſet, illum Oſirim rati pro Deo coluerunt, & *Apim*, hoc eſt eorum lingua *Bovem* appellarunt. Epaphum Iſidis filium facit Herodotus; cui cætera nigro, in fronte maculam albam formæ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ, cantharum in palato, duplices in cauda pilos tribuit. Aliter eum deſcribit Plinius, itemque Solinus; variuſque a variis habitus, quem Bacchum, Plutonem, Ammonem, Solem, Jovem quoque fecerunt, nec non etiam Joſephum eſſe non ſine gravi cauſa ſcripſerunt.

Digitized by Google

(*t*) Quique premit vocem, digitoque ſilentia ſuadet;
(*u*) Siſtraque erant, (*x*) nunquamque ſatis quæſitus Oſiris,
Plenaque ſomniferi (*y*) ſerpens peregrina veneni.
Cum velut excuſſam ſomno, & manifeſta videntem
Sic affata Dea eſt: Pars o Telethuſa mearum,
Pone graves curas; mandataque falle mariti.
Nec dubita, cum te partu (*z*) Lucina levarit,
Tollere (*a*) quicquid erit. Dea ſum (*b*) auxiliaris, opemque
Exorata fero. nec te coluiſſe quereris
Ingratum numen. monuit, thalamoque receſſit.
Læta toro ſurgit, puraſque ad ſidera ſupplex
Creſſa manus tollens, rata ſint ſua viſa precatur.
Ut (*c*) dolor increvit; ſeque ipſum (*d*) pondus in auras
Expulit, & nata eſt ignaro fœmina patri;
Juſſit ali mater, puerum mentita: fidemque
Res habuit: neque erat facti niſi conſcia nutrix.
(*e*) Vota pater ſolvit, nomenque imponit avitum.

INTERPRETATIO.

& Apis diſtinctus coloribus, & qui compeſcit vocem, & conſulit ſilentia digito. Siſtra inſuper aderant, & Oſiris nunquam ſatis quæſitus, & anguis extranea turgida veneno ſoporifero. Cum Dea ſic alloquuta eſt veluti experrectam, atque intuentem evidentia: o Telethuſa pars mearum, omitte moleſtas ſolicitudines, atque elude juſſa viri: neque cunctator educere quicquid erit, cum Lucina te abſolverit a partu. Sum Dea opifera, atque auxilium præbeo propitia: neque indignaberis te honoraſſe ingratam Deam. Monuit & exceſſit cubiculo Cretenſis: læta exſurgit lecto, atque ſupplex porrigens innocentes manus ad aſtra, orat ſua viſa ſint firma. Ut dolor auctus eſt, atque ipſum onus ſeſe protrudit in aerem, & puella nata eſt neſcio parente, genitrix imperavit tolli, mentita marem eſſe: atque res invenit fidem: neque erat conſcia facti niſi nutrix. Pater exſolvit vota, & dat nomen avitum.

NOTÆ.

(t) *Quinque*) Harpocrates, Deus taciturnitatis, qui digito oti admoto indicere videbatur, ne quis homines fuiſſe argueret quos tam turpi idololatria venerabantur, Quo quidem admonente Chriſtiani nefandorum idolorum cunabula ſcrutari utinam deſiiſſent.

(u) *Siſtra*) Crepitacula erant ænea, quorum agitatione ſtrepitum in ſacris ludis edebant.

(x) *Nunquam*) A Triphone fratre occiſum Oſirim jam ſupra diximus. Illum autem diu quæſivit Iſis conjux, quem tandem canum ſegacitate uſa invenit, & monumento intulit. Atque hinc apud Ægyptios ſacerdotes ritus manavit, ut ſingulis ſacris cum fletu amiſſum Oſirim quæſituri prodirent, mox cum lætitia, tanquam recuperato Deo redirent, ut ſic nunquam ſatis quæſitus eſſet. Nobis vero ſatis fuerit, quos jam diu in execrandis figmentis immorari & pœnitet & pudet.

(y) *Serpens*) Micyllus crocodilum Ægypti indigenam ſuſpicatur intelligendum: alii autem aſpidem eidem regioni familiarem, cujus morſus letiferum ſomnum inducat.

(z) *Lucina*) Diana eſt, quæ *Juno* quoque *Lucina* dicta eſt, parturientibus opem ferre ſolita.

(a) *Quicquid erit*) Seu mas ſeu fœmina.

(b) *Auxiliaris*) Talem vero prædicabant Iſidem, quæ plurima bona in hominum genus contulerit, per ſomnos etiam multis opem tulerit.

(c) *Dolor*) Qui partum comitatur.

(d) *Pondus*) Infans *ſcilicet*.

(e) *Vota*) Quibus, ut puer augeretur, Diis ſeſe obſtrinxerat.

Iphis avus fuerat. gaviſa eſt nomine mater,
Quod (*f*) commune foret, nec quenquam falleret illo:
Impercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri. facies, quam ſive puellæ,
Sive dares puero, fieret formoſus uterque.
Tertius interea decimo ſucceſserat annus;
Cum pater, Iphi, tibi flavam deſpondet Ianthen:
Inter Phœſtiadas quæ laudatiſſima formæ
Dote fuit virgo, (*g*) Dictæo nata Teleſte.
Par ætas, par forma fuit: primaſque magiſtris
Accepere artes elementa ætatis ab iſdem.
Hinc amor ambarum tetigit rude pectus: & æquum
Vulnus utrique tulit. ſed erat fiducia (*h*) diſpar.
Conjugii pactæque exſpectat tempora (*i*) tædæ:
Quamque virum putat eſſe, ſuum fore credit Ianthe:
Iphis amat, qua poſse frui deſperat, & auget
Hoc ipſum flammas: ardetque in virgine virgo.
Vixque tenens lacrymas, Quis me manet exitus, inquit,
Cognita quam nulli, quam prodigioſa, novæque
Cura tenet Veneris? ſi Di mihi parcere vellent;
(Perdere debuerant: ſi non & perdere vellent;)
Naturale malum ſaltem & de more dediſsent.
Nec vaccam vaccæ, nec equas amor urit equarum.
Urit oves aries: ſequitur ſua fœmina cervum.
Sic & aves coeunt: interque animalia cuncta
Fœmina fœmineo correpta cupidine nulla eſt.

INTERPRETATIO.

Iphis fuerat avus: Mater læta eſt nomine, quod eſſet ambiguum, nec quemquam deciperet illo. Mendacia incognita tegebantur pro dolo. Cultus erat maris: vultus, quem ſive dares fœmina, ſive puero, uterque eſſet elegans. Interea tertius annus ſupervenerat decimo, cum pater deſpondet tibi flavam Ianthen, Iphi: quæ puella fuit dote formæ pulcherrima inter Phœſtiadas, nata Teleſte Dictæo. Anni pares, forma fuit æqualis: atque habuerunt ab iiſdem magiſtris elementa ætatis primas artes. Hinc amor permulſit imperitum pectus utriuſque; & inuſſit eandem plagam ambabus. Sed ſpes erat diſſimilis. Ianthe exſpectat tempus connubii & facis promiſſæ, & credit ſuum fore quam credit eſſe virum. Iphis amat, quā deſperat poſſe potiri, atque hoc ipſum irritat ignem, & puella flagrat in puella. Atque ægre compeſcens lacrymas, quæ ſors, inquit, mihi futura eſt, quam cura inaudita Veneris, nulli cognita, & monſtroſa tenet? Si Dii mihi vellent parcere debuerant perdere; ſi non & vellent perdere, dediſſent ſaltem malum naturale, atque ſolitum. Neque amor vaccæ incendit vaccam, neque amor equarum incendit equas. Aries incendit oves; ſua fœmina ſequitur cervum. Aves etiam ſic junguntur; atque inter omnia animalia nulla fœmina eſt tacta amore fœmineo.

NOTÆ.

(f) *Commune*) Quod pariter maſculis & fœminis imponi poſſet.

(g) *Dictæo*) Cretenſi; a Dicte Cretæ monte.

(h) *Diſpar*) Quia ſe viri partes tueri poſſe Iphis diffidebat: viro vero maturam ſe Janthe ſentiebat.

(i) *Tædæ*) Pro nuptiis, in quibus tædæ adhibebantur.

Vel

Digitized by Google

Vellem nulla forem. ne non tamen omnia Cretc
Monſtra ferat; taurum dilexit (*k*) filia Solis,
Fœmina nempe marem. meus eſt furioſior illo,
Si verum profitemur, amor. tamen illa ſecuta eſt
Spem Veneris: tamen illa dolis & imagine vaccæ
Paſſa bovem eſt: & erat, qui deciperetur, (*l*) adulter.
Huc licet e toto ſollertia confluat orbe,
Ipſe licet revolet ceratis (*m*) Dædalus alis;
Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit Ianthe?
Quin animum firmas, teque ipſa recolligis, Iphi:
Conſiliique inopes & ſtultos excutis ignes?
Quid ſis nata vide (*n*) (niſi te quoque decipis ipſam:)
Et pete quod fas eſt: & ama, quod fœmina debes.
(Spes eſt quæ capiat; ſpes eſt quæ paſcat amorem,)
Hanc tibi res adimit. non te cuſtodia caro
Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti.
Non patris aſperitas, non ſe negat ipſa roganti.
Nec tamen eſt potiunda tibi: nec, ut omnia fiant,
Eſſe potes felix; ut Dique homineſque laborent.
(Nunc quoque votorum pars nulla eſt vana meorum:
Dique mihi faciles, quidquid valuere, dederunt.)
Quodque ego, vult genitor, vult ipſa, ſocerque futurus:
At non vult Natura, potentior omnibus iſtis;

INTERPRETATIO.

Optarem nulla eſſem. Ne tamen Creta non habrat monſtra omnis generis, filia Solis amavit taurum: nempe fœmina marem. Amor meus eſt inſanior illo, ſi verum agnoſcimus: Tamen illa ſecuta eſt ſpem Veneris: tamen illa tulit taurum fraudibus, & ſpecie vaccæ. & erat adulter qui deluderetur. Tametſi aſtutia huc concurrat ex toto mundo; quanquam ipſe Dædalus revolet ceratis alis, quid agat? num me præſtet marem de puella doctis artibus? num te mutet Janthe? Quin roboras mentem, atque te ipſa recolligis, Iphi, atque abjicis amores inſanos & expertes conſilii? Adſpice quid ſis nata; niſi etiam teipſam ludis; atque poſce quod licitum eſt, & dilige puella quod debes. Spes eſt quæ concipiat, ſpes eſt quæ alat amorem. Res tibi hanc tollit: non cuſtodia te prohibet ab amplexu caro, neque ſollicitudo callidi viri. Non parentis duritas, non ipſa ſe recuſat oranti. Neque tamen eſt potiunda tibi: neque potes eſſe beata, tametſi omnia eveniant, atque Dii & homines in id incumbant. Nunc etiam nulla pars meorum deſideriorum eſt inanis, & Dii mihi propitii indulſerunt quicquid potuerunt. Et quod ego cupio, pater cupit, ipſa cupit, & ſocer futurus: at Natura fortior iſtis omnibus quæ ſola mihi obeſt.

NOTÆ.

(k) *Filia Solis*) Paſiphae, Minois uxor, cujus fabulam libro ſuperiore vidimus.

(l) *Adulter*) Taurus nempe, quem ligneæ vaccæ, a Dædalo fabricatæ, ope, inclyta Paſiphae deluſit.

(m) *Dædalus*) Decantatus ille faber Athenienſis, qui ex labyrintho ab ipſo fabricato, in quo a Minoe concluſus fuerat, una cum Icaro filio, alarum beneficio ſeſe extricarat.

(n) *Niſi te*) Quæ Ianthen decipiebat ſibi ipſi imponere ſtultiſſimum ducebat; quanquam nosmetipſi fere ſemper fallimus, aliis nunquam quin nobis prius fucum faciamus

Quæ mihi ſola nocet. venit ecce optabile tempus:
Luxque jugalis adeſt: ut jam mea fiat Ianthe,
Nec mihi continget. mediis ſitiemus in undis.
(o) Pronuba quid Juno, quid ad hæc, Hymenæe, venitis
Sacra; quibus qui ducat abeſt, ubi nubimus ambæ?
Preſſit ab his vocem. nec lenius altera virgo
Æſtuat: utque celer venias, Hymenæe, precatur.
Quod petit hæc, Telethuſa timens, modo tempora differt
Nunc ficto languore moram trahit. omina ſæpe,
Viſaque cauſſatur, ſed jam conſumſerat omnem
Materiam ficti: dilataque tempora tædæ
Inſtiterant; unuſque dies reſtabat: at illa
Crinalem capiti (p) vittam nataeque ſibique
Detrahit: & paſſis aram complexa capillis,
Iſi, (q) Parætonium, (r) Mareoticaque arva, (ſ) Pharonque
Quæ colis, & ſeptem digeſtum in (t) cornua Nilum;
Fer, precor, inquit, opem: noſtroque medere timori.
Te Dea; te quondam, tuaque (u) hæc inſignia vidi:
Cunctaque cognovi; comiteſque, faceſque, ſonumque
Siſtrorum: memorique animo tua juſſa notavi.
Quod videt hæc lucem, quod non ego (x) punior ipſa;

INTERPRETATIO.

non patitur. Ecce tempus amabile appropinquat, & dies nuptialis inſtat, ut Ianthe jam fiat mea; neque mihi eveniet: areſcemus in mediis aquis. Juno pronuba, tuque Hymenæe, cur acceditis ad hæc ſacra, quibus abeſt qui ducat, ubi utraque caput obvelamus? Poſtea conticuit. Neque alia puella mitius uritur: & orat ut velox accedat Himenæe. Telethuſa metuens quod hæc poſcit, nunc prorogat tempus, nunc nectit moras ſimulato morbo. Sed jam contriverat omnem cauſſam ſimulationis: atque tempora protracta facis nuptialis urgebant & unus dies ſupererat: at illa ſibi deripit vittam crinalem & capiti filia; & complexa altare crinibus ſolutis, Iſi, ait, quæ tenes Paratonium, & Campos Mareoticos, & Pharon, & Nilum diviſum in ſeptem oſtia, ſuccurre, oro, atque ſolatium præbe, noſtro pavori. Vidi te olim o Dea, atque hæc tua ſigna, & agnovi omnia, & comites, & tædas, & ſtrep tum ſiſtrorum: atque obſervavi tua juſſa mente attenta. Quod hæc fruitur die, quod ego ipſa non male mulctor.

NOTÆ.

(o) *Pronuba*) Quæ nuptiis præſidere credebatur, quæque cum Hymenæo invocabatur.

(p) *Vittam detrahit*) Luctus teſtificandi cauſa.

(q) *Paratonium*) Oppida ubi potiſſimum Iſis colebatur de more commemorat ſupplex Telethuſa. Fuit autem Parætonium Ægypti urbs ampla cum portu vaſtiſſimo.

(r) *Mareotica*) Quæ Mareotidi lacui juxta Alexandriam proxima

(ſ) *Pharon*) Alexandriæ objectam inſulam dicit, ubi celeberrima fuit turris illa & ſpecula lucernis inſtructa, quarum beneficio nautæ portum ingreſſuri iter ſuum noctu inter cautes & brevia dirigebant.

(t) *Cornua*) Oſtia dicit majora per quæ maximus ille Ægypti fluvius maria ſubit.

(u) *Hæc*) Quæ jam in ara appoſita ſupplex Telethuſa intuebatur; olim per ſomnum viderat.

(x) *Punior*) A marito, *ſcilicet*, qui ſegnioris ſexus prolem tollendam prohibuerat.

Conſilium, monitumque tuum eſt: miſerere duarum,
Auxilioque juva. lacrymæ ſunt verba ſecutæ.
Viſa Dea eſt moviſſe ſuas (& moverat) aras.
Et templi tremuere fores· imitataque Lunam
Cornua fulſerunt, crepuitque ſonabile ſiſtrum.
Non ſecura quidem, fauſto tamen omine læta,
Mater abit templo. ſequitur comes Iphis euntem,
Quam ſolita eſt, (y) majore gradu: nec candor in ore
Permanet; & vires augentur; & acrior ipſe eſt
Vultus: & incomtis brevior menſura capillis.
Pluſque vigoris adeſt, habuit quam fœmina jam, quæ
Fœmina nuper eras, puer es. date munera templis:
Nec timida gaudete fide. dant munera templis.
Addunt & titulum: titulus breve carmen habebat:
Dona puer ſolvit, quæ fœmina voverat, Iphis.
Poſtera lux radiis latum patefecerat orbem,
Cum Venus, & Juno, (z) ſocioſque Hymenæus ad ignes
Conveniunt: potiturque ſua puer Iphis Ianthe.

INTERPRETATIO.

eſt conſilium & juſſum tuum. Miſerere duarum, atque tutre ſuccurrendo: lacbrymæ comites fuerunt verborum. Dea viſa eſt concuſſiſſe ſuum altare, atque concuſſerat. Atque valvæ templi tremuerunt, & cornua ſimilia Lunæ micuerunt, ſiſtrum tinnulum ſtrepuit. Mater non tranquilla quidem, ſed tamen bilaris felici præſagio diſcedit a templo. Iphis comes ſequitur diſcedentem paſſu majore quam conſuevit: neque albus color perſtat in vultu, & vires creſcunt, & facies eſt ferocior, & modus minor impexæ comæ. Atque plus ineſt vigoris, quam habuit puella: jam quæ modo eras puella es puer. Perſolvite dona templis, neque lætamini dubia fide. Perſolvunt dona templis. Adjiciunt quoque inſcriptionem. Inſcriptio habebat brevem verſum; Iphis puer præbet munera, quæ promiſerat puella. Sol alter manifeſtum fecerat vaſtum mundum radiis, cum Venus, & Juno, & Hymenæus coeunt ad amores conjugales: & puer Iphis gaudet ſua Ianthe.

NOTÆ.

(y) *Majore*) Quia in marem mutata. Qua quidem fabula ſeu naturæ vires, quæ poſt aliquod tempus latentem maris formam ex puella poſſit educere, ſeu pietatis miracula Naſo expoſuit.

(z) *Socios*) Qui Diis illis conjugalibus de more in aris accendebantur.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

His porro nuptiis qui interfuerat Hymenæus, ad Orpheum inde ſe contulit; ſed male omine. quandoquidem mox obiit Eurydice, & poſtea ſecundo. Cum quidem non aliter obſtupuit Orpheus, quam qui Cerbero conſpecto ſaxeus eſt effectus. Poſtea cum in monte quodam varias transformationes lyra exprimeret, accurrerunt ad eum arbores omnes, & inter cæteras pinus ex Aty, & cupreſſus e Cypariſſo mutata.

I. INde per immenſum (*a*) croceo velatus amictu
Aera digreditur, (*b*) Ciconumque Hymenæus ad oras
Tendit; & (*c*) Orphea (*d*) nequicquam voce vocatur.
Adfuit ille quidem: ſed nec (*e*) ſolennia verba,
Nec lætos vultus, nec felix attulit omen.
(*f*) Fax quoque, quam tenuit, (*g*) lacrymoſo ſtridula fumo,
Utque fuit, (*h*) nullos invenit motibus ignes.
Exitus auſpicio gravior: nam nupta, per herbas
(*i*) Dum neva Naiadum turba comitata vagatur,

INTERPRETATIO.

I. *HYmenæus tectus veſte flava inde abit per vaſtum aerem, & petit regionem Ciconum: atque fruſtra citatur voce Orphei. Ille quidem adfuit; aſt neque attulit voces ſolennes, neque faciem hilarem, neque lætum præſagium. Tæda etiam quam tructavit crepitans fumo lacrymas ciente, & ſicuti fuit, nullam flammam concepit concuſſione. Eventus triſtior omine; nam dum nova nupta ſtipata cœtu Naiadum ambulat per gramina,*

NOTÆ.

(a) *Croceo*) Qui flammeo concolor ſeu velo, lutei coloris, cujuſmodi aſſidue gerebant flaminum uxores, cum quibus divortium facere maritis non licebat; quo quidem flammeo puderis & boni ominis cauſa nubens velabatur.

(b) *Ciconum*) Populi fuerunt Thraciæ ad Hebram lacumque Biſtonidem.

(c) *Orphea*) Orphei, Apollinis ex Calliope Muſa filii, qui a patre lyra accepta mira quæ deinceps videbimus patravit.

(d) *Nequicquam*) Quia infeliciter ceſſerunt nuptiæ.

(e) *Solennia*) Quæ fauſtitatis gratia ab Hymenæo proferrentur; qualia hæc eſſent, *fauſtæ feliceſque ſint hæ nuptiæ*, &c.

(f) *Fax*) Faces in nuptiis adhiberi ſolitas jam toties vidimus, ut tædio ſit repetere.

(g) *Lacrymoſo*) Qui Orpheo præſertim lacrymas excuteret.

(h) *Nullos*) Quanquam concuſſione & frequenti ventilatione ignis ſolet accendi, flammaque excitari.

(l) *Dum*) Dum fugeret Ariſtæum ſcripſit Virgilius. Quam fabulam ita exponunt, ut per Eurydicen Anima intelligatur, quæ corporis amore decepta fallacibus hujus voluptatibus tanquam evaneſcentium florum amœnitate delinita, Ariſtæum hoc eſt Bonum quod per illud, ut fert vocis Etymologia, intelligitur, maximo ſuo damno refugit. Anne iſtud ſignificare voluerint Poetæ parum intereſt: maximum eſt quod revera ſe ita res habet: ut ſi quis ex veteris ſerpentis exitiali peſte, qua omnes infecti fuimus, ſeſe liberare voluerit, illum non Orpheo modo ſeu rectæ rationi, ſpretis corporis lenociniis, ſed Chriſto Domino, ad Inferos pro nobis delapſo, auſcultare oporteat.

Digitized by Google

Occidit, in talum ſerpentis dente recepto.
Quam ſatis ad ſuperas poſtquam (*k*) Rhodopeius auras
Deflevit vates; ne non tentaret & umbras,
Ad (*l*) Styga (*m*) Tænaria eſt auſus deſcendere porta.
Perque (*n*) leves populos ſimulacraque functa ſepulcris
(*o*) Perſephonen adiit, inamœnaque regna tenentem
(*p*) Umbrarum dominum: pulſiſque ad carmina nervis
Sic ait: O poſiti ſub terra numina mundi,
In quem recidimus quicquid mortale creamur;
Si licet, &, falſi poſitis ambagibus oris,
Vera loqui ſinitis; non huc, ut opaca viderem
Tartara, deſcendi; nec uti villoſa colubris
Terna (*q*) Meduſæi vincirem guttura monſtri.
Cauſſa viæ conjux: in quam calcata venenum
Vipera diffudit; creſcenteſque abſtulit annos.
Poſſe pati volui: nec me tentaſſe negabo.
Vicit Amor. (*r*) ſupera Deus hic bene notus in ora eſt.
An ſit & hic, dubito: ſed & hic tamen auguror eſſe:
Famaque ſi veteris non eſt mentita (*ſ*) rapinæ,
Vos quoque junxit Amor. per ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vaſtique ſilentia regni,

INTERPRETATIO.

interiit, dente anguis admiſſo in talum. Quam ubi vates Rhodopeius ſatis deploravit ad aerem ſuperum, ut non etiam exploraret Manes, ſuſtinuit deſcendere ad Stygem porta Tænaria: Atque acceſſit ad Proſerpinam, & regem Umbrarum, habentem imperia triſtia, per exiles populos, & imagines potitas tumulis, atque chordis tactis ad verſus ſic inquit: O Dii mundi ſiti ſub terra, in quem recidimus quidquid producimur morti obnoxium, ſi conceditur, & patimini dicere vera, omiſſis anfractibus fictæ oris, non huc deſcendi ut cernerem atra Tartara, neque ut conſtringerem tres fauces monſtri Meduſæi hiſpidas anguibus. Uxor eſt cauſſa itineris, in quam vipera preſſa ſparſit venenum, atque rapuit annos venientes. Cupivi poſſe ſufferre, neque diffitebor me conatum eſſe; Amor potior fuit. Hic Deus eſt bene notus in regionibus ſuperis: neſcio an ſit etiam hic, ſed conjicio tamen etiam hic eſſe. Et ſi fama antiqui raptus non eſt falſa, Amor etiam vos ſociavit. Ego oro per loca plena pavoris, per hoc vaſtum Chaos, & pacem ampli imperii,

NOTÆ.

(k) *Rhodopeius*) Orpheus Thracius: nam Thraciæ mons eſt Rhodope altiſſimus,

(l) *Styga*) Quæ inferorum palus, pro inferis ipſis poſita.

(m) *Tænaria*) Eſt Tænarus promontorium Laconiæ, ubi antrum, cujus vaſtus hiatus, gravis ex eo erumpens odor, ſtrepitus inſuper fabulantibus occaſionem dedit fingendi hac ad Inferos patere deſcenſum.

(n) *Leves*) Umbras dicit ſeu Manes mortuorum, qui exilem Ditis regiam frequentant.

(o) *Perſephonen*) Proſerpina eſt, inferorum regina, Ditis ſeu Plutonis conjux.

(p) *Umbrar. dom.*) Plutonem *ſcilicet*.

(q) *Meduſæi*) Cerberum dicit inferorum canem tricipitem, anguibus villorum loco horridum, Echidnæ ex Typhaone progeniem, a Meduſæ ſanguine ortam.

(r) *Supera*) Neque inſuper aut Mars aut ipſe Jupiter Cupidinis ſagittas effugere potuerunt.

(ſ) *Rapinæ*) Supra lib. 5. Proſerpinam vidimus a Plutone raptam.

Eury-

Eurydices oro properata *(t)* retexite fila.
Omnia debemur vobis: paulumque morati,
Serius aut citius ſedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes. hæc eſt domus *(u)* ultima: voſque
Humani generis *(x)* longiſſima regna tenetis.
Hæc quoque, cum *(y)* juſtos matura peregerit annos,
Juris erit veſtri. pro munere poſcimus uſum.
Quod ſi fata negant veniam pro conjuge, certum eſt
Nolle redire mihi. leto gaudete duorum.
Talia dicentem, *(z)* nervoſque ad verba moventem,
Exſangues *(a)* flebant animæ; nec *(b)* Tantalus undam
Captavit refugam: ſtupuitque *(c)* Ixionis orbis.
Nec carpſere jecur *(d)* volucres: urniſque vacarunt
(e) Belides: inque tuo ſediſti, *(f)* Siſyphe, ſaxo.
Tum primum lachrymis victurum carmine fama eſt
(g) Eumenidum maduiſſe genas. nec *(h)* regia conjux
Suſtinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant. umbras erat illa recentes
Inter: & inceſſit paſſu de vulnere tardo.

INTERPRETATIO.

revolvite fila accelerata Eurydices. Cuncta debemur vobis; & paululum morati feſtinamus tardius aut maturius ad unam hanc *domum. Omnes huc collimamus, hæ ſunt ſedes noviſſimæ, voſque habetis vaſtiſſima imperia generis humani. Hæc etiam, cum matura abſolverit annos debitos erit veſtræ ditionis: petimus uſum pro beneficio. Quod ſi fata recuſant poteſtatem pro uxore, conſtitui non reverti: fruimini morte duorum. Animæ pallidæ lugebant talia proferentem, & pulſantem chordas ad dicta. Neque Tantalus captavit aquam effluentem: & rota Ixionis conſtitit. Neque aves laniarunt jecur: & Belides abſtinuerunt urnis: & Siſyphe requieviſti ſuper tuo ſilice. Tum primum ajunt maxillas furiarum delinitarum verſibus irrigatas fuiſſe lacbrymis; neque uxor regia, neque qui imperat inferis poteſt repellere precantem: & arceſſunt Eurydicen. Illa erat inter novas Umbras, atque acceſſit greſſu lento ex plaga.*

NOTÆ.

(t) *Retexite*) Metaphora eſt e trium Parcarum lanificio petita, quæ hominum vitam & fata unicuique per illud aſſignare ſunt creditæ.

(u) *Ultima*) Quia nempe Piis, diverſo a turba ſceleſta itinere, ſuæ ſunt poſt mortem deſcriptæ ſedes; vel ex Ethnicorum gente teſtibus plurimis. Quæ quidem Sedes ultimæ mirum eſt quam paucos a flagitiis abſterreant, quam paucos ad bonam frugem reducant.

(x) *Longiſſima*) Imo æterna, Ethnicis, qui revocationem ad vitam ignoraverunt.

(y) *Juſtos*) Quos ante exhauſtas vires homines reſcindi nolunt.

(z) *Nervos*) Citharæ chordas pulſantem.

(a) *Flebant*) Durius videtur iſtud; niſi quod, non ſine magno myſterio, nobis jam revelato, opera noſtra nos ad Manes proſequuntur.

(b) *Tantalus*) Vide lib. 4. V. 457.

(c) *Ixionis*) De eo ſupra Metam. 4. V. 460.

(d) *Volucres*) Quæ Titii jecur exedunt; de quo etiam Metam. 4. V. 456.

(e) *Belides*) Vide iterum Metam. 4. V. 462.

(f) *Siſyphe*) Metam. 4. V. 459.

(g) *Eumenidum*) Metam. 4. 451.

(h) *Regia conſ.*) Proſerpina, Plutonis uxor.

Hanc ſimul, & legem (*i*) Rhodopeius accipit heros,
Nec flectat retro ſua lumina; donec (*k*) Avernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur acclivus per muta ſilentia trames,
Arduus, obſcurus, caligine denſus opaca.
Nec procul abfuerunt telluris margine ſummæ.
Hic, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,
Flexit (*l*) amans oculos: & protinus illa relapſa eſt.
Brachiaque intendens, prendique & prendere certans;
Nil niſi cedentes infelix arripit auras.
Jamque iterum moriens non eſt de conjuge quicquam
Queſta ſuo: (*m*) quid enim ſeſe quereretur amatam?
Supremumque vale, quod jam vix auribus ille
Acciperet, dixit: revolutaque rurſus eodem eſt:
Non aliter ſtupuit gemina nece conjugis Orpheus;
Quam tria (*n*) qui timidus, (*o*) medio portante catenas,
Colla canis vidit: quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, ſaxo per corpus oborto:
(*p*) Quique in ſe crimen traxit: voluitque videri
Olenos eſſe nocens: tuque o confiſa figuræ,

INTERPRETATIO.

Heros Rhodopeius ſimul accipit hanc, & legem, ne retrorſum ferat ſuos oculos, donec egreſſus ſit ex vallibus Avernis; vel munera fore inania. Callis acclivis, arduus, caliginoſus, plenus denſis tenebris calcatur per tacita ſilentia. Neque longe diſtabant ab oris ſuprema terræ. Tum timens amans ne illa aberraret, atque cupidus videndi retorſit oculos, & continuo illa revoluta eſt: atque porrigens brachia, & nitens corripere atque corripi, miſer nihil capit niſi mobilem aerem. Jamque iterum fato fungens nihil quicquam eſt queſta de ſuo marito; quamobrem enim quereretur ſeſe dilectam? atque dixit ultimum Vale, quod jam vix ille apprehenderet auribus: rurſuſque eodem relapſa eſt. Orpheus non aliter attonitus eſt duplici morte uxoris, quam qui pavidus intuitus eſt tria colla canis, medio gerente vincula; quem timor non prius omiſit quam natura prior, ſilice per membra coacto: vel Olenus, qui in ſe derivavit culpam, & voluit videri reus; tuque o miſera Lethæa confiſa forma tua,

NOTÆ.

(i) *Rhodop.*) Orpheus *ſcilicet*, ut ſupra annotatum.

(k) *Avernas*) Fuit Avernus Lacus Campaniæ quem Plutoni vetuſtas fabuloſa, propter ſulphureas quas emittit exhalationes, dicatum credidit.

(l) *Amans*) Orpheus *ſcilicet*. Cæterum, ut ingenue quod ego credo in medium proferam, ex Loti hiſtoria hanc detortam fuiſſe fabulam arbitror. Atque hinc quam periculoſum ſit retro in hac inferna valle Animam ſervare cupienti reſpicere, cuivis facile erit colligere. Ad æterna futuræ vitæ indefinenter anhelet, hujus exilii caduca contemnat. Eurydices ſeu Loti conjugis meminerit oportet quicumque Animam ſeu ex Sodomæ valle ſeu ex Inferorum faucibus cupit eripere.

(m) *Quid enim*) Imo perverſe ſeſe amatam potuit queri; quod multis evenit.

(n) *Qui timidus*) Vir quidam fuit qui cum metu Herculis in ſpeluncam ſeſe recepiſſet, unde capite inclinato proſpiceret, viſo Cerbero quem ille trahebat, diriguit.

(o) *Medio*) Cerberi collo, *ſcilicet*.

(p) *Quique*) Olenus eſt Lethææ conjux, uxoris crimen, quæ ſe pulchritudine duabus præponere auſa fuerat, non veritus ſuum facere, quamobrem una cum illa in lapidem verſus.

Inſe-

Infelix Lethæa, tuæ; junctiſſima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida ſuſtinet (q) Ide.
Orantem fruſtraque iterum tranſire volentem,
(r) Portitor arcuerat. ſeptem tamen ille diebus
Squallidus in (ſ) ripa (t) Cereris ſine munere ſedit.
Cura dolorque animi, lachrymæque alimenta fuere.
Eſſe Deos (u) Erebi crudeles queſtus. in altam
Se recipit Rhodopen, pulſumque Aquilonibus (x) Hæmon.
(y) Tertius æquoreis incluſum Piſcibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem; ſeu quod male ceſſerat illi;
Sive (z) fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Jungere ſe vati: multæ doluere repulſæ.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros (a) transferre mares: citraque juventam
Ætatis breve ver, & primos carpere flores.
II. Collis erat, collemque ſuper planiſſima campi
Area: quam viridem faciebant graminis herbæ.
Umbra loco deerat. qua poſtquam parte reſedit
(b) Dis genitus vates, & (c) fila ſonantia movit;

INTERPRETATIO.

olim junctiſſima pectora, nunc ſaxa, quæ Ide aquoſa ſuſtinet. Portitor prohibuerat precantem, & fruſtra denuo tranſire nitentem. Ille tamen ſedit ſeptem diebus ad ripam, ſentus, ſine pane. Solicitudo, & mœror animi, atque lacrimæ fuerunt in eſcam. Poſtquam queſtus eſſet Deos Inferorum eſſe ſævos, ſe recipit in excelſam Rhodopen, & Hæmum agitatum Borea. Sol tertio abſolverat annum comprenſum piſcibus æquoreis: & Orpheus ſibi temperaverat ab omni fœminea Venere, ſive quod male illi verterat, ſive fidem obſtrinxerat. Multæ tamen maximopere cupiebant copulari cum vate, multæ neglectæ ægre paſſæ ſunt. Ille etiam ſuaſit Thracibus populis amorem tranſmittere in molles pueros, & deripere primos flores citra juventutem & breve ver ætatis.

II. Mons erat, & ſuper montem ſpatium campi planiſſimum, quod graminibus vireſcebat. Umbra deſiderabatur loco: ubi poſtquam Diis ortus vates conſedit, & pulſavit nervos ſonoros,

NOTÆ.

(q) *Ide*) Mons Phrygiæ plurimis fontibus ſcatens.

(r) *Portitor*) Charon *ſcilicet*, qui Inferorum portui præeſt.

(ſ) *Ripa*) Stygis inferorum paludis, *ſcil.*

(t) *Cereris munere*) Pane: Ceres enim frugum Dea, quæ pro ipſis ſumitur.

(u) *Erebi*) Ex Chao & caligine progenitus fuit hic Lethi pater, qui ſæpiſſime pro ipſa Inferorum ſede a Poetis ſumitur.

(x) *Hæmon*) Qui cum ſuperiore mons eſt Thraciæ, Boreæ, Septentrionali vento, maxime obnoxius.

(y) *Tertius*) Id eſt, Jam ter Zodiacum, in quo ultimum & hybernale ſignum Piſces numerantur, Sol emenſus fuerat. Uno verbo, Tertius annus elapſus erat.

(z) *Fidem dederat*) Sive, inquit Poeta, infelicis conjugii dolore, ſive quod ita uxori pollicitus eſſet, nullam fœminam mortua Eurydice Orpheus attigerat.

(a) *Transferre*) Hac execranda libidine famoſus vixit vir cætera omnis generis virtutum inſignis; ſi modo is aliquid præter Poetarum figmenta ex Moſe tamen expreſſa, fuit.

(b) *Diis genitus*) Apolline ſcilicet & Muſa Calliope, ut plurimis placet.

(c) *Fila ſon.*) Cytharæ chordas intelligit,

(*d*) Umbra loco venit. non (*e*) Chaonis abſuit arbos,
Non (*f*) nemus Heliadum, non frondibus (*g*) eſculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & (*h*) innuba laurus.
Et coryli fragiles, & fraxinus utilis haſtis,
Enodiſque abies, curvataque glandibus ilex,
Et platanus (*i*) genialis, acerque (*k*) coloribus impar,
Amnicolæque ſimul ſalices, & aquatica (*l*) lotos,
Perpetuoque virens buxus, tenueſque (*m*) myricæ,
Et bicolor (*n*) myrtus, & baccis cærula (*o*) tinus:
Vos quoque (*p*) flexipedes hederæ veniſtis, & una
Pampineæ vites, & (*q*) amictæ vitibus ulmi.
(*r*) Ornique, & piceæ, pomoque onerata rubenti
Arbutus, (*ſ*) & lentæ victoris præmia palmæ:
Et (*t*) ſuccincta comas, hirſutaque vertice pinus.

INTERPRETATIO.

umbra adfuit loco. Non arbor Chaonia deeis, non ſilva Heliadum, non æſculus exulſis foliis, nec tilia voluptaria, nec fagus, & caſta laurus, & coryli fragiles; & fraxinus idoneus jaculis, & abies enodis, & ilex ſinuata glandibus, & platanus genialis & acer diſcolor, & ſimul ſalices aquatica, & lotos juxta aquas naſcens, & Buxus ſemper virens, & exiles myrica, & myrtus bicolor, & tinus cærulea baccis. Vos etiam hederæ flexipedes adfuiſtis, & una vites pampinea, & ulmi maritata vitibus, & Orni, & picea, & arbutus onuſta pomo rubenti; & palma flexiles præmia victoris, & pinus ſuccincta comas, atque hiſpida in faſtigio,

NOTÆ.

(d) *Umbra*) Quia Arbores, cantus dulcedine illectæ, illuc confluxerunt.

(e) *Chaonis*) Quercum dicit, cujus generis arboribus Chaonia Epiri provincia, in qua etiam vocalibus quercubus celeberrima ſylva Dodonæa, in primis abundat.

(f) *Nemus Heliad.*) Populos dicit in quas Heliades ſeu Solis filias Phaetontis ſorores mutatas fuiſſe ſupra lib. 2. vidimus.

(g) *Eſculus*) Arbor eſt glandifera, Jovi ſacra, cujus glandibus, nondum inventis frugibus primi mortales pro eſca utebantur.

(h) *Innuba*) Quia, ut in ſuperioribus legimus, Daphne quæ in laurum mutata nunquam Apollinis amoribus aurem præbere voluit.

(i) *Genialis*) Genio ac voluptati dicata; quo genere arborum hodie etiam ambulacra opacata habemus.

(k) *Coloribus impar.*) Quapropter etiamnum hodie in pretio. Gall. dicitur *Erable*.

(l) *Lotos*) Arbor eſt Africæ familiaris fructum ferens adeo gratum, ut hoſpitibus patriæ oblivionem inducere dicatur.

(m) *Myrica*) Virgulti eſt ſpecies, quam nos vocamus *Des bruyeres. Du Tamarix.*

(n) *Myrtus*) Arbuſcula eſt Veneri dicata, cujus altera parte folia paulo ad nigritiem vergunt.

(o) *Tinus*) Laurus eſt ſylveſtris cerulea bacca, ut refert Plinius.

(p) *Flexipedes*) Hedera vero, quæ Baccho ſacra, nodoſis & errabundis flagellis tanquam flexis & curvis pedibus ſerpit.

(q) *Amictæ*) Quia vites ulmis fulcire conſueverant.

(r) *Orni*) Eo nomine montanæ arbores quælibet intelliguntur, in ſpecie tamen fraxinus ſylveſtris.

(ſ) *Lentæ*) Flexiles equidem Palmæ rami, attamen oneri cedere neſcit; unde & victoribus honoris cauſa tribuebantur.

(t) *Succincta*) Quia in vertice tantum frondes Pinus emittit.

Gra-

Grata (u) Deum matri: ſiquidem Cybeleius (x) Attis
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.
III. Adfuit huic turbæ (y) metas imitata cupreſſus,
(z) Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis, & nervis temperat arcus.
Namque ſacer Nymphis (a) Carthæa tenentibus arva
Ingens cervus erat: lateque patentibus altas
Ipſe ſuo capiti præbebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro: demiſſaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla ſuper frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur: parilique ex ære nitebant
Auribus in geminis circum cava tempora baccæ:
Iſque metu vacuus, naturalique pavore
Depoſito, celebrare domos, mulcendaque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere ſolebat.
Sed tamen ante alios, (b) Ceæ pulcherrime gentis,
Gratus erat, Cypariſſe, tibi. tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam:

INTERPRETATIO.

placens matri Deorum; ſiquidem Attis Cybeleius ſpoliatus eſt hac homine, & diriguit illo ſtipite.

III. *Cupreſſus ſpeciem exhibens pyramidum nunc arbor, prius puer amatus ab illo Deo qui modum facit cithara nervis, & modum facit arcui nervis, fuit ex eo numero. Namque vaſtus cervus erat dicatus Nymphis tenentibus agros Carthaei; atque ipſe præſtabat excelſas umbras ſuo capiti vaſtis cornibus. Cornua radiabant auro, atque torques gemmati pendebant ex collo tereti defluentes in armos. Bacca argentea alligata fronti tenuibus loris agitabatur; atque bullæ ex eodem ære fulgebant in ambabus auribus circum depreſſa tempora. Atque is expers timoris, & omiſſo naturali metu conſueverat colere domos, & exhibere collum palpandum etiam manibus ignotis. Sed tamen tibi placebat præ ceteris, Cypariſſe formoſiſſime ex natione Cea. Tu agebas cervum ad intacta pabula, & ad aquas puri fontis.*

NOTÆ.

(u) *Deum matri*) Quæ Cybele eſt, ſeu Rhea, plurimis itemque aliis nominibus inſignita.

(x) *Attis*) Qui puer Cybele adamatus, ſacriſque ſuis ea lege præpoſitus, ut caſtitatem ſervaret, cum in Sagarithide nympha peccaſſet, in furorem verſus ſeſe exſecuit. Sibi inſuper manus violentas parabat, verum Deæ miſeratione in Pinum mutatus.

(y) *Metas*) Ejuſmodi etiamnum hodie pyramidata forma in hortis conſpicimus.

(z) *Nunc arbor*) Fuit Cypariſſus puer formoſiſſimus, Apollini gratus, qui cervum quem in deliciis habebat cum imprudens occidiſſet, tanto eſt affectus dolore ut mori omnino vellet; quamobrem in Cupreſſum ab Apolline mutatus. Quæ quidem fabula levis eſt momenti & illuſio nominis quod Græce puero & arbori idem eſt; niſi forte quia Cypariſſus doctus fuit, illum ideo Deo acceptum credideris, remque Dei cognitio Amorem mutuum parit. Nec ita Cypariſſi incongrua erit Metamorphoſis in eam arborem, cujus omnes rami cœlum verſus, nullo in terram recurvo, ſimul contendunt.

(a) *Carthæa*) Id eſt, quæ ad Carthæam urbem ſpectarent. Fuit autem Carthæa una ex quatuor Ceæ inſulæ urbibus, Cypariſſi patria.

(b) *Cea*) Quæ Cycladum eſt una in mari Ægeo.

Tu

Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc, eques in tergo reſidens, huc latus & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capiſtris.
Æſtus erat, mediuſque dies: Soliſque vapore
Concava littorei fervebant brachia *(c)* Cancri.
Feſſus in herboſa poſuit ſua corpora terra
Cervus: & arborea ducebat frigus ab umbra.
Hunc puer imprudens jaculo Cypariſſus acuto
Fixit: &, ut ſævo morientem vulnere vidit,
Velle mori ſtatuit. quæ non ſolatia *(d)* Phœbus
Dixit? & ut leviter, *(e)* pro materiaque doleret,
Admonuit. gemit ille tamen: munuſque ſupremum
Hoc petit a Superis; ut tempore lugeat omni.
Jamque, per immenſos egeſto ſanguine fletus,
In viridem verti cœperunt membra colorem;
Et modo, qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida cæſaries fieri: ſumtoque rigore
Sidereum gracili ſpectare cacumine cælum.
Ingemuit, triſtiſque *(f)* Deus, Lugebere nobis,
(g) Lugebiſque alios, aderiſque dolentibus, inquit.
IV. Tale nemus vates attraxerat: inque ferarum
Concilio medius, turbæ volucrumque *(h)* ſedebat.

INTERPRETATIO.

Tu modo inſerebas varios flores cornibus: modo eques ſedens in dorſo, huc & illuc vectus fræna adbibebas ori facili capiſtris purpureis. Calor erat intenſus, & dies medius, atque brachia ſinuoſa Cancri littorei æſtuabant. Cervus laſſus demiſit corpus ſuum in terram gramineam: & captabat frigus ab umbra arborea. Puer Cypariſſus neſcius hunc transfixit telo acuto; atque ut vidit obeuntem crudeli plaga, decrevit velle obire. Quam conſolationem Apollo non inſinuavit? & hortatus eſt ut parce lugeret, & pro cauſſa. Ille tamen ſuſpirat, & poſcit hoc ultimum donum a Diis, ut ſemper fleat. Jamque ſanguine exhauſto per immoderatas lacrymas, artus cœperunt mutari in viridem colorem: & crines qui modo pendebant ex fronte candida, mutari in comam hiſpidam, atque duritie induta ferri verſus cœlum ſidereum tenui faſtigio. Deus mœſtus indoluit: atque, inquit, Deploraberis a nobis, & deplorabis alios, & aderis lugentibus.

IV. *Poeta allexerat ejuſmodi ſilvam, & ſedebat medius in conſeſſu ferarum, & turba avium.*

NOTÆ.

(c) *Cancri*) Syderis cœleſtis quod poſtquam Sol eſt ingreſſus, excitantur æſtus vehementiſſimi.

(d) *Phœbus*) Apollo cui Cypariſſus puer dilectus.

(e) *Pro materia*) Cervo nimirum, cui non abſimilem reperire, cujus inſuper amiſſi dolorem plurimis aliis rebus lenire poſſet.

(f) *Deus*) Apollo *ſcilicet*.

(g) *Lugebis*) Hoc ex Romanorum conſuetudine deſumtum, qui cupreſſi, Diti ſacræ arboris ramos ante fores ejus domus in qua cadaver eſſet, apponebant; rogis inſuper eoſdem, gravis ex cadavere odoris amovendi cauſa, adhibebant.

(h) *Sedebat*) Quibus figmentis, agreſtes feroſque homines ad humaniorem vitam ab Orpheo, Sapienti & Politico viro illectos antiqui ſignificare voluerunt.

Ut

Ut ſatis impulſas tentavit pollice chordas;
Et ſenſit varios, quamvis diverſa ſonarent,
Concordare modos: hoc vocem carmine movit:
Ab Jove, Muſa (i) parens (cedunt Jovis omnia regno)
Carmina noſtra move. Jovis eſt mihi ſæpe poteſtas
Dicta prius. cecini plectro (k) graviore (l) Gigantas,
Sparſaque (m) Phlegræis victricia fulmina campis.
Nunc opus eſt (n) leviore lyra: pueroſque canamus
Dilectos Superis: inconceſſiſque (o) puellas
Ignibus attonitas meruiſſe libidine pœnam.
Rex Superum Phrygii quondam (p) Ganymedis amore
(q) Arſit: & inventum eſt aliquid, quod Jupiter eſſe,

INTERPRETATIO.

Poſtquam ſatis tentavit nervos motos pollice, atque] cognovit tonos diverſos convenire, quanquam varie ſonarent, flexit vocem hoc carmine: Muſa mater, fac initium noſtris verſibus ab Jove; omnia cedunt Jovis imperio. Jovis numen ſæpe cantatum eſt a me antehac. Cantavi plectro ſeveriore Gigantas, & fulmina victricia disjecta per campos Phlegræos. Nunc opus eſt lyra molliore; atque dicamus pueros amatos a Diis: atque puellas correptas amoribus nefandis meruiſſe pœnam libidine. Rex Deorum olim flagravit deſiderio Ganymedis Phrygii: atque aliquid eſt repertum quod Jupiter mallet eſſe.

NOTÆ.

(i) *Parens*) Calliopen Muſam Orphei matrem fuiſſe ſupra diximus.

(k) *Graviore*) Quali bella cantari decet.

(l) *Gigantas*) Qui adverſus Deos bellum movere non ſunt vetiti, ſicuti in primo vidimus.

(m) *Phlegræis*) Quos alii in ea Macedoniæ parte quæ *Pallene* poſtea dicta eſt, in peninſula ad ſinum Thermaicum; alii in Theſſalia, in Thracia, in Campania denique collocant.

(n) *Leviore*) Amoribus convenienti ſono molliore.

(o) *Puellas*) Qualis fuit Myrrha, de qua in ſequentibus. Plurima vero fœminarum odio ab Orpheo facta Poeta memorat, ut poſtea commodius ad ejus fata deſcendat.

(p) *Ganymedis*) Qui Trois Phrygiæ regis fuit filius.

(q) *Arſit*) Impuriſſimum Amorem vel ipſi Ethnici verecundiores in hominibus ita damnaverunt, ut Poetas profligandos cenſuerint, qui nefandi audacia ſuo Jovi nequitias iſtiuſmodi attribuerunt. Ex illorum numero fuit Cicero, qui inſuper eo ducente nomine ipſo Ganymedis, per hujus pueri fabulam Dei cum Sapientum mentibus commercia hominibus inculcata eſſe voluit. Sederent profecto Ethnici judices contra nos, niſi ab execrandis perditorum hominum libidinibus oculos averteremus. Atque adeo, ſive a Jove per navem, ſive per legiones, quibus Inſigne fuerit Aquila Ganymedes raptus fuerit, eo omiſſo, ad ea quæ nobis ſunt propiora mentem convertamus. Sunt omnes quotquot homines ſancti vivunt, & conſilii & ſapientiæ curam habent, vere Ganymedes & regii pueri: Qui nos amat verus Deus eſt. Sitit ille ſemper, & cupit ut Sapientiæ nectar ſibi miniſtremus. Quæ nos in cœlum transferat Aquila & ad corpus mortuum congreget fides requiritur. Illam Deus homo factus ita mentibus ingenerat, ut ipſius virtute ex terra auferamur. De his cogitandum. Meliuſque erit ejuſmodi curis operam dare, ut cœleſtia ad nos derivando ad ſuperos tranſvehamur, quam ut terreſtria in cœlum tranſmittendo ad inferos detrudamur.

Qua m

Digitized by Google

Quam quod erat, mallet, nulla tamen alite verti
Dignatur; niſi (r) quæ poſſit ſua fulmina ferre.
Nec mora, percuſſo mendacibus aere pennis
Abripit (ſ) Iliaden: qui nunc quoque pocula miſcet,
(t) Invitaque Jovi nectar Junone miniſtrat.
V. Te quoque, (u) Amyclide, poſuiſſet in æthere Phœbus;
Triſtia ſi ſpatium ponendi fata dediſſent.
Qua licet, æternus tamen es: quotieſque repellit
Ver hiemem, Piſcique (x) Aries ſuccedit aquoſo;
Tu toties oreris: viridique in ceſpite (y) flores.
Te meus ante alios (z) genitor dilexit: & orbis
In medio poſiti caruerunt præſide (a) Delphi;
Dum Deus (b) Eurotan, (c) immunitamque frequentat
Sparten; nec (d) citharæ, nec ſunt in honore ſagittæ.

INTERPRETATIO

quam quod erat. In nullam tamen avem vult mutari, niſi quæ poſſit geſtare ſua fulmina. Nec mora. aere acto ſimulatis pennis aufert Iliaden: qui nunc etiam temperat pocula, atque offert nectar Jovi nolente Junone.

V. Apollo te etiam ſtatuiſſet in cœlo, Amyclide, ſi fata triſtia tempus indulſiſſent ſtatuendi. Tamen immortalis es, quatenus licet: & quoties Ver fugat hyemem, atque Aries ſubſequitur piſcem aquoſum, tu toties appares, & flores in viridi gleba. Meus pater te amavit præ cæteris, & Delphi ſiti in medio orbe deſtituti ſunt rectore. Dum Deus celebrat Eurotam, & Spartam nullis muris cinctam, neque citharæ neque ſagittæ coluntur.

NOTÆ.

(r) *Quæ poſſit*) Aquila eſt, quæ in volucrium diviſione Jovi ceſſit, altius quam cæteræ aves volat; Solem fixis oculis audet intueri; fulmine non tangitur; imo Jovi fulmina miniſtraſſe dicitur cum adverſus Titanas proficiſceretur; quæ denique in cœlum relata fulmen unguibus tenere fingitur, Atque hæc ſunt pleraque fabulæ. Fabula non eſt quod niſi Aquilis corpus ſuum verus Deus exhibet: atque eo aſſurget quiſquis illius filius fuerit, cui alæ datæ ab ipſo grandis Aquilæ.

(ſ) *Iliaden*) Ganymedem dicit Ili fratrem, Ilio oriundum.

(t) *Invita*) Tum propter filiam Heben a Jovis poculis, Ganymedis cauſa remotam; tum propter Amores.

(u) *Amyclide*) Hyacinthus eſt Amyclæ, Amyclarum in Laconia conditoris, filius.

(x) *Aries*) Qui ſydus eſt Zodiaco quod, relictis piſcibus, poſtquam Sol eſt ingreſſus, benignius radios ſuos ad nos tranſmittit, vernalemque tempeſtatem inchoat.

(y) *Flores*) Quia in florem mutatus Hyacynthus.

(z) *Genitor*) Apollo quem ſæpius Orphei patrem diximus.

(a) *Delphi*) Urbs fuit Phocidis in Achaia ad Parnaſſum montem, Apollinis oraculo clariſſima, quam umbilicum terræ, & commune quondam humani generis oraculum antiqui vocitarunt. Fabulam de ea Græci conſignaverunt, quam Claudianus hiſce verſiculis comprehendit;

Jupiter, ut perhibent, ſpatium cum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros utrimque duos æqualibus alis
Miſit ab Eois, occiduiſque plagis.
Parnaſſus geminos fertur junxiſſe volatus.
Contulit alternas Pythius axis aves.

(b) *Eurotan*) Qui fluvius eſt Laconiæ, Amyclas Hyacinthi patriam præterfluens.

(c) *Immunitam*) Quippe quam ſatis civium virtute cuſtoditam Lacedæmonii diu arbitrati ſunt.

(d) *Cithara & ſagitta*) Quæ ſunt Apollinis inſignia.

Im-

Immemor ipſe ſui non retia ferre recuſat;
Non tenuiſſe canes; non per juga montis iniqui
Iſſe comes: longaque alit aſſuetudine flammas.
Jamque fere medius (e) Titan venientis & actæ
Noctis erat, ſpatioque pari diſtabat utrimque;
Corpora veſte levant, & ſucco pinguis olivi
Splendeſcunt, latique ineunt certamina (f) diſci:
Quem prius aerias libratum Phœbus in auras
Miſit, & oppoſitas disjecit pondere nubes.
Recidit in ſolidam longo poſt tempore terram
Pondus: & exhibuit junctam cum viribus (g) artem.
Protinus imprudens, actuſque cupidine ludi,
Tollere (h) Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercuſſum ſubjecit in aera tellus
In vultus Hyacinthe, tuos. expalluit æque,
Ac puer, ipſe (i) Deus: collapſoſque excipit artus:
Et modo te refovet: modo triſtia vulnera ſiccat:
Nunc animam admotis fugientem ſuſtinet herbis.
Nil proſunt artes. erat immedicabile vulnus.
Ut ſi quis violas, riguove papaver in horto,
Liliaque infringat, fulvis hærentia virgis;
Marcida demittant ſubito caput illa gravatum;
Nec ſe ſuſtineant; ſpectentque cacumina terram.

INTERPRETATIO.

Ipſe ſui oblitus non renuit portare plagas, non tenuiſſe canes, non iviſſe comes per cacumina montis aſperi: atque fovet amorem longa aſſuetudine. Jamque Sol erat fere medius noctis præteritæ & ſubſequentis, & diſtabat utrimque æquali intervallo. Tollunt amictum a corpore, & fulgent humore pinguis olivi, atque veniunt in certamen vaſti diſci. Quem ante libratum Apollo ſuſtulit in aerem & diſcuſſit nubes objectas pondere. Pondus recidit in duram terram longo poſt tempore, & oſtendit peritiam additam viribus. Continuo temerarius Tænarides videt. impulſus deſiderio ludi feſtinabat tollere diſcum: at ſolida terra remiſit ſublatum in aerem in faciem tuam, Hyacinthe. Ipſe Deus æque expalluit ac puer: & tollit membra collapſa: & modo te reficit; modo abſtergit luctuoſas plagas; modo retinet ſpiritum erumpentem graminibus adhibitis. Artes nullius ſunt auxilii. Vulnus erat inſanabile. Quemadmodum ſi quis atterat violas, vel papaver in horto riguo, aut lilia juncta ſubnigris caulibus, illa flaccida ſtatim deprimant caput læſum, neque ſe ſuſtineant: & reſpiciant terram faſtigio:

NOTÆ

(e) *Titan*) Sol ipſe eſt Hyperionis Titanis filius; quem venientis & actæ noctis medium cum fingit Poeta, meridiem fuiſſe ſtatuit.

(f) *Diſci*) Qui Orbis fuit ex ferro, ære, lapide, ligno etiam; quem medium loro, amenti vice trajectum ita in ſublime jaci oportebat, ut intra præſcriptos fines decideret.

(g) *Artem*) Quia ad ſcopum, utcumque in altum & in gyrum actus diſcus pervenit.

(h) *Tænarides*) Hyacinthus Lacon, a Tænaro Laconiæ promontorio ſic dictus.

(i) *Deus*) Apollo, qui mactatum puerum vidit.

Sic

Sic vultus moriens jacet ; & defecta vigore
Ipſa ſibi eſt oneri cervix; humeroque recumbit.
Laberis, (*k*) Oebalide, prima fraudate juventa,
Phœbus ait: videoque tuum mea crimina vulnus.
Tu dolor es, facinuſque meum. mea dextera leto
(*l*) Inſcribenda tuo eſt. ego ſum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? niſi ſi luſiſſe, vocari
Culpa poteſt. niſi culpa poteſt, & amaſſe, vocari;
Atque utinam pro te vitam, tecumve liceret
Reddere! ſed quoniam fatali lege tenemur;
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt:
(*m*) Floſque novus ſcripto gemitus imitabere noſtros.
Tempus & illud erit; quo ſe fortiſſimus (*n*) heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.
Talia dum (*o*) vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fuſus humi ſignaverat herbam,
Deſinit eſſe cruor: (*p*) Tyrioque nitentior oſtro
Flos oritur; formamque capit, quam lilia: ſi non
Purpureus color huic, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt: is enim fuit auctor honoris.

INTERPRETATIO.

ſic facies moribunda languet, & cervix deſtituta viribus ipſa eſt ſibi oneri, & recidit in humerum. Cadis, Oebalide, private prima juventute, inquit Apollo, atque intueor tuam plagam meum crimen. Tu es dolor & flagitium meum: mea manus eſt inſimulanda de morte tua: ego ſum tibi cauſa obitus. Quod tamen eſt meum flagitium? niſi ſi poteſt dici flagitium luſiſſe; niſi ſi etiam poteſt dici flagitium dilexiſſe. Atque utinam conceſſum eſſet reddere vitam pro te, vel tecum! ſed quoniam obſtringimur lege fatali, ſemper eris mecum, atque manebis in ore non oblivioſo. Lyra tacta manu, verſus noſtri te laudabunt, & flos novus repræſentabis ſcripto noſtros gemitus. Tempus etiam erit, quo heros ſtrenuiſſimus ſe adjiciat in hunc florem, & legatur eodem folio. Dum talia referuntur ore veridico Apollinis; ecce ſanguis qui ſparſus per terram infecerat herbam, ceſſat eſſe ſanguis; & flos ſplendidior purpura Tyria naſcitur, atque induit formam quam lilia, niſi color eſſet purpureus huic, niveus eſſet in illis. Non ſatis eſt iſtud Apollini; namque is fuit cauſſa honoris.

NOTÆ.

(k) *Oebalide*) Hyacinthum compellat, cui ab Oebalia Laconiæ urbe nomen illud patronymica forma, cum Oebalium dicere debuiſſet; licentia Poetica aſſignavit.

(l) *Inſcribenda*) Ut mortis cauſſa habeatur.

(m) *Floſque*) Videtur namque ſyllaba *ai*, ſeu interjectio gemitum ſignificans, in Hyacintho flore quodammodo inſcripta: quæ res fabulæ duplici de Hyacintho, itemque Ajace, de quis in 13. anſam præbuit. Teſtatur autem Lazarus Bonamicus Italus, ad Virgilii Georgica, ſe qualem deſcribunt Poetæ, Venetiis Alexandria allatum Hyacinthum vidiſſe; ut fruſtra ejuſmodi inveniri florem alii negaverint.

(n) *Heros*) Ajacem dicit Telamonium, cujus nomen duabus prioribus litteris *ai* intelligitur.

(o) *Vero*) Quippe qui Delphis oracula tenebat.

(p) *Tyrio*) Id eſt pulcherrimo, cujuſmodi Tyro Phœniciæ urbe celeberrima olim petebatur.

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit: & ai ai
Flos habet inſcriptum: funeſtaque littera ducta eſt.
Nec genuiſſe pudet (q) Sparten Hyacinthon: honorque
Durat in hoc ævi: celebrandaque more priorum
Annua prælata redeunt (r) Hyacinthia pompa.
VI. At ſi forte roges fœcundam (ſ) Amathunta metalli,
An genuiſſe velit (t) Propœtidas; abnuat æque,
Atque illos, gemino quondam quibus aſpera cornu
Frons erat; unde etiam nomen traxere (u) Ceraſtæ.
Ante fores horum ſtabat (x) Jovis hoſpitis ara.
Lugubris ſceleris: quam ſi quis ſanguine tinctam
Advena vidiſſet; mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathuſiacaſve bibentes.
Hoſpes erat cæſus, ſacris offenſa nefandis,
Ipſa ſuas urbes, (y) Ophiuſiaque arva parabat
Deſerere alma Venus. Sed quid loca grata, quid urbes
Peccavere meæ? quod crimen, dixit, in illis?
Exſilio pœnam potius (z) gens impia pendat,
Vel nece, vel ſi quid medium mortiſque fugæque.
Idque quid eſſe poteſt, niſi verſæ pœna figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos; ad cornua vultum
Flexit: & admonita eſt hæc illis poſſe relinqui:

INTERPRETATIO.

Ipſe inſcribit ſuos gemitus foliis: & flos habet inſcriptum ai, ai, & triſtis littera exarata eſt. Neque Sparten pudet tuliſſe Hyacinthon: & gloria perſtat in hoc tempus: atque Hyancinthia annua celebranda ritu veterum recurrunt præcedente pompa.

VI. At ſi forte exquiras ab Amathunte metallo abundante, an cupiat produxiſſe Propœtidas, perinde neget atque illos, quibus olim frons erat ſcabra duplici cornu, unde etiam nomen habuerunt Ceraſtæ. Altare Jovis hoſpitalis erat ante horum oſtia, triſte flagitii, quod ſi quis peregrinus vidiſſet infectum cruore, arbitraretur vitulos lactentes, vel oves Amathuſiacas illic cæſas: advena erat jugulatus. Ipſa alma Venus læſa ſacris horrendis volebat deſtituere campos Ophiuſios & ſuas urbes. Verum, ait, quid loca dilecta, quid urbes meæ deliquerunt, quod vitium in illis? Gens ſceleſta exſolvat potius pœnas exſilio, vel morte, vel ſi quid medium mortis & exſilii. Atque id quid poteſt eſſe, niſi pœna mutatæ formæ? Dum incerta eſt, quo vultu eos vertat, detorquet faciem ad cornua, atque admonita eſt hæc poſſe illis relinqui,

NOTÆ.

(q) *Sparten*) Quod nomen non modo Hyacinthi patriæ ſeu urbi Spartæ, ſed ejuſdem aviæ Lacedæmonis uxori a Pauſania datum.

(r) *Hyacinthia*) In Hyacinthi honorem quotannis celebrata.

(ſ) *Amathunta*) Cypri urbem ærifodinis cum tota inſula claram.

(t) *Propœtidas*) Vide infra ꝟ. 338.

(u) *Ceraſtæ*) *Ceraſtis* dicta eſt olim inſula Cyprus ob multa κέρατα ſeu promontoria: ex quo forte datus locus fabulæ: quamquam alii ex incolarum feritate, vel etiam ex tumoribus, quos illi in capite cornuum vice gerebant, tractam crediderunt.

(x) *Jovis*) Qui hoſpitibus, quos in tutela habet, jura dare creditus: unde & Hoſpitalis dictus.

(y) *Ophiuſia*) Cypria intelligit, ut patet; quanquam ratio hujus appellationis, neque apud Geographos, neque apud Interpretes uſpiam apparet, quod ſciam.

(z) *Gens impia*) Ceraſtæ.

Gran-

Digitized by Google

Et modo blanditias adhibet: modo grata puellis
Munera fert illi conchas, tereteſque lapillos,
Et parvas volucres, & flores mille colorum,
Liliaque, pictaſque pilas, & ab arbore lapſas
(f) Heliadum lacrymas. ornat quoque veſtibus artus:
Dat digitis gemmas; dat longa monilia collo.
Aure leves baccæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formoſa videtur.
Collocat hanc ſtratis (g) concha Sidodine tinctis;
Appellatque tori ſociam: acclinataque colla
Mollibus in plumis, tanquam ſenſura reponit.
Feſta dies Veneri, tota celeberrima Cypro,
Venerat: & pandis inductæ cornibus aurum
Conciderant ictæ nivea cervice juvencæ;
Thuraque fumabant: cum munere functus ad aras
Conſtitit; & timide, Si Di dare cuncta poteſtis,
Sit conjux opto, non auſus, eburnea virgo,
Dicere Pygmalion, ſimilis mea, dixit, eburneæ.
Senſit, ut ipſa ſuis aderat Venus aurea feſtis,
Vota quid illa velint: & amici numinis omen
Flamma ter accenſa eſt; apicemque per aera duxit.
Ut rediit, ſimulacra ſuæ petit ille puellæ:
Incumbenſque toro dedit oſcula. viſa tepere eſt.
Admovet os iterum: manibus quoque pectora tentat.

INTERPRETATIO.

Et nunc blanditiis utitur, nunc illi porrigit conchas, & lapillos expolitos, dona accepta puellis, itemque aviculas, & flores mille colorum, & lilia, & pilas pictas, & lacrymas lapſas ab arbore Heliadum. Decorat quoque membra veſtibus; inſerit gemmas articulis, aptat amplos torques collo. Expolitæ margaritæ pendent ex auribus redimicula ex pectore. Omnia ſunt decori, neque minus pulchra videtur nuda. Hanc componit in ſtratis infectis concha Sidonia, & vocat conſortem lecti, atque collocat collum demiſſum tanquam ſenſurum in mollibus plumis. Dies veneri ſacra, celeberrima tota Cypro aderat: & vaccæ candido collo habentes cornua varia circumdata auro: percuſſa procubuerant: & thura fumabant, cum donis exhibitis conſtitit Pigmalion ad altaria, atque pavide, ſi Dii poteſtis omnia præbere, cupio ſit uxor, non auſus eſt dicere puella eburnea, dixit ſimilis eburneæ. Cum Venus ſplendida adeſſet ſuis ſacris, cognovit quid illa vota ſignificent; atque in præſagium benevoli numinis flamma ter emicuit, & impulit apicem per aerem. Poſtquam ille rediit, adit effigiem ſuæ virginis: atque devolutus in lectum obtulit ſuavia. Viſa eſt tepere. Denuo os admovet; explorat etiam pectus manibus;

NOTÆ.

(f) *Heliadum lac.*) Succino, quæ e populis in quas Phaethontis ſorores mutatæ, defluere dicuntur: quanquam pinei generis eſſe arbores ex quibus ſuccinum manat Plinius, hodierni etiam Medici atteſtantur.

(g) *Concha*) Purpura Sydonia ſeu Tyria; quam laudatiſſimam Tyro ſeu Sidone peti, jam toties diximus.

Tentatum molleſcit ebur: poſitoque rigore
Subſidit digitis, ceditque: ut (h) Hymettia ſole
Cera (i) remolleſcit, tractataque pollice multas
Flectitur in facies, ipſoque fit utilis uſu.
Dum ſtupet; & timide gaudet; fallique veretur;
Rurſus amans, rurſuſque manu ſua vota retractat.
Corpus erat: ſaliunt tentatæ pollice venæ.
Tum vero (k) Paphius pleniſſima concipit heros
Verba; quibus Veneri grates agat: oraque tandem
Ore ſuo non falſa premit: dataque oſcula virgo
Senſit, & erubuit: timidumque ad limina lumen
Attollens, pariter cum cælo vidit amantem.
Conjugio, quod fecit, adeſt Dea. Jamque coactis
Cornibus in plenum novies lunaribus orbem,
Illa Paphon genuit; de quo tenet inſula nomen.
IX. Editus hac ille eſt, qui, ſi ſine prole fuiſſet,
Inter felices Cinyras potuiſſet haberi.
Dira canam. procul hinc natæ, procul eſte parentes:
Aut, mea ſi veſtras mulcebunt carmina mentes,
Deſit in hac mihi parte fides; nec credite factum:
Vel, ſi credetis, facti quoque credite pœnam.
Si tamen admiſſum ſinit hoc natura videri;
Gentibus (l) Iſmariis, & noſtro gratulor orbi:

INTERPRETATIO.

ebur exploratum molleſcit, atque omiſſa duritie flectitur & cedit digitis, ſicut cera Hymettia remolleſcit ſole, atque ficta pollice ducitur in multas figuras, & fit ductilis ipſo uſu. Dum hæret & conſtanter lætatur, & timet decipi, rurſus amans, rurſus retentat manu ſua deſideria. Erat corpus, venæ explorata pollice micant. Tum vero heros Paphius comprehendit voces perfectiſſimas, quibus gratias agat Veneri; & denique urget ora non ficta ore ſuo, atque puella ſenſit ſuavia oblata, & erubuit: erigens oculos timidos verſus oſtium ſpectavit ſimul amantem cum cælo. Dea adeſt connubio, quod paravit, atque illa, cornibus lunaribus jam novies coactis in plenum orbem, peperit Paphon, de quo inſula habet nomen.

IX. Ille eſt hoc genitus, qui, ſi fuiſſet ſine prole, Cinyras potuiſſet reponi inter beatos. Horrenda referam. Filiæ, hinc longe ſtate: longe eſte parentes. Vel, ſi mei verſus tangent veſtros animos, ne mihi credite in hac parte, neque fidem habete facto; vel ſi fidem habeatis, credite etiam pœnam facti. Si tamen natura patitur hoc videri patratum, gratulor populis Thracibus & noſtris oris.

NOTÆ.

(h) *Hymettia*) Ab Hymetto Atticæ monte optimi & laudatiſſimi mellis fertiliſſimo, dicta cera *Hymettia*.

(i) *Remolleſcit*) Non hæc una fuit eburnea ſeu marmorea puella, quæ obſequio & aſſiduis precibus emollita.

(k) *Paphius*) Pygmalion *ſcilicet*: quam per prolepſim ita appellatur; ſiquidem a Papho filio Paphus urbs Cypri deinde ædificata.

(l) *Iſmariis*) Thraciis, ab Iſmaro Thraciæ monte: qua quidem ex regione oriundum Orpheum ſupra vidimus.

Gra-

Gratulor huic terræ, quod *(m)* abeſt regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas. ſit dives *(n)* amomo,
Cinnamaque, *(o)* coſtumque ſuam, ſudataque ligno
Thura ferat, floreſque alios *(p)* Panchaia tellus;
Dum ferat & Myrrham. *(q)* tanti nova non fuit arbos.
Ipſe negat nocuiſſe tibi ſua tela Cupido,
Myrrha: faceſque ſuas a crimine vindicat iſto.
(r) Stipite te Stygio tumidiſque adflavit *(s)* Echidnis
E tribus una *(t)* ſoror. ſcelus eſt odiſſe parentem:
Hic amor eſt odio majus ſcelus. undique lecti
Te cupiunt proceres; totoque Oriente juventus
Ad thalami certamen adeſt. ex omnibus unum
Elige, Myrrha, tibi, dum ne ſit in omnibus *(u)* unus.
Illa quidem ſentit: fœdoque repugnat amori:
Et ſecum, Quo mente feror? quid molior? inquit.
Di, precor, & Pietas, ſacrataque jura parentum,
Hoc prohibete nefas: ſcelerique reſiſtite tanto;
Si tamen hoc ſcelus eſt. ſed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas: coeuntque animalia nullo
Cætera dilectu. nec habetur turpe *(x)* juvencæ
Ferre patrem tergo: ſit equo ſua filia conjux;

INTERPRETATIO.

gratulor huic terra, quod diſtat ab illis regionibus, quæ protulerunt tantum monſtrum. Terra Panchaia ſit opulenta amomo, & producat cinnama, & coſtum ſuam, & thura ſtillata ex ligno, & flores alios, modo protrudat etiam Myrrham: Nova arbor non fuit tanti. Ipſe amor diffitetur ſua ſpicula tibi obfuiſſe, Myrrha, atque immunes præſtat ſuas tædas ab iſto ſcelere. Altera ex tribus ſororibus tetigit te torre Stygio & viperis turgidis. Nefas eſt odio habere patrem: hic amor eſt majus flagitium odio. Dynaſtæ undique lecti te optant: atque juventus concurrit ad pugnam pro tuo thalamo ex toto Oriente. Diſpice unum tibi ex omnibus, Myrrha, modo ne ſit unus inter omnes. Illa quidem cognoſcit atque reſiſtit turpi amori, atque apud ſe, inquit, Quorſum abeo votis? quid conor? Dii, oro, atque Pietas, & jura ſacra parentum avertite hoc nefas. Verum enim Pietas dicitur minime improbare hunc Amorem; aliaque omnia animantia junguntur nullo diſcrimine. Neque videtur fœdum juvenci ſuſtinere patrem tergo; ſua filia ſit uxor equo,

NOTÆ.

(m) *Abeſt*) Quantum enim Thracia, a Cypro, Arabia deinde quo confugit Myrrha, diſſita eſt?

(n) *Amomo*) Qui frutex eſt exoticus laudatiſſimi odoris.

(o) *Coſtum*) Frutex eſt etiam gratiſſimi odoris.

(p) *Panchaia*) Arabiæ. eſt felicis pars feliciſſima, non procul a Sinus Arabici oſtio.

(q) *Tanti*) Ut per nefandam libidinem in eam arborem Myrrha mutaretur.

(r) *Stipite*) Face infernali.

(ſ) *Echidnis*) Viperis, quibus furiæ caput præſertim habent horridum.

(t) *Soror*) Tiſiphone, Alecto, ſeu Megæra.

(u) *Unus*) Pater. *ſcilicet*

(x) *Juvenca*) Uſque adeo omnem exuiſſe rationem vides quiſquis obſcœnis amoribus indulget, ut nequidem brutorum naturam induere ſibi turpe reputet.

Quaſque creavit, init pecudes, caper: ipſaque cujus
Semine concepta eſt, ex illo concipit ales.
Felices, quibus iſta licent! humana malignas
Cura dedit leges: & quod Natura remittit,
Invida jura negant. *(y)* gentes tamen eſſe feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Jungitur; & pietas geminato creſcit amore.
Me miſeram, quod non naſci mihi contigit illic,
Fortunaque loci lædor! quid in iſta revolvor?
Spes interdictæ diſcedite. dignus amari
Ille, ſed ut pater, eſt. ergo ſi filia magni
Non eſſem Cinyræ; Cinyræ concumbere poſſem.
Nunc quia tam *(z)* meus eſt, non eſt *(a)* meus; ipſaque damno
Eſt mihi proximitas: aliena potentior eſſem.
Ire libet procul hinc, patrioſque relinquere fines,
Dum ſcelus effugiam. retinet malus error amantem;
Ut præſens ſpectem Cinyram; tangamque, loquarque,
Oſculaque admoveam, ſi nil conceditur ultra.
Ultra autem ſperare aliquid potes, impia virgo?
Nec, quot *(b)* confundas & jura & nomina, ſentis?
Tunc eris & matris pellex, & adultera patris?
Tunc ſoror gnati. genitrixque vocabere fratris?

INTERPRETATIO.

atque caper inſilit in pecora quæ genuit; & volucris concipit ex illo cujus ſemine creata eſt. Beati quibus iſta ſunt conceſſa? Solitudo humana invexit leges perverſas: & jura livida recuſant quod natura concedit. Dicuntur tamen eſſe nationes inter quas & mater rem habet cum filio, & filia cum patre; atque pietas augetur duplici amore. Me infelicem, quod mihi non obvenit illic gigni, atque male mihi eſt forte loci quamobrem ea cogito? Spes prohibita procul abite. Ille eſt dignus diligi, ſed tanquam genitor. Adeoque niſi eſſem nata magni Cinyræ, poſſem jungi cum Cinyra. Nunc quia tam ad me ſpectat, ad me non ſpectat: atque ipſa propinquitas eſt mihi diſpendio. Eſſem validior ſi eſſem aliena. Fert animus hinc longe diſcedere, atque deſerere fines patrios, donec vitem nefas. Prava vaſania retinet amantem, ut adſtans videam Cinyram, & tangam, & colloquar, & adhibeam ſuavia, ſi nihil præterea permittitur. Potes autem ſperare aliquid aliud puella ſceleſta? Neque ſentis quot perturbes jura & nomina? Tunc eris & pellex genitricis, & adultera patris? Tunc ſoror filii, atque diceris mater fratris!

NOTÆ.

(y) *Gentes*) In quibus Troglodytæ Æthyopiæ gens fera, ad ſinum Arabicum.

(z) *Meus*) Pater nempe.

(a) *Meus*) Conjux *ſcilicet*.

(b) *Confundas*) Selpſa vero optime per hoc vocabulum increpat. Enimvero per diſtinctionem cuique rei ſua natura conſtat; ſingula etiam Deus per diſtinctionem creavit: quod maxime ignaris & brutis hominibus cujuſmodi Terra hodie eſt obruta præſertim foret inculcandum.

Nec

Nec metues atro crinitas angue *(c)* ſorores,
Quas facibus ſævis oculos atque ora patentes
Noxia corda vident? at tu, dum corpore non es
Paſſa, nefas animo ne concipe: neve petentis
Concubitu vetito Naturæ pollue fœdus.
(d) Velle puta: res ipſa vetat. pius ille; memorque
Juris. & o vellem ſimilis furor eſſet in illo!
Dixerat; at Cinyras, quem copia digna procorum,
Quid faciat, dubitare facit, ſcitatur ab ipſa,
Nominibus dictis, cujus velit eſſe mariti.
Illa ſilet primo: patriiſque in vultibus hærens,
Æſtuat; & tepido ſuffundit lumina rore.
Virginei Cyniras hæc credens eſſe timoris,
Flere vetat; ſiccatque genas; atque oſcula jungit.
Myrrha datis nimium gaudet: conſultaque, qualem
Optet habere virum; Similem tibi, dixit. at ille
(e) Non intellectam vocem collaudat; &, Eſto
Tam pia ſemper, ait. pietatis nomine dicto,
Demiſit vultus, ſceleris ſibi conſcia, virgo.
Noctis erat medium, curaſque, & pectora ſomnus
Solverat. at virgo Cinyreia pervigil igni
Carpitur indomito; furioſaque vota retractat.
Et modo deſperat; modo vult tentare: pudetque,

INTERPRETATIO.

Neque reformidabis ſorores comatas nigris ſerpentibus, quas pectora conſcia vident irruentes in oculos atque vultus tædis feralibus? At tu dum non admiſiſti ſcelus corpore, ne admitte animo: neve fœda jura naturæ invictæ coitu prohibito. Pone te cupere: res ipſa prohibet. Ille ſanctus, & ſervantiſſimus æqui: & o cuperem par eſſet inſania in illo. Abſolverat: at Cinyras quem magnus numerus procorum cogit ambigere quid agat, exquirit ab ipſa, prolatis nominibus, cujus viri optet eſſe. Illa primo tacet, atque ſtupens in facie paterna, ardet, & ſupplet oculos calido humore. Cinyras putans hæc eſſe metus puellaris, jubet a lacrymis temperare, & abſtergit genas, atque interrogata qualem maritum cupiat habere, Tibi parem, ait. At ille probat verba non intellecta: atque, inquit, Eſto ſemper tam pia. Puella ſibi conſcia flagitii depreſſit faciem ad prolatum nomen pietatis. Nox erat media, atque ſopor oppreſſerat ſolicitudines & pectora. At puella Cinyreia experrecta æſtuat flamma ſæva, & revolvit deſideria inſana. Et modo deſpondet animo; modo vult periculum facere: & pudet,

NOTÆ.

(c) *Sorores*) Furias; de quibus non multo ante; quas ſcelerum ultrices vere ex Cicerone cognoſces. *Nolite*, inquit ille pro Roſcio Amerino, *putare, quemadmodum in fabulis, videtis, eos, qui aliquid impie ſcelerateque commiſerint, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus. Sua quemque fraus, & ſuus terror maxime vexat: ſuum quemque ſcelus agitat, amentiaque afficit*, &c.

(d) *Velle*) *Te* ſupple, non *patrem*.

(e) *Non intellectam*) Non eo quidem ſenſu quo dicebat Myrrha.

Et cupit; &, quod agat, non invenit. atque ſecuri
Saucia trabs ingens, ubi plaga noviſſima reſtat,
Quo cadat, in dubio eſt; omnique a parte timetur.
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc levis, atque illuc; momentaque ſumit utroque.
Nec modus aut requies, niſi mors, reperitur amoris.
Mors placet. erigitur: laqueoque innectere fauces
Deſtinat: &, zona ſummo de poſte revincta,
Care vale (*f*) Cinyra, cauſſamque intellige mortis,
Dixit: & aptabat pallenti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Perveniſſe ferunt, limen ſervantis alumnæ.
Surgit anus, reſeratque fores: mortiſque paratæ
(*g*) Inſtrumenta videns, ſpatio conclamat eodem,
Seque ferit, ſcinditque ſinus, ereptaque collo
Vincula dilaniat. tum denique flere vacavit;
Tum dare complexus, laqueique requirere cauſſam.
Muta ſilet virgo, terramque immota tuetur:
Et deprenſa dolet tardæ conamina mortis.
Inſtat anus; canoſque ſuos, & inania nudans
Ubera, per cunas alimentaque prima precatur,
Ut ſibi committat, quicquid dolet. illa rogantem
Averſata gemit. certa eſt exquirere nutrix,
Nec ſolam ſpondere fidem. Dic, inquit; opemque
Me ſine ferre tibi. (*h*) non eſt mea pigra ſenectus.

INTERPRETATIO.

& vovet: neque reperit quod incipiat. Atque ut alta pinus, vulnerata bipenni, incerta eſt quo parte ruat, cum ictus ultimus ſupereſt: atque metuitur ab omni latere: ita mens incerta diverſis plagis emota, huc atque illuc vacillat, & impellitur utroque. Neque modus aut requies amoris invenitur niſi obitus. Obitus placet. Exſurgit, atque parat gulam premere laqueo: & cingulo ad ſupremum poſtem alligato, Dilecte Cinyra vale, inquit, atque crede cauſſam eſſe necis: atque accommodabat laqueum collo pallenti. Ajunt ſtrepitum vocum permeaſſe ad fideles aures nutricis cuſtodientis fores alumnæ. Exilit anus, atque aperit januam: & intuens inſtrumenta necis decreta, eodem tempore vociferatur, ſeque plangit, & veſtes diſcerpit; atque frangit laqueos dereptos collo. Tum denique ſpatium fuit ejulandi, & amplectendi, atque petendi cauſſam ſuſpendii. Puella muta tacet, atque hærens ſpectat terram, & correpta mœſta eſt ob conatum ſera necis. Urget vetula; atque detegens capillos ſuos albos, & vacuas mammas, orat per incunabula & prima nutrimenta; ut ſibi credat quicquid ægra eſt. Illa repellens orantem, ſuſpirat. Nutrix obfirmata eſt ſciſcitari: neque modo promittere fidem. Indica, ait, atque patere me tibi ſuccurrere. Mea ſenectus non eſt iners.

NOTÆ.

(f) *Cinyra*) Amatorie: nam patris nomen amanti invidioſum.

(g) *Inſtrumenta*) Zonam, *ſcilicet*, ſummo de poſte revinctum.

(h) *Non eſt*) Imo incredibile eſt quantum in promovendis flagitiis valeant improbæ ejuſmodi vetulæ. Illas mittere dicunt dæmonem quo ire non conceditur.

Seu

Seu furor eſt; habeo quæ carmine ſanet, & herbis.
Sive aliquis nocuit; magico luſtrabere ritu.
Sive eſt ira Deum, ſacris placabilis ira.
Quid rear ulterius? certe fortuna domuſque
Soſpes, & in curſu eſt: vivunt genitrixque, paterque.
Myrrha, patre audito, ſuſpiria duxit ab imo
Pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas: aliquemque tamen præſentit amorem.
Propoſitique tenax, quodcunque ſit, orat, ut ipſi
Indicet: & gremio lacrymantem tollit anili:
Atque ita complectens infirmis colla lacertis,
Senſimus, inquit; amas: & in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi: nec ſentiet unquam
Hoc pater. exſiluit furibunda, torumque
(i) Ore premens, Diſcede, precor; miſeroque pudori
Parce, ait. inſtanti, Diſcede, aut deſine, dixit,
Quærere quid doleam ſcelus eſt, quod ſcire laboras.
Horret anus; tremulaſque manus annıſque metuque
Tendit: & ante pedes ſupplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur; modo, ſi non conſcia fiat;
Terret; & indicium laquei, cœptæque minatur
Mortis: & officium commiſſo ſpondet amori.
Extulit illa caput, lacrymiſque implevit obortis
Pectora nutricis: conataque ſæpe fateri,
Sæpe tenet vocem: pudibundaque veſtibus ora
Texit: &, O, dixit, felicem conjuge matrem!

INTERPRETATIO.

Sive eſt Amor; habeo quâ medeatur carmine & graminibus. Sive aliquis obfuit, purgaberis ritu magico. Sive eſt ira Deorum, ira eſt mollienda ſacris. Quid amplius conjiciam? Certe fortuna & domus eſt integra, atque florens: pater & mater vivunt. Myrrha traxit gemitus ab infimo pectore, audito patre: neque nutrix adhuc intelligit animo ullum ſcelus: nihilominus prævidet aliquem amorem: atque obfirmata mente precatur ut ſibi confiteatur quodcumque ſit, atque tollit flentem ſinu vetulo; & ſic complectens collum debilibus brachiis, Advertimus, ait, Amore correpta es: &, omitte metum, mea induſtria tibi erit utilis ad hanc rem: neque parens unquam iſtud advertet. Veſana ſeſe proripuit ex ſinu, & urgens lectum facie, quæſo, inquit, egredere; & ignoſce deflendo pudori. Egredere, inquit, cum magis illa urgeret, aut omitte ſciſcitari quamobrem mihi ægre ſit: quod cupis cognoſcere, eſt nefas. Vetula exhorreſcit, & tollit manus trementes ætate & timore; & ſupplex devolvitur ante pedes alumnæ. Et nunc blanditur; nunc metum injicit, niſi fiat conſcia, & minatur indicium ſuſpendii & necis tentatæ: atque pollicetur obſequium amori concredito. Illa erexit cervicem, & implevit gremium nutricis lacrymis prorumpentibus, & cum ſæpe tentaſſet confiteri ſæpe oppreſſit vocem; & velavit vultus verecundos amictu; &, o, inquit, beatam marito! matrem

NOTÆ.

(i) *Ore premens*) Adverte, quæſo, quam bene Poetæ perfecta affectuum indoles.

Haſtenus: & gemuit. gelidos nutricis in artus,
Oſſaque (ſenſit enim) penetrat tremor: albaque toto
Vertice canities rigidis ſtetit hirta capillis.
Multaque, ut excuteret diros, ſi poſſet, amores,
Addidit. at virgo ſcit ſe *(k)* non falſa moneri,
Certa mori tamen eſt; ſi non potiatur amato.
Vive, ait hæc; potiere tuo; non auſa, parente,
Dicere, continuit: promiſſaque numine firmat.
Feſta piæ Cereris celebrabant annua matres.
(l) Illa, quibus nivea velatæ corpora veſte
Primitias frugum dant ſpicea ſerta ſuarum:
Perque novem noctes Venerem tactuſque viriles
In vetitis numerant. turba *(m)* Cenchreis in illa
Regis abeſt conjux: *(n)* arcanaque ſacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum conjuge lectus;
Nacta gravem vino Cinyram male ſedula nutrix,
Nomine mentito, veros exponit amores:
Et faciem laudat. quæſitis virginis annis,
Par, ait, eſt Myrrhæ. quam poſtquam adducere juſſa eſt,
Utque domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna:
Vicimus. infelix non toto corpore ſentit
Lætitiam virgo; præſagaque pectora mœrent.
Sed tamen & gaudet. tanta eſt diſcordia mentis.
Tempus erat quo cuncta ſilent; interque *(o)* Triones.

INTERPRETATIO.

Haſtenus: & ſuſpicavit. Pavor currit per membra frigida & per oſſa nutricis, namque eam cognovit: & candida coma ſtetit arrecta toto capite rigidis crinibus. Atque plurima ſubjecit, ut ſi liceret, depelleret nefandos amores. At puella conſcia eſt; ſe non moneri falſa: tamen conſtituit mori, niſi potiatur dilecto. Vive, inquit hæc, potieris tuo, vetita dicere, patre, obmutuit, & confirmat promiſſa ſacramento. Matres celebrabant ſolemnia illa ſacra piæ Cereris: quibus induta corpus candido amictu offerunt coronas ſpicea primitias ſuarum frugum: atque recenſet inter prohibita Venerem & tactus viriles per novem noctes. Cenchreis regis uxor abeſt per illam turbam, atque celebrat feſta ſecreta. Dum igitur torus vacuus legitima compare, perverſe officioſa nutrix nacta Cinyram vino oppreſſum indicat veros amores nomine ficto; & prædicat formam. Ætate puella ab eo petita, ſimilis eſt Myrrhæ, inquit: Quam poſtquam juſſa eſt adducere, atque rediit domum, Lætare, ait, mea alumna, Vicimus. Miſera puella non ſenſit gaudium per totum corpus; & pectus ominoſum lugebat. Sed tamen etiam gaudet: tanta eſt diſſentio animi. Tempus erat quo omnia conticeſcunt: & Bootes verterat currum

NOTÆ.

(k) *Non falſa*) Quippe utile fuiſſet nefandis amoribus abſtinuiſſe.

(l) *Illa*) Nam diverſa fuerunt.

(m) *Cenchreis*) Nomen eſt uxoris Cinyræ.

(n) *Arcana*) Namque tanta in Cereris ſacris taciturnitas, ut quidpiam evulgare nefas duceretur.

(o) *Triones*) Redi ad lib. 2. v. 171.

Fle-

Flexerat obliquo plauſtrum temone (*p*) Bootes.
Ad facinus venit illa ſuum. (*q*) fugit aurea cælo
Luna: tegunt nigræ latitantia ſidera nubes;
Nox caret igne ſuo. primos tegis, (*r*) Icare, vultus;
Erigoneque pio ſacrata parentis amore.
Ter pedis offenſi (*ſ*) ſigno eſt revocata: ter omen
Funereus bubo letali carmine fecit.
It tamen: & tenebræ minuunt, noxque atra pudorem.
Nutricisque manum læva tenet; altera motu
Cæcum iter explorat. thalami jam limina tangit;
Jamque fores aperit; jam ducitur intus: at ill
Poplite ſucciduo genua intremuere; fugitque
Et color, & ſanguis: animuſque relinquit euntem.
Quoque ſuo propior ſceleri, magis horret, & auſi
Pœnitet; & vellet non cognita poſſe reverti.
Cunctantem (*t*) longæva manu deducit; & alto
Admotam lecto cum traderet, Accipe, dixit;
Iſta (*u*) tua eſt, Cinyra. (*x*) devotaque corpora junxit.
Accidit obſcœno genitor ſua viſcera lecto;
Virgineoſque metus levat; hortaturque timentem.
Forſitan ætatis quoque nomine, Filia, dicat;

INTERPRETATIO.

temone obliquo inter boves. Illa accedit ad flagitium ſuum. Luna aurea diſcedit ex cœlo: nubes atra condunt aſtra latitantia: nox caret luce ſua. Icare velas primos vultus; tuque Erigone ſacrata pro amore patris. Ter fuit repreſſa indicio pedis impacti: ter bubo ferali præſagio fuit cantu funereo. Nihilominus abit: & tenebræ atque nox caliginoſa minuunt pudorem. Atque tenet manum nutricis ſiniſtra: altera tentat viam obſcuram agitatione. Jam tangit oſtium cubiculi: jamque aperit januam, jam introducitur: at genua illi tremuerunt poplite vacillante: atque color & ſanguis evaneſcit, & animus deſtituit accedentem. Et quo vicinior flagitio magis timet: & pœnitet incœpti, & cuperet poſſe redire non cognita. Perducit dubitantem anili manu; & cum daret admotam ſublimi lecto, Accipe, inquit iſta tua eſt Cinyra, & junxit turpi toro ſua præcordia atque minuit timorem puellarem, & animos addit metuenti. Forte & vocet filiam nomine ætatis;

NOTÆ,

(p) *Bootes*) De eo etiam lib. V. 276. Mediæ autem noctis tempus hac periphraſi indicatur,

(q) *Fuit*) Quia, ne tantum Myrrhæ ſcelus viderat, inter nubes ſeſe occultavit.

(r) *Icare*) Icarius ab aliis dicitur pater Erigones, qui a Paſtoribus occiſus huic tam aſperi doloris fuit cauſa; ut ſibi laqueo mortem conſciverit. Ille autem Jovis miſeratione in cœlum tranſlatus ſignum effecit quem Booten appellamus, Erigone vero Virginem. Nota autem quod pios & Caſtos Poeta elegit, qui tantum nefas Myrrhæ perhorreſcerent.

(ſ) *Signo*) Ex ejuſmodi enim caſibus multa ſolebant veteres captare auguria.

(t) *Longæva*) Nutrix, *ſcilicet*.

(u) *Tua*) Ludere ubicumque licet verborum ſenſu multiplici Poeta ingenioſus geſſit: quod ex verbis *Tua*, *filia*, *Pater*, quilibet facile poſſit cognoſcere.

(x) *Devota*) *In incœpto ſuo exercranda.*

Dicat

Dicat & illa, Pater ſceleri ne nomina deſint.
Plena patris thalamis excedit: & impia diro
Semina fert utero; conceptaque crimina portat.
Poſtera nox facinus geminat. nec finis in illa eſt.
Cum tandem Cinyras, avidus cognoſcere amantem
Poſt tot concubitus, illato lumine vidit
Et ſcelus, & natam. verbiſque dolore retentis,
Pendenti nitidum vagina deripit enſem.
Myrrha fugit, tenebris & cæcæ munere noctis
Intercepta neci: latoſque vagata per agros,
Palmiferos (y) Arabas, Panchæaque rura relinquit.
Perque novem erravit redeuntis cornua Lunæ;
Cum tandem terra requievit feſſa (z) Sabæa.
Vixque uteri portabat onus. tum (a) neſcia voti,
Atque inter mortiſque metus, & tædia vitæ,
Eſt tales complexa preces: O ſi qua patetis
Numina confeſſis; merui, nec triſte recuſo
Supplicium. ſed, ne violem vivoſque ſuperſtes,
Mortuaque exſtinctos, ambobus pellite regnis:
Mutatæque mihi vitamque necemque negate.
Numen confeſſis aliquod patet. ultima certe
Vota ſuos habuere Deos: nam crura loquenti
Terra ſupervenit; ruptoſque obliqua per ungues
Porrigitur radix longi firmamina trunci:

INTERPRETATIO.

atque illa appellet patrem; ne deſiderentur nomina flagitio. Gravida ex patre diſcedit ex cubiculo, & geſtat alvo ſemina nefanda, atque fert flagitia concepta. Nox ſequens iterat flagitium: neque eſt finis in illa: Cum denique Cinyras cupidus cognoſcere amantem poſt tot congreſſus, admoto lumine ſpectavit & nefas & filiam: atque ſermone repreſſo per dolorem, deripit gladium coruſcum vagina pendenti. Myrrha prorumpit, ſublata morti tenebris & beneficio caliginoſa noctis: atque errans per vaſtos campos, præteriit Arabas palmiferos, & agros Panchæos. Atque vagata eſt per novem cornua Lunæ concurrentis, cum denique laſſa requievit in tellure Sabæa Vixque geſtabat pondus alvi. Tum imprudens deſiderii, atque inter pavores mortis & tædia vitæ, hujuſmodi concepit preces; O ſi qui Dii eſtis propitii confitentibus, digna ſum atroci ſupplicio, neque detrecto. Verum ne & offendam vivos vita fruens, & mortua fato functos, excludite utroque regno, atque tollite mihi transformatæ & vitam & mortem. Aliquis Deus favet confeſſis. Certe noviſſimæ preces nactæ ſunt ſuos Deos: nam terra inducta eſt pedibus loquentis, & radix tortuoſa firmitas proceri ſtipitis ſerpit per ungues diviſos;

NOTÆ

(y) *Arabas*) Qui Aſiæ ſunt populi Cypro inſulæ oppoſiti, apud quos Palmarum copia.

(z) *Sabæa*) Quæ Aſiæ eſt regio, ad ſinum Arabicum, thuris, myrrhæ, aliorumque odorum fertilis.

(a) *Neſcia*) Ex ipſo patebit: lege modo

Oſſa

Oſſaque (*b*) robur agunt: mediaque manente medulla
Sanguis it in ſuccos; in magnos brachia ramos;
In parvos digiti: duratur cortice pellis.
Jamque gravem creſcens uterum perſtrinxerat arbor;
Pectoraque obruerat; collumque operire parabat;
Non tulit illa moram: venientique obvia ligno
(*c*) Subſedit; merſitque ſuos in cortice vultus.
Quæ, quanquam amiſit veteres cum corpore ſenſus,
(*d*) Flet tamen; & tepidæ manant ex arbore guttæ.
Eſt honor & lacrymis: ſtillataque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur ævo.
X. At male conceptus ſub robore creverat infans:
Quærebatque viam, qua ſe, genitrice relicta,
Exſereret. media gravidus tumet arbore venter.
Tendit onus matrem: (*e*) nec habent ſua verba dolores:
Nec Lucina poteſt parientis voce vocari.
Nitenti tamen eſt ſimilis, curvataque crebros
Dat gemitus arbor: lacrymiſque cadentibus humet.
Conſtitit ad ramos mitis (*f*) Lucina dolentes:
Admovitque manus: & verba puerpera dixit.

INTERPRETATIO.

& oſſa protrudunt lignum, & medulla permanente media ſanguis mutatur in humorem, lacerti in vaſtos ramos, digiti in tenues: cutis induratur cortice. Jamque arbor creſcens coarctaverat plenum ventrem, & oppreſſerat pectus, atque feſtinabat obvolvere collum. Illa non eſt paſſa retardationem; atque ſe demiſit occurrens ligno ſuccreſcenti: & occuluit ſuam faciem in libro. Quæ tametſi perdidit antiquos ſenſus cum corpore, nihilominus lacrymatur, & guttæ calidæ exſudant ex arbore. Eſt quoque laus lacrymis; & Myrrha expreſſa libro habet nomen Dominæ, neque ſilentio premetur ulla ætate.

X. *At puer flagitioſe concretus auctus erat ſub ligno, & quærebat iter, quo prorumperet matre deſtituta. Plenus uterus turgeſcit in media arbore. Sarcina inſtat matrem: neque dolores habent ſuas voces: neque Lucina poteſt appellari verbis parturientibus. Similis eſt tamen enitenti; & arbor curvata frequenter gemit, & irrigatur lacrymis defluentibus. Lenis Lucina adfuit ramis preſſis, & adhibuit manus, & pronunciavit voces fœtum expellentes.*

NOTÆ.

(b) *Robur agunt*) Id eſt, Quod in arbore firmum, lignum, *ſcilicet*, efficiunt.

(c) *Subſedit*) Moræ impatiens ſeipſam Myrrha præ dolore ſub corticem occultavit; Ut hinc quis ſit criminis exitus, qualis inſuper eſſe debebat pœnitentia peccatorem deſtruens, liceat cognoſcere.

(d) *Flet*) Ad Myrrhæ arboris naturam alludit, quæ arbor ſponte etiam & illæſa guttas quas *Stactas* vocant, precioſiſſimamque Myrrham emittit. Hanc autem inter dona ſua Magi ob Oriente Chriſto attulerunt; ut Pœnitentiæ fructum, non minus forte fratribus noſtris quam aliorum virtutem utilem, Deo fragrantiſſimi odoris eſſe intelligamus.

(e) *Nec habent*) Creſcente enim poſt pœnitentia immutatam matrem, Diis caro Adonide, uſque adeo reſipiſcentem non pœnitet indoluiſſe, ut dolere inſuper voluptati reputet.

(f) *Lucina*) De ea Junone Lucina, ſeu Diana parturientibus opem ferente jam ſæpius egimus.

Ar-

Arbor agit rimas: & fiſſa cortice vivum
Reddit onus; vagitque puer: quem mollibus herbis
Naides impoſitum lacrymis unxere parentis.
Laudaret faciem Livor quoque. qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat. ſed, ne faciat diſcrimina cultus,
Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras.
Labitur occulte, fallitque volatilis ætas;
Et nihil eſt annis velocius. ille ſorore
Natus avoque ſuo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus; modo formoſiſſimus infans,
Jam juvenis, jam vir, jam ſe formoſior ipſo eſt:
Jam placet & Veneri, matriſque (g) ulciſcitur (h) ignes.
Namque pharetratus dum dat (i) puer oſcula matri,
Inſcius exſtanti deſtrinxit arundine pectus.
Leſa manu natum Dea reppulit, altius actum
Vulnus erat ſpecie: primoque fefellerat ipſam.
Capta viri forma non jam (k) Cythereia curat
Littora: non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piſcoſamque (l) Cnidon: gravidamve Amathunta metalli,
Abſtinet & cælo: (m) cælo præfertur Adonis.

INTERPRETATIO.

Arbor diffinditur & diviſo libro profert ſarcinam; atque infans vagit, quem Naiades imbuerunt lacrymis matris, poſtquam collocaſſent in molli gramine, Invidia deprædicares etiam vultus. Nimirum talis erat, qualia corpora nudorum Amorum exhibentur in tabula picta. Sed ne ornatus pariat differentiam: vel adjice huic leves pharetras, aut tolle illis. Anni volucres tacite effluunt nobis non cogitantibus, neque eſt quicquam illis celerius. Ille ortus ſorore atque avo ſuo, qui nuper abditus arbore, nuper erat in lucem editus, modo puer pulcherrimus, nunc juvenis, nunc vir, nunc pulchrior eſt ſeipſo, nunc etiam gratus eſt Veneri, atque vindicat amores genitricis. Namque dum puer pharetratus præbet ſuavia parenti, imprudens vulneravit ejus pectus ſagitta prominente Dea vulnerata manu rejecit filium. Plaga erat profundior quam videbatur, atque primo ipſam latuerat. Correpta pulchritudine viri jam contemnit oras Cythereias: non revertitur Paphon circumdatam profundo mari: aut Cnidon piſcoſam, aut Amathunta abundantem metallo. Relinquit etiam cælum: Adonis anteponitur cælo.

NOTÆ.

(g) *Ulciſcitur*) Quia amanti Veneri doloris plurimi cauſa fuit.

(h) *Ignes*) Quos, ut refert Apollodorus, Venus Myrrhæ a qua contemnebatur, immiſerat.

(i) *Puer*) Amor, Veneris filius,

(k) *Cythereia*) Sæpe Cythera inſulam juxta Cretam, quo primum Dea ex mari prodiens appulit, Veneri ſacram dilectamque vidimus.

(l) *Cnidon*) Urbs fuit in Cariæ promontorio, Veneri ſacra, quo ad videndum Deæ ſignum quod ſculpſerat Praxiteles, undique olim confluebant.

(m) *Cælo*) Non tam Adonis Myrrhæ filius, quam voluptas ex amore; quæ quidem ex 100. hominibus 99. eo certius in barathrum protrahit, quo magis eos in Paradiſum evehere ſe perſuaſit.

Hunc

Hunc tenet: huic comes eſt: aſſuetaque ſemper in umbra
Indulgere ſibi, formamque augere colendo,
(n) Per juga, per ſilvas, dumoſaque ſaxa vagatur
Nuda genu, veſtem ritu ſuccincta Dianæ:
Hortaturque canes; tutæque animalia prædæ,
Aut (o) pronos lepores, aut (p) celſum in cornua cervum,
Aut agitat damas: a fortibus abſtinet apris.
Raptoreſque lupos, armatoſque unguibus urſos
Vitat, & armenti ſaturatos cæde leones.
Te quoque, ut hos timeas (ſi quid prodeſſe monendo
Poſſit), Adoni, monet. Fortiſque fugacibus eſto,
Inquit: in audaces non eſt audacia tuta.
Parce meo, juvenis, temerarius eſſe periclo:
Neve feras, quibus arma dedit Natura, laceſſe:
Stet mihi ne magno tua gloria. non movet ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem movere, leones,
Setigeroſque ſues, oculoſque, animoſque ferarum.
(q) Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri;
Impetus eſt fulvis & vaſta leonibus ira:
Inviſumque mihi genus eſt. Quæ cauſſa, roganti,
Dicam, ait; & veteris monſtrum mirabere culpæ.

INTERPRETATIO.

Hunc tenet; huic eſt comes: & quæ ſolita erat ſemper ſibi placere in umbra, & otio, atque augere pulchritudinem colendo, errat per cacumina montium, per nemora, & rupes ſentibus hiſpidas, nuda genu, atque habens veſtes collectas ad modum Dianæ. Atque inſtigat canes, & perſequitur animalia ſecura prædæ, ad veloces lepores, aut cervum in cornua ſublimem aut damas: Recedit a trucibus apris. Effugit lupos rapaces, & urſos inſtructos unguibus, & leones expletos cæde armenti. Hortatur te etiam Adoni, ut hos metuas, ſi quid poſſit promovere hortando. Atque inquit, Eſto acer in timidos: fortitudo non eſt ſecura adverſus audaces. Noli eſſe imprudens meo damno juvenis: neve irrita feras, quibus natura obtulit tela: ne tua laus mihi magno veniat. Neque anni, neque forma, neque ea quæ Venerem demulſerunt, tangunt leones; & apros ſetoſos, & oculos & ferocitatem ferarum. Sues aſperi gerunt fulmen in obliquis dentibus: Eſt impetus & acris ira fulvis leonibus: atque genus eſt mihi odioſum. Quamobrem, afferam rationem petenti, inquit: & miraberis prodigium ex antiquo ſcelere ortum.

NOTÆ.

(n) *Per juga*) Immutatis adeoque moribus, ſe totum Venus Amaſio tradit: ut ex effectis qualis ſit cordis affectus liceat cognoſcere.

(o) *Pronos*) In fugam propenſos: quibus etiam natura pedes anteriores finxit breviores.

(p) *Celſum*) Nam ſeſe elatus cervus in cornua videtur erigere.

(q) *Fulmen*) Quia vis fulminea eſſe videtur, ita obvia quæque dentibus apri proterunt.

Sed

Sed labor inſolitus jam me laſſavit: & ecce
Opportuna ſua blanditur populus umbra:
Datque torum ceſpes. libet hac requieſcere tecum,
Et requievit, humo: preſſitque & gramen, & ipſum.
Inque ſinu juvenis poſita cervice renidens
Sic ait: ac mediis interſerit oſcula verbis.
XI. Forſitan audieris aliquam certamine curſus
Veloces ſuperaſſe viros. non fabula rumor
Ille fuit. ſuperabat enim. nec dicere poſſes,
Laude pedum, formæne bono præſtantior eſſet.
Scitanti Deus huic de conjuge, Conjuge, dixit,
Nil opus eſt, *(r)* Atalanta, tibi. fuge conjugis uſum.
Nec tamen effugies: *(ſ)* teque ipſa viva carebis.
Territa *(t)* ſorte Dei per opacas innuba ſilvas
Vivit: & inſtantem turbam violenta procorum
Conditione fugat: Nec ſum potiunda, niſi, inquit,
Victa prius curſu. pedibus contendite mecum.
Præmia veloci conjux thalamique dabuntur;
Mors pretium tardis. ea lex certaminis eſto.
Illa quidem immittis: ſed tanta potentia formæ eſt:
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes curſus ſpectator iniqui:

INTERPRETATIO.

Verum labor inſuetus jam me defatigavit; atque ecce Populus idoneè invitat ſua umbra: & ceſpes præbet lectum. Placet requieſcere tecum in hoc ſolo; atque requievit: & in herbam atque in ipſum recubuit. Atque feſtiva demiſſo capite in gremio juvenis, ſic ait; ac interponit ſuavia mediis verbis.

XI. *Forte audieris quandam puellam viciſſe viros celebres certamine curſus. Illa fama non fuit fabula; vicit enim. Neque poſſes cognoſcere eſſetne melior virtute pedum, an laude pulchritudinis. Cum interrogaret Deum de marito; nihil inquit tibi opus eſt marito, Atalanta. Vita uſum mariti. Neque tamen vitabis: atque viva carebis te ipſa. Attonita reſponſo Dei, vitam agit cœlibem per obſcura nemora; atque ſæva repellit importunum numerum procorum lege; neque, ait ſum obtinenda, niſi ante ſuperata curſu. Certate mecum pedibus. Uxor & thalami exhibebuntur in mercedem celeris; mors erit præmium lentis; ea ſit conditio contentionis. Illa quidem dura; ſed, tanta eſt vis pulchritudinis, caterva imprudens procorum acceſſit ea lege. Hippomenes ſederat ſpectator curſus iniqui,*

NOTÆ.

(r) *Atalanta*) Hæc Schœnei, fuit filia, quanquam cum alia Jaſci ita confuderunt Autores, ut utrius fuerit difficile ſit cognoſcere.

(ſ) *Te ipſa carebit*) Quia in Leænam mutata: cum inſuper non admodum ſui juris eſſe videatur quæcumque cum conjuge jungitur.

(t) *Sorte Dei*) Apollinis reſponſo.

Et,

Et, petitur cuiquam per tanta pericula conjux?
Dixerat: ac nimios juvenum damnarat amores.
(u) Ut faciem, & poſito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, ſi fœmina (x) fias;
Obſtupuit: tollenſque manus, Ignoſcite, dixit,
Quos modo culpavi: nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis, erant. laudando concipit ignem;
Et, ne quis juvenum currat velocius, optat:
Invidiaque timet. Sed cur certaminis hujus
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipſe juvat. dum talia ſecum
Exigit Hippomenes; paſſu volat alite virgo.
Quæ quanquam (y) Scythica non ſecius ire ſagitta
(z) Aonio viſa eſt juveni; tamen ille decorem
Miratur magis: & curſus facit ipſe decorem.
Aura refert oblata citis (a) talaria plantis:
Tergaque jactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus ſuberant picto genualia limbo:
Inque puellari corpus candore ruborem

INTERPRETATIO.

atque dixerat: Uxor a quoquam expetitur per tanta diſcrimina? atque arguerat immodicos amores juvenum. Poſtquam ſpectavit vultus, & corpus derepto amictu, quale meum, vel quale tuum ſi mutaris in puellam, attonitus eſt; & tendens manus, Parcite, inquit, quos modo damnavi: merces, quam cuperetis, nondum erat mihi perſpecta. Probando admittit Amorem, atque cupit ne quis juvenum currat celerius, & metuit præ livore. Verum, ait, quamobrem ſors hujus certaminis a me omittitur inexperta. Deus ipſe auxilio eſt audacibus. Dum Hippomenes talia ſecum volvit, puella tranſcurrit greſſu alato. Quæ quamvis viſa eſt non aliter ferri quam telum Scythicum Aonio juveni, tamen ille magis ſtupet in formoſa, & curſus ipſe reddit formoſam. Ventus occurrens levibus pedibus retrofert talaria; & capilli fluitant per dorſum eburneum, itemque genualia quæ ſuberant poplitibus verſicolori faſcia: atque corpus contraxerat ruborem virgineo candore,

NOTÆ.

(u) *Ut vidit*) Si itaque per Atalantam voluptatem ſignificari libeat, quanto ſtudio monſtrum vitandum ſit ex Hippomene cognoſcis: ut ſi eadem puella tibi potius pro virtute habeatur, eadem qua Hippomenes alacritate, non minoribus laboribus, pari divitiarum contemptu, comparandam eſſe intelligas, ſi denique in virum fortem evadere cupis. Quamobrem vero ad ſalutem ſegnius quam ad exitium quiſquam feſtinaret;

(x) *Fias*) Adonim Venus alloquitur.

(y) *Scythica*) Quam Scythæ Europæ itemque Aſiæ populi Septentrionales maximis viribus & ſumma arte ſolent emittere.

(z) *Aonio*) Bœotico: namque *Aonia* dicta eſt Bœotiæ regio montana. Bœoticum autem fuiſſe Hippomenem in ſequentibus patebit.

(a) *Talaria*) Ut alatos calceos intelligas.

Tra-

Traxerat. haud aliter, quam cum ſuper atria velum
Candida purpureum ſimulatas inficit umbras.
Dum notat hæc (*b*) hoſpes; decurſa noviſſima meta eſt:
Et tegitur feſta victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi; penduntque ex fœdere pœnas.
Non tamen eventu juvenum deterritus horum
Conſtitit in medio; vultuque in virgine fixo,
Quid facilem titulum ſuperando quæris inertes?
Mecum confer, ait. ſe me fortuna potentem
Fecerit; a tanto non indignabere vinci.
Namque mihi genitor Megareus, (*c*) Oncheſtius illi;
Eſt Neptunus avus: pronepos ego regis aquarum:
Nec virtus citra genus eſt. ſeu vincar, habebis
Hippomene victo magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aſpicit: & dubitat, ſuperari an vincere malit.
(*d*) Atque ita; Quis Deus hunc formoſis, inquit, iniquus
Perdere vult? caræque jubet diſcrimine vitæ
Conjugium petere hoc? non ſum me judice tanti.
Nec forma tangor. poteram tamen hac quoque tangi.
Sed quod adhuc puer eſt. non me movet ipſe, ſed ætas.
Quid, quod ineſt virtus, & mens interrita leti?
Quid, quod ab (*e*) æquorea numeratur origine quartus?

INTERPRETATIO.

non ſecus ac cum linteum purpureum tingit imagines pictas ſuper atria alba. Dum hoſpes hæc obſervat, ultima meta eſt præterita: & Atalanta ſuperior velatur corona gratabunda. Superati ſuſpirant, atque exſolvunt pœnas ex pacto. Non tamen hæſit in medio repulſus exitio horum juvenum; atque oculis fixis in puella: Quamobrem ait ſectaris facilem gloriam vincendo ignavos? Mecum congredere. Sive fortuna me præſtiterit ſuperiorem, non dolebis a tanto ſuperari. Namque mihi pater eſt Megareus, illi Oncheſtius: Neptunus eſt avus; ego pronepos Dei aquarum: neque virtus eſt inferior nobilitate. Sive ſim inferior, reportabis magnam & æternam laudem Hippomene ſuperato. Schœneia intuetur talia proferentem languentibus oculis: & incerta eſt magis vinci an vincere. Atque ita, inquit: Quis Deus infenſus pulchris cupit iſtum perimere? atque cogit quærere hoc connubium periculo vitæ? Non ſum tanti, me judice, neque moveor pulchritudine: attamen poteram etiam moveri iſta. Verum quia adhuc eſt adoleſcens: ipſe non me tangit ſed adoleſcentia. Quid quod virtute eſt præditus, & animus mortis contemptor? Quid quod recenſetur quartus a ſtirpe æquorea?

NOTÆ.

(b) *Hoſpes*) Hippomenes *ſcil.* in Scyron delatus.

(c) *Oncheſtius*) Megareo tamen Hyginus Neptunum patrem aſſignat.

(d) *Atque ita*) *Et ſecum loquuta eſt.*

(e) *Æquorea*) Neptuni, Hippomenes avi

Quid

Quid, quod amat, tantique putat connubia noſtra,
Ut pereat; ſi me Fors illi dura negarit?
Dum licet, hoſpes, abi; thalamoſque relinque cruentos.
Conjugium crudele meum eſt. tibi nubere nulla
Nolet: & optari potes a ſapiente puella.
Cur tamen eſt mihi cura tui, tot jam ante peremtis?
(f) Viderit: intereat: quoniam tot cæde procorum
Admonitus non eſt; agiturque in tædia vitæ.
(g) Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit invidiæ victoria noſtra ferendæ.
Sed non culpa mea eſt. utinam deſiſtere velles!
Aut, quoniam es demens, utinam velocior eſſes!
At quam virgineus puerili vultus in ore eſt!
Ah, miſer Hippomene, nollem tibi viſa fuiſſem!
Vivere dignus eras. quod ſi felicior eſſem;
Nec mihi conjugium fata importuna negarent;
Unus eras, cum quo ſociare cubilia poſſem.
Dixerat: utque rudis, primoque Cupidine tacta,
Quid facit ignorans, amat, & non ſentit amorem.
Jam ſolitos poſcunt curſus populuſque paterque;
Cum (h) me ſollicita proles Neptunia voce
Invocat Hippomenes: (i) Cythereia comprecor, auſis
Adſit, ait, noſtris; & quos dedit, adjuvet ignes.

INTERPRETATIO.

Quid quod amat, & tanti ducit noſtra conjugia, ut intereat, ſi crudelis fortuna me illi ſuſtulerit? Quando conceſſum eſt peregrine, diſcede, atque deſere thalamos ſanguinolentos. Meum connubium eſſe ferale. Nulla non cupiat tibi nubere; & potes deſiderari a prudenti virgine. Quamobrem tamen ſim de te ſolicita. tot jam ante occiſis? Cogitet ipſe: pereat; ſiquidem non eſt deterritus nece tot procorum; atque fertur in odium vitæ. Adeoque hic mactabitur, quia cupivit vita frui mecum? atque immeritam patietur mortem præmium amoris? Victoria noſtra non poterit ſuſtinere invidiam. At vitio non ſit meo. Utinam velles inceptum omittere! Vel, ſiquidem es inſanus, utinam eſſes celerior! At quam levis eſt vultus in facie puerili! Ah infelix Hippomene, nollem a te conſpecta fuiſſem! Meritus eras vivere. Quod ſi eſſem beatior, neque fors moleſta me prohiberet a nuptiis, unus eras cum quo poſſem communes habere thalamos. Abſolverat: atque tanquam inexperta, & primo Amore correpta, neſciens quid agat, amat, neque ſentit amorem. Jam populus & parens flagitant curſus conſuetos, cum Hippomenes filius Neptuni me precatur verbis anxiis. Cythereia, quæſo, adjuvet noſtra incœpta: & tueatur amores quos movit.

NOTÆ.

(f) *Viderit*) Formula ſolennis, ubi ulterius aliquid nolumus ſeu non licet curare.

(g) *Occidet*) Correctio, in quibus ingenium ſuum maxime exerit Poeta.

(h) *Me*) Loquitur Venus, quæ Atalantæ hiſtoriam Adonidi refert.

(i) *Cytherea*) Venus a Cytheris inſula ſic dicta, ut non multo ante vidimus.

Detulit aura preces ad me non invida blandas:
Motaque ſum, fateor, nec opis mora longa dabatur.
Eſt ager, indigenæ (k) Tamaſenum nomine dicunt;
Telluris Cypriæ pars optima: quem mihi priſci
Sacravere ſenes: templiſque accedere dotem
Hanc juſſere meis. medio nitet arbor in arvo;
Fulva comam, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu: nullique videnda, niſi ipſi,
Hippomenen adii; docuique, (l) quis uſus in illis.
(m) Signa tubæ dederant; cum carcere pronus uterque
Emicat, & ſummam celeri pede libat arenam.
Poſſe putes illos ſicco freta radere paſſu,
Et ſegetis canæ ſtantes percurrere ariſtas.
Adjiciunt animos juveni clamorque favorque,
Verbaque dicentum, Nunc, nunc incumbere tempus,
Hippomene: propera; nunc viribus utere totis;
Pelle moram: vinces. dubium Megareius heros
Gaudeat, an virgo magis his Schœneia dictis.
O quoties, cum jam poſſet tranſire, morata eſt;
Spectatoſque diu vultus invita reliquit!
Aridus e laſſo veniebat anhelitus ore:
Metaque erat longe. tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles neptunia miſit.

INTERPRETATIO.

Venus ſecundus pertulit ad me humilem orationem: atque tacta ſum, agnoſco. Neque longum tempus concedebatur ad auxilium ferendum. Eſt arvum pars optima terræ Cypriæ, accolæ appellant Tamaſeaum; quod antiqui ſenes mihi ſacrum fecerunt, atque voluerunt hoc donum jungi meis templis. In medio campo ſplendet arbor flavas habens frondes, ramis ſtrepentibus fulvo auro. Inde rediens forte portabam tria poma aurea direpta mea manu; atque nemini inſpicienda, niſi ipſi: ad Hippomenen acceſſi, atque indicavi quæ eorum eſſet utilitas. Tubæ indicium fecerant, cum uterque parati evolant repagulo, atque ſtringunt ſupremam arenam veloci pede. Crederes illos poſſe percurrere æquora ſicco paſſu, atque incedere ſuper ſpicas ſtantes flavæ ſegetis. Clamor & favor addunt animos juveni, itemque voces dicentium, Nunc, nunc tempus inſtandi Hippomenes feſtina. Nunc utere totis viribus. Tolle moras, victor eris. Incertum eſt heros Megareius, an puella Schœneia magis lætetur his verbis. O quoties diſtulit, cum jam poſſet præterire, atque ægre deſeruit faciem diu ſpectatam! Siccus ſpiritus prodibat ex defeſſo ore; atque meta procul ſtabat. Tum denique filius Neptuni abjecit unum ex fructibus arboreis.

N O T Æ

(k) *Tamaſenum*) Tamaſeum in quindecim Cypri oppidis a Plinio, itemque aliis recenſetur. Verum non inde, ſed ex Heſperidum hortis Theocriti interpres hæc mala allata ſcripſit.

(l) *Quis uſus*) Peritiſſime feſtinat Poeta, qui ſibi non multum ad narrandum ſpatium eſſe cognoſcit.

(m) *Signa*) Quibus currendi tempus ſignificatur.

Obſtupuit virgo; nitidique cupidine pomi
Declinat curſus, aurumque volubile tollit.
Præterit Hippomenes. reſonant ſpectacula plauſu.
Illa moram celeri, ceſſataque tempora curſu
Corrigit: atque iterum juvenem poſt terga relinquit.
Et rurſus pomi jactu remorata ſecundi,
Conſequitur tranſitque virum. pars ultima curſus
Reſtabat: Nunc, inquit, ades, Dea muneris auctor:
Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
Jecit ab obliquo nitidum juveniliter aurum.
An peteret, virgo viſa eſt dubitare: coegi
Tollere; & adjeci ſublato pondera malo:
(n) Impediique oneris pariter gravitate moraque.
Neve meus ſermo curſu ſit tardior illo;
Prætерita eſt virgo: duxit ſua præmia victor.
Dignane, cui grates ageret, cui thuris honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates immemor egit:
Nec mihi thura dedit: ſubitam convertor in iram:
Contemnique dolens, ne ſim ſpernenda futuris,
Exemplo caveo: meque ipſam exhortor in ambos.

INTERPRETATIO.

Puella mirata eſt, atque deſiderio pulchri pomi, deflectit a curſu, & colligit aurum rotundum. Hippomenes antevertit. Spectacula perſonant plauſu. Illa reſarcit moram, & tempora omiſſa veloci curſu: atque iterum deſerit juvenem a tergo: atque rurſus cohibita jactu ſecundi pomi aſſequitur & præterit virum. Pars noviſſima curſus ſupererat, Jam, inquit, propitia eſto Dea auctor doni; atque, ut illa ſerius reverteretur, miſit ſtrenue ſplendidum pomum ab obliquo. Puella viſa eſt ambigere an peteret: coegi colligere, atque addidi gravitatem pomo correpto, atque obſtiti pariter pondere oneris, & mora. Neve mea oratio ſit longior illo curſu, puella eſt potiu relicta: victor duxit ſua præmia. Dignane fui, cui gratias ageret, cui præberet honorem thuris, Adoni? Neque ingratus egit gratias, neque mihi thura obtulit. Continuo iraſcor, atque indignans me negligi, caveo exemplo ne ſim contemnenda poſteris: atque meipſam incendo adverſus utrumque.

NOTÆ.

(n) *Impedii*) Puellæ ſiquidem levitatem aurum potuit vincere, urbes totas melius expugnare idem poſſe quam moles ferreas pro certo habeto. Horatius.

Incluſam Danaen turris ahenea
Robuſtaque fores, & vigilum canum
Triſtes excubiæ. munierant ſatis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acriſium virginis abditæ
Cuſtodem pavidum Jupiter & Venus
Riſiſſent: fore enim tutum iter & patens
Converſo in pretium Deo.
Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo.

Vim quoque aurum frangit animi; mentem a vero detorquet, ut ſi virtuti etiam ex illo metallo corona ad metam exhibeatur, properantes nimio fulgore excæcatos a recto tramite demoveat, virtutem ipſam e medio tollat. Quæ quidem res viris Principibus præſertim animo perpendenda, ut inopes ſi qui ſunt virtute præditi ita ſuſtentent, ne ſua beneficia mercedi, quam virtus reſpuit, eſſe videantur; magiſque nebulones & adulatores, quam veros homines ad ſeſe pelliciant.

Templa *(o)* Deum Matri, quæ quondam clarus *(p)* Echion
Fecerat ex voto nemoroſis abdita ſilvis
Tranſibant: & iter longum requieſcere ſuaſit.
Illic concubitus intempeſtiva cupido
Occupat Hippomenen, a numine concita noſtro.
Luminis exigui fuerat prope templa receſſus,
Speluncæ ſimilis, nativo pumice tectus;
Religione ſacer priſca. quo multa ſacerdos
Lignea contulerat veterum ſimulacra Deorum.
Hunc init; & vetito temerat ſacraria probro.
(q) Sacra retorſerunt oculos: *(r)* turritaque Mater,
An *(ſ)* Stygia fontes, dubitavit, mergeret unda.
Pœna levis viſa eſt. ergo *(t)* modo lævia fulvæ
Colla jubæ velant: digiti curvantur in ungues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: ſummæ cauda verruntur arenæ.
Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant ſilvas: aliiſque timendi
Dente *(u)* premunt domito Cybeleia fræna leones.
Hos tu, *(x)* care mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quæ non terga fugæ, ſed pugnæ pectora præbent,
Effuge: ne virtus tua ſit damnoſa duobus.

INTERPRETATIO.

Præteribant delubra, quæ olim inclytus Echion poſuerat ex voto matri Deorum in nemore opaco: atque longa via coegit requieſcere. Ibi importunum deſiderium concubitus immiſſum a noſtro numine invadit Hippomenem. Seceſſus antro ſimilis pauco lumine illuſtratus erat prope templum, obductus nativo pumice, ſacer antiqua religione: quo Sacerdos comportaverat plurimas effigies ligneas antiquorum Deorum. Hunc ſubit, atque violat ſacraria dedecore prohibito. Sacra reflexerunt oculos. Mater turrita incerta fuit an detruderet noxios ad Tartara. Supplicium viſum eſt parvum. Adeo-que fulva juba tegunt cervicem modo teretem, digiti ſinuantur in ungues: armi fiunt ex humeris: tota moles ducitur in pectus: ultima terra tangitur cauda. Facies profert iram: emittunt murmura pro vocibus, pro cubiculis colunt nemora: atque leones aliis metuendi mandunt fræna Cybeleia dente manſueto. Tu, mihi dilecte, hos vita, & cum his omne genus ferarum quæ non dant terga fugæ, ſed pectora certamini; ne tua virtus ſit luctuoſa ambobus.

NOTÆ.

(o) *Deum matri*) Quam Cybelem ſæpius diximus.

(p) *Echion*) Qui unus fuit ex Cadmi ſociis.

(q) *Sacra*) Deorum ſimulacra.

(r) *Turrita*) Cybele eſt, quam turrigeram, ſeu turrita corona ideo ornatam voluerunt, quod cum ſit Terra ipſa turribus munitas urbes ſuſtineat, vel, ut in Faſtis ipſe docet Ovid.

Quod primis turres urbibus illa dedit.

(ſ) *Stygia*) Id eſt, ad inferos, quorum Styx palus eſſe dicitur, ulciſcendi cauſa demitteret.

(t) *Modo* Priuſquam forma mutata eſſet, Leonumque formam induerent Hippomenes & Atalanta, tum ingrati animi vitio, tum ſua libidine ad brutorum naturam depulſi.

(u) *Premunt*) Hoc ideo dicit quod Cybeles currum a leonibus trahi Antiqui voluerint.

(x) *Care*) Adonim Venus alloquitur.

XII.

XII. XIII. Illa quidem monuit, junctiſque per aera (y) cygnis
Carpit iter: ſed ſtat monitis contraria virtus.
Forte ſuem latebris veſtigia certa ſecuti
Excivere canes; ſilviſque exire parantem
Fixerat obliquo juvenis Cinyreius ictu:
Protinus excuſſit pando venabula roſtro,
Sanguine tincta ſuo: trepidumque, & tuta petentem
Tius (z) aper inſequitur: totoſque ſub inguine dentes
Abdidit; & fulva moribundum ſtravit arena.
Vecta levi curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
Agnovit longe gemitum morientis: & albas
Flexit aves illuc. utque æthere vidit ab alto
Exanimem, inque ſuo jactantem ſanguine corpus;
Desiluit: pariterque ſinus, pariterque capillos
Rupit; & (a) indignis percuſſit pectora palmis.
Queſtaque cum fatis, At non tamen omnia veſtri
Juris erunt, inquit. luctus monumenta manebunt
Semper, Adoni, mei: repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget (b) ſimulamina noſtri.
At cruor in florem mutabitur. an tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas,
(c) Perſephone, licuit? nobis Cinyreius heros

INTERPRETATIO.

XII. XIII. *Illa quidem hortata eſt: atque cygnis admotis viam ingreditur per aerem: ſed virtus ſtat adverſa monitis. Forte canes inſiſtentes certis veſtigiis exciverunt aprum latibulis; & juvenis Cinyreius vulneraverat ictu obliquo volentem egredi ſilvis. Continuo ſævus aper excuſſit venabula infecta ſuo ſanguine roſtro adunco; atque perſequitur pavidum & quærentem* locum *ſecurum, & infixit totos dentes ſub inguine: & proſtravit moribundum in flavam arenam. Nondum Cytherea vecta levi curru per medium aerem alis cygnorum appulerat Cyprum, agnovit longe gemitum morientis; atque, illuc flexit candidas volucres: & cum vidit exſanguem ab excelſo aere, & quatientem corpus in ſuo cruore, propere deſcendit, atque ſimul diſcerpſit veſtes & comam, & planxit pectus manibus immeritis. Atque objurgans fata, Attamen ait, cuncta non erunt veſtræ ditionis. ſemper ſupererunt indicia mei doloris: atque annua celebratio mortis exhibita abſolvet imaginem noſtri luctus. At ſanguis vertetur in florem. Potuiſtine olim, Proſerpina, mutare membra muliebria in fragrantes menthas? Heros Cinyreius.*

NOTÆ.

(y) *Cygnis*) Quibus, ut & Columbis, Veneris curſus trahitur.

(z) *Aper*) Cujus formam Martem volunt induiſſe, ut puerum, ſibi in Amoribus importunum, inſcia Venere, occideret. diſcant autem ex Adonide ſcioli, non majora incipere quam quæ ferunt humeri.

(a) *Indignis*) Id eſt, indigne.

(b) *Simulamina*) *Adonia* vocabantur ſacra, quæ in Adonidis honorem quotannis celebrabantur.

(c) *Perſephone*) Proſerpina eſt Ditis conjux, quæ pellicem Mentham in cognominem herbam mutavit.

Invidiæ mutatus erit? ſic fata, cruorem
Nectare odorato ſpargit: qui tactus ab illo
Intumuit; ſic, ut pluvio perlucida cælo
Surgere bulla ſolet. nec plena longior hora
Facta mora eſt; cum flos e ſanguine concolor ortus.
Qualem, quæ lento celant ſub cortice granum,
Punica ferre ſolent: (*d*) brevis eſt tamen uſus in illo.
Namque male hærentem; & nimia levitate caducum
Excutiunt idem, qui præſtant nomina, venti.

INTERPRETATIO.

transformatus erit livori? Sic loquuta injicit nectar odoratum in ſanguinem: qui ab illo tinctus inflatus eſt, quemadmodum bulla pellucida conſuevit excitari cælo pluvio. Neque ſpatium longius fuit integra hora, cum flos ejuſdem coloris natus eſt ex cruore. Qualem Punica conſueverunt producere, quæ tegunt granum ſub molli cortice: cæterum brevis eſt ejus uſus; namque venti iidem, qui illi præbent nomen, dejiciunt parum firmum, & fragilem nimia levitate.

NOTÆ.

(d) *Brevis*) Anemone eſt, cui a vento, quod ſpirante eo aperiatur, ut docet Plinius, nomen datum fuit; *ἄνεμος* enim ventus eſt. Ex eo autem quod brevis uſus; formæ gloriam fluxam atque caducam eſſe meminiſſe decet adoleſcentulos præſertim, elegantiæ ſuæ nimis ut plurimum confidentes, quos non ſæpius vel ipſi venti ſecundi in portum quam in cautes impellunt.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER XI.

ARGUMENTUM.

Hinc cum Thracia mulieres illum diſcerpſiſſent, in arbores mutata ſunt. Tum Bacchus e Thracia receſſit, & Mida pro Sileno reſtituto auri copiam fecit, cujus cum illum pœniteret, in Pactolo lotus, arenas ejus aureas reddidit. Poſtea Phœbus pro iniquo judicio aures ipſi aſininas tribuit. Quo facto, Troja mœnia, humanam indutus formam; exſtruxit. Hanc urbem poſtquam cœpit Hercules, Heſionem Telamon uxorem dedit: quandoquidem Peleus jam Thetidem poſt multas ejus transformationes duxerat. & ad Ceycem poſtea profectus, Dædalionem in accipitrem, & lupum in lapidem converſum, partim intellexerat, partim ipſe viderat. Accidit deinde, ut Alcyone, marito poſt naufragium ſub Morphei figura per ſomnum conſpecto, in avem, ſicut & maritus, mutaretur. Quos in aere volantes cum animadvertiſſent quidam, Æſacum quondam in mergum, qui tum forte aderat, meminerunt transformatam.

I. CArmine dum tali ſilvas, animoſque ferarum
Threicius (*a*) vates, & ſaxa ſequentia ducit;
Ecce (*b*) nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percuſſis ſociantem carmina nervis.
E quibus una, levem jactato crine per auram,
En, ait, (*c*) en hic eſt noſtri contemtor: & haſtam
Vatis Apollinei vocalia miſit in ora.
Quæ (*d*) foliis præſuta notam ſine vulnere fecit:
Alterius telum lapis eſt: qui miſſus, in ipſo
Aere concentu (*e*) victus vociſque lyræque eſt;

INTERPRETATIO.

I. *DUm Poeta Thracius trahit ejuſmodi carmine nemora, atque ferocitatem brutorum, cum ſilicibus obſequentibus; ecce Cicones mulieres habentes pectora attonita velata pellibus ferinis, advertunt Orpheum jungentem verſus chordis tactis de cacumine collis. Ex quibus una capillis agitatis leni vento, Ecce, inquit, ecce, hic eſt noſtri contemtor; atque intorſit jaculum in eos ſonorum Poeta Apollinei. Quod tectum frondibus inuſſit ſignum ſine plaga. Saxum eſt miſſile alterius, quod jactum ſuperatum eſt in ipſo aere concentu vocis & lyræ,*

NOTÆ:

(a) *Vates*) Orpheus *ſcilicet*, quem Thracia oriundum libro ſuperiore vidimus.

(b) *Nurum Ciconum*) Pro bacchantibus Threiciis mulieribus poſuit: ſunt enim Cicones Thraciæ populi ad Iſmarum montem.

(c) *En hic eſt*) Ea eſt omnino furioſorum ubique hominum oratio: cum bene monentes ſapientes viros, perverſæ tamen naturæ adverſos, pondere conſtituerunt.

(d) *Foliis*) Thyrſos ſeu haſtas Baccharum hedera vel pampino veſtitas jam ſæpe vidimus.

(e) *Victus*) Ut hinc quantum ad mitigandos ferorum hominum animos valeat eloquentia, liceat colligere.

Ac veluti ſupplex pro tam furialibus auſis,
Ante pedes jacuit. ſed enim temeraria creſcunt
Bella: modusque abiit: inſanaque regnat (f) Erynnis.
Cunctaque tela forent cantu mollita: ſed ingens
(g) Clamor, & inflato (h) Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, plauſuſque, & Bacchei ululatus
Obſtrepuere ſono citharæ. tum denique ſaxa
Non exauditi rubuerunt ſanguine vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, angueſque, agmenque ferarum,
(i) Mænades Orphei titulum (k) rapuere theatri:
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris;
Et coeunt, ut aves, ſi quando luce vagantem
(l) Noctis avem cernunt: (m) ſtructoque utrimque theatro
Ceu matutina cervus periturus arena,
Præda canum eſt: vatemque petunt; & fronde virenti
Conjiciunt thyrſos, (n) non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent ſilices. neu deſint tela furori;
Forte boves preſſo ſubigebant vomere terram:
Nec procul hinc multo fructum ſudore parantes
Dura lacertoſi fodiebant arva coloni.

INTERPRETATIO.

ac veluti ſupplex pro talibus incœptis jacuit ante pedes. Verum tumultus audax augetur: & modus nullus eſt; atque veſana furia imperium tenet. Atque omnia jacula eſſent ſuperata cantu; ſed inſana vociferatio, & tibia Berecynthia, cornu inflato, & tympana, & plauſus, & Bacchei ululatus obſtiterunt ſono citharæ. Tum denique lapides rubuerunt cruore Poetæ non exauditi. Ac primum Bacchæ disjecerunt aves innumeras, & ſerpentes, & turbam ferarum, etiamnum admirantium vocem cantantis, quæ gloria erant theatri Orphei: inde vertuntur in Orpheum manibus ſanguinolentis: atque concurrunt ut aves, ſiquando vident noctuam errantem de die: atque ut utrimque ſpectaculo poſito cervus periturus in arena matutina eſt præda canum, & invadunt Poetam, & ſimul mittunt thyrſos foliis virentibus, neutiquam paratos in hos uſus. Hæ jaciunt ceſpites, illæ ramos excisos ex arboribus, pars ſaxa. Neve arma deſint veſaniæ, forte tauri arabant vomere impacto; nec longe hinc fortes agricolæ eruebant terram aſperam parantes fructum multo ſudore.

NOTÆ.

(f) *Erynnis*) Quæ Latinis furia dicitur.

(g) *Clamor*) Actum eſt, cum primum per tumultum & ſtrepitum os politico viro obſtruitur.

(h) *Berecynthia*) Cujuſmodi in ſacris Cybeles, quæ Berecynthia a Berecyntho Phrygiæ monte dicitur, uti conſueverant.

(i) *Mænades*) Bacchæ, quibus ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, a furendo, illud datum nomen.

(k) *Rapuere*) Solent vero ſeditioſi homines in illos primum furere qui Sapientibus aurem præbent facilem, ut tandem hos quoque reſcindant.

(l) *Noctis avem*) Noctuam, bubonem, aut hujus generis aliquam.

(m) *Structo*) Amphitheatri eſt periphraſis.

(n) *Non hæc*) Sed magis ad lætitiæ uſus.

Ag-

Agmine qui viſo fugiunt, operiſque relinquunt
Arma ſui: vacuoſque jacent diſperſa per agros
Sarculaque, raſtrique graves, longique ligones.
Quæ poſtquam rapuere feræ, cornuque minaci
(o) Divellere boves; ad vatis fata recurrunt:
Tendentemque manus, atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam voce moventem,
Sacrilegæ perimunt. perque os (proh Jupiter!) illud,
Auditum ſaxis, intellectumque ferarum
Senſibus, in ventos anima exhalata receſſit.
Te mœſtæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi ſilices, tua carmina ſæpe ſecutæ
Fleverunt ſilvæ: poſitis te frondibus arbos
Tonſa comam luxit: lacrymis quoque flumina dicunt
Increviſſe ſuis: obſcuraque carbaſa pullo
(p) Naides & (q) Dryades, paſſoſque habuere capillos.
Membra jacent diverſa locis. caput, (r) Hebre, lyramque
Excipis; & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile neſcio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis? reſpondent flebile ripæ.
Jamque mare invectæ flumen populare relinquunt;
Et (ſ) Metymnææ potiuntur littore (t) Lesbi.
Hic ferus expoſitum peregrinis anguis arenis
Os petit, & ſparſos ſtillanti rore capillos.

INTERPRETATIO.

Qui viſa turba evadunt, & abjiciunt inſtrumenta ſui laboris: atque ſarcula & ponderoſa raſtra, & longi ligones jacent ſparſi per latos campos. Quæ poſtquam ſævæ Bacchæ abſtulerunt, atque ſuſtulerunt cornua minacia tauris, recurrunt ad necem Poetæ: atque ſcelestæ mactant porrigentem manus, & tunc primum vana proferentem, nec quicquam promoventem voce: & (proh Jupiter!) ſpiritus emiſſus in auras abiit per illud os obſervatum a ſilicibus, atque intellectum ſenſibus ferarum. Triſtes aves, agmina ferarum, dura ſaxa, nemora ſæpe flexa tuis verſibus, te luxerunt, Orpheu: Arbores habentes comam tonſam te fleverunt foliis amiſſis: ferunt etiam amnes auctos fuiſſe ſuis fletibus: & Naiades & Dryades geſtaverunt vela obſcura nigro colore, & comam ſciſſam. Artus jacent locis diſperſi. Hebre, excipis caput & citharam: atque, mirum, dum ea fertur medio flumine, queritur neſcio quid lugubre, lingua exſanguis murmurat lugubre: ripæ reddunt lugubre. Jamque productæ ad mare deſerunt amnem patrium, & fruuntur littore Lesbi Methymnææ. Hic ferus ſerpens vultum appetit porrectum in ſabulo extero, & comam madidam defluente aqua.

NOTÆ.

(o) *Divellere*) Qui fuit ritus in Bacchi ſacris.

(p) *Naides*) Fontium & fluviorum nymphæ.

(q) *Dryades*) Nymphæ ſylvarum incolæ.

(r) *Hebre*) Qui fluvius eſt Thraciæ.

(ſ) *Methymnææ*) Fuit Methymna urbs Lesbi optimo vino celebris.

(t) *Lesbi*) Eſt Lesbos Ægæi inſula clariſſima, Thraciæ oppoſita, quam hodie Mitylenem ab urbis nomine appellant.

Tan-

Tandem (*u*) Phœbus adeſt; morſuſque inferre parantem
Arcet; & in lapidem rictus ſerpentis apertos
Congelat; & patulos (ut erant) indurat hiatus.
Umbra ſubit terras: &, quæ loca viderat (*x*) ante,
Cuncta recognoſcit. quærenſque per (*y*) arva piorum
Invenit Euridicen, cupidiſque amplectitur ulnis.
Hic modo conjunctis ſpatiantur paſſibus ambo:
Nunc præcedentem ſequitur, nunc prævius anteit:
Eurydicenque ſuam jam (*z*) tuto reſpicit Orpheus.
II. Non impune tamen ſcelus hoc ſinit eſſe (*a*) Lyæus
Amiſſoque dolens ſacrorum (*b*) vate ſuorum,
Protinus in ſilvis matres (*c*) Edonidas omnes,
Quæ fecere nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum quæque ſecuta eſt,
Traxit: & in ſolidam detruſit acumine terram.
Utque ſuum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commiſit volucris, ſenſitque teneri;
Plangitur; ac trepidans adſtringit vincula motu:
Sic, ut quæque ſolo defixa cohæſerat harum;
Exſternata fugam fruſtra tentabat at illam
Lenta tenet radix, exſultantemque coercet.
Dumque ubi ſint digiti, dum pes ubi quærit, & ungues,
Aſpicit in teretes lignum ſuccedere ſuras.

INTERPRETATIO.

Apollo adeſt denique, atque prohibet ulterius admovere dentes: & indurat in ſaxum os apertum anguis, & congelat rictus apertos, quales erant. Umbra pervadit terras, & relegit omnia loca quæ ante conſpexerat: atque luſtrans campos piorum repetit Eurydicen, & amplectitur avidis brachiis. Hic modo uterque ambulant æquis greſſibus: modo ſequitur antecedentem: modo præcedens antevertit; atque Orpheus jam retorquet vi ſum in ſuam Eurydicem ſecure.

II. Non tamen Bacchus patitur hoc flagitium eſſe inultum; atque indignans vate ſublato ſacrorum ſuorum, repente compeſcuit ſinuoſa radice in ſilvis omnes mulieres Thracias, quæ admiſerunt ſcelus. Namque corripuit digitos pedum, ſicuti qualibet ſecuta eſt, & immiſit in terram duram acumine. Et ſicubi avis cum implicuit ſuum pedem laqueis, quos ſubdolus auceps texit, & advertit ſe captum eſſe, ſeſe torquet, & ſeſe agitans coarctat laqueos motu: ſic, ut qualibet harum terræ affixa cohæſerat, attonita in caſſum meditabatur fugam, quippe radix flexilis illam impedit, & reprimit ſeſe jactantem. Et dum ſcrutatur ubi ſint articuli, ubi pedes, & ungues, advertit lignum ſupervenire in ſuras & pedes politos.

NOTÆ.

(u) *Phœbus*) Apollo Orphei pater; qui filii curam poſt fata ſuſcepit: Qua ex re integritatis ſuæ vindicem adeſſe Deum colligere debent ſapientes.

(x) *Ante*) Cum Euridicen uxorem repetiturus Orpheus ad inferos deſcenderat, ut ſupra vidimus.

(y) *Arva piorum*) Quos campos Elyſios vocitare conſueverunt.

(z) *Tuto*) Cum olim eandem videndi deſiderio perdidiſſet, ut ſuperiori libro vidimus.

(a) *Lyæus*) Liber eſt Pater, ſeu Bacchus, qui curas ſolvit.

(b) *Vate*) Orpheus enim plurimos in Bacchum pulcherrimos hymnos conſcripſerat; atque inſuper ſacra ejus in Græciam invexerat.

(c) *Edonidas*) Thracias; Edones namque populi ſunt Thraciæ.

Et

Digitized by Google

Et conata femur mœrenti plangere dextra;
Robora percuſſit, pectus quoque robora fiunt:
Robora ſunt humeri: porrectaque brachia veros
Eſſe putes ramos; & non fallare putando.
III. Nec ſatis hoc Baccho eſt. ipſos quoque deſerit agros:
Cumque choro meliore, ſui vineta (*d*) Tymoli,
(*e*) Pactolonque petit: quamvis (*f*) non aureus illo
Tempore, nec caris erat invidioſus arenis.
Hunc aſſueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant:
At (*g*) Silenus abeſt, titubantem anniſque meroque
Ruricolæ cepere (*h*) Phryges: vinctumque coronis
Ad regem traxere (*i*) Midan: cui Thracius Orpheus
(*k*) Orgia tradiderat cum (*l*) Cecropio (*m*) Eumolpo.
Qui ſimul agnovit ſocium comitemque ſacrorum,
Hoſpitis adventu feſtum genialiter egit
Per bis quinque dies, & junctas ordine noctes.
Et jam ſtellarum ſublime (*n*) coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex venit; & juveni Silenum reddit (*o*) alumno,

INTERPRETATIO.

Cumque tentaſſet percutere femur manu lugenti percuſſit lignum: pectus etiam mutatur in lignum: humeri ſunt lignum: & credas lacertos extenſos eſſe veros ramos, neque decipiaris credendo.

III. Neque iſtud ſatis eſt Baccho: deſtituit etiam ipſos campos: atque concedit cum agmine meliore in vineta ſui Tymoli & ad Pactolum; quanquam neque tunc erat aureus, neque invidioſus precioſis arenis. Hunc comitantur turba ſolita Satyri & Bacchæ: At Silenus deſideratur. Agreſtes Phryges comprehenderunt vacillantem ætate & vino; atque duxerunt coronatum ſertis ad regem Midan: quem Orpheus Thracius docuerat Orgia cum Eumolpo Athenienſi. Qui ſtatim atque cognovit ſodalem & conſcium ſacrorum, feſtum celebravit per voluptatem hoſpitis adventu, decem diebus; & continuis noctibus. Et jam Phoſphorus undecimus congregaverat excelſum chorum ſtellarum, cum Rex hilaris ivit in agros Lydos, & reſtituit Silenum juveni alumno.

NOTÆ.

(d) *Tymoli*) Qui mons eſt Lydiæ optimi vini fertilis.

(e) *Pactolon*) Fluvius eſt Lydiæ aureis arenis notiſſimus.

(f) *Non aureus*) Quod ex ſequentibus cognoſcetur.

(g) *Silenus*) Bacchi fuit nutritius & pædagogus, ejuſdem comes aſſiduus, ſemper ebrius, pando aſello vehi ſolitus: de quo jam ſupra lib. 4.

(h) *Phryges*) Qui populi fuerunt minoris Aſiæ Lydis finitimi.

(i) *Midan*) Phrygiæ rex fuit per avaritiam factus opulentiſſimus, auri pretio jura omnia exæquare ſolitus: ex quo locus datus fabulæ.

(k) *Orgia*) Eo nomine Græcis a furore dicta ſunt Bacchi Sacra, de nocte maximis clamoribus, & pudore omni poſt habito, celebrari ſolita; de quibus lib. 3.

(l) *Cecropio*) Athenienſi; a Cecrope primo Athenienſium rege: fuit & alius Eumolpus Thracenſis, Neptuni filius.

(m) *Eumolpo*) Hic Orphei fuit diſcipulus, quem Svidas Muſæi facit filium.

(n) *Coegerat*) Id eſt, undecimus dies advenerat. Fingitur autem ſtellas cogere Lucifer ſeu Veneris ſtella, quod ultima, adventante die, luceat.

(o) *Alumno*) Baccho, *ſcilicet*.

Huic

Huic Deus optandi gratum, ſed inutile, fecit
Muneris arbitrium, gaudens (p) altore recepto.
Ille (q) male uſurus donis, ait, Effice, quicquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
Annuit optatis; nocituraque munera ſolvit
Liber; & indoluit, quod non meliora petiſſet.
Lætus abit; gaudetque malo (r) Berecynthius heros:
Pollicitamque fidem tangendo ſingula tentat:
Vixque ſibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta eſt.
Tollit humo ſaxum; ſaxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
(ſ) Maſſa fit. arentes Cereris decerpſit ariſtas:
Aurea meſſis erat. demtum tenet arbore pomum:
(t) Heſperidas donaſſe putes. ſi poſtibus altis
Admovit digitos; poſtes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis (u) Danaen eludere poſſet:
Vix ſpes ipſe ſuas animo capit, (x) aurea fingens
Omnia. gaudenti menſas poſuere miniſtri,
Exſtructas dapibus, nec toſtæ frugis egentes:
Tum vero, ſive ille ſua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona (y) rigebant:

INTERPRETATIO.

Deus latus nutricio recuperato poteſtatem dedit gratam, ſed fruſtraneam, petendi quodvis donum. Ille male collocaturus beneficium, Fac, inquit, ut quicquid attigero corpore mutetur in flavum aurum. Bacchus favet votis, atque expendit dona obfutura, atque indoluit, quod non popoſciſſet potiora. Heros Berecynthius diſcedit hilaris, & lætatur malo, & periculum facit fidei promiſſa qualibet tangendo. Atque ægre ſibi confidens, deripuit quercu humili virgam virentem foliis: virga facta eſt aurea. Tollit humo ſilicem: ſilex etiam flavet auro. Tetigit etiam ceſpitem, ceſpes mutatur in maſſam potenti contactu. Detraxit ſpicas aridas frumenti, meſſis erat aurea. Tractat pomum decerptum ex arbore, credas Heſperidas dediſſe. Si admovit digitos excelſis poſtibus, poſtes videntur micare: Cum ille inſuper abluerat manus aquis liquidis, aqua liquida poſſet decipere Danaen. Vix ipſe continet mente ſpes ſuas, fingens omnia aurea. Famuli admoverunt lætanti menſas congeſtas epulis, neque vacuas panis. Tum vero, ſive ille attigerat ſua manu dona Cerealia, dona Cerealia, dura fiebant.

NOTÆ.

(p) *Altore*) Sileno.

(q) *Male uſurus*) Ut poſtmodum patebit.

(r) *Berecynthius*) Midas rex Phrygiæ a Berecyntho monte ſic dictus.

(ſ) *Maſſa*) Eaque aurea.

(t) *Heſperidas*) Quas Heſperi filias hortos, aureis pomis pretioſos, habuiſſe antea vidimus.

(u) *Danaen*) Quæ Acriſii filia imbre aureo in quem Jupiter mutatus eluſa fuit: ut dictum in ſuperioribus.

(x) *Aurea*) Vel hoc uno aſininas aures meruit homo inſanus; ex cujus tamen brevi exorituro exitio, magis a Deo quæ ipſe nobis bona eſſe novit, quam quæ impenſe concupiſcimus petenda eſſe, diſcere non pœnitebit.

(y) *Rigebant*) Quia in aurum mutabantur.

Sive

Digitized by Google

Sive dapes avido convellere dente parabat,
Lamina fulva dapes admoto dente nitebant.
Miſcuerat puris (*z*) auctorem muneris undis,
Fuſile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, (*a*) diveſque, miſerque
Effugere optat opes: &, quæ modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat: ſitis arida guttur
Urit, & inviſo meritus torquetur ab auro.
Ad cælumque manus, & ſplendida brachia tollens,
Da veniam, (*b*) Lenæe pater; peccavimus, inquit:
Sed miſerere, precor; (*c*) ſpecioſoque eripe damno.
Mite Deum numen Bacchus peccaſſe (*d*) fatentem
Reſtituit, pactamque fidem data munera ſolvit.
Neve male optato maneas circumlitus auro;
Vade, ait, ad magnis vicinum (*e*) Sardibus amnem;
Perque jugum montis labentibus obvius undis
Carpe viam; donec venias ad fluminis ortus.
Spumiferoque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput: corpuſque ſimul, ſimul elue crimen.
Rex juſſæ ſuccedit aquæ: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore ceſſit in amnem.
Nunc quoque jam veteris percepto ſemine venæ
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis.

I N T E R P R E T A T I O.

Sive cupiebat frangere epulas dente famelico, epulæ radiabant flava lamina dente admoto. Temperaverat Bacchum auctorem doni aquis limpidis, cerneres aurum liquidum per os currere. Exſternatus novitate mali, & opulentus, & infelix cupit vitare divitias, atque averſatur quæ modo expetiverat. Nulla affluentia minuit famem: Sitis urens inflammat fauces, & meritus cruciatur ab auro invidioſo. Atque tendens palmas & ſplendida brachia ad cælum, Ignoſce, ait, pater Lenæe, deliquimus; Sed, oro, miſerere, atque ſubtrahe ruinæ ſplendidæ. Bacchus leue Deorum numen reficit agnoſcentem deliquiſſe, & ſolvit fidem promiſſam donaque exbibita. Neve, inquit, ſis obductus auro prave deſiderato, ito ad fluvium proximum claris Sardibus, atque incede occurrens aquis fluentibus per cacumen montis, uſquedum pervenias ad fontes fluvii: & ſubmitte tuum caput ſcaturigini ſpumanti qua uberrima erumpit: & ablue ſimul corpus & crimen. Rex adit aquam indictam. Vis aurea infecit fluvium, & tranſit a corpore humano in flumen. Nunc etiam campi pallidi glebis plenis auro induruerunt ſemine admiſſo venæ jam veteris.

N O T Æ.

(z) *Auctorem mun.*) Bacchum *ſcilicet*, per quem vinum intelligitur.

(a) *Diveſque*) Quot ejuſmodi Midæ Tantalique avari & ſordidi vivunt, auro ſemper inhiantes, de eo vix unquam delibantes! Tandem tamen Midas quas tantopere opes expetiverat odit. At vero iſtis multo magis deeſt quod habent quam quod non habent; qui eo graviore amittendi metu torquentur, quo ſunt beatiores.

(b) *Lenæe*) Bacche: nam id illi apud Græcos a torculari datum nomen.

(c) *Specioſo*) Atqui ejuſmodi eſt quodcumque homines in barathrum projicit.

(d) *Fatentem*) Ea eſt prima conditio ſine qua fieri nequit, ut quiſquam a malo liberetur.

(e) *Sardibus*) Fuit Sardis ſeu Sardes urbs Lydiæ Crœſi regia, quam Pactolus præterfluebat.

IV.

Digitized by Google

IV. Ille peroſus opes, ſilvas & rura colebat,
(f) Panaque montanis habitantem ſemper in antris.
Pingue ſed ingenium manſit: nocituraque, ut ante,
Rurſus erant domino ſtolidæ præcordia mentis.
Nam freta proſpiciens late riget arduus alto
Tmolus in adſcenſu; clivoque extentus utroque,
Sardibus hinc, illinc parvis finitur (g) Hypæpis.
Pan ibi dum teneris jactat ſua carmina Nymphis,
Et leve (h) cerata modulatur arundine carmen;
Auſus Apollineos præ ſe contemnere cantus,
Judice ſub (i) Tmolo certamen venit ad impar.
Monte ſuo ſenior judex conſedit; & aures
Liberat arboribus. quercu coma cærula tantum
Cingitur; pendent circum cava tempora glandes.
Iſque Deum pecoris ſpectans, In judice, dixit,
Nulla mora eſt. calamis agreſtibus inſonat ille:
Barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine delinit. poſt hunc ſacer ora retorſit
Tmolus ad os Phœbi: vultum ſua ſilva ſecuta eſt.
Ille caput flavum lauro (k) Parnaſide vinctus
Verrit humum, Tyrio (l) ſaturata murice palla:
Inſtructamque (m) fidem gemmis & (n) dentibus Indis
Suſtinet a læva: tenuit manus altera plectrum.

INTERPRETATIO.

IV. *Ille exoſus divitias, frequentabat ſilvas & arva, & Pana degentem ſemper in ſpeluncis montanis. Sed indoles craſſa permanſit; & cor fatuum denuo obfuturum domino ut prius. Nam Tmolus excelſus difficili adſcenſu riget late proſpiciens maria; & porrectus colle utroque hinc terminatur Sardibus, illinc exiguis Hypæpis. Dum Pan ibi jactat ſuos verſus mollibus nymphis, & canit tenuem cantilenam fiſtula cera compacta, non veritus eſt ſpernere carmina Apollinea præ ſe: Deſcendit ad iniquum certamen Tmolo arbitro. Arbiter ætate provectior ſedit ſuper ſuo monte, & removet arbores ab auribus: Capilli cærulei tantum ſunt redimiti quercu, & glandes pendent circum depreſſa tempora. Iſque intuens Deum pecoris, nulla, inquit eſt cunctatio in arbitro. Ille intonat arundinibus campeſtribus, atque demulcet Midan (nam forte præſens erat cantanti) cantu inculto. Poſt hunc Tmolus ſacer convertit vultus ad ora Apollinis: ſua ſilva ſecuta eſt vultus. Ille habens caput aureum redimitum lauro ex Parnaſſo petita radit terram palla imbuta murice Tyrio; atque tenet a ſiniſtra lyram decoram gemmis & ebore: manus altera tractavit plectrum.*

NOTÆ.

(f) *Panaque*) Fuit Pan paſtorum Deus, ſemicaper, & cornutus, de quo Metam. 1.

(g) *Hypæpis*) Fuerunt Hypæpæ ſeu Hypæpa in ſingulari numero, ut alii efferunt, urbs Lydiæ Veneri ſacra.

(h) *Cerata*) Cera compactis calamis.

(i) *Tmolo*) Tmoli montis Deo præſide.

(k) *Parnaſide*) Ex Parnaſſo Apollinis ſacro monte decerpta.

(l) *Saturata*) Dibapham ſeu bis tinctam purpuram intelligit; quam pretioſiſſimam Tyro Phœniciæ urbe peti jam ſæpe diximus. Phœbi autem habitum ornatumque habes quoque apud Tibullum lib. tertii Elegia quarta.

(m) *Fidem*) Seu potius citharam. Synecdoche eſt.

(n) *Dentibus*) Ebore.

Ar-

Artificis ſtatus ipſe fuit. tum (o) ſtamina docto
Pollice ſollicitat: quorum dulcedine captus
Pana jubet Tmolus citharæ ſubmittere (p) cannas.
Judicium ſanctique placet ſententia montis
Omnibus. arguitur tamen, atque injuſta vocatur
(q) Unius ſermone Midæ. nec (r) Delius aures
Humanam (ſ) ſtolidas patitur retinere figuram;
Sed trahit in ſpatium. villiſque albentibus implet;
Inſtabileſque imo facit; & dat poſſe moveri.
Cætera ſunt hominis: partem damnatur in unam:
Induiturque aures lente gradientis aſelli.
V. Ille quidem celat, turpique onerata pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris.
Sed, ſolitus longos ferro reſecare capillos,
Viderat hoc famulus. qui, cum nec prodere viſum
Dedecus auderet. cupiens efferre ſub auras,
(t) Nec poſſet reticere tamen, ſecedit; humumque
Effodit: &, domini quales aſpexerit aures,
Voce refert parva; terræque immurmurat hauſtæ:
Indiciumque ſuæ vocis tellure regeſta
(u) Obruit; & ſcrobibus tacitus diſcedit opertis.

INTERPRETATIO.

Ipſe fuit ſtatus artificis. Tum tangit chordas perito pollice; quarum ſuavitate delinitus Tmolus, Pan cogitur ſubjicere fiſtulam lyræ: atque judicium & arbitrium ſancti montis probatur omnibus. Improbatur tamen, & dicitur iniquum oratione ſolius Midæ: atque Delius prohibet aures fatuas ſervare formam humanam; ſed amplas facit, atque implet pilis albis; & reddit mobiles ab infima parte, & cauſa eſt poſſe agitari. Reliqua ſunt hominis. Multatur uno membro, & oneratur auribus aſini tarde incedentis.

V. Ille quidem occultat; atque conatur tegere tiaris purpureis tempora gravata pudendo probro. Aſt miniſter qui conſueverat ferro tondere prolixos crines iſtud ſpectaverat: qui cum vereretur propalare ſpectatum probrum, cupiens emittere in aerem, neque tamen poſſet ſilentio premere, ſeorſum abit, & eruit terram, & narrat exiguo ſono quales viderit aures Domini, & immurmurat terræ erutæ: atque tegit indicium ſuæ vocis terra repulſa, & foſſis tectis, ſilens abit.

NOTÆ.

(o) *Stamina*) Pro chordis poſuit.

(p) *Cannas*) Ex quibus conſtabat victi Dei fiſtula.

(q) *Unius*) Plures ſunt hodie, quos magis vel canum etiam latratus, quam Apollinis cantus demulceant: quibus quidem aſinorum aures ſi ſuccreſcerent, Peritis ſaltem non oblatrarent.

(r) *Delius*) Apollo in Delo inſula natus.

(ſ) *Stolidas*) Quæ ſtolidi & bruti ſunt aſini. Atque hæc Midæ aurium metamorphoſis, vel ex earum naturali proceritate, vel ex eo quod hinc inde & ubique Corycæos haberet omnia ſubauſcultantes quæ ſibi referrent, nata videtur. Cæterum appoſitiſſime ea parte multatus Midas qua deliquerat; nec aliter evenire poteſt.

(t) *Nec poſſet*) Impotentia animi *ſcilicet*, quæ uſque adeo impotentem non excuſat, ut majori ſupplicio merito illum addicat, qui majori veniam petit.

(u) *Obruit indicium*) Quod tamen in auras erumpet; ut tacenda quæ ſunt omnino proferenda non eſſe mortales edoceat.

Cre-

Creber arundinibus tremulis ibi ſurgere lucus
Cœpit: &, ut primum pleno maturuit anno,
Prodidit (*x*) agricolam. leni nam motus ab Auſtro
Obruta verba refert; dominique coarguit aures.
VI. (*y*) Ultus abit Tmolo; liquidumque per aera vectus
Anguſtum citra pontum Nepheleidos (*z*) Helles
(*a*) Laomedonteis (*b*) Latoius adſtitit arvis.
Dextera (*c*) Sigæi, Rhœtæi læva profundi
Ara (*d*) Panomphæo vetus eſt ſacrata Tonanti.
Inde novæ primum moliri mœnia Trojæ
Laomedonta videt: ſuſceptaque magna labore
Creſcere difficili; nec opes expoſcere parvas.
Cumque (*e*) tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam; (*f*) Phrygioque tyranno
(*g*) Ædificant muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus: pretium rex inficiatur: & addit
Perfidiæ cumulum falſis perjuria verbis,

INTERPRETATIO.

Silva ſpiſſa molibus rannit ibi cœpit creſcere: atque, ubi primum maturuit exacto anno ind cavit cultorem: namque agitata a miti noto reddit voces defoſſat, & culpat aures domini.

VI. *Latoius ultus diſcedit a Tmolo, atque ſuſtentatus aere fluido ſubſtitit citra anguſtum mare Helles Nepheleidos in campis Laomedonteis. Vetus eſt altare dicatum Jovi Panomphæo inter promontorium Sigæum a dextra, & altum Rhœtæum, a ſiniſtra.*

Inde adſpicit Laomedontem primum ſtatuentem muros novæ Trojæ: atque videt magna incœpta tolli labore immenſo: neque requirere exiguas divitias. Atque aſſumit figuram humanam cum patre tridentifero turgidi abyſſi: & ſtruunt mœnia regi Phrygio, auro promiſſo pro muris. Opus abſolutum erat, tyrannus recuſat mercedem, atque cumulat perfidiam fictis vocibus & perjurio.

NOTÆ.

(x) *Agricolam*) Tonſorem *ſcilicet*, ſeu potius Midan quem ille aſini aures habere terræ immurmuraverat. Qua ex fabula omnes, ſervis plerumque infidis diffidendum; reges præſertim nihil turpe in ſe admittendum, quod ſtatim atque terra conditi fuerint hiſtoricorum calami referant, apertiſſime poſſunt cognoſcere.

(y) *Ultus*) Apollo *ſcilicet*, qui Midæ aures protraxerat.

(z) *Helles*) Quæ Athamantis & Nepheles fuit filia, Phrixi ſoror, quocum novercæ inſidias velleris aurei ariete fugiens, in mare decidit, quod ab ea Helleſpontus dictus eſt.

(a) *Laomedonteis*) Quæ Laomedontis erant Trojanorum regis.

(b) *Latoius*) Apollo Latonæ filius.

(c) *Sigæi*) Sigæum & Rhœtæum notiſſima ſunt Trojæ promontoria, inter quæ Ara Jovi Panomphæo fuerat erecta.

(d) *Panomphæo*) Id eſt, Euſtathio interprete, qui omnium voces audiat, vel omnium voce colatur.

(e) *Tridentigero*) Neptuno *ſcilicet*, cujus inſigne Tridens.

(f) *Phrygio*) Qui Phrygiæ minori, quæ & Troas dicitur, imperavit.

(g) *Ædificant*) Fictum iſtud ex eo volunt nonnulli, quod, ut ſcripſit Herodotus, Neptuni & Apollinis templa Laomedon ad Trojæ extruenda mœnia expilaverit: quanquam alii Neptuni & Apollinis opem ad aquam referunt & calorem quarum rerum beneficio lateritia mœnia ille idem rex excitavit.

Non

(*h*) Non impune feres, rector maris inquit: & omnes
Inclinavit aquas ad avaræ littora Trojæ.
Inque freti formam terras convertit; opeſque
Abſtulit agricolis; & fluctibus obruit arva.
Pœna neque hæc ſatis eſt: Regis quoque (*i*) filia monſtro
Poſcitur æquoreo. quam dura ad ſaxa revinctam
Vindicat (*k*) Alcides; promiſſaque munera dictos
Poſcit (*l*) equos: tantique operis mercede negata,
(*m*) Bis perjura capit ſuperatæ mœnia Trojæ.
Nec pars militiæ Telamon (*n*) ſine honore receſſit:
Heſioneque data potitur. nam conjuge (*o*) Peleus
Clarus erat Diva. nec avi magis ille ſuperbit
Nomine, quam (*p*) ſoceri. ſiquidem Jovis eſſe nepoti
Contigit haud uni: conjux Dea contigit uni.
VII. Namque ſenex Thetidi (*q*) Proteus, Dea, dixerat, undæ
Concipe: mater eris juveni, qui fortibus actis
Acta patris vincet; majorque vocabitur illo.
Ergo, ne quicquam mundus Jove majus haberet;
Quamvis (*r*) haud tepidos ſub pectore ſenſerat ignes
Jupiter æquoreæ Thetidis connubia (*ſ*) vitat:

INTERPRETATIO.

Non diſcedes inultus, inquit moderator æquoris: atque impulit omnes aquas ad littora ſordidæ Trojæ. Et mutat ſolum in ſpeciem æquoris, & rapuit divitias colonis; & premit campos undis. Neque hæc vindicta ſatis eſt; filia etiam tyranni petitur monſtro marino. Quam rupi rigida alligatam Hercules liberat; atque petit equos monſtratos mercedem promiſſam: & præmio negato tanti operis potitur muris bis perjuris Trojæ victa. Neque Telamon pars exercitus abiit ſine gloria: & gaudet Heſione tradita. Nam Peleus inclytus erat Dea uxore: neque ille magis gloriatur nomine avi quam ſoceri: ſiquidem non ſoli evenit eſſe nepoti Jovis: Dea uxor contigit ſoli.

VII. *Namque ſenex Proteus prædixerat undæ Thetidi, concipe; eris genitrix juvenis, qui ſuperabit facinora patris ſtrenuis facinoribus, & dicetur major illo. Adeoque, ne mundus quicquam haberet majus Jove, quanquam Jupiter corde arſiſſet flamma violenta, fugit conjugium Thetidis marinæ.*

NOTÆ.

(h) *Non impune*) Quamobrem beneficiis acceptis, non modo Deum omnium rerum fabricatorem non opus eſt contemnere; quin inſuper adverſus omnes gratum animum teſtari decet.

(i) *Filia*) Heſione eſt.

(k) *Alcides*) Hercules eſt, cui a robore apud Græcos illud quoque datum nomen.

(l) *Equos*) Quos quidem ex Solis equorum progenie eſſe dicebant.

(m) *Bis*) In Deos primo, deinde in Herculem.

(n) *Sine honore*) Huic namque, Æaci filio, Hercules Heſionem, ob rem præclariſſime geſtam præmii loco dedit: ex qua Teucrum ſuſcepit.

(o) *Peleus*) Qui Telamonis frater Joviſque nepos Thetidi, Nerei & Doridis filiæ, matrimonio, eſt conjunctus.

(p) *Soceri*) Nerei *ſcilicet*: Oceani & Tethyos filii, Vatis, Deique antiquiſſimi.

(q) *Proteus*) Deus marinus fuit, Neptuni filius, Phocarum ſeu vitulorum marinorum Paſtor.

(r) *Haud tepidos*) Nam Thetidis amore Jupiter correptus fuerat.

(ſ) *Vitat*) Jovi enim qui ignis eſt, cum aqua ſeu Thetide coire non licet. Quanquam majora, atque etiam abſtruſiſſima naturæ ſub hac contineri fabula arbitror.

In ſuaque Æacidem ſuccedere vota (*t*) nepotem
Juſſit; & amplexus in virginis ire marinæ.
Eſt ſinus (*u*) Hæmoniæ curvos falcatus in arcus:
Brachia procurrunt. ubi, ſi foret altior unda,
Portus erat: ſummis inductum eſt æquor arenis.
Littus habet ſolidum, quod nec veſtigia ſervet;
Nec remoretur iter; nec opertum (*x*) pendeat (*y*) alga.
Myrtea ſilva ſubeſt bicoloribus obſita baccis.
Eſt ſpecus in medio; natura factus, an arte,
Ambiguum; magis arte tamen: quo ſæpe venire
Frænato delphine ſedens, Theti, nuda ſolebas.
Illic te Peleus, ut ſomno vincta jacebas,
Occupat: & quoniam precibns tentata repugnas;
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod niſi veniſſes variatis ſæpe figuris
Ad ſolitas artes; auſo foret ille potitus.
Sed modo tu volucris (volucrem tamen ille tenebat);
Nunc gravis arbor eras: hærebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculoſæ tigridis: illa
Territus Æacides a corpore brachia ſolvit.
Inde Deos pelagi, vino ſuper æquora fuſo,
Et (*z*) pecoris fibris, & fumo thuris adorat.
Donec (*a*) Carpathius medio de gurgite vates,

INTERPRETATIO.

& imperavit Æacidem neptem ſuccedere in ſua vota, & venire in amplexus puellæ æquoreæ. Eſt ſinus in Theſſalia curvatus in arcus flexos; extrema protenduntur: ubi ſi fluctus eſſent tumidiores, erat portus: mare eſt extenſum ſuper extremis arenis. Habet littus firmum, quod neque accipiat pedum ſigna, neque impediat inceſſum, neque ſit molle tectum alga. Silva Myrtea illud cingit operta baccis bicoloribus. Eſt antrum in medio: dubium paratumne arte an natura: magis arte tamen: quo ſæpe venire conſueveras nuda, Theti, vecta delphine frenato. Peleus illic te invadit cum ſtrata eſſet ſopore ſuperata: & quoniam precibus delinita recuſas, vim intentas, complectens colla ambobus brachiis. Quod niſi confugiſſes ad conſuetas artes formis ſæpe mutatis, ille voto potitus eſſet. Verum tu nunc avis; (tamen ille premebat avem) nunc magna erat arbor: Peleus ſtabat in arbore. Tertia figura fuit tigridis maculata: Æacides illa tremefactus tollit lacertos a corpore. Tum ſacrum facit Diis maris, mero ſparſo ſuper maria, & fibris pecudum, & fumo thuris: donec vates Carpathius dixit de medio abyſſo,

NOTÆ.

(t) *Nepotem*) Peleum *ſcilicet* Æaci filium, quem quidem Æacum Jupiter ex Ægina Aſopi filia ſuſcepit.

(u) *Hæmoniæ*) Quam Theſſaliam eſſe jam ſæpe diximus.

(x) *Pendeat*) Pendere videtur littus cum alga opertum eſt, quæ pedibus cedit.

(y) *Alga*) Herba eſt nullius pretii, quæ in aquis marinis naſcitur, pedes eorum alligans qui vada tentant, aut per ea incedunt.

(z) *Pecoris fibris*) Sacrificiis nempe marinorum Deorum favorem ſibi conciliare ſtuduit.

(a) *Carpathius*) Proteus eſt, qui in Carpathio mari, a Carpatho inſula dicto, habitat: de quo Virgilius, Georgic. 4.

Eſt in Carpathio Neptuni gurgite Vates
Cæruleus Proteus.

Æa-

Æacide, dixit, thalamis potiere petitis.
Tu modo, cum gelido ſopita quieſcet in antro,
Ignaram laqueis vincloque innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme quicquid erit: dum, quod fuit ante, reformet.
Dixerat hæc Proteus; & condidit æquore vultum;
Admiſitque ſuos in verba noviſſima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoque tenebat
Heſperium temone (*b*) fretum: cum pulchra relicto
(*c*) Nereis ingreditur conſueta cubilia ponto.
Vix bene virgineos Peleus invaſerat artus;
Illa novat formas; donec (*d*) ſua membra teneri
Sentit: & in partes diverſas brachia tendi.
Tum demum ingemuit: (*e*) Neque, ait, ſine numine vincis:
(*f*) Exhibita eſtque Thetis. confeſſam amplectitur heros,
Et potitur votis; ingentique implet Achille.
VIII. Felix & nato, felix & conjuge Peleus;
Et cui, ſi demas jugulati crimina (*g*) Phoci,
Omnia contigerant. fraterno ſanguine ſontem,

INTERPRETATIO.

Æacide gaudebis votis thalamis. Tu tantum, cum dormiens jacebit in ſpelunca frigida, ligato neſciam funibus, & premis vinculis. Neque te fallat mutata in mille formas; ſed urge quicquid erit, donec reſtituat quod prius fuit. Proteus hæc fatus erat; & abdidit faciem in mari; & recepit ſuas undas in verba ultima. Sol vergebat ad occaſum, & tenebat mare occiduum curru prono, cum formoſa Nereis, mari omiſſo, ſubie lectos ſolitos. Vix Peleus bene occupaverat membra virginea, illa mutat figuras; donec ſentit ſuos artus eſſe ligatos, & porrigit lacertos in partes varias. Tum demum ingemuit; Neque inquit, es fortior ſine Deo, atque eſt Thetis reddita. Heros amplectitur confeſſam, & fruitur deſiderio, & gravidam fecit magno Achille.

VIII. *Peleus & beatus filio, & beatus uxore; & cui, ſi tollas flagitium Phoci mactati, omnia bene ceſſerant. Terra Trachinia excipit*

NOTÆ.

(b) *Fretum*) Atlanticum mare dicit ad occaſum porrectum, in quod condi videtur Sol veſpertinus.

(c) *Nereis*) Thetis *ſcil.* Nerei filia.

(d) *Sua membra*) In aqua fiunt generationes, cujus cum terra nulla niſi per minimas partes fieri poteſt conjunctio. Cæterum hanc alii fabulam ad hiſtoriam referunt; qui variarum inſularum reginam Thetidem plurimis effugiis Pelei connubia vitaſſe volunt donec incautam rapuerit. Fœminarum inſuper levitatem conſtantia ſuperandam hujus exemplo alii coarguunt: occaſionem præterea ſubinde aliam atque aliam, quam captare quaque ſapienter uti oporteat, per Thetidem ſignificari autumant.

(e) *Neque*) Spiritus namque Dei opus eſt ſuper aquas ferri, ut ex iis aliquid excernatur.

(f) *Exibita*) Fortunæ ſuæ reſtituta aſt, lubenſque & faciiis facta.

(g) *Phoci*) Quem Æaci filium fuiſſe lib. 7. vidimus; atque adeo, quanquam alia matre, Pſamathe nimirum Nerei filia, Pelei fratrem eſſe conſtat. Sævus fuit, quamobrem diſco per quinquertii ludum a Peleo matri ſuæ gratificato occiſus.

Expulſumque domo patria (*g*) Trachinia tellus
Accipit. hic regnum ſine vi, ſine cæde, tenebat
Lucifero genitore ſatus, patriumque (*h*) nitorem
Ore ferens Ceyx: illo qui tempore mœſtus,
(*i*) Diſſimiliſque ſui, (*k*) fratrem lugebat ademtum.
Quo poſtquam Æacides feſſus curaque viaque
Venit; & intravit paucis comitantibus urbem;
Quoſque greges pecorum, quæ ſecum armenta trahebat,
Haud procul a muris ſub opaca valle reliquit;
Copia cum facta eſt adeundi prima tyranni,
(*l*) Velamenta manu prætendens ſupplice, qui ſit,
Quoque ſatus memorat. tantum ſua crimina celat.
Mentituſque fugæ cauſſam petit urbe vel agro
Se juvet. hunc contra placido (*m*) Trachinius ore
Talibus alloquitur: (*n*) Mediæ quoque commoda plebi
Noſtra patent, Peleu, nec inoſpita regna tenemus.
Adjicis (*o*) huic animo momenta potentia clarum
Nomen, avumque Jovem. nec tempora perde precando:
Quod petis, omne feres. tuaque hæc pro parte videto,
Qualiacunque vides. utinam meliora videres!
Et flebat. moveat quæ tantos cauſſa dolores,
Peleuſque comiteſque rogant. quibus ille profatur:

INTERPRETATIO.

reum necis fraterna, atque exulem domo patria. Ceyx genitus Patre Phoſphoro, atque vultu referens ſplendorem paternum hic habebat imperium ſine vi, ſine cade: qui eo tempore triſtis, atque ſui diſpar flebat fratrem ſublatum. Quo poſtquam Æacide laſſus ſolicitudine & itinere acceſſit, atque ſubiit urbem paucis ſtipantibus, & relictis gregibus pecudum, & armentis qua ſecum ducebat non longe a mœnibus in obſcura valle; cum primum datus eſt locus conveniendi regis, porrigens velamina manu ſupplice, quis ſit refert, & quo patre genitus; tantum tacet ſua flagitia: atque fingens cauſſam exilii poſcit ut ſibi auxilium prabeat urbis vel agri. Trachinius huic viciſſim reſpondet leni vultu: Noſtra bona conceſſa ſunt etiam tenui populo, Peleu, neque poſſidemus imperium barbarum. Addis huic indoli validas rationes, nomen illuſtre, & Jovem avum: neque abutere tempore orando: habebis quodcumque poſcis: atque credas hac qualiacumque cernis tua eſſe pro parte: utinam potiora cerneres! Atque lacrymabatur. Peleus & ſocii exquirunt qua cauſſa cieat tantos mœrores. Quibus ille reſpondet:

NOTÆ.

(g) *Trachinia*) Quæ Theſſaliæ eſt regiuncula: in qua urbs Trachin ab Hercule ædificata.

(h) *Nitorem*) Luciferi enim ſtella valde clara eſt & radians.

(i) *Diſſimilis*) Nam præ ſe antea animi quandam hilaritatem ferre conſueverat.

(k) *Fratrem*) Dædalionem *ſcilicet*, hominem violentum, cujus poſtmodum fata Poeta enarrabit.

(l) *Velamenta*) Oleæ nimirum ramos laneis vittis obvolutos, pacis ſymbolum.

(m) *Trachinius*) Ceyx *ſcilicet*.

(n) *Media*) Ut multo magis Peleo ejuſque comitibus Ceycis regnum patere intelligatur.

(o) *Huic*) Noſtro per ſe & ſponte in omnes benigno.

For-

Forſitan hanc (p) volucrem, rapto quæ vivit, & omnes
Terret aves, ſemper pennas habuiſſe putetis.
Vir fuit: & tanta eſt animi conſtantia, quantum
Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion; illo genitore creatus
(q) Qui vocat Auroram, cæloque noviſſimus exit.
Culta mihi pax eſt; pacis mihi cura tenendæ,
Conjugiique fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus reges, genteſque ſubegit:
Quæ nunc (r) Thisbeas agitat (ſ) mutata columbas.
Nata erat huic Chione: quæ dotatiſſima forma
Mille procis placuit, bis ſeptem nubilis annis.
Forte revertentes Phœbus, (t) Maiaque creatus,
Ille ſuis (u) Delphis, hic vertice (x) Cyllenæo,
Videre hanc pariter, pariter (y) traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo;
Non tulit ille moras: (z) virgaque movente ſoporem
Virginis os tangit. tactu jacet illa potenti:
Vimque Dei patitur. Nox cælum ſparſerat aſtris;
Phœbus anum ſimulat; (a) præceptaque gaudia ſumit.

INTERPRETATIO.

Forte exiſtimetis hanc avem qua veſcitur præda, & fugat omnes aves ſemper tectam fuiſſe plumis. Homo fuit, nomine Dædalion & tantum eſt mentis robur, quantum ſævus erat, & bello acer, atque expeditus ad cædem, genitus illo patre qui arceſſit Auroram, & ultimus excedit cœlo. Ego pacem amavi, ſollicitus fui pacis ſervandæ atque connubii: crudelia bella grata erant fratri. Illius virtus vicit reges & nationes, qua nunc transformata vexat columbas Thisbeas. Filia ei fuit Chione: quæ pulcherrima placuit mille rivalibus, viro matura quatuordecim annis. Forte Apollo, & filius Maiæ redeuntes, ille ſuis Delphis, hic cacumine Cyllenæo, hanc ſimul adſpexerunt, ſimul amore correpti ſunt. Apollo producit ſpem Veneris in tempus noctis; ille non paſſus eſt cunctationem, atque tangit os puellæ baculo conciliante ſomnum. Illa ſternitur tactu potenti; & violatur a Deo. Nox ſparſerat cœlum ſideribus. Apollo fingit ſe anum, atque capit gaudia ante capta.

NOTÆ.

(p) *Volucrem*) De accipitre loquitur in quem Ceycis frater Dædalion mutatus.

(q) *Qui vocat*) Periphraſis eſt Luciferi; qui appropinquante Aurora, quam vocare videtur, *Cœli ſtatione noviſſim uexit.*

(r) *Thisbeas*) Quæ in Thisbe Bœotiæ urbe erant.

(ſ) *Mutata*) In Accipitrem mutatum Dædalionem Ceycis fratrem diximus.

(t) *Maia*) Mercurius eſt Jovis ex Maia Atlante nata filius.

(u) *Delphis*) Quam urbem ad Parnaſſi radices ſitam, Apollinis oraculo clariſſimam toties jam diximus.

(x) *Cyllenæo*) Cyllene Arcadiæ monte, in quo Mercurius natus dicitur.

(y) *Traxere calorem*) Chionen amare cœperunt.

(z) *Virgaque*) Alata ea fuit, duobuſque implicita ſerpentibus, quam *Caduceum* vocitarunt.

(a) *Præcepta*) A Mercurio *ſcilicet*. Atque equidem huic fabulæ duo Chiones mariti, quorum alter prædo & furax, more Mercurii, alter probus & ſcientiis deditus ſicuti Apollo, feciſſe locum videntur.

Ut ſua maturus complevit tempora venter;
(*b*) Alipedis de ſtirpe Dei verſuta propago
Naſcitur Autolycus, furtum ingenioſus ad omne:
Qui facere aſſuerat, patriæ non degener artis,
(*c*) Candida de nigris, & de candentibus atra.
Naſcitur e Phœbo (namque eſt enixa gemellos)
Carmine vocali clarus, citharaque (*d*) Philammon
Quid peperiſſe duos, & Dis placuiſſe duobus:
Et forti genitore, & (*e*) progenitore Tonanti
Eſſe ſatam prodeſt? an obeſt quoque gloria multis?
Obfuit huic certe, quæ ſe præferre Dianæ
Suſtinuit; faciemque Deæ culpavit: at illi
Ira ferox mota eſt: Factiſque placebimus, inquit.
Nec mora; curvavit cornu: nervoque ſagittam
Impulit; & meritam trajecit arundine linguam.
Lingua tacet: nec vox tentataque verba ſequuntur:
Conantemque loqui cum ſanguine vita reliquit.
Quem (*f*) (miſera o pietas!) ego tum patruoque dolorem
Corde tuli, fratrique pio ſolatia (*g*) dixi.
Quæ pater haud aliter, quam cautes murmura ponti,
Accipit: & natam delamentatur ademtam.

INTERPRETATIO.

Poſtquam alvus matura abſolvit ſua tempora. Autolycus naſcitur proles aſtuta, de ſtirpe Dei alipedis, verſutus ad omne furtum, qui non alienus ab arte paterna ſolitus erat vertere alba in atra, atque atra in alba. Philammon inſignis carmine ſonoro, atque lyra, naſcitur ex Apolline. (Namque emiſit geminos.) Cujus uſus genuiſſe duos, & gratam fuiſſe duobus Diis, & eſſe genitam ſtrenuo patre, & avo Tonanti? An etiam gloria multis nocet? Nocuit certe huic; quæ non verita eſt ſe anteponere Dianæ, atque reprehendit vultus Deæ. At illa incenſa eſt ira crudeli: atque, inquit, Placebimus factis. Nec mora, ſinuavit arcum, atque emiſit ſagittam nervo, & transfixit calamo linguam meritam. Lingua ſilet; neque vox, neque verba tentata ſequuntur; & vita deſtituit cum ſanguine nitentem loqui. Quem dolorem (o infelix Pietas!) ego tunc paſſus ſum animo patruo, & conſolationes obtuli pio fratri. Quas pater non ſecus audit quam rupes audiunt *ſtrepitum maris, atque uſque luget filiam ſublatam.*

NOTÆ.

(b) *Alipedis*) Mercurii, *ſcilicet*: cujus talaria ideo alata finguntur, quod omnium planetarum ſit velociſſimus.

(c) *Candida*) Referri debent iſta ad Mercurii Planetæ naturam; namque utut multi non agnoſcant, certiſſimum eſt tamen plurimum ad corporum indolem valere ſydera, ea potiſſimum quæ in cujuſque natalibus dominantur.

(d) *Philammon*) Huic, ut & fratri alium illi patrem aſſignavere. Verum ineptiſſimum videtur nugas ejuſmodi commemorare, ex quibus contemtus tantum fructus inanis remanet.

(e) *Progenitore*) Jove *ſcilicet*, qui Luciferi pater, Dædalionis avus, Chiones fuit proavus, quanquam Progenitorem, ſeu avum, licentia familiari dixit Poeta.

(f) *Miſera*) Eſt profecto quatenus natura conjuncti tot omnium mala ferre tenemur.

(g) *Dixi*) Flentem eum ſupra vidimus, cum primo Peleum eſt alloquutus.

Ut

Ut vero ardentem vidit; quater impetus illi
In medios fuit ire rogos: quater inde repulſus
Concita membra fugæ mandat: ſimilíſque juvenco
Spicula crabronum preſſa cervice gerenti,
Qua via nulla (*b*) ruit. jam tum mihi currere viſus
Plus homine eſt: alaſque pedes ſumſiſſe putares.
(Effugit ergo omnes; veloxque cupidine leti)
Vertice Parnaſſi potitur. miſeratus Apollo,
Cum ſe Dædalion ſaxo miſiſſet ab alto,
Fecit avem, & ſubitis pendentem ſuſtulit alis;
Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, majores corpore vires.
Et nunc accipiter, nulli ſatis æquus, in omnes
Sævit aves; aliiſque (*i*) dolens fit cauſſa dolendi.
IX. Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De (*k*) conſorte ſuo; curſu feſtinus anhelo
Advolat armenti cuſtos (*l*) Phoceus Anetor.
Heu Peleu, Peleu, magnæ tibi nuncius adſum
Cladis, ait! quodcunque ferat, jubet edere Peleus:
(Pendet & ipſe metu trepidat Trachinius heros.)
Ille refert: Feſſos ad littora curva juvencos
Appuleram, (*m*) medio cum Sol altiſſimus orbe
Tantum reſpiceret, quantum ſupereſſe videret,
Parſque boum fulvis genua inclinarat arenis,

INTERPRETATIO.

Cum vero adſpexit flagrantem, quater ille conatus eſt ſeſe immittere in medios rogos; quater inde prohibitus in fugam vertit artus admiſſos; atque ſimilis juvenco ferenti cervice onuſta aculeos crabronum, qua nullum iter prorumpit. Jam tum mihi viſus eſt currere plus quam homo; atque crederes pedes induiſſe alas. Adeoque ſeſe ſubtraxit omnibus; & celer mortis deſiderio, pervenit ad cacumen Parnaſſi. Cum Dædalion ſe dediſſet præcipitem ab excelſa rupe, Apollo miſeratus mutavit in alitem, & levavit cadentem repentinis alis; atque adjecit uncos hamatos unguibus, virtutem veterem, vires ampliores corpore. Atque nunc accipiter nulli ſatis amicus feritatem exercet in omnes; & dolens eſt cauſſa dolendi aliis.

IX. *Quæ monſtra dum filius Phoſphori refert de ſuo fratre, Anetor Phoceus Paſtor armenti properans curſu anhelo adcurrit. Heu, Peleu, Peleu, inquit, hic ſum tibi nuntius magni damni! Peleus hortatur aperire quodcumque habeat. Ipſe heros Trachinius incertus eſt, & tremuit timore. Ille narrat: Egeram tauros laſſos ad obliqua littora, cum Sol excelſiſſimus medio orbe tantum retro cerneret quantum videret ſupereſſe. Atque pars juvencorum genua flexerat in flavis arenis.*

NOTÆ.

(b) *Ruit*) Hinc igitur tyranni, jure ſuo quoſvis ſpoliare ſoliti, naturæ jura, per quæ eodem in ſe quo in alios furore ſæviunt, diſcant revereri.

(i) *Dolens*) Nulli quam ſibi iniquior eſt homo violentus; qui ita feri naturam induit.

(k) *Conſorte*) Dædalione fratre *ſcil.*

(l) *Phoceus*) Ex Phocide Achaiæ regiuncula oriundus.

(m) *Medio cum*) Periphraſis eſt meridiei.

Latarumque jacens campos ſpectabat aquarum?
Pars gradibus tardis illuc errabat, & illuc:
Nant alii, celſoque exſtant ſuper æquora collo.
Templa mari ſubſunt; nec marmore clara, nec auro;
Sed trabibus denſis, lucoque umbroſa vetuſto.
Nereides Nereuſque tenent. hos navita templi
Edidit eſſe Deos, dum retia littore ſiccat.
Juncta (n) palus huic eſt denſis obſeſſa ſalictis,
Quam reſtagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore gravi ſtrepitans loca proxima terret
Bellua vaſta lupus, ſilviſque paluſtribus exit,
Oblitus & ſpumis & ſpiſſo ſanguine rictus
Fulmineos; rubra ſuffuſus lumina flamma.
Qui, quanquam ſævit pariter rabieque fameque,
Acrior eſt rabie. neque enim jejunia curat
Cæde boum, diramque famem ſatiare, ſed omne
Vulnerat armentum, ſternitque hoſtiliter omne.
Pars quoque de nobis funeſto ſaucia morſu,
Dum defenſamus, leto eſt data. Sanguine littus
Undaque prima rubent, (o) demugitæque paludes.
Sed mora damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.
Dum ſupereſt aliquid, cuncti coeamus, & arma,
Arma capeſſamus, conjunctaque tela feramus.
Dixerat agreſtis. nec Pelea damna movebant:

INTERPRETATIO.

& recubans proſpiciebat æquor vaſtarum aquarum: pars huc & illuc vagabatur lentis paſſibus: alii natant, & eminent altis cervicibus ſuper aquas. Templum adjacet mari, neque marmore inſigne neque auro; ſed opacum ſpiſſis arboribus & antiquo luco. Nereidibus & Nereo ſacrum. Nauta qui ſiccat retia in littore dixit hos eſſe Deos templi. Palus conſita ſpiſſis ſalictis eſt huic proxima, quam aqua maris redundantis fecit. Lupus ingens fera os habens ſævum madens ſpumis & craſſo tabo, atque oculos plenos rutilante igne, erumpit ſilvis paluſtribus cum ingenti ſtrepitu atque frequens terrorem incutit locis proximis. Qui tametſi ſimul furit fame atque rabie, vehementior eſt rabie. Neque enim intendit explere jejunia & acrem famem morte taurorum, ſed mactat totum armentum, & omne proterit hoſtiliter. Pars etiam noſtrum vulnera letali morſu dum conamur arcere, neci eſt tradita. Littus & prima aqua & paludes demugitæ rubent ſanguine. Sed cunctatio eſt pernicioſa, neque res ſinit hæſitare. Quamdiu aliquid reſtat, omnes conveniamus, & arma, arma induamus, & feramus jacula ſocia. Ruſticus abſolverat. Neque clades tangebat Peleum.

NOTÆ.

(n) *Palus*) Locum luporum latebris accommodatiſſimum deſcribit.

(o) *Demugitæ*) Contra Grammatices rationem formatum eſt participium; at enim quam optime hanc totam ſtragem cogitationi ſubjicit, Exterrita armenta cernere; reboantia littora audire videor.

Sed

(*p*) Sed memor admiſſi (*q*) Nereida colligit orbam
Damna ſui inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentaque ſumere tela
(*r*) Rex jubet Oetæus; cum quis ſimul ipſe parabat
Ire. ſed Halcyone conjux excita tumultu
Proſilit, &, nondum totos ornata capillos,
Disjicit hos ipſos: colloque infuſa mariti,
Mittat ut auxilium ſine ſe, verbiſque precatur
Et lacrymis; animaſque duas ut ſervet in una.
Æacides illi, Pulchros, Regina, pioſque
Pone metus: plena eſt promiſſi gratia veſtri.
Non placet arma mihi contra nova monſtra moveri.
Numen (*ſ*) adorandum pelagi eſt. erat ardua turris;
Arce (*t*) focus ſumma; feſſis loca grata carinis.
Adſcendunt illuc, ſtratoſque in littore tauros
Cum gemitu aſpiciunt, vaſtatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum ſanguine villos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cæruleam Peleus Pſamathen, ut finiat iram,
Orat; opemque ferat. nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ. Thetis hanc pro (*u*) conjuge ſupplex

INTERPRETATIO

Verum recordans facinoris patrati, conjicit Nereidem filio privatam mittere Phoco mactato inferias ex ſuis diſpendiis. Rex Oetaus imperat viros ſumere arma, & capere ſæva miſſilia; cum quibus ipſe volebat proficiſci. Sed uxor Halcyone impulſa ſtrepitu prorumpit, &, nondum compoſitos habens omnes capillos, diſturbat hos ipſos, atque projecta in collum conjugis, orat voce atque lacrymis ut mittat auxilium ſine ſe, & ut tueatur duas animas in una. Æacides illi dixit, Omitte Regina, honeſtos & pios timores: gratia veſtri promiſſi eſt integra. Mihi non eſt animus arma parari adverſus nova monſtra. Deus maris eſt adorandus. Erat turris excelſa, atque focus ſuprema arce; loca jucunda navibus laſſis. Illuc ſcandunt, atque vident cum dolore boves mactatos in littore, atque ſævum populatorem rictu ſanguinolento, gerentem prolixos pilos inquinatos ſanguine. Inde porrigens manus in littora vaſtiſſimi maris, precatur glaucam Pſamathen, ut ponat iram, atque prabeat auxilium. Neque illa movetur precibus Æacidæ orantis. Thetis ſupplex impetravit hanc veniam,

NOTÆ.

(p) *Sed memor*) Hinc vides nec conſcientiæ ſtimulos nec ſeipſum quemquam poſſe effugere; Juſtitiamque divinam reos ſine ſatellitibus comprehendere.

(q) *Nereida*) Pſamathen dicit Nerei filiam Phoci matrem, quam noto credit inferias mittere.

(r) *Rex Oetæus*) Ceyx rex Trachinis, quam urbem Hercules ſub Oeta monte condidit.

(ſ) *Adorandum*) Non alia, quam pœnitentia & preces adverſus Deum arma movenda; quæ cum ſint ab ipſo in poteſtate omnium ſemperque victricia, pertinacibus omnibus & ſocordibus omnem prorſus excuſationis locum adimunt.

(t) *Focus*) In quo nocturni ignes, quorum beneficio nautæ iter ſuum ad portum dirigerent,

(u) *Conjuge*) Peleo *ſcilicet*, cui Thetiden matrimonio conjunctam vidimus.

Acce-

Accepit veniam. ſed enim irrevocatus ab acri
Cæde lupus perſtat, dulcedine ſanguinis aſper,
Donec inhærentem laceræ cervice juvencæ
(*x*) Marmore mutavit. corpus, præterque colorem
Omnia ſervavit: lapidis color indicat illum
Jam non eſſe lupum, jam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum conſiſtere Pelea terrà
Fata ſinunt: (*y*) Magnetas adit vagus exſul, & illic
Sumit ab Hæmonio purgamina cædis (*z*) Acaſto.
X. Interea (*a*) fratriſque ſui, (*b*) fratremque ſecutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Conſulat ut ſacras hominum (*c*) oblectamina ſortes,
Ad (*d*) Clarium parat ire Deum: nam (*e*) templa profanus
Invia cum (*f*) Phlegyis faciebat Delphica (*g*) Phorbas.
Conſilii tamen ante ſui, fidiſſima, certam
Te facit, Halcyone. cui protinus intima frigus

INTERPRETATIO.

pro marito. At enim lupus acer dulcedine ſanguinis perſtat, nequaquam probibitus a violenta ſtrage, donec vertit in ſaxum affixum collo dilaniata juvencæ: atque corpus retinuit omnia præter colorem. Color ſaxi declarat illum jam non eſſe lupum, jam non debere reformidari. Neque tamen fata patiuntur Peleum manere in hac terra. Erro profugus pergit ad Magnetes, atque ibi purgatur ab Acaſto Theſſalico.

X. Interea Ceyx attonitus, & habens pectus ſolicitum monſtris fratris ſui, & ſecutis fratrem, conſtituit proficiſci ad Deum Clarium, ut conſulat ſacrum oraculum, ſolatium hominum; nam impius Phorbas reddebat templa Delphica inacceſſa cum Phlegyis. Attamen, Halcyone fideliſſima, is tibi antea indicat ſententiam ſuam; Cujus ſtatim tremor

NOTÆ.

(x) *Marmore*) Hoc ideo fictum quod vel lupus, vel aliquis parricidii ultor quod in fratre Peleus admiſerat, placata Pſamathe ab eo perſequendo deſierit.

(y) *Magnetas*) Fuerunt Magnetes Theſſaliæ populi, equorum domitores clariſſimi, Magneſiæ regionis incolæ.

(z) *Acaſto*) Qui Peliæ filius, cum falſo Peleum uxorem ſuam Hippolyten de ſtupro interpellaſſe credidiſſet, atque ea cauſa ad venationem eductum, dein armis ſpoliatum in monte Pelio feris lacerandum præbuiſſet, a Peleo tandem cui Mercurius ſeu Chiron opem tulerat, una cum uxore eſt interfectus. Hinc illud Horatii:

Narrat pene datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens.

(a) *Fratris*) Dædalionis *ſcilicet*, qui in accipitrem mutatus.

(b) *Fratrem ſecutis*) Interfecta utpote a Diana Chione, fratris filia: quibus adde quæ Pelei cauſa evenerant.

(c) *Oblectamina*) Inexperto incredibile eſt quanti poſſit eſſe ſolatii Dei cognoſcere in malis noſtris voluntatem. Non modo tamen lætiſſimum videtur, quod nos tandem ab omnibus liberatum iri certo ſcimus: gratiſſimum eſt inſuper quod malorum moderatorem Supremum numen intelligimus.

(d) *Clarium*) Ad Apollinis Clarii oraculum. Fuit namque Claros Ioniæ civitas juxta Colophonem Apollinis oraculo nobilis.

(e) *Templa*) Quæ quidem, cum propiora eſſent, breviori tempore & minori labore, niſi Phorbas obſtitiſſet, Ceyx adire potuiſſet.

(f) *Phlegyis*) Populi fuerunt Theſſaliæ ſacrilegi, templum etiam Delphicum ſpoliare aggreſſi, qui tandem ab irato Neptuno diluvio ſunt perditi.

(g) *Phorbas*) Theſſalus, Lapithæ filius, latro ferox, qui obvios ad pugillatum cogebat, & interficiebat. Deos quoque provocare auſus, donec ab Apolline ſuperatus morte eſt mulctatus.

Oſſa

Oſſa receperunt; buxoque ſimillimus ora
Pallor obit: lacrymiſque genæ maduere profuſis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit:
Singultuque pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, cariſſime, mentem
Vertit? ubi eſt, quæ cura mei prius eſſe ſolebat?
(h) Jam potes Halcyone ſecurus ab eſſe relicta.
Jam via longa placet. jam ſum tibi carior abſens.
At (puto) per terras iter eſt, tantumque dolebo;
Non etiam metuam; curæque timore carebunt.
Æquora me terrent, & ponti triſtis imago.
Et laceras nuper tabulas in littore vidi,
Et ſæpe in (i) tumulis ſine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat;
Quod ſocer (k) Hippotades tibi ſit; qui carcere fortes
Contineat ventos; &, cum velit, æquora placet,
Cum ſemel emiſſi tenuerunt æquora venti:
Nil illis vetitum eſt; (l) incommendataque tellus
Omnis, & omne fretum. cæli quoque nubila vexant;
Excutiuntque feris rutilos concurſibus ignes.
Quo magis hos novi, (nam novi, & ſæpe paterna
Parva domo vidi), magis hoc reor eſſe timendos.

INTERPRETATIO.

occupavit ima præcordia; & pallor ſimillimus buxo vultum invaſit: & genæ irrigatæ ſunt fletibus profluentibus. Ter conata fari, ter irroravit faciem lacrymis, & ſingultu intermittente pios queſtus. Quodnam meum crimen, inquit, dilectiſſime, mutat animum tuum? Ubi eſt ſolicitudo de me, quæ antea eſſe conſueverat? Nunc potes abſens eſſe quietus Halcyone deſtituta. Nunc longum iter eſt gratum. Nunc ſum tibi dilectior abſens. At, credo, via eſt per tellurem, & tantum triſtis ero: non inſuper timebo; & ſolicitudines erunt ſine metu. Maria & luctuoſa cogitatio æquoris me terrefaciunt. Atque nuper ſpectavi diſſectas tabulas in littore; & legi ſæpe nomina in ſepulcris ſine corpore. Neve ſpes mendax moveat tuam mentem, quod Hippotades ſit tibi ſocer, qui reprimat ventos vehementes clauſtris; & componat maria cum libet. Poſtquam venti ſemel laxati invaſerunt maria, nihil illis eſt ſacrum; neque ulla terra aut ullum mare illis curæ eſt. Agitant etiam nubes cæli, atque cient ignes coruſcos ſævis certaminibus. Quo magis eos novi, (nam novi, & parva ſpectavi ſæpe in domo paterna) eo magis credo eſſe metuendos.

NOTÆ.

(h) *Jam potes*) Magnum affectum habent hæc omnia quæ non ſine querimonia recenſet Halcyone.

(i) *Tumulis*) Cenotaphia dixerunt tumulos inanes quos honoris cauſa illis ſtruebant quorum corpora inveniri non poſſent. Invaluerat inſuper inſulſa Ethnicorum opinio, eorum Animas, quorum corpora omni exequiarum honore caruiſſent, diutiſſime ad Inferorum paludem, quam trajicere non poſſent, non ſine dolore maximo errare.

(k) *Hippotades*) Æolus, rex ventorum Hippotæ Trojani ex filia Segeſta, quam Jupiter compreſſit, nepos: quem quidem Æolum Halcyone patrem habuit, ſiquidem Naſoni noſtro fides; nam alia alii tradidere.

(l) *Incommend.*) Ut paſſim ſine omni reſpectu obvia quæque venti proterant.

Quod

Quod tua ſi flecti precibus ſententia nullis,
Care, poteſt, conjux; nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle ſimul. certe jactabimur una:
Nec, (*m*) niſi quæ patiar, metuam: pariterque feremus
Quicquid erit: pariter ſuper æquora lata feremur.
Talibus Æolidos dictis lacrymiſque movetur
(*n*) Sidereus conjux: neque enim minor ignis in ipſo eſt.
Sed neque propoſitos pelagi dimittere curſus,
Nec vult Halcyonen in partem adhibere pericli:
Multaque reſpondit timidum ſolantia pectus.
Nec tamen idcirco cauſſam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo ſolo flexit amantem:
Longa quidem nobis omnis mora: ſed tibi juro
Per patrios ignes (ſi me modo fata remittent)
Ante reverſurum quam Luna bis impleat orbem.
His ubi promiſſis ſpes eſt admota recurſus;
Protinus eductam navalibus æquore tingi,
Aptarique ſuis pinum jubet armamentis:
Qua rurſus viſa: veluti præſaga futuri,
Horruit Halcyone: lacrymaſque emiſit obortas:
Amplexuſque dedit triſtique miſerrima tandem
Ore, Vale, dixit: collapſaque corpore tota eſt.
Aſt juvenes, quærente moras Ceyce, (*o*) reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos:
(*p*) Æqualique ictu ſcindunt freta. ſuſtulit illa
Humentes oculos: ſtantemque in puppe recurva,

INTERPRETATIO.

Quod ſi mens tua nulla oratione mutari poteſt, dilecte marite: & certo decreviſti proficiſci, me etiam tecum avebe. Nempe agitabimur una; neque timebo, niſi quæ feram, & ſimul patiemur quicquid erit, ſimul vehemur ſuper vaſta maria. Maritus ſidereus flectitur talibus verbis & fletibus Æolides: neque enim minori amore tenetur. Sed neque vult omittere iter conſtitutum per mare; neque vult admittere Halcyonen in ſocietatem diſcriminis, atque retulit multa lenientia cor pavidum. Neque tamen ideo votum approbat. Adjicit illis hoc quoque ſolamen, quo ſolo movit amantem: Omnis quidem cunctatio nobis tedioſa; ſed tibi juro per ignes patrios (ſi modo fata me reducant) prius rediturum, quam Luna bis coeat pleno orbe. Poſtquam ſpes eſt facta reditus promiſſis, ſtatim imperat navem extractam navalibus mergi æquore, atque inſtrui ſuis inſtrumentis. Qua viſa rurſus Halcyone quaſi prudens futuri expavit, atque emiſit fletus erumpentes, & amplexa eſt, & infeliciſſima denique; Vale dixit mæſto ore; & collapſa eſt toto corpore. Aſt remiges, Ceyce fingente impedimenta, attrahunt remos geminis ordinibus ad valida pectora, & frangunt fluctus pari impulſu. Illa levavit oculos madidos, atque adſpicit conjugem ſtantem in puppe repanda,

NOTÆ.

(m) *Niſi quæ pat.*) Cum abſens ſictis eſlam periculis terreretur.

(n) *Sydereus*) *Ceyx Luciferi filius*, per cujus ignes mox jurabit.

(o) *Reducunt*) Qui geſtus eſt remigantium.

(p) *Æquali*) Concordes enim remiges remos & tingunt & tollunt.

Con-

Concuſſaque manu dantem ſibi ſigna maritum
Prima videt: redditque notas. ubi terra receſſit
Longius, atque oculi nequeunt cognoſcere vultus;
Dum licet, inſequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque ut haud poterat ſpatio ſubmota videri;
Vela tamen ſpectat ſummo fluitantia malo.
Ut nec vela videt; vacuum petit anxia lectum:
Seque toro ponit. renovat lectuſque locuſque
Halcyone lacrymas: & (q) quæ pars admonet abſit.
Portubus exierant; & moverat aura rudentes;
(r) Obvertit lateri pendentes navita remos:
(ſ) Cornuaque in (t) ſumma locat arbore; totaque malo
Carbaſa deducit; venienteſque accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe ſecabatur; longeque erat (u) utraque tellus,
Cum mare ſub noctem tumidis albeſcere cœpit
Fluctibus; & præceps ſpirare valentius Eurus.
Ardua, jamdudum, demittite cornua, rector
Clamat; & antennis totum ſubnectite velum.
Hic jubet; impediunt adverſæ juſſa procellæ;
Nec ſinit audiri vocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant alii ſubducere remos;
Pars munire latus; pars ventis vela negare.
Egerit hic (x) fluctus; æquorque refundit in æquor:
Hic rapit antennas. quæ dum ſine lege geruntur,

INTERPRETATIO.

& facientem ſibi prima indicia manu agitata: atque reddit ſigna. Poſtquam tellus eſt remotior, atque oculi non poſſunt cognoſcere faciem, quatenus licet inſequitur oculis navem abeuntem. Cum hæc etiam ſubmota non poſſet dignoſci propter diſtantiam, attamen intuetur carbaſa volitantia extremo malo. Poſtquam neque cernit carbaſa, ſollicita ſecedit in inanem torum, ſeque in eo collocat. Et torus & locus revocat fletus Halcyonæ, atque indicio eſt quæ pars deſideretur. Exierant portubus; & ventus agitaverat craſſos funes, & nautæ vertunt in latus remos pendentes; & ſtatuunt antennarum extrema in ſupremo malo, & expediunt tota vela, atque excipiunt ventos aſſlantes. Aut minus, aut certe medium mare non amplius navi ſulcabatur, atque utraque terra erat remota, cum æquor cœpit albicare ſub noctem fluctibus turgidis, & Eurus celer flare violentius. Jamdudum nauclerus vociferatur, Deorſum trahite excelſa cornua, atque alligate tota carbaſa antennis. Hic imperat; procellæ contrariæ obſtant mandatis; neque maris mugitus patitur ullam vocem audiri. Alii tamen ultro feſtinant retrahere remos, alii defendere latus, pars ſubducere lintea ventis. Hic haurit aquam, atque rejicit eam in mare.; hic celeriter detrahit antennas. Quæ cum ſine ordine fiunt,

NOTÆ.

(q) *Quæ pars*) Ceyx maritus *ſcilicet*.

(r) *Obvertit*) In latus convertit: quod quidem inter remigandum fieri ſolet.

(ſ) *Cornua*) Antennarum, *ſcilicet*.

(t) *Summa*) Ut majorem ventum accipiant vela,

(u) *Utraque*) Et a quo diſceſſerat Trachinia, & quam Ceyx petebat Ionia.

(x) *Fluctus*) Qui in naves per tempeſtatem ſolent inſilire.

Aſpe-

Expulſumque domo patria (g) Trachinia tellus
Accipit. hic regnum ſine vi, ſine cæde, tenebat
Lucifero genitore ſatus, patriumque (h) nitorem
Ore ſereus Ceyx: illo qui tempore mœſtus,
(i) Diſſimiliſque ſui, (k) fratrem lugebat ademtum.
Quo poſtquam Æacides feſſus curaque viaque
Venit; & intravit paucis comitantibus urbem;
Quoſque greges pecorum, quæ ſecum armenta trahebat,
Haud procul a muris ſub opaca valle reliquit;
Copia cum facta eſt adeundi prima tyranni,
(l) Velamenta manu prætendens ſupplice, qui ſit,
Quoque ſatus memorat. tantum ſua crimina celat.
Mentituſque fugæ cauſſam petit urbe vel agro
Se juvet. hunc contra placido (m) Trachinius ore
Talibus alloquitur: (n) Mediæ quoque commoda plebi
Noſtra patent, Peleu, nec inoſpita regna tenemus.
Adjicis (o) huic animo momenta potentia clarum
Nomen, avumque Jovem. nec tempora perde precando:
Quod petis, omne feres. tuaque hæc pro parte videto,
Qualiacunque vides. utinam meliora videres!
Et flebat. moveat quæ tantos cauſſa dolores,
Peleuſque comiteſque rogant. quibus ille profatur:

INTERPRETATIO.

reum necis fraternæ, atque exulem domo patria. Ceyx genitus Patre Phoſphoro, atque vultu referens ſplendorem paternum hic habebat imperium ſine vi, ſine cæde; qui eo tempore triſtis, atque ſui diſpar flebat fratrem ſublatum. Quo poſtquam Æacides laſſus ſolicitudine & itinere acceſſit, atque ſubiit urbem paucis ſtipantibus, & relictis gregibus pecudum, & armentis quæ ſecum ducebat non longe a mœnibus in obſcura valle; cum primum datus eſt locus conveniendi regis, porrigens velamina manu ſupplice, quis ſit refert, & quo patre genitus; tantum tacet ſua flagitia: atque fingens cauſſam exilii poſcit ut ſibi auxilium præbeat urbis vel agri. Trachinius huic viciſſim reſpondet leni vultu: Noſtra bona conceſſa ſunt etiam tenui populo, Peleu, neque poſſidemus imperium barbarum. Addis huic indoli validas rationes, nomen illuſtre, & Jovem avum: neque abutere tempore orando: habebis quodcumque poſcis. atque credas hæc qualiacumque cernis tua eſſe pro parte: utinam potiora cerneres! Atque lacrymabatur. Peleus & ſocii exquirunt quæ cauſſa cieat tantos mœrores. Quibus ille reſpondet:

NOTÆ.

(g) *Trachinia*) Quæ Theſſaliæ eſt regiuncula: in qua urbs Trachin ab Hercule ædificata.

(h) *Nitorem*) Luciferi enim ſtella valde clara eſt & radians.

(i) *Diſſimilis*) Nam præ ſe antea animi quandam hilaritatem ferre conſueverat.

(k) *Fratrem*) Dædalionem *ſcilicet*, hominem violentum, cujus poſtmodum fata Poeta enarrabit.

(l) *Velamenta*) Oleæ nimirum ramos laneis vittis obvolutos, pacis ſymbolum.

(m) *Trachinius*) Ceyx *ſcilicet*.

(n) *Mediæ*) Ut multo magis Peleo ejuſque comitibus Ceycis regnum patere intelligatur.

(o) *Huic*) Noſtro per ſe & ſponte in omnes benigno.

For-

Forſitan hanc (p) volucrem, rapto quæ vivit, & omnes
Terret aves, ſemper pennas habuiſſe putetis.
Vir fuit: & tanta eſt animi conſtantia, quantum
Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion; illo genitore creatus
(q) Qui vocat Auroram, cæloque noviſſimus exit.
Culta mihi pax eſt; pacis mihi cura tenendæ,
Conjugiique fuit: fratri fera bella placebant,
Illius virtus reges, genteſque ſubegit:
Quæ nunc (r) Thisbeas agitat (ſ) mutata columbas.
Nata erat huic Chione: quæ dotatiſſima forma
Mille procis placuit, bis ſeptem nubilis annis.
Forte revertentes Phœbus, (t) Maiaque creatus,
Ille ſuis (u) Delphis, hic vertice (x) Cyllenæo,
Videre hanc pariter, pariter (y) traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo;
Non tulit ille moras: (z) virgaque movente ſoporem
Virginis os tangit. tactu jacet illa potenti:
Vimque Dei patitur. Nox cælum ſparſerat aſtris;
Phœbus anum ſimulat; (a) præceptaque gaudia ſumit.

INTERPRETATIO.

Forte exiſtimetis hanc avem quæ veſcitur præda, & fugat omnes aves ſemper tectam fuiſſe plumis. Homo fuit, nomine Dædalion & tantum eſt mentis robur, quantum ſævus erat, & bello acer, atque expeditus ad cædem, genitus illo patre qui arceſſit Auroram, & ultimus excedit cœlo. Ego pacem amavi, ſollicitus fui pacis ſervandæ atque connubii: crudelia bella grata erant fratri. Illius virtus vicit reges & nationes, quæ nunc transformata vexat columbas Thisbeas. Filia ei fuit Chione: quæ pulcherrima placuit mille rivalibus, viro matura quatuordecim annis. Forte Apollo, & filius Maiæ redeuntes, ille ſuis Delphis, hic è cacumine Cyllenæo, hanc ſimul adſpexerunt, ſimul amore correpti ſunt. Apollo producit ſpem Veneris in tempus noctis; ille non paſſus eſt cunctationem, atque tangit os puellæ baculo conciliante ſomnum. Illa ſternitur tactu potenti; & violatur a Deo. Nox ſparſerat cœlum ſideribus, Apollo fingit ſe anum, atque capit gaudia ante capta.

NOTÆ.

(p) *Volucrem*) De accipitre loquitur in quem Ceycis frater Dædalion mutatus.

(q) *Qui vocat*) Periphraſis eſt Luciferi, qui appropinquante Aurora, quam vocare videtur, *Cœli ſtatione noviſſim exexit*.

(r) *Thisbeas*) Quæ in Thisbe Bœotiæ urbe erant.

(ſ) *Mutata*) In Accipitrem mutatum Dædalionem Ceycis fratrem diximus.

(t) *Maia*) Mercurius eſt Jovis ex Maia Atlante nata filius.

(u) *Delphis*) Quam urbem ad Parnaſſi radices ſitam, Apollinis oraculo clariſſimam toties jam diximus.

(x) *Cyllenæo*) Cyllene Arcadiæ monte, in quo Mercurius natus dicitur.

(y) *Traxere calorem*) Chionen amare cœperunt.

(z) *Virgaque*) Alata ea fuit, duobuſque implicita ſerpentibus, quam *Caduceum* vocitarunt.

(a) *Præcepta*) A Mercurio *ſcilicet*. Atque equidem huic fabulæ duo Chiones mariti, quorum alter prædo & furax, more Mercurii, alter probus & ſcientiis deditus ſicuti Apollo, feciſſe locum videntur.

Ut vero ardentem vidit; quater impetus illi
In medios fuit ire rogos: quater inde repulſus
Concita membra fugæ mandat: ſimiliſque juvenco
Spicula crabronum preſſa cervice gerenti,
Qua via nulla (*h*) ruit. jam tum mihi currere viſus
Plus homine eſt: alaſque pedes ſumſiſſe putares.
(Effugit ergo omnes; veloxque cupidine leti)
Vertice Parnaſſi potitur. miſeratus Apollo,
Cum ſe Dædalion ſaxo miſiſſet ab alto,
Fecit avem, & ſubitis pendentem ſuſtulit alis;
Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, majores corpore vires.
Et nunc accipiter, nulli ſatis æquus, in omnes
Sævit aves; aliiſque (*i*) dolens fit cauſſa dolendi.
IX. Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De (*k*) conſorte ſuo; curſu feſtinus anhelo
Advolat armenti cuſtos (*l*) Phoceus Anetor.
Heu Peleu, Peleu, magnæ tibi nuncius adſum
Cladis, ait! quodcunque ferat, jubet edere Peleus:
(Pendet & ipſe metu trepidat Trachinius heros.)
Ille refert: Feſſos ad littora curva juvencos
Appuleram, (*m*) medio cum Sol altiſſimus orbe
Tantum reſpiceret, quantum ſupereſſe videret,
Parſque boum fulvis genua inclinarat arenis,

INTERPRETATIO.

Cum vero adſpexit flagrantem, quater ille conatus eſt ſeſe immittere in medios rogos; quater inde prohibitus in fugam vertit artus admiſſos; atque ſimilis juvenco ferenti cervice onuſta aculeos crabronum, qua nullum iter prorumpit. Jam tum mihi viſus eſt currere plus quam homo; atque crederes pedes induiſſe alas. Adeoque ſeſe ſubtraxit omnibus; & celer mortis deſiderio, pervenit ad cacumen Parnaſſi. Cum Dædalion ſe dediſſet præcipitem ab excelſa rupe, Apollo miſeratus mutavit in alitem, & levavit cadentem repentinis alis; atque adjecit uncos hamatos unguibus, virtutem veterem, vires ampliores corpore. Atque nunc accipiter nulli ſatis amicus feritatem exercet in omnes; & dolens eſt cauſſa dolendi aliis.

IX. Quæ monſtra dum filius Phoſphori refert de ſuo fratre, Anetor Phoceus Paſtor armenti properans curſu anhelo adcurrit. Heu, Peleu, Peleu, inquit, hic ſum tibi nuntius magni damni! Peleus hortatur aperire quodcumque habeat. Ipſe heros Trachinius incertus eſt, & tremuit timore. Ille narrat: Egeram tauros laſſos ad obliqua littora, cum Sol excelſiſſimus medio orbe tantum retro cerneret quantum videret ſupereſſe. Atque pars juvencorum genua flexerat in flavis arenis,

NOTÆ.

(h) *Ruit*) Hinc igitur tyranni, jure ſuo quoſvis ſpoliare ſoliti, naturæ jura, per quæ eodem in ſe quo in alios furore ſæviunt, diſcant revereri.

(i) *Dolens*) Nulli quam ſibi iniquior eſt homo violentus; qui ita feri naturam induit.

(k) *Conſorte*) Dædalione fratre *ſcil.*

(l) *Phoceus*) Ex Phocide Achaiæ regiuncula oriundus.

(m) *Medio cum*) Periphraſis eſt meridiei.

Latarumque jacens campos ſpectabat aquarum:
Pars gradibus tardis illuc errabat, & illuc:
Nant alii, celſoque exſtant ſuper æquora collo.
Templa mari ſubſunt; nec marmore clara, nec auro;
Sed trabibus denſis, lucoque umbroſa vetuſto.
Nereides Nereuſque tenent. hos navita templi
Edidit eſſe Deos, dum retia littore ſiccat.
Juncta (*n*) palus huic eſt denſis obſeſſa ſalictis,
Quam reſtagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore gravi ſtrepitans loca proxima terret
Bellua vaſta lupus, ſilviſque paluſtribus exit,
Oblitus & ſpumis & ſpiſſo ſanguine rictus
Fulmineos; rubra ſuffuſus lumina flamma.
Qui, quanquam ſævit pariter rabieque fameque,
Acrior eſt rabie. neque enim jejunia curat
Cæde boum, diramque famem ſatiare, ſed omne
Vulnerat armentum, ſternitque hoſtiliter omne.
Pars quoque de nobis funeſto ſaucia morſu,
Dum defenſamus, leto eſt data. Sanguine littus
Undaque prima rubent, (*o*) demugitæque paludes.
Sed mora damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.
Dum ſupereſt aliquid, cuncti coeamus, & arma,
Arma capeſſamus, conjunctaque tela feramus.
Dixerat agreſtis. nec Pelea damna movebant:

INTERPRETATIO.

& recubans proſpiciebat æquor vaſtarum aquarum: pars huc & illuc vagabatur lentis paſſibus: alii natant, & eminent altis cervicibus ſuper aquas. Templum adjacet mari, neque marmore inſigne neque auro; ſed opacum ſpiſſis arboribus & antiquo luco. Nereidibus & Nereo ſacrum. Nauta qui ſiccat retia in littore dixit hos eſſe Deos templi. Palus conſita ſpiſſis ſalictis eſt huic proxima, quam aqua maris redundantis fecit. Lupus ingens fera os habens ſævum madens ſpumis & craſſo tabo, atque oculos plenos rutilante igne, erumpit ſilvis paluſtribus cum ingenti ſtrepitu: atque frequens terrorem incutit locis proximis. Qui tametſi ſimul furit fame atque rabie, vehementior eſt rabie. Neque enim intendit explere jejunia & acrem famem morte taurorum, ſed mactat totum armentum, & omne proterit hoſtiliter. Pars etiam noſtrum vulnera letali morſu dum conamur arcere, neci eſt tradita. Littus & prima aqua & paludes demugitæ rubent ſanguine. Sed cunctatio eſt pernicioſa, neque res ſinit haſitare. Quandiu aliquid reſtat, omnes conveniamus, & arma, arma induamus, & feramus jacula ſocia. Ruſticus abſolverat. Neque clades tangebat Peleum:

NOTÆ.

(n) *Palus*) Locum ſuporum latebris accommodatiſſimum deſcribit.

(o) *Demugita*) Contra Grammatices rationem formatum eſt participium; at enim quam optime hanc totam ſtragem cogitationi ſubjicit, Exterrita armenta cernere; reboantia littora audire videor.

Sed

(*p*) Sed memor admiſſi (*q*) Nereida colligit orbam
Damna ſui inferias exſtincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentaque ſumere tela
(*r*) Rex jubet Oetæus; cum quis ſimul ipſe parabat
Ire. ſed Halcyone conjux excita tumultu
Proſilit, &, nondum totos ornata capillos,
Disjicit hos ipſos: colloque infuſa mariti,
Mittat ut auxilium ſine ſe, verbiſque precatur
Et lacrymis; animaſque duas ut ſervet in una.
Æacides illi, Pulchros, Regina, pioſque
Pone metus: plena eſt promiſſi gratia veſtri.
Non placet arma mihi contra nova monſtra moveri.
Numen (*ſ*) adorandum pelagi eſt. erat ardua turris;
Arce (*t*) focus ſumma; feſſis loca grata carinis.
Adſcendunt illuc, ſtratoſque in littore tauros
Cum gemitu aſpiciunt, vaſtatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum ſanguine villos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cæruleam Peleus Pſamathen, ut finiat iram,
Orat; opemque ferat. nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ. Thetis hanc pro (*u*) conjuge ſupplex

INTERPRETATIO.

Verum recordans facinoris patrati, conjicit Nereidem filio privatam mittere Phoco mactato inferias ex ſuis diſpendiis. Rex Oetæus imperat viros ſumere arma, & capere ſæva miſſilia; cum quibus ipſe volebat proficiſci. Sed uxor Halcyone impulſa ſtrepitu prorumpit, &, nondum compoſitos habens omnes capillos, diſturbat hos ipſos, atque projecta in collum conjugis, orat voce atque lacrymis ut mittat auxilium ſine ſe, & ut tueatur duas animas in una. Æacides illi dixit, Omitte Regina, honeſtos & pios timores: gratia veſtri promiſſi eſt integra. Mihi non eſt animus arma parari adverſus nova monſtra. Deus maris eſt adorandus. Erat turris excelſa, atque focus ſuprema arce; loca jucunda navibus laſſis. Illuc ſcandunt, atque vident cum dolore boves mactatos in littore, atque ſævum populatorem rictu ſanguinolento, gerentem prolixos pilos inquinatos ſanguine. Inde porrigens manus in littora vaſtiſſimi maris, precatur glaucam Pſamathen, ut ponat iram, atque præbeat auxilium. Neque illa movetur precibus Æacidæ orantis. Thetis ſupplex impetravit hanc veniam,

NOTÆ.

(*p*) *Sed memor*) Hinc vides nec conſcientiæ ſtimulos nec ſeipſum quemquam poſſe effugere; Juſtitiamque divinam reos ſine ſatellitibus comprehendere.

(*q*) *Nereida*) Pſamathen dicit Nerei filiam Phoci matrem, quam nato eredit inferias mittere.

(*r*) *Rex Oetæus*) Ceyx rex Trachinis, quam urbem Hercules ſub Oeta monte condidit.

(*ſ*) *Adorandum*) Non alia, quam pœnitentia & preces adverſus Deum arma movenda; quæ cum ſint ab ipſo in poteſtate omnium ſemperque victricia, pertinacibus omnibus & ſocordibus omnem prorſus excuſationis locum adimunt.

(*t*) *Focus*) In quo nocturni ignes, quorum beneficio nautæ iter ſuum ad portum dirigerent,

(*u*) *Conjuge*) Peleo *ſcilicet*, cui Thetiden matrimonio conjunctam vidimus.

Acce-

Accepit veniam. ſed enim irrevocatus ab acri
Cæde lupus perſtat, dulcedine ſanguinis aſper,
Donec inhærentem laceræ cervice juvencæ
(x) Marmore mutavit corpus, præterque colorem
Omnia ſervavit: lapidis color indicat illum
Jam non eſſe lupum, jam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum conſiſtere Pelea terra
Fata ſinunt: (y) Magnetas adit vagus exſul, & illic
Sumit ab Hæmonio purgamina cædis (z) Acaſto.
X. Interea (a) fratriſque ſui, (b) fratremque ſecutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Conſulat ut ſacras hominum (c) oblectamina ſortes,
Ad (d) Clarium parat ire Deum: nam (e) templa profanus
Invia cum (f) Phlegyis faciebat Delphica (g) Phorbas.
Conſilii tamen ante ſui, fidiſſima, certam
Te facit, Halcyone. cui protinus intima frigus

INTERPRETATIO.

pro merito. At enim lupus acer dulcedine ſanguinis perſtat, nequaquam probibitus a violenta ſtrage, donec vertit in ſaxum affixum collo dilaniata juvenca: atque corpus retinuit omnia præter colorem. Color ſaxi declarat illum jam non eſſe lupum, jam non debere reformidari. Neque tamen fata patiuntur Peleum manere in hac terra. Erro profugus pergit ad Magnetes, atque ibi purgatur ab Acaſto Theſſalico.

X. Interea Ceyx attonitus, & habens pectus ſolicitum monſtris fratris ſui, & ſecutis fratrem, conſtituit proficiſci ad Deum Clarium, ut conſulat ſacrum oraculum, ſolatium hominum; nam impius Phorbas reddebat templa Delphica inacceſſa cum Phlegyis. Attamen, Halcyone fideliſſima, is tibi antea indicat ſententiam ſuam; Cujus ſtatim tremor

NOTÆ.

(x) *Marmore*) Hoc ideo fictum quod vel lupus, vel aliquis parricidii ultor quod in fratre Peleus admiſerat, placata Pſamathe ab eo perſequendo deſierit.

(y) *Magnetas*) Fuerunt Magnetes Theſſaliæ populi, equorum domitores clariſſimi, Magneſiæ regionis incolæ.

(z) *Acaſto*) Qui Peliæ filius, cum falſo Peleum uxorem ſuam Hippolyten de ſtupro interpellaſſe crediddiſſet, atque ea cauſa ad venationem eductum, dein armis ſpoliatum in monte Pelio feris lacerandum præbuiſſet, a Peleo tandem cui Mercurius ſeu Chiron opem tulerat, una cum uxore eſt interfectus. Hinc illud Horatii:

Narrat pene datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens.

(a) *Fratris*) Dædalionis *ſcilicet*, qui in accipitrem mutatus.

(b) *Fratrem ſecutis*) Interfecta utpote a Diana Chione, fratris filia: quibus adde quæ Pelei cauſa evenerant.

(c) *Oblectamina*) Inexperto incredibile eſt quanti poſſit eſſe ſolatii Dei cognoſcere in malis noſtris voluntatem. Non modo tamen lætiſſimum videtur, quod nos tandem ab omnibus liberatum iri certo ſcimus: gratiſſimum eſt inſuper quod malorum moderatorem Supremum numen intelligimus.

(d) *Clarium*) Ad Apollinis Clarii oraculum. Fuit namque Claros Ioniæ civitas juxta Colophonem Apollinis oraculo nobilis.

(e) *Templa*) Quæ quidem, cum propiora eſſent, breviori tempore & minori labore, niſi Phorbas obſtitiſſet, Ceyx adire potuiſſet.

(f) *Phlegyis*) Populi fuerunt Theſſaliæ ſacrilegi, templum etiam Delphicum ſpoliare aggreſſi, qui tandem ab irato Neptuno diluvio ſunt perditi.

(g) *Phorbas*) Theſſalus, Lapithæ filius, latro ferox, qui obvios ad pugillatum cogebat, & interficiebat. Deos quoque provocare auſus, donec ab Apolline ſuperatus morte eſt mulctatus.

Oſſa

Oſſa receperunt; buxoque ſimillimus ora
Pallor obit: lacrymiſque genæ maduere profuſis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit:
Singultuque pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, cariſſime, mentem
Vertit? ubi eſt, quæ cura mei prius eſſe ſolebat?
(h) Jam potes Halcyone ſecurus ab eſſe relicta.
Jam via longa placet. jam ſum tibi carior abſens.
At (puto) per terras iter eſt, tantumque dolebo;
Non etiam metuam; curæque timore carebunt.
Æquora me terrent, & ponti triſtis imago.
Et laceras nuper tabulas in littore vidi,
Et ſæpe in (i) tumulis ſine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat;
Quod ſocer (k) Hippotades tibi ſit; qui carcere fortes
Contineat ventos; &, cum velit, æquora placet,
Cum ſemel emiſſi tenuerunt æquora venti:
Nil illis vetitum eſt; (l) incommendataque tellus
Omnis, & omne fretum. cæli quoque nubila vexant;
Excutiuntque feris rutilos concurſibus ignes.
Quo magis hos novi, (nam novi, & ſæpe paterna
Parva domo vidi), magis hoc reor eſſe timendos.

INTERPRETATIO.

occupavit ima præcordia; & pallor ſimillimus buxo vultum invaſit: & genæ irrigatæ ſunt fletibus profluentibus. Ter conata fari, ter irroravit faciem lacrymis, & ſingultu intermittente pios queſtus. Quodnam meum crimen, inquit, dilectiſſime, mutat animum tuum? Ubi eſt ſolicitudo de me, quæ antea eſſe conſueverat? Nunc potes abſens eſſe quietus Halcyone deſtituta. Nunc longum iter eſt gratum. Nunc ſum tibi dilectior abſens. At, credo, via eſt per tellurem, & tantum triſtis ero: non inſuper timebo; & ſolicitudines erunt ſine metu. Maria & luctuoſa cogitatio æquoris me terrefaciunt. Atque nuper ſpectavi disjectas tabulas in littore; & legi ſæpe nomina in ſepulcris ſine corpore. Neve ſpes mendax moveat tuam mentem, quod Hippotades ſit tibi ſocer, qui reprimat ventos vehementes clauſtris: & componat maria cum libet. Poſtquam venti ſemel laxati invaſerunt maria, nihil illis eſt ſacrum; neque ulla terra aut ullum mare illis curæ eſt. Agitant etiam nubes cæli, atque cient ignes coruſcos ſævis certaminibus. Quo magis eos novi, (nam novi, & parva ſpectavi ſæpe in domo paterna) eo magis credo eſſe metuendos.

NOTÆ.

(h) *Jam potes*) Magnum affectum habent hæc omnia quæ non ſine querimonia recenſet Halcyone.

(i) *Tumulis*) Cenotaphia dixerunt tumulos inanes quos honoris cauſa illis ſtruebant quorum corpora inveniri non poſſent. Invaluerat inſuper inſulſa Ethnicorum opinio, eorum Animas, quorum corpora omni exequiarum honore caruiſſent, diutiſſime ad Inferorum paludem, quam trajicere non poſſent, non ſine dolore maximo errare.

(k) *Hippotades*) Æolus, rex ventorum Hippotæ Trojani ex filia Segeſta, quam Jupiter compreſſit, nepos: quem quidem Æolum Halcyone patrem habuit, ſiquidem Naſoni noſtro fides; nam alia alii tradidere.

(l) *Incommend.*) Ut paſſim ſine omni reſpectu obvia quæque venti proterant.

Quod

Quod tua ſi flecti precibus ſententia nullis,
Care, poteſt, conjux; nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle ſimul. certe jactabimur una:
Nec, (*m*) niſi quæ patiar, metuam: pariterque feremus
Quicquid erit: pariter ſuper æquora lata feremur.
Talibus Æolidos dictis lacrymiſque movetur
(*n*) Sidereus conjux: neque enim minor ignis in ipſo eſt.
Sed neque propoſitos pelagi dimittere curſus,
Nec vult Halcyonen in partem adhibere pericli:
Multaque reſpondit timidum ſolantia pectus.
Nec tamen idcirco cauſſam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo ſolo flexit amantem:
Longa quidem nobis omnis mora: ſed tibi juro
Per patrios ignes (ſi me modo fata remittent)
Ante reverſurum quam Luna bis impleat orbem.
His ubi promiſſis ſpes eſt admota recurſus;
Protinus eductam navalibus æquore tingi,
Aptarique ſuis pinum jubet armamentis.
Qua rurſus viſa: veluti præſaga futuri,
Horruit Halcyone: lacrymaſque emiſit obortas:
Amplexuſque dedit triſtique miſerrima tandem
Ore, Vale, dixit: collapſaque corpore tota eſt.
Aſt juvenes, quærente moras Ceyce, (*o*) reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos:
(*p*) Æqualique ictu ſcindunt freta. ſuſtulit illa
Humentes oculos: ſtantemque in puppe recurva,

INTERPRETATIO.

Quod ſi mens tua nulla oratione mutari poteſt, dilecte marite; & certo decreviſti proficiſci, me etiam tecum avehe. Nempe agitabimur una; neque timebo, niſi quæ feram; & ſimul patiemur quicquid erit, ſimul vehemur ſuper vaſta maria. Maritus ſidereus flectitur talibus verbis & fletibus Æolides: neque enim minori amore tenetur. Sed neque vult omittere iter conſtitutum per mare; neque vult admittere Halcyonen in ſocietatem diſcriminis, atque retulit multa lenientia cor pavidum. Neque tamen ideo votum approbat. Adjicit illis hoc quoque ſolamen, quo ſolo movit amantem: Omnis quidem cunctatio nobis tædioſa; ſed tibi juro per ignes patrios (ſi modo fata me reducant) prius rediturum, quam Luna bis coeat pleno orbe. Poſtquam ſpes eſt facta reditus promiſſi, ſtatim imperat navem extractam navalibus mergi æquore, atque inſtrui ſuis inſtrumentis. Qua viſa rurſus Halcyone quaſi prudens futuri expavit, atque emiſit fletus erumpentes, & amplexa eſt, & infeliciſſima denique; Vale dixit mœſto ore; & collapſa eſt toto corpore. Aſt remiges, Ceyce fingente impedimenta, attrahunt remos geminis ordinibus ad valida pectora, & frangunt fluctus pari impulſu. Illa levavit oculos madidos, atque adſpicit conjugem ſtantem in puppe repanda,

NOTÆ.

(m) *Niſi quæ pat.*) Cum abſens fictis etiam periculis terreretur.

(n) *Sydereus*) *Ceyx Luciferi filius*, per cujus ignes mox jurabit.

(o) *Reducunt*) Qui geſtus eſt remigantium.

(p) *Æquali*) Concordes enim remiges remos & tingunt & tollunt.

Con-

Concuſſaque manu dantem ſibi ſigna maritum
Prima videt: redditque notas. ubi terra receſſit
Longius, atque oculi nequeunt cognoſcere vultus;
Dum licet, inſequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque ut haud poterat ſpatio ſubmota videri;
Vela tamen ſpectat ſummo fluitantia malo.
Ut nec vela videt; vacuum petit anxia lectum:
Seque toro ponit. renovat lectuſque locuſque
Halcyone lacrymas: & (*q*) quæ pars admonet abſit.
Portubus exierant; & moverat aura rudentes;
(*r*) Obvertit lateri pendentes navita remos:
(*ſ*) Cornuaque in (*t*) ſumma locat arbore; totaque malo
Carbaſa deducit; venienteſque accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe ſecabatur; longeque erat (*u*) utraque tellus,
Cum mare ſub noctem tumidis albeſcere cœpit
Fluctibus; & præceps ſpirare valentius Eurus.
Ardua, jamdudum, demittite cornua, rector
Clamat; & antennis totum ſubnectite velum.
Hic jubet; impediunt adverſæ juſſa procellæ;
Nec ſinit audiri vocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant alii ſubducere remos;
Pars munire latus; pars ventis vela negare.
Egerit hic (*x*) fluctus; æquorque refundit in æquor:
Hic rapit antennas. quæ dum ſine lege geruntur,

INTERPRETATIO.

& facientem ſibi prima indicia manu agitata: atque reddit ſigna. Poſtquam tellus eſt remotior, atque oculi non poſſunt cognoſcere faciem, quatenus licet inſequitur oculis navem abeuntem. Cum hæc etiam ſubmota non poſſet dignoſci propter diſtantiam, attamen intuetur carbaſa volitantia extremo malo. Poſtquam neque cernit carbaſa, ſollicita ſecedit in inanem torum, ſeque in eo collocat. Et torus & locus revocat fletus Halcyonæ, atque indicio eſt quæ pars deſideretur. Exierant portubus; & ventus agitaverat craſſos funes, & nauta vertunt in latus remos pendentes; & ſtatuunt antennarum extrema in ſupremo malo, & eo expediunt tota vela, atque excipiunt ventos afflantes. Aut minus, aut certe medium mare non amplius navi ſulcabatur, atque utraque terra erat remota, cum æquor cœpit albicare ſub noctem fluctibus turgidis, & Eurus celer flare violentius. Jamdudum nauclerus vociferatur, Deorſum trahite excelſa cornua, atque alligate tota carbaſa antennis. Hic imperat; procellæ contrariæ obſtant mandatis; neque maris mugitus patitur ullam vocem audiri. Alii tamen ultro feſtinant retrahere remos, alii defendere latus, pars ſubducere lintea ventis. Hic haurit aquam, atque rejicit eam in mare; hic celeriter detrahit antennas. Quæ cum ſine ordine fiunt,

NOTÆ.

(q) *Quæ pars*) Ceyx maritus *ſcilicet*.

(r) *Obvertit*) In latus convertit; quod quidem inter remigandum fieri ſolet.

(ſ) *Cornua*) Antennarum, *ſcilicet*.

(t) *Summa*) Ut majorem ventum accipiant vela,

(u) *Utraque*) Et a quo diſceſſerat Trachinia, & quam Ceyx petebat Ionia.

(x) *Fluctus*) Qui in naves per tempeſtatem ſolent inſilire.

Aſpe-

Aſpera creſcit hyems; omnique e parte feroces
Bella gerunt venti; fretaque indignantia miſcent.
Ipſe pavet; nec ſe, qui ſit ſtatus, ipſe fatetur
Scire ratis rector; nec quid jubeatve, vetetve:
Tanta mali moles, totaque potentior arte eſt.
Quippe ſonant clamore viri, ſtridore rudentes,
Undarum incurſu gravis unda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cælumque æquare videtur
Pontus; & inductas aſpergine tangere nubes.
Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
Concolor eſt illis; Stygia modo nigrior unda:
Sternitur interdum, ſpumiſque ſonantibus albet.
Ipſa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et modo ſublimis veluti de vertice montis
Deſpicere in valles, imumque (y) Acheronta videtur:
Nunc, ubi demiſſam curvum circumſtetit æquor,
uſpicere inferno ſummum de gurgite cælum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec levius pulſata ſonat, quam ferreus olim
Cum laceras (z) aries baliſtave concutit arces.
Utque ſolent, ſumtis in curſu viribus, ire
Pectore in arma feri, prætentaque tela leones:
Sic ubi ſe ventis admiſerat unda coortis,
Ibat in (a) arma ratis: multoque erat altior illis.
Jamque labant (b) cunei, ſpoliataque tegmine (c) ceræ

INTERPRETATIO.

ſæva procella augetur, & venti ex omni parte vehementes certant, & turbant æquora furentia. Ipſe navicularius terrore concutitur, & fatetur ſe neſcire qui ſit ſtatus, nec quid imperare aut prohibere debeat: tanta vis mali, & fortior eſt tota arte. Namque viri obſtrepunt vociferationibus, rudentes ſtridore, vaſti fluctus colliſione fluctuum, aer tonitribus. Mare tollitur undis, & videtur par eſſe cælo, atque tangere nubila superſtrata aſperſione. Et nunc cum eruit flavas arenas ex alto eſt illis concolor, nunc nigrior aqua Stygia: nonnunquam expanditur, atque albicat ſpumis ſtridentibus. Ipſa etiam navis Trachinia jactatur bis viciſſitudinibus; & nunc excelſa videtur deſpicere in valles & infimum Acherontem, veluti de apice montis, nunc, ubi mare ſinuatum circumfluit depreſſam, ſuſpicere ſupremum cælum de abyſſo inferorum. Sæpe verberata undis a latere reddit magnum ſonitum; neque impulſa minus ſonat, quam cum aliquando ferreus aries, vel baliſta quatit arces ruinoſas. Et quemadmodum ſævi leones auctis viribus in curſu conſueverunt ruere pectore in arma & venabula oppoſita; ſic ubi fluctus proruerant ventis confligantibus ferebantur adverſus armamenta navis; atque erant multo altiores illis. Jamque ſubſcudes ſolvuntur; & hiatus deſtituti linimine ceræ

NOTÆ.

(y) *Acheronta*) *Infernum*: Ex ejus enim fluviis Acheron eſt unus.

(z) *Aries*) Inſtrumentum erat bellicum, quo ad diruendos muros utebantur.

(a) *Arma*) Quæ ſupra armamenta dixit: inſtrumenta etiam nominantur.

(b) *Cunei*) Quibus navium tabulæ inter ſe committuntur.

(c) *Ceræ*) *Picis*; qua navium rimæ obducuntur.

Rima

Digitized by Google

Rima patet; præbetque viam letalibus undis.
Ecce cadunt largi reſolutis nubibus imbres:
Inque fretum credas totum deſcendere cælum:
Inque plagas cæli tumefactum adſcendere pontum.
Vela madent nimbis; & cum cæleſtibus undis
Æquoreæ miſcentur aquæ. caret *(d)* ignibus æther;
Cæcaque nox premitur tenebris hyemiſque ſuiſque;
Diſcutiunt tamen has, præbentque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardeſcunt ignibus undæ.
Dat quoque jam ſaltus intra cava texta carinæ
Fluctus: &, ut miles numero præſtantior omni,
Cum ſæpe aſſiluit defenſæ mœnibus urbis,
Spe potitur tandem; laudiſque accenſus amore
Inter mille viros, murum tamen occupat unus.
Sic ubi pulſarunt acres latera ardua fluctus,
Vaſtius inſurgens *(e)* decimæ ruit impetus undæ:
Nec prius abſiſtit feſſam oppugnare carinam;
Quam velut in captæ deſcendat mœnia navis.
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum;
Pars maris intus erat. trepidant haud ſegnius omnes;
Quam ſolet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum trepidare tenentibus intus.
Deficit ars; animique cadunt: totidemque videntur,
Quot veniant fluctus, ruere atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrymas: ſtupet hic: vocat ille beatos,
(f) Funera quos maneant: hic votis numen adorat:

INTERPRETATIO.

apparent; & aditum faciunt fluctibus morteferis. Ecce denſi imbres decidunt nubibus ſolutis; atque arbitreris totum cœlum ruere in mare, & mare tumidum adſcendere in regionem cœli. Lintea ſtillant imbribus, & aqua marina confunduntur cum cœleſtibus. Aer nullis ſideribus illuſtratur; & nox opaca obſcuratur caligine ſua & procella. Tamen fulgura ſplendentia hanc reſolvunt, & fœnerantur lucem: fluctus incenduntur ignibus fulmineis. Unda etiam inſiliunt in curvas compages navis, atque ut miles ſtrenuiſſimus omni numero, cum ſepe impetiit muros defenſa urbis, ſpe potitur denique, & flagrans deſiderio gloriæ inter mille viros, tamen ſolus invadit mœnia: ſic poſtquam violenta unda vexarunt excelſa latera, latius incurrens fuit impetus fluctus decumani: neque ante omittit appetere oppreſſam navim, quam defluat velut in muros navis ſubdita. Pars ergo maris nitebatur adhuc opprimere navem, pars erat intus. Non minus tremunt omnes, quam urbs conſuevit tremere, cum hoſtes alii ſuffodiunt mœnia extrinſecus, atque alii petiuntur mœnibus intrinſecus. Ars ſuccumbit, & animus deficit; & quot unda incurrunt, totidem mortes videntur impetere & irruere. Hic non temperat a fletibus; hic ſtupet; hic dicit felices, qui exequiarum honore non priventur; hic Deum veneratur precibus.

NOTÆ.

(d) *Ignibus*) *Stellis*; quæ nubibus velatæ.

(e) *Decima*) Quæ & decumana nominatur, id eſt maxima; quomodo & ova, poma, aliaque ob denarii numeri perfectionem decumana cum maxima ſunt dicimus.

(f) *Funera*) Qui exequiarum honore non priventur.

Bra-

Brachiaque ad cælum, quod non videt, irrita tollens
Poſcit opem: ſubeunt illi fratreſque parenſque;
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum eſt.
Halcyone Ceyca movet: Ceycis in ore
Nulla niſi Halcyone eſt: &, cum deſideret unam,
Gaudet abeſſe tamen. patriæ quoque vellet ad oras
Reſpicere; inque domum ſupremos vertere vultus.
Verum ubi ſit neſcit. tanta vertigine pontus
Fervet: & inducta piceis e nubibus umbra
Omne latet cælum: duplicataque noctis imago eſt.
Frangitur incurſu nimboſi turbinis arbos.
Frangitur & regimen: ſpoliiſque animoſa ſuperſtans
Unda, velut victrix, ſinuatas deſpicit undas.
Nec levius, quam ſi quis (g) Athon Pindumve revulſos
Sede ſua totos in apertum everterit æquor,
Præcipitata ruit: pariterque & pondere & ictu
Mergit in ima ratem. cum qua pars magna virorum
Gurgite preſſa gravi, neque in aera reddita, fato
Functa ſuo eſt. alii partes & membra carinæ
Trunca tenent. tenet ipſe manu, qua ſceptra ſolebat,
Fragmina navigii Ceyx: (h) ſocerumque (i) patremque
Invocat (heu!) fruſtra. ſed plurima nantis in ore
Halcyone conjux. illam meminitque refertque;
Illius ante oculos ut agant ſua corpora fluctus,
Optat; & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat; abſentem, quoties ſinit hiſcere fluctus.

INTERPRETATIO.

atque porrigens lacertos inutiles ad cœlum quod non cernit petit auxilium. Pater & germani veniunt in mentem illius; domus & filii in animum hujus, & quicquid a quoquam relictum eſt. Halcyone tangit Ceycem: nulla eſt in ore Ceycis niſi Halcyone; & cum cupiat ſolam, tamen lætatur abeſſe. Optaret etiam convertere oculos ad littora patria, & dirigere ultimo adſpectus domum verſus: verum ubi ſit ignorat: tanta perturbatione mare percellitur, & omne cœlum ſubducitur caligine immiſſa ex nebulis, & nox aucta eſt. Malus rumpitur impetu verticie nimboſi: gubernaculum etiam rumpitur; & fluctus ferox eminens, quaſi victoria potitus deſpicit undas curvas. Neque præceps minori fertur impetu, quam ſi quis dejecerit in vaſtum mare Athon & Pindum ſedibus ſuis erutos; & deturbat ſimul incurſu & gravitate navem in profundum: cum qua bona pars hominum abſorpta altis aquis, neque remiſſa in aerem, mortem oppetiit. Alii navis innituntur partibus & membris laceris. Ceyx ipſe tenet fragmentum navis dextra qua conſueverat tractare ſceptrum; atque, heu! incaſſum orat & ſocerum & patrem. At uxor Halcyone ſæpius recurrit in os natantis. Ejus recordatur, atque illam memorat, deſiderat ut unda vehant ſuum corpus ante oculos illius, & exſanguis condatur manibus amicis. Dum nat, quoties unda ſpatium concedit os aperiundi,

NOTÆ.

(g) *Athon*) Hunc montem Macedoniæ eſſe, Pindum Theſſaliæ jam ſæpe diximus.

(h) *Socerum*) Æolum.

(i) *Patrem*) Luciferum.

No-

Digitized by Google

Nominat Halcyonem, ipſiſque immurmurat undis.
Ecce ſuper medios fluctus *(k)* niger arcus aquarum
Frangitur: & rupta merſum caput obruit unda.
Lucifer obſcurus, nec quem cognoſcere poſſes,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere *(l)* Olympo
Non licuit, denſis texit ſua nubibus ora.
(m) Æolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes; & jam, quas induat ille,
(n) Feſtinat veſtes; jam quas, ubi venerit ille,
Ipſa gerat: redituſque ſibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem Superis pia thura ferebat:
Ante tamen cunctos Junonis templa colebat:
Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
Utque foret ſoſpes conjux ſuus, utque rediret:
Optabat; nullamque ſibi præferret. at illi
Hoc de tot votis poterat contingere ſolum.
At Dea non ultra pro functo morte rogari
Suſtinet; utque manus *(o)* funeſtas arceat aris:
Iri, meæ, dixit, fidiſſima nuncia vocis,
Viſe ſoporiferam Somni velociter aulam:
Extinctique jube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonen veros narrantia caſus.

INTERPRETATIO.

citat Halcyonem, & immurmurat ipſis fluctibus. Ecce ater arcus aquarum rumpitur ſuper medias undas, & involvit caput obrutum aqua perturbata. Lucifer caliginoſus fuit ea nocte; nec quem liceret cognoſcere, & quandoquidem non conceſſum fuerit deſcendere cœlo, velavit ſuam faciem opacis nubibus. Interea Æolis neſcia tantæ cladis dinumerat noctes: & jam urget amictus quos ille aſſumat: jam quos ipſa induat, ubi ille reddierit: & ſibi pollicetur recurſus vanos. Illa quidem offerebat pia thura ſingulis Diis; celebrabat tamen præ aliis templa Junonis; & ibat ad altaria pro marito, qui nullus erat. Atque vovebat ut maritus ſuus eſſet incolumis, & ut reverteretur; nullamque ſibi præponeret. At hoc ſolum votum poterat illi evenire de tam multis. At Dea non poteſt amplius orari pro mortuo, & ut prohibeat ab altaribus manus funere pollutas, Iri, ait, nuncia certiſſima meæ orationis. Adi propere ſedes ſoporiferas Somni, atque hortare mittat ſub ſpecie Ceycis oppreſſi ſomnia ad Halcyonen exhibentia veros eventus.

NOTÆ.

(k) *Niger arcus*) Unda decumana ex imo gurgite cum limo ſublata: vel potius nubes atra aquis gravida, cujuſmodi nox non ſine maximo fragore, non ſemel de cœlo ruere ipſi vidimus.

(l) *Olympo*) Cœlo: ex quo ſiquidem Lucifero non licuit deſcendere, ut filio Ceyci opem ferret, vultus ſaltem, ne ejus caſus cerneret, nubibus obduxit.

(m) *Æolis*) Halcyone *ſcilicet*, quam Æoli filiam antea vidimus.

(n) *Feſtinat*) Moris fuit apud priſcas matronas viris ſuis, fratribus, &c. manu ſua veſtes texere. Imo Auguſtus ipſe temere non alia eſt uſus, quam quæ ab uxore, ſorore, filiave confecta eſſet.

(o) *Funeſtas*) Funere & mariti morte pollutas.

Dixerat. induitur velamina mille colorum
Iris, & arquato cælum curvamine ſignans
Tecta petit juſſi ſub rupe latentia regis.
Eſt prope (*p*) Cimmerios longo ſpelunca receſſu,
Mons cavus, ignavi domus & penetralia Somni;
Quo nunquam radiis oriens mediuſve cadenſve
Phœbus adire poteſt. nebulæ caligine miſtæ
Exhalantur humo: dubiæque crepuſcula lucis.
Non vigil (*q*) ales ibi criſtati cantibus oris
Evocat Auroram: nec voce ſilentia rumpunt
Sollicitive canes, canibuſve (*r*) ſagacior anſer,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæve ſonum reddunt convicia linguæ.
Muta quies habitat. (*ſ*) ſaxo tamen exit ab imo
Rivus aquæ (*t*) Lethes: per quem cum murmure labens
Invitat ſomnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fœcunda (*u*) papavera florent,
Innumeræque herbæ: quarum de lacte ſoporem
Nox legit, & ſpargit per opacas humida terras.
Janua, quæ verſo ſtridorem cardine reddat,
Nulla domo tota; cuſtos in limine nullus.
At medio torus eſt, ebeno ſublimis in atra,

INTERPRETATIO.

Dixerat. Iris tegitur amictu mille colorum, & imprimens arcum in aere proficiſcitur domum regis aſſignati ſub rupe conditam. Eſt juxta Cimmerios antrum remoto receſſu, mons cavus, aula & adytum inertis Somni, quo nunquam Sol oriens, meridianus, vel occidens poteſt accedere radiis. Nebulæ confuſæ cum caligine exſurgunt ex terra: & creſpucula incerti luminis. Ales experrecta criſtati capitis non ibi arceſſit Auroram cantibus: neque canes cuſtodes, aut anſer ſagacior canibus turbant ſilentia voce. Non fera, non pecora, non frondes agitatæ ventis, vel probra linguæ humanæ edunt ſtrepitum. Quies muta permanet. Nihilominus rivus aquæ Lethes, per quem aqua fluens cum ſuſurro, lapillis ſtrepentibus, conciliant ſoporem. Papavera fertilia & innumera gramina, de quorum lacte nox humida parat ſomnum & ſpargit per caliginoſas terras, florent in aditu ſpeluncæ. Nulla valva in tota domo, quæ ſtrideant moto cardine: nulla excubiæ ad fores. At in medio eſt lectus ſublatus ſuper nigra ebeno.

NOTÆ.

(p) *Cimmerios*) Populi fuerunt Sarmatiæ ad paludem Mœoticam & Boſphorum quod ab ipſis *Cimmerium* appellatur. Accommodatiſſime autem Somni regiam in frigidam, tenebroſam, & humidam regionem Poeta removit.

(q) *Ales criſt.*) Galli eſt periphraſis, qui adventantem diem cantu prænuntiare ſolet.

(r) *Sagacior*) Hanc præcipue laudem meruerunt anſeres qui clangore ſuo ſopitos Capitolii cuſtodes excitaverunt, deque ingruentibus Gallis admonuerunt: quam quidem hiſtoriam jam ſemel attigimus.

(ſ) *Saxo tamen*) Quia ſomnum quoque inducere ſolet aquarum murmur.

(t) *Lethes*) Id eſt, oblivionis: per ſomnum enim vitæ videmur oblivisci. Ad inferorum vero fluvium Lethen reſpexit Poeta, cujus aquam ſi quis guſtaſſet, præteritorum omnium ſtatim oblivisci voluerunt.

(u) *Papavera*) Quorum vis eſt ſoporifera.

Plu-

Plumeus, atricolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipſe Deus; membris languore ſolutis.
Hunc circa paſſim varias imitantia formas
Somnia vana jacent totidem, quot meſſis ariſtas,
Silva gerit frondes, ejectas littus arenas.
Quo ſimul intravit, manibuſque obſtantia (x) virgo
Somnia dimovit; veſtis fulgore reluxit
Sacra domus: tardaque Deus gravitate jacentes
Vix oculos tollens; iterumque iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excuſſit tandem ſibi ſe; cubitoque levatus,
Quid veniat (cognorat enim) ſcitatur. at illa:
Somne, quies rerum, placidiſſime Somne Deorum;
Pax animi, quem cura fugit, qui corda diurnis
Feſſa miniſteriis mulces, reparaſque labori;
Somnia, quæ veras æquent imitamine formas,
Herculea Trachine jube, ſub imagine (y) regis,
Halcyonen adeant; ſimulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Juno. poſtquam mandata peregit
Iris, abit. neque enim ulterius tolerare vaporis
Vim poterat (yy) labique ut Somnum ſenſit in artus;
Effugit; & remeat per quos modo venerat arcus.
At (z) pater e populo natorum mille ſuorum
Excitat artificem (a) ſimulatoremque figuræ

INTERPRETATIO.

plumeus, ater, ſtratus nigris veſtibus; ſuper quo ipſe Deus decumbit, artubus preſſis languore. Circa hunc ſomnia inania exhibentia diverſas ſpecies tot hinc inde ſunt ſtrata, quot meſſis habet ſpicas, ſilva folia, littus arenas expulſas. Quo ſtatim atque Dea acceſſit, & diſcuſſit manu ſomnia obſtantia, ſacra domus fulſit ſplendore amictus: atque Deus ægre aperiens oculos gravatos ſegni languore, iterum atque iterum recidens, & percutiens ſupremum pectus nutanti mento ſeſe denique ſibi eripuit; atque ſuſtentatus cubito, petit quamobrem acceſſerit; nam cognoverat. At illa, Somne, Pax rerum, Somne mitiſſime Deorum, ſolatium mentis, quem ſollicitudo vitat, qui lenis pectora preſſa laboribus diurnis, atque reſtituis ad munus; fac ſomnia, quæ imitentur veras figuras rerum accedant ad Halcyonem Trachine Herculea ſub forma regis, atque exhibeant imaginem naufragam. Juno hoc jubet. Iris diſcedit, poſtquam juſſa perfecit; neque enim poterat ſufferre amplius vim vaporis: & ut advertit ſoporem influere in membra, prorumpit, & revertitur per arcus per quos modo acceſſerat. At pater, excitis ex turba mille ſuorum filiorum, Morpheum artificem & imitatorem figurarum.

NOTÆ.

(x) *Virgo*) Iris *ſcil.* Junonis nuncia.

(y) *Regis*) Ceycis *ſcil.* quem Trachine ab Hercule ædificata regnaſſe diximus.

(yy) *Labique*) Ita & Cereris nympha l. 8. fame affecta. Omnium denique formam induimus quæ vel ſola cogitatione attingimus: quod ſugarum helluonibus, quales plurimos inter doctos præſertim videre eſt, mature fuiſſet perpendendum. Sed nihil illi, niſi quod ſuum, eſſe volunt aliquid.

(z) *Pater*) Somnus *ſcil.* ſomniorum pater.

(a) *Simulator*) Morphei nomen hæ voces interpretantur.

Morphea. non illo juſſos ſolertius alter
Exprimit inceſſus, vultumque modumque loquendi.
Adjicit & veſtes, & conſuetiſſima cuique
Verba. ſed hic ſolos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore ſerpens.
Hunc (b) Icelon Superi, mortale (c) Phobetora vulgus
Nominat. eſt etiam diverſæ tertius artis
(d) Phantaſos, ille in humum, ſaxumque, undamque, trabemque,
Quæque vacant anima feliciter omnia tranſit.
Regibus hi, ducibuſque ſuos oſtendere vultus
Nocte ſolent; populos alii plebemque pererrant.
Præterit hos (e) ſenior: cunctiſque e fratribus unum
Morphea, qui peragat (f) Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: & rurſus molli languore ſolutum
Depoſuitque caput, ſtratoque recondidit alto.
Ille volat, nullos ſtrepitus facientibus alis,
Per tenebras: intraque moræ breve tempus in (g) urbem
Pervenit Hæmoniam: poſitiſque e corpore pennis
(h) In faciem Ceycis abit: formaque ſub illa
Luridus, exangui ſimilis, ſine veſtibus ullis,
Conjugis ante torum miſeræ ſtetit. uda videtur
Barba viri, madidiſque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu ſuper ora refuſo,
Hæc ait: Agnoſcis Ceyca, miſerrima conjux?

INTERPRETATIO.

Alius non imitatur accuratius præſcriptos inceſſus, & faciem, & modum loquendi. Addit & amictus & voces cuique uſitatiſſimas. Atque hic exhibet ſolos homines: & alius fit fera, fit ales, fit anguis longo corpore. Dii hunc appellant Icelon, gens humana Phobetorem. Phantaſos eſt tertius diverſæ etiam artis. Ille mutatur facile in terram, lapidem, aquam, arborem, atque omnia, quæ ſunt inanima. Iſti conſueverunt exhibere ſuam faciem Tyrannis & Imperatoribus de nocte: alii vagantur per populos & vulgus. Senex Somnus hoc omittit, atque eligit unum Morpheum ex cunctis fratribus qui exequatur juſſa Thaumantidos; & rurſus demiſit caput oppreſſum ſuavi ſopore, & texit denuo altis veſtibus. Ille volat per caliginem, alis nullum ſonum reddentibus, & intra exiguum ſpatium temporis pervenit in urbem Hæmoniam, & pennis ex corpore ſublatis induit vultus Ceycis, & ſub illa ſpecie lividus, inanimi ſimilis, ſine omni amictu conſtitit ad lectum infelicis uxoris. Barba viri videtur madida, & gravis aqua ſtillare ex uvidis crinibus. Tum ſuper toro ſtratus, lacrymis expreſſis ſuper ora, hæc dicit, Cognoſcis Ceycem, uxor infeliciſſima?

NOTÆ.

(b) *Icelon*) Similem interpretaberis.

(c) *Phobetora*) Hoc eſt Perterrefacientem, ſeu Perterricrepum.

(d) *Phantaſos*) Imaginatorem diceres, niſi prohiberent Grammatici. Pro triplici autem rerum natura, quæ phantaſiam per ſomnos turbare ſolent, appoſite Poeta tres Somni filios fecit.

(e) *Senior*) Somnus *ſcilicet*.

(f) *Thaumantidos*) Iridis Thaumantis filiæ juſſa.

(g) *Urbem*) Trachinem *ſcil.* ubi Halcyone habitabat.

(h) *In faciem*) Ceycis figuram induit: atque ita, ut ſi modo attendas, ipſum eſſe tibi fingas.

An

An mea mutata eſt facies nece? reſpice; noſces;
Invenieſque tuo pro conjuge conjugis umbram.
Nil opis, Halcyone, nobis tua vota tulerunt.
Occidimus. falſæ tibi me promittere noli.
Nubilus (*i*) Ægæo deprehendit in æquore navim
(*k*) Auſter, & ingenti jactatam flamine ſolvit;
Oraque noſtra tuum fruſtra clamantia nomen
Implerunt fluctus. non hæc tibi nunciat auctor
Ambiguus: non iſta vagis rumoribus audis.
Ipſe ego fata tibi præſens mea naufragus edo.
Surge, age: da lacrymas; lugubriaque indue: nec me
(*l*) Indeploratum ſub inania Tartara mitte.
Adjicit his vocem Morpheus, quam conjugis illa
Crederet eſſe ſui, fletus quoque fundere veros
Viſus erat: geſtumque manus Ceycis habebant.
Ingemit Halcyone lacrymans, motatque lacertos
Per ſomnum (*m*) corpuſque petens amplectitur auras:
Exclamatque, Mane. quo te rapis? ibimus una.
Voce ſua ſpecieque viri turbata ſoporem
Excutit; & primo ſi ſit circumſpicit illic,
Qui modo viſus erat. nam moti voce miniſtri
Intulerant lumen. poſtquam non invenit uſquam;
Percutit ora manu: laniatque a pectore veſtes:
Pectoraque ipſa ferit. nec crinem ſolvere curat,

INTERPRETATIO.

an meus vultus eſt deformatus morte? Intuere; agnoſces: atque reperies pro tuo marito umbram mariti. Tuæ preces, Halcyone, nobis nullo auxilio fuerunt. Periimus. Ne me ſperes decepta. Auſter pluvius corripuit navem in mari Ægæo, & disjecit agitatam ſpiritu vehementi, & undæ impleverunt os noſtrum citans fruſtra nomen tuum. Nuncius incertus non tibi hæc refert, non accipis iſta per dubios rumores. Ego ipſe naufragus tibi adſtans tibi narro meam ſortem. Erige te, quæſo, exhibe fletus, atque aſſume luctuoſa; neque me mitte non defletum ſub exilia Tartara. Morpheus his addidit vocem, quam illa arbitraretur eſſe ſui mariti. Viſus erat etiam emittere veras lacrymas: & manus imitabantur geſtum Ceycis. Halcyone flens ſuſpirat, & movet brachia dormiendo, & quærens corpus amplectitur aerem, atque vociferatur, Mane: quo profugis; proficiſcemur una. Tremefacta ſua voce, & imagine mariti, excutit ſomnum: atque primo circumſpicit num is adſit qui modo erat viſus: nam famuli excitati voce admoverant luminaria. Cum nuſquam inveniret, perculit faciem manu, & diſcerpit amictus a pectore, & plangit ipſum pectus, neque meminit ſolvere comam;

NOTÆ.

(i) *Ægeo*) Cui mari ſe, Trachine in Ioniam iturus, Ceyx crediderat.

(k) *Auſter*) Eurum primo tempeſtatis concitorem Poeta 48. v. memoravit: ne omnia vera eſſe quæ per ſomnia videris, redas.

(l) *Indeploratum*) Multæ etiam utilitatis credebant eſſe apud Inferos, plurimos habuiſſe in Superis qui ſublatum fleviſſent.

(m) *Corpus*) Ceycis ſui, quem per ſomnum Morphei ope viderat.

Scindit: & altrici, quæ luctus cauſſa, roganti,
Nulla eſt Halcyone, nulla eſt, ait: occidit una
Cum Ceyce ſuo. ſolantia tollite verba.
Naufragus interiit. vidi, agnovique; manuſque
Ad diſcedentem, cupiens retinere, tetendi.
Umbra fugit: ſed & umbra tamen manifeſta, virique
Vera mei. non illa quidem, ſi quæris, habebat
Aſſuetos vultus: nec quo prius ore nitebat.
Pallentem, nudumque, & adhuc humente capillo
Infelix vidi. ſtetit hoc miſerabilis ipſo
Ecce loco: & (n) quærit veſtigia ſi qua ſuperſint.
Hoc erat, hoc animo quod divinante timebam.
Et (o) ne me fugiens, ventos ſequerere rogabam?
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxiſſes. tecum fuit utile, tecum
Ire mihi. (p) neque enim de vitæ tempore quicquam
Non ſimul egiſſem: nec mors diſcreta fuiſſet.
Nunc abſens pereo, jactor nunc fluctibus abſens:
Et, ſine me, me pontus habet. crudelior ipſo
Sit mihi mens pelago, ſi vitam ducere nitar
Longius; & tanto pugnem ſupereſſe dolori.
Sed neque pugnabo: nec te, miſerande, relinquam:
Et tibi nunc ſaltem veniam comes, inque ſepulcro,
(q) Si non urna, tamet junget nos (r) littera: ſi non
Oſſibus oſſa meis, at nomen nomine tangam.

INTERPRETATIO.

dilaniat: atque inquit nutrici petenti cauſſam doloris, Halcyone nulla eſt, Nulla eſt: interiit cum Ceyce ſuo. Abſtinete ſermonibus conſolatoriis. Naufragus obiit. Adſpexi, atque cognovi, & obtuli manus abeunti, volens retinere. Umbra fuit: ſed Umbra tamen clara & vera mei mariti. Si exquiras, ille quidem non habebat faciem ſolitam; neque lucebat eodem vultu quo antea. Miſera intuita ſum pallidum, nudumque, & coma adhuc madida. Ecce conſtitit flebilis hoc ipſo loco: atque luſtrat ſi qua ſuperſint indicia. Hoc erat, hoc quod metuebam mente præſaga: atque orabam ne fugiens me te crederet ventis. At certe optarem, ſiquidem diſcedebas interiturus me etiam duxiſſes. Mihi bonum fuit tecum, tecum proficiſci. Neque enim quicquam non una tranſmiſiſſem de tempore vitæ, neque mors fuiſſet diviſa; nunc remota intereo, nunc remota agitor undis, & mare me habet ſine me. Meus animus ſit mihi ſævior ipſo mari, ſi cupiam vivere diutius, & coner ſupereſſe tanto dolori. Verum neque conabor. neque te deſtituam deſlende; & ſaltem nunc te comitabor; atque in tumulo ſi urna non copulet nos, attamen epitaphium id præſtabit: *ſi non tangam oſſa meis oſſibus, at* tangam *nomen nomine.*

NOTÆ.

(n) *Quærit*) Halcyone *ſcilicet*.

(o) *Ne ſequerer*) Qualis affectus, quantus impetus in hac apoſtrophe!

(p) *Neque enim*) Hoc eſt, tecum omne vitæ tempus exegiſſem, tecumque fuiſſem.

(q) *Si non urna*) Quia Ceycis corpus deſiderabatur.

(r) *Littera*) *Epitaphium*.

Plu-

Plura dolor prohibet; verboque intervenit omni
Plangor, & attonito gemitus e corde trahuntur.
Mane erat, egreditur tectis ad littus: & illum
Mœſt[illegible]n repetit: de quo ſpectarat euntem:
Dumque (ſ) Moratus ibi; dumque, Hic retinacula ſolvit,
Hoc mihi diſcedens dedit oſcula littore, dicit,
Dumque notata oculis reminiſcitur acta, fretumque
Proſpicit; in liquida ſpatio diſtante tuetur
Neſcio quid, quaſi corpus, aquæ; primoque quid illud
Eſſet, erat dubium. poſtquam paulo appulit unda;
Et, quamvis aberat, corpus tamen eſſe liquebat;
Qui foret, ignorans, quia naufragus, omine mota eſt:
Et, tamquam ignoto lacrymam daret, Heu miſer, inquit,
Quiſquis es, & ſi qua eſt conjux tibi! fluctibus actum
Fit propius corpus. quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus, & minus eſt amens ſua. jamque propinquæ
Admotum terræ, jam quod cognoſcere poſſet,
Cernit: erat conjux. Ille eſt, exclamat: & una
Ora, comas, veſtem lacerat: tendenſque trementes
Ad Ceyca manus, Sic, o cariſſime conjux;
Sic ad me, miſerande, redis? ait. adjacet undis
Facta manu moles: quæ primas æquoris iras
Frangit; & incurſus quæ (t) prædelaſſat aquarum.
Inſilit huc: mirumque fuit potuiſſe; volabat.
Percutienſque levem (u) modo natis aera pennis,
Stringebat ſummas ales miſerabilis undas.

INTERPRETATIO.

Mœror obſtat pluribus, & ſe percutit ad ſingulas voces: & gemitus ducuntur e corde ſtupefacto. Mane erat: domo proficiſcitur ad littus, & triſtis redit ad illum locum, de quo intuita erat diſcedentem: Atque, inquit, Dum ibi cunctatus, dum hic ſolvit vincula, proficiſcens mihi obtulit ſuavia hoc littore. Et dum relegit oculis facta quæ obſervaverat, atque proſpicit mare, videt longe in aqua fluida neſcio quid quaſi corpus; atque primo incertum erat quid eſſet. Poſtquam fluctus paulum appulit: & tametſi longe erat, conſtabat tamen eſſe corpus, neſciens quis eſſet, quia naufragus, præſagio tacta eſt; & quaſi peregrino fletus indulgeret, Heu, Infelix, ait, quiſquis es, & ſi qua uxor eſt tibi! Corpus vectum undis accedit propius. Quod quo magis illa adſpicit, hoc minus atque minus vaſana eſt ſui compos. Jamque appulſum terra proxima, jam ſpectat quod poſſet cognoſcere, maritus erat. Ille eſt, vociferatur; atque ſimul dilaniat faciem, capillos, amictum: & porrigens manus pavidas ad Ceycem, Ita, inquit, o marite dilectiſſime, ita reverteris ad me, deflende? Agger arte ſtructus junctus eſt fluctibus, qui minuit primam vim maris, quique frangit impetum aquarum. Huc aſcendit; atque mirum fuit potuiſſe: volabat: & verberans tenues auras pennis modo ortis, avis luctuoſa radebat extremas aquas.

NOTÆ.

(ſ) *Moratus ibi*) Verba ſunt Halcyones, quæ extra narrationis ſeriem ex ejus perſona interſeruntur.

(t) *Prædelaſſat*) Laſſos & debiles reddit.

(u) *Modo natis*) Nam in Halcyonem mutata.

Dumque volat, mœſto ſimilem, plenumque querelæ,
Ora dedere ſonum tenui crepitantia roſtro.
Ut vero tetigit mutum & ſine ſanguine corpus;
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oſcula roſtro.
Senſerit hoc Ceyx, an vultum motibus undæ
Tollere ſit viſus, populus dubitabat: at ille
(x) Senſerat. & tandem, Superis miſerantibus, ambo
Alite mutantur: fatis obnoxius iſdem
Tunc quoque manſit amor. (y) nec conjugiale ſolutum
Fœdus in alitibus. coeunt, fiuntque parentes:
Perque dies placidos hyberno tempore (z) ſeptem
Incubat Halcyone pendentibus æquora (a) nidis.
Tum via tuta maris; ventos cuſtodit, & arcet
Æolus egreſſu: præſtatque (b) nepotibus æquor.
XI. Hos aliquis ſenior circum freta lata volantes
Spectat: & ad finem ſervatos laudat amores.
Proximus, aut idem, ſi fors tulit, Hic quoque, dixit,
Quem mare carpentem ſubſtrictaque crura gerentem
Aſpicis (oſtendens ſpacioſum gutura mergum),
Regia progenies. &, ſi deſcendere ad ipſum
Ordine perpetuo queris, (c) ſunt hujus origo

INTERPRETATIO.

Et dum volat, facies ſtridula emiſit ſonum exiguo roſtro æqualem lugubri, & plenum querimoniæ. Cum vero tetigit corpus mutatum & exſangue, amplexa novis alis membra cariſſima, fruſtra obtulit gelida ſuavia rigido roſtro. Vulgus incertum erat an Ceyx iſtud adverterit, an ſit viſus erigere faciem agitatione fluctuum: at ille ſenſerat; & denique Diis miſereſcentibus, uterque vertuntur in aves. Amor ſuperfuit tunc etiam ſubditus iiſdem fatis; neque fœdus connubiale diremtum in avibus. Junguntur, fiuntque parentes: atque Halcyone incubat per ſeptem dies quietos tempore hyemis, nidis natantibus ſuper mari. Tum navigatio ſecura per æquora: Æolus compeſcit auras, & prohibet exſpatiari, atque concedit mare nepotibus.

XI. *Senex aliquis adſpicit volantes circum vaſta maria: atque laudibus extollit amores inviolatos. Proximus, aut forte idem, Hic etiam, inquit, quem vides ſtringentem æquor, atque habentem tibias exiles (oſtendens mergum qui habet fauces amplas) eſt ex prole regia, &, ſi cupis devenire ad ipſum ſerie continua, ſunt hujus majores,*

NOTÆ.

(x) *Senſerat*) Incredibile eſt iſtud equidem: at enim amoris potentia quantum valeat inter viros nulli licet ſatis oſtendere.

(y) *Nec conjug.*) Locum fecit fabulæ aliqua ex parte Halcyonum mutuus amor; quem uſque adeo celebrem voluerunt veteres, ut honoris cauſa hyemales dies per quos nidulantur, Dii tranquillos ſanxerint.

(z) *Septem*) Novem alii, itemque undecim aſſignant.

(a) *Nidis*) Eorum habes deſcriptionem apud Plinium. Sed Plutarchum adi præſertim de Halcyonibus.

(b) *Nepotibus*) Ex Halcyone filia procreatis.

(c) *Sunt hujus*) Ilus Aſſaracus & Ganymedes fratres fuerunt, filii Trois. Ex Ilo natus Laomedon, ex Laomedonte Priamus, qui Æſaci ſeu mergi, de quo nunc agitur, fuit pater; ut ex Homero liquet.

Ilus

Ilus, & Aſſaracus, raptuſque Jovi Ganymedes,
Laomedonque ſenex, Priamuſque *(d)* noviſſima Trojæ
Tempora ſortitus. frater fuit *(e)* Hectoris iſte:
Qui, niſi ſenſiſſet prima nova fata juventa,
Forſitan inferius non Hectore nomen haberet:
Quamvis eſt illum *(f)* proles enixa Dymantis.
Æſacon umbroſa furtim peperiſſe ſub Ida
Fertur *(g)* Alexirhoe Granico nata bicorni.
Oderat hic urbes: nitidaque remotus ab aula
Secretos montes, & inambitioſa colebat
Rura: nec Iliacos cœtus, niſi rarus, adibat.
Non agreſte tamen, nec inexpugnabile Amori
Pectus habens, ſilvas captatam ſæpe per omnes
Aſpicit Heſperiem patria *(h)* Cebrenida ripa,
Injectos humeris ſiccantem ſole capillos.
Viſa fugit Nymphe: veluti perterrita fulvum
Cerva lupum, longeque *(i)* lacu deprenſa relicto
Accipitrem fluvialis anas. quam Troius heros
Inſequitur: celeremque metu celer urget amore:
Ecce latens herba coluber fugientis adunco
Dente pedem ſtringit: viruſque in corpore linquit.
Cum vita ſuppreſſa fuga eſt. amplectitur *(k)* amens
Exanimem: clamatque, Piget, piget eſſe ſecutum:

INTERPRETATIO.

Ilus, & Aſſaracus, & Ganymedes ſublatus a Jove, & ſenex Laomedon, & Priamus, ultimus rex Trojæ per fata. Iſte fuit conſors Hectoris, qui niſi expertus eſſet ſortem inauditam prima juventute, forte non conſequutus eſſet minorem famam quam Hector, quanquam filia Dymantis illum peperit. Alexirhoe filia bicornis Granici dicitur Æſacon enixa furtim ſub Ida opaca. Hic odio perſequebatur urbes, neque diſſitus a ſplendida regia ſequebatur remotos montes, & campos ab ambitione alienos; neque accedebat frequens ad turbas Trojanas. Non gerens tamen cor ruſticum, neque Amori inacceſſum, videt Heſperiem Cebreni filiam quæſitam ſæpe per omnes ſilvas, quæ exſiccabat ad Solem comam ſparſam per humeros in ripa patria. Nympha viſa prorumpit tanquam cerva exterrita rarum lupum, aut anas fluvialis correpta procul a ſtagno relicto fugit accipitrem. Quam heros Trojanus perſequitur, & levis amore premit levem timore. Ecce anguis tectus graminibus vulnerat dente recurvo pedem fugientis, atque ſpargit venenum in corpus. Fuga regreſſa eſt cum vita. Inſanus complectitur exſanguem, atque clamat, Pœnitet pœnitet eſſe perſequutum:

NOTÆ.

(d) *Noviſſima*) Nam regnante illo a Græcis funditus deleta.

(e) *Hectoris*) Qui fortiſſimus fuit Priami filius.

(f) *Proles*) Hecubam dicit Priami uxorem, Dymantis filiam, ut ſcripſit Homerus; quanquam Ciſſei Thracum regis eandem voluit Euripides.

(g) *Alexirhoe*) Nympha fuit Granici; ex Ida Phrygiæ monte profluentis fluvii, orta, Æſaci mater.

(h) *Cebrenida*) Cebreni ignobilis Troadis rivuli filiam.

(i) *Lacu*) Ad quem, ut ſe aquis immergat non ſegniter anas confugit.

(k) *Amens*) Æſacus *ſcil.*

Sed

Sed non hoc timui: nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miſeram nos te duo. vulnus ab angue,
A me cauſſa data eſt. ego ſim ſceleratior illo,
Ni tibi morte mea mortis ſolatia mittam.
Dixit; & e ſcopulo, quem rauca ſubederat unda,
(l) Se dedit in pontum. Tethys miſerata cadentem
Molliter excepit: nantemque per æquora pennis
Texit: & optatæ non eſt data copia mortis.
Indignatur amans invitum vivere cogi;
Obſtarique animæ (m) miſera de ſede volenti
Exire. utque novas humeris aſſumſerat alas,
Subvolat: atque iterum corpus ſuper æquora mittit:
Pluma levat caſus. furit Æſacos: inque profundum
(n) Pronus abit, letique viam ſine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet cervix: caput eſt a corpore longe.
Æquor amat: nomenque manet, quia mergitur, illi.

INTERPRETATIO.

Verum iſtud non reformidavi; neque mihi erat tanti ſuperiorem eſſe. Nos duo te infelicem perdidimus. Plaga impacta eſt a ſerpente, ego occaſionem præbui. Ego ſim facinoroſior illo, niſi ibi offeram conſolationem necis mea clade. Dixit; & immiſit ſe in mare ex promontorio, quod aqua ſonora corroderat. Tethys miſerata labentem excepit leniter, & operuit pennis natantem per mare: neque conceſſus eſt obitus deſideratus. Amans iraſcitur nolentem cogi vitam ducere, atque animam prohiberi cupientem excedere habitatione lugenda. Atque ut induerat recentes alas humeris furſum volat, atque denuo præcipitat corpus in mare. Pluma ſuſtentat caſum, Æſacus indignatur; & preceps ruit in altum, atque mortem experitur indeſinenter. Amor induxit maciem: internodia crurum ſunt longa, collum eſt longum: caput longe eſt a corpore. Amat æquor: & nomen habet quia in illud mergitur.

NOTÆ

(l) *Se dedit*) Ex quo prodeſſe parum vides aliorum hominum conſortia fugiamus, niſi inſuper a nobis ipſis tanquam ab infenſiſſimis hoſtibus caveamus.

(m) *Miſera*) Corpore *ſcil.* quod quidem ergaſtulum animæque ſepulcrum plerique omnes vocitant, pauciſſimi revera eſſe ſciunt: cum tamen in eo pars maxima ſit poſita ſalutis.

(n) *Pronus*) Quomodo ex ſcopulo ſeſe in aquas Æſacus dederat, ſic & mergus: atque ita eleganter hujus avis naturam Poeta deſcribit.

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER XII.

ARGUMENTUM.

Huic tum Priamus pater, tanquam mortuo, exequias fecit una cum filiis, excepto tamen Paride qui in Græciam profectus erat: quemque deinde perſecuti Græci, draconem Aulide lapideum viderunt redditum. Inde Cygnus ab Achille occiſus in avem vertitur, cum invulnerabilis fuiſſet. Sic ut & Cænis olim in Cæneum, & poſtea in avem, commutata. Quod cum narraſſet Neſtor, Periclymeni quoque transformationes adjunxit.

I. NEſcius aſſumtis Priamus pater Æſacon alis
Vivere, lugebat: *(a)* tumulo quoque nomen habenti
(q) Inferias dederat cum fratribus Hector *(c)* inanes.
Defuit officio *(d)* Paridis præſentia triſti:
Poſtmodum qui rapta longum cum *(e)* conjuge bellum
Attulit in patriam: *(f)* conjuratæque ſequuntur
(g) Mille rates, gentiſque ſimul *(h)* communa *(i)* Pelaſgæ.
Nec dilata foret vindicta; niſi æquora ſævi
Invia feciſſent venti: *(k)* Bœotaque tellus
Aulide piſcoſa puppes tenuiſſet ituras.

INTERPRETATIO.

I. PRiamus ignorans Æſacon vita frui alis indutis, mœrebat: Hector etiam præbuerat inferias inutiles cum conſortibus ſepulcro nomen habenti. Paris non adfuit luctuoſo honori, qui paulo poſt advexit in patriam longum bellum cum uxore rapta: & mille naves conjurata ſequuntur, atque una populus ex omni Græcia. Neque ultio longius abiiſſet, niſi venti terribiles reddidiſſent maria inacceſſa: & terra Bœotia retinuiſſet naves diſceſſuras Aulide piſcoſa.

NOTÆ.

(a) *Tumulo*) *Cenotaphio*; in quo Æſaci nomen ſine corpore erat.

(b) *Inferias*) Tumulis enim lac, mel, vinum, lacrymas, ſanguinem, flores, thura, alia inſuper honoris cauſa vel etiam ad lætiorem defuncti ſtatum apud Inferos, ingerere ſolebant. Atque hæc demortuis ſacrificia *Inferiæ* dicebantur.

(c) *Inanes*) Quia tumulus inanis.

(d) *Paridis*) Priami quoque filii, qui ad rapiendam Helenam in Græciam profectus fuerat,

(e) *Conjuge*) Helena *ſcilicet*.

(f) *Conjurata*) In Aulide enim bellum adverſus Trojam conjuraverant Græciæ Principes.

(g) *Mille*) Numero quidem, ut loqui amant, rotundo: namque Homero 1186. Dycti 1225. Dareti Phrygio 1140. dicitur

(h) *Communa*) Pro populo univerſo; quo ſenſu Cicero Verr. 4. *Statua a communi Siciliæ data.*

(i) *Pelaſga*) Pro Græcis univerſis ſæpiſſime venit gens Pelaſga, quæ Theſſaliam, cui & Pelaſgiæ datum nomen, incoluit.

(k) *Bœota*) Bœotia, Græciæ regio, in qua urbs Aulis Chalcidi finitima, ubi non parvo tempore per tempeſtatem Græcorum naves manſerunt.

c

Hic

Hic patrio de more Jovi cum ſacra paraſſent;
Ut vetus accenſis incanduit ignibus ara;
Serpere cęruleum Danai vedere draconem
In platanum: cœptis quę ſtabat proxima ſacris.
Nidus erat (*l*) volucrum bis quattuor arbore ſumma;
Quas ſimul, & matrem circum ſua damna volantem,
Corripuit ſerpens; avidaque recondidit alvo.
Obſtupuere omnes. at veri providus augur
(*m*) Theſtorides, Vincemus, ait: gaudete, Pelaſgi.
Troja cadet; ſed erit noſtri mora longa laboris.
Atque (*n*) novem volucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & ſervat ſerpentis imagine ſaxum.
II. (*o*) Permanet Aoniis Nereus violentus in undis:
Velaque non transfert: & ſunt, qui parcere Troję
Neptunum credant; quia mœnia fecerit urbis.
At non Theſtorides. nec enim neſcitve, tacetve
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Eſſe (*p*) Deę. poſtquam pietatem publica cauſſa,
(*q*) Rexque patrem vicit: caſtumque datura cruorem
Flentibus ante aram ſtetit Iphigenia miniſtris;

INTERPRETATIO.

Cum Graci ibi adornaſſent ſacra Jovi ritu patrio, cum vetus altare micuit ignibus accenſis, viderunt ſerpentem caruleum repere in platanum, qua erat proxima ſacris cœptis. Nidus erat octo pullorum ſuprema arbore, quos anguis corripuit una cum matre volitante circum ſuam cladem, & abdidit in rapacem ventrem. Omnes obſtupuerunt. At Theſtorides vates, veri prudens, Vincemus, inquit, exultate, Graci. Ilium ruet: ſed ſpatium noſtri laboris erit longum: atque ſtatuit novem volucres pro annis belli. Ille, ſicuti erat amplexus ramos virides in arbore, mutatur in petram; & manet petra ſpecie anguis.

II. Nereus ſtat acer in fluctibus Aoniis; neque tranfert naves; & ſunt qui arbitrentur Neptunum ignoſcere Troja, quod illam muris cinxerit. At non Theſtorides; neque enim aut ignorat, aut tegit iram Dea virginis eſſe mulcendam ſanguine virgineo. Poſtquam cauſſa communis ſuperavit pietatem, rexque patrem, atque Iphigenia conſtitit pro altari, famulis mœrentibus,

NOTÆ.

(l) *Volucrum*) Paſſeres dixit Homerus ex cujus Illiados 2. deſumta fabula.

(m) *Theſtorides*) Calchas aſt Theſtoris filius, Græcorum vates, genus ducens ab Apolline.

(n) *Novem*) 40. olim Palæſtinis Deus dederat ad pœnitentiam: nec ab illo fulmen tantum ſine fulgure vibratur.

(o) *Permanet*) Id eſt, ſævit mare quod Bœotiæ adjacet. Aoniam namque Bœotiæ montanam partem; Nereum maris Deum ſæpe diximus.

(p) *Dea*) Dianæ *ſcilicet*; cujus cervam Agamemnon imprudens occiderat: quæ & tempeſtatis & peſtis cauſa fuit.

(q) *Rex*) Agamemnon, qui Iphigeniæ patrem ſe eſſe quodammodo oblitus *eſt*, cum illam aris addixit ut regio nomine Græcis omnibus conſuleret. Cujus quidem pravo exemplo nonnulli inepte reges ad impia facta, ſubditorum cauſa, videntur hortari.

(r) Victa

(r) Victa Dea eſt: nubemque oculis objecit; & inter
Officium turbamque ſacri, voceſque precantum,
Suppoſita fertur mutaſſe (ſ) Mycenida cerva.
Ergo ubi, qua decuit, lenita eſt cæde Diana;
Et pariter (t) Phœbes, pariter maris ira receſſit:
Accipiunt ventos a tergo mille carinæ:
Multaque perpeſſæ (u) Phrygia potiuntur arena.
Orbe locus medio eſt inter terraſque, fretumque,
Cœleſteſque plagas, (x) triplicis confinia mundi;
Unde, quod eſt uſquam, quamvis regionibus abſit,
Inſpicitur; penetratque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet, ſummaque domum ſibi legit in arce:
Innumeroſque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis incluſit limina portis.
Nocte dieque patent. tota eſt ex ære ſonanti:
Tota fremit: voceſque refert: iteratque quod audit.
Nulla quies intus, nullaque ſilentia parte.
Nec tamen eſt clamor, ſed parvæ murmura vocis:
Qualia de pelagi, ſi quis procul audiat, undis
Eſſe ſolent: qualemve ſonum, cum Jupiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenent: veniunt leve vulgus; euntque.
Miſtaque cum veris paſſim commenta vagantur
Millia rumorum: confuſaque verba volutant:

INTERPRETATIO.

Dea lenita eſt: & velavit oculos nube, & dicitur transformaſſe Mycenaam cerva adhibita inter miniſterium & turbam ſacri, & voces precantium. Poſtquam igitur Diana eſt placata nece, quæ par fuit, & ſimul furor ejus & æquoris compoſitus eſt, mille naves accipiunt ventos a tergo, & plurima paſſa appellunt ad littora Phrygiæ. Locus eſt in medio mundo inter tellurem & mare, & oras ſidereas, fines triplicis orbis, unde ſpectatur quodcumque eſt uſpiam, tametſi diſtet regionibus; & omnis ſonus permeat ad ſinuoſas aures. Fama illum obtinet, atque poſuit ſibi ſedem in ſupremo faſtigio: & dedit innumeros ingreſſus, ac mille oſtia domui: nulliſque portis obturavit aditus. Pervii ſunt die & nocte. Tota eſt ex ære acuto; tota fremit; & reddit ſonos, & repetit quod audit. Nulla quies intus, & nullibi ſilentium. Neque tamen eſt vociferatio, ſed ſuſurri ſubmiſſæ vocis: qualis ſolet eſſe fremitus fluctuum æquoris, ſi quis ex longinquo accipiat; vel qualem ſtrepitum ultima tonitrua reddunt cum Jupiter perculit nebula. Multitudo occupat atria; plebs intrat atque prodit. Mille rumores falſi hinc inde errant una cum veris, & voces permiſtæ volvuntur.

NOTÆ.

(r) *Victa*) Ut hinc; ſed multo magis ex Abrahamo, cujus cultro Iſaacum filium Angelus ſubtraxit, Deum peccantium morte nequaquam gaudere intelligatur.

(ſ) *Mycenida*) Iphigeniam Mycenis oriundam; quam quidem in Tauricam regionem avectam ſcripſit Euripides; alii negant.

(t) *Phœbes*) Dianæ, quæ Phœbi ſoror.

(u) *Phrygia*) Minore ſcilicet, quæ & *Troas* dicitur.

(x) *Triplicis*) In tres partes diviſi, cœlum, mare, & terram.

E qi-

E quibus hi vacuas implent ſermonibus auras.
Hi narrata ferunt alio: menſuraque ficti
Creſcit; & auditis aliquid novus adjicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanaque Lætitia eſt, conſternatique Timores;
Seditieque repens, dubioque auctore Suſurri.
(y) Ipſa quid in cælo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure, videt; totumque inquirit in orbem.
III. Fecerat hæc notum, Grajas cum milite forti
Adventare rates: neque inexſpectatus in armis
Hoſtis adeſt. prohibent aditu, Littuſque tuentur
Troes: & Hectorea primus (z) fataliter haſta,
Proteſilae, cadis: commiſſaque prælia magno
Stant Danais, (a) forteſque animæ, neque cognitus Hector.
Nec (b) Phryges exiguo, quid Achaia dextera poſſet,
Sanguine ſenſerunt. & jam (c) Sigæa rubebant
Littora: jam leto proles Neptunia Cygnus
Mille viros dederat. jam curru ſtabat Achilles:
Troaque (d) Peliacæ ſternebat cuſpidis ictu
Agmina: perque acies aut Cygnum aut Hectora quærens,

INTERPRETATIO.

Atque ex omnibus his refercient inanem aerem ſermonibus: alii portant alio quæ prolata ſunt, & modus falſi augetur; atque aliquis auctor aliquid addit acceptis. Illic eſt Credulitas, illic Error imprudens, & inane Gaudium, & Pavores attoniti, & Seditio ſerpens, & Suſurri incerto auctore. Ipſa cernit quid rerum agatur in cælo, & in mari, & ſollicita eſt de toto mundo.

III. Hæc vulgaverat, naves Græcas adeſſe cum ſtrenua manu: neque hoſtis accedit non expectatus in armis. Trojani prohibent eum acceſſu; & defendunt littus: atque primus occumbis fataliter jaculo Hectoreo, Proteſilae; & prælia incœpta, & ſtrenuæ animæ, nec dum cognitus Hector magno veniunt Græcis. Neque Trojani ſenſerunt pauco ſanguine quid Græca manus poſſet. Et jam littora Sigæa rubebant ſanguine: jam Cygnus filius Neptuni morti oppoſuerat mille viros. Achilles jam inſidebat currui, & conficiebat catervas Trojanas ictu mucronis Peliaci: atque luſtrans per agmina aut Cygnum aut Hectorem,

NOTÆ.

(y) *Ipſa quid*) Famigerationis filios cænipetas forenſes belle depingit Megaronides in Plauti Trinummo;

Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit.
Sciunt quod Juno fabulata eſt cum Jove.
Sciunt quæ neque futura, neque facta ſunt,
Tamen illi ſciunt, &c.

(z) *Fataliter*) Oraculo monitus fuerat ne ad Trojanum bellum proficiſceretur; ibi namque periturum. Atque in fatis erat occubiturum illum qui primus ex Græcis in littus Trojanum extenderet:

Sors quoque neſcio quem fato deſignat, &c.

Epiſtola Laodamiæ.

(a) *Forteſque*) Trojanos dicit fortes magno Danais conſtitiſſe. Vide interpretationem; deinde & clariſſ. Heinſii notas.

(b) *Phryges*) Seu Trojani, quos Phrygiam minorem ſeu Troadem tenuiſſe jam ſæpe diximus.

(c) *Sigæa*) Promontorium Trojæ vidimus quoque Sigæum.

(d) *Peliaca*) Ex Pelio monte reciſæ: quæ Pelias ideo dicitur: &,

Ipſe ſuas quamvis vires inbiberet Achilles,
Miſſa graves ictus Pelias haſta dabat.

Con-

Congreditur Cygno: *(e)* decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla jugo candentia preſſos
Exhortatus equos, currum direxit in hoſtem:
Concutienſque ſuis vibrantia tela lacertis,
Quiſquis es, o juvenis, ſolatia mortis habeto,
Dixit, ab Hæmonio quod ſis jugulatus Achille.
Haſtenus *(f)* Æacides. vocem gravis haſta ſecuta eſt.
Sed quanquam certa nullus fuit error in haſta;
Nil tamen emiſſi profecit acumine ferri:
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu;
Nate Dea (nam te fama prænovimus), inquit
Ille, quid a nobis vulnus miraris abeſſe?
(Mirabatur enim). non hæc, quam cernis, *(g)* equinis
Fulva jubis caſſis, neque onus cava parma ſiniſtræ
Auxilio mihi ſunt: decor eſt quæſitus ab iſtis.
Mars quoque ob hoc capere arma ſolet. removebitur omne
Tegminis officium; tamen indeſtrictus abibo.
Eſt aliquid, non eſſe ſatum *(h)* Nereide, ſed qui
Nereaque, & natas, & totum temperet æquor.
Dixit: & hæſurum clypei curvamine telum
Miſit in Æaciden: quod & æs, & proxima rupit
(i) Terga novena boum: decimo tamen orbe moratum
Excutit hoc heros. rurſuſque trementia forti
Tela manu torſit: rurſus ſine vulnere corpus,

INTERPRETATIO

incurrit in Cygnum: Hector erat ſervatus in annum decimum. Tum mulcens equos habentes albas cervices onuſtas jugo, direxit currum in hoſtem; atque librans tremens haſtile ſuis brachiis, Quiſquis es, inquit, o Juvenis, habeto ſolamen obitus, quod ſis mactatus ab Achille. Hactenus Æacides. Ponderoſum haſtile ſecutum eſt vocem. Sed quamvis nullum vitium fuit in certo telo, nihil tamen promovit mucrone ferri impulſi: atque ut percuſſit tantum pectus ictu vano, Fili Dea, ait ille, nam te ante cognovimus fama, cur ſtupes quod intacti ſimus? (namque ſtupidus hærebat.) Non hæc galea flava, quam vides, equinis jubis, neque ſcutum curvum onus ſiniſtra ſunt mihi ad utilitatem; decorum eſt petitum per iſta. Mars etiam ea gratia conſuevit induere arma. Omne auxilium armorum tolletur; tamen diſcedam invulneratus. Eſt aliquid non eſſe natum Nereide, ſed qui regat Nereum, & ejus filias, & univerſum mare. Dixit, & intorſit in Æaciden jaculum adhæſurum umboni clypei; quod penetravit & æs, & coria novem boum; decimo tamen tegmine repreſſum, heros illud excuſſit, rurſuſque impulit ſtrenua dextera vibrans haſtile; rurſus corpus fuit integrum

NOTÆ.

(e) *Decimum*) Decennalis fuit Trojæ obſidio.

(f) *Æacides*) Achilles eſt, Pelei & Thetidis filius, Æacides ab Avo Æaco dictus.

(g) *Equinis jubis*) Iis vero galearum criſtas decorare quoque ſolebant heroes: hinc illud Virgil.

—— *criſtaque hirſutus equina.*

(h) *Nereide*) Qualis fuit Thetis Achillis mater; quam gloriam Cycnus, qui Neptunum ipſum patrem haberet, quanquam modeſte, extenuat tamen.

(i) *Terga*) Id eſt novem terga quibus clypeus conſtabat.

Sin-

Sincerumque fuit, nec tertia cuſpis apertum,
Et ſe præbentem valuit deſtringere Cygnum.
Haud ſecus exarſit, quam Circo taurus aperto
Cum ſua terribili petit irritamina cornu
(*k*) Pœniceas veſtes, eluſaque vulnera ſentit.
Num tamen exciderit ferrum conſiderat haſtæ:
Hærebat ligno. Manus eſt mea debilis ergo;
Quaſque, ait, ante habuit vires effudit in (*l*) uno.
Nam certe valuit, vel cum (*m*) Lyrneſia primus
Mœnia disjeci; vel cum (*n*) Tenedonque, ſuoque
(*o*) Eetioneas implevi ſanguine Thebas.
Vel cum purpureus populari cæde (*p*) Caycus
Fluxit; opuſque meæ bis ſenſit (*q*) Telephus haſtæ.
Hic quoque tot cæſis, quorum per littus acervos
Et fecit, & video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit: &, ante actis veluti male crederet, haſtam
Miſit in adverſum (*r*) Lycia de plebe Menœten:
Loricamque ſimul, ſubjectaque pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo vertice terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum.

INTERPRETATIO.

ſine plaga: atque tertius mucro potuit vulnerare Cygnum ſe exhibentem. Non aliter excanduit, quam taurus Circo ſpatioſo, cum incurrit cornu fulmineo in veſtes purpureas ſua irritamenta, & ſentit impetum deceptum. Reſpicit tamen num ferrum haſta lapſum ſit. Ligno affixum erat. Mea igitur dextera eſt infirma: atque emiſit in uno, vires quibus pollebat. Nam profecto fortis fuit, vel cum primus dirui muros Lyrneſios; vel cum ſparſi Tenedon, & Thebas Eetioneas ſuo ſanguine; vel cum Caycus fluxit ruber cruore populari, & Telephus bis expertus eſt vim mea lancea. Manus mea etiam hic potens fuit, tot interfectis, quorum feci cumulos per littus & cerno; atque fortis eſt. Dixit; & quaſi parum conſideret ante factis, impulit haſtam in adverſum Menœten, ex plebe Lycia, atque transfixit ſimul thoracem, & pectus ſubjectum. Quo obeunte & percutiente durum ſolum capite, eripit illud idem haſtile ex vulnere calido.

NOTÆ.

(k) *Pœniceas*) Effigies hominum coccineis ſeu rutilis indutas veſtibus, quas ſtramento aut fœno farciebant, tauris in arena objectare ſunt ſoliti, quo eos ad pugnam irritarent.

(l) *Uno*) Cycno *ſcilicet*.

(m) *Lyrneſia*) Fuit Lyrneſſus urbs Troadis Hippodamiæ Briſeidòs patria; de qua multa in præcedentibus vidimus.

(n) *Tenedon*) Quæ inſula Trojano littori oppoſita, decennali illo bello cum multis aliis a Græcis fuit direpta.

(o) *Eetioneas*) Thebas dicit Ciliciæ, in quibus regnavit Eetion Andromaches pater: pro Trojanis enim arma ſumſerunt.

(p) *Caycus*) Fluvius Myſiæ; nam & hanc regionem Græci cum multis aliis, ne Trojanis auxilio eſſent, devaſtarunt.

(q) *Telephus*) Herculis fuit filius ex Auge nympha, Myſorum rex, qui cum Græcos ad Trojam proficiſcentes tranſitu prohiberet ab Achille eſt vulneratus. Inſanabile erat vulnus; quamobrem ille ad oraculum confugit a quo, eadem qua vulneratus fuerat haſta ſanandum eſſe vulnus edoctus, Achilli reconciliatus cuſpidis ærugine priſtinæ valetudini reſtitutus eſt.

(r) *Lycia*) Nam & Lycii, tametſi in diverſa ora & ad Mediterraneum ſiti, Trojanis auxilio erant.

At

Atque ait; Hæc manus eſt, hæc, qua modo vicimus, haſta.
Utar in hunc iiſdem: ſit in hoc precor exitus idem.
Sic fatus, Cygnumque petit, nec (ſ) fraxinus, errat:
Inque humero ſonuit non evitata ſiniſtro.
Inde, velut muro, ſolidave a caute, repulſa eſt.
Qua tamen ictus erat, ſignatum ſanguine Cygnum
Viderat, & fruſtra fuerat gravisus, Achilles.
Vulnus erat nullum: ſanguis fuit ille Menœtæ:
Tum vero præceps curru fremebundus ab alto
Deſilit: & nitido ſecurum cominus hoſtem
Enſe petens, parmam gladio, galeamque cavari
Cernit, & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius: clypeoque adverſa reducto
Ter quater ora viri, capulo cava tempora pulſat.
Cedentique ſequens inſtat: (t) turbatque, ruitque.
Attonitoque negat requiem, pavor occupat illum:
Ante oculoſque natant tenebræ: retroque ferenti
Averſos paſſus medio lapis obſtitit arvo.
Quem ſuper impulſum reſupino pectore Cygnum
Vi multa vertit, terræque adflixit Achilles.
Tum, clypeo genibuſque premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ. quæ preſſo ſubdita mento
Elidunt fauces; & reſpiramen iterque
Eripiunt animæ. victum ſpoliare parabat:

INTERPRETATIO.

atque, inquit: Hæc eſt dextra, hæc eſt lancea, qua modo vicimus: Utar in hunc iiſdem, oro idem ſit ſucceſſus contra hunc. Sic loquutus, & petit Cygnum, neque haſta aberrat, atque non eluſa ſtrepitum edidit in ſiniſtro humero. Inde repulſa eſt tanquam a muro aut rupe firma. Achilles tamen advertebat Cygnum infectum ſanguine qua parte tactus fuerat, & in caſſum lætatus erat. Plaga nulla erat; ille fuit ſanguis Menœtæ. Tum vero furens præceps deſcendit ab excelſo curru, atque petens cominus gladio coruſco hoſtem tutum, videt ſcutum atque caſſidem penetrari gladio, & ferrum etiam retundi in rigido corpore. Non amplius paſſus eſt, & clypeo repetito ter quater percutit vultum viri; & depreſſa tempora capulo. Atque perſequens urget cedentem, atque turbat, & agit; & recuſat quietem exterrito. Pavor illum corripit, & caligo obverſatur oculis: & ſaxum in medio campo obſtitit retro ferenti averſos greſſus. Super quem Achilles dejecit magno niſu impulſum Cygnum pectore reſupino, atque in terram dedit. Tum urgens pectus clypeo & validis genibus, trahit retinacula caſſidis, quæ ſubjecta mento preſſo frangunt gulam, atque tollunt ſpiritum & viam anhelitus. Volebat exuere victum,

NOTÆ.

(ſ) *Fraxinus*) Haſta ex fraxino deciſa.

(t) *Turbat*) Etiamnum hodie nonnullos dicunt carminibus & amuletis ita adverſus vim omnem quæ eminus paretur eſſe præmunitos, ut niſi cominus opprimendo & ſuffocando ſuperari queant. Quanquam per virtutem inviolabiles ſuos heroas finxiſſe veteres magis crediderim.

Arma relicta videt. corpus Deus æquoris albam
Contulit in (*u*) volucrem; cujus modo nomen habebat.
IV. V. Hic labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit: & poſitis pars utraque ſubſtitit armis.
Dumque vigil Phrygios ſervat cuſtodia muros;
Et vigil (*x*) Argolicas ſervat cuſtodia foſſas:
Feſta dies aderat; qua Cygni victor Achilles
Pallada vittatæ placabat ſanguine vaccæ.
Cujus ut impoſuit (*y*) proſecta calentibus aris;
Et Dis acceptus penetravit in æthera nidor;
Sacra tulere ſuam: (*z*) pars eſt data cætera menſis.
Diſcubuere toris proceres; & corpora (*a*) toſta
Carne replent: vinoque levant curaſque ſitimque.
Non illos citharæ, non illos carmina vocum,
Longave multifori delectat tibia buxi;
Sed noctem ſermone trahunt: (*b*) virtuſque loquendi
Materia eſt. pugnam referunt hoſtiſque ſuamque.
(*c*) Inque vices adita atque exhauſta pericula ſæpe
Commemorare juvat. quid enim loqueretur Achilles?
Aut (*d*) quid apud magnum potius loquerentur Achillem?

INTERPRETATIO.

advertit arma relicta. Deus maris mutavit corpus in avem candidam, cujus modo habebat nomen.

IV. V. *Hic labor, hoc certamen cauſſa fuit induciarum multorum dierum; & pars utraque requievit, omiſſis armis. Et dum vigil præſidium cuſtodit mœnia Trojana, & vigil cuſtodia ſervat munitiones Græcas, feſta dies erat, qua Achilles victoria potitus adverſus Cygnum ſacrum faciebat Minervæ ſanguine vaccæ vittatæ. Cujus poſtquam impoſuit exta calidis altaribus, & nidor Diis gratus pervenit in cœlum, ſacra habuerunt ſuam partem, reliqua eſt adhibita menſis. Accubuerunt excelſis lectis; & ſatiaverunt corpora carnibus aſſis, & leniunt mero & ſolicitudines & ſitim. Neque lyra, neque carmina cantata, vel longa tibia buxi multifori illos oblectat: ſed tranſigunt noctem colloquiis; atque virtus eſt materia diſcurſus. Narrant certamina hoſtium atque ſua. Atque gratum eſt viciſſim narrare diſcrimina crebro tentata atque exacta. Quid enim diceret Achilles? vel quid potius memorarent apud magnum Achillem?*

NOTÆ.

(u) *Volucrem*) Cygnum *ſcil.* cujus aliis Cygnum alium Stheneli filium l. 2. formam quoque induiſſe vidimus. Ex hac autem tranſmutatione, poſt fata maxime vivere bonos, quorum virtutibus nihil amplius aut invidia aut inimicorum impetus poſſint detrahere, pronum eſt mente conſequi.

(x) *Argolicas*) Fuit Argolis regio Peloponneſi, quæ pro tota Græcia, ſicuti & ejus populi pro omnibus Græcis, nonnunquam ſumitur.

(y) *Proſecta*) Exta dicit quæ primo reſecta Diis adolebant.

(z) *Pars eſt data*) Solebant enim veteres ſacrificiis peractis ad epulas & convivia ſeſe convertere, Deorum laudem cum lætitia celebrantes.

(a) *Toſta*) Namque elixa heroicis temporibus non veſcebantur.

(b) *Virtus*) Utinam vero noſtris hominibus pleriſque, quod Ethnicis ſolenne fuit, alicujus momenti eſſe videretur.

(c) *Inque vices*) Qua quiſque ſuo ordine commemorabat.

(d) *Quid aliud*) Quando evenies iſtud inter Chriſtianos plurimos, ut, ſuæ originis memores, lædi ſe credant, cum turpe quid coram illis, aut admittitur, aut narratur?

Pro-

Digitized by Google

Proxima præcipue domito victoria Cygno
In ſermone fuit. viſum mirabile cunctis;
Quod juveni corpus nullo penetrabile telo,
Invictumque ad vulnera erat, ferrumque terebat.
Hoc ipſum Æacides, hoc mirabantur *(e)* Achivi.
Cum ſic *(f)* Neſtor ait: Veſtro fuit unicus ævo
Contemtor ferri, nulloque forabilis ictu
Cygnus. at ipſe olim patientem vulnera mille
Corpore non læſo *(g)* Perrhæbum *(h)* Cænea vidi:
Cænea Perrhæbum; qui factis inclytus *(i)* Othryn
Incoluit. quoque id mirum magis eſſet in illo;
Fœmina natus erat. monſtri novitate moventur
Quiſquis adeſt: narretque rogant. quos inter Achilles,
Dic age, *(k)* (nam cunctis eadem eſt audire voluntas)
O facunde ſenex, ævi prudentia noſtri;
Quis fuerit Cæneus, cur in *(l)* contraria verſus;
Qua tibi militia, cujus certamine pugnæ
Cognitus; a quo ſit victus, ſi victus ab ullo eſt.
Tum ſenior: Quamvis obſtet mihi tarda vetuſtas;
Multaque me fugiant primis ſpectata ſub annis;
Plura tamen memini: nec, quæ magis hæreat illa,
Pectore res noſtro eſt, inter bellique domique

INTERPRETATIO.

Ultima victoria præſertim victo Cygno commemorata fuit. Viſum mirabile omnibus quod corpus eſſet juveni nullo jaculo violabile, neque plagis obnoxium, atque ferrum retunderet. Æacides hoc mirabatur, Græci hoc admirabantur: cum ita Neſtor loquitur; Cygnus fuit ſolus veſtra ætate ſecurus ferri, & nullo ictu penetrabilis. At ego quondam adſpexi Cæneum Perrhæbum ferentem mille ictus corpore illæſo: qui celeberrimus actis frequentavit Othryn: & ut illud magis eſſet ſtupendum in eo; natus erat fœmina. Quicumque adeſt tanguntur novitate prodigii, atque orant ut referat. Inter quos Achilles: Narra quæſo, o diſerte ſenex, prudentia noſtri ſæculi, nam omnes cupiunt cognoſcere eadem) quis fuerit Cæneus: quamobrem in aliam formam mutatus; quo bello; cujus contentionis diſcrimine tibi cognitus: a quo ſit ſuperatus; ſi a quoquam eſt domitus. Tum ſenex, Quanquam mihi obſit longa ſenectus, multorumque ſim oblitus quæ vidi prima ætate, recordor tamen plurimorum: neque eſt quicquam quod tenacius affixum ſit memoriæ noſtræ inter tot facta pace & bello, quam illud.

NOTÆ.

(e) *Achivi*) Græci, qui & Achæi ab Achaia quam incoluerunt.

(f) *Neſtor*) Nelei fuit filius, rex Pyli. ætate, eloquentia & prudentia ſua clarus

(g) *Perrhæbum*) Fuerunt Perrhæbi Theſſaliæ populi, qui, a Lapithis devicti, in Pindi montana confugerunt.

(h) *Cænea*) Elati Lapitharum regis fuit filia, in marem mutata Cænis; cujus ex Poeta jucundius poteris cognoſcere hiſtoriam.

(i) *Othryn*) Qui mons eſt Theſſaliæ.

(k) *Nam cunctis*) Satis credis Græcorum Romanis perſpectam fuiſſe urbanitatem, quæ neſcio quam, ut vocant, Chriſtianorum plurimorum *Charitatem* ſuperet? Re ipſa homines ſaltem fuerunt Ethnici; noſtri plerique fictis nominibus ſuperbiunt; atque verbis inanibus maxima quæque agunt.

(l) *Contraria*) In marem.

Acta tot. ac ſi quem potuit ſpatioſa ſenectus
Spectatorem operum multorum reddere; vixi
Annos (*m*) bis centum: nunc tertia vivitur ætas:
Clara decore fuit proles Elateia Cænis,
Theſſalidum virgo pulcherrima; perque propinquas,
Perque tuas urbes (tibi enim popularis, Achille)
Multorum fruſtra votis optata procorum.
Tentaſſet Peleus thalamos quoque forſitan illos:
Sed jam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promiſſa, tuæ. nec Cænis in ullos
Denupſit thalamos: ſecretaque littora carpens
Æquorei vim paſſa Dei eſt. (*n*) ita Fama ferebat.
Utque novæ Veneris Neptunus gaudia cepit;
Sint tua vota licet, dixit, ſecura repulſæ;
Elige quid voveas. eadem hoc quoque Fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc injuria votum,
Tale pati nil poſſe mihi, da fœmina ne ſim:
Omnia præſtiteris. (*o*) graviore noviſſima dixit
Verba ſono: poteratque viri vox illa videri:
Sicut erat. nam jam voto Deus æquoris alti
Annuerat: dederatque ſuper, ne ſaucius ullis
Vulneribus fieri, ferrove occumbere poſſet.
Munere lætus abit: ſtudiiſque virilibus ævum

INTERPRETATIO.

Et ſi longa vetuſtas potuit præſtare aliquem teſtem multorum factorum, vixi annos ducentos; nunc tertia ætas agitur. Cænis Elatei filia inclyta fuit forma, puella pulcherrima Theſſalarum: & fruſtra fuit petita votis multorum procorum per urbes vicinas, & per tuas, Achille. namque tibi fuit popularis. Forte etiam Peleus petiiſſet illos thalamos: ſed aut jam illi obtigerant conjugia genitricis tuæ, aut fuerant conceſſa. Neque Cænis nupta eſt in ullos thalamos: atque ambulans in littore remoto compreſſa eſt a Deo maris potenti. Sic rumor increbuerat. Et poſtquam Neptunus potitus eſt voluptate nova Veneris, Tua deſideria, inquit, conceditur, ſint tuta ab omni repulſa, Diſpice quid cupias. Idem rumor etiam iſtud prædicabat. Hoc dederis, inquit Cænis facie magnum votum; me nihil poſſe pati ſimile. Fac ne ſim fœmina, omnia feceris. Protulit ultimas voces voce majore, atque ille ſonus poterat videri maſculi, qualis erat. Nam jam Deus profundi maris audierat vota: atque inſuper fecerat, ne poſſet vulnerari ullo modo, vel occidi ferro. Hilaris dono diſcedit: atque Atracius tranſivit ætatem

NOTÆ.

(m) *Bis centum*) Ut ita falſos liqueat qui tres Neſtoris ætates per 30. annorum ſecula minora metiuntur; niſi ipſe Poeta falſus eſt.

(n) *Ita fama*) Ecce prudentiam ſenis, qui certa quæ ſatis non videbantur ad famæ fidem remittit.

(o) *Graviore*) Quia in marem mutata: hoc eſt, quia effœminatus qui erat, graviores viri mores induit. Qua ex fabula ab hominis voluntate pendere per Deum ipſum quæcumque ad bonum ſuum ſpectant non male colligat. Namque Deus volentem a ſe non modo non deſtituit, quin inſuper ut ea velit porro quæ ipſe facit, hortatur.

Exi-

Exigit (*p*) Atracides, (*q*) Peneiaque arva pererrat.
Duxerat (*r*) Hippodamen (*ſ*) audaci Ixione natus:
(*t*) Nubigenaſque feros, poſitis ex ordine menſis,
Arboribus tecto diſcumbere juſſerat antro.
Hæmonii proceres aderant; aderamus & ipſi:
Feſtaque confuſa reſonabat regia turba.
Ecce canunt (*u*) Hymenæon & (*x*) ignibus atria fumant:
Cinctaque adeſt virgo matrum nuruumque caterva
Præſignis facie. felicem diximus illa
Conjuge Pirithoum: quod pœne (*y*) fefellimus omen.
Nam tibi, ſævorum ſæviſſime Centaurorum
Euryte, quam vino pectus, tam virgine viſa
Ardet: & ebrietas (*z*) geminata libidine regnat.
Protinus everſæ turbant convivia menſæ:
Raptaturque comis per vim nova nupta prehenſis.
Eurytus Hippodamen, alii, quam quiſque probarant,
Aut poterant, rapiunt: captæque erat urbis imago.
Fœmineo clamore ſonat domus. ocius omnes
Surgimus: & primus, Quæ te vecordia, Theſeus,
Euryte, pulſat, ait; qui me vivente laceſſas
(*a*) Pirithoum, violeſque duos ignarus in uno?

INTERPRETATIO.

ſtudiis virilibus, & exſpatiatur per campos Peneios. Filius temerarii Ixionis duxerat Hippodamen, atque curaverat ſævos nubigenas diſcumbere menſis ex ordine conſtitutis in ſpelunca velata arboribus. Theſſali principes coierant; nos quoque aderamus: atque aula feſta perſonabat confuſa turba. Ecce cantant Hymenæum; atque atria fumant ignibus: & puella vultu pulcherrima accedit ſtipata turba matronarum & puellarum. Beatum prædicavimus Pirithoum illa uxore: quod præſagium prope falſum fuit. Namque Euryte, crudeliſſime crudelium Centaurorum, tam tibi cor uritur puella conſpecta quam mero; & ebrietas duplicata libidine imperium tenet. Continuo menſa dejecta fœdant convivia; atque recens nupta trahitur per vim capillis correptis. Eurytus tollit Hippodamen, alii quam quiſque laudaverant, aut poterant rapere: atque erat ſpecies urbis direptæ. Domus perſonat ululatibus muliebribus. Confeſtim omnes exſurgimus: atque prior Theſeus, Quæ, inquit, veſania te urget, Euryte, qui me vivo lædas Pirithoum, atque neſcius duos violes in uno?

NOTÆ.

(p) *Atracides*) *Cæneus Theſſalus*: fuit enim *Atrax* ſeu *Atracia* Theſſaliæ oppidum.

(q) *Peneia*) Per quæ Peneus Theſſaliæ fluvius volvitur.

(r) *Hippodamen*) Jam exponit Neſtor qua militia Cæneum cognoverit.

(ſ) *Audaci*) Pirithoum dicit Ixionis filium; qui quidem Ixion Junonem etiam de ſtupro interpellare eſt auſus; qua re a Jove intellecta nubem illi Junonis ſpecie ſuppoſuit, unde nati Centauri.

(t) *Nubigenas*) Centauros nube genitos, celebrabant.

(u) *Hymenæon*) Nuptiale carmen frequentabant; Hymenæumque nuptiarum Deum

(x) *Ignibus*) Qui aris adhibiti.

(y) *Fefellimus*) Propter ortam rixam deinde & pugnam.

(z) *Geminata*) Nam Baccho & Venere inebriati. Quæ duo numina quantum prodeſſe poſſint hominibus qui illa ſuſpiciunt, vel ex hac fabula liquet.

(a) *Pirithoum*) Proverbio etiam cognita Theſei & Pirithoi mutua amicitia.

Neve ea magnanimus fruſtra memoraverit heros;
Submovet inſtantes: raptamque furentibus aufert.
Ille nihil contra: neque enim defendere verbis
Talia facta poteſt: ſed vindicis ora protervis
Inſequitur manibus, generoſaque pectora pulſat.
Forte fuit juxta ſignis extantibus aſper
Antiquus crater, quem vaſtum vaſtior ipſe
Suſtulit (b) Ægides; adverſaque miſit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, merumque,
Vulnere & ore vomens, madida reſupinus arena
Calcitrat. ardeſcunt germana cæde (c) bimembres:
Certatimque omnes uno ore, Arma, arma loquuntur.
Vina dabant animos: & prima pocula pugna
Miſſa volant, fragileſque cadi, curvique lebetes:
Res epulis quondam, nunc bello & cædibus, aptæ.
Primus (d) Ophionides Amycus (e) penetralia donis
Haud timuit ſpoliare ſuis; & primus ab æde
Lampadibus denſum rapuit (f) funale coruſcis:
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere ſacrifica molitur colla ſecuri;
Illiſit fronti (g) Lapithæ Celadontis: & oſſa
Non agnoſcendo confuſa reliquit in ore.
Exſiluere oculi; disjectiſque oſſibus oris,
Acta retro naris, medioque infixa palato eſt;

INTERPRETATIO.

Neve heros fortiſſimus nequicquam ea dixerit, repellit violentos, atque avellit ſublatam furentibus. Ille nihil contra: neque enim poteſt tueri vocibus ejuſmodi facinora; ſed inſurgit in vultum alterius manibus temerariis, & impetum facit contra magnanimum pectus: Forte prope fuit vetus crater, durus ſignis prominentibus, quem magnum ipſe major Ægides corripuit, atque jecit in faciem adverſam. Ille eructans ſimul grumos ſanguinis, & cerebrum, & vinum per os atque per plagam, reſupinus percutit terram humidam calcibus. Omnes biformes Centauri *incenſi nece fratris, certatim uno ore clamant, ad arma, ad arma. Merum augebat animos: atque primo certamine pocula jacta, & cadi fragiles, & cavi lebetes, res olim idonea conviviis, nunc bello & cædibus, volant: Amycus Ophionides primus non veritus eſt tollere munera ſua ex penetralibus: atque primus ſuſtulit ex ſacrario candelabrum inſtructum lucernis ſplendentibus: & miſit alte ſublatum in frontem Lapithæ Celadontis, veluti qui conatur frangere cervicem albam tauri ſacrifica bipenni: atque reliquit oſſa quaſſata in facie non agnoſcenda. Oculi ſunt eruti, & oſſibus oris ſparſis, naris retro preſſa eſt, atque infixa medio palato.*

NOTÆ.

(b) *Ægides*) Theſeus Ægæi filius.

(c) *Bimembres*) Centauri biformes, media parte homines, altera equi.

(d) *Ophionides*) Ophionis filius.

(e) *Penetralia*) Sacrarium dicit, ſeu locum ubi ſacra reponerentur, ſacrificia etiam peragerentur.

(f) *Funale*) Lycnuchum aut candelabrum intelligo, de laqueari forte pendentem.

(g) *Lapithæ*) Theſſaliæ fuerunt populi, Pindum & Othryn montes præſertim incolentes, Pirithoi olim imperio parentes.

Hunc

Hunc pede convulſo menſæ (*b*) Pellæus acernæ
Stravit humi Belates, dejecto in pectora mento:
Cumque atro miſtos ſputantem ſanguine dentes,
Vulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
Proximus ut ſteterat, ſpectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur iſtis?
Cumque ſuis Gryneus immanem ſuſtulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum jecit in agmen:
Depreſſitque duos, Brotean, & Orion. Orio
Mater erat Mycale: (*i*) quam deduxiſſe canendo
Sæpe reluctanti conſtabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius. telique habet inſtar, in alta
Quæ ferant pinu, votivi cornua cervi.
Figitur huic duplici Gryneus in lumina ramo:
Eruiturque oculos. quorum pars cornibus hæret:
Pars fluit in barbam; concretaque ſanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
(*k*) Primitium torrem: dextraque a parte Charaxi
Tempora perfringit fulvo protecta capillo.
Correpti rapida, veluti ſeges arida, flamma
Arſerunt crines: & vulnere ſanguis inuſtus
Terribilem ſtridore ſonum dedit; ut dare ferrum
Igne rubens plerumque ſolet, quod forcipe curva
Cum faber eduxit, lacubus demittit. at illud
Stridet: & in trepida ſubmerſum ſibilat unda.

INTERPRETATIO.

Belates Pellæus; pede menſa acerna extracto, hunc dejecit in terram, mento excuſſo in pectus: atque ictu repetito dimiſit ad Manes inferos, exſpuentem dentes confuſos cum nigro ſanguine. Gryneus cum proximus eſſet, adſpiciens aram fumantem oculis atrocibus, Quamobrem, inquit, nos utimur iſtis? atque ſuſtulit ingens altare cum ſuis ignibus, & immiſit in mediam turbam Lapitharum; & protrivit duos, Brotean & Orion. Orius matrem habebat Mycalen; quam certum erat crebro ſubtraxiſſe incantationibus coram Lunæ reſiſtenti. Non diſcedes inultus, modo inveniam aliquod telum, dixerat Exadius: atque invenit præſtantiam armorum in cornibus cervi votivi, quæ pendebant ab excelſa pinu. Gryneus figitur ab eo duplici ramo in oculos; atque iis privatur: quorum pars hæret cornibus; pars fluit in barbam, & coagulata ſanguine pendet. Ecce Rhœtus tollit ex medio altari magnum ſtipitem ardentem; & multat a dextra parte tempora Charaxi obducta flavis crinibus. Coma incenſa igne fervido flagravit ſicuti meſſis ſicca: & ſanguis aduſtus ictu ſtrepitum fecit horrendum crepitando, qualem fere ferrum candens conſuevit reddere, quod cum faber extraxit forcipe adunca, injicit in labrum. At illud merſum crepitat, atque ſibilat in aqua tremente.

NOTÆ.

(h) *Pellæus*) Pella Theſſaliæ urbe, ut vero ſimile eſt, oriundus: quanquam plures Pellæ fuerunt.

(i) *Quam*) Ad id alludit quod veneficiis & incantationibus infames præſertim mulieres Theſſalæ.

(k) *Primitium*) Majorem.

Saucius hirſutis avidum de crinibus ignem
Excutit: inque humeros limen tellure revulſum
Tollit, onus plauſtri: quod ne permittat in hoſtem,
Ipſa facit gravitas. ſocium quoque ſaxea moles
Oppreſſit ſpatio ſtantem propiore Cometem:
Gaudia nec retinet Rhœtus: Sic comprecor, inquit,
Cætera ſit fortis caſtrorum turba tuorum;
Semicremoque novat repetitum ſtipite vulnus:
Terque quaterque gravi juncturas verticis ictu
Rupit; & in liquido ſederunt oſſa cerebro.
Victor ad Evagrum, Corythumque, Dryantaque tranſit.
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Corythus; Puero quæ gloria fuſo
Parta tibi eſt? Evagros ait. nec dicere Rhætus
Plura ſinit: rutilaſque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora, flammas.
Te quoque, ſæve Drya, (l) circum caput igne rotato
Inſequitur: ſed non in te quoque conſtitit idem
Exitus. aſſiduæ ſucceſſu cædis ovantem,
Qua juncta eſt humero cervix, ſude (m) figis obuſta.
Ingemuit, duroque ſudem vix oſſe revellit
Rhœtus; & ipſe ſuo madefactus ſanguine fugit.
Fugit & Orneus, Lycabaſque, & ſaucius armo
Dexteriore Medon, & cum Piſenore Thaumas:
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros; accepto nunc vulnere tardius ibat.

INTERPRETATIO.

Vulneratus excutit ignem rapacem de coma hiſpida; atque tollit in humeros ſaxum ex terra extractum, onus plauſtri, quod ne faciat in hoſtem ipſa gravitas prohibet. Pondus lapidis oppreſſit etiam Cometem propius ſtantem. Neque Rhœtus diſſimulat lætitiam. Ita oro, ait, ſit validum reliquum agmen tuorum ſociorum; atque geminat plagam renovatam torre ſemiuſto, & perfregit terque quaterque commiſſuras capitis ſævo ictu, & oſſa manſerunt in fluido cerebro. Victor tranſit ad Evagrum, Corythumque, atque Dryanthem: e quibus poſtquam Corythus velatas habens maxillas prima lanugine humi ſtratus eſt, Quæ laus tibi comparata, inquit Evagrus, adoleſcente proſtrato? Neque Rhœtus patitur plura proferre: atque ſævus immiſit ignes coruſcos in os apertum viri loquentis, & per os in pectus. Perſequitur te etiam, crudelis Drya, flamma circum caput acta: verum ſucceſſus non fuit etiam idem in te: vulneras pertica præuſta triumphantem ſucceſſu cædis continuæ qua parte collum commiſſum eſt humero. Rhœtus ingemuit, vixque excuſſit perticam oſſa rigido, & ipſe conſperſus ſuo ſanguine profugit. Recedit etiam Orneus, atque Lycabas, & Medon vulneratus humero dextro, itemque Thaumas cum Piſenore, atque Mermerus: qui nuper ſuperaverat omnes certamine pedum, jam plaga impacta ſegnius incedebat.

NOTÆ.

(l) *Circum caput*) Quo motu gravior & paratior fit ictus.

(m) *Figis*) Dryantem alloquitur, cujus quoque Homerus meminit.

Et

Et Pholus, & Melaneus, & Abas prædator aprorum:
Quique ſuis fruſtra bellum diſſuaſerat augur
Aſtylos. ille etiam metuenti vulnera Neſſo:
Ne fuge; ad Herculeos, inquit, (n) ſervaberis arcus.
At non Eurynomus, Lycidaſque, & Areos & Imbreus
Effugere decem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit adverſos. adverſum tu quoque, quamvis
Terga fugæ dederas, vulnus, Crenæe, tuliſti.
Nam grave (o) reſpiciens inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis, imæ.
In tanto fremitu ductis ſine fine jacebat
Sopitus vinis, & inexperrectus Aphidas:
Languentique manu (p) carcheſia miſta tenebat,
Fuſus in (q) Oſſææ villoſis pellibus urſæ.
Quem procul ut vidit fruſtra nulla arma moventem,
Inſerit (r) amento digitos, Miſcendaque, dixit,
Cum Styge vina bibas, Phorbas. nec plura moratus
In juvenem torſit jaculum: ferrataque collo
Fraxinus, ut caſu jacuit reſupinus, adacta eſt.
Mors caruit ſenſu: plenoque e gutture fluxit
Inque toros, inque ipſa niger carcheſia ſanguis.
Vidi ego Petræum conantem evellere terra
Glandiferam quercum: quam dum complexibus ambit;

INTERPRETATIO.

& Pholus, & Melaneus, & Abas venator aprorum, & Aſtylus vates, qui nequicquam dehortatus erat ſuos a pugna. Ille quoque dixit Neſſo ſibi caventi a vulneribus, Ne aufugias, ſervaberis arcui Herculeo. At Eurynomus, & Lycidas, & Areus, & Imbreus, non vitaverunt mortem, quos omnes oppoſitos dextra Dryantis proſtravit. Tu quoque Crenæe, quanquam terga verteras in fugam, accepiſti plagam in parte anteriore; nam retro ſpectans accipis ferrum inter duos oculos qua naſus jungitur infimæ fronti. Aphidas, mero hauſto ſine modo, ſtratus erat ſomno victus neque excitatus tanto ſtrepitu atque tractabat manu ſopita carcheſia temperata, porrectus, ſuper pelle hiſpida urſæ Oſſææ. Quem Phorbas ut adſpexit procul, nequicquam bello carentem, aptat amentum digitis, atque, inquit, Haurias merum cum Styge: neque diutius cunctatus, jecit haſtile in virum; cumque forte ſtratus eſſet reſupinus, jaculum infixum eſt collo. Mors fuit ſine ſenſu; atque cruor ater manavit ex collo in lectos, inque ipſa pocula. Ipſe vidi Petræum nitentem revellere ſolo quercum glandiferam; quam dum complectitur,

NOTÆ.

(n) *Servaberis*) Jam Neſſum illum Dejaniræ vim parantem ab Hercule interfectum vidimus.

(o) *Reſpiciens*) Ad hiſtoriam forte alludit quam refert Quintilianus. Pomponius quidam vulnus in ore acceperat, quod Cæſari oſtentabat: *Ne unquam igitur*, inquit ille, *fugiens reſpexeris*.

(p) *Carcheſia*) Eo nomine appellantur pocula procera, & circa mediam partem compreſſa, quorum anſæ a ſummo ad imum pertinent. Carcheſium autem hoc in loco pro vino ipſo poſitum.

(q) *Oſſææ*) Ex Oſſa monte petitæ.

(r) *Amento*) Lorum erat, quo jaculum medium, ſeu haſta, ut jaci longius poſſet, religabatur.

Et

Digitized by Google

Et quatit huc illuc, labefactaque robora jactat,
Lancea Pirithoi coſtis immiſſa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi virtute Lycum cecidiſſe ferebant:
Pirithoi cecidiſſe Chromin. ſed uterque minorem
Victori titulum, quam Dictys Helopſque, dederunt.
Fixus Helops jaculo, quod pervia tempora fecit;
Et miſſum a dextra lævam penetravit in aurem.
Dictys ab ancipiti delapſus acumine montis,
Dum fugit inſtantem trepidans Ixione natum,
Decidit in præceps: & pondere corporis ornum
Ingentem fregit; ſuaque induit ilia fractæ.
Ultor adeſt Aphareus: ſaxumque e monte revulſum
Mittere conatur. conantem ſtipite querno
Occupat Ægides; cubitique ingentia frangit
Oſſa; nec ulterius dare corpus inutile leto
Aut vacat, aut curat: tergoque Bianoris alti
Inſilit, (ſ) haud ſolito quenquam portare, niſi ipſum,
Oppoſuitque genu coſtis: prenſamque ſiniſtra
Cæſariem retinens, vultum, minitantiaque ora
(t) Robore nodoſo, præduraque tempora fregit.
Robore Nedymnum, jaculatoremque Lycotan
Sternit, & immiſſa protectum pectora barba
Hippaſon, & ſummis exſtantem Riphea ſilvis;
Tereaque, Hœmoniis qui prenſos montibus urſos
Ferre domum vivos, indignanteſque ſolebat.

INTERPRETATIO.

& huc illuc impellit, atque agitat arborem concuſſam, haſta Pirithoi impacta coſtis Petræi, commiſit pectora pugnantia cum rigido ligno. Aiebant Lycum peremtum viribus Pirithoi, Pirithoi quoque Chromin: ſed uterque minorem laudem attulerunt quam Dictys & Helops. Helops foſſus fuit haſtili, quod transfegit tempora, & impulſum a dextra pervaſit in aurem ſiniſtram. Dictys delapſus a dubio vertice montis dum pavidus vitat filium Ixionis urgentem, cecidit in præruptum, & fregit vaſtam ornum gravitate corporis, atque ejus latera affixa rupta. Aphareus vindex adeſt, atque nititur jacere lapidem ex monte extractum. Ægides prævertit nitentem vecte querno, atque quaſſat vaſta oſſa cubiti; neque amplius moratur, aut conceditur mittere Orco corpus mutilum; atque ſeſe immiſit dorſo excelſi Bianoris, non aſſueto quemquam vehere præter ipſum: & preſſit coſtas genibus, atque comprimens jubas ſiniſtra correptas, quaſſavit faciem atque vultum minitantem, & tempora rigida clava nodoſa. Proſtervit clava Nedymnum, & Lycotan jaculatorem, & Hippaſum habentem pectus velatum barba promiſſa, & Ripheum manentem in altis ſilvis; & Tereum, qui conſueverat portare domum urſos vivos atque ringentes, correptos in montibus Theſſaliæ.

NOTÆ.

(ſ) *Haud ſolito*) In duplici Centaurorum natura ludit Naſo.

(t) *Robore*) Clava nodis plena.

Haud

Haud tulit utentem pugnæ ſucceſſibus ultra
Theſea Demoleon: ſolidoque revellere dumo
Annoſam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, præfractam miſit in hoſtem.
Sed procul a telo Theſeus veniente receſſit,
Pallados admonitu. (*u*) credi ſic ipſe volebat.
Non tamen arbor iners cecidit: Nam Crantoris alti
Abſcidit jugulo pectuſque humerumque ſiniſtrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille:
Quem (*x*) Dolopum rector bello ſuperatus Amyntor
Æacidæ dederat pacis pignuſque fidemque.
Hunc procul ut fœdo disjectum vulnere Peleus
Vidit, At inferias, juvenum gratiſſime Crantor,
Accipe, ait. validoque in Demoleonta lacerto
Fraxineam miſit, (*y*) mentis quoque viribus, haſtam,
Quæ laterum cratem perrumpit: & oſſibus hærens
Intremuit. trahit ille manu ſine cuſpide lignum:
Id quoque vix ſequitur. cuſpis pulmone retenta eſt.
Ipſe dolor vires animo dabat. æger in hoſtem
Erigitur: pedibuſque (*z*) virum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clypeoque ſonantes.
Defenſatque humeros: prætentaque ſuſtinet arma:
Perque armos uno (*a*) duo pectora perforat ictu.

INTERPRETATIO.

Demoleon non paſſus eſt ulterius Theſeum utentem ſucceſſibus certaminis: atque nititur extrahere magno conatu ſpiſſa ſilva veterem pinum. Quod quia non potuit, jecit ruptam in hoſtem. At Theſeus vitavit telum e longinquo venienz hortatu Minervæ. Ipſe volebat ſic credi. Arbor non tamen cecidit inutilis; nam revulſit pectus & humerum ſiniſtrum collo excelſi Crantoris. Achille, ille fuerat armiger tui patris, quem Amyntor rex Dolopum bello victus dederat Æacidæ in obſidem & fidem pacis. Cum Peleus illum procul adſpexit lacerum horrendo vulnere, At, inquit, inferias accipe, Crantor dilectiſſime juvenum: atque interſit in Demoleontem forti brachio, atque etiam animi impetu haſtile fraxineum. Quod perfregit texturam laterum, atque oſſibus infixum contremuit. Ille eripit manu lignum ſine mucrone: atque id ægre cedit. Ferrum retentum eſt pulmone. Ipſe dolor dabat vires animo. Vulneratus inſurgit in hoſtem, & proterit virum pedibus equinis. Ille eludit ictus ſtrepentes caſſide & clypeo, & tegit humeros, & ſuſtinet arma oppoſita: & tranſfigit uno ictu duo pectora per armos.

NOTÆ.

(u) *Credi*) Cautus eſt admodum Noſter, ut vides. Cæterum non abs *re* ſupra pectore maxime hæſiſſe hanc pugnam admonuit; nam fabula prolixa, & multis nominibus implicita.

(x) *Dolopum*) Fuerunt Dolopes Theſſaliæ populi, in Phthiotidis extremis finibus: qui nonnunquam etiam pro Græcis ſumuntur.

(y) *Mentis*) *Mentis indignatione*: nonnunquam enim ſine odio, aut omni etiam animi perturbatione certatur.

(z) *Virum*) Peleum, *ſcilicet*.

(a) *Duo*) Equi, *ſcilicet* & hominis: nam Centaurus fuit.

Ante

Ante tamen leto dederat Phlegræon, & Hylen
Eminus: Hiphinoum (*b*) collato Marte, Claninque.
Additur his Dorylas: qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, ſævique vicem præſtantia teli
Cornua vara boum, multo rubefacta cruore.
Huic ego, nam vires animus dabat, Aſpice, dixi,
Quantum concedant noſtro tua cornua ferro:
Et jaculum torſi. quod cum vitare nequiret,
Oppoſuit dextram paſſuræ vulnera fronti:
Affixa eſt cum fronte manus. fit clamor: at illum
Hærentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit enſe ſub alvum.
Proſiluit, terraque ferox ſua viſcera traxit:
Tractaque calcavit: calcataque rupit: & illis
Crura quoque impediit; & inani concidit alvo.
Nec te pugnantem tua, (*c*) Cyllare, forma redemit,
Si modo naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens: barbæ color aureus: aureaque
Ex humeris medios coma dependebat in armos.
Gratus in ore vigor. cervix, humerique, manuſque,
Pectoraque artificum laudatis proxima ſignis;
Et qua parte viri eſt: nec equi mendoſa ſub illa
Deteriorque viro facies. da colla, caputque;
Caſtore dignus erit. ſic tergum ſeſſile, ſic ſtant
Pectora celſa toris: totus pice nigrior atra.
Candida cauda tamen: color eſt quoque cruribus albus.

INTERPRETATIO.

Nihilominus prius morti oppoſuerat eminus Phlegræum & Hylen, atque Hiphinoum & Clanin cominus. His adjicitur Dorylas, qui habebat tempora velata pelle lupi, atque cornua vara taurorum uſum præbentia duri teli multo ſanguine tincta. Ego huic dixi, Vide quantum tua cornua ſint inferiora noſtro ferro; atque immiſi telum; quod cum non poſſet effugere, objecit dexteram fronti accepturæ plagam, Manus juncta eſt fronti. Exclamat; at Peleus (nam erat proximus) percutit gladio ſub medio ventre illum ſtantem, & domitum ſæva plaga. Emicuit, atque ferus raptavit ſua interiora; & protrivit raptata, & diſcerpſit protrita: atque impedivit etiam pedes illis; tum procubuit vacuo ventre. Neque Cyllare, tua pulchritudo vendicavit te certantem, ſi modo tribuimus pulchritudinem illi naturæ. Barbam habebat lanuginem; lanuginis color flavus; flavi inſuper capilli fluebant ex humeris in armos medios. Jucunda alacritas in vultu, collum, humeri, manus, pectora & partes, quibus eſt homo, haud abſimiles ſignis probatis artificum: neque equi ſpecies culpanda ſub illa forma, aut pejor homine. Adjice collum & caput, dignus erit Caſtore; ita dorſum ſeſſile, ita elata pectora conſiſtunt toris; totus nigrior pice atra. Attamen cauda alba; color eſt etiam albus pedibus.

NOTÆ.

(b) *Collato Marte*) *Cominus.*

(c) *Cyllare*) Fuit & iſtud nomen equi a Caſtore domiti, ad quem etiam Poeta alluſit, ut mox videbimus.

Multæ illum petiere ſua de gente; ſed una
Abſtulit Hylonome: qua nulla decentior inter
Semiferos altis habitavit fœmina ſilvis.
Hæc & blanditiis, & amando, & amare fatendo
Cyllaron una tenet: cultus quoque quantus in illis
Eſſe poteſt membris, ut ſit coma pectine lævis:
Ut modo (d) rore maris, modo ſe violave roſave
Implicet: interdum candentia lilia geſtet:
Biſque die lapſis (e) Pagaſææ vertice ſilvæ
Fontibus ora lavet: bis flumine corpora tingat.
Nec, niſi quæ deceant electarumque ferarum,
Aut humero, aut lateri prætendat (f) vellera lævo:
Par amor eſt illis: errant in montibus una:
Antra ſimul ſubeunt: & tum (g) Lapitheia tecta
Intrarant pariter; pariter fera bella gerebant.
(h) Auctor in incerto eſt: jaculum de parte ſiniſtra
Venit; & inferius, quam collo pectora ſubſunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere læſum
Corpore cum toto poſt tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus:
Impoſitaque manu vulnus fovet; oraque ad ora
Admovet: atque animæ fugienti obſiſtere tentat.
Ut videt exſtinctum: dictis, quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhæſerat illi,

INTERPRETATIO.

Plurima de gente ſua illum optaverunt; ſed ſola Hylonome illum devinxit, qua nulla fœmina formoſior manſit inter ſemibrutos in excelſis ſilvis. Iſta & lenibus verbis, & amando, & amare agnoſcendo ſola tenet Cyllaron. Ornatus etiam quantus eſſe licet in iſtiuſmodi artubus; ut capilli ſint pectine nitidi, ut nunc ſe impediat rore marino, nunc viola aut roſa; nonnunquam ferat lilia alba; biſque die abluat faciem ad fontes fluentes ex cacumine ſilvæ Pagaſææ, bis lavet corpus flumine: neque tegat aut humeros, aut latus ſiniſtrum niſi pellibus ferarum delectarum. Eſt illis amor æqualis; vagantur una per montes: una etiam ineant ſpeluncas; atque tum ſimul venerant in ædes Lapitheias, & pariter ſæva bella exercebant. Auctor eſt dubius: Telum actum eſt a parte ſiniſtra; & te vulneravit, Cyllare inferius quam pectora ſubjecta ſunt collo. Cor deſtrictum levi plaga diriguit cum toto corpore poſt jaculum extractum. Continuo Hylonome excipit membra cadentia, atque fingit plagam manu admota, & jungit os ori, & nititur retinere ſpiritum effluentem. Poſtquam cognoſcit eſſe mortuum, & dixit quæ vociferatio prohibuit pervenire ad aures meas, jicit ſe in jaculum quod illum

NOTÆ.

(d) *Rore maris*) Roſmarinus & roſmarinum quoque dicitur: qui frutex eſt nullibi non obvius.

(e) *Pagaſææ*) Pagaſis Theſſaliæ Urbi, fontibus abundanti, vicinæ.

(f) *Vellera*) *Pelles*, quibus ſiniſtrum latus velaſſe fingit Poeta.

(g) *Lapitheia*) De quibus ſupra, ubi Perithoi Lapitharum regis celebratæ ſunt nuptiæ.

(h) *Auctor*) *Ecce viro ſtridens alis dilapſa ſagitta eſt:*
Incertum qua pulſa manu, quo turbine adacta.

Virgilius.

Invu-

Digitized by Google

Incubuit ; morienſque ſuum complexa maritum eſt.
Ante oculos ſtat & ille meos : qui ſena leonum
Vinxerat inter ſe connexis vellera nodis
Phæocomes, hominemque ſimul protectus equumque.
Codice qui miſſo, quem vix juga bina moverent
Juncta, Phonolenidem a ſummo vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latiſſima: perque os,
Perque cavas nares, oculoſque, aureſque cerebrum
Molle fluit. veluti concretum vimine querno
Lac ſolet; utve liquor rari ſub pondere cribri
Manat; & exprimitur per denſa foramina ſpiſſus.
Aſt ego, dum parat hunc armis nudare jacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium ſpoliantis in ima
Ilia dimiſi. Chthonius quoque Teleboaſque
Enſe jacent noſtro. ramum prior ille bifurcum
Geſſerat; hic jaculum. jaculo mihi vulnera fecit.
Signa vides: apparet adhuc vetus ecce cicatrix.
(i) Tunc ego debueram capienda ad (k) Pergama mitti:
Tunc poteram magni, ſi non ſuperare, morari
Hectoris arma meis. illo ſed tempore nullus,
Aut puer, Hector erat. nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem (l) gemini Periphanta Pyreti;
Ampyca quid referam? qui (m) quadrupedantis Oecli
Fixit in adverſo (n) cornum ſine cuſpide vultu.

INTERPRETATIO.

transfoderat, & moriens amplexa eſt ſuum virum. Ille etiam Phaocomes meis oculis obverſatur, qui junxerat nodis inter ſe complicatis ſex pelles leonum, velatus ſimul qua parte homo, & qua parte equus, erat; qui jacto ſtipite, quem non facile quatuor boves traherent, diviſit Phonolenidem a ſummo capite. Rotunditas vaſta capitis quaſſata, & tenerum cerebrum emittitur per os, per cavum naſum, & oculos, & aures: ut lac coagulatum conſuevit excerni vimine querno; vel uti liquor fluit ſub onere rari cribi, & craſſus exſudat per ſpiſſa foramina. At ego, dum conatur ſpoliare armis hunc proſtratum, abdidi gladium in extrema latera ſpoliantis. Pater tuus ſcis iſtud. Chthonius etiam, & Teleboas occubuerunt noſtro gladio. Ille prior inſtructus erat ſude bifida, iſte jaculo. Me vulneravit jaculo. Cernis veſtigia: ecce antiqua cicatrix adhuc conſpicitur. Tunc ego debueram mitti ad Trojam eruendam; tunc poteram, ſi non vincere, at deſinere arma fortis Hectoris meis. Verum illa tempeſtate; aut Hector non erat; aut puer erat. Nunc mei anni me deſtituunt. Cur tibi narrem Periphantem domitorem duplicis Pyreti? cur Ampycem? qui fixit in faciem oppoſitam Oecli quadrupedantis haſtile ſine mucrone.

NOTÆ.

(i) *Tunc ego*) Quia jam nihil poſſunt ſenes, jactantia ſui contemtum, quem maxime metuunt, ſolent fere amoliri.

(k) *Pergama*) Eo nomine appellatæ ſunt arces Trojanæ, quæ pro Ilio & urbe Troja ſæpiſſime ſumuntur.

(l) *Gemini*) Quia Centaurus bimembris.

(m) *Quadruped.*) E quorum more quatuor pedibus currentis.

(n) *Cornum*) Telum ex Cornu arbore.

Ve-

Vecte (*o*) Pelethronium Macareus in pectus adacto
Stravit Erygdupum. memini & venabula condi
Inguine, Neſſeis manibus conjecta, Cymeli.
Nec tu credideris tantum ceciniſſe futura
Ampyciden (*p*) Mopſum. Mopſo jaculante biformis
Occubuit, fruſtraque loqui tentavit Odites,
Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.
Quinque neci (*q*) Cæneus dederat, Stiphelumque, Bromumq;
Antimachumque, Helimumque, ſecuriferumque Pyracmon.
Vulnera non memini: numerum, nomenque notavi.
Provolat (*r*) Emathii ſpoliis armatus Haleſi,
Quem dederat leto, membris & corpore Latreus
Maximus. huic ætas inter juvenemque, ſenemque,
Vis juvenilis erat. variabant tempora cani.
Qui clypeo, galeaque, (*ſ*) Macedoniaque (*t*) ſariſſa
Conſpicuus, faciemque obverſus in agmen utrumque
Armaque concuſſit, certumque (*u*) equitavit in orbem:
Verbaque tot fudit vacuas animoſus in auras:
Et te, Cæni, feram? nam tu mihi fœmina ſemper,
Tu mihi Cænis eris. nec te natalis origo
Comminuit? mentemque ſubit, quo præmia facto,
Quaque viri falſam ſpeciem (*x*) mercede pararis?

INTERPRETATIO.

Macareus interfecit Erygdupum Pelethronium ſtipite fixo in pectus. Recordor etiam jaculum miſſum manibus Neſſeis abditum fuiſſe in inguine Cymeli. Neque arbitratus fueris Mopſum Amyciden tantum prædixiſſe ventura. Mopſo adigente Odites bimembris proſtratus eſt, & fruſtra conatus eſt loqui, lingua cum mento commiſſa, & mento cum faucibus. Cæneus morti tradiderat quinque, Stiphelum, & Bromum, & Antimachum, & Helimum, & Pyracmum bipennigerum. Non recordor plagarum: obſervavi numerum & nomen. Latreus vaſtiſſimus artubus, æque corpore, inſtructus exuviis Haleſi, quem mactaverat, accurrit. Huic ætas inter juvenem & ſenem, vires erant juveniles. Capilli albi diſtinguebant tempora. Qui inſignis clypeo, & caſſide, & Macedonia haſta, & vultus habens converſos in utrumque exercitum, & agitavit arma, & equitavit in certum gyrum, atque ferox tot emiſit voces in inanem aerem: Te inſuper feram, Cæni? Namque tu ſemper mihi fœmina, tu mihi eris Cœnis. Neque natalis origo tibi animum infregit? aut in mentem venit, quo facinore quæſiveris mercedem, aut quo præmio fictam formam maris?

NOTÆ.

(o) *Pelethronium*) Qui Lapitha Pelethronii Theſſaliæ montis juxta Pelium accola, ejuſdemque nominis urbis incola.

(p) *Mopſum*) Qui vates Ampyci filius Lapitha fuit, cum aliis duobus non confundendus.

(q) *Cæneus*) Jam diu certe iſtum exſpecto: nec quenquam credo non delaſſatum iri tanta ſenis garrulitate.

(r) *Emathii*) Proprie Emathia Macedonia eſt; ſed ſuo quodam jure Poetæ pro Theſſalia vicinitatis ſpecie ſumunt.

(ſ) *Macedonia*) Secundam hujus vocis produxit ſyllabam, quam alii in primitivo corripiunt.

(t) *Sariſſa*) Haſta eſt Macedonum.

(u) *Equitavit*) Quippe Centaurus fuit.

(x) *Mercede*) Stupri *ſcil.* a Neptuno oblati

Vel

Fecerat attonitos nova res. Heu dedecus ingens!
Monychus exclamat: populus ſuperamur ab uno,
Vixque viro. *(c)* quanquam ille vir eſt: nos ſegnibus actis,
Quod fuit ille, ſumus. quid membra immania proſunt?
Quid geminæ vires? quid; quod fortiſſima rerum
In nobis natura duplex animalia junxit?
Nec nos matre *(d)* Dea; nec nos Ixione natos
Eſſe reor; qui tantus erat, Junonis ut altæ
Spem caperet. nos ſemimari ſuperamur ab hoſte.
Saxa, trabeſque ſuper, totoſque involvite montes:
Vivacemque animam miſſis elidite ſilvis.
Silva premat fauces: & erit pro vulnere pondus.
Dixit: & inſani dejectam viribus Auſtri
Forte trabem nactus, validum conjecit in hoſtem.
Exemplumque fuit: parvoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat: nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo, ſub pondere Cæneus
Æſtuat arboreo: congeſtaque robora duris
Fert humeris. ſed enim poſtquam ſuper ora caputque
Crevit onus. neque habet, quas ducat, ſpiritus auras;
Deficit interdum: modo ſe ſuper aera fruſtra
Tollere conatur, jactaſque evolvere ſilvas.
Interdumque movet, veluti, quam cernimus ecce,
Ardua ſi terræ quatiatur motibus *(e)* Ide.
Exitus in dubio eſt. alii ſub inania corpus
Tartara detruſum ſilvarum mole ferebant.

INTERPRETATIO.

Nova res rapuerat illos in admirationem. Heu ingens opprobrium! exclamat Monychus, una gens vincimur ab uno, vixque viro. Tametſi ille eſt vir, nos ſumus inertibus factis quod ille fuit. Cujus uſui artus ingentes? Quid proſunt duplices vires? Quid quod natura duplex commiſit in nobis validiſſima animalia omnium? Neque arbitror nos natos matre Dea, nec Ixione, qui tantus erat, ut ſpem conciperet Junonis excelſæ. Nos vincimur ab hoſte ſemiviro. Dejicite ſuper illum *lapides, arbores, & montes integros, atque opprimite animam vivacem immiſſis ſilvis. Silva opprimat jugulum, & onus erit pro vulnere. Dixit; & caſu nactus arborem proſtratam impetu furentis Auſtri, miſit in ſtrenuum hoſtem: atque exemplo fuit: & brevi Othrys erat ſpoliatus arboribus: neque Pelion habebat umbras. Cæneus oppreſſus inſana congerie æſtuat ſub onere arboreo, & fert fortibus humeris ligna congeſta. Verum enim vero poſtquam pondus additum eſt ſuper os atque caput, neque anima habet aerem quem hauriat, nonnunquam deliquium patitur, interdum in caſſum tentat ſeſe erigere in aerem, atque excutere immiſſas arbores. Atque interdum movet: tanquam Iden quam videmus, en tibi, ſi agitetur motibus terræ. Eventus incertus eſt. Nonnulli dicebant corpus coactum ad Inferos exiles pondere arborum.*

NOTÆ

(c) *Quanquam*) Centaurorum magis arguit turbam hac correctione, quam Cæneum laudat.

(d) *Dea*) Quam Junonem ſtulte gloriabantur.

(e) *Ide*) Mons Phrygiæ.

Abnuit *(f)* Ampycides: medioque ex aggere *(g)* fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire ſub auras:
Quæ mihi tunc primum, tunc eſt conſpecta ſupremum.
Hanc ubi luſtrantem leni ſua caſtra volatu
Mopſus, & ingenti circum clangore ſonantem
Adſpexit, pariterque oculis animoque ſecutus;
O ſalve, dixit; Lapithææ gloria gentis,
Maxime vir quondam, ſed nunc avis *(h)* unica, Cæneu,
Credita res *(i)* auctore ſuo eſt. dolor addidit iram:
Oppreſſumque ægre tulimus tot ab hoſtibus unum.
Nec prius abſtitimus ferrum exercere cruore;
Quam data pars leto, partem fuga noxque diremit.
VI. Hæc inter Lapithas, & ſemihomines Centauros
Prælia *(k)* Tlepolemus *(l)* Pyllo referente dolorem
(m) Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore:
Atque ait; Herculeæ mirum eſt oblivia laudis
Acta tibi, *(n)* ſenior, cete mihi ſæpe referre
Nubigenas domitos a ſepater ipſe ſolebat.
Triſtis ad hæc Pylius: Quid me meminiſſe malorum
Cogit; & obductos annis reſcindere luctus?
Inque tuum genitorem odium, *(o)* offenſaſque fateri?

INTERPRETATIO.

Ampycides diffitetur; atque vidit alitem pennis ſubflavis mittere ſe in aerem fluidum ex medio cumulo, quæ a me tum primum, tum noviſſime eſt viſa. Cum Mopſus eam vidit obeuntem ſua agmina lento volatu, & circumſtrepentem magna voce, proſequutus, ſimul oculis & mente, o, inquit, ſalve Caneu, gloria nationis Lapithæa, olim vir maxime, ſed nunc avis unica. Res fidem invenit auctore ſuo. Dolor adjecit iram, atque iniquo animo paſſi ſumus unum obrutum a tot hoſtibus. Neque ante omiſimus ferro ſanguinem profundere, quam pars interfecta, nox & fuga disjecit partem.

VI. Pylio narrante hac certamina inter Lapithas & ſemiferos Centauros, Tlepolemus non paſſus eſt ore muto dolorem ex Hercule neglecto: atque inquit, Mirum eſt, ſenex te oblivioni tradidiſſe gloriam Herculeam. Sane pater conſueverat mihi dicere nube genitos a ſe victos. Ad hac Pylius mæſtus: Quamobrem cogis me recordari malorum, & refricare dolores delinitos tempore? atque agnoſcere odium in tuum patrem, & ejus injurias?

NOTÆ.

(f) *Ampycides*) Mopſus Ampyci filius, de quo ſupra.

(g) *Fulvis*) In aquilam mutatum fuiſſe volunt Cæneum. Quæcumque autem illa avis fuerit noſtra parum intereſt. Maximum eſt quod Cænei exemplo, nullo hominum utcumque brutorum impetu virtutem proculcari poſſe videamus; quæ ut maxime deprimitur eo validius ad aſtra tollitur. Neque aliam qua tutus eſſet a Neptuno vim accepiſſe Cæneum cuiquam credibile eſt.

(h) *Unica*) Propter virtutem, & peculiarem metamorphoſim. Quanquam in aquilam mutatum fuiſſe Cæneum minus conſtat.

(i) *Auctore*) Mopſo, *ſcilicet*, vate.

(k) *Tlepolemus*) Herculis fuit, filius ex Aſtioche, qui ægre prætermiſſam a Neſtore patris gloriam tulit.

(l) *Pylio*) Neſtore Pyli rege.

(m) *Præteriti*) De Hercule enim ne verbum quidem Neſtor protulerat; cum tamen in fugandis Centauris laudem primam meruiſſet.

(n) *Senior*) Neſtorem appellat.

(o) *Offenſas*) Injurias quas Neſtori Hercules obtulerat.

Ille

Ille quidem majora fide (p) (Di!) geſſit; & orbem
Implevit meritis; quod mallem poſſe negari:
Sed neque (q) Deiphobum, nec (r) Pulydamanta, nec ipſum
Hectora laudamus, quis enim laudaverit hoſtem?
Ille tuus genitor (ſ) Meſſenia mœnia quondam
Stravit: & immeritas urbes (t) Elinque Pylonque
Diruit: inque meos ferrum flammamque penates
Impulit. utque alios taceam, quos ille peremit;
Bis ſex (u) Nelidæ fuimus conſpecta juventus:
Bis ſex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus. atque alios vinci potuiſſe ferendum eſt.
Mira (x) Periclymeni mors eſt: cui poſſe figuras
Sumere quas vellet, rurſuſque reponere ſumtas
Neptunus dederat, Nelei ſanguinis auctor.
Hic, ubi nequicquam eſt formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris: (y) quæ fulmina curvis
Ferre ſolet pedibus, divum gratiſſima Regi.
Viribus uſus avis, pennis roſtroque redunco,
Hamatiſque viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos (z) Tirynthius arcus:
Atque inter nubes ſublimia membra ferentem,
Pendentemque ferit, lateri qua jungitur ala.

INTERPRETATIO.

Ille quidem (Dii) fecit exſuperantia fidem; atque cumulavit mundum beneficiis: quod mallem poſſe diſſimulari: ſed neque laudibus extollimus Deiphobum, nec Polydamantem, nec ipſum Hectorem: quis enim laudaverit hoſtem? Ille tuus pater olim diruit muros Meſſeniœ, atque delevit urbes immeritas & Elin, & Pylon: atque immiſit ferrum & ignem in meam domum. Atque ut ſilentio prætermittam cæteros, quos ille leto dedit, duodecim fuimus Nelei filii juventus conſpicua, duodecim occubuerunt viribus Herculeis, me excepto. Atque tolerandum eſt cæteros potuiſſe ſuperari. Mors Periclymeni eſt admiranda, cui Neptunus auctor Nelei ſanguinis conceſſerat poſſe induere quas formas vellet, rurſuſque exuere indutas. Hic, poſtquam fruſtra eſt immutatus in omnes figuras, induit vultum avis, quæ dilectiſſima conſuevit gerere aduncis unguibus fulmina regis Deorum. Uſus viribus avis, pennis, & roſtro curvo, & unguibus uncinatis diſcerpſerat vultum viri. Tirynthius in hunc dirigit arcus nimium certos, atque attingit agentem excelſa membra inter nubes, & libratum, qua ala committitur lateris

NOTÆ.

(p) *Di*) Non tam laudantis, quam conquerentis, aut apud Deos ſolatium quærentis, hæc parentheſis.

(q) *Deiphobum*) Qui Priami fuit filius.

(r) *Pulydamanta*) Nobilis fuit Trojanus inter fortiſſimos, Priami gener.

(ſ) *Meſſenia*) *Meſſena Meſſenia* urbis in Peloponneſo; a qua non multum diſtabat Pylus Neſtoris.

(t) *Elin*) Quæ urbs fuit Elidis, etiam in Peloponneſo.

(u) *Nelidæ*) Nelei, Neptuno nati, filii.

(x) *Periclymeni*) Qui frater Neſtoris.

(y) *Quæ fulm.*) Aquilam dicit; quanquam in muſcam mutatum Periclymenum ſcripſit Apollonii interpres: digna profecto metamorphoſi; ſiquidem per illum, fraudem, ſicuti per Herculem, Virtutem ſignificari concedis. Minimis certe ſolent eſſe affixi qui per cuniculos ſeu dolos graſſantur; in quibus tandem opprimuntur.

(z) *Tirynthius*) *Hercules*; a Tirynthe patria, urbe Peloponneſi, non longe ab Argis.

Ff 2 Nec

Nec grave vulnus erat: ſed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumque negant vireſque volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmis pennis: & qua levis hæſerat alæ,
Corporis affixi preſſa eſt gravitate ſagitta:
Perque latus ſummum jugulo eſt exacta ſiniſtro.
Num videor debere tui præconia rebus
Herculis, o *(a)* Rhodiæ ductor pulcherrime claſſis?
Ne tamen ulterius, quam fortia facta ſilendo,
Ulciſcar fratres, ſolida eſt mihi gratia tecum.
Hæc poſtquam dulci Neleius edidit ore;
A ſermone ſenis repetito munere Bacchi,
Surrexere toris. nox eſt data cætera ſomno.
VII. At Deus æquoreas qui *(b)* cuſpide temperat undas,
In *(c)* volucrem corpus nati Stheneleida verſum
Mente dolet patria: ſævumque peroſus Achillem.
Exercet memores, plus quam civiliter, iras.
Jamque fere tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonſum compellat *(d)* Smynthea dictis:
O mihi de *(e)* fratris longe gratiſſime natis,
Irrita qui mecum poſuiſti mœnia Trojæ;
Ecquid, ut has jam jam caſuras aſpicis arces,

INTERPRETATIO.

Neque plaga erat alta; ſed nervi fracti vulnere illum deſtituunt, atque ſubtrahunt motum & vires volandi. Decidit in terram, pennis debilibus non capientibus aerem; & calamus qui leviter infixus fuerat alæ, impactus eſt pondere corporis afflicti, & eductus eſt juguli ſiniſtra parte per ſupremum latus. Num videor debere laudes factis tui Herculis, o dux ſpectatiſſime claſſis Rhodiæ? Ne tamen ulciſcar fratres amplius quam tacendo pulchra facinora; gratia eſt mihi integra tecum. Poſtquam Neleius hæc protulit, ſuaviore, dono Bacchi repetito ab oratione ſenioris, a menſa receſſerunt. Reliqua nox eſt conceſſa ſopori.

VII. *At Deus qui moderatur tridente fluctibus marinis, dolet animo paterno corpus filii mutatum in avem Stheneleiam, atque exoſus crudelem Achillem exercet hoſtiliter iras memores. Jamque bello fere producto per decem annos, affatur Smyntheum intonſum hujuſmodi verbis, O mihi cariſſime omnium fratrum meorum, qui mecum ſtatuiſti muros inutiles Trojæ; Ecquid doles, cum vides has arces jam jam ruituras?*

NOTÆ.

(a) *Rhodiæ*) In Rhodum inſulam; interfecto Licymnio matris germano, Tlepolemus una cum multis comitibus profugerat, ubi imperium adeptus eſt: Atque adeo inde cum novem navibus ad bellum Trojanum eſt profectus, a Sarpedone interficiendus.

(b) *Cuſpide*) *Tridente*, qui Neptuni ſceptrum.

(c) *Volucrem Stheneleida*) Cygnum dicit, in quem mutatus Stheneli filius, cujus etiam volucris Cycnum Neptuni filium formam induiſſe ſupra vidimus.

(d) *Smynthea*) Apollinem dicit, cui a muribus, qui Cretenſium lingua *σμίνθοι*, appellantur, illud nomen impoſitum. Nugaciſſimas ejus cognominis rationes ſeu fabulas, quas piges exſcribere apud Vill. Gyraldum Syntagm. 7. habes.

(e) *Fratris*) *Jovis* ſcilicet.

In-

Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæſa doles? ecquid (ne perſequar omnes)
Hectoris umbra ſubit circum ſua Pergama (f) tracti;
Cum tamen ille ferox, belloque cruentior ipſo,
Vivit adhuc (g) operis noſtri populator Achilles.
Det mihi ſe: ſaxo, triplici quid cuſpide poſſim,
Sentiat, at quoniam concurrere cominus hoſti
(h) Non datur; occulta necopinum perde ſaggita.
Annuit: atque animo pariter (i) patruoque ſuoque
(k) Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Pervenit Iliacum; mediaque in cæde virorum
Rara per ignotos ſpargentem cernit Achivos
Tela Parin: faſſuſque Deum, Quid ſpicula perdis
Sanguine plebis? ait. ſi qua eſt tibi cura tuorum:
Vertere in Æaciden, cæſoſque ulciſcere fratres.
Dixit: & oſtendens ſternentem Troja ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum:
Certaque letifera (l) direxit ſpicula dextra.
Quo Priamus gaudere ſenex (m) poſt Hectora poſſet,
Hoc fuit. ille igitur tantorum victor Achille,
Vinceris a timido (n) Grajæ raptore maritæ?

INTERPRETATIO.

vel ecquid luges tot millia mactata tuentia muros? Ecquid (ne omnes recenſeam) umbra Hectoris captati circum muros patrios recurrit? cum tamen ille ſævus Achilles, & truculentior ipſo bello vaſtator noſtri operis adhuc fruitur vita. Occurrat mihi ſaxo ſentiat, quid valeam tridente. At ſiquidem non licet congredi cominus cum hoſte, conſice eum, nihil tale metuentem calamo occulto. Aſſentitur: atque Delius obſequens ſimul ſua ira & patrui, tectus nube deſcendit in caſtra Trojana: & videt Paridem in media ſtrage virorum diſpergentem pretioſa tela inter vulgus Græcorum: atque indicans ſe Deum, Quamobrem, inquit, tela ſpargis in funera plebis? Si ſollicitus es pro tuis, converte te in Æaciden, atque ulciſcere fratres peremtos. Dixit: & monſtrans Peliden proterentem ferro viros Trojanos, intendit arcum in illum, & direxit certam ſagittam manu fatifera. Hoc fuit, quo Priamus ſenex poſſet lætari poſt Hectorem cæſum. Tu igitur Achilles domitor tantorum heroum, cadis per timidum prædonem puellæ Græcæ?

NOTÆ.

(f) *Tracti*) Bigis raptatum, & circum muros Iliacos ab Achille tractum Hectorem in ſuperioribus etiam vidimus.

(g) *Operis*) *Murorum*, ſcilicet, *Trojanorum*; de quibus lib. ſuperiore.

(h) *Non datur*) Quia tum Achilles non navigabat.

(i) *Patruo*) Cycni enim Neptuni filii patruelis fuit Apollo; qui hic indulgens ob Hectorem clienteſque Trojanos occiſus, patrui Neptuni animum quoque induit cum Achillem ulciſcitur.

(k) *Delius*) *Apollo*; quem toties in Delio inſula natum diximus.

(l) *Direxit*) Ut ita non tam a Paride, quam ab Apolline ipſo, ut Calaber indignatur, occiſus videatur Achilles. Cæterum per inſidias in Apollinis Thymbræi templo, quo ad Polyxenæ nuptias invitatus fuerat, ab eodem tamen Paride poſt ſimulachrum latente, alii interfectum ſcripſerunt. Deo vero, ſagittam dirigente opus fuit, ſiquidem ille calcaneum duntaxat vulnerabile habuit, qua parte Infantem Stygiis undis immergens mater prehenderat.

(m) *Poſt Hectora*) *Poſtquam ille ſublatus eſſet.*

(n) *Graiæ*) *Helena*, ſcilicet.

At ſi (*o*) fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
(*p*) Thermodoontiaca malles cecidiſſe bepenni.
Jam timor ille Phrygum, decus, & tutela Pelaſgi
Nominis Æacides, caput inſuperabile bello,
Arſerat; armarat (*q*) Deus idem, idemque cremarat.
Jam cinis eſt; & de tam magno reſtat Achille
(*r*) Neſcio quid, parvam quod non bene compleat urnam.
At vivit, totum quæ (*ſ*) gloria compleat orbem.
Hæc illi menſura viro reſpondet: & hæc eſt
Par ſibi Pelides: nec inania Tartara ſentit.
Ipſe etiam, ut cujus fuerit cognoſcere poſſis,
(*t*) Bella movet clypeus: deque armis arma feruntur.
Non ea (*u*) Tydides, non audet (*x*) Oileos Ajax,
Non (*y*) minor Atrides, non bello (*z*) major & ævo
Poſcere, non alii: ſoli (*a*) Telamone creato
(*b*) Laertaque fuit (*c*) tantæ fiducia laudis.
A ſe (*d*) Tantalides onus invidiamque removit:
(*e*) Argolicoſque duces mediis conſidere caſtris
Juſſit: & arbitrium litis trajecit in (*f*) omnes.

INTERPRETATIO.

At ſi tibi fuerat occumbendum manu fœminea, malles occubuiſſe ſecuri Thermodoontiaca. Jam ille terror Trojanorum Æacides, honor & præſidium gloriæ Græcæ, vir bello invictus, crematus erat: idem Deus armis inſtruxerat, atque idem uſſerat. Jam cinis eſt, & de tanto Achille ſupereſt neſcio quid, quod non ſatis impleat parvam urnam. Et laus permanet, quæ impleat totum mundum. Hic modus convenit illi viro: atque eo ſibi eſt Achilles æqualis, neque tangitur exilibus Inferis. Ipſe etiam clypeus, ut pronum ſit cognoſcere cujus fuerit, ciet certamina, atque arma ferantur armorum cauſa. Tydides non audet ea petere; non etiam Oileus, non Atrides minor, non major ætate & belli peritia, non alii: ſpes tanta gloriæ movit filium ſolum Telamonis, atque Laertæ. Tantalides a ſe depulit onus & odium; atque voluit duces Græcos ſedere in mediis caſtris, & traſmiſit in omnes judicium litis.

NOTÆ.

(o) *Fœmineo Marte*) *Bello & viribus muliebribus.*

(p) *Thermodoontiaca*) *Qualem gerebat Penthеſilea Amazonum Thermodoontis Scythiæ fluvii accolarum, regina.*

(q) *Deus*) *Vulcanus*, ſcilicet, qui Thetidis rogatu Achilli arma fabricaverat.

(r) *Neſcio quid*) Hæc eſt quoque ſors heroum, ut brutis ſint ſtupidiores qui in tanta omnium rerum externarum tenuitate & fragilitate, animum ad ſublimiora & firmiora non curent attollere.

(ſ) *Gloria*) Namque omnibus prope Poetis Achilles decantatus.

(t) *Bella movet*) Graviſſimæ enim inter Ajacem Telamonis & Ulyſſem de Achillis armis contentiones ortæ.

(u) *Tydides*) Diomedes eſt Tydei filius, unus ex Græcis principibus.

(x) *Oileos*) *Oilei Locrorum regis filius.*

(y) *Minor*) *Menelaus*, ſcilicet Atrei filius.

(z) *Major*) *Agamemnon*, frater Menelai.

(a) *Telamone creato*) *Ajaci*, ſcilicet, qui patrem habuit Telamonem, Æaci filium.

(b) *Laerta*) Ulyſſes Laerta creatus fuit.

(c) *Tanta*) *Ut Achillis armis potirentur.*

(d) *Tantalides*) *Agamemnon* Atrei filius, a Proavo Tantalo Pelopis parte ſic dictus, qui prudentiſſime judex inter tantos diffidentes ſolus ſedere noluit.

(e) *Argolicos*) Pro Græcis omnibus poſuit. Eſt autem Argolis Peloponneſi regio, in qua Agamemnon regnavit.

(f) *Omnes*) Trojanis captivis dirimendæ hujus litis provinciam datam alii ſcripſerunt. Qua ex re non parvum documentum deſumere poſſunt viri Principes.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER XIII.

ARGUMENTUM.

Neptunus deinde Achilli mortem procurat. De cujus armis Ajax & Ulyſſes poſt mortem contendunt. Ajace vero hac de cauſa mortuo, ſanguis ejus in hyacinthum convertitur. Capta poſtea Troja, Hecuba in canem mutata eſt. Cujus formam cum Dii omnes deplorarent, Aurora ſola Memnonem duntaxat, avem jam factum, lugebat. Æneas autem profugus ad Anium, cujus filiæ in columbas erant converſæ, aliaque deinceps loca transformationibus celebrata delatus eſt. In Latium denique ut venit, bellum cum Turno ſuſcepit.

I. Conſedere duces: &, vulgi ſtante corona,
Surgit ad hos clypei dominus (*a*) ſeptemplicis (*b*) Ajax.
Utque erat impatiens iræ, (*c*) Sigeia torvo
Littora reſpexit, claſſemque in littore vultu:
Intendenſque manus, (*d*) Agimus, proh Jupiter, inquit,
Ante (*e*) rates cauſſam, (*f*) & mecum confertur Ulyſſes!
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis:
Quas ego ſuſtinui; quas hac a claſſe fugavi.
Tutius eſt (*g*) fictis igitur contendere verbis,
Quam pugnare manu. ſed nec mihi dicere promptum;

INTERPRETATIO.

I. *Duces conſederunt: atque multitudine circum ſtante, Ajax dominus clypei ſeptemplicis ad hos ſurgit. Atque ut erat iræ impatiens, reſpexit littora Sigaia, & claſſem in littore oculis indignantibus; atque porrigens manus, Proh! Jupiter, inquit, Dicimus cauſſam in conſpectu navium, & Ulyſſes mecum componitur! At non puduit cedere ignibus Hectoreis, quos ego ſuſtinui, quos depuli ab hac claſſe. Adeoque magis expedit certare fucatis verbis, quam dimicare dextra. Sed neque mihi facile eſt, orationem habere:*

NOTÆ.

(a) *Septemplicis*) *Ex taurorum ſeptem tergoribus facti.*

(b) *Ajax*) *Telamonius* ſcilicet, homo vehemens, quem primum cauſam ſuam dicere prudens voluit Poeta. Quanquam autem bellicoſi magis quam eloquentis viri perſonam tuetur Ajax, caveſis ideo inconditam ejus orationem, ut quidam arbitrati ſunt, animo præſumſeris. Vicit equidem, nec immerito, Ulyſſis facundia; at certe, ut videtur, non magis facundia ipſa quam cauſa.

(c) *Sigeia*) A Sigæo Trojæ promontorio.

(d) *Agimus*) Commentatorem miror, qui omni artificio carere Ajacis orationem ſcripſit. Imo in eo eſt maximum quod nullum appareat: nec artificio quod ille videtur deſiderare quicquam fingi poſſet puridius. Exordium abruptum eſt, maxime ex perſonæ militaris, ejuſdemque non ſine cauſa indignantis decoro, atque idem cauſæ convenientiſſimum. Sed quorſum hic hæremus: me jam diu Rei exſpectatio trahit.

(e) *Rates*) A quibus Hectoris faces Ajax (tunc temporis propter Briseida irato Achille) ſolus repulit.

(f) *Et*) Indignationem habet maximam hoc in loco hæc vocula.

(f) *Fictis*) *Ut ſolet veterator Ulyſſes*; ſupple.

Nec facere eſt *(h)* iſti. quantumque ego Marte feroci,
Quantum acie valeo, tantum valet iſte loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelaſgi,
Eſſe reor; vidiſtis enim. *(i)* ſua narret Ulyſſes;
Quæ ſine teſte gerit, quorum *(k)* nox conſcia ſola eſt.
Præmia *(l)* magna peti fateor: ſed demit honorem
(m) Æmulus Ajaci. non eſt tenuiſſe ſuperbum,
Sit licet hoc ingens, quidquid ſperavit Ulyſſes.
Iſte tulit pretium jam nunc certaminis hujus;
Quo cum victus erit, mecum certaſſe feretur.
Atque ego, ſi virtus in me dubitabilis eſſet,
Nobilitate potens eſſem, Telamone creatus:
Mœnia qui forti Trojana ſub Hercule *(n)* cepit:
Littoraque intravit *(o)* Pagaſæa *(p)* Colcha carina.
Æacus *(q)* huic pater eſt: *(r)* qui jura ſilentibus illic
Reddit, ubi Æolidem ſaxum grave *(ſ)* Siſyphon urget.
Æacon agnoſcit ſummus, prolemque fatetur
Jupiter eſſe ſuam. ſic ab Jove tertius Ajax.
Nec tamen hæc ſeries in cauſſa proſit, Achivi;
Si mihi cum magno non eſt communis Achille.

INTERPRETATIO.

neque iſti rem gerere: & quantum ego poſſum ſævo bello, atque certamine, tantum iſte poteſt dictis. Neque tamen opinor, Græci, mea facinora vobis eſſe referenda: namque ſpectaſtis. Ulyſſes memoret ſua, quæ geſſit ſine arbitro, quorum nox ſola eſt conſcia. Agnoſco ingentem mercedem poſci: ſed competitor Ajacis collit laudem. Quantumvis aliquid ſit magnum, non eſt glorioſum conſequutum eſſe, ſiquidem Ulyſſes illud ſperavit. Iſte jam nunc mercedem reportavit hujus contentionis, ex qua cum ſuperatus diſceſſerit, dicetur mecum contendiſſe. Atque ego, ſi virtus mea eſſet incerta, valerem genere, ortus ex Telamone, qui potitus eſt muris Iliacis ſub ſtrenuo Hercule; atque adiit littora Colcha navi Pagaſæa. Æacus eſt huic pater, qui jus dicit mortuis illic ubi ſaxum ingens ſolicitat Siſyphum Æoliden. Supremus Jupiter confitetur Æacum eſſe filium ſuum. Atque ita Ajax eſt tertius a Jove. Neque tamen hic ordo cauſſam juvet, o Græci, niſi mihi ſit communis cum illuſtri Achille.

NOTÆ.

(h) *Iſti*) Per contemtum maximum.

(i) *Sua narret*) Acumen eſt profecto hoc in loco elegantiſſimum.

(k) *Nox*) Ut aut nulla ſint Ulyſſis facta, aut qualia ignavus quiſque approbet.

(l) *Magna*) Quippe arma Achillis a Vulcano fabricata.

(m) *Æmulus*) *Ulyſſes* ſcilicet.

(n) *Cepit*) Telamonem Ajacis patrem primum Trojæ muros ſuperaſſe, quo tempore ab Hercule expugnata, ſupra vidimus.

(o) *Pagaſæa*) *Theſſalicas*; a Pagaſis Theſſaliæ urbe.

(p) *Colcha*) In Colchos enim cum Jaſone profectum Telamonem notum ex ſuperioribus.

(q) *Huic*) *Telamoni* ſcilicet.

(r) *Qui jura*) Apud inferos judicem conſtitutum fuiſſe Æacum ſæpius monuimus.

(ſ) *Siſyphon*) Latro fuit Siſyphus, a Theſeo occiſus, cui in inferis id ſupplicii datum, ut ingens ſaxum ad excelſi montis verticem provolvat, quod ſimul ac cacumen attigit continuo deorſum revolvitur. Hujus autem hoc in loco Ajax meminit, pro Ulyſſis opprobrio; namque ejus matrem Anticleam compreſſiſſe Siſyphum priuſquam ad Laerten duceretur, nonnulli ſcripſerunt.

Fra-

(*t*) Frater erat: fraterna peto. quid ſanguine cretus
Siſyphio, furtiſque, & fraude ſimillimus illi,
(*u*) Inſerit Æacidis alienæ nomina gentis?
An quod in arma prior, nulloque ſub (*x*) indice veni,
Arma neganda mihi? potiorque videbitur ille,
Ultima qui cepit; detrectavitque furore
Militiam ficto: donec ſollertior iſto,
Sed (*y*) ſibi inutilior timidi commenta retexit
(*z*) Naupliades animi, vitataque traxit in arma?
(*a*) Optima nunc ſumat, qui ſumere noluit ulla.
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus qui nos ad prima pericula, ſimus.
(*b*) Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus, eſſet;
Nec comes hic Phrygias unquam veniſſet ad arces
Hortator ſcelerum! non te, (*c*) Pœantia proles,

INTERPRETATIO.

Erat patruelis: poſce patruelia. Quamobrem ortus ex ſanguine Siſyphio, atque illi ſimillimus dolis & furtis immiſcet Æacidis nomina peregrinæ nationis? An arma mihi ſubmovenda quia prior acceſſi, atque nullo indice? Atque ille dignior videbitur, qui cepit noviſſima, atque abnuit bellum ſimulata inſania, donec callidior illo, ſed ſibi inutilior Naupliades prodidit figmenta ingenii meticuloſi, atque rapuit in arma vitata? Nunc conſequatur præſtantiſſima qui recuſavit capere ulla: Nos contemti ſimus; atque ſpoliati muneribus patruelibus, qui nos objecimus primis diſcriminibus. Atque utinam, aut hæc veſania vera fuiſſet, aut credita; neque hic ſuaſor flagitiorum unquam acceſſiſſet ſocius ad arces Trojanas! fili Pœantis,

NOTÆ.

(t) *Frater*) *Patruelis*, ſcilicet: Fratres namque erant Thelamon Ajacis, & Peleus Achillis pater.

(u) *Inſerit*) Ille vero in familiam aliquam cooptari videtur, qui ejus bona appetit.

(x) *Indice*) Ulyſſi tacite exprobrat, quod coactus ad bellum Trojanum venerit. Is enim, ut ſcripſerunt Tragici, uxoris amore detentus, inſaniæ ſimulatione littus, diverſi generis junctis animalibus, proſcindens, ſaleſque frugum loco ſpargens, militiam ſubterfugere voluit. Quæ techna Palamedem virum prudentiſſimum nequaquam latuit: qui inſuper doloſum virum in ſuis ipſius dolis, vomeri in ſulcum objecto Telemacho, corripuit. Ille enim aratrum a filii corpore avertit; quo argumento facile viri ſimulatam eſſe inſaniam deprehenſum eſt.

(y) *Sibi inutilior*) Solertia enim ſua Ulyſſem contra ſe irritavit Palamedes, qui illius deinde dolis hoc modo ſublatus. Litteras finxit Ulyſſes a Priamo ad Palamedem, quibus ob præſtitam operam huic tranſmiſſum auri pondus commemorabat; illudque idem Ulyſſes per ſervos corruptos in Palamedis tentorio defodi curaverat. Perlatis ad Agamemnonem litteris. Palamedes proditionis arguitur. Ibi cum reo adeſſe ſimulans Ulyſſes hoſti fidem non habendam eſſe contendit, reipſa fraudem poſſe coargui ſiquidem aurum nullum apud Palamedem invenietur, &c. Miſſi itaque qui ejus tentorium perſcrutarentur, a quibus aurum inventum: quamobrem Palamedes, utcumque immeritus lapidibus obrutus eſt.

(z) *Naupliades*) Palamedes eſt Nauplii Eubœæ regis filius.

(a) *Optima*) Ironia eſt cum indignatione maxima.

(b) *Atque utinam*) Hactenus in contemtum, nunc in odium Ajax Ulyſſem adducere nititur.

(c) *Pœantia*) Philoctetem dicit Pœantis filium, cui Hercules in Oeta arſurus Lernææ hydræ felle tinctas ſagittas, ſine quibus Troja capi non poſſet, dederat. Ille autem unius ſagittæ caſu vulnere pene immedicabili pede ſaucius, cum propter fœtorem a Græcis ferri, aut propter dolorem navigare non poſſet, in Lemno inſula, Ulyſſis præſertim ſuaſu, eſt relictus.

Expoſitum (*d*) Lemnos noſtro cum crimine haberet:
(*e*) Qui nunc (ut memorant) ſilveſtribus abditus antris
Saxa moves gemitu: Laertiadæque precaris,
Quæ meruit: quæ Di, Di dent non vana preceris.
Et nunc ille eadem nobis juratus in arma,
(Heu!) pars una ducum, quo ſucceſſore ſagittæ
Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
(*f*) Velaturque aliturque avibus; volucreſque petendo
(*g*) Debita Trojanis exercet ſpicula fatis.
Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulyſſen.
Mallet & infelix Palamedes eſſe relictus.
Viveret, aut certe letum (*h*) ſine crimine haberet.
Quem male convicti nimium memor iſte (*i*) furoris
Prodere rem Danaam finxit: fictumque probavit
Crimen, & oſtendit, quod jam præfoderat, aurum.
Ergo aut (*k*) exſilio vires ſubduxit Achivis,
Aut (*l*) nece. ſic pugnat, ſic eſt metuendus Ulyſſes.
Qui, licet eloquio fidum quoque Neſtora vincat;
Haud tamen efficiet, (*m*) deſertum ut Neſtora crimen
Eſſe rear nullum. qui, cum imploraret Ulyſſen
Vulnere tardus equi, feſſuſque ſenilibus annis,

INTERPRETATIO.

Lemnos non te haberet expoſitum per noſtrum flagitium. Qui nunc, (ut referunt) occultatus ſpeluncis ſilveſtribus tangis ſilices queſtibus; atque optas Laertiadæ quibus dignus eſt: quæ Dii, Dii faciant non fruſtra voveas. Et nunc ille, qui nobiſcum juraverat in eadem arma, Heu! pars una ducum, quo ſucceſſore ſagittæ Herculis utuntur, confectus morbo & fame, & tegitur & ſuſtentatur avibus, atque utitur ſagittis debitis excidio Trojano alitibus prædandis. Ille tamen vita fruitur quia non comitatus eſt Ulyſſem. Miſer Palamedes mallet etiam eſſe deſtitutus. Viveret, aut certe mortem oppetiiſſet ſine crimine. Quem iſte nimium memor veſaniæ infeliciter proditæ, commentus eſt prodere rem Græcam; atque confirmavit inventum crimen; & monſtravit aurum quod ante humo texerat. Adeoque detraxit vires Græcis aut exſilio, aut morte. Ulyſſes ſic certat, ſic eſt reformidandus. Qui quamvis ſuperet etiam fidelem Neſtorem verbis, non tamen præſtiterit, ut credam nullum eſſe flagitium deſtituiſſe Neſtorem. Qui lentus vulnere equi, & confectus ætate provecta, cum opem peteret ab Ulyſſe,

NOTÆ.

(d) *Lemnos*) Quæ inſula eſt e regione Thraciæ.

(e) *Qui nunc*) Philoctetæ miſerias, ut majorem Ulyſſi conciliet invidiam, oratorie amplificat.

(f) *Velatur*) Pennarum contextu corpori tegumenta feciſſe Philoctetem ex Attio Poeta, quem & citat Cicero, confirmatur.

(g) *Debita*) Quia ſine illis capi Troja non poterat.

(h) *Sine crimine*) Cum proditionis inſimulatus, tanquam manifeſtus lapidibus obrutus fuerit.

(i) *Furoris*) Diximus ſupra, Inſaniam ſimulaſſe Ulyſſem ne ad bellum cogeretur; a Palamede poſtea deprenſum.

(k) *Exſilio*) Quod Philoctetæ exemplo comprobatum.

(l) *Nece*) Quod per extinctum Palamedem liquet.

(m) *Deſertum*) Fruſtra inſuper Ulyſſem ad auxilium Neſtori ferendum Diomede inclamante; cum, cæteris quoque Græcis Jovis fulminibus exterritis & fugatis, Neſtor, vulnerato altero jugali, fuga ſibi conſulere non poſſet. Quod Il. 8. narrat Homerus, ex quo deſumta hæc prope omnia.

Pro-

Proditus a ſocio eſt. non hæc mihi crimina fingi
Scit bene (n) Tydides: qui nomine ſæpe vocatum
Corripuit; trepidoque fugam exprobavit amico.
Aſpiciunt oculis Superi mortalia juſtis.
En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit,
Sic linquendus erat. legem ſibi dixerat ipſe.
Conclamat ſocios. adſum; videoque trementem,
Pallentemque metu, & trepidantem morte futura.
Oppoſui molem clypei; texique jacentem;
Servavique animam (minimum eſt hic laudis) inertem.
Si perſtas (o) certare, locum redeamus in illum:
Redde hoſtem, (p) vulnuſque tuum, ſolitumque timorem:
Poſt (q) clypeumque late: & mecum contende ſub illo.
At poſtquam eripui; cui ſtandi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adeſt: ſecumque (r) Deos in prælia ducit.
Quaque ruit, non tu tantum terreris, Ulyſſe;
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego ſanguineæ ſucceſſu cædis ovantem
Cominus ingenti reſupinum (ſ) pondere fudi.
Nunc ego poſcentem, cum quo concurreret, unus
Suſtinui: (t) ſortemque meam voviſtis, Achivi:

INTERPRETATIO.

deſtitutus eſt a comite. Tydides novit certo hæc probra a me non excogitari; qui prehendit ſæpe citatum nomine ſuo, atque coarguit fugam timidi amici. Dii vident terreſtria oculis juſtis. Ecce qui non opem tulit opus habet auxilio: atque ut deſtituit ita erat deſtituendus. Ipſe ſibi poſuerat legem. Vocat comites. Accedo, & invenio pavidum, & exſanguem timore, atque trementem inſtanti morte. Objeci vaſtum clypeum, & defendi proſtratum: atque ſervavi animum (hic minimum eſt gloriæ) ſocordem. Si pergis contendere, revertamur in illum locum: pone denuo hoſtem, atque plagam tuam, & metum conſuetum: atque latita pone ſcutum meum, & certa mecum ſub illo. At poſtquam retraxi; cui vulnera non conceſſerant facultatem conſiſtendi, prorupit nullo impeditus vulnere. Hector adeſt, atque rapit ſecum Deos in certamina: & qua fertur non tu modo trepidas, Ulyſſe, ſed etiam ſtrenui; tantum ille vehit pavoris. Ego proſtravi eum reſupinum cominus ſaxo, cum triumpharet ſucceſſu ſtragis cruentæ. Ego ſolus ſteti adverſus eum petentem cum quo certaret, & optaſtis mihi ſortem, o Græci:

NOTÆ.

(n) *Tydide*) Diomedes eſt Tydei filius.

(o) *Certare*) *Ut Achillis armis, meo damno, potiaris*, ſupple.

(p) *Vulnus*) Quod a Soco Ulyſſes acceperat, priuſquam illum interfeciſſet, ut refert Homerus.

(q) *Clypeum*) Quo Ajax vulneratum Ulyſſem protexit.

(r) *Deos*) Non ſemel a Jove ſuſtentatos fuiſſe Trojanos ſcripſit Homerus, qui idem, Iliados 15. ab illo miſſum dicit Apollinem qui fractos adverſus Danaos reſtitueret.

(ſ) *Pondere*) Saxo nimirum, quo Hectoris pectus ita percuſſit, ut cum ingenti armorum ſtrepitu illum terræ affixerit.

(t) *Sortemque*) Græcos omnes ad certamen ſingulare Hector provocaverat: quamobrem Neſtoris conſilio novem eorum fortiſſimi ſortiti ſunt uter cum illo congrederetur, voventibus interea Achivis omnibus ut Ajacis Telamonii, aut Ajacis Oilei, aut Agamemnonis ſors exiret. Quæ omnia ex Homero tranſſumpta.

Et

Et veſtræ valuere preces. ſi quæritis hujus
Fortunam pugnæ; non ſum ſuperatus ab illo.
Ecce ferunt Troes ferrumque, ignemque, (*u*) Jovemque
In Danaas claſſes. ubi nunc facundus Ulyſſes?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem veſtri reditus. date tot pro navibus arma.
(*x*) Quod ſi vera licet mihi dicere; quæritur iſtis,
Quam mihi, major honos: conjunctaque gloria noſtra eſt,
Atque Ajax armis, non Ajaci arma petuntur.
Conferat his (*y*) Ithacus (*z*) Rheſum, imbellemque (*a*) Dolona,
Priamidenque (*b*) Helenum rapta cum (*c*) Pallade captum.
Luce nihil geſtum, nihil eſt Diomede remoto:
Si ſemel iſta datis meritis tam vilibus arma;
Dividite: & major pars ſit Diomedis in illis.
Quo tamen hæc Ithaco? qui clam, qui ſemper inermis
Rem gerit; & furtis incautum decipit hoſtem?
Ipſe nitor galeæ claro radiantis ab auto
Inſidias prodet, manifeſtabitque latentem.
Sed neque (*d*) Dulichius ſub Achillis caſſide vertex
Pondera tanta feret. nec non oneroſa graviſque
(*e*) Pelias eſſe poteſt imbellibus haſta lacertis.

INTERPRETATIO.

& vota veſtra ſteterunt. Si petitis eventum hujus certaminis: non ſum victus ab illo. Ecce Trojani ferunt ferrum, & ignem, & Jovem in naves Græcas. Ubi nunc diſertus Ulyſſes? Nempe ego defendi meo pectore mille naves, ſpem veſtri recurſus. Concedite arma pro tot navibus. Quod ſi mihi licet profiteri vera, magis decus iſtis quam mihi quæritur, & honor noſter conjunctus eſt: atque Ajax armis, non Ajaci arma petuntur. Ithacus componat cum iſtis Rheſum, & Dolonem inermem, atque Helenum Priamiden raptum cum Minerva. Nihil eſt factum de die, nihil abſente Diomede. Si aliquando conceditis iſta arma factis tam levibus, dividite, & pars major eorum ſit Diomedis. Qua gratia tamen hæc Ithaco, qui furtim, qui ſemper inermis rem gerit, atque clanculum fallit hoſtem improvidum. Ipſe ſplendor caſſidis lucentis ex micante auro manifeſtos faciet dolos, & teteges occultum? Sed neque caput Dulichium ſub galea Achillis feret tantum onus: neque haſta Pelias poteſt non eſſe gravis atque moleſta brachiis imbellibus.

NOTÆ.

(u) *Jovem*) *Jovis auxilium Hectori faventis.*

(x) *Quod ſi vera*) Ajax eſt ſottiſſimus in furore qui hæc dicit: nam minus verecunda videntur.

(y) *Ithacus*) *Ulyſſes*, quem non ſine contemtu a parva inſula in qua ille imperabat; eo nomine appellat.

(z) *Rheſum*) *Regem Thraciæ*, qui ea nocte qua Trojanis in auxilium venerat a Diomede & Ulyſſe fuit interemtus, ut diximus etiam ad epiſtolam Penelopes.

(a) *Dolona*) Qui ab Hectore ſpeculatum miſſus, a Diomede & Ulyſſe interceptus atque interfectus eſt.

(b) *Helenum*) Qui Priami filius a Diomede & Ulyſſe captus, arcana Trojanorum fata Græcis revelavit.

(c) *Pallade*) Palladium dicit, ſeu Minervæ ſimulacrum, cœlo delapſum, quo maxime Trojæ fata continebantur: ut Sapientia, quam Palladis nomine intellexerunt, & a Deo ſolo eſt, conſervari imperia cognoſcas.

(d) *Dulichius*) Ulyſſes eſt, qui Dulichii Ionii maris inſulæ Ithacæ vicinæ regnum tenuit.

(e) *Pelias*) *Achillis haſta*, quam ex Pelio monte reciſam Chiron Peleo illius patri dederat.

Nec

Nec clypeus *(f)* vaſti *(g)* cælatus imagine mundi
Conveniet timidæ, nataæque ad furta *(h)* ſiniſtræ.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi ſi populi donaverit *(i)* error Achivi;
Cur ſpolieris, erit; non, cur metuaris ab hoſte.
Et fuga (qua ſola cunctos, timidiſſime, vincis)
Tarda futura tibi eſt geſtamina tanta *(k)* trahenti.
Adde, quod iſte tuus, tam raro prælia paſſus,
Integer eſt clypeus. noſtro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus eſt ſucceſſor habendus.
Denique, quid verbis opus eſt? ſpectemur agendo.
Arma *(l)* viri fortis medios mittantur in hoſtes:
Inde jubete peti: & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone ſatus; *(m)* vulgique ſecutum
Ultima murmur erat. donec *(n)* Laertius heros
Adſtitit: atque oculos paulum tellure *(o)* moratos
Suſtulit ad proceres; *(p)* exſpectatoque reſolvit
Ora ſono: neque abeſt facundis gratia dictis.
Si mea cum veſtris valuiſſent vota, Pelaſgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres:

INTERPRETATIO.

Neque ſcutum gerens ſculptam imaginem immenſi orbis aptum erit debili ſiniſtra & inſtituta ad furta. Quamobrem poſcis, proterve, donum tibi obfuturum? quod ſi populi Græci neſcii tibi indulſerint, erit cur exuaris, non cur timearis ab hoſte. Atque fuga, qua ſola antecellis omnibus, ignaviſſime, lenta tibi futura eſt trahenti tanta geſtamina. Adde quod iſte tuus clypeus tam raro certaminibus objectus, eſt integer intactus. Novus ſucceſſor eſt quærendus noſtro, qui ferendo tela apertus eſt mille vulneribus. Denique quid opus eſt verbis? Aſpiciamu agendo: Arma viri ſtrenui jaciantur iru medios hoſtes; jubete indè peti: atque decorate reportantem reportatis.

Filius Telamonis abſolverat, & fremitus populi ſequutus erat poſtrema: donec heros Laertius conſtitit: atque ſuſtulit ad primarios oculos paulum terræ affixos; atque aperuit os voce exſpectata; neque deſideratur lepos diſertæ orationi. Si mea deſideria valuiſſent cum veſtris, o Græci, ſucceſſor tantæ contentionis non eſſet dubius;

NOTÆ.

(f) *Vaſti*) Vaſtum mundum vidit, & id unum miles Ajax in clypeo: ſingula excutiet prudens Ulyſſes.

(g) *Cælatus*) Hujus clypei fabricam & cælaturam habes Hilliad. 18. de quo etiam Silius lib. 7.

(h) *Siniſtræ*) Acute Naſo ex militis perſona: quanquam inepti hujuſcemodi homines qui id omne vituperant quod conſilio non vi aperta geritur.

(i) *Error*) Sibi ominoſum iſtud protulit Ajax judicibuſque invidioſam. Caveſis autem ea cauſa Poetam damnaveris: ſumma arte violentum Ajacem ita finxit animatum.

(k) *Trahenti*) Multo ingenio hæc & proxime ſequentia Ajaci attribuit Poeta, quæ tamen ad obtinendam cauſam nequaquam, niſi forte a militibus, ſpectant.

(l) *Viri*) Achillis ſcilicet.

(m) *Vulgi*) Quod ſtolidum prima rerum ſpecie ducitur.

(n) *Laertius*) Ulyſſes ſcilicet Laertæ filius.

(o) *Moratos*) Ut ſcilicet artificioſiſſimæ orationi, qualem prudentiſſimi Ulyſſis eſſe decuit, actio ſua reſponderet. Mora enim illa dicturi cura indicatur, quæ maxime auditoris quem ille revereri videtur, benevolentiam conciliat.

(p) *Exſpectato*) Atque adeo expetito quemque avide curioſus auditor excipiat.

Tu-

Tuque tuis armis, nos te potiemur, Achille.
Quem quoniam non æqua mihi vobiſque negarunt
Fata, (manuque ſimul *(q)* veluti lacrymantia terſit
Lumina) quis magno melius ſuccedat Achilli;
Quam *(r)* per quem magnus Danais ſucceſſit Achilles?
Huic modo *(ſ)* ne proſit, quod, ut eſt, hebes eſſe videtur,
Neve mihi noceat, quod vobis ſemper, Achivi,
Profuit ingenium: meaque hæc facundia, *(t)* ſi qua eſt,
Quæ nunc pro domino, pro vobis ſæpe locuta eſt,
Invidia careat: bona nec ſua quiſque recuſet.
Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra voco. ſed enim, quia rettulit Ajax
Eſſe Jovis pronepos, noſtri quoque ſanguinis auctor
Jupiter eſt: totidemque gradus diſtamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater eſt, Arceſius illi,
Jupiter huic: neque in his quiſquam *(u)* damnatus & exſul.
Eſt quoque per matrem *(x)* Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus eſt in utroque parente.
Sed neque materno quod ſum generoſior ortu,

INTERPRETATIO.

tuque gauderet tuis armis, nos te frueremur, Achille. Quem quoniam ſors iniqua mihi atque vobis non indulſerunt, (atque ſimul abſterſit oculos quaſi lacrymantes) quis æquius ſuccedat forti Achilli, quam per quem magnus Achilles ſucceſſit Græcis. Modo ne huic proſit, quod, ut eſt, videtur eſſe ſtupidus: neu mihi obſit ſolertia, quæ vobis ſemper utilis fuit, Græci; atque hæc mea eloquentia, ſi qua eſt; quæ nunc dixit pro domino, ſæpe dixit pro vobis, invidia careat: neque ullus abjiciat ſua bona. Nam vix dico noſtra ſtirpem & majores, & quæ ipſi non geſſimus. Verum enimvero, quia Ajax memoravit ſe eſſe pronepotem Jovis, Jupiter eſt etiam auctor noſtræ ſtirpis: & diſtamus ab illo totidem gradus. Nam patrem habeo Laertem, ille Arceſium, hic Jovem: neque inter illos quiſquam damnatus & profugus. Cyllenius eſt etiam alia nobilitas nobis adjecta per matrem. Deus eſt in utroque parente. Verum neque poſco arma de quibus agitur,

NOTÆ.

(q) *Veluti*) Ut neque Oratorem iraſci, ita nec flere decet, ſimulare non dedecet.

(r) *Per quem*) *Ulyſſem* ſcilicet, qui inter Lycomedis Scyri Inſulæ regis filias latitantem Achillem, deprehendit, ut inſra videbimus.

(ſ) *Ne proſit*) Atqui non alia magis cauſa a ſtultis plurimis diſerti & ſapientes viri damnantur, quam quod ſeſe tales, per illos non tales cognoſcunt. Vir prudens fatuo eſt lumen per quod videri metuit quod ipſe nunquam damnare non poſſit.

(t) *Si qua eſt*) Optime vero verſus homo eloquentiam ſuam extenuat, ne in ſe invidiam odiumque auditorum transferat: ita namque perverſe animati ſunt plerique homines ut ſuperbia ſua & ſui pravo amore quodcumque in ſe non vident bonum in aliis, odio, perdere feſtinent.

(u) *Damnatus*) Tacite Ajaci, Pelei patrui, ut & Telamonis ejuſdem patris crimen objectat: Phocum namque fratrem ab utroque interfectum nonnulli ſcripſerunt.

(x) *Cyllenius*) *Mercurius*, a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus dicitur. Anticlea autem Ulyſſis mater Autolyci fuit filia, Autolycus Mercurii ex Chione Dædalionis.

Nec

Nec mihi quod pater eſt fraterni ſanguinis inſons,
Propoſita arma peto: meritis expendite cauſſam.
Dummodo quod fratres Telamon Peleuſque fuerunt,
(y) Ajacis meritum non ſit: nec ſanguinis ordo,
Sed virtutis honos ſpoliis quæratur in iſtis.
Aut ſi proximitas primuſque requiritur hæres;
Eſt genitor Peleus, eſt Pyrrhus filius (z) illi.
Quis locus Ajaci (a) Phthian (b) Scyronve ferantur.
Nec minus eſt iſto (c) Teucer patruelis Achilli.
Num petit ille tamen, num ſperat ut auferat arma?
Ergo (d) operum quoniam nudum certamen habetur;
Plura quidem feci, quam quæ comprehendere dictis
In promtu mihi ſit. rerum tamen ordine ducar.
Præſcia venturi genitrix (e) Nereia leti
Diſſimulat cultu natum. deceperat omnes,
In quibus Ajacem, ſumtæ fallacia veſtis.
Arma ego fœmineis animum motura virilem
Mercibus inſerui. neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus. cum parmam haſtamque (f) tenenti,
Nate Dea, dixi; tibi ſe peritura reſervant
Pergama. quid dubitas ingentem evertere Trojam?
Injecique manum; fortemque ad fortia miſi.

INTERPRETATIO.

quia ſum nobilior origine, materna, neque quia babeo patrem inſontem fraterni ſanguinis: dirimite litem meritis. Modo ne ſit meritum Ajacis, quod Telamon & Peleus fuerunt fratres; neque ſeries conſanguinitatis, ſed decus virtutis quæratur in iſtis exuviis. Vel ſi propinquitas & proximus hæres requiritur, ille habet patrem Peleum; habet filium Pyrrhum. Quis locus Ajaci? ferantur Phthiam, vel Scyron. Neque Teucer eſt minus patruelis Achilli quam iſte. An tamen ille poſcit, an ſperat conſequi arma? Adeoque, ſi quidem agitur tantum de factis, equidem plura peregi, quam quæ mihi ſit facile oratione aſſequi. Attamen dirigar ſerie rerum. Mater Nereia prudens futuri obitus, occulit filium ornatu. Fraus amictus capti feſellerat omnes, in quibus Ajacem. Ego immiſcui mercibus mulieribus arma tactura cor virile. Neque adhuc heros depoſuerat ornatus puellæ: cum dixi tractanti ſcutum & lanceam, fili Dea, Ilium ruiturum ſe tibi reſervat. Quamobrem differs delere magnam Trojam; Atque immiſi manum, & duxi ſtrenuum ad ardua.

NOTÆ.

(y) *Ajacis*) Qui ſanguinis jure patruelis armis potius quam Ulyſſes potiri debuerat.

(z) *Illi*) *Achilli* ſcilicet.

(a) *Phthiam*) Quæ urbs fuit Theſſaliæ, ubi Peleus Achilli pater commorabatur.

(b) *Scyron*) Pyrrho Achillis filio ſervanda, arma dicit, qui in Scyro inſula ubi Deidamia mater Lycomedis filia tunc temporis imperium habebat.

(c) *Teucer*) Qui Ajacis frater.

(d) *Operum*) Quibus Græcorum exercitum quiſque demeruerit.

(e) *Nereia*) *Thetis* Nerei filia Achillis mater, quæ cum filium bello Trojano periturum cognoviſſet, muliebri habitu illum inter Lycomedis regis filias occultandum tradidit.

(f) *Tenenti*) Arma enim, neglectis muliebribus omnibus quæ puellæ cæte. ſibi delegerant, Achilles corripuit: qua ex re illum eſſe compertum eſt.

Ergo

Ergo opera illius mea ſunt. ego (*g*) Telephon haſta
Pugnantem domui: victum orantemque refeci.
Quod (*h*) Thebæ cecidere, meum eſt. me credite (*i*) Lesbon,
Me (*k*) Tenedon, (*l*) Chryſenque, & Cyllan Apollinis urbes,
Et (*m*) Syron cœpiſſe. mea concuſſa putate
Procubuiſſe ſolo (*n*) Lyrneſia mœnia dextra.
Utque alias taceam: qui ſævum perdere poſſet
Hectora, nempe dedi. per me jacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, (*o*) quibus eſt inventus Achilles,
Arma peto. vivo dederam, poſt fata repoſco.
Ut dolor (*p*) unius Danaos pervenit ad omnes;
(*q*) Aulidaque Euboicam complerunt mille carinæ;
Exſpectata diu, nulla aut contraria claſſi,
Flamina ſunt: duræque jubent Agamemnona ſortes
Immeritam ſævæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor: Diviſque iraſcitur ipſis:
Atque in rege tamen (*r*) pater eſt. ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.

INTERPRETATIO.

Adeoque illius facta mea ſunt. Ego vici Telephum certantem, haſta: ſanavi domitum atque ſupplicem. Meum eſt, quod Thebæ ſunt dirutæ. In animum inducite me expugnaſſe Lesbon, & Tenedon, & Chryſen, & Cyllan urbes Apollinis, & Syron. Exiſtimate muros Lyrneſios funditus deletos fuiſſe mea manu. Atque ut prætermittam alias; Scilicet obtuli qui poſſet vincere ferocem Hectorem: fama celebratus Hector per me occubuit. Poſco hæc arma illis armis quibus Achilles eſt inventus. Dederam vivo, repeto poſt mortem. Poſtquam dolor unius pervenit ad omnes Græcos; atque mille naves impleverunt Aulidem Euboicam, venti diu expectati, aut nulli ſunt aut adverſi navibus: & crudelia oracula volunt Agamemnonem immolare infenſæ Dianæ filiam immeritam. Pater iſtud recuſat; atque adverſus Deos ipſos inſurgit: & tamen parens eſt in rege. Ego oratione compuli lenem animum patris ad communia commoda.

NOTÆ.

(g) *Telephon*) *Herculis filium*, de quo ſupra; quem a Trojanorum partibus ſtantem Achilles vulneravit, deinde tamen ſanavit. Appoſite autem ſibi ea tribuit Ulyſſes quæ ab Achille facta; nec immerito, ſiquidem illum ad bellum perduxerit.

(h) *Thebæ*) *Ciliciæ* ſcilicet, de quibus libro ſuperiori, quas Achilles diripuit.

(i) *Lesbon*) Quæ inſula, Troadi propemodum oppoſita, ab Achille direpta.

(k) *Tenedon*) *Troiæ proximam inſulam*.

(l) *Chryſen & Cyllan*) Quæ Troadis urbes.

(m) *Syron*) Inſula eſt Ægæi equidem eo nomine; verum inter Cycladas recenſetur, quas expugnaſſe Græcos nullibi legitur. Quare niſi in voce mendum irrepſit; haud abſurdum videtur credere Syron unam eſſe ex urbibus undecim quas ante expugnationem Trojæ Achilles cepiſſe dicitur.

(n) *Lyrneſia*) *Lyrneſſi* Troadis urbis, ex qua Hippodamia ſeu Briſeis abducta.

(o) *Quibus*) Redi ad verſum 165.

(p) *Unius*) *Menelai*, ſcilicet; cui a Paride adempta conjux Helena.

(q) *Aulida*) Fuit Aulis urbs Bœotiæ juxta Chalcidem, portum habens ampliſſimum, quo ex tota Græcia naves ad bellum Trojanum convenerunt.

(r) *Pater*) Qui filiæ plus quam dignitati conſulat.

Nunc

Nunc equidem fateor, faſſoque ignoſcat Atrides;
Difficilem tenui ſub (ſ) iniquo judice cauſſam.
Hunc tamen utilitas populi, fraterque, (t) datique
Summa movet ſceptri; laudem ut cum ſanguine penſet.
Mittor & ad matrem: quæ non hortanda, ſed aſtu
Decipienda fuit. quo ſi Telamonius iſſet,
(u) Orba ſuis eſſent etiamnum lintea ventis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces:
Viſaque & intrata eſt Altæ mihi curia Trojæ.
Plenaque adhuc erat illa viris. interritus egi,
Quam mihi mandarat communis Græcia, cauſſam:
Accuſoque Parin: (x) prædamque, Helenamque repoſco:
Et moveo Priamum, Priamoque (y) Antenora junctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuere ſub illo,
Vix tenuere manus (ſcis hoc, Menelae) (z) nefandas:
Primaque lux noſtri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora eſt, quæ conſilioque manuque
Utiliter feci ſpatioſi tempore belli.
Poſt acies primas, urbis ſe mœnibus hoſtes
Continuere diu; nec aperti copia Martis
Ulla fuit: decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil niſi prælia noſti?
Quis tuus uſus erat? nam ſi mea facta requiris,

INTERPRETATIO.

Nunc equidem agnoſco, atque Atrides parcat confitenti; obtinui cauſſam difficilem ſub judice adverſo. Attamen commoda populi, & frater, & auctoritas collati ſceptri illum tangit, ut expendat gloriam ſanguine. Mittor etiam ad genitricem, quæ non fuit inducenda, ſed fallenda. Quo ſi Telamonius iviſſet, carbaſa etiamnum forent deſtituta ventis ſecundis. Mittor etiam orator intrepidus ad arces Trojanas: & aula ſuperba Trojæ a me eſt ſpectata & penetrata. Atque erat adhuc referta illis viris. Impavidus dixi cauſſam, quam tota Græcia mihi commiſerat: & accuſo Paridem, & repeto Helenam raptam: & capio Priamum, & Antenorem una cum Priamo. At Paris & fratres, & qui prædati ſunt ſub illo, ægre compeſcuerunt manus ſceleſtas: (Tibi iſtud compertum eſt, Menelae) atque ille fuit primus dies noſtri diſcriminis tecum. Longum eſt tempus memorare quæ in rem exegi conſilio & facto per ſpatium longi belli. Poſt primam pugnam hoſtes ſe continuerunt diu intra urbis muros: neque locus ullus datus eſt aperto certamini. Certavimus denique anno decimo. Quid agis interea, qui nihil ſcis præter certamina? Quæ tua utilitas? nam ſi interrogas de meis factis,

NOTÆ.

(ſ) *Iniquo*) *Agamemnone* patre, quem filiæ amor tenebat.

(t) *Dati*) Rex enim regum dictus Agamemnon, qui omnibus de voluntate eorum imperabat.

(u) *Orba*) Quia nunquam a Clytæmneſtræ amplexibus Iphigeniam hebes Ajax avelliſſet: neque adeo ea Dianæ aris admota, neque Dea placata fuiſſet.

(x) *Prædam*) Anne Prædam Helenam ipſam, quam prædo Paris avexit; anne prædam quæ cum Helena abducta?

(y) *Antenora*) Qui quidem, cum ex Trojanorum principibus eſſet, referente quoque Horatio,

—— *cenſet belli præcidere cauſſam.*

(z) *Nefandas*) Siquidem, jure gentium, Legatos inviolatos eſſe decet.

Hoſtibus inſidior: (a) foſſas muniminecingo:
Conſolor ſocios, ut longi tædia belli
Mente ferant placida: doceo quo ſimus alendi
Armandique modo: (b) mittor quo poſtulat uſus.
Ecce Jovis monitu deceptus imagine ſomni
(c) Rex jubet incepti curam dimittere belli.
Ille poteſt (d) auctore ſuam defendere cauſſam.
Non ſinat hoc Ajax: delendaque Pergama poſcat:
Quod poteſt, pugnet. cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? dat, quod vaga turba ſequatur?
Nec erat hoc nimium, nunquam niſi magna loquenti.
Quid, quod & ipſe fugis? vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares, inhoneſtaque vela parares.
Nec mora, Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat, o ſocii, captam dimittere Trojam?
Quidve domum fertis decimo, niſi dedecus, anno?
Talibus atque aliis, in quæ (e) dolor ipſe diſertum
Fecerat, averſos profuga de claſſe reduxi.
Convocat (f) Atrides ſocios terrore paventes:
Nec (g) Telamoniades etiam nunc hiſcere quicquam
Auſit. at auſus erat reges inceſſere dictis
(h) Therſites, etiam per me (*) haud impune protervis.

INTERPRETATIO.

inſidias ſtruo hoſtibus, munio foſſas; ſum ſolatio sociis, ut patiantur æquo animo tædia longi belli: oſtendo quomodo ſimus ſuſtentandi atque armis inſtruendi: mittor quo uſus requirit. Ecce Rex falſus ſpecie ſomni Jovis inſtinctu, hortatur omittere curam belli incepti. Ille poteſt tueri ſuam cauſſam auctore. Ajax ne iſtud patiatur, atque inſtet Trojam eſſe evertendam; & quod poteſt, certet. Quamobrem non retinet diſceſſuros? Cur non ſumit arma? incipit quod incertum vulgus imitetur? Hoc non erat difficile nunquam niſi magna dicenti. Quid quod & ipſe fugit? Spectavi, atque puduit ſpectare, cum tu pedem retro ferres, atque adornares indecora lintea. Nec mora, Quid agitis? dixi; quæ veſania vos cogit, o comites, relinquere Trojam captam? aut quid reportatis in patriam anno decimo niſi opprobrium? Talibus atque aliis, in quæ ipſe dolor fecerat facundum, reduxi nolentes de claſſe fugiente. Atrides arceſſit comites pavore territos: neque Telamonis filius etiam nunc audeat quicquam dicere. At Therſites non veritus erat convitiis laceſſere reges; etiam haud impune petulantibus per me:

NOTÆ.

(a) *Foſſas*) Ad illam reſpicere videtur, quæ a Græcis ante navium ſtationem ducta & muro cincta fuit, quam poſtea Neptunus immiſſis Phrygiæ fluminibus delevit.

(b) *Mittor*) Verbi gratia ad Chryſen Apollinis Sacerdotem, cui filiam reſtituit.

(c) *Rex*) Agamemnon, qui ut ſuorum animos tentaret, de reditu a Jove per ſomnos admonitum ſeſe ſimulavit.

(d) *Auctore*) *Jove* ſcilicet.

(e) *Dolor*) Non ſine artificio maximo dolori attribuit quod arrogantiæ videri potuiſſet: cumque ita ex eo quod invidioſiſſimum fuit ſibi gratiam conciliavit.

(f) *Atrides*) *Agamemnon*.

(g) *Telamoniad.*) *Ajax* Telamonis filius.

(h) *Therſites*) invidioſiſſime & in Ajacem acerbiſſime turpiſſimi iſtius & proterviſſimi hominis hoc in loco meminit Ulyſſes.

* *Haud impune*) Graviter namque ab Ulyſſe percuſſus fuit homo impudens & ineptus.

Eti-

Erigor: & trepidos cives exhortor in hoſtem:
Amiſſamque mea virtutem voce repoſco.
Tempore ab hoc quodcumque (*i*) poteſt feciſſe videri
Fortiter iſte, meum eſt: quem dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudatve petitve?
At ſua Tydides mecum communicat acta:
Me probat: & ſocio ſemper confidit Ulyſſe.
Eſt aliquid, de tot Graiorum millibus, unum
A Diomede legi. (*k*) nec me ſors ire jubebat:
Sic tamen & ſpreto noctiſque hoſtiſque periclo,
Auſum (*l*) eadem, quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coegi
Prodere, & edidici quid perfida Troja pararet.
Omnia cognoram: nec, quod ſpecularer, habebam:
Et jam præmiſſa poteram cum laude reverti.
Haud contentus ea, petii tentoria (*m*) Rheſi:
Inque ſuis ipſum caſtris comiteſque peremi.
Atque ita captivo victor votiſque potitus
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
(*n*) Cujus equos pretium pro nocte popoſcerat hoſtis,
Arma (*o*) negate mihi: fueritque benignior Ajax.

INTERPRETATIO.

Exſurgo; atque erigo in hoſtem ſocios timidos, & accendo virtutem extinctam mea voce. Quicquid iſte, quem fugientem reduxi, poteſt videri feciſſe ab eo tempore, meum eſt. Denique quis ex Græcis te probat aut quærit? At Tydides me participem facit ſuorum factorum: me laudat, & ſemper bene ſperat Ulyſſe comite. Eſt aliquid deligi ſolum a Diomede inter tot millia Græcorum. Neque ſors cogebat me proficiſci: ſic tamen & neglecto diſcrimine noctis & hoſtis, conficio Dolonem de natione Trojana conantem eadem quæ nos: neque tamen prius quam coegi omnia aperire, & pernovi quid infida Troja conaretur. Cuncta reſciveram: neque ſupererat quod explorarem: & jam poterat redire cum gloria antecedente. Non expletus ea, adii tentoria Rheſi, atque mactavi ipſum cum comitibus in ſuis caſtris: atque ita victor & voti compos ingredior curru imitante feſtivos triumphos. Negate mihi arma, cujus equos hoſtis petierat mercedem pro nocte: atque Ajax fuerit beneficentior.

NOTÆ.

(i) *Poteſt*) Non dixit *fecit*, aut *feciſſe* videtur, ſed *poteſt videri feciſſe*: ut maxima ſit factorum Ajacis extenuatio.

(k) *Nec me ſors*) Veteratorie profecto quod laudi erat adverſario, in ſeſe Ulyſſes cum illius diminutione derivat. Tacite enim Ajacem quaſi ſorte coactum cum Hectore congreſſum innuit; cum ipſe ſponte ſua pericula ſubiret.

(l) *Eadem*) *Hoſtium* ſcilicet *caſtra ſpeculandi cauſa ſubire*.

(m) *Rheſi*) *Thraciæ regis*, de quo ſupra.

(n) *Cujus*) *Achillis* ſcilicet: namque ejus equos ſpeculationis ſuæ pretium Dolon popoſcerat.

(o) *Negate*) Ironia eſt, quam mox comitatur irriſio.

Digitized by Google

Quid Lycii referam (*p*) Sarpedonis agmina ferro
Devaſtata meo? cum multo ſanguine fudi
Cœranon (*q*), Iphitidenque, Alaſtoraque, Chromiumque,
Alcandrumque, Haliumque, Noemonaque, Prytaninque,
Exitioque dedi cum Cherſidamante Thoona,
Et Charopen, fatiſque immitibus Ennomon actum:
Quique minus celebres noſtra ſub mœnibus urbis
Procubuere manu. ſunt & mihi vulnera, cives,
Ipſo pulchra (*r*) loco. nec vanis credite verbis.
Aſpicite en. veſtemque manu deducit, &, Hæc ſunt
Pectora ſemper, ait, veſtris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in ſocios: & habet (*ſ*) ſine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert; ſi ſe pro claſſe Pelaſga
Arma tuliſſe refert contra Troaſque Jovemque?
Confiteorque, tulit: (*t*) neque enim benefacta maligne
Detrectare meum eſt. ſed nec communia ſolus
Occupet. atque aliquem (*u*) vobis quoque reddat honorem.
Reppulit (*x*) Actorides ſub imagine tutus Achillis
Troas ab arſuris cum (*y*) defenſore carinis;

INTERPRETATIO.

Cur memorem agmina Sarpedonis Lycii proſtrata meis armis? Profligavi cum multa ſtrage Cœranon & Iphitiden, & Alaſtorem, & Chromium, & Alcandrum. & Halium, & Noemonem, & Prytanin; atque perdidi Thoon cum Cherſidamante, & Charopen, & Ennomon impulſum ſorte iniqua: & qui minus inclyti interierunt noſtra dextra ad muros urbis. Neque deſunt mihi plagæ, o ſocii, decoræ ipſo loco. Neque fidem habete inanibus verbis. Videte, ecce; Atque ſubmovet amictum manu, &, Hæc ſunt, inquit, pectora ſemper ſollicita in veſtrum commodum. At Telamonius nihil fudit ſanguinis per tot annos pro comitibus: & habet corpus ſine plaga. Quid tamen iſtud intereſt ſi narrat ſe geſſiſſe arma pro claſſe Græca contra Trojanos & Jovem? Atque agnoſco, geſſit: neque enim meum eſt detrahere perverſe præclare geſtis. Sed neque ſolus ſuum faciat quod omnium eſt; atque, tribuat etiam vobis aliquam laudem. Actorides ſecurus ſub ſpecie Achillis repulit Trojanos cum ſuo vindice a navibus deflagraturis;

NOTÆ.

(p) *Sarpedonis*) Qui Jovis fuit ex Europa filius, rex Lyciæ, Trojanis favens, a Patroclo poſt multos ex ejus ſociis ab Ulyſſe mactatos, tandem interfectus.

(q) *Iphitiden*) Iphiti filium Sarpedonis una cum ſequentibus comitem.

(r) *Loco*) Adverſo *ſcilicet* corpore.

(ſ) *Sine vulnere*) Invulnerabilis enim magna corporis parte factus fuerat ab Hercule, qui cum aliquando Salaminem ad Telamonem divertiſſet Ajacem adhuc infantem Leonis pelle circumdederat, precatus ut qua parte tegeretur ea inviolabilis foret. Quod quidem ita factum; latere tamen quod tectum non fuerat ferro patente.

(t) *Neque enim*) Imo veterator eſt in eo vaferrimus quod maligne laudat, ut ſecurius poſtea vituperet.

(u) *Vobis*) Faventes proculdubio habuit hac in parte Græcos omnes vir aſtutus.

(x) *Actorides*) Patroclus Actoris nepos, armis indutus Achillis, quem denique Hector interfecit.

(y) *Defenſore*) *Hectore* ſcilicet.

Au-

Auſum etiam Hectoreo ſolum concurrere Marti
Se putat, oblitus (z) regiſque, ducumque, meique,
Nonus in officio & prælatus munere ſortis.
Sed tamen eventus veſtræ, (a) fortiſſime, pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miſerum, quanto cogor meminiſſe dolore
Temporis illius; quo Graium murus Achilles
Procubuit! nec me lacrymæ, luctuſque, timorve
Tardarunt, quin corpus humo ſublime (b) referrem.
His humeris, his, inquam, humeris ego corpus Achillis
Et ſimul arma tuli: quæ nunc quoque (c) ferre laboro.
Sunt mihi, quæ valeant in talia pondera, vires:
Eſt animus veſtros certe ſenſurus (d) honores.
Scilicet idcirco pro gnato (e) cærula mater
Ambitioſa ſuo fuit, ut cœleſtia dona,
Artis opus tantæ, rudis & ſine pectore miles
Indueret? neque enim clypei (f) cælamina norit,
Oceanum, & terras, cumque alto ſidera cælo,

INTERPRETATIO.

Arbitratur etiam ſe ſolum auſum congredi bello cum Hectore, immemor & regis, & ducum, & mei, cum fuerit *nonus prapoſitus* hoc *munere beneficio ſortis. At tamen ſtrenuiſſime, quis fuit ſucceſſus veſtri certaminis? Hector diſceſſit ab omni plaga intactus. Me infelicem, quanto cum mœrore cogor recordari illius temporis, quo Achilles propugnaculum Græcorum occubuit! Neque fletus, aut mœror, aut pavor me retinuerunt, quin reportarem corpus terra ſublatum. His humeris, his, inquam, humeris ego geſtavi corpus Achillis, una cum armis, quæ nunc etiam auferre cupio. Sunt mihi vires, quæ ſufficiant in ejuſmodi onera: eſt animus certe ſenſurus veſtros honores. Nimirum mater cærulea ideo fuit curioſa pro ſuo filio, ut miles hebes & ſine ingenio ferret munera cœleſtia, opus tantæ artis? Neque vero intellexerit ſculpturam clypei, Oceanum & terras, atque aſtra cum excelſo cœlo.*

NOTÆ.

(z) *Regis*) *Agamemnonis* ſcilicet, quem; ſi ſors tuliſſet, juxta cum octo aliis adverſus Hectorem ſingulari certamine pugnaturum, ſupra diximus.

(a) *Fortiſſime*) Ironia eſt; quanquam iniqua: non minus enim fortis fuit Ajax, quod fortiſſimum invenerit: quin imo fortiſſimus judicandus, qui fortiſſimo par fuerit. Ulyſſes profecto intactus ex ejuſmodi pugna non rediiſſet. Non male tamen Ajaci pugnæ eventus objicitur, ſiquidem de ea, non ſine aliorum contemptu, gloriatus eſſet.

(b) *Referrem*) Non illi ſoli eam gloriam Calaber tribuit, qui a Principibus Græcorum communiter relatum teſtatur.

(c) *Ferre laboro*) *A Græcis conſequi enitor.* Sed amphibologiæ aliquo modo locum præbuit, qua uti potuiſſet Ajax, minuſque placet.

(d) *Honores*) Siquidem Achillis arma ſibi concederent, *ſcilicet.*

(e) *Cærula*) Thetis eſt mater Achillis, quæ Vulcanum rogavit ut filio arma fabricaret.

(f) *Calamina*); Quæ ex Iliad. 18. ab Ovidio deſumta Principum oculis nuſquam non debent obverſari; ut Sapientia & Prudentia ſua præſertim gerenda eſſe bella, eaque Pacis & ſervandi ordinis cauſa quem in natura Deus conſtituit ſemper meminerint.

(g) Pleiadaſque, Hyadaſque immunemque æquoris (h) Arcton,
Diverſaſque (i) urbes, nitidumque (k) Orionis enſem.
Poſtulat ut capiat, quæ non intelligit arma.
Quid? quod me duri fugientem munera belli
Arguit incepto ſerum acceſſiſſe (l) labori?
Nec ſe magnanimo (m) maledicere ſentit Achilli?
Si ſimulaſſe vocat crimen; ſimulavimus ambo.
Si mora pro culpa eſt; ego ſum (n) maturior illo.
Me pia detinuit conjux: pia mater Achillem:
Primaque ſunt (o) illis data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, ſi jam nequeo defendere crimen
Cum tanto commune viro. deprenſus Ulyſſis
Ingenio tamen ille; at non Ajacis Ulyſſes.
Neve in me ſtolidæ convicia fundere linguæ
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Objicit. an falſo Palameden crimine turpe
Accuſaſſe mihi, vobis damnaſſe decorum eſt?
Sed neque (p) Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens valuit: nec vos audiſtis in illo
Crimina; vidiſtis: pretioque objecta patebant.

INTERPRETATIO.

& Pleiadas atque Hyadas, & Arcton expertem maris, & urbes varias, & gladium coruſcum Orionis. Optat habere arma quæ non capit? Quid? quod reprehendis, me detrectantem officia belli tarde veniſſe ad inceptum laborem? neque videt ſe coarguere generoſum Achillem? vocat flagitium finxiſſe: uterque finximus. Si cunctatio vitio vertitur, ego ſum celerior illo. Uxor pia me prohibuit; mater pia Achillem: atque prima tempora ſunt conceſſa illis, reliqua vobis. Nequaquam metuo, quanquam jam non poſſem diluere crimen commune cum tanto viro. Ille tamen correptus ſolertia Ulyſſis; at non Ulyſſes Ajacis. Neve admiremur eum jacere in me probra lingua hebetis; exprobrat vobis etiam digna dedecore. An mihi flagitioſum eſt arguiſſe Palameden ficti facinoris, vobis honeſtum damnaſſe? At neque Naupliades potuit refellere tantum crimen tamquam manifeſtum; neque vos fando accepiſtis illius facinora: ſpectaſtis, atque ea quæ exprobrata ſunt comprobata erant auro.

NOTÆ.

(g) *Pleiadas*) *Vergilias* dicunt Latini, Atlantis ex Pielone Nympha filias cœlo relatas, quæ ut ait Ovidius in Faſtis,

Ore micant Tauri ſeptem radiantia flammis
Sydera, quas Hyadas Graius ab imbre vocat.

(h) *Arcton*) Urſam majorem & Helicen, ſeu minorem & Cynoſuram, de quibus jam ſæpe; ideo autem æquoris ſigna immunia, quod nobis verſus polum Septentrionalem conſtitutis nunquam occidant, adeoque in Oceanum mergi oculis non videantur.

(i) *Urbes*) Duas memorat Homerus, in quarum altera convivia, nuptiæ, aliaque Pacis exercentur; cum altera obſidione prematur.

(k) *Orionis*) Qui Dianæ comes poſt mortem ab ipſa in cœlum translatus & gladio cinctus, pulcherrimum 17. ſtellarum ſydus juxta Taurum efficit.

(l) *Labori*) *Bello*, ſcilicet, *Trojano*,

(m) *Maledicere*) Namque & Achilles bellum detrectaverat, ut ſupra vidimus.

(n) *Maturior*) Qui inſuper Achillem ad idem bellum protraxit.

(o) *Illis*) Vide quam callide per Achillem ſeſe Ulyſſes excuſet; imo & ejus laudem in ſe transmoveat.

(p) *Naupliades*) *Palamedes Nauplii filius*.

Nec *(q)* Pœantiaden quod habet *(r)* Vulcania Lemnos,
Eſſe reus merui. factum defendite veſtrum:
Conſenſiſtis enim. nec me ſuaſiſſe negabo;
Ut ſe ſubtraheret bellique viæque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores.
Paruit; & vivit. non hæc ſententia tantum
Fida, ſed & felix; cum *(ſ)* ſit ſatis, eſſe fidelem.
(t) Quem quoniam vates delenda ad Pergama poſcunt;
Ne mandate mihi, *(u)* melius Telamonius ibit:
Eloquioque virum morbis iraque furentem
Molliet: aut aliqua producet callidus arte.
Ante retro *(x)* Simois fluet & ſine frondibus *(y)* Ide
Stabit, & auxilium promittet *(z)* Achaia Trojæ;
Quam, ceſſante meo pro veſtris pectore rebus,
Ajacis ſtolidi Danais ſollertia proſit.
Sis licet infeſtus ſociis, *(a)* regique, mihique,
Dure Philotecte; licet exſecrere, meumque
Devoveas ſine fine caput: cupiaſque dolenti
Me tibi forte dari; noſtrumque haurire cruorem;
Utque tui mihi, ſic fiat tibi copia noſtri:
Te tamen aggrediar: mecumque reducere nitar.

INTERPRETATIO.

Neque dignus fui reprehenſione; quod Lemnos Vulcania habet Pœantiaden. Aſſerite veſtrum factum; namque annuiſtis. Neque inficiabor me conſuluiſſe, ut ſe redimeret a labore belli atque itineris, & conaretur minuere per quietem acres dolores. Obſequutus eſt, atque vita fruitur. Hoc conſilium non modo fidele, ſed & fauſtum: quanquam ſatis ſit eſſe fidelem. Quem quoniam vates petunt ad diruendam Trojam, ne mihi imperate: Telamonius aptius proficiſcetur: atque deliniet facundia virum ferocem morbis atque ira: vel ſolers protrahet aliqua aſtutia. Prius Simois retro curret, & Ida erit ſine foliis, & Græcia promittet opes Trojæ, quam animo meo omittente veſtra commoda, prudentia hebetis Ajacis juvet Græcos. Quanquam, ſæve Philoctete, ſis iniquus ſociis, atque regi, mihique; quanquam deteſteris, & uſque diris addicas meum caput, atque optes me caſu tibi iraſcenti occurrere, & fundere noſtrum ſanguinem: neque fiat copia tui mihi, ſic fiat copia noſtri; te tamen adoriar: & conabor reducere mecum.

NOTÆ.

(q) *Pœantiaden*) Philoctetes eſt Pœantis filius.

(r) *Vulcania*) In quam Vulcanus, cœlo, ob deformitatem deſpectus, præcipitatus eſt; ubique ferrariam exercuit.

(ſ) *Sit ſatis*) Nam, ut dici ſolet, *Conſilii non fraudolenti nulla cautio.*

(t) *Quem*) In fatis erat, ſine Herculis ſagittis, quas Philoctetes habebat, Trojam capi non poſſe.

(u) *Melius*) Ajacem, tanquam inſulſum, & nullius conſilii hominem irridet.

(x) *Simois*) Troadis rivus.

(y) *Ide*) *Mons* ejuſdem Phrygiæ.

(z) *Achaia*) *Græcia*, quæ Trojam obſidione premebat.

(a) *Regi*) *Agamemnoni.* Ad Sophoclis autem fabulam alludit Poeta, in qua Philoctetes tum illum, tum Ulyſſem præſertim plurimis inſectari verbis fingitur.

Tamque tuis potiar (faveat Fortuna) ſagittis ;
Quam ſum *(a)* Dardanio, quem cepi, vate potitus :
Quam reſponſa Deum, Trojanaque fata retexi :
Quam rapui Phrygiæ *(c)* ſignum penetrale Minervæ
Hoſtibus e mediis. *(d)* & ſe mihi comparat Ajax ?
Nempe capi Trojam prohibebant fata ſine illo.
Fortis ubi eſt Ajax ? ubi ſunt *(e)* ingentia magni
Verba viri ? cur hic metuis ? cur audet Ulyſſes
Ire per excubias, & ſe committere nocti ?
Perque feros enſes, non tantum mœnia Troum,
Verum etiam ſummas arces intrare : ſuaque
Eripere æde Deam : raptamque efferre per hoſtes ?
Quæ niſi feciſſem ; *(f)* fruſtra Telamone creatus
Geſtaſſet læva *(g)* taurorum tergora ſeptem.
Illa nocte mihi Trojæ victoria parta eſt :
Pergama tum vici, cum vinci poſſe coegi.
Deſine Tydiden vultuque & murmure nobis
(b) Oſtentare meum. pars eſt ſua laudis in illis.
Nec tu, cum ſocia clypeum pro claſſe tenebas,
Solus eras ; tibi turba comes, mihi contigit unus.

INTERPRETATIO

tamque obtinebo tua ſpicula, (modò fortuna ſit propitia) quam ſum potitus vate Dardanio quem cepi : quam aperui oracula Deorum & fata Trojana ; quam ſuſtuli Phrygiæ ex mediis hoſtibus ſimulacrum penetrale Minervæ. Atque ſe Ajax mecum confert ? Nempe fata negabant Trojam capi ſine illo. Ubi eſt ſtrenuus Ajax ? Ubi ſunt magnifica verba fortis viri ? Quamobrem hic times ? Quamobrem Ulyſſes non reformidat pervadere vigilias, & ſe credere nocti ? atque ſubire per ſævos gladios, non modo muros Iliacos, verum etiam ſupremas arces atque revellere Deam ſuo templo, & efferre ſublatam per hoſtes ? Quæ niſi feciſſem, filius Telamonis nequicquam tuliſſet ſiniſtra terga ſeptem boum. Victoria Trojæ mihi parta eſt illa nocte : tum domui Pergama, cum coegi poſſe ſubigi. Omitte nobis oſtentare oculis & ſuſurris meum Tydidem. ſua eſt pars gloriæ in illis. Neque tu ſolus eras, cum tractabas ſcutum pro navibus ſociis : tibi agmen erat opiferum, mihi unus obtigit.

NOTÆ.

(b) *Dardanio*) *Heleno*, ſcilicet, Priami filio, vate inſigni, quem cepit Ulyſſes; omniaque Trojanorum fata revelare coegit.

(c) *Signum*) Palladium dicit, ſeu Minervæ ſimulachrum, cœlo delapſum, quo potiſſimum, ſeu potius ſapientia, quæ per illud ſignificabatur, Trojæ fata continebantur.

(d) *Et ſe*) Vel per furta ipſa quæ maxime Ulyſſi Ajax exprobraverat, ſeſe Ulyſſes Ajace multo majorem contendit; idque jure optimo.

(e) *Ingentia verba*) Vide quam acute Ulyſſes Ajacis molem vimque conſilii expertem exagitet : quamque callide, derivata in ſe, ſi qua fuit, Ajacis virtute, vaniloquentiam quam hic objecerat in eundem cum ipſius ruſticitate rejicit.

(f) *Fruſtra*) Quia Troja, antequam ablatum eſſet Palladium capi non poterat.

(g) *Taurorum*) Ex quibus Ajacis ſcutum conſtabat. Notà autem de induſtria multitudinis numerò uſum Ulyſſem, ut bajulum magis quam militem adverſarium irrideret.

(h) *Oſtentare*) Diomedem comitem habuit Ulyſſes prope in omnibus : quamobrem id ſibi vultu aut geſtu objicere Ajacem finxit.

Qui

Qui, niſi pugnacem ſciret ſapiente minorem
Eſſe, nec *(i)* indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipſe quoque hæc peteret: peteret moderatior *(k)* Ajax;
(l) Eurypiluſque ferox, claroque Andremone *(m)* natus:
Nec minus *(n)* Idomeneus, patriaque creatus eadem
(o) Meriones: peteret majoris *(p)* frater Atridæ.
Quippe manu fortes (nec ſunt tibi Marte ſecundi)
Conſiliis ceſſere meis. tibi dextera bello
Utilis; ingenium eſt, quod eget moderamine noſtri.
Tu vires ſine mente geris: mihi cura futuri eſt.
Tu pugnare potes; pugnandi tempora mecum
Eligit *(q)* Atrides. tu tantum corpore prodes;
Nos animo. quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium; quanto dux milite major;
Tanto ego te ſupero. nec non in corpore noſtro
Pectora ſunt potiora manu. vigor omnis in illis.
At vos, o proceres, vigili date præmia veſtro;
Proque tot annorum cura, quos anxius egi,
Hunc titulum meritis penſandum reddite noſtris.
Jam *(r)* labor in fine eſt. obſtantia fata removi:
Altaque, poſſe capi faciendo, Pergama cepi.

INTERPRETATIO.

qui niſi intelligeret pugnacem eſſe inferiorem ſapienti: neque præmia deberi manui invictæ, ipſe etiam hæc poſceret: Ajax lenior poſceret, atque ſævus Eurypilus, & filius illuſtris Andremonis, neque minus Idomeneus, & Meriones eodem loco oriundus; frater majoris Atridæ poſceret. Quippe manu ſtrenui (neque ſunt tibi inferiores bello) ceſſerunt conſiliis meis. Habes manum bello utilem; ingenium eſt quod opus habet regimine noſtri. Tu geris vires ſine prudentia; ego curam habeo futuri. Tu potes certare: Atrides elegit mecum tempora certandi. Tu utilis es tantum corpore, nos ingenio: & quanto qui moderatur navi præponitur muneri remigis; quanto dux præſtantior milite, tanto ego tibi præcello: neque non eſt animus excellentior manu in noſtro corpore. Vis omnis in illo. At vos, o Optimates, conferte mercedem in veſtrum vigilem & pro ſolicitudine tot annorum, quos tranſmiſi irrequietus, concedite hunc honorem expendendum noſtris beneficiis. Jam labor in fine eſt. Suſtuli fata obnitentia; & cepi excelſa Pergama faciendo poſſe capi.

NOTÆ.

(i) *Indomitæ*) Honeſto verbo uſus eſt propter Diomedem: qui niſi obſtaret per indomitam dextram vires ſine ratione intelligeremus.

(k) *Ajax*) Oilei filius, qui inter fortiſſimos numerabatur. Vide autem quam artificioſe judicum favorem ſibi conciliet Ulyſſes.

(l) *Eurypilus*) Hic Evæmonis fuit filius ex Ormenio Theſſaliæ urbe, qui, ut ſcripſit Homerus, cum 40. navibus Agamemnonem in expeditionem Trojanam eſt ſecutus.

(m) *Natus*) Thoas eſt princeps Ætolorum, qui cum 40. navibus itidem ad bellum Trojanum eſt profectus.

(n) *Idomeneus*) Rex fuit Cretenſium; qui ſe quoque fortiſſime in bello Trojano geſſit.

(o) *Meriones*) Fortiſſimus fuit Idomenei auriga, Marti ipſi comparandus.

(p) *Frater*) *Miuelaus* Agamemnonis frater, Atrei quoque filius.

(q) *Atrides*) *Agnmemnou*, rex regum.

(r) *Labor*) Quo in eruenda Troja opus fuit.

Per-

Per ſpes nunc ſocias, caſuraque mœnia Troum,
Perque Deos oro, (ſ) quos hoſti nuper ademi;
Per, (t) ſi quid ſupereſt, quod ſit ſapienter agendum;
Si quid adhuc audax, ex præcipitique petendum;
Si Trojæ fatis aliquid reſtare putatis;
Eſte mei memores: aut ſi mihi non datis arma;
Huic date. & oſtendit ſignum fatale Minervæ.
  Mota manus procerum eſt: &, quid facundia poſſet,
Re patuit; fortiſque viri (u) tulit arma diſertus.
Hectora qui ſolus, qui ferrum, ignemque, Jovemque,
Suſtinuit toties; (x) unam non ſuſtinet iram:
(y) Invictumque virum vincit (z) dolor. arripit enſem:
Et, (a) Meus hic certe eſt. an & hunc ſibi poſcet Ulyſſes?
Hoc, ait, utendum eſt in me mihi: quique cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit:
(b) Ne quiſquam Ajacem poſſit ſuperare, niſi Ajax.
Dixit: & in pectus tum denique vulnera paſſum,
Qua patuit ferro, letalem condidit enſem:
Nec valuere manus infixum educere telum.

INTERPRETATIO

Precor nunc per ſpes communes, & muros ruituros Trojanorum, & per Deos, quos nuper ſuſtuli hoſti, per ſi quid eſt reliquum quod ſit prudenter & caute exequendum, ſi quid adhuc audax, & petendum ex difficili, ſi quid exiſtimatis ſupereſſe fatis Trojæ, eſtote mei memores: vel ſi non conceditis mihi arma, concedite huic: atque monſtrat ſimulacrum fatale Minervæ.

Primarii tacti ſunt: & re ipſa apparuit quid eloquentia poſſet, & facundus reportavit arma viri ſtrenui. Qui ſolus toties ſuſtinuit ferrum, & ignem, & Jovem; eſt impar ferendæ iræ: & dolor ſuperat virum indomitum. Corripit gladium; atque, Hic certe meus eſt. An Ulyſſes etiam ſibi hunc petet? Hoc, inquit, eſt mihi utendum in me; & qui ſæpe tinctus eſt ſanguine Phrygum, nunc tingetur nece domini; ne quiſquam valeat vincere Ajacem, niſi Ajax. Dixit; & abdidit gladium letiferum in pectus tum denique paſſum plagas, qua apertum fuit ferro: neque manus potuerunt extrahere gladium impactum;

NOTÆ.

(ſ) *Quos*) De Palladio loquitur.

(t) *Si quid ſupereſt*) Quam opportune ſub finem orationis de uſu futuro admonuit! Nulla potior ratio apud homines: qui ut plurimum ob præterita beneficia ſunt ingrati.

(u) *Tulit*) Ut hinc æquiſſimo Ethnicorum judicio Sapientiam fortitudini antecelſere intelligas. Ille equidem maximus videtur qui & bonus conſilio, & manu promptus eſt; verum inter duos ſi unius virtutes diviſeris, fortis Sapientis ſervus fuerit: virtute vera in centro irradiante.

(x) *Unam*) Atque adeo in nobis ipſis ſunt noſtri hoſtes maximi; quos qui ſuperaverit, utcumque quieſcendo id fiat, fortiſſimus fuerit. Sed enim abſtruſiſſima opus eſt ſpeculatione priuſquam animæ centrum a corporis ambitu tueri quiſquam didicerit.

(y) *Invictumque*) A cæteris intellige.

(z) *Dolor*) Proximus & potentiſſimus cujuſque hoſtis ſuus dolor, quo tamen perniciofior eſt voluptas.

(a) *Meus*) Dono ab Hectore acceperat, cui viciſſim balteum funeſtum dederat, quo circum muros Iliacos ab Achille raptatus fuit.

(b) *Ne quiſquam*) Ea eſt ſeſe ſemper ferocium ſtultorum oratio, qui ſeſe dum nulli ſuperandos cogitant, omnibus ſeſe mactatos tradunt.

(c) Ex

(*c*) Expulit ipſe cruor, rubefactaque ſanguine tellus
Purpureum viridi genuit de ceſpite florem,
Qui prius (*d*) Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis mediis (*e*) pueroque viroque
Inſcripta eſt foliis: hæc nominis, illa querelæ.
II. Victor ad (*f*) Hypſipyles patriam clarique Thoantis,
Et veterum terras infames (*g*) cæde virorum,
Vela dat; ut referat (*h*) Tirynthia tela ſagittas.
Quæ poſtquam ad Graios (*i*) domino comitante revexit;
Impoſita eſt fero tandem manus ultima bello.
Troja ſimul Priamuſque cadunt: Priameia (*k*) conjux
Perdidit infelix hominis poſt omnia formam,
(*l*) Externaſque novo latratu terruit auras,
Longus in anguſtum (*m*) qua clauditur Helleſpontus,
Ilion ardebat; neque adhuc conſederat ignis:
(*n*) Exiguumque ſenis Priami Jovis ara cruorem
Combiberat. tractata comis (*o*) antiſtita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.

INTERPRETATIO.

Ipſe ſanguis ejecit: & terra rubefacta cruore produxit florem rubrum de ceſpite viridi, qui antea fuerat ortus ex plaga Oebalia. Littera communis puero & viro inſculpta eſt foliis, hæc nominis, illa querimonia.

II. *Victor navem vertit ad patriam Hypſipyles, & inclyti Thoantis, & tellurem infamem nece antiquorum virorum, ut revehat ſpicula miſſilia Tyrinthia. Quæ poſtquam reduxit ad Græcos, domino comitante, finis denique impoſitus eſt ſævo bello: Troja & Priamus una pereunt: miſera uxor Priami poſt omnia amiſit figuram humanam; atque tremefecit aerem peregrinum novo latratu. Troja flagrabat qua Helleſpontus longus terminatur in anguſtum, neque flamma adhuc oppreſſa erat; & altare Jovis ſorbuerat pauculum ſanguinem Priami ſenis. Sacerdos Phœbi raptata capilli porrigebat ad cœlum manus non profecturas.*

NOTÆ.

(c) *Expulit*) Audacior hyperbole.

(d) *Oebalio*) Hyacinthi Oebalii ſeu Laconis intellige, quem lib. 10. a verſu 195. in Hyacinthum florem mutatum vidimus: ut hinc & formæ & virium gloriam fluxam fragilemque intelligas; cum animi virtus clara æternaque habeatur.

(e) *Puero*) *Hyacintho*) ſcilicet, aut certe de eo Apollinis querelis.

(f) *Hypſipyles*) Lemnon dicit inſulam, ubi Hypſipyle Thoantis filia regnavit.

(g) *Cæde*) Viros enim ſuos omnemque prolem maſculam Lemniades, zelotypia actæ, vel, ut alii ſcribunt, maritis, propter fœtorem a Venere irata immiſſum faſtiditæ mactaverunt.

(h) *Tirynthia*) *Herculis*, *Tirynthe Peloponneſi urbe nutriti.*

(i) *Domino*) *Philoctete* ſcilicet cui ſagittas ſuas Hercules dederat.

(k) *Conjux*) *Hecuba*, ſcilicet, de cujus Metamorphoſi in ſequentibus.

(l) *Externas*) *Tracias* nimirum, ut videbimus poſtea, quanquam diverſa alii ſcripſerunt.

(m) *Qua*) Anguſtatur maxime Helleſpontus ubi olim Seſtos & Abydos fuerunt: protenditur autem ad Troadem uſque, in qua fuit Ilium, ſeu Trojana civitas.

(n) *Exiguum*) Quem in Jovis ara, ad quam ſtabat Priamus Pyrrhus effudit.

(o) *Antiſtita*) Caſſandram dicit Apollinis Sacerdotem, Priami filiam; de qua hæc eadem Virgil. 2. Æn.

(p) Dar-

(p) Dardanidas matres patriorum ſigna Deorum
Dum licet amplexas, ſuccenſaque templa tenentes
Invidioſa trahunt victores præmia Graii.
Mittitur (q) Aſtyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro ſe, proavitaque regna tuentem,
Sæpe videre patrem monſtratum a matre ſolebat.
Jamque viam ſuadet (r) Boreas, flatuque ſecundo
Carbaſa mota ſonant: jubet uti navita ventis.
Troja, vale: rapimur, clamant: dantque oſcula terræ
Troades: & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Ultima conſcendit claſſem (miſerabile viſu)
In mediis Hecube natorum inventa ſepulcris.
Prenſantem tumulos, atque oſſibus oſcula dantem
(ſ) Dulichiæ traxere manus. tamen unius hauſit,
Inque ſinu cineres ſecum tulit Hectoris hauſtos,
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem lacrymaſque relinquit.
Eſt, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
(t) Biſtoniis habitata viris. (u) Polymeſtoris illic
Regia dives erat, cui te commiſit alendum
Clam, (x) Polydore, pater, Phrygiiſque removit ab armis;
Conſilium ſapiens. ſceleris niſi præmia magnas
Adjeciſſet opes, animi irritamen avari.

INTERPRETATIO.

Græci victores potiti templis incenſis rapiunt matronas Trojanas amplexas ſimulacra Deorum patriorum dum conceditur, præmia invidioſa. Aſtyanax dejicitur ex illis turribus, unde conſueverat ſæpe cernere parentem monſtratum a matre certantem pro ſe, atque tuentem regna antiqua. Jamque Aquilo invitat ad diſceſſum, & vela agitata flamine propitio ſtrident; nauta hortatur uti ventis. Troja, vale; auferimur, clamant Trojanæ, atque deoſculantur ſolum; & deſerunt domos fumantes patriæ. Hecuba reperta in mediis tumulis filiorum, noviſſima aſcendit navem (viſu lamentabile) Manus Ulyſſis abripuerunt complectentem ſepulcra, atque deoſculantem oſſa. Attamen ſumſit cineres unius Hectoris; & portavit ſecum ſumptos in gremio. Relinquit in ſepulcro Hectoris comam albam reciſam ex capite, comam atque fletus inferias pauperiorum. Eſt terra adverſa Phrygiæ, ubi Troja fuit, culta a viris Thracibus. Illic erat opulenta aula Polymeſtoris, cui pater, te dedit clam educandum, Polydore, & removit ab armis Phrygiis. Inſtitutum prudens, niſi addidiſſet magnas divitias mercedem flagitii, & irritamentum mentis avaræ.

NOTÆ.

(p) *Dardanidae*) *Trojanas*. Atque hæc omnia a Virgilio mutuatus videtur Poeta.

(q) *Aſtyanax*) Hectoris ex Andromache filius.

(r) *Boreas*) Qui ventus a Septentrione ſpirans Græcis in Patriam reverſuris ſecundus erat.

(ſ) *Dulichiæ*) *Ulyſſis Dulichii inſulæ regis*.

(t) *Biſtoniis*) Thraciæ eſt periphraſis Synecdochica: Biſtonia enim Traciæ urbs fuit, a Biſtone Martis & Callirhoes filio cognominata.

(u) *Polymeſtoris*) Traciæ tyranni, Priami generi, avaritia & Polydori cæde famoſiſſimi.

(x) *Polydore*) Priami fuit filius, natu minimus, quem cum magnis divitiis belli incertus pater nefario amico & hoſpiti infeliciter crediderat.

Ut

Ut cecidit Fortuna Phrygum, capit impius enſem
Rex Thracum, juguloque ſui defigit alumni:
Et, (y) tanquam tolli cum corpore crimina poſſent;
Exanimem e ſcopulo ſubjectas (z) miſit in undas.
Littore Threicio claſſem religarat (a) Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amicior eſſet.
Hic ſubito, quantus cum viveret eſſe ſolebat,
Exit humo late rupta; ſimilíſque minaci,
Temporis illius vultum referebat Achilles;
(b) Quo ferus injuſto petiit Agamemnona ferro.
Immemoreſque mei diſceditis, inquit, Achivi?
Obrutaque eſt mecum virtutis gratia noſtræ?
Ne facite. utque meum non ſit ſine honore ſepulcrum,
Placet Achilleos mactata (c) Polyxena manes.
Dixit: &, immiti ſociis parentibus umbræ
Rapta ſinu matris, quam jam prope (d) ſola fovebat,
Fortis, & infelix, &, pluſquam fœmina, virgo
Ducitur ad (e) tumulum; diroque fit hoſtia buſto.
Quæ memor ipſa ſui, poſtquam crudelibus aris
Admota eſt; ſenſitque ſibi fera ſacra parari;

INTERPRETATIO.

Poſtquam fortuna Phrygum everſa eſt, rex ſceleratus Thracum ſumit gladium, atque demittit faucibus ſui alumni; & quaſi flagitia poſſent removeri cum corpore, impulit exſanguem ex caute in aquas ſuppoſitas. Atrides appulerat littori Thracio, donec mare tranquillum, donec ventus eſſet mitior. Hic repente Achilles, quantus eſſe ſolebat, cum in vivis eſſet, prodit, terra late aperta, atque ſimilis minanti, exhibebat faciem temporis illius, quo ſævus inſurrexit iniquo enſe adverſus Agamemnonem: atque, inquit, proficiſcimini, o Græci, mei obliti? Atque gratia noſtra virtutis eſt ſepulta mecum? Ne facite: atque ut tumulus meus ne ſit abſque honore, Polyxena jugulata leniat umbram Achillis. Dixit, & ſociis obſequentibus manibus Achillis, puella generoſa atque miſera, & pluſquam fœmina ſublata ex gremio matris, quam jam prope ſola amplectebatur, rapitur ad ſepulcrum, & fit victima crudeli tumulo. Quæ non oblita ſui, poſtquam admota eſt feris altaribus, atque cognovit ſibi dira ſacra adornari;

NOTÆ.

(y) *Tanquam tolli*) Quod ſecus evenit: nam, utcumque atrociſſimus ſit conſcientiæ ſibi ipſi ſtimulus inurentis cruciatus, nemini tamen ſibi licet non eſſe conſcio.

(z) *Miſit*) Euripidem ſecutus eſt noſter. nam terra obrutum Polydorum narrat Virgilius.

(a) *Atrides*) *Agamemnon* in Græciam poſt Trojæ excidium revertens.

(b) *Quo ferus*) Talis fuit umbra Achillis parum memorem animum Græcis objectantis, qualem ipſum Agamemnon viderat. cum olim ob ſibi raptam Briſeidem in illum gladium ſtrinxit, ut in primo Iliados ab Homero narratur.

(c) *Polyxena*) Priami & Hecubæ fuit filia, quam vivus amaverat Achilles, mortuus ſibi immolari jubet. Mitiores vero non ſunt plurimi Amantes: non ſunt pro certo credito, & tibi cave. Seipſos, amant unice prope omnes, non alios, neque temere formidoloſiorem quenquam invenias, quam qui te maxime amare profitetur. Rariſſimus eſt qui vere amet.

(d) *Sola*) Utpote cæteris liberis orba.

(e) *Tumulum*) Achillis dicit ſepulcrum. quod in Sigæo Trojæ promontorio fuit.

Ut-

Utque *(f)* Neoptolemum ſtantem, ferrumque tenentem,
Inque ſuo vidit figentem lumina vultu;
Utere jamdudum *(g)* generoſo ſanguine, dixit.
Nulla mora eſt. at tu jugulo vel pectore telum
Conde meo: jugulumque ſimul pectuſque retexit.
Scilicet aut ulli ſervire *(h)* Polyxena ferrem;
(i) Aut per tale ſacrum numen placabitur ullum.
Mors tantum vellem matrem mea fallere poſſet.
Mater obeſt; minuitque necis mihi gaudia. quamvis
Non mea mors illi, verum ſua vita gemenda eſt.
Vos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
Eſte procul; ſi juſta peto: tactuque viriles
Virgineo removete manus. acceptior illi,
Quiſquis is eſt, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit ſanguis. ſi quos tamen ultima noſtri
Vota movent oris; Priami vos filia regis,
(k) Non captiva, rogat, genitrici corpus inemptum
Reddite: neve auro redimat jus triſte ſepulcri,
Sed lacrymis. tunc, cum poterat, redimebat & auro.
Dixerat. at populus lacrymas, quas illa tenebat,
Non tenet. ipſe etiam flens invituſque ſacerdos
Præbita conjecto rupit præcordia ferro.
Illa, ſuper terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata noviſſima vultus.

INTERPRETATIO.

Et poſtquam advertit Neoptolemum ſtantem & tractantem cultrum, & torquentem oculos in ſuam faciem, Utere, inquit, jam diu ſanguine nobili. Nulla eſt cunctatio per me. At tu, abde cultrum jugulo vel pectore: atque ſimul nudavit collum & pectus. Quaſi vero aut Polyxena poſſem cuiquam ſervire; aut ullus Deus leniatur per ejuſmodi ſacrum. Optarem tantum mors mea poſſet latere matrem. Mater nocet, atque minuit mihi ſolatia mortis: quanquam non meus obitus, ſed ſua vita eſt illi lugenda. Vos tantum, ne non viſam libera umbras inferat, longe eſtote, ſi poſtulo æqua, atque arcete manus a contactu virgineo. Liber ſanguis erit gratior illi, quiſquis eſt, quem inſtituiſtis delinire mea morte. Attamen, ſi preces noviſſimæ noſtri oris tangunt aliquos, filia regis Priami, non captiva, vos orat. Reſtituite corpus inemptum matri; neve redimat auro, ſed fletibus, jus luctuoſum tumuli. Tunc cum poterat redimebat etiam pretio. Abſolverat. At populus non compeſcit fletus, quos illa compeſcebat. Ipſe etiam Sacerdos lacrymans atque coactus, aperuit viſcera oblata cultro immiſſo. Illa cadens in terram poplite flexo, vultus geſſit interritos ad fata ultima.

NOTÆ.

(f) *Neoptolemum*) Pyrrhus eſt Achillis filius, cui & illud nomen a Græcis impoſitum, quod juvenis admodum ad bellum profectus fuerit.

(g) *Generoſo*) De ſuo loquitur.

(h) *Polyxena*) Quaſi diceret, Regia puella, Hectoris ſoror, &c. emphaſis eſt.

(i) *Aut per tale*) Optime profecto ejuſmodi ſacrum quod lubentis non fit animi nullius momenti apud Deos profitetur.

(k) *Non captiva*) *Non tanquam a captiva, ſed a regis filia vos mea preces moveant.*

Tunc

Tunc quoque cura fuit *(l)* partes velare tegendas,
Cum caderet; caſtique decus ſervare pudoris.
Troades excipiunt; deploratoſque recenſent
Priamidas: & quid dederit domus una cruoris.
Teque gemunt, virgo; teque, o modo *(m)* regia conjux,
Regia dicta parens, Aſiæ florentis imago;
Nunc etiam prædæ *(n)* mala ſors: quam victor Ulyſſes
Eſſe ſuam nollet, niſi quod tamen Hectora partu
Edideras. dominum matri vix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natiſque, viroque,
Huic quoque dat lacrymas; lacrymas in vulnera fundit,
Oſculaque ore legit: conſuetaque pectora plangit:
Canitiemque ſuam concreto in ſanguine verrens,
Plura quidem, ſed & hæc, laniato pectore dixit:
Nata tuæ (quid enim ſupereſt?) dolor ultime matri,
Nata, jaces: videoque tuum mea vulnera vulnus.
En, ne perdiderim quenquam ſine cæde meorum,
Tu quoque vulnus habes. at te, quia fœmina, rebar
A ferro tutam: cecidiſti & fœmina ferro.
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
Exitium Trojæ noſtrique orbator, Achilles.
At poſtquam cecidit Paridis *(o)* Phœbique ſagittis;
Nunc certe, dixi, non eſt metuendus Achilles.

INTERPRETATIO.

Tunc etiam, cum laberetur, curavit tegere partes tegendas; & cuſtodire honorem pudica verecundia. Trojanæ excipiunt, atque dinumerant infelices Priamidas, & quantum una domus dederit ſanguinis. Teque flent, puella; teque, o modo appellata uxor regia, regia mater, imago Aſiæ florentis: nunc etiam ſors præda contemnenda, quam Ulyſſes victor vellet non eſſe ſuam, niſi quod tamen enixa erat Hectorem partu. Vix Hector invenit dominum genitrici. Quæ complexa corpus exſangue anima tam generoſa, dat etiam huic fletus quos toties dederat patriæ, & filiis, & marito. Irrigat vulnus lacrymis, & deoſculatur os, & percutit pectus ſolitum, atque inficiens ſuos canos ſanguine coagulato, dixit quidem plura, ſed hæc etiam pectore diſcerpto: filia, dolor noviſſime matri, (quid enim reſtat?) filia extincta es; atque cerno tuam plagam, meas plagas. Ecce, ne amiſerim quemquam meorum ſine cæde, tu etiam geris vulnus. At te putabam ſecuram ferri, quia fœmina: occubuiſti etiam fœmina ferro: Idemque Achilles clades Trojæ, & noſtri orbator exitio dedit tot fratres tuos, idem te afflixit. At poſtquam occubuit ſpiculis Paridis & Apollinis, nunc certe; dixi, Achilles non eſt reformidandus.

NOTÆ.

(l) *Partes velare*) Quam curam Julio quoque Cæſari fuiſſe narrat Tranquillus.

(m) *Regia conjux*) Hecubam dicit.

(n) *Mala ſors*) Quippe quam, ob canitiem, vix quiſquam Græcorum ſibi contingere optaret.

(o) *Phœbi*) Qui Paridis ſagittam direxiſſe dicitur.

Nunc

Nunc quoque mi metuendus erat. cinis ipſe ſepulti
In (p) genus hoc ſævit: (q) tumulo quoque ſenſimus hoſtem:
(r) Æacidæ fœcunda fui: jacet Ilion ingens:
Eventuque gravi finita eſt publica clades:
Si finita tamen. (ſ) ſoli mihi Pergama reſtant:
In curſuque meus dolor eſt. modo maxima rerum,
(t) Tot generis natiſque potens, nuribuſque, viroque,
Nunc trahor exſul, inops, tumulis avulſa meorum,
(u) Penelopæ munus. quæ me data penſa trahentem
Matribus oſtendens Ithacis, Hæc Hectoris illa eſt
Clara parens: hæc eſt, dicet, Priameia conjux.
Poſtque tot amiſſos tu nunc, quæ ſola levabas
Maternos luctus, hoſtilia buſta piaſti.
Inferias hoſti peperi. quo (x) ferrea reſto?
Quidve moror? quo me ſervas, damnoſa ſenectus?
Quid, Di crudeles, niſi quo nova funera cernam,
Vivacem differtis anum? quis poſſe putaret
Felicem Priamum poſt diruta Pergama dici?
Felix morte ſua nec te, mea nata, peremptam
Aſpicit; & vitam pariter regnumque reliquit.
At (puto) (y) funeribus dotabere, regia virgo;

INTERPRETATIO.

Nunc etiam mihi erat reformidandus. Ipſe cinis conditi furit in hanc progeniem: experte ſumus etiam hoſtem ex ſepulcro. fui fœcunda Æacida. Superba Troja proſtrata eſt, & commune exitium abſolutum eſt triſti exitu, ſiquidem abſolutum tamen. Troja mihi ſoli ſupereſt; atque ærumna mea eſt in curſu. Modo maxima rerum, pollens tot generis, tot filiis, & filiabus, atque marito, nunc rapior exterris, egena, tracta a ſepulcris meorum, donum Penelopæ. Quæ monſtrans me trahentem penſa exhibita fœminis Ithacenſibus, Hæc, inquiet, illa eſt mater inclyta Hectoris; hæc eſt uxor Priami. Atque tu, quæ nunc ſola leniebas mœrores maternos poſt tot perditos, placaſti ſepulcra hoſtilia. Enixa ſum inferias hoſti. Quorſum ſuperſtes ſum dura? Vel quid exſpecto? quo me ſervas ſenectus damnoſa? Quamobrem, Dii ſævi, producitis vivacem anum, niſi ut videam nova funera? Quis crederet Priamum poſſe vocari beatum poſt Trojam everſam? Beatus morte ſua, n que te cernit mactatam, mea filia: atque deſeruit ſimul vitam & regnum. At (credo) ornaberis exequiis, puella regia

NOTÆ.

(p) *Genus hoc*) *Priamidas*, ſcilicet.

(q) *Tumulo quoque*) *Habet hoc Montanus vitium*, inquit Seneca, *Sententias ſuas repetendo corrumpit, &c. Solebat itaque Scaurus eum inter Oratores Ovidium vocare. Nam & Ovidius neſcit quod bene ceſſit relinquere.* Ovidium autem aſſerunt H: Stephanus lib. de Criticis, & Joh. Paſſeratius præfat. in armorum judicium.

(r) *Æacida*) Id eſt, *Ut eſſent quos Achilles Æaci nepos mactaret.*

(ſ) *Soli mihi*) Quia ſecuti belli tempore ſuus ſanguis profundebatur.

(t) *Tot*) Priami 54. liberorum nomina habes apud Hyginum & Apollodorum; quorum decem maſculos ſeptem fœminas ex Hecuba ſuſceptos cognoſcas.

(u) *Penelopæ*) Quia Ulyſſi Penelopes marito ſorte Hecuba obtigerat.

(x) *Ferrea* Quæ per tot calamitates extingui non potuit.

(y) *Funeribus*) *Exequiarum magnifico apparatu*. Ironice autem loquitur.

Con-

Condeturque tuum monumentis corpus avitis.
Non hæc eſt fortuna domus; tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinæque ſtauſtus (z) arenæ.
Omnia perdidimus: ſupereſt cui vivere tempus
In breve ſuſtineam, proles gratiſſima matri
Nunc ſolus, quondam minimus de ſtirpe virili;
Has datus (a) Iſmario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere, & ſparſos immiti ſanguine vultus?
Dixit: & ad littus paſſu proceſſit anili,
Albentes laniata comas: Date, Troades, urnam,
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas:
(b) Aſpicit ejectum Polydori in littore corpus,
Factaque (c) Threiciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant: obmutuit illa dolore;
Et pariter vocem, lacrymaſque introrſus obortas
Devorat ipſe dolor: duroque ſimillima ſaxo
Torpet: & adverſa figit modo lumina terra;
Interdum torvos ſuſtollit ad æthera vultus;
Nunc poſiti ſpectat vultum, nunc vulnera, natis
Vulnera præcipue: ſeque armat & inſtruit ira.
Qua ſimul exarſit, tanquam regina maneret,
Ulciſci ſtatuit; (d) pœnæque in imagine tota eſt:
Utque furit catulo lactente orbata leæna;

INTERPRETATIO.

atque tuum coopus ſepelietur tumulis avitis. Non ea eſt ſors domus. Tibi obvenient dona matris lacrymæ, atque injectio pulveris peregrini. Omnia amiſimus. Reſtat Polydorus filius acceptiſſimus matri, nunc ſolus, olim minimus de prole maſcula, concreditus regi Thracio in iſtis regionibus, quamobrem poſſim vivere jin exiguum temporis ſpatium. Quamobrem ceſſo interea lavare aqua pura ſæva vulnera, & faciem infectam fœdo cruore? Abſolvit; atque acceſſit greſſu anili ad littus diſcerptos habens crines albos. Teojanæ, dixerat ærumnoſa, admovete ſitulam, ut ſumeret aquas puras: Videt corpus Polydori repulſum ad littus, & plagas vaſtas impactas ferro Thracio. Trojanæ vociferantur. illa obmutuit dolore, & ipſe dolor ſimul abſorbet vocem & fletus introrſum excitos: atque ſimillima rigido ſilici riget: & nunc dimittit oculos in terram appoſitam; nunc tollit ad cœlum intenſam faciem: nunc aſpicit vultum; nunc plaga jacentis, filiis plagas præſertim ſeque armat & inſtruit ira. Qua ſtatim, atque excanduit, quaſi eſſet adhuc regina, decrevit ulciſci, atque tota eſt in cogitatione pœnæ. Et ſicut leæna privata catulo lactente furit;

NOTÆ.

(z) *Arenæ*) Quæ eruitur, deinde ſuper cadaver injicitur.

(a) *Iſmario*) *Polymeſtori Thraciæ regi*; Iſmarus enim Thraciæ mons eſt.

(b) *Aſpicit*) Diverſa eſt Euripidis œconomia; qui ancillam inducit Polydori corpus pallio involutum pro aqua ad dominam referentem.

(c) *Threiciis*) Polydorum enim Polymeſtor Thraciæ tyrannus jugulaverat.

(d) *Pœnæ*) Qua Polymeſtorem afficeret.

Signaque nacta pedum ſequitur, quem non videt, hoſtem:
Sic Hecube, poſtquam cum luctu miſcuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita ſuorum,
Vadit ad artificem diræ Polymeſtora cædis:
Colloquiumque petit. nam ſe monſtrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit (e) Odryſius: prædæque aſſuetus amore
In ſecreta venit. cum blando callidus ore,
Tolle moras, Hecube, dixit: da munera nato.
Omne fore illius quod das, quod & ante dediſti,
Per ſuperos juro. ſpectat truculenta loquentem,
Falſaque jurantem: tumidaque exæſtuat ira.
Atque ita correptum captivarum agmine matrum
Involat, & digitos in perfida lumina condit,
Exſpoliatque genas oculis, (facit ira potentem)
Immergitque manus: fœdataque ſanguine ſonti
Non lumen, neque enim ſupereſt, loca luminis haurit.
Clade ſui Thracum gens irritata tyranni
(f) Troada telorum lapidumque inceſſere jactu
Cœpit. at hæc miſſum rauco cum murmure ſaxum
(g) Morſibus inſequitur; rictuque in verba parato
Latravit conata loqui. locus exſtat, & ex re
Nomen habet. veterumque diu memor illa malorum,
Tum quoque (h) Sithonios ululavit mœſta per agros.

INTERPRETATIO

& nacta veſtigia ſequitur hoſtem quem non videt; ſic Hecuba poſtquam miſcuit iram cum luctu, non immemor animorum, immemor ſenectutis, it ad Polymeſtorem auctorem crudelis necis, & poſcit affari; quia cuperet illi oſtendere aurum relictum occultum, quod traderet filio. Thracius fidem habuit: atque conceſſit in ſecretum aſſuetus cupidine prædæ. Noli cunctari, Hecuba, inquit verſutus mollibus verbis: porrige dona filio. Juro per Deos, omne quod offers, & quod antea obtuliſti futurum illius. Atrox aſpicit loquentem, & ficta jurantem, atque furit ira turgida. Et injicit ſe cum turba fœminarum captivarum in illum prehenſum, & abdit digitos in perfidos oculos, & illos revellit ex genis, (ira miniſtrat vires) & infigit manus, & eruit non oculos, neque enim reſtant, ſed *ſedes oculorum. Natio Thracia offenſa damno ſui regis; cœpit invadere Trojanam jactu ſaxorum & miſſilium. At hæc perſequitur lapides jactos, morſibus cum murmure rauco: & conata fari ore in verba parato, latravit. Locus ſupereſt & habet nomen ex re: atque illa diu recordans antiquarum ærumnarum, tum etiam triſtis ululavit per campos Sithonios.*

NOTÆ.

(e) *Odryſius*) *Polymeſtor Thracius*: fuit enim Odryſæ Thraciæ populi.

(f) *Troada*) *Hecubam Trojanam.*

(g) *Morſibus*) In canem propter animi rabiem & acerbitatem mutatam volunt Hecubam, niſi forte per contemtum ita appellatam credideris. Utut ſit, ejus ſepulchrum, quod in Cherſoneſo Thraciæ juxta Seſton Strabo collocat, *canis ſepulcrum, κυνὸς σῆμα,* dicitur, Principibus præſertim monumentum.

(h) *Sithonios*) *Thracios*; quorum pars fuerunt Sithonii.

Illius

Digitized by Google

Illius Troaſque ſuos hoſteſque Pelaſgos,
Illius Fortuna Deos quoque moverat omnes:
Sic omnes, ut & *(i)* ipſa Jovis conjuxque ſororque
Eventus Hecubam meruiſſe negaverit illos.
III. Non vacat Auroræ, quamquam *(k)* iſdem faverat armis,
Cladibus & caſu Trojæque Hecubæque moveri.
Cura Deam propior, luctuſque domeſticus angit
Memnonis amiſſi, Phrygiis quem *(l)* lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuſpide mater.
Vidit; & ille color, quo matutina rubeſcunt
Tempora, palluerat: latuitque in nubibus æther.
At non impoſitos ſupremis ignibus artus
Suſtinuit ſpectare parens: ſed crine ſoluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non eſt
Dedignata Jovis, lacrymiſque has addere voces:
Omnibus inferior, quas ſuſtinet aureus æther,
(Nam mihi ſunt totum rariſſima templa per orbem)
Diva tamen venio: non ut delubra, dieſque
Des mihi ſacrificos, calituraſque ignibus aras.
Si tamen aſpicias, quantum tibi fœmina præſtem,
Tum cum *(m)* luce nova noctis confinia ſervo;
Præmia danda putes: ſed non ea cura; neque hic eſt
Nunc ſtatus Auroræ, meritos ut poſcat honores.
Memnonis orba mei venio: qui fortia fruſtra
Pro *(n)* patruo tulit arma ſuo: primiſque ſub annis
Occidit a forti *(o)* (ſic vos voluiſtis) Achille.

INTERPRETATIO.

Sors illius tetigerat Trojanos, & Græcos hoſtes; atque omnes Deos inſuper: Ita omnes ut & ipſa Jovis uxor & ſoror dixerit Hecubam non eſſe dignam hujuſmodi exitus.

III. *Non eſt otium Auroræ, tametſi fautrix fuerat eorumdem armorum, tangi damnis, atque interitu Trojæ, atque Hecubæ. Solicitudo propior, & mœror domeſticus Memnonis perditi movet Deam, quem mater crocea vidit occumbentem in agris Trojanis mucrone Achilleo. Aſpexit, & ille color, quo tempora matutina rubent, palluerat: atque cœlum obſcuratum eſt nebulis. At mater non potuit intueri membra impoſita ultimis flammis: ſed coma lacera, ſicut erat, non abnuit ſeſe dimittere ad genua magni Jovis, atque adjicere hæc verba fletibus: Minor omnibus, quas cœlum ſplendidum habet, (nam mihi ſunt rariſſima templa in orbe) attamen Dea accedo, non ut mihi tribuas delubra & dies ſacros, aut altaria caliturа. Si tamen conſideres, quantum tibi tribuam fœmina, tum cum cuſtodio fines noctis luce nova; arbitreris mercedem rependendam. Verum non ea ſolitudo; neque hic eſt nunc ſtatus Auroræ, ut petat dignos honores. Adſum privata meo Memnone, qui nequicquam geſſit generoſa arma pro patruo ſuo, atque (ita vobis volentibus) ineunte juventute mactatus eſt a ſtrenuo Achille.*

NOTÆ.

(i) *Ipſa*) Utcumque Trojanis inſenſiſſima.

(k) *Iſdem*) *Trojanis*, ſcilicet, propter Tithonum maritum, Laomedontis filium Priamique fratrem.

(l) *Lutea*) Aurora enim Memnonis mater rutila ac rubicunda apparet.

(m) *Luce nova*) Quæ noctem ulterius progreſſuram prohibet. Poetice autem hæc dicuntur.

(n) *Patruo*) *Priamo*, ſcilicet.

(o) *Sic vos*) Ut non inferior Memnon manu Achillis cecidiſſe videatur.

Da precor, huic aliquem, ſolatia mortis, honorem;
Summe Deum rector: maternaque vulnera leni.
Jupiter annuerat; cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus: nigrique volumina fumi
Infecere diem. veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra favilla volat: glomerataque corpus in unum
Denſatur; faciemque capit: ſumitque calorem
Atque animam ex igni. *(p)* levitas ſua præbuit alas.
Et primo ſimilis volucri, mox vera volucris
Inſonuit pennis. pariter ſonuere ſorores
Innumeræ; quibus eſt eadem natalis origo.
Terque rogum luſtrant: & conſonus exit in auras
Ter clangor. quarto ſeducunt caſtra volatu.
Tum *(q)* duo diverſa populi ſe parte feroces
Bella gerunt: roſtriſque, & aduncis unguibus iras
Exercent; alaſque adverſaque pectora laſſant.
Inferiæque cadunt cineri cognata ſepulto
Corpora: ſeque viro forti meminere creatas.
Præpetibus ſubitis nomen facit auctor; ab illo
Memnonides dictæ, cum Sol duodena peregit
Signa, *(r)* parentali perituræ Marte rebellant.

INTERPRETATIO.

Concede, quæſo, aliquem honorem huic, in conſolationem obitus, ſupreme arbiter Deorum, atque mitiga plagas maternas. Jupiter annuerat cum excelſa pyra Memnonis ſubſedit ſublimi igne: & vortices fumi atri obſcuraverunt diem: veluti, cum fluvii emittunt nebulas artas, neque Sol infra recipitur. Nigra favilla volat, atque conglobata in unum corpus firmatur, & formam induit, atque calorem & animam ex igne. Levitas ſua dedit alas: Atque primo ſimilis avi, mox vera avis ſtrepitum fecit pennis: ſimul ſorores innumeræ ſtrepitum fecere, quibus eſt eadem origo natalis. Terque circumvolant pyram; & ter clamor conſonus prorupit in aerem. Quarto volatu dividunt agmen. Tum duo ſævi populi bella gerunt ex diverſa parte: atque exercent iras roſtris & curvis unguibus: & fatigant alas & pectora adverſa; atque corpora cognata decidunt inferiæ condito cineri; & recordantur ſe ortas ex ſtrenuo vero. Auctor dedit nomen avibus repentino natis: quæ ab illo Memnoides dicuntur, moritura bellum gerunt Marte parentali, cum ſol permeavit duodecim ſigna.

N O T Æ.

(p) *Levitas*) Acute dixit, namque in altum tanquam alas haberent tolluntur quæ levia ſunt.

(q) *Duo*) Quia in duas partes diviſi; ut Gladiatorum modo, qui in funeribus patriciis exiberi ſolebant, Memnonis funera cohoneſtarent. Fabulam autem quod attinet, inde natam volunt, quod ex Æthiopia, quæ magis ad ortum & Auroram ſpectat, aves quædam quotannis aut certe, ut aliis placet, quinto quoque anno, in Phrygiam advolarent; quas quidem aves ibi Memnoni ideo parentare voluerunt; quod illic ſepultus eſſet rex Æthiopicus. Quod ſi ad mores fabulam accomodaveris, per Aves præclara Memnonis facta ut intelligas, quibus certatim celebratus fuerit, nihil prohibet.

(r) *Parentali*) Parentalia ſacrificia erant proprie quæ Manibus fiebant.

Ergo

Ergo aliis latraſſe (*ſ*) Dymantida flebile viſum:
Luctibus eſt Aurora ſuis intenta; piaſque
Nunc quoque dat lacrymas: & toto (*t*) rorat in orbe.
IV. (*u*) Nec tamen everſam Trojæ cum mœnibus eſſe
Spem quoque fata ſinunt. (*x*) ſacra, & (*y*) ſacra altera patrem
Fert humeris venerabile onus (*z*) Cythereius heros.
De tantis opibus prædam pius eligit illam;
(*a*) Aſcaniumque ſuum: profugaque per æquora claſſe
Fertur ab (*b*) Antandro (*c*) ſcelerataque limina Thracum,
Et Polydoreo manantem ſanguine terram
(*d*) Linquit: & utilibus ventis æſtuque ſecundo
Intrat (*e*) Apollineam ſociis comitantibus urbem.
Hunc (*f*) Anius, quo rege homines, antiſtite Phœbus
Rite colebantur, temploque domoque recepit:
Urbemque oſtendit, delubraque vota, duaſque
Latona quondam (*g*) ſtirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, vinoque in thura profuſo,
Cæſorumque boum fibris de more crematis,

INTERPRETATIO.

Adeoque aliis viſum lugubre Hecubam latraſſe: Aurora eſt intenta ſuis doloribus; & nunc etiam emittit pios fletus, & rorem ſpargit toto orbe:

IV. *Neque tamen fata patiuntur ſpem Trojæ periiſſe cum muris. Heros Cythereius portat ſacra, & patrem altera ſacra humeris, pondus venerabile. Ille prius eligit illam prædam de tantis divitiis, atque ſuum Iulum: & vehitur ab Antandro claſſe exule per maria: atque deſerit oras facinoroſas Thracum, & tellurem perfuſam cruore Polydoreo: & ventis ſecundis æſtuque favente ſubit urbem Apollineam una cum comitibus. Anius, quo rege homines, Sacerdote Apolline bene colebantur, eum excepit delubro & domo: atque monſtravit urbem, & templa dedicata, & duas arbores olim correptas a Latona pariente. Thure admoto ignibus, & mero ſparſo in thura, atque extis taurorum mactatorum igne conſumtis de more,*

NOTÆ.

(ſ) *Dymantida*) *Hecubam Dymantis filiam* Homero; Ciſſei autem Thraciæ regis Euripidi:

(t) *Rorat*) Poetica phantaſia rorem Auroræ lacrymas dixit.

(u) *Nec tamen*) Vide quam apte fabulas ſuas connectat Poeta.

(x) *Sacra*) *Sacra ſuoſque tibi commendat Troja Penates*, per ſomnum Æneæ dixerat Hector apud Virgilium.

(y) *Sacra*) Patrem dicit ſacrum neque temere; namque nulla eſt imago Dei magis expreſſa patre.

(z) *Cythereius*) *Æneas Veneris*, quæ Cytherea, a Cytheris inſula contra Cretam: de quibus ſæpius.

(a) *Aſcanium*) Filium Æneæ nullus neſcit: qui & *Iulus* dictus eſt.

(b) *Antandro*) Quæ urbs eſt Phrygiæ minoris, ad radices Idæ montis, ubi Æneæ claſſis fabricata. Hodie *S. Dimitri*.

(c) *Scelerata*) Quia ibi per ſcelus mactatus Polydorus Priami filius.

(d) *Linquit*) Quanquam ibi urbem Ænum ædificaſſet.

(e) *Apollineam*) *Delum*; ſcilicet, Apollinis oraculo inſignem.

(f) *Anius*) *Hominum Phœbique ſacerdos* a Marone dicitur, cujuſmodi omnes Chriſtiani eſſe deberent, ſiquidem pro Phœbo verum Deum colerent.

(g) *Stirpes*) Arbores dicit, quas amplexa Latona Apollinem & Dianam peperit: ut habet fabula.

Regia tecta petunt: poſitique tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt (*h*) Cerealia Baccho:
Tum pius Anchiſes: O Phœbi lecte ſacerdos,
Fallor? an & natum, cum primum hæc mœnia vidi,
Biſque duas natas, quantum reminiſcor, habebas?
Huic Anius niveis circumdata tempora vittis
Concutiens, & triſtis, ait: Non falleris, heros
Maxime: natorum vidiſti quinque parentem.
Quem nunc (tanta homines rerum inconſtantia verſat)
Pœne vides orbum. quid enim mihi filius abſens
Auxilii? quem dicta ſuo de nomine tellus
(*i*) Andros habet, pro patre locumque & regna tenentem.
(*k*) Delius augurium dedit huic: dedit altera (*l*) Liber
Fœmineæ ſorti voto majora fideque
Munera: nam tactu natarum cuncta mearum
In ſegetem, laticemque meri, (*m*) baccamque Minervæ
(*n*) Transformabantur: diveſque erat uſus in illis.
Hoc ubi cognovit Trojæ populator (*o*) Atrides,
(Ne non ex aliqua veſtram ſenſiſſe procellam
Nos quoque parte putes) armorum viribus uſus
Abſtrahit invitas gremio genitoris: alantque
Imperat Argolicam cæleſti munere claſſem.

INTERPRETATIO.

concedunt in ſedes regias: & poſtquam conſediſſent in excelſis tapetibus, ſumunt dona Cerealia cum Vino liquido. Tum pius Anchiſes, o delecte antiſtes Apollinis: Decipior? an, cum primum invifi hanc urbem habebas, quantum recordor, & filium, & quatuor filios. Anius concutiens tempora cincta vittis candidis, atque mœſtus hæc reddis: Non deceptus es, heros maxime: Vidiſti me patrem quinque liberorum: quem nunc cernis prope orbum: tanta mutabilitas rerum agitat homines. Quid enim filius abſens mihi adfert opis? quem habentem locum & imperium pro patre, terra appellata ejus nomine, retinet. Delius huic prabuit vaticinium: Bacchus præbuit alia dona, ſupra deſideria & fidem, ſorti fœminea: namque omnia mutabantur tactu filiarum mearum in frumentum, & liquorem vini, & olivas Minervæ; atque uſus erat dives in illis. Poſtquam Atrides vaſtator Troja hoc compertum habuit, (ne credas nos etiam non expertis eſſe aliquo modo veſtram cladem) uſus viribus armorum abſtrahit nolentes ex ſinu patris, atque jubeg paſcant claſſem Græcam dono cæleſti.

NOTÆ.

(h) *Cerealia*) *Panem* ſcilicet: de quo toties.

(i) *Andros*) Maris Ægæi inſula, prima inter Cycladas: quæ hodie *Andro*.

(k) *Delius*) *Apollo*, in Delo inſula natus, ubi & celeberrimum habuit oraculum: quod Anii filio concreditum.

(l) *Liber*) *Bacchus*.

(m) *Baccam*) Olivam dicit; Minervæ ideo ſacram quod Olivam arborem, haſta in terram impacta pacis inſigne produxerit, cum de nomine Athenis imponendo inter eam & Neptunum ageretur.

(n) *Transformabantur*) Inde nata fabula, quod ejus generis fructuum vim magnam ex donis Apollini oblatis colligeret Sacerdos Anius; ejus filiæ aſſervarent.

(o) *Atride*) *Agamemnon* Atrei filius.

Eſſu-

Effugiunt quo quæque poteſt. (*o*) Eubœa duabus,
Et totidem (*p*) natis Andros fraterna petita eſt.
Miles adeſt: &, ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas conſortia pectora (*q*) pœnæ
Dedit: & ut timido poſſis ignoſcere fratri;
Non hic Æneas, non qui defenderet Andron,
Hector erat: per quos decimum duraſtis in annum.
Jamque parabantur captivis vincla lacertis.
Illæ tollentes etiamnum libera cælo
Brachia, Bacche pater fer opem, dixere: tulitque
Muneris auctor opem. ſi miro perdere more
Ferre vocatur opem. nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui ſcire, aut nunc dicere poſſim.
Summa mali nota eſt. pennas ſumſere; (*r*) tuæque
Conjugis in volucrem niveas abiere columbas.
  V. Talibus atque aliis poſtquam convivia dictis
Implerunt; menſa ſomnum petiere remota.
Cumque die ſurgunt: adeuntque oracula Phœbi.
Qui petere (*ſ*) antiquam matrem, cognataque juſſit
Littora. proſequitur Rex, & dat munus ituris;
Anchiſæ ſceptrum, chlamydem pharetramque (*t*) nepoti,
Cratera Æneæ; quem quondam miſerat illi.
Hoſpes ab (*u*) Aoniis Therſes (*x*) Iſmenius oris.

INTERPRETATIO.

Dilabuntur quo cuique licet. Duæ meæ filiæ iverunt in Eubœam, atque totidem contulerunt in Andron a fratre ſuo poſſeſſam. Claſſis inimica appellit: & niſi reddantur, intentat bellum. Pietas ſuperata pavore objecit ſorores pœnæ: atque, ut poſſis veniam dare fratri pavido, non ibi erat Æneas, non Hector, per quos manſiſtis in annum decimum, qui poſſet tueri Andron. Jamque funes adornabantur brachiis captivis. Illæ oſtendentes lacertos etiamnum liberos cælo, Bacche pater, dixerunt, adeſ in auxilium: Atque Auctor doni adfuit in auxilium: ſiquidem perdere inaudito modo dicatur adeſſe in auxilium. Neque licuit cognoſcere, quomodo amiſerint formam, aut nunc poſſim aperire. Caput damni perſpectum eſt. Induerunt pennas, atque mutatæ ſunt in columbas albas aves tuæ uxoris.

V. Poſtquam abſolverunt convivia talibus atque aliis ſermonibus, conceſſerunt ad ſomnum menſa ſublata. Et ſurgunt cum die; & accedunt ad oracula Apollinis: qui hortatus eſt quærere veterem matrem, & littora ſocia. Rex comitatur, & offert dona diſceſſuris; Anchiſæ ſceptrum, chlamydem & pharetram nepoti, craterem Æneæ, quem Therſes Iſmenius hoſpes illi olim miſerat a regionibus Bœotiis.

NOTÆ.

(o) *Eubœa*) Quæ inſula eſt maxima maris Ægæi, a Bœotia Euripo admodum anguſto diremta. Hodie *Negrepont.*

(p) *Natis*) Pro *natabus.*

(q) *Pœnæ*) Agamemnoni tradidit, ut de captiva faceret quod vellet; ſiquidem ei reſiſtere non poſſet.

(r) *Tua*) Quia cum Venere Anchiſes concubuiſſe dicitur, ex qua Æneas ortus eſt.

(ſ) *Antiquam*) *Italiam*, ſcilicet, unde Dardanus in Phrygiam fuerat profectus.

(t) *Nepoti*) Julo *ſcil.* ſeu Aſcanio Æneæ filio.

(u) *Aoniis*) Pars Bœotiæ montana *Aonia* dicta eſt.

(x) *Iſmenius*) *Thebanus*, ab Iſmeno Bœotiæ fluvio.

Miſerat hunc illi Therſes, fabricaverat (y) Alcon
(z) Myleus; & longo cælaverat argumento.
Urbs erat: & ſeptem poſſes oſtendere portas.
(a) Hæ pro nomine erant; &, quæ foret illa, docebant.
Ante urbem exequiæ, tumulique, igneſque rogique,
Effuſæque comas & apertæ pectora matres
Significant (b) luctum. Nymphæ quoque flere videntur;
Siccatoſque (c) queri fontes. ſine frondibus arbos
Nuda riget: rodunt arentia ſaxa capellæ.
Ecce facit mediis natas Orione Thebis,
Hanc non fœmineum jugulo dare pectus aperto,
Illam dimiſſo per fortia vulnera telo
Pro populo cecidiſſe ſuo; pulchriſque per urbem
Funeribus ferri, celebrique in parte cremari:
Tum de virginea geminos exire favilla,
Ne genus intereat, juvenes, quos fama (d) Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.
VI. VII. (e) Hactenus antiquo ſignis fulgentibus ære
Summus inaurato crater erat aſper (f) acantho.

INTERPRETATIO.

Therſes illi hunc miſerat, Alcon Myleus fabricaverat, atque ſculpſerat prolixa hiſtoria. Urbs erat; atque facile erat monſtrare ſeptem portas. Hæ erant loco nominis, & indicabant, quænam illa eſſet: funera ante urbem: & ſepulcra, & flamma, & pyra, & matronæ habentes capillos ſparſos, & pectora nuda deſignant mœrorem. Nymphæ videntur etiam lacrymari, & fontes ejulare. Arbor ſpoliata foliis nuda ſtat: capræ vellicant cautes ſiccas. Ecce ſculpſit mediis Thebis filias Orionis, hanc exibentem pectus non muliebre nudato collo, illam occumbentem pro gente ſua cultro adacto per generoſas plagas; & elatam magnificis exequiis per urbem, atque crematam in platea celebri: tum duos adoleſcentes prodeuntes ex cinere virgineo, ne ſtirps pereat; quos fama appellat Coronas, atque ducentes pompam favilla materna.

VI. VII. Hactenus ſignis ſplendentibus veteri ære; extrema ora crateris erat aſpera acantho inaurato.

NOTÆ.

(y) *Alcon*) Qui aurifex atque ſculptor inſignis fuit & alius ſagittandi peritia celebris, de quo Virgilius.

(z) *Myleus*) Qui Mylas patriam habuit. Duæ autem fuerunt; hæc in Theſſalia, altera in Sicilia.

(a) *Hæ*) Quia Thebæ Bœotiæ ſeptem habuerunt portas.

(b) *Luctum*) Tum propter peſtem graſſantem; tum propter ferale ſacrum duarum Orionis filiarum, quæ ſe ſponte pro patriæ ſalute devoverant. Cum enim peſtilentia laborarent Thebani, oraculo admoniti fuerunt eam ceſſaturam, ſi ſe duæ virgines pro populo traderent.

(c) *Queri*) Nam & in illis Nymphæ.

(d) *Coronas*) Græcis *Stephani* dicuntur. Atque ex hac fabula Gloriam fortia facta manere quivis ex ſe intelligat.

(e) *Hactenus*) Signa, inquit, hactenus recenſita in antiquo ære ſculpta erant; at crateris ora aurato acantho cingebatur.

(f) *Acantho*) Frutex eſt exoticus, ſemper frondens, floribus albis, quem *Acaciam* eſſe volunt.

Nec

Nec leviora datis Trojani dona remittunt:
Dantque ſacerdoti cuſtodem thuris acerram;
Dant pateram, claramque auro gemmiſque coronam.
Inde recordati Teucros a ſanguine *(g)* Teucri
Ducere principium, *(b)* Creten tenuere; locique
Ferre diu nequiere *(i)* Jovem, *(k)* centumque relictis
Urbibus, *(l)* Auſonios optant contingere portus.
Sævit hyems, jactatque viros: *(m)* Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales *(n)* Aello.
Et jam *(o)* Dulichios portus, *(p)* Ithacamque, *(q)* Samenque,
(r) Neritiaſque domos, regnum fallacis Ulyſſei,

INTERPRETATIO.

Neque Trojani remittunt munera minora oblatis; atque offerunt Sacerdoti acerram thuri ſervando, offerunt pateram, atque coronam fulgentem auro atque gemmis. Tum memores Teucros repetere originem a ſanguine Teucri, Cretam petiverunt; neque valuerunt diu pati aerem regionis: & centum omiſſis oppidis, cupiunt appellere ad portus Italos. Tempeſtas furit, & agitat viros; atque volucris Aello exterruit appulſos portubus male fidis Strophadum. Jamque praeterierant portus Dulichios, & Ithacam, & Samum, & domos Neritias, regnum perfidi Ulyſſis.

NOTÆ.

(g) *Teucri*) Hic Scamandri Cretenſis fuit filius, qui inopia compulſus ad novas ſedes quærendas in Phrygiam appulit. Ejus filiam Dardanus, a Tuſcis pulſus quod fratrem Jaſium occidiſſet, uxorem duxit. Adeoque proles fuit ambigua & parentes gemini, ut habet Virgilius; quod quidem Anchiſem atque Æneam in errorem induxit; quanquam ex Caſſandræ vaticiniis, & Creüſæ verbis rem totam facile potuiſſent dijudicare, niſi fuiſſent immemores.

(h) *Creten*) Quæ Inſula eſt celeberrima maris Mediterranei, inter Ægæum & Libycum mare; unde Teucrum ortum eſſe modo vidimus.

(i) *Jovem*) *Aerem*. Namque graviſſima peſtilentia laborarunt.

(k) *Centum*) Numerus certus pro incerto; nam neque ipſe Homerus, cui ἑκατόμπολις dicitur Creta, tot ille ubique tribuit.

(l) *Auſonios*) *Italos*: namque ab Auſoniis antiquiſſimis populis, qui extrema Italiæ littora coluerunt, Italia tota, a Poetis præſertim, *Auſonia* dicta eſt.

(m) *Strophadum*) Sunt inſulæ duæ in mari Ionio, juxta Zacynthum; quas Græcis a converſione ἀπὸ τῆς στροφῆς nomen habuerunt, quod eo uſque Calais atque Zetes Harpyias ex Phinei regno depulſas perſequuti ſint, deinde Jovis monitu retroceſſerint.

(n) *Aello*) Unius eſt Harpyiæ nomen, quæ, ex Heſiodo, duas, ex aliis tres habuit ſorores, quibus diverſa inſuper data ſunt nomina. *Celæno* memoratur a Virgilio. Aliæ dictæ ſunt *Ocypete*, *Iris*, *Alope*, *Thyella*, &c. Sive unica fuerit diverſis nominibus, ſive plures; per eas videntur intelligere Poetæ in terris quæ ſunt *Furiæ* in inferis, & *Diræ* apud Superos. Ponti ac Terræ fuerunt filiæ volatiles, auribus urſinis, corpore vulturino, vultu virgineo, manibus uncis. Quæ omnia non ſine judicio fuerunt conficta: ut cuivis ex Mythologis patebit.

(o) *Dulichios*) Dulichium una eſt ex Echinadibus inſulis; quæ olim ſub ditione fuit Ulyſſis, in mari Ionio.

(p) *Ithacam*) Inſula fuit inter Dulichium & Cephaleniam, Ulyſſis patria. Hodie *Val di compare*.

(q) *Samen*) Hæc inſula eſt etiam maris Ionii, quæ olim Ulyſſi paruit, alio nomine dicta *Cephalenia*, quod hodieque retinet. Alia fuit Thraciæ adjacens, quæ & Samothrace dicta. Alia in mari Icario: plures aliæ. Namque Phœnicibus, qui primi in Græciam colonias deduxerunt, ſua lingua Σάμοι loca celſa dicebantur.

(r) *Neritias*) De Nerito videtur agere, quæ urbs fuit Leucadis; omnque ea inſula a dextra Æneæ in Italiam tendenti poſt Samum occurrit.

Præ-

Miſerat hunc illi Therſes, fabricaverat (y) Alcon
(z) Myleus; & longo cælaverat argumento.
Urbs erat: & ſeptem poſſes oſtendere portas.
(a) Hæ pro nomine erant; &, quæ foret illa, docebant.
Ante urbem exequiæ, tumulique, igneſque rogique,
Effuſæque comas & apertæ pectora matres
Significant (b) luctum. Nymphæ quoque flere videntur;
Siccatoſque (c) queri fontes. ſine frondibus arbos
Nuda riget: rodunt arentia ſaxa capellæ.
Ecce facit mediis natas Orione Thebis,
Hanc non fœmineum jugulo dare pectus aperto,
Illam dimiſſo per fortia vulnera telo
Pro populo cecidiſſe ſuo; pulchriſque per urbem
Funeribus ferri, celebrique in parte cremari:
Tum de virginea geminos exire faviſla,
Ne genus intereat, juvenes, quos fama (d) Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.
VI. VII. (e) Hactenus antiquo ſignis fulgentibus ære
Summus inaurato crater erat aſper (f) acantho.

INTERPRETATIO.

Therſes illi hunc miſerat, Alcon Myleus fabricaverat, atque ſculpſerat prolixa hiſtoria. Urbs erat; atque facile erat monſtrare ſeptem portas. Hæ erant loco nominis, & indicabant, quænam illa eſſet: funera ante urbem, & ſepulcra, & flamma, & pyra, & matronæ habentes capillos ſparſos, & pectora nuda deſignant mœrorem. Nymphæ videntur etiam lacrymari, & fontes ejulare. Arbor ſpoliata foliis nuda ſtat: capræ vellicant cautes ſiccas. Ecce ſculpſit mediis Thebis filias Orionis, hanc exibentem pectus non muliebre nudato collo, illam occumbentem pro gente ſua cultro adacto per generoſas plagas; & elatam magnificis exequiis per urbem, atque crematam in platea celebri: tum duos adoleſcentes prodeuntes ex cinere virgineo, ne ſtirps pereat; quos fama appellat Coronas, atque ducentes pompam favillæ maternæ.

VI. VII. *Hactenus ſignis ſplendentibus veteri ære; extrema ora crateris erat aſpera acantho inaurato.*

NOTÆ.

(y) *Alcon*) Qui aurifex atque ſculptor inſignis fuit & alius ſagittandi peritia celebris, de quo Virgilius.

(z) *Myleus*) Qui Mylas patriam habuit. Duæ autem fuerunt; hæc in Theſſalia, altera in Sicilia.

(a) *Hæ*) Quia Thebæ Bœotiæ ſeptem habuerunt portas.

(b) *Luctum*) Tum propter peſtem graſſantem; tum propter ferale ſacrum duarum Orionis filiarum, quæ ſe ſponte pro patriæ ſalute devoverant. Cum enim peſtilentia laborarent Thebani, oraculo admoniti fuerunt eam ceſſaturam, ſi ſe duæ virgines pro populo traderent.

(c) *Queri*) Nam & in illis Nymphæ.

(d) *Coronas*) Græcis *Stephani* dicuntur. Atque ex hac fabula Gloriam fortia facta manere quivis ex ſe intelligat.

(e) *Hactenus*) Signa, inquit, hactenus recenſita in antiquo ære ſculpta erant; at crateris ora aurato acantho cingebatur.

(f) *Acantho*) Frutex eſt exoticus, ſemper frondens, floribus albis, quem *Acaciam* eſſe volunt.

Nec

Nec leviora datis Trojani dona remittunt:
Dantque ſacerdoti cuſtodem thuris acerram;
Dant pateram, claramque auro gemmiſque coronam.
Inde recordati Teucros a ſanguine (g) Teucri
Ducere principium, (b) Creten tenuere; locique
Ferre diu nequiere (i) Jovem, (k) centumque relictis
Urbibus, (l) Auſonios optant contingere portus.
Sævit hyems, jactatque viros: (m) Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales (n) Aello.
Et jam (o) Dulichios portus, (p) Ithacamque, (q) Samenque,
(r) Neritiaſque domos, regnum fallacis Ulyſſei,

INTERPRETATIO.

Neque Trojani remittunt munera minora oblatis; atque offerunt Sacerdoti acerram thuri ſervando, offerunt pateram, atque coronam fulgentem auro atque gemmis. Tum memores Teucros repetere originem a ſanguine Teucri, Cretam petiverunt; neque valuerunt diu pati aerem regionis: & centum omiſſis oppidis, cupiunt appellere ad portus Italos. Tempeſtas furit, & agitat viros; atque volucris Aello exterruit appulſos portubus male fidis Strophadum. Jamque prætergreſſi portus Dulichios, & Ithacam, & Samum, & domos Neritias, regnum perfidi Ulyſſis:

NOTÆ.

(g) *Teucri*) Hic Scamandri Cretenſis fuit filius, qui inopia compulſus ad novas ſedes quærendas in Phrygiam appulit. Ejus filiam Dardanus, a Tuſcis pulſus quod fratrem Jaſium occidiſſet, uxorem duxit. Adeoque proles fuit ambigua & parentes gemini, ut habet Virgilius; quod quidem Anchiſem atque Æneam in errorem induxit: quanquam ex Caſſandræ vaticiniis, & Creuſæ verbis rem totam facile potuiſſent dijudicare, niſi fuiſſent immemores.

(b) *Cretem*) Quæ inſula eſt celeberrima maris Mediterranei, inter Ægæum & Libycum mare; unde Teucrum ortum eſſe modo vidimus.

(i) *Jovem*) *Aerem*. Namque graviſſima peſtilentia laborarunt.

(k) *Centum*) Numerus certus pro incerto; nam neque ipſe Homerus, cui ἑκατόμπολις dicitur Creta, tot illi ubique tribuit.

(l) *Auſonios*) *Italos*: namque ab Auſoniis antiquiſſimis populis, qui extrema Italiæ littora coluerunt, Italia tota, a Poetis præſertim, *Auſonia* dicta eſt.

(m) *Strophadum*) Sunt Inſulæ duæ in mari Ionio, juxta Zacynthum; quæ Græcis a converſione ἀπὸ τῆς στροφῆς nomen habuerunt, quod eo uſque Calais atque Zetes Harpyias ex Phinei regno depulſas perſequuti ſint, deinde Jovis monitu retroceſſerint.

(n) *Aello*) Unius eſt Harpyiæ nomen, quæ, ex Heſiodo, duas, ex aliis tres habuit ſorores, quibus diverſa inſuper data ſunt nomina. *Celæno* memoratur a Virgilio. Aliæ dictæ ſunt *Ocypete*, *Iris*, *Alope*, *Thyella*, &c. Sive unica fuerit diverſis nominibus, ſive plures; per eas videntur intelligere Poetæ in terris quæ ſunt *Furiæ* in inferis, & *Diræ* apud Superos. Ponti ac Terræ fuerunt filiæ volatiles, auribus urſinis, corpore vulturino, vultu virgineo, manibus uncis. Quæ omnia non ſine judicio fuerunt conficta: ut cuivis ex Mythologis patebit.

(o) *Dulichios*) Dulichium una eſt ex Echinadibus inſulis; quæ olim ſub ditione fuit Ulyſſis, in mari Ionio.

(p) *Ithacam*) Inſula fuit inter Dulichium & Cephaleniam, Ulyſſis patria. Hodie *Val di compare*.

(q) *Samen*) Hæc inſula eſt etiam maris Ionii, quæ olim Ulyſſi paruit, alio nomine dicta *Cephalenia*, quod hodieque retinet. Alia fuit Thraciæ adjacens, quæ & Samothrace dicta. Alia in mari Icario: plures aliæ. Namque Phœnicibus, qui primi in Græciam colonias deduxerunt, ſua lingua Σάμοι loca celſa dicebantur.

(r) *Neritias*) De Nerito videtur agere, quæ urbs fuit Leucadis: namque ea inſula a dextra Æneæ in Italiam tendenti poſt Samum occurrit.

Præ-

Præter erant vecti. (ſ) certatam lite Deorum
(t) Ambraciam, verſique vident ſub imagine ſaxum
(u) Judicis, (x) Actiaco quæ (y) nunc ab Apolline nota eſt,
Vocalemque ſua terram (z) Dodonida quercu,
(a) Chaonioſque ſinus: ubi nati rege (b) Moloſſo
Irrita ſubjectis fugere incendia pennis.
VIII. Proxima (c) Phœacum felicibus obſita pomis
Rura petunt. (d) Epiros ab his, regnataque vati
(e) Buthrotos Phrygio, ſimulataque Troja tenentur:
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
(f) Sicaniam. tribus hæc excurrit in æquora (g) linguis.
E quibus imbriferos obverſa Pachynos ad Auſtros:
Mollibus expoſitum Zephyris Lilybæon: at Arcton
(h) Æquoris expertem ſpectat Boreanque Peloros.

INTERPRETATIO.

cernunt Ambraciam agitatam lite Deorum, qua nunc eſt celebris ab Apolline Actiaco, & cautem ſub ſpecie arbitri transformati; itemque terram Dodonaam vocalem ſua quercu; & ſinus Chaonios: ubi filij regis Moloſſi vitarunt ignes vanos pennis additis.

VIII. Tendunt in campos proximos Phaacum conſitos mitibus pomis. Deinde appellunt ad Epirum, & regnum poſſeſſum a Buthroto Phrygio, & Trojam repraſentatam. Inde ſecuri futurorum, qua Helenus Priami filius pradixerat, adeunt Siciliam. Hac protenditur in mare tribus promontoriis: ex quibus Pachynus porrectam ad Notos pluviales; Lilybaum patet mitibus Zephyris; at Pelorus vergit ad Aquilonem & Urſam a mari vacantem.

NOTÆ.

(ſ) *Certatam*) Participium contra leges Grammaticas.

(t) *Ambraciam*) Urbs fuit Epiri celeberrima, Pyrrhi regia, ad ſinum cui nomen dedit.

(u) *Judicis*) Quis ille fuerit; quive Dii de Ambracia certaverint, ignoratur. Ne tamen ideo lugeas. Maximum eſſet lucrum plurima hujus generis in tanta meliorum ignorantia, ævo inſuper tam celeriter labente, prorſus neſciiſſe.

(x) *Actiaco*) *Qui Actii celebatur.* Fuit autem Actium Epiri oppidum & promontorium, victoria, quam ibi adverſus Antonium Auguſtus reportavit celeberrimum.

(y) *Nunc*) Quia Auguſtus Apollinis templum amplificavit; ei naves plurimas conſecravit; ludos inſuper magna celebritate, in victoriæ ſuæ memoriam, ibi inſtituit.

(z) *Dodonida*) A Dodone Epiri urbe, apud quam nemus quernum Jovi ſacrum, una cum delubro atque oraculo vetuſtiſſimo. Immo vocales etiam arbores fuiſſe volunt; de quibus Natalem Comitem conſuluiſſe non pœnitebit.

(a) *Chaonios*) Chaones populi fuerunt Epiri; a quibus *Chaonia* dicta, quam etiam Æneas iter perſequens offendit.

(b) *Moloſſo*) In aves mutatos dicit Moloſſi regis filios; quæ etiam fabula obſcurior.

(c) *Phæacum*) Populi fuerunt Corcyræ, a Phæace Neptuni filio ſic dicti. Inſula hodie dicitur *Corfù*, biferis Alcinoi pomariis olim nobilitata.

(d) *Epiros*) Quæ regio in Italiam e Corcyra navigantibus occurrit.

(e) *Buthrotos*) Urbs eſt Epiri, quæ hodie *Butrintò*; ubi olim Helenus, Priami filius, idemque vates, regnavit.

(f) *Sicaniam*) Quæ alio nomine *Sicilia* dicitur, itemque *Triquetra*, *Trinacria*, Mediterranei maris inſula notiſſima.

(g) *Linguis*) Promontoria ita appellavit, quorum *Pachynus* Græciam, *Lilybæum* Africam, *Pelorus* Italiam ſpectat.

(h) *Æquoris expert.*) Quia circum polum Septentrionalem volvitur: de qua in Superioribus.

Hac ſubeunt Teucri: remiſque æſtuque ſecundo
Sub noctem potitur (*i*) Zanclæa claſſis arena.
(*k*) Scylla latus dextrum, lævum irrequieta (*l*) Charybdis
Infeſtant. vorat hæc raptas revomitque carinas:
Illa feris atram canibus ſuccingitur alvum;
Virginis ora gerens: & (ſi non omnia vates
Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore (*m*) virgo.
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulſis
Ad Pelagi Nymphas, pelagi gratiſſima Nymphis,
Ibat: & eluſos juvenum narrabat amores.
Quam dum pectendos præbet (*n*) Galatea capillos,
Talibus alloquitur, repetens ſuſpiria, dictis:
Te tamen, o virgo, genus haud immite virorum
Expetit: utque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater eſt Nereus, quam cærula Doris
Enixa eſt; quæ ſum turba quoque tuta ſororum,
Non niſi per fluctus licuit (*o*) Cyclopis amorem
Effugere: & lacrymæ vocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo deterſit pollice virgo;
Et ſolata Deam eſt; Refer, o cariſſima, dixit:
Neve tui cauſſam tege (ſum tibi fida) doloris.

INTERPRETATIO.

Trojani intrant per iſtud; & remis, atque æquo motu maris, claſſis admovetur terræ zanclææ ingruente nocte. Scylla vexat partem dextram, Charybdis agitat ſiniſtram. Hæc abſorbet atque rejicit naves tractas. Illa habet nigra inguina circumdata truncibus canibus, exhibens vultus puellæ: &, ſi Poetæ non dixerunt omnia falſa, fuit etiam aliquando puella. Multi proci hanc ambiverunt; quibus ſpretis, illa acceptiſſima nymphis maris concedebat ad Nymphas maris; atque referebat amores deceptos adoleſcentium. Quam Galatea, dum dat comam pectendam, talibus verbis alloquitur, ingeminans ſuſpiria: Attamen, o puella, genus lene hominum te cupit; atque ut facis, potes recuſare his ſecure. At mihi, cui Nereus eſt genitor, quam Doris glauca genuit, quæ ſum etiam potens agmine conſortium, non datum fuit vitare amorem Cyclopis niſi per undas: & fletus obſtiterunt voci loquentis. Quos poſtquam puella deterſit pollice candido, & ſolata eſt Deam, Narra, inquit, o dilectiſſima, neve mihi cela materiam tuæ moleſtiæ: ſum tibi fidelis.

NOTÆ.

(i) *Zanclæa*) Siciliæ urbs fuit, in peniti ſſimo Pelori ſinu, quæ poſtea a Meſſenis inſtaurantibus *Meſſana* dicta eſt.

(k) *Scylla*) Monſtrum in freto Siculo, de quo jam ſæpius; quod ipſe Poeta in principio ſequentis libri pleniſſime deſcribit.

(l) *Charybdis*) Furaciſſima fuit meretrix, quæ cum Herculi boves ſurripuiſſet, ab illo in fretum projecta, vel ut aliis placet, a Jove fulmine icta, in monſtrum marinum, vel potius voraginem ex Siciliæ latere fuit converſa. Quæ fabula ex maris æſtu in illis anguſtiis vehementiſſimo, ventis præſertim a meridie adverſus illum ruentibus, detorta eſt.

(m) *Virgo*) Phorci nempe filia.

(n) *Galatea*) Quæ nympha fuit aut Dea, Nerei & Doridis filia.

(o) *Cyclopis*) Polyphemum dicit; cujus amplam ſatis a Galatea ipſa habes deſcriptionem.

Ne-

Nereis his contra reſecuta (p) Cratæide natam:
Acis erat Fauno Nymphaque (q) Symæthide cretus,
Magna quidem patriſque ſui matriſque voluptas,
Noſtra tamen major. nam me ſibi junxerat uni
Pulcher: &, octonis iterum natalibus actis,
Signarat dubia teneras lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops, nullo cum fine petebat.
Nec, ſi quæſieris odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit præſentior, edam.
Par utrimque fuit. proh quanta potentia regni
Eſt, Venus alma, tui! nempe ille immitis, & ipſis
Horrendus ſilvis, & viſus ab hoſpite nullo
Impune, & magni cum Dis contemtor Olympi;
Quid ſit amor ſentit: noſtrique cupidine captus
Uritur; oblitus pecorum antrorumque ſuorum.
Jamque tibi formæ, jamque eſt tibi cura placendi:
Jam rigidos pectis raſtris, Polypheme, capillos:
Jam libet hirſutam tibi falce recidere barbam:
Et ſpectare feros in aqua, & componere, vultus.
Cædis amor, feritaſque, ſitiſque immenſa cruoris
Ceſſant: & (r) tutæ veniunt abeuntque carinæ,
(ſ) Telemus interea Siculam delatus ad Ætnen,
Telemus Eurymides, quem nulla feſellerat (t) ales,
Terribilem Polyphemon adit; lumenque quod unum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Ulyſſes.

INTERPRETATIO.

Nereis contra ſic reſpondit filia Crataidis. Acis erat filius fauni & nymphæ Symæthidis, deliciæ quidem parentum, ſed magis noſtræ: namque amabilis ſeſe mihi ſoli devinxerat: & decimo ſexto anno præterito ſparſerat molles maxillas incerta lanugine. Ego ſemper illum conſectabar, Cyclops me. Neque ſi petiveris odium Cyclopis an amor Acidis fuerit vehementior, aperiam. Æqualis fuit utrimque. Proh! Venus amabilis, quanta ſunt vires tui imperii. Nimirum ille ſævus, atque formidabilis ipſis ſilvis, neque impune cognitus ulli peregrino, & ſpretor magni Cœli & Deorum, experitur quid ſit Amor: & flagrat tactus noſtri deſiderio, immemor pecorum & ſuarum ſpeluncarum. Jamque, Polypheme, eſt tibi ſtudium pulchritudinis: jamque ſtudes placere: jam fingis crines hirſutos raſtris; jam amas tondere barbam hiſpidam falce, & contemplari ſævam faciem in aqua, atque lenire. Amor ſtragis, & ſævitia, & cupido immoderata ſanguinis omittuntur; atque naves accedunt atque recedunt intactæ. Interea Telemus vectus ad Ætnam Siculam; Telemus Eurymides, quem nulla avis deceperat, accedit ad horrendum Polyphemum; atque, inquit, Ulyſſes eruet tibi unum oculum quem habes in fronte media.

NOTÆ.

(p) *Crataide*) Fuit Cratæis Scyllæ mater, ut Homero etiam libitum eſt: quanquam alii alias meminerint.

(q) *Symæthide*) Symæthi, Siciliæ fluvii prope Catanam, filia.

(r) *Tutæ*) Cum prius omnes diriperet, atque vectores trucidaret.

(ſ) *Telemus*) Eurymi fuit filius, inter Cyclopas Vates egregius.

(t) *Ales*) Quarum volatu & garritu futura expiscari conabantur inſanientes Ethnici.

Riſit, &, O vatum ſtolidiſſime, falleris, inquit:
(u) Altera jam rapuit. ſic fruſtra vera monentem
Spernit: & aut gradiens ingenti littora paſſu
Degravat; aut feſſus ſub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis: utrumque latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus adſcendit Cyclops; mediuſque reſedit.
Lanigeræ pecudes nullo ducente ſecutæ.
Cui poſtquam (x) pinus, baculi quæ præbuit uſum,
Ante pedes poſita eſt, antennis apta ferendis;
Sumtaque arundinibus compacta eſt fiſtula centum;
Senſerunt toti paſtoria ſibila montes:
Senſerunt undæ. latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio reſidens, procul auribus hauſi
Talia dicta meis, auditaque mente notavi.
Candidior nivei folio, Galatea, (y) liguſtri,
Floridior pratis, longa procerior (z) alno;
Splendidior vitro; tenero laſcivior hœdo;
Lævior aſſiduo detritis æquore conchis;
Solibus hibernis, æſtiva gratior umbra;
Nobilior pomis; platano conſpectior alta;
Lucidior glacie; matura dulcior uva;
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto;
Et, ſi non fugias, riguo formoſior horto.

INTERPRETATIO.

Riſit, atque, ò Vatum, inquit, ſtultiſſime, hallucinaris, alia jam ſuſtulit. Ita contemnit fruſtra prædicentem vera: atque aut premit littora incedens vaſto greſſu: aut laſſus redit in umbroſas ſpeluncas. Collis extat in mare porrectus longo acumine: maris aqua circumlavit utrumque latus. Sævus Cyclops huc adſcendit, atque in medio reſedit. Pecudes laniferæ ſequutæ nullo agente. Et quo, poſtquam pinus idonea ferendis antennis, quæ fuit pro Scipione, ante pedes eſt poſita. & fiſtula juncta centum calamis capta eſt, toti montes perſonuerunt ſibilis paſtoritiis. Fluctus perſonuerunt. Ego tecta rupe, atque ſedens in ſinu mei Acidis, procul excepi auribus meis hujuſmodi verba, atque animo ſignavi accepta. Galatea eſt candidior folio albi liguſtri, floridior pratis, erectior procera alno, lucidior vitro, alacrior tenero hœdo, politior conchis expolitis fluctibus continuis, gratior ſolibus hibernis, atque umbra æſtiva, ſplendidior pomis, pulchrior excelſa platano, nitentior glacie, mitior racemo maturo, tenerior & plumis Cygni, & lacte denſato, &, niſi fugias, formoſior horto riguo.

NOTÆ:

(u) *Altera*) Ut, fatente etiam ſtupidiſſimo Cyclope, occœcatos intelligas quicumque Amori ſerviendo ſeſe produnt.

(x) *Pinus*) Quantus fuerit Polyphemus ex baculo licet colligere. Neque temere de gigantibus multa prodiderunt Poetæ; ſiquidem & hodie illorum apparent veſtigia in Sicilia, uti quidem referunt viatores.

(y) *Liguſtri*) *Du Troefne*. Cujus quidem flores, non folia alba ſunt. Sed Polyphemo Poetæ plura fuerint licita, ut mox patebit.

(z) *Alno*) Arbor eſt ripis fluminum gaudens. *Aulne* Gall.

Sæ-

Sævior indomitis eadem Galatea juvencis;
Durior annoſa quercu; fallacior undis;
(*a*) Lentior & ſalicis virgis, & vitibus albis;
His (*b*) immobilior ſcopulis; violentior amne;
Laudato pavone ſuperbior; acrior igni;
Aſperior tribulis; fœta truculentior urſa;
Surdior (*c*) æquoribus; calcato immitior hydro:
Et, quod præcipue vellem tibi demere poſſem,
Non tantum cervo claris latratibus acto.
Verum etiam ventis volucrique fugacior aura.
At, bene ſi noris, pigeat fugiſſe: (*d*) moraſque
Ipſa tuas damnes: & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis vivo (*e*) pendentia ſaxo
Antra; quibus nec Sol medio ſentitur in æſtu,
Nec ſentitur hyems: ſunt poma gravantia ramos:
Sunt auro ſimiles longis in vitibus uvæ:
Sunt & purpureæ: tibi & has ſervamus, & illas.
Ipſa tuis manibus ſilveſtri nata ſub umbra
Mollia fraga leges: ipſa autumnalia corna,
Prunaque, non ſolum nigro liventia ſucco,
Verum etiam generoſa, novaſque imitantia ceras.
Nec tibi caſtaneæ, me conjuge, nec tibi deerunt
(*f*) Arbutei fœtus. omnis tibi ſerviet arbos.

INTERPRETATIO.

Eadem Galatea ferocior juvencis indomitis; rigidior veteri quercu, fraudulentior fluctibus, flexibilior & virgis ſalicis, & vitibus albis, immobilior his ſaxis, impetuoſior torrente, elatior laudato pavone, violentior flamma, aſperior carduis, terribilior urſa quæ enixa eſt fœtus, ſurdior mari, ſævior ſerpente preſſo, &, quod maxime a te cuperem removere, non modo fugacior cervo agitato ſonoris latratibus, verum etiam ventis atque levi aura. At, ſi bene cognoviſtis, pœniteat fugiſſe; & ipſa arguas tuas cunctationes; & ſtudeas me retinere. Sunt mihi ſpeluncæ concameratæ in viva rupe pars montis, in quibus neque Sol ſentitur per intenſos calores, neque frigus ſentitur. Sunt poma curvantia ramos; ſunt uvæ ſimiles auro in productis vitibus; ſunt & rubræ: tibi aſſervamus & has, & illas. Ipſa colliges tuis manibus tenera fraga nata ſub umbra ſilveſtri; ipſa decerpes corna autumnalia; & pruna, non tantum nigricantia ſucco atro, verum etiam nobilia; atque exhibentia recentes ceras. Neque caſtaneæ, neque fructus arbutei tibi deerunt me marito. Omnis arbor tua erit.

NOTÆ.

(a) *Lentior*) Ideo flexibiliorem dicit Galateam ſalicis virgis, quod aſtuta calliditate ſeſe ex Poliphemi inſidiis expediret.

(b) *Immobilior*) Quia nullis Polyphemi neque blanditiis, neque minis movebatur.

(c) *Æquoribus*) Quæ cum tumultuantur & mugiunt, vix alium audiri ſonum patiuntur.

(d) *Moras*) *Quæ faciunt ne ſtatim meis amoribus fruaris.*

(e) *Pendentia*) Ita videntur, quando pars ima rupis eſt eroſa, ſuperiore in modum tecti protenſa atque imminente.

(f) *Arbutei*) Fructus qui ex arbuto arbore deripiuntur, ſunt valde aſperi; quamobrem etiam *unedones* a Plinio nuncupantur, quod plures edi non poſſint. At Arbor ipſa antiquis in deliciis fuit propter umbram & foliorum amœnitatem.

Hoc

Hoc pecus omne meum eſt. multæ quoque vallibus errant:
Multas ſilva tegit; multæ ſtabulantur in antris.
Nec, ſi forte roges, poſſim tibi dicere, quot ſint.
Pauperis eſt numerare pecus. De laudibus harum
Nil mihi credideris: præſens potes ipſa videre,
Ut vix ſuſtineant diſtentum cruribus uber.
Sunt fœtura minor tepidis in ovilibus agni:
Sunt quoque par ætas aliis in ovilibus hœdi.
Lac mihi ſemper adeſt niveum. Pars inde bibenda
Servatur: partem liquefacta (g) coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles, vulgataque tantum
Munera contingent, damæ, leporeſque, capræque,
Parve columbarum, demtuſve cacumine nidus.
Inveni geminos, qui tecum (h) ludere poſſint,
Inter ſe ſimiles, vix ut dignoſcere poſſis,
Villoſæ catulos in ſummis montibus urſæ.
Inveni: & dixi, Dominæ ſervabimus iſtos.
Jam modo cæruleo nitidum caput exſere ponto:
Jam, Galatea, veni: nec munera deſpice noſtra.
Certe ego me novi, liquidæque in imagine vidi
Nuper aquæ: (i) placuitque mihi mea forma videnti.
Adſpice, ſim quantus. non eſt hoc corpore major
Jupiter in cœlo: nam vos narrare ſoletis
Neſcio quem regnare Jovem. coma plurima torvos
Prominet in vultus: humeroſque, ut lucus, obumbrat.

INTERPRETATIO.

Omnes hæ pecudes meæ ſunt: multæ quoque vagantur per valles: ſilva occulit multas: multæ jacent in ſpeluncis: neque tibi poſſim dicere quot ſint, ſi exquiras. Eſt miſeri in numero habere pecus. Nil mihi credideris de laudibus harum: ipſa præſens potes cernere, ut vix ferant pedibus uber turgidum. Sunt agni fœtus minores in ovilibus calidis: ſunt etiam hœdi ejuſdem ætatis in caprilibus. Semper habeo lac candidiſſimum: cujus pars ſervatur bibenda, coagula immixta condenſant partem. Neque tantum epulæ obviæ, & dona communia tibi obvenient, aut damæ, aut lepores, aut capræ, aut par columbarum, aut nidus pe-ſitus ex vertice: inveni in excelſis montibus, qui poſſint ludere tecum, duos catulos urſæ hiſpidæ inter ſe ita ſimiles, ut ægre poſſis dignoſcere. Inveni, atque dixi; ſervabimus iſtos Dominæ. Nunc tantum tolle pulchrum caput ſuper mare glaucum: nunc ades, Galatea: neque contemne dona noſtra. Certe ego me novi, & nuper ſum intuitus in ſpecie aquæ puræ: mea figura arriſit mihi ſpectanti. Vide quam ſim vaſtus. Jupiter in cœlo non eſt major hoc corpore: nam vos conſueviſtis dicere neſcio quem Jovem regnum tenere. Spiſſi capilli porriguntur in truculentam faciem, atque tegunt armos tanquam ſilva.

NOTÆ.

(g) *Coagula*) *De la Preſſure.* Illud vero dilutum in lac infunditur, atque cum eo miſcetur ut condenſetur, & in caſeum abeat.

(h) *Ludere*) Annon elegantulus tibi videtur Polyphemus cum ſuis urſis? Atqui hodieque obvios ejuſmodi nullo negotio reperias.

(i) *Placuitque*) Illud vero unum aberat: Cæterum maxime vellem omnibus Polyphemis contingeret hanc ſui deſcriptionem perlegere. Forte omnes ſibi cum iſto non plauderent.

Nec

Digitized by Google

Nec mihi quod rigidis horrent denſiſſima ſetis
Corpora, turpe puta. turpis ſine frondibus arbos:
Turpis equus, niſi colla jubæ flaventia velent.
Pluma tegit volucres. ovibus ſua lana decori eſt:
Barba viros, hirtæque decent in corpore (*k*) ſetæ:
Unum eſt in media lumen mihi fronte, ſed inſtar
Ingentis clypei. quid, non hæc omnia magno
Sol videt e cælo? Soli tamen unicus orbis.
Adde, quod in veſtro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do ſocerum. tantum miſerere, preceſque
Supplicis exaudi. tibi enim ſuccumbimus uni.
Quique Jovem, & cælum ſperno, & penetrabile fulmen;
(*l*) Nerei, te vereor: tua fulmine ſævior ira eſt.
Atque ergo contemtus eſſem patientior hujus;
Si fugeres omnes. ſed cur, Cyclope repulſo,
Acin amas, præferſque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque ſibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi modo copia detur,
Sentiet eſſe mihi tanto pro corpore vires.
Viſcera viva traham: divulſaque membra par agros,
Perque tuas ſpargam (ſic ſe tibi miſceat) undas.
Uror enim; læſuſque exæſtuat acrius ignis;
Cumque ſuis videor tranſlatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo: nec tu, Galatea moveris.
Talia nequicquam queſtus (nam cuncta videbam)
Surgit: & ut taurus vacca furibundus adempta
Stare nequit, ſilvaque & notis ſaltibus errat,

INTERPRETATIO.

Neque indecorum crede quod corpus riget ſpiſſiſſimum horridis ſetis. Arbor indecora ſine foliis; equus indecorus, niſi juba tegant colla flava. Pluma velat aves; ſua lana eſt decori ovibus. Barba eſt honori viris: Setæ horridæ in corpore grata ſunt. Unus eſt mihi oculus in media fronte, ſed inſtar vaſti clypei. Quid? annon Sol adſpicit hæc omnia ex vaſto cælo? Unicus eſt oculus Soli. Adde, quod pater meus imperium habet in veſtro mari. Eum tibi offero ſocerum: tantum miſerere, atque exaudi preces orantis: namque tibi ſoli ſervimus. Quique contemno Jovem, & cælum, & fulmen ſubtile, te veneror, Nerei filia: tua ira eſt terribilior fulmine. Atque ego facilius ferrem iſtam negligentiam, ſi contemneres: verum quamobrem, Cyclope ſpreto diligis Acin, atque anteponis Acin meis amplexibus? Ille tamen & ſibi probetur, & quod nollem, licebit tibi probetur; Galatea, modo occurrat, experietur vires mihi eſſe pro tanto corpore. Abripiam viva præcordia; atque abjiciam artus diſtractos in agros, atque in tuas aquas: ita tecum rem habeat Namque ardeo; & offenſus amor violentius ſævit; & videor gerere meo corde tranſportatam Ætnam cum ſuis ignibus: neque tu curas Galatea. Talia fruſtra queſtus ſurgit; (nam omnia conſpiciebam) & tanquam taurus furens vacca ſurrepta non valet conſiſtere, atque vagatur per nemora & notos ſaltus;

NOTÆ.

(k) *Setæ*) Neque hodie homines quoſdam pudet porcos eſſe, quos appellare pudet.

(l) *Neri*) Vocativi caſus.

Digitized by Google

Cum ferus ignaros, nec quicquam tale timentes,
Me videt atque Acin: Videoque, exclamat; & iſta
Ultima ſit, faciam, Veneri concordia veſtræ.
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. clamore perhorruit Ætne.
Aſt ego vicino pavefacta ſub æquore mergor,
Terga fugæ dederat converſa *(m)* Symæthius heros:
Et, Fer opem, Galatea, precor, mihi: ferte parentes:
Dixerat: & veſtris periturum admittite regnis.
Inſequitur Cyclops: partemque e monte revulſam
Mittit; & extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus e ſaxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod fieri ſolum per fata licebat,
Fecimus; ut *(n)* vires adſumeret Acis avitas.
Puniceus de *(o)* mole cruor manabat: & intra
Temporis exiguum rubor evaneſcere cœpit:
Fitque color primo turbati fluminis imbre:
Purgaturque mora. tum moles jacta dehiſcit:
Vivaque per rimas, proceraque ſurgit arundo:
Oſque cavum ſaxi ſonat exſultantibus undis:
Miraque res; ſubito media tenus exſtitit alvo
Incinctus juvenis flexis nova *(p)* cornua cannis.
Qui, niſi quod major, quod toto cærulus ore eſt,

INTERPRETATIO.

Cum ſævus me adſpicit atque Acin inſcios, neque quicquam ſimile reformidantes: atque vociferatur, intueor: & ſaxo iſta ſit noviſſima concordia veſtra Veneri. Atque illa vox tanta fuit quantam incenſus Cyclops debuit habere. Ætna fremuit vociferatione. At ego tremefacta, me condo ſub mari proximo. Heros Symethius in fugam dederat terga converſa; atque dixerat, ſuccurre mihi, Galatea, quæſo, ſuccurrite parentes: atque admittite interiturum veſtris regnis. Cyclops perſequitur, atque jacit fragmentum dereptum ex monte, & quamvis extremus angulus ſaxi illum attigit, tamen obruit totum Acin. At nos præſtitimus quod ſolum per fata conceſſum fuit, ut Acis colligeret vires avitas. Sanguis purpureus fluebat de ſaxo: & rubor cœpit evaneſcere intra breve ſpatium temporis; atque apparet color primo fluvii pluvia turbidi, & fit limpidus tempore. Tum ſaxum impulſum aperitur, & canna viva, atque erecta naſcitur ex hiatibus: & alta rima lapidis ſtrepit aquis ſalientibus: resque ſtupenda, juvenis habens cornua recentia circumdata intortis arundinibus repente emerſit uſque ad medium ventrem. Qui, niſi quod major, quod eſt glaucus toto vultu,

NOTÆ.

(m) *Symæthius*) Symæthidis nymphæ filium fecit Acis avus Poeta. fuitque inſuper Symæthus Siciliæ fluvius maximus.

(n) *Vires*) Id eſt, *in fluvium verteretur*. Iſtud autem ideo fictum, quia Acis fluvius ex Ætna monte tanto impetu decurrit ut inde fuerit appellatus. Ἀκὶς enim ſagitta eſt Græcis.

(o) *Mole*, A Polyphemo in Acin jacta, qua obrutus fuit.

(p) *Cornua*) Nimirum cornuti eſſe debuerunt Dii fluviales, propter aquarum circumflexiones præſertim, quas etiam cornua vocant. Cannæ additæ, quia circa amnes plerumque naſcuntur.

Acis erat. ſed ſic quoque erat (q) tamen Acis in amnem
Verſus; & antiquum tenuerunt flumina nomen.
IX. Deſierat Galatea loqui: cœtuque ſoluto
Diſcedunt; placidiſque natant Nereides undis.
Scylla redit: (neque enim medio ſe credere ponto
Audet) & aut bibula ſine veſtibus errat arena;
Aut ubi laſſata eſt, ſeductos nacta receſſus
Gurgitis, incluſa ſua membra refrigerat unda.
Ecce fretum findens alti novus incola ponti,
Nuper in (r) Euboica verſis (ſ) Anthedone membris
(t) Glaucus adeſt: viſæque cupidine virginis hæret;
Et, quæcumque putat fugientem poſſe morari,
Verba refert; fugit illa tamen: veloxque timore
Pervenit in ſummum poſiti prope littora montis.
Ante fretum eſt ingens apicem collectus in unum
Longa ſine arboribus convexus ad æquora vertex.
Conſtitit hic; & tuta loco, monſtrumne, Deuſne
Ille ſit ignorans, admiraturque colorem,
Cæſariemque humeros ſubjectaque terga tegentem,
Ultimaque (u) excipiat quod tortilis inguina piſcis.
Sentit: & innitens, quæ ſtabat proxima, moli;
Non ego prodigium, non ſum fera bellua, virgo;
Sum Deus, inquit, aquæ: nec majus in æquora (x) Proteu
Jus habet, & (y) Triton, Athamantiadeſque (z) Palæmon

INTERPRETATIO.

erat Acis. Verum ſic etiam, erat nihilominus Acis mutatus in fluvium: & amnis retinuit vetus nomen.

IX. *Galatea finem fecerat dicendi, & cœtu ſoluto abeunt, & Nereides nant in aquis quietis. Scylla revertitur: neque enim audet ſe committere medio mari: atque aut exſpatiatur ſine amictu in bibula arena, aut poſtquam defeſſa eſt, incidens in aliquos receſſus maris, cingit ſuos artus aqua incluſa. Ecce Glaucus novus incola profundi maris, artubus nuper mutatis Anthedone Euboica, diſſcindens pontum accedit: atque conſiſtit amore conſpectæ puellæ: & dicit quæcumque autumat poſſe retinere fugientem. Illa tamen prorumpit, atque levis metu pervenit ad faſtigium montis ſiti ad littus. Eſt vertex ſine arboribus inclinatus in mare reductus in unum cacumen juxta vaſtum æquor. Hic ſubſiſtit; atque ſecura loco, neſciens an ille Deus eſſet, an prodigium, admiratur & colorem, & capillos velantes humeros, & dorſum ſubmiſſum, & quod piſcis flexilis ſubjiciatur extremis inguinibus. Advertit Glaucus, atque inſidens ſcopulo qui prope erat, Ego, ait, non ſum monſtrum; o puella, non ſum aſpera bellua, ſum Deus maris; neque Proteus, & Triton, & Palæmon Athamantiades majorem habet poteſtatem in maria.*

NOTÆ.

(q) *Tamen*) Qui Galateam non amplius curabat.

(r) *Euboica*) Quia Eubœa, quæ Ægæi eſt inſula, a Bœotia parvo Euripo tantum dirempta eſt.

(ſ) *Anthedon.*) Urbs eſt Bœotiæ maritima.

(t) *Glaucus*) Deus maris factus ex homine, quod ipſe modo narrabit: lege tantum.

(u) *Excipiat*) Atrum deſinebat in piſcem,

(x) *Proteus*) Deus maris Neptuni & Phœnices filius, in omnes formas mutabilis, Phocarum paſtor.

(y) *Triton*) Neptuni ejuſdem ex Amphitrite filius, atque tubicen; de quo Metam. lib. 1.

(z) *Palæmon*) Portumnus a Latinis dictus eſt hic Athamantis & Inus filius; cujus metamorphoſim vidimus lib. 4.

Ante

Ante tamen mortalis eram: ſed ſcilicet altis
Deditus æquoribus, (a) jam tum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia piſces:
Nunc in mole ſedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia littora; quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis:
Quas neque cornigeræ morſu læſere juvencæ;
Nec placidæ carpſiſtis oves, hirtæve capellæ.
Non apis inde tulit collectos ſedula flores:
Non data ſunt capiti genialia ſerta: nec unquam
Falciferæ ſecuere manus. ego primus in illo
Ceſpite conſedi, dum lina madentia ſicco:
Utque recenſerem captivos ordine piſces,
Inſuper expoſui, quos aut in retia caſus,
Aut ſua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res ſimilis fictæ: (ſed quid mihi fingere prodeſt?)
Gramine contacto cœpit mea præda moveri,
Et mutare latus; terraque, ut in æquore, niti.
Dumque moror, miror que ſimul, fugit omnis in undas
Turba ſuas: dominumque novum, littuſque relinquunt.
Obſtupui: dubiuſque diu, quæ cauſſa, requiro:
Num Deus hoc aliquis, num ſuccus fecerit herbæ?
Quæ tamen has, inquam, vires habet herba? manuque
Pabula decerpſi, decerptaque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura ſuccos:
Cum ſubito trepidare intus præcordia ſenſi;
Alteriuſque rapi naturæ pectus amore.

INTERPRETATIO.

Prius tamen eram homo: verum enim vero ſtudioſus profundarum aquarum, jam tum natabam in illis. Nunc enim trahebam retia trahentia piſces; nunc quieſcens ſuper ſcopulo flectebam filum virga. Sunt littora contermina prato virenti, quorum pars alia cingitur aquis, pars alia graminibus, quæ neque juvencæ cornutæ decerpſerunt morſu, neque mites pecudes aut hiſpidæ capræ totondiſtis. Apis diligens non inde exportavit flores libatos; coronæ voluptariæ non ſunt oblatæ capiti; neque unquam manus falce inſtructæ exſciderunt. Ego primus requievi in illo ceſpite, dum exſicco lina humida. Atque ut numerarem ſingulatim piſces captos inſuper expoſui quos aut ſors duxerat in retia, aut ſua credulitas in curvos hamos. Res ſimilis falſa: verum quid mea refert fallere? Herba contacta mea præda cœpit moveri, atque exſilire in latera, & micare in terra ſicut in mari. Dumque maneo, & ſimul ſtupeo, omnis multitudo prorumpit in aquas ſuas, atque deſerunt novum dominum cum littore. Obſtupui, atque diu incertus perpendo quæ cauſſa, num Deus aliquis, num ſuccus graminis hoc præſtiterit. Quod tamen gramen, dixi, pollebit viribus? atque revelli herbas manu, & dente momordi revulſa. Vix fauces ſatis deguſtaverant ſuccos inexpertos, cum ſtatim ſenſi viſcera intus ſalire, & cor tangi amore alterius naturæ.

NOTÆ.

(a) *Jam tum*) Iſtud cogitet qui aliquando cœlo recipi cupiunt.

Nec potui reſtare loco: Repetendaque nunquam
Terra, vale, dixi: corpuſque ſub æquora merſi.
Di maris exceptum ſocio dignantur honore:
Utque mihi, quæcumque feram, mortalia demant,
Oceanum (*h*) Tethynque rogant. ego luſtror ab illis:
Et purgante (*c*) nefas novies mihi carmine dicto
Pectora fluminibus jubeor ſupponere centum.
Nec mora: diverſis lapſi de fontibus amnes,
Totaque vertuntur ſupra caput æquora noſtrum,
Hactenus acta tibi poſſum memoranda referre:
Hactenus & memini: nec mens mea cætera ſenſit
Quæ poſtquam rediit; alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam,
Cæſariemque meam, quam longa per æquora verro,
Ingenteſque humeros, & cærula brachia vidi,
Cruraque pinnigero (*d*) curvata noviſſima piſce.
Quid tamen hæc (*e*) ſpecies, quid Dis placuiſſe marinis,
Quid juvat eſſe Deum, ſi tu non tangeris iſtis?
Talia dicentem, dicturum plura reliquit
Scylla Deum. furit ille, irritatuſque repulſa
(*f*) Prodigioſa petit (*g*) Titanidos atria (*h*) Circes.

INTERPRETATIO.

Neque potui conſiſtere in loco, atque dixi Tellus, nunquam adeunda vale; & immiſi corpus ſub maria. Dii maris decorant exceptum honore communi; & orant Oceanum atque Tethyn ut mihi auferant omnia quæ habeam morti obnoxia. Ego purgor ab illis; atque jubeor ſubmittere pectora centum fluviis, carmine a me novies prolato quod deleret nefas. Et ſine dilatione, fluvii fluentes ex diverſis ſcaturiginibus, & totum mare excurrit ſupra caput noſtrum. Hactenus tibi poſſum narrare facta digna memoria, hactenus quoque recordor: neque animus meus advertit reliqua. Qui poſtquam rediit, recollegi me toto corpore alium ac fueram nuper, neque eundem ingenio. Ego tum primum ſpectavi glaucam hanc barbam atque ſubnigram, & meos capillos, quos traho per vaſta maria, & magnos humeros, & lacertos cæruleos, & pedes ultimo ſinuatos in piſcem pinniferum. Quid tamen prodeſt hæc forma, quid gratum fuiſſe Diis marinis, quid eſſe Deum, ſi tu non moveris iſtis? Scylla deſtituit Deum talia proferentem, & plura prolaturum. Ille inſanit, atque impulſus contemtu adit aulam Circes monſtris plenam.

NOTÆ.

(b) *Tethys*) Quæ uxor Oceani, Cœli & Terræ filia, nequaquam cum Thetide Nerei confundenda.

(c) *Nefas*) Quodcumque ex humana labe profectum, impietas præſertim. Qua fabula puros eſſe debere qui cum Deo vivere volunt; atque inſuper minimos, & ex humili plebe delectos illi acceptos eſſe, modo ſint pii, quivis facile colligat. Cæterum Palæphatus ad Hiſtoriam refert cujuſdam piſcatoris natandi peritiſſimi, quam huc prolixius tranſcribere ſupervacaneum videtur.

(d) *Curvata*) Nimirum curva & plicatilis eſt piſcis cauda.

(e) *Species*) Eaque egregia, ſi Diis placet. Verum ita quiſque propemodum ſibi placet: illi maxime qui maxime bruti.

(f) *Prodigioſa*) Quia monſtris plena ex veneficiis Circes.

(g) *Titanidos*) *Titani Solis filiæ.*

(h) *Circes*) Quæ veneficiis & incantamentis ab omnibus cognita meretrix, mox ſeſe inſuper prodet.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER XIV.

ARGUMENTUM.

It cum per Venulum peteret auxilium a Diomede, cujus ſocii in aves fuerant mutati repulſam paſſus eſt: redeunte Venulo per ea loca in quibus paſtor quendam in oleaſtrum erat converſus. Poſtea naves Æneæ in prælio Nymphæ fiunt. Sicut & Ardea poſt occiſum Turnum, avis; atque Æneas ipſe, Indiges. Succeſſerunt huic Reges alii. Quorum inter cæteros ſub Proca floruit Pomona. quam cum amaret Vertumnus, ſumpta primum anus forma, & Anaxaretes in ſaxum converſæ exemplo uſurpato: deinde rurſum juvenis factus, voto potitur. Inde ſub Numitore aquæ frigidæ redduntur calidæ. Cui qui ſucceſſit Romulus, factus eſt Quirinus: ejuſque uxor, Ora dea.

I. Jamque (a) Giganteis injectam faucibus Ætnen,
Arvaque (b) Cyclopum, quid raſtra, quid uſus aratri
Neſcia, nec quicquam junctis (c) debentia bubus,
Liquerat (d) Euboicus tumidarum cultor aquarum:
Liquerat & Zanclen, adverſaque mœnia (e) Rhegi,
Naviſragumque (f) fretum, gemino quod littore preſſum
(g) Auſoniæ Siculæque tenet confinia terræ.
Inde, manu magna (h) Tyrrhena per æquora lapſus,
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole ſatæ Circes, variarum plena ferarum.

INTERPRETATIO.

I. Jamque Euboicus ſulcator aquarum æſtuoſarum præterierat Ætnam impoſitam cervicibus giganteis, atque agros Cyclopum intactos raſtris atque aratro, nec quicquam debentes bobus jugo preſſis. Prætetierat etiam Zanclen, & muros oppoſitos Rhegio, & fretum naufragum, quod coarctatum duplici littore fines facit terra Itala & Sicula. Inde Glaucus natans vaſta manu per Maria Tuſca, accedit ad montes herbidos, atque aulam Circes filiæ Solis refertam feris diverſi generis.

NOTÆ.

(a) *Giganteis*) Non modo Ætna capiti Tiphœi Gigantis, ſed tota inſula Sicilia quam late patet illi monſtro impoſita, ut alibi cecinit Naſo.

(b) *Cyclopum*) Qui Neptuni & Amphitrites filii in Sicilia ferrariam ſub Vulcano exercuerunt, Jovis præſertim fabricandis fulminibus intenti.

(c) *Debentia*) Quia nunquam aratro ſubacta.

(d) *Euboicus*) Glaucus Anthedonius ſcil. de quo ſupra, qui Deus factus marinus maria natando ſulcabat.

(e) *Rhegi*) *Rhegium* urbs eſt in extremis finibus Calabriæ, qua parte Sicilia ab Italia impetu maris diſtracta dicitur: unde & Græce nomen iſtud habuit.

(f) *Fretum*) Siculum dicit, propter æſtus violentiam atque anguſtias maris, ſcopulos, itemque ventorum impetum, maxime naufragum.

(g) *Auſoniæ*) Quam ab Auſonibus populis Italiam eſſe ſupra diximus.

(h) *Tyrrhena*) Tyrrhenum & Tuſcum dicitur mare quod Italiæ maximam partem a latere meridionali alluit.

Quam ſimul aſpexit; dicta acceptaque ſalute,
Diva, Dei miſerere, precor: nam ſola levare
Tu potes hunc, dixit, (videar modo dignus) amorem.
Quanta ſit herbarum, (*i*) Titani, potentia nulli
Quam mihi cognitius; qui ſum mutatus ab illis.
Neve mei non nota tibi ſit cauſſa furoris;
Littore in Italico Meſſeniæ mœnia contra
Scylla mihi viſa eſt. pudor eſt promiſſa, preceſque,
Banditiaſque meas, contemtaque verba referre.
At tu, ſive aliquid regnī eſt in carmine; carmen
Ore move ſacro: ſive expugnacior herba eſt;
Utere tentatis operoſæ viribus herbæ.
Nec medeare mihi, ſaneſque hæc vulnera mando:
Fineque nil opus eſt. partem ferat (*k*) illa caloris.
At Circe (neque enim flammis habet (*l*) aptius ulla
Talibus ingenium; ſeu cauſſa eſt hujus in ipſa;
Seu Venus (*m*) indicio facit hoc offenſa paterno)
Talia verba refert: Melius ſequerere volentem,
Optantemque eadem, parilique cupidine captam.
Dignus eras: ultro poteras certeque rogari:
Et ſi ſpem dederis; mihi crede, rogaberis ultro.
Neu dubites, abſitque tuæ fiducia formæ:
En ego, cum Dea ſim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum cum gramine poſſim;

INTERPRETATIO.

Quam ſtatim atque vidit, ſalute oblata atque accepta, Dea, inquit, oro, miſerere Dei: nam ſola potes opem ferre huic amori, modo videar dignus. O filia Titanis, nulli eſt magis perſpectum quam mihi qui ſum verſus ab illis quantæ ſit vis graminum. Neve neſcias cauſſam mei amoris, Scylla conſpecta eſt a me in littore Italico ex adverſo murorum Meſſeniorum. Me pudet narrare pollicitationes, & preces, & mea lenocinia, & dicta neglecta. At tu, ſeu eſt aliqua potentia in incantationibus, profer incantamenta ore ſacro: ſive gramen eſt efficacius, utere viribus probatis graminis efficacis. Neque hortor ut mihi remedium admoveas, aut conſolides has plagas: nam finem non quæro: Illi ſit pars æqua amoris. At Circe (neque enim ulla prædita eſt animo promtiore ad ignes hujus generis, ſeu cauſſa iſtius rei eſt in ipſa, ſeu Venus læſa indicio paterno hoc præbet) reddit talia verba: Sapientius amaveris cupientem, atque quærentem eadem, & irretitam ſimili amore. Meritus eras: atque certe poteras rogari: & ſi ſpem indulſeris, mihi fidem habe, ſponte rogaberis. Neve ſis incertus, aut diffidas de tuæ elegantia, ecce ego, cum Dea ſim, cum filia ſplendidi Solis, cum tantum valeam incantamentis, cum tantum herbis.

NOTÆ.

(i) *Titani*) Vocativus eſt Græcus: Titanis namque fuit Circe Solis Titanis filia.

(k) *Illa*) *Scylla* ſcilicet; quam pari amore correptam cupit Glaucus.

(l) *Aptius*) Ut ſatis ſuperque conſtet inſignem fuiſſe meretricem.

(m) *Indicio*) Solem vidimus antea, Circes patrem, qui Veneris cum Marte adulterium deprehendit, atque inſuper Vulcano indicavit.

Ut

Ut tua ſim, voveo. ſpernentem ſperne: ſequenti
(*n*) Redde vices: unoque (*o*) duas ulciſcere facto.
Talia tentanti, Prius, inquit, in æquore frondes,
Glaucus, & in ſummis naſcentur montibus (*p*) algæ;
Soſpite quam Scilla noſtri mutentur amores.
Indignata Dea eſt: & lædere quatenus ipſum
Non poterat, nec vellet amans; iraſcitur illi,
Quæ ſibi prælata eſt: Veneriſque offenſa repulſa,
Protinus horrendis infamia pabula ſuccis
Conterit: & tritis (*q*) Hecateia carmina miſcet:
(*r*) Cærulaque induitur velamina: perque ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aula:
Oppoſitumque petens contra Zancleia ſaxa
Rhegion ingreditur, ferventes æſtibus undas:
In quibus, ut ſolida, ponit veſtigia, ripa;
Summaque decurrit pedibus ſuper æquora ſiccis.
Parvus erat gurges cur vos ſinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ: quo ſe referebat ab æſtu
Et maris & (*ſ*) cæli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas a vertice fecerat umbras:
Hunc Dea prævitiat; portentiferiſque venenis
Inquinat. huic (*t*) fuſos latices radice nocenti
Spargit: & obſcurum verborum ambage novorum
Ter novies carmen magico demurmurat ore.

INTERPRETATIO.

percupio tuam eſſe. Contemne negligentem: par pari refer amanti, atque vindica duas uno facto. Glaucus reſpondet talia conanti, Ante rami creſcent in mari, & alga in excelſis collibus, quam noſtri amores mutentur Scylla incolumi. Dea irata eſt; & ſiquidem non poterat ipſum offendere, neque amans id cuperet, odium exercet in illam quæ ſibi præpoſita eſt: atque læſa repulſa Veneris continuo terit herbas damnatas ſuccis abhorrendis: & addit contritis incantationes Hecateias: & ſumit pullos amictus; & egreditur ex media regia per turbam ferarum adblandientium: & tendens Rhegium obverſum petris Zancleis intrat aquas agitatas æſtibus: in quibus firmat pedes tanquam in duro littore, & fertur ſuper ultima maria ſiccis plantis. Exiguus erat gurges curvatus in arcus tenſos acceptum otium Scyllæ, quo ſe recipiebat a furore maris & caloris, cum Sol erat intenſus in medio cælo, & ſignabat breviſſimas umbras a capite. Dea ante inficit tunc gurgitem, atque fœdat venenis monſtriferis: in hunc immittit ſuccos expreſſos ex radicibus noxiis: & demurmurat ter novies ore magico incantamentum obſcurum ambitu vocum inauditarum.

NOTÆ.

(n) *Redde vices*) *Me pariter redama.*

(o) *Duas*) Scyllam, quæ amori non reſpondebat, deſerendo: Circem quæ opem denegabat, ſpem illi injiciendo amoris, ut eo torqueretur.

(p) *Alga*) Quæ herba eſt nullius valoris maris ejectamentum.

(q) *Hecateia*) *Incantamenta ab Hecate matre accepta.*

(r) *Cærula*) Pro nigris videntur poſita.

(ſ) *Cæli*) Cum Solis ardor intenſiſſimus eſt æſtuare etiam dicitur.

(t) *Fuſos*) Succos dicit ex venenatis herbis expreſſos.

Scylla venit, mediaque tenus deſcenderat alvo;
Cum ſua fœdari latrantibus inguina (u) monſtris
Aſpicit: ac primo non credens corporis illas
Eſſe ſui partes, refugitque, abigitque, timetque
Ora proterva canum. ſed quos fugit, attrahit una.
Et corpus quærens femorum, crurumque, pedumque,
(x) Cerbereos rictus pro partibus invenit illis.
Statque canum rabies: ſubjectaque terga ferarum
Inguinibus (y) truncis uteroque exſtante cohærent.
II. (z) Flevit amans Glaucus: nimiumque hoſtiliter uſæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco manſit: cumque eſt data copia primum,
In (a) Circes odium ſociis (b) ſpoliavit Ulyſſen.
Mox eadem (c) Teucras fuerat merſura carinas;
Ni prius in (d) ſcopulum, qui nunc quoque ſaxeus exſtat,
Transformata foret, ſcopulum quoque navita vitat.
III. Hanc ubi Trojanæ remis (e) avidamque Charybdin
Evicere rates; cum jam prope littus adeſſent

INTERPRETATIO.

Scylla adeſt, atque progreſſa erat uſque ad medium ventrem, cum videt ſua inguina dedecorari monſtris latrantibus: & primo non putans eas eſſe partes ſui corporis, & vitat, & repellit, & metuit rictus pervicaces canum. Verum ſecum rapit quos vitat: atque luſtrans corpus femorum & tibiarum & pedum, reperit ora canum loco illarum partium. Atque manet canum rabies, & terga ſubdita ferarum junguntur inguinibus mutilatis atque ventri prominenti.

II. Glaucus amans lacrymatus eſt, atque vitavit conjugium Circes uſa nimis hoſtiliter viribus herbarum. Scylla ibi manſit: & cum primum occaſio oblata eſt privavit Ulyſſem comitibus in odium Circes. Brevi eadem fuerat perditura naves Trojanas, niſi ante mutata fuiſſet in ſcopulum qui nunc quoque ſaxeus eminet: nauta etiam effugit ſcopulum.

III. Poſtquam naves Trojanæ remis effugerunt hanc, atque rapacem Charybdim: cum jam pene appuliſſent ad littus

NOTÆ.

(u) *Monſtris*) *Canibus* ſcilicet, *atque lupis*.

(x) *Cerbereos*) *Cerberi inferorum canis ſimiles*.

(y) *Truncis*) Quia in canes fuerunt mutata. Qua ex re, quid denique hominibus turpis voluptas afferat, quæ per Circen eſt intelligenda, quivis poſſit cognoſcere. Quanquam paulo aliter alii hujus fabulæ ſenſum explicari conantur.

(z) *Flevit*) Quod fere illis evenit qui incaute ab obviis quibuſque amicis conſilium vel auxilium petunt: namque rariſſimis contingit veros atque fideles hac tempeſtate præſertim nanciſci.

(a) *Circes*) Quam Scylla Ulyſſis amore teneri reſciverat: ſibi tamen invicem inſidiantur inimicæ.

(b) *Spoliavit*) Plurimos eorum in freto Siculo amiſiſſe Ulyſſem ſcripſit Homerus in Odyſſea.

(c) *Teucras*) Æneæ, qui per fretum Siculum iter habebat.

(d) *Scopulum*) Inde nata fabula, quod procul videntibus promontorium appareat ex parte Italiæ ſpecie mulieris; ad cujus radices aqua, æſtu atque ventorum impetu alliſa latrantium canum voces reddere videatur.

(e) *Avidam*) Quia a latere Siciliæ mare vorticoſum ex repulſu atque colliſione fluctuum, qui in oppoſitos ſcopulos Italiæ per vim ventorum irruerunt: quo efficitur ut naves illac tranſeuntes trahi videantur, quæ æſtu abripiuntur.

Auſonium, (*f*) Libycas vento referuntur ad oras.
(*g*) Excipit Ænean illic animoque domoque,
(*h*) Non bene diſcidium Phrygii latura mariti,
(*i*) Sidonis: inque pyra (*k*) ſacri ſub imagine facta
Incubuit ferro: (*l*) deceptaque (*m*) decipit omnes.
Rurſus (*n*) arenoſæ fugiens nova mœnia terræ,
Ad ſedemque (*o*) Erycis fidumque relatus (*p*) Aceſten
Sacrificat; (*q*) tumulumque ſui genitoris honorat:
Quaſque rates (*r*) Iris Junonia pæne cremarat,
Solvit: & (*ſ*) Hippotadæ regnum, (*t*) terraſque calenti
Sulphure fumantes, (*u*) Acheloiadumque relinquit
Sirenum ſcopulos: orbataque (*x*) præſide pinus

INTERPRETATIO.

Italum, cevehuntur vento ad littora Africa. Dido Sidonia, non æquo animo paſſura divortium viri Trojani, illic accipit mente & hoſpitio Ænean: atque ſeſe injecit in enſem ſuper rogo ſtructo ſub ſpecie ſacri & eluſa, omnes eluſit. Rurſus vitans recentes muros terræ arenoſæ, & cevectus ad ſedes Erycis & fidelem Aceſten, ſacrum facit, atque veneratur ſepulcrum ſui patris; & ſolvit naves quas Iris Junonia prope cremaverat: atque præterit regnum Hippotadæ & terras fumantes ſulphure calido, & cautes Sirenum Acheloidum: & navis ſpoliata nauclero.

NOTÆ.

(f) *Libycas*) *Africanas*: In Africam nempe tempeſtate delatas ad Didonem Æneas pervenit: quod fuſe perſequutus eſt Maro.

(g) *Excipit*) Scilicet illum exceperit quæ nondum nata, atque poſt 286. annos in lucem edita! Æneæ errores deſcribit Poeta, ut commode ad Pithecuſam inſulam deſcendat, atque Cercopum metamorphoſim deſcribat.

(h) *Non bene*) Namque Ænea profecto ſeſe ipſa Dido amoris impatientia jugulavit.

(i) *Sidonis*) *Dido*, Sidone oriunda

(k) *Sacri*) Quod pluribus perſequitur Maro Æneid. 4.

(l) *Decepta*) Ab Ænea, qui ſpem fecerat firmarum nuptiarum.

(m) *Decipit*) Neminem namque, nequidem Annam ſororem fecit ſuæ necis conſciam:

Non tamen Anna novis prætexere funera ſacris
Germanam credit: nec tantos mente furores
Concipit. Virgil.

(n) *Arenoſa*) *Libyæ* ſcil. de qua Hiarbas apud Virgilium, de Didone loquens.

cui littus arandum
Dedimus.

(o) *Erycis*) Qui mons eſt Siciliæ, ab Eryce Veneris filio ibi ſepulto ſic dictus, niſi Etymologia eſt Punica.

(p) *Aceſtem*) Qui Trojano a ſanguine cretus, per Egeſtam matrem, atque Segeſtæ imperium tenens quam ipſa condiderat, benigniſſime antea hoſpitio Æneam exceperat.

(q) *Tumulum*) Namque patri in Sicilia ſepoito Æneas anniverſarium ſacrum inſtituerat; in cujus etiam honorem ludos Trojani celebrarunt: ut prolixe a Marone hæc omnia narrantur.

(r) *Iris*) Quæ Junonis nuncia matribus Trojanis ſuaſit, ut ignem navibus injicerent; ne ulterius poſſet Æneas progredi, aut in Latio *Romanam condere gentem*.

(ſ) *Hippotadæ*) Æolus eſt Hippotæ Trojani filius, qui optimus Princeps, atque Aſtronomiæ peritiſſimus in Æoliis inſulis imperavit, quæ inter Siciliam atque Italiam jacent, alio nomine dictæ *Vulcaniæ*.

(t) *Terras*) Vulcani inſulas dicit.

(u) *Acheloiadum*) Sirenes, quas jam toties vidimus *Acheloides* a patre *Acheloo* dictæ ſunt: quarum deſcriptionem vide Metam. 5. v. 552. Tres fuerunt *Parthenope*, *Lyſia*, & *Leucoſia*; quæ in Sirenuſis ſaxis ſe Pæſtani ſinus inſulis, ſedem habuerunt.

(x) *Præſide*) *Palinuro* ſc. quem omnes Deus

cum puppis parte revulſa
Cumque gubernaclo liquidas projecit in undas.

habet Virgil. priuſquam Sirenum ſcopulos eſſet prætervectus.

(y) Ina-

(*y*) Inarimen, (*z*) Prochytenque legit, ſterilique locatas
Colle (*a*) Pithecuſas, habitantum nomine dictas.
Quippe Deum genitor fraudem, & perjuria quondam
(*b*) Cercopum exoſus, gentiſque admiſſa doloſæ;
In deforme viros animal mutavit: ut idem
Diſſimiles homini poſſent, ſimileſque videri.
Membraque contraxit: nareſque a fronte reſimas
Contudit, & rugis peraravit anilibus ora.
Totaque velatos flaventi corpora villo
Miſit in has ſedes. nec non prius abſtulit uſum
Verborum, & natæ dira in perjuria linguæ.
(*c*) Poſſe queri tantum rauco ſtridore relinquit.
IV. Has ubi præteriit, & (*d*) Parthenopeia dextra
Mœnia deſeruit: læva de parte canori
(*e*) Æolidæ tumulum, & loca fœta paluſtribus (*f*) ulvis
Littora Cumarum, (*g*) vivaciſque antra (*h*) Sibillæ

INTERPRETATIO.

ſtringit Inarimen, & Prochyten, & Pithecuſas poſitas in monte infœcundo, appellatas nomine incolentium. Namque pater Deorum peroſus dolos & perjuria, & facinora nationis fraudulentæ veterum Cercopum transformavit homines in turpe animal; ut iidem poſſent videri ſimiles atque diſſimiles homini: atque coarctavit artus, & depreſſit naſum retuſum a fronte, & ſignavit vultus rugis anilibus: & miſit in has ſedes habentes totum corpus tectum pilis ſubfuſcis: quin etiam antea ademit uſum vocis, & linguæ factæ ad execranda perjuria. Permittit tantum poſſe conqueri rauco ſtridore.

IV. Poſtquam has reliquit, atque præteriit a dextra muros Parthenopeios, adit a parte ſiniſtra ſepulcrum Æolidæ tubicinis, & littora Cumarum loca conſita ulvis paluſtribus, atque ſpeluncas vivacis Sibyllæ,

NOTÆ.

(y) *Inarimen*) Inſula eſt contra Campaniam, quæ & *Ænaria*, atque *Iſchia* dicta.

(z) *Prochyten*) Alia eſt inſula a præcedenti, terræmotu divulſa; unde & nomen habuit: προχίω namque eſt *Profundo*.

(a) *Pithecuſas*) Quæ urbs eſt in Pithecuſa inſula ſupra Neapolim ad occaſum; a Simiis, qui Græcis πίθηκοι dicuntur, ſic appellata.

(b) *Cercopum*) Candulus atque Atlas, inquit Suidas, fratres fraudulentiſſimi fuerunt, qui propter ſceleſtos mores, Jovem ipſum auſi etiam decipere, Cercopes, hoc eſt Deceptores dicti ſunt.

(c) *Poſſe queri*) Jove nihil opus eſt ad pœnas facinoroſis hominibus irrogandas. Ipſum crimen per ſeſe non dedecorat modo naturam, ſed inſuper in certiſſimum exitium dehoneſtatam trahit. Quod maxime perfidis adulatoribus, ſimilis, aut hominum larvis, hypocritis eſſet perpendendum.

(d) *Parthenopeia*) Neapolis eſt a Parthenope Sirene ibi ſepulta ſic dicta.

(e) *Æolidæ*) Miſſenum dicit Æoli filium,

—— quo non præſtantior alter
Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.

ut cecinit Virgil. *Æn.* 6.

(f) *Ulvis*) Stagnorum eſt alga, herba nullius uſus.

(g) *Vivacis*) Quamobrem poſtea dicetur.

(h) *Sibylla*) Cumæam dicit, quæ inter decem a Lactantio recenſitas, novem oraculorum voluminibus quæ Tarquinio Priſco obtulit, maxime celebris. Quanquam eorum omnium vanitatem prolixe Blondellus, aliique viri magni coarguerunt.

In-

Intrat: &, ut manes adeat per *(i)* Averna paternos,
Orat. at illa diu vultus tellure moratos
Erexit: tandemque *(k)* Deo furibunda recepto,
Magna petis, dixit, vir factis maxime, cujus
Dextera per ferrum, pietas ſpectata per ignes.
Pone tamen, Trojane, metum: potiere petitis:
(l) Elyſiaſque domos, & regna *(m)* noviſſima mundi
Me duce cognoſces, ſimulacraque cara parentis.
Invia virtuti nulla eſt via. dixit: & auro
Fulgentem *(n)* ramum *(o)* ſilva Junonis Avernæ
Monſtravit: juſſitque ſuo *(p)* devellere trunco.
Paruit Æneas: & formidabilis *(q)* Orci
Vidit *(r)* opes, atavoſque ſuos, umbramque ſenilem
Magnanimi Anchiſæ: didicit quoque *(ſ)* jura locorum;
Quæque *(t)* novis eſſent adeunda pericula bellis.

INTERPRETATIO.

& precatur ut veniat ad Manes paternos per Averna. At illa ſuſtulit oculos diu affixos terræ & denique turbata Deo admiſſo: Ingentia poſcis, inquit, vir clariſſime facinoribus, cujus dextra cognita per enſem, pietas per flammas. Omitte tamen timorem, Trojane: frueris votis. & me duce viſes ſedes Elyſias, & regna ultima mundi, & dilectam imaginem genitoris. Nulla eſt via inacceſſa virtuti, ait: atque oſtendit ramum in ſilva Deæ Inferorum ſplendentem auro: & imperavit deripere ſuo ſtipite. Æneas obſequutus eſt; & intuitus eſt divitias tremendi Plutonis, & majores ſuos, & Manes veteres generoſi Anchiſæ: edoctus eſt etiam jura locorum, & quæ diſcrimina eſſent ſubeunda novis bellis.

NOTÆ.

(i) *Averna*) *Avernus* in ſingul. ſeu *Averna* in plur. lacus fuit non longe a Puteolano Campaniæ ſinu, profondiſſimus, cinctus olim inacceſſis ſilvis, atque præruptis collibus: qua ex re, cumque inſuper totus ille terræ tractus cavernoſus, ſulphure atque bitumine abundans eſſet, maxime factum, ut Latini Poetæ hac etiam in Inferos deſcenſum patere ſcripſerint.

(k) *Deo*) *Apolline*, ſcilicet

(l) *Elyſias*) Elyſium, Campi Elyſii, aut Domus Elyſiæ, ſedes fuerunt beatorum apud Inferos, ex Poetarum maxime, atque Ethnicorum ſententia: ubi omnibus generis voluptatibus ſecuri poſt mortem fruerentur.

(m) *Noviſſima*) Quæ infra Cœlum, quod Jovi, atque Aquas, quæ Neptuno, Plutoni tertio illorum fratri obtigerunt.

(n) *Ramum*) Credenti atque Volenti omnia equidem ſunt prona:
----- *Invia virtuti nulla eſt via.*
Veriſſime dixit Sibylla. At enim, ſeu per virtutem fidem, Sapientiam, aut Veritatem ipſam intelligas, nulla earum in homine, ſine præſentiſſimo Dei numine, quod per ramum Junonis intelligas poteſt conſiſtere. Cæterum haud equidem ſcio, annon arcana quædam naturæ myſteria hic attingat Poeta.

(o) *Silva*) Quæ Proſerpinæ Inferorum reginæ ſacra.

(p) *Devellere*) Utinam vero noſtris hominibus liberet etiam ſua fide ſuum parare verum Deum; quem non alia re magis contemnunt, quam quod pro libitu quovis tempore jam diu paratum credunt.

(q) *Orci*) Plutonem dicit, qui diverſis de cauſis diverſa etiam habuit nomina, quæ paſſim ex Lexicis licet cognoſcere.

(r) *Opes*) Divitiarum namque Deus eſt Plutus.

(ſ) *Jura*) Quique adeo hic aut illic eſſent, plecterentur, aut oblectarentur; &c. quæ fuſe perſequitur Virgil. *Æn.* 6.

(t) *Novis*) Quæ adverſus Turnum præſertim geſſit Æneas.

Inde

Inde ferens laſſos (*u*) averſo tramite paſſus,
Cum duce Cumæa fallit ſermone laborem.
Dumque iter horrendum per opaca (*x*) crepuſcula carpit;
Seu Dea tu præſens, ſeu Dis gratiſſima, dixit;
Numinis inſtar eris ſemper mihi: meque fatebor
Muneris eſſe tui; quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me viſæ voluiſti evadere mortis.
Pro quibus aerias meritis evectus ad auras
Templa tibi ſtatuam; tribuam tibi thuris honorem.
Reſpicit hunc vates, & ſuſpiratibus hauſtis,
Nec Dea ſum, dixit; nec ſacri thuris honore
Humanum dignare caput. neu neſcius erres;
(*y*) Lux æterna mihi, cituraque fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo patuiſſet amanti.
Dum tamen hanc ſperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit; Elige ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis, ego pulveris hauſti
Oſtendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
(*z*) Excidit optarem juvenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamque juventam,
Si Venerem paterer. contempto munere Phœbi
Innuba permaneo. ſed jam felicior ætas
Terga dedit (*a*) tremuloque gradu venit ægra ſenectus;

I N T E R P R E T A T I O.

Inde regrediens averſa via cum duce Cumæa defeſſus decipit laborem colloquio. Et dum iter facit tremendum per obſcuram lucem, Seu, inquit, tu Dea propitia, ſeu Diis dilectiſſima, eris ſemper mihi tanquam Dea: & agnoſcam me vivere ex tuo beneficio, quæ voluiſti me viſere ſedes mortis, quæ voluiſti me effugere ſedes conſpectæ mortis. Pro quibus beneficiis ſublatus ad oras ſuperas, tibi ponam delubra, tibi præbebo cultum thuris. Sibylla reſpicit hunc, & ſuſpiriis ex imo pectore ductis, Neque, inquit, Dea ſum: neque honora caput humanum ſacro thure. Neve pecces ignorans, vita æterna mihi præbebatur ſine fine, ſi mea virginitas fuiſſet permiſſa amanti. Quandiu tamen hanc ſperat, quandiu optat me ante captare muneribus, Diſpice, inquit, puella Cumæa, quid voveas, frueris tuis votis. Ego monſtrans cumulum arenæ correptæ, inſciens petivi tot mihi annos evenire, quot pulvis haberet atomos. Oblita ſum vovere etiam continuo annos juveniles. Ille tamen mihi offerebat atque juventutem illibatam ſi paterer concubitus. Permaneo cœlebs, dono Apollinis neglecto. Verum jam anni lætiores præterierunt; & teiſtis ſenectus venit paſſu tremulo;

N O T Æ

(u) *Averſo*) Cum rurſus ad ſuperas auras Æneas atque Sibylla redirent.

(x) *Crepuſcula*) Id eſt *per lucem dubiam*, qualem decet apud inferos.

(y) *Lux*) *Vita*; quam quidem Caſtitatis diſpendio noluit Sibylla conſequi.

(z) *Excidit*) Neque cuiquam unquam fatis compertum fuit, quid quiſque optare debeat: ut ſatius ſit id totum Deo concredere.

(a) *Tremulo*) Immo maxime feſtino venit, ſed tremula eſt ipſa ſenectus.

Quæ

Digitized by Google

Quæ patienda diu eſt. nam jam mihi ſæcula ſeptem
Acta vides: ſupereſt, numeros ut pulveris æquem,
Tercentum meſſes, tercentum muſta videre.
Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
Longa dies faciat: conſumptaque membra ſenecta
Ad minimum redigantur onus, nec amata videbor,
Nec placuiſſe Deo. Phœbus quoque forſitan ipſe
Vel non agnoſcet, vel dilexiſſe negabit.
Uſque adeo mutata ferar: nullique videnda,
(b) Voce tamen noſcar. Vocem mihi fata relinquent.
V. Talia (c) convexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus (d) Euboicam (e) Stygiis emergit in urbem
Troius Æneas: ſacriſque e more (f) litatis,
Littora adit nondum (g) nutricis habentia nomen.
Hic quoque ſubſtiterat poſt tædia longa laborum
(h) Neritius Macareus, comes (i) experientis Ulyſſei.
Deſertum quondam mediis qui rupibus Ætnæ
Noſcit (k) Achæmeniden: improviſoque repertum

INTERPRETATIO.

quæ diù eſt ferenda. Nam jam cernis mihi ſeptem ſæcula præterita: reſtat adſpicere tercentum meſſes, & tercentum vindemias, ut impleam numerum glareæ. Dies erit, cum diuturnitas temporis reddat me exiguam de tanto corpore, & artus exhauſti ſenectute redigantur ad minimum pondus: neque videbor dilecta, neque gratam fuiſſe Deo. Apollo etiam ipſe forte non cognoſcet, vel inficiabitur me amaſſe. Uſque adeo dicar mutata, neque cuiquam conſpicienda, cognoſcar tamen voce. Fata mihi relinquunt vocem.

V. Sibylla talia referente per tramitem arduum, Æneas Phrygius prodit in urbem Euboicam ex locis inferis; & ſacrificiis feliciter abſolutis ſecundum ritus, pervenit ad oras nondum habentes nomen nutricis. Macareus Neritius ſocius perſpicacis Ulyſſis, hic etiam requieverat poſt longa tædia laborum; qui agnoſcit Achæmeniden olim deſtitutum in mediis cautibus Ætnæ: & ſtupens quod ex improviſo repertus.

NOTÆ.

(b) *Voce*) Ut hinc ſapientes viros conſignatis ſcriptis immortales eſſe intelligas, quique ſuis conſiliis ſuperſtites bene ſemper admoneant. Scirent vero omnes velim quid Vox, Veritas, aut Sapientia ſit ex ſeſe ſine omni ambitionis & ſtoliditatis humanæ fuco!

(c) *Convexum*) *Aſcenſu arduum*.

(d) *Euboicam*) *Cumas* Chalcidenſium colonia: Chalcis enim Eubœæ fuit civitas.

(e) *Stygiis*) *inferis*: a Styge Inferorum palude.

Dij cujus jurare timent & fallere numen.

(f) *Litatis*) *Feliciter peractis*.

(g) *Nutricis*) *Cajetæ*; quæ ibi ſepulta promontorio atque urbi nomen dedit, in ea Neapolitani regni parte, quæ hodie *Terra di lavoro* dicitur. Quanquam aliunde alii nominis iſtius rationem deducunt.

(h) *Neritius*) *Ithacenſis*: fuit namque Neritus mons Ithacæ Ulyſſis Patriæ, Hujus autem Macarei melius ab ipſo poſt modum noſces hiſtoriam.

(i) *Experientis*) *Qui domitor Trojæ multorum providus urbes*
Et mores hominum inſpexit, latumque per æquor,
Dum ſibi, dum ſociis reditum parat, aſpera multa
Pertulit, adverſis rerum immerſabilis undis. Horat.

(k) *Achæmeniden*) Ulyſſis ſocius. Polyphemi Cyclopis timore in Sicilia ab Ulyſſe relictus, qui mox caſus ſuos Macareo petenti narrabit.

Vive-

Vivere miratus; Qui te caſuſve Deuſve
Servat Achæmenide? cur, inquit, (l) barbara Grajum
Prora vehit? petitur veſtræ quæ terra carinæ?
Talia quærenti jam non (m) hirſutus amictu,
Jam (n) ſuus, & ſpinis conſerto tegmine (o) nullis,
Fatur Achæmenides: Iterum Polyphemon, & illos
Aſpiciam fluidos humano ſanguine rictus:
(p) Hac mihi ſi potior domus eſt Ithaceque carina;
Si minus Ænean veneror genitore: nec unquam
Eſſe fatis potero, præſtem licet omnia gratus.
Quod loquor, & ſpiro; cælumque, & ſidera Solis
Reſpicio, (poſſimne ingratus, & immemor eſſe?)
Ille dedit. quod non anima hæc Cyclopis in ora
Venit: & ut lumen jam nunc vitale relinquam;
Aut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi (niſi ſi timor abſtulit omnem
Senſum animumque) fuit; cum vos petere alta relictus
Æquora proſpexi? volui inclamare; ſed hoſti
Prodere me timui: veſtræ quoque (q) clamor Ulyſſis
Pæne rati nocuit. vidi, cum monte revulſo
Immanem ſcopulum medias permiſit in undas,
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vaſta gigauteo jaculantem ſaxa lacerto.

INTERPRETATIO.

in vivis eſſet. Quæ fortuna, inquit, vel quis Deus te cuſtodit Achæmenide? Quamobrem navis Phygia habet Græcum? quæ tellus quæritur veſtra navi? Achæmenides nunc non hiſpidus veſtitu, nunc ſuus, & veſtibus nullis ſpinis obſitis, talia refert petenti. Videam denuo Polyphemum, atque illud os madens ſanguine humano, ſi Ithaca eſt mihi carior domus hac navi, ſi minus honoro Ænean quam patrem: neque unquam potero eſſe ſatis memor, quamvis faciam omnia. Ille præbuit quod verba facio, & vivo, & intueor cælum & Solem; quod hic homo non datus eſt in rictus Cyclopis (poſſimne eſſe immemor & ingratus?) & quamquam jam nunc deſeram lumen vitale, aut componar in ſepulcrum, aut certe non in illum ventrem. Quid tum mihi fuit conſilii (niſi ſi pavor ademit omnem ſenſum & conſilium) cum deſtitutus proſpexi vos provehi in vaſta maria? Subiit vociferari: verum metui me detegere hoſti: vociferatio Ulyſſis propemodum etiam obfuit veſtra navi. Aſpexi, cum rupe detecta jecit in medios fluctus ſaxum ingens. Aſpexi proſicientem iterum ingentes lapides brachio giganteo, tanquam impulſi eſſent viribus tormenti.

NOTÆ.

(l) *Barbara*) *Trojana* ſcilicet. Cæteros enim Græci barbaros vocitare ſolebant.

(m) *Hirſutus*) Qualem optime deſcribit Maro: quem vide.

(n) *Suus*) Cum antea Polyphemi potius mactanda victima ſibi videretur.

(o) *Nullis*) Cum prius lacera ex ſpinis hiſpida per dumos latitantis veſtis eſſet.

(p) *Hac*) *qua nunc vehor Ænea.*

(q) *Clamor*) Ad illud alludit, quod apud Homerum fingitur Odyſſ. 9. ubi Ulyſſes navi aufugiens, Polyphemum clamando, atque indicando quinam ipſe vere eſſet, qui ſe prius neminem dixerat, in ſeſe irritat. Quare, ingentis ſaxi jactu, pæne & ipſe & tota navis ab eodem Polyphemo oppreſſa.

Et,

Digitized by Google

Et, ne deprimeret fluctuſve lapiſve carinam,
Pertimui; jam me non eſſe (r) oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerba morte removit;
Ille quidem totam fremebundus obambulat Ætnam,
(ſ) Prætentatque manu ſilvas; & luminis orbus
Rupibus incurſat; fœdataque brachia tabo
In mare protendens, gentem (t) exſecratur Achivam:
Atque ait: O ſi quis referat mihi caſus Ulyſſen,
Aut aliquem e ſociis, in quem mea ſæviat ira,
Viſcera cujus edam, cujus viventia dextera
Membra mea laniem, cujus mihi ſanguis inundet
Guttur, & eliſi trepident ſub dentibus artus;
(u) Quam nullum, aut leve ſit damnum mihi lucis ademptæ!
Hæc, & plura ferox: me (x) luridus occupat horror,
Spectantem vultus etiamnum cæde madentes
Crudeleſque manus, & inanem luminis orbem,
Membraque, & humano concretam ſanguine barbam.
Mors erat ante oculos; minimum tamen illa malorum,
Et jam prenſurum, jam jam mea viſcera rebar
In ſua merſurum: mentique hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi ſociorum corpora terræ:
Quæ ſuper ipſe jacens, hirſuti more leonis,
Viſceraque, & carnes, obliſiſque oſſa medullis;

INTERPRETATIO.

Atque metui ne ſaxum, vel unda obrueret navigium, oblitus me jam non eſſe in illa. Poſtquam autem fuga vos ſeduxit a violenta nece; ille quidem rabioſus excurrit totam Ætnam, atque prætentat manu arbores, & privatus oculis impingit in ſaxa, atque porrigens in æquor lacertos infectos ſanie, deteſtatur nationem Græcam. O etiam dicit, ſi qua fors mihi reddat Ulyſſen, vel aliquem ex comitibus, in quem mea ira exæſtuet, cujus laniem præcordia, cujus ſanguis mihi irriget fauces, & membra fracta fremant ſub dentibus, quam nullum, vel parvum ſit mihi diſpendium oculi effoſſi. Sævus hæc & plura dixit: *pallidus metus me invadit, qui cernerem faciem etiamnum fluentem ſanguine, & truculentas manus, & circulum orbatum oculo, & artus, & barbam ſqualentem ſanguine humano. Mors erat præ oculis, illa tamen minimum malorum. Atque cogitabam* illum *modo correpturum me, jamjam deturbaturum mea præcordia in ſua; & ſpecies illius temporis manebat in animo, quo intuitus ſum duo corpora miſerorum ſodalium ter quater alliſa ſolo: ſuper quæ ipſe immiſſus tanquam hiſpidus leo, profundebat in ventris voraginem præcordia, & carnes, & oſſa.*

NOTÆ.

(r) *Oblitus*) Hinc maximus Achæmenidis in ſuos illuſtratur affectus.

(ſ) *Prætentat*) Cæcorum more, aut eorum qui per tenebras ambulant.

(t) *Exſecratur*) Id unum reliquum illis, qui potentia ſua abuſi, per ſævitiam, vædaniæ ſuæ tardem pœnas luunt.

(u) *Quam nullum*) Jam fabulæ color ſublatus: ipſiſſimam vides feritatis humanæ, qua nulla alia eſt major, horrendam indolem.

(x) *Luridus*) Qui luridos atque livore pallentes efficit.

Semi-

Semanineſque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invaſit. ſtabam ſine ſanguine mœſtus:
Mandentemque videns, ejectantemque cruentas
Ore dapes, & fruſta mero glomerata vomentem,
Talia fingebam miſero mihi fata parari.
Perque dies multos latitans; omnemque tremiſcens
Ad ſtrepitum, mortemque timens, cupiduſque (y) moriri,
Glande famem pellens: & miſta frondibus herba,
Solus, inops, exſpes, leto pœnæque relictus,
Haud procul adſpexi longo poſt tempore navim:
Oravique (z) fugam geſtu, ad littuſque cucurri:
Et movi: (a) Graiumque ratis Trojana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratiſſime, caſus,
Et ducis, & tubæ, quæ tecum credita ponto eſt.
Æolon ille refert (b) Tuſco regnare profundo;
Æolon Hippotaden, cohibentem carcere ventos:
Quos bovis (c) incluſos tergo memorabile munus
Dulichium ſumſiſſe ducem: flatuque ſecundo

INTERPRETATIO.

expreſſit medullis, & membra ſemiviva. Horror me corripuit. Triſtis eram atque exſanguis, aſpiciens manducantem, & ejicientem rictu eſcas ſanguinolentas, & vomentem partes vino immiſtas; credebam ejuſmodi ſortem manere me infelicem. Atque latitans per multos dies, & fremens ad omnem motum, pavens & optans mori, fugans famem glandibus, & gramine miſto foliis, ſolus, egenus, ſine ſpe, traditus morti & ſupplicio, poſt longum tempus non longe vidi navim; atque precatus ſum diſceſſum geſtu, & excurri ad littus: commovi etiam, & navis Trojana recepit Græcum. Tu etiam dilectiſſime ſociorum expone tuam ſortem, & ducis, & agminis, quod tecum commiſſum eſt Pelago.

Ille narrat Æolum Hippotæ filium, retinentem ventos carcere, imperium habere in Tuſcum mare: quos coactos in pelle Tauri ducem Dulichium cepiſſe donum magnificum: atque progreſſum eſſe

NOTÆ.

(y) *Morior*) Secundum quartam conjugationem verbum inflexit, quod ſæpius ſecundum tertiam invenitur. *Moriri* inſuper pro *moriendi* poſitum, ſyntaxi Græca.

(z) *Fugam*) Geſtu indicavit ſe miſerum ibi relictum, atque in navim percupere recipi.

(a) *Graium*) Ut hinc Æneæ, aut certe Poetæ humanitas ſit maxime conſpicua, qui hoſtem miſeria atq; periculis liberat. *Splendidum peccatum* tamen fuerit, loquacitati ſuæ omnia condonata atque conceſſa putant: atque id tantum, quibuſdam qui nihil ipſi quam blaterare volunt. Quaſi vero fictum ſuum ſine re Charitatis nomen, illos beneficiis Ethnicis anteponat, quos jam diu hujuſmodi nebulonum judices ipſe Chriſtus Jeſus aſſignavit.

(b) *Tuſco*) *In mare Tuſcum, ubi Æolias inſulas ſitas eſſe ſupra vidimus, imperium tenere.*

(c) *Incluſos*) Poſſintne magica arte coerceri venti, vel pro voto ab hac aut ab illa parte emitti, ut quidam dicunt, mihi quidem videtur dubium; quanquam neque impoſſibile. Æolo ea poteſtas data eſt, quod certiſſime eorum tempora atque impetum cognoſceret, aliiſque indicaret. Fabulam ad mores ſi transferas, dubium non eſt, quin, maxima ex parte ſaltem, affectus, qui hominum mentes concutiunt, & perſæpe convellunt, Ratione, quæ per Æolum ſignificatur, poſſint reprimi, atque utiliter ſuo loco immitti. Per ventos inſuper, Aura quavis leviores populos, ſi malis intelligere, quid ex eorum æſtibus oriatur, qua inſuper prudentia regendi, fabula docebit.

Luci-

Lucibus iſſe novem, & terram aſpexiſſe petitam:
Proxima poſt nonam cum ſeſe Aurora moveret;
Invidia ſocios prædeque cupidine ductos,
Eſſe ratos aurum, demſiſſe (*d*) ligamina ventis:
Cum quibus iſſe retro, per quas modo venerat undas,
Æoliique ratem portus repetiſſe tyranni.
Inde (*e*) Lami veterem (*f*) Læſtrygonis, inquit, in urbem
Venimus. (*g*) Antiphates terra regnabat in illa.
Miſſus ad hunc ego ſum, numero comitante duorum:
Vixque fuga quæſita ſalus comitique mihique.
Tertius e nobis Læſtrygonis impia tinxit
Ora cruore ſuo: fugientibus inſtat, & agmen
Concitat Antiphates. coeunt, & ſaxa trabeſque
Continuant: merguntque viros, merguntque carinas.
Una tamen, quæ nos ipſumque vehebat Ulyſſen,
Effugit. amiſſa ſociorum parte, dolentes,
Multaque conqueſti terris allabimur illis,
(*h*) Quas procul hinc cernis, procul hinc tibi (cerne) videnda eſt
Inſula, viſa mihi. tuque, o juſtiſſime Troum,
Nate Dea (neque enim finito Marte vocandus
Hoſtis es, Ænea) moneo, fuge littora Circes.

INTERPRETATIO.

novem diebus flamine propitio, & intuitum eſſe terram deſideratam: cum Aurora prima poſt nonam ſeſe exhiberet, comites impulſos invidia, & deſiderio prædæ, putantes eſſe aurum, ſolviſſe vincula ventis; cum quibus retroceſſiſſe per aquas per quas modo venerat, atque navem relatam ad portus regis Æolei. Inde, ait, venimus in antiquam urbem Lami Læſtrigonis. Antiphates imperium tenebat in illa regione. Ego ſum miſſus ad hunc, duobus comitantibus, & vix ſolus parta ſocio atque mihi fuga: tertius ex nobis imbuit rictus impios Læſtrigonis ſuo ſanguine. Antiphates perſequitur fugientes, & provocat turbam. Conveniunt, neque omittunt ingerere lapides & arbores: atque obruunt viros, obruunt naves. Una tamen elapſa eſt, quæ ferebat nos atque ipſum Ulyſſem. Parte comitum amiſſa, indignantes & multa conqueſti devenimus ad illas terras quas vides hinc procul. Aſpice, hinc tibi eſt procul cernenda inſula a me conſpecta. Tuque, o æquiſſime Trojanorum, filii Deæ, (neque enim finito bello appellandus es hoſtis, o Ænea,) Hortor, vita littora Circes.

NOTÆ.

(d) *Ligamina*) Ne igitur aut affectus rationis, aut Populi legum *ligamina* ſatagant frangere, niſi res ſuas diſtrahi cupiunt.

(e) *Lami*) Qui Neptuni filius, docente Horatio Formiarum dicitur mœnia tenuiſſe, late tyrannus, in Campania.

(f) *Leſtrygonis*) Fuerunt illi antiquiſſimi poſt Cyclopes Siciliæ populi, qui etiam ſub Lamo in urbe cognomine, atque Formiis habitaverunt.

(g) *Antiphates*) Crudeliſſimus fuit anthropophagus ex Lami poſteris: cujus a quoquam non melius cognoſcas feritatem quam a Naſone noſtro.

(h) *Quas*) Circæum promontorium digito oſtendebat Macareus, olim inſulam, nunc continenti junctum, ut patet ex Virg. Æn. 7. Situm eſt autem in Latii extrema ora, ortum verſus: atque ibi urbs fuit *Circæi*, a Circe ſic dicta.

Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores, immanſuetique Cyclopis,
Ire negabamus; & tecta ignota ſubire.
Sorte ſumus lecti. ſors me, fidumque Polyten,
Eurylochumque ſimul, nimiique Elpenora vini,
(*i*) Biſque novem ſocios Circæa ad mœnia miſit.
Quæ ſimul attigimus, ſletimuſque in limine tecti;
Mille lupi, miſtæque lupis urſæque leæque
Occurſu fecere metum: ſed nulla timenda,
Nullaque erat noſtro factura in corpore vulnus,
Quin etiam blandas movere per aera caudas,
Noſtraque adulantes comitant veſtigia; donec
Excipiunt famulæ, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. pulchro ſedet illa receſſu,
Solenni ſolio; pallamque induta nitentem,
Inſuper aurato circumvelatur amictu.
Nereides Nymphæque ſimul, quæ vellera motis
(*k*) Nulla trahunt digitis, nec fila ſequentia ducunt,
Gramina diſponent; ſparſoſque ſine ordine flores
Secernunt calathis; variaſque coloribus herbas:
Ipſa, quod hæ faciunt, opus exigit: ipſa quid uſus
Quoque ſit in folio, quæ ſit concordia miſtis
Novit: & advertens penſas examinat herbas.
Hæc ubi nos vidit, dicta acceptaque ſalute
(*l*) Diffudit vultus, & reddidit omnia votis.

INTERPRETATIO.

Nos etiam navi vincta in littore Circæo, non obliti Antiphatæ, & Cyclopis crudelis recuſabamus ire, atque intrare domos incognitas. Delecti ſuimus ſorte. Sors miſit me atque fidelem Polyten, & una Eurylochum, & Elpenorem nimium mero, cum octodecim ſodalibus ad urbem Circæam. Ad quam ſtatim atque pervenimus, & ſletimus ad limen domus, mille lupi, atque urſæ & leænæ miſtæ lupis iacuſſerant timorem occurſu: ſed nulla metuenda, nullaque erat impactura plagam noſtro corpori. Quin etiam agitaverunt mites caudas per aerem atque adblandientes proſequuntur noſtra veſtigia, donec miniſtræ nos excipiunt, & deducunt ad dominam per aulas marmore obductas. Illa ſedet in pulcro receſſu ſuper ſolio conſpicuo, & tecta palla ſplendenti, circumvelatur inſuper veſte aurata. Nereides miſtæ puellis, quæ nullas trahunt lanas agitatis digitis, neque ducunt fila ſequacia; herbas in ordinem ponunt, atque dividunt in quaſillos flores confuſe poſitos, atque gramina diſtincta coloribus. Ipſa exquirit opus quod hæ faciunt, ipſa etiam ſcit quæ ſit virtus cujuſque herbæ, quæ ſit vis conjunctarum; atque ſedulo diſcutit gramina expenſa. Poſtquam illa nos intuitus eſt, ſalute oblata atque reddita exhilaravit faciem; & reſpondet omnia pro voto.

NOTÆ.

(i) *Biſque*) Homerus viginti duos memorat.

(k) *Nulla*) Quomodo hodieque plurimæ ſolent vivere, id unum curantes ut ſuis illecebris obvios quoſque ad veſanum ſui amorem producant.

(l) *Diffudit*) Quia forma ſua plurimum valere intelligunt mulieres, ideo in ea concilianda ſunt maxime intentæ. Ex ea vero veneficæ famam Circe, quanquam & ideo Solis filia dicta ſit, non ſine cauſa comparavit.

Nec

Nec mora; miſceri toſti jubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri, cum lacte coagula paſſo,
Quique ſub hac lateant furtim dulcedine, ſuccos
Adjicit. accipimus ſacra data pocula dextra.
Quæ (m) ſimul arenti ſitientes hauſimus ore,
Et tetigit ſummos virga Dea dira capillos;
(Et pudet, & referam) ſetis horreſcere cœpi,
Nec jam poſſe loqui; pro verbis edere raucum
Murmur; & in terram toto procumbere vultu:
Oſque meum ſenſi pando occalleſcere roſtro;
Colla tumere toris: & qua modo pocula parte
Sumta mihi fuerant, illa veſtigia feci.
Cumque eadem paſſis (tantum (n) medicamina poſſunt
Claudor hara: ſolumque ſuis caruiſſe figura
Vidimus Eurylochum: ſolus data pocula fugit.
Quæ niſi vitaſſet, pecoris pars una maneret
Nunc quoque ſetigeri; nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ultor veniſſet Ulyſſes.
Pacifer huic dederat florem (o) Cyllenius (p) album
Moly vocant Superi: nigra radice tenetur.
Tutus eo, (q) monitiſque ſimul cæleſtibus intrat
Ille domum Circes; & ad inſidioſa vocatus

INTERPRETATIO.

Atque omiſſa cunctatione, imperat hordea toſta, & mella, & copiam vini, cum lacte paſſo coagulum: & admiſcet ſuccos, qui clam ſint ſub hac dulcedine. Sumimus pocula exhibita ſacra manu. Quæ ſtatim atque ſiti compulſi bibimus ore ſicco, & Dea crudelis attigit extremos capillos baculo: (Et pudet, & narrabo) cœpi rigere ſetis, neque jam poſſe verba facere; loco vocum proferre raucum murmur: & delabi in ſolum tota facie: atque ſenſi meum os pollere curvo roſtro: colla turgere toris: & qua parte pocula a me accepta fuerant, illa ſignavi veſtigia. Et, (tantum valent medicina) concludor ſuili; atque advertimus unicum Eurylochum in porcum non fuiſſe mutatum: unicus vitavit exhibita pocula. Quæ niſi effugiſſet, eſſet nunc etiam pars una pecoris ſetiferi: neque Ulyſſes edoctus tantum exitium ab illo vindex adiiſſet Circen. Cyllenius pacis conciliator illi dederat florem candidum: Dii appellant Moly. Alitur radice atra. Ille ſecurus eo, atque ſimul documentis cæleſtibus ſubit domum Circes: atque illectus ad doloſa

NOTÆ.

(m) *Simul*) Quam periculoſum ſit Cupidinis moribus obſequi Davidis prophetæ, itemque Salomonis ejuſdem filii clades indicant: ut tutiſſimum ſit, ne dicam oculis, ſed nequidem cogitatione ad iſtos ſcopulos deflectere.

(n) *Medicamina*) Imo eorum ſtultitia, qui ſeſe fucatis iiſdemque fugacibus deliciis labefactari ſinunt.

(o) *Cyllenius*) Mercurius eſt a Cyllene Arcadiæ monte, ubi educatus; qui *Moly* repperiſſe dicitur ab Homero.

(p) *Album*) Scripſit Plinius luteum pingi a Græcis auctoribus, qui ſibi ex Campania herbarum laudatiſſimam Homero, ſpecie illa qua ab eo deſcribitur, allatam dicit; radice rotunda, nigraque, magnitudine cepæ, folio Scyllæ. Effodi difficulter addit, utpote quæ inter difficultates ſaxeas ſerpat, atque ita abrupta in maximam longitudinem porrigatur.

(q) *Monitis*) Sapientiæ, atque Veritati obſequi, eſt optimum Moly: quanquam & præſentiſſima eſſe remedia adverſus incantationes & veneficia experti docent.

Pocula; conantem virga mulcere capillos
Reppulit; & ſtricto pavidam deterruit enſe.
Inde fides, dextræque (r) datæ: thalamoque receptus
Conjugii dotem (ſ) ſociorum corpora poſcit.
VI. Spargimur innocuæ ſuccis melioribus herbæ.
Percutimurque caput converſæ verbere virgæ;
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati
Erigimur: ſetæque cadunt, bifiduſque relinquit
Rima pedes. redeunt humeri: ſubjecta lacertis
Brachia ſunt. (t) flentem flentes amplectimur illum:
Hæremuſque ducis collo: nec verba locuti
Ulla priora ſumus, quam nos teſtantia (u) gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multaque præſens
Tempore tam longo vidi: multa auribus hauſi.
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit una
Quattuor e famulis, ad talia ſacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum ſola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore ſignum
Oſtendit juvenile, gerens in vertice picum,
Æde ſacra poſitum, (x) multiſque inſigne coronis.

INTERPRETATIO.

pocula reppulit illam *nitentem tangere comam bacillo, & probibuit trementem evaginato gladio. Inde fides & dextra juncta; atque admiſſus in lectum petit in dotem connubii corpora comitum.*

VI. *Irrigamur ſuccis melioribus graminis innoxii, atque verberamur per caput ictu virga converſa; & voces contrariæ vocibus prolatis proferuntur. Quo magis illa cantat, eo magis tollimur ſublati ex terra, & ſeta decidunt, & fiſſura deſerit pedes biſidos. Humeri redduntur, brachia ſubmittuntur lacertis.* Nos *lacrymantes amplectimur illum lacrymantem, atque manemus fuſi in collo ducis: neque protulimus ullas voces priores quam ſignificantes nos* fore *memores. Ibi manſimus per annum: & cum tam diu adfuerim vidi plurima, accepi plurima auribus.* Audivi *hoc etiam cum pluribus, quod una ex ancillis inſtitutis ad ejuſmodi ſacra mihi narravit: namque, dum Circe ſola eſt cum meo duce, illa mihi monſtrat ſtatuam juvenis ſculptam ex candido marmore, ferentem picum in vertice, collocatam in ſacello, atque conſpicuam multis ſertis.*

NOTÆ.

(r) *Data*) Adeoque Veneri etiam ſuus locus modo ne quis abutatur per impotentiam.

(ſ) *Sociorum*) Qui, cognita voluptatis turpitudine, ad meliorem mentem compulſi, eo in libertatem ab Ulyſſe vindicati dicuntur

(t) *Flentem*) Ex commiſeratione ſtatus adhuc quaſi præſentis ſociorum per turpitudinem amiſſorum.

(u) *Grator*) Pauciſſimos reperire licet, qui erga illos gratum animum teſtentur, a quibus afferti ſunt. Voluptas quia grata eſt, placent etiam quæcumque probra ad eam producunt: odio habentur qui illa improbando, voluptatem etiam tollere videntur.

(x) *Multis*) Ni fallor aliquid magnum latet ſub hac fabula, cum præſertim Marti Picus ſacer eſſe dicatur, qui hominibus herbam eam indicaſſe dicitur, cujus tactu ſeræ reſolvuntur. Illam namque volunt eum petere, ſi clavis aut quibuſcumque ferramentis, nidi ejus quem in cavis arborum ſtruit, aditus præcludatur. Ipſe Horatius de Circe Solis filia male ſentit. Cæterum quid agat cum illa hominum verſutiſſimus per annum integrum non facile aſſequor ſi meretrix fuit, atque id tantum. Quid ſi, eos in ſues & canes dicitur Ulyſſis ſocios transformaſſe, quod ſapientia ſua eos eſſe oſtenderet, quos deinde ad meliorem frugem reduxerit?

Quis

Quis foret, & quare ſacra coleretur in æde,
Cur hanc ferret avem, quærenti, & ſcire volenti,
Accipe, ait, Macareu: dominæque potentia quæ ſit
Hinc quoque diſce meæ. tu dictis adjice mentem.
VII. Picus in (y) Auſoniis proles Saturnia terris,
Rex fuit, utilium bello ſtudioſus equorum.
Forma viro, (z) quam cernis, erat. licet ipſe decorem
Aſpicias, fictaque probes ab imagine veram.
Par animus formæ. (a) nec adhuc ſpectaſſe per annos
Quinquennem poterat Graia quater (b) Elide pugna.
Ille ſuos (c) Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus: illum fontana petebant
Numina Najades; quas (d) Albula, quaſque (e) Numici,
Quaſque (f) Anienis aquæ, curſuque breviſſimus (g) Almo,
(h) Narque tulit præceps, & amœnæ (i) Farfarus umbræ:
Quæque colunt (k) Scyticæ regnum nemorale Dianæ,
Finitimoſque lacus. ſpretis tamen omnibus unam

INTERPRETATIO.

Cum exquirerem, & noſſe cuperem quiſnam is eſſet, & quamobrem coleretur in æde ſacra, quare gereret hanc volucrem, audi, inquit, Macareu; atque hinc cognoſce etiam quæ ſit poteſtas mea dominæ. Tu attentum præbe animum meis *ſermonibus.*

VII. *Picus filius Saturni rex fuit in terris Italis cupidus equorum generoſorum. Species erat viro quam vides. Potes ipſe ſpectare pulchritudinem, atque laudare veram a ſimulacro ficto. Animus ſimilis pulchritudini: neque adhuc poterat per ætatem vidiſſe quater certamen quinquennale in Græca Elide. Ille traxerat in ſuam faciem Dryadas natas in collibus Latinis: Naiades Deæ aquaticæ, quas Tibris, & quas aqua Numici, & quas aquæ Anienis, & Almo breviſſimus curſu, & Nar celer habuit, & Farfarus grata umbra, & quæ frequentant regnum nemorale Dianæ Scythicæ, & ſtagna proxima illum cupiebant. Ille tamen, contemtis cæteris.*

NOTÆ.

(y) *Auſonis*) *Italis*, ut ſæpe dictum.

(z) *Quam*) Statuam & ſignum Pici oſtendebat.

(a) *Nec adhuc*) Nondum natum fuiſſe dicit 20. annos.

(b) *Elide*) Quæ regio eſt Peloponneſi, in qua Piſa ſeu Olympia ad Alpheum fluvium, ubi ludi Olympici quinto quoque anno celebrati.

(c) *Dryadas*) Nymphas dicit, quæ in ſilvis vivere credebantur, Pici amore fuiſſe correptas.

(d) *Albula*) Tybris eſt, qui prius ab aquæ colore eo nomine appellatus.

(e) *Numici*) Fluvius eſt Laurentis agri in quem Æneam cecidiſſe ferunt.

(f) *Anienis*) *Anio* fluvius eſt Latii non longe ab urbe in Tyberim defluens.

(g) *Almo*) Hic etiam rivus haud longe ab urbe Roma Tyberim ingreditur.

(h) *Nar*) Umbriæ hic eſt in Tyberim quoque labens.

(i) *Farfarus*) Sabinorum eſt, qui per valles ſtagnans ripas habet plurimis arboribus conſitas, a quibus amœnæ umbræ.

(k) *Scythicæ*) In Cherſoneſo Taurica ſanguine exterorum qui illuc appellabant colebatur Diana; quæ ab Oreſte, ut quibuſdam placet, Ariciam Latii oppidum oraculi juſſu translata, tanta ibi non culta fuit immanitate. Servus tantum aliquis fugitivus qui *rex nemoralis* aut *nemorenſis* a nemore templo adjacenti dicebatur, ſacerdotio fungebatur, qui ab alio fugitivo provocatus ad certamen, aut ipſe mactabatur, aut illum jugulabat, qui regno ſuo ſuccedere cœperat.

Ille fovet Nymphen, quam quondam in colle (l) Palati
Dicitur (m) Ionio peperiſſe (n) Venilia Iano.
Hæc, ubi nubilibus primum maturuit annis,
Præpoſito cunctis (o) Laurenti tradita Pico eſt:
Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi;
Unde Canens dicta eſt. ſilvas & ſaxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros: tergumque premebat
Acris equi; lævaque haſtilia bina ferebat,
Pœniceam fulvo chlamydem (p) contractus ab auro,
Venerat in ſilvas & (q) filia Solis eaſdem:
Utque novas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta ſuo Circæa reliquerat arva.
Quæ (r) ſimul ac juvenem virgultis abdita vidit;
Obſtupuit, cecidere ſinu, quas legerat, herbæ:

INTERPRETATIO.

amat unam Nympham, quam Venilia dicitur peperiſſe olim Iano Ionio in monte Palatino. Poſtquam hæc rara quidem forma, ſed rarior peritia cantandi, eo quo vocata eſt Canens, *primum pervenit ad ætatem nubilem, data eſt Pico Laurenti antepoſito omnibus. Conſueverat agere arbores & lapides, & delinire feras, & ſiſtere ſuo cantu longos fluvios, & corripere aves fugaces. Quæ dum modulatur verſus voce muliebri, Picus prodierat denuo in campos Laurentes trajecturus apros indigenas; atque equo inſidebat generoſo, & gerebat ſiniſtra duo venabula, collectam habens chlamidem purpuream fibula auri flavi. Filia Solis venerat etiam in eadem nemora; atque ut carperet raras* quaſdam *herbas in fertilibus montibus deſeruerat agros Circeos appellatos ſuo nomine. Quæ tecta frondibus ſtatim atque aſpexit juvenem, haſit attonita: gramina quæ carpſerat exciderunt ſinu;*

NOTÆ.

(l) *Palati*) Palatium mons fuit unus ex ſeptem Romæ maxime conſpicuis, ubi Auguſtus Apollini ædem porticibus & Bibliotheca celeberrimam excitavit.

(m) *Jonio*) Janus, qui antiquiſſimus rex fuit Italiæ, atque idem prudentiſſimus ideo *Ionius* dicitur, quod Perrhebus, atque adeo Ionio mari vicinus, illud ſuperandum habuerit cum in Italiam venit. Inſpice modo tabulas Geographicas; ſine quibus vix unquam Lector cautus librum aperuerit.

(n) *Venilia*) Soror una dicitur Amatæ Latini uxoris, & mater Turni a Virgilio; quæ quomodo Iani uxor eſſe potuerit non video. Sed neque Ianus ullus fuit. Sunt hæ obſcuriſſimæ veritatis larvæ; quæ utinam nullæ unquam extitiſſent.

(o) *Laurenti*) Qui Laurenti Latii oppido ab ipſo condito, Laurentibus non procul a Lavinio imperabat.

(p) *Contractus*) Illud eſt quod Maro ita expreſſit, Æn. 5.

—— lato quam circum amplectitur auro Balteus, & tereti ſubnectit fibula gemma.

(q) *Filia*) *Circe* ſcilicet.

(r) *Simul*) Maximum eſt periculum ex viſu, ut cernis; a certe imparatis, & libidini ſuæ obſequentibus. Ille facile vincitur, imo jam victus eſt, quia vinci cupit. At certe qui periculum timet, ſuæque cavet libertati, non ita corripitur. Reflexu *ſcil.* radiorum lippiunt amatores oculi, &,

Dum ſpectant læſos, læduntur & ipſi.

Verum, *Carpit enim vires paulatim, uritque videndo fœmina*: quam ſi fugeris, *Tutus eris*, ipſo docente Ovidio,

Fla-m

Digitized by Google

Flammaque per totas viſa eſt errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab æſtu;
Quid cuperet, faſſura fuit. ne poſſet adire,
Curſus equi fecit, (ſ) circunfuſuſque ſatelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me novi; ſi non evanuit omnis
Herbarum virtus, & me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falſi
Finxit apri: præterque oculos traſcurrere regis
Juſſit, & in denſum trabibus nemus ire videri;
Plurima qua ſilva eſt, & equo loca pervia non ſunt.
Haud mora: continuo prædæ petit inſcius (t) umbram
Picus; equique celer fumantia terga relinquit.
Spemque ſequens vanam, ſilva pedes errat in alta.
Concipit illa preces; & verba venefica dicit:
Ignotoſque Deos (u) ignoto carmine adorat,
Quo ſolet & niveæ vultum confundere Lunæ,
Ex (x) patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.
Tum quoque cantato (y) denſatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus; cæciſque vagantur
Limitibus comites; & abeſt cuſtodia regi.
Nacta locum tempuſque, Per o tua lumina, dixit,

INTERPRETATIO.

& ignis viſus eſt currere per totas medullas. Poſtquam primum reſipuit a potenti flamma, voluit agnoſcere quid optaret. Impetus equi, & miniſtri circumfuſi cauſſa fuerunt ne poſſet accedere. Non tamen elaberis, inquit, *quanquam ventis auferaris, ſi ſaltem mihi perſpecta ſum, ſi omnis potentia graminum non effluxit, & mea carmina* non *me decipiunt. Dixit; & formavit ſpeciem ficti apri ſine omni corpore: atque imperavit tranſcurrere præter oculos regis, & videri ſubire ſilvam ſpiſſam arboribus, qua ea eſt maxime opaca, & loca non ſunt pervia equo. Sine cunctatione, Picus neſcius confeſtim perſequitur umbram prædæ: atque propere deſerit dorſum fumans equi; & ſequens ſpem inanem vagatur pedes in excelſa ſilva. Illa concipit preces, & profert incantamenta, & veneratur Deos ignotos ignoto carmine, quo & conſuevit obſcurare faciem Lunæ ſplendidæ, atque inducere nubila bibula capiti paterno. Tum etiam aer tegitur carmine cantato, & tellus emittit vapores; atque comites errant per obſcuras vias, & rex caret ſatellitibus.* Circe *nacta locum & tempus, o,* inquit, *per tuos oculos,*

NOTÆ.

(ſ) *Circumfuſus*) Non modo celerrimus equus Picum a Circes oculis abſtulerat; verum ut maxime conſtitiſſet, facile non erat coram comitum latera ſtipantium agmine, de amore illum compellare.

(t) *Umbram*) Aprum *ſcilicet* Circes veneficiis ſimulatum: cujuſmodi ſimulacra, num per artes magicas excitari poſſint, miror viros etiam præſtantiſſimos dubitaſſe.

(u) *Ignoto*) Namque melius eſt in totum hujuſcemodi artes nefarias ignorare.

(x) *Patrio*) *Soli.* fabulam autem videtur exponere ipſe Poeta. Neque vero magis difficile eſt nubes ciere, aut tempeſtatem movere: ſiquidem tamen dæmonis ſcientia uti licet.

(y) *Denſatur*) *In nubem cogitur aer*, ut inquit Virgilius.

Quæ (z) mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,
Quæ facit ut ſupplex tibi ſim Dea, conſule noſtris
Ignibus; & ſocerum, qui pervidet omnia, Solem
Accipe: nec durus (a) Titanida deſpice Circen.
Dixerat: ille ferox ipſamque preceſque repellit:
Et, quæcumque es, ait, non ſum tuus: altera captum
Me tenet; & teneat per longam comprecor ævum.
Nec Venere externa ſocialia fœdera lædam;
Dum mihi Janigenam ſervabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania fruſtra,
Non impune feres, neque enim reddere Canenti:
(b) Læſaque quid faciat, quid amans, quid fœmina, diſces
Rebus, ait: ſed amans, & læſa, & fœmina (c) Circe.
Tum bis ad occaſum; bis ſe convertit ad ortus:
Ter juvenem baculo tetigit: tria carmina dixit.
Ille fugit ſeſe ſolito velocius ipſe.
Currere miratus, pennas in corpore vidit:
Seque novam ſubito Latiis accedere ſilvis
Indignatus avem, duro fera robora roſtro
Figit; & (d) iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem.
Fibula quod fuerat, veſtemque momorderat aurum;

INTERPRETATIO.

qui corripuerunt meos, & per hanc ſpeciem, formoſiſſime, quæ cauſa eſt, ut Dea te precer, fave noſtro Amori, atque ſume in ſocerum Solem, qui pervides omnia; neque immitis ſperne Circen Titanida. Dixerat: ille ſævus rejicit & ipſam & preces; atque, inquit, Quæcumque es, non ſum tuus: alia tenet me captum, & oro ut illa teneat per longum tempus: neque violabo jura connubialia Venere peregrina, quandiu fata mihi indulgebunt Canentem Jani filiam. Titania, precibus ſæpius iteratis fruſtra; Non inultus diſcedes, inquit; neque vero reverteris ad Canentem; & ſcies experientia quid offenſa præſtet, quid amans, quid fœmina; atque Circe & offenſa, & amans, & fœmina. Tum bis ſe convertit ad occaſum, bis ſe contorquet ad ortum; ter tetigit juvenem virga; protulit tria carmina. Ille fugit, ipſe miratus ſeſe ferri celerius ſolito, advertit pennas in corpore; atque ægre ferens ſe repente accedere novam volucrem ſilvis Latinis, percutit duras arbores ſævo roſtro, atque infenſus impingit plagas oblongis ramis. Pennæ ceperunt colorem coccineum clamydis: quod aurum fuerat uncinus, atque conſtrinxerat amictus

NOTÆ.

(z) *Mea*) *Ipſi tui oculi per meos oculos ad intima delapſi præcordia, meis medullis acerrimum commovent incendium*, inquit Apuleius Metam. l. 10. Quodque de puellis prædicavit Propertius, cum dixit,

Cynthia prima ſuis miſerum me cepit ocellis:

de viris etiam dici poteſt.

(a) *Titanida*) *Titani Solis filiam.*

(b) *Læſaque*) Pulcherrima, ſi uſpiam aliqua eſt gradatio.

(c) *Circe*) Non ſine lepore atque maxima emphaſi ultimo nominata Circe.

(d) *Iratus*) Caſtus equidem fuerat Picus, at ſupra modum ferox: ut hinc præ ſtudio nimios non eſſe decere omnes poſſint intelligere.

Plu-

Pluma fit: & fulvo cervix præcingitur auro.
Nec quicquam antiqui Pico, niſi nomina, reſtat:
VIII. Interea comites clamato ſæpe per agros
Nequicquam Pico, nullaque in parte reperto,
Inveniunt Circen; (nam jam *(e)* tenuaverat auros;
Paſſaque erat nebulas ventis ac ſole reſolvi)
Criminibuſque premunt veris, regemque repoſcunt,
Vimque ferunt; ſæviſque parant inceſſere telis.
Illa nocens ſpargit virus, ſuccoſque veneni:
Et Noctem, Noctiſque Deos *(f)* Ereboque *(g)* Chaoque
Convocat: & magicis *(h)* Hecaten ululatibus orat:
Exſiluere loco (dictu mirabile ſilvæ:
Ingemuitque ſolum, vicinaque paluit arbos;
Sparſaque ſanguineis maduerunt pabula guttis;
Et lapides viſi mugitus edere raucos;
Et latrare canes; & humus ſerpentibus atris
(i) Squallere, & *(k)* tenues animæ volitare ſilentum.
Attonitum monſtris *(l)* vulgus pavet. illa paventum
Ora venenata *(m)* tetigit mirantia virga.
Cujus ab attactu variarum monſtra ferarum
In juvenes veniunt. *(n)* nulli ſua manſit imago;

INTERPRETATIO.

Fit pluma, & collum circumdatur flavo auro: nec quicquam ſupereſt antiqui Pico, præter nomen.

VIII. *Interea comites, Pico ſæpe vocato fruſtra per campos, neque uſſibi invento, incidunt in Circen (jam enim tenuaverat aërem, atque paſſa erat nubila diſpergi ventis ac Sole) atque coarguunt veris accuſationibus, & repetunt regem, vimque intentant, & volunt irruere feris haſtilibus. Illa ſpargit pernicioſum virus & ſuccos venenatos, & cogit Caliginem & Deos Caliginis & Erebi & Chaos, atque precatur Hecaten magicis ululatibus. Silvæ (mirabile dictu) loco motæ ſunt; & terra ingemuit; & arbores proximæ palluerunt; & gramina humida facta ſunt ſparſa guttis cruentis: & ſaxa viſa proferre raucos mugitus; & canes latrare; & terra exudare nigris anguibus; & exiles umbræ mortuorum volitare. Vulgus attonitum prodigiis tremit. Illa tetigit vultus attonitos trementium baculo incantato: ex cujus contactu prodigia diverſarum ferarum invadunt juvenes. Nulli ſtetit ſua forma.*

NOTÆ.

(e) *Tenuaverat*) Coactas nubes & denſatum aërem ſolverat.

(f) *Erebo*) Quæ profundiſſima eſt Inferorum ſedes; ubi etiam Erebus Deus ex Chao & Caligine procreatus.

(g) *Chao*) Quod omnium rerum confuſa moles, ex qua omnia derivata, vel etiam Deorum omnium antiquiſſimus ex quo cæteri propagati.

(h) *Hecaten*) Dianam dicit, quæ veneficiis atque incantamentis, imo & omnibus propemodum rebus, præeſſe credita, mutatis tamen nominibus.

(i) *Squallere*) Mire horrorem veneficij iſtud indicat.

(k) *Tenues*) Umbras dicit ſine corpore.

(l) *Vulgus*) De Pici comitibus ſermo eſt.

(m) *Tetigit*) Neque hodiernæ veneficæ, niſi ſingulatim aut peculiari quodam modo ſingulis attributo veneno nocere videntur,

(n) *Nulli*) Adeoque ſuis Principibus mature debent conſulere Populi: ne illorum in ſeſe redundet clades. Poſſunt inſuper omnes ex hac fabula cognoſcere, quam periculoſum ſit ſeſe perditis aliorum rebus immiſcere: tametſi, vel certiſſimo exitio, officio ſuo quiſque fungi debet.

IX. Preſ-

IX. Preſſerat occiduus (o) Tarteſſia littora Phœbus;
Et fruſtra conjux oculis animoque Canenti
Exſpectatus erat. famuli populuſque per omnes
Diſcurrunt ſilvas; atque (p) obvia lumina portant.
Nec ſatis eſt Nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem; facit hæc tamen omnia: ſeſe
Proripit; ac Latios errat veſana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt, inopem ſomnique cibique,
Per juga, per valles, qua fors ducebat, euntem.
Ultimus aſpexit feſſam luctuque viaque
Tibris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrymis ipſos modulata dolores,
Verba ſono tenui mœrens fundebat; ut olim
Carmina jam moriens (q) canit exſequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit: inque leves paulatim (r) evanuit auras.
Fama tamen ſignata loco eſt; quem rite Canentem
Nomine de Nymphæ veteres dixere Camœnæ.
Talia multa mihi (ſ) longum narrata per annum,
Viſaque ſunt, reſides & deſuetudine tardi
Rurſus inire fretum, rurſus dare vela jubemur.

INTERPRETATIO.

IX. *Sol occidens tetigerat littora Tarteſſia; & maritus nequicquam erat exſpectatus oculis atque menti Canentis. Miniſtri una cum plebe diſcurrunt per omnes ſilvas, atque ferunt lucernas obvias. Neque ſatis eſt Nymphæ ejulare, & diſcerpere comam, & ſeſe plangere; quanquam facit hæc omnia: exſilit, atque amens vagatur per campos Latinos: Sex noctes, & totidem dies Solis revertentis conſpexerunt illam expertem ſomni & alimenti errantem per cacumina montium & per valles, qua fortuna ferebat. Tibris noviſſimus vidit illam exhauſtam mœrore & itinere, atque demittentem artus in ripa frigida. Ibi lugens modulata ipſos mœrores proferebat voces ſono exiguo cum fletibus; ut aliquando cygnus jam moriturus modulatur cantus exſequiales. Denique habens medullas extenuatas fletibus defecit & paulatim diſſecta eſt in ſubtilem aerem. Fama tamen manſit loco, quem antiquæ Muſæ appellarunt Canentem, ut par fuit, de nomine Nymphæ. Multa ejuſmodi mihi relata atque viſa per longum annum: ſegnes atque i[illegible]avi deſuetudine denuo jubemur inire mare, atque pandere carbaſa.*

NOTÆ.

(o) *Tarteſſia*) *Occidentalia*. *Tarteſſia* enim, vel *Carteia*, ut alii vocant, Hiſpaniæ ſunt Bœoticæ a Tartheſſo oppido. Videtur autem Sol in Oceanum mergi ex littore Heſperio proſpicientibus.

(p) *Obvia*) *Pico* ſcilicet, ſi forte repperiſſent.

(q) *Canit*) Mirum eſt, quod non Poetæ modo, ſed Oratores, Philoſophi inſuper hanc eaodem fabulam de Cycni ferali cantu inculcaverint, qui non aliam quam raucam vocem ſolitus eſt prodere. Placuit credo illis qualiſcumque pulcherrimæ, atque ut videtur ſapientis avis, ſonus.

(r) *Evanuit*) Aptiſſima certe metamorphoſi, ſiquidem Vocis ea ſit natura, ut poſt breve aliquod temporis ſpatium *tenues vaneſcat in auras*. Cæterum, cum ea ſit conditio rebus humanis, ut pulcherrima quæque atque florentiſſima citius pereant, deliculis atque bellulis homunculis terribilem canit Canens cantilenam.

(ſ) *Longum*) Quo apud Circen Macareus, una cum Ulyſſe atque ſociis commoratus erat.

(t) *Reſides*) Quibuſque *Patris potior fuit interdicta voluptas*, ut cecinit Flaccus.

(u) An-

(*u*) Ancipiteſque vias, & iter (*x*) Tita anivaſtum
Dixerat; & ſævi reſtare pericula ponti.
Pertimui, fateor; nactuſque hoc littus adhæſi.
X. Finierat Macareus: urnaque (*y*) Æneia nutrix
Condita marmorea; tumulo breve carmen habebat:
Hic me Caieten notæ pietatis alumnus
Ereptam (*z*) Argolico, quo (*a*) debuit igne cremavit.
Solvitur herboſo religatus ab aggere (*b*) funis:
Et procul inſidias, infamatæque relinquunt
Tecta Deæ; lucoſque petunt, ubi nubilus umbra
In mare cum flava prorumpit Tibris arena.
(*c*) Faunigenæque domo potitur (*d*) nataque Latini;
Non ſine (*e*) Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suſcipitur; (*f*) pactaque furit pro conjuge Turnus.
Concurrit Latio (*g*) Tyrrhenia tota: diuque
(*h*) Ardua ſolicitis victoria quæritur armis.
Auget uterque ſuas externo robore vires:
Et multi (*i*) Rutulos, (*k*) multi Trojana tuentur.

INTERPRETATIO.

Titania admoverat de itinere dubio atque de ejus longitudine, & ſuperiſſe diſcrimina aſperi maris. Agnoſco expavi, atque natus has oras hic manſit.

X. Macareus abſolverat: atque nutrix Æneida compoſita in urna marmorea habebat brevem titulum ſepulcro: Alumnus celebris pietatis cremavit hic igno quo debuit me Caietam ſervatam ab igne Græco. Vincula nexa expediunt ab aggere gramineo, atque longe deſerunt inſidias & demum Deæ famoſa, & accedunt ad lucos, ubi Tibris opacus nebulis deſinit in mare cum fulva glarea. Atque Æneas potitur domo Faunigenæ & filia Latini, non tamen ſine bello, Bellum geritur cum natione ſæva; & Turnus ſævit pro ſponſa promiſſa. Tota Tuſcia congreditur cum Latio; & victoria difficilis diu quæritur armis anxiis. Uterque auget ſuas opes viribus peregrinis; & multi ſtant a partibus Rutulorum, multis a partibus Trojanorum.

NOTÆ.

(u) *Ancipites*) *Multis periculis obſitas.*

(x) *Titania*) Circes eſt.

(y) *Æneia*) *Caieta*; quæ ibi ſepulta portui & urbi nomen ſuum dedit, quod hodieque permanet.

(z) *Argolico*) A Græcis namque incenſa Troja, ibi cum multis aliis potioris ſortis perire debuiſſet Caieta.

(a) *Debuit*) Priſcis temporibus defunctorum corpora igne a conſanguineis, aut proximis quibuſque, cremanda curari notius eſt, quam ut me monitore indigeat.

(b) *Funis*) Quo Æneæ naves religatæ erant.

(c) *Faunigena*) Fauno enim & Marica genitus Latinus.

(d) *Nata*) *Lavinia*.

(e) *Marte*) Namque graviſſimum bellum adverſus Turnum & Rutulos gentem ferocem, geſſit.

(f) *Pacta*) Lavinia eſt, quam mater Amata, ut eſt fœminarum pervicacia, Turno; invitis Fauni oraculis, quæ illam externo marito addicebant, Latino inſuper marito reluctante, promiſerat.

(g) *Tyrrhenia*) Quæ Trojanis favit adverſus Turnum; ut canit Virgilius.

(h) *Ardua*) Siquidem Dii ipſi ſæpius de ea contenderint, Junone Turno, Venere ſuo præſertim favente Æneæ.

(i) *Rutulos*) Latii fuerunt populi Turni ſubditi.

(k) *Multi*) Recenſentur omnes a Marone Æn. 7. a v. 794.

Caſtra

Caſtra. neque Æneas (*l*) Evandri ad limina fruſtra,
At (*m*) Venulus magnam profugi (*n*) Diomedis ad urbem
Venerat. ille quidem ſub (*o*) Iapyge maxima Dauno
Mœnia condiderat: (*p*) dotaliaque arva tenebat.
Sed Venulus Turni poſtquam mandata peregit,
Auxiliumque petit; vires (*q*) Ætolius heros
Excuſat. nec ſe ſoceri committere pugnæ
Velle ſui populos: nec, quos e gente ſuorum
Armet, habere viros. Neve hæc commenta putetis;
(Admonitu quanquam luctus renovantur amaro)
Perpetiar memorare tamen; poſtquam alta cremata eſt
Ilion; & Danaas paverunt Pergama flammas;
(*r*) Naryciuſque heros, a (*ſ*) virgine, (*t*) virgine rapta,
Quam meruit ſolus pœnam, digeſſit in omnes;
Spargimur: & ventis inimica per æquora rapti,
Fulmina, noctem, imbres, iram cælique mariſque
Perpetimur Danai, cumulumque (*u*) Caphareа cladis.

INTERPRETATIO.

Neque Æneas acceſſerat in caſſum ad ædes Evandri: at Venulus fruſtra venerat *ad ingentem urbem profugi Diomedis. Ille quidem poſuerat vaſtiſſimos muros ſub Dauno Japyge, & poſſidebat agros dotales. Sed poſtquam Venulus enarravit juſſa Turni, & popoſcit ſuppetias, heros Ætolius excuſat opes: neque ſe cupere ad bellum mittere ſubditos ſui ſoceri: neque habere viros ex numero ſuorum quos armare poſſit. Neve credatis hæc eſſe ficta, tametſi mæror redintegratur crudeli admonitu, ſuſtineam tamen referre. Poſtquam ſublimis Troja deflagravit, & arces Iliacæ pabulo fuerunt igni Græco, & heros Narycius, Virgine ſublata, ſparſit in omnes a virgine pœnam qua ſolus dignus fuit, nos Græci divellimur; & ablati ventis per infenſa maria, ferimus fulmina, caliginem, nimbos, iram cæli, & oceani, & in cumulum exitii Caphareum.*

NOTÆ.

(l) *Evandri*) Rex fuit Arcadiæ, qui cum patrem imprudens occidiſſet, atque regno pulſus eſſet, Carmentæ matris fatidicæ hortatu in Italiam venit, atque victis Aboriginibus ea loca tenuit ubi poſtea Roma condita fuit. Is Ænean conſiliis, atque copiis auxiliaribus juvit.

(m) *Venulus*) Qui a Turno ad Diomedem miſſus orator, fruſtra auxilium petivit.

(n) *Diomedis*) Rex fuit Ætoliæ, idemque bello fortiſſimus, qui a bello Trojano reverſus, cum adulteram ſibique inſidiantem Ægialen uxorem cognoviſſet, in Italiam profugit; ubi Dauni Apuliæ regis filiam cum parte regni ſuam fecit, Argyrippam inſuper condidit.

(o) *Iapyge*) Qui in Iapygia ſeu Appulia regnum obtinebat.

(p) *Dotalia*) In dotem uxoris a ſocero Dauno accepta.

(q) *Ætolius*) *Diomedes*, ſcilicet; quem antea in Ætolia imperium habuiſſe diximus.

(r) *Narycius*) Locrenſis: fuit enim *Naryx*, quæ & *Narycium* & *Naryce* dicitur; urbs Locridis. De Ajace autem Oilei hic agitur, qui ob ſtupratam Caſſandram regiam virginem in ipſo Minervæ templo, non in ſe tantum, ſed in omnes Græcos numinis iram concitavit. Nam in patriam navigantes, & ipſe, maxima orta tempeſtate, fulmine percuſſus eſt, & alii per maria fuere disjecti; ut vix unus & alter domum redire potuerint.

(ſ) *Virgine*) *Minerva*.

(t) *Virgine*) *Caſſandra*.

(u) *Capharea*) Illud Eubœnæ promontorium Virgilius hac cauſa ultorem dixit. Nauplius Palamedis filii mortem iniquo animo ferens, Minervæ ſuaſu, Græcis tempeſtate laborantibus faces quaſi portus ſigna ex Caphareo extulit, quo cum appellare niterentur in cautes Euboicas naufragi interierunt.

Ne-

Digitized by Google

Neve morer referens, triſtes ex ordine caſus;
Græcia tum potuit (x) Priamo quoque flenda videri.
Me tamen (y) armiferæ ſervatum cura Minervæ
Fluctibus eripuit, patriis ſed rurſus ab (z) Argis
Pellor: & antiquo memores de (a) vulnere pœnas
Exigit alma Venus: tantoſque per alta labores
Æquora ſuſtinui; tantos terreſtribus armis;
Ut mihi felices ſint illi ſæpe vocati,
Quos communis hyems, importuniſque Caphareus
Merſit aquis: vellemque horum pars una fuiſſem:
Ultima jam paſſi comites belloque fretoque,
Deficiunt; finemque rogant (b) erroris, at Agmon
Fervidus ingenio, tum vero & cladibus aſper,
Quid ſupereſt, quod jam patientia veſtra recuſet
Ferre, viri? dixit. Quid habet (c) Cytherea, quod ultrà
(Velle puta) faciat? nam dum pejora timentur;
Eſt in vota locus: ſors autem ubi peſſima rerum;
Sub pedibus timor eſt, (d) ſecuraque ſumma malorum.
Audiat ipſa licet; licet, ut facit, oderit omnes
Sub Diomede viros; odium tamen illius omnes
Spernimus, & (e) magno ſtat magna potentia nobis.

INTERPRETATIO.

Neve detineam vos memorans ſingulatim luctuoſos eventus, Græcia tum potuit videri lugenda etiam Priamo. Favor tamen armigeræ Palladis ſuſtulit ex undis me cuſtoditum. Verum rurſus rejicior ab Argis patriis; atque alma Venus recordans vulneris antiqui a me allati repetit pœnas: & paſſus ſum tantos labores per profunda maria, tantos armis terreſtribus, ut illi ſint ſæpe dicti beati a me, quos publica tempeſtas & Caphareus abſorbuit aquis moleſtis; optaremque ut fuiſſem pars una eorum. Socii jam paſſi extrema bello & mari deficiunt, & orant finem itineris. At Agmon vehemens animo, tum vero etiam ſævus ex malis, Quid reſtat, inquit, quod veſtra virtus jam non patiatur, viri? quid habet Cytherea, quod amplius faciat, poſito quod cupiat? nam dum graviora metuuntur, locus eſt precibus: cum vero ſors omnium graviſſima, pavor proſtratus eſt, & ſumma malorum minime timenda. Quanquam ipſa audiat; tametſi, ut facit, odio habeat omnes viros ſub Diomede, nihilominus omnes contemnimus illius odium, & contra magnum eſt nobis magna vis.

NOTÆ.

(x) *Priamo*) Utcumque infenſiſſimo hoſti: ſiquidem a Græcis regno, liberis, vita denique ſpoliatus.

(y) *Armifera*) Nam & Dea belli.

(z) *Argis*) Argos enim Peloponneſi urbem Tydeus Ætoliæ regno pulſus, ad Adraſtum confugerat; ubi ex Deiphyle hujus filia Diomedem ſuſcepit.

(a) *Vulnere*) Namque ipſam Deam Venerem ſagitta a Diomede vulneratam, quæ Æneæ ſuo cum ipſo congreſſum opem ferebat; ſcripſerunt Poetæ. Qua re irata Dea a Diomede uxoris animum ſic abalienavit ut illum ab excidio Trojano reverſum accipere noluerit.

(b) *Erroris*) Eo nomine etiam appellantur itinera quæ per incertum mare ſuſcipiuntur.

(c) *Cytherea*) Venus Diomedi infenſa, de qua jam toties, a Cytheris ſic dicta, in quam inſulam illa primum concha marina dicitur advecta.

(d) *Secura*) *Fortuna miſerrima tuta eſt*, ut alibi dixit noſter.

(e) *Magno*) Hoc ſibi vult, ni fallor, majoribus Veneris inſultibus, majorem ſuam cognoſci potentiam.

Tan-

Talibus invitam Venerem (*f*) Pleuronius Agmon
Inſtimulat verbis: (*g*) veteremque reſuſcitat iram.
Dicta placent paucis. numeri majoris amici
Agmona corripimus: cui reſpondere paranti
Vox pariter, vociſque via eſt tenuata: comæque
In plumas abeunt: plumis nova colla teguntur,
Pectoraque, & tergum: majores brachia pennas
Accipiunt: cubitique leves ſinuantur in alas.
Magna pedum digitos pars occupat: oraque cornu
Indurata rigent: finemque in acumine ponunt,
Hunc Lycus, hunc Idas, & cum Rhetenore Nycteus,
Hunc mirantur Abas: & dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem, numeruſque ex agmine major
Subvolat, & remos plauſus circumſonat alis.
Si volucrum quæ ſit albis proxima (*h*) cygnis.
Ut non cygnorum, ſic albis proxima (*h*) Cygnis.
Vix equidem has ſedes, & Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo minima cum parte meorum.
XI. Hactenus (*i*) Oenides. Venulus (*k*) Calydonia regna,
(*l*) Peucetioſque ſinus (*m*) Meſſapiaque arva relinquit.

INTERPRETATIO.

Agmon Pleuronius talibus verbis provocat Venerem nolentem, & accendit antiquam iram. Hæc *verba probantur a paucis. Plures amici arguimus Agmonem, cujus volentis reſpondere vox ſimul & meatus vocis eſt diminutus: & capilli vertuntur in plumas, novum collum velatur plumis cum pectore & dorſo: lacerti induunt majores pennas, & leves cubiti curvantur in alas; magna pars pedum corripit digitos, & os cornu rigidum induratur, & deſinit in acumen. Lycus, atque Idas, & Nycteus cum Rhetenore hunc mirantur: & dum ſtupent aſſumunt eoſdem vultus; & potior numerus ex turba evolat, & ſtrepit circum remos percuſſis alis. Si petis quænam ſit facies avium repentinarum; Sicut non Cygnorum, ſic ſimillima candidis cygnis. Ægre equidem, gener Dauni Iapygis ſervo hanc habitationem, & agros aridos cum minima parte meorum.*

XI. *Hactenus Oenides. Venulus deſerit regna Calydonia, & ſinus Peucetios, atque campos Meſſapios:*

NOTÆ.

(f) *Pleuronius*) *Ex Pleurone Ætoliæ oppido oriundus.*

(g) *Veterem*) Ob vulnus ſibi a Diomede impactum.

(h) *Cygnis*) Ardeæ ſunt, ſeu Erodii. *Des Herons.* Mirum autem cui videri poſſit, quod beneficio Deorum nonnulli, alii autem eorumdem ira in aves mutati fuerint: nam utcumque hæ ſint fabulæ, non tamen ſine aliquo ſenſu & judicio fuerunt confictæ. Hinc ergo pronum eſt intelligere humana omnia ex Dei numine atque nutu pendere, quæ bene aut male cedunt, prout ex ejus benevolentia aut indignatione oriuntur, & quiſque utitur vel abutitur.

(i) *Oenides*) *Diomedes* Oenei nepos.

(k) *Calidonia*) Ea pars Appulliæ quam in dotem Diomedes a Dauno acceperat eo nomine appellatur, quia ille rex olim Ætoliæ *Calydonius* etiam a Calydone Ætoliæ urbe dicebatur.

(l) *Peucetios*) *Appulos.* Namque in duas partes diviſa Appulia, quarum alia ad ortum *Peucetia*, alia ad occaſum *Daunia* appellatur. Utraque ad mare Adriaticum porrecta, atque Aufido, acri fluvio diviſa.

(m) *Meſſapia*) In quibus Calabri atque Salentini, in peninſula ultima Italiæ quæ ad ortum magis ſpectat, a parte Septemtrionali.

In

In quibus antra videt: quæ multa nubila ſilva,
Et levibus (n) guttis manantia, ſemicaper (o) Pan
Nunc tenet; at quodam tenuerunt tempore Nymphæ.
Appulus has illa paſtor regione fugatas
Terruit; & primo ſubita formidine movit:
Mox, ubi mens rediit, & (p) contempſere ſequentem;
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has paſtor: ſaltuque imitatus agreſti
Addidit obſcœnis convitia ruſtica dictis.
Nec prius obticuit; quam guttura condidit arbor.
Arbore enim ſuccoſque licet cognoſcere mores.
Quippe (q) notam linguæ baccis oleaſter amaris
Exhibet. aſperitas verborum ceſſit in illas.
XII. Hinc ubi legati rediere, negata ferentes
Arma (r) Ætola ſibi, Rutuli ſine viribus illis
Bella inſtructa gerunt: multumque ab utraque cruoris
Parte datur. fert ecce avidas in (ſ) pinea Turnus
Texta faces: igneſque timent, quibus unda pepercit.
Jamque picem, & ceras, alimentaque cætera flammæ
(t) Mulciber urebat, perque altum ab carbaſa malum

INTERPRETATIO.

In quibus cernit ſpeluncas, multis arboribus opacas, & ſtillantes levibus guttis; quas Pan ſemicaper nunc poſſidet; at Nymphæ olim obtinebant. Paſtor Appulus tremefecit illas fugatas illa regione, atque primo movit repentino metu: mox, poſtquam collegerunt animum, & ſpreverunt perſequentem, agitaverunt choreas ad numerum motis pedibus. Paſtor has arguit; atque illas ſimulans ſaltu ruſtico adjecit probra inſulſa turpibus verbis. Neque ante ſiluit, quam arbor obduxit fauces. Facile vero intelligere mores ex arbore atque ejus fructu: namque oleaſter indicat probrum linguæ baccis auſteris. Acerbitas dictorum tranſit in illas. Poſtquam legati inde reverſi ſunt dicentes arma ſibi denegata, Rutuli gerunt bella parata ſine illis copiis; & multum ſanguinis funditur ab utraque parte. Ecce Turnus infert rapaces tædas in rates pineas; & quibus fluctus non nocuerunt reformidant flammas. Jamque ignis incendebat picem, & ceras, & reliqua fomenta flammæ; atque ſcandebat ad linteа per excelſum malum,

NOTÆ.

(n) *Guttis*) Hanc ex vulgatis libris lectionem, admonente ſubactiſſimi judicii viro Tanáq Fabro, præceptore olim meo, chariſſimo, revocavi. *Stagnis* enim nulla Mſſ. levitatem poſſint afferere. Verum licet ipſe inſpicias quæ ille Epiſtolarum lib. 1. pag. 310. conſignavit. Neque vero operæ pœniteat.

(o) *Pan*) De iſto naturæ totius auctore, ſi fabulis credimus, jam ſæpe dictum. Verum ne parce inculcatus a nobis videatur, conſule ſi placet nobiliſſimi Huetii reconditiſſimæ eruditionis opus, Demonſtrationem Evangelicam; unde quod ſit ſatis aſſumas.

(p) *Contempſere*) Nullum eſt aliud præſentius remedium adverſus perverſorum irriſorum atque calumniatorum virus, quam Neglectus. Sic & illi denique obmuteſcunt, patientia & invicta virtute ſuperati, quæ bonis præſidium fuit.

(q) *Notam*) Pejus urit lingua quam ignis: attamen virtutem & veritatem nequit in omne tempus evertere.

(r) *Ætola*) *Diomedis Ætoli.*

(ſ) *Pinea*) Naves indicat Æneæ, in quas Turnus ignem immiſit.

(t) *Mulciber*) *Vulcanus*, qui a mulcendo ferro ita dictus. Atque is pro igne ponitur.

Ibat

Ibat; & incurvæ fumabant (*u*) tranſtra carinæ:
Cum memor has pinus (*x*) Idæo vertice cæſas
Sancta Deum (*y*) genitrix, (*z*) tinnitibus aera pulſi
Æris, & inflati complevit murmure buxi.
Perque leves domitis invecta leonibus auras,
Irrita ſacrilega jactas incendia dextra
Turne, ait. eripiam; nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes & membra meorum.
Intonuit dicente Dea: tonitrumque ſecuti
Cum ſaliente graves ceciderunt grandine nimbi:
Aeraque, & ſubitis tumidum concurſibus æquor
(*a*) Aſtræi turbant, & eunt in prælia, fratres.
E quibus alma (*b*) parens unius viribus uſa,
Stuppea prærumpit Phrygiæ retinacula claſſis:
Fertque rates pronas; imoque ſub æquore (*c*) mergit.
Robore mollito, lignoque in corpora verſo,
In capitum faciem puppes mutantur aduncæ.
In digitos abeunt, & crura natantia, remi:
Quodque prius fuerat, latus eſt: mediiſque carina
Subdita navigiis, (*d*) ſpinæ mutatur in uſum.
Lina comæ molles, (*e*) antennæ brachia fiunt.

INTERPRETATIO.

& tranſtra cava navis fumum emittebant, cum ſancta mater Deorum recordans has arbores fuiſſe excifas jugis Idæis, implevit aerem tinnitibus æris percuſſi, & ſono tibiæ inflatæ: atque vecta per tenuem aerem leonibus ſub jugum miſſis, fruſtra, inquit, immittis ignes manu impia, Turne; Auferam, neque me ſinente, flamma rapax abſumet partes & membra mearum ſilvarum. Æther inſonuit, Dea verba faciente; & denſi imbres ſecuti tonitru cum grandine ſaliente: & fratres Aſtræi confundunt aerem, & mare inflatum repentinis concurſibus, & inter ſe concurrunt. E quibus alma mater, uſa impetu unius prius divellit vincula Phrygiæ claſſis, & rapit naves pronas, & depreſſit in profundum mare. Duritie emollita, atque ligno mutato in artus, puppes curvæ vertuntur in vultus capitum, remi mutantur in digitos & pedes natantes; &, quod fuerat antea, eſt latus; & carina ſubſtrata mediis navibus vertitur in uſum ſpinæ. Carbaſa abeunt in flexiles capillos, antennæ in lacertos.

NOTÆ.

(u) *Tranſtra*) *Les bancs des rameurs.*

(x) *Idæo*) *Ida*, montis Phrygiæ.

(y) *Genitrix*) *Cybele eſt*: de qua jam ſæpius.

(z) *Tinnitibus*) Illud habuit cum Baccho commune bona hæc mater, ut incondito tympanorum & fiſtularum ſtrepitu furialique ululatu, omnia ejus fierent.

(a) *Aſtræi*) *Venti*, Aſtræi gigantis & Auroræ filii.

(b) *Parens*) *Cybele* ſcilicet.

(c) *Mergit*) Ex eo quod aquis extinctus ignis a Turno Æneæ navibus immiſſus fabulam contexuit Virgilius, eas in Nymphas eſſe converſas.

(d) *Spina*) Carina, quæ pars eſt navis infima, ſeu trabes, cui cæteræ adhærent, in ſpinam dorſi fuit mutata.

(e) *Antennæ*) Forte non abs te fuerit obſervare quomodo in his tranſmutationibus ſingula quæque huic aut illi naturæ viciniora in eas vertantur: ut hinc ſibi quiſque bona omnia comparare in futurum ſtudeat.

Cæ-

Cærulus, ut fuerat, color eſt. quaſque ante timebant,
Illas virgineis exercent luſibus undas
Naides æquoreæ: duriſque in montibus ortæ
Molle fretum celebrant: nec eas ſua tangit origo.
Non tamen oblitæ, quam multa pericula ſævo
Pertulerint pelago. jactatis ſæpe carinis
Suppoſuere manus: niſi ſi qua vehebat Achivos.
XIII. Cladis adhuc (f) Phrygiæ memores, odere Pelaſgos
(g) Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus; & lætæ videre rigeſcere puppim
Cautibus (h) Alcinoi; ſaxumque increſcere ligno.
XIV. Spes erat in Nymphas animata claſſe marinas
Poſſe metu monſtri Rutulum deſiſtere bello.
Perſtat, habetque Deos (i) pars utraque: quique Deorum
Inſtar, habent animos. nec jam dotalia regna,
Nec ſceptrum (k) ſoceri, nec te, Lavinia virgo,
Sed viciſſe petunt: deponendique pudore
Bella gerunt. tandemque Venus victricia (l) nati
Arma videt: (m) Turnuſque cadit; cadit (n) Ardea Turni
Soſpite dicta potens. quam poſtquam barbarus ignis
Abſtulit, & tepida latuerunt tecta favilla;

INTERPRETATIO.

Color eſt cyaneus, ut fuerat: atque Naiades marina agitant luſibus virgineis illos fluctus quos antea reformidabant: & nata in aſperis collibus frequentant molle æquor, neque illa curant ſuam originem. Non tamen immemores, quam multa diſcrimina ſint perpeſſa in mari tumultuoſo, ſubmiſerunt crebro manus navibus agitatis, niſi ſi qua ferret Græcos.

XIII. *Nondum oblita Phrygii excidii, odio perſequuntur Achivos: atque ſpectaverunt hilari facie fragmenta navis Neritiæ: & hilares viderunt puppim Alcinoi verti in ſcopulum.*

XVI. *Spes erat, claſſe animata in Nymphas æquoreas, Rutulum poſſe omittere bellum timore prodigii. Pergit; atque pars utraque habet Deos; & habent animos qui inſtar Deorum, neque jam quærunt regna dotalia, nec ſceptrum ſoceri, nec te, virgo Lavinia; ſed victoria petitos eſſe; & gerunt bella pudore omittendi. Atque tandem Venus cernit arma victricia filii; & Turnus procumbit. Ardea, vocata potens Turno incolumi, ruit; quam poſtquam ſævus ignis conſumpſit, & domus ſunt abſcondita ſub calido cinere.*

NOTÆ.

(f) *Phrygiæ*) Quaſi Nymphæ Græcos Trojani excidii auctores ulciſci cuperent.

(g) *Neritiæ*) *Ulyſſis*, qui Ithacæ regnavit, ubi mons Neritus.

(h) *Alcinoi*) Qui rex Phæacum Ulyſſem e naufragio enatantem hoſpitio excepit; navique inſtruxit qua in Ithacam veheretur: quam quidem Neptunus Polyphemi filii ultor in ſcopulum mutavit; ut refert Homer. Odyſſ. 13.

(i) *Pars*) Trojana *ſcilicet*, atque Rutula; hinc ſtante Turno, illinc Ænea: quorum uterque ſuos habebat Deos, ut ſupra dictum; latiuſque ex Maronis Æneide patet. Quem vide: nam & illorum altercationibus, quod raro evenit, voluptatem, non ſine fructu, capies.

(k) *Soceri*) *Latini regis*, ſcil.

(l) *Nati*) *Æneæ*.

(m) *Turnus*) Quem Æneas interfecit, ut ex Marone intelligitur.

(n) *Ardea*) Quæ urbs Latii Turni regia.

Congerie e media tum primum cognita (o) præpes
Subvolat: & cineres plauſis everberat alis.
Et ſonus, & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque manſit in illa
Urbis: & ipſa ſuis deplangitur Ardea pennis.
  XV. Jamque Deos omnes, ipſamque Æneia virtus
Junonem veteres finire coegerat iras:
Cum, bene (p) fundatis opibus creſcentis Juli,
Tempeſtivus erat cælo (q) Cytereius heros;
Ambieratque Venus Superos: colloque (r) parentis
Circumfuſa ſui, Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore dure pater, nunc ſis mitiſſimus oro;
Æneæque meo, qui te de ſanguine noſtro
Fecit avum, quamvis parvum, des, optime, numen;
Dum modo des (ſ) aliquod ſatis eſt inamabile (t) regnum
Aſpexiſſe ſemel, Stygios ſemel iſſe per amnes.
Aſſenſere Dei: nec conjux regia vultus
(u) Immotos tenuit: placatoque annuit ore.
Tum pater Eſtis, ait, cæleſti munere digni,
Quæque petis, pro quoque petis. cape, gnata, quod optas,
Fatus erat. gaudet; grateſque agit illa parenti:
Perque leves auras junctis invecta (x) columbis

INTERPRETATIO.

præpes tum primum cognita evolat e medio cumulo, atque excutit favillas alis percuſſis. Et vox, & macies & pallor, & omnia quæ conveniant urbi domitæ, nomen etiam urbis illi manſit, atque ipſa Ardea deplangitur ſuis pennis.

XV. *Jamque virtus Æneæ coegerat omnes Deos ipſamque Junonem finem imponere antiquæ iræ, cum opibus Aſcanii creſcentis bene conſtitutis: heros Cythereius erat maturus cœlo; Atque Venus ambierat Deos; & projecta in collum ſui patris, Nunquam, dixerat, mihi immitis pater ullo tempore, precor ſis nunc benigniſſimus, atque optime prabeas numen quantumvis exiguum dummodo aliquid prabeas meo Æneæ, qui fecit te avum de noſtro ſanguine. Satis eſt vidiſſe ſemel regnum horrendum, tranſiviſſe ſemel per fluvios inferos. Dii annuerunt; neque uxor regia habuit faciem immotam, annuit etiam vultu placato. Tum pater, Eſtis, inquit, digni dono cœleſti, & quæ poſcis, & pro quo poſcis: ſume filia quod cupis. Abſolverat. Illa agit gratias patri atque læta per ſublimem aerem junctis columbis.*

NOTÆ.

(o) *Præpes*) *Avis*, quæ altius volat, ut ſolent Ardeæ, In auguriis felices aves *præpetes* dicuntur.

(p) *Fundatis*) Turno occiſo Laviniam duxerat uxorem Æneas, qui Latino ſocero mortuo imperium in Latio obtinuit, ubi & Lavinium ædificavit.

(q) *Cythereius*) *Æneas, Veneris Cythereæ filius.*

(r) *Parentis*) *Jovis* ſcilicet.

(ſ) *Aliquod*) Indiges Deus factus eſt, quem etiam *Jovem indigetem* appellatum fuiſſe teſtatur Livius.

(t) *Regnum*) Plutonis *ſcilicet* quod Sibyllæ ope, patris videndi cauſa Æneas ſubierat.

(u) *Immotos*) Quod faciunt qui annuere, ut ſupra vidimus, nolunt.

(x) *Columbis*) A quibus Veneris currum trahi voluerunt Poetæ; propter earum libidinem ſcilicet.

Digitized by Google

(y) Littus adit Laurens; ubi tectus arundine ſerpit
In freta flumineis vicina (z) Numicius undis.
(a) Hunc jubet Æneæ, quæcumque obnoxia morti,
Abluere, & tacito deferre ſub æquora curſu.
(b) Corniger exſequitur Veneris mandata: ſuiſque,
Quicquid in Ænea fuerat mortale, repurgat,
Et reſpergit aquis. pars (c) optima reſtitit illi.
Luſtratum genitrix divino corpus odore
Unxit, & (d) ambroſia cum dulci nectare miſta
Contigit os; fecitque Deum: quem turba (e) Quirini
Nuncupat (f) Indigetem; (g) temploque ariſque recepit.
XVI. Inde ſub Aſcanii ditione (h) binominis (i) Alba

INTERPRETATIO.

accedit ad littus Laurens, ubi fluvius Numicius velatus cannis volvitur in mare fluctibus flumineis. Huic imperat repurgare quæcumque Ænea ſubjecta morti, & vehere ſub maria leni fluxu. Corniger perficit juſſa Veneris, atque abluit ſuis aquis quidquid Ænea fuerat morti obnoxium, atque reſpergit. Pars optima illi permanſit. Mater imbuit corpus purgatum divino odore & tetigit faciem ambroſia miſta cum ſuavi nectare, atque fecit Deum: quem populus Romanus vocat Indigetem, & recepit in templa atque altaria.

XVI. *Poſtea Alba atque res Romana fuit ſub poteſtate*

NOTÆ.

(y) *Littus*) Quod non longe a Lavinio ubi Æneas regnabat; a Laurento vicina urbe ſic dictum.

(z) *Numicius*) Rivulus Latii in quo Æneæ repertum cadaver. Atque hinc locus datus fabulæ, quæ illum in eo ab omni humana labe purgatum finxit. Cæterum fabula non eſt, quanquam plus quam fabula a pleriſque Chriſtianis contemnatur, quod virtute ſua ad ſuperos transferuntur, qui per totam vitæ ſuæ curriculum eo contendunt. Per ſolam Dei miſeraotis Gratiam, cui ſoli ſtat Gloria in omne ævum, ſit iſtud. At ſit tamen, idque ab eo per nos, per noſtram fidem, per noſtra opera: neque alios adhibere poſſit, qui Chriſtum, meritum noſtrum, pro nobis induant.

(a) *Hunc*) Scilicet per mortem, quicquid morti obnoxium deponimus. Neque revera eſt mors quam plerique mortales timent. Ejus eſt larva tantum. Sed enim, Bone Deus! quales ſunt de vita, de morte, de corpore ſuo, de ejus reſurrectione, de ſexcentis hujuſcemodi, non dicam beliuarum, ſed Doctorum uti videri volunt quorundam opinionem! O inſulſiſſimos atque in ſupina ſua ignorantia pervicaciſſimos homines! Atqui periculum eſt ab illis maximum, ſi quis illorum hiſpidas ſetas vel leviter tangat.

(b) *Corniger*) *Numicius*. Diximus enim ſæpius, propter divergentem curſum, fluviis cornua tribui.

(c) *Optima*) *Anima* ſcil. effluvium Divinitatis; cujus utinam aliquem ſenſum haberent tot larvati, ſeu potius cœno obruti nomine tantum homines.

(d) *Ambroſia*) Quæ cibus eſt Deorum jucundiſſimus; ſicut *nectar* eorumdem potus ſuaviſſimus. Utrumque Immortalitatem ſignificat, & ſæpe confunduntur.

(e) *Quirini*) *Romuli*: quem in cœlo Quirinum vocari ſcripſit Florus. Atque per eum Romani intelliguntur.

(f) *Indigetem*) Quos ſua merita, ut inquit Tullius, in cœlum vocarunt & Diis adſcripſerunt, illi; quod, ante in terris agentes, nunc nullius rei egentes in Diis agerent, *Indigetes* dicti ſunt.

(g) *Templo*) Æneæ tanquam Heroi Latini ſacellum dicaverunt.

(h) *Binominis*) Nam & *Iulus* dictus.

(i) *Alba*) Quam Aſcanius condidit, Lavinio novercæ relicto.

Reſque Latina fuit ſuccedit (*k*) Sylvius illi.
Quo ſatus, antiquo tenuit (*l*) repetita Latinus
Nomina cum ſceptro: clarum ſubit Alba Latinum:
Epitos ex illo eſt. poſt hunc Capetuſque; Capyſque:
Sed Capys ante fuit. regnum Tiberinus ab illis
Cepit; & in (*m*) Tuſci demerſus fluminis undis
Nomina fecit aquæ: de quo Remuluſque feroxque
Acrota ſunt geniti: Remulus maturior annis
Fulmineo periit (*n*) imitator fulminis ictu.
Fratre ſuo ſceptrum moderatior Acrota forti
Tradit (*o*) Aventino: qui quo regnarat, eodem
Monte jacet poſitus; tribuitque vocabula monti.
Jamque Palatinæ (*p*) ſummam Proca gentis habebat.
Rege ſub hoc (*q*) Pomona fuit; qua nulla Latinas
Inter (*r*) Hamadryadas coluit ſolertius hortos,
Nec fuit arborei ſtudioſior altera fœtus:
Unde tenet nomen: non ſilvas illa, nec amnes;
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.

INTERPRETATIO.

Iuli binominis: Silvius ſuccedit illi; cujus filius Latinus ſumſit nomina iterata cum veteri ſceptro. Alba ſuccedit illuſtri Latino: tum ſubit Epitus: Capetus & Capys hunc ſequuntur; ſed Capys fuit prior. Tiberinus ſumſit ſceptrum poſt illos: atque extinctus in fluctibus fluvii Tuſci, dedit nomen aquæ. Ex quo & ſævus Romulus & Acrota ſunt orti. Remulus ætate major ſimulatore fulminis, interiit ictu fulmineo: Ærota lenior fratre ſuo dedit ſceptrum ſtrenuo Aventino, qui ſepultus in eodem colle in quo regnaverat, atque impoſuit nomen colli. Jamque Proca obtinebat imperium in gentem Palatinam. Sub hoc rege Pomona vixit, qua nulla inter amadryadas Latinas coluit hortos majori induſtria; neque alia fuit magis dedita fructibus arboreis, a quibus habet nomen. Illa non diligit nemora, neque fluvios, ſed campos, & arbores proferentes poma felicia.

NOTÆ.

(k) *Silvius*) Tantis tenebris involuta ſunt rei Romanæ primordia, ut neque ſibi conſtent ipſi auctores qui de iis ſcripſerunt: ne miretur quiſquam ab hoc noſtro Dionyſium; ab utroque Livium in recenſenda Albanorum regum genealogia diſſentire. Hanc habet poſterior. Aſcanius primus eſt; 2. Sylvius Poſthumus Æneæ filius; 3 Æneas Sylvius: manſit enim *Sylvius*, poſtea omnibus Albanis regibus cognomen, ſicut *Cæſar* Romanis Imperatoribus: 4 Latinus; 5 Alba; 6 Atis; (Dionyſio Capetus, noſtro Epitus.) 7 Capis; 8 Capetus; ſeu Calpetus; 9 Tiberinus; 10 Remulus; 11 Agrippa, qui noſtro Acrota; 12 Aventinus; 13 Procas: 14 Amulius, Numitor.

(l) *Repetita*) Latinum habuimus ſupra Laviniæ patrem.

(m) *Tuſci*) *Albulæ*, ſcilicet, cui a ſubmerſo Tyberino, *Tibris* datum nomen.

(n) *Imitator*) Fragoribus atque ſimulatis fulguribus Deorum contemtor; quaſi Deus fuiſſet ipſe, terrorem hominibus incutere ſatagebat: qui vero fulmine interiit.

(o) *Aventino*) Qui unus eſt ex ſeptem Romæ celebrioribus montibus.

(p) *Summam gentis*) Pro *Imperio* in eam gentem quæ circa Palatium & ea loca, ubi poſtea Roma eſt condita.

(q) *Pomona*) Pomorum Dea: a quibus nomen habuit. *Poma* autem dicuntur quoſcumque fructus arbores, ſeu plantæ eſui aptos profundunt.

(r) *Hamadryadas*) Eo nomine; a Græcis mutuato, appellantur Nymphæ, quæ ſingulis addictæ quercubus, una cum iis & oriuntur & occidunt.

Nec

Nec jaculo gravis eſt, ſed adunca dextera falce:
Qua modo (ſ) luxuriem premit, & ſpatiantia paſſim
Brachia (t) compeſcit: fiſſa modo cortice virgam
Inſerit: & ſuccos alieno præſtat (u) alumno:
Nec patitur ſentire ſitim: bibulæque recurvas
Radicis (x) fibras labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc ſtudium: Veneris quoque nulla cupido:
Vim tamen agreſtum metuens, pomaria claudit.
Intus: & acceſſus prohibet refugitque viriles.
Quid non & (y) Satyri ſaltatibus apta juventus
Fecere, & pinu præcincti cornua Panes,
Silvanuſque ſuis ſemper (z) juvenilior annis,
Quique (a) Deus fures vel falce vel inguine terret,
Ut poterentur ea? ſed enim ſuperabat amando
Hos quoque (b) Vertumnus: neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri meſſoris ariſtas
Corbe tulit, verique fuit meſſoris imago!
Tempora ſæpe gerens fræno religata recenti,
Deſectum poterat gramen verſaſſe videri.
Sæpe manu ſtimulos rigida portabat; ut illum
Jurares feſſos modo disjunxiſſe juvencos.

INTERPRETATIO.

Neque manus eſt impedita venabulo, ſed curva falce, qua nunc coercet luxuriem, & reprimit ramos paſſim porrectos: nunc immittit ſurculum in diviſum corticem, & præbet humorem alieno alumno. Neque ſinit ſitire, & irrigat fibras ſtuoſas ſiticuloſa radicis aquis fluentibus. Hic amor, hoc ſtudium; nullum etiam deſiderium connubii. Nihilominus reformidans impetum ruſticorum claudit intus pomaria, & impedit atque vitat acceſſus viriles. Quid non fecerunt & Satyri juventus prona in ſaltationes, & Panes habentes cornua circumdata pinu, & Silvanus ſemper levior ſuis annis, & Deus qui tremefacit fures vel falce vel pudendis, ut eam conſequerentur? Verum enim vero Vertumnus præcellebat etiam illis amando; neque erat beatior illis. O quoties portavit ariſtas corbe, ſpecie aſperi meſſoris, & fuit imago veri meſſoris. Sæpe habens tempora vincta novo fæno, poteras videri verſiſſe herbas reciſas. Sæpe ferebat aculeos manu dura, ut aſſereres illum modo jugo levaſſe tauros laſſos.

NOTÆ.

(ſ) *Luxuriem*) Luxuriari dicuntur arbores, quæ nimias frondes protrudunt.

(t) *Compeſcit*) Exponit quod prius dixit; namque deſtringendo ramos (*ex eleganti*) luxuries compeſcitur arborum.

(u) *Alumno*) *Surculo* nempe ex alia arbore derepto.

(x) *Fibras*) Eo nomine appellantur ſubtiliores radices, quæ præſertim terræ humorem exſugunt.

(y) *Satyri*) De Satyris, Silvanis, atque omni cornuto & capripedi ſalaciſſimo genere jam ſæpius mentio eſt facta.

(z) *Juvenilior*) Quia licet ſenex, ſicuti a Marone dicitur, non ideo tamen minus feſtivus aut amori deditus.

(a) *Deus*) Priapum dicit hortorum Deum, Bacchi & Veneris filium, pudendis ſuis ita turpem, ut fures etiam, ſi Naſoni credas, proterrere potuerit.

(b) *Vertumnus*) Fuit unus ex Diis Latinis, cui a vertendo, quod in formas omnes ſeſe verteret, illud nomen impoſitum. Quanquam alias Etymologias Noſter alicubi,. Propertius inſuper, qui de eo multus eſt, alias ſubnectit. Romæ ſacellum habuit. Feſta *Vertumnalia* dicta, quæ menſe Octobri celebrabantur.

Falce data frondator erat, vitiſque putator.
Induerat (c) ſcalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piſcator arudine ſumta,
Denique per multas aditum ſibi ſæpe figuras
Repperit, ut caperet ſpectatæ gaudia formæ.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra,
Innitens baculo, poſitis ad tempora canis,
Aſſimilavit anum: cultoſque intravit in hortos:
Pomaque mirata eſt: (d) Tantoque potentior, inquit.
Paucaque laudatæ dedit oſcula, qualia nunquam
Vera dediſſet anus: glebaque incurva reſedit,
Suſcipiens pandos (e) Autumni pondere ramos.
Ulmus erat contra ſpatioſa tumentibus uvis:
Quam ſocia poſtquam pariter cum vite probavit,
At ſi ſtaret, ait, cælebs ſine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet:
Hæc quoque, quæ juncta vitis requieſcit in ulmo,
Si non nupta foret, terræ acclinata jaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris hujus;
Concubituſque fugis; nec te conjungere curas.
Atque utinam velles! Helene non pluribus eſſet
Sollicitata procis: nec (f) quæ Lapitheia movit
Prælia, nec conjux timidis audacis Ulyſſei.
Nunc quoque, cum fugias averſeriſque petentes,

INTERPRETATIO.

Falce oblata erat frondator, & vitis amputator. Sumſerat ſcalas, crederes collecturum poma. Erat miles enſe cinctus, piſcator virga capta. Denique crebro ſibi paravit acceſſum per multas formas, ut frueretur voluptate viſæ pulchritudinis. Ille etiam habens tempora involuta mitra picta, innitens ſcipione, capillis albis affixis temporibus imitatus eſt vetulam, atque ſubiit cultos hortos, & mirata eſt poma, Tantoque, inquit, potentior: atque obtulit pauca ſuavia laudatæ, qualia nunquam vera anus obtuliſſet, & gibboſa ſedit ſuper ceſpite, ſuſpiciens ramos incurvatos onere Autumni. Ulmus erat in conſpectu vaſta racemis turgidis; quam poſtquam laudavit una cum vite conjunctam. At, inquit, ſi eſſet ſtipes cælebs ſine vite, nihil haberet quamobrem deſideraretur præter folia. Hæc etiam vitis ſocia quæ compoſita eſt ſuper ulmo, ſi non eſſet juncta jaceret humi proſtrata. Tu tamen non moveris exemplo hujus arboris atque vitas connubium, neque cupis te conjungere. Atque utinam cuperes! Helena non eſſet quæſita a pluribus procis; nec quæ cauſſa fuit certaminum Lapithæiorum; nec Uxor Ulyſſis audacis in pavidos. Nunc etiam, cum vites atque odio habeas ambientes.

NOTÆ.

(c) *Scala.*) Quibus utuntur qui poma ex arboribus diu ſervanda colligiunt.

(d) *Tantoque*) *Quanto cultiores hortos habes*, inellige. Verum ea Ellipſis vetulæ optime ſapit familiarem eandemque callidam agendi rationem.

(e) *Autumni*) *Pomorum*, quæ per Autumni tempus matureſcunt.

(f) *Quæ*) Hippodamia eſt de qua lib. 12.

Mille proci cupiunt; & ſemideique Deique,
Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, ſi ſapies, ſi te bene jungere, anumque
(*g*) Hanc audire voles (quæ te plus omnibus illis,
Plus quam credis, amo), vulgares rejice (*h*) tædas:
Vertumnumque tori ſocium tibi ſelige: pro quo
Me quoque pignus habe. neque enim ſibi notior ille eſt,
Quam mihi. nec toto paſſim vagus errat in orbe.
Hæc loca ſola colit. nec uti pars magna procorum,
Quam modo vidit, amat. tu primus & ultimus illi
Ardor eris; ſolique ſuos tibi (*i*) devovet annos.
Adde, quod eſt juvenis: quod naturale decoris
Munus habet: formaſque apte fingetur in omnes:
Et, quod erit juſſus (jubeas licet omnia), fiet.
Quid, quod amatis idem? quod. quæ tibi poma coluntur,
Primus habet; lætaque (*k*) tenet tua munera dextra?
Sed neque jam fœtus deſiderat arbore demtos,
Nec quas hortus alit, cum ſuccis mitibus herbas;
Nec quicquam, niſi te. Miſerere ardentis: & ipſum,
Qui petit, ore meo præſentem crede precari.
Ultoreſque Deos, & pectora (*l*) dura peroſam
(*m*) Idalien, memoremque time (*n*) Rhamnuſidis iram.

INTERPRETATIO.

mille proci optant, & ſemidei, Deique, & omnia numina quæ colunt colles Albanos. Verum tu, ſi ſapias, ſi velis feliciter nubere, atque auſcultare huic vetulæ, quæ diligo te plus quam illi omnes, plus quam ſidem habes, ſperne vulgares faces, atque ſelige tibi Vertumnum ſocium lecti: pro quo accipias me etiam in pignus: Neque enim ille eſt ſibi magis perſpectus quam mihi. Nec ille tanquam erro expatiatur paſſim per univerſum mundum. Frequentat hæc ſola loca. Nec, ſicut magna pars procorum, diligit quam vidit ultimam: tu eris illi primus atque noviſſimus amor; & devovet tibi ſoli ſuam vitam. Adde quod eſt juvenis; quod pulcher eſt dono quodam peculiari naturæ, atque eleganter ſe finget in omnes figuras, & fiet quod erit juſſus, quamvis omnia jubeas. Quid quod diligitis idem? quod habet primus poma, quæ coluntur a te, & tractat manu hilari tua dona? Sed neque nunc cupit fructus dereptos arboribus, neque herbas quas hortus nutrit cum ſuccis mitibus. nec quicquam præter te. Miſerere flagrantis: atque puta ipſum qui petit præſentem orare verbis meis: & reverere Deos vindices, & Idalien averſantem corda ſæva, & iram memorem Rhamnuſidis,

NOTÆ.

(g) *Hanc*) Seipſum indicat Vertumnus in vetulam mutatus.

(h) *Tædas*) *Matrimonium*: quia ad nuptias eas admovere ſolitum, ut ſæpius inculcatum.

(i) *Devovet*) Sæpius in malam partem accipitur vox iſta.

(k) *Tenet*) De eo etiam gloriatur ipſe Vertumnus apud Propertium, nominis ſui rationes proferendo, his, & pluribus aliis verbis,

Seu quia vertentis fructum percepimus anni.
Vertumni rurſus credidit eſſe ſacrum.

(l) *Dura*) *Amori minus obſequentia.*

(m) *Idalien*) Venerem dicit, ab Idalio Cypri nemore ſic dictam.

(n) *Rhamnuſidis*) Nemeſis eſt, Jove & Neceſſitate, vel Oceano & Nocte genita, ſcelerum, ſuperbiæ præſertim ultrix, & virtutum remuneratrix, quid quemque facere deceat oſtendens: quæ a Rhamnunte Atticæ oppido, ubi templum habuit *Rhamnuſia* ſeu *Rhamnuſis* dicta eſt.

Quoque magis timeas (etenim mihi multa vetuſtas
Scire dedit), referam toto notiſſima (o) Cypro
Facta; quibus flecti facile & miteſcere poſſis.
Viderat a veteris generoſam ſanguine (p) Teucri
Iphis Anaxareten humili de ſtirpe creatus.
Viderat: & totis perceperat oſſibus æſtum.
(q) Luctatuſque diu, poſtquam ratione furorem
Vincere non potuit, ſupplex ad limina venit.
Et modo (r) nutrici (ſ) miſerum confeſſus amorem,
Ne ſibi dura foret: per ſpes oravit alumnæ.
Et modo de multis blanditus cuique miniſtris,
Sollicita petit propenſum voce favorem.
Sæpe ferenda dedit blandis ſua verba tabellis:
Interdum madidas lacrymarum rore coronas
(t) Poſtibus intendit; poſuitque in limine duro
Molle latus: (u) triſtique feræ convicia fecit.
Surdior illa freto ſurgente cadentibus (x) Hœdis,
Durior & ferro, quod (y) Noricus excoquit ignis,
Et ſaxo, quod adhuc vivum radice tenetur;
Spernit, & irridet; factiſque immitibus addit
Verba ſuperba ferox: & ſpe quoque fraudat amantem.

INTERPRETATIO.

Et quo magis timeas (namque ætas dedit mihi multa cognoſcere) narrabo facta perſpectiſſima tota Cypro, quibus poſſis facile duci atque deliniri. Iphis natus ex parentibus plebeiis conſpexerat nobilem Anaxareten ortam ex ſanguine veteris Teucri. Conſpexerat, atque conceperat amorem totis oſſibus; & diu repugnans, poſtquam non potuit ſuperare æſtum ratione, ſupplex venit ad januam; & nunc confeſſus effrænum amorem nutrici, precatus eſt per ſpem alumnæ, ne ſibi eſſet crudelis: nunc adulans ſingulos ex plurimis famulis, imploravit favorem benevolum voce anxia. Plerumque credidit ſua verba ferenda lenibus tabellis: nonnunquam affixit januæ ſerta humida rore lacrymarum ſuarum: atque immiſit tenerum latus in rigido limine: & jecit probra in mæſtam feram. Illa ſurdior mari turbato Hœdis occidentibus; & rigidior ferro, quod ignis Noricus excoquit, & ſilice vivo, qui adhuc adhæret locis: contemnit atque irridet, & immitis adjicit factis crudelibus voces feroces, atque ſubtrahit ſpem etiam amanti.

NOTÆ.

(o) *Cypro*) Quæ maris Mediterranei inſula Veneri ſacra.

(p) *Teucri*) Telamonis fuit filius, quia patre domo pulſus propter Ajacis fratris multam necem, profugus in Cyprum, ibidem novam Salaminam condidit.

(q) *Luctatur*) Hic verſus ex l. 7. repetitur.

(r) *Nutricis*) Hæc omnia ex penitiſſimis artis & experientiæ ſuæ myſteriis depromſit Poeta.

(ſ) *Miſerum*) Siquidem a qua non amatetur perdite amaret.

(t) *Poſtibus*) Decantata hæc fuerunt in Amoribus.

(u) *Triſti*) *Quæ triſtem amatorem faciebat.*

(x) *Hœdis*) Stellis duabus infra capram ſub humero Erichthonii ſeu aurigæ, quæ ortu atque occaſu ſuo tempeſtates ciere dicuntur.

(y) *Noricus*) Quia apud Noricos, qui Auſtriæ vel Bavariæ ut vocant hodie, populi fuerunt, magna atque optimi ferri copia fuit.

Non

Digitized by Google

Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis; & ante fores hæc verba noviſſima dixit:
Vincis, Anaxarete: neque erunt tibi tædia tandem
Ulla ferenda mei. lætos molire triumphos,
Et (z) Pæana voca, nitidaque incingere (a) lauro.
Vincis enim, moriorque libens: age, ferrea, gaude.
Certe aliquid laudare mei (b) cogeris, eritque
Quo tibi ſim gratus: meritumque fatebre noſtrum.
Non tamen ante tui curam ceſſiſſe memento,
Quam vitam; (c) geminaque ſimul mihi luce carendum.
Nec tibi Fama mei ventura eſt nuncia leti;
Ipſe ego, ne dubites, adero: præſenſque videbor;
Corpore ut exanimi crudelia lumina paſcas.
Si tamen, o Superi, mortalia fata videtis;
Eſte mei memores; nihil ultra lingua precari
Suſtinet; & longo facite ut memoremur in ævo:
Et, quæ demſiſtis vitæ, date tempora (d) famæ.
Dixit; & ad poſtes ornatos ſæpe coronis
Humentes oculos & pallida brachia tendens,
Cum foribus laquei religaret vincula ſummi;
(e) Hæc tibi ſerta placent, crudelis & impia? dixit.

INTERPRETATIO.

Iphis impatiens longi doloris non ſatiavit cruciatus; atque protulit has ultimas voces ad januam: Vincis Anaxarete: neque tandem ulla moleſtia tibi erit ferenda ex me: adorna feſtivos triumphos, & cita Pæanem, & redimitor ſplendida lauro. Namque victoria potiris, atque ultro morior; age dura lætare. Certe cogeris probare aliquid mei; atque erit quo tibi ſim acceptus, & agnoſces noſtrum meritum. Scias tamen me non prius omiſiſſe tui amorem quam vitam; atque ſum privandus ſimul duplici lumine. Neque rumor meæ mortis accedet tibi nuncius; ipſe ego, ne dubites præſens ero, atque videbor adſtans, ut oblectes tuos feros oculos corpore exſangui. Si tamen, o Dii aſpicitis ſortes hominum, eſtote mei memores: lingua nihil poteſt amplius proferre; atque præſtate ut referamur per longum ævum: & indulgete famæ annos quos ſuſtuliſtis vitæ. Abſolvit; & tollens oculos madidos & lacertos pallentes ad poſtes crebro decoratos ſertis, cum affigeret laqueos extremi funis januæ, Hæ coronæ, inquit, tibi ſunt gratæ, ſæva atque ſceleſta?

NOTÆ.

(z) *Pæana*) Hoc eſt, *Hymnis lætitiæ, cujuſmodi a triumphantibus canantur, aut-ere*: Atque ejus generis nonnullos in Amoribus habuimus. Ab Apolline autem *pæanes* initium ſumſerunt, in cujus honorem poſt occiſum Pythona ſerpentem, hymnus hujus generis cantatus eſt. Nomen quod attinet vel eſt a παίω *ferio*; vel ab ἵει παῖ, *jaculare fili*, quibus verbis Apollinem Latona mater ad pugnam contra eum ſerpentem hortabatur.

(a) *Lauro*) In teſtimonium victoriæ.

(b) *Cogeris*) Quia illam ſuperbam denique deſerebat. Quanquam haud ſcio an vere dixerit: tametſi enim nolunt amare quædam, amant tamen ſeſe amari.

(c) *Gemina*) *Vita mea, & Te, quæ mihi altera lux es.*

(d) *Fama*) Miror Ethnicos, aliis in rebus tam cautos, in hac fuiſſe tam ineptos, ut famæ cupidine poſt mortem ducerentur. Atque adeo ex reconditiori ſuî ſenſu orta eſſe hæc vota maxime crediderim, utpote ab hominibus, qui ſibi bene vel male futurum eſſe poſt vitam ex factis bene aut male conſcii fuerint.

(e) *Hæc*) *Corpora amantium ad fores, corollarum loco, ſuſpenſa.*

Inſe

Inſeruitque caput, ſed tum quoque verſus ad illam:
Atque onus infelix eliſa fauce pependit.
Icta pedum motu (*f*) tepidantem ut multa gementem
Viſa dediſſe ſonum eſt, adapertaque janua factum
Prodidit; exclamant famuli: fruſtraque (*g*) levatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa ſinu, complexaque frigida nati
Membra ſui, poſtquam miſerarum verba parentum
Edidit; & matrum miſerarum facta peregit;
Funera ducebat mediam lacrymoſa per urbem;
(*h*) Luridaque arſuro portabat membra feretro.
Forte viæ vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit: duræque ſonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes: quam jam Deus (*i*) ultor agebat,
Mota tamen, Videamus, ait miſerabile funus:
Et patulis iniit tectum ſublime feneſtris.
Vixque bene impoſitum lecto proſpexerat Iphin;
Deriguere oculi: calidusque e corpore ſanguis
Inducto pallore fugit. conataque retro
Ferre pedes, hæſit conata avertere vultus,
Hoc quoque non potuit: paulatimque occupat artus,
Quod fuit in duro (*k*) jampridem pectore, ſaxum.

INTERPRETATIO.

Atque immiſit caput, ſed tum etiam converſus ad illam: & pondus luctuoſum pependit oppreſſo jugulo. Porta percuſſa ictu pedum trementium viſa eſt ſtrepitum feciſſe ſimilem gementi multa; atque reſerata exhibuit facinus. Miniſtri vociferantur, & reportant nequicquam ſublatum ad oſtium genitricis; nam pater mortuus erat. Illa accipit in gremium, & amplexa artus gelidos ſui filii, poſtquam protulit voces matrum infœlicium, & abſolvit facta parentum infœlicium; præibat exequiis flebilibus per mediam urbem, atque ferebat artus cæruleos lecto flagraturo. Forte domus fuit proxima vico qua pompa procedebat: atque ſonitus planctus permeavit ad aures Anaxarete, quam jam Deus vindex agitabat. Tacta tamen aſpiciamus, inquit, lamentabiles exequias: atque aſcendit in excelſam contignationem feneſtris apertis. Vixque bene proſpexerat Iphin impoſitum capulo, oculi indurati ſunt; & ſanguis calidus exceſſit ex corpore, pallore inducto: atque conata retro ferre pedes correpta eſt: conata dimovere oculos, neque id potuit: atque paulatim ſilex qui fuit jam diu in rigido corde invadit membra.

NOTÆ.

(f) *Trepidantum*) Ut mos eſt eorum qui ſuſpendio vitam finiunt.

(g) *Levatum*) Ne onus corporis fauces elideret; atque infelix, ſi potis eſſet ſervaretur. Cæterum ex hoc Iphidis furore cognoſcere poſſunt omnes, quam miſere deſipiant, qui ſui per amorem arbitrium amittunt. Quanquam enim Amatores omnes ad ultimas deſperationis incitas non coguntur; faciunt tamen omnes qui ſeſe Amori ſine cautione credunt, ut incauti & per ſummam impotentiam in maximas calamitates incidant.

(h) *Lurida*) *Livido colore*, qualia ſolent eſſe corpora quæ ex præcluſo ſpiritu violenta morte pereunt.

(i) *Ultor*) Nemeſim ſupra memoravit. Cæterum ad ſcopum ſuum Vertumnus fabulam accommodat. Namque Anaxaretes fabula magis quales deceas eſſe puellas Amore improbo invictas, cognoſcitur, quam quid caſtæ mali mereantur. Non diriguit Anaxaretes per ſupplicium, ut fingit Vertumnus; ſed per virtutem in officio obfirmata eſt.

(k) *Jam pridem*) Hoc dicit, quia Amori non ceſſerat Anaxaretes.

Nervo,

Neve ea ficta putes, dominæ ſub imagine ſignum
Servat adhuc (*l*) Salamis: Veneris quoque nomine templum
(*m*) Proſpicientis habet. quorum memor, o mea, (*n*) lentos
Pone, precor, faſtus, & amanti jungere, Nymphe.
(*o*) Sic tibi nec vernum naſcentia frigus adurat
Poma; nec excutiant rapidi florentia venti.
Hæc ubi nequicquam formas Deus aptus in omnes
Edidit; in (*p*) juvenem rediit: & (*q*) anilia demit
Inſtrumenta ſibi, taliſque apparuit illi,
Qualis ubi oppoſitas nitidiſſima Solis imago
Evicit nubes, nullaque obſtante reluxit.
Vimque parat: ſed vi non eſt opus; inque figura
Capta Dei (*r*) Nymphe eſt: & mutua vulnera ſentit.
XVIII. (*ſ*) Proximus (*t*) Auſonius (*u*) injuſti miles Amuli
Rexit opes: Numitorque ſenex amiſſa (*x*) nepotum
Munere regna capit: feſtiſque (*z*) Palilibus urbis

INTERPRETATIO.

Neve credas ea inventa, Salamis ſervat adhuc ſtatuam ſub figura Dominæ: habet etiam templum nomine Veneris proſpicientis. Quorum recordans, o mea, ora emitte diuturnam ſuperbiam, & o Nympha copulator amanti. Sic neque frigus vernum tibi adurat poma naſcentia, neque ſævi venti dejiciant florentia. Poſtquam Deus idoneus ad omnes figuras fruſtra hac protulit, rediit in juvenem, atque ſibi tollit cultum anilem, & talis viſus eſt illi, qualis ubi Sol ſplendidiſſimus ſuperavit nubes objectas, atque reſplenduit nulla prohibente: vimque parat: aſt nihil eſt opus violentiæ; & nympha correpta eſt forma Dei, & ſentit vulnera reciproca.

XVIII. *Miles iniqui Amulii proximus occupavit res Italas: & Numitor ſenex regno potitur amiſſo, beneficio nepotum: & muri urbis ponuntur*

NOTÆ.

(l) *Salamis*) Quam Cypri urbem Teucrum Telamonis condidiſſe ſupra diximus.

(m) *Proſpicientis*) Ab Anaxarete de feneſtra funera Iphidis proſpiciente.

(n) *Lentos*) *Diuturnam ſuperbiam.*

(o) *Sic*) Optantis eſt, quomodo ſæpe alibi.

(p) *Juvenem*) Omnium optima eſt ratio Amantis Amabilem eſſe; idque non tam ex re, quam ex voto puellæ.

(q) *Anilia*) *Baculum* puta, *Canos*, &c.

(r) *Nymphe*) *Pomona* ſcilicet. Quid autem ſibi voluerint Ethnici hac fabula, quæ tamen a ſolo Naſone inculcatur, à diverſis diverſe exponitur. Optime ſenſiſſe videntur, qui per Vertumni mutationes, varias anni tempeſtates intelligunt. per Pomonam, fructus ipſos: ut iis neque Annus neque Agricola frui poſſit antequam per plurimas vices in omnes formas ſeſe finxerit. Qui ad mores hæc omnia referunt veriſſime etiam ex Vertumni mutationibus mutabile Amantis, utut certiſſimi notaverunt Ingenium; quod nunc ſpe, nunc metu, innumeris inſuper cogitationibus ſibi ipſi abripitur. Optime quadrat etiam, quod vetus amor atque ſibi conſtans votis ſuis denique potiatur: namque id ſæpiſſime accidit. Sed minus illa prior expoſitio videtur acceſſita.

(ſ) *Proximus*) Qui a Proca regnum Albanorum obtinuit. Amulius enim, pulſo fratre Numitore, ejuſdemque filio Lauſo perempto, illud invaſit. Is tamen a Remo & Romulo Rheæ ex Marte filiis quam Numitor genuerat, denique fuit interfectus: atque iidem avum ſuum ſolio reddiderunt.

(t) *Auſonias*) *Italas.*

(u) *Injuſti*) Quippe qui fratrem exturbaverit.

(x) *Nepotum*) Quos modo diximus *Remi & Romuli.*

(y) *Palilibus*) Quæ Pali Paſtorum Deæ erant dicata; quo die Urbis Romæ fundamenta a Remo atque Romulo jacta ſunt.

Mœ-

Mœnia conduntur (z) Tatiuſque, patreſque Sabini
Bella gerunt: arciſque via (a) Tarpeia recluſa
Digna animam pœna congeſtis exuit armis.
Inde (b) ſati Curibus, tacitorum more luporum,
Ore premunt voces; & (c) corpora victa ſopore
Invadunt: portaſque petunt; quas objice firma
Clauſerat (d) Iliades. unam tamen ipſa recludit,
Nec ſtrepitum verſo (e) Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidiſſe repagula ſenſit;
Et clauſura fuit; niſi quod reſcindere nunquam
Dis licet acta Deum. (f) Jano loca juncta tenebant
Naides Auſoniæ gelido rorantia fonte:
Has (g) rogat auxilium, nec Nymphæ juſſa parantem
Suſtinuere Deam: venaſque & flumina fontis
Elicuere ſui. nondum tamen invia Jani
Ora patentis erant, neque iter præcluſerat unda.
(h) Lurida ſupponunt fœcundo ſulphura fonti,

INTERPRETATIO.

feſtis Palilibus: & Tatius & patres Sabini bella movent; & via arcis aperta, Tarpeia efflavit animam digno ſupplicio armis injectis. Inde orti Curibus more luporum ſilentium ore retinent vocem, atque aggrediuntur corpora ſomno ſuperata, & eunt ad portas, quas Iliades obſeraverat ferri repagulo: Attamen ipſa Juno aperit unam, neque ſonum reddidit cardine moto. Sola Venus advertit retinacula valvarum lapſa eſſe: atque fuit obturatura, niſi quod nunquam fas eſt Diis evertere facta Deorum. Naiades Italicæ obtinebant loca finitima Jano irrigua fonte gelido: petit ab his ſuppetias: Neque nymphæ reſtiterunt Deæ poſcenti aquam: atque eduxerunt venas & rivos ſua ſcaturiginis. Nondum tamen aditus Jani aperti erant præcluſi, neque aqua impediverat viam. Submittunt pallida ſulphura ſcatenti fonti,

NOTÆ.

(z) *Tatius*) Sabinorum dux acerrimus, qui propter Sabinarum raptum graviſſimum bellum Romanis intulit; atque pace facta in regni partem acceptus eſt.

(a) *Tarpeia*) Sp. Tarpei, arcis Romanæ præfecti fuit filia, quæ hoſtibus arcem prodidit, ornamentis capta quæ illi in ſiniſtris geſtabant: Cum vero ambiguis verbis ea promiſiſſent, ut & fidem datam ſervaſſent, atque inſidiam ulciſcerentur ſcuta pro armillis in illam conjecerunt. Qua de re videndi Hiſtorici qui de puellæ conſilio diverſa tradiderunt.

(b) *Sati Cur.*) *Sabini*, quorum *Cures* urbs fuit princeps: a qua Romani poſt initam ſocietatem *Quirites* dicti.

(c) *Corpora*) *Romanorum* ſcilicet.

(d) *Iliades*) *Romulus*, Iliæ filius,

(e) *Saturnia*) Juno eſt.

(f) *Jano*) Id eſt *Templo*, quod in hujus Dei honorem poſitum fuerat; pace claudebatur, bello, forte ex re, quam nunc habemus præ manibus, patebat.

(g) *Rogat*) *Venus* ſcilicet, quanquam a Jove Romuli precibus repreſſam fœdam ſuorum fugam ſcripſerunt alii. Fabulam vero hanc ex eo videtur inculcaſſe Poeta, quod eodem loco quo hæc pugna commiſſa fuit, Veneris Cluacinæ, a *cluendo*, hoc eſt *pugnando* ſic dictæ, ſimulacrum dicatum ſit. Aquas inſuper ſuas a proximo lacu Curtio hauſiſſe Poetam, ut omnia fingendi fuit audacia; a vero non eſt alienum,

(h) *Lurida*) Quæ pavore luridum colorem atque pallidum efficiunt.

(f) In-

(*i*) Incenduntque cavas fumante bitumine venas.
Viribus his aliiſque vapor penetravit ad ima
Fontis: & (*k*) Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipſis.
Flammifera (*l*) gemini fumant aſpergine poſtes:
Portaque, nequicquam (*m*) rigidis permiſſa Sabinis.
Fonte fuit perſtructa novo; dum Martius arma
Indueret miles. quæ poſtquam Romulus ultro
Obtulit: & ſtrata eſt tellus Romana Sabinis
Corporibus, ſtrataque ſuis; generique cruorem
Sanguine cum ſoceri permiſcuit impius enſis:
(*o*) Pace tamen ſiſti bellum, nec in ultima ferro
Decertare, placet; Tatiumque accedere regno.
XIX. Occiderat (*p*) Tatius, populiſque (*q*) æquata duobus;
Romule, jura dabas: poſita cum caſſide (*r*) Mavors
Talibus adfatur Divumque hominumque (*ſ*) parentem:
Tempus adeſt genitor, quoniam fundamine magno
Rès Romana valet ((*t*) nec præſide pendet ab uno)

I N T E R P R E T A T I O.

atque accendunt venas ſinuoſas bitumine fumante, & calor penetravit ad intima ſcaturiginis his viribus ſatque aliis; & aqua, quæ modo poteratis contendere cum frigiditate Alpina, non ceditis ipſis flammis. Uterque poſtis fumat rore ignifero; & valva fruſtra aperta ſævis Sabinis fuerunt obturata novo fonte, donec milec Martius caperet arma. Qua poſtquam Romulus ſponte induxit, & tellus Romana fuit cooperta corporibus Sabinis, & cooperta ſuis; atque gladius ſceleſtus confundit ſanguinem generi cum cruore ſoceri, decreverunt tamen bellum pace componere, neque ad extremum concurrere ferro, & Tatium recipi in regnum.

XIX. Tatius obierat, &, Romule, ponebas leges communes duobus populis: cum Mars omiſſa galea, talibus alloquitur patrem Deorum atque hominum: Tempus adeſt, pater, ſiquidem Reſpublica Romana floret amplo fundamento, neque pendet ab uno rege

N O T Æ.

(i) *Incendunt*) Jano iſta tribuit ipſe Naſo Faſt. i. ut ineptiſſime ſibi conſulere credas qui hujuſmodi nugis diutius immorantur. Si quæ bonæ frugis, ea ſtatim hinc tollenda; cætera non minori cura contemnenda.

(k) *Alpino*) Frigidiſſimæ vero ex Alpibus undiquaque ſcatent aquæ.

(l) *Gemini*) Poſtes pro templi portis gemini poſiti bifrontis Jani.

(m) *Rigidis*) Illis vero triſtem atque tetricam diſciplinam tributt Livius: ſuaruntque morum gravitate atque ſanctitate laudatiſſimi. Cicero illos fortiſſimos, florem Italiæ, atque adeo Reipublicæ robur appellat.

(n) *Martius*) *Romanus*; cui a Romulo Marte ſato illud nomen.

(o) *Pace*) Quæ Sabinarum interventu his denique conditionibus conſtituta eſt, ut relictis ſuis ſedibus novam in urbem hoſtes remigrarent; Tatius una cum Remulo æqua poteſtate, paribuſqua honoribus regnaret.

(p) *Tatius*) A proximis legatorum Laurentium, qui ad res repetendas miſſi, pulſati fuerant, Lavinii fuit interfectus, cum illuc ad ſolenne ſacrificium profectus eſſet.

(q) *Æquata*) *Inter Romanos & Sabinos*. Quum concionem haberet ante urbem, diſceptum aliqui a Senatu putant ob aſperius ingenium.

(r) *Mavors*) *Mars*, qui Romuli dictus pater.

(ſ) *Parentem*) *Jovem* ſcilicet.

(t) *Nec præſ. Jupiter*, inquit, *habet Romana potentia vires*:
Sanguinis officio non ages illa mei. Faſt. 2.

Præmia, quæ promiſſa mihi dignoque (*u*) nepoti,
Solvere, & ablatum terris imponere cælo.
Tu mihi concilio quondam præſente Deorum
(Nam memoro, memorique animo pia verba notavi)
Unus erit, quem (*x*) tu tolles in cærula cæli;
Dixiſti. rata ſit verborum ſumma tuorum.
Annuit omnipotens: & (*y*) nubibus aera cæcis
Occuluit, tonitruque & fulgure (*z*) terruit Urbem.
Quæ ſibi promiſſæ ſenſit data ſigna (*a*) rapinæ;
Innixuſque haſtæ, preſſos temone (*b*) cruento
Impavidus conſcendit equos (*c*) Gradivus, & ictu
Verberis (*d*) increpuit: pronumque per aera lapſus
Conſtitit in ſummo nemoroſi colle (*e*) Palati:
Reddentemque ſuo jam regia jura Quiriti
Abſtulit Iliaden. corpus mortale per auras
Dilapſum tenues: ceu lata plumbea funda
Miſſa ſolet medio glans (*f*) intabeſcere cælo.

INTERPRETATIO.

pendere mercedem qua mihi promiſſa & merito nepoti, atque recipere in cælum ſublatum ex terris. Tu dixiſti mihi olim in frequentia Deorum, nam recordor, & obſervavi pia dicta grata mente, Unus erit, quem tu evehes in cælum cæruleum. Summa tuorum dictorum ſit firma. Omnipotens, aſſenſus eſt: atque obduxit cælum opacis nubibus; & tremefecit Urbem tonitru & fulgure. Quæ Gradivus cognovit eſſe indicia ſibi exhibita raptus conceſſi: atque innixus haſtæ conſcendit equos onuſtos temone cruento, & hortatus eſt ictu ſcuticæ: & vectus per declivem aerem, ſubſtitit in extremo cacumine frondoſi Palatini: & ſuſtulit Iliaden dicentem jura regia Quiriti jam ſuo. Corpus morti obnoxium diſjectum per ſubtilem aerem, ut pila plumbea impulſa lata funda conſuevit liquiſcere in medio cælo.

NOTÆ.

(u) *Nepotis*) *Romuli*: Siquidem Martis filius, qui Jovem patrem habuit.

(x) *Tu*) *o Mars*, ſcilicet. Optime vero per virtutem Jovis promiſſa rata eſſe ſcripſit Poeta. Quæ utinam garruli plurimi Chriſtiani, depoſita adverſus Deum calumnia, æqua lance perpendere ſatagerent.

(y) *Nubibus*) Oborta tempeſtas, ſoliſque defectio conſecrationis ſpeciem præbuerunt: cui mox Julius Proculus fidem fecit, viſum a ſe Romulum affirmans auguſtiore forma, quam fuiſſet. *Florus*.

(z) *Terruit*) Iſtud ex hiſtoriæ fide: nam Romulus, ut narrat Livius, cum ad exercitum recenſendum concionem in campo ad Capræ paludem haberet, ſubito coorta tempeſtas cum magno fragore, tonitribuſque, tam denſo regem operuit nimbo, ut conſpectum ejus concioni abſtulerit.

(a) *Rapinæ*) *Romuli ex terris in cælum auferendi*.

(b) *Cruento*) Ut belli potentis Dei eſſe decet.

(c) *Gradivus*) *Mars*, qui ita a *Gradiendo*, vel a *Vibrando*, quod κραδαίνειν eſt Græcis, dicitur.

(d) *Increpuit*) *Inſonuitque flagello* dixit Virgil.

(e) *Palati*) Jam ſupra, hunc unum eſſe ex collibus Romanis, diximus, Imperatorum ſed olim clariſſimum.

(f) *Intabeſcere*) *Liqueſcere atque evaneſcere*. Quod tamen falſum eſt.

Pul-

Pulchra ſubit facies, & (g) pulvinaribus altis
Dignor, & qualis (h) trabeati forma Quirini.
Flebat, ut amiſſum conjux; cum regia Juno
Irin ad (i) Herſiliam deſcendere limite (k) curvo
Imperat: & vacuæ ſua ſic mandata referre.
XX. O & de Latia, o & de gente Sabina
Præcipuum matrona decus; digniſſima tanti
Ante fuiſſe viri, conjux nunc eſſe (l) Quirini;
Siſte tuos fletus: &, ſi tibi cura videndi
Conjugis eſt, duce me lucum pete, colle (m) Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.
Paret: & in terram pictos delapſa per arcus,
Herſiliam juſſis compellat vocibus Iris.
Illa (n) verendo vix tollens lumina vultu,
O Dea (namque mihi, nec quæ ſis dicere promptum eſt;
Et liquet eſſe Deam), duc, o duc, inquit: & offer
Conjugis ora mihi: quæ ſi modo poſſe videre
Fata ſemel dederint; cælum aſpectaſſe fatebor.

INTERPRETATIO.

Splendidus vultus exoritur, atque dignior excelſis pulvinaribus, & qualis ſpecies Quirini trabeati. Uxor illum lugebat tanquam perditum; cum Juno regia jubet Irin deſcendere per ſinuatum callem ad Herſiliam, atque ſic narrare ſua juſſa otioſæ.

XX. *O matrona, honor primariæ gentis Latinæ atque Sabinæ, antea digniſſima fuiſſe uxor tanti viri, nunc eſſe Quirini, compeſce tuas lacrymas: &, ſi cupis cernere maritum, veni me ducente in lucum, qui vireſcit in monte Quirino, atque velat templum regis Romani. Iris obſequitur; atque delapſa in terram per arcus coloratos, affatur Herſiliam verbis juſſis. Illa vix erigens oculos facie pudibunda, o Dea, inquit, namque neque poſſum dicere quænam ſis, & conſtat eſſe Deam, duc, o duc, & mihi exhibe vultus mei mariti: quæ, ſi fata conceſſerint aſpicere tantum ſemel, agnoſcam vidiſſe cælum.*

NOTÆ.

(g) *Pulvinaribus*) Lectos dicit, qui Diis in templis ſternebantur.

(h) *Trabeati*) *Trabea induti*; quæ toga fuit multis, inſtar trabium tranſverſarum, purpureis aureiſque intextis faſciis decorata. Ex eo autem quod Romulus ad Superos tranſlatus, cum *jura redderet*, diſcere poſſunt non Principes modo, ſed omnes qui gloriæ ſtudent, eam non aliter quam æquitate & juſtitia poſſe comparari.

(i) *Herſiliam*) Hæc Romuli conjux in Diis recenſita *Ora* vel *Hora* dicta eſt, quæ apud Romanos qualis Hebe apud Græcos fuit: *Horten* inſuper appellatam fuiſſe teſtis eſt Plutarchus, utpote quæ juvenes ad virtutem & res bene gerendas hortaretur. Neque abs re ſuo Quirino Romani addixerunt, ut & illi, atque omnes, non otio aut deſidia, ſed virtute & fortitudine parari atque conſervari bona omnia intelligerent.

(k) *Curvo*) Qualis eſt arcus cœleſtis.

(l) *Quirini*) Qui Romulus eſt, nomine mutato, poſtquam in Deorum numerum relatus.

(m) *Quirino*) Ubi ipſe Quirinus ſeu Romulus templum habuit; qui & ipſi colli Quirinali nomen dedit.

(n) *Verecundo*) Ut decuit fœminam, quæ Deam alloqueretur. Atque ex eo Juvenes, quales eſſe oporteat, poſſunt cognoſcere.

Nec

Nec mora; (*o*) Romuleos cum virgine (*p*) Thaumantes
Ingreditur colles. ibi ſidus ab æthere lapſum
Decidit in terras: a cujus lumine flagrans
Herſiliæ crinis cum ſidere ceſſit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ condilor urbis
Excipit: & priſcum pariter cum corpore nomen
(*q*) Mutat; Oramque vocat. quæ nunc Dea juncta Quirino eſt.

INTERPRETATIO.

Et ſine cunctatione proficiſcitur in montem Romuleum cum virgine Thaumantea. Ibi ſtella ex cœlo demiſſa cecidit in terram, a cujus igne coma Herſilia incenſa abiit in cœlum cum ſtella. Ædificator urbis Romæ hanc excipit manibus notis; atque ſimul mutat antiquum nomen cum corpore, & appellat Oram quæ Dea uxor eſt nunc Quirini.

NOTÆ.

(o) *Romuleos*) Quos dixit *Quirinos* ſupra.

(p) *Thaumantea*) Iris eſt Thaumantis filia, Junonis addicta miniſteriis.

(q) *Mutat*) Aliam mortalium linguam a lingua Deorum voluerunt Poetæ. Neque ſine cauſa.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER XV.

ARGUMENTUM.

Secutus eſt Numa : qui cum de originibus Crotonis inquireret, nigros calculos quondam in albos fuiſſe commutatos comperit, & Pythagoram de perpetuis rerum tranſformationibus diſputantem audivit. Mortuum deinde Numam deflens Ægeria, nec Hippoliti, qui ſuas ipſi converſiones proponebat, conſolationem admittens, in fontem liqueſcit. Id quod non minus fuit mirandum, quam quod Romuli lancea arbor, aut Cippus factus eſt cornutus : Julius Cæſar denique in ſtellam poſt mortem commutatus fuit.

QUæritur interea, qui tantæ pondera molis
Suſtineat, tantoque queat ſuccedere regi.
Deſtinat imperio clarum prænuncia veri
Fama (a) Numam. non ille ſatis cognoſſe Sabinæ
Gentis habet (b) ritus: animo (c) majora capaci
Concipit: & quæ ſit rerum natura requirit.
Hujus (d) amor curæ, (e) patria Curibuſque relictis,

INTERPRETATIO.

1. *QUæritur interea, quis ferat onera tanta magnitudinis, & poſſit ſuccedere tanto regi. Fama prænuncia veri addicit Numam imperio. Ille non eſt contentus ſcire ceremonias gentis Sabinæ: apprehendit majora vaſta mente, atque exquirit quæ ſit natura rerum. Amor hujus ſtudii fecit, ut Patria & Curibus deſereret.*

NOTÆ.

(a) *Numam*) Fuit Numa Pompilius ultro a Romanis petitus ob inclytam viri religionem, qui eo denique ferocem populum redegit, ut quod vi & injuria occupaverat imperium religione atque juſtitia gubernaret.

(b) *Ritus*) Sacra, ceremonias, omnemque Deorum cultum docuit.

(c) *Majora*) Adeoque, ſi Naſoni credimus, majus eſt naturam cognoſcere, quam Deorum immortalium cultum atque ceremonias. Immo, ſi ipſi filio Dei crederent oſcitantes plurimi non e plebe tantum, ſed ex ſacrario ſuo tenebriones verius quam Theologi periti; ceremonias omnes atque externum cultum ſcirent reconditæ eſſe tantum Veritatis involucro, aut litteram mortuam, in quibus hærere turpiſſimum, Doctoribus, præſertim quales illi videri volunt.

(d) *Amor*) Novi ego; atque compellavi, quorum hæc eſt cura, hic amor, hæc naturæ atque ejus Auctoris cognitio. *Quid hic aut ille noſter Magiſter ſentit, qui ad offam vel ſtipendium præpollens habet ſuffragium? ut ei adſtipulemur, illum veneremur, deoſculemur, atque ex ejus nutu pendeamus; denique in eorum omnium perniciem coeamus, qui ſacroſancta oſſa inhiantibus refragari auſi fuerint.* Quibus quidem cucurbitis Dii Deæque omnes quo digni ſunt duint, (precatur aliquis) niſi denique ſe homines eſſe reminiſcantur.

(e) *Patria*) Namque ibi quid poſſit quiſquam ediſcere, niſi opprobria pati atque contumelias, qui aliqua virtute multis invidis præcelluerit.

Digitized by Google

Fecit, ut Herculei penetraret ad (*f*) hoſpitis urbem:
Graia quis Italicis auctor poſuiſſet in oris.
Mœnia quærenti; ſic e ſenioribus unus
Rettulit indigenis, veteris non inſcius ævi:
Dives ab Oceano bubus Jove natus (*g*) Iberis
Littora felici tenuiſſe (*h*) Lacinia curſu
Fertur; &, armento teneras errante per herbas,
Ipſe domum magni nec inhoſpita tecta Crotonis
Intraſſe; & requie longum relevaſſe laborem;
Atque ita diſcedens, Ævo, dixiſſe, nepotum
Hic locus urbis erit; promiſſaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myſcelos, illius Dis acceptiſſimus ævi:
Hunc ſuper incumbens preſſum gravitate ſoporis
(*i*) Claviger alloquitur: Patrias, age, deſere ſedes:
I, pete diverſi lapidoſas (*k*) Æſaris undas.
Et, niſi parueris, multa ac metuenda minatur.
Poſt ea diſcedunt pariter ſomnuſque Deuſque.
Surgit Alemonides; tacitaque recentia mente
Viſa refert; pugnatque diu ſententia ſecum.
Numen abire jubet: prohibent diſcedere leges:
Pœnaque mors poſita eſt patriam mutare volenti.

INTERPRETATIO.

proficiſceretur ad urbem hoſpitis Herculei. Atque unus ex ſenioribus inde ortis non ignarus præteritæ ætatis ſic edocuit ſciſcitantem quiſnam conditor ſtatuiſſet urbem Græcam in littoribus Italis: Filius Jovis opulentus Tauris Hiſpanis, dicitur perveniſſe ad littora Lacinia felici curſu ab Oceano: atque, armento vagante per tenera gramina, ipſe ſubiiſſe domum hoſpitalem magni Crotonis; & reſpiraſſe a longo labore per quietem; & abiens ſic dixiſſe, Hic erit locus urbis ætate nepotum: atque ejus promiſſa fuerunt certa. Nam fuit quidam Myſcelus filius Alemonis Argivi gratiſſimus Diis illius temporis. Hercules ſuperſtratus ita hunc affatur oppreſſum alto ſomno: Age dum, relinque domum patriam, proficiſcere, concede ad undas ſaxeas Æſaris remoti: atque niſi obſequutus ſit, minitatur plurima atque reformidanda. Poſt ea ſopor atque Deus ſimul abeunt. Alemonides ſurgit, atque apud ſe revolvit nova ſomnia, & conſilium diu incertum eſt. Deus hortatur diſcedere, leges non ſinunt proficiſci; atque mors eſt dictum ſupplicium cupienti vertere ſolum.

NOTÆ.

(f) *Hoſpitis*) Crotonem dicit, qui, ut modo ex Poeta ipſo cognoſcetur, non Herculem tantum ex Hiſpania redeuntem hoſpitio excepit; ſed inſuper Crotoni urbi nomen dedit, in qua Pythagoras Philoſophus maximus docuit. Illius audiendi cauſa Numam Crotonem conceſſiſſe finxit Poeta; ut fabulas ſuas conſueret: quem multo juniorem non potuiſſe videre illum ſatis conſtat.

(g) *Iberis*) *Hiſpanis*: quos inde, Geryone interfecto, abegerat Jove natus Hercules.

(h) *Lacinia*) Quæ a Lacinio promontorio Italiæ, *Il Capo delle Colonne*, non longe a Crotone, inter Tarentinum & Scyllacium ſinum, nomen habuerunt: ſicut & ipſum promontorium a Lacinio Latrone ibi ab Hercule mactato ſuum deſumſit.

(i) *Claviger*) Herculem dicit, qui ſine clava & leonis pelle vix uſpiam invenitur.

(k) *Æſaris*) Qui fluvius eſt parvus admodum magnæ Græciæ in Calabria ulteriore, in Ionium Crotonem mare defluens: Hodie *l'Eſaro*: adeoque multum ab Argolide & Rypis, Myſceli patria diſſitus.

Can-

Digitized by Google

Candidus (*l*) Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat denſiſſima (*m*) ſidereum nox:
Viſus adeſſe idem Deus eſt, eademque monere;
Et, niſi paruerit, plura & graviora minari.
Pertimuit: patriumque ſimul transferre parabat
In ſedes (*n*) penetrale novas; fit murmur in urbe:
Spretarumque agitur legum reus: utque peracta eſt
Cauſſa prior, crimenque patet (*o*) ſine teſte probatum,
Squallidus ad Superos tollens reus ora manuſque,
O cui jus cœli (*p*) bis ſex fecere labores,
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquus, niveis atriſque lapillis
His damnare reos, illis abſolvere culpa.
Nunc quoque ſic lata eſt ſententia triſtis: & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quæ ſimul effudit numerandos verſa lapillos;
Omnibus e nigro color eſt (*q*) mutatus in album:
(*r*) Candidaque Herculeo ſententia munere facta,
Solvit Alemoniden. grates agit ille parenti
(*ſ*) Amphitryoniadæ: ventiſque faventibus æquor
Navigat (*t*) Ionium: Lacedæmoniumque (*u*) Tarentum:

INTERPRETATIO.

Sol ſplendidus condiderat caput lucidum in Oceano; & nox obſcuriſſima evexerat caput ſtellatum, idem Deus viſus eſt aſſiſtere, atque eadem monere, &, niſi obſequutus ſit, minari plura & duriora. Pertimuit: atque intendebat pariter tranſferre rem patriam in novam habitationem. Rumor ſpargitur per urbem, & arceſſitur reus legum contemtarum. Cumque cauſa primo eſſet dicta, & crimen compertum eſt probatum ſine teſte, reus ſordidus erigens manus atque faciem ad Deos, O, ait, Tu cui duodecim labores aperuerunt viam ad cœlum, adeſ in auxilium, nam tu es mihi cauſa facinoris. Mos erat priſcus albis atque nigris calculis, his damnare reos, illis liberare a crimine. Nunc etiam ſententia luctuoſa ſic lata eſt; & omnes lapilli nigri deponuntur in triſtem urnam. Quæ inverſa ſtatim atque reddidit calculos recenſendos; color omnium eſt verſus ex atro in candidum: & ſententia facta alba beneficio Herculis liberavit Alemoniden. Ille agit gratias patri Amphitryoniadæ, & ventis ſecundis trajicit mare Ionium, & prænavigat Tarentum Lacedæmonium.

NOTÆ.

(l) *Oceano*) Ut videtur oculis.

(m) *Sidereum*) Quia de nocte ſidera apparent.

(n) *Penetrale*) Hoc eſt Deos Penates, & quicquid in interioribus domus partibus chariſſimum haberet. Metonymia eſt.

(o) *Sine teſte*) Quia vir bonus ultro confeſſus eſt.

(p) *Bis ſex*) Duodecim illos Herculis decantatiſſimos labores in ſuperioribus vidimus.

(q) *Mutatus*) Beneficio Herculis, ut ſubdit ipſe Poeta.

(r) *Candida*) Ex candidis calculis.

(ſ) *Amphitryoniadæ*) Herculi; qui quidem Jovis filius, ſed ex Alcmena, quæ Amphitryonem Thebanum maritum legitimum habuit.

(t) *Ionium*) Quod ex Græcia in Italiam tendenti transfretandum fuit.

(u) *Tarentum*) Urbs eſt antiquiſſima Salentinorum in Calabria citeriore, a Tara Neptuni filio ædificata; a Parthenijs vero, Lacedæmoniorum duce Phalanto, amplificata: quæ hodieque permanet: *Taranto* incolis, *Tarante* Gallis dicitur.

Præterit, & (x) Sybarin, Salentinumque (y) Neæthum,
Thurinoſque ſinus, (z) Temeſenque, & (a) Iapygis arva,
Vixque pererratis quæ ſpectant littora terris,
Invenit Æſarei (b) fatalia fluminis (c) ora:
Nec procul hinc tumulum, ſub quo ſacrata Crotonis
Oſſa tegebat humus. juſſaque ibi mœnia terra
Condidit: & nomen (d) tumulati traxit in urbem.
Talia conſtabat certa primordia fama
Eſſe loci, poſitæque Italis in finibus urbis.
II. Vir fuit hic ortu (e) Samius; ſed fugerat una
Et Samon & dominos, odioque tyrannidis exſul
(f) Sponte erat. iſque, licet cæli regione remotos,
Mente Deos adiit; &, quæ natura negabat
Viſibus humanis, (g) oculis ea pectoris hauſit.
Cumque animo, & vigili perſpexerat omnia cura;
In medium diſcenda dabat; cœtumque (h) ſilentum,

INTERPRETATIO.

& Sibarin; & Neæthum Salentinum, & ſinus Thurinos, & Temeſen, & agros Iapygis: atque terris ægre prætervectis quæ pertinent ad oras, reperit oſtia fatalia fluvii Æſaris: neque hinc longe ſepulcrum, ſub quo terra ſervabat oſſa ſacra Crotonis: & ibi poſuit urbem in ſolo præfinito: & nomen ſepulti addixit urbi. Certum erat indubitata fama talia eſſe initia loci, atque urbis conditæ in finibus Italiæ.

II. Hic Vir fuit Samius origine: ſed pariter vitaverat & Samon & tyrannos: atque odio injuſtæ dominationis ultro erat profugus: & ingenio acceſſit ad Deos diſtos ſpatio cæli; atque depromſit oculis mentis quæ natura occultabat oculis corporis. Et poſtquam penitus cognoverat omnia mente, & cura aſſidua, proferebat cognoſcenda palam, & indicabat turbæ tacitæ

NOTÆ.

(x) *Sybarin*) Hæc olim potentiſſima fuit in ſinu Tarentino civitas, incolarum deliciis etiam famoſæ, quam Crotoniatæ deleverunt. Reſtituta ab indigenis *Thurium* dicta eſt, quæ denique exciſa hodie in ruinis jacet; niſi forte vicus quidam quem vulgo dicunt, *la Torre Brodognata*, eſt ex ejus ruderibus.

(y) *Neæthum*) Flavius eſt Salentinorum, non longe a Crotone.

(z) *Temeſen*) Fuit ea Brutiorum, ut patet ex iſta Myſceli peregrinatione: cujus etiam meminit Strabo in deſcriptione Japygiæ: ut fruſtra ſint qui hunc locum ſolicitare aggreſſi ſunt.

(a) *Japygis*) Fuit Japyx Dædali filius, qui Japygiæ Calabriæ urbi, Japygio promontorio, immò & Calabriæ ipſi Japygiæ nomen dedit.

(b) *Fatalia*) *Herculis admonitu tanquam fato præſtituta.*

(c) *Ora*) Oſtia dicit quibus maria ſubit.

(d) *Tumulati*) *Crotonis* ſcilicet.

(e) *Samius*) Samo, Icarii maris inſula, contra Epheſum oriundus; namque ea fuit Pythagoræ patria.

(f) *Sponte*) Quis vero lubentiſſimo animo tyrannos non refugiat, ut libertate donatus cum Deo agere, ejuſque miranda contemplari queat?

(g) *Oculis pectoris*) *Ingenio.*

(h) *Silentum*) Quinquennale fuiſſe ſilentium a Pythagora diſcipulis ſuis præſcriptum voluerunt; quanquam aliud aliis, æſtimata cujuſque ſolertia; non minus tamen bienni, fuiſſe ſcripſit Gellius. Hodie vero, quod omnem fidem ſuperat, tamerſi paſſim conſpicitur, vix alii, in certis quibuſdam oris præſertim, ad aliquam Diſciplinam videntur divertere, quam qui ridiculo ineptorum atque inſulſorum parentum inſtinctu, ſuoque ipſorum cæco atque ſuperbo conatu, hoc aut illud, prout ſingula ſunt minus idonea, ita vel ita pro ſua ineptia doceri volunt. Quæ pecora, ut ſtulta ſunt, dubium non eſt, quin diu, communi omnium ſuffragio, bonas litteras illotis pedibus calcent, niſi aliquis exoriatur denique qui rudentibus ſilentium imponat.

Di-

Dictaque mirantum, magni (*i*) primordia mundi,
Et rerum cauſſas, & quid (*k*) natura, docebat:
(*l*) Quid Deus: unde nives: quæ fulminis eſſet origo:
(*m*) Jupiter, an venti, dircuſſa nube tonarent;
Quid (*n*) quateret terras: qua ſidera lege (*o*) mearent;
Et (*p*) quodcunque (*q*) latet. primuſque animalia menſis:

INTERPRETATIO.

atque miranti dicta principia vaſti orbis, & cauſſas rerum, & quid Natura, quid Deus eſſet: *unde nives: quæ eſſet cauſſa fulminis; an Jupiter, an venti tonitrua cierent nube diſrupta; quid concuteret ſolum, qua lege aſtra moverentur: & quicquid ſecretum eſt. Atque is primum prohibuit admovere*

NOTÆ.

(i) *Primordia*) Unde ortus; quænam inſuper ejus elementa. De quibus Phyſici.

(k) *Natura*) De ea loquuntur hodie Theologaſtri quidam quaſi inepta eſſet aliqua anus ætate delirans, aut vis quædam cæca quæ mundi molem verſaret. Perverſiſſime: namque ipſa Dei eſt Providentia quæ ſingula ſapientiſſime adverſus omnem dæmonis Impuri conatum ad præſtitutos fines dirigit. Atqui multa in Natura prava quæ ex perfectiſſimæ mentis inſtinctu oriri non poſſunt. Utique ego cognoſco. Quid inde? Quod ipſi nolentes confitentur, Naturam ſeu Providentiam eſſe ſanctiſſimam: neque vero illi rei obſtare quod multa, contra illius nutum in aliam partem Mali auctores detorſerint. quos denique male perdet.

(l) *Quid Deus*) Utinam vero deploratis iſtis temporibus aliquis ſurgeret Pythagoras, qui Supremi illius atque Infiniti omnium rerum Arbitri Naturam ſanctiſſimam oblitis ita inculcare poſſet, ut ejus aliquo ſenſu ad vitam meliorem retraherentur! Plurima de eo plurimi quæ ad ſpeciem; Pauciſſima pauciſſimi quæ ad rem ſpectent. Hoc ſaltem ſcire velim omnes, Deum non aliter unquam poſſe cognoſci quam Corde experiundo; eamque ſolam experientiam ſalutiferam quæ eſt imitando. Caveant porro qui tam ſecure ejus benignitatem contemnunt, ne ejuſdem iram acerbiſſimam experiantur.

(m) *Jupiter an venti*) Jupiter proculdubio, qui omnia movet, modo ut, vocis ſublata invidia, rem ipſam ſpectes. At enim Phyſicorum eſt proximas rerum cauſas, atque earum concatenationem perſequi; donec per diverſos earundem operandi modos ad primam atque ultimam illam deveniant: cujus denique altius Theologi rimantur perfectiſſimam Naturam.

(n) *Quateret*) Terræ motus ex ſubterraneis flatibus qui illius latera pulſant voluerunt equidem: cæterum plurima ſunt adhuc in hoc argumento quæ prolixiori diſquiſitione indigent.

(o) *Mearent*) Id eſt, Quis & qualis eſſet curſus aſtrorum: quorum omnium cognitio ſpectat ad Mathematicos.

(p) *Quodcumque latet*) Ne ita accipias, quaſi omnia cognoſcere ſe Pythagoras profeſſus ſit, Illa tantum intelligenda ſunt per iſtud *Quodcumque* quæ ipſe docebat, alioqui hominibus incognita.

(q) *Latet*) Ex eo quod abdita Naturæ in lucem proferret Pythagoras in tanto fuit honore, ut Dei vocem audire Diſcipuli ejus exiſtimarent. Hodie vero apud plurimos Chriſtianos, quaſi non vim tantum Spiritus ſancti eliminare, ſed omnem inſuper naturæ facem extinguere voviſſent, prava hæc conſuetudo invaluit, cum nihil capiant, ut id omne quod non capiunt, qua jure, quave injuria oppreſſum eant. Haud equidem facile dixerim ſuperbiane, invidia, ſtupor, aut alia quæpiam veſania illos male afflaverit, quibus nequidem pervidere licet, de ſe actum eſſe, niſi certiſſimam Rerum Veritatem conſequantur, cujus lumine illuſtrentur, cujus ſuavitate deliniantur. At certe ita ſunt affecti, ut cane pejus & angue eos omnes averſentur quicumque eſſeres Veritatis indagine adoriuntur. Quos quidem miſeros eſſe libenter jubeo, quatenus id faciunt.

Digitized by Google

Arcuit imponi: primus quoque talibus ora
(r) Docta quidem ſolvit, ſed non & credita verbis:
Parcite, mortales, dapibus (ſ) temerare nefandis
Corpora. ſunt fruges: ſunt deducentia ramos
Pondere poma ſuo, tumidæque in vitibus uvæ:
Sunt herbæ dulces: ſunt, quæ miteſcere flamma,
Mollirique queant. nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia florem
Prodiga divitias alimentaque mitia tellus
Suggerit: atque epulas ſine cæde & ſanguine præbet.
Carne feræ ſedant jejunia: nec tamen omnes.
Quippe equus, & pecudes, armentaque gramine vivunt;
At quibus ingenium eſt immanſuetumque ferumque,
(t) Armeniæ tigres, iracundique leones,
Cumque lupis urſi, dapibus cum ſanguine gaudent.
Heu quantum (u) ſcelus eſt, in viſcera viſcera condi,
Congeſtoque avidum pingueſcere corpore corpus;
Alteriuſque animantem animantis vivere leto!

I N T E R P R E T A T I O.

animantia menſis: primus inſuper aperuit equidem os eruditum hujuſmodi vocibus, ſed non etiam fide receptis: Nolite homines inquinare corpora epulis ſceleſtis. Sunt fruges, ſunt poma curvantia ramos ſua gravitate, atque racemi turgidi in vitibus: ſunt olera mitia; ſunt quæ poſſint fieri dulciora igne atque emolliri. neque lac vobis tollitur, neque mel fragrans flore thymi. Terra benigniſſima præbet opes cibos dulces; & exhibet delicias ſine nece & cruore. feræ leniunt famem carnibus; neque tamen omnes. Namque equi & greges & armenta veſcuntur herbis. At tigres Armeniæ, & truculenti leones, & urſi cum lupis, quibus indoles eſt crudelis & ſæva amant epulas cum ſanguine. Heu! quantum eſt nefas præcordia devolvi in præcordia, & corpus famelicum pingueſcere corpore devorato, & animantem vitam ducere morte alterius animantis.

N O T Æ.

(r) *Docta*) Neque vero ex primo fuit Naturæ inſtituto, ut homines dapibus ſanguine quæſitis veſcerentur: verum quis auſit ea myſteria in helluones pervulgare, quales ſunt hodie plurimi, qui nihil eſſe niſi quod gulam titillat brutorum more autumant? Bonos omnes recordari adhortor, ſeſe jam priſtina sede atque beatiſſima manſione exules plurima in hoc exilio contraxiſſe quæ exuamus denique, poſtquam de arbore vitæ, redintegrati, apud cœlites, deguſtaverimus. Utcumque nullam ſperent neque cogitent qui in carne atque ſanguine ſunt immerſi, vitam tamen habemus pretioſiſſimam extra has ſpurcitias, qua brevi perfruemur.

(ſ) *Temerare*) Id non eſſe Scriptura probat: Deoque fuerit conceſſum lapſis hominibus quædam indulgere, quæ nulla erant in priori ſtatu, donec ea etiam vanitas penitus aboleatur.

(t) *Armeniæ*) Sæviſſimæ dicuntur quæ in illis regionibus naſcuntur. Eſt autem Armenia Aſiæ perampla regio ad mare Caſpium, quæ hodie Turcis paret, olim ſub regibus propriis erat magni nominis.

(u) *Scelus*) Si quis paulo attentius ſana mente iſtud contemplatur, ſentiet, ſat ſcio, aliquid eſſe in ea animantium cæde, quod a ſapientis Naturæ inſtituto recedat. Atque adeo ſæpius mirari ſubiit plurimos conſpici homines qui parata hac per ſtrages vita tantopere gaudeant, ut de præcellenti illa quæ in amabili Dei commercio atque ſocietate ſeſt poſita nihil quicquam ſubolere liceat.

Sci-

Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra parit, nil te niſi triſtia mandere ſævo
Vulnera dente juvat, rituſque referre (x) Cyclopum?
Nec, niſi perdideris alium, placare voracis
Et male morati poteris jejunia ventris?
At vetus illa ætas, cui fecimus (y) Aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat, herbis
Fortunata fuit: nec polluit ora cruore.
III. Tunc & aves tutas movere per aera pennas;
Et lepus impavidus mediis erravit in agris:
Nec ſua (z) credulitas piſcem ſuſpenderat hamo:
Cuncta ſine inſidiis, nullamque timentia fraudem
Plenaque pacis erant. poſtquam non utilis auctor
(a) Victibus invidit (quiſquis fuit ille virorum),
(b) Corporeaſque dapes avidam demerſit in alvum;
Fecit iter ſceleri: primaque e cæde ferarum
Incaluiſſe putem maculatum ſanguine ferrum:
Idque ſatis fuerat: noſtrumque petentia letum
(c) Corpora miſſa neci ſalva pietate fatemur:
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
(d) Longius inde nefas abiit: & prima putatur

INTERPRETATIO.

Nimirum in tanta copia, quam terra blandiſſima matrum profert, nihil ſibi placet quam conterere crudeli dente luctuoſas cædes, atque imitari mores Cyclopum? neque poteris ſedare famem rapacis & prave inſtituti abdominis niſi pernicie alterius? At illa priſca ætas, cui dedimus nomen Auream, beata fuit fructibus arboreis, & graminibus quæ terra alit: neque infecit ora ſanguine.

III. *Tunc & alites agitaverunt alas ſecuras per aerem; & lepus intrepidus vagatus eſt per campos medios; neque ſua credulitas corripuerat piſcem hamo: omnia erant ſine dolis, & pace abundantia, nullam fraudem metuentia. Poſtquam pravus auctor, quiſquis ille fuit hominum, invidit victibus, atque devolvit in abdomen voraginoſum epulas ex carnibus, aperuit viam crimini: atque credam ferrum infectum ſanguine tepuiſſe ex prima nece ferarum. Idque ſatis fuerat; & agnoſcimus animalia inſidiantia noſtræ vitæ interfecta eſſe illibata pietate. Verum quam interficienda fuerunt, tam non comedenda. Inde ſcelus latius graſſatum eſt, & porcus creditur*

NOTÆ.

(x) *Cyclopum*) Quos ſupra vidimus, Polyphemum præſertim, non ſine horrore, obvios quoſque laniantes.

(y) *Aurea*) De qua ab initio libri primi, Saturno regnante.

(z) *Credulitas*) Nimirum credulitate ſua corripiuntur piſces, qui facile prædam eſſe autumant vermem hamo inductum, quo retinentur.

(a) *Victibus invidit*) Non contentus ſacilitate vivendi priſtina; & cibis ex vegetabili regno petitis.

(b) *Corporeas*) Pro carneis poſuit: quanquam omnes dapes ſunt corporeæ.

(c) *Corpora*) Feras intelligit hominibus infeſtas.

(d) *Longius*) Quia a feris ad cæterorum animalium cædem, deinde & hominum ſtrages deventum eſt.

Hoſtia ſus meruiſſe mori: quia ſemina pando
Eruerit roſtro, (*e*) ſpemque intereeperit anni:
Vite caper morſa Bacchi mactandus ad aras
Ducitur ultoris. nocuit ſua culpa (*f*) duobus.
Quid meruiſtis, oves, placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?
Mollia quæ nobis veſtras velamina lanas
Præbetis: vitaque magis, quam morte juvatis.
Quid meruere boves, animal ſine fraude doliſque,
Innocuum, ſimplex, natum tolerare labores?
Immemor eſt (*g*) demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curvi demto modo pondere aratri
(*h*) Ruricolam mactare ſuum: qui trita labore
Illa, quibus toties durum (*i*) renovaverat arvum,
Tot dederat meſſes, percuſſit colla ſecuri.
Nec ſatis eſt, quod tale nefas committitur: ipſos
(*k*) Inſcripſere Deos ſceleri: numenque supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere juvenci.
Victima labe carens, & præſtantiſſima forma,
(Nam placuiſſe nocet) vittis præſignis & auro,
Siſtitur ante aras; auditque ignara precantem:
Imponique ſuæ videt inter cornua fronti,

INTERPRETATIO.

dignus fuiſſe mactari prima victima, quod evelleret ſemina curvo roſtro, atque præverteret ſpem anni. Caper agitur jugulandus ad altaria Bacchi vindicis, vite corroſa. Suum facinus obfuit duobus. Quid admiſiſtis oves, mite pecus, atque creatam ad ſervandos homines, quæ portatis nectar in ubere diſtento? quæ nobis offertis lanas veſtras in molles veſtes, atque plus prodeſtis vita quam morte. Quid admiſerunt boves, animal ſine fraude atque inſidiis innoxium, ſimplex, factum ad ferendum labores? Ille denique eſt ingratus, neque dignus dono frugum, qui potuit jugulare ſuum agricolam detracto modo onere curvi aratri; qui afflixit bipenni illam cervicem tritam labore, qua toties proſciderat durum agrum, atque dederat eos meſſes. Neque ſatis eſt, quod ejuſmodi ſcelus patrarur: ipſos Deos auctores fecerunt facinoris; atque arbitrantur Potentiam cœleſtem delectari nece tauri laboriferi. Hoſtia ſine vitio, & excellentiſſima ſpecie (nam obeſt gratam fuiſſe) decora vittis & auro ſiſtitur ad altaria, atque neſcia audit orantem, & videt farra quæ voluit ſpargi in ſuam frontem

NOTÆ.

(e) *Spem*) Namque erutis ſeminibus nulla ſperanda meſſis.

(f) *Duobus*) Porco, *ſcilicet*, & capro.

(g) *Demum*) Affectui ſervit hæc vocula, vimque auget orationis. Gall. dicimus *Il faut bien que*——

(h) *Ruricolam*) Bovem dicit.

(i) *Renovaverat*) Renovari vero videtur ager qui per culturam atque aratrum ad recipienda nova ſemina apparatur.

(k) *Inſcripſere*) Atque adeo homo Ethnicus ultra id quod eſt nefas collocat Deos prætendere auctores cædis in ipſa bruta. Annon ille judex jam diu ſedet multorum nomine tenus Chriſti diſcipulorum, quos ab impia fratrum ſuorum cæde nulla ratio neque ulla miſericordia poteſt retrahere; cum præſertim ſeſe Veri & ſumme Boni Dei Sacerdotes, quales omnes eſſe decet, dictitent, cui gratas religionis titulo victimas offerant:

Quas

Quas coluit *(l)* fruges: percuſſaque ſanuigne cultros
Inficit in liquida prævíſor forſitan *(m)* unda.
Protinus ereptas viventi pectore *(n)* fibras
Inſpiciunt: menteſque Deum ſcrutantur in illis.
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum?
Audetis *(o)* veſci, genus o mortale? quod, oro;
Ne facite: & monitis animos advertite noſtris.
Cumque boum dabitis cæſorum membra palato;
Mandere vos veſtros ſcite & ſentite colonos.
Et quoniam *(p)* Deus ora movet; *(q)* ſequar ora moventem
Rite Deum; *(r)* Delphoſque meos, ipſumque recludam
(ſ) Æthera; & *(t)* auguſtæ reſerabo oracula mentis.
Magna, nec ingeniis eveſtigata priorum,

INTERPRETATIO.

inter cornua; & afflicta tingit cruore cultros forte ante conſpectos in aqua liquidu. Continuo inſpiciunt fibras extractas ex pectore viventi, & quærunt voluntatem Deorum in illis. Unde homini tantum deſiderium epularum probibitarum? Non veremini carnibus veſci, o gens morti obnoxia? Quod precor ne facite, & attentas prabete mentes noſtris præceptis: Et cum faucibus admovebitis artus taurorum mactatorum, cognoſcite & ſentite vos comedere veſtros agricolas. Et quandoquidem Deus os meum agitat, ſequar ſedulo Deum os agitantem, & meos Delphos, atque aperiam ipſum cœlum, & recludam oracula mentis auguſta. Cantabo magna, neque perſpecta animo priorum.

NOTÆ.

(l) *Fruges*) Molam dicit, quæ ex farre molito atque falſo, victimæ fronti impónebatur.

(m) *Unda*) Aqua; quæ ſacrificiis adhiberi ſolita.

(n) *Fibras*) Cordis & jecoris præſertim extrema eo nomine appellantur, quæ aruſpices ad exquirendam Deorum voluntatem inſpicere conſueverant. Quæ omnia quam prava, quam ridicula, quam abominanda nullus non videt cui mica ſanæ mentis; niſi denique per lumen Gratiæ ex veris ſacrificiis quæ olim Deus inſtituerat, carnis ſuæ crucifixionem in CHRISTO JESU voluntatem ejus eſſe, edoctus fuerit.

(o) *Veſci*) Pro *carnibus veſci* ſimpliciter *veſci* poſuit: quod notandum.

(p) *Deus*) Apollo *ſcilicet*, qui Delphis colebatur.

(q) *Sequar*) Noſtri vero homines plerique verba, atque id tantum eſſe, Verba, reantur, quæ non ex fictitii cujuſdam Apollinis, ſed ex æterno Dei Verbo Rerum omnium inexhauſto fonti, atque in ſeſe Infinitæ Perfectionis audierunt; craſſiſſimam mundi fæcem unice amantes, in quam ſeſe demergant. Mens tamen humana, ſi qua eſt originis ſuæ non immemor neque quicquam cogitat, neque perſpicit, neque agit quod ſit gratum, neque ulla re fruitur, niſi quatenus cum Vero illo conſentit, atque eſt quaſi Echo quæ ejus voci reſpondeat.

(r) *Delphos*) Delphi urbs Phocidis in Achaja, Apollinis oraculis clariſſima, quam hic pro iis ponitur.

(ſ) *Æthera*) In quo Dii habitant, de quibus atque eorum rebus verba facturus eſt Pythagoræ nomine noſter Poeta.

(t) *Auguſta*) Divinæ *ſcilicet*. Cæterum Chriſtianis ſolis peculiari quodam veri Dei beneficio contigit certa Oracula, atque Rerum indubitatas Ideas habere, per quas ad æterna ſedes aſſurgant; in quarum locum quando video ſuperbia occæcatos nebulones quoſdam ſua ſomnia obtendere, patientiam demiro hominum qui ſibi eo modo ſalutis facem præripi patiuntur.

Quæ-

Quæque diu latuere, canam. juvat ire per alta
(*u*) Aſtra: juvat, (*x*) terris & inerti ſede relictis,
(*y*) Nube vehi; (*z*) validique humeris inſiſtere (*a*) Atlantis:
(*b*) Palanteſque animos paſſim, ac (*c*) rationis egentes
Deſpectare procul, trepidoſque obitumque timentes
Sic exhortari; (*d*) ſeriemque evolvere fati.
III. O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid (*e*) Styga, quid tenebras, quid nomina (*f*) vana timetis.

INTERPRETATIO.

& quæ diu incognita fuerunt. Placet ferri per excelſa ſidera; placet, terris & pigra habitatione deſtituta, vehi nube, atque inniti humeris fortis Atlantis; & procul deſpicere mentes paſſim errantes, & expertes rationis, & ſic admonere timidos, & metuentes mortem, & aperire ordinem fati.

III. *O genus ſtupidum pavore leti frigidi, quamobrem metuitis Stygem, quamobrem caliginem, quamobrem nomina inania*

NOTÆ.

(u) *Aſtra*) Hoc eſt; *Mente*; *cœleſtia, atque homine digna, ſpretis terreſtribus, perluſtrare.* Juvat vero illud maxime: at illos dumtaxat qui animam non habent in totum luto ſepultam.

(x) *Terris*) Namque fieri nequit, ut ſimul Anima evaneſcentibus hujus mundi umbris ſeſe committat, atque æterna cœli bona complectatur. Diverſiſſima ſunt, quæ tanta mentis tenuitas non valeat comprehendere: imo ut plurimum ſocietatem inter ſe inire non poſſunt.

(y) *Nube*) Per nubem, mentis aciem intellige, aut vim quandam Spiritus, qui neque Ethnicos deſtituit, uti perfricta fronte mentiuntur nonnulli.

(z) *Validique*) Iſtud non placet poſtquam de nube meminit.

(a) *Atlantis*) Qui Mauritaniæ rex, ideo dictus cœlum ſuſtinere humeris, quod Aſtrologus fuerit eximius.

(b) *Palantes*) Mire hoc verbo hominum declaravit veſaniam, qui, pecorum more, huc illuc neſcii vagantur; nequaquam advertentes eo modo ſibi vitam omnia bona corripi. Ducimur atque auferimur omnes iis rebus, quibus cogitationes atque mentes noſtras addicimus. Quo igitur nomine appellandi tot miſeri terram nequicquam calcantes, ſui uſque adeo obliti, ut ne dignentur quidem, utcumque ſæpius moniti, de fine ſuo cogitare, aut ſaltem animam ſuam pereuntibus viliſſimis creaturis ſurripere? Scientes atque prudentes, immo contra omnem bene conſulentium conatum in malam rem abeunt. Mirum ni inſuper illis perniciem machinentur.

(c) *Rationis*) Quæ plura multo ad felicitatem confert, quam omnia quæ tantis laboribus ea ſpreta, plerique mortales aucupantur.

(d) *Seriem*) Non Ethnici hominis ſententiam tantum, ſed ſupremi omnium rerum Arbitri Dei ter Optimi Maximi decreto, ordine quodam inter ſe continentur fata hominum: ut ſi quis ad optatum ſcopum velit pertingere, per media neceſſe habeat omnino tranſire; quibus ſpretis nequicquam Illius ſero opem imploret. Iratus infeſtuſque eſt. Calamitatem irridet eorum, qui obſeratis foribus inſultant.

(e) *Styga*) Pro Inferis poſuit eam paludem de qua jam toties.

(f) *Vana*) Vana equidem illa Ethnicorum. Cæterum Mors ipſa terribilis immortali animæ, cui dies dicitur eo modo, ut ſe ad incorruptum Juſtitiæ Divinæ tribunal, ſine omni cunctatione ſiſtat. Quicumque animum ſerio adjecerit, ita ſentiet.

Mz.

Materiem (*g*) vatum, falſique (*b*) piacula mundi?
Corpora ſive rogus flamma, ſeu (*i*) tabe vetuſtas
Abſtulerit, mala poſſe pati (*k*) non ulla putetis.
Morte (*l*) carent animæ: ſemperque, priore relicta
Sede, novis (*m*) domibus habitant (*n*) vivuntque receptæ.

INTERPRETATIO.

argumentum Poetarum & piacula mundi decepti? Ne exiſtimetis corpora poſſe pati ulla mala, ſeu pyra diripuerit igne, ſeu vetuſtas tabe. Animæ non moriuntur; & ſemper priore habitatione omiſſa recipiuntur novis ſedibus, & recepta vita fruuntur.

NOTÆ.

(g) *Vatum*) Id eſt *Poetarum*, *quibus quidlibet mentiri*, *conceſſum*: quanquam non omnia falſa dicere illos hic noſter ſupra admonuit: neque temere.

(b) *Piacula*) Apud Manes expiari crimina in ſuperis commiſſa credebant.

Quæ quis apud ſuperos furto lætatus inani
Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem. Virgil.

Atque, ſi hic locus eſſet, aut pateretur quorundam nebulonum ſuperba opinio, de ſtatu animæ poſt mortem paucula aliter proferre quam illi ſomniarunt, ſcio equidem quod res eſſet bonis gratiſſima. Verum ſuo loco, cumque tempus dabitur, ringentibus illis, rem totam probare, id fiet. Prius, ineptum foret latratibus eorum ſeſe objicere.

(i) *Tabe*) Paulatim enim diſſolvuntur & quodammodo liqueſcunt inanimata corpora.

(k) *Non ulla*) Namque anima eſt quæ ſenſus & cognitionis eſt capax.

(l) *Carent*) Imo graviſſime torquentur, quæ æternæ, Pythagora ipſo confitente, ſua ſacra aura, ſua luce, ſua vita Deo tee Optimo maximo, quod ad illas ſpectat deſtituuntur. Quemadmodum arbor quæ terſæ ſuccum non amplius digerit, mortua eſt, utcumque in eo patet; ita etiam Mentes hominum quantumvis in Dei Majeſtate perdurent morti terribili ſunt obnoxiæ poſtquam Originem ſuam deſeruerunt. Quæcumque ſuam non faciunt Subſtantiam Arboris vitæ, ſeu agni qui idem eſt; illæ in tenebris atque Dei ira ſine fine degent. Quam miſeriam faxit Deus ut a nobis ſtudeamus avertere, agnum, dum licet, caſtiſſimo Amore proſequendo.

(m) *Domibus*) Commigratio animarum de corpore in corpus, ſeu μετεμψύχωσις quam ab Ægyptiis mutuatus erat Pythagoras, res eſt equidem omnino vana, quam neque teſtimonio idoneo, neque experientia, neque ratione quiſquam poſſit comprobare. At enim non pauca bonæ frugis, inde petita occaſione, expiſcabitur, qui altius circa corporum reſurrectionem meditatus fuerit, quomodo impleatur iſtud quod teſtatur Spiritus ſanctus, noſtra nos ſequi opera. Namque pro certo transfigurati poſtquam corpus Ψυχικὸν exuerimus, Πνευματικὸν induerimus, utcumque ex eadem ſubſtantia, ita tamen diverſum videbitur Animæ noſtræ domicilium, ut jam quale eſſe poſſit vix aliter quam ſuſpicando pertingamus; ut mirum non ſit grunnientibus in luto porcis hæc omnia aniles eſſe, quas ſpernant, fabulas. Siquidem tamen ex illis aliqui has legunt, Pythagoræ, hortor cogitent, quid ſibi a dæmonibus metuendum qui ſepulcra atque immundorum porcorum corpora amant obſidere.

(n) *Vivunt*) In corpore vivunt cogitationum ſeu idearum ſuarum par Dei Miſericordiam vel Iram cum Angelis vel diabolis, quæcumque animæ ab his terris omnino ſemotæ, ſublato ævo, æternitatem adipiſcuntur; donec corporis olim ſui ſubſtantia de novo per ſupremi numinis poteſtatem, ſecundum id quod bene vel male ſe ſe ipſæ, obſequendo, vel aſpernando, finxerunt, reſtituatur. Unicuique per hanc vitam aditus ad æternam paratur in corpore quod aliud atque aliud pro ratione priſtinæ virtutis aut dedecoris a Deo excitabitur. Ille nimirum cuique ſecundum ejus opera retribuet. Verum & hæ ſunt fabulæ, ſiquidem plurimis non placent, quoad luctuoſa ſua experientia comprobaverint.

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe ego (nam memini) Trojani tempore belli
(o) Panthoides Euphorbus eram: cui pectore quondam
Sedit in adverſo gravis haſta (p) minoris Atridæ.
Cognovi clypeum lævæ geſtamina noſtræ
Nuper (q) Abanteis (r) templo Junonis in Argis.
Omnia mutantur: (ſ) nihil interit. errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
(t) Spiritus: eque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter: (u) nec tempore deperit ullo.
Utque novis fragilis ſignatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas ſervat eaſdem;
Sed tamen ipſa eadem eſt: animam (x) ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.
Ergo, ne pietas ſit victa cupidine ventris,

INTERPRETATIO.

Ego ipſe; nam recordor, eram Euphorbus Panthoides tempore belli Trojani; in cujus pectore adverſo valida haſta minoris Atridæ olim infixa eſt. Agnovi nuper clypeum geſtamen noſtræ ſiniſtræ Argis Abantæis in fano Junonis. Cuncta mutantur; nihil perit. Anima vagatur, & illic huc fertur, hinc illuc, & invadit qualibet membra, atque tranſit ex feris in corpora humana; & noſtra in feras: neque unquam moritur. Atque ut cera mollis informatur novis figuris, neque perſtat ut fuerat, neque retinet eaſdem ſpecies, verum tamen ipſa eſt eadem; ita doceo animam eſſe ſemper eandem; ſed tranſire in diverſas figuras. Adeoque ne pietas ſit ſuperata deſiderio alvi.

NOTÆ.

(o) *Panthoides*) Non ſine cauſa Lucianus hanc Pythagoræ Pyrrhi, Hermotimi, Euphorbi, Æthalidæ, aut quocumque nomine appellaveris, deridet tranſmigrationem: namque certe ea, graviſſimo Philoſopho propter ineptiſſimum mendacium præſertim, eſt maxime indigna.

(p) *Minoris*) *Menelai*, ſcilicet, cujus major frater fuit *Agamemnon*: atque ille Menelaus Euphorbum Iliad. 16. peremiſſe dicitur.

(q) *Abanteis*) Ab Abante rege, qui Argis clariſſima Poloponneſi urbe imperavit. Populi inſuper *Abantes* ab Herodoto Iones inter & Achivos memorantur.

(r) *Templo*) Stadia quindecim Mycenis diſtare hoc Junonis templum affirmat Pauſanias in Corinthiacis; cujus inter alia donaria hunc etiam clypeum Argis celebratiſſimum, ut ex Hygini 273. fabula patet, nominatim recenſet.

(ſ) *Nihil interit*) Veriſſime iſtud: neque facilius eſt aliquid ad nihilum redigere, quam ex nihilo producere, ut manifeſtum eſt attendenti.

(t) *Spiritus*) Siquidem de univerſali aliquo loqueretur per omnia diffuſo, ſua huic ſententiæ, ſuo modo intelligenda, conſtaret veritas: reſque magna eſt. Aſt Animas maxime in ſe definitas ex corpore in corpus tranſmigrare, ſibique maſſam adoptare figmentum purum eſt. Imo ſiquidem ex Vero ratiocinatus eſſet Pythagoras, omnibus omnino abſtinendum, atque adeo hominibus moriendum perinde concludere debuiſſet.

(u) *Nec temp.*) Eſto iſtud; namque certiſſimum eſt: cætera ne ſimul tranſeant.

(x) *Sic*) De Terra, aut communioribus elementis iſtud dici poteſt; fueritque comparatio elegans. Ad Spiritus ſeu Animas, quæ individuam ſuam formam habent, aut formæ ſunt, ſi transferas, ridicula eſt. Nihil obſtat quin huic aut illi Menti hoc aut illud corpus, brutum etiam agitandum tradatur: at corpus illud non fuerit Menti quod figura eſt ceræ, neque parem habuerit rationem. Cogita modo. Ipſæ Cogitationes aut Modi cogitandi Menti illud ſunt quod figura eſt Ceræ.

Parcite (vaticinor) cognatas cæde nefanda
Exturbare animas: nec ſanguine ſanguis alatur.
Et quoniam magno feror (y) æquore, plenaque ventis
Vela dedi; (z) nihil eſt toto quod perſtet in orbe.
Cuncta fluunt: omniſque vagans formatur imago.
Ipſa quoque aſſiduo labuntur (a) tempora motu
Non ſecus ac flumen: neque enim conſiſtere flumen,
Nec levis hora poteſt: ſed ut unda impellitur unda,
Urgeturque prior venienti, urgetque priorem,
Tempora ſic fugiunt pariter, pariterque ſequuntur:
Et nova ſunt ſemper. nam quod fuit ante, relictum eſt:
Fitque, quod haud fuerat: momentaque cuncta novantur.
Cernis & (b) emerſas (c) in lucem tendere noctes:
Et (d) jubar hoc nitidum nigræ ſuccedere nocti.
Nec color eſt idem cælo, cum laſſa quiete
Cuncta jacent media, cumque albo (e) Lucifer exit
Clarus equo: rurſumque alius, cum prævia luci
(f) Tradendum Phœbo (g) Palantias inficit orbem.

INTERPRETATIO.

nolite, prædico, ejicere animas cognatas nece horrenda; neque ſanguis nutriatur ſanguine. Et quandoquidem feror vaſto mari, atque pandi lintea plena ventis, nihil eſt in toto mundo quod permaneat. Omnia labuntur, atque omnis ſpecies errans fingitur. Ipſa etiam tempora fluunt motu continuo perinde ac flumen: neque enim flumen, nec levis hora poteſt ſtare; ſed quemadmodum fluctus pulſatur fluctu, & prior premitur ſequenti atque premit antecedentem, ſic etiam tempora dilabuntur ſic etiam ſequuntur, & ſemper ſunt nova. Nam quod fuit antea eſt omiſſum, & oritur quod non fuerat, & omnia momenta novantur. Vides etiam noctes eductas ferri in diem, & hanc puram lucem ſubeſſe caliginoſæ nocti. Neque color eſt idem cælo, cum omnia defeſſa ſtrata ſunt nocte media, & cum Lucifer ſplendidus prodit equo candido; rurſumque alius, cum Palantias antecedens diem, colorat mundum committendum Soli.

NOTÆ.

(y) *Æquore*) Id eſt, *de maximis atque abditiſſimis Naturæ myſteriis ſermo incidit.*

(z) *Nihil eſt*) Iſtud falſum prima fronte viſum, quod re accuratius penſiculata veriſſimum deprehenſum eſt.

(a) *Tempora*) Nihil aliud ſunt quam Res ipſæ, aut earum inter ſe durandi ſpatium; cumque jam de iis mentionem fecerit Poeta, hæc magis oratorie, quam ſolide, ad adſtruendam animarum tranſmigrationem, proferuntur: quanquam in ſe pulchra ſunt.

(b) *Emerſas*) Annon iſta vox Noctem, quamlibet maximo conatu videtur denique ex Chao, aut æterno quodam barathro protrahere? Maxima eſt voluptas per hujuſcemodi verba rerum granditatem experiri.

(c) *In lucem noctes*) Jucunditatem obſerva quam parit vocum pugna. Quid mutari non poſſit, ſiquidem Noctes in diem abeont? Sed hæc ſunt Poetice conficta, ſiquidem ex ſcopo ſpecles.

(d) *Jubar*) Splendorem intellige Solis.

(e) *Lucifer*) Stella eſt Veneris, quæ etiam *Phoſphorus* dicitur, ideo albis equis vecta quod Solis ortum præcedat. Cum autem ejus occaſum ſubſequitur *Heſperus* appellatur.

(f) *Tradendum*) Ut radiis ſuis illum colluſtret.

(g) *Palantias*) Aurora eſt Pallantis, Gigantis filia.

Ipſa

Ipſe (h) Dei clypeus, terra cum tollitur ima,
Mane rubet: terraque rubet, cum conditur ima:
Candidus in ſummo eſt, melior natura (i) quod illic
Ætheris eſt, terræque procul contagia vitat.
Nec par aut eadem nocturnæ forma (k) Dianæ
Eſſe poteſt unquam: ſemperque hodierna ſequente,
Si creſcit, minor eſt; major, ſi (l) contrahit orbem.
Quid? non in ſpecies ſuccedere quatuor annum
Aſpicis, ætatis peragentem imitamina noſtræ?
Nam tener, & lactens, puerique ſimillimus ævo
Vere novo eſt, tunc herba nitens, & roboris expers
Turget, & inſolida eſt; & ſpe delectat agreſtem.
Omnia tum florent; florumque coloribus almus
Ridet ager: neque adhuc virtus in frondibus ulla eſt.
Tranſit in Æſtatem, poſt Ver, robuſtior (m) Annus:
Fitque valens juvenis: neque enim robuſtior ætas
Ulla, nec uberior: nec, quæ magis (n) æſtuet, ulla eſt.
Excipit Autumnus, poſito fervore juventæ,
Maturus, mitiſque inter juvenemque ſenemque;
Temperie medius, ſparſis per tempora (o) canis.
Inde ſenilis Hyems tremula venit horrida paſſu:
Aut ſpoliata ſuos, aut, quos habet, alba capillos.

INTERPRETATIO.

Ipſe orbis Dei, cum tollitur terra infima, rubet mane, atque rubet cum conditur terra infima. In excelſo eſt albus, quia illic natura ætheris eſt melior, & procul fugit commercia telluris. Neque figura Lunæ nocturna poteſt unquam eſſe eadem aut æqualis; & hodierna eſt ſemper minor ſequenti ſi creſcit, major ſi decreſcit. Quid? annon vides annum præbentem imaginem noſtræ vitæ abire in quatuor formas? Nam Vere novo eſt mollis & lactens, atque ſimillimus ætati pueri. Tunc herba ſplendens, & deſtituta viribus eſt, tumida atque debilis, & ſpe recreat colonum. Tunc omnia florent, & dulcis campus ridet coloribus florum; neque adhuc ulla eſt potentia in foliis. Annus firmior concedit in Æſtatem a Vere, atque fit fortis juvenis: neque enim ulla ætas firmior, nec fertilior; neque ulla eſt quæ magis ferveat. Autumnus compoſitus omiſſo ardore juventutis, atque lenis inter juvenem & ſenem, medius temperie canis ſparſis per tempora, hunc ſequitur. Tum Hyems ſenilis & aſpera vel deſtituta ſuis comis, vel albas habens quas gerit, ſuccedit greſſu tremulo.

NOTÆ.

(h) *Dei clyp.*) *Solis orbis*, qui clypei inſtar videtur. Cæterum hujuſmodi diminutio non placet.

(i) *Quod*) Verum hujus rei cauſſam pete ex Phyſicis.

(k) *Dianæ*) *Luna*, quæ nunquam eodem permanet vultu, creſcit ſemper aut decreſcit.

(l) *Contrahit*) *Minuit*; quod ex oppoſito *creſcit* intelligitur: non ut inepte quiſpiam commentatus eſt.

(m) *Annus*) Pro anni parte, æſtate ſcilicet: quomodo & loquutus Horatius.

(n) *Æſtuet*) Ex diverſis Cupiditatibus, itemque ſanguinis calore & copia maxime fervent juvenes.

(o) *Canis*) Qui ad ſenectutem vergentes occupant. Hinc autem noſtri homines plurimos loquendi modos derivaverunt, qui nives in caput, glaciem in ſanguinem, atque alia ejus generis induxerunt.

Nos-

Digitized by Google

Noſtra quoque ipſorum ſemper, requieque ſine ulla,
Corpora vertuntur; nec quod fuimuſve, ſumuſve,
Cras erimus. fuit illa dies, qua ſemina tantum,
Spesque hominum primæ materna habitavimus (p) alvo.
Artifices Natura manus admovit: & angi
Corpora viſceribus diſtentæ condita matris
Noluit; eque (q) domo vacuas emiſit in auras.
Editus in lucem jacuit ſine viribus infans:
Mox (r) quadrupes: rituque tulit ſua membra ferarum:
Paulatimque tremens, & nondum poplite firmo
Conſtitit, adjutis aliquo (ſ) conamine nervis.
Inde valens veloxque fuit; ſpatiumque juventæ
Tranſit: &, emeritis medii quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter (t) declive ſenectæ.
Subruit hæc ævi demoliturque prioris
Robora: fletque (u) Milon ſenior, cum ſpectat inanes
Illos, qui fuerant ſolidorum more tororum,
Herculeis ſimiles, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut ſpeculo rugas aſpexit aniles,
(x) Tydaris: & ſecum, cur ſit bis rapta, requirit

INTERPRETATIO.

Noſtra etiam corpora ipſorum mutantur ſemper ſine ulla intermiſſione; neque erimus cras quod fuimus aut ſumus. fuit illud tempus quo ſemina duntaxat aut ſpes prima hominum manſimus in utero materno. Natura adhibuit manus doctas; neque paſſa eſt, corpora abdita in præcordiis matris torqueri; atque eduxit domo in ſpacioſum aerem. Infans eductus in lucem jacuit ſine viribus; mox quadrupes, & promovit ſuos artus more brutorum; atque paulatim tremens & nondum certo poplite conſtitit, nervis ſuſtentatis aliquo adminiculo. Poſtea fortis & celer fuit, & pervadit ſpatium juventutis; atque annis etiam medii temporis præteritis, labitur per devexum callem caducæ ſenectutis. Hæc frangit atque evertit vires ætatis præcedentis: atque Milon ſenex lacrymatur, cum videt illos lacertos qui fuerant pares Herculeis ſoliditate firmorum tororum pendere exhauſtos & flaccidos. Lacrymatur etiam Tyndaris, ſimul ac vidit rugas aniles in ſpeculo: & ſecum perpendit, quamobrem ſit bis rapta.

NOTÆ.

(p) *Alvo*) Pro utero poſuit, qui & *Loci matrix* vero ab imperitis dicitur, cum potius fœminam fœtus gratia comparatam ſignificet, quo ſenſu Columella de gallinis; *Octies anno pullos educat, ſi eſt bona matrix.*

(q) *Domo*) *Utero*, ſcilicet.

(r) *Quadrupes*) *Repens*: videturque alluſum ad Sphingis ænigma,
Qui quadrupes fuit, & bipes, & tripes unus & idem.

(ſ) *Conamine*) Serperaſtro puta, aut ejuſmodi adminiculo.

(t) *Declive*) Utpote quod in mortem ruit.

(u) *Milon*) Athleta fuit Crotoniata tantis viribus, ut nudæ dextræ uno ictu taurum interfeciſſe tradatur; humeriſque per Radium ſine fatigatione portaſſe. Dicitur inſuper totum ſolus devoraſſe.

(x) *Tyndaris*) Helena Jovis, ſed Tyndari credita & Ledæ filia, a Theſeo novennis rapta, quæ a fratribus Dioſcuris Caſtore & Polluce recuperata, tum Menelao in matrimonium data, mox a Paride rapta, belli atque excidii Trojani cauſa fuit.

Tum-

Digitized by Google

Tempus edax rerum, tuque invidioſa vetuſtas,
Omnia deſtruitis: vitiataque dentibus ævi
Paulatim lenta conſumitis omnia morte.
Hæc quoque non perſtant, quæ nos elementa vocamus.
Quaſque vices peragant (animos adhibete) docebo.
Quatuor (y) æternus (z) genitalia corpora mundus
Continet. ex illis duo ſunt oneroſa, ſuoque
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur:
Et totidem gravitate carent: (a) nulloque premente
Alta petunt, aer atque aere purior ignis.
Quæ quanquam ſpatio diſtant; tamen omnia fiunt
Ex ipſis; & in ipſa (b) cadunt. reſolutaque tellus
In liquidas roreſcit aquas: tenuatus in auras
Aeraque humor abit: dempto quoque pondere rurſus
In ſuperos aer tenuiſſimus emicat ignes.
Inde retro redeunt: idemque retexitur ordo.
Ignis enim denſum ſpiſſatus in aerea tranſit;
Hic in aquas: tellus glomerata cogitur unda.
Nec (c) ſpecies ſua cuique manet: rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat Natura figuras.
Nec perit in tanto quicquam (mihi credite) mundo;
Sed variat, faciemque novat: naſcique vocatur,
Incipere eſſe aliud, quam quod fuit ante; morique,
Deſinere illud idem, cum ſint huc forſitan illa,

INTERPRETATIO.

Tempus edax rerum, tuque vetuſtas odioſa cuncta ſubvertitis, atque paulatim abſumitis omnia lenta morte vitiata dentibus ætatis. Hæc etiam, quæ nos appellamus elementa, non conſiſtunt: atque attendite, dicam, quas vices ſubeant. Mundus æternus habet quatuor corpora genitalia. Ex illis duo ſunt gravia; & terra & aqua tendunt deorſum ſua gravitate: atque totidem carent pondere; & aer & ignis purior aere surſum feruntur nullo cogente. Quæ tametſi diſſita ſunt loco, tamen omnia generantur ex ipſis, atque in ipſa reſolvuntur. Atque terra tenuata roreſcit in aquas fluidas: aqua reſoluta mutatur in ventos atque aerem: ſublata etiam gravitate aer ſubtiliſſimus exſilit in ignes ſupremos. Inde retro feruntur; atque idem ordo retexitur. Namque ignis concretus concedit in ſpiſſum aerem: hic in aquas; terra concreſcit ex aqua coacta. Neque forma ſua perſtat cuique; & natura novatrix reſtituit formas rerum alias ex aliis. Neque quicquam evaneſcit in tanto orbe, mihi fidem habete; ſed diverſe mutatur, & novat ſpeciem: & incipere eſſe aliud quam quod fuit prius dicitur, Naſci, atque ceſſare eſſe illud idem, Interire. Quanquam forte illa ſint tranſlata huc,

NOTÆ.

(y) *Æternus*) Ex falſa Ariſtotelis opinione.

(z) *Genitalia*) Elementa dicit, ex quibus omnia generantur; quanquam hodie non ſine graviſſima cauſa de eorum numero inter Philoſophos diſputatur.

(a) *Nulloque pr.*) Scilicet. Multo aliter atque melius Carteſiana Philoſophia docet.

(b) *Cadunt*) In elementa reſolvuntur.

(c) *Species*) Per figuras; quæ mox ſequuntur, quas ſupra vagantes dixit imagines, ea ſpecies intelligitur.

Hæc

Hæc tranſlata illuc; ſumma tamen omnia conſtant.
Nil equidem durare diu ſub imagine eadem
Crediderim. ſic ad (d) ferrum veniſtis ab auro
Secula: ſic toties verſa es, Fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus;
Eſſe fretum. vidi (e) factas ex æquore terras:
Et procul a pelago conchæ jacuere marinæ:
Et vetus inventa eſt in montibus anchora ſummis.
Quodque fuit campus, vallem decurſus aquarum
Fecit: & eluvie mons eſt deductus in æquor:
Eque paludoſa ſiccis humus aret arenis:
Quæque ſitim tulerant, (f) ſtagnata paludibus hument.
Hic fontes Natura novos emiſit, at illic
Clauſit: & antiquis (g) concuſſa tremoribus orbis
Flumina proſiliunt; aut excæcata reſidunt.
Sic ubi terreno (h) Lycus eſt epotus hiatu;
Exſiſtit (i) procul hinc, alioque renaſcitur ore.
Sic modo combibitur; tecto modo gurgite lapſus
Redditur Argolicis ingens (k) Eraſinus in arvis.
Et (l) Myſum capitiſque ſui ripæque prioris
Pœnituiſſe ferunt, alia nunc ire, Caicum.

INTERPRETATIO.

atque hac illuc, omnia tamen toto conſtant. Arbitratus equidem fuero nihil perſtare diu ſub eadem forma. Sic ab auro veniſtis ad ferrum, ſecula: ſic toties mutata es, ſors locorum. Ego vidi eſſe mare quod fuerat olim terra firmiſſima. Vidi terras natas ex mari: atque conchæ marinæ ſparſæ ſunt longe a mari, & antiqua anchora reperta eſt in ſupremis montibus. Fluxus aquarum fecit vallem quod fuit planities: & mons eſt mutatus in planitiem diluvio: atque terra riget ſiccis glareis ex paludoſa; & quæ loca paſſa erant ſitim ſtagna facta paludibus ſunt humida. Hic natura patefecit novos fontes, at illic repreſſit; & fluvii excitati antiquis terræ motibus erumpunt, aut obturati reſidunt. Ita poſtquam Lycus eſt abſorptus hiatu terreno, erumpit hinc procul, & exundat alio ore. Ita magnus Eraſinus modo abſorbetur: modo fluens operto gurgite renaſcitur in campis Argolicis. Dicunt etiam Myſum piguiſſe & ſcaturiginis ſuæ & prioris ripæ, nunc fluere Caicum alia.

NOTÆ.

(d) *Ferrum*) *Ad ferream ætatem*, de qua libro primo.

(e) *Factas*) Plurimas inſulas apud Hiſtoricos imo & alias terras invenias quæ ſuo tempore emerſerunt. Quin & conchæ in altiſſimis montibus reperiuntur, unde ibi etiam aliquando mare fuiſſe colligitur.

(f) *Stagnata*) *Stagna facta*.

(g) *Concuſſa*) Hanc vocem ex Sixlano codice, quem citat clariſſimus Heinſius non cunctanter arripui; ſiquidem, ut & ille teſtatur, vulgata lectio mendoſa.

(h) *Lycus*) Plures eo nomine fuerunt fluvii; hic vero de eo agitur qui & *Marſius* a Livio dictus, Laodiceam Lydiæ urbem præterfluit.

(i) *Procul*) Poſt quinque ſtadia circiter. De quo fluvio Plinius & Seneca.

(k) *Eraſinus*) Fluvius eſt Arcadiæ, qui a Stymphalide palude ortus, unde & *Stymphalus* dictus, poſtquam terras ſubiit, rurſus in Argolico agro erumpit, atque *Eraſinus* dicitur.

(l) *Myſum*) Myſiæ fluvius terra hauſtus; fontem, alveum, & nomen mutavit, nunc *Caicus* dictus.

Nec non Sicanias volvens *(m)* Amenanus arenas
Nunc fluit; interdum ſuppreſſis fontibus aret.
Ante bibebatur; nunc quas contingere nolis
Fundit *(n)* Anigros aquas: poſtquam (niſi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lavere *(o)* bimembres
Vulnera, clavigeri quæ fecerat Herculis arcus.
Quid? non & Scythicis *(p)* Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, ſalibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitæ fuerant *(q)* Antiſſa *(r)* Pharoſque,
Et Phœniſſa *(ſ)* Tyros: quarum nunc inſula nulla eſt.
(t) Leucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circueunt. *(u)* Zancle quoque juncta fuiſſe
Dicitur Italiæ: donec confinia pontus
Abſtulit; & media tellurem *(x)* reppulit unda.
Si quæras *(y)* Helicen & *(z)* Burin Achaidas urbes;
Invenies ſub aquis: & adhuc oſtendere nautæ
Inclinata ſolent cum mœnibus oppida merſis.

INTERPRETATIO.

Amenanus quoque trahens arenas Siculas nunc currit, nonnunquam eſt ſiccus fontibus retentis. Anigros antea potabatur; nunc emittit aquas, quas fugias tangere, ex quo (niſi omnis fides eſt tollenda Poetis) bimembres illic laverunt plagas, quas arcus Herculis clavigeri inflixerat. Quid? annon Hypanis fluens ex montibus Scythicis qui erat dulcis, corrumpitur ſalibus amaris? Antiſſa & Pharus & Tyrus Phœniſſa fuerant circumdata fluctibus, ex quibus nulla nunc eſt inſula. Antiqui incolæ habuerunt Leucadem cohærentem, nunc maria circumfluunt. Zancle etiam dicitur fuiſſe connexa Italiæ, donec mare abripuit confinia; atque removit terram interjecta aqua. Si quæras Helicen & Burim oppida Achaiæ, reperies ſub aquis; & nautæ ſolent adhuc monſtrare urbes depreſſas cum muris ſubmerſis.

N O T Æ.

(m) *Amenanus*) Exiguus fluvius Siciliæ, ex Ætna monte per agrum Catanenſem fluens.

(n) *Anigros*) Hic fluvius eſt Peloponneſi in Elide, de quo aliter quidem alii fabulantur, ſed quæ referre non tanti duxeris.

(o) *Bimembres*) Centauros dicit ab Hercule vulneratos atque profligatos.

(p) *Hypanis*) Sarmatiæ eſt Europææ, qui in Boryſthenem, deinde in Pontum Euxinum defluit: hodie *le Bog* dicitur.

(q) *Antiſſa*) Inſula fuerat, quæ Lesbo, Ægæi maris inſulæ, contra Troadem fuit adjecta.

(r) *Pharos*) Hæc quoque olim inſula Ægypto annexa fuit: ubi celeberrima illa turris plurimis tabulatis excelſa, eodem nomine, quam quidam Soſtratius Gnydius pro navigantium ſalute extruxit.

(ſ) *Tyros*) Urbs fuit Phœniciæ opulentiſſima, quæ Alexandri Magni tempore inſula fuit, ut ex Curtio aliiſque liquet. Hodie *Sur* aut *Sour* dicitur; quanquam in ruinis jacet, niſi forte xx circiter ſuperſunt domus.

(t) *Leucada*) Nunc inſula eſt maris Ionii, quæ Gall. dicitur *de Sainte Maure*, Epiro ponte ligneo annexa.

(u) *Zancle*) Meſſana eſt, quæ *Meſſine* Gall. urbs Siciliæ, quam, ſimul & totam inſulam Pontus ab Italia diviſit.

(x) *Reppulit*) Ita quidem videtur oculis: cæterum non repulſa inſula, ſed pars ea terræ ablata quæ Siciliam Italiæ committebat.

(y) *Helicen*) Oppidum Achaiæ in ora ſinus Corinthiaci, aquis propemodum abſorptum.

(z) *Burin*) Buris ſeu Bura urbs fuit etiam Achaiæ, ſuperiori proxima, terræ motu etiam in aquas demerſa.

Eſt

Digitized by Google

Eſt prope *(a)* Pitthean tumulum Trœzena, ſine ullis
Arduus arboribus, quondam planiſſima campi
Area, nunc tumulus: nam (res horrenda relatu)
Vis fera *(b)* ventorum, cæcis incluſa cavernis,
Exſpirare aliqua cupiens, luctataque fruſtra
Liberiore frui cælo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus eſſet;
Extentam tumefecit humum: ceu ſpiritus oris
Tendere veſicam ſolet, aut derepta bicorni
(c) Terga capro. tumor ille loco permanſit; & alti
Collis habet ſpeciem: longoque induruit ævo.
Plurima cum ſubeant, audita aut cognita vobis,
Pauca ſuper referam. quid? non & lympha figuras
Datque capitque novas? medio tua, corniger *(d)* Ammon
(e) Unda die gelida eſt: ortuque obituque caleſcit.
Admotis *(f)* Athamanis aquis accendere lignum
Narratur; *(g)* minimos cum Luna receſſit in orbes.

INTERPRETATIO.

Eſt collis excelſus ſine ullis arboribus prope Trœzenem Pitthean, olim arena campi planiſſima, nunc collis: nam, res horrenda relatu, vis ſæva ventorum repreſſa obſcuris ſpeluncis, nitens aliqua exſpirare, atque luctata in caſſum frui cœlo ampliore, cum nullus eſſet hiatus in tota caverna, neque eſſet pervia flatibus, diſtendit terram tumefactam e ſicut ſpiritus oris ſolet inflare veſicam, vel pellem detractam capro bicorni. Ille tumor permanſit loco, & habet figuram excelſi tumuli; atque ſolidatus eſt longo tempore. Cum plurima occurant vobis audita aut cognita, pauca inſuper narrabo. Quid? Annon aqua dat atque accipit novas figuras? Tua aqua Ammon cornute, gelida eſt de die, accedente & recedente eo caleſcit. Athamanis aquis admotis dicitur accendere lignum, cum Luna abiit in minimos orbes.

NOTÆ.

(a) *Pitthean*) Pitthei Æthræ patris patria fuit Trœzen urbs Peloponneſi, in ora meridionali ſinus Saronici.

(b) *Ventorum*) Atque ignis ſubterranei.

(c) *Terga*) Utres dicit, quibus vinum atque oleum continetur: Vel folles ludendi gratia inflatos. *Des outres*, ou *des Ballons*.

(d) *Ammon*) Jupiter Ammon ſi credis fabulæ *Cornutus* a Baccho filio cultus, quod ſitienti in Libyæ deſertis aries quidam, quem ille Jovem eſt arbitratus, pedibus terram fodiens fontem monſtravit: Cui templum ibidem erexit. Ammon dicitur ab Hebræo *Hammah* quod calere eſt: atque Sol intelligitur qui docente Macrobio idem eſt qui Jupiter, cui pro radiis cornua, quæ eodem nomine ab Hebræis efferuntur, ab imperitis attributa ſunt. Quanquam ab Hamo vel Chamo Noe filio, quem pro Deo ejus poſteri coluerint, Jovem Ammonem, vel Hammonem dictum volunt.

(e) *Unda*) De eo fonte Plin. lib. 2. c. 103. Curtius lib. 4. Arrianus lib. 2. Lucret. lib. 6. Miraculi autem illius rationem reddent Phyſici, quam hic prolixum eſſet inculcare.

(f) *Athamanis*) Fuerunt Athamanes populi Epiri, apud quos fons Dodonæus, qui accenſas faces extingueret, extinctas accenderet. De eo Solinus, Plinius, Lucretius, alii.

(g) *Minimos*) Quando ad defectum accedit.

Flumen habent (*b*) Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera: quod tactis inducit marmora rebus.
(*i*) Crathis, & huic Sybaris noſtris conterminus arvis,
Electro ſimiles faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum, ſunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita eſt obſcœnæ (*k*) Salmacis undæ?
(l) Æthiopeſque lacus? quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit; aut mirum patitur (*m*) gravitate ſoporem:
(*n*) Clitorio quicumque ſitim de fonte levarit,
Vina fugit; gaudetque meris abſtemius undis.
Seu vis eſt in aqua calido contraria vino:
Sive, quod indigenæ memorant, (*o*) Amithaone natus;
(*p*) Prætidas attonitas poſtquam per carmen & herbas
Eripuit furiis; purgamina mentis in illas
Miſit aquas: odiumque meri permanſit in undis.

INTERPRETATIO.

Cicones habent fluvium, qui potus reddit præcordia lapidea; qui inducit ſaxum rebus tactis. Crathis & Sybaris huic conterminus in noſtris campis, reddunt crines ſimiles Electro atque auro. Et quod magis ſtupendum, ſunt aquæ quæ poſſint vertere non tantum corpora ſed etiam mentes. Cui non cognita Salmacis aqua turpis? & lacus Æthiopes? quos ſi quis duxit gutture, vel furit, vel patitur ſomnum ſtupendum gravitate: Quiſquis ſedaverit ſitim ex fonte Clitorio odit vinum, atque ſobrius amat puras lymphas; ſeu virtus eſt in aqua contraria vino calido, ſive, quod indigenæ referunt, filius Amithaonis, poſtquam abſtulit furiis per carmen & gramina Prætidas deliras, abjecit in illas aquas medicamenta mentis: & odium vini permanſit in aquis.

NOTÆ.

(b) *Cicones*) Thraciæ eſſe populos jam ſæpe diximus. Fluminis autem de quo hic agitur, nomen nuſpiam apparet, quod ſciam, niſi forte Hebrus eſt. Sic de eo Plinius, *In Ciconum flumine & in Piceno lacu Velino lignum dejectum lapideo cortice obducitur.* Ipſe autem in agro quodam Miraballeſi, Pictavienſis Provinciæ, fui, ex quo pyra collecta in lapidem concreta, quæ cum multis aliis exquiſitis in videndo ſuo repoſitorio curioſe ſervabat, ringentibus licet improbis calumniatoribus, clariſſimus Dhuiſſæus, vir optimus, dum vixit mihi amicus. Immo ſegmentum oſtendit naturæ lapideæ in quod lignum vetuſtate quaſi conſumtum, ferrum rubigine corroſum, lapis emortuæ mollitiæ in unam ponderoſiſſimam atque duriſſimam maſſam coaluerant.

(i) *Crathis*) Hic & Sybaris fluvii ſunt Calabriæ in extrema Italia ortum verſus.

(k) *Salmacis*) De eo Cariæ fonte ſupra lib. 5. v. 285.

(l) *Æthiopes*) Solinus locum etiam in Æthiopia eſſe dicit, quo perfuſa corpora, velut oleo niteſcunt. Sunt autem Æthiopes Africæ populi vaſtiſſimam regionem cis & ultra Æquatorem extenſam, incolentes, qui ſe omnium hominum primos eſſe olim contenderunt.

(m) *Gravitate*) Veternum dicit.

(n) *Clitorio*) Pauſaniam fluvium vocat *Clitorem*, juxta oppidum Clitorium, eſtque Arcadiæ in Peloponneſo non longe a ſinu Corinthiaco.

(o) *Amithaone*) Melampus eſt Medicus, qui Iphianaſſam, valetudini etiam reſtitutis ſoribus Mera Euryale atque Lyſippe, uxorem duxit.

(p) *Prætidas*) Filiæ fuerunt Prœti Argivorum regis, quæ, immiſſa a Junone aut Venere veſania, ſeſe vaccas eſſe crediderunt.

Huic

Huic fluit effectu diſpar (q) Lynceſtius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit;
Haud aliter titubat, quam ſi mera vina bibiſſet:
Eſt locus Arcadiæ ((r) Pheneon dixere priores)
Ambiguis ſuſpectus aquis; quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ. ſine noxa luce bibuntur.
Sic alias aliaſque lacus & flumina vires
Concipiunt. tempuſque fuit, quo navis in undis,
Nunc ſedet (ſ) Ortygie. timuit concurſibus (t) Argo
Undarum ſparſas (u) Symplegadas eliſarum;
Quæ nunc immotæ perſtant, ventiſque reſiſtunt.
Nec, quæ ſulphureis ardet fornacibus, (x) Ætne
Ignea ſemper erit: neque enim fuit ignea ſemper.
Nam (y) ſive eſt animal tellus, & vivit, habetque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis;
Spirandi mutare vias, quotieſve movetur,
Has finire poteſt, illas aperire cavernas:
Sive leves imis venti cohibentur in antris;

INTERPRETATIO.

Fluvius Lynceſtius labitur diſſimilis effectu huic, quem quiſquis hauſit faucibus avidis, non ſecus vacillat, quam ſi potaſſet vinum purum. Eſt locus Arcadiæ (veteres appellaverunt Pheneon) non tutus aquis ambiguis; quas nocte reformida, hauſtæ de nocte obſunt. Secure potantur de die. Ita lacus & amnes habent alias atque alias virtutes. Tempus fuit, quo Ortygia fluitavit in undis, nunc ſtat. Argo reformidavit Symplegadas diviſas concurſibus undarum fractarum, quæ nunc conſiſtunt immotæ, & reſiſtunt ventis. Neque Ætna, quæ flagrat fornacibus ſulphureis ſemper ardebit; neque vero fuit ſemper incenſa. Nam ſeu terra eſt animal, & vivit, & habet æſtuaria exſpirantia ignem multis locis, poteſt mutare vias exſpirandi, & quoties movetur obſtruere has ſpeluncas, aperire illas: Seu ſubtiles venti coercentur in infimis cavernis,

NOTÆ.

(q) *Lynceſtius*) *Lynceſtis aqua in Macedonia vini modo temulentos facit.* Plin. lib. 2. cap. 103.

(r) *Pheneon*) In Arcadia, quæ Achaiæ regio eſt maxime a mari remota oppidum eſt eo nomine, e cujus paludibus Ladon profluere ſcripſit Plinius. Aquam autem de qua hic Ovidius videtur intelligere Pauſanias Stygem vocari ait ab Arcadibus, quanquam de lucis atque noctis diſcrimine nihil meminit.

(ſ) *Ortygie*) Delos eſt, maris Ægæi; Cycladum inſula clariſſima, a coturnicum copia Græce ſic dicta, quæ olim fluitans aut mari obruta, Latonæ locum ad pariendum quærenti ut commodaret, repente conſtitit.

(t) *Argo*) Nomen eſt navis qua Argonautæ Colchos ad vellus aureum ſurripiendum profecti ſunt.

(u) *Symplegadas*) *Symplegades*, quæ & *Cyaneæ* dicuntur, inſulæ ſunt contra Boſphorum Thracium, quæ, ut inquit Plinius, a Poetis olim concurriſſe finguntur, quoniam parvo diſcretæ intervallo, ex adverſo intrantibus geminæ eſſe videntur, paululumque deflexa acie coeuntium ſpeciem præbebant. Qua ex fabula quantum cæteris confidendum quivis nemine admonente intelligat.

(x) *Ætne*) Mons Siciliæ noviſſimus de quo jam toties, qui flammas eructat. *Le mont Gibel.*

(y) *Sive*) Confiteamur oportet noſtram craſſiſſimam Ignorantiam, qui in dubia tam abſurda incidamus, neque ea licet ſatis expedire. Quanquam, utut & ab aliis ſit iſtud ſerio propoſitum, neque inepte ventilatum, non amplius incertum quemquam retinere poſſe videtur.

Saxaque cum ſaxis, & habentem ſemina flammæ
(z) Materiem jactant, ea concipit ictibus ignem.
Antra relinquentur ſedatis frigida ventis:
Sive (a) bitumineæ rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis areſcunt ſulphura fumis;
Nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammæ
Non dabit, abſumtis per longum viribus ævum,
(b) Naturæque ſuum nutrimen deerit edaci;
Non feret illa famem: deſertaque deſeret ignes.
Eſſe viros fama eſt in Hyperborea (c) Pallene:
Qui ſoleant levibus velari corpora plumis;
Cum Tritoniacam novies ſubiere paludem.
Haud equidem credo: ſparſæ quoque membra veneno
Exercere artes (d) Scythides memorantur (e) eaſdem:
Si qua fides rebus tamen eſt addenda probatis,
Nonne vides, quæcumque mora fluidoque calore
Corpora tabuerint, in parva (f) animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue (g) tauros;

INTERPRETATIO.

atque jactant ſilices cum ſilicibus & materiam continentem ſemina flammæ, ea rapit ignem conflictu: cavernæ deſtituentur frigida ventis compoſitis. Sive vires bitumineæ concipiunt flammam, vel flava ſulphura exſiccantur fumis exiguis; ſcilicet poſtquam terra non præbebit eſcam & fomenta pinguia igni, viribus exhauſtis per longum tempus; atque ſuum alimentum deſtituet naturam voracem, illa non tolerabit famem, & deſtituta deſtituet ignes. Dicunt eſſe homines in Pallene hyperborea, qui ſoleant habere corpus tectum levibus plumis, poſtquam ingreſſi ſint novies paludem Tritoniacam. Non equidem fidem adhibeo: cæterum Scythides habentes artus delibutos medicamine dicuntur exercere eaſdem artes. Attamen ſi qua fides adhibenda rebus confirmatis, nonne cernis quæcumque corpora tabuerint tempore vel calore fluido mutari in exigua animalia? Ito etiam, defodito tauros delectos jugulatos

NOTÆ.

(z) *Materiem*) Sulphur ſcilicet & bitumen ex ſaxorum colliſione excuſſo igne incendi poſſunt.

(a) *Bituminea*) Eſt bitumen limus, quidam piceæ & ſulphureæ naturæ.

(b) *Naturaque*) Nempe Bitumineæ & ſulphureæ.

(c) *Pallene*) Eſt quidem mons Thraciæ, ſeu Macedoniæ: verum de hac Hyperborea neque de Tritoniaca palude alibi quicquam extat, quod ſciam. Herodotus in Melpomene pennas has interpretatus Hyperboreorum nives; quas plumarum ſimilitudine illic aſſidue cadere teſtatur Plinius. Namque Hyperborei quanquam alibi ab aliis in Scythia, Sarmatia Aſiatica, Moſcovia, &c. ad Septemtrionem ab omnibus conſtituuntur, a quibus & ultra quos incipit flare Boreas.

(d) *Scythides*) Scythicæ mulieres, quæ ſe in aves mutare dicebantur: atque etiam hodie veneficæ inſignes exiſtimantur.

(e) *Eaſdem*) Ut ſeſe in aves converterent.

(f) *Animalia*) Vermes, *ſcilicet*, & ejus generis inſecta. Quanquam hodieque ea de re nonnulli, fruſtra tamen, dubitant.

(g) *Tauros*) Idem teſtatur Plinius, ſimulque dicit obruenda viſcera. Virgilius idem. Cæterum haud equidem ſcio anne illi vera prædicent. Plurima intra naturæ vires continentur, quæ temere reſpuere, ut ſolent nonnulli, quia non capiunt, maximæ mihi dementiæ eſſe videtur.

Co-

Cognita res uſu: de putri veſcere paſſim
Florilegæ naſcuntur apes. quæ more parentum
Rura colunt: operique favent; in *(h)* ſpemque laborant;
Preſſus humo bellator equus *(i)* crabronis origo eſt.
Concava littoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ; de parte ſepulta
Scorpius exibit: *(k)* caudaque minabitur unca.
Quæque ſolent canis frondes intexere filis
Agreſtes *(l)* tineæ (res obſervata colonis).
(m) Ferali mutant cum papilione figuram.
(n) Semina limus habet virides generantia ranas:
Et generat *(o)* truncas pedibus. mox apta natando
Crura dat. utque eadem ſint longis ſaltibus apta,
(p) Poſterior partes ſuperat menſura priores.
(q) Nec catulus partu, quem reddidit urſa recenti,
Sed male viva caro eſt. lambendo mater in artus
Finxit: & in formam, quantam capit ipſa, reducit.
Nonne vides, quos cera regit ſexangula, fœtus
Melliferarum apium ſine membris corpora naſci,

INTERPRETATIO.

(res eſt comperta experientia) apes florilegæ naſcuntur paſſim de corruptis præcordiis, quæ colunt agros more parentum, atque urgent opus, & laborant in ſpem. Equus bellator terra obrutus eſt partus crabronis. Si tollas brachia curva cancro littoreo, ſubmittas reliqua terræ, Scorpius prodibit ex parte defoſſa, & minabitur cauda recurva. Tineæ etiam agreſtes, quæ ſolent involvere folia candidis filis (res obſervata ab agricolis) mutant formam cum papilione ferali. Cœnum habet ſemina generantia virides ranas, & gignit pedibus mutilas: mox præbet pedes idoneos natando: atque ut ii ſint utiles ad longos ſaltus, menſura poſterior ſuperat partes priores. Neque eſt catulus, quem urſa emiſit recenti partu, ſed caro male viva. Mater fingit in membra lambendo, atque reducit in formam qualem ipſa habet. Nonne cernis fœtus apium melliferarum, quos cera ſexangula obvolvit, exoriri corpora ſine membris,

NOTÆ.

(h) *Spem*) Tum mellis, tum futuri examinis.

(i) *Crabronis*) Veſpas atque crabrones ex equorum cadavere naſci teſtatur etiam Varro.

(k) *Cauda*) In qua aculeum habet & venenum.

(l) *Tinea*) Bene *agreſtes* dixit: namque domeſticæ veſtes præſertim aut etiam alvum infeſtant, quanquam lumbrici magis appellantur poſteriores vermiculi. Illas quod attinet, paſſim conſpiciuntur, quæ ſemen ſuum filis aranearum haud abſimilibus involvunt, atque in foliis arborum ponunt unde innumeri ſuo tempore erumpunt vermes.

(m) *Ferali*) Papilio, inquit Plinius, lucernarum luminibus advolans, inter mala medicamenta numeratur. Cui contrarium jecur caprinum, ſicut fel veneficiis ex muſtela ruſtica factis.

(n) *Semina*) Quæ ova eſſe videntur conglobata, piſorum magnitudine.

(o) *Truncas*) Ita quidem videntur: cæterum pedes ſimul cum iis natos, at contractos & quaſi in cæteris partibus deliteſcentes crediderim.

(p) *Poſterior*) Iſtud etiam in leporibus conſpicitur.

(q) *Nec catulus*) Iſtud falſum.

Et feroſque pedes, feraſque aſſumere (*r*) pennas?
(*ſ*) Junonis volucrum, quæ cauda ſidera portat,
(*t*) Armigerumque Iovis, (*u*) Cythereiadaſque columbas,
Et genus omne avium, (*x*) mediis e partibus ovi
Ni ſciret fieri, fieri quis poſſe putaret?
Sunt qui, cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulcro;
Mutari credant humanas angue medullas.
Hæc tamen ex aliis ducunt primordia rebus:
Una eſt, quæ reparet, ſeque ipſa reſeminet, ales,
Aſſyrii (*y*) Pœnica vocant. non fruge, neque herbis,
Sed thuris lacrymis, & ſucco vivit (*z*) amomi.
Hæc ubi (*a*) quinque ſuæ complevit ſecula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæve cacumine palmæ,
Unguibus & pando nidum ſibi conſtruit ore.
Quo ſimul ac (*b*) caſias, & (*c*) nardi lenis ariſtas,
Quaſſaque cum fulva ſubſtravit (*d*) cinnama myrrha;
Se ſuper imponit: finitque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,

INTERPRETATIO.

atque capere tardos pedes, & tardas alas? Quis, niſi ſciret fieri, crederet avem Junonis, quæ fert ſtellas in cauda; & armigerum Jovis, & Columbas Cythereiadas, & omne genus avium poſſe naſci ex mediis partibus ovi? Sunt qui arbitrentur medullas humanas verti in ſerpentem, cum ſpina eſt putrefacta in clauſo ſepulcro. Hæc tamen ſumunt initia ex aliis rebus: una eſt avis quæ ſe reſtituat, ſeque ipſa reſeminet; Aſſyrii appellant Phœnicem. Non veſcitur farre, neque graminibus; ſed lacrymis thuris, & ſucco amomi. Poſtquam hæc implevit quinque ſecula ſuæ vitæ; ſtruit ſibi nidum unguibus & curvo roſtro in ramis ilicis, vel in vertice palmæ tremulæ. Quo ſtatim atque ſuppoſuit caſias, & ariſtas ſuaveolentis nardi & cinnamoma fracta cum nigra myrrha, ſe ſuper immittit, atque abſolvit ætatem in odoribus. Inde dicunt parvum Phœnicem renaſci de corpore patrio,

NOTÆ.

(r) *Pennas*) Apium pennæ ſeu alæ nullus neſcit quales ſint, ex quadam quaſi tela.

(ſ) *Junonis*) Pavonem dicit, cujus cauda, ex Argi oculis ſtellata; ut in ſuperioribus vidimus.

(t) *Armigerum*) Aquilam dicit, de qua ſæpius.

(u) *Cyther.*) Veneri, quæ a Cytheris inſula contra Cretam *Cytherea* dicitur, dicatæ columbæ, propter libidinem *ſcilicet*.

(x) *Mediis*) Ex ovi vitello foveri primo pulli germen oculorum teſtimonio conſtat.

(y) *Phœnica*) Poetarum figmentum eſſe Phoenicem nullus dubitaret, niſi ab Indis jactatam eam avem ſcripſiſſet Plinius, qui, an fabuloſa, neſcire ſe etiam profitetur.

(z) *Amomi*) Frutex eſt inter aromata laudatiſſimus, in Aſſyria, Armenia, Ponto atque Media naſcens: cujus a diverſis diverſæ exhibentur deſcriptiones: ut vix hodie tametſi forte in Pharmacis proſtet, notum eſſe crediderim.

(a) *Quinque*) Sexcentis ſexaginta annis vivere ſcribit Plinius.

(b) *Caſias*) Caſia frutex eſt qui, docente Plinio, juxta Cinnami campos naſcitur, in Arabia. Illi vero ſpecie exteriori ita eſt ſimilis, ut ſuo ævo eſſe qui pro cinnamomo venderent teſtetur Galenus, atque ejuſdem quidem ſed minoris eſſe virtutis aſſerit.

(c) *Nardi*) Frutex eſt etiam qui ex Aſſyria aut India affertur; cujus cacumen in ariſtas ſparſum ad unguenta præſertim fuit olim pretioſiſſimum.

(d) *Cinnama*) *De la Canelle.*

Cor-

Corpore de patrio parvum Phœnica renaſci.
Cum dedit huic ætas vires; oneriquе ferendo eſt;
Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ:
Fertque pius cunaſque ſuas, patriumque ſepulchrum;
Perque leves auras (*e*) Hyperionis urbe potitus,
Ante fores ſacras Hyperionis æde reponit,
Si tamen eſt aliquid miræ novitatis in iſtis;
Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo
Paſſa marem eſt, nunc eſſe marem miremur (*f*) hyænam
(*g*) Id quoque, quod ventis animal nutritur & aura,
Protinus aſſimulat tactu quoſcunque colores.
Victa racemifero (*h*) lyncas dedit India Baccho:
E quibus (ut memorant) quidquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides; & (*i*) congelat aere tacto.
(*k*) Sic & corallium, quo primum contigit auras
Tempore, dureſcit: mollis fuit herba ſub undis.
Deferet ante dies; & in alto (*l*) Phœbus anhelos,
Æquore tinget equos; quam conſequar omnia dictis
In ſpecies translata novas: ſic tempore (*m*) verti

INTERPRETATIO.

qui debeat vivere totidem annos. Poſtquam ætas contulit huic vires, atque par eſt ponderi portando; levat ramos excelſæ arboris onere nidi; atque pius portat ſua incunabula & ſepulcrum paternum, & cum devenit in urbem Solis per levem aerem, deponit ante ſacras valvas in templo Solis. Si tamen eſt aliquid ſtupendæ novitatis in iſtis, miremur hyænam alternare vices, & quæ modo fœmina tulit marem tergo, nunc eſſe marem. Illud etiam animal quod alitur ventis & aere ſtatim imitatur tactu omnes colores. India ſubacta a Baccho racemifero obtulit lynces, ex quibus quicquid veſica emiſit mutatur in ſaxa, & gelu concreſcit aere tacto. Ita etiam corallium riget, ſtatim atque venit in aerem: fuit tenerum gramen ſub aquis. Dies prius deficiat, & Sol mergat equos exhauſtos in profundum mare, quam attingam verbis omnia mutata in ſpecies novas. Ita videmus

NOTÆ.

(e) *Hyperionis*) Fuit Hyperion Cæli filius, Solis pater, qui ſæpius pro ipſo ſumitur. Illius urbem quod attinet, de qua hic agitur, Plinius prope Panchaiam, quæ Arabiæ pars eſt ad ſinum cognominem eſſe ſcribit.

(f) *Hyænam*) Aliud figmentum quod tamen vulgi eſſe ſcripſit Plinius, cum ſine mare parere Hyænam dixit, jam diu confutavit Ariſtoteles. Animal autem illud ex genere eſt luporum, ſed magis hirtum, jubamque habet toto tergo perpetuam. Flecti non poteſt, niſi circumactu totius corporis.

(g) *Id*) Chamæleontem dicit, qui colorem ſubinde mutat, eumque quem proxime attingit reddit ſemper, rubro tamen atque candido excepto. In India naſcitur, figura & magnitudine lacertæ, de quo mira Plinius, quæ Agellius exſibilavit: quem vide.

(h) *Lyncas*) Lynx animal eſt maculis diſtincta terga habens ut Pardus; quo in luporum genere eſſe ſcripſit Iſidorus; falſum vero eſſe in Europam advectæ Lynces prodiderunt.

(i) *Congelat*) In gemmas carbunculis ſimiles, & igneo colore fulgentes glaciari Lyncum humorem ſcripſit Plinius, aliique: verum figmenta eſſe hæc omnia comprobavit experientia. *Lyncurium* autem dicitur ab illis Lyncis urina in gemmam coacta.

(k) *Sic*) Maxima eſt differentia: vere namque in aquis molle corallium, extra dureſcit.

(l) *Phœbus*) *Sol ante occiderit.*

(m) *Verti*) *Mutari.*

Cete

Cernimus, atque illas aſſumere robora gentes;
Concidere has. ſic magna fuit cenſuque viriſque,
Perque (*n*) decem potuit tantum dare ſanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos oſtendit avorum.
Clara fuit (*o*) Sparte: magnæ viguere (*p*) Mycenæ:
Nec non (*q*) Cecropiæ; nec non (*r*) Amphionis arces.
Vile ſolum Sparte eſt; altæ cecidere Mycenæ.
(*ſ*) Oedipodioniæ quid ſunt niſi fabula Thebæ?
Quid (*t*) Pandioniæ reſtant niſi (*u*) nomen Athenæ?
Nunc quoque (*x*) Dardaniam fama eſt conſurgere Romam:
(*y*) Apenninigenæ quæ proxima Tibridis undis;
Mole ſub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam creſcendo mutat; & olim
Immenſi caput orbis erit: ſic dicere vates,
Faticinaſque ferunt ſortes: quantumque (*z*) recordor,
Priamides (*a*) Helenus flenti, dubioque ſalutis,
Dixerat Æneæ, cum res Trojana labaret.

INTERPRETATIO.

nationes mutari, atque illas confirmari tempore, has interire. Ita Troja fuit magna opibus & viris, & potuit præbere tantum cruoris per decem annos: nunc protrita oſtendit tantum antiqua rudera, atque ſepulcra pro opibus majorum. Sparta fuit inclyta: Magnæ Mycenæ floruerunt: itemque arces Cecropiæ, nec non Amphionis. Sparta eſt contemnendus ager: excelſæ Mycenæ jacent. Thebæ Oedipodioniæ quid ſunt niſi fabula? Quid ſunt Athenæ Pandioniæ niſi nomen? Nunc etiam perhibent Romam Dardaniam extolli, quæ proxima aquis Tibridis Apenninigenæ jacit fundamenta rerum ſub immenſo pondere. Hæc igitur mutat formam creſcendo; atque aliquando erit domina immenſi mundi. Ita ajunt augures & oracula faticina dicere: & quantum memini Helenus Priamides dixerat Æneæ lacrymanti atque ſalutis ancipiti, cum res Trojana caderet.

NOTÆ.

(n) *Decem*) Decem annos duraſſe bellum Trojanum nullus neſcit.

(o) *Sparte*) Quæ celeberrima fuit Peloponneſi civitas, Lycurgi legibus optime olim inſtituta.

(p) *Mycenæ*) Alia urbs Peloponneſi Agamemnonis regia.

(q) *Cecropiæ*) Athenas dicit a Cecrope ædificatore ſic dictas: de quibus ſatius eſt tacere quam pauca dicere.

(r) *Amphionis*) Hunc jam ſupra Thebarum amplificatorem vidimus, a quo & nomen habuerunt.

(ſ) *Oedipodioniæ*) Ab Oedipo rege Thebæ etiam ita denominatæ.

(t) *Pandioniæ*) Ubi etiam Pandion regnavit, *Athenæ*.

(u) *Nomen*) Falſiſſimum vero eſt Pythagoræ tempore nihil niſi nomen fuiſſe Athenas, quæ tunc ut cum maxime floruerunt. Quare adulterinos eſſe hos verſus quinque parentheſi incluſos, non ſine cauſa cenſuit clariſ. Heinſius.

(x) *Dardaniam*) A Trojanis ædificatoribus, qui a Dardano, Trojano rege ſic dicti, illud nomen conſequuta eſt Roma. Supra autem vidimus Ænean cum ſuo Iulo Trojanos, Romanæ gentis conditores.

(y) *Apenninig.*) Ex Apennino monte in urbem decurrere Tybrim notum eſt omnibus.

(z) *Recordor*) Facile vero eſt eo modo vates eſſe, aut eos inducere ex præteritis. Appoſite autem a Poeta Pythagoræ, qui ſe temporibus Trojanis Euphorbum fuiſſe prædicabat, hujuſce prædictionis fictio attributa.

(a) *Helenus*) Priami fuit filius vates inſignis, ut ex carmine etiam Virgiliano conſtat.

(b) Na.

Digitized by Google

(*b*) Nate Dea, ſi nota ſatis præſagia noſtræ
Mentis habes; non tota cadet te ſoſpite Troja.
(*c*) Flamma tibi ferrumque dabunt iter. ibis; & una
(*d*) Pergama rapta feres: donec Trojæque tibique
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem & jam cerno Phrygios (*e*) debere nepotes;
Quanta nec eſt, nec erit, nec viſa prioribus annis.
Hanc (*f*) alii proceres per ſæcula (*g*) longa potentem,
Sed dominam rerum de ſanguine (*h*) natus Juli
Efficiet. quo, cum tellus erit (*i*) uſa fruentur
Æthereæ ſedes: cælumque erit exitus illi:
Hæc Helenum ceciniſſe (*k*) Penatigero Æneæ,
Mente memor refero: (*l*) cognataque mœnia lætor
Creſcere; & utiliter (*m*) Phrygibus (*n*) viciſſe Pelaſgos.
Nec tamen oblitis ab metam tendere longe
(*o*) Exſpatiemur equis; cælum, & quodcumque ſub illo eſt,

INTERPRETATIO.

Fili Dea, Siquidem ſatis intelligis auguria noſtea mentis, Teoja non tota jacebit te incolumi: Ignis & ferrum tibi prabebunt viam: Ibis; & feres ſimul Ilium ablatum, donec agee externus amicior pateio tibi & Teoia obveniat. Video & nunc poſteros Phrygiorum debere Uebem, quanta nec eſt, nec eeit, nec viſa avo anteacto. Alii optimates reddent hanc validam per longa ſæcula; ſed filius de ſanguine Iuli faciet dominam orbis terrarum: quo cum Terra uſa fuerit, arces cæleſtes gaudebunt, & cælum erit illi finis. Memor recordoe Helenum prædixiſſe hac Ænea Penatigeros atque gaudeo muros affines augeri, atque Græcos viciſſe in commodum Trojanorum. Ne tamen excurramus equis immemoribus feſtinandi ad metam. Cælum & quicquid ſub illo eſt,

NOTÆ.

(b) *Nate*) Veneris filium fuiſſe Ænean tædet toties repetere.

(c) *Flamma*) Utinam vero omnes, Chriſtiani ſaltem, Deum ex ſuorum ærumnis quantumvis urgentibus, ſibi illiſque Gloriam parare, ſatis adverterent.

(d) *Pergama*) Arces fuerunt Trojanæ quas reſtitutum iri per Ænean prædicit Helenus.

(e) *Debere*) Ex fatorum ordine ſcilicet.

(f) *Alii*) Reges videlicet, Conſules, aliique toga & ſago clari, per quos ante Cæſares Res Romana crevit.

(g) *Longa*) Septingentos annos.

(h) *Natus*) Octavius eſt Auguſtus Iulii Cæſaris adoptione filius, qui docente Svetonio, maternum genus ad Aſcanium ſeu Iulum Æneæ filium referebat: in cujus gratiam hæc omnia a Poeta referuntur.

(i) *Uſa*) Vide quam apposite voces deligat Naſo; ut peculiari quodam Deorum favore tertis ad tempus conceſſum Auguſtum innuat, quo ipſi denique *fruantur*.

(k) *Penatigero*) Qui Deos Penates ſecum cum patre Troja abſtulit.

(l) *Cognataque*) Euphorbum enim Trojanum fuiſſe etiam Pythagoram ſupra vidimus.

(m) *Phrygibus*) *Trojanis*, qui in Phrygia olim, nunc In Italia Imperium obtinent.

(n) *Viciſſe*) Hoc dicit quia ex eo quod Græci Trojanum imperium everterint, multo majus Æneadæ in Italia poſuerint. Bonis vero maxime iſtud perpendendum, atque in maximis ſuis periculis cogitandum, ne ab hoſtibus victi animo deſpondeant. Mala omnia præter ſpem ex votis atque labore ſuo illis perſæpe eveniunt: at bona opera æternæ virtutis ſemina eſſe ſcire debent, ex quibus utcumque terra obrutis fructus mitiſſimos, benedicente Deo, cum lætitia capient.

(o) *Expatiemur*) Id eſt, *A ſcopo aliena proferamus*. Omnia in fluxu eſſe concludit, atque adeo a carnibus abſtinendum. Quæ Pythagoræ ratio ſi valeret, omnibus omnino cibo omni carendum eſſe ſequeretur. Quanquam vero ex vanitate quam peccatum invexit carnium eſum dimanaſſe credam, qui reſtitutis rebus, nullus erit; minime dubitandum quin moderatus earum uſus cum precibus & ſanctitatis ſtudio ſit nobis conceſſus.

Im-

Digitized by Google

Immutat formas, telluſque, & quidquid in illa eſt.
Nos quoque pars mundi (quoniam non corpora ſolum,
Verum etiam (p) volucres animæ ſumus, inque ferinas
Poſſumus ire (q) domos, pecudumque in pectore condi);
Corpora, quæ poſſint animas habuiſſe parentum,
Aut fratrum, aut aliquo junctorum fœdere nobis,
Aut hominum certe, tuta eſſe & honeſta ſinamus:
Neve (r) Thyeſteis cumulemus viſcera menſis.
(ſ) Quam male conſueſcit, quam ſe parat ille cruori
Impius humano; vituli qui guttura cultro
Rumpit; & immotas præbet mugitibus aures!
Aut qui vagitus ſimiles puerilibus hœdum
Edentem jugulare poteſt; aut alite veſci,
Cui dedit ipſe cibos! quantum eſt, quod deſit in iſtis
Ad (t) plenum facinus! quo tranſitus (u) inde paratur.
(x) Bos aret; aut mortem ſenioribus imputet annis:
Horriferum contra Borean ovis (y) arma miniſtret:
Ubera dent ſaturæ manibus preſſanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueoſque, arteſque doloſas
Tollite; nec volucrem viſcata fallite virga:
Nec formidatis cervos eludite (z) pinnis:

INTERPRETATIO.

terra, & quicquid in ea eſt immutat formas: Nos etiam pars mundi (quandoquidem non ſumus tantum corpora, verum etiam Animæ leves, atque poſſumus tranſmitti in ſedes ferinas & abdi in pectora brutorum) patiamur eſſe ſecura atque decora corpora, quæ poſſint habuiſſe animas parentum, aut fratrum, aut conjunctorum nobis aliquo fœdere, aut certe hominum: neve repleamus præcordia epulis Thyeſtæis. Quam prave conſueſcit, quam ſe ille impius parat ſanguini humano, qui aperit fauces vituli cultro, atque habet aures tranquillas ad mugitus! Quantum eſt quod abſit ad integrum ſcelus, quo inde paratur tranſitus in iſtis, vel qui poteſt jugulare hædum tollentem vagitus pares puerilibus; vel vivere avibus quibus ipſe præbuit eſcam. Taurus vertat terram, aut adſcribat mortem ætati provectæ: Ovis præbeat arma adverſus ſævos Aquilones: Capræ plenæ exhibeant ubera ſiccanda manibus. Abjicite plagas cum pedicis, & laqueos, & artes inſidioſas: neque decipite avem calamo viſco illito: neque fallite cervos pennis formidatis:

NOTÆ.

(p) *Volucres*) Id eſt *Natura ſubtiliſſima atque velociſſima*. Poetæ vero materiæ expertis animæ non ſatis perſpecta videtur fuiſſe natura.

(q) *Domos*) Ferarum dicit corpora.

(r) *Thyeſteis*) *Illis ſimilibus quas Atreo fratri Thyeſtes appoſuit*, qui filios decoctos ita illi expulandos obtulit, ut ſanguinem quoque poculis immiſcuerit.

(ſ) *Quam male*) Hic vero fuit ſcopus Philoſophi, gentem impiam a cæde retrahere.

(t) *Plenum*) Quando a brutis ad homines cædes transfertur.

(u) *Inde*) *A brutorum cæde:*

(x) *Bos aret*) Hoc eſt, *Ad laborem cogere bovem equidem liceat: cæterum nullo alio malo privatur.*

(y) *Arma*) Lanam ſcilicet & veſtes.

(z) *Pinnis*) Pro ſagittis poſitas ſcripſit Commentator; verum falſus eſt. Pennas ipſas intelligit Poeta, quibus plerumque puniceis aut verſicoloribus, uſtulatis etiam, funiculo intertextis, feras, viſu aut odore territas in plagas impellere ſoliti erant. Quod pinnarum inſtrumentum *formidinem* vocitabant.

Nec

Digitized by Google

Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
Perdite, ſiqua nocent. verum hæc quoque perdite tantum.
Ora (*a*) vacent epulis: alimentaque (*b*) congrua carpant.
Talibus atque aliis inſtructo pectore dictis
In patriam remeaſſe ferunt; ultroque petitum
Accepiſſe Numam populi Latialis (*c*) habenas.
Conjuge qui felix (*d*) Nympha, ducibuſque (*e*) Camœnis,
Sacrificos docuit ritus; gentemque feroci
Aſſuetam bello pacis (*f*) traduxit ad artes.
Quem, poſtquam ſenior (*g*) regnumque ævumque per egit,
Exſtinctum Latiæque nurus, populuſque, Patreſque,
Deflevere Numam. nam conjux urbe relicta
Vallis (*h*) Aricinæ denſis latet abdita ſilvis:

INTERPRETATIO.

nec tegite curvos hamos eſcis doloſe. Perimite, ſi qua officiunt: verum perimite tantum hæc quoque. Ora abſtineant dapibus; & ſumant cibos idoneos. Vulgo aiunt Numam rediiſſe in patriam animo exculto talibus atque aliis dictis; atque ſponte arceſſitum ſuſcepiſſe adminiſtrationem Reipublicæ Romanæ; Qui beatus Nympha uxore, & Muſis ducibus docuit ritus ſacrificos, & addixit artibus pacis nationem aſſuetam ſævo bello. Quem Numam, poſtquam ſenior peregit regnum & annos, & fœminæ Romanæ, & populus, & patres luxerunt mortuum; uxor enim, Urbe deſerta, latet abſcondita in opacis ſilvis vallis Aricinæ:

NOTÆ.

(a) *Vacent*) Ne ab illis, ad alias cædes graſſetur.

(b) *Congrua*) Quæ ſine cæde, mitia ut homines decet, comparari queunt.

(c) *Habenas*) *Illum Curribus Sabinis agentem ultro petivere, ob inclytam viri religionem.* Verba ſunt Flori, quæ facem ita præferre videntur plurimis Chriſtianis, ut mirum ſit quod illos omni ſcelerum genere, quandoque perditos ſequi non pudeat.

(d) *Nympha*) Egeria, ſcilicet, quacum congreſſus habere Numa fingebat, ut omnia quaſi monitu illius deæ magis barbari acciperent. Ille autem regibus exemplo eſſe poteſt, qui nunquam ſibi atque populis melius poſſunt conſulere, quam cum, non Egeriam nympham, ſed ipſam Dei Sapientiam ſeorſum ab omnibus conſulunt.

(e) *Camœnis*) *Muſis*; quibus, ut Livius narrat, lucum, quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua, conſecravit; quod Dearum ſibi concilia cum conjuge ſua Egeria eſſent.

(f) *Traduxit*) Religione, quæ lumen divinum in Terras derivat, atque induſtria quæ hominem Deo ſimilem facit, Orando atque Laborando proſpere omnia cedunt. Aſt hodie inertiæ atque ſuperbiæ, quæ Impietatis fons eſt, ita videtur traditus mundus, ſi quoſdam excipias, ut vix diutius fœnium tolerare poſſe videatur, niſi reſipiſcant.

(g) *Regnum*) Quadraginta annos poſtquam regnaſſet, obiit.

(h) *Aricinæ*) Hæc fuit vallis, una cum Aricia urbe antiqua, tribus circiter leucis Laurento diſſita ad Septentrionem, quinque Roma in ortum. Circa illam nemus ingens fuit Dianæ vel Egeriæ dictum, ubi hodie oppidum *Nemos* itemque lacus, qui in agrum fœcundiſſimum mutatus.

(i) Sa-

Digitized by Google

(*i*) Sacraque (*k*) Oreſtææ gemitu queſtuque Dianæ
Impedit. ah quoties Nymphæ nemoriſque lacuſque,
Ne (*l*) faceret, monuere; & conſolantia verba
Dixere! ah quoties flenti (*m*) Theſeius heros,
Siſte modum, dixit! neque enim fortuna querenda
Sola tua eſt: (*n*) ſimiles aliorum reſpice caſus:
Mitius iſta feres. utinamque exempla dolentem,
Non mea, te poſſent relevare! ſed & mea poſſunt.
Fando aliquem Hippolytum veſtras (puto) contigit aures,
(*o*) Credulitate patris, ſceleratæ fraude novercæ
Occubuiſſe neci. mirabere, vixque probabo:
Sed tamen ille ego ſum. me (*p*) Paſiphaeia quondam
Tentatum fruſtra, patrium temeraſſe cubile:

INTERPRETATIO.

atque obſtat ſacris Dianæ Oreſtææ fletibus & querimoniis. Ab quoties nymphæ ſilvæ & lacus hortatæ ſunt ne faceret, & verbis conſolatæ ſunt! Ab quoties heros Theſeius admonuit lacrymantem ut modum faceret; neque enim, aiebat, ſors tua ſola eſt dolenda: vide damna aliorum non minora: tolerabis iſta lenius: Atque utinam exempla non mea poſſent tibi ſolatio eſſe verum mea etiam poſſunt. Credo, dum narratur, audiviſtis quemdam Hippolitum leto datum credulitate patris, dolo uxoris novercæ. Mirabere, vixque probabo: ſed tamen ille ego ſum. Paſiphaeia olim detulit me in caſſum impulſum violaſſe lectum paternum;

NOTÆ.

(i) *Sacra*) Ea in Taurica Cherſoneſo ſanguine exterorum quotquot illuc appellebant abſolvebantur: verum tanta apud Aricinos non fuerunt immanitate, ut in ſuperioribus vidimus. *Hic nemorenſis regis* titulo fugitivus aliquis ſervus tamdiu ſacerdotio fungebatur, donec ab alio provocatus ab eodem occideretur.

(k) *Oreſtæa*) Eo nomine appellatur Diana, quod ab Oreſte Agamemnonis filio Ariciam, ut placet quibuſdam, ejus ſimulacrum translatum fuerit. Namque ille cum ex materna cæde eſſet furiis agitatus, atque explandi ſceleris cauſa, juſſus eſſet inter cætera Dianæ ſimulacrum ex Cherſoneſo efferre, illuc eum Pylade amico profectus, atque a ſorore Iphigenia Sacerdote agnitus, tantum non immolatus elam cum ea, ſublato ſimulacro, ſe recepit. Quidam Mycenas, alii Athenas tranſportatum illud volunt. Fabulæ; quas ad intelligendos bonos auctores, non ulterius opus eſt exquirere.

(l) *Faceret*) *Effuſe in fletus ſe daret.*

(m) *Theſeius*) Hippolytus Theſei filius, quem in ſuperioribus novercæ inſidiis, a Phocis territis equis, diſcerptum vidimus. Iudicis autem beneficio facillimum eſt ſingula inde repetere; fruſtraque circa eadem oleum atque operam abſumeremus. Tempus omnium res eſt precioſiſſima: neque & nos in illo eſſe minus providos admonere piget, ut ſui maximam habere rationem condiſcant, ſuaque omnia expedite & per pauciſſima exequi.

(n) *Similes*) Apud ineptiſſimos & male ſanos valere poteſt ea ratio in ærumnis ſuis, quod plurimos habeant ſocios: Cordatis viris cumulus eſt doloris. Atque adeo ægre crediderim Poetam in eum errorem incidiſſe, ut Nympham ex aliorum malis ſolatium ſibi quærere voluerit. Huc tantum ſpectat ejus oratio, ut æſtimatis illis aut etiam majoribus quibus cæteri vexati ſunt, qui tamen æquo animo ea toleraverunt, Nympha pari animi fortitudine ſua, minora forte ſuperaret.

(o) *Credulitate*) Qui facile nimis Phædræ uxori de ſtupro ab Hippolito oblato querenti auſcultavit: ſiquidem ipſa ad nefas adoleſcentem fruſtra perducere conata eſſet; ut mox patebit.

(p) *Paſiphaeia*) Phædra, Paſiphaes & Minois Cretenſium regis filia, uxor Theſei, Hippolyti noverca.

(q) Quod

(*q*) Quod voluit, finxit voluiſſe: & crimine verſo,
(*r*) Indiciine metu magis, (*ſ*) offenſane repulſæ,
(*t*) Arguit. immeritumque pater projecit ab urbe;
Hoſtilique caput prece deteſtatur euntis.
(*u*) Pitthean profugo curru Trœzena petebam;
Jamque Corinthiaci carpebam littora ponti;
Cum mare ſurrexit: cumuluſque immanis aquarum
In montis ſpeciem curvari, & creſcere viſus;
Et dare mugitus; ſummoque cacumine findi.
Corniger hinc (*x*) taurus ruptis expellitur undis:
Pectoribuſque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulo partem maris evomit ore.
Corda pavent comitum. mihi mens interrita manſit,
Exſiliis contenta ſuis. cum colla feroces
Ad freta convertunt, arrectiſque auribus horrent
Quadrupedes; monſtrique metu turbantur; & altis
Præcipitant currum ſcopulis. ego ducere vana
Fræna manu, ſpumis albentibus oblita, luctor:
Et retro lentas tendo reſupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies ſuperaſſet equorum;
Ni rota, perpetuum qua circum vertitur axem,
Stipitis occurſu fracta ac disjecta fuiſſet.
Excutior curru: loriſque tenentibus artus
Viſcera viva trahi, nervos in ſtirpe teneri,

INTERPRETATIO.

& crimine converſo, timorene criminationis, an dolore repulſæ, ſimulavit me cupiviſſe quod optavit: atque genitor expulit urbe immeritum, & devovit prece infenſa caput proficiſcentis. Ibam Trœzenem Pitthean curru exule; atque jam tenebam littora maris Corinthiaci, cum mare intumuit, & horrendus cumulus aquarum viſus ſinuari in modum collis, atque augeri, & boare, nec non dividi ſupremo faſtigio: Hinc vitulus marinus cornutus prorumpit fractis fluctibus, atque ſublatus in tenuem aerem pectore tenus emittit partem æquoris naribus & ore aperto. Corda comitum tremunt: animus mihi permanſit impavidus contentus ſuis exſiliis, cum equi frementes torquent colla verſus mare, & expaveſcunt auribus arrectis: turbanturque formidine monſtri, atque præcipitem trahunt currum per ſublimes ſcopulos. Ego contendo flectere manu inutili fræna obducta ſpumis candidis; & reſupinus retro traho lora flexilia. Neque tamen furor equorum viciſſet has vires, niſi rota fracta atque excuſſa fuiſſet objectu trunci, qua volvitur circum axem continuum. Dejicior curru; atque habenis implicantibus membra, cerneres præcordia viva rapi, nervos retineri ſtipitibus,

NOTÆ.

(q) *Quod voluit*) Ut Hippolytus patrium cubile temeraret.

(r) *Indicij*) Ne Hippolytus prior novercæ crimen patri proderet.

(ſ) *Offenſane*) Dolens Phædra, quod ſcelus pariter atque amorem ſuum privignus contemſiſſet.

(t) *Arguit*) Apud patrem accuſavit quaſi ſeſe de ſtupro interpellaſſet.

(u) *Pitthean*) Pittheum Pelopis filium, Æthræ, Theſei matris, patrem, jam ſupra in hac Peloponneſi urbe regnaſſe vidimus: apud quem educatus Hippolytus.

(x) *Taurus*) Phocam dicit ſeu vitulum marinum.

Men-

Membra (*y*) rapi partim (*z*) reprehenſa relinqui,
Oſſa gravem dare fracta ſonum, feſſamque videres
Exhalari, animam; nullaſque in corpore partes,
Noſcere quas poſſes: unumque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere noſtræ,
Nympha, tuam? vidi quoque luce carentia (*a*) regna:
Et lacerum fovi (*b*) Phlegethontide corpus in unda.
Nec, niſi (*c*) Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret. quam poſtquam fortibus herbis
Atque ope (*d*) Pæonia, (*e*) Dite indignante, recepi;
Tum mihi, ne (*f*) præſens augerem muneris hujus
Invidiam, denſas objecit (*g*) Cynthia nubes:
Utque forem tutus, poſſemque impune videri;
Addidit (*h*) ætatem: nec cognoſcenda reliquit
Ora mihi. Cretenque diu dubitavit habendam
Traderet, an Delon. Delo Cretaque relictis
Hic poſuit: nomenque ſimul, quod poſſit equorum
(*i*) Admonuiſſe, jubet deponere: Quique fuiſti
Hippolytus, dixit, nunc idem (*k*) Virbius eſto.

INTERPRETATIO.

artus partim rapi, partim retracta omitti, oſſa quaſſata reddere gravem ſonum, atque animam laſſam exſpirari; neque ullas partes in corpore quas poſſes cognoſcere; atque omnia erant unum vulnus. Anne potes vel audes conferre tuos caſus cum noſtris o Nympha. Aſpexi etiam regna carentia luce, & lavi corpus mutilum in aqua Phlegethontide: Neque vita eſſet reddita niſi potenti medicamento filii Apollinis. Cui vita poſtquam reſtitutus fui efficacibus graminibus, atque auxilio Pæonio, Plutone invito, tum Cynthia velavit opacis nubibus ne præſens augerem invidiam hujus doni & ut eſſem ſecurus, & poſſem tuto conſpici; adjecit annos, neque reliquit mihi vultus agnoſcendos. Atque incerta fuit diu præberetne, Cretam colendam an Delon. Delo & Creta omiſſis hic ſedem dedit, & juſſit ſimul abjicere nomen quod poſſit in memoriam revocare equos: quique fuiſti Hippolytus, ait, nunc idem eſto Virbius.

NOTÆ.

(y) *Rapi*) Equorum impetu.

(z) *Reprehenſa*) Retenta a radicibus & ſtirpibus arborum.

(a) *Regna*) Plutonis ſcilicet.

(b) *Phleget.*) Phlegethontis fluvii, qui ex Infernis eſt unus, undis tumens igneis, fluctuſque volvens flammeos.

(c) *Apollineæ*) *Æſculapii Apollinis filii.*

(d) *Pæonia*) *Medica*. Fuit enim Pæon medicus peritiſſimus, qui Plutonem graviſſime ab Hercule vulneratum curaſſe dicitur. Iliad. 5. Ab illo medicæ herbæ communiter *Pæonia* Virgilio, itemque illa quæ in ſpecie *Pæonia* dicitur ab omnibus medicis.

(e) *Dite*) *Plutone*, divitiarum Deo, qui ægre vitæ reſtitui homines ſibi ſubditos videt. Ex eo autem orta fabula quod contra ſpem omnium miſere diſcerptus Hippolytus convaluerit.

(f) *Præſens*) Apud Athenienſes, aut apud Inferos.

(g) *Cynthia*) Diana, in Cyntho Deli monte nata, cujus favore Hippolytus venator fruebatur.

(h) *Ætatem*) Ut natu major cum videretur minus cognoſceretur.

(i) *Admonuiſſe*) Videtur ſentire Poeta inde appellatum Hippolytum, quod ab equis ſolutus aut diſcerptus eſſet. ἵππος enim *equus* eſt, λύω *Solvo*.

(k) *Virbius*) Quaſi *Virbis*: quanquam alii *Virum bonum*; alii Deum qui *viribus* præſit, interpretantur.

Hoc

Hoc (*l*) nemus inde colo. de Diſque minoribus unus
Numine ſub dominæ lateo: atque (*m*) accenſeor illi.
Non tamen Egeriæ luctus aliena lavare
Damna valent: montiſque jacens radicibus imis
Liquitur in lacrymas: donec pietate dolentis
Mota (*n*) ſoror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit; & æternas artus tenuavit in undas.
At Nyphes tetigit nova res: & (*o*) Amazone natus
Haud aliter ſtupuit, quam cum (*p*) Tyrrhenus orator
(*q*) Fatalem glebam mediis aſpexit in arvis,
Sponte ſua primum, nulloque agitante, moveri:
Sumere mox hominis, terræque amittere formam;
Oraque venturis aperir e recentia fatis:
Indigenæ dixere Tagen: qui primus Etruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.
Utve (*r*) Palatinis hærentem collibus olim,
Cum ſubito vidit frondeſcere Romulus (*ſ*) haſtam;
Quæ radice nova. non ferro ſtabat adacto:
Et jam non telum; ſed lenti viminis arbor,
Non exſpectatas dabat admirantibus umbras.

INTERPRETATIO.

Inde frequento banc ſilvam; & unus ex Diis minoribus lateo ſub numine dominæ, atque illi adſcribor. Attamen clades aliena non poſſunt lenire mœrorem Egeriæ: & proſtrata ad radices ultimas collis abit in fletus; donec ſoror Apollinis tacta pietate mœrentis fecit fontem frigidum de ejus corpore; atque duxit membra in aquas æternas. At res nova movit Nymphas; & filius Amazonis non aliter ſtupuit quam cum agricola Tyrrhenus vidit glebam fatalem in mediis agris. Primo ultro agitari nullo pulſante; deinde inducre formam viri, & exuere terram atque aperire os recens fatis venturis. Indigenæ vocaverunt Tagen, qui primus inſtituit nationem Tyrrhenam declarare ſortes venturas. Vel ut Romulus cum advertit olim jaculum impactum monti Palatino repente frondere, quod ſtabat nova radice, non ferro immiſſo; & jam non jaculum ſed arbor flexilis virgulti præbebat umbras non exſpectatas ſtupentibus.

NOTÆ.

(l) *Nemus*) *Aricinum* ſcilicet, de quo ſupra: quo allegatum deceptorem quendam volunt a Dianæ Sacerdotibus, Hippolyti nomine, ut loco famam atque adeo ſibi lucrum majus aucuparentur.

(m) *Accenſeor*) Ut Veneris Adonis, Minervæ Erichthonius, Matri Deum Attys.

(n) *Soror*) *Diana*.

(o) *Amazone*) Hippolytus eſt Hippolytes Amazonis atque Theſei filius.

(p) *Tyrrhenus*) In agro Tarquinienſi viſum hunc Tagem refert Tullius: cujus ſi vera eſt Hiſtoria, dubium non eſt quin malus fuerit genius. Potius autem eum aliquem fuiſſe ex obſcuro loco ortum, crediderim, qui divinandi arte repente clarus factus ſit.

(q) *Fatalem*) Quia aruſpex qui Tuſcos divinandi artem docuit in ea latitans.

(r) *Palatinis*) Antea vidimus Palatinum unum ex ſeptem præcipuis Romæ collibus.

(ſ) *Haſtam*) Romulum ſcribit Plutarchus in Palatino colle, ſui experiundi gratia corneam lanceam fuiſſe jaculatum; illamque in terra defixam annitentibus multis convelli nunquam potuiſſe, ſed emiſſis ramis in eximiæ altitudinis cornum increviſſe. Atque hæc magis hiſtoria eſt quam fabula: quanquam hinc, ſicut ex prodigio, imperii Romani ſtatum armis florentem fore voluerunt.

Aut ſua fluminea cum vidit (*t*) Cipus in unda
Cornua (vidit enim), falſamque in imagine credens
Eſſe fidem, digitis ad frontem ſæpe relatis,
Quæ vidit, tetigit. nec jam ſua lumina damnans
Reſtitit, ut victor domito remeabat ab hoſte.
Ad cælumque oculos, & eodem brachia tollens,
Quicquid ait, Superi, monſtro portenditur iſto,
Seu lætum eſt, patriæ lætum, populoque Quirini;
Sive minax, mihi ſit. viridique e ceſpite factas
Placat (*u*) odoratis herboſas ignibus (*x*) aras:
(*y*) Vinaque dat pateris: mactatarumque bidentum,
Quid ſibi ſignificent, trepidantia conſulit exta.
Quæ ſimul inſpexit (*z*) Tyrrhenæ gentis haruſpex;
Magna quidem rerum molimina vidit in illis;
Non manifeſta tamen. cum vero ſuſtulit acre
A pecudis fibris ad Cipi cornua lumen:
Rex, ait, o ſalve: tibi enim, tibi, Cipe, tuiſque
Hic locus & Latiæ parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moram: portaſque intrare patentes
Appropera: ſic fata jubent. namque Urbe receptus
Rex eris; & ſceptro tutus potiere perenni.
Rettulit ille pedem: (*a*) torvamque a mœnibus Urbis

INTERPRETATIO.

Vel cum Cipus aſpexit ſua cornua in aqua fluvii, namque aſpexit; & putans nullam eſſe fidem in imagine, tetigit quæ aſpexit digitis ſæpius fronti admotis: neque jam arguens ſuos oculos reſtitit, cum victor rediret ab hoſte ſubacto: atque erigens oculos ad cælum, eodemque lacertos, Quicquid, inquit, o Dii, prædicitur iſto prodigio, ſive fauſtum eſt, ſit fauſtum patriæ & populo Quirini, ſeu ominoſum ſit mihi: atque placat ignibus odoratis altaria graminea parata ex ceſpite viridi: infunditque vina pateris: & exquirit ex extis trementibus ovium jugulatarum quid ſibi portendant. Quæ ſtatim atque aruſpex generis Etruſci inſpexit, vidit quidem magna molimina in illis, non tamen aperta: cum vero ſuſtulit perſpicaces oculos a fibris ovis ad cornua Cipi, o Rex, inquit, Salve. Tibi namque & tuis cornibus hic locus & arces Latinæ obſequentur. Tu tantum pelle moras, atque feſtina ſubire portas apertas: ita fata ferunt: namque Urbe potitus eris Rex, & ſecurus tractabis ſceptrum æternum. Ille repreſſit gradum; atque detorquens vultus ſævos

NOTÆ.

(t) *Cipus*) Eorum qui Cipi hujus vel Cypi legerint fabulam plurimi fuerint credo qui cornua meruerint; pauciſſimi qui dignitatem abnuerint. Modeſtiam tamen illius imitari cuivis pulchrum atque facile; dedecus ſuum effugere multis difficile.

(u) *Odoratis*) *Incenſo thure.*

(x) *Aras*) Pro Diis, quibus aræ conſecratæ.

(y) *Vina*) In pateras vina fundit ſacrificiis adhibenda.

(z) *Tyrrhenæ*) Nefario idolorum cultui addictiſſima fuit ea gens: ideoque ex Etruria acciti ad luſtrationes & prodigia procuranda aruſpices. Quin ex Romanorum principum filiis tradi ſex in diſciplinam ſingulis Etruriæ populis notum ex Cicer. 1. lib. de Divinatione.

(a) *Torvam*) Utpote omen atque tyrannidem averſantis.

Aver-

Avertens faciem, Procul, ah procul omina, dixit,
Talia Di pellant: multoque ego juſtius ævum
Exul agam; quam me videant (b) Capitolia regem.
Dixit: & extemplo populumque gravemque Senatum
Convocat. ante tamen paciali cornua lauro
Velat; & aggeribus factis a milite forti
Inſiſtit, priſcoque Deos e more precatus,
En, ait, hic unus, quem vos ni pellitis urbe,
Rex erit. is qui ſit, ſigno, non nomine, dicam.
Cornua fronte gerit. quem vobis indicat (c) augur,
Si Romam intrarit, (d) famularia jura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obſtitimus: quamvis conjunctior illo
Nemo mihi eſt. vos Urbe virum prohibete, Quirites;
Vel, ſi dignus erit, gravibus vincite catenis:
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia (e) ſuccinctis, ubi trux inſibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt; aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, ſi quis procul audiat illos;
Tale ſonat populus. ſed per confuſa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille?
Et ſpectant frontes: prædictaque cornua quærunt.
Rurſus ad hos Cipus, quem poſcitis, inquit, habetis!
Et dempta capiti populo prohibente corona
Exhibuit gemino præſignia tempora cornu.

INTERPRETATIO.

a muris Urbis, Longe, ab longe, inquit Dii avertant ejuſmodi præſagia: atque profugus exigam ætatem multo æquius, quam Capitolia aſpiciant me regem. Dixit, & confeſtim cogit populum & gravem Senatum. Prius tamen tegit cornua lauro pacifero, & ſtat ſuper aggere excitato a ſtrenuis militibus; atque precatus Deos e more antiquo, Ecce, inquit hic eſt unus; quem vos ejicitis urbe, erit Rex. Aperiam indicio, non nomine quis ille ſit. Habet cornua in fronte. Quem aruſpex vobis prædicit dicturum jura ſervilia ſi Romam ſubierit. Ille quidem potuit inire portas patentes, ſed nos prohibuimus; quanquam nullus eſt mihi propior illo. Vos Romani arcete virum aditu Urbis; vel ſi erit meritus coercete gravibus vinculis; aut ſolvite vos timore nece fatalis tyranni. Qualia murmura excitantur in ſubſtrictis pinetis, cum ſævus Eurus inſibilat, vel qualia unda marina ciet, ſi quis accipiat illas ex remoto loco, talia reddit populus. Verum tamen unus ſonus, Quis ille? extollitur ſuper voces confuſas populi trepidantis. Atque intuentur frontes, & luſtrant cornua prædicta. Cipus ad hos denuo, Videtis, ait, quem quæritis: atque ſublata corona ex capite populo obſtante oſtendit tempora conſpicua duplici cornu.

NOTÆ.

(b) *Capitolia*) In illud Jovis templum curru triumphantes deducebantur, qui lauream ſuam Deo conſecrarent.

(c) *Augur*) Qui hic pro Aruſpice poſitus, de quo ſupra.

(d) *Famularia*) *Leges, quibus vos omnes oporteat ſervorum more obedire.*

(e) *Succinctis*) Quia, ut alibi noſter; *hirſuto vertice pinus*, minuſque ramoſo ſtipite a terra.

(f) Demiſere oculos omnes; gemitumque dedere:
Atque illud meritis clarum (quis credere poſſit?)
Inviti videre caput: nec honore carere
Ulterius paſſi, feſtam impoſuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vetaris;
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
(g) Quantum depreſſo ſubjectis bubus aratro
Complecti poſſes ad finem Solis ab ortu.
Cornuaque æratis (h) miram referentia formam
Poſtibus inſculpunt, longum manſura per ævum.
Pandite nunc, Muſæ, præſentia numina vatum,
(Scitis enim, nec vos fallit ſpatioſa vetuſtas)
Unde (i) Coroniden circumflua Tibridis alveo
(k) Inſula Romuleæ ſacris adſciverit urbis.
Dira (l) lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exſangui ſquallebant corpora tabo.
Funeribus feſſi (m) poſtquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes poſſe medentum,

INTERPRETATIO.

Omnes depreſſerunt oculos, atque ingemuerunt; &, quis poſſit fidem habere? nolentes aſpexerunt illud caput inclytum beneficiis; neque paſſi eſſe diutius ſine honore impoſuerunt feſtam coronam. At Optimates, quandoquidem prohibearis ſubire mœnia, Cipe, præbuerunt tibi tantum agri honorifici, quantum poſſet comprehendere bobus ſubmiſſis aratro impacto ab ortu Solis ad occaſum. Atque inſculpunt poſtibus aratis cornua imitantia ſtupendam figuram, duratura per longa ſecula. Nunc, Muſæ, numina faventia Poetis, aperite, namque vobis compertum eſt, neque remota antiquitas vos latet, unde inſula circumdata foſſa Tibridis addixerit Coroniden Diis Urbis Romuleæ. Sæva peſtis olim corruperat aerem Latialem, & corpora exſanguia diffluebant ſanie. Poſtquam exhauſti funeribus vident humanos conatus neque curas medicorum quicquam prodeſſe,

NOTÆ.

(f) *Demiſere*) Tum ne boni civis dedecus aſpicerent; tum ut animum a regia dignitate averſum patefacerent.

(g) *Quantum*) *Jugerum* illud dicitur quantum par boum uno die exarare poſſit: illudque hic videtur ſignificari.

(h) *Miram*) Quia humano capiti adnata cornua. Capitis autem effigiem æreæ portæ qua Cipus exceſſerat incluſam fuiſſe teſtatur Valerius.

(i) *Coroniden*) Æſculapium dicit Coronei nepotem: Apollinis ex Coronide filium, Medicum, & Medicorum Deum.

(k) *Inſula*) Quia Æſculapius Romanis Deus non Indiges vel Indigena, ſed Adſcititius, in Tibridis inſula Draconis ſpecie ſibi ſedes aptas delegit, ut poſtmodum patebit, ideo ea Romæ illum Deum, ejuſque ſacra adſciviſſe dicitur.

(l) *Lues*) Peſtis, cujus pauciſſimis verbis Poeta, egregiam dedit deſcriptionem. De hac vero etiam Hiſtorici, qui Æſculapium quoque Epidauro accitum memorant.

(m) *Poſtquam*) Sua equidem opera, atque conceſſis a Deo mediis uti debent homines, neque temere nova ſemper, quaſi numinis tentandi cauſa ex cœlo arceſſere: cæterum peſſime atque perverſiſſime illi faciunt, qui abſque eo quicquam incipiunt; in mediis neglecta Dei ope, hærent.

Au-

Auxilium cæleſte petunt: (n) mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi:
Utque ſalutifera miſeris ſuccurrere rebus
(o) Sorte velit, tantæque urbis mala finiat, orant.
Et locus, & laurus, &, (p) quas habet illa, pharetræ;
Intremuere ſimul: (q) cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem; pavefactaque pectora movit:
Quod petis hinc (r) propiore loco, Romane, petiſſes;
Et pete nunc propiore loco. nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus eſt; ſed Apolline (ſ) nato.
Ite (t) bonis avibus: prolemque arceſſite noſtram:
Juſſa Dei prudens poſtquam accepere Senatus;
Quam colat, explorant, (u) juvenis Phœbeius urbem:

I N T E R P R E T A T I O.

ſe conferunt ad opem cœleſtem; atque poſiti Delphis terra media mundi conſulunt ſortes Apollinis, atque precantur velit ſubvenire rebus afflictis oraculo ſalutifero, & finem imponat cladi tantæ Urbis. Et locus & laurus, & pharetra quas illa decorat ſimul concuſſa ſunt, atque cortina edidit hunc ſonum ex ultimo adyto, & perculit corda trementia; Potuiſſes petere loco hinc propiore quod petis; atque nunc pete loco propiore, o Romane: neque habetis opus Apolline, qui minuat luctus, ſed filio Apollinis. Ite faustis auſpiciis, atque evehite noſtrum filium. Poſtquam gravis Senatus audiit Dei monita exquirunt in qua urbe juvenis Phœbeius habitet,

N O T Æ.

(n) *Mediam*) Parnaſſum montem, ſub quo Delphi Apollinis oraculo clarum oppidum, orbis umbilicum ſtatuunt Strabo, Lucan. alii. Quam vere aut appoſite nullus non videt. Ejuſmodi nugæ quo fato hominum ora invaſerint non ſatis apparet: cæterum uſque & uſque, quæ eliminare prorſus ſatius eſſet, repetuntur. Sicuti tamen vita corporis rejiciendo etiam ſicut & aſſumendo continetur, pari modo quæ eſt animæ reſpuendo non retinendo tantum fovetur. Cur non ea quæ nullius ſunt bonæ frugis negligimus, ſiquidem id unum ſumus quod cogitamus?

(o) *Sorte*) *Reſponſo* ſeu *Oraculo* ſalutem afferenti: namque vaticinia quædam forte etiam & conjectis in menſam talis agebantur.

(p) *Quas habet*) Phœbus ipſe ad Laurum ſupra Metam. 1.

— Semper habebunt
Te coma, te cithara, te noſtra, laura, pharetra.

(q) *Cortina*) Occiſo Pythone tripodis cuſtode, inquit Jul. Scaliger, oraculum ſuum fecit: cujus corio obductus tripus, inde etiam *cortina fuit* appellatus. Illam vero Poetæ pro tripode uſurpant unde oracula dabantur, ſive ea menſa fuit ut quibuſdam videtur, ſive alia quædam machina, tribus pedibus innixa, qua conſcenſa & numine afflata Pythias vaticinari ſolebat. Proprie vero *Cortina* ſive a rotunda cortis *d'une baſſe cour* forma, ſive uſo quem in villaticis cortibus præſtarent, ita dictæ ſint, quid revera eſſent ex Catone & Plinio cognoſcitur, qui de plumbeis oleo continendo loquuntur, ſed maxime ex poſteriori l. 34. cap. 3. cujus hæc ſunt verba: *Ex ære factitavere & cortinas tripodum, nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur.*

(r) *Propiore*) Brevior eſt tamen navigatio Roma Delphos per Corinthiacum ſinum euntibus, quam ſi Epidaurum uſque, quæ magis ad ortum, pergerent. Sed λοξίας atque obliquus Apollo, interdum & vates ipſius. Admonitus facile quo modo vera ſint Poetæ verba intellexerit.

(ſ) *Nato*) Æſculapio, *ſcilicet*.

(t) *Bonis*) Ex avium volatu atque garritu quia futurorum aucupari ſcientiam nitebantur, ideo *bona* quæ læta, dicebantur; *mala* quæ adverſa portendebant.

(u) *Juvenis*) Æſculapius.

Quique petant ventis (x) Epidauria littora mittunt.
Quæ ſimul incurva miſſi tetigere carina;
Concilium Graioſque patres adiere: darentque
Oravere Deum; qui præſens funera gentis
Finiat (y) Auſoniæ. certas ita dicere (z) ſortes.
Diſſidet, & variat (a) ſententia; parſque negandum
Non putat auxilium; multi renuere, ſuamque
Non emittere opem, nec (b) numina tradere ſuadent.
Dum dubitant; ſeram pepulere crepuſcula lucem:
(c) Umbraque telluris tenebras induxerat orbi:)
Cum (d) deus in ſomnis opifer conſiſtere viſus
Ante tuum, (e) Romane, torum; ſed qualis in æde
Eſſe ſolet: baculumque tenens (f) agreſte ſiniſtra,
Cæſariem (g) longæ dextra deducere barbæ:
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus: veniam; ſimulacraque noſtra relinquam.
Hunc modo ſerpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perſpice: & uſque nota viſu, ut cognoſcere poſſis.
Vertar in hunc: ſed major ero; tantuſque videbor,

INTERPRETATIO.

& mittant qui petant littora Epidauria ventis. Quæ ſtatim atque miſſi tetigerunt cava navi, acceſſerunt ad concilium & patres Græcos, atque precati ſunt, ut traderent Deum, qui præſens abſolvat nationem Italam funeribus: ſic monere certa oracula. Sententia eſt diſſimilis atque varia; parſque non cenſet opem abnuendam: multi recuſarunt, atque admonent non dimittere ſuum præſidium, neque dare ſuos Deos. Dum incerti hærent, crepuſcula fugaverunt ſerum diem: atque umbra terræ invexerat caliginem mundo: cum Deus propitius viſus adeſſe in ſomnis ante tuum lectum Romane, ſed qualis ſolet eſſe in templo, & tractas baculum nodoſum ſiniſtra, mulcere crinet prolixæ barbæ dextra; & proferre hujuſmodi verba ex amico pectore; Deſine expaveſcere, Proficiſcar, atque deſeram noſtras Imagines. Intuere tantum hunc anguem, qui implicat ſpiris hunc baculum, atque accurate animadverto oculis; ut poſſis cognoſcere. Mutabor in hunc, ſed major ero, & tantus videbor

NOTÆ.

(x) *Epidauria*) Plures fuerunt Epidauri, ſed de Argia hic agitur Peloponneſi, ad ſinum Saronicum, Æſculapii fano olim celebri.

(y) *Auſonia*) *Itala*: fuerunt namque Auſones antiquiſſimi populi qui Italiam tenuerunt.

(z) *Sortes*) *Apollinis oracula*, ut ſupra.

(a) *Sententia*) Ep idaurii concilii, ſeu Græcorum patrum.

(b) *Numina*) *Æſculapii* ſcilicet.

(c) *Umbraque*) Expoſitionem eſſe frigidam ſuperioris crepuſculi, atque Ovidio indignum hunc verſum quivis agnoſcat,

(d) *Deus*) *Æſculapius*

(e) *Romane*) Plures fuiſſe legatos Epidaurum miſſos ſupra vidimus: ſed unus princeps fuit.

(f) *Agreſte*) Neutro genere baculum dixit, qui maſculini eſt. Cæterum non ſine cauſa Æſculapii geſtamen baculus agreſtis, iſque angue involutus: ſiquidem enim medici ſanitatis fulcrum videri volunt, prudentia maxime uti debere utpote in maximis difficultatibus per illud geſtamen intelligitur: neque aliter ad novam vitam, qualem exuviis poſitis, ſerpentes videntur recipere, ægros poſſunt perducere.

(g) *Longa*) Longa namque experientia opus eſt Medico, quam niſi per annos comparare non licet.

In

In quantum verti cæleſtia corpora debent.
Extemplo cum voce Deus, cum voce Deoque
Somnus abit: ſomnique fugam lux alma ſecuta eſt:
Poſtera ſidereos Aurora fugaverat ignes:
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conveniunt (*h*) operoſa Dei: (*i*) quaque ipſe morari
Sede velit, ſignis cæleſtibus indicet, orant.
Vix bene deſierant; cum criſtis (*k*) aureus altis
In ſerpente Deus prænuntia ſibila miſit;
Adventuque ſuo (*l*) ſignumque, araſque, foreſque,
Marmoreumque ſolum, faſtigiaque aurea movit:
Pectoribuſque tenus media ſublimis in æde
Conſtitit: atque oculos circumtulit igne (*m*) micantes.
Territa turba pavet. cognovit numina caſtos
Evinctus vitta crines albente ſacerdos;
Et, (*n*) Deus en, Deus en; linguiſque animiſque favete,
Quiſquis ades, dixit. ſis, o pulcherrime, viſus
Utiliter: populoſque juves tua ſacra colentes.
Quiſquis adeſt, juſſum venerantur numen; & omnes
Verba ſacerdotis referunt geminata: piumque
Æneadæ (*p*) præſtant & mente & voce favorem.

INTERPRETATIO.

in quantum corpora cœleſtia debent mutari. Continuo Deus recedit cum voce, ſopor cum voce & Deo; & dies amabilis ſecutus eſt diſceſſum ſoporis. Sequens Aurora disjecerat ignes ſidereos; optimates dubii quid faciant coeunt in templum magnificis operibus auſtructum Dei experiti, atque precantur demonſtres indiciis cœleſtibus quo loco ipſe cupiat manere. Vix ſatis abſolverant, cum Deus ſplendidus in angue erectis criſtis emiſit ſibila prænuntia, & concuſſit adventu ſuo & ſtatuam, & altaria, & valvas, & ſtratum marmoreum, & cacumina aurea; atque conſtitit excelſus in medio templo pectore tenus; & circumſpexit oculis igne radiantibus. Turba pavida timet. Sacerdos habens comam caſtam religatam vitta alba cognovit Deum; atque, inquit, Ecce Deus, ecce Deus & favete animis atque linguis, quiſquis ades. Sis conſpectus utiliter, o formoſiſſime; atque opem feras populis venerantibus tua ſacra. Quicumque adeſt adorant Deum juſſum, atque omnes iterant voces repetitas Sacerdotis; & Æneadæ favent pie animo atque verbis.

NOTÆ.

(h) *Operoſa*) Multa opera extructa, quippe quæ excelſa atque ſuperba.

(i) *Quaque*) Epidauri an Romæ?

(k) *Aureus*) Non tam, quia ejus ſimulacrum aureum; crediderim, ut ſcripſit commentator, quam ut ſplendidum fuiſſe ſerpentem, qualemque ſeſe pollicitus erat Æſculapius, intelligamus.

(l) *Signum*) *Æſculapii ſtatuam.*

(m) *Micantes*) Acutiſſimi viſus & vividæ naturæ eſt ſerpens, ex quo optima parantur remedia. Quibus de cauſis Æſculapio ſacer.

(n) *Deus*) Turpiſſimos atque teterrimos dæmonis cultus quando audimus non exorreſcere tantum, ſed vero Deo gratias ex intimo corde exprimere debemus, qui nos a tantis malis liberos eſſe voluerit.

(o) *Juſſum*) *Quod venerari Sacerdos juſſerat.*

(p) *Præſtant*) Animo ad ſacra attento præſtant ſilentium, pia vota concipiunt; bona verba dicunt Romani Æneæ aut comitum ejus poſteri.

Annuit his: motiſque Deus rata pignora criſtis,
Ter repetita dedit vibrata ſibila lingua.
Tum gradibus (q) nitidis delabitur; oraque retro
Flectit; & antiquas abiturus reſpicit aras:
Aſſuetaſque domos, habitataque templa ſalutat:
Inde per injectis adopertam floribus ingens
Serpit humum; flectitque (r) ſinus: mediamque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Reſtitit hic: agmenque ſuum, turbæque ſequentis
Officium (ſ) placido viſus dimittere vultu;
Corpus in Auſonia poſuit rate, numinis illa
Senſit onus: preſſaque Dei gravitate carina
Æneadæ gaudet: cæſoque in littore tauro
Torta (t) coronatæ ſolvunt retinacula puppis.
Impulerat levis aura ratem. Deus eminet alte,
Impoſitaque premens puppim cervice recurvam,
Cæruleas deſpectat aquas: modiciſque per æquor
(u) Ionium Zephyris ſexto (x) Pallantidos ortu
Italiam tenuit; præterque (y) Lacinia templo
Nobilitata Deæ (z) Scylacæaque littora fertur.

INTERPRETATIO.

Deus annuit his: & criſtis agitatis emiſit ſibila ter iterata lingua vibrata, quæ eſſent certa pignora. Tum deſcendit per gradus mundos, & retorquet caput, atque diſceſſurus reſpicit altaria antiqua, & ſalutat domos aſſuetas & templa poſſeſſa. Hinc magnus obrepit per terram tectam floribus ſparſis: atque agitat ſpiras, & petit portus vallatos incurvo aggere per mediam urbem: Hic ſubſtitit, & viſus dimittere turbam ſuam & officium agminis proſequentis leni facie; demiſit corpus in navi Itala. Illa ſenſit pondus Dei; & Æneadæ lætantur navi onuſta pondere numinis; & bove mactato in littore ſolvunt vincula torta navi coronatæ. Levis ventus egerat navim. Deus ſublimis extat, & innixus pandæ puppi capite demiſſo, deſpicit aquas cæruleas; & zephyris modicis per mare Ionium ſexto exortu Pallantidos pervenit in Italiam, & vehitur præter littora Lacinia inclyta templo Deæ, atque Scylacæa.

NOTÆ.

(q) *Nitidis*) O pari cura ſi corda faltem ſua, accedenti vero Deo ab impuriſſimis cogitationibus repurgata Chriſtiani plurimi præſtare ſatagerent.

(r) *Sinus*) Quippe in ſpiras contorto tergo ſeſe angues promovent.

(ſ) *Placido*) Iſtud ex Principum more equidem, qui benignis verbis comites ſolent dimittere. Cæterum quid placidi habere poſſit horrendus draco nunquam ego aſſequor, qui ſerpentes quoſcumque abominor.

(t) *Coronatæ*) Ut decuit illam eſſe, *ſcilicet*, quæ tam precioſam mercem veheret.

(u) *Ionium*) Illud namque; quod Siciliam inter & Græciam patet, Romanis Epidauro Romam redeuntibus, fuit enavigandum.

(x) *Pallantidos*) *Auroræ*, quam Pallantis filiam nonnulli ſcripſerunt. Per illam autem ſex dies hic intelliguntur.

(y) *Lacinia*) In Lacinio promontorio fuiſſe Junonis templum ex Virgilio intelligitur; ſanctumque fuiſſe omnibus circa populis teſtatur Livius.

(z) *Scylacæa*) Scylacæi ſinus aut oppidi in extrema Calabria.

Lin-

Digitized by Google

Linquit (a) Iapygiam, læviſque (b) Amphiſſia remis.
Saxa fugit: dextra prærupta (c) Ceraunia parte,
(d) Romechiumque legit, (e) Caulonaque, (f) Nariciamque,
Evincitque fretum, Siculique anguſta (g) Pelori,
(h) Hippotadæque domos regis (i) Temeſeſque metalla;
(k) Leucoſiamque petit, tepidique; (l) roſaria Pæſti.
Inde legit (m) Capreas, (n) promontoriumque Minervæ,
Et (o) Surrentino generoſos palmite colles,
(p) Herculeamque urbem, (q) Stabiaſque & in otia natam
(r) Parthenopen, & ab hac (ſ) Cumææ templa Sibillæ.
Hinc (t) calidi fontes, (u) lentisciferumque tenentur

INTERPRETATIO.

Omittit Iapygiam, & vitat petras Amphiſſias expolitis remis: præterit a parte dextra Ceraunea. & Romechium, & Caulonem, & Naryciam, atque ſuperat fretum, & anguſtias Pelori Siculi, & domos regis Hippotadæ, & ærifodinas Themeſes: tum tendit Leucoſiam, & roſaria calidi Pæſti. Hinc legit Capreas, & promontorium Minervæ, & montes nobiles vite Surrentina, & urbem Heracleam, & Stabias, & Parthenopen factam ad otia, & poſt hanc templa Sibyllæ Cumææ. Inde tepidi fontes, & Linternum lentiſciferum ſuperantur,

NOTÆ.

(a) *Japygiam*) *Calabriam*, ab Japyge Dædali filio ſic dictam.

(b) *Amphiſſia*) Fruſtra, ut videtur, in his detegendis viri magni deſudarunt, atque adeo in illis non hærebimus.

(c) *Ceraunia*) Neque hæc in Italia quiſquam alius ſcriptor indicavit.

(d) *Romechium*) Nullum quoque hujus uſpiam veſtigium.

(e) *Caulona*) Fuit *Caulon* ſeu *Caulonia* urbs magnæ Græciæ in Brutiis, vel, quod idem eſt, oppidulum Calabriæ alterioris in monte cognomine.

(f) *Nariciam*) *Narycia*, *Naricia*, aut *Naritium* Calabriæ eſt etiam, quam in extremo ejus angulo Locri Naritij ædificaverunt.

(g) *Pelori*) Quod ex tribus Sciciliæ promontorlis eſt unum in Italiam vergens.

(h) *Hippotadæ*) Æolias dicit inſulas, in quibus regnavit Æolus Jovis filius ex Aceſta Hippotæ Trojani filia: de quo jam ſæpius.

(i) *Themeſes*) *Temeſes*, Latinis *Temſum*; Brutiorum oppidum, ærifodinis nobilem, quas ſuo tempore defeciſſe narrat Strabo.

(k) *Leucoſiam*) Lucaniæ eſt parva inſula in ſinu Pæſtano.

(l) *Roſaria*) Pæſtum Lucaniæ oppidum ſemper vernans, cujus etiam roſaria Virgil. commendat his verbis.

— *biferique roſaria Pæſti.*

(m) *Corporeas*) Inſula eſt regni Neapolitani contra promontorium Minervæ, Tiberij ſeceſſu nota.

(n) *Promontor.*) In illius extremo eſt Athenæum, ſeu Minervæ ſacellum, quod Ulyſſes dicitur ædificaſſe.

(o) *Surrentino*) Surrentum urbs eſt Campaniæ vino maxime nobilis.

(p) *Herculeam*) *Herculea* etiam, *Heracleopolis*, *Herculanum* inſuper hic vocatur vicus, Cluverio *la Torre del Greco*: eſtque regni Neapolitani, ad radices montis Veſuvij.

(q) *Stabias*) Oppidum Campaniæ bello ſociali a Sylla deletum, dein reſtauratum: hodie *Caſtella mare di Stabia*)

(r) *Parthenopen*) Neapolim dicit a Parthenope una Sirenarum ibi ſepulta cognominatam; quo ſe Romani otiaturi, propter locorum amœnitatem, conferre ſolebant.

(ſ) *Cumææ*) Cumas Campaniæ urbem a Sibylla nobilitatam ſupra vidimus. Funditus fuit exciſa, diciturque hodie *Cuma diſtrutta*.

(t) *Calidi*) Baias innuit fontibus calidis maxime celebres. Hodie ibi exiguum caſtrum tantum ſupereſt nomine *Baia* cum balneis.

(u) *Lentiſcif.*) Lentiſcus arbor eſt in Chio præcipue naſcens, maſtichen exſudans in modum gummi.

(x) Lin.

(*x*) Linternum, multamque trahens ſub gurgite arenam
(*y*) Vulturnus, niveiſque frequens (*z*) Sinueſſa (*a*) colubris:
(*b*) Minturnæque graves, & (*c*) quam tumulavit (*d*) alumnus,
(*e*) Antiphatæque domus, (*f*) Trachaſque obſeſſa palude,
Et tellus (*g*) Circæa, & ſpiſſi littoris (*h*) Antium.
Huc ubi veliferam nautæ advertere carinam;
(Aſper enim jam pontus erat) Deus (*i*) explicat orbes:
Perque ſinus crebros & magna volumina labens,
Templa (*k*) parentis init, flavum tangentia littus.
Æquore pacato patrias (*l*) Epidaurius aras
Linquit: & hoſpitio juncti ſibi numinis uſus
Littoream tractu ſquamæ crepitantis arenam
Sulcat: &, innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput poſuit: donec (*m*) Caſtrumque, ſacraſque

INTERPRETATIO.

atque Vulturnus ducens ſub aquis multam glaream, & Sinueſſa abundans albis Serpentibus; & Minturnæ inſalubres, & quam alumnus ſepelivit, & ſedes Antiphatæ, & Trachas circumdata palude, & terra Circæa, & Antium firmi littoris. Poſtquam nautæ huc direxerunt navem veliferam; namque jam mare erat iratum, Deus evolvit ſpiras, atque obrepens per frequentes flexus & ingentes orbes ſubit templa patris tangentia fulvum littus. Epidaurius deſeruit altaria paterna mari compoſito; & uſus hoſpitio Dei ſibi conjuncti, ſcindit arenam littoream tractu ſquamæ ſtridentis; & inſiſtens gubernaculo navis, demiſit caput in excelſa puppe, donec appulit ad Caſtrum & ſacras

NOTÆ.

(x) *Linternum*) Campaniæ fuit oppidum, Scipionis majoris ſeceſſu & ſepulcro nobile quod hodie in ruinis jacet.

(y) *Vulturnus*) Fluvius Campaniæ qui ex Apennino Capuam præterlabitur, atque in mare Tyrrhenum ad Vulturni exciſæ urbis rudera devolvitur.

(z) *Sinueſſa*) Hæc etiam fuit Campaniæ, quæ hodie prorſus exciſa jacet.

(a) *Colubris*) Veriſſime, ni graviter fallor, *columbis* pro *colubris* reponi debere cenſuit clariſ. Heinſius. Mihi quidem ſicut & illi colubri hice nivei ſunt nugæ.

(b) *Minturnæ*) Urbs fuit Latii, quæ hodie nulla eſt, in Campaniæ confinio, paludibus adjacens, in quibus ſepties Conſul Marius delituit. Ex illis autem aer gravis atque noxius.

(c) *Quam*) Cajetam dicit Æneæ nutricem, a qua Cajetam urbem Latij denominatam volunt. Quanquam ex eo quidam dictam putant a Laconibus quod in littore curvo ſit poſita: illi namque curva omnia *Cajetas* vocabant.

(d) *Alumnus*) Æneas,

(e) *Antiphatæ*) Formias dicit; quas tenuiſſe Antiphaten Læſtrigonum crudelem tyrannum ſupra vidimus.

(f) *Trachas*) *Tarracina* ſeu *Terracina* quæ & *Anxur* prius dicta, itemque *Tracina* hoc eſt aſpera, utpote in colle ſita, urbs Volſcorum in Latio. Deficit in dies propter adjacentium Pontinarum paludum exhalationes, aeriſque intemperiem.

(g) *Circæa*) Mons eſt Latij mari ac paludibus ita cinctus ut inſula videatur, a Circe quæ illum tenuit cognominatus: In quo olim urbs *Circai* aut *Circæum*, hodie in ruinis.

(h) *Antium*) Hæc olim Volſcorum caput fuit 25. mill. paſ. ab Urbe in hortum hybernum.

(i) *Explicat*) Diſceſſurus ſcilicet: namque quieſcentes ſolent angues in multos orbes ſeſe convolvere, ut vidi ſæpius.

(k) *Parentis*) Apollinis ſcilicet.

(l) *Epidaurius*) Serpens aut Æſculapius aut Dæmon Epidauro avectus.

(m) *Caſtrum*) Caſtrum dicit Inui ſeu Panos Rutulorum oppidulum in Latio.

(n) La-

Digitized by Google

(*n*) Lavini ſedes, Tiberinaque ad (*o*) oſtia venit.
Huc omnes populi paſſim, matrumque patrumque
Obvia turba ruit; (*p*) quæque ignes, (*q*) Troica; ſervant,
Veſta, tuos: lætoque Deum clamore ſalutant.
Quaque per adverſas navis cita ducitur undas,
Thura ſuper ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraque ſonant: & odorant aera fumis:
Ictaque conjectos incalfacit hoſtia cultros.
Jamque caput rerum Romanam intraverat urbem;
Erigitur ſerpens; ſummoque acclinia malo
Colla movet: ſedeſque ſibi circumſpicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus (*r*) amnis:
Ipſula nomen habet: laterumque a parte duorum
Porrigit æquales media tellure (*ſ*) lacertos.
(*t*) Huc ſe de Latia pinu (*u*) Phœbeius anguis
Contulit: & finem, ſpecie (*x*) cæleſte reſumta,
Luctibus impoſuit; venitque ſalutifer Urbi.
Hic tamen acceſſit delubris advena noſtris:
(*y*) Cæſar in Urbe ſua Deus eſt. quem (*z*) Marte togaque

INTERPRETATIO.

domos Lavinij ad oſtia Tiberina. Omnes populi paſſim, & agmen occurrens fœminarum atque virorum, & quæ cuſtodiunt tuos ignes, Veſta Troica, huc ruunt, & ſalutant Deum feſtiva vociferatione. Et qua velox navis ducitur per undas adverſas, thura crepitant ab utraque parte, altaribus ſtructis ex ordine ad ripas, atque perfundunt aerem fumis odoriferis, & victima percuſſa calefacit cultros immiſſos. Jamque ſubierat Urbem Romam caput rerum: Anguis tollitur, & movet colla adnitentia ſupremo malo; & ſibi circumſpicit domum congruam. Fluvius circumlabens dividitur in duas partes: Inſula habet nomen: & mittit brachia æqualia a parte duorum laterum, terra media. Serpens Phœbeius huc conceſſit ex navi Latia; & finivit luctus forma cæleſti recepta: atque acceſſit opifer Urbi.

Hic tamen peregrinus adſcriptus eſt noſtris templis: Cæſar eſt Deus in Urbe ſua; quem pace & bello

NOTÆ.

(n) *Lavini*) Urbs fuit Latii ab Ænea condita: in qua Veneris templum nomini Latino commune.

(o) *Oſtia*) Ubi Oſtia civitas ab Anco Martio conſtituta.

(p) *Quæque*) Veſtales virgines Æſculapio etiam obviam proceſſiſſe ait.

(q) *Troica*) Veſtam namque atque Ignem æternum Imperii cuſtodem Æneas Troja avexerat.

(r) *Amnis*) Tiberis ſcilicet, qui Romam alluit.

(ſ) *Lacertos*) Perinde dicimus Gallice *les bras d' une riviere*.

(t) *Huc*) In inſulam Tiberis, quæ erat extra urbem: quia ſcilicet, ibi aer ſalubrior, neque aliud præſentius remedium adverſus lucem quam ſeceſſus.

(u) *Phœbeius*) Quia Æſculapium Phœbi ſeu Apollinis filium exhibebat.

(x) *Caleſte*) Pro *cæleſti*: quæ tamen ſpecies humana eſt & barbati ſenis laurea redimiti, nodoſo in manu baculo.

(y) *Cæſar*) Julius Cæſar primus Imperator. Lege argumentum.

(z) *Marte togaque*) *Pace & bello*; namque certe ille in utrumque fuit ita paratus, ut ex quibus viribus majorem laudem conſequutus ſit, difficile ſit dicere.

Præ-

Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Reſque domi geſtæ, (*a*) properataque gloria rerum
In ſidus vertere novum, ſtellamque (*b*) comantem;
Quam ſua (*c*) progenies. neque enim de Cæſaris actis
Ullum (*d*) majus opus, quam quod (*e*) pater exſtitit hujus;
(*f*) Scilicet æquoreos plus eſt domuiſſe (*g*) Britannos,
Perque (*h*) papyriferi ſeptemflua flumina (*i*) Nili
(*k*) Victrices egiſſe rates: (*l*) Numidaſque rebelles,
(*m*) Cinyphiumque Jubam, (*n*) Mithridateiſque tumentem

INTERPRETATIO.

principem, non magis bella abſoluta triumphis, & res peractæ tempore pacis, & gloria accelerata rerum mutaverunt in novam ſtellam & cometam crinitam, quam ſua ſoboles. Neque vero de factis Cæſaris ullum ſit majus opus, quam quod parens fuit hujus. Nempe amplius eſt viciſſe Britannos æquoreos, & duxiſſe naves victrices per ſeptemfluos alveos Nili papyriferi, atque addidiſſe populo Quirini Numidas ab officio deſciſcentes, & Jubam Cinyphium.

NOTÆ.

(a) *Properata*) *Properantee & brevi tempore comparata.*

(b) *Comantem*) Cometæ *crinita* etiam *ſtellæ* dicuntur.

(c) *Progenies*) Octavium Auguſtum dicit, Julii Cæſaris adoptione filium & hæredem, Juliæ, Julii Cæſaris ſororis, nepotem, quem C. Octavio peperit Atia Juliæ ex M. Attio Balbo filia. *C' etoit ſon Arriere-neveu, fils de la fille de ſa ſœur.* Atque iſtud ultra quam ſatis eſt ideo inculcandum credidi, quia in eo graviter nonnulli decepti ſunt.

(d) *Majus*) *Gratulandum*, inquit Florus, *in tanta perturbatione eſt, quod potiſſimum ad Octav. Cæſarem Auguſtum ſumma rerum rediit; qui ſapientia ſua atque ſolertia, perculſum undique, & perturbatum ordinavit Imperii corpus: quod ita haud dubio nunquam coire & conſentire potuiſſet, niſi unius præſidis nutu, quaſi anima & mente regeretur.*

(e) *Pater*) Namque ita Illum rerum ſummæ præfecit, & cauſſa fuit eorum omnium quæ ſapienter Auguſtus adminiſtravit.

(f) *Scilicet*) Præſtantiſſima quæque Cæſaris geſta cum quadam Ironia enumerat Poeta, ut Auguſti adoptionem illis anteferendam eſſe oſtendat: atque ita hujus laudem callide inculcet.

(g) *Britannos*) Illos vero victos, quibus ante Cæſarem ne nomen quidem Romanorum cognitum erat, ſtipendiarios fecit.

(h) *Papyriferi*) Papyrus planta eſt naſcens in paluſtribus Ægypti, ex qua fiebant chartæ, tunicis papyri acu ſeu ſcalpello diductis atque ſeparatis.

(i) *Nili*) Fluvium eſſe Ægypti maximum per ſeptem oſtia aut alveos in mare Mediterraneum ſe exonerantem jam ſæpe diximus.

(k) *Victrices*) Devicto Ptolomæo rege, qui & Cæſari, ſicuti antea Pompeio inſidias paraverat. Ille namque victus in Nilo periit.

(l) *Numidas*) Numidæ Africæ populi admodum feroces, qui cum Juba Mauritaniæ rege, Pompeianarum partium duces Catonem, Scipionem, Petreium alioſque ſecuti adverſus Cæſarem in Africa dimicaverunt, ibidemque victi ſunt. De induſtria autem neque Pompeii neque cæterorum mentio ulla, quia exſecrandum atque lacrimabile bellum Romanis.

(m) *Cinyphium*) Juba rex Mauritaniæ Cinyphius a Cinypho ſeu Cinype Libyæ fluvio, in Mediterraneum prope Lebedam defluente, dicitur.

(n) *Mithrid.*) Namque Mithridates rex Ponti, quum quatuor Pyrrho, decem & ſeptem anni Annibali ſuffecerint, ille per quadraginta annos reſtitit; donec tribus ingentibus bellis ſubactus, felicitate Scyllæ, virtute Luculli, magnitudine Pompeii conſumeretur.

Ne-

Digitized by Google

Nominibus (*o*) Pontum, populo adjeciſſe (*p*) Quirini;
Et multos meruiſſe, (*q*) aliquos agiſſe triumphos;
Quam tantum genuiſſe virum, quo præſide rerum
Humano generi, (*r*) Superi, caviſtis abunde.
Ne foret (*ſ*) hic igitur mortali ſemine cretus;
(*t*) Ille Deus fandus erat. quod ut aurea vidit
(*u*) Æneæ genitrix; vidit quoque triſte parari
(*x*) Pontifici letum; & (*y*) conjurata arma moveri;
Palluit: & cunctis, ut cuique erat obvia, Divis,
Aſpice, dicebat, quanta (*z*) mihi mole parentur
Inſidiæ: quantaque (*a*) caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio ſolum mihi reſtat Iulo.
(*b*) Solane ſemper ero juſtis exercita curis?
Quam modo (*c*) Tydidæ (*d*) Calydonia vulneret haſta,
Nunc male defenſæ confundant mœnia Trojæ.
Quæ videam (*e*) natum longis erroribus actum,

INTERPRETATIO.

& Pontum ſuperbum nominibus Mithridateis, & dignum fuiſſe multis triumphis & agitaſſe multos, quam genuiſſe tantum virum, quo arbitro rerum ſatis conſuluiſtis humano generi, o Dij. Ne ergo hic eſſet genitus ſemine mortali, ille erat faciendus Deus. Quod cum ſplendida mater Æneæ cognovit, advertit, etiam lugubrem necem parari Pontifici, & arma conjurata concuti: Palluit: atque dicebat omnibus Diis, ut in quemque incidebat, Vide quanto conatu inſidiæ mihi ſtruantur, & quanta cum perfidia caput quod ſolum mihi ſupereſt de Iulo Dardanio appetatur. Solane ſemper ero vexata juſtis ſolicitudinibus? Quam nunc haſta Calydonia Tididæ vulneret; modo muri Trojæ male protecti turbent. Quæ cernam filium jactatum longis erroribus,

NOTÆ.

(o) *Pontum*) Regio eſt minoris Aſiæ ad Septemtrionem a Pontico mari cognominata. Pharnacem autem Mithridatis filium Ponti regem, infeſto in Cappadociam agmine ruentem, uno, & ut ſic dixerim, non toto prælio Cæſar obtrivit: de quo etiam triumphavit.

(p) *Quirini*) Eo nomine appellatum Romulum ſupra diximus.

(q) *Aliquot*) Quatuor ſuperbo apparatu à Floro deſignatis, *quanto*, inquit, *majora erant de quibus non triumphabat?*

(r) *Superi*) Deorum benignitate dignum cenſet Naſo quod Cæſar fecit; cum Auguſtum per adoptionem ſuam generi humano præfecit. Quæ laus cujus ſit generis illis cogitandum relinquo qui ſapiunt: inſulſis inculcare nolim quales vidi non ita pridem, non alia re quam multo pipere condita offa delinlendis.

(ſ) *Hic*) *Auguſtus* ſcilicet.

(t) *Ille*) *Cæſar*.

(u) *Ænea*) *Venus*.

(x) *Pontifici*) *Cæſari*; qui Pontifex erat, quo tempore jugulatus eſt.

(y) *Conjurata*) Bruti duo, Caſſius, aliique Patricij, atque equites in Cæſarem, quod inſolentius agere inciperet, conjuraverunt; qui tribus & viginti vulneribus in curia illum confoderunt.

(z) *Mihi*) Quia Cæſari, ex gente Julia; a Venere per Iulum atque Ænean derivata ultimo.

(a) *Caput*) Pro Cæſare ipſo, aut ejus vita.

(b) *Solane*) Quam optime ex fœminæ ingenio iſtud prolatum.

(c) *Tydidæ*) *Diomedis*, *Tydei filij*, qui Venerem Æneæ ſuo faventem, ipſumque nube operientem vulneravit.

(d) *Calydonia*) Quia Calydon Ætolorum civitas, quibus imperavit Diomedes.

(e) *Natum*) *Ænean*; cujus ex Virgilio vel ipſis pueris nota hiſtoria.

Jacta-

Digitized by Google

Jactariſque freto, (*f*) ſedeſque intrare ſilentum;
Bellaque cum (*g*) Turno gerere; aut, ſi vera fatemur,
Cum (*h*) Junone magis. quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor (*i*) hic meminiſſe priorum
Non ſinit. in (*k*) me acui ſceleratos cernitis enſes.
Quos prohibete, precor; facinuſque repellite: neve
Cæde (*l*) ſacerdotis flammas (*m*) exſtinguite Veſtæ.
Talia (*n*) nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba jacit, Superoſque movet. qui rumpere quanquam
Ferrea non poſſunt (*o*) veterum decreta ſororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribileſque tubas, auditaque cornua cælo
(*p*) Præmonuiſſe nefas. Phœbi quoque triſtis imago
Lurida ſollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces viſæ mediis ardere ſub aſtris:
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ:
Cærulus & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparſus erat; ſparſi Lunares ſanguine (*q*) currus.
Triſtia mille locis (*r*) Stygius dedit omnia bubo;

INTERPRETATIO.

& agitari mari; & ſubire habitationes mortuorum, & bello congredi cum Turno, vel potius cum Junone, ſi vera agnoſcimus. Quamobrem nunc refero præteritas clades meæ ſobolis? Hic metus non patitur recordari antiquorum. Videtis nefarios gladios parari in me. Quos oro arcete, atque avertite nefas; neve ſupprimite ignes Veſtæ nece Sacerdotis. Venus ſolicita fruſtra profundit ſermones toto cœlo, & tangit Deos. Qui tametſi nequeunt frangere fata ferrea antiquarum ſororum, tamen præbent indicia haud dubia cladis venturæ. Perhibent arma ſonantia inter atras nubes, atque tubas horrendas, & cornua audita in cœlo portendiſſe ſcelus. Solis etiam lugubris ſpecies mittebat lumina pallida terris anxiis. Sæpe faces viſæ flagrare ſub mediis ſideribus. Sæpe guttæ ſanguineæ ceciderunt inter imbres. Lucifer cæruleus infectam habebat faciem nigro colore: currus Lunares tincti cruore. Bubo feralis fecit præſagia luctuoſa mille locis;

NOTÆ.

(f) *Sedes*) Duce Sibylla ad Inferos deſcendiſſe ſupra vidimus.

(g) *Turno*) Hunc Rutulorum regem habuimus etiam in præcedentibus.

(h) *Junone*) Quæ uſque Turno favit.

(i) *Hic*) *Quo Cæſaris cauſa percellebatur.*

(k) *Me*) Quia in Julium Cæſarem.

(l) *Sacerdotis*) Pontificem maximum fuiſſe Cæſarem modo diximus.

(m) *Extinguite*) Id eſt, *Ne religionem atque Deorum cultum omnem ex terris tollite*. Ad illud vero alludit Poeta, quod *in primis focum Veſtæ virginibus Numa colendum dedit, ut ad ſimilitudinem cæleſtium ſyderum cuſtos imperii flamma vigilaret*: ut loquitur Florus.

(n) *Nequicquam*) Namque trucidatur tamen Julius Cæſar.

(o) *Veterum*) Parcas dicit Nocte & Erebo ſatas, penes quas fata aut a Deo conſtituta & deſignata ut eveniant, ſi fabulis credimus.

(p) *Præmonuiſſe*) Hæc quoque prodigia Tranquillus atque Plutarchus Cæſaris necem dicunt denunciaſſe.

(q) *Currus*) Pro ipſa Luna.

(r) *Stygius*) *Feralis*, atque *peſſimi ominis*: Styx namque Inferorum palus.

Digitized by Google

Mille locis lacrymavit (ſ) ebur : cantuſque feruntur
Auditi, ſanctis & verba minacia lucis.
Victima (t) nulla litat: magnoſque inſtare tumultus
(u) Fibra monet; cæſumque (x) caput reperitur in extis.
Inque foro, circumque domos, & templa Deorum
Nocturnos ululaſſe canes; (y) umbraſque ſilentum
Erraviſſe ferunt; motamque tremoribus urbem.
Non tamen inſidias venturaque vincere fata
Præmonitus potuere Deum: ſtrictique feruntur
In (z) templum gladii. neque enim locus ullus in Urbe
Ad facinus, diramque placet, niſi Curia, cædem.
Tum vero (a) Cytherea manu percuſſit utraque
Pectus: & (b) Æneaden molitur condere nube;
Qua prius infeſto Paris eſt ereptus (c) Atridæ:
Et (d) Diomedeos Æneas fugerat enſes.
Talibus hanc (e) genitor: Sola inſuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipſa (ſ) ſororum
Tecta trium; cernes illic molimine vaſto

INTERPRETATIO.

mille locis ebur flevit; atque cantus & voces minantes dicuntur audita in ſacris lucis. Nulla hoſtia litat, & fibra teſtantur ingentes tumultus adeſſe; atque caput invenitur ablatum in extis. Dicunt canes noctivagos ululaſſe circum domos & templa Deorum, atque Umbras mortuorum vagatas eſſe, & Urbem concuſſam terræ motibus. Attamen præſagia Deorum non potuerunt ſuperare fata futura & inſidias; & enſes evaginati feruntur in ædem: neque enim ullus locus in Urbe præter Curiam placet ad ſcelus & crudelem necem. Tum vero Cytherea planxit pectus utraque manu, atque nititur tegere Æneaden nube, qua antea Paris eſt ademtus terribili Atridæ, & Æneas vitaverat gladios Diomedeos, Pater affatur eam ejuſmodi verbis: filia cupiſne ſola mutare fatum invictum? Potes ipſa ſubire domos trium ſororum: ibi videbis tabulas rerum

NOTÆ.

(ſ) *Ebur*) *Simulacra Deorum eburnea.*

(t) *Nulla*) Id vero Cæſari eveniſſe quo die fuit trucidatus ſcribit Tranquillus. Introiit tamen Curiam ſpreta religione.

(u) *Fibra*) *Victimarum exta.*

(x) *Caput*) Peſſimi erat ominis, ſi jecur quod a corde inſpiciebant ſine capite, aut eo imminuto eſſet.

(y) *Umbraſque*) *Mortuorum animas*: de quibus hodieque plurimæ fabulæ, maxime a Doctoribus quibuſdam, qui ea proferunt quæ prorſus non intelligunt : ut cautione maxima opus ſit cum de iis agitur.

(z) *Templum*) Quod curia Pompeij, ubi Senatus habitus. Curiæ enim loca erant ubi res publicæ ſeu divinæ, ut ſacrificia, ſeu humanæ, ut Conſilia curabantur: quas ſingulis Curiis, in quas Populi Romani tribus diviſæ, Romulus primus aſſignavit.

(a) *Cytherea*) *Venus.*

(b) *Æneaden*) Hanc vocem ex quibuſdam Manuſc. excudendam curavi pro *æberea*, ut ſenſus abſolveretur. Cæſarem autem deſignat, quem percuſſoribus adimere cuperet Venus.

(c) *Atridæ*) *Menelao*, ſcilicet Atrei filio, cum quo congreſſus Paris occubuiſſet, niſi auxilio Veneris, quæ nube ipſum operuit, mortem effugiſſet: ut narrat Homerus.

(d) *Diomedeos*) Æneæ etiam ſuo niſi ſuccurriſſet Venus, Diomedes illum facile peremiſſet, referente eodem Homero; namque ille inter Græcos fuit fortiſſimus, Ulyſſi præſertim amicitia conjunctus.

(e) *Genitor*) *Jupiter.*

(ſ) *Sororum*) *Parcarum*; de quibus ſupra.

Ex

Ex ære, & ſolido rerum *(g)* tabularia ferro:
Quæ neque *(h)* concurſum cæli, neque fulminis iram,
Nec metuunt ullas tuta atque æterna ruinas,
Invenies illic inciſa adamante perenni.
Fata tui generis. legi ipſe; animoque notavi:
Et referam: ne ſis etiamnum ignara futuri.
Hic *(i)* ſua complevit (pro quo, Cytherea, laboras)
Tempora, perfectis, quos terræ debuit, annis.
Ut Deus accedat cælo, *(k)* templiſque colatur,
Tu facies; *(l)* natuſque ſuus, qui nominis hæres,
Impoſitum feret Urbis onus: cæſique parentis
Nos in bella ſuos fortiſſimus ultor habebit.
Illius auſpiciis obſeſſæ mœnia pacem
Victa petent *(m)* Mutinæ; Pharſalia ſentiet illum,

INTERPRETATIO.

ex ære & rigido ferro ingenti volumine: quæ tuta atque æterna, neque reformidant colliſionem cæli, neque impetum fulminis, neque ullas ruinas. Illic reperies ſortes tuæ ſobolis ſculptas adamante inviolabili. Ipſe legi, atque ſignavi mente, & narrabo, ne ſis adhuc neſcia futuri. Hic, cujus cauſa ſolicita es, Cytherea, cumulavit ſuam ætatem, exactis annis quos debuit terræ. Tu una cum ſuo filio, qui hæres nominis feret pondus injectum Urbis, curabis, ut ſuperveniat Deus cælo, & honoretur in templis: & ille vindex generoſiſſimus patris interfecti habebit nos ſuos in bella. Muri ſuperati Mutinæ obſidione preſſa ejus auſpiciis petent pacem: Pharſalia ſentiet illum,

NOTÆ.

(g) *Tabularia*) Tabulas ipſas æneas intelligit in quibus immutabilia fatorum decreta Parcæ Jovis ſcribæ indelebili charactere perſcribunt.

(h) *Concurſum*) Tonitrua intelligit, quibus aer non concutitur modo, ſed quaſi concurrere videtur. Sic ſæpe Lucretius.

(i) *Sua*) *Sibi a fatis aſſignata*, 56. annos ſcilicet.

(k) *Templis*) Non modo Sen. Conſ. ei divina ſimul atque humana omnia decreta, aut in Deorum numerum, decernentium ore relatus eſt, ſed & perſuaſione vulgi, creditumque eſt ſtellam crinitam quæ per ſeptem dies fulſit, ludis, quos primo conſecratos ei hæres Auguſtus edebat, Cæſaris eſſe animam in cœlum recepti; ut refert Tranqu. in foro Romano ædem habuit.

(l) *Natus*) *Auguſtus*, per adoptionem,

(m) *Mutinæ*) In ea Galliæ Ciſalpinæ urbe Antonius, Cæſaris teſtamento prælatum ſibi Octavium furens, Decimum Brutum ſuis motibus reſiſtentem obſidebat: illum Octavius liberavit, atque Antonium *caſtris* exuit.

(n) *Pharſalia*) Poſtquam animum in partes omnes verſavi, nihil aliud videre me hoc in loco fateor, quam errorem eorum auctorum qui Pharſalum Theſſaliæ urbem, ubi Cæſarem inter & Pompejum depugnatum eſt, cum Philippis Thraciæ ubi victi Brutus & Caſſius ab Octavio & Antonio, confuderunt; niſi, ut Poetarum mos eſt, vicina, vel ejuſdem ditionis loca pro iiſdem uſurpare, hic promiſcue Pharſalum atque Philippos, quæ urbes eidem Macedonum regi olim parebant, pro una atque eadem belli arena Naſo noſter cum aliis ſumſerit. Certe Florus Brutum & Caſſium illam quæ Cnæo Pompejo fatalis fuerat, Pharſalum ſcilicet, inſediſſe teſtatur, cum tamen ex conſtanti hiſtoriæ fide apud Philippos Thracios illi devicti ſint. Quod ne minus ineptum videatur, meminiſſe oportet non uno loco ſemper acies aut caſtra conſiſtere.

Æma-

Digitized by Google

(*o*) Æmathiaque iterum madefacti cæde Philippi:
Et (*p*) Magnum Siculis nomen ſuperabitur undis:
(*q*) Romanique ducis (*r*) conjux Ægyptia (*ſ*) tædæ
Non bene fiſa cadet: fruſtraque erit illa minata
Servitura ſuo Capitolia (*t*) noſtra (*u*) Canopo.
Quid tibi (*x*) Barbariem, gentes ab (*y*) utroque jacentes
Oceano numerem? quodcumque habitabile tellus
Suſtinet, (*z*) hujus erit. pontus quoque ſerviet illi.
Pace data terris, animum ad (*a*) civilia vertet
Jura ſuum, legeſque feret Juſtiſſimus auctor,
(*b*) Exemploque ſuo mores reget: inque futuri
Temporis ætatem venturorumque nepotum

INTERPRETATIO.

Itemque Philippi iterum irrigati ſtrage Æmathia; & inclytum nomen vincetur fluctibus Siculis: & uxor Ægyptia ducis Romani male fiſa conjugio occidet: atque illa erit fruſtra minata noſtra Capitolia obtemperatura ſuo Canopo. Quamobrem tibi recenſeam Barbariem & *nationes ſitas ab utroque Oceano? Quicquid terra habet habitabile erit hujus. Mare etiam illi obſequetur. Pace prabita terris conferet ingenium ſuum ad jura civilia, & aquiſſimus auctor ſtatuet leges: & componet mores ſuo exemplo: & conſulens ſeculo futuri temporis & venturorum nepotum,*

NOTÆ.

(o) *Æmathia*) Eo nomine Macedonia locaque proxima, ab Æmathione vel Emathione rege, eſt dicta. Macedoniæ autem fuerunt Philippi, in confinio Thraciæ, ubi Brutus & Caſſius cum partibus ſuis devicti.

(p) *Magnum*) Quia tanquam ex fatis hæc proferuntur, Jove ipſo futurorum ſeriem evolvente, ideo obſcura eſſe debuerunt. quæ tamen Naſoni difficile non fuit prædicere, cum jam eſſent præterita. Magnum vero nomen de quo hic agitur eſt Pompeii, cujus alter filius ſecum piratas navales agitans, ita in Siculo freto oppreſſus eſt, ut modo trecentarum quinquaginta navium dominus cum ſex ſeptemve fugere coactus fuerit.

(q) *Romani*) *Antonii*, qui Cleopatræ libidinum pretium Romanum imperium cum ſtultiſſime promiſiſſet, ab Auguſto ad Actium, Epiri promontorium, navali prælio devictus eſt.

(r) *Conjux*) *Cleopatra*, quæ, ſe triumpho ubi ab Auguſto ſervari ſenſit, cautiorem nacta cuſtodiam, in Mauſoleo, juxta ſuum Antonium, admotis ad venas ſerpentibus, quaſi ſomno ſoluta eſt.

(ſ) *Tæda*) Pro conjugio; ut ſæpe alibi.

(t) *Noſtra*) Jovi namque dicatum Capitolium, qui & inde *Capitolinus* dictus.

(u) *Canopo*) Urbs eſt Ægypti, ad oſtium Nili occidentale, quod ab ea *Canopicum* dictum.

(x) *Barbariem*) Pro barbaris, quos Auguſtus domuit, inter quos Myſos ipſorum etiam barbarorum barbaros vocat Florus; quem vide cap. 12.

(y) *Utroque*) *Orientali* & *Occidentali*. Imo ut ait Florus, *Omnibus ad occaſum & meridiem pacatis gentibus, ad Septemtrionem quoque dumtaxat intra Rhenum atque Danubium, item ad Orientem intra Taurum & Euphratem: illi quoque reliqui, immunes imperii qui erant, ſentiebant tamen magnitudinem & victorem gentium Populum Romanum reverebantur.*

(z) *Hujus*) *Ubi cuncta atque continua totius generis humani aut pax fuit, aut pactio, auſus tandem Cæſar Auguſtus ſeptingenteſimo ab Urbe condita anno Januam geminum cludere.* Florus.

(a) *Civilia*) *Converſus ad pacem, pronum in omnia mala, & luxuriam fluens ſeculum gravibus ſeveriſque legibus multis coercuit. Ob hæc tot facta ingentia* Dictator perpetuus & Patriæ *dictus*.

(b) *Exemplo*) Iſthæc res eſt, non ut plurimi ſolent cavillatores, qui non alia gratia videntur aliis bene dicendi aut bene faciendi ſtudium inculcare, quam ut ſoli calumniandi & male faciendi locum quaſi jure obtineant.

Proſpiciens, (c) prolem ſancta de conjuge natam
Ferre ſimul nomenque ſuum curaſque jubebit.
Nec, niſi cum ſenior (d) ſimiles (e) æquaverit (f) annos,
Æthereas ſedes (g) cognataque ſidera tanget.
Hanc animam interea cæſo de corpore raptam
Fac (h) jubar, ut ſemper Capitolia noſtra Forumque
Divus ab excelſa proſpectet Julius æde.
Vix ea fatus erat; media cum ſede Senatus
Conſtitit alma Venus nulli cernenda: ſuique
Cæſaris eripuit membris, nec in aera ſolvi
Paſſa (i) recentem animam, cœleſtibus intulit aſtris.
Dumque tulit; lumen capere, atque igneſcere ſenſit:
Emiſitque ſinu: Luna volat altius illa:
Flammiferumque trahens ſpatioſo limite (k) crinem
Stella micat, natique videns benefacta; fatetur
Eſſe ſuis majora; & vinci gaudet ab illo.
(l) Hic ſua præferri quanquam vetat acta paternis;
Libera fama tamen, nulliſque obnoxia juſſis,
Invitum præfert: (m) unaque in parte repugnat.

INTERPRETATIO.

curabit progeniem ortam de ſancta uxore ſumere ſimul nomen & curas. Neque, niſi cum ſenior æquaverit ſimiles annos, veniet in manſiones cœleſtes & ad conjuncta aſtra. Interea facito ſtellam animam ſublatam ex corpore interfecto, ut divus Julius proſpiciat ſemper noſtra Capitolia & forum ex ſublimi ſede.

Vix ea dixerat cum alma Venus nulli videnda, conſtitit in medio conſeſſu Senatus; atque abſtulit artubus animam recentem ſui Cæſaris; nec paſſa disjici in aerem, immiſit ſtellis cœleſtibus. Et dum tulit ſenſit aſſumere lucem atque ardere, & emiſit ſinu. Illa volat ſublimius Luna, & fulget ducens comam flammiferam longo tractu; atque cernens præclara facinora filii, agnoſcit eſſe præſtantiora ſuis: lætaturque ſuperari ab illo. Tametſi hic prohibet facta ſua præponi paternis, nihilominus libera fama, nulliſque mandatis ſubdita, præponit nolentem, atque obnititur una in re.

NOTÆ.

(c) *Prolem*) Tiberium dicit ex Livia Druſilla uxore, quam Auguſtus matrimonio Tiberii Neronis, & quidem prægnantem, abduxit, dilexitque & probavit unice ac perſeveranter: ut refert Tranquillus. Illum autem, Tiberium dico, adoptione filium ſuum fecit, cui ſucceſſori beatiſſimam Rempublicam reliquit.

(d) *Similes*) Rerum geſtarum gloria interpretor: neque aliorum quoa vidi placet explicatio.

(e) *Æquaverit*) Non numero, ſiquidem anno ætatis 56. extinctus Julius Cæſar, ad 76. Auguſtus pervenerit; verum hujus æquandos annos voluit Vates quotquot ſeniori obtingerent præclare geſtarum rerum laude.

(f) *Annos*) Pro Vita ſeu ejus Ratione & inſtituto.

(g) *Cognata*) Quia Divum ſoboles Auguſtus, cujus pater Cæſar inter ſydera.

(h) *Jubar*) Vide quæ ſupra annotavimus ad Vocem *templis*.

(i) *Recentem*) *Recens a corpore liberatam.*

(k) *Crinem*) De crinita ſtella quæ per ludos Cæſari conſecratos fulſit ſupra ex Tranquillo dictum.

(l) *Hic*) *Auguſtus*, Cæſaris adoptione filius.

(m) *Una*) In cæteris morigeros habet omnes Auguſtus; hac in parte tantum repugnant quod cum ſua facta patris actis præferri nolit, fama tamen ea magis approbat.

Sic

Digitized by Google

Sic magni cedit titulis Agamemnonis *(n)* Atreus;
Ægea ſic *(o)* Theſeus; ſic *(p)* Pelea vincit Achilles.
Denique, ut exemplis *(q)* ipſos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor eſt Jove. Jupiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna *(r)* triformis:
Terra ſub Auguſto. *(ſ)* pater eſt & rector uterque.
Di, precor, *(t)* Æneæ comites, quibus *(u)* enſis, & ignis
Ceſſerunt, Dique *(x)* Indigetes, genitorque, *(y)* Quirine,
Urbis, & invicti, genitor, *(z)* Gradive, Quirini,
Veſtaque *(a)* Cæſareos inter ſacrata *(a)* Penates,

INTERPRETATIO.

Ita Atreus cedit laudibus clari Agamemnonis: ita Theſeus ſuperat Ægeum, ita Achilles Peleum. Denique ut ſumam exempla paria ipſis, ſic quoque Saturnus inferior eſt Jovi. Jupiter moderatur ſedes athereas, & regna mundi triformis: Tellus ſub Auguſto. Uterque eſt Parens & Moderator. Dii, oro, Æneæ comites, quibus ferrum & flamma ceſſerunt, Diique Indigetes, & Pater Urbis, Quirine, & Gradive, pater invicti Quirini, & Veſta conſecrata inter Penates Cæſareos,

NOTÆ.

(n) *Atreus*) Agamemnonis pater, cujus tanta laus non fuit quanta hujus omnium Græcorum ad Trojam ducis.

(o) *Theſeus*) Cujus Ægei filii fortia facta paſſim in ſuperioribus vidimus.

(p) *Pelea*) Qui Achillis pater tanta non geſſit quanta hujus fuiſſe omnibus notum.

(q) *Ipſos*) Julium Cæſarem & Auguſtum.

(r) *Triformis*) Cœli, Ætheris, Aeris ut terræ mariſque imperium Auguſto relinquatur.

Diviſum imperium cum Jove Cæſar habet.

(ſ) *Pater*) Quod nomen ſummæ eſt Dignitatis atque venerationis. At noſtri pieique Chriſtiani, qui nihil ſentire neque cognoſcere didicerunt, quia terra obrui atque luto addicti, neque etiam quicquam aut Patris ſui æterni, aut ſuæ dignitatis, atque adeo officii & reverentiæ recordantur, nihil pudet.

(t) *Æneæ com.*) Penates dicit, aut Deos domeſticos, quos in Italiam ſecum Æneas deportavit. Alii alios eſſe cenſuerunt: ut fruſtra in re tam dubia tamque inutili operam ſuam quiſquam perdiderit. Dionyſius Halic. ſeſe illos ait vidiſſe Romæ in templo, duorum juvenum haſtatorum ſedentium forma. Alii Jovem, Junonem ac Minervam fuiſſe ajunt: neque de Pallade, Veſtaque quiſquam dubitare poſſit, cui lectus Virgilius. Alii Neptunum & Apollinem; namque ſuam etiam Trojam illi profitebantur. Alii alios. Quid id noſtra?

(u) *Enſis & ignis*) Ducente Deo omnia pervia.

(x) *Indigetes*) Dii ſunt patrii, qui ita ab *indu* pro *in*, & *ago*, dicti ſunt.

(y) *Quirine*) Romulum eo nomine appellatum Urbiſque fuiſſe conditorem tædet toties repetere.

(z) *Gradive*) Mars eſt Romuli pater, qui vel a *Gradiendo*, vel a *κραδαίνειν* quod *vibrare* eſt, ſic dictus.

(a) *Cæſareos*) Quia ejus templum in Palatio, ubi habitabant Imperatores.

(b) *Penates*) *Deos domeſticos*, qui ex eo dicti quod in penitiſſima ſeu maxime ſecreta domus parte colerentur. A *Penus* quod res maxime neceſſarias ad victum quotidianum in intima domus parte ſervatas ſignificat, fit *Penas Penates*; ſicut a *Magnus*, *Magnas Magnates*, &c. Quanquam neque inepti videntur qui *Penates* cum Macrobio, quaſi *Penes nos natos* dici volunt.

Et cum Cæſarea tu, *(c)* Prœbe domeſtice, Veſta,
Quique tenes altus *(d)* Tarpeias Jupiter arces,
(e) Quoſque alios vati fas appellare piumque,
Tarda ſit illa dies, & noſtro ſerior ævo,
Qua caput Auguſtum, quem temperat, orbe relicto
Accedat cælo: faveatque precantibus *(f)* abſens.

P E R O R A T I O.

Jamque opus exegi: quod nec *(g)* Jovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas,

I N T E R P R E T A T I O.

Tuque Phœbe domeſtice cum Veſta Cæſarea, & Jupiter qui excelſus habes templa Tarpeia, & quos alios fas atque pium vocare Poeta, illa dies ſit ſera, atque tardior noſtro ſeculo, qua caput Auguſtum admoveatur cælo, deſtituto mundo, quem regit, atque abſens ſit propitius orantibus.

P E R O R A T I O.

Jamque abſolvi opus, quod neque ira Jovis, neque flamma, neque ferrum, neque rapax antiquitas poterit delere.

N O T Æ.

(c) *Phœbe*) Jam ſupra, ni fallor, Apollini in Palatinæ domus parte ab Auguſto excitatum templum diximus, addita porticu, cům bibliotheca Græca & Latina.

(d) *Tarpeias*) Capitolium dicit in Capitolino monte extructum, qui antea *Tarpeius* a *Tarpeia* virgine Veſtali ibidem Sabinorum ſcutis obruta, itemque *Saturnius* dicebatur.

(e) *Quoſque*) Sibi, ut vides, maxime cavebant Ethnici, ne quemquam ex ſuis fictitiis atque inutilibus Diis neglectum haberent. Ita quidem de ſolo vero atque æterno Deo ter Optimo Maximo omnium rerum Conſervatore cogitare dignantur plurimi qui ſe maxime probos & ſanctos videri volunt: ne ſcilicet illum ſuis omnibus votis atque inceptis adverſum habeant: quos tandem tamen male perdet & longe a Gratia ſua rejiciet.

(f) *Abſens*) Quaſi præſentem Deum laudat Poeta: quod quidem ſi adulandi exquiſitiſſimam artem ſpectes, optime; peſſime ſi rem ipſam atque nefas, dum hominibus Gloria Dei tribuitur, cogitet.

(g) *Jovis ira*) Ne ita accipias, quaſi, in Jovis contemtum, iſta a Poeta prolata ſint. Quanquam impius maxime fuiſſet, inſanus noluit videri, qui ſimul & veneraretur & contemneret Jovem. Hæc dixit quia vera ſunt; neque fieri poteſt ut quiſquam Deum infenſum habeat qui bene facit, atque illius imitatur Naturam. Non equidem dico in omnibus inculpatum Poetam, nequidem in iis quibus maxime laudabilis. Cum Chriſtianus ego ſim Dei peculiari Miſericordia tale quid ut credam nunquam eveniet: namque, & multa ſunt deteſtanda atque procul a cognitione ableganda. Verum enimvero plurima optimæ notæ, quæque maxime ad probitatem, morumque elegantiam ſpectant in ejus operibus paſſim conſpici nullus non confiteatur; cui capitis loco non ſit putrida cucurbita. Quia illa bona ſunt Jovis ope quæ in lucem protulit, ideo Poeta in hæc eadem Jovis iram nunquam inſurrecturam confidit. Splendidum fuerit peccatum ſi voles quiſquis ita ad Dei gratiam confugis ſemper, ut nullius boni in te veſtigium appareat. Cæterum neque prius diſcedas velim quam probe monitus nihil quicquam amplius collaturum Deum illis Peſtibus qui nihil habent; imo omnia ablaturum. Ne neſcias, eſt inter ſuperbiam & nullius boni conſcientiam Aliquid ſine quo nullus Regnum Dei penetrare poſſit. Si quidnam ſit illud ignoras, quære & invenies, modo ne ſis quem minime cupis videri Superbia invicta protritus.

(h) Cum

(*b*) Cum volet illa dies, quæ nil niſi corporis hujus
Jus habet, incerti ſpatium mihi finiat ævi:
Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis
Aſtra (*i*) ferar: nomenque erit indelebile noſtrum:

INTERPRETATIO.

Illa dies, quæ nullam habet poteſtatem niſi in hoc corpus finem imponat ſpacio dubiæ vitæ cum libebit: nihilominus immortalis ferar ſuper excelſa ſidera parte potiore mei; & nomen noſtrum erit æternum.

NOTÆ.

(h) *Cum volet*) Pecora video quotidiè humano habitu atque Chriſtiana larva, quæ cum nullo neque poſt obitum, neque dum vivunt laudis aut gloriæ ſtimulo ſeſe urgeri certo ſciant, ea omnia quæ ab Ethnicis ea gratia dicta aut facta ſunt oon negligunt modo, ſed inſuper quaſi cautiſſimi eſſent aperte exſibilant. Undiquaque fortiter per fas & nefas nummos corradere atque ex protritorum medullis delicias ſuas parare: Abdomiois voraginem inexpletam ſuffarcinare ſemper, apud illos laus eſt ſumma, ſupremaque ſapientia. Quia nempe nihil eſt quod ad illos attineat, quodcumque bene vel male poſt fata fama prædicat: Quod inſuper dicunt aut cogitant de ſuperſtitibus qui ſibi ablata bona queruntur, eadem bona nihil imminuunt, ineptiſſimum illis foret de nihilo tantopere eſſe ſollicitos, cum ſibi plaudere atque genio indulgere liceat. Sibi plaudant ſtrenue, modo longe a me; neque illos alloquor. Hortari ſubiit ingenuos adoleſcentes, ſi qui ſint qui iſta perlegant, ne in eam ruant pravitatem, exemplo pravo illecti. Solent illi turpiſſimi, quos jam appello, non aliter de Ethnicis verba facere quam ſi dæmones eſſent, quia ſcilicet etiam in illis ſtultiſſimi atque peſſimi idolorum aut verius *diabolorum* cultores fuerunt. Propterea quod JESUM ſervatorem non cognoverunt illi, ſibique qui cognoſcunt ea gratia licet eſſe beatis; Ethnicorum omoia proculcata habent. Miſerrimos ea ipſa cauſa eſſe admoneo, quicumque Chriſti diſcipulos ſe eſſe jactitant, niſi id ipſum, quod in illis ſplendidum vocant dum damnant, conſequantur. Uſque adeo inepti noo fuerunt Ethnicorum ſapientes, ut deſuoctis inutili linguarum jactatiooe, ſeſe beaverint. Aſt hic fuit ſenſus, quamquam totidem verbis non expreſſerint, Deum aut Deos (uti male in ſua cæcitate loquebantur) ſocordes atque inertes, ſtolidos atque deſipientes, malos denique & improbos quicumque perverſe bonis & donis ſuis abuterentur, neque quicquam ex iis promoverent, omni porro Ejus favore atque auxilio indignos eſſe: atque adeo quærendo ſedulo, providendo caute, beneque agendo Ejuſdem parari opem atque præſidium. Plurima in eam ſententiam blaterant equidem multi; ſed nihil agunt. Fruſtra illi; auferantque ſua *Oportet* neceſſe eſt prorſus, ut ad Opus ſeſe accingant, niſi oblatam Gratiam de qua gloriantur, in ſuam perniciem collatam volunt. *Exegi*, inquit Poeta: neque prius vitam ſponte, quam qua cauſſa ingreſſum eſſe opinabatur eam, exuit. Utcumque in aliis falſus, judex ſedet plurimis hac in parte; quod eam veram laudem idemque certum ſolatium credit *Bene feciſſe*, non quod illis uſu eſſe ſolet *Omnibus abuſum eſſe*. Salutis namque quæ a Deo eſt noo illud eſt gaudium quod oblata, quæ res plurimis ſua culpa male vertet; ſed quod bene faciendo atque Illi obſequendo certo Noſtra.

(*i*) *Ferar*) Animæ ſuæ immortalitatem atque actorum ſuorum conſcientiam retinebant Ethnici Philoſophi, deque illis cogitabant. Eadem porro ſuadet Scriptura. Noſtri vero homines plerique, quaſi inculcata ab aliis habere ſit revera obtinere, iſta omnia ne per ſomnium quidem tueri volunt.

Quæ-

Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore (*k*) legar populi: perque omnia ſæcula fama
(Si quid habent veri vatum præſagia) vivam.

INTERPRETATIO.

Atque legar ore hominum, qua poteſtas Romana porrigitur in terris ſubactis: & vivam fama per omne ævum, ſiquidem vaticinia Poetarum habent aliquid certi.

NOTÆ.

(k) *Legar*) Atque adeo ſeſe laudat, ſibique plaudit Naſo. Quid tum? An quemquam bene facere poſſe credis, qui nequidem ſeſe bene facere ſciat, fatue? Verum iſtud contra Chriſtianæ humilitatis leges. Uti quidem dicis: cæterum quando aliquid facis tu, vis ſcilicet credere omnes, tibi perſuaſum eſſe te nihil niſi male agere? Quod tamen ſecus evenit; namque ineptiſſime te qua non dignus es; ſiquidem alienæ invides, captantem laudem, omnes vident. Sciunt omnes boni alieno ſuffragio ſibi nihil opus eſſe neque ut bene faciant, neque ut ſua voluptate perfruantur: atque adeo non inani putidaque jactantia neque futilis & ineptæ gloriolæ ambitione ſeſe ſuaque commendant; ſed ut cum aliis bona ſua communicent.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google